ז"ה לה' צי"ב

ספר
הגיד מרדכי

זה ספר ספרא נה'ר נה'רא, חכמה מפוארה', ידיו רב לו במלחמתה של תורה, וידו כותבת גדולה חשובה אבע"א גמרא אבע"א סברא, מעשה ידי אמן ה"ה הרב המובהק ונוגה לו ברק כמהר"ר **מרדכי אשיאו** זלה"ה נשמתו בצרור החיים צרורה

סובא לבית הדפוס ע"י האחים המבורכים בתוט"ב אלחא כחדא אלה בני נ"א אשר הזילו זהב והפרישו ממונם להדפסת ספר התור' הזה וכות אבותם הרב המחבר יגן בעדם אנס"ו

נדפס פה **שאלוניקי** יע"א

אשר תחת ממשלת אדונינו המלך סולטן **עבדול מג'יד** יר"ה

את שנת וימצא כתוב **אשי הגיד מרדכי** לפ"ק

בדפוס הנ"ות נו"יכה"ר **סעדי הלוי** אשכנזי הי"ו

הקדמת הרב המובהק המאיר כברק כמוהר"ר רפאל אשר קובו נר"ו יש"ל אנס"ו

הגיד מרא"ש עבידי רבנן בספרן ש"ב למקדמי · מאן דקרי ותני וחוב'ר הב'ר לפניו ילך דב'ר פתיחתא דחכימי · להודיע לבני אדם מאן ניהו מר חוב'ר הברי'ם ומאי אולמיה · דרכו של איש לקד'ם מילי מילי קתני דברים המנודקים · כל חד לפום חורפיה פתח באשרי ראשי פרקים · את כבודו ואת גודלו ועזו בשחקים · מי כהחכם ומי יודע לכבוד תהלתו · חכם בחכמתו · ואת יקר תפארת גדולתו יקר וגדולה **למרדכי**

הגיד לשמו אל כל המקום אשר דרך כף רגלו אלה מסעי · אמן באתר למתבעי · שואלים הלכו בו כל חד כלבעי · וישב מרדכי וידו כותבת גדולה חשובה · שנה ופירש דברים המתיישבים על הלב ושקיל וטרי בהויות דאביי ורבא · ידיו רב לו במלחמה של תורה מלחמת חובה · מתון ומסיק משמעתא אליבא דהלכתא · רבנן דעסקין באורייתא · ישימו כי ימצאו הני מילי מעליתא דברי **מרדכי**

הגיד לאמר כל הדבר הקשה קטון וגדול עביד פריש'א · פרו'ש מרובה שנה ופיר'ש קשה ומכוון אל שמועה כי באה כולה מקש'ה · מביאה לידי פרישו'ת פשטו אפי' בשוק כשמלה הדשה · יתיב ביני דב'י וספרין פתיחו ותדבק נפשו בדינ'א · דינא רבה ודינא זוטא ספיק לו בסכינא · דרך קשת'ו כאוה'ב ונראתה הקש'ת מעשה הכתב רחב רחב מיד מיק'רי לא הניח זוית ופינה · להורות תשובה אורח חיים למעלה ואת מי יורה דעה · ויעזור לו אל האבן העז'ר ראה ויחר מילתא בטעמא הני איסורייית'א יבין שמועה · ואבן המשפט על לבו ידין ידין בין ד'ס לד'ס לררא לממונא מגיד מגרים פלפלת כל שבות תריץ ויתיב כד יתיב חד כרעא האיש **מרדכי**

הגיד לנו מעשה ידי אמן מלא רוח חכמה · הדור אתם ראו חורם שלימה · סכין ופעל אמירם נעימה · מר ניהו רבה אחד מבני עלים · רב סוד והדר מירא דכיא · הרב המובהק ואח לברק כמוה"רר **מרדכי אשיאו** זצ"ל דן ידין כבן עזאי בשוקי טבריא · יומא כי אידנא · ה'ן לו ראינו ראי'ה מהימנא · ספר התורה הוא מלא רוח חכמה ותבונה · אשר הגיד **מרדכי**

הגיד את אלה שלשת השריגים שלשה אלה בני נ'ח בני זיותני · מחזיקנא טיבותא לאני בני דמעלי גריפ'א לאור בנ'י · אשר המה היו בגרם המעלות להשתדל בכל עז ולהוציא לאור הלא פ[...]א נב'ר למאיר ובא למאן דקרי ותני · ויהיו נקראים כי ביצחק יקרא ושמואל בקוראי שמו עץ חיים [...] למחזיקי' מקיימו וקבלו את מצות אביהם לאדפוסי בדרא · האנשים האלה שלימים הם אתנו ובעונים [...] זה רעוא יכול על מג'ן זכות התורה יגן עליהם צינא וסוחרא · וגם אני אברך למאן דקרי ותני [...] הוא החכם השלם כ'ולל אור תהלה לדוד נר"ו לפעלא טבא אמרינן איישר וברך ה' חילו · שמים ישלם לו גמולו · אשר טרח ויגע בעשר אצבעותיו ובודק עד מקום שידו מגע'ת וך ישר פעלו · אשר כתב **מרדכי**

הגיד לי ואמר לי לבי אתא ע'ת לחננא אנא רחמנא ואדכרה נא נגד אחינו בית ישראל הפזורים בגרות עד אימת נטער וניזיל בהאי צערא · מפני חמת המציק חמס'ת המינים כלחם כרוטה וידל ישראל עד מאד מהמס'ן של עוברי עבירה · מכין ואונסין שלא מן הדין אומה של בוזזים הללו בעלי מחרב · ואנהגו תמהים עד מתי לעדה הרעה הזאת אנשים רקים · גלה כבוד מישראל עם בזוי ושסוי וכי ירוק הזב בטבור כל הרוקים · אנא ה' עשה לכבוד שכינתך הקם חקים · קום בתולת ישראל לאקמא שכינתא · שלח לנו אבינו הכהן המשיח ייתי ונחמיניה ונזכי ונתיב בטולא דכופיתא · קול מבשר מבשר ואומר הן משיח לישראל פודם וגואל גאולה אריכתא · גאולי עם קדש עם **מרדכי**

הלא כ"ד השוחם לכבו' התורה פה **שאלוניקי** יע"א בשליש הראשון לחדש רחמי'בא סי'בסדר ובשנת על פי ה**תורה** אשר יורוך לפ"ק נאם המקוה רחמי האל ואת טובו הצעיר **רפאל אשר קובו** ס"ט

א"ח סימן א ❀ ה' בציעת הפת

בתתי לבי לחקור ולדרוש גמי שמה שלא מענין הסעודה בין ברכת המוציא לאכילה אחר שאכל הבוצע וכן נמי בקידוש וברה"מז אי שח אחד מהמסובין בין ברכה לטעימה אחר שטעם המברך אי צריך לחזור ולברך הגם שטעם הבוצע והמברך או לא והנה מלחא כדנא אירע בהיותינו על השלחן בבית בעל אכסנייא נאה ההכם גביר ומרומסרנ"ו כמה"ר משה הלוי הי"ו ולפי מה שהיה רשום בזכרוני מזה קרוב לשלשים שנה שעמלתי על פתגם דנא או אמרתי כיון שאכל הבוצע או שתה המברך דאינו צריך לחזור ולברך ועמיתי בתורה ההכם השלם שלם בדעות ובמדות דבק מאת בנו הגדול צדק יצ"ו בה אמר לי בו בפרק שכפי מה שרשום בזכרונו דצריך לחזור ולברך הגם דאכל הבוצע וטעם המברך ולכן הוכרחתי לחזות בנועם ספרי הראשונים וגם אחרונים איזה מהם יכשר להלכה ולמעשה ויען שאני גולה ומטולטל טלטלה גבר לא יכולתי לעמוד על הענין ולהתבסם מתורתם כאשר עם לבבי אך ורק ללקט באו"מרים סברות הפוסקים ראשוני' ואחרונים בקצר אמיץ ומהם תצא תורה •

ראשית הק'ול נחזי אנן מי הם הסוברי' דצריך להזור ולברך והנה ראשון לכל בית יוסף הביא לנו מרן הקדוש ז"ל בב"י א"ח סי'קס"ז סברת הרוקח דס"ל דאינו חוזר ומברך ודחה סברתו הב"י והעלה דצריך להזור ולברך אפילו שאכל הבוצע יע"ש • וכן העלה הטו"ז שם סק"ח והרב מג"א שם סקי"ט (ואחרי מופלג הזיתי במ"א ס"סי ר'ה שכתב וז"ל ואם הוא משקה לא יברך כלל אחריו כמ"ש הפוס' דיותר יש לחוש לברכה לבטלה מלאוכלן בלא ברכה דכל הברכות דרבנן ע"כ מדנקט מלאוכלן נראה לכונתו אפילו שיהיה הספק בברכ'ראשונ' על אופן שיהיה לא יברך ויאכל בלא ברכה וזה הוי היפך מ"ש כאן דצריך לחזור ולברך איה"ב בל"ן אשאשפ"ו), והביא המג"א ראיה לדבריו מדברי התוס' והרא"ש והמרדכי דיש לנהוג כן להזור ולברך וכבר קדמני הרב זכור ליצחק הכל"ת בדף ס"ב ע"ג דמדברי הרא"ש והמרדכי לית לן שום ראיה לנ"ל דהם מיירו במברך בעצמו כמו שיראה הרואה שם דהחילוק הוא פשוט קהנו משם

ברם שם בז"לי כתב דשפיר שמעינן להו להתוס' שם בד"ה ר"י אמר אף ידי יין נמי יצאו כו' דגם לגבי המסובין דינא הכי כמי הוי דאם הפסיקו דהוי הפסק וצ"ל ולברך ופירש כונת התו' לדרכו וכתב וכבר ראה ראינו להרב ג"ור בסימן מ"ג שהחזיק לסברת הרוקח והשוה גם לדברי התוס' הללו בחילוקים שונים ולסברת הרוקח כו' ויצא יצא לקראתו מהר"י שבאבו ז"ל בסימן י"ד ודחה כל דבריו ומסיק ותני לדברי מר"ן עיקר עכ"ד •

ואשתוממתי על המראה כיון לעינא דשפיר חזי חזא תשובת הרב ג"ור ותשו'פרח שושן ושם בתשובת ג"ור הביא לדברי התוס' מל' קט"ו ד"ה מנה לפני כל אחד ואחד כו' והכריח מדבריהם כדברי הרוקח כשיע"ש והרב מהר"י שבאבו ז"ל השג ישיג להג"ור ברוב ראיותיו ובדברי התוס' הללו לא נגע ולא פגע בהו ומדלא השיג עליו גם בזה נראה בהדיא דהודה להג"ור בזה וא"כ כפי מה שפירש הוא בדברי התוס' ד"ה ר"י אמר כו' דברי התוס'סת"ראי ניגהו וכדי דלא לפלגו התו' מניה וביה שפיר יכולין אנו לומר מ'ש הג"ור בעד התוס'מדף קט"ו כדי להשוות את דבריהם דכל כמה דמצינן למשכוני נפשין לחבר את האהל להיות אחד שפיר דמי והיא עצמה קשה לי למהר"י שבאבו ז"ל שדחה דברי הרג"ור ז"ל מ"ש בדעת התוס' בד'ה ר"י אמר כו'ולא זכר שר ממה שהביא מדקט"ו הא ודאי תימא רבתי מהרבנים הללו ז'ל ודבריהם צא"ת והיוצא לנו לכאורה אדרבא שדעת התוס'הוא כדברי הרוקח וכאמור

אך על כל זה הנה מקום אתי לי ההדיוט כל מעיינת בה שפיר לכונת התוס' לא מיירו בעד שאר המסובין כי אם בעד המבר' דוקא וכמו שכתבנו בדעת המרדכי והרא"ש וכאשר כתב שם בז"לי יע"ש וראיה מפסקי התוס'סימן רכ'ט שכתבו וז'ל הפסיק בהמוציא צריך לחזור ולברך ע"כ ואם איתא דהתוס'מיירו בהפסיק אחד מהמסובין אחר שטעם המברך למר כדאית ליה בכונת התוס' ולמר כדאית ליה הו"ל לפסקי התוס' לאשמועינן האי חידושא בדעת התוס' זה ודאי מדלא הביאו רק היכא דהפסיק דוקא מינה מוכח דהם הבינו בדברי התוס' דכונתם כשהפסיק המברך ולא מיירו כשהפסיק אחד מהמסובין וממילא ארווחנא דדברי התוס' שוו בשיעוריהן זה נראה פשוט לפק"ד ודוק

ובס' זה רבה שם סקי'ג העלה כפסק הב"י ז'ל וכתב משם ראב'ן סימן קנ"א וז"ל אבל שאר דברים שאינן צורך סעודה הוי הפסק או אחד מחבורה אם ליבר הוי הפסק ואינו יוצא באותה ברכה ע"כ מדשתם משמע

משמע קצת דאף שכבר טעם הבוצע אין יוצאים כו'וכן מצאתי בס'תניא ז"ל ואין הבוצע ולא שאר המסובין רשאין לספר לאחר שבצע על שיטעמו ע"כ אני אומר ואף מי שליבו נוקפו לחוש לדברי הרוקח משום ס'ברכות להקל מ"מ לכתחי' ודאי אסור לדבר כדברי הלבוש כו" עכ"ל ׃

ואנא זעירא אחרי המח"ר לא ידענא היכן ראה דמשמע קצת מדברי ראב"ן כי הרואה יראה דליכא למשמע מדברי ראב"ן ז"ל כמו שרצה להבין אפי'קצת דקצת ודבריו ברור מללו דמיירי היכא שדיבר הבוצע או אחד מהמסובין קודם שטעם הבוצע דהדין פשוט דצריך לחזור ולברך וכונת דברי ראב"ן במ"ש או א'מהחבורה אם דיבר הוי הפסק ואינו יוצא באותה ברכה ר"ל היכא דברך הבוצע וקודם שטעם הבוצע הפסיק א'מהמסובין שלא מענין הסעודה ואחכ"טעם הבוצע בלי שום הפסק סד"א כיון דהבוצע לא הפסיק לא איכפת לן מה שהפסיק א'מהמסובין לזה אמר דאינו יוצא באותה ברכה מהבוצע כיון דהוא הפסיק והו"ל כאילו בירך בעצמו דקי"ל אם הפסיק בין ברכה לאכילה דצ"ל ולברך והיא גופא קשה לי בדבריו במ"ש וכן מצאתי בס'תניא כו' ׃ ולדידי הפשוט אין כאן מציאה שהרי שניהם כא'טובים מחתניהו להבוצע ולשאר המסובין בחדא מחתא וכיון דלהבוצע הוי הפסק היכא שדיבר בין בניע' לאכילה כמו כן הוי שאר המסובין אבל לענין אם שח א'מהמסובין אחר שטעם המברך לא גילו דעתם כאשר יראה המעיין ודבריו שגבו ממני וליכא לן שום ראיה לא מראב"ן ולא מס' תניא דקיימו בשיטת הב"י ז"ל וכגון דא קשה לי על המג"א שם בס"ק י"ט שכתב שראב"ן קאי בסברת הרא"ש והמרדכי יע"ש ודוק ובס' פרח שושן כלל א'סימן י"ד כתב בסוף דבריו וז"ל ולענין הלכה נלע"ד פשוט דהיכא ששחו המסובין אחר שטעם הבוצע צריך לחזור ולברך כדעת מרן הש"ע ולזה הסכימו הט"ז והמג"א בסי'הנז' יע"ש וכ"כ מהריק"ש בסימן הנז' וז"ל שח אחד מן המסובין אחר שאכל הבוצע פרוסת המוצי'קודם שיאכל הוא נתחייב לברך לעצמו וי"א שכבר יצאו לגמרי באכילת הבוצע וראיתי המחבר נוהג כס'הראשונה עכ"ל והכי נקטינן עכ"ד ׃

ועם האלון הס"ר דמדברי מהריק"ש ז"ל לית לן לא תיובתא ולא סייעתא וכי בשביל שכתב שראה למרן הקדוש שנהג כן יכולין אנו לומר דס"ל כסברתיה והרי אפשר לומר שמ"ש וראיתי המחבר כו'לא בא לומ' אלא כיון שהביא ענין זה במחלוקת רצה לומ'שהמחבר נהג כמ"ש בב"י דצ"ל ולברך ולזה אמר שהיה נוהג כן דאל"ה למה לא כתב והכי נקטינן כמ"ש הוא בעצמו אלא ודאי דלא מצינן למימר דמהריק"ש קאי כס'מרן ועוד תמיה לי מילתא מ"ש בדעת מרן הש"ע לא ידענא היכן מצא שפסק כן בש"ע ואי כונתו לומר המחבר ש"ע אין משפט הלשון צודק לכתוב כן וכמו שראיתי בס'פ"ח שכתב וכמ"ש מרן בב"י הרי דפשיטא ליה דמרן לא פסק כן בש"ע יע"ש וכ"נ בהדיא מדברי הרב א"ר שם שכתב וז'ל לכן אני אומר דעיקר כדברי הרב"י ע"כ יע"ש אך ורק ראיתי שם בא"ר שכתב וז"ל אך חל עלינו ליתן טעם על מעשים בכל יום שכתב מי"ט ול"ח בברכת היין כו'מריהטא דלישנא שכתב מי"ט ול"ח מ"ש למנ"ח הבין למי"ט ול"ח הם משני מחברי'ואינן כן דשניהם כאחד טובים הם ממחבר אחד הוא ניהו הרב תי"ט דאל"ה הול"ל במי"ט ובל"ח ודוק

ובואת קשה לי בדברי הרב י"א שכתב בסימן הנז'שמהריק"ש פסק כמרן והכי נקטינן יע"ש והרב פר"ח בס' מים חיים בליקוטין שם לא"ח פסק כלעת מרן יע"ש וכ"ן מביא הרב מופת הדור חיד"א זצ"ל בשיורי ברכה שם אות ב'משם חד מן קמאי בכ"י דפסק כס'מרן יע"ש וכן העלה בס'לשון למודים דמ"ל ע"א יע"ש

מעתה נסעה ונלכה להסוברים דא"צ לחזור ולברך הרוקח וא"ג ומור"ס לפסק כוותייהו שם בש"ע והר"ב הלבוש שם כתב דבליעבד יצאו בטעימת הבוצע יע"ש ׃ ומהר"ס ריקאנאטי בפסקיו סימן ע"ד כת' וז"ל היכא שבירך המוציא וטעם אחד מהמסובין יצאו כולם מידי דהוה אקידושא שהמברך צריך שיטעום איזה שיהיה כו'ע"כ הרי בהדיא דס"ל כדעת הרוקח ומשוה ברכת המוציא לקידוש יע"ש וכ"ן כת'בס'ע"ת שם בסי'קס'ז סק"י וז"ל אעפ"י שעדיין לא אכלו אחרים כו' וה"ה אם אכל א' מהמסובין אעפ"י שעדיין לא טעם המברך יצאו כולם וכ"כ בפסקי מוהר'ס ריקאנאטי סימן ע"ד ע"כ וכ"ן פסק בס'ג"ור ח' א"ח כלל א'סי'מ"ג דכשטעם המברך ושח אחד מן המסובין קודם שטעם הוא דא"צ ולברך יע"ש וכ"פ הב"ח שם דא"צ ולברך יע"ש וכ"פ בס' ל"ח דמ"ט ע"א אות ס"ד שכתב וז"ל וכתב הרוקח שאחר שאכל הבוצע מעט הסיחו האחרים הא נפקי כולהו כו' והב"י נחלק עליו כו'וגם רמ"י כתב כדבריו לא דכתב שבדיעבד יש להקל ול"ן שא"א לומר כדברי הב"י שהרי מעשים בכל יום כשמביאי'יין בתוך הסעודה א'מברך לכולם ויוצאים בברכתו ואינם שותים לאחר לא כשיביאו ג"כ לפניהם ומביאין ראיה ממעשים בכל יום כמ"ש במ"מ סימן ל"ה

ושוב מצאתי שכלדברי הרוקח כתבו התו' ר"פ ע"פ ד"ק ע"ב וז"ל ידי קידוש יצאו אעפ"י שלא שתו רק שיטעום המבר' או אפי'אחד מהם כדמוכח בסוף בכל מערבין ולכתחילה צריך שיטעמו כולם כו'עכ"ל ׃

וכתב עוד שם בס' זל"י רע"ד וז"ל באופן דרוב האחרונים יחד כולם

הסכימו לדעת הרוקח דאזלין לשיטתיה הרב"ח ומור"ם לאו הלכתא נינהו צ"א דנקטינן הלכה למעשה כוותיה דמרן הרב"י כו' ובפרט למרן ז"ל נהג ועבד עובדא הל' למעשה שחייב לברך הא ודאי כן אנן לדידן דגרירן בתריה דמרן ז"ל דעבדינן עובד' כוותיה ומורין כן ולא חיישינן להנך רבוותא דפליגן עכ"ד ׃

ואחרי בקשת המחי' כלת נוראות נפלאתי איך לא שת לבו להוות בנועם ספרי המפרשים מי הם העומדים בסבר' הרוקח דאי הוה עושה חיפוש מחיפוש לא היה כותב דרוב האחרונים הסכימו כו' שכפי הדברי' הנאמרי' הוי מחלוקת שקול ואפי' את"ל שנצטרף למהריק"ש בכלל הסוברים דצ"ל ולברך בכגון נ"ד דלית לן יותר רק אחד והוא דהסוברים דצ"ל ולברך הם מרן בב"י והט"ז והמ"א והא"ר והפ"ח והלש"ל והרב מהריק"ש והפ"ש והי"א ורב חד מן קמאי שמביאו בש"ב והסוברים דאצ"ל ולברך הם הרוקח וא"ז ומור"ס והלבוש מהר"ס מריקאנאטי הע"ת הג"ור הל"ח הב"ח לא בשביל חד דאייתר לנאמר דלא הוי מחלוקת שקול וכמ"ש הכנה"ג בא"ח סימן קפ"ח הגב"י אות י"ד וז"ל ואפי' יהיה האומרים דמחזירין רבים מהאומרים דאין מחזירין שואת"ע יע"ש וכן משמע ממ"ש בסי' תקפ"ב בדין טעה בהא כמו שיראה המעיין ממה שתירץ שם בשיירי על מה שהקשה בכנסת שלו דמה שלא אמרי' סב"ל הוא מטעם דסבר' ראבי"ה הוי סברא יחידאה יע"ש

המתבאר מדבריו כשאינו יחידא' הגם דרבים הסוברי' דצ"ל ולברך אמרינן סב"ל יע"ש וכ"ש כשנצטרף הרבני' שהיו עושים מעשים בכל יום שמביא בס' ל"ח ואפי' אם המצא ימצא פוסקים אחרים דס"ל דצ"ל ולברך ולדעת הסוברים דבעינן מחלוקת שקול ממש כיון שאנו יכולין לצרף להרבנים אלו לעולם לפחות מידי מחלוקת שקול לא יצאנו ובמחלוקת שקול לכ"ע סב"ל וכמ"ש הוא בעצמו שם בדס"ג ע"א וז"ל כבר ביארנו והעלינו בסי' ג' מאי דנקטי' הלכה למעשה דצ"ל גם דענה איש"ר מאחר דרובא סל"ה ומיעוטא דמיעוטא נינהו דס"ל דאצ"ל ולברך וכל כה"ג לית לן למי' הן סב"ל דדוקא במחלוקת שקול שהם מערכה לקראת מערכה הוא דאמרינן הכי אבל אם רבים הם דס"ל לברך ומיעוטא דמיעוטא נינהו דס"ל דאצ"ל ולברך לית לן למימר בכה"ג ס"ב וכמו שהוכחנו שם כו' א"כ הה"ן לענין באתינו דגם אם הפסיקו המסובין קודם שיטעמו באיש"ר דהוי הפסק וצ"ל המוציא קודם שיטעמו וכן אם הפסיקו קודם שיטעמו מהכוס של בר"המ דאין יכולין לטעום על שיברכו בפ"הג משום דחשיב הפסק גם בעניית איש"ר וצ"ל ולברך כו' וכמו שמצינו להרב דב"מ בתשו' ח"ג בא"ח סימן י"ד אחר שעמד על ס"וה דבמקו' שרוב הפוסקים אומרים לברך ומיעוט אומרים שלא לברך אי

אמרינן בזה סב"ל ׳ וכתב דגם דלדעת מרן בענין ברכות אזלי' בתר רובא ולא אמרי' סב"ל אך אמנם לדעת הכנה"ג לא ס"ל הכי אלא דאפי' אם המיעוט אומרים שלא לברך אמרינן סב"ל כו' וגם עמד שם אי אמרי' זה גם היכא דפליגי מרן והאחרוני' דלמרן יברך ולאחרונים לא יברך אי אמרי' ג"כ כבר קבלנו הוראו' מר"ן ובכל אשר יאמר כי הוא זה א"ל אמרי' בזה ג"כ סב"ל וכת' שהסכימו מכמה אחרוני זמנינו שגם בזה אדרינן לכללין דסב"ל כו' סוף דבר כתב וז"ל ובהיותי עסוק בזה עלה בדעתי לו' דאע"ג דקי"ל סב"ל וכת' היינו דוקא בשב וא"ת אבל לעשות מעשה ולאכול בלא ברכה מספק אי חייב בברכה או לא כגון מי ששמע ברכת המוציא מהבוצע ושח קודם שטעם דלס' הרוקח ומור"ס אצ"ל ולברך אם כבר טעם הבוצע ולס' מרן ורוב האחרונים צ"ל ולברך אין לומר בזה סב"ל ולא יברך כיון דלהאומרים צריך לברך אם תוכל בלא ברכה הוא עובר על מ"ש רז"ל כל הנהנה כו' ושב ואת"ע ולא יאכל עד שישמע הברכה מאחר שחייב לברך ויוצא גם הוא י"ח אליבא דכ"ע כיון דאם יברך להאומר שא"צ לברך הו"ל ברכה לבטלה ואם יאכל בלא ברכה להאומר שצ"ל ה"ז מעל ושב ואת"ע עכ"ל הרי להדיא שכ' דבברכת הנהנים שעושה מעשה ואוכל לא אמרינן סב"ל בזה ויאכל בלא ברכה כיון דעובר על מ"ש כל הנהנה כו' עכ"ל

הוצרכתי לכתוב כל הלשון יען ס' דב"מ אינו בנמצא במקום הזה הרי הוא כמבואר דבמחלוקת שקול אמרי' סב"ל וכ"ן מתבאר מלברי הר"מ שכתב אם כבר טעם הבוצע ולסברת מרן ורוב האחרונים כו' ובודאי דכונתו היינו כשרוב האחרונים ס"ל כמרן לא כן כשלא יש רוב עם מרן דהיינו שהוא מחלוקת שקול אז אמרינן סב"ל ואם אין זכרוני כוזב רשום בזכרוני שהד"מ מביאו בפירוש בתשו' הלזו הא למחלוקת שקול ואף ג"ז בדבר שקבלנו הוראות מרן והאחרונים חולקים עליו כפי דברי הד"מ שכתב שכמה מהאחרוני' זמנינו הסכימו שגם בזה הדרינן לכללין דסב"ל ׳ והשתא קשה לי טובא בדבריו תרתי חדא דבמחלוקת שקול אמרינן לכ"ע סב"ל ובנדון דידיה הוי מחלוקת שקול ועוד מאחר שראה מ"ש הדב"מ שכמה מהאחרונים הסכימו דבס"ב בדבר שחולקין על מרן וס"ל דלא יברך אמרינן שב ואת"ע א"כ אך מלאו לבו לפסוק שיברך כיון שאנגרירנא בתריה למרן ז"ל והרי הגם דגרירנא בתריה למרן אמרינן סב"ל וכן כתב הרב מופת הדור היל"א ז"ל בס' ברכ"י סימן ז אות ג וז"ל ולענין הלכה הגם למדברי הרב ב"ד משמע דיש נוהגי' לברך ב' פעמי' גר' דסב"ל והגם דאנן בארץ הצבי אתכא דמרן סמיכנא מ"מ בענין ברכות נקטינן להקל דשב ואת"ע במקו' איסו' ברכה דאעיקרא כלהו ברכות אינן מעכבו' וכך ראיתי רבותי נוהגים עכ"ד ׳

וגדולה מזאת הביא בס' מחב"ר שם בסי' ז' דאפי' בדבר דאי' לן תרי ספקי לברך כתב משם מהרד"ף ז"ל שכתב בס' מכתב לדוד סי' ג' אף דאיכא תלתא ספיקי ויותר מהמה אין לברך ופליג על הרב משאת משה והביא ראיות הרבה יע"ש ע"כ ואין ס' מכ"ל מצוי אצלי להתבסם מתורתו וכן נמי כתבו הר' היל"א זצ"ל בס' עין זוכר מערכת הס' אות ל"ג יע"ש

ואולם יאמר האומר דשאני סב"ל דהסכימו הפו' אף נגד פסק מר"ן היינו כשהו' בשב וא"ת לא כן כשהוא עושה מעשה ואוכל בלא ברכה דשוגע מהנהנה מהעוה"ז בלא ברכה וכמ"ש הרד"ת אף אתה אמור לו דאי מהא לא איריא כיון דחזינן לכל הפוסקים שדברו בענין זה ולא השמיענו האי חילוקא מהרב ד"מ בודאי כשאמרו סב"ל אף אי סמכינן אתכא דמרן ז"ל אמרוהו ובכל ענין ס"ל סב"ל ולא שבקינן הסכמת אחרונים שהם רבים בעבור החילוק מהרב ד"מ ז"ל וכן מצאנו ראינו להרדב"ז בתשו' סי' תרמ"ב שכתב משם הרב כפתור ופרח שיש חילוק כשהמחלוקת הוא בעשיית המצוה לכשהמחלוקת בברכה עצמה דכשהמחלו' בברכה בזה אמרי' שב וא"ת ע"ש וזכורני כי זה למעלה משלשים שנה שעברתי בתשו' הד"מ שהביא הוא בעצמו תשו' הלזו מהרדב"ז אבל מה לעשות שאין תשו' הד"מ מצוי אצלי לעיינות כאל כדי לראות הדברים בשרשן אע"כ כפי דברי הרדב"ז ז"ל בנ"ד שהמחל' הוא בברכה עצמה אי צ"ל ולברך שב וא"ע בכל גוונא דסתמא חילק חילוקו וכאמור

ועוד מה שרצה להביא ראיה מהחילו' מהד"מ דבברכת הנהנין לא אמרינן סב"ל וכו' אינה ראיה דהד"מ לאו בהחלט אמרה שכתב עלה בדעתי לומר ר"ל שעלה בדעתו ולא פסיקא ליה למילתיה דאל"ה הו"ל לומר ונראה לי לומר ומדקאמר עלה בדעתי לומר מינה מוכח בודאי הגמור דכמסתפק אמרה שהרי אפי' היה אומר וצ"ל לומר מצי' בלשון וצ"ל שהוא להלכה ולא למעשה וכמ"ש מרן בב"י א"ח סי' ק"ך וז"ל גם מתוך דברי הר"ן שכתב זה צ"ל אפשר לדון דלהלכה אמרה ולא למעשה ע"כ וכ"כ בדרכי משה שם וז"ל ובס' הר"ל כהן בית ג' נתיב ו' דאף הרא"ה והר"ן לא קאמרי אלא להלכה אבל לא לעשות מעשה וע"ש שהאריך ע"כ הרי מפורש יוצא הגם שאמ' צ"ל כל כמה דלא אמרו בפי' למעשה ל"א אלא להלכה ולא למעשה וא"כ כיון שהד"מ לא כתב בלשונו אפי' מילת צ"ל לא כתב עלה בדעתי לו' לית דין צריך בשם דלהלכה אמרה ולא למע' ואין להביא ראיה מדבריו אלו לעשות מעש' ובפרט במילי דברכות

וראיתי בשיירי א"ח בכללי דרכי הפוסקים אות כ"ה אחר שהביא דבריו אלו מהב"י ז"ל שכתב וז"ל ובתשו' תה"ד סימן ר"ח כתבתי בשם אחד מן החכמים המובהקים שלמד מדבריהם שכל מקום שהפוסק אומר צ"ל דלהלכה אמרה ולא למעשה ואני כתבתי לו שם דחס ושלום לא תהא כזאת בישראל והרבתי ראיות שכל מקום שאומר הפוסק צ"ל כל עוד שלא אמר להלכה ולא למעשה אף למעשה אמרה ולדברי הב"י ז"ל אפשר שסימנין מצא להר"ן ז"ל לומר כן כו' ואף גם זה דוחק גדול וצ"ע עכ"ד מדבריו אלה שכתב ג"ז דוחק גדול והצריכה עיון נראה שחזר מת"ש בתשו' שם שבתשו' דחה ש'החכם המובהק הנז' בשתי ידים

והואיל ואתא לידן תשובתו הנז' נימא ביה מילתא שאחר הס"ר כלאזי לדבריו שגבו ממני ולא זכיתי להבינם שמם בתשו' בדר"ם סע"ב אחר שהביא דברי הב"י והחכם הפוסק הנז' כתב וז"ל עם שהכלל הזה אינו מוסכם אצלינו דנפיק מיניה חורבא דכל מקום שיאמרו הפוסקים צ"ל נאמר שלהלכה אמרה ולא למעשה כו' ומדברי הר' בב"י אין ללמו' דאפ' כתב ומפני שמצא סימנין בהר"ן ז"ל דלהלכה אמרה ולא למעשה ואפש' דלשון זה צ"ל מוכח זה נראה להלכה אבל בלא מילת זה אלא שכותב הפוסק צ"ל אין לדון שלהלכה אמרה ולא למעשה והרי הרמב"ם בפ"ד מהל' סנהדרין כתב נראין לי הדברים כו' ע"כ

ואנכי חזון הרביתי מעוצם חכמתו ובקיאותו איך כתב דהב"י סימנין מצא בהר"ן שכתב זה צ"ל ואיך לא שלטא מאור עיניו מ"ש שם הר"ן בלשונו קודם מזה סמוך ונראה והרא"ה והר"ן קיימי בשיטה הדא ושם בלשון הר"ן הביא לשון הרא"ה שחולק על רבו הרמב"ן ז"ל וכתב הרא"ה שם וז"ל ולא נ"ל כן חילוק מיניה דנראה לו כן הכך הרמב"ן והתם ליכא מילת זה ואפי' הכי הרב ב"י ז"ל ומהרד"ך כתבו דלהלכה כתבו כן ולא למעשה וא"כ איך יכולין אנו לומר שהב"י סימנין מצא בדברי הר"ן וגם תתמה למה נקט הרב ב"י בלשונו הטהור בלשון יחיד שכתב גם מתוך דברי הר"ן ולא קאמר מתוך דברי הרא"ה והר"ן דמזה משמע שהבין דהרא"ה בצ"ל זה להלכה ולא למעשה אינו שוה עם הר"ן דאיכא למימר כיון דשניהםקיימי בשיטה הדא חד מנייהו נקט וראיה שבד"מ כיילינהו לתרוייהו להלכה ולא למעשה וכאמור

ועוד קשה לי בדבריו למה ראיה היא זאת שהביא מדברי הרמב"ם והרי הרמב"ם לא שקיל וטרי בשום מקום רק הוא פוסק שפוסק ההלכות כדרכו דרך הקדש ובודאי כשכותב נראין לי הדברים שהוא לפסק הלכה מה שא"כ בפוסקים דשקלו וטרו בעוצם פלפולם אה"ן דשאמת איתם מהרב"י ומהרד"ך ז"ל דכל שלא אמרו להלכה ולמעשה הגם שיאמר צ"ל להלכה אמרו

אמרו ולא למעשה והיא גופא יד הלוה לאחות הראיה שהביא עוד בתשובה שם בע"ג מש"ש מרן גופיה בס' הקצר ביו"ד סימן נ"ה כאשר יראה הרואה שם בתשו' עוד כתב שם בתשו' וז"ל ועם שכל אלו הם דקדוקים דקים ונגומיי החכם הפוסק שיהיה הזקיקנו לזה שכלל לנו כלל חדש לא שמענוהו לזולתו כו' ע"כ והנא דאמרי אחרי כשיקת הרצפה אם עינא לספיר חזי היה רואה תשו' הרל"ך והל"מ שמביאו בודאי שלא היה כותב שזה הכלל לא שמענוהו לזולתו שהרי שמענוהו מתשובת הרל"ך והל"מ ג"כ שמביאו ומהרל"ך בהחלט אמרה למילתיה כמו שיע"ש ׃

תו כתב שם בתשו' וז"ל סוף דבר אני אומר כדרך שכתב הרשב"א ז"ל בתשו' הביאה הב"י ז"ל ח"מ ס"כי ס"א דאע"ג דאמרי' לישנא יתירא לטפויי אתא אין לדון בו אלא במקום שאמרו חכמים ע"כ כן אני או' בפרט הזה אעפ"י שהרב ז"ל כתב דמלכתב הר"ן ז"ל אפשר דלהלכה אמרה אין ללמוד ממנו למקום אחר עכ"ל גם בזה אהרי לחיכת עפרות זהב לו תמיה לי מלתא טובא איך נעלם מעונש חכמתו מ"ש הר"ן ז"ל שם סמוך ונראה למטה מזה כמו יו"ד שיטין שכתב וז"ל ולפי דעת הרא"ה ז"ל ומה שכתבתי אפי' בגט מהני אם ממנה אותם שלוחים מדעתו ואפי' שלא בפניהם מהני עכ"ד המעיין ישפוט נבדק שכתב הר"ן ז"ל אפי' בגט דמשמע בהדיא מדבריו דכולל דברי אחרים ג"כ דהיינו שמלמדי' ממנו אפי' למקום אחר כמו שיראה המעיין וא"כ איך עלה על דעתו דעת עליון דאין ללמוד למקום אחר ודבריו נא"ת המורם מהאמור דאפי' לדעת הרב כנה"ג בתשו' ללשון נ"ל שהוא להלכה ולמעשה וכ"ש לפי דבריו שנשיירי שהניח הדבר בצ"ע בדברי הל"מ הללו שכתב עלה בדעתי לומר דאזיל ומודה דלא הוי אלא להלכה ולא למעשה ודוק

ואיברא דראיותיו אינן מכריעו' וכאמו' אבל במה שכתב דמרן ב"י מ"ש להלכה ולא למעשה דבלשון אפשר אמרה ולא בהחלט האמת אתו דס"ל למרן הקדוש כשפוסקי' הלכות כותבים בלשון אפשר הוי כמסתפק ולא בדרך ענו' ואמינא לה ממ"ש מורינו הרב הכהן הגדול בס' כמ"ה ח"א סי' ק"ו דק"פ ע"א וז"ל כתבו הרשב"א בלשון אפשר והיה לחוש שמא ספוקי מספקא ליה אי משום הא לא איריא דהא כי אשכחן שכתבו הפוס' בלשון אפשר וכתבו הבאים אחריו כשמו שכך דעתו ופסקו הלכתא הכי שהרי כתב הרא"ש ז"ל בפ' השולח בפסקיו סי' ה' גבי מימרא דרב הונא אמתני' דאתקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים אמ"ר הונא לא שנו בשלא נשאת אבל נשאת אין מדירין אותה וכתב הרא"ש וא"ת ידירה ע"ד רבים שאין לו הפרה וי"ל דהבעל יכול להפר אפי' נדר שהודר עד"ר דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת כו' ואפשר אפי' אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לדור עד"ר אינו מועיל כיון דסתם אשה ע"ד בעלה היא נודרת ע"כ הרי כתב בלשון אפשר אפי' יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות וכתב הר"י בנו בקיצור פסקי אביו וז"ל אין האשה גובה כתובתה בנדרה אלא א"כ לא נשאת אבל אם נשאת אין מועיל לה נדרה שהבעל מפר לה אפי' נדרה עד"ר ואפי' אם נתן לה רשות לידור עד"ר יכול לחזור בו ולהפר לה ע"כ ומטעם זה פסק בפסק הלכה בטור אע"ה בס"סי צ"ו וז"ל אבל אם נשאת אינה גובה בנדרה שהבעל יפר לה אפי' נדרה עד"ר ואפי' אם נתן לה הבעל רשות שתדור ע"ד ב"ד ע"כ ולכוותא איכא טובא אלא שאין הפנאי מסכים לחפש אחריה עכ"ל

והנה מרן הקדוש ז"ל בשה"ט שם בא"הע סי' ט' לא כתב אלא ולא מהני נדר אלא כ"ו שלא נשאת אבל אם נשאת אינה גובה בנדר מפני שהבעל יפר לה ע"כ הרי שהשמיט החלוקה ואפי' אם נתן לה הבעל רשות שתידור כו' שהיא החלוקה שאמרה הרא"ש בלשון אפשר וצריכין לנו לדעת למה השמיטה מרן מההלכה מאחר דהטור פסקה להלכה ושם בב"י לא הביא שום חולק עם הרא"ש אם לא למוכרחים אנו לומר בלי שום ספק דמרן ז"ל ס"ל דלא כהטור כיון דהרא"ש אמרה בלשון אפשר וכמסתפק אמרה ולא בדרך ענוה ולא פסיקא ליה למילתי' ומש"ה השמיט אותה מהש"ע

(**והנה** אחרי כתבי זה זמן רב אתיא וכירה זכירה לאנא זעירא בענין כשאין אבי הבן למברך אחר שאינו מברך שהאיינו שם כתבתי בדעת מרן הקדוש ושכן ס"ל למור"ם כדעת הב"י דאף דאמרה הב"י בלשון אפשר כונתו הוא לפסק הלכה ומאי דנקט בלשון אפשר הוא דרך ענוה והשתא כפי ההכרח שעשינו למטה שהשמיט בש"הט שם בא"הע החלוקה ואפי' אם נתן לה הבעל רשות כו' משם נראה בהדיא דס"ל למרן הב"י דבלשון אפשר הוי כמסתפק ואם כנים אנחנו בהכרעתנו קשה לי בדברי מור"ם ז"ל אחרי הס"ר למי הכניסו לומר בדעת מרן ב"י דבלשון אפשר הוי בהחלט ובל"ן איה"ב אשאספ"נ) ואולם מ"ש הה' הפוסק המובהק הנז' עדין יש לו אילן לסמוך עליו מתשו' הרד"ך ומהל"מ וכאמור והרב הלבוש שם בא"הע כתב כסברת הטור דלשון אפ' שאמר הרא"ש ז"ל אינו כמסתפק וכ"כ בספר נחלת צבי ז"ל שם יע"ש ובס' לב"מ בחו"מ סי' ח"י דכ"ד ע"ב כתב דבלשון אפשר כשאומר איזה פוסק הוא מחלוקת הפוסקים אי הוי כמסתפק או בדרך ענוה ובס' כרם שלמה בחו"מ סי' ן' דקע"ה ע"ב כתב שם הרד"ת בעצמו בעל הרב פמ"א שהביא ראיה ברורה ומילתא בטעמא יע"ש ועיין בס' חשק שלמה סי' ס' הגב"י או' ל"ו ובס' פני יהושע דל"ט רע"ב ובס' פני משה ח"א סי' כ"ו דס"ד ע"א שכ' בעד הרשד"ם דאפשר הוי כמסתפק ובמהרשד"ם חי"ד סימן ס"ד הביא משם תלמידי הרשב"א ז"ל דקוי' כמסתפק יע"ש

ברם אחרי שאלת המחילה כלת ממרן הקדוש ז"ל קשה לי למה כתב בל' אפשר דלהלכה אמרה הר"ן ולא למעשה והרי מנ"ר כתב בב"י ח"מ סי' ר"ו סי"ט על מ"ש הר"ן בפ' ד' נדרים שחולק עם הרשב"א ז"ל וכתב שם הר"ן ולא נראה לי כן. ובסוף דבריו כתב כן נ"ל וכתב הרב ב"י ואעפ"י שהר"ן כתב ולא נ"ל אין כונתו לחלוק בעיקר הפסק אלא בטעם בלבד הוא שחלק וזה מבואר לכל מבין ע"כ וכבר מילתינו אמורה דהתם בא"הע בלשון הר"ן כתב ג"כ ולא נ"ל כן ובסוף לדבריו כתב זה נ"ל ומילת זה הוי כמו מילת כן וא"כ כפי מ"ש שם בח"מ דאפי' שכתב ולא נ"ל כן ובסו' כתב כן נ"ל אפי"ה כתב הרב"י שאין כונתו לחלוק בעיקר הדין ואמאי לא יאמר בהחלט דלהלכה אמרה ולא למעשה ודבריו צ"ע

בחזור לענייננו דאף את"ל דפסיקא ליה למילתיה האי חילוקא להרד"מ מה שאינו אפי"ה אינה ראיה כלל לנדון דידי'דהיינו שהוא רצה להוכיח מדברי הרב ד"מ וז"ל והגם דלדידיה דהד"מ הנז' אסיק ותני עלה דשב וא"ת ע"ע וישמע הברכה מאחר כיון דאם יברך להאומר שא"ז הו"ל ברכה לבטלה מ"מ הא ניחא אי איכא אחר דהא ודאי מוטב שיעשה כן אך אמנם אי ליכא אחר הא פשיטא דלטעמיה דרב שרינן ליה לברך דא"כ מאי מני למעבד דאי עושה מעשה ואוכל ונהנה בלא ברכה הא בכה"ג לא אמרינן סב"ל כיון דעובר על מ"ש ז"ל כל הנהנה כו' ואם אינו אוכל ליתוב בתעני' עד שיזדמן לו אחר זה א"א אלא ודאי דשרינן לברך עכ"ד

ועם האדון הס"ר דלא הבינותי מהיכן רצה להוכיח מדברי הד"מ דס"ל דאם אינו שכיח אחר לשמוע הברכה שיברך ולא יהנה מהעו"הז בלא ברכה ממה שכתב ולא יאכל עד שישמע הברכה מאחר כו' והרי לא כתב הד"מ כן רק ע"צ היותר טוב לצאת ידי כ"ע אם ימצא אחר אבל אם לא ימצא אחר דהיינו שכבר טעמו שאר המסובין מפרוסת המוציא ואחד מהם הוא דהפסיק או שהיו ב' ואין כאן אחר לשמוע הברכה ממנו אה"ן דיסבור הד"מ דיאכל בלא ברכה כסברת הסוברים כיון שטעם הבוצע כבר יצאו כולם וסב"ל דלא גרע נ"ד ממי שהוא מסופק אי בירך המוצי' או לא דאין צ"ל ולברך וכמ"ש מרן שם בש"ע ס"ט וש"ת דגרע מי שנסתפק אי בירך המוציא או לא להיכא דפליגי אי צ"ל ולברך דמ"מ התם הא איכ' סברות הפוסקים דס"ל דצ"ל ולברך מה שא"כ בברכת המוציא דלכ"ע לא יברך אי משום הא לא איריא שהרי פסק בש"ע א"ח סי' קע"ד ס"ד וז"ל וכן המבדיל על השולחן פוטר היין שבתוך המזון וי"א שאין ברכת יין הבדלה פוטר כו' ובדיעבד שלא כיון כך פוטר יין שבתוך הסעודה דס"ב דרבנן להקל ע"כ

הרי בהדיא דאפי' בדבר דהוי מחלוקת ובברכת הנהנין כיון דהוי בברכ' דרבנן אמרינן סב"ל וזה קשה להילוק הרד"מ הנז' וכן ראיתי בס'מרכבת המשנה אלפאנדארי בה'ברכות פ"א דמ"א ע"ג דהשוה היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא אי צריך לברך או לא להיכא דנסתפק אי בירך או לא כמו שיראה הרואה שם יע"ש ובברכת המוציא הטעם שלא יברך כיון דבר"המ הוי לרבנן וזה נר'לפק"ד דיכולין אנו לומר הטעם למרן הקדוש לא פסקה בש"הט הא דאם שח אחד מן המסובי'אחר טעימת הבוצע משום דבר"המ הוי לרבנן והגם שבב"י דק'סברת הרוקח וכתב זה נ"ל ברור לזה אמינא מדהשמיטו מש"הט נראה שחזר בו דאפשר שראה סברות אחרות וגם הוא סבר'הרא"ה והריטב"א וספר הפרדס בענין היכא שבירך בפ"הע על היין וכמו שאכתוב לקמן בס"ד ושם הוי כעין נ"ד ממש ומש"ה השמיטו וסמך בשאר דוכתין דפס'דא"צ לחזור ולברך כיון דהוי מילי דרבנן וראיה לדברינו ממ"ש בס'זרע אברהם בחה"מ סי' י"ג דקכ"ה ע"ב וז"ל וכן יש להוכיח מדברי מרן דאע"ג דבב"י כתב על דברי הג"מ דפשוט הוא בשוה"ט השמיטו מהלכה כנד' שחזר בו שראה דברי הרשב"א והרא"ה בשם הרמב"ן הנז"ל שהבי' הרש"ך עכ"ד וכ"כ בס'ידי אליהו סי'קמ"ו ד"ע סע"א וז"ל ותמהתי ע"ד שהרי סברה זו מרן ז"ל חידשה בב"י שכתב ז"ל ונ"ל שאם התנו שתגמר קנייתם במעות מכרם קיים ודלאמרי'גבי קרקע כו' מדלא קבע דין זה בש"ע משמע בהדי'שחזר בו ומן הטעמים שכתב הרש"ך דלא דמי כלל להיא דקרקע כו'ושכ"כ הריטב"א עכ"ל וכ"כ בס'הלכה למשה ח"ב ה'מכירה לט"ו ע"א יע"ש הרי בהדיא מתלת שמכי קשוט דאפי' שבב"י פסיקא ליה למילתיה אפי"ה אמרינן מדלא קבעה בש"ע חזר בו מאיזה טעם שיהיה

ואחרי מוכלג ראיתי בס' קרבן אשה הנ"מ בלמ"ט סע"ד ובד'ן'רע"א שכתב ג"כ בהדיא כשהשמיט מרן הדין שכתב בב"י מש"הט זה מורה שחזר יע"ש וכמו כן בנ"ד ג"כ וכאמור

ומאחר דמצינו להקת הפוסקים ובל"ח שהבי' ראיה לדבריו ממעשים שעושים בכל יום וג"כ הביא ראיה למעשי'בכל יום ומ"ש התוס'בברכות וכאמו' דאפי' שח א' מן המסובין אחר שטעם הבוצע קודם שטעם הוא דא"צ ולברך פעם שנית דכבר יצא בטעי' הבוצע ופשיטא דאו שהיו עושין מעשים בכל יום כיון דנהית הל"ח להביא ראיה לדבריו בודאי הגמור שזה שהיו עושין מעשים בכל יום היה ע"פי הרבנים גאוני עולם שהיו בדורות שלפניו ובדורו ולפחות נחשובינהו הסברו'הללו במחלוק' שקול דבמידי דרבנן סב"ל אפי' בברכת הנהנין שהרי אם אוכל בלא ברכה ליה ליה אלא איסו' דרבנן דנהנה מהעו"הז בל"ב ואו מברך פעם ב'

יספק לדעת הפוסקים דס"ל דאז"ל ולברך הוי ברכה לבטלה ועובר משום לא תשא למ"ד שהוא דאורייתא והנה כי כן שב ואל תעשה ויאכל בלא ברכה ואם כן שפיר מצינן למימר כן בכוונת הרל"מ ולית ליה שום ראיה מדברי הרל"מ דנ"ל הוי ג"כ שיש לנו ספק אי בירך ברכת המוציא או לא דאינו צ"ל ולברך וכאמור.

ומוצא אני הפעם ראיה לדברינו להצטרף לאלו הרבנים שהיו עושים מעשים בכל יום הגם דלא באו דבריהם בע"ט ברזל ועופרת ממ"ש הכהן הגדול סבא דמשפטים בס' בתי כהונה ח"ב ד"ט ע"א וז"ל הנה האמור בזה הוא במונח שהיתה הלכה רופפת בעלמא הדין פלוגתא דר"ת ושאר רבוות' האמנם כי אתינן עלה מסוגיין דעלמא דאזלא דלא כר"ת ופשטה ההוראה כפי הנראה בכל תפוצות ישראל כסברת החולקים ואפי' בשבת אף כי לפי הספרים הנמצאים נראה שרוב הראשונים תפסו עיקר כסברת ר"ת מ"מ הואיל ובמספר הדורות מדור לדור סוגיין דעלמא דלא כוותיה אית לן למימר שמא ומקדם גמרו רוב הראשונים דלא כר"ת אלא שלא זכינו לדבריהם בכתובים וכענין מ"ש הרב מהרי"קו בתשו' שרש כ"ד ענף ב' ע"ש והנה כי כן אין לערער על מנהג ציבור הנ"ל ובפרט להוי מילי דרבנן וכל המערער ובא לבטל מגרעות נתן עכ"ל

אמור מעתה דנקטינן מדברי הרב ז"ל בדבר שנהגו מלורות הראשונים מדור דור דחשבינן להו עם המיעוט ואדרבא עכשיו נעשו הרוב הגם שלא באו דבריהם על הספר וככתובים דמו וא"כ בנ"ד ג"כ שייך שפי' לו' כן במה שהביא, הרב ל"ח ממעשים בכל יום דאלו ואלו נצרפין ולית דין צריך בשש לפחות דהוי מחלוקת שקול וכאמור

איכו השתא עפ"י הדברים הנאמרים ממילא אזדא ליה להר' ז"לי הראיה שהביא ממהרי"ל ומ"ש הרב מופת הדור חיד"א זצ"ל בס' טוב עין סי' תע"ד לדעת מהרי"ל קחנו משם יע"ש כיון דאנן בדילן מנאנו ראינו מערכ' לקרא' מערכה מי הכניסנו להכנים ראשנו במילי דס' ברכות במילי דרבנן ולעבור בקום עשה בל"ת דיכולין אנו למשכוני נפשין ולומר דמ"ש הרב חיד"א זצ"ל בדעת מהרי"ל ז"ל ה"ט דלא אסיק אדעתיה בו בפרק דהוי מחלוקת שקול משו"ה כתב מה שכתב אבל מאחר עלות דבנ"ד הוי מחלוקת שקול אף הוא אזיל ומודה דסב"ל ומרן הקדוש ג"כ ס"ל במחלוקת שקול סב"ל וכאשר כתוב ומפורש בכמה דוכתיה וכמ"ש ג"כ הרל"מ ומביאו שם בס' ז"לי וז"ל הגם דלדעת מרן אזלינן בתר רובא בענין ברכות ולא אמרי' סב"ל אך אמנם לדע' הכנ"הג לא ס"ל הכי אלא דאפי' אם המיעוט אומרים שלא לברך אמרינן סב"ל יע"ש ע"כ

מפורש יוצא דס"ל למרן במחלוק' שקול סב"ל וכ"ש לדעת הכנ"הג דס"ל דאפי' המיעוט אומרים שלא לברך סב"ל וכמ"ש בעניותינו לעיל גם מזה וכ"כ בהדיא דס"ל להרב חיד"א דאפי' אם המיעוט ס"ל שלא לברך אמרי' סב"ל אפי' בברכת הנהנין וכמו שאכתוב לקמן בס"ד הא ודאי מי שיעמוד על הענין בעומק יודה לדבר הזה דאז"ל ולברך וזהו שכוין הרב חק יעקב מ"ש בסימן תע"ד וז"ל ואין זה בכלל אסור ליהנות בלא ברכה כיון שמונע עצמו משו' ברכה לבטלה כו' הרואה יראה לכונתו רצויה לומ' דלא יברך משו' כיון דעובר בל"ת וכן חזיתי בס' משבצות זהב שם בסימן תע"ד שכתב וז"ל וא"כ טוב לכוין ברכה פ"הג של קידוש דלא להוציא כוס ב' אבל אם כוין לכך בקידוש לפטור כוס ב' מפ"הג צ"ע וי"ל דלא יברך פ"הג על כוס ב' דסב"ל אף ברכה ראשונה דאף דאסור ליהנות בלא ברכה זה ג"כ דרבנן ולא תשא ויש אומרים ד"ת ועמ"י עכ"ל הרי בהדיא מדברי אחרוני זמנינו כמ"ש בעניותין ודוק היטב

ואחר כל האמור נוכין ונידון אי ס"ל להרב מופת הדור חיד"א זצ"ל כמו שביאר לונת מהרי"ל או לא ואת"א זעירא אמינא ולא מסתפינא דלא ס"ל כסברת מהרי"ל אי משום שכך דייק בלישניה שכתב וז"ל אמנם דעת מהרי"ל מבואר דסבר כו' מדבריו זה מוכח בהדיא דלא קאי כותיה ואי משום דאיהו גופיה פסק בס' יוסף אומץ סימן ע"ב במי שבירך על יין בפ"הע אי צריך להזו' ולברך בפ"הג או לא והביא מחלוקת ראשונים ואחרוני' דלדעת הרא"ה והריטב"א וס' הפרדס והרמ"ע והרב ג"ור ז"ל סברי דיצא ואז"ל ולברך וכן נמי ס"ל להחכם החולק על מהר"י לבית הלוי ז"ל וכ"פ בס' פנים מאירות ח"א סי' כ"ח ולדע' מהר"י לבית הלוי והוכיח כן מהתוס' והמרדכי בפ"ק דברכות משם הר"ש מאיבורה דלא יצא וכ"ן ס"ל להב"ח ולהרב מג"א והרב ה"ק בח"ב סי' קמ"ט ומהר"י ן' ג'וייא בס' על אורות ד"ב דברי לחזור ולברך בפ"הג והעלה שם הרב חיד"א דיצא דס' ב"ל והכי נקטינן דיצא במה שבירך על היין בפ"הע ולא יחזור לומר בפ"הג את"ד יע"ש

הרואה ישפוט בצדק המתבאר מדברי הר' ז"ל בירור גמור דחיים טפי מליכנס עצמו בס"ב לבטלה מהאיסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה לדע' הסוברי' דלא יצא וזה הוי סיוע לפום מאי דכתיבנא בראש אמ"ר משמו דאף דאנן אתכא דמרן הקדוש גרירנא אפי"ה בס"ב שב ואל תעשה ובלי ס' דבכל גוונא אמר רב לשמעתי' דמ"ש בסופו בס' יוסף אומץ הוכיח על תחילתו מאחר דאינו מחלק בין ברכת המזו' לברכת הנהנין וכן נראה מדיוק לשונו שם בברכ"י שכתב שם דאעיקרא כולהו ברכות אינן מעכבות ע"כ ולמה כתב מילת כולהו א"ו כמ"ש כ"ש בנ"ד דלא מנינו

מנינו למרן הקדוש בש"ע שפסק דאם שח אחד מן המסובין אחר שטעם הבוצע דיברך לשפיר מצינן למימר דמרן חזר ממ"ש בב"י שלו ויסבור בזה דסב"ל וכמ"ש בעניותין וכאמור

וראיתי בס' ערך השלחן בא"ח סימן ר"ה אות ו' שכתב וז"ל אבל לדידן אפי' נתכוון לברך בפ"הג וטעה בדיבורו ואמר בפ"הע יצא וכ"כ בס' פנים מאירות סימן נ"ח ע"ש וכ"כ הרמ"ע הביאו הרב שיורי ברכה נר"ו סי' רז כו' ואפשר דהרמ"ע אזיל לשיטתיה דס"ל דאם בירך על הפת בפ"הא יצא וכ"כ הרב פמ"א שם אבל לדעת הרא"ה והריטב"א ורבינו אשר דלא יצא בברכת בפ"הא על הפת הכ"נ לא יצא בברכת בפ"הע על היין דהא על הפת נמי הו"ל לברך בפ"הא כו' עכ"ד

אחרי הס"ר לא הבינותי מאי קאמר לדעת הרא"ה והריטב"א ורבינו אשר שהוא המחבר ס' הפרדס דלא יצא אם בירך בפ"הע על היין ואשתוממתי על הדבר הזה מאחר שהיה לפניו הלשון מס' הפרדס וכמו שכתב הביאו בס' שיורי ברכה נר"ו והרי בלשון ס' הפרדס שמביאו שם בשיורי ברכה כתו' בהדיא דאם בירך על היין בפ"הע יצא ואם ברך על הפת בפה"א לא יצא מפורש יוצא מלדברי ספר הפרדס שהביא להרא"ה והריטב"א ז"ל ואיהו נמי ס"ל דאם ברך על היין בורא פרי העץ דיצא ואם ברך על הפת בורא פרי האדמה לא יצא ואם כן קשה לי טובא איך כתב הפך סברתם ודבריו לא ניתנו ליכתב ודוק ובתר זמן טובא ראיתי בס' ערך השולחן שם בסי' קס"ח אות ד' שכתב וז"ל אבל האחרונים הסכימו דשיחה הוי הפסק אף אחר שאכל הבוצע וצריך לברך ע"כ אנא דאמרי אם היה עומד בענין כראוי לא היה כותב כן ודוק

עוד למדנו מדבריו שכתב בס' יוסף אומץ דאפי' הסוברים דצ"ל ולברך בפ"הג הם הרוב והסוברים דלא יחזור ויברך הם המיעוט אפי' הכי פסק דסב"ל דיכו' אנו לומר בלי שום ס' דלדעת הרב ז"ל בזה הוי חדא מתרתי או דס"ל כסברת הכנ"הג דס"ל דאפי' לגבי המיעוט אמרינן סב"ל או היינו דוקא כשיהיו מיעוטא למיעוטא דס"ל דלא יחזור ויברך אז לא אמרי' ספק ברכו' להקל אבל כשלא יהיה מיעוטא למיעוטא דהיינו שיהיו ז' לגבי ח' כנ"ד או אפילו שש או חמשה לגבי ח' כיון דלא הוו מיעוטא למיעוטא גם בזה ס"ל להרב ז"ל סב"ל ודוק

אכן סעיפי ישיבוני דאכתי יש מקום למיטעי ולומר דמ"ש הרב חיד"א ז"ל בזה סב"ל היינו כיון דלכפי הסברות שהביא שם בס' יוסף אומץ אינו אלא מחלוקת שקול ומשו"ה פסק סב"ל אבל אה"ן כשאינו מחלוקת שקול ס"ל דיחזור ויברך ונימא דשאר סברות העומדים בענין זה לא שלטא מאור עיניו הא דלאי בורכתא הוא וזר לו' על גברא רבא שכמותו דכל רז לא אנים ליה כידו' מספריו הנעימי' ולומר עליו דנעלמו ממנו סברות הללו דכל הספרים הנז' היש ממשמש בהם הרב ז"ל בכל עת ובכל רגע ומה שלא הביאם תחת השב"ט יכולין אנו לו' מרוב העניניס רבי' שהיה עסוק בהם לא הזכירם ולעולם בלי ס' הזכיניהו לכולהו ואפי' הכי ס"ל ספק ברכו' להקל וכאמו'

ובסוף פסקא דדינא כתב בס' ז"לי וז"ל ואדרן לכללין דבברכ' הנהנין דאיכ' איסו' לאכול בלא ברכה תפסינן ספקו לחומרא וז"ל אין לדקדק על זה מדכתב הרמב"ם בפ"ח דברכו' ופסק מרן בש"הע סי' ר"ט וז"ל כל הברכו' כולן אם נסתפק אם ברך אם לאו אינו חוזר ומברך לא בתחילה ולא בסוף חוץ מבר' המז מפני שהיא של תורה ע"כ דנראה דגם בברכה שמברך בתחילה קודם שיאכל ויהנה אמרינן דס' להקל ואינו מברך ולא חיישינן במה שהוא עושה מעש' ואוכל ונהנה בלא ברכה דאיכא למימר דשאני התם דהס' הוא ואם ברך אם לאו דאת"ל דכבר בירך הא ודאי דאיכא חשש ברכה לבטלה לכ"ע דליכא מאן דאמר דצ"ל מה שא"כ כאן בדאיכ' פלוגתא דרבוותא ואיכא למימר דצ"ל וליכא למיחש לברכה לבטלה לכ"ע בכה"ג אמרינן דבברכת הנהנין שלא יעשה מעשה ויאכל בתחי' בל"ב כיון שעובר על מ"ש כל הנהנה כו' דאית בה איסורא אמרינן בה ספיקא דאיסור' לחומרא וכ"ל כדכתבו הרבנים הנז' וכ"ש דאיכא רובא דרובא נינהו דס"ל דצ"ל ומיעוטא נינהו דפלי' ואין כאן מחלו' שקול דהא פשיטא דפסקינן ועבדינן עובדא כוותייהו ואין כאן נית מיחוש כלל כאמור עכ"ל

ואנכי איש צעי"ר עמדתי מרעיד שכל דברין תמוהים לע"ד דמריהוט ליסניה שכתב דנראה דגם בברכה שמברך בתחי' כו' נר' בהדיא דדיוק זה הוא הידש לנו ואינו כן שהרי כבר הוא מפורש בטור שם ס"ב שכתב וז"ל כתב הרמב"ם כל הברכות כולן כו' ונראה דוקא ראשונה שהיא מדרבנן דנפקא לן מסבר' שאסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה כו' ע"כ הרי מה שרצה לחדש אותנו מלנפשי' כבר קדמו הטור ועוד נוראות נפלאתי אכלא ופלא במה שחילק בין כשעובר לכ"ע להיכא דאיכא פלוגת' דרבוותא דהא מיהא אינו עובר לכ"ע ועבדינן לחומרא לברך והרי מוג"ר סמוך ונראה קודם לזה שירטט וכתב מס' תשו' יוסף אומץ שנזדמן לו נמצא שבז בפרק כשהיה עסוק בענין זה היה בידו ס' יוסף אומץ ואיך העלים עיניו בו ולא שלטא מאור עיניו מ"ש שם בסי' ע"ג דהוי כעין נדון דידיה ממש כאשר עין רואה המונח מבריש ושם אפילו דהוי המחלוקת בברכת הנהנין וגם דהרוב ס"ל היכא דבירך בפ"הע על היין דיחזור ויברך ואפי"ה פסק דסב"ל ובודאי הגמור אלו ראה הרב ז"ל דברים הללו לא היה כותב מה שכתב

והנה

הוה נקיט בשיפולי גלימיה דלא היה צ"ל ולברך לברכות דרבנן וסב"ל חוץ מבר"המ שהוא מדאורי׳ וכאמור

ועוד אמינא ולא מסתפינא שאם מורינו הרב לב"מ ז"ל הוה חזי כל אלו הסברות לא הית לן היכא לשח אחד מהמסובין קודם שטעםהוא אחר שטעם הבוצע וגם ס׳הרא"ה והריטב"א וס׳ הפרדס והרמ"ע ושאר אהרונים בענין היכא שבירך בפ"הע על היין דכולם ס"ל דא"צ"ל ולברך ולא הייפינן לנהנה מהעו"הז בלא ברכה בודאי הגמור דמנ"ר הוה פוסק דספק ב"ל ולא היה מחלק חילוקו הנז׳ אפי׳ בדרך אפ׳ וכן מוכח בהדיא מדבריו דלא שלטא מאור עיניו ככל אשר כתבנו שכתב לסברת הרוקח ומור"כ ז"ל א"צ"ל אם כבר טעם הבוצע ולסברת מרן ורוב האהרוני׳ ז"ל ולברך כו׳ ואם איתא דהזינהו לכל הני רבוותא הו"ל לו׳ דלס׳הרוקח ומור"ס ודעימייהו ומדפרע להרוקח ומור"ס לוק׳ מינ׳מוכח דלא עמד על הענין כדרכו דרךהקודש והטעם הוא פשוט יען ענין זה מהבוצע הביאו דרך אגב וזה נראה לקע"ל בלי שום פקפוק ולוק

(**אחרי** מופלג תמותי ראיתי בש"ע א"ח סי׳ קע"ד ס"ד שכתב וז"ל וכןהמבדיל על השולחן פוטר היין שבתוך המזון וי"א שאין ברכת יין הבדלה פוטר אלא א"כ נטל ידיו קודם הבדלה שלכך המבדיל קודם נטילה יכוין שלא להוציא יין שבתוך הסעודה ובדיעבד שלא כיון כך פוטר יין שבתוך הסעודה דס"ב דרבנן להקל ע"כ וכן העלה בב"י יע"ש

ומה יענה שכתי צדיק לדברי מרן הנ"ל להגם דהוי ברכת הנהנין והוי מחלו׳ ואפי"ה פסק דלא יברך על היין שבתוך המזון כשהבדיל אף דלא נטל ידיו ולא חשש דיהנה מהעו"הז בלא ברכה כיון דהוי ס׳ בברכות דרבנן סב"ל וזה לי תימה רבתי איך כתב דבדבר שיש מחלוקת בברכת הנהנין ספקו לחומרא ויברך ונעלם ממנו דברי מרן הקדוש ז"ל זה הוי סייע׳ לדברינו ככל אשר כתבנו בפנים ופשוט)

זאת תורת העו׳לה לפי כל האמור ומדובר דאם שח אחד מן המסובין קודם שטעם הוא אחר שטעם הבוצע וכן אם שח אחד מהמסובין בין בקידוש ובבר"המ אחר שטעם המברך דא"צ"ל ולברך דקי"ל ספק ב"ל דבכל ענין אמרו סב"ל ומי יערב לבו לגשת בארשת לחלוק להכנים ראשו בין הרים הגבוהים לגרום לבא בס׳ ברכה לבטלה אפי׳ בברכת הנהנין וכמ"ש בפני׳הכל באר היטב את זה כתבתי להל׳ ולמעשה בקיצו׳נמרץ מתוך הדחק מקירו׳הזמן בלתי נחמן ואין דעתי הקלוש׳ צנו׳ לבא בדרך ארוכ׳ כאשר עם לבבי ומי שיש לו סיפק בידו להשיב על דברי יתפוש בקוקולמוס׳ ובעזור תשלי אנא וצעירא הל׳ קאימנא להשיב למואלי דבר ותל"מ כ"ד הצעיר מקוה

רחמי וחסדי הא׳ ויצילנו משגיאו׳ ויראנו מתורתו נפלאות להוציא לאור משפט ומעשהו

מרדכי אשיאו

ס"ט

סמוך להתימה אנה ה׳ לידי ס׳ כנ"הג א"הע וראיתי שם בסי׳ ק"ך הגב"י אות כ"ח על לשון הר"ן שכת׳בב"י דלהלכ׳ אמרה כמ"ש בפני׳כתב וז"ל נ"ב גם הרא"ה להלכ׳ אמרה ולא למעשה ואפילו את"ל דלמעשה נמי אמרה להרמב"ן שומעין ואין לסמוך על הרא"ה בשעת הדחק הרב המחבר בתשו׳ סי׳ ו׳ בדיני גיטין וגרושין דש"ח ע"ד כו׳ ע"כ והדבר קשה לי עד מאד אחרי בקשת המחילה כדת איך לא זכר שר בצותו פרק שכתב התשו׳ומ"ש בכללי דלכי הכוס׳ דברי מרן הקדוש ז"ל מ"ש שם בתשו׳ בהא להרא"ה והר"ן שכתב בהחלט דלה׳ אמרה הרא"ה ג"כ וא"כ לא ניתן להקשות מה שהקשה בתשו׳ להחכם המובהק הנז׳ דראיתו שהביא החכם הנז׳ ממ"ש בב"י היא ראיה גמורה וכמ"ש בפנים אכן דא עקתא כפי דברי מרן בתשו׳ קשה לן מ"ש בפנים בעניותין דמלהשמי׳ שם בש"ע בא"הע ס"סי צ"ו ההיא דהרא"ש נר׳ בהדיא דס"ל למרן דבלשון אפשר הוי כמסתפק וא"כ איך כתב שם בב"י בלשון אפשר ובתשו׳ כתב בהחלט דלהל׳ אמרה וצריך להתישב בדבר אי"הב בנ"ן גם אלה דברי מרדכי

סימן ב

נשאלתי אם מברכין שהחיינו על דלעת ארוכ׳אחר שכבר בירך שהחיינו על דלעת קצר׳כיון שהכל מין דלעת הוא ובו בפי׳ השבתי תכף דחייב לברך שהחיינו אף שכבר בירך על דלעת קצרה דלא גרע זה ממ"ש מרן בש"הע בסימן רכ"ה ס"ד אם בירך שהחיינו על שריזאש כשיאכל ג׳ינדאש חוזר ומברך שהחיינו וכ"ש דבדלעת ארוכה יש לה עדיפות מהשריזאש לגינדאש שהרי אין החוש מכחיש דיש הפרש גדול ביניהם שזה קצרה וקצת עגולה וזה הוי ארוכה והו"ל שני מינין ועוד שהקצרה יוצא בתחי׳ והארוכ׳יוצא אחר חדש וחצי ועו׳דיש שנוי בשמם וכן בטעמם הנה כי כן למה לא נברך שהחיינו וכן ראיתי בתר הכי בבא"הט שם ס"ק ט׳ וז"ל וקירש׳ואפי׳אין חלוקין בשמן אם חלוקי׳בטעמן כגון תאנים לבנים ותאנים שחורות ב׳ מינין הן לבוש וכ"כ בתשו מהרי"ל סי׳קל"ה דאפי׳ב׳מיני אגסי׳תפוחי׳או׳ גוזים מברכין ומט"מ כתבבשם ס"ח אפי׳ יש להם טעם א׳ כגון אדומו׳ושחורות וכ"פ בתשו׳ שבות יעקב ח"ב סי׳ ל"ו דיש לברך שהחיינו על קירש׳ן שחורות ואדומות על כל א׳ואחד בפ"ע ע"ש ובתשו׳ פנים מאירות סי׳ ו׳ הקשה

הקשה עלין והניח בצ"ע ע"ש ועי' בהלק"ט ח"ב סי' רל"ח עכ"ל

הראת לדעת דהכי' מלבנות לשחורות דמברך שהיינו אפי' שיש להם טעם א'כ"ש בדלעת ארוכ'שיש לה שינוי בטעמ' ואינה דומה זה לזה ואינן יוצאין בזמנא' אפי'הר' פני'מאירו'יודה בזה דמברך שהיינו לכ"ע ומ"מ מנהגינו שלא לברך על תאנים שחורות וכיוצא כשבירך על הלבנו'אחר ימי'הגיע לידי ס' ברכ"י ומצאתי הון לי כאשר דברנו שכתב בא"ח סי' רכ"ה או'ה'וז"ל חוזר ומברך כמ'בת"ה וכן תאנים לבני' ושחורי'תרי' מיני להעלאת תרו'וכן לזמן והרב השמיטו אפשר דסבר שאינן תרי מיני לענין זמן וכבר פשט המנהג שאינו חוזר ומברך כשאוכל ענבים שחורי' ותאנים ותותים הגהת כ"י לא'קלוס ועי'גם'בני היי ועי'בשמו' ובאו'ו' כתב וז"ל פירות הדומים כמין א' והם מתבשלים בזמני' שוני' זה בתחי' הקיץ וזה בסופו לדעת ...ר"ר שמואל אריה שחולק על הר' ת"הל בדין תאנים שחורות ולבנות שאין ראיה מתרומה וכן גדאה דעת הש"ע שהשמיטו בנ"ל מודה ליש שליך שהיינו מהר"ר ישראל שלמה לינגו ומהר"ר יצחק ואלי מרבני איטליא בתשובו' כ"י ע"כ נמצינו למדין מדבריהם דרבנן להמנהג שלא לברך מלבנים לשחורים וכשאין יוצאין בזמן אחד לברך עליהם ובדלעת ארוכה הוי עדיפה מינה שאינם שוים לא בקומה ולא בטעמא ולא בשמה ואינם יוצאי' בזמן א' וכאמו' א"כ הדבר פשוט למברך שהחיינו לכ"ע משום שהן שני מינים בלי שום ספק ולדעת מהר"ר שלמה לינגו ומהר"י לוי ואלי ז"ל נר'מדבריהם דבאגסים כיון שיוצאין בזמן אחד הגם דיש שינוי באיכותם שאין לברך כשבירך על אחד מהם זה נראה לכק"ל ותל"ם

הצעיר מרדכי אשיאו ס"ט

סימן ג

בשאלתי. על קנה מזכוכית העשוי לראות מרחוק והוא עשוי משנים ושלשה פרקים שפותחים אותו במקום המיוהר כדי שיוכל לראות למרחוק ולפעמים אחר הראיה סוגרין הפרקים זה בתוך זה ונעשה ככלי אחד ולפעמים מניחין אותו פתוח אם מותר לטלטלו בשבת ולראות כמעשהו בחול או לא ואת"ל דמותר לטלטלו ולראות בו בשבת תינח כשיהיה פתוח אבל אם היה סתום אי יכול לפותחו ולסוגרו בשבת או לא דמיחזי כבונה וסותר ושכמ"ה

תשובה עיקרא דהאי מילתא איתא בשבת דמ"ה ע"ב וז"ל הורה ר"ל בצידן מנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטלה בשתי ידין אסור לטלטלה ורבי יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כ"ר שמעון אבל מנורה בין ניטלה בידו א' בין ניטלה בשתי ידין אסור לטלטלה כו' אמר אביי בשל חוליות אי הכי מ"ט דר' שנ"ל דשרי מאי חוליות כעין חוליות דאית בה חידקי הלכך חוליות בין גדו' בין קטנה אסורה לטלטלה ופרש"י ז"ל בשל חוליות במנורה של פרקים שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי ע"כ והרמב"ם ז"ל בה' שבת פכ"ו הי"א פסק במנורה של חוליות כר"י וכתב מנורה של חוליות בין גדולה בין קטנה אין מטלטלין אותה שמא יחזירנה בשבת יעו"ש

והטור בא"ח סס"י רע"ט פתב וז"ל וכל מנורה בין גדולה בין קטנה אם היא של פרקים שמתפרקת או אפי' אינה של פרקים אלא יש בה הריצים ודומה לפרקים אסור לטלטלה וכתב מרן הקדוש ב"י ז"ל וז"ל וכל מנורה בין גדולה בין קטנה כו' בס"פ כירה הורה ר"ל כו' וכתבו הרא"ש מש'לסבר דקי"ל הכי וא"כ כל מנורה שהיא של חוליות או דאית בה חידקי בין גדולה בין קטנה אסור כר"י דהלכתא כותיה לגבי ר"ל וכ"כ שהוא דעת התוס' כו' ע"כ וכן פסק בשה"ט בה' שבת סי' רע"ט ס"ז וז"ל מנורה בין גדולה כו' אם היא של פרקים אין מטלטלין אותה דחיישינן שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי כו' ע"ש

הראת לדעת דבמנורה של חוליות כולם שוים לטובה דאסור לטלטלה בשבת שמא תתפרק ויחזירנה וא"כ אמור מעתה בנ"ד נמי בקנה הלז שהוא מפרקים איכא למיחש ג"כ שמא תתפרק ויחזירם הפרקים למקומם ואסור לטלטלו בשבת

האמנם בתר ההסקפה פורתא נראה לפי קצורי דבנ"ד מותר לטלטלו ולראות בו כמעשהו בחול ולית לן שום שרך איסור דע"כ לא קאמרי במנורה של חוליות דאסור לטלטלה היינו כשהיא מהודקת אבל כשהיא רפויה מותר לטלטלה וכדאיתא בסוף פרק כירה דמ"ז ע"א לוי בר שמואל אשכחינהו לרבי אבא ולרב הונא בר חייא דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא אמר להו מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת אמרו ליה שפיר דמי ופרש"י טרסיים צורפי נחושת או גרדיים והולכין מעיר לעיר למלאכתן ונושאין עמהם מטות של פרקים ע"כ מתיבי המחזיר קנה מנורה כו' אינהו דאמור כי האי תנא דתניא מלבנות המיטה וכרעות המיטה ולווחין של סקיבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור ולא יתקע ואם תקע ח"ח רשב"ג אומר אם היה רפוי מותר בי רב חמא הוה מיטה גלגלניתא הוה מהדרי ליה ביומ'טבא אמ"ל ההוא מדרבנן לרבא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא א"ל אנא כרשב"ג ס"ל דאמר אם היה רפוי

רפוי מותר וכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו אמר ליה אנא כרשב"ג ס"ל דאמר כו' וכן הלכתא ע"כ וכן פסק הרמב"ם בפ' כ"ב הכ"ו וז"ל ואין מחזירין מנורה של חוליות ולא כסא המפוצל ולא שלחן המפוצל וכיוצא בהן מפני שנראה כבונה ואם החזיר פטור שאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואם היה רפוי מותר להחזירו וכתב ה"ה ואין מחזירין כו' סו' פ' כירה מפור' בגמרא ובה' וכרשב"ג דאמר אם היה רפוי מותר ע"כ וכ"כ ה"ה שם בפ' כ"ו וז"ל אבל רפוי לגמרי אפי' להחזירה מותר וכבר כן נתבאר בדברי רבינו בפ' כ"ב עכ"ל

ואנא בריה קלה אחרי בקשת אף מחילות לא ידענא היכן מנא גלוי בדברי רבי' להצריך רפוי לגמרי והרי לא נקט בלישני' שם בפ' כ"ב רק ואם היה רפוי מותר להחזירו והוא כלישנא לגמרא וכ"ן כתב הרי"ף בהלכות וכמ"ש ה"ה בעצמו שם בפ' כ"ב לשבת וכן כתב הטור בסי' שי"ג ואם היה רפוי מותר ומרן ב"י ז"ל הביא הסוגי' וכתב ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כרשב"ג וכן פסק הרמב"ם בפ' כ"ב ונר' מדבריו שם דהא דאמרינן אם היה רפוי מותר היינו לו' שהוא עשוי להיו' רפוי ומש"ה שרי אבל אם הוא עשוי להיות מהודק אע"פ שעכשיו כשמחזירו מניחו רפוי אסור כו' וכתב ה"ה בפ' כ"ו גבי מנורה של חוליות בשם הרשב"א דרפוי ואינו רפוי נמי אסור ע"כ הרואה יראה דלא מצינן למימר בדעת הרמב"ם לבעינן רפוי לגמרי ומדסתם ולא פי' משמע דלית ליה האי חילוקא וראיה לדבר שלא עלה על לבריהם דרבנן להזכי' בדעת הרמב"ם ז"ל בסברא הלזו ואפי' בשם יש אומרים לא הזכירו לא בטור ולא בב"י ז"ל ולא בש"הט דבעינן רפוי לגמרי ופשוט דיש הפרש גדול בין רפוי לגמרי לרפוי סתם לבד זה מצאתי ראיתי בהרב המאירי בחידושיו למס' שבת לד' מ"ז ע"ב שכתב בהדיא לגרי רפוי לגמרי וז"ל מטה העשויה כרקים פרקי' כו' אם הם רפויות שאין שום הדוק בחזרתן מותר לכתחילה ואם רפויות קצת אסור שמא יתקעו ואם תקעו חייב חטאת שהתוקע נעשה כמכה בפטיש כו' בכל אלו וכיוצא בהם ברפוים מכל וכל עד שאין צורך בהם לצורך בשום הדוק מותר וכ"ש במעשה לבנה בעלמא כגון דלת שאין שם ציר וכן הדין ברפויה קצת אלא שאינו מחזיר כל צורכו אלא עד מקום שנכנסת שם ברפיון גמור בלא שום הדוק וכל שמכנים בקצת הדוק כגון רפויה ואינה רכויים אסור ואעפ"י שבנין כלים בלא תקיעה מן הכל הוא ועליו נאמר שאין בנין בכלים מ"מ יש לחוש שמא יתקע ואם תקע חייב חטאת וגדולי המפרשים כתבו במה שהתרנו ברפוי שלא נאמר אלא בדברים שדרכם להשמט ולהחזיר ואין אדם קפיד עליהם אבל דבר שאין דרכו להשמט ושאדם קפיד בהשמטתם אף ברפוי גמור אסור שמא יתקע שם יתד עד שלא ישמט ונמצא מכה בפטיש וזהו שאמרו בדלת שידה תיבה ומגדל בפ' כל הכלים ולא חלקו בין רפוי לשאינו רפוי עכ"ל

הרי מצינו דבירר דברין דבעינן רפוי לגמרי וכן פירש הרשב"א ז"ל הביאו מרן ב"י בסו' סימן רע"ט יע"ש ואת"כ כל גדולי הראשונים ז"ל דנקטי בלישנייהו כלשון הגמרא בלשון רפוי ולא פירשו ולא השמיענו האי חידושא בודאי דס"ל דלא בעינן רפוי לגמרי דאי לאו ה"ה למה לא פירשו מאחר דיוצא לנו נפקותא לדינא בין רפוי סתם לרפוי לגמרי ולפי קצורי דברי ה"ה לא יכולתי להולמם מאין יצאת לו בדעת הרמב"ם ז"ל דבעינן רפוי לגמרי

אמור מעת המתבאר מדברי הר' המאירי דברפוי קצת אסור ונוראו' נפלאתי אחרי בקשת המחי' כלת נראה דנס"תר מהמ"תו ודברין פלגן בהדייהו שכתב גם בהי' בסו' דמ"ה וז"ל זה שהתרנו טלטול של מנורה כו' ממה שכתבנו למדת שאם נתפרק אסור להחזי' חוליות למקומן תדע שלא נאמר אלא בחוליות שיש בחורתם שצריך לחדש ולחזק ולהדק ביותר והוא כעין בנין לכתחילה שאסור אף בכלים מגזירה שמא יתקע ואף באוכלין כגון מגבן אבל ברפויה קצת מותר עכ"ל הרי בהדיא דכת' ברפו' קצת דמו' הפך ממה שכתב ודברין נא"ת

וראיתי בס' טל אורות למהר"י ן' ג'וייא ז"ל שהאריך במלאכת הבונה כיל ה' הטובה ובד' פ"ו ע"א כתב וז"ל אך ראיתי להרב המאירי בסי' כ"י למ"ש שם ר"פ כל הכלים שפי' הסוגי' דהא דקאמר גזירה שמא יתקע היינו משום חיוב דמכה בפטיש וכדפרש"י והה"ך כתב וז"ל גדולי המחברים כתבו שהתוקע איסורו משו' בונה והוא לתמוה א"כ בדלתו' הכלים היאך גוזרים שמא יתקע והרי אין בנין בכלים ואפשר שאף הם לא גזרו בתקיעה משום בונה אלא במחובר לקרקע כלומר שמא יתקע וה"ל בונה שיש בנין וסתירה בקרקע הא לא תקע אינו בנין מפני שהוא עראי וכשיתקע יתחייב משום בונה ולא משום מכה בפטיש עכ"ל נר' מדבריו דלא שייך כלל גזירה דשמא יתקע בכלי' להיינו משום בונה דהא אפי' אם יתקע נמי אין כאן משום בנין דאנוס"ב ולהכי הוצרך לפרש לדעת הרמב"ם ז"ל דלא קאמר התוקע חייב משום בונה אלא דוקא במחובר לקרקע מפני שיש בוסב"ק ואנכי איש צעי"ר לא ידעתי מאין לו זה ודבריו תמוהים הרבה הלא דבמחובר לקרקע למה הוצרכו לגזירה דשמא יתקע הא בלא תקיעה נמי איכא חיובא דבונה בקרקע כמו שהקשה ה"ה ז"ל שם כו' עכ"ד

ואנא זעירא אחרי בקשת המחילה כדקזי אדרבא אנא לא ידענא מה תמיהון' הללו להר' המאירי ז"ל דדבריו המה מיוסדים לפי מ"ש הרמב"ם ז"ל דרצה לאוקומי בדעת הרמב"ם דדוקא במחובר לקרקע גזרי' שמא יתקע

ובזה

ובזה תי' קושייתו שהק' לגדולי המחברים ובכלל הם הוא הרמב"ם דס"ל בדלתות הכלי' הגזירה שמא יתקע וחילק בין מחובר לקרקע לכלים והתירוץ ניתן ליאמר בדעת הרמב"ם ומה יושגנו להקשות עליו קושיא אחרת שיש בדברי הרמב"ם וכמו שהקשה ה"ה והרב המאירי רצה להליץ ולתרץ לדעת הרמב"ם מאי דקשיתיה בדברי הרמב"ם אה"ן הגם דיש להקשות בדברי הרמב"ם קושיא אחרת בדבריו לא נפק"ל מידי לתירו' הרב המאירי בדעת הרמב"ם דבשלמא אם לא היה מפורש בדברי הרמב"ם דבמחובר לקרקע שהוא משום גזירה היה יכול להקשות להרב המאירי דלמה לנו לפ' דברי הרמב"ם פי' אחד דיוצא לנו קושיא עלימתא על פירושו ומאחר להרמב"ם כתבו בפי' לא איכפת לן אם יש להקשות על הרמב"ם כמה קו' מבחוץ בדברי הרמב"ם מ"מ החי' ניתן ליאמר כפי דבריו וא"כ סרה מהר הקו' מהר' המאירי ז"ל

אך אי קשיא להר' המאירי ז"ל הא קשיא דלפי קצורי כפי דברי הרמב"ם ז"ל לא מצינן לחלק בין מחובר לקרקע לכלים ולו' דמ"ש גזירה שמא יתקע לא קאי אלא למחובר לקרקע ולא לדלתו' הכלים שהרי הרמב"ם ז"ל שם בפ' כ"ה הלכה כ"ה כתבם בשתי חלוקות וז"ל התוקע חייב משום בונה לפיכך כל הדלתו' המחוברות לקרקע לא נוטלין ולא מחזירין גזירה שמא יתקע אבל דלת שידה תיבה ומגדל ושאר דלתו' הכלי' נוטלין ולא מחזירין כו' גזירה שמא יתקע ע"כ הרי דבשתי חלוקות נקט בלישניה גזירה שמא יתקע ואיך יכולין אנו לומר דמ"ש הרמב"ם ז"ל גזירה יתקע לא גזרו אלא במחובר לקרקע והרי בכלים נמי כתב גזירה שמא יתקע וא"כ לע"ד הדרא קושייתו לדוכתיה דאיך גוזרין בדלתות הכלים ואין בנין וסתירה בכלים וכעת צ"ע

עוד כתב בס' ט"א וז"ל ועוד אני תמיה למה יצא לו קו' זו על הרמב"ם לבד ולא ע"כ גדולי המפרשים שכתבתי לעיל דס"ל דהתוקע איסורו משום בונה עכ"ד ׳ ונוראות נפלאתי איך יצאו דברים אלו מתחת קקולמוסו והרי הרב המאירי ז"ל בלשון רבים אמרה וז"ל גדולי המחברים כתבו וכיון דנקט בלשון רבי' כונתו לכל מי שכתב בדלתות הכלים גזירה שמא יתקע ולא להרמב"ם לבד הנה כי כן קו' הלזו אחרי בקשת המחילה אינו אלא פליטת הקולמוס

ותו יש לי קצת תימה מהרב ט"א ז"ל כפי מה שנראה מדבריו שנמצא אתו במחיצתו חידושי הרב המאירי ממסכת שבת מכ"י מראש ועד סוף וא"כ תמהני לא שלטה מאוד עיניו השתי הלשונות שהקשיתי דפלגן בהדייהו והם סמוכים זל"ז וכאנור ושאר הקו' שהקשה בס' ט"א להר' המאירי ז"ל עדי בשמים אחר שלמדתי הענין ותירצתי אותם מצאתים

בס' שבת של מי דקפ"ו ע"ל וקפ"ז ע"א יע"ש קחנו משם ודוק

וכן פסק מר"ן הקדוש בשה"ע סימן שי"ג ס"ו וז"ל מטה של פרקים אסור להחזירה ולהדקה ואם תקע חייב חטאת ואם היא רפויה מותר לכתחילה וכוס של פרקים מותר לפרק ולהחזירו בשבת ויש מי שאומר שדין הכוס כדין המטה ע"כ והנה הלשון שכתבנו לעיל שהביא הר' המאירי משם גדולי המפרשים דבדבר המקפיד כו' אתיא מכללם הראב"ד ז"ל הביאוהו מרן ב"י ז"ל והר' מ"א שם בס"ק י"א שכתב וז"ל דרכה להיות רפויה ז"ל הכלבו בשם הראב"ד דברים שאין אדם מקפיד עליהם אם יתנועע בתוך החור מותר דאין לגזור אלא בדבר שצריך להיות מעמידה בדוח' אבל בסמ"ג איתא דלוקא דברא שצריך גבורה ואומנות אסור עכ"ד

ויש לי קצת תימא על הרב מ"א אמאי לא הביא לדברי התוס' מריש פרק הבונה שכתבו כמ"ש הסמ"ג וז"ל בד"ה האי מאי כו' ואין חילוק בין כלים לקרקע אלא במקום שאין חיזוק ואומנות דבכלים לא חשיב בנין ובקרקע חשיב בנין יע"ש ובס' ט"א שם הביא משם התוס' לא חשיב בנין גמור כו' ובתוס' שלנו לא נקטו אלא לא חשיב בנין ולא מילת גמור והמעיין יראה דבמילת גמו' נפ"ל מידי לענין דינא ודוק ורבי' ירוחם נ"ד ח"א כתב וז"ל מנורה של חוליות שנתפרקה מותר להחזירה ביו"ט כו' ויש מי שפירש דהכא מיירי ברפויה ולפיכך מותר והיא דשבת דאמרי' דאסור להחזירה מיירי שנכנסת החוליא בדוחק גזירה שמא יתקע ע"כ וכ"כ בני"ב ח"ב וז"ל ויש מן המפרשי' שכתבו שמותר לטלטלה אפי' של חוליות כדאמרינן בביצה דאין זוקפין המנורה בי"ט דברי ב"ש וב"ה מתירין והלכה כב"ה וכדי שלא תקשה מההיא להא דהכא תרנו דהתם מיירי ברפויא שמותר להחזירה כדאמרינן למטה אבל אם נכנסת בדוחק אסור כדאמרינן הכא בסוגיית שבת ע"כ וכ"כ שם בח"ל וז"ל מטה של פרקים אם היה רפוי מותר אבל לא היה רפוי אסור כו' וכן מלבנות המטה כו' אסור להחזירם בשבת זולתי אם הוא רפוי כך פסוט בשבת כו' כוס שנפרק בחוליות כגון של כסף עם רגל מותר לפרקו ולהכניסו בשבת כך כתב רבינו פרץ ז"ל עכ"ל וכתב הרב מ"א בסי' רע"ט ס"ק י"ל וז"ל מנורה ואם דרכה להיות רפוי שרי כמ"ש סי' שי"ג ועמ"ש סי' תקי"ט ס"ב ע"כ וכ"ן כתב בס' אליה רבה שם בס"ק י"ל משם המג"א יע"ש ובסימן שי"ג כתב בספר אליה רבה ס"ק יו"ל משם ס' אגודה דכוסות של כסף ושל עץ העשוים פרקים אם מהודקים אסורים לפרקן ולהחזירן יע"ש המתבאר מדבריו דכשאינו מהודק רק רפוי מותר לכתחי' לפרקו ולהחזירו (ע"ה על כאן מצאתי)

סי' ד'

נסתפקתי בדבר של ח"ה אי צריך לומר עם עמך ישראל כמו שבת וי"ט או אמרינן ועמך ישראל כמו ר"ח וכמ"ש בס' ברכ"י סי' תכ"ג אות ג' דבשבת וי"ט יאמר עם עמך ישראל דבשבת וי"ט ישראל הם עיקר ובר"ח יאמר ועמך ישראל בס' גן המלך סימן קל"ל והביא שם בברכ"י מחלוקת ראשו' אי מילת עם הוי עיקר או טפל יע"ש ויש לי בזה פלפלת כל שהוא וכבר כתוב אצלי בדרוש שסידרתי לתלמידי ידידי בחור וחשוב בנו הקטן מבעל אכסניא נאה רפאל טאאוריל הי"ו

והנה בתחילת המחשבה עלה על דעתי המעט הוא שיאמר ועמך ישר' והטעם משום דח"המ לא מיקרי יו"ט ואמינא לה ממ"ש בש"ע א"ח סי' ת"ץ ס"ג נוהגים שבי"ט אומר את יו"ט מק"ק הזה ובחש"מ אומר את יום מק"ק הזה ע"כ וכן נמי נראה ממ"ש בסי' קפ"ח ס"ו היכא דלא הזכיר בבר"המז של ר"ח כתב וח"המ דינו כר"ח וכתב הרב אליה רבה דלא יאמר ברוך שנתן י"ט דח"המ לא מיקרי י"ט אלא יאמר ברוך שנתן ימים לישראל כו' ומכאן קצת ראיה לא"א בח"המ הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב ע"ש וכ"כ המג"א שם שלא יאמר הרחמן כו' יע"ש הרי מפו' יוצא דח"המ לא מיקרי י"ט א"כ ממ"נ כיון דח"המ לא מיקרי יום טוב ובענין ברכת המזון השוו אותו לראש חדש וכיון דבראש חדש אמרינן ועמך ישר' הוא הדין והוא הטעם בחול המועד נמי צריך לומר ועמך ישראל:

אמנם בתר ההשקפה נראה דדבר זה במחלוקת שנוי אי חול המועד מיקרי יום טוב או לא ויען דליתיבנא בשלה בלי ספרי' הבית ממה שמצא איתי במהיצתי וחזיתיה בברכ"י א"ח סי' תק"ל שכ' וז"ל פליגי רבוותא אי מלאכה אסורה מדאוריי' בחולו של מועד או אין איסורא אלא לרבנן וכתב בתשו' הרשב"ץ ח"ב סי' ר"י דגדולי הפוס' סברי דהוא מדרבנן כו' יע"ש ובסי' ת"צ אות ב' כתב וז"ל את יום טוב מקרא קדש כו' הרב פנים מאירות ח"ב סימן קנ"ג הוכיח מהש"ס כמנהג ספרד כו' והריטב"א בחידושי סוכה דל"ח כתב משם רבו דחש"מ יום טוב מיקרי ומה שאין אומרים בו בתפלה יום טוב מקרא קדש לפי שעושין בו מלאכה בדבר האבד שלא לזלזל ביום טוב ממש שיהיו סבורין שוים בקדושה מכיון ששוין במותן ע"כ וכן ראיתי בס' ערך השלחן א"ח סי' תק"ל שכתב וז"ל חול המועד אסור כו' לדעת הרמב"ן והרשב"א דכל מלאכה שאינה לצורך המועד ואינה דבר האבד אסורה מן התורה וכן הסכים הריטב"א בחי' מ"ק יעש"ב כו' וכ"כ הרב החינוך ס"פ אמור דמלאכה בחול המועד אסורה מן התורה אלא שנמסר הדבר לחכמים וכ"כ א"ח שכן דעת רוב החכמים ע"ש אבל הרמב"ם והסמ"ג והרא"ש והמרדכי ס"ל שהיא מדרבנן וכ"כ הרשב"ץ ח"ג סי' ר"י שכן דעת רוב הפוס' ע"ש והמ"א כתב דבסי' תקל"ו משמע דס"ל להב"י כן דפסק שם דמותר להחזיר תרנגולים על הבצים אפי' לא ישבה עליהם ג' ימים וזה כמ"ד דמלאכה בחול המועד דרבנן היא כמ"ש הטור ע"ש בב"י וכן בסי' תקל"ו לא כתב דין דאדם חשוב כמ"ש בב"י דנקטינן כמאן דמתיר כיון דאיסור מלאכה בחול המועד דרבנן ע"כ

הראת לדע' מערכ' לקראת מערכ' באיסו' מלאכה בחול המועד יש אומרים שהוא דאורייתא ויש אומרים דאינו אסור אלא מדרבנן והיוצא מכלל דבריהם הוא דלמאן דאמר דאורייתא ס"ל דחול המועד מיקרי יום טוב ולדעת הסוברים דהוי דרבנן לא מיקרי י"ט וכן חזיתי שם בע"הש בסי' קפ"ח אות ה' אחר שהביא דברי הרב אלי"ר והמג"א הנ"ל כתב וז"ל אבל הרדב"ז ח"א סי' ע"ג וקי"א כתב בשם הרשב"א דח"ה נמי מיקרי י"ט דאסור בעשיית מלאכה והוכיח כן מסוכה דל"ו למ"ד די"ט ב' דילן הוא כיום טוב א' ולא הוי שקרן כשאומר בחול המועד את י"ט מקר' קדש וכ"כ הריטב"א בחי' סוכה דל"ח דחול המועד מיקרי יום טוב אלא דאין אומרי' את יום טוב כדי שלא לזלזל בי"ט ע"ש וכ"ל דהרשב"א והריטב"א אזלי לטעמיי' דס"ל דאיסו' מלאכה בח"המ מן התורה כמ"ש ר"סי' תק"ל כו' מיהו כיון דהרשב"א והריטב"א והרדב"ז ס"ל דח"ה מיקרי יו"ט ולא הוי שקרן כשאו' את י"ט מק"ק הזה סמכינן עלייהו לו' בח"המ הרחמן ינחילנו יום שכולו טוב דלא הוי שקרן כ"כ כמ"ש סי' ת"ל ע"ש עכ"ל ויש לתמוה עליו איך כתב דסמכינן על הרשב"א והריטב"א והרדב"ז לומר את י"ט מקרא קדש והרחמן ושבק להרי"ף ולהרמב"ם והרא"ש וסמ"ג והמרדכי והתשב"ץ ודומה גם להתשב"ץ ז"ל כתב שדעת רוב הפוס' ז"ל ס"ל דמלאכה בחה"מ הויא איסורא דרבנן וכמ"ש איהו גופיה שם בסי' תקל"ו ולא צריכא למימר יתר שאר האחרונים וכנ"ל

ועוד קשה לי בדבריו איך צירף להריטב"א עם הרשב"א ז"ל לסמוך לומר את י"ט מקרא קדש והרחמן כו' דהן אמת דהריטב"א ס"ל כדעת הרשב"א בענין מלאכה בח"ה שאיסו' מדאורייתא מ"מ ככי טעמו מהריטב"א ז"ל שלא יבואו לזלזל בי"ט דמטעם זה לא אמרי' את יו"ט מקרא קדש א"כ ה"ה נמי מהאי טעמא גופיה לא יאמר הרחמן דמאי שנא האי מהאי וכיון דהריטב"א קרי בחיל דלא אמרי' לישנא שיבא לידי זלזול י"ט נמצא דבזה חלוק הריטב"א עם הרשב"א ז"ל ואיך מחתינהו בחדא מחתא לזה אינו א"כ לא נשאר להרב מהרי"ט נר"ו לסמוך עליהם כי אם הרשב"א והרדב"ז ז"ל הא ודאי מ"ש בפשיטות כאן ובסי' ת"ץ אות ב' וז"ל דח"ה מיקרי י"ט ויש לומר הרחמן ינחילנו יום שכולו טוב ואפי' אומר בתפלה יו"ט מקרא קדש הזה לא הוי שקרן יע"ש דלפום מאי דאמרן דרוב בנין ורוב מנין

סברי

סברי דמלאכה בח"המ אינו אלא איסורא דרבנן וא"כ לא מקרי י"ט ולדידהו לא יאמר את י"ט מק"ק ולא הרחמן וכ"ש דמרן פסק בש"הט סי' תקל"ו ובב"י סי' תקל"ו כתב דנקטינן כמאן דמתיר כיון דאיסור מלאכה בח"המ הוי דרבנן וכמו שהביאו איהו גופיה בסי' תק"ל כנ"ל לכ"ו הו"ל לילך בתר רובא ובתר מרן הקדוש אהמ"ר דברים אלו לא ניתנו ליכתב ודוק

ברם אמת קשה הוגד לי דלכאורה נראה דברי מרן בש"ע פלגן בהדייהו דבסי' תקל"ו גבי מותר להחזיר תרנגולים על הביצים ובב"י בסי' תקל"ו פסק בהדיא דמלאכה בח"המ הויא איסורא דרבנן וכאמור ואלו בר"סי תק"ל פסק ח"המ אסור בקצת מלאכות ומותר במקצת וכתב מור"ם לפי צורך הענין שהיה נר' לחכמים להתיר מדבריו אלה שמעי' דמרן ז"ל כאן ס"ל דאיסור מלאכה בח"המ הויא דאורייתא וכן נראה בא"הג דמרן ז"ל הכריע בב"י כהנך רבוותא דאיסור מלאכה בח"המ הוי דאורייתא וחוץ מזה כאן הו"ל לפסוק כהרי"ף והרמב"ם והרא"ש דס"ל דמלאכה בח"המ הוי מדרבנן וככללין שבידינו וכעת דאין הספרים מצויין אצלי לא יכולתי לעמוד על דבריו ולראו' בספרי הפוס' דבלי ספק שכבר עמדו על פתגם דנא

ומעתה למאי דאתאן עלה כיון דמנאן ראינו פלוגתא דרבוותא אי ח"המ מיקרי י"ט או לא נפשטו הס' שבנ"ד דבין עם יאמר עם עמך ישראל או ועמך ישראל כל אחד ואחד יש לו על מה לסמו' סמיכה דרבנן ומ"מ נלע"ד שאם לדברי מרן קיימי בקיומייהו באיסו' מלאכה בח"המ שהוא מדרבנן ועוד דרוב הפוס' ראשונים והאחרונים ס"ל הכי דהוי דרבנן ודאי דהכי נקטינן וז"ל ועמך ישראל כר"ח זה נראה לפי קצורי פשוט

וראיתי אחרי רואי שם בסו' ערך השלחן בתיקונו בסי' תק"ל שכתב וז"ל לפנים סי' ז' סי' ר"י כנ"ל וקצת תימא עלין בס"ג סי' ק"ם שכתב בפשיטות דח"ה מן התורה ע"ש המתבאר מדבריו דהנה להק' להרשב"ץ ז"ל שדבריו סתרי אהדדי מח"ב לח"ג ולדידי ליכא קושיא כלל דמ"ש בח"ג הוא העיקר והדר ממ"ש בח"ב וכבר כתבתי לשעבר לרב הביבי מהרי"ט נר"ו במק שהשבתי לו בענין האתרוגים דשם בדבריו הקשה כיוצא בזה ב' תשו' מהתשב"ץ דקשו אהדדי וכתבתי דמח"א לח"ב או משני לג' וכ"ש מח"א לח"ג דלא מקשי' דאמרי' דהדר ממ"ש בתחי' ימיו וכמ"ש בס' משפט צדק ח"ב סי' נ"ג דקי"ג ע"ד וז"ל ומ"ש בסופים להביא ראיה מדבריו האחרונים שנאמר דבילדותו סבר כן ואחר כך בזקנותו חזר בו וכו' וא"כ יש להביא ראיה מדברי הריב"ל מדבריו האחרוני' שהם מ"ש בח"ב וח"ג ע"כ ומה"רם ן' חביב ז"ל בכללין דכ"ו ע"א כתב על דברי מהר"ש מלמד ז"ל הללו ודברים נכוני' הם לע"ד ע"כ הרי מינו להדיא דהעיקר הוא מ"ש באחרונה דהיינו בח"ג משום דאמרינן דחזר ממ"ש בח"ב וא"כ אין כאן תימא להרשב"ץ ז"ל והיה העלמ'ה דברי הר"ב מ"ץ מרב אחאי מהרי"ט נר"ו דזה הביאו לו' בעל התשב"ץ דס"ל דמלאכה בח"ה הוי דרבנן וזה אינו דלפום מאי דאמרן דמ"ש בח"ג שהוא העיקר וס"ל דהוי דאורייתא וכ"ן אשתמיט מהרב מופת הדור היד"א ז"ל תשו' התשב"ץ מח"ג ודברי הרב מ"ן שהרי בסי' תק"ל אות א' הביא תשו' הרשב"ץ מח"ב וכ"כ בש' עין זוכר במער' הח' אות טו"ב יע"ש וכוונתו פשוטה לומר דהרשב"ץ ס"ל דמלאכה בח"המ הוי דרבנן ואינו כן דבח"ג חזר וס"ל דהוי דאורייתא וראיתי בס' ארעא דרבנן באו' רנ"ה וז"ל ח"המ לדעת הרמב"ם שכל איסו' מלאכה בח"ה א"א מד"ס וכל הנהו קראי דבר' מ"ק ס"ל דאסמכת' נינהו והרמב"ן וסיע' מרחמוהי ס"ל דאיסור מלאכה בח"המ מן התורה כו' ע"כ נריהטא דלישניה נראה בהדיא דלא מנא מאן דס"ל כהרמב"ם ז"ל והדבר תמוה על מאד איך נעלם ממנו כמה סברות מראשונים והאחרונים דקיימי בשי' הרמב"ם ז"ל וכאמור

את זה כתבתי בקש'ת נחוצ'ה דלדעתאי לא נילאי מרוב דאגותי עד ישקיף ה' מן השמים השקפה לטובה ותוציאנו לרויה לעי"ת כ"ל המר ונאנח הח"פ ליוורנו יע"א מהאי שתא ושבתי בשלום אל **בית** אבי **והיה** ה' לי **לאלהים** לפ"ג דשף מדוכתיה ומקוה כל היום רחמי וחסדי האל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות ולהוציא לאור משפט ומעשהו הצעיר

מאי"ן ס"ט

סי' ה

נשאלתי מאת רחימא דנפשאי בנו הגדול מבעל אכסניא נאה הדר הוא החכם השלם שלם בדעות ובמדות כמהר"י מסג"ל נר"ו ע"ד ששלחו לו ז' אתרוגים האחד מעיר מארסילייא יע"א ואומרים לו במכתבו שהוא מעיר קורסיגה שהיא קרובה לעיר ג'ינוב'ה יע"א והששה אחרים שלחו לו מעיר ג'ינוב'ה וכולם הם מהודרים בסימני' מבחוץ וזולת אחד מהששה היה העוקץ בולט וכראות כמהר"י הנז' נר"ו שבאחד מהם היה לו סימני' פסולות כפי הסימנים שהביאו הפוסקים והם הסימנים המצויין אצלנו זאת ועוד אחרת דשמיע ליה מפי מגידי אמת שהרב הגדול מעוז ומגדול מוריה דאתרא מע"ת טריאסטי יע"א כמהר"ר אברהם אליעזר הלוי נר"ו הסכימה דעתו דעת עליון שהאתרוגים הבאים מקורסיגה הם בחזקת מורכבים הנה כי כן נטה דעתו לבדוק בהם בסימנים שבתוכם בראשונה חתך האתרוג מקורסיגה ומצא הב' סימני' מבפני' פסולים דהיינו הגרעינין שוכבים לרוחב האתרוג והתוך

והמוץ רחב אח"ך מתך נוהשטה מג'ינוב'ה דהיינו
האחד שהיה לו קעיקן בולט ושלשה אחרים
מהנו' שהיה להם הסימנים מבחוץ סימני טהרה
ונמצאו כל ארבע הסימנים מבפנים הגרעינין
מושכבים לרוחב האתרוג והמוץ רחב ולשאו' הגיע
מה יהיה משפט הב' אתרוגים הנשארים אי
כשרים לברך עליהם או לא ועוד נעשה שואל אם
יש לסמוך באתרוגים הבאים מעיר ג'ינוב'ה לברך
עלייהו כשיש להם הב' סימנים מבחו' סימני
טהרה דהיינו העוקץ שקוע ובליטות בכל גובה
שלהם או צריך למיבדק הסימנים שבפנים וכל
זמן שלא יעשה הבדיקה גם מבפנים לא יברך
עליהם או דילמא כיון שיש להסהב' סימני' מבחו'
כהוגן די לנו להכשירם ושכמ"ה

תשובה לבלתי סור מן המצות מתמיד לבאי
ויזר'ח יצחק בזר'ח העודף עליון
למעל'נר"ו דחקתי את עצמי לכתוב ב' ג'גרגרים
ואבא היום בדרך קצרה יען ואני בתוך הגולה
גולה ומטולטל טלטלה גבר בשליחו'מצוה מרבנן
קדישי עה"ק צפת את"ל ושמעתא בעיא צלותא
כיומא דאסתנ'דאיהו יאה וגולתיה יאה אשר לא
הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך לאפוקי
מינן דכולהו ליתנהו בן זאת ועוד אחרת מרבה
ספרים מרבה חכמה ולדידן חסורי מחסרא והיכי
קתני ויען כי רחמתין עזיזא ולעשות רצונו רצון
צדיק חפצתי ע"כ יצאתי ממחיצתי והנני כא
כמזכיר ראשי פרקים וה' אלקים יעזור לי וזה
החלי בס"ד

ואומר עם קני' דמילתא כדנא כבר נפתח
בגדולים גדולים חקרי לב רוב בנין
ורוב מנין עלתה הסכמתם דאתרוג המורכב פסול
וכאשר יראה הרוא'בחבריהם ובעירתם וכמ"ש הר'
מופת הדור חיד"א זצ"ל בקצ'רת האומ'ר בס'
בר"י סימן תרמ"ח אות ה' ובס' מחב"ר שם אות
ה' יע"ש וכן חזיתי בתשו' ח"צ סימן קס"א דמשמע
בהדיא מדבריו דס"ל דאתרוג המורכב פסול
ע"ש שאין הפנאי מסכים עמדי לעבור תחת
השב"ט כאשר עם לבבי והנה רמ"א בתשו' סימן
קכ"ו הביא לנו שלשה סימנים לאתרוג ולהפך
למורכב כמו שיע"ש ובס' שכה"ג סימן תרמ"ח
כתב סי'רביעי שמשמע שהגרעינין מהאתרוג הם
זקופים לאורך האתרוג והמורכב מושכבי' לרוחב
האתרוג ובס'עול'שבת כת'בריש סי'תרמ"ט דהסי'
מהגרעינין הוא ברור יע"ש ומאחר עלות דברנהם
דרבנן דאתרוג המורכב פסול הגם דמצינו ב'וג'
סברו' דמורכב כשר מ"מ מי הוא זה אשר יערב
לבו להכשיר נגד כל הנהו רבוות'דפסלי וסוג'
דעלמ' הכי אזלא דהמורכב פסול וא"כ בנ"ד
ג"כ כיון שראינו שהסי' מבפנים לא עלו כהוגן
אתרוגים אלו הרי הם בחזקת פסולים

האמנם בתר השקפה פורתא מצינן
למימר דאתרוגים כאלו כשרים
הם מכח ס"ס ס' אם אתרוגים אלו יהיו הסימני'
מבפנים כמו האחרים דילמא הם מאילן אחר
שאינו מורכב ויצאו הסי' מבפני' עולין כהוגן
ואת"ל דהסימני' שבפנים לא ימצא בהם סימני
טהרה שמא הלכה כבעהקת הפוס' ז"ל דאתרוג
המורכב כשר וה"ה בנ"ד שהם כשרים

ואולם במאי דקמן אינו שוה לן הס"ס
מאחר דאתרע חזקתייהו כיון
דמצאנו באתרוגים הללו הסי'מבפנים בלתי טהור
כמ"ש הפוס'הגם דהשני סימנים שבחוץ הם סימני
טהרה לא מצינן למימר הס"ס בדבר דאתחזק
איסורא יען האתרוגים הבאים מעיר ג'ינוב'ה
רובא דרובא הם שבאים שם מחוץ לעיר ומסיבבו'
דהיינו מקורסיגה וכיוצא ואינן מג'ינוב'ה ממש
ומצאנו באתרוגים אלו הסימנים מבפנים סימני
פסלות אין לך אתרע חזקתייהו גדול מזה וזה
פשוט לכל המתמשמש ידיו בספרי הפוס' וא"כ
והיה הנשאר מאלו האתרוגים בחזקת מורכבים
הם עומדין ואזלא הס"ס משום דאתחזק איסורא
וכאמור

ואמינא לה ממ"ש הטור ביו"ד סי' פ"ד
ומרן הקדוש ז"ל כתב שם וז"ל
ודע שזה שכתב הרשב"א דאם נמצאו קנת נקדרה
וזקן ואוכל את השאר כתבו הר"ן בפ' א"ט
גבי הני תמרי דכדא וכתב עליו מיהו כתב
הראב"ד דדוקא שלא נמצא אלא א' או ב' אבל
ג' וארבעה הכל אסור לא סגי ליה בזריקתן
דכיון שנמצאו כ"כ הוחזק בתבשיל זה שיש שם
יותר מאי איכא למימר שמא גימוזו ובטלו משום
חד ס' לא שרינן ליה והדעת מכרעת כדבריו
עכ"ל ודברי הראב"ד כתובים בא"ח לענין תבשיל
של ירק שנמצא בו תולעים עכ"ד ובס' ד"ת כתב
שכן כתב הרשב"א בתשו' סי' ק"ט דכן עושים
מעשים בכל יום להואיל והוחזק תבשיל בתולעים
ע"ש וכן פסק בשו"ע סי' פ"ד ס"ט וכתב בפ"ת
סקכ"א וז"ל יש מי שאו'דה"מ לדעת זו הביא'הר"ן
והסכים עליה ואין מי שחולק בדבר וכת'יש מי
שאו' לצד שלא הובא בדבר הרבה מהפוס'ולעולם
לכ"ע כל שנמצא ג' הכל אסור ואפי' לאחר
יג"ה נראה לאסור דהא אתחזק איסורא כו'ע"כ
וכ"כ שם הש"ך בס"ק ל"ב וכ"כ שם הפ"ח וכ"ך
כתב הש"ך בכללי הס"ס אות ז"ך וז"ל דבר שיש
לו חזקת איסור אע"פ שיש בו ס"ס גמור ה"ז
אסור שהרי בס' הראשון אנו מעמידין אותו
על חזקת איסור א"כ אין כאן אלא ספק אחד ע"כ
וכ"כ הפ"ח שם בכללי הס"ס או ט"ז יע"ש והיינו
בדבר שהאיסור בגופו לא מחמת לבר אחר כאשר
יראה הרוא'שם והנה כי כן בנ"ד ג"כ כיון דאתחזק
איסור'בגוף האתרוגים לית לן אלא חדא ספיקא'
והרי הם בחזקת מורכבים וכאמור

ועל מה שבא בשאלה עוד אי די לנו
בשני הסימנים מבחוץ להכשירם ואין
צריך בדיקה אחרת לדבר הזה ראיתי בס' עמודי
שמים מהרב יעב"ץ ז"ל דקל"ד סע"ב אות כ"ב
שכתב

שכתב וז״ל אתרוג המורכב סימניו שהוא חלק ועוקצו בולט וקליפתו קצרה וגרעינים מושכב לרוחבו פסול ואפי׳ בשעת הדחק ואפ״ה שנלמה שיש לו מקצת סימנים פסול לדעתי ועיין בס׳ מו״ק עכ״ל וכואת חזותיה בס׳ מג וקציעה בסי׳ תרמ״ח כתב יותר מפורש וז״ל אבל אתרוג המורכב ודאי פסול משום דודאי אינו דומה לאתרוג האמיתי מכל וכל ואפי׳ יש בו קצת סימנים אינו כשר דהוה ליה נדמה ואפי׳ אתרוג הדומה לפוטית פסול משום דלאו אורחיה והו״ל נדמה דפסול כ״ש מורכב לבריה אחרת היא לגביה ולאו בר מיניה אלא במקצת גרע ודאי מנדמה ואמרי׳ בב״ק דע״ז ע״ב דאם נדמה פסול ק״ו לכלאים והכא כיון דנדמה פסול כלאים לא כ״ש דאיכא תרתי וזה ברור דלא הוי הדר עכ״ל

הרי מפורש יוצא מדברי הרב ז״ל בשני חיבוריו המפוארים דאפי׳ שכיתי באתרוג מקצת סימני טהרה כיון דלית בהו כל הסימנים לטובה ה״ז פסול וכן משמע בהדיא מתשו׳ שבות יעקב ח״א סימן ל״ו במה שרצה להשוות תשו׳ מהר״ם אשיך ז״ל שכתב שאין הפרש אלא שהמוץ שבתוכו מרובה מה שא״ך לאתרוג שאינו מורכב כו׳ עם מ״ש מהרש״י ז״ל הובאו דבריו שם בתשו׳ רמ״א וכת׳ הש״י וז״ל ועי״ל דבאמת עיקר הסי׳ מובהק הוא מבפנים בהקליפ׳ ומוץ שבתוכו אלא דמהיכי תיתי לחותכו ולבודקו מבפנים ולפסול האתרוג בידים לכן נותן עוד ב׳ סימנים שהם מבחוץ ואז אם ניכרין בהן אותן סימנים מבחוץ או חותכין ב׳ או ג׳ אם נמצא בתוכו אמוץ רחב או מחזקינן כל האתרוגים אלו שיש בו ב׳ סימנים אלו מבחוץ למורכבים ובזה מתורץ מה שהוקשה בשכה״ג סימן תרמ״ח ושאר אחרונים וז״ל הסי׳ הג׳ הזה מה יועיענו דאם אנו פותחין לראותו כבר נפסל עכ״ל ולפי מה שכתבנו לק״מ וכתבו עוד סי׳ אחר כי הגרעין של אתרוג זקוף לאורך וגרעין המורכב מושכב אורך הגרעין לרוחב האתרוג עכ״ד

והנה כונת דבריו ברור מללו שבאו האחרו׳ השני סימנים מבחוץ הם סימני טהרה ואית לן ס׳ אם הם מורכבים או לא דלא ידעינן ממקום שבאו אי שכיחי שם מורכבים או לא אז חותכין ב׳ או ג׳ אם נמצאו הסימני׳ שבפנים ג״ך סימני טהרה הם כשרים ואם לאו פסולין והכי דייק בלישניה ואז אם ניכרין אותן סימנים מבחוץ כו׳ או מחזקינן כל אלו האתרוגי׳ שיש בו ב׳ סימנים אלו מבחוץ למורכבים היוצא מכלל דבריו אלו הגם דהב׳ סימנים מבחוץ הם סימני טהרה כיון שהסי׳ מבפנים הוא סימן פסלות פסלינן אותם נמצא דס״ל להרב ז״ל דסי׳ אחד מעכב ובעינן כל הסימנים להכשיר כדי לברך עליהם וליכא למימר דכונת הרב לו׳ במה שכתב אם ניכרין בהן אותן סימנים מבחוץ ר״ל שהב׳ סימנים מבחוץ הם סימני פסלו׳ והא קמ״ל דאם יצא הסי׳ מבפנים סי׳ טהרה מחזקינן השאר לאתרוגי׳ הגם שהב׳ סימנים מבחוץ אינם סימני טהרה ואם לא נמצא הסי׳ מבפני׳ טהור מחזקינן השאר למורכבים וא״כ אדרבא יוצא לנו מדברי הר״ב ש״י דסגי לן סי׳ אחד בטהרה להכשיר הא ודאי זה לא ניתן ליאמר בכונת דברי הרב דאיך יעלה על הדעת כשהב׳ סימני׳ מבחוץ הם סימני פסלות דנכשירם אותם בעבור הסימנים מבפנים שיצא טהור ולברך עליהם דבשלמא כשהב׳ סימני׳ מבחוץ הם סימני טהרה שייך שפיר לומר שהסימנים שבפנים עיקר כדי להכשירם דהיינו שמצטרף עם הב׳ סימני׳ מבחוץ שכל כונת הר״ב ש״י הוא להשוות תשו׳ מהר״ם אשיך עם מהרש״י ז״ל

ועוד אם איתא להא שהרב מיירי שהב׳ סימנים מבחוץ הם סימני פסלו׳ איך יתורץ מה שרצה לתרץ לקושיית השכה״ג עם האמור והרי מדברי השכה״ג נראה בהדיא כפי קושייתו דכונתו רצויה לומר שהב׳ סימנים מבחוץ הם סימני טהרה דאי לא״ה מאי מקשה מה יועיענו והרי זה לא ניתן ליאמר ולהקשות קו׳ כזו דלא נכנס בסוג קושיא מאחר דאנן חזינן הב׳ סימנים מבחוץ שהם סימני פסלות למה צריך לראות עוד סימן אחר אלא ודאי דהשכה״ג איירי שהב׳ סימנים מבחוץ הם סימני טהרה ומשו״ה כתב הר״ב ש״י שבמה שכתב מתורץ מה שהוקשה בשכה״ג סימן תרמ״ח והשתא היוצא מכלל דבריהם מהשכה״ג ומתשובה הר״ב ש״י דאם יבצר סימן אחד מטהרה הרי הם בחזקת מורכבים ואם יאמר האומר אם איתא להרב ש״י איירי שהב׳ סימנים מבחוץ הם סימני טהרה ומספקא לן אם הם מורכבים או לא אמאי לא התיר אותם מכח ס״ס וכאמור אף אתה אמור לנו דיכולים אנו לומר דא״ן לפשיטא ליה להרב ז״ל דהיה יכול להכשירם מכח ס״ס גרס ניחא ליה טפי לעשות הבחינה בבדיקה זהניח על המבין דכל כמה דמצינן לעשו׳ הבדיקה בנקל עבדינן כיון דאנן חזינן אפי׳ דאית להו הב׳ סימנים מבחוץ סימני טהרה אפי״ה הסימנים מבפנים נמצאים שאינן טהורים ומש״ה בחר הרב ז״ל הבדיקה זה נראה לע״ד כשוט זדוק

אכן תמיה לי מילתא טובא מהרב ש״י אחרי בקשת המחילה כדת במ״ש וז״ל או חותכין ב׳ או ג׳ כו׳ או מחזקינן כל האתרוגי׳ אלו למורכבין דבשלמא כשמצאנו בשלשה מהם הסימנים מבפנים סימני פסלות אז יכולי׳ אנחנו להחזיקם למורכבים אבל כשחתכו שנים מהם איך אנו יכולים להחזיקם למורכבים כפי מ״ש בעניותין משם הטור ומרן הקדוש ז״ל בסימן פ״ל ושאר אחרוני׳ מעתה דברי הרב הללו אהס״ר לא ניתנו ליכתב ודוק תו קשה לי במ״ש שם בתשו׳ ש״י וז״ל אבל לעולם לענין אתרוג אזלי׳ בתר הגוף שמורכבין בו כמו שפרש״י בפ׳ משוח מלחמ׳ דאם נוטל מן הרך שבענפי האילן ותוחב לתוכו ועושה ענף בתוך הנקב נושא ממין אותו אילן

שנוטל

שנשל ממנו עכ"ל רש"י עכ"ל ואחרי בקשת אלף מחילות מעצמותיו הקדושים דבריו שגבו ממני ולא זכיתי להבינם למה ראיה מייתי מדברי רש"י דלענין אתרוג אזלינן בתר הנוף והרי מלדברי רש"י ליכא למילף מנייה מידי אי אזלי' בתר הנוף או לא שלא בא רש"י לומר אלא למה שיוצא מהנוף זה שתוחבין באילן הם הפירו' ממין הנוף ולא ממין האילן שכן דרך ההרכבה להניח באילן אחד כמה מיני יחור מכל מין ומין וכולם מוציאין הפירות לפי הפרי שהיה מוציא היחור הזה כשהיה באילן שלו ודבר זה לא יכחיש שום אדם אבל לענין אי אזלינן בתר האילן או בתר הנוף עדין לא דיבר רש"י בזה שום דבר וראיה לדברינו שרש"י לא בא לפרש אלא מהו'ההרכבה דוקא שהרי קודם לזה סמוך ונראה פירש"י וז"ל מבריך שכופף אומורה או היחור בארץ ע"ש ובתר הכי פירש הלשון הנז' מהות ענין ההרכב' ולא לענין אי בטל היחור לגביה האילן או לא שזה הענין אם בטל לגביה האילן או לא הוא בתר הכי דשקיל וטרי הש"ס וכמו שיראה הרואה

ולפי קוצרי דברים אלו פשוטים וכאמור

ותזיתיה לרב חביבי הר'הגלול מעוז ומגדול סבא דמשפטי'כמהר'ר מרדכי כרמי נר"ו בספרו הבהיר מאמר מרדכי בסי' תרמ"ח אות ח' שכת'וז"ל והקשה הרב שיירי ז"ל למה יושיענו זה והא א"א לבודקו ותירץ הרב ע"ש דנ"מ מיום ראשון ואילך ואחר בקשת הס"ר משני נחרות הזהב נלפק"ל דקו' מעיקר' ליתא דספיר איכא למיקם עלה דמילתא ויושיענו ויועילנו אפי' ליום ראשון וזה שאם לקטו הרבה אתרוגים מאילן א' ונסתפקו בהם אם מורכבי' או לא יכולין לבדוק א' מהם בסי' זה ועל פיו יפסלו האחרי'או יכשירו' והנה לא נתבאר היטב בדברי אחרונים ז"ל אי בעינן כל הסי' להכשיר או אם אינו כשול עד שיהיו בו כל סימני המורכ' ואם יש בו אחד מסימני אתרוג כשר ומשמע לי טפי להיתר מלאסור אחר ימים ושנים שכתבתי זה מצאתי בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ל"ו שתי'כעין מה שתירצתי על קו' השכה"ג ומדבריו משמע כמ"ש דאינו פסול עד שיהיו בו כל סימני המורכב עכ"ל

ואחרי שאלת המחילה כלחוי מכבוד רבנותו מה מאד תמיהני עלין איך יצאו דברים אלו מתחת קן קולמוסו לביודעו ומכירו קא אמינא גודל חכמתו ראשית הקו'ל איך לא עלה על דעתו דעת עליון כיון שיש לנו"ס' באלו האתרוגים אם הם מורכבי' או לא היה לו להכשירם מכח ס"ס אפי' ליום ראשון וכאמור לעיל מה שאמר לרב רחומאי נר"ו יסבור דכשאנו יכולין לעשות הבחינה ולבודקם עבדינן הבחינה וכמו שכתבנו בדעת הר"ב ש"י ומשו"ה לא נסתייע מכח הס"ם אם איתא להא העיקרא דדינא קשה בדבריו לפי עונש בקיאותו איך כתב יכולין לבדוק אחד מהם ולראות בסי' זה

ועל פיו יפסלו האחרים כו' איך דין לנו להחזי' את האחרים למורכבים בבדיקת האחד לבדו והרי דבר זה הוי דלא כהלכתא שכדי להעמיד דבר אחד בחזקת איסור בעינן שלשה וכמ"ש בדברים הנתנים למעלה מהטור וממרן הקדוש ז"ל ביו"ד סי' פ"ד ומשאר פוסקים ז"ל וכאמור

ואם ישיב המשיב למה שאמר הרב נר"ו דמחזקינן לאסור אפי' בבדיקת אחד טעמו הוא כיון דמיירי שאלו האתרוגים הם מאילן א' וכיון דחזינן באחד מהם שיש מבפנים סימני פסלות מינה מוכח דאילן זה הוא מורכב ומש"ה סגי ליה להרב נר"ו להחזיקם למורכבים אפי' באחד לא כן כשיהיו מאילנות הרבה הה"ן שלא יחזיק אותם למורכבים רק בג' אף אתה תשיב לו וכי מניאות שקלא מעלמא דיכול להיות באילן אחד מורכב בענף אחד מהאילן דהיינו שהניחו שם יחור אחד מהמורכבי' שהפירות מהיחור הם יוצאים יותר טובים מטעם שהוא מעורב משני כחות כדרך שעושים בעלי מלאכת ההרכבה שמניחין באילן אחד כמה מיני יחור מכמה מינים וכאמור וא"כ יכולין לומר שזה האחד שבדק מהאילן זה שאמר הרב נר"ו אימור זה שנמצא פסול מבפני'היו יהיה מהענף שהרכיבו בו היחור מאתרוג מורכב ומש"ה יצא כן אבל בשאר האילן עדין נשאר לנו הס' בהם אם יהיו מורכבים או לא והנה כי כן לא מצינן להחזיק אותם למורכבים עד שימצאו ג' מזה האילן סימני פסלות וכ"ז שלא מצינו ג' אפי' מאילן אחד הם כשרים מכח ס"ס וכאמור

תו תמיה לי מילתא מר' חביבי נר"ו איך כת'שלא נתבאר היטב בדברי אחרוני' אי בעינן כל הסי' להכשיר איקלא שלטא עינא דספיר חזי שכבר בא הדבר מפורש בס' עמודי שמים ובס' מ"וק דבעינן כל הסי' להכשיר וכלי להליץ בעדו יתכן שספרים אלו לא באו בגבל קורתו ומשו"ה לא עלה זכרונו לפני הדרת כבו' תורתו זאת ועוד תמיה לי טובא במה שכתב במחשו' הרב ש"י משמע דאינו פסול עד שיהיו בו כל סימני המורכב ועמו הס"ר מכבוד הכמתו לא ידענא היכן ראה דמשמע כן מדברי הר"ב ש"י המעמיק בדבריו ישכיל ויבין דס"ל בהבנר חד מסמני אתרוג ובפרט הסי' מהמוץ שבתוכו שהאתרוגים כאלו הם פסולין וכמ"ש בעניותין ומובטחני לפי גודל ענותנותו דחזיתי בו שביום הראות לפני הדרת כבוד מלכותו דברי אלה המעטים שיודה לדברי ומה גם שהוא לענין ברכה וסלח נא אנכי מבקש ועל אהבתינו קא סמיכנא וכאמור

וכן נמי ראיתי בס' וכו' אבות סי' כ"ה דל"ה ע"ב שהצריך כל הסי' להכשיר האתרוג שכתב וז"ל ואשר אני אחוה למעשה שכל שקלס לגו הס' ממקום הגאון כל שיש רגלים

עדין

עליס לספק בחזקת פסול הם עומדין עד שיתברר הדבר בירור גמור בכל הסימנים ואם נמצא אחד מקולקל הגם שאינו ממש סי' מורכב יש לנו לחוש למורכב שהדבר ידוע שהפרי המורכב מעורבים בו הב' סימנים ואחר שידענו שהאתרוג גרעינו זקוף לאורך האתרוג ובזה נמצא מוטה שתמו כפירושו שהוא מורכב עכ"ד הרי בהדיא מדבריו שכדי להחזיקו לאתרוג בעינן כל הסי' ככל אשר דיברנו עד הנה וכאמור

ולפום מאי דכתיבנא בעניותין בדאית לן ס' ממקום הבאתן אם הם מורכבי' או לא דמכח ס"ס הם נכשרים הנה כי כן אחרי הס"ר קשה לי טובא במה שכת' שכל שקדם לנו הס' ממקום הבאתן כל שיש רגלים לס' בחזקת פסול הם עומדים עד שיתברר בירור גמור בכל הסי' המתבאר מלדבריו אלה דאם אינו יכול לעשות הבירור מאיזה סיבה שיהיה או שאין לו אלא אתרוג אחד הרי הם בחזקת פסול ואמאי לא נכשירנהו אתרוגים כאלו מכח ס"ס כיון דלא אתחזק בהו שום רעותא ולית לן אלא ס' אם מורכבים או לא הא ודאי תימא רבתי היא זאת וכאמור

וכתב עוד שם בע"ג וז"ל ובר מן דין בנ"ל נ"ל לפסול מטעם אחר והוא ממה שנמצא המוץ שלו חמוץ וזה אות ומופת חותך לע"ד שהוא מורכב מהלימון שהוא המוץ שהרי קלט טעמו שמעולם לא נשמע שמיץ האתרוג המוץ ואדרבא הוא יותר מתוק מהלימוני' המתוקים ובעיני יפלא אם יש מי שמכחיש בדבר הזה ומקרא מלא דיבר הכתוב כתפוח בעצי היער ומפ' ר"ת בפ' ר"ע שהוא אתרוג כדמתרגמי' וריח אפך כתפוחים כאתרוג ע"ש וסיפיה דקרא ופריו מתוק לחכי ובנמצא המוץ כנ"ד הוא סי' גמור שהוא מורכב ומה שלא הזכירו הפוסקים סי' זה הוא לרוב פשיטותו שהוא סי' גמור מהלימון דטעם כעיקר כך נלע"ד וכשלא נמצא חמוץ נאמרו סי' הנז' וה"ט לפי שמלאכ' ההרכבה יש בה מיני' ממיני' שונים שיש מרכיבין יחור של לימון באילן אתרוג ויש מרכיבין יחור אתרוג באילן הלימון ויש עושין כיוצא בזה מאילן המורכב שלוקחין יחור או חתיכה ממנו ומרכיבין אותו באתרוג או בלימון שבזה עשויים להשתנו' הסי' שאין סימניו של זה כסימניו של זה ולפיכך הוצרכו כל הסי' להוציא מידי ס' כל ההרכבות הנז' כו' עכ"ד

ואחרי המחילה רבה לא ילענא מה ראיה היא זו מהמקרא מלא דהמוץ מהאתרוג הוא מתוק והרי שם נאמר ופריו מתוק דהיינו הפרי עצמו לא כן דהכא עסקינן במוץ שאינו הפרי ולא דמי כעוכלא לדנא כאשר יראה הרואה ופשוט והיותר תימא דאית לי הוא במ"ש שיש מרכיבין יחור של לימון באילן אתרוג ובודאי דכונתו פשוטה לומ' דהאתרוג שיוצא מזה היחור הוא מורכב דאי לא"ה למה ליה להרב להביא יחור מלימון בכלל יחור האתרוג כיון דלא נפ"ל מידי לענינו אלא ודאי דכונתו כך והנה כי כן אנא דאמרי לדבר זה לא יתכן בעולם ולא סיימוהו קמיה מהות ההרכבה שדרך ההרכבה הוא שהפירות שמוציא היחור הם הפירות עצמן שמוציא האילן שנטלו ממנו ואם מניח יחור מלימון באילן אתרוג מוציא היחור לימון ולא אתרוג וכיון שיוצא צורת לימון אפי' המכשירין אתרוג המורכב יודו שהוא פסול הן אמת שיעשו הרכבה מיחור לימון על אילן האתרוג כדי להשביח הלימון אבל בענין אתרוג המורכב לא מצינן למימר הכי והיא גופה תמיה לי על הרב הלבוש שכתב ענף אילן האתרוג שהורכב באילן מאררא'נצי או לימוני או אפכא מ"ש או אפכא לא ניחן לאמר ודוק ומלבד שכן הוא האמת אף ג"ז דנעלם מהרבנים ז"ל דברי רש"י במסכת סוטה הנאמרים לעיל דמשם בארה כאשר כתבתי וזו אינה צריכה מימר ועהש"ר דאין זה רק פליטת הקולמוס ופשוט

ואתבט עיני בס' משאת דרבותא ח"א א"ח סימן תרמ"א שכתב וז"ל בענין האתרוג שמעתי אומרים שהאתרוגים שאין המיץ שלהם מתוק פסול לאתרוג של מצוה דדרך האתרוג להיות מתוק וזה שאינו מתוק מורכב וליתא דהא אמרינן בפ"ח שרצים דק"ט ע"ב לייתי אתרוגא חלייתא ופרש"י מתוק מכלל דאיכא אתרוג שאינו מתוק וא"כ כשר הוא למצוה עכ"ד

בתר שלא המחילה כדחזי לאתא לדבריו כלל שהרי כפי דבריו שדחה לסי' זה מהמוץ משום שכן משמע ליה מהש"ס כפי פרש"י שמיירי במוץ וליכא למימר דמיירי בעיקר הפרי שהרי כל מין אתרוג בין הכשר ובין המורכב הפרי עצמו הוא מתוק והפרש שיש ביניהם הוא במוץ השתא דאתית להכי לפי דבריו שרש"י מיירי במוץ אדרבה אפשר לומר למלדברי רש"י הוי ראיה לסי' זה מהמוץ והוא כיון שזה האתרוג האמור עש"ס לרפואה והיה אפשר להבין מלדבריו שיבוא מין אתרוג מאיזה מין שיהיה לזה פרש"י שיהיה מהמין שהמיץ שלו מתוק ולא מהמורכב שהוא חמוץ מאחר דהוי לרפואה אבל בלא"ה ראייתו לא הבינותי לדחות הסי' מהמיץ מהש"ס דבש"ס איירי בפרי עצמו ורש"י פירש מילת חלייתא שהוא מתוק אבל לענין המוץ לא נפ"ל מידי לא מהש"ס ולא מפרש"י ז"ל ופשוט ודוק

בתר הכי חמותי ראיתי בס' ז"א ח"ב הנ"מ בא"ח סי' ע"ג שנשא להרב ז"ל כעין נ"ל וראיתי שם לדברי השוא ואת שמו לא הגיל הן אמת שמה שהק' להחכם המ"ץ האמת אתו ברם בדברי השוא ג"כ איכא למישדי נרגא שכ' וז"ל ובפרט שהגוים הללו הם ממקום המוחז' שאינן מרכיבי' אותם והוא לדבר רחוק שלא ילקטו אותם במקומם וילקטו במקום אחר כו' ע"כ ולא הבינותי את דבריו

וכי מי שיש לו מגינתו דרך משל ששים אתרוגים הן חסר הן יתר ומונא אתרוגים שמביאין ממקו' אחרים ויודע שבמקומות רחוקים נמכרים ביוקר האם נוכל אדם לומר שלא יתחלל למכור רק מה שיוצא מגינתו דוקא ואינו לוקח מהאתרוגים הבאים מחוץ לעיר כדי להשתכר הא ודאי אין הדעת סובלתו שהרי דרך הסוחרי' הוא שמבקשי' במה להרויח והגם דאית להו מה שיוציא ומגינת' דרכם הוא ליקח ג"כ ממה שבאים מחוץ לעיר כדי להרויח יותר ומי שיודע מעניני העולם לא יכחיש לדבר זה ואדרבא לדברי השואל רחוקים ממני וא"כ נמצאת אתה למד הגם שמביאין אנשים מואת העיר דהיינו מג'ינוב'ה אפי"ה יש לנו ספק דאפשר שאלו האתרוגים שמביאין או ששולחים למקומות אחרים קרובים או רחוקים יהיו או כולם או מקצתם מהבאים שם מחוץ לעיר ומטעם זה כל כמה דלא ידעינן בבירור גמור שהם מג'ינוב'ה ממש שהם בחזקת כשרים עדין יש לנו ספק באלו האתרוגים אם הם מורכבים או לא וזה פשוט

וכתב שם הרב המחבר ז"ל דפ"ד ע"ג וז"ל אבל האמת הוא לענ"ד דנ'ל א' משתים או דא"ל כל הג' סימנים אלא סגי בשתים מהם או דלכל כמה דיש לנו ספק בהם די שנעשה הניסיון בב' או בג' מהם וזה מסתבר יותר דכיון דאנו רואין בב' או בג' מהם כל סימני אתרוג אנו מחזיקים כולם לכשרים וכן מצאתי להרב ש"י ח"א סי' ל"ו שכתב כתי' הב' הנ"ל כו' עכ"ד י המתבאר מדבריו דס"ל להרב ז"ל דבעינן כל הסי' להכשירם ולא סגי במקצת מלנקיט בליסניה לכיון דאנו רואים בב' או בג' כל סימני אתרוג אנו מחזיקים כולם לכשרים ומדקאמר כל סימני אתרוג מינה מוכח דכן ס"ל אכן מאי דק"ל בדבריו אחרי בקשת אלף מחילות שנראה דבריו שתראי נינהו תכ"ל מדבריו אלה נראה בהדיא דלא סגי בשתי הסי' ומדקאמר וזה מסתב'ר יותר משמע דהתי' הא' דקאמר לסגי בב' מהם מסתבר ליה ג"כ אלא דתי' השני מסתבר ליה ביותר והרי הוי תרתי דסתרן

ואיברא דיכולים אנו לומר ולהליץ בעד הר'ז"ל דמיל' יותר דנקיט הוא אסגרת לישן ולאו לדיוקא קא אתי ואם הרב המחבר היה זוכה לעשות מהדורא בתרא קרוב לודאי שהיה מגיה מילת יותר כמו שכן חזיתיה בס' ז"א ח"א כשהייתי בעיר מודונה יע"א באתי מהם ס' ז"א ח"א יען אין בביתי ובחומותי רק חיו"ל וכן היה שהטיבו חסדם עמי ונתנו בידי ז'א ח"א שהיה ביד הרב המחבר וז"ל אחר שעלה מהדפוס ויש בגליונות כמה הגהות מכ"י ממש הן להוסיף הן לגרוע ובנ"ד ג"כ אפשר שהיה עושה כן וזה פשוט אלא דתמיה לי מילי' לפי עונש בקיאותו איך לא שלטה מאור עיניו מ"ש בס' עמודי שמים וס'מ"וק דנקיטי בהדיא כל הסי' להכשיר וכאמור

הרואה יראה להרב ז"א הבין בכונת דברי הר"ב ש"י לבעינן כל הסימני' ולא סגי לן במקנת הסימנים מלכתב וכן מצאתי להרב ש"י ח"א סי' ל"ו שכתב כתי' השני הנ"ל ובתירוץ השני שכתב הרב ז"א כתוב לאמר כל סימני אתרוג כו' ובודאי לכונתו פשוטא לומר כאשר כתבנו בעניותין בדעת הרב ש"י ודוק

וכתב עוד שם וז"ל וא"כ נ"ל שפיר דכ"כ שאנו רואים שיש לכל אתרוגים אלו הב'סי' הנראים מבחוץ יש להכשירם בלי ניסיון אחר מכח ס"ס דהיינו ספק אם המורכב פסול או לא ואת"ל דפסול שמא זה אינו מורכב וכ"ש דיש לנו הב' סימנים הנראים לעין וכבר קי"ל דסמכינן אס"ס להתיר אפי' לכתחילה כו' וכ"ש כשיש הפסד כמו בנ"ד על כן יש לסמוך על ב' סימנים הנראים לעין אם לא דיש רעותא דאז טוב להתוך ב' או ג' מהם כדי לראות גם הסי' הג' עכ"ד

והנה ממ"ש טוב לחתוך ב' או ג' מהם ולא כתב צריך לחתוך מדבריו אלה נראה דע"כ היותר טוב יעשה הבחינה לראות הסי' הג' אבל אם לא ירצה לחתוך שום אחד מהם מאיזה טעם שיהיה הרי הם כשרים מכח הס"ס אפי' דיש לנו רעותא באתרוגים אלו ואחרי נשיקת הרצפה השתוממתי על המראה איך עלה על דעתו דעת עליון לשיש רעותא לפנינו יכולין להתיר מכח ס"ס והרי כפי מ"ש בתחילת דברינו לא נשאר לנו כי אם ספק אחד אבל הס' הב' אם הוא מורכב או לא כבר אזלא ליה כיון דאתחזק איסורא וא"כ הרי בחזקת מורכבי' ופסולין וכאמור

תו תמיה לי מילתא מהרב ז"ל דלמא לא עלה על שפתיו הסי' מהגרעינים שמביאו השכה"ג וס' ע"ש כתב ג"ך דהסי' מהגרעין הוא סי' ברור ע"ש והרב ז"ל לא זכר רק הג' סימנים שהובאו בתשובת רמ"א ואם לחשך אדם לומר דהסי' הד' מהגרעין לא ס"ל להרב ז"ל שהוא סי' מובהק אם איתא להא הו"ל לפרש דבריו הגם דקשה לומר הפך סברת הפוסקים מפורסמים וכ"ש שהוא בדבר שיכול להתברר שהמורכב הגרעיני' מושכבים לרוחב האתרוג וגרעין האתרוג זקוף לאורך האתרוג וכמו בעינינו ראו כמה וכמה מהם וראינו שהוא סי' מובהק הא ודאי אחרי המחילה כלת תימא רבתי ודוק

וראיתי אחרי רואי שם בז"א דפ"ד ע"א שהביא מס' פנים מאירות ח'ב סי' קע"ג ויען אין הס' מצוי אצלי לא יכולתי להתבסם מתורתו רק במה שהביא הרב ז"ל וז"ל דאחר שנשא ונתן ע"ד הלבוש הנ"ל סיים וז"ל אבל באמת נוכל לומר כיון דלמורכב יש לו טעם וריח כאתרוג ממש בלי שום שינוי הסומך על הראשונים ומברך עליו יוצא בדיעבד ומעולם

ולעולם לא מצינו שהם פסולים דאורייתא עכ"ד מס' פמ"א

ואנכי הזון הרבתי אחרי בקשת המחילה כלת איך החליט במאמרו דלמורכב יש לו טעם וריח כאתרוג ממש והרי בענין הריח החוש מכחיש דיש הפרש ביניהם והנה זעירא עם תלמידי חכמים רשומים ויראי ה' ה' עליהם יחיו עשינו הבחינה לענין הריח וראינו שיש הפרש גדול ביניהם דלמורכב יש לו ריח מעורב עם מין אחר משונה מריח האתרוג ולאתרוג יש לו ריח משובח בלי שום ערבוביא כלל כדרך ריח האתרוגים המוחזקים אצלנו לאתרוג גמור (אחר ז' חדשים ראיתי בתשו' ב"ח בסי' קל"ה שהוא מהרב פרישה וסי' קל"ו הוא מהרב ב"ח כאשר כתבתי בדברי השנים וכתבו בהדיא שיש הפרש בענין הריח יע"ש) הא ודאי מילתא דתמיהא היא איך משוה אתרוג ומורכב בדבר הזה דלפי קצורי הוא סי' אחר להבחין בין מורכ' לאתרוג ועוד סי' אחר ראינו שהאתרוג מלבד שהגרעינים זקופין אף ג"ז הנם מעטים לא כן המורכב לא די שהגרעינים מושכבים הם מלאים מגרעינים יותר מהלמוני וכאשר חתכנו הרבה מאלו ומאלו דהיינו הבאים מעיר טארולאנתי יע"א ומשאר עיירות מערי המערב שהם מוחזקים לאתרוגים מרבני גאוני המערב ז"ל ומצאנו בהם מבית ומחוץ כל הסי' לטובה וגרעינים מעטים והבאים מקורסיגה ומג'ינוב'ה דהיינו שלא נתברר לנו אם היו מג'ינוב'ה ממש וכנראה שהם ממקומות אחרים שבאים לג'ינוב'ה ומצאנו בהם הסימנים מבפנים סימני פסלות וגם גרעינים הרבה מאד הגם שהב' סימני' מבחו' היה להם סימני טהרה וכ"ן חתכנו הב' הנשארי' מעיר מארסיליא ככתוב בשאלה ולא מצאנו בתוכם שום סי' טהרה וא"כ יכולים אנו לומר מאי דלא אסיקו אדעתייהו רבנן סבוראי באלו הסימנים הוי חלא מתרתי כיון שמצאו סימנים אחרים לא חקרו בעל סי' אחרים או שלא היו נמצאים אצלם הב' מינים אתרוג ומורכב וכמו שראינו שהשל"הג ועול' שבת הביאו הסי' מגרעי' ורמ"א לא הביא רק ג' סי' וזה בעצמו יכולין אנו להליץ בעד הר"ב פמ"א ז"ל ותל"ס

העולה המתקובץ לבעינן כל הסי' הנאמרים בפוסקים ואי בציר חד מנייהו הרי הם בחזקת מורכבים ולא מנו לברוכי עלייהו ואם באו אתרוגים ממקום אחד ולא ידעינן שבמקום ההוא שכיחי מורכבים ומספקא לן אם הם מורכבים או לא הנם דאנחנו רואים הסימנים מבחוץ שניהם כאחד טובים אם יכול לחתוך ולבדוק בנקל א' או ב' אם נמצאו הסי' מבפנים ג"ך סימני טהרה אז כשרי' האחרי' ואם אינו יכול לחתוך שום א' מהם מאיזה סיבה אפי"ה הם כשרים מכח ס"ס כיון דלא אתחזק בהם שום רעותא לא במקו' ולא באתרוגי' וכן נמי אם באו ממקום דשכיחי שם אתרוגים ומורכבים או צריך לחתוך ב' מהם דהיינו מאותם שהסימנים מבחוץ יש להם סימני טהרה אם נמצאו הסימנים מבפנים ג"ך כהוגן יכולין להכשיר את השאר אפי' ליום ראשון כיון דלא היה לנו ס' רק שאתרוגים אלו יהיו מהמורכבים או לא מכח ס"ס הם מוחזקים לכשרים אבל אם חתכו מאלו האתרוגים שנים מהם דמצאו הסי' מבפנים סימני פסלות לא די לנו להחזיק אותם למורכבים עד שיחתכו ויבדקו שלשה מהם ולא ימצא בהם סימני טהרה אז מחזיקין לכל אלו שבאו למורכבים ולא מהני בהו ס"ס להכשירם ולמ"ש בפנים כי ע"כ אתרו' הבאים מעיר ג'ינוב'ה ממש כיון שאתרוגים היוצאים בעיר ג'ינוב'ה דוקא הם בחזקת כשרים הרי הם בחזקתן וראוי לברך עלייהו כמו שאנחנו מברכין בלי שום פקפוק באתרוגים הבאים מעיר קורפ'ו יע"א במ"ק עיר גדולה של חכמים ושל סופרים שאלוניקי יע"א וכ"כ בע"ת קושטא רבתי יע"א וכן בעיר אזמיר יע"א ובכל ערי איטאלייא יע"א ג"כ ובכל תפוצות ישראל כיון דאתחזק להו מימי עולם דאתרוגים הבאים מקורפ'ו הם בחזקת כשרים וכן הבאים מערי המערב הם בחזקת כשרים מה שאין כן אם לא נתברר בירור גמו' שהם מעי' ג'ינוב'ה ממש כיון דשכיחי שם בסביבות גינוב'ה מקומות שיוצאים שם אתרוגים מורכבים וג"כ שמביאין שם ממקו' אחרים וכמו שידענו בודאי שבאים בג'ינובה ממקומו' רבים אז יעשו ככ' אשר דיברנו כדי לבר' עליהו בלי שום פקפוק את זה כתבתי בעטי'ו של נח"ך כי נח"ך ינח"ך איש אשר כמוני גול' ומטולטל בבית ובשדה ובספרים הנם מעטים להלכה ולמעשה על' יסכימו חברי הרבנים המובהקים היושבים על מדין ובפרט שני מנורות הזהב הרבנים המובהקים מאורי אור אחאי ומרוממאי ראשון בקודש כמהר"ר וידאל ישראל נר"ו ושני בקודש כמהר"ר אברהם ישראל נר"ו ולמען יאריכו ימים ושנים דשנים ורעננים ותפארת בנים גם דור רביעי כנפשם הרמה ונפשה וכחו"ן הדש"וט כו"ח פה ע"ת ג'יבאלטר יע"א בסדר אכן יש ה' במקום הזה ובש' אור לי"ש'ר"ים לפ"ג מקוה רחמי וחסדי האל ועושהו

הצעיר מרדכי אשאו ס"ט

ואחרי כותבי כל האמור ומדובר קרוב ל"ג חדשים מצאתי הון לי בס' עיקרי הד"ט בה' לולב אות ג' שכתב וז"ל וכבר מעשה בא לידי פה פ'ירינצי בשנת תקנ"ב ופסלתי האתרוגים שהיו מביאים ארחי ופרחי עוברי אורח שאינם ב"ב שהיו בני הקק"י קונים מלפנים מהם על פיהם שהיו אומרים שלא היו מורכבי' ודברים נפלאים נראו לכל יושבי שער עירי שהסכימו ממש מן השמי' על ידי שלא יכשלו בני הקק"י בזה כי בו ביום שבאו בעליל היהודים ארחי

ופרחי

למכור בא אצלי ג"ך גוי א' ג'ינוב'יסו ושבינה אתרוגים בידו נהמלים למראה ובפיטמא בראשם נאים ומהודרים והוא היה עומד ונשבע במלכו ואלקיו שהביא מג'ינוב'ה ממקום פ' ופ' והרבה בסימניו ובמגדיו ושקיטא שלא נטיתי אזני לקול דבריו שכתיו ואסרתי גם את שלו ובין רגע לרגע לא נתהלך לי שנקרא נקרא בעל גינה א' גוי עם א' מיחידי סגולה של ק"קי וא"ל הלא אתם מקפידים שלא לקנות מאיתי אתרוגי גינתי והרי הבקר הזה שבא אצלי נכרי א' מג'ינוב'ה וקנה ממני ו' אתרוגים נאים ונחמדים ונתן לו סימניו בגופו של גוי ושל אתרוגים למכרם לכם והלך לדרכו הבעל הגינה ובא הגביר אצלי וספר לי כל המאורע ונתפרסם הדבר והודו כלם לה' שעמדו על האמת על ידי שנשבר המנהג קבוע בעיר שלא ליקח מן האתרוגים הנולדים אצלנו כי מחזיקים אותם בחזקת מורכבים ומאז הנהגתי אני מרעיתי שלא ללקחם רק ממי שיבא בחותמיו החותמי ישראל המעידים עליהם כי כיון שמנהג פשוט באיטליא שאף האתרוגים המובאים מקורפ'ו לויניציאה או מויניציאה לשאר ארצות אפי' ע"י ב"ב מצלחים אותם ע"י כתב עדות של הרב מ"ג שהם בחזקת שאינן מורכבים פשיטא דלא יפה כחן של שאינן ב"ב שיהיו נאמנים בלי כתב עדות והכהן הגדול מהרי"ך ממודונה נר"ו יהל אלי הלבור שבמקומו נוהגים ללקחם מהתגרים נכרי' הבאים מג'ינוב'ה וע"י הסימנים החיצונים ובלא עדות ולוקח לפי שהם תגרים דאע"ג דלאו ב"ב נינהו לא מרעי אנפשייהו לו' שלקחום מג'ינוב'ה אם אין הדבר כן והאתרוגים שבאותה העיר כבר הם בחזקת שאינן מורכבי' ומ"מ מצטרפי' לזה סימני' החצונים גם הרב נכלו מהר"ר ינו"ן מליוורנו כתב אלי שהמנהג פשוט אצלם לקחת אותם מיד הערלי' ג'ינוב'יסי שמביאים אותם אבל נזהרים שיתאמת אצלם שבאו מעיר ג'ינוב'ה מנוש ומהרב הגדול רבו מהר"ה בונדי ז"ל היה אומר שבאתרוגים של ג'ינוב'ה אין בהם חשש הרכבה כלל יותר מאלו של קורפ'ו ושוב הגיד אלי שאף שנתאמת אצלם שבאים מעיר ג'ינוב'ה עוד יש לחוש הרבה בנכרים המביאים אותם שלפעמי' באים בערמה ובמרמה ומביאין האתרוגי' בלי השושנה של הפיטמא רק בראשם הפיטמא דוקא ואומרי' שהם דרך גדילתא' ואין הדבר כן אלא נפלה מהם השושנה ותהטטין סביב בסכין קטן והרואה אותו סובר שהוא דרך גדילתו ואינו כן וראה בעיניך וקורא נעים אם כנים אנחנו להיות נזהרין וזריזים לנטול דלא בפניהם שלא יבואו נרמותי' ושלא ליקח מידם בלי כתב עדות וכנהוג אפי' מאנשי בריתנו וכנו' כי רבו החששות הנז' והשבו' אהרו' ג"כ הקרובות ומצויות וככתוב אצלי בשות' לינוקא סי' קי"ג באופן שיש לנו להחזיק במנהג פשוט בבאתרוגי קורפ'ו שאינן מביאין אותם אפי' ע"י ישראל אלא ע"י חותם אחד מהמ"ך שבעיר המעיד עליהם ועי' ג"כ להרד"פ במכתם לדוד שלו סי' ח"י כו' עכ"ל

הוצרכתי להביא כל דבריו יען הס' הנז' אינו מצוי אצלי המתבאר מלדברי הרב עה"לט ומה שהביא מחכמי ליוורנו דבעינן כל הסימנים ולא סגי בסימני' מבחוץ ועוד כא שצריכין לחקור ולדרוש בשבע חקירות באמת ובתמים שיהיו מעיר ג'ינוב'ה ממש והכל תלוי בכתב עדות מהמ"ך שבעיר יען שכיהי בעלי ערמה ומרמה והנא דאמרי דבר ה' בפיהו אמת ומפלאות תמים דעים והאמת שהוא מעשה שמים דלפי הזמן בעו"הר דאחסור דרי ואיל פלאים מכל הנללים בודאי צריך השגחה פרטית לענינים כאלו ביראת שמים בלי שום פניה כדי שלא יכשלו בברכות לבטלה ח"ו ואף גם זאת כפי מ"ש בסו' דבריו הרב עה"לט בזור מללו שלחה בשתי ידים מה שכתב מהרי"ך ז"ל שבמקומו לוקחי' אותם מהתגרים בסימני' החצוני' ובלא עדות כו' דלא מרעי נפשייהו כו' וטעמו ונימוקו עמו דאחרי המחילה כלת ממהרי"ך ז"ל מה שהאמין לתגרים נכרים שמביאין משנה לשנה איזה מהם אתרוגי' למכור מטעם אומן לא מרע נפשיה דברים אלו מרכסן אגרי וכאשר יראה הרואה בספרן של ראשונים והאחרונים באומן לא מרע נפשיה ובפרט מ"ש ה"ה בכ"מ מה' מ"א ה' יו"ד ותשו' הריב"ש סי' קל"ג ובס' בית הילל יו"ד סי' ש"ב יע"ש הטב וירוה את צמאונו שדברים אלו לא ניתנו ליכתב וכמו שלחה ברמז הרב עיקרי הד"ט את דבריו וכמו שיראה המעיין היוצא לנו לנדון דידן ממ"ש חכמי ליוורנו יע"א והרב עיקרי הד"ט להוי סייעתא למה שכתבנו ודוק הדק היטב גם אלה דברי מרדכי ס"ט

ואחרי מופלג ראיתי בס' אין זוכר במערכת הס' אות י"א שכתב וז"ל ס"ס ואתחזק איסורא עמ"ש הרב החסיד על ארע"א אות מנ"ט והרב פני יהושע ז"ל בקונטרים אחרון לכתובות אות מ"ו עלה בהסכמה דלא כרבני הספרדים ז"ל שהם מקילים הלא באתחזק איסורא אין להתיר בספק ספיקא והרב כרתי ופלתי בבית הספק הסכים עם רבני הספרדים להקל בס"ס אף באתחזק איסורא כו' ועמ"ש הר' עדות ביעקב סי' ח"י ומשאת משה א"ה בתשו' שהשיב להר' יד אהרן ועי' בתשו' כנה"ג הנל"מ סי' ס"ג דאע"ג דאתחז' רעותי' עבדינן ס"ס לקולא יע"ש עכ"ד ולפום מאי דכתי' לפני' בראש דברינו דלא עבדי' ס"ס היכא דאתחזק איסורא בל"ן אם יה"ב צריך לעמוד על הענין גם זה לדברי מרדכי ס"ס

זה שייך לפנים בל"ח ע"א בפסקא המתחלת ואו' עם קני קודם ומאחר הלא דבריהם דרבנן כו'

(**ואחרי** מופלג אזי הוית בתשו' מהרב פרישה ז"ל הובאו דבריו בתשו' ב"ח סי' קל"ה שכתב וז"ל וגם שהגרעינים של הגרעי אינם מגודלים מעין הגרעינין של אתרוג וגם הטעם באכילתו אינו שוה לא טעמו כמעט כמין פרי אשר נרכב בו וגם הריח אין בו כמו בשל אתרוג כו' ע"כ מלדבריו אלה שהגרעינין של הגרעי אינם מגודלין מעין הגרעינין של אתרוג מוכח לכונתו רצויה לומר דהגרעינין של אתרוג הם זקופין ומשל מורכב מושכבין והב"ח ג"כ מודה בזה מלחזינן בסי' קל"ו דהשיג עליו לענין הריח ולא לענין הגרעינין הוית הוכחה גמורה לאודויי אודי ליה בזה ע"ש לפי זה הדא דתימא על הר'כנ"הג ז"ל שכת' שמשע שהגרעינין מאתרוג הם זקופין לאורך האתרוג והמושכבים לרוחב האתרוג מה הלשון אומרת שמשע והרי ז"ל קרי בתשו' הר' ב"ח מה שכתב שם הר' פרישה והוא הודה לדבריו ואיך לא זכר שר הבקי בחדרי תורה תשו' הר' ב"ח ודוק)

ובשלהי אדר ר'קנ"ב כרגע בא לידי ס' חלש ממש בית אפרים הר'מעיר ברא"ל יע"א וחזי הוית בתשו' הא"ח סי' נ"ו שעמד ליתן טעם באתרוגים שלוקחים במדינתם שאין בהם חשש מורכב ונלל במיש אלוהים בפלפולו כמנהגו וכן אמת שחלי קב"ה נפלפולא אבל לדידי לא היה נריך להטריח את עצמו כ"כ וליכנס בפרנה לחוקה ואינו אלא מחסרון ידיעה ראש ונה אם אלו האתרוגים שמביאים למדינתם הם מעיר קורפ'ו יע"א ומביאים שם בכתבם שאתרוגים אלו הנה הנם מקורפ'ו לא נריכה לפנים וליא דין נריך בשם דלכ"ע הם כשרים מדאורייתא בידוע למשם הולכים לכל המקומות ולעיירות גדולות של חכמים ושל סופרים מימי עולם והוחזקו להם ולנו בחזקה מעליא וסימניו הטהורים מבית ומחוץ מוכיח עליהם הגם דלא יבצר שימנא שם איזה מורכב אינו אלא אחד מני אלף וליכא למיחש בהן מידי וזה פשוט לפום דינא אך אם אלו האתרוגים שמביאין אנלם לית להו שום כתב מהמ"ז ממקום הבאת' ובראות' איזה שינוי בהם בסימניו נסתפקו בדבר מחשש מורכב וזה הוי טעמם מהנזהרים שם במקומו שאינם לוקחים מאתרוגים כאלו כי אם מאחרים כמ"ש בל"ק אי לזאת אנא דאמרי בלי שום ספק דכל האתרוגים ההולכים במדינתם בלי כתב מהמ"ז מקורפ'ו הנה הנם מקורסיגה שכולם הם מורכבים בלי שום ספק וכמו שלברנו פ' א"פ עם הב חביבי הרב מארי דאתרא טריאסטי יע"א מהר"א הלוי ז"ל והוחזקו לגבן האתרוגים מעיר קורסיגה למורכבים גמורים אחר ב' שנים ויותר בחזרתי לעיר מארסיליא יע"א בדידי הוה עובדא שם שגביר אחד אהובי אמר אלי שגוי א' מקורסיגה הביא לו מאתים אתרוגים ממבחר המין ובכר קנבתי עמו הערך והם בזול אמרתי לו צריך יגעת שאינם כשרים לברכה ולך ותאמר לגוי שידעתה שאינם שוים לנו וכן עשה שאמר לגוי שהכלם אומר שאינם כשרים ותכף בא הגוי אצלי ואמר אלי למה אתרוגים אלו אינם כשרים לכשוהרי מאלו האתרוגים שולחים לערי פולונייא וג'ירמאנייא לאלפים ולרבבות אמרתי לו אינם שוים לי לכלום אמר שנעשה הבחינה לבודקם כפי רצוני וכן היה שהביא המאתים אתרוגים בבית הגביר הנז' ע"ה ואמרתי להם שמוכרח אני לחתוך המהודרים מבחוץ שבהם השיבו לי יעשה מה שירנה וכן היה שבחרתי מהם כמו ששים מהמהודריב על מאל ואחכתי אותם ונמצאו השני הסימנים שבפנים סימני פסלות כפי הסימנים שמסרו לנו הפוס'ז"ל והלך הגוי בפחי נפש ואחר ח"הם באו לא' מהגברים משם מעיר תונס יע"א ל' אתרוגים מהודרים שנתאחרה הספינה ופתחתי אותם ונמצאו כולם שוים לטובה מבית ומחוץ כל הסימנים אמרתי להם הלא תראו אם יש שינוי באחד מהם

אך לזאת מה שהבינה לעתי המעט הוא דהרבנים ממקומות הנז'לא היו חוקרים כלחזי והיו מאמינים למביאם שם במה שהיו אומרים להם שהם מקורפ'ו וזה אינו דאינם אלא מקורסיגה דוקא שזה כמו ל' שנה קרוב הרכיבו רוב האילנות מלימון ביאור אתרוג כדי להרויח ובעו"הר שלמה מהם נתעשרו ועל היום הזה הם מרויחים הרבה במה שמולחים למקומות הנ"ל לפ"ז תימא רבתי איך לא היו משגיחין ואינם משגיחין שרובם ככלם מאלו האתרוגי'ההולכי' שם למדינתם העוקץ שלהם הוא בולט ומעוט'מיעוט' דמיעוטא ימנא בהם העוקץ משט שקוע ואינו כמו האתרוגים מקורפ'ו ומכל ערי מערב יע"א שהשקוע שלהם הוא שקוע ממש ואפי' המיעוט דיש להם שקוע מעט כל אשר אל אוכו יטמא סימני פסלות כמ"ש הפוס' ומחמת שלא הקרו בדבר פשתה המספחת ליקח מאתרוגים כאלו דלפי קוצר הבנתי הם מברכין ברכות לבטלה ואינן יוצאים י"ח מנות ד' מינים דמאחר שהסכמת האחרונים ז"ל לאתרוג המורכב פסול אפי'בשעת הדחק מולרהים אנו דנזיל בתרייהו דהלכה כבתראי אפי' בפוסקים כנודע וזה ולמד מהמעשה נורא ומעשה שמים מהר"ב עיקרי הל"ט ז"ל כנ'ז לעיל דאפי' שהיו מהודרים על מאל לא רצה לסמוך עליהם להתירם וכמו שנתגלו פיסולם מן שמיא דהיה ה' עם השופט ונתקלם ש"ם על ידו ומאז והלאה הנהיג את יהידי סגולה שלא ליקח אתרוגים אפי' הבאים ע"י ב"ב רק מתי שיביא כתב החום מהמ"ז שאינם מורכבים והאמת אתו כמ"ש לעיל ולפום האמור ומדובר שארי להו מארייהו להחכמים הנמצאים לעתות כש בערי אברו'פה דבעו"הר אחס"ור דרי ודרל פלאים שאינם שוים ש לבם ואינם משגיחין בספרי הפוסקים אחרוני

אחרוני' ומנינו שרואים שלוקחים אתרוגי' בעוקץ בולט ואינן מהדרין את בני קהלתם שלא יקחו אתרוגים כאלו להעדר יפה ממנו ובכמה מקומו' ראיתי אפי' הלמדנים שבהם שלוקחין אתרוגים לאחרים על ידם ואפי' מה שלוקחים לעצמם עיני ראו ולא זר בעוקץ בולט וזאת הגיל שהיתי באחד מערי אב"ד רופה ואחר זוה"כ נמצאתי בבית מ"ח רשום ויראה שמים הי"ו ושלח ליה אחד מלמדני העיר להחכם הנז' ב' אתרוגי' מהודרי' במראיהם שיקח איזה מהם שירצה וכראות אותם אשתומם על המראה ונתנם בידי וראיתי שהאחד היה העוקץ בולט מכו"כ והשני היה מעט בולט ולא נכנס בסוג שוקע ולמה להכורים כרכתנו לדבר ללמדן הנז' דברים הנאותים לו סו"ל גמרנו בדעתנו יפה שתיקה לבעז"הר וילל ישראל על מאד ואין דלות כדלות של תורה וחוששנו שלא יצא איזה בלבול ושב ואת"ע ה' הטוב יכפר בעדם

מעתה הבא נבא בקיר'ת האומ'ר על מ"ש שם בתשו' בית אפרים ז"ל שהאריך הרבה ושלא נא אנכי מבקש ליותר טוב היה אם היה מקצר לפי קוצר שכלי אין בו כדי להעמיד וראיתי שם בלע"ו רע"ד וז"ל וגם יש מקום לומר דאפי' תימא שהיחור יונק מגוף האילן מ"מ אף שבתחילה היה שם לימון עכשיו עתה שהוכן שיוציא פרי אתרוג הרי נשתנה שמו להיות עץ אתרוג שהעץ הוא נקרא ע"ש הפרי ולא מבעיא אם כבר פסק מלעשות לימון לגמרי אף שתחילת נטיעתו היה לשם לימון מה בכך השתא אזיל מיניה אלא אפי' עוד גדילים בו במקצת ענפיה מין לימון מ"מ בחלק הזה המוסף יניקה לאתרוג עץ אתרוג מיקרי ואין אחד נוגע במה שמוכן לחבירו ולכך יוצא ממנו תבנית אתרוג במעט שינוי כו' ע"כ הזינא שדבריו מגומגמים שכתב דאפי' תימא שהיחור יונק מגוף האילן מ"מ כו' וכפי משפט בלשון אפי' שהוא לא מבעיא והלא איך יכול לומר ל"א מבעיא שהיחור אינו יונק מגוף האילן אלא אפי' תימא שיונק ואי היחור אינו יונק מגוף האילן איך נכנס בסוג כלאים וכ"ש שהוא דבר שא"א לאו' דאם אינו יונק מהאילן מהיכן ינק כדי להוציא הפירות היחור ואי מהאויר ינק הא ודאי דבריו באו שלא בדקדוק

ועוד פליאה דעת ממני איך יצאו דברים הללו מתחת קן קולמוסא מריה דאברהם וכי בשם אתרוג תליא מילתא שכתב דעכשיו נשתנה שמו להיות עץ אתרוג שהעץ נקרא ע"ש הפרי והרי המורכב נמי נקר' אתרוג ולמה פסלו אותו אלא הטעם הוי כמ"ש הפוס' ז"ל דעכשיו הוי מורכב מב' מינים א"כ אפילו דשמו אתרוג הוי פסול ועוד איך בהשתנות עכשיו שהוא מוציא אתרוג נשתנה העץ והרי השורש לא יכזב דהגוף שהיה מלימון אינו משתנ' עולמית אלא מהיחור שהניחו באילן לימון הוא מוציא אתרוג ברם כל היניקה מגוף היחור הוא מעץ הלימון ואינו אתרוג אלא מעורב מב' מינים ואנן בעינן שיהיה כולו אתרוג וליכא

ותו לא יכולתי לאמתו מ"ש ולא מבעיא אם כבר פסק מלעשות לימון לגמרי אף שתחילת נטיעתו היה לשם לימון מה בכך השתא אזל מיניה כו' וכונתו מבוארת כיון דפסק מלעשות לימון לגמרי הרי נתבטל אילן זה מלקרות לו אילן לימון והרי הוא כעץ בעצמו ועכשיו שהניחו לו היחור של אתרוג פנים חדשות באו לכאן ונקרא אילן אתרוג וא"כ למה לא יהיה כשר והוא פלא איך עלה על דעתו לומר כדברים הללו והרי אם פסק האילן לגמרי מלהוציא לימון נמצא שהאילן נתייבש ואינו מוציא עוד פרי מפני שכלתה לו לחותו הנה כי כן גם אם ישים שם יחור מאילן אתרוג אינו מוציא ממנו שום פרי הא ודאי דבריו אלו אינם אלא פליטת הקולמוס

ואיברא שבדף ע"ט רע"ג איתיה בחזרה והשמיט הלשון היכא דפסק מלעשות לימון לגמרי מ"מ לא זכר מ"ש לעיל בנ"ל וז"ל שם ברע"ג וכל הפוסקים המתמירין הן הם יולו שיברכו על אתרוגים שלנו כי יהם המדברים על אתרוגים אשר בזמנם מפרדים גרטיוא שמרכיבין בהם יחור אתרוג באילן של לימון או מראכן והענפים היוצאים מן האילן הם נושאים פרים למינם והיחור מוציא פריו אתרוג לנויהו או אפי' נקצצו ענפי הלימון מן העץ ויותר הוא לבדו והרכיבו בו יחור אתרוג או האתרוג שאולמין מן היחור שנסבך באילן הלימון הוא מורכב גמור שהדי נעבדה בו עבירה לדעת הלבוש וגם אינך טעמי כולהו איתנייהו ביה לכל מר כדאית ליה שהרי עיקר שרשוהי בארעא שביקו והוא הנותן כח לעשות פרי זו משא"כ אם אחר שהורכב היחור של אתרוג באילן אחר ויגדל וילך הלוך וגדל עד כי גדל בדים וישלח פארות וזו דרכם ליטול אח"ך משם יחורים לנוטעם ולהבריכם והם גדלים מאליהם ועושים פרי עץ הדר כו' וכל נטיעות שנוטעים ממנו הוא כמותו לנמוח יפה פרי תואר וכבר הבאנו לדברי הירושלמי דכלאים באגוז שהורכב ע"ג פרסק נוטל ממנו יחור ונוטע במקו' אחר והביאו הר"ש וכן פסק הרמב"ם והרא"ש וסטור והס"ע וא"כ פשיטא שלא ע"ו אמר הלבוש לפסול משום שנעבדה בו עבירה שהרי הנוטע את היחור הזה בהיתר גמור נוטע אותו ואין להתעקש ולומר דמ"מ יחור זה עצמו בא לעולם ע"י שנעבדה בו עבירת ההרכבה דפשיטא דליתא דמיל שנעקר היחור שבא ממלאכתו אסור עדה עץ בעלמא הוא והתורה התירתו לנטעו כפ"ע לעשות פרי כו' וכ"כ עוד שם בד' פ' ע"ב וז"ל בקיצור אך כל החרדה הזאת נאמר על אתרוג מורכב גמור הנתלש מאילן שהוא נטוע בארץ והוא לימון כו' אך נראה ברור דאפי' היחורים שנולדו באילן שאתרוג אחר ההרכבה אם תלשם

ונוטעם במקום אחר ומוציא אתרוג ולא ימצא במוטות ענפים פרי אחר כלל שהוא כשר גמור וכל הפוסקין במורכב גמור מודים בזה כו' ואף שלידת היחור היה בהרכבה מ"מ אנן בתר שעת גידול הפרי אזלינן כו' ומטעם מהר"ם אלשי"ך דבטל לגבי עץ הלימון פשיטא דלא שייך כאן שלא אמרה אלא במחובר בגוף האילן כהאי דילדה שסבכה בזקנה מה שא"כ בזה דכיון שנעקר משם ונשתל לעצמו הו"ל הדבות בא לכאן וקונה לעצמו בשינוי מקום שינוי השם למעיקרא היה דבוק בעץ הלימון ובטל לגביה ועכשיו ע"י הכנתו לעצמו לגדל פרי אתרוג שם הפרי ישוה לו לעצו להיות נקרא בשם עץ אתרוג עכ"ל

ואנכי לא ידעתי מה ראיה היא זו מהירוש' ופסקוהו רבי' והטור ומרן ז"ל בש"ע דהתם הוא שלקח יחור מאגוז שהרכיב ע"ג הפרסק ונטעו באילן אגוז דהא"ן כיון דהפריד היחור מהאילן מורכב לית ביה משום כלאים וכן נמי אם לקח יחור מאתרוג מאילן המורכב ונטעו באילן אתרוג ליכא איסורא מ"מ האתרוג היוצא מיחור המורכב אף אם נטעו באילן אתרוג אינו כשר שהרי אינו יוצא כהסימנים שמסרו לנו גאוני עולם דכפי שינוי ההרכבה משתנים הסימני' שסימניו של זה אינם כמו של זה דהפרי היוצא מהיחור הנזה כמו הפרי שהיה מוציא בעודו באילן המורכב למכהו בא וכנ"ל וכאשר ראינו בעינינו בכמ' מהם וכמ"ש בהדיא בס' זכות אבות מהרב מהר"א קורייאט ז"ל בדל"ה ע"ג וז"ל ויש עושין כיוצא בזה מאילן המורכב שלוקחין יחור ממנו ומרכיבין אותו באתרוג או בלימון שבזה עשויין להשתנו' הסימני' שאין סימניו של זה כשי' ש"ז ולפיכך הוצרכו כל הסי' להוצי' מידי ס' כל ההרכבות הנז' עכ"ל לפ"ז האמת יורה דרכו וראייתו איני מכיר דלא ניתן לראיה

ואף גם זו יש לתמוה עליו טובא מ"ש וכל הפוס' המחמירין הן הם יודו שיברכו על אתרוגים שלנו כי הם המדברים על אתרוגים מורכבים אשר בזמנם מפרדס גרציאה שמרכיבין יחור אתרוג באילן לימון כו' איך כתב וכל הפוס' המחמירין מה הלשון אומר שמחמי' והלא אינו מצד חומרא אלא מדינא קא אסרו להם זו אף זו באמת לא ידענא איך כיילינהו להרב מהר"ם אלשיך וכל רבני דורו ז"ע שאסרו בפשיטו' אתרוג המורכב עם הרב מהר"י פאדוב"ה ומור"ם ז"ל שבזמנם היו המורכבים מפרדס גרציאה ואיך לא בא אל לבו דהרב מהר"ם אלשיך וכל רבני דורו היה מושבם בע"הק צפת את"ל דמשם לגרציאה הוי מסוף העולם ועד סופו והם מדברים באתרוגי' הנמצאים במקומותם במושבו' ובפרוולהון ובכל מקום שימצא שם מורכב עליו ובלי ס' מצינן למימר בשופי דבזמן הר' מהר"ם אלשיך שהיה ע"הק צפת ת"ו סיהרא באשלמותא שהיו למעלה מג' מאות רבני אמתני ותקיפי וכאמר כאות אצלי במקום אחר ובודאי הגאו' דלא נעלם מעיניהם דרבנן כל אלו הראיות וכל אלו החילוקים דלגבי דידהו הו"ל כמאן דמנח בכסתייהו דמי וגלוי וידוע לפניהם כל מיני הרכבות וסימניו דקוטנס עבה ממותננו וע"ז וכיוצא בזה אסרוהו ובנ"ד אחד מאלו ס"ל דהאתרוג פסול מה"ת ולדידי הפשוט דברים אלו מהרב המחבר ז"ל לא ניתנו ליאמר ופשוט

ועוד לא אדע שכול במ"ש מה שא"כ בזה דכיון שנעקר ונשתל לעצמו הו"ל הדבות בא לכאן וקונה לעצמו בשינוי מקום כו' ועכשיו ע"י הכנתו לעצמו לגדל פרי אתרוג כו' ושם בע"ג כתב יותר מבואר וז"ל ולפ"ז כיון דחזינן שהיחור מהמורכב נוטעין אותו במקום אחר והוא מצמיח זה האות שהיחור אינו קולט ההרכבה כלל וכפי מה שהוגד לי כל עיקר הנטיעות היום הם ע"י שחותכין ענפים ויורין ונטעים במקום אחד כו' ע"כ והנה מדבריו אלו מבואר נגלה דכוונתו רצויה לומר דהיחור שנטל מאילן המורכב שתלו בקרקע והוציא אתרוגים על הדבר הזה ליברי לן מר דלא שייטוהו קמיה שדבר כזה לא שמענו ולא ראינו שיקח האדם יחור מהאילן העושה פירות בלאי שרשים שינטע אותו בקרקע ויקלוט להוציא פירות והגם שמלתא כדנא היה ברור אצלי כשמש עכ"ז אמרתי אני אל לבי גברא רבה אמר מלתא לא תכיכו עליה ותליתי השגיאה בעצמי אך זאת עשיתי שקראתי לגנן אחד מובהק ושאלתי לו בפני אחרים על הדבר הזה והשיב דהאילן העושה פרי אם נוטלין ממנו יחור ושתלו אותו בקרקע אינו קולט לעולם אלא צריך שיהיה אילן קטן עם שרשיו דבלא שרשיו אינו קולט אכ"י שיהיה אילן קטן כי אם ע"י הרכבה באילן אחר וגדולה ראיה אמר לכל ההרכבה שעושין הוא ע"ג אילן דוקא יען שכשהוא ע"ג אילן היחור המורכב יכול להוציא פרי בשנה אחת או יותר מה שא"כ אם נוטע אילן קטן עם שרשיו לפחות צריך ד' שנים כדי שיהיה ראוי הפרי למוכרו ולמה ימתינו בהמצא שבשנ' א' משביח מקחו את"ד מהגנן הנז' והשאלה זהו מתש ההרכבה שעושין הן עוד היום האתרוג בלימון דע"י כן משביחין את מקחם וכמו שעינינו רואות שנמשע שני' נתרבו האתרוגי' מקורסיגה רבוי עצו' ורובם ככולם שולחים אותם לפולונייא ואשכנז ועיני ראו זה שנה וחצי ויותר שנמצאתי בבית יהודי סוחר ובאו שם ב' גוים מקורסיגה לגמור קונטראטו אחד עם זה היהודי מב' אלפים אתרוגים ושהיו מביאים מהטובים שבהם והערך היה בזול וכשומעי את הדבר אמרתי לו שלא טוב הדבר אשר אתה עושה שהאתרוגים אלו הם פסולים מה"ת שכולם מורכ' והתחיל להשיב לדברי הבאי סו"ד לא לקח שום דבר והשתא ע"פ הדברים האלה מי שיש לו לב ישכיל ויבין שהאתרוגי' ההולכים למדינתם רובא ורובא

ורובא לרובא הם מורכבים מה"ת שכולם הם מורכבים ע"ג אילן מלימון ואפי' אם המצא ימצא שהותכין ענפים מאילני המורכבים שאינה כ"כ טובים אינם מרכיבים אלא או באילן לימון או באילן מורכב בלימון כדי להשביח מקחם שכן דרכם ולזה כבר הסכימה דעתו מהרב המחבר ז"ל שהם מורכבים גמורים אלא שכל היליה להתירם היתר גמור והיה בהניח הנחה שובר'ת שהותכין ענפי' מאילני מורכבים ונוטעים אותם לעצמן במקום אחר ושכן הגידו לו ואנא דאמרי שקר הגיד המגיד לו דזה לא יתכן בעולם ואפי' לפי הנחה זו לא צדק וכאמור ולפי הו"ל רבנותו הו"ל להקיר על הדבר הנה כי כן דבריו אלו לא ניתנו ליכתב וזה ברור

ומ"ש אין דעתי סובלו מ"ש בסו' דבריו וז"ל ובפרט באתרוגין שלנו גרובס יש קצת בליטו' קטני' וגם יש לפעמי' עוקץ שוקע וגם בכני' להות מועט ויש להדר אחר זה שלא יהיה חלק לגמרי עם עוקץ בולט שאין רק מיעוטא דמיעו' דלא שכיח ועיין הרמב"ן ז"ל על התורה והוא בפ' קדושים שכתב דבמורכב הגרעינין נראים כמו משני מינין ע"ש סיומא דפסקא שהאתרו' הבאים בזמנינו מעיר קורפ'ו או ממקום אחר שידוע שהם באים ממקומות שבעלי גנו' ופרדסי' מגדלים אתרוגים למכור אין לחוש להם לפוסלם מדין מורכבים ומותרים לברך עלהם לכתחילה אפי' שלא בשעת הדחק כו' ואף אותם הנוהגים בפסול בעצמם שלא לברך על אלו חייב לראות עצמו אם אינו מצא אתרוג שיהיה יפה ונקי משאר חסרות ומומין הפוסלין באתרוג מוטב שיצא י"ה באלו שהרי פשטא בכל ישר' להכשיר בלולבים אף שהם יבשים דלדילן כשעת הדחק דמי וכמ"ש כל הפוסקים ועיין בס' יראים ומכ"ש בזה שאפי' מורכב גמור יש גדולים שמכשירים וגם לדעת רמ"א להכשיר בשעת הדחק וא"כ כשאין לו אחר הכשר בבירור פשיטא דהו"ל כשעת הדחק לדידיה ומכ"ש באתרוגים אלו שבודאי באים מיהורים הנטועים שסלקנו מהם חשש מורכב לגמרי ונוטלין אותם ביום ראשון ומברכין עליהם בלי שום פקפוק והמנהג לבחור באלו לפי שהם מהודרים ביותר כו' והנח להם לישראל אם אינם נביאים כו' עכ"ל

והנה כל דבריו אלו תמוהים הם בעיני ראשונה הבט וראה דאיהו גופיה קא מסהיד דהאתרוגים הבאים אצלם אינם מקורפ'ו שהרי כתב יש לפעמים במיעוטא דמיעוטא דהעוקץ שקוע נמצא דרובא ורובא דרובא יש להם העוקץ בולט ומי שמע כזאת ומי ראה כאלה באתרוגי קורפ'ו שהעוקץ שלהם הוא בולט יתקע הדבר ולא יאמר דאפי' אם המצא ימצא הוי אחד מני אלף ותכף פוסלין אותו דלא יבצר שם נמי איזה אילנות מורכבים אבל הם מעט מזער ובשגגה הוא שבא אתרוג כזה בתוך האתרוגים ששולחים משם ובעומדי בקושטא

רבתי יע"א בשנה השנית באו מקורפ'ו לרך יש אהר ר"ה כמו ב' אלפים אתרוגים ורובם מהם ראו עיני ולא ראיתי אפי' אחד מהם בעוקץ בולט והסימנים שבפני' ג"כ היו טובים וממה שכתב וגם בפנים לאותו מעט כונתו לומר שהם מהמיעוט נמצא שבאתרוגים אלו הב' סי' גלויים שהם סימני פסלות ובעד הגרעינין לא פורש ולא ידעתי למה שהרי הוא אחד מהסימנים ובאלו אתרוגים מקורסיגה עינינו הרואות דהגרעינין אינן זקופין ואף גם זו לא הבינותי מ"ש אחר שידוע שהם באים ממקומו' שבעלי גנות ופרדסי' מגדלים אתרוגי' למכור אין לחוש להם לפוסלם כו' ודבריו אלה אדרבא ונהפוך הוא כיון דמבקשי' להרויח הם מרכיבין יותר ויותר כדי שיצא הפרי במעט זמן

והשתא יגדל התימא מאחר דהסי' מבחוץ נפה והביט שהוא א' מהסימנים שמסרו בידינו גאוני עולם ז"ל וכ"ש שאומר שגם הסי' שבפני' הוא סימן פסלות איך מלאו לבו להתיר לכתחלה אפי' שלא בשעת הדחק ולברך עליהם ובודאי שהפריז על המד' וליכנס ראשו בין הרים הגבוהים ועוד תמיהני טובא מה ראיה מייתי מההיא דלולבים יבשי' דהתם שאני שהלולב היה כשר מעיקרא לכ"ע וכיון שנתייבש יש מתירין כל זמן שלא מתפרך בצפורן משא"כ באתרוגין אלו דתחילת ברייתן הם פסולין ולא דמי כעוכלא לדנא ללולבים יבשי' ותו איך כתב כ"כ בפשיטות ומכ"ש באתרו' אלו שבודאי באים מיהורי' הנטועי' שסלקנו מהם חשש מורכב ואני הפעוט אמינ' ולא מסתפי' דאין כאן סילוק ועל דא ודאי קא בכינא דכבר מלתנו אמור' דאפי' הענפי' והיהורי' שמרכיבין אותם במקו' אחר האתרו' היוצאי' מהם הם מורכבי' כנ"ל. ועי' נכלאתי עליו במ"ש והמנהג לבחור באלו לפי שהם מהודרי' ביותר הן אמת שיש בהם מהודרי' מ"מ אם תתחיה תעמוד הבהרת וכי לפי שהם מהודרי' מבחוץ די לנו להתיר כשאנו יודעי' שהם באי' ממקו' שהם בחזקת מורכבי' ואנו רואי' שהסי' מבפני' הם פסולי' והמעשה מהר"ב עיקרי הד"ט ומהמעשה שבא ע"י במארסיליא שפתחתי כמו שש' מהם ורוב' לכולם היו מהודרי' מבחוץ ותזה יוכיח שהם פסולין ולפק"ד התיר את האיסור וה' הוא היודע שחפץ הייתי להתבסס מתורתו על כל קוץ וקוץ אבל מה אעשה שבעוה"ר גלותי במקו' שאין תורה ליתיבנ' בסדה בלי ספרי' וגם בעל הספר לא הניחו אצלי רק מעט דין גרמא שלא יכולתי לעמוד על דבריו כאשר עם לבבי איך שיהיה לכל הדברות ולכל האמירו' אנן אין לנו לסמו' אלא על סבר' האחרוני' וכ"ש שמקלמת דנא ובדור הרב מהר"ם אשי"ך דקא מסהיד עלן שמעולם היו פוסלין אתרוג המורכב ובלי ס' שהיו אוסרין בכל אופן הרכבה דאינהו הוו ידעי טפי מינן והאתרוגי' במדינו' מהרב המחבר ז"ל רובא ורובא דרובא הם

הם מעיר קורסיגה והם מורכבים ולא די במה שהם מהודרים דבעינן כל הסי' וכ"ש כשידעינן שבאים ממקום שהוחזק שהם מורכבים וכאשר כתבתי בעניותי בפני' לפ"ו אין להתיר האתרוגים הבאים למדינתם לכשולים מ"הת ואחרי בקשת המחילה כלחוי' נפי עונס רבנותו לא נדק בזה להתיר לכתחילה ולברך עליהם והאמת הוא שלא עמד על הקירתם שהאמינו על המון העם המביאים אצלם באומרם שהם מקורפ'ו והוא שוא ודבר כזב ונא ולמל מה שכתבנו לעיל מס' עיקרי הד"ט שאפי' הבאי' ע"י כ"ב צרי' שיביאו כתב מהמכס מ"ן שהם בחזקת שאינן מורכבים וטעמם ונמוקם עמם דבעו"הר פסקו אנשי אמנה אם כן לא נייחינן בזה להרב המחבר דלאו שפיר עבדי ובלי ספק שאם הרב המחבר היה בחיים הייתי כותב לו על פתגם דנא יען חרה לי על מאד דממה שלוקחים שם במדינתם אתרוגים כאו מקורסיגה זה גרם שפשטה המספחת באיזה עיירות בערי איטליא יע"א שלוקחים אתרוגים אף שיודעים בודאי שהם מקורסיגה ואין דורש ואין מבקש ה' הטוב יכפר בעד את זה כתבתי בנחיצה רבה וה' יצילנו משגיאות ותל"ס גם אלה דברי מ"אי"ן ס"ט

סימן ו

זה מה שהשיב הרב מהרמ"ה נר"ו מעיר טיטואן יע"א ששלחו לידו ידי"ן רבי יצחק הלוי נר"ו

הובא לידי הפס"ל הנז' והגיתי בכל פעלו וראיתי מה שפלפל בחכמה אהלם הפוסק נר"ו ונשא ונתן בהלכה בדין האתרוגים שיש בהם מבחוץ הב'סימני טהרה אי כשרים לכתחילה לברך עליהם או לא והוציא דינם לאורה והכשירם מכח הספק ספקא כמש"ב ויפה כיון להלכה ואמרינן לפעלא טבא יישר דאתרוגים הללו שנמצא בהם הב' סימני מבחוץ סי' אתרוג מכשירי' להו לברך עליהם ואין צריך לבדוק הסי' שבפנים אם ימצא טהור או לא דכיון דאית לן בהו ספק ספקא מכשרים להו אף בלא בדיקה וכמ"ש מורם בהגה בי"ד סימן ק"י ס"ט ובפר"ח בכללי הס"ס כלל ב' וכתב שם שכן דעת מרן ושכן דעת הרשב"א יע"ש והגם דמרן לא ס"ל האי דינא דמורם בנשבר גופו כו' והטריף כמ"ש בסימן נ"ה ס"ד היינו משום דלית ליה האי ספק ספקא דמורם וס"ל דספק מחיים הוי ס' התלוי בחסרון ידיעה וכמ"ש הר' פר"ח שם בס"ק ט'ו כ"כ מרן בסימן נ"ה סי"ג ובש"ך שם דספק הבא מחמת חסרון ידיעה לא מיקרי ספק אבל היכא דאיכא ספק ספקא גמור יודה מרן דמכשירין אף בלא בדיקה ומ"ש הש"ך בסימן ק"י ס"ק ס"ו דגם בספק ספקא אם אפשר לברורי ע"י בדיקה יבדוק לא כתב כן אלא לחומרא בעלמא ולא מ"הל וכמו שנראה מדבריו שם ובכלל הספק ספקא אות ל"ה וגם בזה דוקא אם אין הפסד בדבר אבל היכא דאיכא הפסד כנ"ל דאם יפתח האתרוג לבודקו מבפנים הא נפסל בכך אין צריך בדיקה כלל אף לס' הש"ך כמ"ש שם

ואף דגבי חזקה מצינו דהיכא דאפשר לברורי לא סמכינן אחזקה כמ"ש מרן בא"ח סימן תל"ו ס"ב בהשוכר בית מחבירו בי"ד ואינו יודע אם הוא בדוק דאם הוא בעיר צריך לשואלו אם בדקו הרי דאפי'דיש לו חזקה שהוא בדוק שהרי כל ישראל הם בודקים בליל י"ד כמצות חז"ל ואפי' הכי היכא דאיכא לברורי דהיינו אם הוא בעיר שואלו ולא סמכינן החזקה וכן נמי גבי רוב מצינו שפ' מרן דהיכא דאיכא לברורי לא סמכי' ארובא כמ"ש בי"ד סימן א' דאע"ג דרוב המצויים אצל שחיטה מומחים הם היינו כשאין לפנינו אבל אם הוא לפנינו צריך לבדקו ולא סמכי' ארובא מ"מ שאני התם דקדמ' לה חזקה אחרת דאסור כמ"ש שם הב"י הובאו דבריו בס' מ"א דגבי חמץ כל השנה כולה בית זה הוא בחזקת חמץ ועכשיו אתה בא להוציאו מחזקתו בשביל חזקה דבדוק וכיון דקדמה לו חזקה דאינו בדוק לא סמכינן החזקה זו דבדוק ולכן צריך לברורי ע"י שאלה וכן נמי גבי שחיט' כיון דבהמה בחייה בחזקת אסור אמ"ה עומדת לכן לא סמכינן ארוב מצויים דמומחים היכא דאפשר לברורי ואם הוא לפנינו צריך לשואלו. אבל בעלמא אף דאפשר לברורי לא טרחינן למבדק ולברר כיון דלא קדמה חזקה דאסור ואף לס' הפר"ח בסימן תל"ז שכ' שם לחד תי' לגבי רוב סמכינן ארובא אף דאפשר לברורי כדקי"ל דלא צריך למבדק אחר כל הי"ח טריפו' וסמכינן ארובא דרוב בהמות כשרות הן ושאני רוב דשחיטה דלא אלים כולי האי ברוב הבהמו' כשרות ולכן צריך לשואלו התם אבל גבי חזקה היכא דאפשר לברורי לא סמכינן החזקה מכל מקום גבי הס"ס העלה להלכה דעדיף ברוב ואף דאפ' לברורי ע"י בדיקה מכשרי' ליה בלא בדיקה כמ"ש בכללי הס"ס יע"ש

הן אמת דמצינן להרב פר"ח גופיה שכ' בסימן קכ"ב בי"ד על ההיא דכתב מרן שם בס"ו כשם שסתם כלים של גוים אי'בני יומם כך סתם כלים שלנו אינן בני יומם וכתב שם הרב הנז' בסק"ו וז"ל ומיהו אם בעל הכלי לפנינו צריך לשאול את פיו דהיכא דאפ'לברורי מבררינן ע"כ ומצינו הטעם דאמרינן סתם כלים אינן בני יומ' הוא מכח ספק ספיקא כמ"ש הטור שם הובאו דבריו בש"ך והט"ז והפר"ח שם ולפ"ז לכאורה קשו דבריו של הפר"ח אהדדי לפי מה שפ'בכלל הספק ספיקא דכשיש לנו ספק ספיקא אין צריך שום בדיקה להתיר וכאן כתב דצריך לשאול בעל הכלי ולתרץ דבריו נראה לומר דשאני שאלה מבדיקה דכאןגבי כלים דאין צריך לעשות שום מעשה בידים רק שאלה בעלמא לכן כתב הרב דאם בעל הכלי לפנינו צריך לשואלו אבל גבי בדיקה בההיא דמורם בנשבר גופו ובההיא דסירכא תלויה שהתיר

הרשב"א

הרשב"א בלא בדיקה על ידי ספק ספיקא להתם צריך לעשות מעשה בידים ולמטרח ולמבדק לא טרחינן וכעין זה תי' הרב הנז' ההיא דבדיקת המוח כתי' ב' יע"ש

במצינו למליס להיכא די"ל ספק ס' ואיכא טירחא למעשה בבדיקה אין אנו צריכים למטרח ולמבדק וכל שכן כשיש הפסד בדבר כנ"ל דנפסל האתרוג בבדיקת פנים דלא צריכינן למבדק וכיון שי"ל הב' סי' אתרוג מבחוץ די בזה להכשי' עפ"י הש"ס כמ"ש

הן אמת דספק ספיקא זה שעשה החכם הפוסק נר"ו כדי להכשיר אתרוגים אלו ועשה ספק אחד שמא הלכה כמ"ל אתרוג המורכב כשר לא שמיע לן זה הספק יען למני' בפוס' רוב בנין ורוב מנין דעלתה הסכמתם לפסול אתרו' המור כב ומאן דמכשי' הוא מעוטא דמעוטא והפוסקים לחו סברה זאת בב' ידים וכמ"ש במהר"ם אלשיך ז"ל וזלה"ה וראינו מי שרצה לנהוג היתר תולה עצמו על אחד מן המורים שבארצנו שהורה ביונאים בו עם היות שכל חכמי העיר הולקי' ומעידין שכל חכמי צפת רבני' ושופטי' אשר קדמונו היו מרחיקים האסור על מאד כו' ע"כ הרי שהמכשיר היא סברה יחידית ולחאה הרב שם בראיות ברורות כמ"ש שם בארוכה וכן הרב נורס בתשו' העלה לפסול והב"ח והכנה"ג וכל הפוס' שהביא הח' הפוסק נר"ו דגם הוא אזיל ומודה דבעיכין ראה דרוב בנין ורוב מנין עלתה הסכמתם לאתרוג המורכב פסול ואחר כך תכ"ד הכשיר האתרוגים מכח הס"ם דשמא הלכה כמ"ד אתרוג המורכב כשר ואיך נוכל להכניס בכלל הספק ספיקא שמא ה' כמ"ד אתרוג המורכב כשר אחר דרוב הפוסקי' ס"ל דפסול והתורה אמרה אחרי רבים להטות והמיעוט כמאן דליתיה למי וא"כ מה מקום להסתפק ולומר שמא הל' כמ"ד אתרוג המורכב כשר

ומצינו ראיה לזה בס' דעת קלוסי' בהי"ק ערך סמ"ך אות ה' שכ' בשם מוהרח"ש דס"ס אין לעשות בסברת יחיד נגד רבי' ובאות ל"ח כת' וז"ל ס"ס לא הוי לפי שרבו הפוס' בחכמה ובמנין להחמיר הריב"ל ה"א כלל ב' ועיין הרשד"ב כו' ע"כ הן אמת שלא זכינו לאורם של ספרי הפוס' הנז' לעי' בדבריהם איך שיהיה נקטי' דבמיעוט לגבי רוב לא עבדי' ספק וא"כ בנ"ד אזלא ליה הספק שמא הל' כמאן דמכשיר אחר דהוי מעוט לגבי רוב הפוס' הנז'

גם מה שסיים הח' הפו' נר"ו וסתר הס"ם בשן האתרוגי' מאחר דאתרע חזקתייהו כיון שמצא באתרוגים שהתך הסימנים שבפנים בלתי טהור וממילא הנשארים הם בחזק' מורכבי' אחר שנמצא ג' מהם מורכבים דאין לך אתרע חזקתייהו גדול מזה. ומייתי לה מההיא דסי' פ"ד דאם נמצאו ג' תולעים בתבשיל הכל אסור ודימה דין האתרוגי' האלו לתבשיל כמש"פ לפ"ד נר' דלא דמי כלל נד"ז לההיא דתולעי' דשאני תולעים כיון דמיניה קא רבו אמרינן דכשנמצאו ג' תולעים בתבשיל זה א"כ הירק הזה הוא מותלע שהרי אתחזק בו אסורא ולכן גם הנשאר הוא אסור דשמא יש הרבה ואינם ניכרו' וגם בדין זה דתולעים אם הוא דבר שאינו מצוי להתליע אף אם נמצאו הרבה תולעים בתבשיל אמרינן דמעלמא אתו ולא מחזקי' אסור' כמ"ש שם הט"ז בשם רש"ל. וא"כ לפ"ז מהיכן הרגלים לומר דאתרוגים אלו כיון דנמצאו ג' מהם מורכבים גם הנשארים הם בחזקת מורכבים דכיון דמבחוץ יש להם סימני אתרוג עדיין יש להסתפק בהם שמא הם מאילן אחר שאי' מורכב דיכול להיות שאתרוגים שו הבאים לפנינו היו מאילנו' הרבה ומאי דאתרע אתרע והנשארים אפשר שהם מאילנות שאי' מורכבים וא"ל עדיין הס"ם במקומו עומד וכמ"ש הט"ז ס"ם נו' בי"ד והבאתי לשונו לקמן ע"ש

ואף את"ל שבמקום אשר באו משם האתרו' שכיחי מורכבים. אם שכיחי ג"כ במקום ההוא שאי' מורכבים לא שייך למי' בהו אתחזק אסורא. ועדיין יש להסתפק בהם ובהצטרפות הספק אחר יוכשרו. וכ"ש אם רוב האתרוגים המצויים במקום ההוא אינם מורכבים אף דיש המיעוט שמורכבים אמרי' בהו כל דפריש מרובא פריש כיון דלא פרשו לפני' ממקום קביעותם והביאם הגוי להו"ל כבשר הנמצא ביד גוי דפ' מרן בסי' ק"י דאם רוב החנויו' מוכרו' בשר שחוטה אמרי' בזה הבשר דמרובא פריש וכשר. אם לא שחז"ל אסרוהו משום בשמ"ה כמ"ש שם. וה"נ בנ"ד נימא בהו דמרובא פריש ואין אנו צריכים לס"ם. ואף אם אתרוגים שו אלשם יש שלקחם ממקום קביעותם ולא ידעי' אם תלשן מאילנות המורכבים או הבלתי מורכבי' דלא שייך למי' בהו מרובא פריש כדקי"ל כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי אפי' הכי עכ"פ אתרוגים אלו אי' אסורים אלא מס' וכמ"ש הרב ש"ך שם בס"ק ט"ז דאפי' אם רוב החנויות מוכרות נבלה והמיעוט שחוטה ואינו יודע מאיזה מהם לקח אי' אסור אלא מס' דהאי דינא דכל הקבוע כמחצה על מחצה דמי אמרינן ליה בין להקל בין להחמיר וכ"כ הפר"ח שם ובא"ח סי' תל"ט והוא מהש"ס דכתובות דט"ו א"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי בין להקל בין להחמיר יע"ש

הרי מבואר דאף כשיש רוב חנויות של איסור אמרינן כל הקבוע כו' ואינו אסור אלא מס' וכל שכן כשהאיסור הוא המיעוט ואמרינן כל הקבוע דאינו אסור מה שלקח אלא מס' וא"כ לפ"ז בנ"ד דעכ"פ אתרוגי' אלו אינן אסורים רק מס' בהצטרף הס' האחר לפי ס' הח' הפוסק נר"ו הי"ל להכשירם ולמה נדון בהם אתחזק אסורא לא במקום ולא מחמת האחרות שנחתכו אחר דעדין יש לנו להסתפק שמא הם מאילן שאינו מורכב

ברס

ברם לפוס מאי דכתיבנא דבנ"ד כיון שרוב הפוס' ס"ל דאתרוג המורכב פסול לית לן להסתפק ולומר שמא הל' כמ"ד דאתרוג המורכב כשר אחר דאפסיקא הל' ע"פ הרוב דפסול כמ"ש א"ב אתרוגים אלו לא נשאר לנו בהם כ"א ס' א' שמא הם מורכבים או לא ולכאורה יש לפסול אותם לברך עליהם דס' דאורייתא לחומרא

האמנם עדין יש מקום להכשיר אתרוגי' אלו שנמצאו בהם מבחוץ הב' סימני אתרוג ע"י ס"ס באופן אחר ס' שמא ימצא מבפנים סי' אתרוג ואת"ל דבפנים ימצא הסי' בלתי טהור שמא אין צריך שיהיו בהם כל סי' אתרוג להכשירם ואינו פסול עד שיהיו בו כל סימני מורכב דמכל הפוס' שהביא הה' הפו' נר"ו אין הכרח בדבריהם לומר דס"ל דבסי' א' של פיסול הו"ל מורכב לבד מהרב יעב"ץ ז"ל שכתב דאפי' יש בו קצת סימנים אינו כשר דהו"ל נדמה לנראה מדבריו דבעינן כל סימני אתרוג להכשירו וגם הרב הנו' לא הביא סיוע לדבריו משום פוסק דס"ל כן רק כתב כך מס' דנפשיה כמ"ש בדבריו וז"ל ואפי' הנדמה שי"ל מקצת סי' פסול לדעתי ע"כ משמע דמדעת עצמו נראה לו להחמיר וא"כ שפיר יכולים אנו להכנים בכלל הס' שמא אין צריך כל הסימנים להכשי'

ומה שרצה הה' הפו' נר"ו להביא ראיה מתשו' הרב ש"י דס"ל שצריך להיות בהם כל סי' טהרה כדי להכשירם אין שום הכרח בדבריו לומר כקויכוליא אנו לומר דס"ל דלפסול בעינן כל סימני מורכב וכשיש מבחוץ סי' בלתי טהור אזי צריכינן לבדיקת פנים משום דעיקר הסי' המובהק הוא מבפנים וגמר פסולם הוא על שימצא מבפנים בלתי טהור ומה שהוקש' לו להה' הפו' דאיך יעלה על הדעת לומר דכשה"ב סי' שמבחו' הם סימני פסול דנכשירם בעבור הסימנים שבפנים שיצא טהור ולברך עליהם כו' הא לאו קושיא היא שהרי הקדים לנו הרב הנו' בתחי' דבריו . וכתב שהסי' המובהק הוא מבפנים לומר דאף שאנו רואים מבחו' סימני פסול לא מחזיקינן להו למורכבים עד שנבדוק הסימנים שבפנים וימצא מורכב דסי' חו' לאו סימנים מובהקים הם לפוסלם אבל כשמבחו' יש להם סימני אתרוג אין אנו צריכים לשום בדיקה וזהו שכ' הרב וז"ל אלא למהיכא תיתי לחותכו ולבודקו מבפנים וליכול האתרוג בידים דר"ל דכשאנו רואים מבחו' האתרוג בדמותו ובצלמו כמו כל האתרוגים הידועי' לנו למה לנו לחותכו ולהפילו בידים לכן הוסיפו לנו חז"ל הסימנים שמבחו' של מורכב לומר דכשאנו רואים שינוי באלו האתרוגים מבחו' שי"ל הסי' של מורכב אזי צריכים לבדוק ג' מהם מבפנים וכשמצאו גם מבפנים בסי' המורכב אזי נחזיק את כל הנשארים למורכב' יען שהסי' שבפנים הוא הסי' המו' של מורכב וזה הפי' מדוקדק יותר בלשונו שכתב וז"ל או מחזיקים כל האתרו' אלו שיש בהם ב'סי' אלו למורכבים ע"כ דר"ל כל אתרוגים אלו שיש בהם מבחו' הב' סי' של מורכב מחזיקים אותם למורכבים ע"י הסי' שבפנים שנמצא בלתי טהור בהצטרפות סי' חוץ ואם כדברי הה' הפו' שהרב מיירי כשיש בהם מבחוץ סי' אתרוג דאז הצריך לבדיק' פנים וכשיש להם מבפני' סי' מורכב נפסול את כולם אע"פ שי"ל מבחו' סימני אתרוג א"כ מה הלשון אומרת אם ניכרים אותם סי' מבחוץ כו' או מחזקי' כל אתרוגים שו שיש בהם ב' סי' שו מבחוץ למורכבים דמה יתן ומה יוסיף הסי' שמבחוץ לגרוס ולסייע לפסול לו' דאם ניכרים אותם סי' מבחוץ מחזקי' להו למורכבים ע"י בדיקת פנים . ואדרבא הי"ל אע"פ שי"ל מבחוץ סי' שו דהיינו סי' אתרוג אכ"ה נחזיקם למורכבים ע"י הסי' בפני' ובמלת לבד שנא' שהרב מיירי כשמבחוץ יש בהם סי' בלתי טהור היינו דקאמר דאם ניכרים אותם סי' מבחוץ דהיינו הסימנים של מורכב שנתנו חז"ל אזי נבדוק מבפנים ואם נמצא הסי' הג' של מורכב אזי נחזיק כל אתרוגים אלו שיש בהם מבחוץ ב' סי' אלו שהתחיל בהם הפסול נחזיקם למורכבים ע"י הסי' שבפנים באופן שהתחלת הפסול הוא ע"י הסימנים שמבחוץ וגמר פסולם הוא ע"י הסימנים שבפני' ועוד לפי דברי הה' הפו' במה יתורץ הקושיא שהק' בתחילה למהיכא תיתי לחותכו ולבודקו מבפנים דאחר שמבחו' י"ל כל סי' אתרוג למה נפיל אותו בידים אבל לפי מ"ש ניחא דאנה"ב כשמבחו' הוא דומה לאתרוג לא נפיל אותו בידים ולכן הוסיפו לנו חז"ל הב' סי' מורכב מבחו' להצריכנו או להתוך ולבדוק דבזה אין אנו מפילים אותו בידים שהרי כבר התחיל בו ההפלה ע"י הסי' שמבחו' הבלתי טהור וגמר הפסול הוא ע"י הסי' המובהק שבפנים הבלתי טהור . והן הנה הדברים הנאמרים באמת במוהר"מ אלשי"ך ז"ל וז"לה ואין הפרש אלא שהמוץ שבתוכו מרובה ממא"כ לאתרוג בלתי מורכב שהמו' מועט והקליפ' מעליו עבה כו' ע"כ הרי מבואר בדבריו שעיקר הסי' הפוסל הוא המוץ מרובה כמ"ש בדבריו ואין הפרש כו' דר"ל דאף שאנו רואים מבחו' סימני באלו האתרוגים מבחו' לא מחזיקינן להו למורכבים עד שנבדוק הסימנים שבפנים וזה הושוו דברי מהר"ם אלשיך עם דברי מהרש"י כמ"ש הרב ש"י כנ'

ומה שהוק' עוד להה' הפוסק נר"ו דאיך יתורץ מה שרצה לתר' הרב ש"י לקו' השכנ"הג דמדברי השכנ"ה נראה דכונתו לאיירי להב' סי' שמבחו' הם סימני טהרה דאי לא תימא הכי מאי מקשה מה יועיענו כו' למאחר דאנן חזינן הב' סי' הו' סימני פסול למה צריך לראות עוד סי' אחר כו' כמ"ש בדבריו הא לאו מילתא היא דלעולם השכנ"הג ג"כ ס"ל דלפסול בעינן כל סי' מורכב ואף אם יש להם סי' מורכב מבחו' לא נחזיק אותו למורכב

לתורצה על שנבדוק הסי' שבפנים דהוא הסימן המובהק ולזה הוק' לו למה יועיענו זה דאם אנו כותתין אותו לראותו אף שימצא הסימן בפנים סימני טהרה כבר נפסל בחתוך ובמ"ש הרב ש"י מתרץ קושייא זו של הבנ"הג דנ"מ אם יש לפנינו הרבה אתרוגים שי"ל מבחו' הב' סימנים בלתי טהור אזי פותחים שלשה מהם אם נמצא מבפנים הסימן השלישי של פסול נחזיק כל האתרוגים האלו למורכבים אבל אנה"נ שאם מבחו' יש בהם סימני טהרה אין אנו צריכים לבדוק מבפנים ואוקמי' להו אחזקתייהו אחר שהם דומים בבנינם ובקומתם לאתרוג

ובזה מתורץ ג"כ מה שהוק'לו להחכםהפוס' נר"ו בלברי הרב ש"י דאמאי לא התיר אותם מכח ס"ס והוכלה לתר' בלוחק דאה"נ כו' ובמ"ש ניחא דכיון דאנן קיימינן באתרוגים שהתחיל בהם הפסול מבחו' היאך נתיר אותם מחמת ס"ס דלא מיקרי ס' אלא כשהוא ספק שקול אבל היכא דאיכ' למתלי באסו' טפי מבהתיר י לא מיקרי ספק וכמ"ש הש"ך בסימן מ"ג ס"ק י"ד בשם הר"ן והב"ח וכ"כ הפר"ח בכללי ס"ס כלל ג' ע"ש , ואם כן בנ"ל נמי דנראו בהם מבחו' סימני פסול אע"ג דלאו סימני מובהק הוא לפסול עכ"פ הרי יש לתלות באיסור טפי מבהיתר ולא מקרי ס' ולכן לא הכשירם הרב מכח ס"ס והצריך לב דיקה כמ"ש

ומה שהקשה עוד החכם הפו'נר"ו על דב' הרב ש"י שכ' להותכים שתים או שלשה מהם כו'דבשמא בשלשה אנו מחזיקים אותם למורכבי'אבל בב' היאך נחזיקם למורכבים יכולים אנו להליץ בעד הרב הגו' דלכתחילה השש לסברת הפוס'דס"ל דבתרי הוי חזקה וכמ"ש הט"ז ביו"ד סימן ק' ס"ק ו' בשם הב"ח דאף גבי איסור מחמרינן לכתחילה לומר דבתרי הוי חזקה כס' רבי והגם דאנן לא קי"ל כרבי אלא דוקא גבי נשואין ומילה כיון דהוי סכנת נפשות קי"ל דבתרי הוי חזקה אבל גבי איסור קי"ל כרשב"ג דלא הוי חזקה אלא בשלשה וכמ"ש מרן בסימן כ"ד ובסימן ק' מ"מ הרב הנז' חשש לכתחילה כס' דאורייתא כסב' הב"ח ז"ל דהיינו כשיש אתרוגים אחרים הכשרים בלי פקפוק אזי כשנמצא שתים מאלו בסימן שבפנים מורכב נחזיק את כולם למורכבים ע"פ אלו השני' כסברת הב"ח אבל כשאין אחרים דהוי בדיעבד אזי לא נחזיקם למורכבים עד שימצאו שלשה בסימן המורכב דבב' הוי חזקה ולכן נקט הרב במילתיה ב' או ג'

ועד כאן לא קאמר הרב הנז' דבדיקת ג' נחזיק את הנשארים למורכבים אלא דוקא כשלקטו אתרוגים אלו מאילן א' דמספ' לן ביה אם הוא מורכב או לא אזי בזה הנסיון של הבדיקה שבפנים נחזיק את כולם לכשרים או למורכבים דהוא הסי' המובהק כמ"ש וכיון דכולם באו מאילן אחד בנ' מהם אתחזקו כולם דאו הוי ממש לומיא דההיא דתולעי' אבל כשבאו אתרוגי' הרבה לפנינו ואין אנו יודעים אם הם מורכבים או לא אזי אם מבחו' יש בהם סי' טהרה הרי הם בחזקת כשרות או מכח ס"ס כמ"ש אבל אם מבחו' יש בהם הסימן בלתי טהור אין להם תקנה בבדיקה והם פסולים מת"נ דבלא בדיקה אין לנו כ"א ס' א' שמא ימצא מבפנים סימני טהרה שהוא הסימן המובהק ואף אם בדקנו ג' מהם ומצאנו בהם מבפנים סימני אתרוג מה יועיענו זה כדי להחזיק את הנשארים לכשרים אחר דיש להסתפק שבאו מאילנות הרבה ואפשר דאלו הנשארים הם מאילנות המורכבים אחר שנראה בהם מבחו' סי' בלתי טהור והיאך נחזיק אותם לכשרים ע"פ אלו השלשה שנמצא בפנים סימני טהרה דלא דמי כלל נד"ז להההיא דתולעים דבאתרוגים לא יועיל ולא יציל הבדיק' לא להחזיקם למורכבי'ולא לכשרים

ומצינו דוגמא לזה שכתב הט"ז ביו"ד סימן נ"ז בסופו וז"ל ומ"כ אם נמצאו שלשה נדרסים יש להחמיר ולאסור את כולם אפילו במקום רחב כי כבר הוחזק עלר זה בנדרסין עכ"ל ונ"ל שהוא טעות גמור דהכו' הזה דימה זה לתבשיל שנמצאו שלשה תולעי' דאסור כמ"ש בסימן פ"ד ס"ט ולא קרב זא"ז דהתם אמרינן דולאי טבע של ירקות זה לגדל בו תולעים משא"כ כאן שכל בהמה יש לה חזקה טובה בפני עצמה ומה יזיק איסור של א' לחברת' עכ"ל הט"ז • וכל זה שכתבנו בפירוש לדברי הרב ש"י הנז' כמו כן הבין הרב כמהר"ם כרמי נר"ו בדבריו כאשר יראה המעיין וכל מה שהשיג עליו הח' הפו'נר"ו עם מה שכתבנו לעיל אין מקום להשגה ויבא הכל על נכון

ומה שהביא החכם הפוסק נר"ו מס'זכות אבות שכתב שצריך כל השלשה סי' כדי להחזיקו לאתרוג דר"ל דאףאם יש מבחוץ הב'סימני אתרוג צרי'גם הסי'שבפני'כדי להכשי' ומהמת כןהקש' עליו דהי"ל להכשיר' מכח ס"ס אין שום הכרח בדבריו לומר כן שהר הרב הנז' אזיל ומודה דלא פורש בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים אם להכיר האתרוג צריךשלשה סימנים או אם להכיר המורכב צריך שלשה סימנים דאין הכרע בדבריהם כמ"ש שם ומה שסיים וכתב וז"ל ואע"ג שאין בידינו להכריע כו' מ"מ הסברה נותנת דכל כה"ג אין להקל דעכ"פ מידי ספק לא יצא דמאי הוית דסמכת אהאי כו'רצונו לו' דכשלא נמצא מבחוץ רק סימן אחד של אתרוג כנדון שנשאל עליו והסימן האחר שבחוץ הוא מורכב כיון שיש לנו ספק שמא צריך כל סימני אתרוג להכשיר אין להקל בהם דעכ"פ מידי ספק לא יצא ואין לנו כ"א ספק אחד אחר שלא נמצא בהם רק סימן אחד טהור וספיקא דאורייתא לחומרא ולא שמיע ליה הספק האחר שמא הלכה כמ"ד דמורכב כשר כיון דלא חיישינן למיעוטא וכמש"ל

אלא שבתחי׳ רצה להכשיר האתרוגים שנשאל עליהם יען שהי״ל סימן א׳ ברור של אתרוג דהיינו הבליטו׳ והסי׳ אחרי׳ אינו ברור אם הם סי׳ מורכב ומאחר שלא נמצא בהם סי׳ מורכב ברור אזי ודאי ומוציא מידי ס׳ ואחר כך חזר בו והחמיר למעשה וכו׳ וז״ל דכל שקדם לנו הספק ממקום הבאתן כל שיש רגלים עדיין לס׳ בחזקת פסול הן עומדין עד שיתברר הדבר בירור גמור בכל הסי׳ ואם נמצא אחד מקולקל הגם שאינו ממש סי׳ מורכב יש לנו לחוש למורכב כו׳ ע״כ כונתו לומר דכשאנו מסופקים במקום אבר באו משם האתרוגי׳ דהיינו דשכיחי שם מורכבים וגם יש רגלים עדיין לס׳ שהוא מורכב דהיינו שלא נראה מבחוץ רק סי׳ אחד כשר דוקא בנדון שנשאל עליו והסימן האחר אינו טהור אזי בחזקת פסול הן עומדין כיון דאיכא תרתי לרעותא שנפל לנו הספק ממקום הבאתן וגם יש רגלים עדיין לס׳ מורכב בהיות שלא נראה בו רק סימן אחד טהור וה״ט שכשל האתרוגים שנשאל עליהם אבל אה״נ באתרוגים שאנו רואים מבחוץ כל סימני אתרוג ונפל לנו הספק ממקום הבאתם שמא הם מורכבים יורה יורה ידין החכם הגו׳ שהם כשרים מכח ס״ס כמש״ל אף דלא בריר לן בסימני׳ שבפנים מהו אחר דלא יש רגלים לומר שהם מורכבים כיון שנמצא בהם מבחוץ כל סימני אתרוג ובזה אודא ליה תלונת החכם הפוס׳ מעליו ומה שפלפל עוד בדבריו במ״ש בסי׳ המוץ חמוץ ובענין הרכ׳ כו׳ אחר דלא נפקא לן מידי לנ״ד לדינא לא ראיתי להאריך בזה

ומעתה הגא נגא לדברי הרב בעל זרע אמת ז״ל שכתב וז״ל אבל האמת הוא לענ״ד דנ״ל א׳ משתים או דא״צ כל הג׳ סימנים אלא סגי בשתים מהם או דכל כמה דיש לנו ס׳ בהם די שנעשה הנסיון בב׳ או בג׳ מהם וזה מסתבר יותר דכיון דאנו רואים בב׳ או בג׳ מהם כל סימני אתרוג אנו מחזיקין כלם לכשרים וכן מצאתי להרב ש״י שכתב כתי׳ הב׳ עכ״ל ; נראה פי׳ דבריו שהרב הגו׳ עלה ונסתפק אם להכשיר האתרוג בעינן כל הג׳ סי׳ טהרה או לא והיינו דכת׳ בדבריו דנ״ל אחד משתים או דא״צ כל הג׳ סימנים דהיינו כדי להכשיר האתרוג לא בעינן כל הג׳ סי׳ רק סגי בב׳ מהם או אפשר שצריך כל הג׳ סימנים וכל שיש לנו ס׳ באלו האתרוגים די שנעשה הנסיון בב׳ או ג׳ מהם דאף לצד שנאמר שצריך כל הג׳ סי׳ די בזה הנסיון וכתב זה לרווחא דמיל׳ כדי להכשירם אפי׳ אליבא דמאן דסובר דאתרוג המורכב פסול ואף לצד שנאמר שצריך כל הג׳ סי׳ ולאו משום דס״ל הכי לדינא דאינו כשר עד שיהיו בו כל הג׳ סימני טהרה אלא שעדיין מסופק בדבר זה ורצה לעשות הנסיון כדי להכשי׳ לכל הצדדין ומה שסיים וכתב וזה מסתבר יותר כו׳ לאו לענין הדין קאמר דמסתבר יותר לומר שצריך כל הג׳ סי׳ להכשיר אלא לענין התי׳ לקו׳ השכנ״הג דאמר דזה התי׳ הב׳ מסתב׳ יותר

ליושיענו זה הנסיון כדי להכשיר האחרים אף לצד שנא׳ שצריך כל הג׳ סי׳ ; וזהו מה שכתב אה״נ וכן מצאתי להרב ש״י שכ׳ כתי׳ הב׳ דהיינו לענין התי׳ דוקא דיושיענו זה הנסיון להכשיר האחרים כמו שתי׳ קו׳ השכנ״הג בזה הש״י כנז׳ ולאו לעניןהדין קאמר שצרי׳ כל הג׳ סי׳ להכשי׳ דעדיין הספק במקומו עומד ;

ובזה סרה מעליו תלונת הח׳ הפוסק נר״ו במ״ש וזה מסתבר יותר וגם בזה יש לנו לומר דמה שהכשיר הרב האחרים מכח אלו הג׳ שנבדקו מבפנים הוא כשנלקטו מאילן א׳ שכל כונת הרב בדבריו אלו הוא לתר׳ קו׳ הכנ״הג דוקא

אבל לענין דינא הרי סיים וכתב הרב הנו׳ וז״ל דכל כמה דאנו רואים שיש לכל אתרוגים אלו הב׳ סי׳ הנראים מבחו׳ יש להכשירם בלי נסיון אחר מכח ס״ס כו׳ וכ״ש דיש לנו הב׳ סימנים הנראים לעינינו ע״כ ומדהוסיף בדבריו וכתב וכ״ש דיש לנו השני סי׳ כו׳ נראה דלא פשיטא ליה דצריך כל השלשה סי׳ להכשיר דאם איתא דכך ס״ל מאי האי כ״ש דקאמר אדרבה היא הנותנת להכשירם מכח הס״ס דכיון דצריך השלשה סימנים ויש לנו מבחו׳ השנים וחסר לנו אחד מהם ה״ט שהכשרנו מחמת הספק שמא ימצא גם הסי׳ שבפנים טהור בהצטרפות הס׳ האחר דשמא מורכב כשר ומדהוסיף ואמר וכ״ש כו׳ נראה דרצה לומר דכיון דלא בריר לן אם צריך שלשה סי׳ הכשר או לא מן הראוי היה דהיינו יכולים להכשירם אפי׳ לא הי״ל כי אם סימן אחד של טהרה מבחו׳ מכח זה הספק בהצטרפות הספק דשמא מורכב כשר וכ״ש עכשיו שי״ל מבחו׳ השני סימני טהרה לודאי דיש לנו להכשירם כמ״ש

ומ״ש עוד וז״ל אם לא דיש רעותא דאז טוב לחתוך ב׳ או שלשה מהם כדי לראות גם הסי׳ השלשי ע״כ ר״ל דכשיש ריעותא דהיינו שבאו אתרוגים לפנינו ממקום שידוע לנו שמצויים שם מורכבי׳ אז טוב להחתוך שנים או שלשה דהיינו שמ״הד אף בזה אין צריך שום בדיקה דלא שייך בזה אתחזק איסורא כיון שמצויים ג״כ שאינן מורכבים ומידי ספק לא יצא שמא אינן מורכבים ובהצטרפות הס׳ האחר יוכשרו רק לרווחא דמילתא טוב לעשו׳ הנסיון הנז׳ כיון שיש רעותא עכ״פ שבאו ממקו׳ שיש שם מורכבי׳ ואינכונת הרב במ״ש דיש רעותא דהיינו אתחזק איסורא דרעותא להוד וחזקה לחוד אבל אה״נ דאם אינו רוצה לעשות הנסיון הנז׳ הם כשרים מכח הס״ס כמ״ש

וז״ל תשיבני דכיון שהרב הנז׳ נטפל עכשיו להכיב בדין האתרוגים הבאים לפנינו ממקום אחר איך כתב דע״פ בדיקת הג׳ יוכשרו האחרים אחר דעדין יש לנו להסתפק שמא הם מאילנו׳ הרבה ומה יועיל לנו הבדיקה לנשארים כמש״ל לזה הרי דקדק הרב וכתב טוב להחיך כו׳ דהיינו לגלוי מילתא בעלמא ומהיות טוב אבל

ודאי

ודאי דאין אנו צריכין לזה ולאו חזקה גמורה היא להכשיר האחרים אלא הא"ש שיש לנו הוא הנעה המספיק להכשירם כמ"ש

הן אמת דזה הספק שעשה הרב הגו' שמא המורכב כשר נל"ע אחר דאפסיקא הלכתא ע"פ הרוב דמורכב פסול וכבר כתבנו לעיל בשם הפוס' דאין לעשות ספק במיעוט לגבי רוב , וכן מצינו להרב פר"ח בי"ד סי' נז' על מ"ש מור"ס שם בסוף הסי' דבספק טרפות ויש פוס' דמכשירים הטרפות דהוא מותר למוכרו לגוי ולא חיישי' שמא יחזור וימכרנו לישר' וכת' שם הפר"ח בס"ק נ"ג לדין זה הוציא מור"ס ממ"ש בת"ה על הוא מעשה דדוב שקפץ על השור והתיר הת"ה למוכרו לגוי מכח ס"ס שמא לא ימכרנו ליש' ואת"ל ימכרנו שמא קי"ל כאשי"רי לפי' דדוב אין לו דריסה בבהמה גסה , וסיים וכ' הפר"ח שם וז"ל ואע"ג דהאי שמא בתרא גריע שרבים חלוקים אאשי"רי מ"מ דבריו נכונים בהא היכא דהוי מחלוקת שקול כו' וה"מ בספק דרוסה דבלא"ה יש לה היתר בבדיקה כו' אבל בשאר טרפות אחר בפלוגתא דרבוותא היכא דאין נדלין בלא"ה להתיר אין להתיר אפי' למוכרו לגוי כו' ע"כ הרי מבואר בדבריו דבמיעוט לגבי רוב גריע השמא ולוקא היכא דהוי מחלוקת שקול הוי ספק גמו' וטעמא דת"ה דעשה זה הספק והתיר אע"ג דרבי' חלוקי' אאשי"רי מטעמא דבלא"ה יש לה היתר בבדיקה כמ"ש

וגם במחלוקת שקול נראה מדברי הפר"ח דלאו בכל מילי עבדי' ליה כמ"ש בדבריו וז"ל דבריו נכונים בהא היכא דהוי מחלוקת שקול דאע"ג דלענין אכילה אזלינן לחומרא לענין מכי' אזלי' לקולא כו' אבל בשאר טרפות בפלוגתא דרבוותא היכא דאין נדלין להתיר אין להתיר למוכרן לגוי ע"כ הרי דאפי' במחלוקת שקול מהדרי' לענין אכילה כו' וגם הש"ך שם בס"ק נ"א כתב דבשאר טרפות כשאין נדלין להתיר אין מתירים למוכרו לגוי בפלוגתא דרבוותא כו' יע"ש

וכן מצינו להרב שכנה"ג בא"ח סי' תמ"ז על מ"ש מור"ס שם בס"ב דדגן שהיה מונח בעליה וירדו גשמים דרך הגג כו' דאותן שלא נתלהלהו מותר להשהותן מכח ס"ס שמא לא ירדו עליהם גשמים ואת"ל ירדו שמא לא נתחמצו אבל לאוכלן בפסח אסור ולא מהני ס"ס והק' שהשכנה"ג בהגהב"י אות ה' דלמה לא התירה באכילה מכח הס"ס והרי מצינו כעין זה דהתיר ראבי"ה לאוכלם בפסח מכח ס"ס , ותי' וז"ל דבנדון ראבי"ה דהוו תרי ספיקי במציאות התירם אפי' באכילה אבל בנד"ז דהוו תרי ספיקי חד במציאות וחד בפלוגתא דרבוותא לא התירם באכילה מפני שהאוסרים אפי' לא נתבקעו אין זה ספק והין כאן אלא ספק א' ע"כ , הרי להדיא דהאי ספיקא דרבוותא גריע ולאו לכל מילי עבדי' ליה , וא"כ לפ"ז דיינו לעשותו

כשיהיה המחלוקת שקול ולסמוך על הפוס' דס"ל דהוי ספק אבל אם אינו מחלוקת שקול לא עבדי' ספק שמא הל' כמיעוט אחר דקי"ל דהל' כרבים , באופן שדברי הרב ז"א ז"ל הגו' בזה הספק שעשה שגבו ממני וכן מצינו להרב כנה"ג בחא"ח סימן ק"ס בהגהות ב"י שכ' וז"ל הא דאמרינן בשל סופרים הלך אחר המקל היינו במחלוקת שקול אבל כשהרוב מחמירים אין להקל אפי' באסורא דרבנן רשל"ס חי"ל סימן נ' עכ"ל

איך שיהיה בהא סלקי' ונחתינן דאתרוגין הבאים לפנינו ויש בהם הג' סימני' שמבחוץ שי' אתרוג ואין שינוי ביניהם ובין אתרוג , אפי' אם באו מן המקום שמצויים שם מורכבים אם מצויים במקום ההוא ג"כ שאי' מורכבים מכשרי' להו בלי שום בדיקה מפני' מחמת ס"ס . שמא ימצא גם מבפנים הסי' של אתרוג ואת"ל שימצא הסי' בלתי טהור שמא בג' הסי' סגי להכשירו ואין צריך כל הג' סי' של טהרה וכ"ש אם במקום אשר באו משם האתרוגי' רוב האתרוגים המצויים שם הם בלתי מורכבים והביאם הגוי מן המקום ההוא דודאי מכשרי' להו מטעמא דכל דפריש מרובא פריש ואין אנו צריכים לשום ס"ס

הן אמת שאם רוב אתרוגים המצויים במקו' ההוא הם מורכבים אפי' יש המיעוט שאינם מורכבים הרי הם בחזקת איסור דאזלינן בהו בתר רובא ואין להם תקנה בבדיקה כלל ואף שבדקנו ג' מהם ומצאנו בהם כל סימני אתרוג לא יוכשרו האחרים בזה אחר דאפשר שהם משכונת הרבה והרי אתחזקו למורכבים ע"פי הרוב , וכל זה כשידענו המקום אשר הובאו משם האתרוגים אבל אם באו אתרוגים לפנינו ולא ידענו מאיזה מקום באו ולא נשתנה צורתם מבחוץ הרי הם בחזקת כשרות ואחזוקי איסורא לא מחזקי' אחר דלא יש שום רעותא לפנינו

ואין לומר דזה הס' שמא ימצא בפנים סי' טהרה הוא ס' של חסרון ידיעה וקי"ל דס' הבא מחמת חסרון ידיעה לא מיקרי ס' כמבו' בפוס' הא ליתא דלא מיקרי חסרון ידיעה אלא בדבר שיכול להיות שיהיה שום בקי שיתברר לו וידע הס' , כמ"ש מר"ן בסי' צ"ח גבי איסור שנתערב בהיתר והוא לפני' וא"א לעמוד על שיעורו דאסור כגון זה מיקרי חסרון ידיעה דמ"ל שיהיה מי שבקי לשער זה אבל היכא דאין מציאות לברר הס' כנ"ד דאין מציאו' בעולם שיהיה מי שבקי לידע הסי' שבפני' בעודו שלם בזה ודאי לה מיקרי חסרון ידיעה והוי ס' גמור ואף שיכול לברר ע"י בדיקה לא טרחינן למבדק ולחתוך אתרוג ולהפסידו בידים כמש"ל ועיין בפר"ח בכללי הס"ס אות י"ז ועליפא מינה כ' שם הפר"ח על מ"ש מור"ס דיש להכשיר בנמצא הגף שבור מכח ס"ס כו' והק' שם דזה הוי חסרון ידיעה שהרי יש מי שבקי לידע ולברר האמת

האמת ותי'מם מ"ש הרב מ"ב דכיון דהאידנא לא סמכינן אבדיקה דידן לא מיקרי חסרון ידיעה שהרי אפי' הכם גדול ובקי אי' רשאי לסמוך על בדיקתו והו"ל כאן אין הראיה לפנינו דהוי ספק גמור יע"ש ומהאי טעמא מצינו שפ'מר"ן בסי' פ"א ס"ב גבי גבינו'שנעשו מחלב בהמה ונמצא טרפה כו' דאם נטרפה ע"י סירכה אין אוסרים הגבינות משום דהוי ספק ספקא כו' דהיינו ספק שמא אי' טרפה ואת"ל טרפה שמא לא נטרפה רק אחר שנחלבה, וכתב שם הש"ך בס"ק ט' משום דבהרבה סירכות אנו מטריפין מספקה שא"א בקיאין לבדוק כו' יע"ש וכ'כ הט"ז בסימן צ"ח ס"ק ו' דכיון דזה הספק הוא לכל העולם לא מיקרי חסרון ידיעה משא"כ כשהחסרון הוא למי שאי' בקי ולאחרים יכול להתברר לא מיקרי ספק יע"ש ומ"ש מר"ן גבי נמצא הגף שבור כו' לטרפה הוא מפני דס' מחיים יכול להתברר לבקי וכמש"ל נקטינן דכשאין בקי לידע הספק לא מיקרי חסרון ידיעה והוי ספק וא'כ שפיר יכולים אנו לעשו' הס"ס הנ"ל ולהכשיר זהו מה שנראה להשיב ע"ז וצור ישראל ינחינו במעגלי צדק למען שמו כ"ד איש צעיר החו"פ טיטואן יע"א בסדר ובש' אשר מס הא' **שפרה** לפ"ק נאו"ה

משה הלוי ס"ט

סי' ז

וזה מה שהשבתי על דבריו חכם שאצר אוצר בלום החכמה והמדע נתונים נתונים המה לו וזאת תורת משה, חכם לבב לבו פתוח ותלמודו בידו כריך ותני הלכות מרובות וכל הדבר הקשה כי לא פורש יביאון אל משה, חכם עדיף מעלנא אית ליה חטיבא אחת בעולם דינא רבה ודינא זוטא איכא הכא מימינו אש דת מוליך לימין משה, הדר הוא האמור בתורה הרב הכולל ענותן כהלל כמהר"ר משה מן החו' מסג"ל נר"ו יאיר ויזרח לו לאור באור החיים כפני חמה פני משה כיר"א

ארישא דבבא היום שלמת'י שבח'י שלמים ותשלומי ד"וה נאמרו למשה ומרדכי בלש'ן הדר נצ'י למצל'י אצלויי חפלה למשה, למען יאריך ימים על ימי מלך יוסיף עוד רבות בשנים ברבות הטובה בבני חיי הלוך וגדל ויגדל משה, כי"רא

אור נגה עלינו דברים ככתבן אין מזהירין נהר'א נהר'א אנהירנהו לעייננין הנה אחילת דברי פיהו פי צדיק הגג יגיג על מ"ש להתיר האתרוגים מכח ס"ס ובדברי קדשו כ"ל וז"ל הן אמת דס"ס זה שעשה הא' הפו' נר"ו כדי להכשיר האתרוגים אלו ועשה ס' אחד שמא הלכה כמ"ד אתרוג המורכב כשר לא שמיע לן זה הס' יען דמצינו בפוסקים רוב בנין ורוב מנין דעלתה הסכמתם לפסול אתרוג המורכב ומאן דמכשיר הוא מיעוטא דמיעוטא והפוס' לאו סברא זאת בב' ידים כו' ואיך נוכל להכני' בכלל הס"ס שמא הלכה כמ"ד אתרוג המורכב כשר אחר דרוב הפוס' ס'ל דפסול והתורה אמרה אחרי רבים להטות והמיעוט כמאן דליתיה דמי וא"ל מה מקום להסתפק ולומר שמא הלכה כמ"ד אתרוג המורכב כשר כו'

איך מיהיה נקטי' דבמיעוט לגבי רוב לא עבדי' ס'וא"כ בנ"ד אזל' ליה הס' שמא הל'כמאן דמכשיר אחר דהוי מיעוט לגבי רוב הפוס' הנז' כו' וכן נמי הנג הציג להרב הגדול הכהן הגדול סבא דמשפטים מהרי"ך ז"ל שכתב בשבלו הבהיר זרע אמת שהכשי' האתרו' מכח ס"ס ומנ"ל נר"ו דהאו בשתי ידים וכאמול ואתיא כדידיה מ"ש הפ"ח בי"ד סימן נ"ו ומ"ש השכ"הג בא"ח סימן קס"ו כו' ולכתב באופן שדברי הרב זר"א ז"ל הנז' בזה הס' שגגו ממני את"ל

ויאמר מרדכי להשיב עם האלון הס"ל ואמינא לי מילתא טובא מנכת"ל לפי עוצם חכמתו והנהגתו איך לא שת אל לבו להשוב דבר פשוט כזה דנעלם מהרב מפורסם' בדורו נודע בשערים שמו וספריו הנעמים מוכית עליו עוצם חכמתו ובקיאותו דאלו אנא זעירא בלחוד הייתי עושה הס"ס אפשר שהיה יכול לו' לא שמיע ליה עם הראיות שהביא בידו יד הקדש אבל רב גדול כמוהו לא יתכן שנעלם ממנו דבר פשוט כזה שיד הכל ממשמשים בה דמי לא ידע בכל אלא ומרוב פשיטותו לא עלתה על שפתי ובודאי הגמו' לזה הוי הטעם מהרב מהרי"ך שלא דרך בשניף זה והנה מצינו אמבואה דרבנן פוסקים ראשונים וגם האחרונים דעבדי ס"ס אפי' כשאינו מחלוקת שקול ראשון לכל דבר שנקדושה מהרי"קו בשורש קע"ב כתב דא"צ לסתם ס' ודאי ר"ל פלגא ופלגא מ"מ לא נמנעו חכמים מלקרוא ס' אפילו לדבר שאינו שקול אלא אפשרי רחוק ומביאו בס' חקרי לב בחי'ד סימן קכ"ו ד"כ ע"א שהביאו בסדר שיהו רבא ראיה לדברינו דס"ל דעבדינן ס"ס וגם דהשא'הוי מילתא דלא שכיחא וכת"שס בחק"ל ריש ע"ב וז"ל גם הראיה מדברי מהרי"קו ל"מ מילי לכל דברי הרי"קו דלא נמנעו הכמים לקרא ס' אפי'אפשרי רחוק אבל אה"נ דאם באו להתיר בס"ס אינו אלא בס"ס שקול ולא שצד התר הוא אפשרי רחוק באופן דכלל זה דכליל הרב ז"ל לגם בס' דלא שכיח השיב ס"ס אינו עכ"ל,

ואחרי נשי' הרנפה נוראות נפלאתי איך דחה ראית הרב סדר שיהו רבא מדברי מהרי"קו דיסבור מהרי"קו דבס"ס בעינן ס'שקול והרי מהרי"קו כתב עוד שם סמוך ונראה וז"ל ועוד ראיה ברורה מדגרסי' בפ"ב דנדה רמי בר שמואל כו' ופשיטא דמלהוי ס' טהור דודאי אין הדבר שקול כו' ואפי"ה קרי ליה

ליה ס' כיון דלא הוי ודאי גמור כו' וכ"ש הוא דקרי ליה ס' ואע"ג דלאו ס' גמור הוא אלא חששא רחוקה למן הדין הוה לן למיזל בתר רובא וחזקה מ"מ שפיר מקרי ס' ע"כ

הרי מבואר דמהרי"קו קרי בהיא דאע"ג למן הדין הו"ל למיזל בתר רובא וחזקה מ"מ שפיר מקרי ס' וא"כ מאחר דאחשביה נגד רובא וחזקה מאין הרגלים לומר דבענין ס"ס לא אחשביה לספק כיון דאינו שקול ומדכתב שפיר מיקרי ס' מבואר בהדיא דלא שאני ליה דאפי' לענין ס"ס שפיר חשיב לס' ולא בעינן שיהיה הס' שקול ואיך כתב בעל מהרי"קו מה שאינו ואלו היה קור' סוף דברי מהרי"קו לא היה דוחה דברי הר"ב סא"ר וזה פשוט בכוונת דברי מהרי"קו ז"ל ודוק

עוד כתב שם הר"ב ה"ל דר"א ע"א וז"ל ועיין כתובות דכ"ז דאם יש מחבואה אחת מגלת על כולם וכשקו אפי' אינה מחזקת אלא אחת וכתב הרא"ש הטעם דהוי ס"ס ע"ש הרי דחשיב ס' במיעוט נגד הרוב ויש להות דבשבויה הקלו כו' עכ"ד

ואחרי בקשת המחילה כלת דחייתו אינה עולה יפה דאם איתא להא דבשבויה הקלו למה ליה להרא"ש לומר דהטעם דמגלת את כולם הוי מטעם ס"ס והרי מטעם שבויה שגי ואפי' בלא ס"ס יהיו מותרין וכמ"ש התוס' שם בסוגין בד"ה כאן בכרכום של אותה מלכות וז"ל וכן מוכח בירוש' ופרי' כו' א"א דלא ערק' חדא מינייהו והוה לן למשרניהו לכולהו ולמתלי לקולא' דבשבויה הקלו כדאמרינן בסמוך אם יש מחבואה אחת מגלת ע"כ הכהנות אע"ג דמספקא באינה מחזקת אלא אחת ע"כ , הרי מטעם בשבויה הקלו הוי אכי' בלא ס"ס אלא ודאי מדכתב הרא"ש מטעם ס"ס נראה בהדיא דלא הוי מטעם בשבויה הקלו רק מכח ס"ס ודברי הרא"ש כראי' מוכח דעבדינן ס"ס אף במיעוט נגד הרוב ודברי הרא"ש אלו הביאם בס' קול אליהו ז"ל ראיה לדבריו כמו שאכתוב בס"ד , וכן כתב בס' הרוקח סי' שט"ו ומביאו הרב מג"א בסימן שמ"ג סק"ב ובש"ך יו"ד סימן שע"א סק"א דאשת כהן מעוברת מותר ליכנס באהל המת דס"ס הוא ספק נפל ס' בן קיימא וא"ת בן קיימא ספק זכר ספק נקבה ע"ש וביבמות דקי"ט איכא דרוב יולדות ולד של קיימא ומיעוט מפילות מ"מ דגם במיעוט נגד הרוב שפיר חשיב ס"ס,

וראיתי בס' פרי מגדים באשל אברהם סי' שמ"ג שכתב וז"ל ות"ש בשם הש"ך הוא בסימן שע"א א' יע"ש וצ"ע דרוב נשים יולדות ולד של קיימא כו' ע"כ ואחרי המחי' כלאוי לדבריו צע"ר דלא ניחא ליאמר ולהקשו' קו' הלזו שהרי הרוקח והש"ך והמג"א ס"ל דאפי' נגד הרוב עבדינן ס"ס וק"ל וכ"כ בפשי' בתשו' הרמ"ע מפאנו סי' קכ"ו יע"ש וכבר כתבנו משם סדר א"ר דנ"ה דהעלה דעבדינן ס"ס הגם דהם' הוי מילתא דלא שכיח וכ"כ הרב משאת משה בחי"ד סימן ו' דמ"א ע"ב דאף נגד המיעו' חשיב ס"ס ואפי' סברת יחיד יע"ש ובס' קול אליהו בא"ח סימן וי"ו ס"ל כן בפשיטות ואתיא בידיה מ"ש המבי"ט בח"ב סי' כ"א דמבואר מדבריו דאע"ג דמיעוטא לא עשו מעשה כמ"ד דמומר אין לו זיקה ביבמתו היכא דאיכא ס"ס הוא את מאב או מאם יש לסמוך אמ"ד דמומר אין לו זיקה והרב המאסף בכנה"ג א"ה סי' קנ"ו הגב"י אות י"ב הביא דברין אלו מהמבי"ט וכ' דטעמו הוי משום ס"ס גם מדברי הת"הד במסופק אם מנה או לא מנה אם איבד שאר לילות מוכח להדיא לפי מה שפי' בדבריו הרב פ"ח והרב מק"ק דאף דסוגיין דעלמא לא קי"ל כההוא פוס' מ"מ היכא דאיכא ס' אחריתי מצטרי' בהדי דידיה ועבדינן להו ג' ס' כמבואר אצלי אל מקום אחר וכן יש לי להוכיח מדברי הרא"ש בפ"ב דכתובות גבי בעי ר' ירמיה אינה מחזקת אלא א' מהו ומ"ש משני שבילין כו' שכ' וז"ל ורב שפם פסק לקולא כיון דלתי תלמו' כו' דאמרי' בכל הדא והדא שמא נחבאת וא"ת לא נחבאת שמא לא נטמאת ע"כ אלמא אע"ג דלר' יוסי כבת אחת למי וליכא למימר בכלהו שמא נחבאת אכי"ה חשיב ליה ס' ומוכרח דטעמא דאע"ג דהלכה כר' יוסי מ"מ כיון דאיכא ס' אחריני מספקי' נמי שמא נחבאת כלו' שמא הל' כר' יהודה למלמי' ליה לזה אח"ז ודוק

ולפי האמור יש לתמוה על הרב כנה"ג בי"ד סי' ק"ה הגב"י אות ס"ב ועוד נראה להסביר פנים לכברא ואת מ"ש מהר"ש אלבקאר סי' צ"ד בשם הרא"ש בחי' דאע"ג דאונ' לא שכיח ושמא הויא ברצון עכ"ז היכא דאיכא ספיקא אחריני אמרינן ספק באונס ספק ברצון וכההיא דפ"ק דכתובות יע"ש אף ה"נ לכוותא וק"ל עכ"ד מס' קול אליהו וכן הזיתי להרב מופת הדור חיד"א ז"ל בס' עין זוכר באות שמ"ך אות ל"ב שכתב וז"ל ס"ס אין לעשות ספק בדבר שנקבעה הלכה בש"ע דקבלנו הוראות מרן וכן אין לעשות ס' בדבר שהמנהג פשוט בהד מרבוותא הרב כנה"ג בתשו' בעי חיי סימן ק"ז דס"ג ע"ג וסימן ק"ס דפ"ו ע"ד , אמנם נהירנא דכמה אחרונים עבדי ס"ס אף בדבר שפסק מרן לאסור כל שיש חולקין עושין ס' מזה ועיין מ"ש אני בעניי במהב"ר א"ח סימן ו'

ואחר זמן רב עתה הקול נשמע ספר קול אליהו ש"ות מהר"א ישראל זלה"ה וע"ש בא"ח סימן וי"ו שתמה עמ"ש הכנה"ג בי"ד סימן ק"ה הגב"י אות ס"ב שכתב כמ"ש בתשו' הנז' עכ"ל וכ"ן כתב בס' משפטים ישרים סי' ס"ד דעבד ס"ס עם סברת הרא"ב"ד דס"ל במאי דנפיק מיניה מבערינן וכ"כ כתב מהר"י חזן ז"ל ומביאו בס' תורת חסד סימן ו' הגם דהוי נגד פסק מרן ואף דלא הוי מחלוקת שקול והרב כנה"ג והרב ת"ח חלקו על הדבר הזה

ואחרי

ואחרי מופלג ראיתי בספר משפט צדק ח"ב סי' א' ד"ב רע"ג דעבד ס"ס הגם דלא הוי מחלוקת שקול כאשר יראה הרואה שם יע"ש

וכן נמי ראיתי בס' שמן המור חי"ד סי' ה' ד"מ ע"ב שעבד ס"ס אפי' בסברת יחיד יע"ש ;

וכן נמי חזיתי בס' זרע אמת ח"א א"ח סי' ס"ו דע"ב ע"ב בענין הספירה במסופק אם דילג יום אחד שכתב שהוא מכח ס"ס יע"ש

ומאחר עלות לדבריהם דרבנן ראשונים וגם אחרוני זמנינו לעבדי ס"ס בכל גוונא אפי' דלא הוי מחלוקת שקול ואפילו לסברת יחיד הגם דמצינו דרבים חולקים על זה מ"מ אנן בדידן בעקבותיהם עבדינן ס"ס כמותם ובנ"ד דאית לן שלשה סברות דאתרוג המורכב כשר ורבים איכא דסוברים דלא בעינן מחלוקת שקול וכמו שיראה הרואה בהגדיהם ובשיטותם וא"כ על משמרתי אעמודה כמ"ש בדברי הראשו' והראיה שהביא משי"א מהרב פ"ח חי"ד סי' כ"ו כבר כתבנו שהוא עצמו בענין הספירה דלא ס"ל הכי וכאמור

ואף גם זו נפקא לן מדברי הפ"ח דס"ל דאפי' דלא הוי מחלוקת שקול עבדינן ס"ס והוא מאחר דבמספר הדורות תפסו הראשו' והאחרונים כסברת בה"ג ודעמיה הגם שלא באו בעט ברזל ועופרת ככתובים למו וכמ"ש הכהן הגדול שבא דמשפטים בס' בתי כהונה ח"ב ד"ט ע"א וז"ל הנה האמור בזה במונח שהיתה הלכה רופפת בעלמא הדין פלוגתא דר"ת ושאר רבוות' ואמנם כי אתינן עלה מסוגיין דעלמא דאזל' דלא כר"ת ופשטא ההוראה לפי הנראה בכל תפוצות ישראל כסברת החולקי' ואפי' בשבת אף כי לפי הספרים הנמצאים נראה שרוב הראשונים תפסו עיקר כסברת ר"ת מ"מ הואיל ובמספר הדורות מדור דור סוגיין דעלמא דלא כוותיה אית לן למימר שמא ומקלם גמרו רוב הראשונים דלא כר"ת אף שלא זכינו לדבריהם בכתובים וכענין מ"ש מהרי"קו שרש נ"ד ענף ב' ע"ע כו' עכ"ל ;

מעתה במחלוקת ר"י ודעימיה דר"י ס"ל בענין הספירה דכל לילה ולילה הוי מצוה בפני עצמה ובה"ג פליג עליה וכ"פ בפסקי תוס' שם במנחות יע"ש וסוגיא דעלמא הכי אזלא וכמ"ש מרן הקדוש ז"ל בשה"ע בסי' תפ"ט היכא דדילג יום אחד שיספור בשאר הימים בלא ברכה יע"ש ואפי' אם המצא ימצא בספרים דהרוב הם עומדים בסברת ר"י מ"מ הרוב נחשב סברת בה"ג כיון שמדור דור תפסו כסברת בה"ג וכמ"ש בס' בתי כהונה שם ואפי' הרפ"ח עשה ס"ס עם סברת ר"י ודעימיה הגם דלא הוי מחלוקת שקול וק"ל ; ולפום מאי דפירשו לדברי מרן הקדוש ז"ל דכוונתו הוי מכח ס"ס יצא לנו דמרן עביד ס"ס הגם דלא הוי מחלוקת שקול ודוק ;

עוד בא בדברי קדשו דלא דמי כלל נד"ז לההיא דתולעים דקאני תולעים כיון דמיניה קא רבו אמרינן דכשנמצאו ג' תולעים בתבשיל זה א"כ הירק הזה הוא מותלע שהרי אתחזק בו איסורא ולכן גם הנשאר אסור לשמא יש הרבה ואינם ניכרות כו' וא"כ לפי"ז מהיכן הרגלים לומר דאתרוגים אלו כיון שנמצא ג' מהם מורכבים גם הנשארים הם בחזקת מורכבי' דכיון דמבחוץ יש להם סימני טהרה עדיין יש להסתפק בהם שמא הם מאילן אחר שאינו מורכב דיכול להיות שאתרוגים אלו הבאים לפנינו היו מאילנו' הרבה ומאי דאיתרע איתרע והנשארים אפשר שהם מאילנות שאינם מורכבים וא"כ עדיין הס"ס במקומו עומד אח"ל

ועמו הס"ר ואנכי לא ידעתי מה הפרש איכא מהתולעים לאתרוגים כיון דהתולעים מיניה קא רבו ואדרבא האתרוגים הם יותר חמור דהוי האיסור מגופו ממש משא"כ הירקות שהאיסור אינו מגוף עצמו דומי' דפירו' וכמ"ש בא"ה כלל כ"ה אות י"א יע"ש

ועוד תמיה לי מילתא ממש"יה דעשה חילוק בין ירקות לאתרוגים שהם מאילנו' הרבה וכי הירקות הם מקלח אחד או מגינה א' והרי מוכרי ירקות בחנות מביאין בחנותו מכמה גינות ומה יאמר כת"ר נר"ו אם בא לאדם אינה אורחי' באיזה יום או בערב ש"ק והצריך ירקות והביאו לו מהחנות ממין ירק אחד דרך משל ח' או י' ל' ויותר אגודות מהירק ובדק מזה הירק כדי סעודה שלא היה לו שעת הכושר לבדוק את כולם ומצא בהם ג' תולעים לפי דבריו אפילו שמצא ג' תולעים השאר הם מותרים ואינו כן וכמ"ש בתשו' התשב"ץ ח"ג סימן י"א ומביאו בס' מח"בר סימן כ"ד אות ט"ו בדין חולק וז"ל פולין הלשים בודקין מהם כדי סעודת ואם לא נמצא בהם תולעים הרי כולם בחזקת היתר אבל אם נמצא אינו יכול לבשל מהם עד שיבדוק בכל פעם מה שיבשל עכ"ל ; והרי הפולין הוי דומיא דירקות שאינם מקלח א' או מערה או מעשרה או מעשרים ויותר ואפי"ה פסיק ותני דאם נמצאו ג' תולעים הוחזק השאר באיסור וכ"כ הוי ג"כ האתרוגים וכן אני מעיד שבעיר מולדתי עיר גדולה של חכמים אמתני ותקיפי שאלוניקי יע"א נוהגים מימי עולם מרבני גאוני עולם זלה"ה שעושין בדיקה בסיריו' אש שדרכן להתליע במחו' כמו הפולין והירקות ובזמנם מביאים ריבוי משאות מסלים גדולים כ' סלים בכל משא ומשא מלאים משירוא"ש ולוקחים בעלי החנויות ישראלים למכור בחנותם ולוקחים מכל סל וסל אחד מחמשים ממה שיש בסל ומביאין אותה לפני אחד מדייני העיר ובודק כל סל בפני עצמו אם נמצאו ג' תולעים ממה שהביא מהסל אותו סל הוחזק לאיסור ואם לא נמצא ששה מכשירין כל הסל כך עושים הבדיקה בכל הסלים הן להכשיר הן לאסור ובודאי האוש לא יכחיש שהסל הנה מלא משיריאם ואינן מאילן

א' ולא מעשה ולא משלה א' ואפי"ה מכשירין השאר או אוסרי' השאר ואין לך ראיה גדולה מזאת לנ"ל וכ"כ בדליה דש"ל להרב זר"א שכתבשם וז"ל וזה מסתבר יותר דכיון דאנו רואים כשנים או בג' מהם כל סימני אתרוג אנו מחזיקים כולם לכשרים כו' ע"כ תידוק מיניה גם אם נמצאו ג' מהם סימני פסלות פסלינן לכולם הרי דמתבאר מדברי הרב דבבדיקת הג' מהם מהני לן בין לפוסלן בין להכשירן הנה כי כן במקומי אני עומד כאשר כתבתי וכאמור ׃

ולפום מאי דקיבנא אזלא ליה למג"ר הראיה שהביא ממ"ש הט"ז ז"ל בס"ס נ"ו דהתם הא מיהא כל בהמה יש לה חזקה טובה לא כן באתרוגים יש להם חזקה רעה שמהמקומות שבאים הם בחזקת מורכבים וכמ"ש בדברות ראשונות ודוק

עוד כתב כת"ר נר"ו ואת"ל במקום אשר באו משם האתרוגים שכיחי מורכבים ושאינן מורכבים לא שייך למימר בהו אתחזק איסורא ועדיין יש להסתפק בהם ובהצטרפות הס' אחר יוכשרו כו' וא"כ לפ"ז בנ"ד דעכ"פ אתרוגים אלו אינם אסורים רק מס' בהצטרף הס' האחר לפי סברת הח' הפוס' נר"ו הי"ל להכשירם ולמה נדון בהם אתחזק איסורא לא במקום ולא מהמת האחרות שנהתכו כו' את"ל

ואנא דאמרי לכל זה שכתב מש"א הוא לפי דעתו שבנ"ד לא שייך לומר אתחזק איסורא ברם לפע"ל שאין לך אתחזק רעותא גדולה מזאת לא צריכנא לכל זה דלא שייך למי'סום ס"ס וכבר מילתי אמורה דבאתחזק איסורא לא עבדינן ס"ס אך ורק כפי הס"ס שעשה כת"ר נר"ו יכולים אנו למעבד ג' ספיקי דבג' ספיקי אף דאתחזק אסורא עבדינן וכמ"ש הש"ך בכללין אות כ"ח וכ"ט ול"ב יע"ש ואימא הכי ס' אם אתרוגים אלו מורכבים או לא ואת"ל מורכ' שמא הלכה כמ"ד אתרוג המורכב כשר ואת"ל אתרוג המורכב פסול דילמא לא בעינן כל סי' אתרוג להכשירם ואף ג"נ דמצינן למעבד ספק ד' ולומר ואת"ל דבעינן כל סי' אתרוג להכשיר דילמא ימצאו גם הסי' מבפנים טהורים ואם כן ע"ד זה ההיתר הוא בשופי ומ"ש כת"ר נר"ו דבנ"ד הוי כל דפריש מר"פ לדבר הזה ימחול אדוני דרב המרחק ביניהם דבמקום שנא' מרובה פריש היינו כמו ט' חנויות דשכיחי באותו מקום איסור והתר ולקח א' מאותם החנויות ואינו יודע מאיזה מהם לקח אזי שייך שפיר למימר מר"פ דאמרינן דמה שלקח הוי מההתר אבל במקום א' שהוחזק שם איסור ואינו בנמצא שם שום התר ונמצא דבר מה מאותו מקום ביד גוי איך יעוייר לומר מרובה פריש זו לא שמענו ולא ראינו ובנ"ד ג"כ הוי הכי שאלו האתרוגים שמביאים הגוים ואומרים שהם מג'ינוב'ה כל כמה דלא נתברר אצלי בירור גמור באמת ובתמים שהם מג'ינוב'ה ממש הרי הם בחזקת מורכבים מסביבותיה שהרי הגוי אינו נאמן במה שאומר שהם מג'ינובה וכמו שבדבר הזה תמיהני מחש"א אמאי לא השגיח בדברי הראשוני' שכתבתי מעיר ג'ינוב'ה ממש וק"ל

וזה קרוב לב' הדשים בא לידי בתורת שאלה ספר עיקרי הד"ט וראיתי שם בה' לולב אות ג' מ"ש הרב עיקרי הד"ט ומה שהביא משם חכמי ליוורנו יע"א שהוא ראיה לדברינו למה שכתבנו הן לענין דלהכשיר האתרוגים בעינן כל הסימנים והן דלוקח האתרוגים שבג'ינוב'ה ממש וע"י כתב עדות שהם מג'ינוב'ה ממש הם כשרים אבל מה שמביאין מסביבותיה הם בחזקת מורכבים וכמו שיראה המעיין שם ׃

ומהמעשה נורא שהביא שם להאמת שהוא מעשה שמים ונפלאות תמים דעים ומה שהביא שם משם מהרי"ך ז"ל דבמקום מהרי"ך היו לוקחים אותם מהתגרים בלא עדות ודלא מרעי אנפשייהו מדברי הרב ע"הלט משמע בהליא שלחה בשתי ידים ברמז דברי הרב מהרי"ך וטעמו ונימוקו עמו דאחרי בקשת המחילה כלהוי מהרב מהרי"ך מה שהאמין לתגרים נכרים למכור האתרוגים שמביאי' מטעם אומן לא מרע נפשיה דברים אלו מרפסן אגרי וכמו שיראה הרואה בספרן של ראשונים והאחרונים באומן לא מ"ן ובפרט מ"ש ה"ה בפ"ח מה' מ"א הל"י ובתשו' הריב"ש סימן תל"ג ובס'בית הלל סימן ק"ב יע"ש

איך שיהיה תבנא לדיננא דלא שייך לומר בנ"ד כל דפריש מר"פ ואם יאמר האומר שאלו האתרוגים מי יאמר שלא עירבם הנכרי עם אתרוגים מעיר ג'ינוב'ה ואפש'דשפיר מצינן למימר מרובא פריש או מטעם ס"ס אף אתה אמור לו דאי מהא לא איריא דהגם שנאמר בודאי שאתרוגים אלו עירבם הגוי עם אתרונים שבג'ינוב'ה עדיין לא הרווחנו כלום ובאיסורם הם עומדין כיון שהגוי עירבם בשביל ישראל האתרוגי' שהוחזקו למורכבים עם אתרוגים בג'ינוב'ה הכשרים ומביאים הגוים עצמם או שולחן ע"י אחר כדי למוכרם לישראל נמצ'שהגוי מבטלן בשביל ישראל יען שאינם קוני' האתרוגים כי אם ישראל לוקח וכשמערב הגוי בשבי'ישראל כתב בס'חק"ל בחי"ד סימן קפ"ט דרנ"ט ע"ב וז"ל ואילו במכוין לבטל האיסור הא קי"ל דאסור למבטל עצמו וכן למי שנתבטל בשבילו כמ"ש הש"ע בסימן צ"ט ס"ה ואילו בנ"ד שהגוי עושה שאור זה למכור גם לישראל הרי זה כמכוין הגוי לבטל בשביל ישראל וראיה ממ"ש הריב"ש סימן תנ"ח וז"ל וכאן הרי הוא כנתבטל בשביל כל הקהל למי שירצה לקנות ואעפ"י שלא נעשה בשביל אדם מיוחד אלא על הסתם בשביל מי שירצה הרי הוא כמי שנעשה בשבילם ביחו' כדאמרינן גבי הבא בשביל ישראל מות' לישראל אחר דאם בא בשביל למכור גם לישראל שירצו לקנות מהם הרי הוא כבא להם ביחוד כמ"ש בפ' בכל מערבין גבי ההוא ליפתא למחוזא כיון

לאוא למפטי ומייתי הסר להו אמר הא ודאי בשביל ישראל הוא ע"כ

הנה מבואר דגוי המערב איסור בהיתר כדי למכור לגוי וישר' הו"ל כביטול הגוי בשבי' ישראל הקונה ובכי האי אסור לכ"ע וכ"ש בנ"ל דחשיב כנעשה לישראל ביחוד דהדי הפוסקין הג'וריק ע"כ ליקח שאור מהם כיון דאינו נעשה זולת השאור זה וכבר ראיתי בתשו' תורת חסד סימן י"ו שאסר ליקח שכר תותים מהגוי כיון דנעשה בכלים שעושים שכר מיין דאע"ג דהוי נטל"ף דס"ך אינם ב"י כיון שעושים השכר למכור גם לישרא' אסור והביא ראיה מתשובת הריב"ש הלזו ע"ש עכ"ד מש'ח"ל יע"ש.

הא קמן לכשהגוי מבטל האיסור הגם שאין כונתו לבטלו כי אם למכור אמרינן כיון דנעשה בשביל ישראל אסור ובנ"ד ג"כ כיון שהגוים מביאין האתרוגים המורכבים ממקומם ומערבין עם אחרות ממקום אחר וכאמור הו"ל כמי שנתבטל בשביל ישראל ואסור כפי מ"ש הריב"ש והרב ת"ח והרב ח"ל ולא דמי זה כלל לבשר הנמצא ביד גוי וכמו שיראה המעיין והיוצא לנו לפי האמור דממה נפשך אתרוגי' או אסורים דאם לא עירבם הגוי לא שייך בנ"ל מרובא פריש דשם אינו נמצא היתר ג"ך ואם עירבם הגוי הו"ל כנתבטל בשביל ישראל ואסור לכ"ע וכמ"ש שם הרב ח"ל באופן נהר שאלת המהילה ממש"יח דבריו אלו אינם מכריעות וכאמור

ועפ"י הדברים הנאמרים לבנ"ל איכא ג' וד' ספיקי ארווחנא ג"ך דאפי'שבנ"ל לא הוי מחלוקת שקול כיון דיש לנו ספיקי טובא הגם דלא הוי מחלוקת שקול עבדינן ס"ם וכמ"ש בספרי הפוסקים ופשוט הוא ודוק.

עוד בא בל"ק וז"ל ומה שרצה החכם הפו' נר"ו להביא ראיה מתשו'הס"י דס"ל שצרי' להיות בהם כל סימני טהרה כדי להכשירם אין שום הכרא בדבריו לומר כן כו'ומה שהוקש' עוד להחכם הפוסק נר"ו דאיך יתורץ מה שרצה לתרץ הרב ס"י לקושיית הסכ"הג כו'וגזה מתורץ ג"כ מה שהוקשה לו להחכם הפו'נר"ו בדברי הר' ס"י דאמאי לא התיר אותם מכח ס"ס והוכרח לתרץ בדוחק כו'ועל כאן לא קאמר הרב הנז' דבבדיקת הג'נחזיק את הנשארים למורכבים ולא דוקא בשנלקחו אתרוגים או מאילן א' דמספקא לן ביה אם הוא מורכב או לא כו'את"ד.

ואען ואומר ידי אכילות הנה לאפום בקן קולמוסא כאמר עם לבבי להשיב על דברים כאלו הוי יגיעת בשר ומה טוב אם היינו מתוכחים סב"פ לנאת י"ה ולי בזה אך אמנם קשה לי בדבריו הנעימים במ"ש שהרב מיירי באתרוגים או הם מאילן א' .

ולדידי הפשוט לדברים אלו אינם אלא לדברי נביאות שהרי עיקר שאלתו מהרב ס"י הוא על ענין ההדסים החדשים אם הם מורכבים ובראשית לדבריו כתב פתחה של תשו'וז"ל הנה טרם אחלה לדבר בענין ההדס צריכין אנו לברר מנא לן כללא דבארבע מיני' פסול המורכב כו'ע"כ הרי שהרב מאי דפשיט וטרי' איגו אלא לברר דין אתרוג המורכב ומאין הרגלים לומר שהרב מיירי שאתרוגים או הם מאילן אחד וכאמור

תו כתב משי"ח ומה שהביא הח'הפו' נר"ו מס'זכות אבות שכתב שצריך כל הג' סי'כלי להחזיקו לאתרוג כו' אין שום הכרח בדבריו לומר כן כו'ולא שמיע ליה הס'האחר שמת הלכה כמ"ל דמורכב כשר כיון דלא הייפינן למיעוטא אלא שבתחילה רצה להכשיר האתרוגים שנשאל עליהם כו'ואח"ך חזר בו והחמיר למעשה וכתב דכל שקלם לנו הספק ממקום הבאתן כו' כונתו לו'דכשאנו מסופקים במקו'אשר באו משם האתרוגים דהיינו דשליחי שם מורכבי'ויש רגלים עדין לס' שהוא מורכב דהיינו שלא נר' מבחוץ רק סי' אחד כגון דוקא כגלון שנשאל עליו והסימן האחר אינו טהור אזי בחזקת פסול הם עומדין כיון דאיכא תרתי לרעותא כו' את"ד

ואנא נעירא אהרי הס"ר לא שמיע לן מה שרצה לומר בכונת הרב מהרא"ק שהרי קי"ל התחתון עיקר דכל מ"ש בתחילת דבריו לא מעלה ולא מוריד לענין דינא ודבריו ברור מללו דס"ל דבעי' כל הסי'וכונתו פסו'לו' להל'ולמעשה ולא מטעם חומר'כמ"ש כת"ר נר"ו שכ'וז"ל ואמר אני אהוא למעשה כו'וכשהפו'כותב למעשה הוא ע"פ הלין לוקא וכת'עוד שכל שקלם לנו הס' ממקו' הבאתן כל שיש רגלי'עדין לס' בהזקת פסול הם עומדין עד שיתברר הדבר בירור גמור בכל הסי' ולוונתו בדבריט אלו אינו מענין שאלתו כי אם הוא מורה ובא לעלמא כשיביאו אתרוגים לאיזה מקום שיהיה ויהיה לנו ס' ממקום הבאתן ויהיה רגילים עדין לס' כו' דהיינו מאיזה סיבה אחרת ג"ך כיון שלא נתברר בדברי הפוס' אם סגי בסימן אחד או בעינן כל הסי' והויא ס' דאורייתא או אין להם תקנה עד שיתברר בירור גמור בכל הסי' וזה הוי אפילו שיהיו לאתרוגים אלו השני סימנים מבחוץ סימני טהרה על שיגא הס' מלבנו ואח"ך כתב לענין שאלתו וכתב ואם נמצא אחד מקולקל וגם שאינו ממש סימני מורכב יש לנו לחוש למורכב שהדבר ידוע שהפרי המורכב מעורבים בו הב' סימנים ואחר שידענו שהאתרוג גרעינו זקוף לאורך האתרוג ובזה נמצא מוטה שאמו כפירושו שהוא מורכב כו' ע"כ הרואה ישכיל ויבין שהם שתי אלוקות ובהלוקה שניה הוא מטעם חומרא יען כיון דהסי' שנמצאו מקולקלים אינן מקולקלים לגמרי והיה אפשר לומר דבכגון לא יודו הפוס' שיהיה

שיהיה כשר לזה כתב יש לנו ולחוש למורכבים כו׳ דאי לא״ה למה ליה למהר״אק ז״ל להאריך בדברים שלא מענינו אלא הוא הדבר אשר דברנו שהם ב׳ הלוקות והרב מהרא״ק לא אסי׳ אדעתיה לענין ס״ס דאי הוה אסי׳ אדעתיה בודאי שהיה מתיר מכח ס״ס וראיה לדברינו דס״ל דבעינן כל הסי׳ דמלבד שכבר כתב על שיתברר בירור גמו׳ בכל הסי׳ אף ג״ז שכתב שם בע״ג וז״ל והואיל ונמצא הסי׳ אחר מקולקל שאינו דומה ממש לאתרוג פסול שלזה ג״כ כיון הרב יעב״ץ אע״פ שאין לשונו מורה ע״ז כנ״ל ע״כ ובודאי הגמור למ״ש ונמצא הסי׳ אחר מקולקל שאינו דומה ממש לאתרוג דבריו אלו מוכחים בהדיא שמדבר בענין שאחו שיצא הגרעין מוטה וכמ״ש ג״כ סמוך ונר׳ וז״ל ואפשר שלזה כיון ג״כ הרב יעבץ ע״כ מבואר בהדיא דבעי׳ כל הסי׳ שהרי הרב יעב״ץ ס״ל דבעינן כל הסי׳ וכאמור וכן מבואר מסוף דבריו שכתב וז״ל ולפיכך הוצרכו כל הסי׳ להוציא מידי ס׳ כל מיני ההרכבו׳ הנז׳ ע״כ הרי מפורש יוצא דבעי׳ כל הסי׳ וכאמור

עוד כתב כת״ר נר״ו ומעתה הבא נבא לדברי הרב זר״א שכתב וז״ל אבל האמת הוא לע״ד דנ״ל א׳ משתים או דא״נ כל הג׳ סי׳ אלא סגי בשתים מהם או דכ״כ דיש לנו ס׳ בהם די לנו שנעשה הנסיון בב׳ או בג׳ מהם כו׳ נראה פי׳ דבריו שהרב הנז׳ עלה ונסתפק כו׳ וכתב זה לרווחה דמילתא כדי להכשירם כו׳ ולאו משום דס״ל הכי לדינא דאינו כשר עד שיהיו בו כל הג׳ סי׳ שהרה אלא שעדין מסופק בדבר זו ורצה לעשות הנסיון כדי להכשירם לכל הנדלין ומה שסיים וכתב שזה מסתבר יותר כו׳ לאו לענין דינא קאמר כו׳ אלא לענין התי׳ לקו׳ השכנ״הג קאמר כו׳ ולאו לענין דינא קאמר שצריך כל הג׳ סי׳ להכשיר דעדין הספק במקומו עומד אנ״ד

אחר המחילה שותיה דמר לא ידענא מאהר שמני״ר נר״ו ראתה עינו תשו׳ ז״א איך יצאו דברים הללו מתחת קן קולמוסו ולו׳נעד הרב זר״א דלאו לדינא קאמר הבדיקה הלזו והרי הדבר ברור כשמש שלענין דינא קאמר לה. שהרי בראשית אמריו דעתו להכשירם או לפוסלם ע״י בדיקת ג׳ מהם וראיה לזה שכתב שם ויש לסמוך ע״ז הלכה למעשה דאם ל״כ לא שבקת חיי ע״כ ואם איתא כמ״ש מש״ה דלא באו דברי הרב אלא לתרץ קו׳ השכנ״הג מה הלשון אומרת הלכה למעשה כו׳ אלא ודאי דלענין דינא קאמר לה אלא דאה״כ כתב וז״ל כ״ז ר״ל שאנחנו צריכין הבדיקה למ״ד דאתרוג המורכב פסול וכ״ש דהאמת הוא דהדבר תלוי במחלוקת כנ״ל וא״כ כ״ל שפיר דכ״כ שאנו רואים כו׳ יש להכשירם בלי שום נסיון אחר מכח ס״ס כו׳ ע״כ נמצא מעיקרא הכשירם ע״י בדיקה ואח״ך בלי בדיקה מכח ס״ס בשופי וזה תימא רבתי ממכת״ר נר״ו איך העלים עיניו׳ דשפיר הוי דהרב ז״ל להלכה ולמעשה אמרה ומבואר מדבריו לענין כל הסימנים ומה שנסתייע מש״ה ממ״ש הרב ז״ל וכ״ש דיש לנו השתי סי׳ הנראים לעין כו׳

לפע״ד הוי סיוע שאין בו ממש שכונת הרב ז״ל פשוטה לומר וכ״ש דיש לנו השתי סימנים כו׳ שהוא סיוע לומר שאינו מורכב וזה נראה לפ״ק בכונת הרב ז״ל . ועפ״ה האמור אזלא ליה למכתו״ר מה שכתב וז״ל וגם בזה יש לנו לומר דמה שהכשיר הרב האתרים מכח אלו הג׳ שנבדקו מבפנים הגא כשנלקטו מאילן אחד שכל כונת הרב בדברים אלו הוא לתרץ קו׳ הכנ״הג דוקא ע״כ וזה לא יתכן לומר בדברי הרב ז״ל שכל דבריו אלו הם המדברים לענין השאלה שנשאל עליו והתם לא ניתן ליאמר שהם מאילן אחד ופשוט ובסוף דבריו כתב מש״ח וז״ל איך שיהיה בהא שלקינו ונחתי׳ דאתרוגים הבאים לפנינו ויש בהם הב׳ סימנים מבחוץ סימני אתרוג ואין שינוי ביניהם אפי׳ שבאו ממקום שמצויים שם מורכבים ואתרוגים מכשירינן להו בלי שום בדיקה מבפנים מכח ס״ס אנ״ד

והנה מריהטא דלישניה שכתב בלי שום בדיקה נראה דכונתו לומר דאפאם יכולים לעשות הבדיקה לא יעשו שום בדיקה ומכשרינן להו מכח ס״ס גם בדבר הזה לא כן אנכי עמדי דכל כמה שיכולים לעשות הבדיקה יעשו אותה ואם הוא בענין שא״א לבדוק מאיזה סיבה אזי בודאי שמכח ס״ס הם כשרים דמאחר דהזינן כמה מהם הגם דיש שתי סימנים שבחוץ כהוגן ואפי״ה מצאנו הסימנים שבפנים פסולים מכל וכל וכמ״ש בס׳ זכות אבות שכפי ההרכבה משתנים הסימנים וכמו שיראה כת״ר נר״ו שם נעקרי הד״ט דאסר השנעה אתרוגים שהביא הג׳ינוב׳ים והיו נחמדי׳ למראה ובפיטמא נראש׳ נאים ומהודרים יע״ש וכיון שנשתנו מחמת ההרכבה למה לא נעשה הבדיקה לצאת ידי כל הספיקות . וזהו הדרך הטוב והישר ומ״ש מש״ה אם באו אתרוגים ממקום ממקום שרוב האתרוגים שם הם כשרים והמיעוט הם מורכבים דמכשרינן להו מטעם כל דפריש מרובא פריש לזה אני אומר בהתברר בירור גמור שאלו האתרוגים הם מאותה העיר דוקא בזה מודינא למכתו״ר נר״ו דזה הוי דומה ממש למ״ש הכנ״הג בי״ד סימן ק״י הג״הט אות ל״א בענין הירקות יע״ש ובש״ע י״ד סי׳ רנ״ד סי״ג יע״ש ולא צריכא למי״ נמ״ש כת״ר נר״ו דאם רוב האתרוגים שבאותו מקום הם מורכבים דפסולים הם אך קשה לי בדבריו במ״ש אחר דאפשר שהם מאילנות הרבה דמי איכא ס׳ באם באו ממקום אחד מ״ק אתרוגים היאמן כי יסופר שלא יהיו מאילנו׳ הרבה ותל״ס

אסוף מגילתא כך היא דרכה של תורה ואנותנותיה דמר שמיכנא מניה ומנאי יתקלס עילאה התינה מעין כתיהה דאני תבל׳כבא כבוד תורתו ומלכותו נכוניה עדי עד ירבו

ירבו כמותו בישראל להוי רעיא דתירוס רישיה אכוליה כהנא. והוא עטירי עותרא סגיאא זרע רב יונתא וחי לעולם כיש את נפשו הרמ"ה וכהו"ן הדשו"ט ונאמן באהבתו הבא על החתום בע"ת ג'יבאלטאר יע"א בסדר סל"ת יהיה קרבנו ובשנת יאריך ימי"ם ע"ל ממלכתו הו"א ובני"ו בקר"ב ישראל לפ"ג בעי"ר המשתלח מרבנן קלישי ע"הק צפת תובב"א מקוה רחמי וחסדי האל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות להוציא לאור משפט ומעשהו הצעיר

מרדכי אישאו ס"ט

אחר כמה ימים חזי הוית בתשו' חסד לאברהם המחבר זכור לאברהם בא"ח סימן י"ג לכ"ט ע"א שהביא משם הר"ב בית דוד ביו"ד סי' וי"ו וטו"ב והר"ב לב"מ ח"ג בי"ד סי' ב' ומהר"י מולכו בספר אהל יוסף סימן ל' דעבדי ס"ס נגד פסק מרן ז"ל וכ"ן הביא משם הכנ"הג ביו"ד סימן מ"ב הגב"י אות כ"ו דעבד ס"ס נגד פסק מרן וכתב דהכנה"ג שינה את טעמו ממ"ש בסימן ק"ה הגב"י אות ס"ב יע"ש ע"כ ובתשו' כמו שכתבנו בפנים משם ספר קול אליהו ומספר עין זוכר והרואה יראה שדברי הכנ"הג שבסימן מ"ב נעלמו מהר"ב ק"א ומהר"ב חיד"א ז"ל

ולפקע"ד נראה לומר דהכנ"הג לא שינה את טעמו ולא ישנה והוא דס"ל כשעבדינן ס"ס נגד פסק מרן היינו דוקא היכא דכת המתירין הם רוב ומרן פסק ככת האוסרין המיעוט אבל אם מרן פסק כהרבים האוסרין והמיעוט הם המתירין אז לא עבדינן ס"ס והנה התם בסימן מ"ב הרוב מכשירין היכא דחסרה המרה וכמ"ש בדרכי משה שם ומש"ה עבד שם ס"ס אף נגד מרן משא"ך שם בסימן ק"ה רובא דרובא עומדין כסברת פסק מרן דאם אינו יודע אם נגע בכולן כולן אסורות וכמ"ש שם בב"י והכי דייק בלישניה הכנ"הג שם בסי' ק"ה וז"ל וכי תימא אנן נמי נעביד ס"ס כמו שעשאו הרשד"ם כבר כתבתי בתשו' שכתבתי בנדון זה הלא היא כתובה בתשו' סימן ק"ת שאנו שנוהגים לאסור במליחה בס' כדעת הרוב ורוב גדולי האחרונים כמעט כולם הסכימו לפסק זה משום שבהמנהג ע"פי הוראתו דין תורה ואין לס' עוד שמא לא בעינן ס' במליחה עכ"ל ומתבאר מדבריו דכשהרוב הם עומדין כסברת פסק מרן אז לא עבדינן ס"ס נגד מרן הקדוש זה נראה פשוט להליץ בעד הכנ"הג ודוק

נשמט ממקומו על מ"ש הרמ"ה נר"ו בדבריו וז"ל ואיןכונת הרב במ"ש ליש ריעותא' דהיינו אתחזק איסורא דריעותא להוד וחזקה לחוד עכ"ד ולא הבינותי היכן מצא חילוק זה זהרי פירוש דיש רעותא הוי אתחזק איסורא וכמ"ש בהדיא מור"ם ביו"ד סימן קי"ט סי"ל וז"ל ואם מכר לו דבר מבהמה שאתרע חזקת כשרות דאיתיליד בה רעותא ולא יכול לבדוק כו' ע"כ הרי מפורש יוצא מדברי רמ"א ודבריו אלה הם מיוסדים מהריב"ש ז"ל היכא דאתיליד ריעותא היינו דאתחזק איסורא והכל אחד הוא ופשוט. אחר ב' הדשי' שהשבתי להר' מהרמ"ה נר"ו האלהים אנה לידי ספר מכתב לדוד מהרב הגדול מהרד"ף זנ"ל שבא לחמיד לבא"י מהרי"ל נר"ו מעיר ליוורנו יע"א וכתב בא"ח סי' ה' יעו"ל ענין האתרו' שהיו מסתפקים בעיר ראגוזה יע"א וז"ל ומ"ת משה אמת ותורתו אמת דכל דאשכחן דרז"ל הסכימו ואמרו לפרי עץ הדר שבת ר' הוא אתרוג אין לנו להכשיר אלא מה שהוא אתרוג גמור ודאי ול"מ בי"ט ראשון דפשיטא דפסול שאין כאן לקיחה תמה דאתרוג שהרי מקנאו אינו אתרוג אלא אפי' בשאר ימים כו' משא"כ הכא דאין בפרי זה שום חלק קטן מגד האתרוג לבד בתוכן דאית לן למימר דלא מיקרי אתרוג כלל ואפי' מקנת אתרוג אין כאן ואין בידי תשו' הרב מהר"ס שאיך ז"ל לראות דבריו

שוב מצאתי בתשו' הרב ב"ח בסי' קל"ה שהאריך גם הוא לפסול אתרו' המורכב ומייתי לה מהאי טעמא דלא שמיה אתרוג כלל עכ"ב ואף אמנם מסיים מור"ם בתשו' הנז' והנה לא הוציא לעז על הראשונים שנהגו לברך על אתרוג כזה במקום הדחק מ"מ לא שבקינן היתר' לברך על אלו שלא בדוחק גדול עכ"ל והרב ב"ח שם לא פסיקא ליה לברך עליהם אפילו במקום הדחק ע"ש עכ"ד

ואחרי להיכא עפרות זהב לו תמיה לי מילתא איך כתב בעל הרב ב"ח שלא התיר לברך אפי' בשעת הדחק ואיך לא שלטא מאור עיניו שזאת התשו' מסי' קל"ה וסימן קל"ד הם מהר"ב פרישה והתשו' שם שבסי' קכ"ו היא מהרב ב"ח ושם בס"סי קל"ו מתיר הרב ב"ח אתרוג המורכב אלא דביטל דעתו לגבי דעת הרב פרישה היכא דאיכא אתרוגים אחרים בלי שום פקפוק אבל היכא דליכא אחרים מברכין עליהם וכמו שיראה הרואה שם וכמו שראיתי אחר שהשבתי להרב מהרמ"ה נר"ו בלוח הטעיות שבסוף תשו' הב"ח שכתב שהשתי תשובות דהיינו סימן קל"ד וקל"ה הם מהרב פרישה יע"ש וא"כ לפי עוצב חכמתו ובקיאותו מהרב מהרד"ף ז"ל תימא רבתי היא זאת לכתיב בעד הרב ב"ח ז"ל דאפי' בשעת הדחק לא יברך עליהם ואינו כן וכאמור

תו כתב שם במכתם לדוד וז"ל איך ביהיה דעת כולן הגדולים הללו דאסירי מדאורייתא ולכל הפחות מס' דאורייתא וכיון שכן אי ס' דאורייתא ניניהו באתרוגים דלא ידעינן אי מורכבים ניניהו או לא דלא אתחזק בהו לא היתרא ולא איסורא מעתה איכא לאורה לאכשורינהו לכתחילה אפי' שלא במקום הדחק מכח ס"ס שמא הלכה כאותם הראשונים שבית מור"ם שנהגו לברך עליהם במקום הדחק דס"ת דסברי לכשרין מדאורייתא ואת"ל לית הלכתא כוותייהו

פוותייהו שמא לאו מורכבין נינהו כלל ומתהפך נמי הוי לא שכבר כתב מאור עינינו הרא"ש ז"ל בתוספותיו דאפי' בס"ס אין להתיר לכתחילה ומה גם הכא דס' קמא אינו ס' גמור ושקול כשכבר הראת לדעת דכל הני רבוותא אסרי בפה מלא ולא מצינו אפי' חד פוסק שיתיר בפירוש עכ"ד

הנה בתר נשיקת הרצפה אימא רבתי איך סגר לנו את הדרך דלא מצינן למעבד ס"ס לכתחילה מאחר דהרא"ש כתב דאין להתיר בס"ס לכתחי' והנראה מדבריו אלה דפסיקא ליה מילתא פשיקתא תשו' הלזו מהרא"ז כאלו הוא מוסכם וכפי עוצם רבנותו ובקיאותו קשה לי טובא איך נעלם ממנו שהסכמת הפוסקים רובם ככולם דלא סברת הרא"ש וכתבו דאפי' לכתחילה עבדינן ס"ס וכמ"ש בכנה"ג א"ה סימן ס"ח הג"הט אות ז"ך וביל אהרן שם סימן ס"ח הגה"ט אות מ"ב יע"ש שהביאו אמבולה מפוסקים ראשונים ואחרונים דס"ל הכי ובפרט מ"ש בספר פרח שושן בי"ד כלל ג' סימן א' דל"ז רע"ב אחר שנשא ונתן כיד ה' הטובה כתב וז"ל ומ"מ למדנו דדוקא גבי יוחסין הוא דלא שרינן ס"ס לכתחי' משו' דמעלה עשו ביוחסין אמנם בכולהו דוכתי קי"ל ס"ס לקולא ואפילו לכתחילה וכנז"ל יע"ש וכן כתב בא"ה כלל ג סי' ב' דנ"ו ע"ד וז"ל על הכל כבר פשט' הוראה לכלל שיש בידינו דכל ס"ס לקולא וכבר עמל מהר"י הלוי ע"ז בתשו' והרבה להשיב ולהביא ראיות מן הגמרא ומן הפוסקים ובפרט מדברי הרמב"ם דמקלינן בס"ס אע"ג שלא נעשה עדיין מעשה יע"ש עכ"ד

וכן נלע"ד ממה שכתב הטור בי"ד סי' רצ"ג משם תשו' אביו הרא"ש וז"ל שהם תבואה' שרי לאחר הפסח מכח ס"ס ס' היא משנה שעברה ואת"ל משנה זו דילמא נשרשה קודם העומר ע"כ והרי התם לוקחים התבואה ובתר הכי עבדינן ס"ס להתיר ואין לך לכתחי' גדולה מזו וכן חזיתי בס' אור צדיקי' בקונטרים עץ הדע' מתהר"ם ן' חביב בכלל י"ו דס"ס מותר אף לכתחי' והביא ראיה מנדה דנ"ט ע"ב יע"ש וכ"כ בס' קול אליהו בי"ד סימן א"ך יע"ש וכ"כ בס' זרע אמת ח"ג בה' לולב סימן ע"ג דפ"ד ע"ג וז"ל וכבר קי"ל דסמכינן אס"ס להתיר אפי' לכתחילה כמ"ש בפ"ח בי"ד סימן ק"י בכלל הס"ס אות ד' ע"ש ומאחר עלות דבריהם דרבנן דעבדינן ס"ס אף לכתחילה דלא כהרא"ש הכי נקטינן ודבריו צ"ת

אכן מה שקשה לי יותר בדברי הרב ז"ל הוא שבסוף פסקא דדינא כתב וז"ל אבל כל שאין נמצאים אחרים בעיר הו"ל שעת הדחק וכדיעבד דמי ויש לסמו' על ס"ס להתיר לסמוך עליהם ואפי' בברכה כו' ע"כ והרי כפי מ"ש הוא גופיה בסימן הקודם דל"ב סע"ג בתר שהביא סברת הרא"ש כתב וז"ל אכן אנו בעניינו עמדנו ע"ז בחידושנו הנז' והעלינו דדוקא היכא דאיכא קצת פסילא יש להקל אף לכתחילה כגון שאנו באים לדון על ענין איסור בזה יש לסמוך על ס"ס ולהתירו לכתחי' דבזה מיירי הרשב"א ז"ל עכ"ד והנה כי כן בנדון האתרוגים ג"כ אם אינו לוקחן אין לך פסילא גדולה מזה ולמה כתב דכדיעבד דמי ומשום הכי התיר אותם והרי כפי דבריו שם היה לו להתירם אפי' לכתחילה ושכן הוא האמת ועוד קשה בדבריו במ"ש דבזה מיירי הרשב"א הרוא' יראה בדברי הרשב"א דלא מיירי בזה אלא הרשב"א מתיר בכל גוונא ודוק

תו קשה לי בדברי הרב ז"ל במ"ש הראת לדע' דכל הנהו רבוותא אסרי בפה מלא ולא מצינו אפי' חד פוסק שיתיר בפי' ע"כ ואחרי בקשת אלף מחילות מעצמותיו הקדושי' השתוממתי על המראה איך כתב שלא מצא בפי' חד פוסק שיתיר אינה שלא היו בידו תשו' מהר"ם אלשיך דשם הביא חד מהמורים שהתיר בפי' וכמ"ש בעניותין בפנים בהם כפי לשונו שכתב וז"ל שוב מצאתי בתשו' הר"ב ב"ח סי' קל"ה כו' מוכח בהדיא לתשו' הר"ב ב"ח היו נמצאים אלו ושם בתשו' סימן קל"ה שהיא מהרב פרישה וכאמור כתב בתחילת דבריו וז"ל ואשר תמה כת"ר כו' שמצא בתשו' כתיבת יד שהכשירו כו' ע"כ הרי דמצינו מאן דמתיר בפי' וכ"ש למ"ש בפנים דארבע סברות הם שהתירו אתרוג המורכב וא"כ דבריו אלה לא זכיתי להבינם ודוק

איך שיהיה מ"מ היוצא לנו מדברי הרב מהרד"פ דבעינן כל הסי' כאשר יראה הרואה בפירוש בדבריו הנעימים זאת ועוד אחרת דעבד ס"ס אף דלא הוי מחלוקת שקול תו למדנו מדבריו ז"ל מדעבד הס"ס מסברת הראשונים שהיו נוהגים לברך שהביא מור"ם ז"ל מכאן מוכח בהדיא דס"ל דהגם שלא באו לבריהם מאלו הראשונים שהיו נוהגים לברך על אתרו' כאן בעט ברזל ועופרת אפי"ה אחשביה להו ככתו' על הספר וכל זה הוי סייעתא לדברינו הניתנין למעלה וכאמור

וראיתי אחרי רואי שם בקונטרי' עץ הדעת בד"ד ע"א וז"ל אמנם נלע"ד הטעם שנסתפק הרשב"א בסימן אלף רי"ן הוא משום דס"ל דאע"ג דבס"ס אזלינן לקולא היינו בלבד שכבר נעשה אבל לעשות מעשה לכתחילה בס"ס אין ראוי לעשות כן דבכל המקומות שמצינו בתלמוד שמקילין בס"ס הם בדברים שכבר נעשו בדיעבד כגון טבעת ע"ז שנפלה לריבוא כו' והיא דפ"פ כל אלו המקומות כמו בדיעבד הם אבל לעשות מעשה בס"ס לכתחי' לא מצינו ע"כ

אחרי בקשת המחילה מעצמותיו הקדושי' תמיה לי מילתא טובא איך כתב לעשות מעשה בס"ס לכתחילה לא מצינו והרי הוא גופיה כתב בשרש ג' כלל י"ו דס"ס מותר אף לכתחילה והביא ראיה מנדה דנ"ט ע"ב

וכבי

ורבי יוחנן בחד ספיקא מטהר בס"ס מבעיא מהו דתימא הנ"מ דיעבד אבל לכתחילה לא קמ"ל ע"כ הרי מצינו דמר ניהו רבה עבד ס"ס אפי' לכתחילה והוא מהגמרא למוכח בהדיא לעשות מעשה לכתחילה, זאת ועוד אחרת קשה לי כיון שהוא הביא שם בד"ד תשו' הרא"ס אמאי לא הקשה להרא"ס מסוגיא זו דנדה דעבדינן ס"ס אפי' לכתחי' ומלבד דה' ונסתר מהמ'תו מה שרצה לומר נכונת דברי הרשב"א לא מצינן לאומרו שהרי הרשב"א כתב בסימן תנ"ו בהדיא דאף לכתהי' עבדינן ס"ס יע"ש ותשו' הלזו מהרשב"א הביאה הרפ"ח בכללי הס"ס אות ד' ראיה לדבריו דעבדינן ס"ס אף לכתהי' יע"ש

אלא דלכאורה נראה דברי הרשב"א פלגן בהדייהו דאיך כתב בסימן אלף רי"ו דברי' להתייעב בדבר ואיהו גופיה כתב בסימן תנ"ו דעבדינן ס"ס אף לכתחילה ברם יכולין אנו לתרץ ולומר מאי דמספקא ליה להרשב"א בסימן אלף רי"ו מפשט פשיטא ליה בסימן תנ"ו דאפשר לתשו' תנ"ו היא באחרונה ולא משגחינן בסימן רק בשיהיה כתיב משפט השנה זה נלע"ד לומר בעד הרשב"א ודוק

והנה כבר קדמני הרב מהר"א ישראל בספר קול אליהו שם בסי' א"ך שהקשה להרא"ס מסוגיית נדה הנז' והניחה בצ"ע יע"ש וראיתי בספר מועדי ה' דנ"ז ע"ב שרצה לתרץ הקושיא מהרב קול אליהו וז"ל וראיתי להרב קול אליהו בי"ד סי' כ"א שהקשה להרא"ס מדאמר בנדה דנ"ט ע"ב מ"ד הנ"מ דיעבד כו' ולע"ד משם ראיה דהא מהיכא ס"ד דה"מ דיעבד בס"ס וע"כ דה"ק מ"ד ניהוי בס"ס דעלמא דהנ"מ דיעבד קמ"ל בהא אפי' לכתחילה ממש' יתירה שהרי אפי' בס' א' מטהר ר"י שם וכ"מ מדלא אשמועי' דין זה בס"ס דאפי' לכתחיל' בשום דוכתא אלא התם עכ"ד

אחרי שאלת המחילה כדחזי לדבריו לא זכיתי להבינם דפשטא דשמעתא לא משמע הכי כאשר יראה המעיין אלא כונת המשנתא כמ"ש הר"ן בס' תורת שלמי' וז"ל ופרקי' דמשנה יתירא גמרינן דחד ספיקא דומי' דהרי ספיקי ומה תרי ספיקי אפי' לכתהילה בחד ספק' נמי אפי' לכתהי' ע"כ, הרי מפורש יוצא מדברי הר"ן דכונת הש"ס דבכל ס"ס אזלינן לקולא אפי' לכתהי' ואיך כ' קמ"ל בהא דכונתו לומר בהא דוקא אמרי' ס"ס אפי' לכתחילה אבל בעלמא לא ובזה רצה לתרץ קושית הרב קול אליהו מהסוגיא ואינו כן וכמו שיראה הרואה דהרב מהר"ס בן הביב שם בקונטרי' עץ הדעת הביא ראיה לדבריו מזאת הסוגיא עצמה וכאמור

ותו קשה בדברי הרב מועדי ה' במ"ש וכ"מ מדלא השמועי' דין זה בס"ס דאפי' לכתחילה בשום דוכתא אלא התם והרי מהר"י הלוי הביא ראיות מהגמ' לענין זה וכמ"ש בס' פרח שושן שם משמו ומה אעשה בתשובת מהר"י הלוי אינם נמצאים במקום הזה כדי להתבשם מתורתו הא ודאי דברים הללו לא ניתנו ליכתב ודוק

שוב ראיתי בס' נהפה בכסף הי"ד סימן ד' ד"ל ע"ב וכתב שגם הוא תמה על הרא"ס מסוגיא דביצה בהידושיו על הרא"ס בה' מגילה והנה הידושיו על הרא"ס מה' מגילה אינם אתי במציאתי לרזות מאיזה סוגיא הקשה ובתר הכי כתב וז"ל אכן מה שנלע"ד ליישב לדעת הרא"ס כי היכי דלא תיקשי ליה תשו' הרשב"א וגם הסוגיא דמסכת ביצה וכולהו דוכתי באיסורי ד"ס דרבנן דאנו מתירים לאכול לכתהילה הוא דלעולם כשכבר נולד הספק אז ודאי אנו מתירין לאכול לכתחי' וכדמוכח בתם' ביצה וגם בתשובת הרשב"א לענין ס"ס בדאורייתא אכן מ"ש הרא"ס ה"מ דיעבד הכונה הוא כשכבר נעשה המעשה של הס' אז אנו מתירים לו אפי' לכתחילה לאכול אבל לומר לו לכתחילה שילך ויכנים עצמו בס' דומיא לטומטום שנאמר לכתחילה לך והוצא י"ח לאהר משום דספיקא הוי ולקולא הא לא שרינן ליה והוי דומיא דעירוב דלכתחי' לא יכני' עצמו בס' עירוב ולכך אמרו אין מערבין אבל אם כבר עירב אנו מתירים לו לכתחי' לצאת ולבא כו' וה"ן בטומטום דוכוותיה וגם מ"ש מרן בסימן כ"ג הוא באופן זה שנתיר לו לכתהי' שילך לב"ה זה שהוא ס' ויקרא לכך כתב מרן דהיינו דוקא בדיעבד אם כבר הכנים עצמו ונולד הס' יצא אבל לכתהי' אין אנו מתירים לו שילך להכני' עצמו בס' עכ"ד

אחרי נשיקת כפות רגליו לענ"ד אין הי' עולה יפה בדעת הרשב"א שהרי דברי הרשב"א ברור מללו דס"ל דאפי' ליכנס בדבר לכתהי' ולהתירו בס"ס עבדינן ס"ס שהרי כת' וז"ל ואפשר דבלין היה להשתמש בו לכתהי' ככל ס"ס למותר אפי' לכתהילה אלא דעשה הרחקה יתירה באיסורי גויס ע"כ וכונתו פשוטה לומר ככל ס"ס למותר אפי' לכתהילה הוי הכי לא מבעיא היכא דבא הדבר לפנינו והס' עמו דמתירי' אותו אלא אפי' היכא שלא בא הס' עם הדבר בעצמו דהיינו קודם שנעשה המעשה אפי' ה עבדינן ס"ס ושרינן ליה וזהו שדייק בלישניה הרשב"א דמותר אפי' לכהתי' כיון דיש ס"ס מתירים בכל ענין וראיה לדברינו ממ"ש הכנה"ג בי"ד סי' ת"ו הג"הט אות ל"ה משם ספר משבית מלחמות וכמו שכן הבין הפ"ח בדעת הרשב"א ועוד מהסו' הנז' מנדה הוי הכך חילוקו וכאמור וא"כ דברינו צא"ת

וכתב עוד שם בס' נהפה בכסף סוף ע"ג וז"ל ומעתה דברי הרא"ס נכונים והיא סברת הרמב"ם ורש"י ומרן הכ"נ וה"ה עכ"ד ויען שאני גולה ומטולטל ואין דעתי צלולה

בלולה כדי לעמוד בשורשן של דברים כאשר עם לבבי בל"ן אי"ה בא"ח ס"ו ובפרט לעיין בזה שכתב שהרמב"ם קאי בשיטת הרא"ש וכפי מ"ש בס' פרח שושן משם מהר"י הלוי שהרבה להביא ראיות מהגמ' ומפוס' ובפרט מדברי הרמב"ם נר' בהדיא דהרמב"ם לא קאי בשי' הרא"ש וכאמור

א"ח הבט עיניך וראה מנגד קודם פסקא המתהלת וכתב עוד שם מה שנשמע משם וכנ"ל משם ס' משגית מלחמו' ומשם מהר"ן טרבותו דלכתחילה לא מיקרי אלא כשבונה או עושה אותו דבר עתה כדי לעשות מעשה אחר כך אבל אם כבר עשו המקוה לטבול בו לא מקרי לכתחילה וטובלין בו לכתחילה ומביאו בס' יד מלאכי בכללי הדינים אות שס"ט יע"ש הרי דל' לכתחילה הוי אפי' קודם שנעשה המעש' וכאמור

זה שייך לפנים בלעו"ב ע"א קודם פסקא המתח' וראיתי בספר פרי מגדים והנה אחרי מופלג ראיתי מ"ש בש"ס בכורות ד"ך רבי יהושע אומר אינו חוששות משום דרוב מעוברות יולדו' ומיעו' מפילות וכל היולדות הם מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מיעוט מפילות למחצה נקבות והו"ל זכרים מיעוט ולא חיישינן כלל למיעוט וזה הוי אליבא דרבנן דלא חיישינן למיעוטא ולפי זה הסוגיא קשה לי למ"ש הש"ך למה שהתיר הרוקח באשת כהן מעוברת להיות באהל המת הוי מטעם ס"ס והרי כפי הסוגיא דלא חייש למיעו' זכרים בלאו הס"ס היא מותרת ליכנס באהל המת ואפ' דהרוקח ג"כ שוי סברתו כך ומתוך פשיטותו לא הזכיר הסוגיא וצ"ע

סימן ח

זה מה שהשיב לי חביבי מהר"ס כרמי נר"ו

מתניתא דלית לה טימי . טובינא להכימי , לא פסיק פומיה מגירסא לילי ויומי . אשא קרו ליה ואשא שמיה , דיוקא הדר רחימא דנפשין הרב המופלא של"ר כמהר"ר **מרדכי** אשיאו נר"ו מן שמיא מיהב יהבו ליה שלמא רבא חינא וחסדא אכי"ר

הן דורשין תהלות סדר תפילות , לגורא תהילות , תאות צדיק יתן וימלא כל משאלות , שלום מעכ"ת יעלה אלף עולות , שנותיו כמו דור ודור בנעימים לבלות , כבוד תורתו ירום ונשא על גרן המעלות , יעט' כמעיל שמחה וגילות , ובא לציון גואל כבוד הלבנון בהגלות נגלות , יום בא לה' קץ גאולות כי"ר

והנה יד שלוחה אלי תשו' שלה מתעכ"ת ע"ע האתרוגים המורכבי' והאריך למעניתו בגודל הכמתו ועוצם פלפולו וקרני ראם קרנין בהם ינגח צפונה ונגבה וקדמה וימא על הרב ש"י ושאר מחברים ובהפלגנו זכר לנו במה שכתבנו במאמרינו סימן תרמ"ח סק"ח והספקזרוע קדשו להק' על כל פרט ופרט והנה כבר ידוע למעכ"ת שעינינו אי הרבים כהן עיני מראות ורוב למודי מפי השמועה ומנה שהגני ה' לחזור בעל פה ולאו בכל שעתא ושעתא מתרחים סופר שלי דינגרמא דעבירא"ה ואחר עד עתה לפתוח פתחי תשו' ומהאי טעמא גופא לא אוכל להשתע' בדברי קדשו בכל פרט ופרט ויהי הקנ'ר אמיץ וטרם החילי להשיב ע"ד כת"ר אפרש על שהתי והטעמים שהביאוני לכתוב מ"ש במאמרי וזה לדבר ברור הוא לפקע"ד שא"א ליתן סי' מובהקים בשינוי שימצא בין אתרוגים מורכבים לשאינם מורכבים אם לא בנסיונגמור שיהיו אילני אתרוג כשר ואילני מורכבי' שוני' רצוני אתרו' מורכבים על הלימונין ומורכבי' על מארנ"ץ ומורכבי' על תפוח או על מין אחר (עיין ביו"ד סי' רצ"ה ס"א) ונבדוק בהם היטב בפירות הגדלים בהם להבחין השינוי שבין האתרוג הכשר לפירות הגדלים במורכב על הלימוני"ץ ועל המרנ"ץ ועל התפוח ולראות השינוי הנמצא בין המורכבים שהר"י מפלווה ודעימיה כן עשו

וע"פ בחינה כזאת נתנו לנו שלשה סימני' מובהקי' והם שהאתרוגים המורכבים הם חלקים והכשרים בליטות קטנות בכל גופם וגובה להם ב' כי המורכבים העוקץ שלהם בולט ועוקץ האתרוג שוקע ג' כי תוך המורכב דהיינו המיץ רחב והמוהל שלו רב והקליפה התכונה קצרה ובאתרוג הוא להפך וכך כתבו הט"ז והמ"א ושאר אחרונים והנה איכא לספוקי אי כללא דמורכבי' דוקא דבעינן כלהו סי' לפוסלו או כללא דאתרוגים דוקא דבעינן הני שלשה סימנים להכשירו

והנה יש פנים לכל אחד מהצדדי' דאפשר שהמורכב על הלימוני"ץ יש בו אחד או ב' מן הסימנים הפסולים והמורכב על מארנ"ץ יש בו הסימן הג' או אחר עמו וכן למורכבים אחרים ואז נצטרך לו' שהאתרוג הכשר צריך שיהיו בו כל ג' סי' הכשרים ובהבצר אחד מהם יהיה פסול ואפשר ג"כ שכל המורכבים יש בהם ג' סי' פסול ואם נמצא באתרוגים שיש בהם מסי' כסול ולא כולם הוא משו' דיש מיני אתרוג חלוקים כמו שיש מיני ענבים חלוקים הרבה זה מזה בטעמם ובצורתם ובגרעינים שבתוכה וכלם ענבים הם וכן תנינו בתאנים ובתפוחים ובאגסים וכלם מין א' הם והרי מצינו לענין ערבה שיש שני מיני כשרי' אע"פ שאינן דומין ז"לו כמבוא' בא"ח סימן תרמ"ז והכי נמי אפשר

שכן הוא באתרוג שיש אילנות חלוקים. אע"פ שכולם מין אתרוג הם וכפי הנראה היה להם לרבותינו האחרונים לפרש ענין זה ועו' דמדמינו להרב השיירי שנתן סימן רביעי וכתב עליו הרב ע"ש שהוא סי' ברור ולא כתבו צריך עוד סימן ד' ושלא די בשלשה סימנים הנו' משמע קצת דלא בעינן לכלהו סימני כשרות ולזה כתבתי במאמרי שלא נתבאר היטב בדברי האחרונים כו' וסיימתי דמשמע לי טפי להיתר מלאסור משום דא"כ היה להם לפרש ולומר שהאתרוג שאינו מורכב יש בו ג' או ד' סי' הנו' כדי שלא ליתן מכשול לפני המעיין ולפי שאין הראיות מכריעות כתבתי משמע טפי להיתר מלאסור ולא החלטתי הדבר להיתר ומבואר מלשוני שאינו אלא להל' ולא למעשה

ועתה אבוא לפרש ולהשיב על דברי כת"ר ראשונ' אימא תימא יקר' עלי מעכ"ת איך לא עלה על דעתי כיון שיש לנו ס' בגוף באתרוגים אם הם מורכבים אם לא היה לנו להכשירם מכח ס"ס ס' אם אתרוגים אלו יהיו מורכבים ואת"ל יהיו מורכבים שמא הל' כלהקת הפוס' דאתרוג המורכב כשר ע"כ ואנא זעירא בתר למחוינא קידה קמיה דמר ובקשת הס"ר לא ידענא איך סמך כת"ר להצריך לברך מטעם זה הס"ס והנה לא נעלם ממני דאע"ג דקי"ל ס' ברכות להקל כל היכא דאית לן ס"ס מברכינן וכבר כתבתי זה במאמרי סימן ז' ובתשו' דמותיה בסימן תרמ"ח בענין אתרוג שיש בו נקב כל שהוא דנראה לי שיכולין לברך בי"ט ב' מכח ס"ס וכן כתבתי בעניינים אחרים והבאתי ראיה מספרי מהרא"ס ופסק כן מרן ז"ל בש"ע סי' תפ"ט ופי' הרב פרי חדש שהוא מטעם ס"ס אבל נר' דלא אמרינן הכי אלא כשיש ס' ממחלוקת שקול ברם הכא הנה כמעט כל האחרונים שדברו בעניין זה פסקו לאסור הלא המה הרמ"א בתשו' והר"י מכלו' והרב הלבוש והר"ש אלשיך והט"ז ומ"א ושכנ"הג וע"ש וא"ר ושאר אחרונים וכן מבואר בהר' ש"י ממ"ש בשם הר"ש אלשיך וממעשה שאירע בפראג בימי מר זקנו שכל חכמי צפת רבניה ושופטיה הרחיקו המורכב ופסלוהו ושהרב ש"ך שהיה רוצה להכשיר חזר בו גם הרב ב"ח סימן קל"ו ולא מצינו מקילין בזה כי אם הלבוש בשם יש רוצים להכשיר ובתשו' רמ"א סימן קי"ו בשם שואל שלא נזכר שמו ודחו דבריהם ולא ימצא בשום מדבר קולא בזה כי אם בס' פנים מאירות סי' קע"ג שכתב שבדיעבד יוצא ורמ"א שכתב שאינו רוצה להוציא לעז על הראשונים שנהגו היתר בשעת הדחק ועכ"פ נראה שאוסר ופשיטא דמחלוקת כיוצא בזה לא חשיב למעבד ממנו ס' כי דעת המקילין הוא בטל ולעיין מר במ"ש הרב חיד"א בספרו הבהיר מחזיק ברכה סי' ז' דממ"ש מבואר נגלה לעיני כל מעיין דבנדון שלפנינו פשיטא ופשיטא שסברתו שלא לחשיב דעת המקילין למעבד ממנו ספיקא והגם שבקונ' דברי מרדכי שהדפסתי בשנת תקמ"ו הארכתי להשיב על דברי הרב חיד"א לדחותם ולקיים מ"ש שם במאמר מרדכי סק"ג מ"מ אין משם ראיה לנדון שלפנינו ולא דמיא כעוכלא לדנא כאשר יראה המעיין דהתם עשינו ס"ס ע"י סברתו של הגאון הביאוהו א"א מהרי"א ומרן ולבוש וט"ז ושאר אחרונים נגד סברת הב"ח ואיזה אחרונים שחלקו על פסק הש"ע מה שאין כן בנדון שלפנינו שדעת המקילין לברך על המורכב הוא דעת יחידאה ואינו נכנס בסוג ספק אבר ע"כ לא הונח לי ולא ניחא לי להקל מכח ס"ס זה ולא ירדתי לסוף דעתו דעת עליון דמעכ"ת גופיה בתחי' דבריו כתב דרוב בנין ורוב מנין עלתה הסכמתם דאתרוג המורכב פסול ושלא נמצאו כי אם ב' או ג' סברות להכשיר ובסמוך זכר כתב ספק אם אתרוגים אלו יהיו מורכבים ואת"ל יהיו מורכבים שמא הלכה כלהקת הפוס' דאתרוג המורכב כשר ולא ידענא איה אפה מנא כת"ר להקת המקילין בענין זה כיון שכתב שלא נמצאו כי אם ב' או ג' סברות להכשיר ונראה שמטעם זה לא רצה הש"י ושאר מחברים בתשו' עליהם כת"ר להתיר מכח ס"ס

עוד הוסיף ידו שנית מעכ"ת להק' עלי במ"ש שאם לקטו הרבה אתרוגים מאילן אחד כו' יכולין לבדוק אחד מהם על כיון כו' איך די לנו להחזיק את האתרוגי' למורכבי' בבדיקת האחד לבדו והרי דבר זה הוי דלא כהלכתא שכדי להעמיד דבר אחד בחזקת איסור בעינן ג' וכמ"ש בי"ד סי' פ"ד כו' דנהי דנלקטו כלם מאילן אחד מ"מ יאו מציאות שקלא מעלמא דיכול להיות באילן אחד מורכב בענף אחת מהאילן דהיינו שהניחו שם יחור מהמורכב שהפירות מהיחור הם יותר טובים מפני שהוא מעורב משני כחות כו' וא"כ יכולין אנו לומר שזה האחד שבדק מאילן זה שנמצא פסול אפי' מבפנים היו היה מהענף שהרכיבו בו יחור מאתרוג מורכב אבל בשאר האילן עדיין נשאר לנו הספק אם הם מורכבים או לא והנה כי כן לא מצינו להחזיק אותם למורכבים עד שימצאו בג' מזה האילן שי' פסולות ע"כ תורף דברי כת"ר ידעתי אבי ידעתי שאפשר להיות שירכיבו בענף אחד מהאילן ולא בכולו ושמעתי מקדם שבאילן א' גדלי' ד' וה' מיני פירות חלוקים מצד ההרכבה ולאו מציאות שקילנא מעלמא

אמנם הוא מילתא דלא שכיח שאין עושים זה אלא בפירות הלוקים בצורתם ובתוארם להתמיה הרואים משא"כ בנדון שלפנינו שלא ימצא שינוי כלל במראה הפירות ואין חילוק בין אותם הגדלים מענף המורכב לאותם הגדלים מענפי האילן עצמו שהוא אתרוג כשר ומה טעם ירכיבו ענף אחד ולא כל האילן ודאי מילתא דלא שכיח היא ולא חיישינן לה ועוד שיש מקום לומר שאפי' למאי דקי"ל דמורכב פסול מ"מ אם לקחו יחור מהמורכב והרכיבוהו באתרוג כשר אפש' שלא יפעול שום שינוי והפירו' שיגדלו בו ימצאו דומים לגמרי לפירו' הגדלים באתרו'

באתרוג כשר שהרי יחור המורכב היה מאילן אתרוג כשר והיה שינוי בפירות שהיה מוציא בעוד שהיה מורכב על הלימונ"צאו מארנ"ץ ומעורבים בו שני כחות ואם חזרו ונטלו יחור מהמורכב הזה להרכיבו על האילן הכשר אין כאן עוד שני כחות מעורבים ולא יהיה בפירות הגדלי' מהאילן שום שינוי דהוי כאילו מרכיב אתרוג באתרו' והרי מצינו בי"ד סס"י רצ"ה שאעפ"י שאסור לקיים המורכב מותר ליקח יחור מן המורכב ולנוטעו במקו' אחר והכי דאינה הכרה גמו' לנדון שלפנינו כמדומה ראיה מי"א איכא

עוד נ"ל דאם באנו לחוש לחששא שחשש כת"ר שמא נטלו יחור מן המורכ' כו' א"כ גם אם נבדוק מהם ג' לא יועילנו לצאת מחשש' דשמא הג' שבדקנו הם מענף המורכב ושאר הענפים של אותו אילן יהיו כשרים וכן אם מצאנו ג' כשרים לא יועיל לנו להכשיר האחרי' דשמא יש מורכבים מענפים אחרים ואין לדבר סוף ולא דמיא להיא די"ד סימן צ"ד דתבשיל שהוא גוף אחד הא למאי דמיא לדין הנז' בא"ח סימן ל"ט גבי תפילין שנלקחו שלא מן המומחה דאם הם צבתים צבתים הוקחו מאנשים הרבה הם לקוחים לפיכך בודק מכל צבת ב' של ראש וא' של יד או ב' של יד וא' של ראש ולפי הנר' אם אירע שנתערבו הבתים לא סגי בבדיקת ג' קציצות אלא צריך לבודקם כלם הכי נמי לא מועיל בדיקת ג' אתרוגים וכ"ש כשהם מאילנות הרבה והמקומות חלוקים

ועוד בה שלישיה על מאי דכתיבנא במאמרי בס"ק הנז' והנה לא נתבאר היטב בדברי אחרונים אי בעינן כל הסימנים להכשיר או אם אינו פסול עד שיהיו בו כל סי' המורכב ואם יש בו אחד מסימני אתרוג כשר ותמה עלי כת"ר איך לא שלטה עיני שכבר בא הדבר מפורש בספר עמודי שמי' ובס' מר וקציעה של הרב יעבץ דבעינן כל הסימנים להכשיר וסיים שכדי להליץ בעדי יתכן שהספרים הללו לא באו בגבל קורתי קורא אני על כת"ר חכם עדיף מנביא שלא נראו בגלילותינו הספרי' הנז' והרי הוא כמבואר בקונטריסי דברי מרדכי בב' או ג' מקומות דברי הרב מ"וק בשם מופת דורנו הרב מחזיק ברכה וכתבתי שלא נגה עלינו אורם גם ספר זכות אבות שהזכיר כת"ר וחלק ג' של שכר וזרע אמת לא ראיתים עד הנה .

ועוד הגדיל עלי כת"ר תימא במ"ש ומ"ש לי עפי להתיר מלאסור ושאח"ך מצאתי בס' ש"י סימן ל"ו שמדבריו שם משמע כמ"ש דאינו פוסל עד שיהיו בו כל סי' המורכב וכתב עלי כת"ר לא ידענא היכן ראה דמשמע כן מדברי הרב ש"י ואדרבא משמעות דברי הרב ש"י המעמיק בדבריו יראה וישכיל דס"ל בהדיא הב' מסימני אתרוג ונכרת הסי' מהמוץ שבתוכו שאתרוגים כאלו הם פסולים והאריך כת"ר לפני

זה בפירוש דברי הרב ש"י והיוצא מדברי קדשו שהפי' שהבנתי בדברי הרב ש"י לא ניתן לאמר

ואחר בקשת המחילה והשתטחי לפני כפות רגליו נלפע"ד שא"א לפרש בשום פנים דברי הרב ש"י שמדבר באתרוגים שיש בהם ב' סימני כשרות מבחוץ כאשר הבין כת"ר וזה שהרב ש"י כדי להשוות דעת הר"ס אלשיך שלא הזכיר כי אם סי' המוץ עם דעת הר"י מפלווה שהובא בתשו' רמ"א סימן קכ"ו שהזכיר ג' סימנים כדי שלא יחלקו במציאות כתב שי"ל דבאמת עיקר הסי' מובהק הוא מבפנים מהקליפה ומוץ שבתוכן לא דמהיכי תיתי לחותכו ולבודקו מבפנים ולפסול האתרוג בודאי בידים לכן נותן עוד בו שני סימנים שהם מבחוץ ואז אם ניכרי' בהם אותם סי' מבחוץ אז חותכין כנ"ל הנה מבואר נגלה דר"ל שהר"י מפלו' נתן הנהו סימנים שמבחוץ כדי שלא נצטרך לחתוך האתרוגים מבפנים לפוסלן בידים וא"כ מוכרחים אנו לומר במ"ש אם ניכרים בהם אותם סי' אז חותכין כו' האי ניכרים ר"ל שניכרין מבחוץ סי' פסלות וא"א בשום פנים לפרש האי ניכרין דר"ל שניכרין סי' כשרות מבחוץ דאם כן איך יתישב מ"ש שהר"י מפלווה נתן בו עוד ב' סימני' כדי שלא להצטרך לבדוק האתרוג מבפני' ולפוס' בידים והרי לפי פירוש מעכ"ת בדברי הרב ש"י אע"פ שהסי' שבחוץ הם סימני כשרות צרי' להתכו ולבודקו מבפנים וא"כ מה תועלת יש לנו בידיע' הב' סימנים שמבחוץ לשלא נצטרך לפוסלו בידים והא העולה מדברי הרב ש"י כפי הבנת מעכ"ת שהר"י מפלווה בא להחמיר ולהצריך ב' סימנים אחרי' לפסול האתרוג מבלי שנבדוק אותו מבפני' וזה הפך ממשמעותו ועוד שכפי זה נראה שהם חלוקים לגמרי עם הר"ס אלשיך אלא ודאי פי' דברי הרב ש"י כמו שכתבנו שבא לומר שיש לנו סי' מבחו' שע"י לא נצטרך לחותכו ולבודקו מבפני' ויוצא לנו מזה שאם הסי' שמבחוץ הם סי' כשרות מוקמי' ליה אחזקתיה ואין צריך לבודקו מבפנים כלל אף ע"פ שהסי' שמבפני' הוא היותר מובהק ואם הם ניכרים בפסול או עושים הבחינ' מבפנים כדברי הר"ס אלשיך ואם נמצא הסי' הפנימי בתקנתו מכשרינן ליה ומבואר מזה דס"ל להרב ש"י דעכ"פ אין צריך שיהיו כל סימני כשרות להכשי' וסובר שכן הוא דעת הר' השיירי ושקושיתו היא כשהסי' שבחוץ הם סי' פסלות ועל זה קאמר מה יועיענו הסי' הג' כלומר שלא נוכל להכשירו על ידי בחינת הסי' הג' משום שהוא נפסל כשנחתוך אותו לבודקו ולזה תי' הרב ש"י שיועיענו ויועילנו הסי' הג' בשנחתוך ב' או ג' מהם ועל פיהם יכשרו או יפסלו האחרים ואין אני אומר שפי' זה בדברי הרב השיירי ז"ל הוא מוכרע דשפיר מצינן לפרושי דברי הרב השיירי ע"ד שהבינם מעכ"ת דיש פני' לכל שני הצדדים וכמבואר ממ"ש במאמרי אחר דברי הרב השיירי והע"ש

והע"ש שלא נתבאר היטב בדברי האחרונים אי כו'רק אומר אני שמוכרחים אנו לומר שהרב ש"י הבינו בדרך שהזכרתי דלכע"ד אין מקום ליישב מ"ש הרב ש"י שא דמהיכא תיתי להתכו ולבודקו מבפנים ולפסול האתרוג בידים ושלכן הר"י מפדווה נתן עוד ב'סימנים מבחוץ כו'עפ"י הבנת כת"ר

ומיהו נהי דפשיטא לי דכונת הרב ש"י כמה שכתבתי מ"מ לענין מעשה לא החלטתי הדבר כמבואר מתוך דברינו במ"מ וכנז"ל וכ"ש השתא דאייתי לן מר דברי הרב יעבץ בשני ספריו הנז' והרב זכות אבות דמבואר דס"ל דבעינן כל הד'סימני כשרו' כדי להכשיר לברך עליו אמנם נ"ל שכל שאנו רואים הב'סימנים מבחוץ כהקנתא א"צ לבדוק בסימני' שמבפנים ולא מחזקינן ריעותא אם לא ששמענו וידענו שממקום שבאו רובם מורכבים אלא מוקמינן להו אחזקתייהו ואמרינן כל דפריש מרובא פריש דאם באנו להוש להששות רחוקות לא תועיל לנו בדיקת ג'אהם כיון שהם מהרב' אילנות ומגינות חלוקות כנז"ל ואילכך נר'דיותר טוב שלא לבודקם ול סמוך על הרוב והרי אתרוג של ערלה כסול כמבו'במשנה וגמ' פ'לולב הגזול וכתבוהו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ושכך ערלה בח"י אסור ולא מצינו כתוב בספר שבא"י חוששין דילמא אתרוג של ערל'הוא והטעם משו'דאזלי' בתר רובא וכמ"ש בש"ע י"ד סימן רנ"ד סי"ו לענין יין של גפני'של עכו"ם והכא נמי לכוותא סמכינן לרובא ואפשר דלזה הפוסקים הראשוני' ומרן אחריהם לא דברו בדין אתרוג מורכב משו' דלישרא' אסור להרכיב ולקיים אותם והאתרוגים הנלקחים מן העכו"ם לא חיישינן בספיק'משום דאזלינן בתר רובא ומ"מ לענין הנדון שנשאל עליו מעכ"ת שנמצא ד'מו'בסימני פסול מבפנים מודינא דאין להכשיר הג'הנשארים מספק משום דרגלים לדבר זהו הנרא'לפ"ד הקלושה ועלי דמר קא סמיכנא לברור אוכל מתוך פסולת והבודק מהבלתי בודק ומעין פתיחה סמוך לחתימה כפילנא שלמא לאבי התעודה והחכמה, יעלה בטוב על אחת כמה וכמה, עוד ינוב בשיבה, ברוב אונים ועצמה, יאיר שבעתים כאור החמה כנפש הטהורה והרמה, וכנפש קשור בחבלי אהבתו המשתעשע בתורתו החותם פה

ע"יש ט"ו לחודש טבת לסדר ולפרט שם הא' **שפרה** כלי כפר' והסורי מחברא הצעיר והזעיר

מרדכי

כרמי ס"ט

סימן ט

זה מה שהשבתי לרב חביבי מהר"ש כרמי נר"ו על מה שכתב על דברי הראשונים

נהר דעה נחל נובע מקור חכמה אין חקר לתבונתו רחבת ידים, אהל מא'יר לארץ ולדרים אור זרוע לצדיק כזהרים לנו לעינים, אינו אלא שר'ף עיר וקדיש שקדשוהו שמים, הדר הוא הדרת קדש הרב המופלא כבוד ה' מלא כמה"ר מרדכי מן התורה נר"ו הולך ואור כאור החמה יהיה שבעתים כיר"א

הלא מראש יעבור שלום שלם ישלם ארבעתי'ם והדר מנל'י למען יאריך ימים ושנים ושנות חיים דשנים ורעננים ימים על ימי מלך יוסיף ויהי נא כי שנים, כיר"א כתב הקדש האיר וזרח תורת אמת ויאורו עיני מאירת עינים, ויגיל כבודי כי כנה אל האזוב אשר בקיר תולעת ולא איש כפיפה שאין לה אזני' במקום גדולתו כאן נמצאת וכאן היתה ענוה ארך אפים, זאת היתה לי ליכנס לפני'ממחיצתי' כעבדא קמיה מריה וכאב את בן ירצה גדולה אהבה רא"ש רחמת'ים. ואף אם נטיתי קנת מדרכיו תורה היא וללמו'אני צריך ואענותנותיה קא סמיכנא מלך מוחל וסולח בכפלי כפלים

בראשית אמריו וז"ל וזה דבר ברור הוא לפע"ד שא"א ליתן סימנים מובהקים בשינוי שימצא בין אתרוגים מורכבים לשאינם מורכבים אם לא בניסיון גמור שיהיו לפנינו אילני אתרוג כשר ואילני מורכבי'שוגים כו'ואין ספק אצלי שהר"י פאדוב'ה ודעימיה כן עשו ועפ"י בחינה כזאת נתנו לנו ג' סימנים מובהקים אח"ד

אחר נשיקת הרצפה קמיה מני"ר נר"ו דבריו לא זכיתי להבינם מאחר דאין ס' אצלו וג"ך אצלינו שאלו הסימנין שנתנו לנו המאורות הללו הם מובהקים למה הצריך מעכת"ר נר"ו כדי לעשות הנסיון גמו'שיהיו לכינו אילני אתרוג ואילני מורכב אפי' בלא האילנות לפנינו יכולי'אנו לעשות הנסיון גמור וכמו שעשינו וכמ"ש בדברי הראשונים וכאמור.

עוד בא בד"ק וז"ל ועתה אבוא להשיב על דברי כת"ר ראשונה כו'לא ידענא איך סמך כת"ר להצריך לברך מטעם זה הס"ם הנה לא נעלם ממני דאע"ג דק"ל ס"ב להקל כל היכא דאית לן ס"ס מברכינן וכבר כתבתי זה במאמרי סימן ז'ובתשובה רמזתיה בסימן תר"מ"ח בענין אתרוג שיש נקב כל שהוא דנ"ל שיכולין לברך בי"ט ב'מכח ס"ס כו'והבאתי ראיה מדברי מהרא"י ופסק כן מרן בש"ע סי'תפ"ט ופי"ש הר' פ"ח שהוא מטעם ס"ס אבל נראה דלא אמרינן הכי אלא כשיש ספק שקול ברם הכא הנה כמעט כל האחרוני'פסקו לאסור ה"ה הרמ"א כו'ושהרב ש"ך שהיה רוצה להכשיר הזר בו גם הרב ב"ח סימן קל"ו ולא מצינו מקילים בזה כי אם הלבוש בשם יש רוצי'להכשיר וכתבו' רמ"א סימן ק"ו

בשם

בשם יש רוצים להכשיר ובתשו' רמ"א סימן קי"ו בשם שואל שלא נזכר שמו ולהו דבריהם כו' ופשיטא דמחלוקת כיוצא בזה לא חשיב למעבד ממנו ספיקא כי דעת המקילין הוא בטל כו' מה שא"ך בנדון שלפנינו שדעת המקילין לברך על המורכב הוא דעת יחידאה ואינו נכנס בסוג ס' אשר על כן לא הונח ולא ניחא לי להקל מכח ס"ס זה ולא ירדתי לסוף דעתו דמעכ"ת גופיה בתחילת דבריו כו' ולא ידענא אמאי מנא כת"ר להקת המקילין בענין זה כיון שכתב שלא נמצא כי אם ב' או ג' סברות להכשיר אח"ד

אחר שסתעתי לפני עפרות כפות רגליו נוראות נפלאתי ע"כ דבריו אלה ראשונה במ"ש איך סמכתי להצריך לברך מטעם זה הס"ס מאריה דאברהם לא ידענא היכן מנא כתיב בדברי שהס"ס שעשיתי הוא בענין הברכה הכן לא עסקינן אלא בענין אי כשר או פסול אי מכשרינן ליה עפ"י הדין ממילא יכול לברך ואי פסלינן ליה כיון שהוא פסול ברכה מאן דכר שמיה אבל לענין ברכה לא עברתי בדרך זה שהרי כל שקלא וטריא למצינו בפוסקי' בענין ס"ב להקל היינו כשהמחלוקת הוא בברכה אי מברכינן או לא אבל כשהמחלוקת בעשיית המצוה ועושה המצוה אז בודאי חייב לברך לכ"ע וכמ"ש הרדב"ז בתשו' בהדיא משם כפתור ופרח והרדב"ז הסכים עמו ומביאו הרב מופת הדור חיד"א ז"ל בס' עין זוכר באות ב' אות כ"ט יע"ש וכן במי רגום בזכרוני כי זה למעלה משלשים שנה שעמדתי על ענין ברכת תפילין ביוסט"ב שהרב דב"ת בח"ג מביא ראיה לדבריו לענין ברכ' תפילין בט"ב מתשו' הלוו מהרדב"ז ז"ל ומה העשה שאין ס' לב"ת מצוי במקומות הללו וא"כ בנ"ד ג"כ שהם דאית לן באתרו' אלו אם כשרים או לא אם כשרי' אנן מברכי' בשופי ולית לן שום עסק לענין ברכה כלי שנאמר אי מברכינן בס"ס או לא וכאמור

שנית במ"ש מסי"ח ופירש הרב פ"ח שהוא מטעם ס"ס אבל נראה דלא אמרינן הכי אלא כשיש ספק ממחלוקת שקול כו' ע"כ והרי הרואה יראה למדברי הרב פ"ח הללו נפקא לן דס"ל דאפי' דלא הוי מחלוקת שקול עבד ס"ס והוא דבמספר הדורות תפסו הראשוני' והאחרונים כסברת בעל ה"ג ודעמיה הגם שלא באו לדבריהם בעט ברזל ועופרת ככתובים דמו ואמינא לה ממ"ש הכהן הגדול סבא דמשפטים בס' בתי כהונה ח"ב ד"ט ע"א וז"ל הנה האמור בזה במונח שהיתה הלכה רופפת בעלמא דין פלוגתא דר"ת ושאר רבוותא ואתנם כי אתינן עלה מסוגיין לעלמא דאולא דלא כר"ת ופשטא ההוראה לפי הנראה בכל תפוצות ישראל כסברת החולקי' ואפי' בשבת אף כי לפי הספרי' הנמצאים נראה שרוב הראשונים תפסו עיקר כסברת ר"ת מ"מ הואיל ובמספר הדורות מדור דור סוגיין לעלמא דלא כוותיה אית לן למי' במאי ומקדם

גמרו רוב הראשונים דלא כר"ת אלא שלא זכינו לדבריהם בכתובים וכענין מ"ש מהריק"ו שרש ג"ד ענף ב ע"ע כו' עכ"ל · והשתא במחלו' ר"י ודעמיה דס"ל בענין הספירה דכל לילה ולילה הוי מצוה בפני עצמה ובעל ה"ג ודעימיה פליגי וס"ל דבעינן תמימות וכן פסקו בפסקי תוס' שם במנחות יע"ש וסוגיא דעלמא הכי אולא וכמ"ש מרן הקדוש ז"ל בש"הט בסי' תפ"ט היכא דדילג יום אחד שיספור בשאר הימים בלא ברכה יע"ש ואפי' אם המצא ימצא בספרים דהרוב הם עומדין בסברת ר"י מ"מ הרוב נהפך סברת בעל ה"ג כיון שמדור לדור תפסו הראשונים והאחרונים כסברת בה"ג וכמ"ש בס' ב"ך וכאמור ואפי"ה הרפ"ח עשה ס"ס עם סברתו הגם דלא הוי מחלוקת שקו' וכ"כ בס' מקראי קדש בסימן תפ"ט דהוי מטעם ס"ס יע"ש וכ"כ בס' זרע אמת בח"א סי' ס"ו דע"ב ע"ב במסופק אם דילג יום א' שכתב שהוא מכח ס"ס יע"ש · ולפום מאי דאמרן גם הם עבדי ס"ס אף דלא הוי מחלוקת שקול וכאמור

ובר"י מן דין ומן דין מצאנו ראינו אמבואה דרבנן ראשונים ואחרונים דעבדי ס"ס אף דלא הוי מחלוקת שקול ראשון לכל דבר שבקדושה מהרי"קו בשרש קע"ב דר"ו ע"ב וז"ל דאע"ג דסתם ס' ודאי ר"ל פלגא ופלגא מ"מ לא נמנעו הכמים מלקרוא ס' אפי' לדבר שאינו שקול אלא אפשרי רחוק כו' ע"כ ודברי מהרי"קו טו הביאם בסדר אליהו רבא לכ"ה ראיה לדבריו דהעלה לעבדינן ס"ס הגם דהס' הוי מילתא דלא שכיח יע"ש וכי תימא דיאמר האומר דאינו ראיה מהרי"קו לדברי מהרי"קו שכתב לא נמנעו חכמי' לקרו' ס' אכי' אפשרי ורחו' לא איירי בענין ס"ס אבל אה"נ דאם באו להתיר מכח ס"ס יסבור מהרי"קו דבעי' מחלוקת שקול אף אתה אמור לו דאי מהא לא איריא דראית ס' אליהו רבא מדברי מהרי"קו הוי כראי מוצק שהרי מהרי"קו כתב עוד שם סמוך ונראה וז"ל ועוד ראיה ברור' מדגרסי' בפ"ב דנדה רמי בר שמואל כו' ופשיטא דמדהוי ספיקו טהור דודאי אין הדבר שקול כו' ואפ"ה קרי ליה ס' כיון דלא הוי ודאי גמור כו' וכ"ש הוא דקרי לזה ס' ואע"ג דלאו ס' גמור הוא אלא חששא רחוקה דמן הדין הוה לן למיזל בתר רובא וחזקה מ"מ שפיר מיקרי ס' ע"כ

הרי מבואר דמהרי"קו ז"ל קרי בחיל דאף ע"ג דמן הדין הו"ל למיזל בתר רובא וחזקה מ"מ שפיר מיקרי ליה ס' וא"כ מאחר דאחשביה לס' נגד רובא וחזקה מאין הרגלים לו' דבענין ס"ס לא אחשביה לס' כיון דאינו שקול אלא ודאי הדבר מוכרח מדבריו דלא שאני ליה דאף לענין ס"ס שפיר חשיב ליה לספק ודוק

וכן כתב בס' הרוקח סי' שט"ו ומביאו הש"ך בי"ד סימן שע"א סק"א והמ"א בסימן שמ"ג סק"ב באשת כהן מעוברת מותר ליכנס באהל המת דס"ם הוא ש'נפל ש'בן קיימא ואת"ל

ואת"ל כן קיימא ס'זכר ס'נקבה ע"ש וקי"ל דרוב יולדות וולד של קיימא ומיעוט מפילות הרי דגם במיעוט נגד הרוב שפיר חשיב ס"ס וכ"כ בפשיטו' בתשו' הרמ"ע מפאנו סי' קכ"ו יע"ש וכ"כ בס' משאת משה בחי"ל סימן ו'דמ"א ע"ב דאף נגד המיעוט ואפי'סברת יחיד חשיב ס"ס יע"ש וכ"ן כתב בס'משפטי' ישרים סי'ס"ד וכ"כ מהר"י הזן הביאו בספר תורת חסד סימן ז'יע"ש וכ"כ בספר שמן המור חי"ד סימן ה'ד"מ ע"ב דעבד ס"ס אפי' בסברת יחיד והיא סברת חכם צבי יע"ש ובספר קול אליהו בא"ח סימן ו ס"ל כן בפשיטו'ואתיא בידיה מ"ש המבי"ט סימן פ"ה שכתב דמעולם לא עשו מעשה כמ"ד למומר אין לו זיקה ביבמתו היכא דאיכא ספק אם הוא אח מאב או מאם יש לסמוך אמ"ד למומר אין לו זיקה ׳

והרב המאסף בכנ"הג א"ה סימן קנ"ז הגב"י אות י"ב הביא לדבריו אלו מהמבי"ט וכתב דטעמו הוי משום ס"ס גם מדברי הת"הל במסופק אם מנה או לא מנה אם אוכל שאר לילות מוכח להדיא לפי מה שפירשו בדבריו הרב פ"ח והרב מקראי קדש דאף לסוגי'דעלמא לא קי"ל כההוא פוסק מ"מ היכא דאיכא ספיקא אחריתי מצטרף בהדי דידיה ועבדינן להו תרי ספיקי כמבואר אצלי אל מקום אחר וכן יש לי להוכיח מדברי הרא"ש בפ"ב דכתובות גבי בעי רבי ירמיה אינה מחזקת אלא אחת מהו ומאי שנא משני שבילין כו' שכתב וז"ל ורב אלפס פסק לקולא כיון דהוי תלמודא בו'דאמרי' בכל חדא וחדא שמא נחבאת ואת"ל לא נחבאת שמא לא נטמאת ע"כ אלמא אע"ג דלרבי יוסי כבת אחת דמי וליכא למי'בכולהו שמא נחבאת אפי'ה חשיב ליה ספק ומוכרח לטעמ'דאע"ג דהלכה כר' יוסי מ"מ כיון דאיכא ספיק' אחריני מספקינן כמי שמא נחבאת כלומר שמא הלכה כר'יהודה דמלמה ליה לזה אה"ז ׳ ולפי האמור יש לתמוה על הרב כנ"הג בי"ד סימן ק"ה הגב"י אות ס"ב ועוד נראה להסביר פנים לסברא זאת ממ"ש מהר"ם אלשקר סימן צ"ל בשם הרא"ש בחילו' דאע"ג דאונס לא שכיח ושמא הויא ברצון עכ"ז היכא דאיכא ספיקי אחריני אמרינן ס'באונס ספק ברצון וכההיא דפ"ק דכתובות יע"ש אף ה"ן לכוותא וק"ל עכ"ד מס' קול אליהו וכן ראיתי להרב מופת הדור חיד"א זצ"ל בספר עין זוכר באות סמך אות ל"ב שכתב וז"ל ס"ס אין לעשות ספק בדבר שנקבעה הלכה בש"ע דקבלנו הוראות מרן וכן אין לעשות ס' בדבר שהמנהג פשוט כחד מרבוותא הרב כנ"הג בתשו'בעי חיי ח"ל סימן ק"ז דס"ג ע"ג וסימן ק"ס דפ"ו ע"ל

אמנם נהירנא דכמה אחרונים עבדי ס"ס אף בדבר שפסק מרן לאסור כל שיש חולקין עושין ס' מזה ועיין מ"ש אני בעניי במה"בר א"ח סימן ז' ואחר זמן רב עתה הקול נשמע ספר קול אליהו ש"ות מהר"א יברט

וע"ש בא"ח סימן ו' שתמה על מ"ש הכנ"הג בי"ד סימן ק"ה הגב"י אות ס"ב שכתב כמ"ש בתשו' הנז'עכ"ד

ומאחר עלות דבריהם דרבנן וגם אחרוני זמנינו לעבדי ס"ס בכל גוונא אפי'דלא הוי מחלוקת שקול ואפי' בסברת יחיד נגדרבי'הגם דהמנא ימנא דרבי'חולקי'ע"ז מ"מ אנן בדידן בעקבותיהם עבדינן ס"ס כמותם ובנ"ד דאיכא ג'וד'סברות דאתרוג המורכב כשר ה"ה החכם השואל שהביא הרמ"א בסימן קי"ו וכן החכם הפוסק שהביא מהר"ם אשיך בס"סי ק"י והרב"ח בתשו'ס"סי קל"ו והסברא שהביא הרב ב"ח מתשו'כ"י כמו שאכתוב בס"ד והא איכא רבים לסוברים דלא בעינן מחלוקת שקול וכמו שיראה הרואה בדבריהם ובטירותם וכאמור הנה כי כן למה לא נעשה ס"ס מילתא כדנא וא"כ על משמרתי אעמודה כמ"ש בדברות הראשונים ודוק

ואת הפלשה במה שכלל משי"ח להב"ח בכלל הסוברים דאתרוג המורכב פסול על הדבר הזה ענ"ה האלון הס"ר שהרי מ"ש הר"ב ב"ח שם בתשו'סימן קל"ו הוא תשו'על מה שהשיב להב"ח הר'פרישה שהר'ב"ח שאל ממנו שתי שאלות והשיב הר"ב פרישה בתשו' סימן קל"ד וקל"ה והם מהרב פרישה והמדפיסי' טעו וכתבו בסוף אלו השתי תשובות שמו מהב"ח ואינו כן כמו שיראה הרואה בתחילת דבריו שם בסימן קל"ד ובריש סימן קל"ה ובריש סימן קל"ו שהב' תשו' הנז'הם מהרב פרישה

ואחרי כותבי זה ראיתי בלוח הטעיות שבתשו' הרב"ח שכתב שתשו' קל"ד וקל"ה הם מהר'פרישה'יע"ש ואם הייתי רואה זה מקודם לא היינו צריכין להאריך כ"כ ודוק וסימן קל"ו היא מהרב ב"ח ובריש סימן קל"ה כתב הרב פרישה וז"ל ואשר תמה כת"ר אשר עלה על דעתו לפסול אתרוג המורכב שקורין גרצי וכתב שמצא בתשו'כ"י שהכשירו ושגם ראה לפניו שנהגו התר מעולם וגם כתב להוכיח שהן כשרים כו'ע"כ ובסימן קל"ו השיב לו הרב"ח על שתי תשובות הנז'ונסו'דבריו כתב שם הרב"ח להתיר המורכב משום דאף דאינו דומה לאתרוג מכל צד מ"מ כיון שהוא מינו יוצאים בו אלא דביטל דעתו לגבי דעת הרב פרישה שהכריע דלכתחי'אין לברך עליו כשיש אחר בלי שום פקפוק אבל כשאין אחר מברכין ושכן נהגו לברך בכל מקום ע"כ הרי דהרב"ח קרי בחיל להתיר וא"כ תימא רבתי ממני"ר נר"ו איך מכנה להר' ב"ח בכלל האוסרין ואינו כן דהרב ב"ח הוא מלהקת המתירין וכ"כ בס'זרע אמת ח"ג בה'לולב סימן ע"ג הביא להרב"ח בכלל המתירין יע"ש ומינתה כפי דברי הרב פרישה שם בריש סי'קל"ה שכתב שהרב"ח מצא בתשו' כ"י שהכשיר אתרוג המורכב נפק"ל הסברא ה"ד להכשיר אתרוג המורכב ופשוט הוא וכאמור

ואת

ואת ר' בע' מ"ש מני"ר נר"ו וז"ל ופשיטא דמחלוקת כיוצא בזה לא חשיב למעבד מינו ספיקא כי דעת המקילין הוא בטל מסא"ד בנדון שלפנינו שדעת המקילין לברך על המורכב הוא דעת יחידאה ואינו נכנס בסוג ספק אא"ד

ואחרי בקשת אף מחילות מהו"ד רבנותו תמיה לי מילתא טובא איך כתב דדעת המקילין בטל הוא ואינו נכנס בסוג ס"ס וכי המתירין הללו קטלי קני באגמא נינהו והרי השו"ת מהרמ"א הגם שמביאו בלי שם שהתיר בודאי אי לאו דהוי גברא רבא לא היה נכנס בתחום שאינו שלו ולכתוב לאדם גדול ומפורסם כרמ"א וכתב לו שדעתו להכשיר והביא ראיה לדבריו אם לא שודאי הגמור שהיה אחד מהגדולים שבאותו הדור וכ"ש שמדברי מהר"ש אלשיך שכתב עלין וז"ל אלא דשמענא דחד מן המורים תקע עצמו להשרוי כו'

מדבריו אלא מוכח טובא דגברא רבא הוה לידוע שבזמן הר' מהר"ש אלשיך בעה"ק צפת תובב"א היתה לבנה במלואה מכמה רבני גאוני עולם נ"ל ובודאי שא' מהם היה המתיר הנז' כיון שכותב לו בשם הד מן המורים אי לאו דלא היה ראוי להוראה והנ"א ידוע הוא ומפורסם וא"כ איך כתב בדעתם בטל הא ודאי נחד . שאלת הס"ך כלת לדברים הללו לא ניתנו ליכתב דמה יענה רבוני בס"ם שעשה הרב המבי"ט שכתב מרן ב"י שם בא"ה סי' קנ"ו בינם מומר וז"ל אך על תלמידיו הכותבים כן ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רלפם וכתם עד חרמה דאין לדבריהם לא שרש וענף כו' ע"כ ואפ"ה לענין ס"ם נסתייע הרב המבי"ט מזאת הסברא ואנן למנינן ד' סברות מהגדולים דמכשירין למה נתבטל אותם ונאמר דלא מצינן למעבד ס"ם בסברתם הא ודאי לא ניתן ליאמר ושפיר עבלי' ס"ם ומזקנים אתבונן ומובטחני באהבתו וענותנותו והיה כראותו דבריאה המעטי' שיונח לאדוני הס"ם וכ"ש דאית לן ג' וד' ספיקי ואימא הכי ס' אם אתרוגים אלו מורכבים או לא וא"ל מורכבי' שמא הלכה כמ"ד אתרוג המורכב כשר ואם תמצא לומר אתרוג המורכב כסול דילמא לא בעינן כל סימני אתרוג להכשירם וא"ל דבעי' כל סי' אתרוג להכשיר דילמא ימצאו גם הסי' מבפנים טהורים וכבר כתב הס"ך בכלליו או' כ"ח וכ"ט ול"ב דבג' ספיקי אפי' אתחזק איסורא עבדינן פ"ס וכ"ש בד' ספיקות דעבדינן ס"ם בשופי ולא ידענא איך עלה על דעתו דעת עליון לומר דדעת המקילין הוא דעת יחי' וכפי האמור מבורש יוצא דהם ד' סברו' ופשוט

תו כתב מני"ר נר"ו וז"ל ולאו מציאות שקילנא מעלמא אמנם הוא מילתא דלא שכיח שאין עושין זה אלא בפירות חלוקים בצורתם ובתוארם להתמיה הרואים מה שא"ך בנדון שלפנינו שלא ימצא שינוי כלל במראת הפירות ואין חלוק בין אותם הגדלים מענף המורכב לאותם הגדלים מענפי האילן עצמו שהוא אתרוג כשר ומה טעם ירכיבו ענף א' ולא כל האילן ודאי מילתא דלא שכיח הוא ולא חיישינן אא"ד

ולפקד כתר למחוינא קידה כלחזי לא סימוהו קמיה דמרן מלכא מהות ההרכבה והוא שמלאכת ההרכבה הוא באופן זה וכמו שידעתי בבירור דהיינו אם יש איזה אילנות שמוצי' הפירות קטנים או מתולעי' עושין הרכבה מיחור אחד מאו הפירות קטנים באילן אחר או במקצתו במינו או שלא במינו שהפירות מהאילן הזה שהרכיבו עליו הם טובים ובהרכבה זאת מרויחין בעלי הגינות שמתקנים כל האילנות בפירות טובי' ומשובחים וכמו שראו עיני בעומדי בעיר גדולה קוסטאנטינופלו יע"א שהביאו בשולחן פירות הנקראים שיריזאש והיו בזמנם והיו גדולים ביותר מהרגיל ופתחתי קצת מהם לבודקם מפני התולע יען דרכן להתליע במחובר וכפתחי אותם ראיתי שינוי בגרעיניהן ושהיה הגרעין יוצא חלק שלא כדרכו מהמין הזה מלבד השינוי מהגדלו' ושאלתי לארחי ופרחי גדולי העיר שהיו בשלחנו מה טיבן מהשינוין הללו מזה הפרי והשיבו לי הלא ידע מעכ"ת שהשריזאש הללו הם מורכבים על אילן פרי הנק' פרונאש ומזה הפרי יוצא הגרעין כזה וחלק והם יותר גדולים מאשיריזאש ומש"ה הם יוצאים גדולים והגרעין שלהם הם חלקי' ומטעם זה עושין הרכבה בקצת מענפי האילן או בכלו כלי להשביח הפירות והשתא בנדון מני"ר נר"ו יכול להיות שאם יהיה לבעל הגינה אילני אתרוג ומורכב ויהיו לו איזה אילנות שהאתרוגים שלהם יוצאי' קטנים או אינם מהודרים מי יאמר שאינו מרכיב יחור מאתרוג קטן או שאינו מהודר על אילן מורכב שאתרוג שלו הם גדולים ומהודרים או על לימו"ני וכיוצא או יחור ממורכב שהם קטנים על אילן אתרוג וכיוצא שהפירות שלהם הם גדולי' ומהודרי' ועושה ההרכבה במקצ' האילן או בכלו ויוצאים הפירות מהיחור הזה בבנינן ובקומתן ובתוארם ומשביח את מקחו ואפילו שיבואו לפנינו בתוארם איכא למיחש בהו וכמו שראינו באלו האתרוגים שחתכנו שמבחוץ לא היה בהם שום שינוי מסימני אתרוג כי אם בריחם דוקא שהרגשנו בחוש הריח שיש שינוי מריח אתרוג לריח המורכב וכן חזיתי בתשובת הר' פרישה וב"ח שם בענין הריח שיש שינוי יע"ש וכפי שינוי ההרכבה משתנים הסימנים וכמ"ש בלברות ראשונות מס' זכות אבות יע"ש

וכמו שראיתי קרוב לג' חדשים אחר שכתבתי דברי הראשונים בס' עיקרי הדט בה' לולב אות ג' במעשה שבא לפניו בגוי א' שהביא לפניו ז' אתרוגים נחמדי' למראה נאים ומהודרים ואפ"ה אסרם ולא האמין לגוי שהיה

שהיה אומר שהיו מעיר ג׳ינובה ומוכרח מדברי הר׳ עיקרי הד״ט וממ״ש משם חכמי ליוורנו יע״א דלא די לנו הסימני כשרות שבחוץ וכמו שיע״ש

ואף לפי האמור החששא שחששתי בדברי הראשונים במקומה עומדת בלי שום פקפוק וממילא חולא ליה מ״ש כת״ר נר״ו. וז״ל ועוד יש מקום לומר שאכי׳ למאי דק״ל דמורכב פסול מ״מ כו׳ ע״כ והרי אפי׳ שיעשו הרכבה והרכב׳ להרכבה מורכב מיקרי ופשוט והלמו׳ראיה שהביא מי״ל ס״סי רנ״ה אחרי בקשת המחילה לא נכנס ולא יכנס למיון ראיה כלל וכאשר עין שכלו הזך ישר יחזו ודוק

ומה שנדחק מכת״ר נר״ו וז״ל שאם באנו להספא זו גם אם נבדוק מהם ג׳ לא יועילנו לצאת מן הספק דשמא הג׳ שבדקנו הם מענפי המורכב ושאר הענפים יהיו כשרים וכן אם מצאנו ג׳ כשרים לא יועיל לנו להכשיר האחרים דשמא יש מורכבים מענפים אחרים ואין לדבר סוף ולא דמיא להא דיו״ד סימן פ״ל דתבשיל הוי גוף א׳ הא למאי דמיא לדין הנזכר בא״ח סי׳ ל״ט גבי תפילין שנלקחו שלא מן המומחה דאם הם נבחים נבחים כו׳ ולפי הנראה אם אירע שנתערבו הנבחים לא סגי בבדיקת ג׳ קניצות אלא צריך לבודקם כלם הכי נמי לא תועיל בדיקת ג׳ אתרוגים וכ״ש כשהם מאילנות הרבה וממקומות הלוקות את״ל

גם לדבר הזה עם עט״ר הס״ר מאחר לחכמי׳ נתנו לנו שיעור בג׳ להחזיק בין להכשיר בין לאסור למה לא יועיל לנו הבדיק׳כיון שראינו ג׳ מהם כשרים מכשרינן השאר ולא נשאר לנו עוד שום חשש לבתלא הויא חזקה. וכ״ן לאסור אפי׳ בגופים מוחלקים דתתיה לי מילתא במ״ש לתבשיל שאני שהוא גוף א׳וכי הירקו׳ הם מקלה אחד והרי הם מקלהי׳הרבה ומגינות הרב׳ואפ״ה נוהגי הבדיקה בשלשה וכמ״ש בהלי׳בתשו׳התשב״ץ ח״ג סימן י״א ומביאו בס׳ מח״בר סי׳ פ״ל אות ט״ו בלי שום חולק וז״ל פולין חדשים בודקין מהם כלי סעודה ואם לא נמצא בהם תולעי׳הרי כולם בחזקת התר אבל אם נמצא אינו יכול לבשל מהם על שיבדוק בכל פעם מה שיבשל עכ״ל , והרי הפולין הוי דומיא דירקות שאינן מקלח אחד או מעשרה או מעשרים ויותר וכמו כן הוי האתרוגים וכן אני מעיד שבעיר מולדתי עיר גדולה של חכמי׳ אמתני ותקיפי שאלוניקי יע״א נוהגי׳מימי עולם מרבני גאוני עולם ז״ל שעושין בדיקה בפרי הסירין״אס וכבר מילתא אמור׳ שלדכן להתלי׳ במחובר ובזמנן מביאים מהם רבוי משאות מסלים גדולים ב׳ סלים בכל משא ומשא מלאים מסירין׳אס ולוקחים בעלי החנויות ישרא׳למכור בחנותם ולוקחים מכל סל וסל אחד מהמשים ממה שיש בסל ומביאין אותם לפני א׳ מדייני העיר ובודק כל סל בפני עצמו אם נמצאו שלשה תולעי׳ ממה שהביא מהסל אותו סל הוחזק לאיסור ואם לא נמצא ג׳ מכשירין כל הסל כך עושין הבדיקה בכל הסלים הן להכשיר הן לאסור ובודאי החוש לא יכחיש שהסל הזה מלא מסירינא׳ש ואינ׳מאילן אחד ולא מעשרה ולא משדה א׳ ואפי׳ה הרבנים ז״ל בבדיקה כזאת מכשירין או אוסרין והוי דומיא בדיקת הרב התשב״ץ ז״ל וא״כ אין לנו ראיה גדולה מזאת לנ״ד וכן נמי נראה בהליא דס״ל להרב זר״א שכתב שם וז״ל. וזה מסתבר יותר דכיון דאנו רואים בב״או בג׳מהם כל שים׳אתרוג אנו מחזיקים כולם לכשרים כו׳ע״כ אידוק מניה אם נמצא ג׳מהם שי׳פסלו׳ פסלינן לכולם. הרי המתבאר מדברי הרב למהני בדיקת ג׳ מהם בין לפסול בין להכשיר ובדכתב הרב התשב״ץ הנה כי כן מאין הרגלים לומר בשביל שהם מאילנות הרבה לא מהני בדיקה בג׳מהם ועוד השתא נמתי על דבריו הנעימים שכתב ושאר ענפים יהיו כשרים דאיך יכול לומר בדבר הזה שהוא מאור׳ שיהיו כשרי׳בספק אחד זו לא ראינו וכפי האמור אנא ועירא לא כן ידמה ובמקומי אני עומד כאשר כתבתי במאמר ראשו׳ וכאמור

והראיה שהביא כת״ר נר״ו מההיא דתפילין לא דמי כשוכל׳ לדנא כלל דשאני התם להוי מעשה ידי אדם ואיכא למיחש טפי שמא לא נעשה כהוגן ע״פ הדין מאיזה סיבה ומש״ה לא סגי לן בבדיקת ג׳קציצות משא״כ בבדיקת האתרוגים וכיוצא דברייתן כך כיון שבדקנו שלשה מהם ומצאנו אותם טהורים או טמאים מוקמינן אחזקתייהו בין להכשיר בין לאסור דאי לא ת״ה תקשה מהא דתפילין להרב התשב״ץ ולמנהג עיר מולדתי יע״א שהוא מנהג ותיקין מגאוני עולם ז״ל ודאי האמת הוא כאשר כתבנו. ודוק

עוד בא בדברי קדשו על מה שכתבתי בדברי הרב ש״י וכת״ר נר״ו פלפל בהכמה בדברי הרב ש״י וכתב שאי אפשר לפרש דברי הרב ש״י בשום פנים כאשר כתבתי אני הכשוט ואען ואומר דילי׳ אפילות הנה לתפוש בקן קולמוסא כאשר עם לבבי דלהשיב על דברים כאלו הוי יגיעת בשר ומה טוב אם הייתי זוכה להתראות כלפי הקדש ולהתוכח פנים בפ׳ לצאת י״ח ודי בזה וכאמור

תו כתב מש״מ וז״ל אמנם נר׳ לי שכל שאנו רואים הב׳ סימנים מבחוץ כתקנתם אין צורך לבדוק בסימנים שמבפנים ולא מחזקינן רעותא אם לא ששמענו וידענו שממקום שבאו רובם מורכבים אלא מוקמינן להו אחזקתייהו ואמרינןכל דפריש מר״פ דאם באנו להוש לחששות רחוקות לא תועיל לנו בדיקת ג׳ מהם כיון שהם מאילנות הרבה ומגינות הלוקות כנז״ל והלכך נר׳ דיותב טוב שלא לבודקם ולסמוך על הרוב והרי אתרוג של ערלה פסול כו׳ והטעם דאזלינן בתר רובא וכמ״ש בש״ע י״ד סימן רצ״ד סי״ו לענין של גפנים של עכו״ם והכא נמי דכוותא סמכינן ארובא את״ל

דברי מני"ר נר"ו אלו צריכים ביאור דאי
מיירי שאלו האתרוגים הבאים
לפנינו שלהם ישראל ואומר שלקחם ממקו' שהוחזקו
בכשרות הא ודאי לא צריכא למימר דכשרים הם
אפי' בלא רובא ואי אומר הישראל שלקחם
מרגוים המביאים שם אתרוגים ואנן לא ידעינן
מאיזה מקום הם אי מצינן לעשות הבדיקה למה
לא נעשה ואי מיירי שאלו האתרוגים מביאין
הגוים ואומרים הגוים שהם ממקום שהוחזקו
בכשרות וגם לא ידעינן שהם ממקום שהוחזקו
למורכבים הא נמי אינן נאמנים וכמו שיראה
הרואה מ"ש שם בע"הדש וא"כ לכל הצלוקו' כל
כמה דמצינן לעשות הבדיקה עבדינן ליה ואם
הוא בענין שא"א לנו לעשות הבדיקה מאיזה
סיב' שיהיה או בודאי מכח ס"ס או מצד כל
דפריש מר"פ ובהתברר לנו בירור גמור שממקום
שבאו הרוב הם כשרים או מכשרינן הכל והמיצא
ולא משתפינא דאדרב' יותר טוב להצריך בדיקה
היכא דאפשר מאחר דחזינן כמה מהם הגם דיש
להם הב' סי' מבחוץ סימני טהרה אפי"ה מצאנו
ראינו הסימנים מבפנים פסולים מכל וכל וכמ"ש
משם ס' זכות אבות בכפי ההרכבה משתנים
הסימנים וכמו שיראה ג"כ שם בעיקרי הד"ט
דאסר השבעה אתרוגים שהביא לו הגוי ג'ינוביס
והיו נחמדים למראה ובפטימא בראשם נאים
ומהודרי' יע"ש וכיון דנפתנו מהמ' ההרכבה למה
לא נצטרך למעבד הבדיק' לצאת ידי כל הספקות
היכא דאפשר וזהו הדרך הטוב והישר ואם יהיה
האופן דיכולין לעשות הבדיקה וצריך לעשותה
בכל אבר דיברנו מה דמו' יערוך מהיא דאתרוג
של ערלה ומהיין של גפני עכ"ום שהבי' משי"א
דהתם שאני שהוא דבר שאי' יכו' להתברר משא"כ
בענין סימני אתרוג דיכולין לבדוק ג' מהם בין
לפסול בין להכשיר ותנ"ס

אסוף מגילתא כך היא דרכה של תורה
ועל אהבתינו ואנותנוחו דמני"ר
נר"ו קא סמיכנא מיניה ומנאי יתקלס עלאה
תהימה מעין פתיחה ואני תפלה כסא כבוד תור'
ומלכותו נכון יהיה עדי עד ירבו כמותו בישראל
להוי רעוא דתירוס רישיה אכוליה ברכא והוא
עשיר'י עותרא סגיא וזרע רב יוניא והי לעולם
כיש את נפשו הרמה וכהו"ן הלשו"ט ונאמן
באהבתו ומתפלל בעדו הבא על החתום פע"ת
ג'יבאלטאר יע"א בס" טהר הוא וטהרו הכהן
ובש' גבור בארץ יהי"ה זרעו דור ישרי"ם יבורך
לפ"ג צעי'ר המשתלח מרבנן קלישי ע"הק צפת
את"ל תקוה רחמי וחסדי האל ויצילנו משגיאות
ויראנו מתורתו נפלאות להוציא לאור משפט
ומעשהו הצעיר

מרדכי אשיאו ס"ט

בין תתימה למסירה חזי הוית בתשו' הכל
לאברהם המדבר ס' זכור לאברהם בא"ח
סימן ג' דכ"ט ע"א שהביא משם הרב ב"ד הי"ד
סי' ו' וט'וב והרב דג"מ ה"ג בי' ב' ומהר"י
מולכו בס' אהל יוסף סימן ל' דעבדי ס"ס נגד
פסק מרן וכ"ן הביא משם הכנ"הג בי"ד סי' מ"ב
הגב"י אות כ"ו דעבד ס"ס נגד פסק מרן וכתב
דהכנ"הג שינה את טעמו ממ"ש בסימן ק"ה
הגב"י אות ס"ב יע"ש ע"כ וכ"ן כתב בתשו' בעי
חיי כמ"ש בפנים משם ס' קול אליהו ומש' עין
זוכר והרואה יראה שדברי הכנ"הג שבסימן' מ"ב
נעלמו מהר'ק"א ומהר'חיד"א ז"ל

ולפקע"ד נראה לומר דהכנ"הג לא שינה
את טעמו ולא ישנה והוא דס"ל
כשעבדינן ס"ס נגד פסק מרן היינו דוקא היכא
דכת המתירין הם רוב ומרן פסק ככת האוסרין
המיעוט אבל אי מרן פסק כרבים האוסרין
והמיעוט הם המתירין או לא עבדינן ס"ס.

והנה התם בסימן מ"ב הרוב מכשירין
היכא דחסרה המרה וכמ"ש
שם בלר"נ ומש"ה עבד שם ס"ס אף נגד מרן
משא"כ שם בסימן ק"ה רובא דרובא ס"ל כסברי'
פסק מרן דאם אינו יודע אם נגע בכולן כולן
אסורות וכמ"ש בב"י והכי דייק בלישניה הכנ"הג
שם בסימן ק"ה וז"ל וכ"ת אנן נמי נעביד ס"ס
כמר שעשאו הרשד"ם כבר כתבתי בתשו'
שכתבתי בנדון זה הלא היא
כתובה בתשובותי סי' ק"ס שאנו שנוהגי' לאסור
במליחה בשכלעת הרוב ורוב גדולי האחרונים
כמעט כולם הסכימו לפסק זה משו' שבמנהג ע"פ
הוראתו דין תו' ואין לשעוד שמא לא בעי' ש'
במליחה עכ"ל. המתבאר מדבריו דכשהרוב הם
עומדין כסברת פסק מרן או לא עבדינן ס"ס
נגד פסק מרן זה נר' להליץ בעד הכנ"הג ודוק

סימן יוד

האור כי טוב הולך ואור נהר'א נהר"א
הלא הוא הוד והדר הרב המובהק
כד"ר מע"הק צפת תובב"א כמהר"ר מרדכי אשיאו
נר"ו יהי שלום בחילו כיר"א

אותותינו אלה הם המדברים מקבלה
ואילך כתבו הבהיר אריה
נעשה שו'ע והאריך וכלפל בחכמה ידין רב לו
ונחית לעומקא ושאול של מינן לעמוד על פסק
דינו ולאפס הפנאי לא רצינו, להאריך רק מה
דנוגע לענין דינא בקצי"רת האומר האשי' תבואתו
אייתי בידי' של עובדא דשלחו נ' אתרוגים מעיר
לעיר ובהגיע האתרוגים חשו דילמא מורכבים
ובדקו אותם וזאת מצאו דיש להם סימני טהרה
מבחוץ דאינם מורכבים אך חתכו מהם ד' אתרו'
ומצאו מבפנים סימני פסלות מה יהיה משפט
הנשארים כיון דחזקת סימנים שבחוץ איתרע
חזקתייהו וכת"ר נשא ונתן בזה ונטה לעתו
להכשיר הנשארים בלא בדיקה מפני ס"ס דילמא
אינם מורכבים ואת"ל מורכבים דילמא הלכה
כמ"ל אתרוג המורכב כשר והדר ביה מפני דכבר
איתחזק איסורא והילכה ממ"ש

ממ"ש הטור ומרן בי"ד סימן פ"ד דאם הוחזק בתבשיל של ירקות ג' תולעים זורק את כל התבשיל כיון דהוחזק תבשיל זה בשלשה תולעים יש בו יותר מהאי ולא נשאר אלא חד ספק שמא נימחו ובטלו משום חד ס' לא שרינן וכמו כן בנ"ד כיון דאיתחזק איסורא בגוף האתרוגים ליכא אלא חד ס' והרי הם בחזקת מורכבים כו' עכת"ד

הנה אף דמלתא נ"ד לתבשיל לכאורה נראה דלא דמיא כלל והוא דעיקר מטרין לסברא זאת דאם נמצאו ג' תולעי' בתבשיל כתבה הטור בסימן הנז' ומרן בב"י אייתי לדברי הר"ן בכ"ש טרפות דכתב דין זה משם הראב"ד ע"ש וכן פסקו רוב הפוסקים

אמנם זאת מצאנו למרן הב"י בא"ח סימן תס"ז הביא דברי הכלבו דכ' משם הראב"ד על תבשיל שנמצאו בו חטים ושעורים דקי"ל דאם לא נתבקעו התבשיל מותר וז"ל כתב הראב"ד דדוקא אי לא משתכחי בהאי בישולא אלא חדי שערי הוא דלא אסרינן אלא בנתבקעו ממש אבל תלתא ודאי הזקה דאיכא טוב' ושמא נתבקעו כו' ע"כ. ע"ש וכן הוא לשון הכלבו בה' פסח וז"ל כתב הראב"ד כו' אבל תלתא ודאי חזקה היא דאיכא טובא ושמא נתבקעו וה"ה בתולעים ובנמלים שנמצאו בתבשיל אם נשתכחו שלשה חזקה דאיכא טובא ואסרינן להאי תבשילא דבריה לא בטלה ע"כ ע"ש

מבואר מלדברי הראב"ד דדינ' דתבשיל דנמצאו בו תולעים ונמלים או חיטי או שערי בפסח חד הוא דבכלהו אם הוחזק בתלת כל התבשיל אסור וכפי זה מצינו דרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים דחולקים על הראב"ד והוא דהרי"ף והרא"ש כתבו בהדיא תלתא שערי אם נתבקעו אסורות כו' הרי גם אי איטתכח תלתא דהוחזק איסורא אפי"ה אינו אסו' אלא דוקא בנתבקעו גם הרמב"ם בפ"ה מה' חמץ והטור ומרן בסימן הנז' כ"ע סתמו דבריהם וכ' תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורין או חטין אם נתבקעו אסור ואם לא נתבקעו שורפים אותם ואוכלין שאר התבשיל כו' ע"ש ולא חילקו בין אם מצאו ב' הוא דאיתא להאי דינא דיש לחלק בין אם נתבקעו ללא נתבקעו אבל אי מצאו ג' לעולם אסור ומדלא חילקו בכך ש"מ דאין חילקו בין ב' לג' אלא דינא הוא אפי' אם מצאו ג' דאיתחזק אעפ"כ אם לא נתבקעו אסורות וא"כ נקטינן דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור ומרן סברי דגב אם מצאו ג' חיטי או שערי אי לא נתבקעו מותר ועפ"ז צריך לעמו' בדברי מרן דהרי בי"ד גבי תולעים הביא לדברי הראב"ד הנז' והיאך פסק בא"ח גבי חמץ דלא כהראב"ד וכבר עמדו בזה הרב שיירי כנ"הג בא"ח ושאר אחרונים והרב ב"ל בא"ח סי' רמ"א האריך ואסף וקבץ דעת רוב הפוסקים דפליגי עליה דהרא"ב"ל בדין חטים או שעורים שנמצאו בתבשיל ותמה לדברי מרן אהדדי וכ' דטעם מרן דפסק גבי תולעים כהראב"ד משום דלא מצא מי שחולק עליו אבל גבי חטים דכל הפוסקים לכך לא פסק כוותיה וה"ט שהפוסקים נחלקו על הראב"ד בדין החטי' ולא בתולעי' כו' הוא דוקא בתולעי' הגדלי' בפירו' שהוא מטבע הפירות לגדל תולעים שייך לומר כיון שמצאו ג' הוחזק פרי זה לגדל תולעים וטבעו בכך ואמרי' דבכל הפירות והירקות שבתבשיל יש תולעים שהרי כולם הם מין אחד ומקרקע אחד גדלו אבל בחטי' דאתו מעלמא מה חזקה היא זו דילמא לא נפלו יותר מאלו דלא שייך חזקה אלא בגוף מיוחד אבל הכא על איזה גוף נטיל ההזקה אם על התבשיל שתבשיל זה יש לו חזקה שנופלים החטים או על החטים שחזקה שהם נופלים אין לו שחר דמה התבשיל עושה או שחטים הם עושים והביא לדברי מהרש"ל בפא"ט והביאו הט"ז בי"ד בסי' הנז' דכ' הילוק זה מסברא דנפשיה ולדברי מרן בש"ע בי"ד דייקי כן והוא דהרי כבר כתבנו דברי הראב"ד דכת' לדין תבשיל שנמצאו בו תולעים ונמלים כו' ומרן העתיק בש"ה תבשיל דנמצאו בו תולעים והשמיט דין הנמלים וע"כ דה"ט משום דדוקא בתבשיל דנמצאו בו תולעי' הגדילים מגוף הפירות והירקות הוא דאיתא לחזקה זו אבל בנמלים דאתו מעלמא ליכא חזקה זו כו' יעש"ב וכ"כ הרב מג"א בסימן תס"ז ס"ק י"ב דמרן בש"ע דהשמיע דברי הראב"ד בכונה עשה דלא קי"ל הכי אלא גבי תולעים וכמ"ש מהרש"ל ע"ש הנה מבואר מדברי הראשוני' והאחרונים דלא אמרי' אתחזק איסורא בג' אלא דוקא גבי תולעים דמיניה רבו ודרכם להתליע אך בדבר דאתי מעלמא ליתא להאי חזקה

וא"כ אמור מעתה בנ"ד נמי גם דמצאו ג' וד' אתרוגים מורכבים מ"מ הנשאר אין להחזיק בו סימני פסלות ואפי' דבאו ממקום אחד כיון דאין דבר זה יוצא מגוף האתרוג ואין דרכו בכך אלא מצד ההרכבה אין להחזיק ולו' כיון דהוחזקו ג' אתרוגים שהם מורכבים כל השאר נמי פסולים דעל מי נטיל חזקה זו הרי אין טבע האתרוג להיות מורכב וא"כ אמרינן שפיר דחזקה שאינם מורכבים והנהו דאיתרע חזק' איתרע והשאר מוקמינן להו אחזקתייהו לכשרים נינהו ומאילן אחד הם ואם כן הדר דינא דיש להכשיר בנ"ד וכמבואר ברם לזאת שעמדה לנו כי חזינן למקצת אחרונים דס"ל דאין לחלק בין תולעים לשאר דבריש והוא להרב חק יעקב סי' הנז' ס"ק כ"ה כתב על דברי מהרש"ל ז"ל שאינן מוכרחים אלא גם אי אתי מעלמא אמרינן הרי הוחזק תבשיל זה וכן יש קצת ראיה מהא דאמרי' בנזיר שלשה הרי זה שכונת קברות אע"ג דאתי מעלמא כו' ע"ש הרי לדעתו דלא כמהרש"ל והגם דהרואה יראה דאין לדברי החק יעקב מוכרחים מלבד דדברי מרן ז"ל בש"ה דייקי שפיר כדברי מהרש"ל ז"ל וכמו שכתבנו וגם אין ראיתו מהאי

דנזיר כלום דהתם שאני משום דאשכחנן מתים א"כ הרי הוחזקו בני אדם לקבור שם ולכך הויא שכונת קברות שהרי בני אדם קוברים שם משא"כ בגמלי' וכיונא בהם מאי דאשתכח ונפל לתבשיל אמרי' דזו הוא שנפל ותו לא מ"מ לענין דינא אין לסמוך ע"ז מלבד למהרש"ל כתב דבר זה מסב' דנפשיה ולא הביא שום ראיה ואדרבא דברי הרא"ל הויין תיובתיה וכמבואר גם מדברי הרב שיירי שזכרנו מבואר דלא שני ליה בהכי גם מדהביא מרן הב"י בא"ח דברי הכלבו בסתם ולא הזכיר להרי"ף והרא"ש חולקים נר' דלדעתו נוטה לדברי הכלבו ומעתה מינן למימר הא דנקט בסתם חיטים ושעורים ולא הזכיר שנים י"ל לסמך אמ"ש בי"ל וכמ"ש הרב בית יהודה דק"ח סכ"ג וכן לדעתו נוטה משם רבו ע"ש ואם כן אין להקל באיסור זה ומעתה הדר דינא כדברי הרב הפו' דלא שרינן בס"ס בנ"ד כיון דאיתחזק איסורא והגם דיש אתנו אריכות דברים על הרב הפוסק במ"ש בפסקו מ"מ עת לקצר ואין להאריך אלא מאי דנוגע לענין דינא ונראה ברור דבנדון דנשאל עליו הרב הפוסק אין לסמוך על ס"ס כלל ועיקר כיון דאתחזק איסורא בנ"ד דמנאו ג' מורכבים וכמ"ש הרב הפוסק ויפה הורה בדבר זה

ברם מאי דינא לדון הרב הפוסק היכא דלא אתחזק איסורא שמכינן אם"ס ס' מורכב ספק אינו מורכב ואת"ל מורכב דילמא הלכ' כמ"ד למורכב כשר והאריך בזה בעובי' ורוב אנן בדידן לא שמיע לן כלומר לא ס"ל דודאי מאן דאית ליה דאתרוג המורכב כשר דקוי מעיקרו מדברי הפוס' וכמעט כל הפוסקים רובם ככולם הסכימו דאתרוג המורכב פסול ואין לעשו' ס"ס בדעת יחיד ולו' דילמ' הל' כמ"ד מורכב כשר דהרי דבר זה לאוי הוא מכל הפוס' וכבר ראה ראינו אחרי מרבנן מהר"מ כרמי ז"ל ולהר"מ הלוי נר"ו שלחו דברי הר' הפוסק הי"ו ואסיקו מסברא דנפשייהו דאין מקום להסתפק דילמא ה' כמ"ד מורכב כשר כיון דרוב בנין ורוב מנין אית להו דפסול היכי ניחוש עוד לדברי המכשיר דהוי יחיד בדבר והאריכו בזה והרב הפוסק חזר והחזי' בסברתו ודייק ואשכח יסוד לזה מדברי האחרוני' דעבדי' ס"ס כה"ג מסברת יחיד ככתוב בד"ק אנו אין לנו אלא דברי הראשונים ואין לסמוך על דברי האחרונים בזה כלל ועיקר והוא דהתוספות בפ"ק דכתובות ד"ט ע"א בד"ה ואי בעית אימא כ' וז"ל הצ"ל וא"ת ונוקמה בחזקת היתר לבעלה וי"ל דאונסא קלא אית ליה והשתא דליכא קלא הו"ל רצון רובא ומיעוט אונס ורובא וחזקה רובא עדיף וא"ת אם כן דס"ס נמי תיאסר דספק אונס כמאן דליתי דמי ולא נשאר אלא חד ספק ובהא לא שייך לאוקמה בחזק' היתר ואומר ר"י דהאי רובא דברצון אינו רוב גמור לא הוי מלרבנן כו' וכ"כ הרא"ש בתוס' יע"ש

הרי מבואר דהיכא דהוי מיעוטא לגבי רובא לא חשיב אלא חד ספיקא וכ"כ

מרן בכ"מ בפ"ט מה' טומאת מת דין י"ב ומאי דחקרו המפרשים על דברי התוספות הנז' דהרי לדעת התוס' דס' דאורייתא לחומרא מן התורה ולפ"ז ע"כ ה"ט דס"ס לקולא טעמא הוי כמ"ש הרשב"א דס"ס הוי כמו רוב דס"א הוא שקול הו"ל פלגא ופלגא וא"כ כשיצטרף המיעוט עם הפלגא הו"ל רוב והיאך כתבו התו' דהמיעוט לא חשיב ס"ס ועיין להרב פני יהושע בחי' דעמד ע"ז ע"ש ולא ראה דברי הריב"ש בסימן שע"ב דעמ' בזה וגם הקשה ממ"ש הרמב"ם בפ"ח מה' תרומות

והטור בסימן של"א למעוברת וגם יש לה זכר תאכל היא וכל העבדים בתרומה דאמרינן סמוך מיעוטא למפילות למחצה דזכרי' כו' וכתב וז"ל ומ"ש על התוס' דאדרבא אית לן למימר סמוך מיעוטא דאונס למחצה דאין תחתיו והו"ל תחתיו ברצון מיעוטא

איברא ולאי דאפי' לרבנן אמרינן סמוך מיעוטא למחצה דהא ההיא דפ"ב דיבמות דינאה מליאה הוספת ר"י אומר אינה הוספת ומפ' בבכורות טעמא דר"י משום סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן ומיהו התם היינו דמחצה זכרים ומחצה נקבות הוא ודאי ובהכרח כי כן יסד המלך מלכו של עולם לקיום המין וא"כ ע"כ הזכרים הנולדים מן המעוברות מיעוטא ניגהו שהרי מיעוט מפילות ואין להמלט מזה בשום פנים אבל כאן אין אנו אומרים שהנבעלות בזנו' תחת בעליהן ומחצה בלתי תחתיה כי היכי דנימא סמוך מיעוטא למחצה ונתירה למנין לנו זה שיהיה מע"מ אבל אנו אומרים שהדבר בספק במה אפשר כמו זה ואף אם נאמר סמוך מיעוטא דאונס לאין תחתיו אכתי לא הוי תחתיו ברצון מיעוטא בודאי אבל עדיין נאמר באפשר זה כמו זה כו' והאריך בזה עש"ב

הרי מבואר דהריב"ש קאי בדעת התוס' וס"ל דהמיעוט חשיב כמאן דליתיה ואינו נכנס בכלל ס"ס וכ"כ הרשב"ץ בח"א סי' נ"ו וז"ל למה שחלקת בין אם פתחו הגנבים להין' ההבין' פתוחו' אינו נכון כו' מ"ל פתחו מ"ל אם היו ההביות פתוחות בין כך ובין כך ספק נגע ספק לא נגע דהא כיון לרוב גנבי גוים ודאי עתל וליכא אלא חד ספק כו' ע"ש הנה מבואר להדיא דהיכא דרוב גנבי גוים אפי' דאיכא ס"ס אסור דהמיעוט חשיב כמאן דליתיה ואינו נחשב בס"ס כלל וכדעת התוס' והריב"ש שכתבנו

הן אמת דהרשב"ץ סותר את עצמו ממ"ש בח"ג סי' קמ"ח דכ' וז"ל דאם יש לחוש שמא גנבי ישראל אפי' רוב גנבי העיר גוים אפי' פתחו שמא לא נכנס הגוי וא"ל נכנס שמא לא נגע דשמא פתחו והריחו בו ולא נגע בו ודאי ע"ש הנה דחשיב המיעוט נכנס בכלל ס"ס ותימא היאך

היאך סותר דבריו וכבר כתבתי על דבריו בספרי ע"הש לי"ד סי' קכ"ט אות י"ל ע"ש

ומכלל האמור בענין יר' הרוא' מדברי הטור ומרן בש"ע י"ד סי' קכ"ט סי"א דכ' דאם רוב גנבי העיר גוים ומצניעין יין בחביות מותר דמה לא באו אלא בשביל הממון וכסראו שהוא יין לא נגעו בו כו' יש לדון לכאורה דאית להו דגם המיעוט נכנס בכלל ס"ס והוא דהש"ך בס"ק כ"ה תמה על הטור ז"ל ומרן דהרי בהש"מ לא התירו אלא משום ס"ס וכרש"י ס' עכו"ם ס' ישר' ואת"ל עכו"ם שמא לא כתהו אלא בשביל הממון כו' הרי דלא מיירי אלא בס' עכו"ם וישראל דהיינו הגנבי עכו"ם וישראל שוין א"כ באין ידוע אי רוב גנבי עכו"ם אי רוב גנבי ישראל אבל ברוב גנבי עכו"ם לא דליכא ס"ס כיון דרוב גנבי עכו"ם וכן נראה קצת מדברי ר"ין כו' ע"ש הנה להש"ך קאי בדעת התוס' והריב"ש והרמב"ן בה"א שזכרנו דהמיעוט לא יחשב נגד הרוב אפי' ליכנס בס"ס ואם כן דוק מינה להטור ומרן דהתירו אפי' ברוב גנבי עכו"ם אית להו דגם המיעוט יחשב ליכנס בכלל ס"ס ולכך התירו אמנם כבר מהר"ם קלעי הובאו דבריו בס' מקור ברוך סי' ל"ג תי' לדברי הטור ומרן בטוב טעם ודעת דמאי דבעי תלמודא ס"ס היינו לרבנן אבל לר"א מתיר אפי' בחד ס' והרב כנ"הג בסי' הנו' בהג"הט אות מ"ג האריך ביישוב דברי הטור ומרן עש"ב

גם אנן כבר כתבתי בזה בספרי ע"הש סי' הנו' אות י"ב ע"ש באופן דלמלנו לדעת הכנ"הג והמ"ך ור"ין והרב מקור ברוך ז"ל ומהר"ם קלעי דהמיעוט לא יחשב נגד הרוב אפי' ליכנס בס"ס וגם למלנו להטור ומרן יודו בדבר זה וליכא מאן דפליג והכי חזינן למהרש"ח בת' סי' ב' דהאריך להוכיח בקיום דבר זה והביא דברי התוס' דפ"ק דכתובות שזכרנו למעלה ועוד בא הוכיח ממ"ש הטור בי"ד סימן ק"י וז"ל ואם כל הרוב נתערב באחרים כולם אסורים כאלו נפל שם האיסור בידוע אבל אם נפל המיעוט למקום אחר מותר כו' הרי היכא שכל הרוב נתערבו באחרים כולם אסורי' ולא חשבי' ליה ס"ס ה"נ כיון דרובא דרבוות' הסכימו שסטר ראיה בקידושין כשר מן התורה אפי' טעין מזוייף אמרינן ודאי סברת האמת שהיא האיסו' ברובא איתיה כאלו זה ודאי אצלינו ולא קרינן ליה ס"ס כו' ע"ש

הרי להוכיח שפיר מלדברי הטור דקאי בסברא זאת וא"כ ע"כ לומר בדברי הטור בסימן קכ"ט כלדברי האחרונים הנז' וכרנו ומעתה למלנו לדעת הטור ומרן כדעת התוס' וסייעתם וכלדעת כל הראשונים הנז' זכרנו וגדולה מזו' מצינו ראינו למהר"ם ן' חביב בקונטו' הספק ח"ד ד"י ע"ב דכתב וז"ל כלל אחר נלמוד ממהריב"ל ומהרח"ש ודברים אלו מפורשי' בדברי מהרי"ב ז"ל בספריו שהרי בח"א סימן ע"ו מכלל ב' כתב וז"ל גם בגבודה ונאמר דהוי קבוע וכל הקבוע כמחצה על מחצה דמי מ"מ לא הוי ס"ס לפי שרבו הפוס' בחכמה ובמנין להחמיר כו' הרי דכשהם אינם שקולי' בכל צד אלא מכריעין לאיסור ברוב הפוס' ס"ל להחמיר ומיעוט להקל לא עבדינן בזה ס"ס כיון דאינם שקולים וזה ברור בטעמו ועי' בס' בני שמואל סי' א' דכ"ז דל"ע ס"ס אם הרוב מכריע לאיסור והבי' ראיו' ע"ש הנה להדיא מפורש מלדברי התוס' והריב"ש ור"ין והטור ומרן בכ"מ בדעת הרמב"ם ומהריב"ל ומהרש"ח ומהרח"ש והכנ"הג והש"ך ז"ל ושאר האחרונים אשר זכרנו דסברי מרנן היכא דהס"ם הוא מיעוט דהמיעוט חשיב כמאן דליתיה ואינו נכנס בסוג הספק כלל ועיקר

ומעתה מה שהאריך הרב הפוס' להוכיח כדברי מהרי"קו בשורש קס"ב אינו ענין לנדון זה כלל דודאי דכל ס' שבעולם אינו מוכרח שיהיה פלגא ופלגא אלא אפי' שהוא דבר רחוק ואינו שקול מיקרי ס' והשו לו הכמים וכמו שהוכיח מהרי"ק במקום זה מכמה דוכתי

אך לענין ס"ס אין להשוב אותו המיעוט בס"ס ולהתיר ומאי דדייק הרב הפוסק ממ"ש מהרי"קו ועוד ראיה ברורה מההיא דפ"ב דנדה כו' ופשיטא דלהוי ס' טהור דודאי אין הדבר שקול כו' ואפ"ה קרי ליה ספק כיון דלא הוה ודאי גמור כו' וכ"ש הוא דקרי ליה ספק ואע"ג דלאו ספק גמור הוא אלא חששא רחוקה דמן הדין הו"ל למיזל בתר רובא וחזקה מ"מ שפיר מיקרי ס' כו' הרי דמהרי"קו קרי בהיל דאע"ג דמן הדין הו"ל למיזל בתר רובא וחזקה מ"מ שפיר מיקרי ספק וא"כ מאחר דאחשביה נגד רובא וחזקה מאין הרגלים לו' דבענין ס"ס לא אחשביה לספק כיון דאינו שקול כו' וכמ"ש בפסקו באורך אגב שטפיה לא דק דעיקר דברי מהרי"קו בא לומר דלשון ספק יהיה לפעמים אפי' בדבר שהוא נגד הרוב והחזקה חשו לו הכמי' וקרו ליה והביא ההיא דנידה דקאמר ספיקו טהור ובודאי דרובא וחזקה נהתי' מדקרי ליה ספיקו טהור דאי לא הו"ל ס' דאורייתא ולחומרא הרי אפי' נגד הרוב וחזקה קרי ליה ספק ומינה הוכיח בנ"ל הגם דקרי ליה מהרי"ע ספק קידושין דבבלנות אינו ספק גמור אלא מדינא אית לן למיזל בתר רובא והזקה דמסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי דהשתא איכא רובא להתירה וחזקת הגוף להתירה חשו לה רבנן וקרו לה ספק והיינו משום חומרא דא"א וכמבואר בלדברי מהרי"קו וא"כ מה מקום מנא בלדברי מהרי"קו לסתור הא כללא דאין להתיר בס"ס מכח המיעוט ואינם ענין זה לזה כלל וכבר חזינן בפסקו האחה דהביא לדברי הרב הק"ל לי"ד שלחה דברי הרב סדר אית רבה מאי דרצה ללמוד מדברי מהרי"קו הנז' כמו שכתבנו והרב הפו' תפס עליו משו' לדברי מהרי"קו הנז' כמ"ש בפסקו ובכנס השיגו כי הדבר פשוט בכל מבין כאשר כתבנו

ואחרי אשר חקרנו וכתבנו דלב' מהריק"ו אינם ענין לנ"ד מעתה יראה הרואה למה שהאריך הרב הפוסק והביא לדברי להקת אחרונים דעבלי ס"ם בהצטרף המיעוט אין לדבריהם עולים לענין דינא ולא ראו דברי הראשונים אשר זכרנו ואנו אין לנו אלא דברי הראשונים ותו לא מידי

ברם את זה ראה ראינו להרב קול שיהו בסימן א' שהביא דברי מהרש"ח בתשו' לענין ס"ם ופירש בכוונתו דאית ליה דהמיעוט אינו נכנס בכלל ס"ם והביא דברי מהרימ"ט לכ"כ ותמה על מהרימ"ט ממ"ש הרא"ש בפ"ב לכתובות והאריך ומזה תמה על הכנה"ג וכתב ועוד נראה להסביר פנים ממ"ש מהר"ס אשקר סימן צ"ד משם הרא"ש דאע"ג דאונס לא שכיח ומתא הויא ברצון עכ"ז היכא דאיכא ספק' אחרינא אמרי'ס'באונס ס' ברצון וכההיא דפ"ק דכתובות כו' עכ"ד וכל דבריו אינם דלא ראה דברי מהרש"ח בתשו' סימן ב' דהוכיח מדברי התו' והטור הנז' דהמיעוט לא יחשב נגד הרוב כלל וכמבואר ומהתימא עליו דהביא דברי מהר"ס אשקר סייעתא לדבריו מלבד דלא סבר דברי התוס' והרא"ש אשר זכרנו אף גם זאת מלברי מוהר"ס שהזכיר מהר"ס גופיה הביא דברי התו' והרא"ש והביא לדברי הריב"ש הנז' ׳ אשר מבואר מלברי כל הראשונים שזכר מהר"ס הנז' תורה יוצאה דהמיעוט חשיב כמאן דליתיה ואינו נכנס בס"ם כלל וה"ט דמתירין בס"ם משום דהאי רובא לברצון אינו רוב גמור ולכך בחד ס' אבל בתרי ספיקי חשיב רוב גמור כו' ע"ש ומעתה אין מקום לראייתו

גם מאי להביא מדברי המבי"ט אינ'ראיה דהתם אין הסברא דחוייה מעיקרא דאיכא כמה מהפוסקים דסברי דאת מומר אינו זוקק אך לא עשו מעשה והניחו הדבר בקול ולכך היכא דאיכא ספיקא אחרינא יש לסמוך עליהם ואינו ענין לנ"ד כלל ועיקר

מיהו מ"ש מדברי הרא"ש בפ"ב דכתובות ופריש ט'אע"ג דקי"ל כר"י מ"מ כיון דאיכ'ספיקא אחרינא שמא נהבאה מספקינן נמי דילמא הלכה כרבי יהודה כו' ליתא דודאי הש"ס לא מס"ל דילמא הלכה כרבי יהודה דהא קי"ל בכל מקום דהלכה כרבי יוסי דנימוקו עמו ואיפסיקא הלכתא כוותיה היכי יתכן לו'דילמא הלכה כרבי יהודה ועוד דלדבריו אינם מדוקדקים אלא לדעת רש"י דפי' הקו' הש"ם התם מרבי יוסי דקי"ל כוותיה אך לפי מ"ש התוס' התם ושא' ראשונים הק' הש"ם היא לכ"ע להוי כאילו בא לישאל עליו ועל חבירו דכ"ע מודו דטמא וה"נ כיון דשרינן לכלהו כב"א דמי אע"פ שאין בא לפנינו אלא אחד מ"מ כיון דשרינן להו הוי כאלו בא לישאל על כולם כו' ע"ש א"כ אין מקום לדבריו כלל ובעיקר ראיתו אינה ראיה כלל דההיא שאני משום דמעיקרא איסו' שבויה אינו אלא משום ספק ואסרוה מספק וא"כ בספק

אחר מות' וזה מבוא'בלברי הרא"ש לכ'ומסתברא כרב אלפס דקיל היה לחכמים בדבר זה ע"ש הרי מבוא' להדיא משום קולא דשבויה נגעו בה וכן מבוא' מלברי הר"ן ועיין באחרונים במאי דלמלו מכאן דספק דנכל בשבויה אי אזלינן לקולא ע"ש וכבר ראינו להרב הפוסק בפסקו למהר"ס הלוי נר"ו שהביא משם הרב חקרי לב לי"ד וכעת לא הוה בידן דכתבו דההיא דשבויה משום קולי דשבויה נגעו בה והאריך ה'הפוסק לסתור דבריו ע"ש ולפי מה שנתבאר אין מקום לדבריו דהוא לדברי הרא"ש גופיה דכ'דקיל היה לחכמי'בדבר זה ואין להאריך בדבר פשוט סוף דבר בהא סלקינן ובהא נהתינן אין להתיר מכח ס"ם כמו שכתבנו ותו לא מידי ׳ הכ"ד החותמים בפה מתא תונים יע"א בחדש אלול המרוצה שנת התק"ף ושבע ליצירה ושריר ובריר וקיים

הצעיר **יצחק טייב**   **יאודה מג'אר**

סימן יא

מניות מדברי סופרים להשיב ולהחזיק דברי הראשונים

אנכי הרואה אמרותיהם הטהורו' אעגלס עטרה ׳ אמיץ לבם בגבורים גבורי כח במלחמתה של תורה ׳ חגרו חרבם בפלפולם באדירי משברי יש להם זרוע עם גבורה ׳ חרב גדולתם לשלום אין קץ ולמרבה המשרה כיר"א

הן אמת מטבותייהו דרבנן מראש בסל'ר הסכימה דעתם באהל עלתה לי היכא דאתחזק איסורא דלא עבדינן ס"ם איכו השתא ראה ראיתי אשר בהרו ורצתה נפשם להיות בולק אחר דברי בהורין ובסדקין לכל אשר ימצא שם בדק למתור את שאר דברי ברם שערי תשו' לא ננעלו וזה החלי בס"ד

ובד"ק כתוב לאמר וז"ל כיון דאין לבר זה יוצא מגוף האתרוג ואין דרכו בכך אלא מצד ההרכבה אין להחזיק ולו' כיון דהוחזק ג' אתרוגים שהם מורכבים כל השא'נמי פסולים דעל מי הטיל חזקה זו הרי אין טבע האתרוג להיות מורכב וא"כ אמרינן שפי' דהוקה שאינם מורכבים והנהו דאתרע הזקתייהו אתרע והשא' מוקמינן להו אחזקתייהו דכשרים נינהו ומאילן אחר הם וא"כ הדר לינא דיש להכשי' בנ"ד עכ"ל

ואנכי חזון הרבתי אהמ"ר איך שגו ברואה בדב' פשוט כזה ולו' דאיך האתרוג המורכב נאמ' בו שאיסו' הוא מגופו אלא הוי כאיסו' דאתי מעלמא ומטעם זה דחו את דברי בדברים בעלמא והנה מלבד דהסברא אינה מכחשת דאתרוג המורכב הוי איסו'מגופו שהרי הוא מעורב מב' מינים וכמ"ש ה' מהר"ס אלש'יך בתשו' סי' ק"י אחר שהביא ג' טעמים לפסול אתרוג המורכב כתב וז"ל וכ"ש כשמין אחר מעורב שהוא פסול ע"כ

הרי

הרי מבואר להוייתו ומהותו מזה האתרוג כל עצמו וגופו הוי איסור אלא אף ג"ן לנאמר שנעבדה בו עבירה מכח ההרכבה וכיון דבא באיסור הוי דבר מאוס ולא מברכינן עליו וכמ"ש הרב הלבוש בא"ח סימן תרמ"ט וז"ל ואני אומר שהם פסולין מן התורה שהרי ידוע שהם מורכבים והרי נעבדה בו עבירה להרכבה ואע"פ שהרכיבו עכו"ם האיכא למ"ד דבן נח מצווה על הרכבת אילן וכיון דנעבדה בו עבירה אע"ג דמותר באכילה אימאס לגבוה דומיא דבהמ' כלאים דאע"ג שמותרת באכילה אסורה לקרבן מטעם דנעבדה בו עבירה אימאס לגבוה ה"נ הכי עכ"ל מפורש יוצא מדבריו דאין לך איסור מגופו גדול מזה

ואין בזה להט"ז בסימן תרמ"ט סק"ג והמג"א בסימן תרמ"ח ס"ק כ"ג רצו לדחות טעם זה מהרב הלבוש והוכיחו דדוקא לקרבן פסול היכא דנעבדה בו עבירה אבל לא למצוה יע"ש מ"מ המעיין ואתה דע לך שכבר בא רעהו וחקרו בס' פני אריה סימן מ"ג למ"ח ע"א וב' והוכיח במישור מסוגיאות וחזק דברי הרב הלבוש ובתר הכי כתב וז"ל והנה במה שכתב בפשי' דפרי אילן המורכב אסור לגבוה נראה ברו' שהדין עמו ואע"פ שלא מצאנו שיהא שמנן של זתים המורכבים פסול למנחות מ"מ נ"ל שכך הוא הדין וראיה לזה מהא דאמרינן בסנהדרין ד"ס בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים כו' וכן בחולין דקט"ו יליף מיניה לרב אשי דכלאי זרעים מותרים להדיוט מה בהמתך היוצא מהם מותר אף שדך היוצא מהן מותר א"כ ה"ה דילפינן נמי מהאי היקשא מה בהמתך היוצא מהן אסור לגבוה אף שדך היוצא מהן אסור לגבוה כו' ואע"פ שראיתי להט"ז שלחה לדברי הלבוש בשתי ידים ולדעתו פרי אילן המורכב ובהמת כלאים לא מקרו נעבד בהן עבירה וכן הקשה המג"א שם אומר אני אחר בקשת המחילה שלא עיינו בכל הצורך ואמינ' לה' מהא דגרסינן בחולין דקי"ד ע"ב אמר רב אשי מנין לבשר וחלב שאסור דכתיב לא תאכל כל תועב' כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל פי' כיון שנעשה בו עבירה דבישול ב"בח ס"ל דאסור אף להדיוט ופרכינן אלא מינה מעשה שבת ליתסרו ומשנינן אמר קרא כי קדש היא לכם היא קדש ואין מעשיה קדש ופרכינן תו חורש בשור וחמור ליתסר השור ומשני' השתא לגבוה שרי להדיוט מבעיא ולגבוה מנ"ל דשרי דכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה מכל אלה אי אתה מקריב פי' מעוך וכתות ונתוק וכרות אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבירה כו' שכן מפורש הוא בסוטה דמ"ו ע"א דמסקינן התם דתלתא קראי כתיבי והל מנייהו ומיד בן נכר כו' והיינו נמי דאמרינן בתמורה דכ"ח ע"א מן הבהמה להוציא רובע ונרבע והלא דין הוא ומה בעל מום שלא נעבדה בו עבירה פסול למזבח רובע ונרבע שנעבד בהן עבירה אינו דין שפסול למזבח ופריך חורש בשור וחמור יוכיח שנעבדה בהן עבירה ומותר למזבח פי' דאי לאו דכתיב קרא לא הוה לן למיסר רובע ונרבע משו' שנעבד בהן עבירה אלא הוה לן למשרינהו כי היכי דשרי' חורש בשור והמור מקרא דאלה להכי אצטריך מן הבהמה והשתא מה שהאליט הט"ז דכלאי בהמה וכלאי אילן המורכב לא מקרי נעבד בו עבירה כיון שנשתנו מלבד שהסברא מנגדתו שהרי העבי' נעבדה בעיקר הוייתן שהיא המהווה אותם ולולא העבירה לא היה להם מציאות כלל ובהוייתן ומציאותן לא שייך לומר שנשתנה ואינו דומה לשינוי הגזול והפסקן שהביא מהם ראיה הא מבואר בהדיא בגמ' דחולין שלא כדבריו מדהקשו כלאי זרעים ליתסר דהא תיעבתי לך הוא הרי שחשבו הפירות היוצאים מזריעת כלאים תיעבתי לך שנעבד בהן עבירה ומה בינם לפירות היוצאים מהרכבת אילן או כלאי בהמה א"ו דלא שייך בזה כלל לומר שנשתנו וכדכתיבנ' גם מה שהקשו הט"ז והמג"א או כבש למ"ל להוציא את הכלאים תפ"ל שנעבדה בה עבירה ליתא דשפיר אצטריך כו' ולענין שאלתו כו' ואע"פ שכתב אפי' הרכיבו עכו"ם הא איכא למ"ד בפ"ל מיתות ב"ן מצווה על הרכבת אילן לא כתב כן אלא לרווחא דמילת' אבל באמת לדעתו נ"ל לדינא דאין ב"ן מצווה על הרכבת אילן שכן כתב בי"ד סי' רצ"ה ס"ב ואסור מד"ס ליסר' להניח לנכרי שירכיב לו אילנו כלאים ע"כ ואי הוה סבר דב"ן מצווה על כך הול"ל דאסור מדאורייתא משום ולפני עור כו' אלא ודאי ס"ל שאינו מצווה ואפ"ה אסור אף אם נעש' ע"י עכו"ם כו' וכן עיקר שכל שאסור משום שנעבד בו עבירה אין הכרש בין נעשה העבירה על ידי עכו"ם או לא כו' עכ"ל הוכרחתי להאריך בלשונו דהספר שאינו בנמצא במה"ק הספר הלז

נמצאת אתה למד מהאמו' ומלובר לדברי הר' הלבוש הם כראי מוצק והיוצא מכלל דבריו דהאתרוג המורכב הוי איסו' מגופו וכמ"ש בעניותי הנה כי כן לפי"ז אין מקום כלל לדבריהם שכתבו דהאתרוג הוי איסו' דאתי מעלמ' דזה לא ניתן ליאמר וכמדובר

עוד אביא אני עני הראיה ממ"ש בהלק"ט ח"א סי' רס"ה דכתב שאין לברך על פרדה נאה שהוא בא מכלאים משו' דמאיסי יע"ש הרי כיון דהפרדה הויא מן הכלאים אין לברך עליה ואין לך איסו' מגופו גדול מזה וה"ה והוא הטע' באתרוג המורכב דהוי כיוצא בה ממש ופשו'

עוד בא בד"ק וז"ל ברם מאי דינא לדון הר' הפוסק היכא דלא אתחזק איסו' שמכינן אס"ם ס' מורכב ספק אין מורכב כו' אנן בדידן לא שמיע לן כלומר לא ס"ל דודאי מאן דאית ליה אתרוג המורכב כשר דחוי מעיקרו מדברי הפוס' וכמעט כל הפוסקים רובם ככולם הסכימו דאתרוג המורכב פסול ואין לעשות ס"ס בלע"יחיל כו' והרב הפני' אור והחזיק בסברתו ודייק ואשכח יסוד לזה מדברי האחרוני' דעבדי ס"ס כה"ג מסב' יחיד

יחיד ככתו' בד"ק אנן אין לנו אלא דברי הראשונים ואין לסמוך ע"ד האחרונים בזה כלל ועיקר והוא דהתוס' כו' הרי מבואר דהריב"ש קאי בדע' התוס' וס"ל דהמיעוט חשיב כמאן דליתיה ואינו נכנס בכלל ס"ס וכ"כ הרשב"ץ בח"א סימן נ"ו כו' הן אמת דהרשב"ץ סותר את עצמו ממ"ש בח"ג סימן קמ"ח כו' הנה לחשיב המיעוט נכנס בכלל ס"ס . ותימא איך סותר דבריו וכבר כתבתי על דבריו בספרי ע"ה לי"ד סי' קכ"ט אות י"ד ע"ש את"ד

ואני המעוט בתר שאת המחילה כלת דבריהם הללו אינם אלא מן המתמיהין דלפי הנראה לא עמדו בענין כלחוי אלא דרך עברה בעלמא למאחר שכתבתי בדברי הראשוני' דרוב בנין ורוב מנין עלתה הסכמתם דאתרוג המורכב פסול כו' ובתר הכי כתבית הגם למנינו ב' וג' סברות למורכב כשר נמצא דהנא דאמרי בפה מלא לרובא פוסלין הנה כי כן מה הלשון אומרת וכמיעט כל הפוסקים רובם ככולם הסכימו לאתרוג המורכב פסול לזה מורה כאלו חדשות הם מגידים וזה אינו דדבר זה כבר מלתינו אמורה ודברים הללו וכל הסברו' שהראנו לי במכתבם דלא חשיב המעוט נגד הרוב כתבם בחנם ובלי צורך כלל דהנא זעירא מן המערכה באתי וחנני ה' לחזות בנועם דבריהם דרבנן ביתר שאת ומ"מ סמכתי ע"ד האחרונים רבים ועצומים להלכה כבתראי אף בפוסקי' וכמו שאכתוב בס"ל וכיון לכתבתי ג"כ דאיכא שלש סברות למכשירין איך כתבו ואין לעשות ס"ס בדעת יחיד נמצא דכפי האמור אינו סברת יחיד הא ודאי אין זה אלא פליטת הקולמוס •

ותו קשה לי טובא במה שכתבו אנן אין לנו אלא לדברי הראשונים ואין לסמוך על דברי האחרונים בזה כלל ועיקר לא ידענא איך יצא מילתא כלנא מתחת יד קולמוסם לחות ולומר לדברי פוסקים אחרונים גאוני עולם אשר מימיהם אנחנו שותים דלא מעלו ולא מורידים ופיזרן ווירדן לרוח וכאילו קטלי קנה באגמא ניניהו ח"ו

ואנכי לא ידעתי איך לא עלה על זכרונם מאי דקי"ל הלכה כבתראי אפי' בפוסקים וכמ"ש בס' משפט צדק ח"ב סימן ל"ז דע"ז ע"ב וז"ל וא"כ מאחר דהוו בתראי טובא הלכתא כבתראי וכמ"ש מהריק"ו בשורש כ"ה וז"ל וכ"ש שהם פוסקי' אחרוני' וקי"ל כבתראי מטעם שפירש רב אלפס בשילהי עירובין ואותו טעם שייך בפוסקים כמו באמוראים כו' ע"כ והגם שמהר"ם אלשקר חולק ע"ז שכתב מהרי"ק יעויין בתשו' עכ"ז אריה שאג מי לא ירא עכ"ל וכ"כ הכ"הג בכללי הפוסקים אות ל"ט משם מהר"י סמוט הובאו דבריו בתשו' מרן בדיני גוי מל"ת סימן ב' בנימין זאב סימן קכ"ו ומורי הרב ז"ל בתשו' ח"ב י"ד סימן נ"א ובעל מ"ך ח"א בשם מהרי"ק להלכה כבתראי אף בפוסקים ע"כ יע"ש

ובשיירי כנ"הג א"ח בכללי הפוסקים אות י"ג כתב משם מהר"ר ישר' בן מהר"ר שכנה ז"ל משם אביו הובאו דבריו במהר"ש איסרלם סי' כ"ה דאף בפוסקים אחרונים אמרינן הלכה כבתראי אפילו יחיד אגל רבים יע"ש

ולע"ד נראה לומר דבנ"ד כיון למנינו למעלה מעשרים דס"ל דלענין ס"ס חשיבי המיעוט לגבי הרוב וכמו שנבאר בס"ד בזה אף הרב מהר"ם אלשקר ז"ל דחולק על מהריק"ו בכלל הלכה כבתראי אזיל ומודה דהלכה כבתראי גם בפוסקים דע"כ לא קאמר שלדברי מהריק"ו אין להם עיקר והם בטלי' מעצמם היינו טעמא משום דהוי יחיד נגד רבים ועדיף ליה עפי הכלל דיחיד ורבים ה"כר ומש"ה כתב כן למהריק"ו אבל היכא דמנאנו ראינו סברות סרבה כפ"ב אף הרב מהרמ"א יודה דהלכה כבתראי אף בפוסקים ובתר הכי מצאתי כיוצא בזה בספר עין זוכר דל"ב ע"ד שהביא תשו' הרב כנ"הג בחי"ל סימן מ"ב וז"ל הלכה כבתראי הרב החסיד שבכהונה ביד הקדש אות קס"ט הן בפיו תוכחות והשפיע בנחנחו' להוכיח דהלכה כבתראי אפי' ביחיד נגד רבים ואני בעניי כו'

והן עתה שנדפסו תשו' הרב כנ"הג לי"ד אפנה על ימין לחזות בנועם מקור חיים וראיתי בסימן מ"ב שכתב וז"ל ואתה קדוש תפסת עיקר כלל דהלכה כבתראי והנחת לטפל כלל דיחיד ורבים הכ"ר איברא שמהר"ם אלשקר בסימן נ"ג כתב בשם מהריק"ו דהלכה כבתראי אפי' יחיד אצל רבים אבל מהר"ם אלשקר שם כתב שדבריו אלו אין להם עיקר והם בטלים בעצמם והוא תימא אם הרב כתב כן כו' מ"מ יוצא דבנ"ד שומעין להרב המפה וסיעתו דקמאי איגון והם רבים כו' הבט ימין וראה כי רוח ה' דיבר בו בהרב יד מלאכי שהקורא תשובת הרב כנ"הג כמות שהיא לארכה ולרחבה ישכיל אנוש על מה אדניה הטבעו ודבריו אמת וצדק דאנן בדידן דזכינו לשי' אתו של הרב כנ"הג תשו' שלימה עין רואה ואזן שומעת לדברין אינם למאי דקאי הרב י"מ כי הרב כנ"הג מיירי בפוסקים אחרוני אחרונים כו' עד שדחק עצמו לומר אפי' בהיותו יחיד אצל רבים שקדמוה כגון הסמ"ק הולכים אחריו ושיש חולקים ואומרים איך נניח דברי הרי"ף והרמב"ס כו' ע"כ • הרי הדבר מבואר ביותר דמהריק"ו מדבר בפוס' אחרונים כגון הסמ"ק ולהניח דברי הרי"ף ז"ל והרמב"ס כו' וע"ז תמה מהר"ם אלשקר ע"ד דבפוס' קדמאי עדיפי כו' ע"ש ובהכי תנוח לעתינו דבזה מיירי הרב כנ"הג כו' ובזה כתב ליחיד ורבים האי כללא עדיף מהלכה כבתראי בפוסקים ואחר זה מייתי דברי מהריק"ו ומהר"ם אלשקר והיו דבריו פנין כלפי השואל והרב האום' מהר"ש סאג'יס אשר כתב דנקטינן כמהרימ"ט דבתרא הוא ושביק לרבני אשכנז דסברי כמור"ס וע"ז

כתב הכנ"הג דבנ"ל שכל גדולי האחרוני' הסכימו עם מור"ס ומהרימ"ט יחיד הדין נותן לפסוק כרבים ולדעת מהר"ם אלשקאר שומעין למור"ס וסיעתו דקמאי אינון כו' עכ"ל מס' עי"ן יע"ש ׃

היוצא לנו מכלל דבריהם הוא כיון דהוי יחיד ורבים אז אזלינ' בתר הכלל דיחיד ורבים ה"כר ולא אזלינן בתר הכלל דהלכ' כבתראי מטעם דהכלל יחיד ורבים ה"כר עדיף טפי אבל אם לא יהיה הנדון יחיד ורבים אלא רבים עם רבים הגם שיהיה הרוב האחד יותר מבואר מדבריהם דאז אזלינן בתר הכלל דהלכה כבתראי דכשהם רבים עם רבים אז עדיף טפי הכלל הלכה כבתראי לפי"ז הראת לדעת ככל אשר דברנו דיודה מהר"ם אשקר ז"ל וכיון דאית לנכ"כ סברות הפוסקים דס"ל דהמעו' חשיב לגבי הרוב א"כ בנ"ד ג"ך דיש ג' סברות דמכשירין האתרוג המורכב והא איכא נמי סבר' ד'וכמ"ש בלברי בנה שהשגתי להרב מהר"ס כרמי בודאי דשייך שפיר לומר דעבדינן ס"ס בשופי וכאמור

אך יש לי קצת תימא משני המאורות הגדולים הרב כנ"הג והרב חיד"א ז"ל דכל רז לא אניס להו איך לא עלה זכרונם מ"ש הרב מ"ך כנז"ל דכתב והגם דמהר"ס אלשקר חלק על מהריק"ו בזה עכ"ז אריה שאג מי לא יירא ע"כ הרי דלאה דברי מהרמ"א נגד דברי מהריק"ו ומריהוט לשונם נראה דרצו לעשו' עיקר כסברת מהרמ"א ואין דרכם לדרך הקלש בכך ודוק

עפי הדברים הנאמרים הוי הוכחה גמורה דלמדו הענין כחותה על הגחלים ולא עמדו בענין על השרש דאפש' דאם היו משים אל לבם לשרש הענין כדחזי להו היו מוצאים עוד סברות הראשונים למרן הקדוש וחכמי דורו ז"ל לגבי דידן ראשונים הם והרי מרן בתשו' בדיני יבום וחליצה סימן' הביא דברי מהר"י סמוט לעבד ס"ס בפלוגתא דרבוותא והס"ם לעבד הוי מחלוקת שאינו שקול ומרן הסכים שם לדבריו יע"ש ודברי מהר"י סמוט הללו הבאתי בתוך הפסק מהגט ,שחרור שבא על החתום רב חביבי הרב הגדול מהרי"ט נר"ו ושם כתבתי דהס"ם דסמך מהר"י סמוט ז"ל הוי במחלוקת שאינו שקול הלא לתימא איך לא השגיחו בדברי ולראות הדברים על שרשם אם כנים הדברים מה שכתבתי בעד מהרי"ם ז"ל

ומה שהביאו מתשו' הרשב"ץ ז"ל מח"א וצירפוהו עם הסוברין דלא עבדינן ס"ס כשהמחלוקת אינו שקול ,שלדבריו סותרין למ"ש בח"ג ומדבריהם נראה דרצו לתפוש עיקר מ"ש בח"א לפי קצורי בתר המח"ר דבר זה לא ניתן ליאמר וכ"ש ליכתב דנעלם מעיני מורי הי"ו מ"ש הרב מ"ך בח"ב סימן כ"ג דקי"ג ע"ל וז"ל אלא שנאמר דהגם דבה"א כתב מה שכתב עכ"ז אין לומר דאין להביא ראיה ממנו אחר שהוא סותר עצמו דבריו כמו שאנו אומרים בכל הפוסקים כשאנו מוצאים בהם סברות הפוכות אין להביא ראיה מהם דהוא כשאין אנו יודעים א אלו הדברים אמרם בסוף אבן כשברור לן מהי שאמר תחילה ומ"ש בסוף יש להביא ראיה מדבריו האחרוני' שנאמר דבילדותו סבר כן ואח"ך בזקנותו חזר בו כו' וא"ך יש להבי' ראיה מדברי הריב"ל מדבריו האחרונים שהם מ"ש בח"ב וח"ג ע"כ ומהר"ס ן' חביב כתב בכלליו דכ"ו ע"א ע"ד מהר"ם מלמד ז"ל הללו ודברים נכונים הם לע"ד ע"כ יע"ש

הנה כי כן לפי דברי תרין אריוותא אין מלבד דהרשב"ץ לא קרינן ביה לנסת'ר מחמ'תו לא אף גם זאת דתפסינן סברתו לעיקר כמ"ש בח"ג דעבד הס"ם הגם דהוי המעוט נגד הרוב משום דהוי באחרונה דחזר ממ"ש בח"א שהם בילדותו ממונא דבר דגם סברות הראשו' מינן בהדיא דעבדין ס"ם אפי' במיעוט נגד הרוב וא"כ דברי האחרונים דבר ה'בפיהם אמת דיש להם שמילה מעליא לסמוך עליה לעשות ס"ם במיעוט נגד הרוב ׃ אשר ע"פי הדברים האלה מ"ש מכחו"ר ה'עליהם יחיו דאין לסמוך ע"ד האחרונים בזה כלל ועיקר יכילנא אנא למימר דלדבריהם אדרבא חמיבי כמאן דליתיה כלל ודוק

ועוד תמיה לי מילתא מרב חביבי הרב מהרי"ט נר"ו במ'ש ותימא איך סותר דבריו וכבר כתבתי על דבריו בספרי עה"ש ני"ל סימן קכ'ט אות י"ד יע"ש דמריהוט לשונו נראה דכונתו פשוטה לו' כאלו שם בי"ד כבר אי'השתי תשו' מהרשב"ץ ז'ל והרי הם בע"הם בי"ד לא הזינא כי האי סימנאל מריך יתיב לתשו'הרשב"ץ לא מינה ולא מקצתה ולידי דברים הללו שכ' הם טפלים מבלי מלא ופשוט

הן כתבו בד"ק וז"ל וכמ"ש בפסקו באורך אגב שטפיה לא דק דעיקר דברי מהרי"קו בא לומר דלשון ספק יהיה לבעמים אפי' בדבר שהוא נגד הרוב והחזקה חשו לם הכמים כו' וא"כ מה מקום מצא בדברי מהרי"קו לסתור האי כללא כו' ואינם ענין וזה לזה כלל כו' ובאינם השיגו כי הדבר פשוט לכל מבין כאשר כתבנו ואחרי אשר סתרנו וכתבנו לדברי מהרי"קו אינן ענין לנ"ד מעתה הרואה יראה דמה שהאריך הרב הפוסק והביא להקת אחרונים דעבדי ס"ם בהצטרף המיעוט אין לבריה' עולין לענין דינא ולא ראו דברי הראשונים אשר זכרנו ואנו אין לנו אלא דברי הראשונים ותנ"ס אחד"ק

ואנא בריה קלא אומר עם קנ"י דלא ההבנתים דמי לחקס לדחוקי נפשם בדוחקי דוחקים להוציא דברי הרב מהרי"קו ז"ל מפשטו כונתו דכל מי שמודה אל האמת ישר יחזה ויספוט בצלק שדבריהם אלו שכתבו בכונת הרב מהרי"קו לא ניתנו ליאמר דאיך יתכן לו' בדעת מהריק"ו

מהרי"קו דלפעמים יהיה כן ולפעמים לא יהיה כן
שהרי אין דרך פוסקי דינים לתת דבריה׳ לשיעו׳
בלי טעמא וזה פשוט אלא אדרבא כונתו פשוטא
כאשר כתבתי בעניותי דס"ל למהרי"קו דכל ספק
אף שהוא רחוק ואינו שקול עבדינן ס"ס מיניה
בשופי וכמלובר

ומה שכתבו דאין דבריה׳ עולים לענין דינא
ושלא ראו לדברי הראשו׳ אשר זכרנו
השתוממתי על המראה הא ודאי דברים אלו
מרפסן אגרי לפי קצורי ואין דעתי סובלו איך
עלה על דעתם דעת רחב לכתוב כדברים הללו
בעד גאוני עולם דכונתם רצויה לו׳ בדברי׳ או
שכל מה שלנו ע"פ הס"ם הנז׳ דיניהם בטלים
ומבוטלים לא נכון לדבר כדברים האלה בעד
עמודי עולם אשר בית ישראל נכון עליהם ובפרט
בדור יתום כזה והיותר תימא דאית לי גבייהו
הוא מה שכתבו דאחרונים אלו לא ראו לדברי
הראשונים והמתבאר מדבריהם אלו דאי הוו חזו
לדברי הראשונים לא היו כותבין כן ובאמת זו
היא שק׳ עד מאד דאמאי לא השגיחו בשכריה׳
הנעמים דכל רז לא אניס להו וכל דברי הראשו׳
ממשמשים ובאים בתוך דבריהם הנעמים ובודאי
הגמור דהזו דברי הראשונים ז"ל הסוברים דאין
המיעוט נחשב לגבי הרוב כיון שדבריהם באו
על ספר ידוע ומפורסם אלא לטעמא הוו וטעמם
ונימוקם עמם ועמהם עז ותושיה לו׳ דהמיעוט
נחשב לעשות עמו ס"ם ומרוב פשיטותו לא עלו
על שפתותיהם דברי הראשונים ובלי ספק דהיה
העלמ׳ה ממכתו"ר נר"ו מ"ש מהרי"קו בשרש נ"ד
ומביאו הכנ"הג בכללי הפוס׳או׳מ"ד וז"ל כשדברי
הראשונים באו בספר מפורסם והאחרונים לא
הזכירו סברת׳ היא הוכחה שדברי הראשונים לאו
בשמעתא אינון ואם אחרונים הזכירו סברתם היא
הוכחה שדברי שמע׳אינון וכשדברי הראשוני׳ אינן
בספר מפורסם יש להסתפק שמא לא ראו אותם
או שראו אותם ולא הוכשרו ביניהם תות׳ ישרים
סי׳ ס"ו ומהרי"קו בשרש נ"ד כתב כי אמרי׳ הא׳
כבתראי דוקא כשדברי הראשונים כתובים על ס׳
ידוע ומפורסם אבל מה שנמצא כתוב בתשו׳ גאון
ולא עלה זכרונו על ספר ידוע ומפורסם אפי׳
אם ימצא פוסק אחרון שיפסוק בהפך הגאון הקודם
לי איכא למימר דילמא לא שמיע ליה לפוסק
האחרון לדבריו ואי הוה שמיע ליה הוה הדר ביה
וכ"כ הרי אלרבי סי׳ קנ"ג וכתב בעל מ"ך בה"ב
סי׳ן דקמ"ה דלא קי"ל כמ"ש הר׳ מהריב"ל בה"א
סי׳ ע"ו אע"ג דהוא בתרא מפני שיש מקום לו׳
שלא ראה לדברי הרמב"ן והרשב"א שהביא הרב ב"י
בטור ח"מ סי׳ ק"ט מפני שלא באו על ס׳מפורסם
בזמנו ואם היה רואה אותם הוה הדר ביה
ובדרך שכתב מהרי"קו כו׳ ולכן האמת יורה דרכו
שמהריב"ל לא ראה לדברי הרמב"ן והריטב"א ויצא
דינו של בעל משפט צדק נכון וברור כמו שכתב
ועיין בספר הנז׳ סי׳ ע"ט עכ"ל ומור"ם בח"מ סי׳
כ"ה ס"ב הביא לדברי מהרי"קו יע"ש

הראת לדעת דכשבא הדבר על ס׳ידוע
ומפורס׳אמרי׳ דטענה חזו ומק"ם

לא הזכירו לפי"ז אין מקום לדברי׳כלל ובמקומי
אני עומד דאחשובניהו להמעוט לגבי הרוב לענין
ס"ם דאית לי שמיכה דרבנן עמידה שיש בה
סמיכה מעליא ואפי׳ אי יהיבנא להו כל דילהו
למלברי מהרי"קו ליכא למילף מידי מיניה מה
שאינו וכמלובר אפי"ה אית לן כמה אשלי רברבי
דס"ל לחשיבי המיעוט לגבי הרוב לענין ס"ם ה"ה
הרמב"ן בח"ג סימן קמ"ח לשם הוא העיק׳ וכנז"ל
שהוא לבריו אחרונים ומהר"י סגוט ומרן דהסכים
לדבריו ומהרש"ל ברים תשו׳ הי"ד באות מ"ב
ובחא"ה סי׳ י"א וי"ג סמך אס"ם הגם דהוי
המיעוט נגד הרוב וכן נמי מתבאר שם בא"ה בת׳
סי׳ ל"ג יע"ש וכ"כ מהריק"ש בי"ד ר"סי מ"ב
בחסרה המרה יע"ש וכ"כ בס׳ מ"ל ח"ב סימן א׳
ד"ב רע"ג יע"ש דהוי המעו׳נגד הרוב וכ"כ מהר"ש
גאון הו"ל בת׳כנ"הג חי"ד סי׳ פ"ו וכ"ן ס"ל להרב
מהר"י חזן הו"ד בס׳ ת"ח סי׳ ז׳ יע"ש וכ"ן כתב
הרב מהר"א אמיגו בת׳כ"י הו"ד בפר"ח י"ד סימן
ן׳ סק"ל ובתשו׳ שתי הלחם סי׳ מ"ב ושם הסכים
מהר"ם חג׳יז לדברי מהר"א אמיגו יע"ש וכ"ן
חזיתי בברכ"י א"ה סימן ד׳ אות ו׳ שהביא משם
מהר"ש הבדלה הו"ד בס׳אורים גדולים דל"ח ע"ל
לעבד ס"ם אף במחלוקת שאינו שקול וכ"ן דס"ל
להרב מהר"י זאבי דכפי הדברים שמביא שם הרב
ברכ"י שכתב וז"ל והרב הנז׳ עביד ס"ם מסברא
זו ומורינו הרב ד"מ ע"ל דחה לדבריו דאין זה
בסוג ס׳ דהגהה הנז׳ נגד תלמוד ערוך כו׳
ומדהשיגו שהוא הפך תלמוד ערוך דוקא ולא
השיגו מצד דהוי הס"ם ממחלוקת שאינו שקול
מינה מוכח דלצד זה אודויי אודה ליה ולא אכפת
ליה מפאת דלא הוי מחלוקת שקול וס"ל כוותיה
לעבדינן ס"ם אף במיעוט נגד הרוב יע"ש וכ"כ
הרוקח בסימן ש"ו באשת כהן מעוברת דמותר
ליכנס באהל המת מכח ס"ם ומביאו המג"א בסי׳
שמ"ג סק"ב ובש"ך י"ד סימן שע"א סק"א ע"ש
וכ"כ בפשיטות בתשו׳ הרמ"ע מפאנו סימן קכ"ו
ע"ש וכ"כ בתשו׳ משאת משה חי"ל סי׳ ו׳ דמ"א
ע"ב ואפי׳ בסברת יחיל יע"ש וכ"כ בס׳ קול אליהו
בא"ח סי׳ ו׳ בפשיטו׳ואתיא כוליה מ"ש המבי"ט
בח"ב סי׳ פ"ו דמבואר מדבריו דאע"ג דמעולם
לא עשו מעשה כמ"ד למומר אין לו זיק׳ביבמתו
היכא דאיכא ס׳ אם הוא אח מאב או מאם יש
לסמוך אמ"ד למומר אין לו זיקה והכנ"הג בא"ה
סימן קנ"ו הגב"י אות י"ב הביא לדבריו אלו
מהמבי"ט וכתב דטעמו הוי מכח ס"ם וכן הביא
לדעת הפר"ח והרב מק"ק לדעת הרב ת"ה וכןנמי
הביא בדעת הרא"ש כו׳ יע"ש וכן נמי חזה הוית
בס׳ שנן המר הי"ל סימן ה׳ ד"מ ע"ב דעבד
ס"ם אפי׳ בסברת יחיד יע"ש וכן כתב בס׳ ב"ד
חי"ד סימן טו"ב יע"ש וכ"כ בס׳לב"מ ח"א חי"ל
סי׳ ל"א יע"ש ועד האחרון הרב מהר"ש אלפסי
תיארי דאתרא מעיר תונס יע"א בס׳משח׳לרבותא
בסי׳ קס"ו בסוף ס"ט לעבד ס"ם הגם דאינו
מחלוקת שקול דהתם הרוב סוברים דאם נתבקעו
החטים התבשיל אסור וכן פסקא מרן שם בש"הט
יע"ש

יע"ש ואפי"ה סמך הס"ם א"כ מאחר דמצינו כמה וכמה פוסקים ראשונים והאחרונים דס"ל להשיבי המיעוט נגד הרוב בענין ס"ם דבר זר ורחוק לו' אין דבריהם עולין לענין דינא ושלא ראו דברי הראשונים הא ודאי עמהם הס"ר דדברים הללו לא ניתנו ליאמר וכ"ש ליכתב ובירור

ומה שלחו משי"ח לדברי הרב קול אליהו ז"ל הראיה שהביא מהרב המבי"ט שכתבו וז"ל גם מאי דהביא מלברי המבי"ט ז"ל איכה ראיה דהתם אין הסברא לחויה מעיקרא דאיכא כמה מהפוסקים לסברי דאח מומר אינו זוקק אך לא עשו מעשה והניחו הדבר שקול ולכך היכא דאיכא ספיקא אחרינא יש לסמוך עליהם ואינו ענין לנדון דידן כלל ועיקר ע"כ ד"ק

ובאמת לא אדע שכול איך עלה על לבם ללחות דברי הרב קול אליהו בלתי יסוד דהיכן ראו בלברי הרב ק"א דכתב שהוא סברא יחידא על שהוצרכו לו' דאיכא כמה סברות שהרי כל הילה מהרב ק"א הוי דלא הוי ענין זה מהמבי"ט מחלוקת שקול וא"כ נמצא דאפי' להוי המיעוט נגד הרוב המבי"ט סמך הס"ם והיותר קש'לי בלבריהם במה שכתבו והניחו הדבר שקול ולכך היכא דאיכא ספיקא אחרינא כו' מאריה דאברהם איך יכולין אנו לומר שהניחו הדבר שקול דנחזי אנן אם הוא שקול או לא דהא חזינן דאינו שקול דהרי רובא דרוב' הם הסוברים דיש זיקה באח מומר ואיך יכולין לומר שהוא דבר שקול ועוד דחזינן להו דלא השגחו בענין כלל שהרי כתב מרן שם בב"י ז"ל בענין אח מומר ומביאו ג"כ בבאר הגולה שם וז"ל וכתב הב"י שאינו תמה על אשר כתבו בשם של רב יהודאי גאון משום דגמירי דמאור עינים היה לפעמים היו כותבי' תלמידיו בשמו מה שלא עלה על דעתו אך על תלמידיו הכותבים כן ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רדפם וכתתם על חרמה דאין לדברים אלו שרש וענף כו' ע"כ הרי דאפי' דאיכא כמה סברות דהויים הם מעיקרא והיכי כתבו להתם אין הסברא לחויה מעיקרא מה שאינו ואכפ"ה היכא דאית לן ס' אחר סמכינן אס"ם וכמ"ש המבי"ט והגם דהוי המעוט נגד הרוב ולחויים מעיקרא וזהו דעתו מהרב ק"א ז"ל ואיך ולמאת כותבין מכתו"ר נר"ו ואינו ענין לנדון דידן כלל ועיקר אדרבא לפום מאי דאמרן דברי הר' ק"א כראי מונק ודבריהם אהמ"ר לחויים הם מעיקר' ופשוט

עוד בא בד"ק וז"ל מיהו מ"ש מלברי הרא"ש בפ"ב דכתובות ופירש ט' אע"ג דקי"ל כר"י מ"מ כיון דאיכא ספי' אחרינ' שמא נחבאת מספיקינן נמי דילמא הלכה כרבי יהודה כו' ליתא דודאי הס"ם לא מס"ל דילמא הלכה כר' יהודה דהא קי"ל בכל מקום דהלכה כר' יוסי דנימוקו עמו ואיפסיקא הלכ' כוותיה היכי יתכן לומר דילמא הלכה כר' יהודה ועוד דדבריו אינם מדוקדקים אלא כדעת רש"י דפי' דקו' הס"ם התם מרבי יוסי דקי"ל כוותיה אך לפי מ"ש התוס' התם ושאר ראשונים דקושיית הס"ם היא לכ"ע דהני כאלו בא לישאל עליו ועל חברו דכ"ע מודו לטמא וה"ן כיון דסרינן לכלהו כב"א למי כו' אתד"ק

אנא לאמרי ואיברא דמה שפי' בלברי הרא"ש הרב ק"א מולינא דהאמת אתם דליתא מ"מ גם לבריהם אינן מדוקדקים במה שכתבו דדבריו אינן מדוקדקים אלא לדעת רש"י כו' ונטו אשוריו בלברי הרא"ש ז"ל בכונתו שהרי לדברי הרא"ש ז"ל ברור מללו כיון דאתדחייא ההיא משני שבילין באומרו מי יימר דאיטמי א"כ הבעיא מר' ירמיה לא איפשיטא וכמ"ש הר"ן אבל מ"מ יש לנו ס'אי כל חדא וחדא היינו הא ויכולה לו' נחבאתי וכיון דיש לנו ס'אי נחבאת או לא ואית לן ספק אחר דמי יימר דאיטמי הא אית לן ס"ס ומותרות ולא נשאר לן במחלו' רבי יהודה ורבי יוסי בואת אבעיא שום אחיזה לכבר אתדחייא סתמא דתלמודא זהו כונ'דברי הרא"ש א"ך כיון דלענין אס"ם דעביד הרא"ש הוא מופרד ממחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי לא נשאר להו למכתו"ר לו' דוק נולק וזה אינו נולק דהמחלוקת שיש בין רש"י לתוס' ז"ל הוא לענין הקו'ולא בענין אס"ם שהוליד הרא"ש וזה פשוט לכל הישר הולך

ומה שלחו מכתו"ר נר"ו הראיה שהביא מהרא"ש באומרם דטעמו של הרא"ש הוי משום קולא לשבויה וזה מבואר בלברי הרא"ש דכתב ומסתבר כרב אלפס דקל היה לחכמים בדבר זה ע"כ ואני שמעתי ולא הבין איך יכולין לו' כונבדעת הרא"ש שהרי אחר דעבל הס"ם הרא"ש כתב ויש שפסקו דלא תנשא לכהן ואם נשאת לא תצא ומסתבר כרב אלפס דקל הוא לחכמים בדבר זה ואם איתא להא למה לא קאמר בפי' בשבויה הקלו ונקט כי האי לישנא דקל היה לחכמים בדבר זה מה הלשון אומרת בדבר זה אלא נראה לענ"ד דכונת הרא"ש מ"ש דקל הוא לחכמים בדבר זה הוא לענין דתנשא לכתחילה ולאפוקי מהיש שפסקו דלא תינשא לכתחילה למאחר דאית לן ס"ס בשופי למה לא תינשא לכתחילה וכן משמע מלברי השלטי הגבורים שם בשוג' אם יש מחבואה א' מגלת את הכהנות שכ' וז"ל רבי'כתב שתה דלכל מחבואת'אפי' אינו מחזיק לא ת'תנשא וכ"ן לעת מ"י וי"א דאם המחבואה מחזיק אלא א'לכתחילה לא תנש' ואם נשאת לא תצא ודעת הרא"ש שתנשא לכתחילה ע"כ וצריכין אנו לדעת למה הפסיק בנתים שהביא הי"א ואח"ך דעת הרא"ש ולמאי לא כתב אחר שכתב לעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שמלבריהם מוכח בהדיא דס"ל דתנשא לכתחילה והו"ל לכתוב וכן לעת הרא"ש ואח"ך סברי הי"א אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דכונתו רצויה לומר שלא נטעה בלברי הרא"ש שם בשוגי' כמו

שטעו מכתו"ר נר"ו שככי דבריהם סרבו להבין בדברי הרא"ש אינו יוצא לנו כפי' דס"ל לתנשא לכתחילה לזה כתב בלשון הזה בדעת הרא"ש להורות לנו דמ"ש הרא"ש דקל הוא לחכמי'בדבר זה סוא לאפוקי סברת הי"א דס"ל דלא תנשא לכתחילה והרא"ש ס"ל דתנשא לכתחילה משום דקל הוא כו' זה נלע"ד פשוט בכונת דברי הרא"ש

הנה כי כן לפי דבריהם לחייהם אינו עולה יפה אבל אחר ההתבוננות אי איכא לדוחה נלחות הראיה מהרא"ש הוא באופן זה דשאני התם דסמכינן המיעוט לגבי הרוב ועבדינן ס"ס היינו טעמא דבכל חדא וחדא אית לה חזקת התר דהעמד אשה על חזקתה וסמוך מיעוטא דלא נטמאה לחזקה ואיתרע לרובא ומש"ה הוא דעבד אס"ס אף להוי מיעוט לגבי הרוב אבל בעלמא אין ה"נ ליסבור הרא"ש ז"ל דהמיעוט הו"ל כמאן דליתיה לגבי הרוב ודוק

את זה כתבתי בקס"ת נחוצ'ה בשורת דרך ארץ לי נח"ץ ינח"ץ איש אשר כמוני שדעתי בל עמי שהוכרחתי לבא פה ליוורנו יע"א ואנא כלוא פה שדרך ים ויבשה אינם בטוחים ויש יותר מג'שנים דלית לי ב' אותיות מבני הבכור הי"ו וזה חדש ימים קבלתי אגרות משתי בני ומתלמידי הי"ו וממנו לא קבלתי ונתרבה לי הדאגה המרחם הוא ירחם והגם שנטיתי קנת מדרכיהם כך היא דרכה של תו'ועל הענותנותיהו דרבנן קא סמיכנא מנייהו ומנאי יתקלס שילאה ואני תפלה לשא כבוד תורתו ומלכותם נכוניהיה עלי על עם עותרא סגיא וזרע רב יוציאו וחי לעולם כיש את נפשם הרמ'ה וכחו"ן הנאמן באהבתם ומתפלל בעדם הבא על החתום פה ליוורנו יע"א בסדר ואתחנן יום שנכפל כי טוב מהאי שתא ונזכה ונחיה וני"רם טוב"ה וברכה לפ"ק נעי'ר המשתלח מע"הק נפת את"ל דסף מדוכתיה ומקוה רחמי וחסדי האל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות על ארצינו ועל כ"א ת"ו ולהוציא לאור משפט ומעשהו

הצעיר **מרדכי**

אשיאו ס"ט

סימן יב

וזה מה שהשיב הרב המובהק כמהר"א קובו נר"ו

תשובה אנכי הרואה את כל הרשום בכתב אמת גדולה תשוב'אשר כוננו ידיו מעלת הרב המובהק הפוסק נר"ו הכא תירגמו מירא לכיא דפסיק ותני הלכתא גברוותא בענין ספק אתרוג המורכב ומרוב ענותנותו רצה לעמוד על דעתי ואני ידעתי חולשת שכלי וקוצר השגתי ומה יתן ומה יוסיף דעתי הקלושה נגד דעתו הרחבה וכ"ש במקום שנחלקו חכמי ישראל הללו פוסלין והללו מכשירין דאין דעת שלישית דעת הדיוט מכרעת וכבר דימיתי לסלק עצמי לצד א' ותשמ'ע ודומ'ה

ואולם חזי הוית למעלת רב נה'וראי נר"ו הפציר בי עד בוש לא יכולתי השב פניו ריקם והיה העלמ'ה מחות דעי הקצרה לקלישה טובא ודרך תבונות לית לה מגרמה ומתוך שחביבים עלי דברי דודי אמרתי ויהי מה אשנה פרק זה כמאן למעביר אמיליה למני"ר מעיין נובע מקור חכמה ולעיאות כאל יהיו דברי אלה כלפי מאי דקא עייל ליה מר לבית הספק אי הלכה כמ"ד אתרוג המורכב כשר ומינה דן מני"ר להכשיר ספק אתרו'המורכב מטעם ס"ס ועל דבר זה ראיתי דרבים לוהמים עליו ואומרים כיון דבאתרוג המורכב רוב מנין ורוב בנין פוסלין אותו תו לא פש לן ספקא בהאי מילתא לצרפו באידך ספקא כדי להכשי' ועל כל אלין להוו הזי הוינא למעלת הרב הפוסק נר"ו לחזר בתשו'על דבריהם דרבנן ומייתי בידיה חבל נביאים והמבואה דרבנן דקיימי בשי'חדא דשפיר עבדינן ס"ס גם במיעוט נגד רוב וזה יצא ראשונה הרשב"ץ הגם דבח"א סימן נ"ו קאמר דלא עבדינן ס"ס במעוט נגד רוב מ"מ כיון דבח"ג סימן קמ"ח מר ניהו גופי' קא עביד ליה אזלינן אבתריה ותפסינן לעיקר אותה שהיא אחרונה כדברי המ"ץ ח"ב סימן כ"ג דקאמר הכי בעד מהריב"ל דכשסותר את עצמו מח"א לח"ב וג'עבדינן כההיא דח"ב נשכישי' שהיא באחרונה ושכ"פ מהר"ם בן חביב שהם דברים נכונים את"ל

ולדידי ע"כ לא נאמרו דברי המ"ץ אלא דוקא בעד מהריב"ל משום דהדבר ידוע דהרב ז"ל נא ספרו על הסדר וחלקים הראשונים יסדם בילדותו והדפיסם ושוב היה כותב והולך ומחזירם למכתבת הדפו'וכמפו' הדבר בספריו הקדושים אמטו להכי שפי'אמרינן דדבריו אחרונים עיקר לא כן הרשב"ץ דאחר שסיים כל תשובותיו מר ניהו סידרן לחלקים ולא ידעינן איזו היא ראשונה ואיזו היא אחרונה ונהירנא דבראשונות (סי'קנ"ה) כתב מפטירת הריב"ש ושמינוהו אותו לרב ושאלנו ממנו הקהל שלא יבקש מהמלך וסריו מאמר ציווי נגידות עליהם ואז באותו פרק כתב פסק על ענין זה וכמדומה לי דבח"ג (סי'פג) שקו"ט עם הריב"ש כנראה שלא נא ספרו על הסדר וא"כ שמי מכאן הרשב"ץ

תו אתא ואייתי בידיה ממהר"י סמוט ז"ל בתשו' מהריק"א דיני יבום סימן ו' דעביד ס"ס בפלוגתא דרבוות' גם במחלוק'שאינו שקול ואנא לא חזינא כי האי סימנא מקום דאי' הרואה יראה דאדרבה הרב מייתי בידיה רוב הפוסקים להקל וע"ז מר הוא דאמר דמלבד טעם היתר זה דהרוב מקילין איכא תו היתרא אחרינ'

אחרינא מטעם ס"ס ומ"ש ועוד לאו למימר דאפי' תימא כדברי ר"ין דהרוב מחמירין עבדינן הכא ס"ס אלא טעמא לחודיה קאי ולאפוקי בטעמים להתיר קא אסיק ואזיל כמו שיראה הרואה

ומה שהביא מני"ר נר"ו מתשו' מהרש"ל אבן העזר סימן י"א י"ג ול"ג דעביד ס"ס גם במיעוט נגד רוב נוראות נפלאתי עליה דמר אחר דמפורש יוצא בדברי הרשל"ס שסדרוב הפוסקים היו המקילין באותו ענין וכבר אמרו דגם למאן דאזיל בס"ס לחומרא ברוב מקילין גם איהו מודה דספי' עבדינן ס"ס להקל ואדרב' בההיא דסימן ל"ג מפורש יוצא מדבריו דבמיעו' נגד הרוב המחמירים לא עבדינן ס"ס שהרי כתב שאפי' היו הדברים שקולים הוי הדבר ס"ס כו' כ"ש שכפי האמת אין כאן ספק כיון שיש לנו רובא דרובא קמאי ובתראי כו' ע"כ הרי למיעוט נגד רוב לא חשיב ליה ספק

ואם נאמר דהרב הפוסק נר"ו קא יליף למלתיה מדהוצרך הרשל"ס להתיר מטעם ס"ס ולא קא אזיל מר בתר הרוב להקל גם בספק אחד אם לא דחשיב ליה מיעוט הפוס' המחמירים גם נגד הרוב ואה"ן דחשיב מיעוט המקילין נגד רוב המחמירין למעבד ליה ספק ולצרופי ליה בהדי ספקא אחרינא הא ודאי לאו מילתא היא משום דהגם דחזינן ליה להר' גופיה בי"ל סימן יע"ה דקא אזיל מר בתר רוב המקילין ודליכא למיחש למיעוט אפי' משום מילת חסידו' מ"מ במקום ערוה החמורה מיראי הוראה הוא ולא סמיך ואזיל כ"א באילך ספק' וכמו דחזינן ליה בכמה דוכתי וכ"ר להרב ג"פ בכלל א' דמייתי להקת הפוסקים דגם בענין גטין וקדושין אזלי בתר רוב הפוס' להקל אפי' בחד ספקא וז"ל הרלנ"ח ומהר"כ מפלונא והרשל"ס בכמה דוכתי שחוששין להחמיר וכ"כ בתשו' משאת משה ח"א א"הע סי' ה' דבמקום חומר ערוה אין הולכין אחר הרוב ומייתי בידיה חבל נביאים דחוששין למיעוט המחמירין כמו שיע"ש ואין ללמוד מדברי הרש"לס בי"ל סי' ב"ן דעביד ס"ס להקל גם במיעוט נגד רוב וכמ"ש בתשו' תורת חסד סימן י"ב דדחה אותו מטעם שאינו ספק שקול כמו שיע"ש דיש לומר דכיון דהרשל"ס יש ליה רוב בנין מרוב מנין כמ"ש שם בי"ל סי' קנ"ב אמט"ול אפשר דבההיא דסי' נ"ב כיון דהרמב"ם והרמב"ן קיימי בשיטת המקילין חשיב ליה הרב כספק שקול

וכן אין להביא ראיה ממ"ש שם בי"ל סי' קנ"ג דעביד ס"ס להקל בהנח'ה סוברת שרוב הירקות נזרעות במקום שיש כרם ואפי"ה קא עביד ליה הרב ספקא אי ירק זה הוא מגן שנזרע במקום הכרם או לא ומצרף ליה בספקא אחרינא דפלוגתא ע"ש ׃

גם זה לא מכרעא דאיכא למימר דכונת הרב בהנקתו שהניח אינו אלא לומר דרוב הירקות נזרעות בגינות שיש בהן כרם ומיעוטן בגינות שאין בהן כרם כלל אמטו"ל איכא למימר כל דפריש מרובא כריש והם מהגינות שיש בהן כרם ומספקא לן המתא אי ירק זה היה תחת הכרם או סמוך לכרם או רחוק מן הכרם והאי ספקא שפיר מצרפינן ליה לאידך ספקא דפלוגתא ומקלינן בס"ס והרב ז"ל לא בא אלא לאפוקי מקומינו זה דרובם אינם נזרעים במקום שיש בהם כרם וכל דפריש מרובא פריש ושפיר יש להקל כמו שיע"ש

וישו"ר הדבר מפורש בתשו' הרשל"ס שם סימן קי"ג שכתב דלא עבדינן ס"ס כיון לחד ספקא הוי דפלוגתא דהרמב"ן עם הראב"ד ואין כאן ספק כיון שיש לנו לעשות כדברי הראב"ד שהוא רב גדול נגד הרמב"ן כמו שיע"ש הרי דגם נגד רוב הכמה לא עבדינן ס"ס כ"ש נגד רוב מנין דלפי"ד רוב הפוס' עדיף מרוב בנין הא מיהא גם להקת הפוס' להם שוין רוב בנין נגד רוב מנין וכמו שהעלה ארוכ' בזה בתשו' חק"ל ח"א יו"ד סימן פ"ז מ"מ שפי' גמרינן מניה דגם נגד רוב מנין לא עבדינן ס"ס כ"ש כה"ג דאנן קיימין שהמיעוט הוא נגד רוב מנין ורוב בנין המחמירים דפשיט' ודאי דגם מהרשל"ס יודה דלא עבדינן ס"ס

עוד ראיתי למעלת הרב הפוסק נר"ו דמייתי בידיה דברי הרב ברכ"י א"הע סימן ד' שהביא משם מהר"ש הבדלה הוב"ל בס' אורים גדולים דלנ"א ע"ל דעבד ס"ס אף במחלוקת שאינו שקול ומר הוא דאמר דכן נר' ג"כ דס"ל למהר"י ואבי כפי הדברים שמביא שם הרב ברכ"י דהשיגו להרב הנז' שהגהה הנז' הוא היפך תלמוד ערוך ולא השיגו מצד דהוי הס"ס ממחלוק' שאינו שקול מינה מוכח דלצד זה אודויי אודי ליה כו' את"ד נר"ו

ואני אומר דלפשרי לן מר לא ראה הדברים במקומם דאחד הרואה בדברי מהר"ש הבדלה שהובאו בס' אורי' גדולים שם יראה דהן אמת במתחילה עשה הס"ס עם סברת ההגהה כת"י משיטת הר"מ המעיליי בשם קצת חכמי דורו אך בתר הכי שם באותו פרק באותו מקום מר ניהו גופיה משוי אנפשי' הדרנא מטעם דלא מיקרי ספק אלא כשהוא ספק שקול כמו שנראה מתהרה"ש וע"ת כו' והר' המחבר מהר"י ואבי אתי עליה בהסגת יד דאעיקרא דדינא פירכא דאין זה נכנס בסוג ספק כיון שהגהה הנז' הוא נגד תלמוד ערוך כו' נמצא דאדרבא גם מהר"ש הבדלה ומהרי"ן הם מהכת הסוברים דלא עבדינן ס"ס במחלוקת שאינו שקול ׃

תו מייתי בידיה מתשו' שמן המור י"ד סי' ה' ל"מ ע"ב דעבד ס"ס אפי' בסברת יחיד ולא היא דאחד הרואה יראה דהרב קא עבד הס"ס להחמיר וע"ז מני"ר ריוחא אבכח וכתב דגם כי נימא כסברת החכם צבי הגם שהיא סבר' יחיד

יחיל זכלומר דלא איכפ' לן מפאת סברתו כלום עכ"ו הכא מפקנא אית לן גם מדעת הרב כמו שיע"ש , תו מייתי בידיה מהלב"ח ח"א יו"ד ס"סי צ"א דקאי בשי' האומרים דספיר עבדי' ס"ס גם במחלוקת שאינו שקול ואנא לא הזינ' ליה לעב' הס"ס כי אם במחל' שקו' וכמו דעב' ליה הרפ"ת חלק א' סימן כ"ה ותהרי"ט ן' יעי"ש שם סימן כ"ב ובה"ב סימן מ"א הגם דמר ניהו גופיה מכת המורים דלא עבדינן ס"ס במחלוקת שאינו שקול כמו שיבא לקמן , ומה שהיות' תימה על מני"ר נר"ו דאשתמיטתיה מיניה דכבר בא הדבר מפורש גם להלב"ח בשנים ושלשה מקומות כמו שיבא לקמן דס"ל דלא עבדינן ס"ס במחלו' שאינו שקול

אף את הדבר הזה לא על מכת"ר בלבד תלונותינו כי גם על בעל זכור לאברהם יעבור עליו כוס התימה שכתב דכדאיה הסכמת הרלב"ח ח"ג סימן ב' דשפיר עבדינן ס"ס גם במחלוקת שאינו שקול ולא היא דאחד הרואה יראה דלא נאמרו דבריו אלא כלפי דעת מרן דקבלנו הוראותיו דאינו אלא כשלא יצטרף שם ספק אחר אך בהצטרף שם ספק אחר כיון דמטעם קבלה נגעו בה כל כי האי לא קבלנו עלינו אי נמי דבהצטרף ספק אחר גם מר"ן גופיה יודה וכמו שבא מפורש בדבריו שם מש"כ היכא דרובא דרבוותא קיימי לחומרא דדינתור' הוא למיזל אבתרייהו ותו לא פש לן ספ' אה"ן דגם כי איכא תו ספק' אחרינא לא משגחי' ביה וכמו שמפורש יוצא מדבריו בח"א א"ח דכ"ב

הגם הלום ראיתי בתשו' חסד לאברהם א"ח סי' י"ג דהקשה על הלב"ח דה"ן נפת'ר מחמת'ו מת"ש בח"א דכ"ב דאין לעשות ס"ס נגד דעת מרן וע"כ מר הוא דאמר שחזר בו בההיא דח"ג שהיא אחרונה כמו שיע"ש והוא דבר פלא דאחד הרואה בדברי הלב"ח שם יראה דקא מפרש ואזיל דה"ט דלא עבדינן הס"ס להקל משום דמה שפסק מרן להחמיר הוא מליגא כש' רוב הפוס' דס"ל הכי והרי אנו מחוייבי' למגרר אבתרייהו דכתיב אחרי רבים להטות והרי הוא דין גמור ואין כאן ס'שקול למעבד ס"ס וכלבכרי הרפ"ת דמייתיה הרב בידיה מש"כ בההיא דח"ג שלא היו דבריו כי אם כלפי הקבל' שקבלנו עלינו דעת מרן הגם שדעתו הוא נגד דעת רוב הפוס' בהא הוא דאמר מר דשפיר עבדי' ס"ס מטעם דגם איהו גופיה יודה

תו חזיתיה למני"ר דמייתי בידיה מתשו' הקול אליהו ח"א סי' ו' דאזיל ותני ס"ס גם במחלוקת שאינו שקול ואתיא בידיה מה שכתב המבי"ט ח"ב סי' פ"א ושכן דעת הת"הד לפי מ"ש הפר"ח ומ"ק כו' וע"ז ראיתי במכתב למנ"ר הרב ערוך השלחן והד דעמיה שלחו דברי הרב ק"ח במה שהבי' ראיה מהמבי"ט וכה היו דבריהם דהתם אין הסברא דהויה מעיקרא דאיכא כמה מהפוס' דסברי דאת מומר אינו זוקק אלא עשו מעשה והניחו הדבר שקול ולכך היכא דאיכא ספיקא אחרינא יש לסמוך עליהם ואינו ענין לנ"ד כלל ועיקר עכ"ל

ואנכי הרואה למע' רב נהוראי הר' הפוס' כר"ו להרעיש עליה' הרעשה גדולה באומרו להיכן ראו בדברי הק"א שכתב שהיא סברא יחידאה על שהוזרכו לומר דאיכא כמה סב' שהרי כל עיקרו של הרב ק"א לא היה אלא לומר דהגם דלא היה ההיא דהמבי"ט מחלוקת שקול אפי' הכי סמך אס' ספיקא גם במיעוט נגד רוב והיותר קש' במה שכתבו והניחו הדבר שקול דנחזי אנן אם הוא שקול או לא והא חזינן דאינו שקול אלא רובא דרובא הם הסוברים דיש זיקה באח מומר ועוד דלא השגחו בענין כלל שהרי כתב מרן בב"י סי' קנ"ז בענין אח מומר ומביאו ג"כ בבאר הגולה שם שעל תלמידי ר"י גאון הכותבים כן ועל בעל העיטו' שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רדפם וכתאז על חרמה דאין לדברים אלו שורש וענף כו' הרי דאפי' דאיכא כמה סב' דחויים הם מעיקראואפי' הכי היכא דאי'לן ספק אחר סמך המבי"ט אספק ספיקא וע"כ אלה דיבר עליהם קשה לדבריהם דחויים הם מעיקרא את"ל

ואנא נפשאי לא ידעתי מה זה היה לנך קי'ש על דלתי התור' להרעיש עליהם את העולם כ"כ הגם שלדבריהם באו קצת סתומים מ"מ דינא קא אמרי והאמת איתם לפקע"ד על שאני תמה על מכת"ר נר"ו דהיאך יצא מתחת קן קולמוסו לדבר עליהם כלדברים האלה דהא אחד הרואה בתשו' ת"הד סי' רכ"ג ומהרי"קו סי' קע"ג והרא"ש כ'ב סי' ל"ב יראה דאדרבה רובא דקמאי הם האומרים דאח מומר אינו זוקק אלא לעכ"ז הבאים אחריה' כמו מהר"ם והטו' ות"הד ומהרי"קו וש"פ הנמשכים אבתרייהו עם שלא דחו אותם הלא אדרבה יש מהם שהביאו סיעתא לדבריהם מ"מ הניחו הדבר שקול ולא עשו מעשה כלדבריהם משום דחשו לסברת רש"י ז"ל וסיעתיה להחמיר במקום ערוה החמורה כמו שמפורש יוצא בתשו' מהרי"קו שם ובסי' פ"ה והמטו להכי דן המבי"ט שם דהיכא דאיכ' ספי' אחרינא יש לסמוך עליהם ונייתי בידיה ההיא דמהרי"קו שכתב דאע"ג דאין לסמוך על הפוס' שרבו להתיר זיקת יבם משומד אפי' הכי נעזה אותם סמך כשיש מחלוקת בין הפוס' בדבר אחר כמו שיע"ש , נמצא דל"ק המבי"ט אלא דהגם שאנן נהגינן בדבר אחד כדעת המחמירין עם שהוא נגד דעת רוב המקלין עכ"ז כשיש לנו ספק אחר זולת זה שפיר מקלינן לא כן במיעוט נגד רוב המחמירים דמן הדין הגמור אית לן למיזל בתרייהו אה"ן דלא עבדינן ס"ס היפך דעת הק"א ודבריהם אמת שאמרו דאינו ענין לנ"ד כלל ועיקר

ולפי דרכנו למדנו דהגם דלא עבדינן ס"ס במיעוט נגד רוב אינו אלא היכא שבעיקר המחלוקת הכריעו רוב הפוס' להחמיר אך היכא דבעיקרן של דברים הוי המחלו' שקול או הרו' מקילין אלא למשו' חומר ערוה וכיוצא בה כל הבאים אחריהם הטו למיעוט המחמירים אפ' ונעשה

ונעשו השת' לגבי דילן שהרוב מחמירין אפ"ה היכא דאית לן ספיקא אחרינ' שפיר עבדי' ס"ס ואמרי' דע"כ לא חששו להחמיר אלא גלוית לן ספיק' אחרי' אך היכא דאיכא ספיק' אחרינ' שפיר אזלי להקל ככל ס"ס דאף בדאורייי' ובע"ו החמורה מקלינ' וברור ומה שהיותר אני תמיה על מ"ע הרב המורה נר"ו במ"ש דאדרבה סבר' זו דאח מומר אינו זוקק נדחה קרו לה ומהי לה אמוח' הרב"י כו' אינו אלא שלא הלך לראות הדברים במקומם שאחד הרואה יר' שלא דיבר הרב"י כל אותם הדברים אלא לענין אשת מומר דמייתי הטור מרב יהודאי גאון שאינה זקוקה ע"ז הוא דכאמרמר מאל אהר לבזה גם הגאונים שאמרו דאח מומר אינו זוקק מודים דמשומד זוקק אשתו ליבום לפני אחיו הכשר לפשיט' ודאי דהגאונים אינם חולקים על תלמוד ערוך בפ"ק דיבמות וכדברי הרב מהרי"קו סי' פ"ה אך לענין אח מומר שיצא הדבר מפומא דגאוני קמאי ובתראי ומהר"ם מביאראיה לדברי' וכמה גדולים נמשכו אחריהם על דקאמר הרב מהרי"קו דרבו הפוסקים המקילים נגד דעת רש"י וסיעתיה אלא למשום אומר ערוה חשו לסברת רש"י ודעמיה א"כ מאן ספין ומאן רקיע לדבר עליהם דברים קשים כגדים חלילה להרב"י מרן חסיד' להטיח דברים כלפי הגאונים ולאחרים כנגדם שכל דבריהם כגחלי אש ולא היו דבריו אלא מה שנכתב בשם רב יהודאי לבד דבזה הוא דאמר דמתלמידיו יצאו הדברים ותמה עליהם ועל בעל העיטור שהעתיק הדברים למה לא דפס וכתתם עד החרמה כו' באופן שמני"ר עמו הס"ה לא עמד במורשם של דברים , ומאי דמייתי מן הרב ק"א מהמ"הד סי' ז"ל לפי מה שפירשו בדבריו הפר"ח ז"ל ומ"ק למוכח מניה דעבדינן ס'ספקא גם היכא דסוגיין דעלמא לא קי"ל כהרוא פוסק כו' אנא דאמרי' דע"כ ל"ק אלא היכא דמסורת מנהג הוא דאתינן עלה הגם דאמר [illegible] הדבר נגד דעת רוב הפוסקים ז"ל בהא הוא דקאמר דהיכא דאיכא ספיק' אחרינא שפיר אמרינן דכל כי האי לא קבלו עלייהו ומקלינן בס"ס וכדברי מהרי"קו והמבי"ט שם משא"כ היכא דרוב הפוסקים ז"ל מחמירים דדין תורה הוא ליליך אחריהם כשיטא ודאי דגם דאיכא ספיקא אחרינא מגן שמיא וכמ"ש הרב ח"הל גופיה ס"סי קנ"א והיה העלמ'א מניה דמר וכן הפר"ח בי"ד סימן ן' דעתו מסכמת דלא עבדינן ס"ס במיעוט נגד רוב עכ"ז הכא נמשך אחר הת"כל אינו אלא כמ"ש והרב ק"א אינו מחלק בזה ועשה מנהג וסוגיין דעלמא עם רוב הפוסקים הכל דבר אחד וכמו שנכתב הרב שם בהי"ד סימן ל"א ול"ג ולא היא וכאמור

תו המוחי ראיתי אור זה כתב ידו של מעלת הרב הפוסק נר"ו דאתא ואייתי מתניתא בידיה אבד מקמאי הרב הרוקח בסימן שמ"ו דעביד ס"ס גם במיעוט נגד רוב והביאוהו הש"ך בי"ד סימן שע"א והרב מג"א בסימן שמ"ג מוכח דגם אינהו אזלי בשיטה זו וע"ז תמה על הרב אשל אברהם שכתב בסי' שמ"ג שס"ע אחר דרוב נשים יולדות ולד ש"ק כו' דאדרבא דבריו לא ניתנו ליאמר כיון דהרוקח והרש"ך והמג"א ס"ל דאפילו נגד רוב עבדי' ס"ס

וישוב אחר החיפוש חזר וכתב דלפי מאי דאיתא בברכות ד"ך דסבר רבי יהושע סמוך מעוטא למפילות למחצה דנקבות והו"ל זכרים מיעוטא ולא חיישינן למיעוטא וכדעת רבנן דר"מ ולפ"ז קשה לדברי הש"ך שכתב דהרוקח אתי עלה מטעם ס"ס והלא לפי הסוגייא דלא חיים למיעוט זכרים בלאו הס"ס היא מותרת ליכנס באהל המת ואפשר דגם הרוקח מה"ט הוא דאתי עלה דמילת' ומרוב פשיטותו לא הזכיר הסוגייא וצ"ע אח"ד נר"ו

ואני בעניותי נוראות נפלאתי עלה דמר ני"ר מכמה אנפי הדא דלא שלטו מאור עיניו בספר הרוקח דהש"ך העתיק דבריו משם ולא הוסיף מדיליה כלום ותו דכל הוינבה הזינן דדא ודא חדא מילתא היא דגם ר"י מטעם ס"ס הוא דמתי ביה וכדברי הירושלמי בר"פ האשה בתרא ורש"י שם ובפרק בהמה המקשה אלא דסובר דגם כי הספק האחד הוא מיעוט להיתר מ"מ שפיר סמכינן ליה לאידך ספיקא דהוי פלגא ופלגא והו"ל רוב להיתר וגם בדברי הרוקח והש"ך איתא הכי דהו"ל ס"ס וסמוך מיעוטא דהך לאידך והו"ל רובא ומ"מ מפורש יוצא מדברי הרוקח וש"ך דעבדינן ס"ס גם במיעוט נגד רוב ותלמודא קרי בחיל כדבריהם וקשה דהש"ך קא סתר אהלו ממה שכא מפו' בדבריו בסימן קכ"ט ס"ק כ"ח דלא עבדינן ותו דאעיקרא נהזי אנן דבר"פ האשה בתרא פליגי רבנן אר' יהושע וס"ל דיצאת מלאה חוששת ואינו אלא משום דאית להו דלא חשיב מיעוטא כלל אפי' לאצטרופי לאידך ספיקא והו"ל חד ספיקא אמטו להכי קאמרי דחוששת וכן אמרו התם בירו' דלת"ק אינו אלא ספק אחד ספק זכר ספק נקבה משא"כ לר"י הו"ל תרי ספקות נראה דלת"ק מיעוט דמפילות נגד רוב לא חשיב ספק וכיון דכן הא פסקו הריף והרמב"ם פ"ג מהל' יבום והטור וש"ע בא"הע סי' קנ"ו כת"ק נמצ' דלדידן במיעוט נגד רוב לא חשיב ס"ס

וכן ראיתי להרב מח"א בניתוקיו להר"מ במז"ל בפ"ג מה' יבום שכתב דלדידן דקיי"ל כרבנן דלא חיישי' למיעוטא היינו לומר דאזלינן בתר רובא לגמרי דרוב נשים מתעברו' ויולדות והוי כאלו ודאי ילדה בקיימ' ולא אמרי' סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות דאנן לא חיישי' למיעוטא ולא חשבינן ליה כלל וכי אמרו סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות היינו לר"מ דחשיב ליה למיעוט' עכ"ד .

הן אמת דבההיא דבכורות אמרי' דר' יהושע אית ליה סמוך מיעוטא למפילות למחצה דנקבות והו"ל מיעוט זכרים ולא חיישינן למיעוטא נמצא דהאי סברה דסמוך מיעוטא לאידך פלגא איתא גם למאן דפליג אר"מ וצ"ל דאיכא שלשה סברות בזה חדא ת"ק דר"י דלא חשיב ליה מיעוטא כלל אפילו לאצטרופי לאידך פלגא ואידך ר"מ דחייש למיעוט' אפילו בחד ספקא וסברה אמצעי' ר"י דהגם דלא חייש למיעו' כר"מ אינו אלא בחד ספקא אך לאצטרופי אאידך מיהא שפיר דמי ונמצא דלדידן דקי"ל כת"ק לא עבדינן ס"ס במיעו' נגד רוב וכן ראיתי להרב תופת הדור מהרי"ח בסי' קכ"ו דמייתי מכאן ראיה דלא עבדי' ס"ס במחלוקת שאינו שקול וכמ"ש ׃

אך לא תיקשה מכאן להרוקח דאכש' דאיהו ס"ל דהלכת' כר"י וכמו שפסק הרמ"ה והביאה רי"ו . וכן ראיתי להרב המאירי שם שכתב שכך פסקו גאוני ספרד ׃ וכן פסק הרא"ש בפרק אלמנה לכ"ג אלא דק' לדעת הרי"ף והרמב"ם והטור וש"ע דפסקו כרבנן דפליגי ארבי יהושע וסברי דלא אמרינן סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות מטעמא דלדידהו המיעוט חשיב כמאן דליתיה לגמרי וכדברי המה"א דמה יענו בההיא דתנן בפ' בהמה המקשה דע"ז המבכרת שהפילה שליה ישליכנה לכלבים ואיתא בגמרא התם דה"ט משום דרוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט יולדות נדמה שאינו קדוש וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מיעוטא לנדמה למחצה דנקבו' והו"ל זכרים מיעוטא ופסקו הרמב"ם פ"ד מה' בכורות והטור בי"ד סימן שט"ו וכה"ג איתא פ' אלמנה לכ"ג דס"ז ופסקו הטור בהליא בי"ד סימן שכ"א הרי דקא סתרי אנפשייהו מנה ובה ועכ"ל אני או' דצריך לומר כדברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והרב המאירי והנמק"י שכתבו בההיא דפ' האשה בתרא דה"ט דרבנן דיצאת מלאה חוששת משום דכיון דהוחזקה עוברה בפנינו ועברה עליה זמן לידתה לא חיישינן שמא הפילה דהו"ל כמיתה ולמיתה לא חיישינן והו"ל כודאי ילדה וולד של קיימא ואין כאן אלא פלגא ופלגא דכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות אמטו"ל חיישינן שמא ילדה זכר ולא תינשא את"ד ז"ל

המורם מדבריהם דהיכא דלא עבר עליה זמן לידתה שבאים אנו לחוש לשמא תפיל שפיר חיישינן למיעוט המפילות וסמכינן ליה לאידך פלגא כדי להתיר הדבר וכן בכל דבר דאיכא מיעוט ודאי וכמו ההיא דפרק בהמה המקשה דמיעוט יולדו' נדמה ודאי דסמכינן ליה אאידך פלגא ושרינן להשליך השלייא לכלבים מש"כ הכא דבאנו לחוש לשמא הפילה הו"ל מיעוטא דמיעוטא וכמי שאינו דמי ולא פש אלא ספק אחד דזכר או נקבה אך ר"י חשיב ליה גם האי מיעוטא והו"ל ב' ספקות ׃

ועד"ז יתפרשו ג"כ דברי הירושלמי ׃ נמצ' השתא דדברי הרוקח מיוסדים שפיר ובשיטת הרמב"ם ורוב הראשונים קאי לשפיר יכולה ליכנס אשת כהן מעוברת באהל המת מס"ם הגם דהאחד הוא מיעוט נגד רוב מ"מ כיון דהמיעו' דאנו חוששין הוא שמא תפיל ודאי דחיישינן ליה וסמכי' אותו אאידך פלגא והו"ל זכרים מיעוטא כההיא דפ' אלמנה לכ"ג ומיעוט דנדמה דפרק בהמ' המקשה וכדאמרן ׃ וכי תימה א"כ מפורש יוצא מתוך דברי התלמוד ותורתם של ראשונים אשר זכרנו דשפיר עבדינ' ס"ם הגם דאחד מן הספקו' הוא מיעוט נגד רוב סמכי' ליה לאידך פלגא והו"ל רוב להיתר ושפיר יש להוכיח מכאן כדברי הפוסקים האומרים דהיתר הס"ם היינו מטעם רוב וא"כ כל הפוסקים דלא עבדי ס"ם כשאחד מן הספקות הוא במיעוט נגד רוב המה באו נגד תלמוד ערוך ותורתם של ראשונים כאמור ׃

אמנם בתר דנא חזי הוית להרב בשיטה מקובצת פ"ק דכתובות דמייתי מתשובת הריב"ש סימן שע"ב דהקשו על דברי התוספות שם דאדרבה אית לן למימר סמוך מיעוטא דאונס למחצה דאין תחתיו והו"ל תחתיו ברצון מיעוטא וע"ז תריץ יתיב מהרב"א ז"ל דע"כ לא אמרינן סמוך מיעוטא למפילו' למחצה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא אינו אלא משום דהמפילות והנקבות מגרעין לא הזכרים מחד טעמא ולכך הוו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן אבל מיעוטא דאונס ומחצה דאין תחתיו שריותייהו לא הוו מחד טעמא וכל אחד עומד בפני עצמו מיעוטא דאונס נגד הרצון ומחצה דאין תהתיו נגד תהתיו וכיון שכן היאך נתמעט הרצון משום דנצטרף מיעוט האונס בהדיה אין תהתיו והיאך נתמעט תהתיו משום דנצטרף אין תחתיו בהדי מיעוט האונס כל אחד עומד בפ"ע רובא דרצון נגד מיעוטא דאונס והרי הוא בטל לא נשאר אלא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ולהכי קשיא להו לתוספות בס"ס נמי תיאסר דספק אונס כמאן דליתיה דמי לא נשאר אלא חד ספק עכ"ד

ובתשובת הריב"ש שם ראיתי דיצא לחלק באופן אחר דהתם דוקא אמרי' סמוך מיעוטא משום למחצה זכריםומחצה נקבות הוא ודאי ובהכרח כי כן יסד המלך מלכו ש"ע לקיום המין וא"כ ע"כ הזכרים הנולדים מן המעוברות מיעוטא נינהו שהרי מיעוט מפילות ואין להמלט מזה בשום פנים אבל כאן אין אנו אומרים שהנבעלות בזנות מחצה תחת בעליהם ומחצה בלתי תחתיהם כי היכי דנימא סמוך מיעוטא למחצה ונתירנה דמנין לנו זה שיהיה מ"מ אבל אנו אומרים שהדבר בספק שזה אפשר כמו זה ואף אם נאמר סמוך מיעוטא דאונס לאין תחתיו אכתי לא הוי תהתיו ברצון מיעוטא בודאי אבלעדיין נאמר שאפשר זה כמו זה עכ"ל

השמטה

אשתכח השתא דלפום הני תרתי חילוקי דרבנן הרב מהרב"א והריב"ש הנאמרים בזאת בעד התוס'מנאנו ישוב נכון לכל הני אמבוהי דרבנן הנמשכים אבתרייהו דתוס' ועשו מדבריהם יסוד קיים לומר דלא עבדינן ס"ס במיעוט נגד רוב משום דלא נאמרו דבריהם אלא דוקא היכא שמיעוט ההתר מספק אחד ופלגא מאידך וספקא אינם באים מטעם אחד וכגוונא דאנן קיימינן עלה דמילתא דהמיעוט מספק אחד הוא מפלוגתא ואידך פלגא הוא מחוכר המציאות וכן בספקא דאנן קיימין ביה דהוי פלגא ופלגא אינו מחצה על מחצה בודאי כמו ההיא דמחצה זכרים ומחצה נקבות דכך יסד מלכו ש"ע לקיום המין אלא הכא לעולם קאי הדבר בספק והגם דנסמוך מיעוטא דמורכב כשר בנ"ל לאידך פלגא לאעיקר' אינו מורכב אכתי לא הוי אתרוג המורכב מיעוטא בודאי דאפשר זה כמו זה וכלדברי הריב"ש ז"ל

ושו"ר במכתב לה' ערוך השול' וחל דעמי' שעשו זכר לתשו'הריב"ש הלזו והוכיחו מינה דגם הריב"ש סובר דלא עבדי' ס"ס במיעוט נגד רוב ומן התימא על רב נהור"אי מע' הרב הפוסק נר"ו למייתי בידיה מהרוקח דס"ל דעבדינן ס"ס גם במיעוט נגד הרוב ולא עמד בשורשן ש"ל דהתם תרווייהו איתנהו ביה אי דחד ספקא הוא מע"מ ודאי ואי למיעוטא דאידך ספקא ואידך פלגא דספקא אחרינא תרוייהו מטעם אחד הם באים לגרוע כח הזכרים אמטו להכי שפיר אמרינן סמוך מיעוט'דמפילו' למחצה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא ולא חיישינן ליה ، וע"ז לא לבד תלונתינו עליה למר כי גם על הרב מהרי"ח ז"ל שם אנחנו תמהי'ם דגם איהו מייתי בידיה הך דהרוקח ודברי הירושלמי דפרק אלמנה לכ"ג ודפ'האשה בתרא' אינו אלא שלא רצה לעמוד בעומקן ורומן של דברי' וגם על הרב אשל אברהם דנתקשה בדברי הרוקח יעבור עליו כוס התימא וכלדבר האמור ،

וגם בעיני יפלא על הרב ב"ל א"הע סי' צ"ו שכתב למה שחוששת ביצאת מלאה ולא אמרינן לשרייא משום ס"ס אפשר להיינו משום שאינו מתהפך כמו שיע"ש ולא שלטא עינא דשפיר הוי בחי'הרשב"א והנמק"י שם דאינו אלא משום דליכא רק ס'אחד דוכר או נקבה משא"כ ביצאת רקנית דשפיר איתא לס"ס ודלא כמ"ש הרב ז"ל דהיינו משום דהתם איכא תו ס' אחרינא דשמא נתעברה דהאי לא חשיב אלא מיעוטא למיעוטא ולא חיישינן ליה וכלדברי הרשב"א והריטב"א התם

באופן דרוב רפוסקים דמייתי מכח"ר נר"ו למילף מנייהו דעבדינן ס"ס גם במיעוט נגד רוב אדרבא כפי מה שביארנו נהפוך הוא וכלפי לייא איכא מסתברא

והגס לאכתי לא פלטינן מדע'כמה מן האחרוני' דספיר עבדי ס"ס גם במחלוקת שאינו שקול וכדב' הרג"ל ומהר"א ששפנדרי ומשא'משה וקו"א ה"א וח"ב סימן ג'ובתשו'אהל יוסף סי' ל'מ"מ אנכי הרואה דרבים הם אשר איתנו קמאי ובתראי רוב מנין ורוב בנין דבפירושא איתמר בדבריהם דלא עבדינן ס"ס במיעוט נגד רוב הלא המה התוס'בפ"ק דכתובות י' ות"הד ס"סי' קנ"א ומהריב"ל ח"א סס"י ט"ו ומהרש"ח בתשו' סימן א'והט"ז בי"ד סי'ק"ז סק"ב והרש"ך בי"ד סימן קכ"ט סקכ"ח והכנ"הג שם ובתשו' סי' ק"ו ומקור ברוך סימן ל"ג ומהרח"ש ח"ג סי' פ"ח ופ"מ ח"א סימן ג'וח"ב סי'כ"ב וכ"א ומהרימ"ט הי"ד סימן ב'ול"ג ובית יעקב סימן קס"ו ותורת חסד סימן ח'וי"ב ופמ"א ח"א סימן ל"ב ומהר"ש הבדלה בס'אורים גדולים דל"ח ול"מ ח"א א"ח דב"ך וי"ל דפ"ח וכ"ג ומהרח"א בתשו'אהל יוסף סימן כ"ט ומהר"ס בן חביב בס' ג"פ כלל ה' ושכן דעת רוב האחרונים וכ"כ ג"כ בס' אור צדיקים בכללי הס"ס דיו"ד ע"ב וכן לע' הפר"ח בי"ל סימן ן' וכן נראה דעת מהר"א ן' שאנג'י בתשו' בני משה סימן ל'ובתשו'חס"ל יו"ד סי'י"ב וכ"כ בתשו'שבית יו"ט י"ל סימן ב' וגם הרב פאת נגב שם סי'ל'אודויי אודי ליה דהכי אזלא סוגיין דעלמא

ומאי דמייתי התם הר' שביתת יו"ט בסימן ג' מתשו' הרלב"ן ח"ב סימן ב' והמבי"ט ח"א סימן ר"ח דנראה מדבריהם'דעבדי ס"ס גם במחלוקת שאינו שקול ומר ניהו תמה עליהם אהל הרואה בדבריהם דרבנן ירתי'ויבין דלא שמא מתייא דהרדב"ז פריש. ותני דהמ"ט משום דאתריה דהרמב"ם הוא והמבי"ט מר הוא דאמר דגם החולקים על הרמב"ם אינו אלא מספק דילמא מנסכי וכיון דאעיקרא איכא ס' מגע שפיר הו"ל ס"ס ושרי לכ"ע וכדברי הרב פאת נגב שם וכן היה נר'דס"ל להקת הפוסקים האומרים דלא אמרי'ס"ס במקום דאתחזק איסו' משום דבס'הראשון אוקי מילתא אחזקתי'ונאסר אותו דבר מדאורייתא בודאי , ושוב לא פש לן אלא ס'אחד ואזלינן לחומרא כלע' הא"וה וכדברי משאת בנימין סימן ק"ט וכן הבי'בחק"ל ח"א י"ל סימן ק"ל שכן דעת הרא"ה ושיט' ישנה והרב בצלא וגיליון תוס'ומהרש"ך כמו שיע"ש ،

ואא"כ לפי"ד פשיטא ודאי דכ"ש כשהספק האחד הוא במיעוט נגד רוב דלא עבדינן ס"ס כיון דהא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ושפיר אמרינן דבס'האחד אזלינן'אחר הרוב וחשיב הדב'כודאי איסו' מדאורייתא ושוב באידך ספיקא שפיר אזלינן לחומרא

אכן כל יהיבנא אדעתאי אנא דאמרי דלא מכרעא מידי מנייהו למימר דגם אינהו קיימי בשיטת האומרים דלא עבדינן ס"ס במחלו' שאינו שקול משום דלא נאמרו דבריהם

דבריהם לא דוקא התם דטרם שנתערב התיכת
ספק איסור זה עם החתיכה של היתר הוה קאי
באיסור ודאי מטעם החזקה הילכך השת' שנתערב'
בחתיכה של היתר הו"ל ספקא בדאורייתא ולחומרי'
וכ"ש כה"ג בחתיכת ש' איסור הנאסרת מטעם
רוב דשפיר הויא איסור ודאי ושוב כי נתערבה
בחתיכה של היתר פשיטא שאינה ניתרת מטעם
זה

אף בכה"ג דאנן קיימין ביה שהדבר הבא
לפנינו לא הוקבע עליה ודאי איסור
מעולם כגון הכא בנ"ש באתרוג שבא לפנינו
דלא ידיע לן אם הוא מורכב או לא הגם שרוב
הפוס' אומרים דמורכב פסול לא נפיק מנייהו
איסור ודאי להאי אתרוג כיון דאיכא למימר
שזה אינו מורכב ובשלמא אם היה אתרוג זה שבא
לפנינו ממקום שרובם מורכבים ושוב נתערב
באתרוג כשר בודאי או שהיה מחלוקת שקול
במורכב אי כשר או לא או לא היינו מתירים
מש"ם מטעם דכשנתערב אח"ך או לשבא לפנינו
כמות שהוא כבר היה חתיכה דאיסורא ודאי
משום דכל דכריש מרובא פריש והו"ל השתא ס'
בדאורייתא ולחומרא משא"כ כה"ג דאנן קיימין
ביה שלא הוקבע עליה שם איסור ודאי מעולם
דהגם דנאמר תחילה הספק דמחלוקת הפוס" אי
מורכב כשר ורובם סברי דפסול אינו אלא לאסור
היסר אותם לעלמא שהם ודאי מורכבי' דהשיב
איסור ודאי וגם כי נתערב עם אחר כשר לא
נפיק מידי איסורא אך בזה שבא לפנינו לא
נפיק מפומייהו איסורא כלל וכיון דלכן שפיר
אימור דגם מיעוט הפוס' המתירין אתרו' המורכב
מצרפינן להו עם אידך ספקא דלא ידעינן אם
הוא מורכב דהו"ל פלגא וכלגא ועם מעוט זה
הו"ל רובא ואזלינן לקולא, ומ"מ מסתיין דרוב
הפוס' אמרו כפי' דלא עבדינן ש"ם במיעו' נגד
רוב וכן עלתה הסכמת הרב נופת הדור מהר"י
חזן ז"ל בהק"ל ה"א י"ל סימן קכ"ו וגדולה מזו
כתב בה"כ מי"ל סימן מ"ז דאי בחד ספק' הרוב
קיימי' לחומרא הגם דבאידך הרוב קיימי' לקולי'
אפי"ה יש לומר דבכל ספק בפ"ע דיינינן ליה
ומיעוט נגד רוב לא השיב ספק.

ומן התימה על רב נהורא' י מגי' הב' הפוס'
נר"ו אחר דעינו ראה בס' חק"ל היאך
לא שלטא ביה עינא דשפיר חזי לרובם של הפוס'
דאנא אייתינא כבר עלו ובאו בהק"ל שם אם לא
דמעלת כת"ר נר"ו לא שם אל לבו כי אם לאסוף
ולקבץ דעות הפוס' דעבדי ש"ם גם במחלו' שאינו
שקול ואזיל מר אבתרייהו, ולדידי
מלבד דכבר מילתא אמורה דרוב הפוס' קיימי
להיפך עוד בה דגם מיעוט הפוס' דעבדי ליה
לאו דשקלו וטרו בהאי מילתא ואסיקו מילתא
בהכי אלא דמדעבדי ש"ס בנ"ד ולא עלה על
לבם לערער על דבר זה דהוי מיעוט נגד רוב
מוכח דס"ל דבכל גוונא עבדינן הס"ם ומיעוטא
דמיעוטא ניהו שעמדו ע"ז ואמרו דשפי' עבדינן
ליה. משא"כ רוב הפוס' דאייתינן בידן
דעל מבוכה זו עמדו ואסיקו מלתייהו דלא
עבדינן פשיטא ודאי דנקטינן כוותייהו

ועוד יגדל התימה על מעל' הרב הפוסק
נר"ו דיינא הוא ונחית לעומק' דדינא
דכי יהבינן ליה כל דיליה דהם רבים עתה
הסוברים לעשות ס"ם גם במחלו' שאינו שקול
מ"מ הא איכא להקת הפוס' טובא כנגדם דלא
עבדי ליה וא"כ אנן בדידן שאין בידינו להכריע
לא מבעיא לפי דעת רובא דרבוותא הסוברים
ספקא דאורייתא לחומרא מדאוריי' וכמו שבאו
הדברים בארוכה בהק"ל ח"א יו"ד סימן קי"ח
דודאי פשיט' כיון דבספ' הראשון איסור' מן התורה
א"כ כשהל הספק עול אי עבדינן ספקא
תניינא אולא בא לכלל סוג ספק כיון שהוא נגד
רבים וכדברי האומרים כן הו"ל ספקא בדאורי'
ושפיר אזלינן בתר האומרים דלא עבדינ' ולחומר'
אלא אפי' לדעת רבים הסוברים דחומר הספקות
הם מדרבנן והדר הו"ל ספקא בדרבנן ולקולא
מ"מ כיון דרבו האומרים דלא עבדינן שפיר
אזלינן אבתרייהו כיון דגם בדרבנן היכא שאין
הדבר שקול אזלינן להחמיר וכדברי מהרשד"ם
י"ל סימן ד' וש"כ הרשב"א והוא מבואר בתלמוד
בערובין דמ"ו וכדברי הרב מהרי"ח ז"ל שם
בסימן קכ"ו

ואבא לאמרי דגם כי היו הרוב מקילין
להון הייטי למיעוטא והוו עבדי
ס"ם גם במחלוקת שאינו שקול
עכ"ז יש לדון דבכה"ג אכתי בספקא קיימא
ולמיקם מילתא בעינן לדעת מיעוט הפוס' שהיו
סוברים דלא עבדינן ותלייא מילתא במחלוקותם
של ראשונים אי חומר הספקות הם מן התורה או
לא וכמו שביארנו משום דמאי חזית דאזלת בתר
האי רובא דעבדי ס"ם גם במחלוקת שאינו שקול
ולמיזל לקולא ולא תיזיל בתר רובא דעיקר
הדין ההולכים להחמיר ואדרבה היה נרא' דרוב'
דעיקר הדין הם עיקר וכמו שמעין דוגמא לזה
כתבו הפוס' לענין דגל הקי"ל לכשפליגי מי נקר'
מוחזק בקרקע אזלינן בתר הרוב או דעיק' הדין
או דהמוחזקה. אך היכא דרובא דעיקר
הדין מסייע לר' ורובא דחזקה מסייע לש' בהא
אזלינן בתר רוב דעיקר הדין ולא משגחינן כלל
ברוב דחזקה וכמו שאסף וקבץ איש טהור הרב
כנת נגב סימן מ"ז דקי"ב ובתשו' פני אהרן סי'
ל"ה וחסד לאברהם ה"מ סי' ה' וא' ואם כן היה
נראה דהוא הדין נמי הכא במאי דאנן קיימין
דלא משגחינן ברובא דסברי למעבד ס"ם ולקולא
אלא אזלינן בתר רוב דעיקר הדין ואזלינן
לחומרא

אבן כל הוינן בה פניתי אל לבי לתור ולדרוש טעמא מאי אמרי רבוותא התם דרובא לעיקר הדין הוא עיקר ואזלינן בתרייהו ואני אמרתי דה"ט משום דעיקר דגל הקי"ל שאמרו דאין הולכין בממון אחר הרוב אינו אלא משום דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא אמטו להכי אמרי' היכא דקיימי וזוי ליקמו על שהאי טעמא כת' מהר"ס ן'חביב בס'ג"פ כלל ב' דה"ט דלא אמרינן קי"ל כדעת היחיד משום דהו"ל מיעוטא דמיעוט'ולא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלג'ופלגא במיעוטא למיעוטא דאפי'ר"מ לא חייש וכדאית' בר"פ האשה בתרא וכמו שיע"ש ׃ וא"כ היכא דהחזקה אינה לכ"ע ואיכא מיעו'הסוברים דאינה חזקה נמצא לכשנסמוך מיעוט לעיק'הדין לחזקה זו אינו אלא דנעשה חזקה שלימה כיון דאעיקרא חזקה זו הוה גריע מינה מיעוטא וא"כ האי מיעוטא דעיקר הדין לא שיש להוסיף את כחה רק להשלים חסרון דילה ולהשווי לה חזקה מעליא וכיון דאיכא רובא נגדה הא אמרינן רובא וחזקה רובא עדיף אמטו להכי שפיר אזלינן התם בתר רוב לעיקר הדין מפא"כ הכא במאי דאנן קיימין בה דמאי חוית דתיזיל בתר רוב לעיקר הדין להחמיר ולא תיזיל בתר רוב

לעבדי ס"ס ולקולא

ומ"מ גם בזה אכתי בספקא הוה קאי מה"ע גופיה דהו"ל תרי רובי דסתרי אהדדי ובאנו למחלוקת אי הומר הספקות הם מן התורה או לא כ"ש דהאי רובא רובא דליתיה קמן הוא דאדרב'רובא דאיתיה קמן הוא דלא עבדי ס"ס במחלוקת שאינו שקול פשיטא ודאי דאזלינן בתרייהו וכמו שראיתי גדולה מזו בתשו' הכנה"ג י"ד סימן ק"ו דס"ג ע"א שכתב וז"ל היכא שלמר הסיב ס"ס ולמר לא הסיב ס"ס מה שאינו מה נגורתינו להקל במנתא דאיסורא עכ"ל ועיין בתשו'מהרא"נ"ח ח"א סימן א' ד"ה ע"ל ופני משה ה"ב סי'ב'באופן דלפי כל הרשום בכת'אמת הירה יוצאה מפומא דרוב'דרבוותא קמאי ובתראי דלא עבדינן ס"ס במחלו'שאינו שקול וכהסכמת הרב הגדול מהרי"ח ז"ל וכמה מן אחרוני' אשר ראיתי וכמו שעלתה ג"כ הסכמת הרבנים הרב מאמר מרדכי והרב ערוך השלחן וחל לעמיה ומהר"ס הלוי נר"ו דמייתי להו מני"ר נר"ו ועל שאיני מופנה מכמה אנפי לא יכולתי לבא עוד בארוכ' בזה ומה שהעליתי לפי קצורי כעת כתבתי ומה ניהו רבא סיני ועוקר הרים את אשר יבחר בו יקריב אליו כלבבו ׃ ואליו תשמעון על כל אשר יאמר כי הוא זה מפיו ומפי כתבו ׃ כה דברי נאם המקוה רחמי האל וטובו ׃ הצעיר

קובו ס"ט

סימן יג

סובב הולך על פסק מהסד"ר מע"הק טבריא ת"ו כמה"ר מתתיא המ' ג'יליבי אבועלאפייא ז"ל וכתבו בעודו בקושט'א רבתי יע"א

למעלת רב אחאי דאמתין עזיזא הרב הסד"ר נר"ו ועלי"ן נו"הק ע"ר כיר"א

שיטין דהוטי רהוט לספירת דברים הוא דאתא ותאמר שלום שלומות ׃ אלומות בעוה'תר

חזי הוית מ"ס הרב מר אביו ז"ל ע"ע ׃ אילני אתרוג מורכבים עם לימון או נא־אנג"ה דשכיחי בבתי ישראל בקושטא רבתי יע"א אי מותר לקיימם ופתח בתשו'וכתב וז"ל ׃ ולכאורה היה נראה כי אין שום צד היתר לקיימם ואפי'במונח שהוא ס"ס בדבר א"א לומר פה ס"ס מאחר דאתי לידי קולא והוא ספק מורכב ס'אינו מורכב ואת"ל מורכב שמא הוא במינו ואם נאמר זה אתי לידי קולא באתרוג דיכולין להכשיר פרי זה לנטילת ד'מינים וזה אי אפשר לכבר כתבו כל הפוסקים דאתרוג דוקא ולא המורכב עיין בספריהם את"ד ׃

והנה שפתיו ברור מללו מה שהביאו לעשות הס"ס הוא במונח דהשני סימנים מבחוץ מאו האתרוגים יש להם סימני טהרה דאי לא"ה אינו בסוג למעבד הס"ס משום כיון דחזינן מבחוץ סימני פסלות לפי הסימנים הניתנים לנו מרבנן סבוראי ׃ ואנא בריה קלה אמינא דהס"ס לעבד הרב הפוסק ז"ל לא ניתן ליאמר ועהס"ר דלא אשגח בעיקר ספק הא' והוא למאי דאמרי'ס' מורכב ס'אינו מורכב הס' דאית לן הוא אם הוא מורכב מלימון או ממין אחר או לא ואת"ל שהוא מורכב דהיינו במין אחר דילמא כו' וכיון שאמרנו ואת"ל שהוא מורכב במין אחר שוב לא שייך לומר דילמא שהוא מורכב במינו דהס"ס הוא בנוי במורכב במין אחר לא במינו וא"כ לפ"ז הס"ס דיליה אזלא ליה ועוד לפי סברתו שנראה לו דהס"ס הוי ס"ס טוב אבל מצד אחר דאתי לידי קולא דאתו ׃ ואנכי לא ידעתי היכן מצא בזה דהוי ס"ס דאתי לידי קולא דמה נרה הית'שם באתרוגים כאו כיון שהם ס'מורכבין והרי כיון דלדידיה הס"ס הוי ס"ס גמור אנחנו מתירין בס"ס אפי'בדאורייתא ולכתחילה כאשר כתיב ומפורש בספרן של ראשונים והאחרונים והדבה קשה איך לא זכר שר דבר פשוט כזה ׃

ומיהו אי איתיה לס"ס הוא באופן זה ובל'ספיקי ס'אי הוי מורכב או לא ואת"ל שהם מורכבים שמא הלכה כסברת המתירין אתרוג המורכב ואת"ל דהלכה כלהקת הפוסקים אתרוג המורכב פסול דילמא לא בעיני'

כל

כל סימני אתרוג להכשירם ודי לנו בשני הסי' מבחוץ ואת"ל דבעינן כל הסימנים להכשיר דילמא ימצאו גם הסימנים מבפנים טהורי' וכתב הש"ך בכללין אות כ"ח וכ"ט ול"ב דאפי' בדבר דאתחזק איסורא דלא עבדינן ס"ס היכא דיש ג' ספיקות עבדינן יע"ש וכ"ש בנ"ד דאיכ' ספק ד' דלכ"ע באתרוגים כאו מבררינן ענייהו כיון דהם ס' מורכבים ואית לן ספק אחר דעבדינן ס"ס ככל ס"ס דקי"ל ס"ס לקולא ואפי' לכתחי' ודבר זה לא צריכא למימר דפשוטה לפניה ולאחריה וכ"ש היכא דאיכא ספיקי טובא א"כ לפ"ז לדבריו שו דאתי לידי קולא לא ניתנו ליאמר ופשוט

ותו תמיה לי מילת' טובא איך כת' דכב' כתבו כל הפוסקים דאתרוג המורכב פסול מדבריו אה נראה דלא עמד בענין על השורש שהרי מצאנו דאינו דאית לן ד' סברות דמתירין אתרוג המורכב ה"ה החכם השו' שהביא רמ"א בתשו' סי' קי"ז וכן הרב המורה שכתב הר' מהר"ס אלשיך בתשו' סימן ק"י והרב ב"ח בתשו' ס"סי קל"ו והסברא שהביא שם הרב ב"ת מתשו' כ"י יע"ש וכאשר כתוב אצלי בארוכה בענין אתרוג המורכב הנה כי כן מה שכתב דכל הפוסקי' כתבו דאתרוג המורכב פסול כבודו במקומו מונח דלא ניתן ליכתב וכאמור

עוד כא בד"ק מהרב הפוסק' ז"ל וז"ל ואעיקרא דדינ' נחזי אנן אם האתרוג והלימון והנאראנג'אש הם כלאים זה בזה דלא נמצא מפורש בדברי הפוסקים ראשונים כמלאכים אם מיני' שו הם כלאים זב"ז וראתי להרב החבי"ב בשי"ל כתב דנאראנג'אש ולימונים הם כלאים זה בזה משם מהר"ש קאזאני ואפש' דאתרוג עמהם אינו שני מינים כאשר נבאר בס"ד כו' עכ"ד ׃

והדבר קשה לי עד מאד מאחר דכבר כתב דכל הפוס' ס"ל דאתרוג המורכב פסול איך כתב נחזי אנן אם האתרוג והלימון הוו כלאים זה בזה ושלא מצא כי אם מ"ש בשיירי יו"ד ובתשו' מורס והלבוש ואי ראה מתחילה לכל הפוס' והרי בכללם הוא הרב מהר"ס אלשיך שם בתשו' שכתב בהדיא שהאתרוג והלימון הם שני מינים וכ"ן כתב בתשו' ב"א ע"ש ובודאי שלא היה ראוי ליכתוב נחזי אנן כו' ובקושטא מה שנראה ברור הוא דהרב הפוס' לא עבר גם בדברי הפוס' הנז' רק שראה בס' ברכ"י סימן תרמ"ח אות ה' שכתב דהסכמת אחרוני' דאתרוגי' מורכבים פסולים וכ"ן רשום בזכרוני שכתב בספר מח"בר שם יע"ש ובתר הכי דכתב שכל הכוסקים ס"ל דאתרוג המורכב פסול ראה דברי הכנה"ג ומור"ס והלבוש ולא עוד זה נראה להליץ בעדו ואפי' מאי דחזא לא העמיק בדבריה' שהרי בלשון הלבוש שהביא כתב וז"ל ענף אילן אתרוג שהורכב בתוך אילן מארא'נצי או לימונא או איפכא כיון דנעבדה בו עבירה כו' עכ"ל ואם היה שת אל לבו בדברי הרב הלבוש כלהזי הו"ל להתעור' עליו במ"ש או איפכא דכונתו פשוטא לומר שהרכיבו יחור של לימון באילן אתרוג וזה לא יתכן שהיחור הזה יוציא אתרוג ולא סיימוהו קמיה מהות ההרכ' שדר' ההרכ' הוא שהפירו' שמוצי' היחו' שמניחין באילן הם הפירות עצמן שמוציא האילן שנטלו ממנו ואם מניח יחור מלימון באילן אתרוג מוציא היחור לימון ולא אתרוג וכיון שיוצא צורת לימון אפי' המכשירין אתרוג המורכב יודו בזה שהוא פסול דזה לא הוי אתרוג לכ"ע הן אמת שהגננין עושין כן ומרכיבין יחור של לימון באילן אתרוג היינו כדי להשביח הלימון אבל בענין אתרוג המורכב לא נפ"ל מידי לענין דינא כלי לומר או איפכא דהחוש לא יכחיש דמהיחור של לימון שאוחב על אילן אתרוג מה שמוציא הוא לימון גמור

וכ"ן תמהתי מהרב ס' זכות אבות דל"ה ע"ג ע"ש כשכתבתי בו בפרק בזה הענין בעומלי בעיר ג'באלטאר יע"א וכתבתי מלבד להכי קושטא קאי אף גם זאת דנעל' מהרבני' הנז' לדברי רש"י ז"ל בפ' משוח מלחמה שכתב כמ"ש בעניו' תל"ית והשת' ג"כ שבא לידי בתורת שאלה תשו' הרב מהר"ס אלשיך חזיתי בדבריו הנעמים שם בריש הסימן וז"ל השתא הכא שנת הש"מו בעיר אלהינו צפת כשאלנו אם יוצאים בחג באתרוג מורכב אם לאו ואם הורכב יחור של לימון באילן אתרוגי' לא קא מבעיא להו דהא אין היחור ההוא מוציא אלא לימונ' כלב' הגננים וכמ"ש רש"י פ' משוח מלחמה שכתב האילן שנוטל מן הרך שבאנפי' האילן ותוחב לתוכו ועושה ענף בתוך הנקב ונושא ממין אותו אילן שנוטל ממנו ע"כ כי קא מבעיא הוא איפכא שהורכב יחור של אתרוג בלימון שמוציא היחור ההוא דוגמא לאתרוג ואין הפרש אלא שהחמוץ שבתוכו מרובה משא"כ לאתרוג בלתי מורכב שהחמו' מועט והקליפה שעליו עבה מאד וראינו מי שרצה לנהוג התר ותולה עצמו על א' מן המורים שבארצנו טהורה שיוצאים בו עם היות שכל שאר חכמי העיר חולקים ומעידין שכל חכמי צפת רבני' ושופטי' אשר קדמונו היו מרחיקין האיסור עד מאד כו' והעלה בהסכמה דכיון שאתרוג כזה מעורב מב' מינים פסול הוא יע"ש שהאריך בראיות נכוחות ועלץ לבי שכיונתי לדעת גדול תל"ית

ואחר זמן שעמדתי בענין וכתבתי תמהתי ג"כ דחזיתי להרב פרישה הובאו דבריו בתשו' הב"ח סימן קל"ה שכתב וז"ל דמה דאמר שהנר'ני שמביאין בארצות הללו שהרכיבו ענף של אתרוג בשל רמונאו לימונים יכול להיות איפכא שהרכיב של רמון או לימון באילן של אתרו' כו' יע"ש ומ"ש יכול להיות איפכא לא הו"ל צריכ' לאו' דלא מעל' ולא מורי' כשמרכי' יחו' מלימו' באילן האתרוג וכנ"ל והב"ח שם בס"סי קל"ו כ' כמ"ש מהר"ס אלשיך דמין היחור שמרכיבין על אילן אחר דהיינו ממין אחר הפירות שמוציא היחור הם הפירות שהיה מוציא ממקום שנטלו יע"ש

ופ"ש ומלא נתעורר הרב הפוסק על דברי הרב הלבוש ועל הר' פרישה ז"ל מזה הויא הוכחה גמו' דלא עמל בספרי הפוס' המדברים בענין אתרוג המורכב וכאמור

אכן בתר ההתבוננות עלה על דעתי לומר למה שכתבו הלבוש והפרישה' או איפכ' לא כתבו כן אלא לומר לנו מהות ההרכבה ואה"ן לענין אתרוג המורכב לענין דינא לא צריכא למימר דהוי פסול לכ"ע כיון שאינו נכנס בסוג אתרוג זה נראה כעת לפי קצורי לתרץ בעלם ודוק

ומן האמור בזה ממוצא לבר למלנו מלדברי מהר"ם אלשיך דאם הרכיב יחו' מאילן אתרוג חמוץ על אילן לימון חמוץ דהוו שתי מינים והוא מורכב והו"ל כלאים ופסול לפי זה מתילא אזלא ליה מ"ש עוד הר' הפו' וז"ל ולע"ד יכולים לישב דיש ב' מינים באתרוג ולימוני דאתרוג המיץ חמוץ ובלימוני ונאראנג'ה יש מהם המיץ חמוץ ויש מהם המיץ מתוק ואם הרכיב אתרוג עם לימון, ונאראנג'ה שהמיץ מתוק אז הוו כלאים וראיה לזה ממ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ג דכלאים וז"ל וכן אם יש שם זרעים ואילנו' אחרים אע"פ שהם שני מינים בטבען כו' וגם הרמב"ם כתב שם הלפת והנפון אינם כלאים זה בזה מפני שפריים שוים כו' ע"כ לשון הר"י קורקוס הרא' לדעת דהיכא דאיכא תרתי עלין ופרי שהן דומי' ז"ל היקלו ומכ"ש כשהטעם דומה שלשה המה מטיבי אין בו משום כלאים כו' ולע"ד שמאחר שאמרו כריח שדה מוכרת שהריח לעולם שם והתפוח כשהוא באילן יש לו ריח אבל כשאינו באילן אין לו ריח כו'

המורם מן האמור שהכל תלוי במיץ ואפשר דכונת הרב החבי"ב שכתב דנאראנג'אש ולימון הם כלאים זה בזה הוא בנאראנג'אש מתוקה ולימון חמוץ וגם הלבוש שכתב ענף האתרוג שהורכב באילן מארנגי או לימונא כוונתו שהמיץ מתוק ואף שלא פיר' אפשר שבמקומו היה המוץ מתוק כו' עכת"ל

היוצא מכלל דבריו שאם הרכיב אתרוג שהמיץ שלו חמוץ כמו ששמענו שבשיו שהמיץ באתרוגי א"י תובב"א הוא חמוץ וכמו שכן נראה בהדיא מדברי הרב מהר"ם אלשיך משא"כ באתרוגים הבאים מקורפ"ו ומכל ערי אנפרב דהמיץ שלהם הוא מתוק וכמ"ש לקמן בס"ד עם לימון המוץ דלא הוו ב' מינים ולא מיקרי מורכב וכשר ולפי קצורי בתר שאלת המחילה ואומר עם קנ"י מלבד דראיותיו אינם מכריעות זלא נכנסו בסוג ראיה לדב' הנה כלל כאשר יראה המשכיל ויבין המעיין בהם דראיות אלו לא ניתנו ליכתב ונהפוך הוא דאין לנו ב' מינים גדול מזה והוא מורכב ופסו' ויען דאנא יתיבנא בבית ובשדה בלא ספרים ועילא מנהון דלעתאי לא צילאי לא צבילנא לעדו' שלחן במדב' ר ע"כ קוצקוץ והנחתי על המבין כל היתר הולך לא אף גם זאת מאן גברא רבה קא מסהיד עלן הרב מפורסם בדורו מהר"ם אלשיך ז"ל שכתב שכל חכמי דורו מעידים על רבנים שקדמוהו שהיו אוסרים אתרוג ממקומם שהמוץ שלו המו' שהרכיב עם לימון חמו' משום דהוו ב' מינים ופסול ובודאי לפי סדר הזמנים מהרבנים הללו דבו' בפרק היתה ע"ה קן נפת את"ל לבנה במלואה מרבני גאוני עולם קרוב לג' מאות רבנים כמ"ש אצלי במקום אחר והם היו גדולים בחכמה ובמנין וכל רז לא אניס להו הדבר פשוט דלא נעלם מעיני חכמתם הראיות שהביא הרב הפוסק להתיר הפך דבריהם דרבנן שבוראי אלא לטעמא חזו ופשיטא להו דראיות הללו לא ניתנו ליאמר בגלון דילהו ועמהם עז ותושיה וכמו שראינו שהרב הגדול מהר"ם אלשיך החזיק במעוזו הפליא עצה הגדיל תושיה בראיות כראי מוצק לאסור כאשר ירדוף הקורא בד"ק יע"ש

א"כ הדא דתימא רבתי א"הת מהר' הפוסק איך כתב דברים אלו בלי השגחה ועוד לא אדע שכול במ"ש הרב הפוסק ז"ל דהתפוח כשהוא באילן יש לה ריח אבל כשאינו באילן אין לה ריח מי הגיד לו שכן הוא והרי הדבר הזה החוש מכחיש עינינו הרואות דיש תפוחים הרבה דאית להו ריח טוב ומברכין עליהן הנותן ריח טוב בפירות כשמריחין אותה וכאשר ראיתי כמה פעמים גם בקושטא רבתי יע"א בעומדי בבית אכסניא נאה שלי השר המרומם זקן ונשוא פנים כמה"ר סימן טוב ש'אקי שהיו מביאין בשלחן מין אחד של תפוחים שהיה להם ריח טוב כריח מי אזהר וכן שכיחי בכל העולם נמצאת אתה למד דמ"ש הרב הפוסק דכשאינו באילן התפוח אין לו ריח לדבריו אלו לא ניתנו ליאמר וכ"ש ליכתב ודוק

ועל הספק השני שנסתפק הרב הפוסק ז"ל אם מותר לברך בחג על האתרוגים מורכבים מלימון או מנאראנג'ה כתב וז"ל על שבעתה באתי ע"ע אתרוג המורכב מאתרוג ולימון מערכה מול מערכה הללו אוסרין והללו מתירין כו' מלדבריו אלו נראה דמחלוקת זה הוי מחלוקת שקול ונעלם ממנו דזה אינו שהרי רובא דרובא הם האוסרין ומיעוטא דמיעוטא הם המתירין ואפי' אם נאמר דכונתו לומר שאפי' שאינו המחלוקת כ"כ שקול והרי כיון דסברות המתירין לא מצינו אלא ד' סברות והאוסרין הם רובא דרובא וכאשר כתוב אצלי בפסק האתרוגים וכ"ש בהצטרף הרבנים שהיו בדורו מהרב מהר"ם אלשיך ומהדור שקדמוהו ז"ל וכמ"ש בתשו' לבודאי לא ניתן להחשב סברת המתירין נגד סב' האוסרין שהם למאות זולת מאי דחשבינן לסב' המתירין אינו אלא דוקא לעשות עם סברתן ס"ס ולא לסמוך עליהם להתיר כדי לומר מערכה מול מערכה ועוד שלדבריו סתראי נינהו מרישי' לסיפיה ברישא כתב דלכל הפוס' פסלו אתרוג המורכב ובתר הכי כתב מערכה מול מערכה אין זו אלא שכחה ואם לחשך אדם לומר איך נצטרף סברות הדורות הנ"ל עם סברות האוסרין כיון דלא באו לדבריהם דרבנן

דרבנן על ספר בעט ברזל ועופרת לא יבואו בכלל סברות האוסרין שבאו דבריהם בלברים שבכתב בספר ובלין אפאתה אמור לו דאי מהא לא מכרעא להגם שלא באו דבריהם

דרבנן בספר ובלין ניתנו סברתם להצטרף ואמינ' לה ממ״ש הכהן הגדול שבא דמשפטיט בס' בתי כהונה ה״ב ל״ט ע״א וז״ל הנה האמור בזה הוא במונח שהיתה הלכה רופפת בעלמא הדין בלוגתא דר״ת ושאר רבוותא ואמנם כי אתינן עלה מסוגיין דעלמא דאזלא דלא כר״ת ופשטה ההוראה לפי הנראה בכל תפוצות ישראל כסברת החולקים ואפי' בשבת אף כי לפי הספרי' הנמצאי' נראה שרוב הראשונים תפסו עיקר כסברת ר״ת מ״מ הואיל ובמספר הדורות מדור דור סוגיין דעלמא דלא כוותיה אית לן למימר שמאז ומקדם גמרו רוב הראשונים דלא כר״ת אלא שלא זכינו לדבריהם בכתובים וכענין מ״ש הרב מהריק״ו בתשו' שרש כ״ד ענף ב' ע״ע והנה כי כן אין לערער על מנהג צבור הנ״ל עכ״ל

אמור מעתה דנקטינן מדברי הרב ז״ל בדבר שנהגו מדור דור מדורות הראשונים להשבינן להו כאלו סברות הגם שלא באו לדבריהם על הס' וככתובי' דמו א״כ ה״ה בנ״ל ג״ך אלו ואלו נצרפין לאתרוג המורכב פסו' נמצא לפ״ז יכול להיות באמת סברת האוסרים למאות וכמדובר א״כ איך עלה על דעתו בנדון אשר כזה לומר מערכה מול מערכה הללו אוסרין והללו מתירין כאלו ההפרש שיש בין הסברות הוא דבר מועט וזה אינו דההפרש הוא רב על מאד ופשוט

בתר הכי עלה על זכרוני שבכלל הדברי' שהשבתי לרב הביבי מהרמ״ה נר״ו כתבתי דמדברי הרב מהרד״ף בס' מכתם לדוד בא״ח סימן ח״י מוכח בהדיא דס״ל כסברת הר' בתי כהונה ז״ל שאפי' לא באו דברי הראשוני' על הספר אתשובניהו כאלו הם כתובים בעט ברזל ועופרת יע״ש

תו כתב הרב הפוסק וז״ל והנה מסוגיית סוכה דל״ה ע״א ת״ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג ואימ' פלפלין כדתניא רבי אומר כו' התם משום דלא אפשר היכי נעביד לינקוט הדא לא מינכרא לקיומה לינקוט תרי ותלתא אחד אמר רחמנא ולא שנים וג' הילכך לא אפשר ע״כ ואם איתא דלימון היה פסול לימא ואימא לימון שטעם עצו ופריו שוה אא מוכרח לפיסול הלימון הוא מטעם שאינו הדר דאפי' באילן האתרוג עצמו יוצא ככלור פסול מפני שאינו הדר ואף שתרצו בגמרא היכי נעביד ולא תרצו משום הדר שאני הכא דבעינן הדר אליבא דכ״ע א״כ אם הרכיבו לימון שהמיץ המוץ עם אתרוג או נארנג'ה המוצה עם אתרוג נרי להו שהוא מין אחד והוא אתרוג וכשנראה הסימנים אשר גבלו ראשונים הרי הם כבניט כו' ע״כ

המתבאר מדבריו ממאי לפריך בגמ' ואימא פלפלין ולא פריך ואימא לימון שטעם עצו ופריו שוה וע״ז בנה יסודו דאם הרכיבו יחור של לימון באילן אתרוג לכשר והשתוממתי ע״ל המראה דהיסוד לא יוסד וראיתו איני מכיר שהרי מי הגיד לו שהלימון הוא טעם עצו ופריו שוה כדי ללמוד ולומ' מדלא פריך הש״ס מלימון מינה מוכח דאתרוג ולימון הכל אחד ואדרבא מדפריך מפלפלין ולא מלימון דהוה ניחא ליה טפי הפירכא מלימון משו' דלא היה צריך לומר היכי נעביד לינקוט הדא לא מינכרא דהא הלימון יכול לינקוט חדא ומינכר' א״ו מדלא פריך מלימון מינה מוכח הוכחה מעליא דקים ליה לסתמא דתלמודא דהלימון אין טעם עצו ופריו שוה ומש״ה פריך מפלפלין דפשיטא להו דטעם עצו ופריו שוה דהוי דומיא לאתרוג דטעם עצו ופריו שוה משא״ך הלימון שהפרי שלו הוא המיץ שבתוכו והוא חמוץ והרבה ומי גילה לו רז זה שעצו של לימון הוא חמוץ לדידי דבר זה אינו אא דברי נביאו' והאתרו' המיץ שלו הוא מועט והפרי שלו הוא הקליפה שהיא עבה ופשיטא להו לבעלי הש״ס דקליפת האתרוג שהוא הפרי דטעם עצו ופריו שוה ומשום דפשיט' להו דקושטא הכי קאי משו״ה פריך מפלפלין דעצו ופריו שוה ולא מלימון דהוי כלפי לייא

וסהדי במרומים דבתרדעלא על דעתי לומר דברים הללו ליום המחרת הלכתי בבית רב הביבי הרב מהר״י ביב'אס נר״ו ומצאתי הון לי שכן כתב הרב מהר״ס גאלאנטי בספר כפות תמרים בסוגייא וז״ל ת״ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה כו' אלא נראה דנפקא ליה להי״ל פרי מעץ הדר ואמ' פרי עץ הדר לומר שיש טעם לעץ כטעם הפרי שיש בו מרירות וחריפות וא״ת דילמא הוא לימון או נארנג'ה שהעץ שוה לפרי בטעם וחריפות י״ל דעיקר פריו של הלימון ונארנג״ה הוא ההמוץ שבתוכו והוא מרובה על קליפתו ונמצא לעיקר פריו הוא חמוץ ואין עצו חמוץ אלא טעמו בקליפת הפרי אבל אתרוג חמוץ שבתוכו הוא מועט וזה לא נחשב לפרי ועיקר פריו היא קליפתו דהיא גסה ביותר ויש בה מרירות וחריפו' וטעם עצו כטעם פריו וכן יראה האדם דהחמו' של אתרוג הוא מועט וכ״כ מהר״ס ג״שיך סימן ק״י על יחור של אתרוג שהורכב באילן של לימון אותם אתרוגים פסולין ונתן סימן כי המורכב ההמוץ שבתוכו הרבה משא״כ לבלתי מורכב שהחמוץ מועט והקליפה שלו עבה יע״ש ולפ״ז א״ש אמאי לא פריך ואימא אתרוג מורכב דאתרוג מורכב אין טעם עצו דומה לפרי דהמורכב הוא המו' והר״ס ג״שיך ס״סי הנז' נתקשה בזה יע״ש ולע״ד הדבר ברור כדכתיבנא ודוק עכ״ד נמצאת אתה למד דברירא ליה מילת'

לבהרב

להרב דהלימון אין ענו ופריו שוה בטעמו והענוונה כליותי שכיונתי לדעת גדול מפורסם בדורו ושכן הוא האמת ודבריו אינם צריכים חיזוק וכיון שכן מש"ה לא פריך מלימון דלא ניתן ליאמר פירכא כזאת כלל וכאשר יראה המעיין בזה ברור ודוק

ואולם זו היא שקשה לי טובא מהרב הפוסק דאבילו שלא עמד בענין כלחזי לפוסקי הלכות מ"מ מלכתב בראש דבריו לכבר כתבו כל הפוסקים דאתרוג המורכב פסול מזה מוכח להזא להסכמת הפוסקים הכי הוי וא"כ איך לא שת אל לבו להוש לכבוד הפוסקים אלו גאוני עולם דאסרו אתרוג המורכב בלימון וכן הוא הסכמת כל האחרונים וכמ"ש בספר ברכ"י וכנ"ל דזה מורה מדלא השגח בהו דאחשבניהו ח"ו כאלו קטלי קנה באגמ' נינהו דלא ידעו ולא הבינו סוגיא מפורשת דיד הכל ממשמשין בה הא ודאי ישתקע הדבר ולא יאמר ומה שהביאו לזה להרב הפוסק ז"ל הטעם הוא דלא למד הענין במקומו ולא עיין יפה בסוגיא וסמך על דעתו

והעד על זה דבתר הכי ראיתי אחרי רואי שם נתשובת הרב מהר"ש אשיך בסו"ל שנרגש כמו שנרגש הרב מהר"ש גאלאנטי כנ"ל וכתב וז"ל אלא ודאי שהמורכב פסול ואין יוצאין בו י"ח ואע"ג דעלה דהא דהניא ת"ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג ופרכינן ואימא פלפלין דטעם עצו ופריו שוה ולא קאמר ואימא מורכב לאו מילתא היא דלא פריך אלא בתר פרוש' דקרא אבל אה"נ דאפילו הוה ס"ל דפלפלין הוי פירוש' דקרא אי הון ע"י הרכבה נמי פסילי דהרי מיני לא ממחבר כלל כדכתיבנא ומילתא דפשיטא ולא מודקיקנא אפילו לאתויי ראיות להכי אלא דשמענא דחד מן המורים תקע עצמו לשרויי ולא היא כדכתיבנא עכ"ל

הראת לדעת מדברי הרב ז"ל דאפילו אי הוה פירושא דקרא פלפלין אי הון הפלפלין ע"י הרכבה גם הפלפלין היו פסולין וא"כ היא גופה שייך שפיר לנו לו' אפי' אי יהיבנא ליה כל דיליה להר' הפוסק דלימון המוץ שהרכיבו על אילן אתרוג דכשר מפני שהוא מינו מה שאינו וכיון שבא ע"י הרכבה הרי הוא פסול וכ"ש כשהרכיבו יחור של לימון על אילן אתרוג להיונא מהיחור הזה הוא לימון גמור דזה לא אמרו אדם מעולם ולא שמענו ולא ראינו וכנ"ל

ואישר אני אחזה דלמדנו עוד מדברי הרב מהר"ש אשיך ז"ל ומדבריהם דרבנן דאסרו אתרוג המורכב דאפילו שיהיה לאתרוג מורכב כל הסימני' מהאתרוג הרי הוא פסול מצד ההרכבה מכח דהוו ב' מינים ולא הוי אתרוג ורבותא אמר אתרוג לפי זה מ"ש הרב הפוסק וכשנר' הסימנים אשר גבלו ראשונים הרי הם כנגנים ועם האדון הסליחה דגם בזה לא צדק

דמה יתן ומה יוסיף הסימנים כיון שגוף האתרוג הו"ל כמאן דליתיה ועוד דנולד מאיסו' ההרכב וכמ"ש הרב הלבוש ואל יקחך לבך מה שהקשו הרב ט"ז והמג"א ושאר אחרונים ע"ד הלבוש שכבר בא רעהו וחקרו והזקו בספר פני אריה סי' מ"ג למ"ח ע"א וב' והוכיח במישור מסוגיות וחיזק דברי הרב הלבוש וכאשר כתוב אצלי בארוכה ותו אעיקרא דדינא כל זה הוא באתרוג מורכב מיחור אתרוג באילן לימון דהא מיהא יוצא צורת אתרוג ויכול להיו' שיוציא בכל סימנין כפי שדה הרכבתו שמשתנה וכמ"ש שם בס' זכות אבות יעו"ש ואפי"ה כתבו כשידעינן שהוא מורכב הרי הוא פסול אבל כשמרכיבין יחור מלימון באילן אתרוג שיוצא צורתו כפי היחור שלו איך יכול להיות שיהיה בו סימני אתרוג בפריו כזה שהרי מה שמוציא הוא לימון ולא צורת אתרוג ומהיכן יהיה לו הסימנים שגבלו הראשונים ובאמת בתר שאלת המחילה לא יכולתי להולמו לכתוב דברים כאלו דלפק"ד היא טעות גמור ובס' זכות אבות שם ג"כ כת' דכל הסימנים הללו לא נאמרו אלא בשאינו מורכב יע"ש ואפי' הר' הלבוש והר"ב פרישה שכתבו או איפכא הם פסלו מצד ההרכבה ע"ש

והשתא לפום מאי דאמרן לא ירדתי לסוף דעתו מהרב הפוסק ז"ל איך יצאו דברים הללו מתחת קן קולמוסא להכניס ראשו בין הרים הגבוהים להתיר מה שאסרו וכ"ש דסוגיא דעלמא הכי אזלא דור אחר דור מי הוא אשר יערב אל לבו להתיר את האיסור בדברים בעלמא הא ודאי אין הדעת סובלו וזה ברור

וכתב עוד הרב הפוסק וז"ל וחזי הוית להרב מכתם לדוד להרד"ף שכתב בספק מורכב וז"ל תמהה איכא לכאו' לאכשורניהו לכתחילה אפי' שלא במקום הדחק מכח ס"ס שמא הלכה כאותם הראשונים שהביא מור"ם שנהגו לברך לסברי דכשרים מדאורייתא וא"ת לית הלכתא כוותייהו שמא הני לאו מורכבים נינהו ומתהפך נמי הוי שמא אינם מורכבים וא"ת מורכבים כו' אלא שכבר כתב הרא"ש דאפילו בס"ס אין לברך עליהם ובסוף דבריו כתב כל שאין נמצאים בעיר הוי שעת הדחק ובדליכא למי ויש לסמוך על ס"ס שכתבתי עכ"ל וכונת הרב ז"ל הוא דהראשונים סברי דכשרוק מדאורייתא מפני שהוא מינו מיהו דאם לא היה מינו היה ודאי פסולים מדאורייתא כו' עכ"ל

גם בזה לא הבינותי איך לא השגיח להרב מהרד"ף מה שצירף לדעת המתירין להקיר הטעם הוא יען נדון דידיה היה שבאחרו' שנתאלי הרב הוה להו ספק אם היו מורכבין או לא ומשו"ה עבד הס"ס עם דעת המתירין ברם כשהוא ודאי מורכב רשום בזכרוני כשעברתי משו' הרב מהרד"ף דאוסר המורכב ולא השגיח לסב' המתירין כלפי סברת האוסרין כלל ונגדון הרב הפוסק

הפוסק מיירי בודאי מורכב א״כ לא ידענא מה שמיכה היא זאת מסברת המתירין מדאורייתא מאחר דעומדים מנגד להקת רבים ועצומי' שבי' הפוסקים איתמני ותקיפי האוסרין אתרוג המורכ' והכי נקטינן וכשהרכיבו יחור מלימון באילן אתרוג לא ניתן ליאמר כנ״ל ולא נייתינון ליה בלל ומהודענא דאנא זעירא כתבתי קצת בארוכה על דברי הר' מהר״ל כאשר כתוב באמתחתי וכמדוב'

ועוד אנכי חזון הרבתי במ״ש וז״ל וכונת הרב ז״ל הוא דהראבונים סברי דכשרים מדאורייתא מפני שהוא מין במינו כו' והרי המתיר שהביא הרב מהר״ם אלשיך כתב שם דטענת המורה שתקע עצמו להתיר הטעם הוא שכבר נתבטל יניקת הלימון בתוך האתרוג שהורכב בו וכאלו כלו אתרוג יע״ש נמצא דטעמו מהמורה המתיר יחור של אתרוג באילן של לימון לא נתן טעם לא מפני שנתבטל יניקת הלימון ועכשיו הוי כלו אתרוג ולא כתב מטעם שהוא מב״מ וגם בשאר המתירין לא ראינו שטעמם הוי משום שהוא מב״מ לא ידענא היכן מצא דבר זה בדברי המתירין ואדרבה היוצא לנו אפילו לדעת המורה התר שהביא הרב מהר״ם אלשיך דטעם ההתר הוא משום דיניקת הלימון נתבטל בתוך האתרוג הנה כי כן לפי טעם זה כשהניח יחור של לימון בתוך אילן של אתרוג נתבטל יניקת האתרוג בתוך הלימון והוי כלו לימון דבזה לא ימנא אפילו סברא א' בעולם שיתיר דכ״ע יעידון יגידון דזה הוי לימון הן בטעמו הן במראיתו ורחמנא אמר פרי עץ הדר ואתמר בגמ' שהוא אתרוג ולא לימונא ודאי אחמ״ר דברים אלו לא ניתנו ליכתב כאשר יראה הרואה ודוק

ובר מן דין ומן דין אתה תחזה מ״ש הרב מופת הדור והדרו חיד״א זצ״ל בספר שמחת הרגל בלימוד ג' מה״ם ומה שהביא מהרמב״ם מ״ש בהקדמתו לפי״המ בסדר זרעים וז״ל ומה שתרה' אותם בתלמוד מעיינים וחולקים זה עם זה במערכת העיון ומביאים ראיות על אחד הפירושים כגון מה שאמרו בכתוב פרי עץ הדר אולי יהיו רמונים ובנוסנים עד שהביאו ראיה עליו ממה שנאמ' פרי עץ הדר ואמ' עץ שטעם עצו ופריו שוה ואמ' אחר פ״ע הדר באילנו משנה לשנה ואמ' אחר פרי הדר על כל מים אלו הראיות לא הביאו מפני שנסתפק עליהם הענין עד שנודע להם מהראיות האלה אבל ראינו בלא ספק מיהושע ע״ה עד עתה שהאתרוג הזה לוקחים עם הלולב בכל שנה ואין בו מחלו' אבל חקרו על הרמז הנמצא על זה בפי' המקובל בכתוב וכן היא ראיתם על הדס כו' וכלם אף אע״פ שהם מקובלים מפי משה לא נאמ' בהם ה״למ שאין לן' פ״ע הדר הוא אתרוג הל״מ כו' שכבר נתברר לנו שאלו הפירושים כלם מפי משה ויש להם רמזים במקרא כו' ולכן כל דבר שאין לו רמז במקרא כו' עליו לבדו נאמ' הל״מ עכ״ל ובהגלות נגלו אמרי קדוש מדבר בשלו המעוררין

לענין זה דאתרוג ודומה לו כונת התלמוד להוציאו ברמז מן הכתוב כו' ומעתה תו ל״ק דיכריחו שאינו פלפלין מהל״מ דאתרוג כאגוז אז כביצה דבלא״ה גמירי ממשה רבע״ה כו' והכי הוינא להריטב״א שכתב וז״ל ופרכינן ואימא פלפלין פי' הא ודאי קים לן דהדר היינו אתרוג ולא היו מסופקי' בדבר שעצו מימו' משה אבל לפי שאמרו שאמר הכתוב פ״ע ולא אמר הדר לבדו שהוא שם אתרוג ללמדנו שהדר הוא האתרוג ופריו ועצו שוה ושוה סימן והוכחה גמור' שהוא שם אתרוג אקשינן דודאי הא ליכא למשמע מינה דאימא דהיינו פלפלין ונמצא שאין הוכחה בכתוב שהוא אתרוג אלא שקבלנו כן מפי השמועה ופרקינן הוכחה גמו' הוא דפלפלין ליכא למי' דפרי א' אמר רחמנא ואין לך לו' אלא שהוא אתרוג וכן הא דאמרינן זה הדר על שיבאו קטנים גדולים קיימין ואמרינן נמי הדר באילנו משנה לשנה לא שיהא הוכחה זה הוכחה גמו' שהוא אתרוג שהרבה אילנו' אחרים יש שהם כך אלא שהקבלה העידה לנו שהדר הוא אתרוג עכ״ל עין רואה דברי הריטב״א מכוונים עם מאי דאמרן בעטותין עכ״ל הרב חיד״א זצ״ל

וכן המוני ראיתי בחידושי הרשב״א ז״ל למסכת סוכה שכתב כדברי הריטב״א ממש וכדי שלא לכפול הדברים לא כתבתי' יע״ש ויען לא מצאתי בעת חידושי הריטב״א סוכה לא יכולתי לומר שאפשר שמ״ש הרב חיד״א והכונה להריטב״א אפ' שהוא ט״ס וצ״ל הרשב״א יען ראיתי דאין הפרש מדברי הרשב״א לדברי הריטב״א ז״ל אות א' איך שיהיה המורם מהם לתמימות מרע״ה ועד היום בכלל שהאתרוג הוא הפרי עץ הדר האמור בתורה ולא דבר אחר אם כן לפי האמור אם היה שולט מאור עינין מהרב הפוסק לדברים הללו בלי ספק שלא היה עולה על שפתיו ליחור מלימון שהרכיב על אילן של אתרוג שהוא כשר מפני שהוא לימון מכל הנדלין ולא אתרוג ורחמנא אמר וכן מהקבלה דבעינן אתרוג ולא מין אחר וה״ה יחור של אתרוג על אילן של לימון שהוא פסול מ״הת מפני שאינו כלו אתרוג ואנן בעינן שיהא כלו אתרוג ולא מקצתו וכאמור

תבנא לענין המיץ של אתרוג שבא״י ת״ו המיץ שלו הוא חמוץ כך שמענו עתה מאנשים הבאים מהתם להכא וקונר' מדברי הרב מהר״ם אלשיך שכתב שם בתשו' וז״ל ואין הפרש אלא שהחמוץ שבתוכו מרובה מה שא״כ לאתרוג בלתי מורכב שהחמוץ מועט והקליפה שעליו עבה מאד כו' ע״ש ומדנק' באתרוג שהחמוץ מועט מוכח בהדיא שכן הוא וכ״ן נראה מדברי הרב מהר״ם גלאנטי שכתב שם אבל אתרוג חמוץ שבתוכו הוא מועט כו' ע״ש והמיץ באתרוגי' הבאי' מעיר קורפו ומכל ערי מערב הוא מועט ומתוק כאשר עינינו הרואות עד עכשיו שכן הוא וכ״כ בספר זכות אבות שם וז״ל שמעולם לא נשמע שמיץ האתרוג המוץ יע״ש א״כ לפ״ז נחזי אנן אם

אם יוצא לנו נפקותא לענין דינא ההכרש שיש בין אתרוגים מא״י ת׳ו לבין ח״ל בענין המיץ ומה שנראה כעת לפק״ד לומר דלא נפקא לנומידי בין שיהיה המיץ מתוק או חמו׳ דזה השינוי אינו אלא מקומו וטבעו כפי האקלי״ם שיוצא משם משתנה טעמו וכמו שאנו רואים דיש הפרש בכמה מיני פירות שיש הפרש בטעמם מאקלי״ם זה לאקלי״ם אחר ואפילו בגריעניהם כמו כן הוי האתרוג ולא מפני שיש להם זה השינוי נאמר דבא״י ת״ו שהוא חמו׳ אם נמצא איזה אתרוגים דהמי׳ שלהם מתוק שיש לנו לחוש שהוא מורכב הא ודאי לא דזה לא יתכן שהרי אם מרכבין אתרוג עם לימון זה האתרוג שיוצא מזה היחור שהרכיבו בלימון לעולם יוצא המי׳ שלו חמו׳ מהמת יניקת מאילן הלימון ויכולין אנו לו׳ דזה שיצא המיץ שלהם מתוק אפ׳ לגרש להם איזה דבר ולעולם בחזקת כשרים הם עומדין וכמו כנבח״ל אם אירע דיצא המי׳ שלהם חמו׳ באיזה אתרוגי׳ לא מחזקינן אותם למורכב דאין לנו את הסימני׳ במסרו בידינו הפוסקים ראשונים והאחרוני׳ ז״ל דאי לא״ה אם באתרוגי א״י ת״ו שנמצאו בהם כל הסימנים כהוגן והמי׳ יצא מתוק או יצא חמו׳ לה״ל האם יכולים אנו לפסול אתרוג כזה הא ודאי דלא מאחר דאנו רואי׳ דהסימני׳ הנאמרים מפום רבנן קדישי הם טהורים אית לן למימר דאין לנו אתרוג כשר כזה ולא משגחינן במיץ שלהם אם הוא מתוק או חמו׳ כל אחד וא׳ במקו׳ וראיה לזה בין לרבני א״י ובין לרבני ח״ל דשקלו וטרו בענין אתרוג המורכב ורבני א״י קרו בהיל שהמיץ שלהם הוא חמו׳ ולא עלו על שפתותיהם סימן זה מחמו׳ למתוק ודאי לברירא להו מילת׳ דבזה הסימן לא משגחינן ביה הגם דימצא שנוי בחמו׳ או מתוק דדי לנו בסימנים הנאמרים באתרוג

אף אפש׳ לו׳ דיש נפקותא בין אתרוגי א״י לאתרוגי ח״ל דבא״י אם נמצאו איזה אתרוגים המיץ שלהם מתוק אה״ן למניחין אותם בחזקתן הטהורה דא״א לו׳ דאתרוגים כאלו שיהיו מורכבין באילן של לימון דאה היה כן היה המיץ שלהם חמו׳ וכנ״ל וש״ת דגם בא״י יש חשש שהרכיבו אתרוגים אלו באילן של לימון מתוק ומשו״ה יצא מתוק והוי מורכב הא ודאי אי מהא לא איריא דאילני מלימון מתוק הם מיעוטא דמיעוטא ואילני לימון המו׳ הם רובא דרובא ואזלינן בתר רובא לכשמרכבין אין מרכיבין אלא במין שהוא הרוב אלא ודאי דמוכרחין אנו לו׳ דאתרוגים כאלו הם כשרים כיון דחזינן בהו כל הסימנים כתקנן ומה שיצא המיץ שלהם מתוק הוא מסיבה אחרת דגרם לאתרוגים אלו ואנהנו לא נדע הסיבה אבל בח״ל שטבעם להיות המיץ שלהם מתוק אם יצא המיץ שלהם חמו׳ אה״ן דיש לנו לחוש ששם מורכבים הגם דראינו שהסימנים שלהם כהוגן והטעם כיון דהיחור מאתרוג דרכו להניק מאילן הלימון החמו׳

וגם דרוב ההרכבה הוא ברובא וכנ״ל וכיון דאית לן רוב אפ׳ לקרוב הלב׳ לו׳ שהם מורכבין מלימון משא״כ בא״י להוי כל בת׳ איפכא ומה שלא הזכרוהו הפוס׳ סימן זה אפ׳ מרוב פשיטותו וכמ״ש בס׳ זכות אבות שם יע״ש

וליבא לאתמוהי על הרב ס׳ זכות אבות שכתב וז״ל ובעיני יפלא אם יש מי שיכחיש דהמו׳ של אתרוג אינו מתוק ואדרבה הוא יות׳ מתוק מהלימונים מתוקים יע״ש שהרי גם אנחנו לא היינו יודעים שהמו׳ באתרוגי א״י שהוא המו׳ בלתי היום ששמענו לדרך אגב ושכן מדוקדק מדברי רבני א״י וכנ״ל ומ״מ על הדב׳ האמו׳ עדין צריך להתיישב בלב׳ ומה אעשה דאנא יתיבנא בלי ספרים וגם לעתי אינה כ״כ צלולה מקורות הזמן בלתי נאמנכלי לעמוד בענין כאש׳ עם לבבי עד ישקיף ה׳מן השמים השקפה לטובה ׳ כללא דמילתא לפי כל האמור ומדובר לאתרוג המורכב מכל הצדדין הוא פסול רק לשיהיה לנו ספק אם הם מורכבים או לא דהא מכשרינן להו מכח ס״ס וכמ״ש לפנים ונמה שכתוב אצלי בארוכה והמקל בזה אינו אלא מן המתמיהין ואין לסמוך עליו

ולכן אם עצתי תקו׳ בלי שום כניה כי אם לכבו׳ ה׳ ולכבוד תורתינו הקדו׳ לוקח וזהו הדר׳ הטוב והישר בעיני אלדים ואדם דברים הללו מהרב מר אבין לא יוציאם לאויר העולם וכ״ש להביאם על מזבח הדפוס לחוששני לחלול התורה למחזי ח״ו כשתי תורות להתיר אתרוג המורכב ואיברא דמר אבין כתב בסוף דבריו כ״ז כתבתי להתלמד מ״מ כשהקול נשמע שא׳ מהכמי ע״הקטבריא ת״ו התי׳ אתרוג המורכב אינן מבחיני׳ למה שכתב הוא להתלמד ונפיק מניה חורב׳ א״ז דמלבד שאם מברך על אתרוג כזה דאינו יוצא י״ח המצוה והויא ברכתו לבטלה דזה לא מיקרי אתרוג אלא אף ג״ז לנוגע ופוגע בכבוד חכמנו הקדושים הראשונים והאחרונים דקבלו וקיימו עליהם לפסול אתרוג כזה ויוצא לעז על הראשוני׳ שאמרו שלא לברך עליו וכמ״ש מור״ם ז״ל בתשו׳ סימן קי״ז בסו״ל וז״ל והנה לא הוציא לעז על הראשונים שנהגו לברך על אתרוג כזה במקום הדחק מ״מ לא שבקינן היתירא לברך על אלו שלא בדוחק גדו׳ יע״ש נמצינו למדין דבמקו׳ שנהגו לברך אמר שלא להוציא לעז כ״ש במקום שאמרו שלא לברך דהוי זלזול ולעז יות׳

וגדולה מזאת מצאתי בתשו׳ מהרדב״ז בח״ה סי׳ב׳ אלפים רפ״ו שנשאל במי שיש לו תפלין לדע׳ ר״ת ורוצה לעשותם לדע׳ רש״י אם יש בדבר חשש איסו׳ וכתב וז״ל אע״ג שאין בזה צד פיסול שהרי אפי׳ לדעת ר״ת צריך לכתוב אותם על הסדר ואין המחלוקת אלא בסדר הנחתן בבתים מ״מ יש בדבר איסו׳ מצד שמזלזל בכבוד כל בעלי סברא זו שהרי לדעתם התפלין

התפילין כשרים ופוסל אותם ומורידין מקלושתן ואין לך איסור גדול מזה כו׳ובסו״ד כתב ואני נבהלתי על זה והוריתי שהדבר מותר ובאותה הלילה הראוני בחלומי שלא הוריתי יפה וחזרתי בי ועיינתי בדבר וראיתי שיש בזה זלזול בכל גאוני עולם ולכן אני גוזר אומר שאסור לעשות כן מן הדין מהטעמים שכתבתי עכ״ל

והגה ממ״ש הרב אני גוזר אומר שאסור לעשות כן ולא כתב כדרכו שאסו׳ לעשות כן מינה מוכח להיה שם איזה בני אדם מדעתם היה להתיר ומש״ה שיים בדבריו בגזרה וא״כ בענין אתרוג המורכב נמי הוא שיכו׳לכנו׳ פה להתירו ובודאי שאין לנו זלזול גדול מזה הן בראשונים והן באחרונים וכמ״ש הרב ז״ל וכ״ש כשהרכיבו יהור מלימון באילן אתרוג דזה לא צריכא למימר ומאחר דדבר פשטא ההוראה בכל תפוצות ישראל ע״פ הוראה מגאוני עולם לאוסרים האתרוגים מורכבים ומה גם לאחשו״ר דרי וכן תתפשט הוראה זו להקל באיסור תורה וכמו שיראה הרואה בתשו׳הרב מהר״ם אלשי״ך הגם שבימיו היתה ע״הק צפת את״ל מלאה מכל טוב מרבנן קלישי ותקיפי אפי״ה הגם כן תתפשט הוראה זו כ״ש וק״ו בדור יתום כזה הקב״ה ירחם על עמו ישראל ויקים שכינתא מעפרא למען שמו הגדול וישיב בנים לגבולם בב״א ודי בזה מגד אהבתנו והבוחר יבחר ותל״ס

את זה כתבתי בעט״ו של נה״ך כי נה״ך ינח׳ך איש אשר כמוני גולה ומטולטל אילן סרק שנעתק ממקומו ונכיפי טרלי׳ן על יערה ה׳רוח ממרום יאר פניו אתנו סלה ותוציאנו לרויה ולשכון כבוד על ארצנו ועל כ״א תובב״א לע״ית כה יעשה אלהים לנו ואז ינוח לנו בשמחה ובעלצה לעבוד עבודת הקדש נס״ו כיר״א

אסוף מגילתא ויאמר מרדכי לרב אחאי ורב רחומאי הרב הסל״ר מגזע האתנים אראלים ותרשישים ברא כרעותיה כי לו משפט הגאולה וברוך אשר לא השבית גואל ותשובתו מהרה יצמח והגם שנטיתי מדרכי הרב מר אביו ז״ל כך היא דרכה של תורה ואני תפלה לפני שוכן רומה יהוירהו לביתו ברי עדיף ובנכסים רבים בעותרא סגיא וחי לעולם כים את נה״ר וכחו״ן הלמ״וט ונאמן באהבתו הבא על החתום חונה בבית ובשדה ככר הסמוך לעיר ליוורנו יע״א ביום שנכפל כי טוב בסדר ומלכי׳ ממך יצאו מהאי שתא פתח״ו לי שערי צדק אבא ב״ס אודה י״ה לפ״ק צעי״ר המשתלח מרבני ע״הק צפת את״ל דשף מדוכתיה ומצפה כל היום רחמי וחסדי הא״ל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות ולהוציא לאור משפט ומעשהו

הצעיר

מרדכי

אשיאו ס״ט

סימן יד

בשלהי סיון קנ״ג בעומדי בקושטא רבתי יע״א שמעתי מרב אחאי הרב המובהק מהר״מ מטראני ז״ל כתב על ענין אתרוג המורכב ושהתיר לברך אפי׳ ביום ראשון על אתרוג מורכב בשעת הדחק בראיות נכוחות ואשתוממתי על השמועה ושאלתי הפס׳להתבסס מתורתו כי באלה חפצתי וכן היה שהגיע הפסק לידי ועברתי אותו מראש וע״ש אבל מה אעשה שאין דעתי נלולה מקורו׳ הזמן ונוסף גם הוא שאין אומן בלא כלים כדי לכתוב על כל דבריו עתה באתי להשיב על מקצת דבריו שדבריו לא יכולתי להולמם ועהס״ר דגלל במים אדירים לצאת ליבשה ולא יצא כמו שאכתוב בס״ד ומה טוב היה אם היה בחיים חייתו ז״ל שבלי ספק הייתי עושה לו שיחזור מדבריו

וזה ההלי בס״ד וז״ל מודעת זאת את כל הקורות והבלבולים אשר עלו ובאו בכל הערים האלה בש׳ תקפ״ו עד אשר מחמתם לא נתנו דרך לעבור האתרוגים הבאי׳ מקורפו וזולתם וזאת היתה דבר הגורם ליקח מהאתרוגים הגדלין כאן בארץ הלזו ע״י שנבדקו מחשש הרכבה בסימנין הידועים אמנם אחר כך יצאו עליהן עוררין לו׳ שכל האתרוגים הללו הם מורכבין ואין גם א׳ בלתי מורכב ולכן עמדו לדרוש הדבר מפי עובדי אדמה הבקיאים והנה גם הם אמרו׳שא״א שיגדל׳כאן שום אתרוג זולת ע״י הרכבה בנראנג׳ה או לימון וכיוצא ומאחר שכן הודע מנא הספק מקוםלנוח לפסול כל האתרוגי׳ הגדלים בארצות האלה אע״פ שיש בהן כל סי׳ טהרה שהרי אתרע חזקתייהו של הסימנין לדבר האמור

ברם לא עקא כי הן בעון המאורעות והרפתקי הזמן לא ישקוטו כו׳וחששה קרובה לנו אולי יארע מעין המאורע לשנים הבאות או איזה סיבה ועכוב בדרך אשר לא יוכלו לבא מארץ מרחקים ואם יפסלו האתרוגי׳ הגדלים כאן הרי מצוה רבה כזאת נמצא׳ בטלה מכמה רבבות אלפי ישראל זאת ועוד אחרת כי לפי מה ששמענו שאומרי׳ הגננים הבקיאין בכך שההרכבה בנראנג׳ה יפה לאילן לעשות ענף ולשא׳פרי נחמד למראה וטוב ובזמן מועט לחדשיו יבכר א״כ צריכין אנו לחוש גם על הבאים מארץ מרחק כמ״ש בכל הדברים הבאים מבין הנכרים שכל שיש להם הנאה בחילופיהן ובתערובתן חיישינן להו שמא זייפו כ״ש כאן שהוא קרוב לודאי שכיון שההרכבה יפה לאילנות מי מעכב על ידן שלא להרכיבן ונמצא לפ״ז שצריכין אנו לעקור את הכל ולבטל את כל המצוה הזאת בכללה ח״ו וכבר אמרו כדי להציל נפש אחד מישראל כל מי שיודע לו זכות יבא וילמוד עליו ואפי׳ קטן שבתלמידים ופחות שבערכין וא״כ דון מינה גם בתלת׳ כלנא שהיא מצוה לרבים והיא הנותנת קיים לעושיה כמו שדרשו דורשי רשומו׳במספר

לולב שעולה חיים כי בולאי אין לשום אדם להסתיר תחת לשונו כל צד זכות הנגלה אליו דלא למיקם באם לא יגיל לכן אשיחה ואהמה קמייהו דרבנן ותלמידיהון במטותא מנייכו רבנן תרשוני לדבר על דמהפיכנא בזכותייהו להנך אתרוגי לאכשורינהו ואל תונהוני לומר מי יתן החכם ואל תשמע קולך ואולי בין חכמים יושיבוך כי גם אנכי ידעתי כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי אמנם כבר מילתא אמור שאין אני רשאי לבל רק ברי בחיובא אנא להגיד כל צד זכות הנראה אלי בזה בין שמן בין רזה ׃

והן קדם אציע בקיצור ד׳ חקירות אשר נתתי את לבי לחקור עליהם ואח״ך אבאר כרטן אחת אל אחת בע״ה החקיר׳ הראשונ׳ היא על אלו המינין שהם האתרוג והלימון והפאראנג׳ה ודומיהן אם הן מין אחד שנתחלק למינין הרבה או הן מינין חלוקין מעיקרן שנית אם אתרוג מורכב אסריה רחמנא למצוה או לא ואי אתרוג כלו משמע או אפילו מקצתו ג׳ היא שהנה ידוע שכך היא דרכה של הרכבה שמוציא הפרי ממין הענף המורכב דומה בדומה ממש ולכן אפשר שאפילו את״ל דאתרוג כלו משמע הך נמי אתרוג כלו מיקרי וכהוראת הר׳ המורה שהביא מהר״ם אלשיך בסימן ק״י ואפשר שזו היתה גם לעת זקנים שהביא מהרמ״א בסימן קי״ו שהיו נוהגין בו היתר והיה חושש הרב שלא להוציא לעז עליהן או נאמר דאעפ״י כן לאו כלו אתרוג חשיב וכהכרעת הרב מהר״ם ז״ל שם ד׳ את״ל דאתרוג לא הוכשר למצוה כיצד אנו דנין בספקו כי יש פנים לכאן ולכאן כאשר אבאר בע״ה

ועתה אבוא העי׳ר על החקירה הא׳ שהוא אם הן מין אחד או מינין הרבה הנה כאשר ירדוף הקורא בספרן של צדיקי׳ דשקלי וטרו בדין המורכב בדעות חלוקו׳ עיניו יחזו ועפעפיו יבחנו שמדברי כולם יש ללמוד שהאתרוג עם המראנץ והלימון ודומיהן מינין חלוקין הן ואסור להרכיבן זה עם זה ואני עני אחרי נשיקות עפרות רגלם אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה ׃ וטרם כל נלעה נרדפה לדעת מהיכן היתה זאת להם שהם מינין חלוקין כי הן אמת שנראה מדבריהם שהיתה אצלם כדבר מוסכם ובהלכה ברורה אמנם נעלם לחכמי׳ ולא פרשוה ולא גילו לנו מהיכן למדוה ואם כן איפה היכול נוכל לומר שהיתה קבלה בידם או לימוד ערוך בפיהם מפי סופרים או מפי ספרים דלא רגו חכמים לגלותה הא ודאי ליתא ופשיטא שאם היה הדבר כן לא הוו שתקי מינה מלהעלות על ספר טעמם ונימוקם ללמד לדורות הבאים מילתא בטעמא ולכן האמת הברור שהגאונים הללו נמשכו אחר לשון בני אדם שקראו בשמותם עלי אדמות בשמות מחולפים זה מנה זה אתרוג וזה לימון וכיוצא שנראה מזה שמחזיקין אותן למינין חלוקין כו׳

והנה גם הרבנים הללו נגררו אבתרייהו ולא שתו את לבם לדרוש ולחקור בכן אם האמת אתם או בטלה דעתם מהמת שהורגלו בדעת הזה מיום הולכם על שהית׳ אצלם כמפורסמות שאינן צריכות ראיה וכמו שכן היתה דעתנו מיום קיותנו עד עתה ואלולי ההכרח שהכרחנו והעירנו לתור ולחפש אחריהם חיפוש מחיפוש עדיין היינו מחזיקין בזה הדעת עוד כל ימי עולם ׃ והנה מאחר שנתברר שאין הדבר הזה אצל הגאונים לא הלכה ולא קבלה ולא שום ידיעה אחרת זולת דמיון לקוח מן ההרגל א״כ ודאי שהרשות נתונה ביד כל אדם לחלוק עליה אפי׳ בשיקול הדעת בעלמ׳ כ״ש בהצטרף ראיות לקוחות מדברי רבותינו כאשר אבאר בע״ה עכ״ל

ויכתב מרדכי לקול האות הראשון לא הבינותי איך תלה הדבר איך יבטלו רבבות שפי ישראל מצוה רבה כזו וכי אם היה עלה מישראל שהם עשרה לא הוה אכפת ליה והרי אם כשרים לעשרה כשרים לרבבות אלפי ישראל ואם הם פסולין לעשרה ואפי׳ לא הם פסולין לרבבות ישראל דהכשרות והפסלות אינו תלוי בין רב למעט כיון דאתחזק איסורא במקומו מי הוא זה אשר יערב אל לבו לבא לקחת לו אתרוג כזה דרבני גאוני עולם ראשונים ואחרונים אשר היו בקושטא יע״א היו פוסלין אותן מי הוא זה שיכול לטהר אותם מהפסלות שנגלה אליהם נא ולמד ממת׳ אומיר׳ יע״א דשם נמצאים אתרוגים ובעיר כ׳יאו שהיא סמוכה לה ג״כ יש שם אתרוגים מהודרים אבל מוחזקים להם שהם מורכבי׳ וכמו שכן האמת כפי הסימני׳ שמסרו לנו ראשוני׳ ואחרוני׳ ולא יבצר איזה שנה דאקרו לבא שם עד יום הא״מ יענבאי׳ שם מקורפ׳ו דרך ים ומימי עולם שם נמצאו ושם היו רבני׳ גדולים מפורסמי׳ ולא עלתה על לבם לקחת מאלו האתרוגי׳ כדי שלא יבטלו רבוי׳ עם מישראל ממצות ד׳ מינים ואיךלא עלה על דעתו דעת עליון דבר פשוט כזה ועוד נעלם מרב אחי ז״ל מה שכתבתי בפסקי הראשון בענין אתרוג המורכב מה שמצאתי אחר ג׳ חדשים שכתבתי הפסק בס׳ עיקרי הדט בה׳ לולב אות ג׳ מעשה נורא שאירע להרב ז״ל בענין שבמקומו האתרוגים היה להם בחזקת מורכבי׳ והביא לו גוי א׳ אתרוגים נחמדי׳ למראה ובפיטמא בראשם נאים ומהודרי׳ והרב ז״ל לא רצה לקחתם מכח שהיו בחזקת מורכבי׳ קחנו משם ותרא׳ שהמעשה הוא מפלאים תמים דעים

ועוד במ״ש זאת ועוד אחרת כי לפי מה ששמענו שאומרי׳ הגננים שההרכבה יפה לאילן א״כ צריכין אנו לחוש גם על הבאים מארץ מרחק כו׳ ונמצא לפי זה שצריכין אנו לעקור את הכל ולבטל את כל המצוה הזאת בכללה ח״ו כו׳ ולא ידענא איך לא בא אל לבו דלעולם איכא למיחש אבל מ״מ אין כאן לעקור את

את הכל דמה"ן אנן מקיימינן מצות ד' מינים שהרי בכל המקומות שבאים אתרוגי' ממקו' רחוק כמו מקורפ"ו וכיוצא הם באים ע"י כתב באומרם שקבלו כ"וך אתרוגי' ממקו' פ' שהם בחזק' כשרי' ואי אתרמי שבאו בלא שום כתב אנו צריכין אנו להקי"ר ולדרוש אם הם ממקו' שמוחזקי' שהאתרוגי' משם הם בחזקת כשרות וסמכינן אחזקתייהו ואפי' אם באו אתרו' ולא ידענו מאיזה מקו' באו והסי' מבחוץ הם סימני טהרה הסי' שמסרו לנו רבותינו הקדושי' וכיון דהסי' שמבחו' לא נשתנו צורתן הרי הם בחזקת כשרות ואחזוקי איסורא לא מחזקינן מאחר דלא יש ריעותא לפנינו וזה פשוט

נמצא לפי האמור דאין כאן עקיר' המצוה הגם דאיכא למיחש וכמ"ש שם בעיקרי הד"ט דאפי' האתרוגים הבאי' ע"י בן ברית צריך שיהיו ע"י כתב מהמ"ן יע"ש א"כ לפ"ז דבריו אלו א"המ לא ניתנו ליכתב ופשוט

ותו מ"ש ויכול נוכל לומר שהיתה קבלה בידם כו' ולכןהאמת הברו' שהגאוני' הללו נמשכו אחר לשון בני אדם שקראו בשמו' עלי אדמות בשמות מחולפי' זה מזה זה אתרוג וזה לימון כו' והנה מאחר דנתברר שאין הדבר הזה אצל הגאונים לא הלכה ולא קבלה ולא שו' ידיעה אחרת זולת דמיון לקוח מן ההרגל כו' את"ל המתבאר מדבריו למה שבאו הגאונים לו ח"ו לכלל טעות לחשוב לאתרוג מין בפ"ע משום דנמשכו אחר ההרגל לשון בני אדם ודבריו קשים לשמוע לומר על רבני וגאוני עולם שמימהם אנו שותים שבאו לכלל טעות ולא היתה קבלה בידם שזהו האתרוג האמור פ"ע הדר אנא דאמרי לישרי לן מר ויהפש ולא מצא שהגאוני' הללו היתה קבלה בידם ומרוב פשיטותו לא הביאוהו כאשר בא הדבר מפו' בהרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה בס' זרעים ומביאו בס' שמחת הר' בלימוד ג' מה"הם והבאתיו אנא ועיי"א בתוך מה שכתבתי על דברי הפל"ר מע"הק טבריא ח"ר ג'ילבי אבועלאפיא קתנו מפסדמשם בארה ביאור נגלה דזה האתרוג שאנו לוקחי' הוא קבלה מימות מרע"ה וכ"כ הרשב"א והריטב"א יותר מבואר בחידו' שהן על מסכת סוכה על מה דאתמר בגמ' שם דל"ה ואימא פלפלין דהקבלה הוא מימות מרע"ה דעץ הדר האמור בתורה הוא דוקא האתרוג ולא הלימון ונראה"נ"ה והבאתי דברי' שם בפסק הנז' דכתבו בפי' כניע"ש וא"כ מאחר דמצאנו ראינו לב' המה מטיבי עמודי עולם דכ' בפירוש דהאתרוג הוא לבדו נקרא אתרוג ולא מין אחר וזהו מכח הקבלה שקבלנו מימות משה ויהושע עד היום הזה בכלל נמצ' דהיה העלמה מרב אחאי לדברי הגאונים הללו א"כ לפ"ז איך מצא ידיו ורגליו בב"המ לומר בעל הגאונים הנ"ל דנמשכו אחר לשון בני אדם דזה לא ניחן ליאמ' בעדם דלדידהו היה ידוע ומפור' הקבלה הנז'

והיותר קשה לי על דבריו דלקמן סמוך ונראה הביא דברי רב אחאי ז"ל לדברי הרשב"א הנ"ל בחידושיו שכתב וז"ל המקום הא מהא דתניא בסו' דל"ה ת"ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג ואימא פלפלין כו' וכבר ידוע הוא שכל הדברים האלו ישנן בכל המינין הללו כמו האתרוג וגם למ"ש הרשב"א בחידושיו שאין אלו הוכחות גמו' כו' ע"כ מאריה דאברהם היות לפניו דברי הרשב"א ז"ל דקרי בחיל דהקבלה שיש לנו מימות מרע"ה על היום הזה הוא האתרוג דוקא ולא הלימון וכיוצא כאשר ישר יחזו פנימו שם בד' הרשב"א יע"ש איך לא השגיח בדבריו ועלה על דעתו לו' דהגאונים הנ"ל נמשכו אחר לשון בני אדם הא ולאי פלא עצום

תו כתב רב אחאי וז"ל והנה מצד הסברא והדעת נראין הדברים שכולן מין אתרוג הן מפני מה שאנו רואין בהן השואה גמורה ודמיון גדול בעצמותן ובתכונתן שכולן שוין בגרעיניהן ובמיץ שלהן ובקליפתן שלכולן יש לא קליפה דקה ורכה ובתוכן קליפה עבה וטעם כולן שוה נוטה אל החרפות ובתוכן המיץ עשוי חדרים חדרים וטעמם נוטה אל החמציות ובתוכן גרעיני הזרע דומין ז"לז ממש אשר לא כל אדם יוכל להבחין ולהפרים ביניהם וטעם כולם נוטה אל המרירות וגם באופן גדילתן וצמיחתן דרך א' להנה ויש להן כל התנאים הנאמרים באתרוג כדאיתא בסוכה דל"ה וגם דומין ז"לז בעלין ובפרחין ואע"ג דיש שינוי בהן במראיהן ובצורתן בריחן ובטעמם אין זה מוציאתן מלי מין אחד שהרי במין הענבים זה שחור וזה לבן זה עגול וזה ארוך וברמונים זה חמוץ וזה מתוק ובתפוחים יש בהן משונים בריחן זה בזה ובמין האבטיחים נמצאו כל ד' שינוין גם יחד ובמין הזירגואיליאש יש הפרש גדול ורב המרחק ביניהם ואעפ"כ כולן מין אחד הן כדמוכח בס' חס"ל מ"ז נ"ז שפס הוא הולך ומונה העשרה מינין שנאכל מה שבחוץ ונזרק מה שבפנים ולא עלה בחשבונו כל מיני הזירגואיליאש רק למין א' בלבד וכן נהגינן האידנא דלא מברכינן זמן על כל מיניו רק פעם אחד דלא ס"ל כמ"ד לברך זמן על תאנים שחורות ולבנות הרי לך מבואר שאין להן הכרע לומר שהן מינין חלוקין מחמת השינויין הללו הנמצאין בהן וכיון שעינינו הרואות הדמיון הגדול והצד השוה שבהן בעיקר עצמיות הפרי ובעיקרי האילנות כנז"ל הרי זה הוכחה גדולה ומופת ברור שכולן מין אחד הן כיון ששוין בעיקריהן כו' ע"כ

ואנכי לא ידעתי דיש לתמוה עליו טוב' להטריח את עצמו לארוך שיחה על חינם וכי יעלה על לב שום אדם כל כמה רבני גאוני עולם ויכילנא למימר לאלפי' ולמאות וכמו שאכתוב לקמן בס"ד דס"ל דאתרוג המורכב פסול וטעמם מבורר דברירא להו דאתרוג עם הלימון

הלימון והאתרג"ה הם סימנין מחולקים והוי כלאים זה בזה וכמ"ש בהדיא בשלטי"הג י"ד סימן רצ"ה הגב"י אות ח' גבי האתרוג'ם ולימוני'ם דהוו כלאים ז"כ נ"כ משם הר"ש קאזני. בתשו'כ"י בנאטפו' א"א סימן י"ט יע"ש וכי קטלי קנה באגמא נינהו א"ו דנעלם מהם כל הדברים האלה שכתב רב אחאי ז"ל להכריע מסברתו להוו מין אחד הא ודאי הם כי לא להזכיר לומר כן בעלם וכל ההכרחיות הללו שעשה רב אחאי לגבי דילהו הם דברים בעלמא הפורחים באויר דמה דמות יערוך הראיה שהביא ממין הענבים ורמונים ותפוחי' לאתרוג להענבים וכיוצא הוי הכל מין אחד ולא יש הפרש ביניהם רק בין שחור ללבן דוקא משא"ך באתרוג דאין ההוש מכחיש בעיני כל רואי דיש הפרש גדול בינו לבין הלימון והאתרג"ה והוי מינו חלוק מהם מש"ה אמרו כלאים זה בזה אלא להאמת יורה דרכו כיון שהיה הקבלה בידם מימות משה רע"ה ורמז מהתורה דהאתרוג הוי מין בפני עצמו ואין לו המוצא לא עם הלימון וכיוצא בו וע"כ פשטא הוראה לגבי דילהו לפסול האתרוג מורכב מכל וכל

ובר מן דין קשה לי על דבריו דמה הוכח יוכיח דמאי דלא מברכינן זמן על כל מיניו מזה מבואר דהכל הוי מין אחד וכן האתרוג עם לימון דהתם שאני להוי בשב וא"ת דהיינו דרוצים לחוש למ"ל דהכל מין אחד ומש"ה לא מברכין זמן משא"כ באתרוג הוי כלפי לייא אי אמרינן דהוי מין אחד מכשרינן ליה ומברכין עליה בקום עשה ועוד דזיל לאידך גיסא לדעת מרן דפסק בש"הע בא"ח סימן רכ"ה ס"ל דאם בירך שהחיינו על סירי"זאם כשיאכל ג'ינלאס חוזר ומברך שהחיינו ונגררו אבתריה להקת הפוסקים לברך שהחיינו על תאני' שחורות ולבנות משום דחלוקים בטעמם חשבי להו לשני מינין והאתרוג נמי אף אי יהיבנא ליה לרב אחאי כל דיליה דהוי מין אחד עם הלימון מה שאינו כיון דעינינו הרואות והחיך יטעם לאכול דפרי האתרוג שהוא הקליפה אין לו דמיון כלל בטעמו עם הלימון והנה כי כן לדעת מרן ולעמי' אינו יכול לברך על אתרוג כזה שהוא מורכ' עם לימון ולדעתייהו לא נכנס הלימון בסוג לחנכו בימין האתרוג אלא האי לחולי' קאי והאי לחולי' קאי ובאמת שדבריו קשים להולמם ודוק.

וכתב עוד וז"ל המקום הא' מהא דתניא בסוכה דל"ה ת"ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג, ואימא פלפלין כו' וכבר ידוע הוא שכל הדברים האלו ישנן בכל המינין הללו כמו באתרוג וגם למ"ש הרשב"א בחידו' שאין אלו הוכחות גמורות מ"מ אכתי תקשה ואימא לימון ואימא נארנג' וכיוצא שטעם העץ והפרי שוה כמו שהקש' ואימא פלפלין דהא מיהא הוכחה גמורה הויא כמובן מדברי הרב שם אלא ודאי מדלא מקשה הכי שמעינן מינה דכל אלו המינין בכלל אתרוג הן ע"כ

והנה מה שרצה להוכיח ממה דלא הקשה הש"ס ואימא לימון מינה מוכח דהלימון נמי בכלל אתרוג הוא גם לזה אנא דאמרי דאדרבא הוי כלפי לייא דממה שלא הקשה כן הש"ס מינה שמעינן דפשיטא ליה לסתמא דתלמודא דהלימון הוא מין אחר וכמ"ש בפסק הסל"ר הנז' ועוד מריהטא דלישניה שכתב דהא מיהא הוכחה גמו' הויא כמובן מדברי הרב שם דהאי מדברי הרב שם דקאמר קאי על הרשב"א ואי כוונתו כך הרי חוץ כ"ד לבריו שתראי נינהו דקודם לזה שתי שורות כתב בעל הרשב"א שאין אלו הוכחות גמורות ושכן הוא האמת שהרשב"א כל סמיכתו הוא מהקבלה מימות מ"ר ע"ה וז"ל הרשב"א שם בחי' ופרכינן ואימא פלפלין כירוש הא ודאי קים לן דהדר היינו אתרוג ולא היו מסופקים בדבר שעשו מימות משה אבל לפי שאמרו שאמר הכתוב פרי עץ ולא אמר הדר לבדו שהוא שם אתרוג ללמדנו שהדר הוא האתרוג ופריו ועצו שוה ושזה סימן והוכחה גמורה שהוא שם האתרוג אקשינן דודאי הא ליכא למשמע מינה דאימא דהיינו פלפלין ונמצא שאין הוכחה בכתוב שהוא אתרוג אלא שקבלנו כן מפי השמועה ופרקינן הוכחה גמורה הוא דפלפלין ליכא למימר דפרי אהל אמר רחמנא ואין לך לומר שהוא אתרוג וכן הא דאמרינן זה הדר עד שיבואו קטנים וגדולים קיימין ואמרינן נמי הדר באילנו משנה לשנה לא סיהא הוכחה גמורה שהוא אתרוג שהרבה אילנות אחרים יש שהם כך אלא שהקבלה העידה לנו שהדר הוא אתרוג עכ"ל

הרי מבואר מדברי הרשב"א וכ"ן ממש כתב הריטב"א בחידושיו שם דמ"הת לא הויא הוכחה גמורה להדר הוא האתרוג אלא הוכחה בעלמא ודבריהם נוטים לדברי הרמב"ם שם בהקדמתו לסדר זרעים כנ"ל שהבאתי לבריו בפסק הסד"ר הנ"ל דשם כתב רבינו דמן התורה אינו אלא הרמז הנמצא על זה הפירוש המקובל בכתוב כו' שכבר נתברר לנו שאלו הפירו' כולם מפי משה ויש להם רמזים במקרא כו' יע"ש הרי מתלת סמכי קטוט שהעיקר הוא הקבלה ממ"ר ע"ה דמן התורה אינו אלא רמז על הקבל' הרי דהרשב"א ז"ל לא קאמר שהוא הוכחה גמורה לפ"ן דבריו מגומגמים ולא זכיתי להבינם

כי עפ"י הדברים האלה מתילא אזלא ליה לרב אחאי נ"ע בתר הכי וז"ל וממעתי מהרב כפות תמרים תירץ לזה שהלימון לא הוי טעם עצו ופריו שוה מפני שעיקר מה ששוה טעם העץ לפרי היינו קליפת הפרי ולא אל המוץ שבתוכו ולכן באתרוג שעיקר מה שנאכל ממנו הוא הקליפה א"כ הקליפ' הוא הפרי וחשיב טעם עצו ופריו שוה אבל בלימון שעיקר אכילתו הוא

הוא המין שבתוכו ולא הקליפה א"כ לא הוי טעם עצו ופריו שוה שאין הקליפה חשיב פרי ואני אומ' מי יתן ויהיו דברי הרב שרירין וקיימין וכך יפה לנו שבזה אפשר למצוא סעד לדברינו להשקיט תלונות הבאים יצלינו בטענה לומר שאם האמת איתי שכולן מין אתרוג הן למה לא ניקח לימון או נארנג'ה לד' מינין ולפי דברי הרב שרה מעלי תלונותם בזולת הטעמים שאכתוב לקמן בע"ה והוא כי הן אמת שכולן מין אתרוג הן כמבואר מאשר הראיות ומ"מ לא חזו לד' מינין זולת האתרוג הידוע מגזרת הכתוב שיהיה טעם עצו ופריו שוה אבל אלו אעפ"י שהן מין אתרוג אין טעם העץ והפרי שוה אבל לפוס קושטא דמילתא סברה זו של הרב לאו דסמכ' היא וכמ"ש הרב מג"א סימן ר"ב ס"ק י"ג דקליפת המארנץ פרי גמור הוא ומברכין עליו בפה"ע כו' ע"כ

ודבריו נפלאו ממני דתמיה לי מילתא טובא הן בעודנו דברי הרשב"א לכאן שכתב לא שיהא הוכחה גמורה שהוא אתרוג שהרבה אילנות אחרים יש שהם כך שמעינן מדבריו שאר האילנות שהם כך לא נכנס לקרותו בשם אתרוג כי אם האתרוג שהוא עפ"י הקבלה דוקא ועוד לא הבינותי איך כתב רב אחאי בר"ו האתרוג הידוע מגזרת הכתוב שיהיה טעם עצו ופריו שוה והרי הרשב"א והריטב"א קרו בחיל שאינו אלא הוכחה בעלמא והרמב"ם כתב שהוא רמוז בקרא ואין כאן שום גזרת הכתוב

והיותר קשה לי במ"ש אבל לפוס קושטא דמילתא סברא זו של הרב ז"ל לאו דסמכא היא וכמ"ש הרמג"א איך עלה על דעתו לדחות דברי הרב מהר"ם גאלאנטי ז"ל מפורסם בדורו מדברי הרמג"א וכי גברא אגברא קא רמית כ"ש שדברי מהר"ם הם כראי מוצק וראויים למי שאמרם ודבריו אמתיי' ונכוני' בטעמם הם ודאי דבריו לא ניתנו ליאמר כאשר ירא' הרואה ודוק

תו כתב רב אחאי ז"ל בתר שאחרי' בדברים בעלמא וז"ל באופן שלע"ד כל המינין הללו מין אתרוג הן ואין לאסור הרכבתן יחד ולא לפסול האתרו' הבא מהם משום מורכ' אפי' את"ל דאתרוג מורכב אסר רחמנא ומיהו לענין דינא מיקרבא דעתי הקלושה לדבריהם דרבנן קדישי דבהא מיהא מודינא להו דצריכי למהוי בהו הנך תרתי סימני דמברא' דהיינו שיהא כל גובהו עשוי בליטות ושיהא העוקץ שלו שקוע כו' אבל הסימנין שבתוכו לע"ד אין להקפיד עליהן כלל וכל שלמראית העין אתרוג ביופיו תחזינה עיניך תו ליכא למיחש למידי ע"כ

ובאמת לא אדע שיכול איך כתב כ"כ בפשיטות בסכינא חריפא דאין לאסור הרכבת אתרוג עם לימון ואפי' את"ל דאסר רחמנא אתרוג המורכב מודינא להו בסי' שבחוץ אבל בסימן שבפנים ליכא למיחש למידי ואנא דאמרי מלבד דלא טוב עשה לחלוק בפטומי מילי על גאוני עולם אמתני ותקיפי דבדירא להו מילתא דאתרוג המורכב עם לימון אסור מה"ת אלא גם זאת דלאי הוא חזי מה שכתב הר' עיקרי הדט במעשה נורא שבא לפניו בג' אתרוגי' מהודרי' וכמ"ש בס' העיקרי שלי ומה שראו עיני בג'יבילטאר יע"א שאחר החג אתכנו ט"ו אתרוגי' מהודרים וכלם יצאו הסי' שבפנים טהורים כמ"ש הפוסקים וכן בעומדי במארסילייא יע"א ממאתים אתרוגים מקורסיגה שהיה רוצה ליקח גביר א' ואמרתי לו שהם מורכבים ונתרצה הגוי לחתוך מהם כמו שארצה לעשות הבחינה וקויה שבאדתי מתוכם כמו ששים מהם השלשים מהם היו ממבחר המין מהודרים על מאד ובסימנין מבחו' טובים מאד והשלשים אחרים הסימנים שבחוץ טהורים אבל לא היו כ"כ מהודרים כמו האחרים וחתכתי הל' מהודרים מבחוץ ונמצאו הסימנים שבפנים פסולים וכן האחרים וזה היה בפני הגביר והגוי ויאודי אחר המה ראו כן תמהו לשנה הבאה בא לגביר אחד שם במארסילייא ג' אתרוגים מתונס יע"א ובאו ביום הושענא רבה אחר חצות ואחר החג חתכתי כולם בפני כמה בני אדם ונמצאו כולם טהורים מבית ומבחוץ כמוצאת למד דאין הבחינה כבעל הנסיון דהאמת אתם מהרבנים המה הגבורים שדבריהם אמת וצדק דבדקו בסימניו הן מבחוץ והן מבפנים ובודאי בלי ספק דלאי הוה שלטא מאור עינין מרב אחאי מה שראו עיני לא היה מחליט מאמרו דליכא למיחש בסימנים מבפנים ובודאי מה שהביאו לזה לכתוב כדברים האלה אינו אלא מחוסר ידיעה

ועוד דאנכי לא ידעתי כיון דהודא לרבנן קדישי דצריכי הב' סימנים שבחוצה נשאר לו עוד לומר שהאתרוג והלימון הוו מין אחד והרי הדבר ברור כשמש לרב המרחק ביניהם בין האתרוג והלימון והרי בחוש הראות דהלימון הוא חלק והעוקץ בולט והאתרוג יש לו בליטות קטנות והעוק' שקוע ואם כן אין לך מין אחר גדול מזה והדבר פשוט כביעתא בכותחא דהן ב' מינין לכ"ע וכמ"ש כל הרבנים ז"ל בפשיטות וכמדובר

עוד כתב לפום קושטא דמילתא אין אנו צריכין לכל זה כי בכלאי אילנות הכל הולך אחר הענף ולא אחר האילן ולכן אפילו אם הורכב ענף של אתרוג במין אחר שאינו מינו כלל הפרי היוצא ממנו כלו אתרוג מקרי ולא מקצת אתרוג ולא דמי לכלאי בהמה דהתם הזרע שנוצר ממנו הולד יש בו ב' כחות וב' מינין כח הזכר וכח הנקבה כי גם הנקבה מזרעת כמ"ש רבותי' לכן גם הולד יוצא מעורב מב' מינין נראין ונגלין לעין עד שלפעמי' האדם מכיר בו מאיזה מינין היתה הרכבתו אבל בכלאי אילנות הזרע שנעשה ממנו הפרי אינו אלא אחד שהוא

הענף המורכ' כי האילן שהורכב בו מעשה קרקע בעלמ' קעביל כי מה שיונק ממנו אינו אלא כח ההזנ' לבד כמו שיונק מן הקרק' ואין לו שו' חלק שותפו' בזרע והרי גם אם ירכיבו אותו באילן סרק שאינו עושה פירות הנה הענף יתן פריו בעתו כבתחל' ולכן הפרי היוצ' ממנו הוא כולו ממין הענף ואינו ניכר ונרגש בו כח האילן הנרכב עכ"ד

המתבאר מדבריו דבהרכב' יהור מאתרוג או מפרי אחר האילן שהרכיבו בו היהור אינו נותן לו שום דבר כי אם הזנ' בעלמ' על הדבר הזה ליסרי לן מר דלא חקר ולא דרש בזה להוי כל בתר איפכא שהאילן הנרכב נמי נותן לו כח וטעם בפירות היוצאים מן הענף דומה לטעם הפירות מהאילן וכן בגרעיניהן וזה פשוט וברור לעיני הכל וכמו שראו עיני בעמדי בפעם הראשון פה קושטא יע"א בבית האכסני' נאה הסר המרומם כמה"ר סימן טוב ש'אקי ז"ל היינו יום א' בשולחן והביאו שיריזאש והיו גדולים ביותר והפציר בי שיבדוק האוכל וכן היה שפתחתי אחד וראיתי שינוי תכף בגרעין שיצא חלק ומשונה מגרעין ושאלתי לאחי ופרחי שהיו בשלחן מה טיבן של שיריזאש הללו שהם משונים השיבו לי יודע למר שזה השיריזאש הם עשויין אש"לאמה עם זירגואילאש דהיינו פרונה וכן נמי ראיתי תכף הדמות מהשיריזאש שהיו דומין לזירגואילאש וכן לגרעיניהיה דומה בדומה ממש וכן ראיתי בעומדי בליוורנו יע"א כמה פעמים בבית אכסניא נאה ידי"ן אוהב התורה ולומדיה ס' יוסף טאורל הי"ו בתפוחים שהיו דומים כצור' כרישין שהוא בימברי"לוס וטעמם מהתפוחים כטעם הכרישין ובשרו מהתפוח קשה כמו בשר הכרישין ואמרו לי שהוא מורכב עם בימב"ריאו וכמו שנראה בחוש הראות ובטעמם ·

נמצאת אתה למד והראת לדעת שהאילן נותן ליהור שהרכיב כחו מהפרי שלו ולא כמ"ש רב אחאי ז"ל כי מה שיונק ממנו אינו אלא כח ההזנה לבד כו' וזו אינה לכנים דהאילן נותן כחו ממש ואין החוש מכחיש לזה כאשר ידוע לכל ואין הבחינה כבעל הניסיון ונמצא ג"כ בבירור שהפרי היוצא מהיהור הוא מעורב מב' מינין כמ"ש הרב מהר"ם אשיך ולדבריו אח"כ לא ניתנו ליאמר כאשר ישר יחזו פנימו · וזה פשוט נאם הצעיר והזעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

סימן טו ה' פסח

מעשה שהיה כך היה ט' ימים קודם הפסח בקמח מגעת קנירה אחר שרקלו אותה מצאו על גבי הנפה במעט הפסולת כמו ד' וה' צרורות קטנים מהם היו נפרך ומהם לא ולא היה ברור שאלו הצרורות היו מחמת מים שנפל בקמח אלא שהיו מחמת דתיה'הטהיב' ומחמת דק את הקמח מדבק בפסולת הגם וזאת הקמח באה בספינה מליוורנו יע"א למארסיליא יע"א במירה מעליא בתכלית ואפשר דמחמת קצת לחות מהספינה הוא דמתקשה ביותר מאילו באו מים בקמח וזה היה נראה קרוב שכן הוא האמת שהרי השקים היו טובי' ומנוקים עד מאד בלי שום פגימה מכל דבר רע ואיש הלזה אוכל בפסח מחטי' מבוררי' אבל הוא אוכל שמן ואפו המצות מזו הקמח ובשאלתי מאת חלקת חמדתי מהרי"ל נר"ו מה משפט המצות הללו אם הם מותרים לאוכלם בפסח אן לא ושכמ"ה

תשובה עילי במי' דאין דעתי נלוה להסי' דבר והני דבר ולהפים בקן קולמוסא כאשר עם לבבי מכל הגלדין ובפרט דים יותר משנה דלא ידענא מאנשי ביתי ה' עליהם יחיו ומה אענה ומה אומר מעי המרמר המרחם הוא ירחם ויהא רעוא דטבא להוי אבל מה אעשה דשיחתו קלה קבעו עלי חובה דאהבה מקלקל את השורה אמרתי אשים דברתי בקציר אך האומ'ר בקיצור נמרץ וה' אלהים יעזור לי והנה במושכל הראשון ועלה על דעתי הקלושה לן דמצות הללו לא ניתנו ליאכל אותם תוך הפסח מאחר דבע"הב הלזה אוכל בפסח מחטים מבוררין הו"ל דקביל עליה לענין זה כמ"ד ה"ון ואמינא לה ממ"ש מורינו הרב בס' ב"ד א"ח סימן קנ"ת שנשאל על שק של קמח שנמצא דבוק בו מעט בצק שדרך הוא שמתבר מן אותן בצק הינש ונכנס בתוך הקמח מי שרי לעשות מאותו קמח מצה לפסח מטעם שהוא מתבטל קודם פסח בס' ואינו הו"ן כמו שפסק בש"ע סימן תמ"ז או דילמא אסור כנראה ממה שפסק הר' עצמו סי' תס"ו בדין השק שנפל לטיט תשובה לעולם ראיתי פה שאלוניקי שהנוהגים לברר החטים לפסח הם פוסלים קמח כזה לפסח ונוהגים שלא לברר החטים אין פוסלים אותו ונראה טעמם ממ"ש הריב"ה סימן תנ"ג וז"ל כתב הר"פ יש נוהגים לברר החטים מאכילת עכבר כו' · ונר' שאין לחוש לזה כלל כו' ומתבטלינהם בשיטתן ע"כ והרשב"א בסימן תפ"ח כתב הטעם כיון דאין בו אלא מעט הוי ס' דרבנן יע"ש כו' מש"כ הריב"ה דסובר אינו חוזר וניעור

ומה שהקשה הריב"ה על הר"פ דאין לחוש כו' יש לתרץ דאע"ג דמתבטלין בשיטתן ואינו ה"ון עכ"ז כיון דנהגו לברר קבלו עליהם להחמיר כסברת האומרים דהו"ן לכך אין להקל וכן אין להקל להם מטעמו של הרשב"א הנ"ל כיון דקבלו עלייהו להחמיר ואם כן לכך נהגו בשאלוניקי שכל המבררים החטים פוסלים קמח כזה

כזה אע"ג דהוי משהו קודם פסח משום דכיון דמגדרים החטים קבלו עליהם להחמיר כלעת האומרים דח"ון כו עכ"ד וא"כ ה"ה נמי בנ"ד דאיש הלזה כיון שמברר החטים לפסח ומה גם דבנ"ד דהוי העירבוב בקמח יותר ע"י הרקידה מנלון הרב ז"ל שהיה הבצק דבוק ומונח בסק נר' דאין להקל ולאוכלם המצות הללו בפסח מאחר דמה שמברר החטים מוכח דקביל עליה לענין זה כמ"ד ח"ון ·

אכן בתר ההשקפה כורתא נראה לע"ד דלא דמי נ"ד לנדון הרב ואדרבא מדברי הרב הוי ראיה לנ"ד להתיר והוא דע"כ לא קאמר הרב דאין להקל היינו טעמא דהיה בבירור שהיה חמץ גמור ומש"ה כתב דאין להקל משא"כ בנדון אשר כזה דהוי ס' אם הוא חמץ או לא וכ"ש דנרא' קרוב לודאי דלא הוי חמץ אף הרב ז"ל ומודה דמצות הללו מותרין הם לאוכלם בפסח דהן אמת דלענין החטים שמבררים קביל עליה כמ"ד ח"ון היינו כשימצא חמץ גמור אבל כשהוא ס' חמץ לא קביל עליה דלא נחית עצמו לספיקא ואיסור ח"ון הוי מדרבנן כנודע הו"ל ס' דרבנן ולקולא ובנדון אשר כזה אף הרמב"ם דס"ל ח"ון מודה דמותר וראיה לזה ממ"ש הרדב"ז בח' המישי סימן ב' אלפים ק"ך ומביאו בברכ"י סימן תמ"ז אות ד' וז"ל אחר שעבר המצה מצאו בצק דבוק בדופני הנפה בחוזק שלא נקלף אלא בסכין יש להתיר דאף דהרמב"ם פסק דח"ון רוב האחרונים חולקים והדבר ספק אם נקלף ונתערב והוי ספק בפלוגתא דרבוותא ולקולא ואפשר דאפי' הרמב"ם מודה בנדון זה דאחזוקי איסורא לא מחזקינן מספק ותו דהוי ספקא דרבנן דח"ון לאו דאורייתא ולא קבע איסורא ואזלינן לקולא ע"כ

הראת לדעת מדברי מהר"ד בנ"ו ז"ל היכא דספק לן אם נתערב מהבצק הנז' לתוך הקמח דאזלי' לקול' אף לדע' הרמב"ם ובנ"ד נמי דאית לן ס' אם הוא ודאי חמץ או לא אזלינן לקולא ונדון דידן הוי עדיף טפי לקולא מנדון הרדב"ז דהתם הא מיהא היה חמץ גמור ואחזוק איסורא אלא דהס' הוא אם נקלף ונתערב ואפ"ה העלה להתיר כ"ש בנ"ד דמעיקרא לא אתחזק איסורא שהרי לא ידעינן אם הוא חמץ או לא בודאי דלכ"ע אזלינן לקולא וכאמור

ובר מן דין אשכחנא לן פטרי בכחא דהיתרה והוא כיון דאיסור משהו בפסח במחלוקת הוא שנוי וגם הדין דח"ון בפלוגתא דרבוותא תליא מילתא ותו אי קמח בקמח מיקרי לח בלח או יבש ביבש שנוי במחלוקת כאשר הביא המחלוקות הללו בס' פר"ח בר"סי תמ"ו ובסימן תס"ו ובפרט בס' דב"מ ז"ל באריכה הא"ח סימן ל' יע"ש לכעת אין הספרים נמצאים איתי במחיצתי וא"כ לפי"ז בנ"ד אית לן ד' ספיקי ס' אי הוי חמץ או לא ואת"ל דהוי חמץ דילמא הו' כמ"ד דחמץ בפסח אינו במשהו ואת"ל דחמץ בפסח במשהו דילמא הלכה כמ"ד דאינו ח"ון ואת"ל דהלכה כמ"ד ח"ון דילמא הלכה כמ"ד דקמח בקמח הוי לח בלח ובדבר לח לא אמרי' ח"ון:

במצינו למדין דמטעם ס"ס מרווח ארווח לן דמצה הלזו מותרת לאוכלה בפסח בלי שום פקפוק ופשוט וס"ת אין נעביד ס"ס במילתא דקבילו עלייהו כחומרא חמץ בפסח במשהו וא"כ לא נכנס זה בסוג ספק ומה גם דהוי הס"ס נגד פסק מרן דפסק בסימן תמ"ז דמשהו אסור בפסח וכן בסי' תס"ו בענין קמח בקמח פסק דלא הוי לח בלח יע"ש וכמ"ש שם בס' דב"מ דכ"א ע"א וכ"ב ע"א דס"ס כזה לא עבדינן והביא מ"ש הכנה"ג בי"ד סימן ק"ז וק"ת וקמ"ה דכיון דנתקבל מרן במקומותינו ללכת אחר הוראותיו כל מה שהוא ז"ל פסק באיסורא אין לעשות ספק הסברא ההיא יע"ש

אנא דאמרי אי מהא לא מכרעא דהנה למה דקמח בקמח לא הוי לח בלח לזה עבדינן ס"ס בשופי אף נגד פסק מרן כפי מה שכתבתי בעומדי בעיר ג'יבאלטר יע"א על מ"ש בס' חסד לאברהם המחבר ס' זכור לאברהם בא"ח סימן י"ג דכ"ט ע"א שהקשה להר' כנ"הג דאיהו כתב בי"ד סי' מ"ב הגב"י אות כ"ו דעבד ס"ס נגד פסק מרן נתנא דהכנ"הג שינה את טעמו ממ"ש בסי' ק"ה הגב"י אות ס"ב יע"ש ע"כ וגו' בפרק תירצתי לדעת הכנ"הג דלע"ד נראה לומר דהכנ"הג לא שינה את טעמו ולא ישנה והוא דס"ל היכא עבדינן ס"ס נגד פסק מרן היינו היכא דכת המתירין הם רובא ומרן פסק ככת המיעוט האוסרים אבל אי מרן ז"ל פסק כרבים האוסרים והמיעוט הן המתירין אז לא עבדינן ס"ס נגד מרן והנה התם בסי' מ"ב הרוב מכשירין היכא דחסרה המרה כאשר יראה הרואה יע"ש ומש"ה עשה שם הס"ס אף נגד פסק מרן מה שא"כ שם בסימן ק"ה רובא דרובא קיימי כסברת מרן דאם אינו יודע אם נגע בכולן כלן אסורות וכמ"ש שם בב"י יע"ש והכי דייק בלשוניה הרב כנ"הג שם בסימן ק"ה וז"ל וכ"ת אנן נמי נעביד ס"ס כמו שעשאו הרשד"ם כבר כתבתי בתשובותי סי' ק"מ שאנו נוהגים לאסור במליחה בס' כדעת הרוב ורוב גדולי האחרונים כמעט כולם הסכימו לפסק זה משום שבהמנהג ע"פ הוראתו דין תורה ואין לספק עוד שמא לא בעינן ס' במליחה עכ"ד המתבאר מדבריו כשהרוב עומדין כסברת מרן הקדוש אז לא עביד ס"ס נגד פסק מרן וכן מדבריו בתשו' סימן ק"ז דס"ג ע"ג וז"ל וכיון דבכל אלו המקומות קבלו ללכת אחר הוראת הרב ז"ל והוא ז"ל פסק כמ"ד דבכוליה משערינן כו' אין לעשות ספק כסברת הרא"בד ז"ל שכבר הוקבעה הלכה במקומו' אלו כחולקי' על הרא"בד ע"כ הרי כמבואר לטעמו דרובא דרובא הם

דבכולי

דבכולי מעריןן ומש"ה לא עבד ולא ניחא ליה הס"ס נגד פסק מרן אבל אם יהיה פסק מרן ז"ל כסברת המיעוט אמור יאמר הכנה"ג דעבדינן ס"ס וכמ"ש וזה נלע"ד פשוט להלי' בעד הרב כנה"ג

איברא הסתא אף אנן נמי לגבי קמח בקמח דפ' מרן כסברת המיעוט וכמ"ש שם הפר"ח סימן תס"ו ס"ל למרן פ' כיחידאה יע"ש אף הרב כנה"ג אזיל ומודה דעבדינן ס"ס נגד מרן אלא גם במאי לפסק מרן המץ בפסח במשהו להרוב סוברין כן עבדינן ס"ס נגד מרן מתרי טעמי חדא דהא דפסק חמץ בפסח במשהו היינו בתוך הפסח אבל כשנתערב קודם פסח לא קאמר ופשוט ועוד מאחר דמצינו ראינו אמבואה דרבנן דעבדינן ס"ס נגד מרן ה"ה הר' כמ"א בה"ב סי' ק"א ובס' ב"ד בא"ח סימן קס"ג כתב דאם יש לס' דלא נכנס מההמץ בתערובת ב' אלא נשאר כל ההמץ בתערובת א' לכ"ע מותר דהו"ל ס"ס דאת"ל נתערב דילמא הלכה כמ"ד בטל בס' ע"ש הרי מבואר דהגם למרן ז"ל פסק המץ בפסח במשהו אפי"ה עבד הס"ס להתיר וכ"כ עוד בס' ב"ד חי"ד סי' ו' וטו"ב והס"ס דעבד שם הרב ב"ד הוי ג"ך במחלו' שאינו שקו' וגם דהוי מיעוטא למיעוטא דהיינו עם סברת רש"י ז"ל דוקא כאשר יראה הרואה שם ואף להרב כנה"ג בי"ד סימן נ"א הג"הט אות ל"ז הביא מש' נידה לדרך דס"ל כרש"י מ"מ הרב ב"ד לא הביא רק סברת רש"י להוד ואפי"ה עבד הס"ס יע"ש וגם הרב דב"מ לא עמד בו שבח"ג חי"ד סי' ב' עבד ס"ס נגד פסק מרן וטעמו היכא דאית לן ספק אחר עבדינן ס"ס נגד מרן יע"ש

(אחר זמן טובא חזיתי בס' דב"מ חה"מ אחר המפתחות דעבד ס"ס נגד פסק מרן בקטנה שנתגרשה עצמה ולא ע"י אביה ומרן פסק בא"ה סימן קע"ג סי"ו כדעת רש"י דצריך ע"י אביה ועוד דהס"ס שעשה הוי במחלוקת שאינו שקול וזה הוי היפך מ"ש בא"ח סי' ל' כנ"ל דלא עבדי' ס"ס כשאינו הס' שקול ע"ש וזה שכתב אחר המפתחות היה בש' תק"ג ובודאי שחזר ממ"ש שם בא"ח שהיה בתחילת ימיו שהיה בש' ת"ף והאמת יורה דרכו שכ"כ בה"ג כאמור י

אכן בתר הכי עלה על זכרוני מאי דכתבתי בפסק הגט שהרור דע"כ לא קאמרי דלא עבדינן ס"ס נגד פסק מרן היינו היכא דפסק בהחלט אבל היכא דמצינו דמפרש דברי מרן באופן אחר לא נאמר והכא הרב דב"ת כתייע להס"ס שלו במאי דתריץ הרב מכתב מאליהו דמ"ש דמתגרשת ע"י אביה היינו אף ע"י עצמה יע"ש א"כ לנד דהוי הפך פסק מרן לא קשיא לן לדידיה ודוק, עוד למדנו מדבריו שהס"ס דעבד הוא אפי' בסברת יחיד דהיינו עם סברת הרב מכתב מאליהו שכתב דהקטנה מתגרשת ע"י עצמה או ע"י אביה כאשר ירא הרואה ע"ש) ולא קרינ' ביה דנסתר מהמתו דההזרה הוי מת"א לח"ג אמרי' דטעמ' הוא והזר ממה שכתב בתחי' ימיו וכמ"ש בס' משפט צדק ח"ב סימן נ"ג דקי"ג ע"ד וז"ל אלא שנאמר דהגם דבח"א כתב מה שכתב עם כל זה אין לומר דאין להביא ראיה ממנו אחר שהוא עצמו סותר דבריו כמו שאנו אומרים בכל הפוסקים כשאנו מוצאים בהם סברות הפוכות אין להביא ראיה מהם דהוא כשאין אנו יודעים אי אלו הדברים אמרם בסוף אבל כשברור לן מה שאמר תחילה ומ"ש בסוף יש להביא ראיה מדבריו האחרונים שנאמר דבילדותו סבר כן ואחר כך בזקנותו חזר בו כמו שאנו אומרים כן אפילו בתנאים והוא ברבי בפ' הזהב דבילדותו סבר כן ובזקנותו הזר בההיא דהזהב קונה את הכסף כו' וכן בתשו' הרא"ש הולקות על כשקין אנחנו עושים עיקר מפסקיו וא"כ יש להביא ראיה מדברי הריב"ל מדברין האחרונים שהם מ"ש בח"ב וח"ג כו' ע"כ וכתב מהר"ס ן' חביב בכללין דכ"ו ע"א על דברי מהר"ס מלמד אלו וז"ל ודברים נכונים הם לע"ד ע"כ יע"ש לפי"ז אנן נמי אמרינן דעבדינן כמ"ש הרב דב"ת בח"ג דהוי בסוף ימיו וכן נמי בס' אהל יוסף סימן ל' עבד ס"ס נגד מרן יע"ש ובס' משאת משה חא"ח סימן א' כתב ע"ד מהרימ"ט שכתב בתשו' חי"ד סי' ל"ג דבדבר שנהגו בו איסור על פי דעת המחמירין לא מיקרי ס' ולא עבדינן ס"ס ע"כ כתב הר' דכי נהוג עלמא כדע' האוסרין מאי הוי סוף סוף מידי ספק לא נפיק יע"ש

ולע"ד פשיטא דלא גרע קבלת הוראות מרן להיכא דנהגו בו איסו' דכי היכי דהתם לא חשיב ליה לס' ה"ה במה שקבלנו הוראת מרן לחד טעמא אית להו הרי דהרב מ"מ עבד ס"ס אף דקבילו עלייהו כהמחמירין והרב מהר"ש גאון הובאו דבריו בתשו' כנה"ג סימן ק"ו חולק עליו וס"ל דעבדינן ס"ס נגד פסק מרן ז"ל

עוד למדנו מדברי הרב מהרש"ג אף דלא הוי מחלוקת שקול עביד ס"ס וכ"ן ס"ל להרב מהר"י חזן הובאו דבריו בתשו' תורת חסד סימן ז' יע"ש וכן הרב מהר"א אמיגו בתשו' כת"י הובאה בפ"ח י"ד סימן ן' סק"ל ובתשו' שתי הלחם סימן מ"ב ושם הסכים הרב מהר"ס חגי"ז לדברי מהר"א והס"ס דעבדו הוי הפך פסק מרן וגם אינו מחלוקת שקול כאשר כל היפר הולך עינין יחזו יע"ש וכ"כ חזיתי בברכ"י א"ה סימן ד' אות ו' שהביא משם מהר"ש הבדלה ז"ל הובאו דבריו בס' אורים גדולים דל"ח ע"ד דעבד ס"ס והוי היפך מרן וכן נראה דס"ל לה' מהר"י זאבי דכפי הלמון שמביא שם הר' ברכ"י שכתב וז"ל והרב הנז' עביד ס"ס מסברא זו ומורנו הרב ד"ת ע"ד דחה לדברין דאין זה בסוג ס' דהגהה הנז' נגד תלמוד ערוך כו' ומדהסיגו שהוא היפך תלמוד ערוך מזה תוכח בהדיא מגד דהוי הס"ס

הס"ם נגד פסק מרן לא איכפת ליה וס"ל דעבדינן ס"ם וזה הוי ג"כ שאינו מחלוקת שקול ופשוט

וכן נלע"ד דס"ל להרב תופת הדור חיד"א בס' עין זוכר ד"ם ע"ג כאשר יראה הרואה מריהטא דלישניה יע"ש וכ"ן כתב בס' חק"ל בחי"ד ח"א סימן קכ"ז וכן העלה שם ב"ס מ"ז לעבד ס"ם נגד פסק מרן ואשתקד הוציאה בסימנים אחרים שם בחק"ל לעבד ס"ם כנז' אבל מה אעשה שאין הספר מצוי אצלי כעת וגם שאין הפנאי מסכים עגנדי לעשות חיפוש וגדולה מזאת כתב שם בחק"ל סס"י ע"ז דקי"ן ע"ג דהגם שהשתי ספיקות הם נגד פסק מרן עבד הס"ם כמו שיע"ש

והנה בחה"מ בו בפרק חזרתי על העניין שכבר היו מצויין הספרים אצלי וראיתי בס' חסד לאברהם הנז"ל בא"ה סימן כ"ה דס"ב סע"ג וז"ל וכמו כן היכא דבא לפני המורה קצת עיסה יבשה וספוקי מספק'לו למורה אם הוא עיסה ממש או אינו עיסה אלא קמח שנתמעך ע"י דוחק אבן הרחים או חטים שנתמעכו או עפר וכיוצא נראה דיש להתיר מכח ס"ם הנז' דזה ג"כ מצוי הוא וכיון שיש לתלות בזה כמו זה לפי ראות עיניו ממילא יש להתיר כו' ע"כ הרי ראיה לדברינו דמהמנ'דוחק הטחינה מצוי הוא דנעשים צרורות והתי' בשופי מכח ס"ם ובנ"ל דיש גם כן קצת רגלים לדבר ודבר מצוי הוא דמכח עיפוש הספינה מתלחלח הקמח ומחמת זה הלחלוחית דהיינו העיפוש נתקשו הצרורות הללו שהיו מדובקים מעת הטחינה יש להתיר מכח הס"ם הנ"ל לכ"ע וכן דייק שם בחסד לאברהם ע"ג בדעת הא"ז שהביאו הבאה"ט בסימן תס"ו ס"ק י"ב יע"ש וכאמור • ובחסד לאברהם שם בסי' י"ג ובסי' כ"ה ובחי"ד סי' ל' דק"מ ע"א גם הוא העלה למעבד ס"ם אף נגד פ' מרן יע"ש וכ"ן הרב המפורסם מהרל"ף בס' מזמור לדוד בסי' מ"ב דכ"ה ע"א עבד ס"ם נגד מרן יע"ש אחר שנה ויותר עלה על זכרוני מה שכתוב אצלי בענין שמ"ר על א"וא ופגע בו הרגל שהרי מהרי"ך בכ"י בפי' העלה הביאו בברכ"י י"ל סי' מ"ב דמכח ס"ם הרגל מבטל גזרת ל' יע"ש המעיין יראה דהס"ם דעבד מהרי"ך הוי הפך פ' מרן ז"ל שהרי בש"ע א"ח סי' תקמ"ח ס"ט ובי"ד סי' שנ"ט ס"ל פ' דבא"וא הרגל אינו מבט' גזרת ל' ואלו הרב מהרי"ך הס"ם דעבד הוא עם סברת מ"ד דהרגל מבטל גזרת ל' יע"ש . וכן נמי יש להוכיח בהוכחה גמורה דהרב תופת הדור חיד"א ס"ל הכי מלבד מה שכתבנו מלשון שבס' עין זוכר כנז"ל אף ג"ז הביא אני עני ממ"ש במק"בר י"ל סימן מ"ב אות כ"ב הביא הס"ם מהרב כנ"הג הנ"ל וז"ל אם לא נמצאת מרה ונאבד הכבד דלא אפ' לטועמו התיר הרב כנ"הג הגב"י אות כ"ו מטעם ס"ם ס' אם הלכה כמ"ד לחסרה המרה כשרה ואת"ל דהלכה כמ"ד טריפה שמא אם היה הכבד היה בו טעם מר והאריך בזה בנלדלין ונילדי נלדלין ושוב הביא דברי הלכות גדולות כו' ולא ידעתי איך הונח לו לפרש כך בדברי הה"ג כו' עכ"ד

והנה המתבאר מדבריו מדקאמר והאריך בזה בנלדלין ונילדי נלדלין ומדהק' על הרב כנ"הג במאי דפי' בדברי הה"ג דוקא מינה מוכח וברור מללו דמה שהתיר הכנ"הג מכח הספק ספיקא דס"ל כותיה הגם דהוי נגד פסק מרן ז"ל דאי לא"ה אמאי לא נתעורר עליה ג"כ בזה דגדולה מזאת הי"ל להרגיש על הרב כנ"הג ממ"ש בסי' ק"ה הגב"י אות ס"ב ומ"ש בתשו' שהוא הפך ממ"ש בסי' מ"ב ואיברא דאפשר לו' דבו בפרק לא זכר מ"ש הכנ"הג בסימן ק"ה ומ"ש בתשו' מ"מ הו"ל להקשות עליו דאיך עבד ס"ם נגד מרן מאחר דקבלנו הוראותיו אלא ודאי נר'ברור דהר'חיד"א הסכים לדברי הכנ"הג שבסי' מ"ב וכדאמרן ובתר דכתבית הרשום בכת'ראיתי אחדי רואי שם במחב"ר בסוף או'ל'ו שכת'בפשי' וז"ל סוף דבר דעתי הקצרה מסכמת עם הרב ב"ד והרב כנ"הג דכתבו לעשות ס"ם דכיון דיש כמה גדולי עולם דמכשירין כו' יע"ש והנלאני תלי"ת שכיונתי אל האמת לדעתו דעת עליון והרואה יראה דהמחלוקת אם חסרה המרה אי כשרה או טריפה אינו מחלוקת שקול ואפ"ה המאורות הללו עבדין ס"ם ופשוט •

ובכת מאי דעבדין ס"ם בכאן נגד פסק מרן הטעם הוא כיון דהרוב מכשירין אי חסרה המרה ומרן פסק כמיעוט האוסרין וכמש"ל בדעת הכנ"הג ומש"ה הוא דעבדין הס"ם אבל לא במקום דפסק מרן כדעת רוב האוסרין לזה אמינא דאי משום הא לא איריא תינח לדע' הכנ"הג וכמדובר אבל לדעת הרב ב"ד דחזינן בהדיא שם בסימן טו"ב דעבד הס"ם ושם פסק מרן במליחה לקדירה דהוי כרותח דהרוב הם בסברא זו ומיעוטא דמיעוט' הם הסוברי' דמליחה דקדירה לא הוי כרותח כמו שיראה הרואה שם בי"ד ואפי"ה מורנו הרב ב"ד עשה הס"ם הגם דפסק מרן כדעת רוב האוסרין ומדכיילניהו להרב ב"ד עם הרב כנ"הג הרב חיד"א וסת' דבריו ולא פורש נר' בהדיא דס"ל דבכל ענין עבדינן ס"ם נגד פסק מרן וכסברת הפוסקים הניתנין למעלה

שוב ראיתי שם במחב"ר שהשיג על הרב זכרון יוסף שרצה לומר שרבו המטריפין בחסרה המר' והוא ז"ל כת' שהמכשירין הם רבים יע"ש שכן הוא האמת וכזאת ק"ל על הרב שבט יהודה בחי"ד דל"ד ע"ד שכת' בהדיא דהרוב מטריפין דליתא דהרוב מכשירין וכאמור והיותר תימא מהרב ז"ל הוא מאחר דמני"ר איהו גופיה מייתי שם בידיה כל גדולי הדור שבצרפת ורוב הגאונים והרי"ף ורש"י וראבי"ה ורבינו תם ומהרי"ל ועוד

אחרים עננהס לכלהו ס"ל לחסרה הנרה כשרה הנה כי כן איך יתכן לכתוב דהרוב הן המטריפין וכ"כ שם בשבט יהודה בע"א משם הרב איספינוזא וז"ל ודקדק מעכ"ת דיש להלק דשאני ניקבה דהוי ס' שקול משא"כ בס' חסרה איכא למיתלי באיסור טפי כו' ע"כ הרי מבואר מדבריו אלו דס"ל דהרוב מטריפין א"הא כדחזי דבריהם שגנבו ממני ולא זכיתי להבינם ומ"מ היוצא לנו מדברי הר"ב שבט יהודה דהגם דלא הוי מחלוקת שקול עבד הס"ס יע"ש

ועתה המותי ראיתי בס' משא דרבותא בהלק מהר"ש אלפסי בסי' תס"ו בסוף ס"ט לעשה ס"ס אף נגד מרן והנדון שלו היה בחטה שנמצא נתבשיל וקודם שראו אותה אם נתבקעה או לא נאבדה החטה וכתב וז"ל כל שכן בס' דהוי ס"ס ס' נתבקעה ס' לא נתבקעה ואם ת"ל נתבקעה שמא לא החמיצה ע"כ והרואה יראה דהוי נגד מרן שהרי פסק מרן ז"ל היכא דנתבקעה החטה כל התבשיל אסור וטעמו כיון שנתבקעה בודאי החמי' וכשאנו אומרים ואת"ל נתבקעה שמא לא החמי' הוי הפך פסק מרן ז"ל ואפי"ה סמך הס"ס יע"ש

עוד למדנו מדברי הרב דאע"ג דהרוב סו' דאם נתבקעו החטים התבשיל אסור כאשר יראה הרואה נמצא דלא הוי מחלוק' שקול אפי"ה עבד הס"ס הגם דרבו האוסרים וכסברת הר"ב ב"ד שבסי' טו"ב כנז"ל

אמור מעתה מאחר עלות דבריהם דרבנן בתראי רבים ועצומים והא איכא נמי ראשי הגולה שבע"הק ת"ו דעבדי ס"ס נגד פ' מרן אם כן אמאי אנן נמי לא נעביד הא ודאי דשפיר מצינן להלוך בעקבותיהם ולמעבד ס"ס כנז' בסופי וכאמור

ואף לת"ש הרב דגר משה שם בלכ"ב ע"א וב' דבמחלוקת שאינו שקול לא עבדי' ס"ס והביא שם להקא הפו' העומדים בסבר' זאת יע"ש גם לזה אמינא מלבד ת"ש אגלי בפסק שהשכתי להרמ"ה נר"ו בענין האתרוגים ובפסק הגט שמרור דאית לן סברות ראשוני' והאחרונים דעבדינן ס"ס הגם דלא הוי מחלוקת שקול וכת"ש נמי כאן לעיל קצת מהם אלא אף במיעוטא דמיעוטא נגד הרוב ראיתי עוד זה חדש ימים בתשו' מהרשד"ם הא"ה סי' י"א עביד ס"ס אפי' במיעוטא למיעוטא נגד הרוב וכ"ן שם בסי' י"ג די"ד ע"ב וז"ל אם כנהיה נראה שהיה אפ' להסמך עליהם דאינם' מיעוט המתירין מיעוט' למיעו' מוציא מידי ודאי רוב המתירין כו' יע"ש וכ"כ בדים תשו' הי"ד באו' ת"ב בדין ב' מרות לעשות ס"ס מסברת המכשירין בחסרה המרה יע"ש והתם נמי לא הוי המחלוקת שקו' כמדובר וכן עבד ס"ס מהריק"ש ז"ל בר"סי ת"ב בחסרה המרה כלעת המכשירין יע"ש וכ"כ רש"ל בפ' א"ט סימן ב' ומביאו שם בברכ"י בסוף אות ל"ו יע"ש וכן כתב בס' משפט צדק ח"ב סי' א' ד"ב רע"ג יע"ש דהוי המיעוט נגד הרוב וכ"כ בס' ב"ד הי"ד סי'

טו"ב וכנז"ל וכן נראה מדברי מהר"י שמוש ומרן ז"ל שהסכים לדברין הובאו דבריו בתשו' מרן בדיני יבום וחליצה סימן ו' דהס"ס דעבד שם הרב הוי במחלוקת שאינו שקול כאשר יר' המעיין שם הנה כי כן גם אנחנו נלך אבתרייהו דרבנן קליש' ועבדינן ס"ס אף במיעוט נגד הרוב ופשוט

ועוד נלע"ד לומר דלא צריכא לכל זה דבנ"ל עבדינן הס"ס לכ"ע והוא דע"כ ל"פ אי עבדינן ס"ס נגד פסק מרן או לא ה"ד היכא דליכא אלא ס"ס גרידא אבל היכא דאיכא תלת ספיקי וכ"ש ד' לא נשאר לנו שום מחלוקת ובנ"ד דהא איכא ד' ספיקי וכאמו' לכ"ע עבדינן הס"ס בסופי ולא צריכנא שום ראיה לזה דזה פשוט

הגם הלום אעיקרא דדינא נחזי אנן כיון דהוי קרוב לודאי למחמת לחות הספינה הוא דנתקשו הצרורות הללו אי הלחות שבספינה מהמיץ או לא . והנה מילתא כיוצא בו נפתח בגדולים הרוקח סימן ר"ן כתב שק מלא מלח שנתון במרתף ונתלחלח מזיעת החומה אע"ג דאמרינן בכ"ב למכשירין זיע' בתים שיחין ומערות טהורה כלומר שאין מכשירין לקבל טומאה וזיעת האדם טהורה מיהו מחמיצין כדאמרינן רוק אינו מכשיר ואמרינן לא ילעוס אדם חטים ויתן על מכתו מפני שמחמיצין ע"כ הרי דס"ל דזיעת החומה מחמיץ ונר' דטעמו דזיעת החומה הוי תולדת המים וא"כ לחו' הספינ' לא גרע מזיעת החומה ואפשר דהוי עדיף טפי לענין החמוץ לזה כתב עליו הרא"ש בפ' כ"ש סימן כ"ב והקשה על דבריו ע"ש והטור בסימן תס"ו הביא דברי הרוקח וכתב וז"ל מה שדימה זיעת החומה לרוק לומר שמחמיץ היה מסתבר לא"א ז"ל לדמותו לזיעת האדם שאינו מחמי' ע"כ וכתב בב"י וז"ל ובהג"מ פ"ה כתבו להתיר בלחלוחית זיעת החומה כדברי הרא"ש ע"כ וכן פסק בש"הט שם ס"ג וז"ל שק מלא קמח שנתלחלח מזיעת החומה מותר ויש אוסרין וכתב בפר"ח שם והכי נקטינן כסברת הרא"ש דזיעת בתי' בורות שיחין ומערות וזיעת האדם אינם מחמיצין וגם אין להם דין מי פירות משו' דלא חשיב משקה לענין הכשר ע"כ . וכ"ן העלה בס' התשב"ץ ח"ג סימן כ"ג וז"ל תשו' הראשונים ז"ל בחטים הנמצאים בקרקעית הבורות שנתעפשו אם יש להם דין חמץ אם לא . . . .

והרי"ף ז"ל כתב בהלכותיו בשם תשו' רבינו האיי גאון שיש לחוש להם לחמוץ אם נתבקעו והרשב"א נשאל מזה כו' . ולעתו היתה נוטה להתיר אלא שחשש לדברי רבינו האיי גאון שהיה אוסר אלא שמצא לו היתר ממקום אחר שאין כאן חמץ ידוע דשמא אין שם חטים מבוקעים ואף את"ל שיש שם חטי' מבוקעי' שמא נפסלו מלאכול לכלב שהדבר קרוב שאין כאן חמץ אלא עפוש והפסד כו' ואני הושב שאין לזיעת

לזיעת הכותלים דין מים להחמיץ ודין מי פירות יש לה שאינם מחמיצין וכן נ״ל במה שכתבנו בס״ב למכשירין זיעת הבתים והבורות כו׳ ואעפ״י שכל זיעה אינו אלא מחמת רטיבת המים כיון שנבלע בכותלים יצא לו מתורת מים לענין הכשר וה״ה לענין חמץ וא״כ אותם גרעינים הנמצאים בבורות אין להם דין חמץ כו׳ ע״כ יע״ש ׃

וכ״כ בש׳יכין ובועז בח״א סימן קמ״ב וז״ל ולענין הדין אומר שכבר הורה א״א הרשב״ץ ז״ל שזיעת הכותלים שבבורות שאוצרים בהם החטים שדינם כמי פירות שאין מחמיצין כו׳ אם כן מכל אלו הטעמים יש להתיר החטים שבאו עליהם שאלתך ואין לאסור אותם אלא אם כן ראו אותם שהם מבוקעים קודם פסח ונתבקעו מחמת המים לא מזיעת הכותלי׳ כו׳ ע״כ וכ״פ הרמב״ן בתשו׳ ומביאה בב״י סימן תס״ז שנשאל על ישראל שיש לו בורות מלאות חטים כו׳ וסיים וז״ל הדבר קרוב שאין כאן חמץ אלא עיפוש והפסד וזה נלמד מן הראשונים שהיו לפנינו שלא שמענו שהיה אדם בישר׳ נוהג לבער אוצרו׳ חטים ושעורי׳ ולפנו׳ בורו׳ בפסח שהחטים שבקרקעית עיפוש והפסד ולא חמוץ ע״כ ופסקה מרן בש״ע סי׳ תס״ז ס״ז וז״ל ישראל שיש לו בורות מלאים חטים וחושש שמא יש בקרקעית הבור ובקירותיו חטים מבוקעים מלחות הבור והארץ בביטול בעלמא סגי וכתב שם בשכנה״ג בס״ק י״ג וז״ל כ״כ בב״י משם תשו׳ להרמב״ן סי׳ קס״ח וכן הוא בתשו׳ להרשב״א סי׳ ע׳ כו׳ ויותר הי״ל לרבינו לכתו׳ זה טעם האחרון שהחטי׳ שבקרקעו׳ עיפוש הוא ולא חמוץ לפי מ״ש רבינו לעיל סי׳ תס״ו ס״ג דשק של קמח שנתלחלח מזיעת החומה מותר והיינו משו׳ שלחות החומה וקירותיו אינה מחמיץ כמ״ש שם ולא כמ״ש שבביטול בעלמא סגי דמשמע שלחות קירו׳ הבית מחמי׳ והוא הפך ממה שכתב שם וכבר תמהני עליו שם ע״כ ושם בסי׳ תס״ו הניחה בצ״ע ׃ ואנא בריה קלה אהס״ר מה אחד תמיהני איך מקשה קושיא כזה למרן ולא השגיח ולא דקדק בדברי מרן שבסימן תס״ו דדבריו ברורים כשמש ולא ניתן להקשות לו כלל שהרי מ״ש מרן בביטול בעלמא סגי מיירי באיש אחד שהיו לו חטי׳ בבורו׳ והוא חושש שמא יש שם חטים מבוקעות ורוצה להחמיר על עצמו מצד חומרא לא מן הדין דמן הדין א״צ שום ביטול משום שאינו מחמיץ וכמ״ש שם בסי׳ תס״ו וכמו שהיה דעת הרשב״א להקל אלא דחשש לסברת הגאון ז״ל ומרן חשש לזה כהרשב״א ז״ל לזה אמר שבביטול סגי דאי לא תימה הכי אמאי מרן ז״ל נקט בלישניה ישראל כו׳ וחושש כו׳ ולא נקט חטים שמניחים בבורות כו׳ בביטול בעלמא סגי ועוד איך יעלה על הדעת דמתקיף שנא דהיינו מדברי הרמב״ן והרשב״א מוכח בהדיא דאינו צריך לא ביטול ולא שום דבר מצד הדין והוא יפסוק היפך הא ודאי אין הדעת סובלו דבר כזה לומר בעל מרן אלא ודאי מוכרחין אנו לומר דמרן מיירי כמדובר דמצד חומרא אם רוצה לחשוש בעל החטים ולא מצד הדין וא״כ סרה מהר התלונה ממרן הקדוש ודבריו לא ניתנו ליכתב וכאמור

וקיבא למי׳ דהפר״ח פליג עם התשב״ץ ונכדו ז״ל במה שכתב וגם אין להם דין מי פירות והם ז״ל כתבו ודין מי פירות יש לה שאינן מחמיצין שהרי מה שכתבו ודין מי פירות יש לה אינם ר״ל דיש לה דין מ״פ וממהר להחמיץ אלא כונתם לומר כשם שמ״פ אינו מחמיץ כך הלחות אינו משקה ואינו מחמיץ דאל״ת״ה אמאי לא הזהירו שלא ילושו מחטים הללו עם מים דמ״פ עם מים ממהרין להחמיץ אלא ודאי כדאמרן

וחזי הוית בשיירי כנה״ג סימן תס״ז הג׳ ב״י אות ז׳ וז״ל והן לו יהי שמשימין אותו בבור לח בלא סיד ובלא עשבים לא מצאנו שחששו שמא נתבקעו אלא בחטים שנפלו לים בההוא ארבא דטבעה בחיסתא בהא וכיוצא בזה חיישינן ואסורין אפי׳ לא נתבקעו משום דשרייה מרובה היא כו׳ ואעפ״י שההגהות אסרו תבואה שבשולי הספינה אם יש מים תחתיה שאני התם ודאי מים תחתיה אבל כאן אין כאן אלא לחלוחית והרמב״ן בתשו׳ סימן קנ״ח שהביא רבינו המחבר בסימן זה נשאל על ישראל שיש לו בורו׳ מלאים חטים כו׳ ע״כ אף כאן אע״פ שמלחלוחי׳ הבור מתעפשו החטים אין כאן חשש חימו׳ עכ״ל

המתבאר מדבריו מלבד דפסיקא ליה למילתיה שלחלוחית הבור הן מקרקעית הן מהכותלי׳ לית לן שום חשש חמו׳ עוד אף גם זאת למדנו מדבריו מ״ש על דברי ההגהות דשאני התם ודאי מים תחתיה אבל כאן אין כאן אלא לחלוחית מוכח בהדיא דלחלוחית הבור והבתים והספינה בחדא מחתא הם וחד שיעורא אית להו וכשם דלחלוחית הבתי׳ והבורות אינו מחמי׳ כך הלחלוחית שבספינה בלי נגיעת מים אינו מחמי׳ דאי לאו הכי אמאי אסרו ההגהות שהיה מים תחתיה והרי אפי׳ בלא מים היה להם לאסור מכח הלחלוחית דא״א בעולם בחטים שמונחים בתוך הספינה בלי שום הפסק ביניהם שלא יהיה לחות בהם אלא ודאי דמיפשט פשיטא להו דלחות הספינה גם כן אינו מחמי׳ ודברי הרב כנה״ג הם כראי מוצק וכן נר׳ לע״ד לדקדק מדברי התשב״ץ שכתב וז״ל ואע״פ שכל זיעה אינה אלא מחמת רטיבת מים כיון שנבלע בכותלים יצא לנו מתורת מים לענין הכשר וה״ה לענין חימו׳ הרי דהלחות הבא מכח המים אינו מחמיץ אף כאן בספינה נמי הגם דהלחות שיש בה הוא מכח המים ליכא למיחש למידי וכ״ן דייק בלישניה הרב נכדו בש׳ יכין ובעז שם בסוף דבריו וז״ל ואין לאסור אותם אלא א״כ ראו אותם שהם מבוקעים קודם פסח

פסח ונתבקעו מחמת המים לא מזיעת הכותלים כו׳ הרי דלא אסר אלא כשיהיה ברור שנפלו מים אבל בלא מים ליכא חשש חמוץ בשביל הלחות כלל ופשוט

אחרי כן ראיתי בתשו׳ הרשב״ש סי׳ תל״ה דקאי בשיטת הרב אביו ז״ל לזיעת הכותלים והבורות אינה מחמצת וז״ל שאלת חטים הנמצאים במגורה אם אסורי׳ לאכלם ואם מותר לקיימם תשו׳ הרב ר״י בן גיאת כתב בשם רבינו האיי גאון שהם אסורים משו׳ המוץ והרשב״א ג״כ נשאל מזה והשיב שאין בו משום חמוץ מפני שהוא מחמת זיעת הכותלים ובמס׳ מכשירין ע״כ חשבו זיעת הכותלים כזיעת האדם כו׳ א״ך זיעת הכותלים ג״ך אינה מחמצת

ואני לע״ד אומר שדברי כלם אמת כו׳ וזה שאם החטים הללו נתלחלחו מזיעת הכותלים בלבד אין בהם משום חמוץ לפי שאינה מחמצת ומהראיה שכתב א״א מורי הרב ז״ל ואם הלחלוח הוא מחמת שהמגורה שאצה מים מפיה או מגדדיה כגון שיש בגדדיה ברכת המים ומשם שאבה המגורה יש בהם חשש חמוץ שהרי שנינו במכשירין ברכה שבבית והבי׳ מזיע מחמתה אם טמאה זיעת כל הבית שמחמתה טמאה נראה מזה שכיון שמחמת הברכה הם מזיעין והזיעה הויא טמאה אין להם דין זיעה אלא דין מים ותדע שהרי שנינו שם שאם שתה משקין טמאים והזיע זיעתו טהורה ונר׳ שהטעם בזה הוא לפי שהאדם יש בו כח משנה כמו שכתבו הרופאים לפיכך המים משתנים ואין להם טבע מים והכח המשנה שבו החזירם לטבע הזיעה כמו שיש בו כח לשנות המזון ולעשות ממנו הארבע ליחות אלא לפי שהמזון עב אינו משתנה מיד וצריך לזה זמן ארוך כפי טבע המזון ההוא אבל המים הם פשוטים ודקים הרבה והטבע שולט עליהם מהרה ומשנה אותם בקלו׳ ונהפכו המים לטבע אחר הקרקע שאין בו הכח ההוא נשארו המים על טבעם ועדין יש בהם טבע המים ולפיכך אם טמאים הזיעה של הכותלים טמאה כיון שלא נשתנו המים מטבעם וכיון שלא נשתנו א״כ מחמיצין הם וזה נראה ברור עכ״ל

המתבאר מדבריו דהחמוץ תלוי בשאיבת המים אבל בלא״ה שאינו שואב שום מים אפי׳ שהלחות יהיה מחמת המים דהיינו כמו הספינה שהיא בתוך המי׳ ואינה שואבת שום מים מחמת שהיא מהוקה בזכות מבחוץ כאשר נראה בחוש הראות שבתוך הספינה הדפים הם נגובים ויבשים מכל וכל והלחו׳ הוא מחמת שהיא מכונסת בתוך המים ומכוסה בלתי אויר וזה גורם הלחות והעיפוש בתוך הספינה נמצא שזה הלחות אינו מחמת שאיבת המים אם כן הוה ליה כזיעת הכותלים שאינו מחמיץ וכן הלחלוחית שבקרקעית הבור אם אינו מחמת שאיבת מים אינו מחמי׳ ולדברי הרב הנזכר הם סיוע למה שכתבנו מס׳ שיירי כנה״ג למה שאסרו ההגהות תבואה שבשולי הספינה התם שהיו מים בשולי הספינה אבל כאן איכא לא לחלוחית וכיון שהלחלוחית אינו מחמת שאיבת מים ליכא חשש חמוץ וכמדובר

אחר זאת ראיתי בתשו׳ גינת ורדים הא״ח כלל ד׳ סימן ט׳ שכתב וז״ל כתב הרא״ש בפ׳ כל שעה סימן כ״ב וז״ל כתב הרב אליעזר מגרמיזא בחבורו ס׳ הרוקח שק מלא קמח היה נתון אצל החומה ונתלחלח מזיעת החומה נראה אף על פי דתנן בפ״ב דמכשירין זיעת הבתים בורות שיחין ומערות וזיעת האדם טהורה פירוש אין מכשירין מיהו מחמיצין מידי דהוה ארוק שאינו מכשיר ואפילו הכי תנן לא ילעוס וכתב עליו הרא״ש וז״ל ולא ידעתי למה דימה זיעת הבתים לר״ק ולא נדמה לזיעת אדם ששניהם אינם מכשירין וגם מ״ש ארוק אינו מכשיר ליתא דרוק מכשיר כדתנן במסכ׳ מכשירין ע״כ

איברא דענין הימוץ לא תלי במידי דמכשיר שהרי מלח שנמחה ונעשה כמים לא מטמאין ולא מכשירין ואפעל פי כן הוא מחמי׳ כמה דמסיק הב״י ס״סי תס״ב וכן לאידך גיסא שמן ויין ודבש וחלב הם מכשירין ולענין חימו׳ אינם מחמיצין כו׳ ומכל מקום אף על פי שהרוק מכשיר הנה לינו של הר׳ אליעזר דין אמת הוא ויחל שלא תמוש וכונתו היא לומר שאין ללמוד מענין הכשר לענין חימו׳ דלענין הכשר הנה זיעת הבתים אינה מכשרת ואמנם לענין חימו׳ כיון שהיא מלחות הקרקע ותולדות המים יש לה דין מים גמורים והנה הרא״ש אע״ג דדחי למילתיה מ״מ מודה הוא לענין דינא שכן העלה בתשו׳ שכתבנו לעיל שכתב וז״ל מכל אילין שמעינן דזיעה היוצא מן הדבר חשובה כאותו דבר ומייתי לה מההיא דמכשירין וכיון שכן מינה משמע דס״ל דגם לענין הימו׳ הכי הוי דזיעת החומה והבתים לחשיבה כאותו שיצאה ממנו דהיינו מלחות הבית שבקרקע כו׳ עכ״ד

אחרי בקשת המחילה כדת לא הבינותי מה הוכח הוכיח ממלח שנמחה ונעשה כמים דאע״ג דאינו מכשיר מחמיץ וכמ״ש ב״י בס״סי תס״ב ונקושטא דמרן פ׳ כן אבל הרא״ש ס״ל דמי מלח הוו מי פירות ואינו מחמיץ וכמ״ש בפסקיו בפרק כל שעה סימן י״ג וז״ל אמר ריש לקיש עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצו כרת ואסיקנ׳ דטעמי דר״ל משום דמי פירות אין מחמיצין משמע דר״ל כרת הוא דלא מיחייב משום דלא הוי חמץ גמור אבל חמץ נוקשה מיהא הוי לקי עליה כו׳ וקשה דלקמן כו׳ וכן שרי לקמן ותיקא במלחא ומשחא אלמא מי פירות אין מחמיצין ופירש ר״ת דמ״פ בלא מים אין מחמיצין כלל ע״כ וכן נמי מוכח עוד שם ממה שהקשה לדברי הרי״ף יע״ש וכן כתב בפי׳ בסוגיא דותיקא שם בפי׳

בסימן כ"ג וז"ל אמרי דבי רבי שילא ותיק' שרי והא תניא ותיקא אסו' לא קשיא הא במיא ומלח' והא במשחא ומלחא כיון דליה בה מייא לא משח' מי פירות הן ומ"פ אין מחמיצין ע"כ

הרי מבואר דס"ל דמלח אינו מחמי' דהוו מ"פ ולכן כת' הרא"ש כששאינו מכשיר אינו מחמי' ומה שלחק ליה וכן לאידך גיסא מצמן ויין וחלב שהם מכשירין ולענין חמוץ אינם מחמיצין נראה לע"ד דזה לא מכרעא דמ"ש הרא"ש ז"ל הוא בדבר שאינו מכשיר אינו מחמי' אבל בדבר שמכשיר אה"ן דיהיה מצוי דמחמי' או אינו מחמיץ אבל בדבר שאינו מכשיר אינו מצוי דמחמיץ וכן נמי ראיתי בת"ה סי' קי"ח שכת' וז"ל ונאה ברירא לן אי זיעת בהמה מכשירה ומחמצת דכמ' מיני זיעות מייתי אשירי כ"כ"ש וזיעה בהמה לא מייתי ואע"ג דלפי הסבר' דמי לזיעת אדם דאינו מכשי' ואינו מחמי' כו' יע"ש הרי דנקט בלישני' בשניל' החלטי' דאינו מכשי' ואינו מחמי' וא"כ אין ההולכ' שלועולה יפה ודוק . והזיתי להפר"ח שם בסי' תס"ב ס"ז שכת' וז"ל אבל הטו' ס"ל דמי מלח הוי בכלל מ"פ כו' והרא"ש משמע דהכי ס"ל שהרי בפ' כ"ש אההיא שהביא מדברי הרי"ף דמ"פ עם מים שאין מחמיצין כלל כתב שקשה לדבריו מההיא דלקמן דאמרי' ותיק' במיאומלחא אסיר במשחא ומלח' שרי אמאי תוכח בהדיא דמ"פ עם מים מחמיצין עכ"ל הנה לך בהדיא דלותיקא דמיא ומלחא קרי ליה מ"פ עם מים אלמא דמלחא הוי מ"פ עכ"ל

אחרי בקשת המחילה לא ידענא למה ליה לו' והרא"ש הכי משמע דס"ל ולהביא ראיה להרא"ש ס"ל דמלח הוי מי פירות מכח הקושיא שהקשה להרי"ף ז"ל והרי הו"ל להביא בילו מהלשון שכתב בסוגיא דותיקא עצמה דשם כתב בפי' דהמלח הוי מ"פ ולא הו"ל להביא ממשמעות דבריו הא ודאי לגבי דידיה תימא רבתי הוא ופשוט

ומ"ש הרב ג"ור ואמנם לענין חמוץ כיון שהיא מלחות הקרקע ותולדו' המים יש לה דין מים גמורין והנה הרא"ש אע"ג דלאו למילתיה מ"מ מודה הוא לענין דינא שכן העלה בתשו' שכתבנו לעיל כו' משמע דס"ל דגם לענין חמו' הכי הוי דזיעת הקומה והבתים לחשיבא כאותו דבר שיצא ממנו דהיינו מלחות המים שבקרקע כו' ע"כ

ואנכי לא ידעתי בתר שאלת הס"ד איך החליט מאמרו דלחות הקרק' בלא מים להוי כמים גמורין דחשיב ליה כאלו יצא מהמים עצמם ובודאי אמינא ולא מסתפינא דאי הוה שמיע ליה דהיינו דהוה הוי הרב ג"ור ז"ל מ"ש בתשובת התשב"ץ ובתשו' הרשב"ש ובתשו' יכין ובעז כנז"ל דכתבו בהדיא דזיעת הבתים והחומה ולחות הקרקע דאינם תולדת המים בלי ספק היה כותב כן .

ועוד קשה לי על מאד איך העלים עין שכלו הוך דמרן ז"ל בשלחנו הטהור סימן תס"ו ס"ג פסק מדברי הטור והרא"ש דזיעת החומה אינה מחמצת במנחת אתה למד דמרן ז"ל תפס לשון הרא"ש כפשטיה וכמו שכן הוא האמת וכ"כ בב"י וז"ל ובהג"מי כתבו להתיר בהלוחית זיעת החומה כדברי הרא"ש יע"ש ואיך כתב אע"ג דלאו למילתיה מודה הוא לענין דינא והא קא חזינא דהוי כל בתר איפכא והיותר קשה בדבריו הוא במה שכתב שכן העלה בתשו' שכתבנו לעיל שכתב וז"ל מכל אלין שמעינן לזיעה היוצא מן הדבר השובה כאותו דבר מינה משמע דס"ל דגם לענין חמוץ הכי הוי לזיעת החומה והבתים לחשיבא כאותו דבר כו' א"המ כדחזי לא אלע שכול איך משוה זיעת המהבת של חלב כמ"ש בתשו' לזיעת החומה והבתים והרי לא דמי כעוכלא לדנא ורב המרחק ביניהם דהתם בתשו' הוי זיעת שבא מגוף הדבר בעצמו דהיינו מהחלב וע"י רתיחה וכמ"ש בת"ה כלל נ"ו דין ח' דהך תשו' הרא"ש מיירי שיש חלב במחבת דבלא"ה לא היה הריח הכלי אסור ולכן נראה דאם היה ס' בקדירה של בשר נגד החלב שהוא למטה בכלי שרי כו' ע"כ וכ"כ בס' המפה שם ע"ש

הרי למה שאסר הרא"ש בתשו' הטעם הוא שזאת הזיעה הבא מהמחבת של חלב הוא מן החלב ומשום הכי הוא דאסור מה שא"כ בזיעת החומה ובתים ובורות הלאנוחי' אינו בא מגוף הדבר בעצמו אם כן לא שייך לו' להוי תולדת המים כלי שנא' שמחמי' אלא הוי כלין מ"פ שאינו מחמי' וכמ"ש בתשו' התשב"ץ והרשב"ש בנו שהביאו ראיה לדבריהם ממסכת מכשירין יע"ש דאי לא תימא הכי תיקשי ליה דמרן פליגי מניה וביה דאיהו פסק בסי' תס"ו ס"ג הך פיסקא דהרא"ש דזיעת החומה אינו מחמי' ובי"ד סימן צ"ב פסק הך תשו' מהרא"ש וז"ל מרב' של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר הזיעה עולה ונבלע בקדר' ואוסרתה ע"כ אלא ודאי הדבר פשוט שלעת מרן ז"ל דלא דמו הסדדי דזה הזיעה לא בא מגוף הדבר והוי נונן והזיעה מהמחבת בא מגוף הדבר בעצמו וע"י רתיחה ומש"ה כאן התיר הפסק שנתלחלח מזיעת הקומה ובי"ד אסר וכמו שיראה הרואה וישפוט בצדק מתשובת הריב"ש סימן רנ"ה בענין האגוא' ה ארדיינ' טי שמונאין מיין נסך שכתב וז"ל ומה שאמרת שאין כאן עצמות היין אלא הזיעה שלו זה היה בזיעה היוצאת מחמת הלחות שלא ע"י חום וכלתנן בפ"ב דמכשירין זיעת בתים בורות שיחין ומערו' טהורה כו' אבל הזיעה היוצאת מן המשקין ההמין הרי היא כמשקין עצמן וכלתנן התם כו' ע"כ יע"ש מכו' יוצא מדבריו דזיעה הבא מחמת הלחות לא חשבינן לה כיוצא מגוף הדבר בעצמו וכן פסקו מרן בי"ד סי' קכ"ג . והדבר קשה טובא איך לא זכר מר תשו' הריב"ש ומה גם דפסקא בש"הט דמבס באר' ה ג"ך דזיעת הלחות לא הוי תולדת המים וכיון דלא הוי תולדת המים אינו מחמיץ וכמ"ש הרשב"ש שם בתשו' וז"ל וזה שאם החטים הללו

נתלחלחו

נאלהלתו מזיעת הכותלים בלבד אין בהם משום חמוץ לפי שאינה מחמצת ומהראיה שכתב א"א מורי הרב ז"ל ואם הלחלוח הוא מחמת שהמגורה שאבה מים מכיה או מגדליה כגון שיש בגדליה ברכת מים ומשם שאבה המגורה יש בהם חשש חמוץ כו' ע"ש ׃ וזה נלע"ד שהוא דעת הרא"ש בלי שום פקפוק לפי זה סרה מהר מה שהקשה שם הרב ג"ור על הטור וז"ל ויש לתמוה על הטור שלפי שראה שהרא"ש אביו לקח דברי הר' אליעזר כו' יע"ש וכאשר ידאה הרואה ישר יחזו דליכא לאקשויי מידי להטור ז"ל ׃

ואם נפשך לומר דהטור לאו בהחלט אמרה למילתיה בעל אביו הרא"ש שהרי כתב היה מסתבר לומר הנראה מריהטא דלישני' דקאמר דהיה מסתבר אבל לקושטא דמילתא אינו סובר כן והראיה דבקיצור פסקי הרא"ש דכתבם רבינו הטור בנו ז"ל כתב בסימן כ"ב שם בפ'כ"ש וז"ל לא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו שהרוק מחמי' וכן זיעת הבתי' מחמיצין כ' ע"כ ׃ הרי מוכח מיניה דהרא"ש ס"ל כהרוקח וא"כ שפיר כתב הרב ג"ור דלענין דינא לא פליג הרא"ש על הרוקח ואי משום הא לא איריא הלא דמלשון הטור דכתב וז"ל מה שדימה זיעת החומה לרוק לומר שמחמיץ היה מסתבר לא"א ז"ל כו' ואמאי לא כתב אחר דברי הר' אליעזר ולא"א ז"ל היה מסתבר לדמותו לזיעת האדם שאינו מחמיץ ולמה ליה לקדומי פדברים אלו מכאן נראה בהדיא שכונתו לומר דס"ל כלעת אביו ז"ל ואל יקחך לבך לומר למאי דנקט בלשונו היה מסתבר דסכוקי מספק' ליה בלברי הרא"ש שהרי לא גרע לשון היה מסתבר מלשון היה נוטה ובטור א"ח סימן קי"ל כתב וא"א הרא"ש היה נוטה לסברת הר"ס וכתב בב"י וכיון דכתב רבינו להרא"ש היה נוטה לסברת הר"ס וגם בסמ"ק לא הביא אלא דברי הר"ס הכי נקטינן ע"כ

הרי מבואר דבלשון היה נוטה הגם למורה כמי שלא החליט מאמרו לענין דינא אפי"ה כת' הרב"י דלענין דינא אמרה וא"כ בלשון היה מסתבר נמי אמרינן הכי ואפש' שיהיה אינה עדיפותא מלשונה יה מסתבר ללשון היה נוטה דבודאי לפוס דינא אמרה ׃

מ"מ קשה מ"ש ברמזיו רבינו יעקב בנו דזיעת הבתים מחמיץ אלא דמוכרחין אנו למשכוני נפשין ולומר בודאי שדברים אלו הם ט"ס ונוסחא משובשת היא דאלת"ה הו"ל לחלוק על אביו שם בסימן תס"ו וכל כמה דלא פליג עליה בפי' לא אמרינן דפליג עליה אלא אדרבא אמרינן דס"ל כותיה וכמ"ש בספר יד מלאכי בכללי הריב"ה אות כ"ג וז"ל לא פליג הרב ב"הט עם אביו היכא דלא מפרש בהדיא כ"פ הכנ"הג בכללי הפוסקי' אות ע' בשם מהר"א ששון סימן קנ"ז ואני המך מצאתי עוד שכ"כ הרב חוט השני לט"ו ע"ב וט"ז ע"א ורש"ך ח"ב סימן פ"ח וריב"ל ח"א סימן ט"ז וסימן ז' ורשל"ש ח"מ סימן ר"ן ומהר"א ששון סימן מ"ב ומהרא"ל"ב סימן קי"א ור"ש הלוי ח"מ סי' נ"א וב"ח י"ד סימן שכ"ב ס"ב כו' יע"ש הרי הוא כמבואר להטור קאי בשיטת אביו ז"ל דלחות החומה אינו מחמיץ ופשוט

ואם לחשך אדם לומר דמ"ש ברמזיו אינו ט"ס וא"כ נמצא לדברי הטור סתר'אי נינהו ונימא דהרמזים עיקר גם לזה אמינ' דלא מכרעא דהא קי"ל היכא דהטור סותר את עצמו ממ"ש בטור למ"ש ברמזיו לדברי הטור עיקר שהם באחרונה וכמ"ש שה בכלליו הרב י"מ אות א"ך וז"ל כמה פעמים סותר הטור ממ"ש ברמזים עמ"ש בטור ודבריו בטור עיקר דאחרונה היא דמשק אליעזר על חולין פ"ח דמע"ו ע"א וכן מצאתי להדרישה בי"ד סימן ע'סס"ה ובח"מ סי' קכ"ב סס"ו וקע"ב ס"ל ושיירי כנ"הג כללי הפו' אות ן' כתב בשם מעדני מלך דל"ג דס' הטור חבר אחר שחיבר פסקי הרא"ש ע"כ ׃ ומצאת אתה למד מכלל דברינו להרא"ש והטור בנו ז"ל ס"ל דזיעת החומה אינו מחמיץ ומ"ש ברמזיו לא נפקא לן מידי לענין דינא דהעיקר הוא מ"ש בטור וכאמור

ולפום מאי דאמרן מה מאד תמהני מ"ש הר"ב שולחן גבוה בסי' תס"ו סק"ה וז"ל אמנם מלברי הטור ז"ל משמע שלא החליט הרא"ש את הליבור להתיר שאחר שכתב לברי הרוקח כתב וז"ל מה שדימה זיעת החומה לרוק לומר שמחמיץ היה מסתבר לא"א לדמותו לזיעת אדם,שאינו מחמיץ ומדקאמר היה מסתבר משמע שלא התיר מכל וכל אלא שהיה מסתבר לו כן גם בפסקי הרא"ש שם סימן כ"ב כתוב כו' וכן זיעת הבתים מחמיצין עכ"ל וזהו כלברי הרוקי' כו' וזה לך האות שהטור הבין בלברי הרא"ש שלא התיר מכל וכל כו' ובזה נסתלק קושיית הג"ור בה"את לע"ט ריג"ג על הטור כו' ולפי מה שלאכתי אין כאן תימא דאם היה רואה דבריו שבפסקי הרא"ש שסתם כהרוקח לא היה מקשה לו כן עכ"ד על הדבר הזה עם האדון הס"ר דלפי האמור ומדובר דבריו אלו לא ניתנו ליכתב ואיך לא הרגיש בלשון הטור וכנז"ל

ישוב האיר ה' את עיני ומצאתי בס' אליה רבה סימן תס"ו סק"ה וז"ל הרי להתיר זיעת החומה לגמרי אבל במ"א כתב לרוב הפוסקים אוסרין ואין דבריו מוכרחין למעיין ׃ גם מ"ש דברמזים אוסר עיינתי ברמזים שעל קלף והשמיט זה כו' ע"כ והניהני חל"ית שכיוונתי אל האמת בדברי רמזי הרא"ש וזו היא סק"ג לע"ד מ"ש שם המ"א בס"ה וז"ל וגם הרא"ש לא חלק עלין למעשה כו' יע"ש ואנכי לא ידעתי היכן מצא כן בפסקי הרא"ש שיאמר שהוא הלכה למעשה והרי כיון דלקח דברי הרוקח מינה

מינה מוכח דסבירא ליה הכי להלכה ולמעשה לזיעת החומה אינה מחמצת והראיה למרן ז"ל פסקה בש"הט ולדבריו נא"ת ועיין גם כן בספר מהנית השקל שם בסי' תס"ו דכפי קצורי אם הוה שמיע להו מ"ש בתשו' התשב"ץ והרשב"ש ובספר יכין ובועז בודאי הוו הדרי בהו תמ"ש ופשוט

ולפ"ד תמילא אודא ליה גם כמ"ש עוד שם הרב גינת ורדים וז"ל אמנם הנהות מיימון כתבו בפירוש להתיר וראית מזיעת אדם דבפי' כל שעה ששפה אשה מורסן על בשרה יפה אע"פ שהזיעה טופחת על בשרה ולא דקדקו יפה בדבר למה ענין לדמות זיעת חומה לזיעת אדם כו' אבל זיעת החומה הרי היא גלויה ונראית שבאה מלחות הקרקע ולחות הקרקע מחמיץ וכ"כ הג"מי פ"א משם סמ"ק ז"ל על דגן שנמח מלחלוחית הארץ שהוא חמץ גמור ע"כ וכבר מלאינו אמורה דאי הרב הוה שמיע ליה דברי התשב"ץ בתשו' והרשב"ש ובנו ז"ל דהלחות מהקרקע בלא שאיבת מים דאינו מחמיץ בודאי דהוה מיהדר ולא היה צריך לכתוב דלא דקדקו יפה דדבריהם נכונים וברורים וראוים למי שאמרן ומ"ש שכ"כ הג"מי בפ"א משם סמ"ק דהלחלוחית מהארץ חמץ גמור בקשתיהו ולא מצאתיהו רמז מזה לא בסמ"ק ולא בהג"מי כאשר ירא' הרואה ודוק

עוד כתב הרב גו"ר ז"ל וז"ל ובכלל תולדות המים מינו במ' מכשירין פ"ו דמי רגלי' הם תולדות המים בין גדולים בין קטנים ופירשו המפרשים דהיינו בין גדולים שיוצאים מבית הרעי מפי הטבעת בין קטנים שיוצאין מפי האמה ולא נהירא כו'

ולי נראה דברים כפשטן כו' והכא ה"ק בין מי רגלים שגדולים בין מי רגלים הקטנים דקס"ד בשלמא הגדולים שאוכלי' ושותין מים שפיר איכא למימר דמי רגלים דידהו הוו תולדות המים לשתו אבל הקטנים שעדיין יונקים לא שתו מים כל עיקר הוה אמינא דמי רגלים דידהו לא חשיבא תולדות המים לכן קמ"ל דכיון דמזונו הוי ממה שאמו אוכלת ושותה א"כ מי רגלין חשיב שפיר תולד' המי' עכ"ד

ואנכי הזון הרנתי אחרי בקשת אלף מחילות מהו"ד רבנותו קשה לי טובא איך לחה לדברי מפרשים ראשונים בדברי' נעלמא בלי שום ראיה ומה גם להרמב"ם פסקיה בהלכות טומאת אוכלין פרק י' ה"ב כמ"ש הר"ש והרב רע"ב יע"ש למה למות יערוך דהא קמ"ל כיון דמזונו מהקטן הוא ממה שאמו אוכלת ושותה משום הכי מי רגלים שלו חשיב שפיר תולדות המים מאריה דאברהם איך יעלה על הדעת דהחלב ששותה התינוק נחשוב אותו כאלו אכל ושתה והרי עיקר החלב הוא דדם נעקר ונעשה חלב ועוד מהתמנית ממה שאוכלת ושותה ג"כ מתרבה החלב לא מפני זה מוכרחי' אנו לו' דהמי רגלי' שיוצאי' מהתינוק נחשוב אותו כתולדו' המים שבשביל מה שאוכלת ושותה אמו שהרי אפי' אי יהיבנא ליה כל דיליה המי רגלים של תינוק הם באים מתמצי' דתמצי' דהיינו מתמצי' החלב מאמו ומהתמצי' מגוף התינוק וזה לע"ד לא אמרו אדם מעולם שאין הדעת סובלו אלא האמת הוא כמ"ש המפ' הראשוני' והרמב"ם דמי רגלי' בין גדולי' בין קטנים דהיינו שיוצא מבית הרעי או מפי האמה ולא כמו שעלה על דעתו מהרב גינת ורדים דזה אהס"ר לא ניתן ליאמר כאשר יחזו כל הישר הולך ודוק

וראיתי בס' כסא אליהו סי' תס"ו אות ה' שכתב וז"ל וזיעת אדם אינו מחמי' אבל דעת הרוקח שהביא הרא"ש הוא דמחמיץ יע"ש וכ"כ בס' ח"ח דע"ב ע"ג משם הרא"ה וכ"כ הרשב"ץ בס' מאמר חמץ ד"ל שע"א יע"ש ע"כ ותמיה לי מילתא טובא מהרב איך נעלם ממנו מ"ש הרשב"ץ בתשו' שכתבנו לעיל דשם כתב בהדיא דזיעת אדם אינו מחמי' והיותר תימה הוא דראיתי בספר ערך השלחן שם אות ב' כתב וז"ל והרשב"ץ דכ"ז הוכיח דזיעת אדם וזיעת בתים אין מחמיצין כדברי הרא"ש ע"ש וגם ממנו לא עלה על זכרונו התשובה מהתשב"ץ הנ"ל נמצא כפי דברי הרב כס"א שהבי' לדברי הרשב"ץ מס' מאמר חמץ דבריו פלגן בהדייהו עמ"ש בתשו' ומ"ש במאמר חמץ בדכ"ז ומה אעשה שס' מ"ח אינו בנמצא במקום הזה כדי להתבסם מתורתו ופשוט

בתר הכי ראיתי אחרי רואי שם בס' כסא אליהו בסימן תס"ו אות ב' שרצה להקשות למרן מיניה וביה כמו שהקש' בס' ש"ג כנז"ל וכתב עוד וכן ראיתי להרשב"ץ בס' מאמר המץ שהביא תשו' הרשב"א הנזו ודחה אותה דקי"ל דזיעת בורות שיחין ומערות אינו מחמי' ונ"ע שוב ראיתי להרשב"ש בתשו' השום אותן בדוחק גדול כמו שיע"ש עכ"ד

הנה מה שהקשה למרן כבר מילתי אמורה דקושיא ליתא בדברי מרן ומה שהבי' מהרשב"ץ שבמאמר המץ דחה דברי הרשב"א נראה לע"ד לכונתו רצויה להלומיה קושייתו על מרן דלדברי הרשב"א דהויים הם מעיקרא ואם כן למה פסק כוותיה ואנכי לא ידעתי א"הת כדת אדמביא מס' מאמר המץ ראיה לקושייתו הו"ל לשית אל לבו מ"ש הרשב"ץ בתשו' הנ"ל שהביא דברי הרשב"א וכתב ודעתו היה נוטה להתיר את שחשש לדברי רבי' האיי גאון ז"ל נמצ' להרשב"ץ הביא להרשב"א למלינא הרשב"א מתיר את דרנה לחשוש לדברי הגאון אם כן לענין דינא הרשב"א והרשב"ץ בחדא שיטה קיימי ולא ניתנו לידחות דברי הרשב"א ז"ל וראיה לדברינו דהרשב"ש בנו ז"ל שם בתשו' עשאם למתי כיתות להגאוני' והריא"ג ז"ל לכת אחד ולהרשב"א ואביו הרשב"ץ לכת אחרת שכתב וז"ל ואני לע"ד אומר

שדברי

שלדברי כולם אמת שלדברי הגאונים והריא"ג ז"ל אמת ולדברי הרשב"א וא"א מורי הרשב"ץ אמת וזה שאם החטים הללו כו' יע"ש הרי דהשוה להרשב"א עם הרשב"ץ הנה כי כן הסיוע שהביא מס' מ"ח הוי סיוע שאין בו ממש שהרי עיקר דברי הרשב"ץ הוא בחשו' שהוא הלכה למעשה ותו לא הבינותי במ"ש שוב ראי' להרשב"ש בחשו' השוה אותם בדוחק גדול ע"כ המתבאר מדבריו דההשואה שעשה הרשב"ש הוא להרשב"א עם הר' מר אביו הרשב"ץ וליתא למה שהשוה הרשב"ש הוא להגאו' והריא"ג עם הרשב"א ואביו הרשב"ץ ז"ל וכמו שכתבנו לדבריו בהליא שעשה אותם לבתי כיחות ועו'למה כתב שהשוה אותם בדוחק לפי קצורי אין כאן דוחק ורואים הדברים למי שאמרן ופשוט

איך

שיהיה מן האמור ומדובר בזה הריאת לדעת דהמצות שבנ"ד מותרין הם לאוכלם בפסח בלי שום פקפוק וליכול וחדי דליכא למיחש למידי וכאמור

אף

אמנם עדין לא פלט דאיך אנחנו לא הייטינן לסברת הרי"ף ורבינו האיי גאון והרוקח והרב ג"ור בחא"ח כלל ד' סימן ט' דכולהו ס"ל דיש חשש חמוץ בלחות והם אמתני ותקיפי מגדולי המורים ז"ל ואני ההדיוט גם לזה אמינא דהדבר פשוט מלבד מה שכתבנו דהכל תלוי בשאיבת מים וכל דליכ' שום שאיבת מים לית לן שום חשש חמוץ בלחות אלא אפא"ל דהם חששו בכל ענין איכא למימר דמה שחששו המאורות הגדולים הללו מחשש חמו' היינו היכא דהוי הלחות בודאי אבל כשיש ס' אי זה הדבר בא מחמת הלחות או לא כנ"ד דאינו בודאי שהוא מחמת הלחות גם הם אזלין ומודו דליכא שום חשש המוץ דהוי ס' בדרבנן וכנז"ל וא"כ בנ"ד נמי שאינו בודאי דהקושי מאו הצרורות הוא מחמת הלחות הו"ל ס'דרבנן ולקולא ולרווחא דמילתא בזה נמי אית לן ס"ס ס' אי הוי מחמת הלחות או לא ואת"ל דהוי מחמ'הלחו' דילמא הלכה כלה ת דוב הפוסקי'דס"ל דהלחו' אינו מחמי'וכ"ש דפסק מרן כותייהו ולדידן דקבלנו הוראותיו בין להקל בין להחמיר כנודע לא נשאר לנו במה לחוש

באופן

בהא סלקינן ובהא נחתינן בלברי' אלו המעטים אשר זיכני ה'לכתוב בקס'ת נחוז"ה דהמצה דנ"ל מותר לאוכל'בפסח אך ע"כ היותר טוב אינו מן הדין שיזהר שלא יבא מהמצה הנז' תוך המרק וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות יאר פניו אתנו סלה ותוציאנו לרויה לעי"ת ונתבשר בשורות טובות נאו"ה בעי"ר המשתלח מעיר הקודש צפת את"ל הכותב וחותם פה מארסיליא יע"ע ביום י"ב ניסן מאי שתא ונוכה ונחיה ונירש טו"בה וברכה לחיי העולם הבא י לכ"ק לטף מדוכתיה ומקוה רחמי וחסדי הא-ל ולהוציא לאור משפט ומעשהו הצעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

סימן טז ה עומר

כתב

בספר ברכ"י א"ח סימן תפ"ט אות י"ל במי שכתב לחבירו באגרת בה"ש ימי הספירה ברים מילין טו"ב לספירה אי יצא י"ח בכתיבה זו וא"צ לספור עוד או דילמא צריך לחזור ולספור ואתיא בידיה ממ"ש מרן בש"ע סימן מ"ו דכותב בד"ת צריך לברך וה"ה בנדון זה דהכותב מנין א"צ מנין אחר לצאת י"ת וראיה זו דהתם דשאני התם דדרך הכותב בעת כתיבתו לבטא בשפתים כמ"ש רבינו יונה בר"פ היה קורא וז"ל כמו שזה ג"כ דרך הסופר בשעה שכותב לבטא בשפתים כו' יע"ש ומש"ה התם שכותב בד"ת ומנין למפיק בכתיבתו ד"ת מפיו אמטו להכי היובא רמיא עליה לברך שכיון שכותב איזה שיעו' מד"ת לא יבצר שלא יוציא בשפתיו אבל הכא בכתיב' הזמן קרוב הוא שלא הוציא בשפתיו כו'וכתב עוד מ"ש בכנ"הג בי"ל סי'ר"י בנשבע ע"י כתב מעשרה שליטים שאינו חייב לקיים שבועתו כו' והעלה דחייב לחזור ולספור בברכה יע"ש

ואנא

בריה קלה בתר שאת המ"ר כלחזי דבריו שגבו מתני ולא זכיתי להבינם במ"ש ומני'דמפיק בכתיבתו ד"ת לפי דבריו לו נמצא שאינו בודאי שהוציא מפיו ד"ת הנה כי כן איך יכול לברך הכותב בד"ת דהוי ספק ואיך מברך על הספק דס' ברכות להקל ולא עוד אלא שדבריו הם הפקמה שהביא מרבי' יונה שכתב שכןדרך הסופר בשעה שכותב לבטא בשפתים הרי דברור ליה שמדבר בשעת הכתיבה ותו דהכ"ל דבריו סתרי ההדדי שכתב שכיון שכותב איזה שיעור מד"ת לא יבצר שלא יוציא בשפתיו

מבואר

מדבריו אלו דקרוב לודאי הוא שמוציא בשפתיו וזה הוי כל בקר איכא מהזמנין שכתב ועוד יש לתמוה על דבריו במ"ש אבל הכא בכתיבת הזמן קרוב הוא שלא הוציא בשפתיו אמאי לא כתב דהוי קרוב לודאי ואי לא למסתפיקא אמינא שהוא בודאי דכשכותבין באגרת הזמן כיון שהוא דבר מועט אינם מוציאין שום דבור מפיהם וכמו שאנו מורגלים בזה והראיה שהביא מהנשבע ע"י כתב ולא ביטא בשפתיו הויא כראי מונק דלפק"ד אין דרך לנעות ימינושמאל ודבריו אמו"ץ דצריך לחזור ולברך

וראיתי

וראיתי בס' קול אליהו הא"ח סימן ל' שעמד על ספק זה וכתב וז"ל והנלע"ד להוכיח כן הוא מההיא דכותב בד"ת דצריך לברך ברכת התורה אע"ג דבמהרהר בד"ת פסק מרן ז"ל דלא יברך משום דהרהור לאו כדבור דמי בכותב בעי ברוכי ומוכרח דס"ל דכתיבה כדבור דמי ולדידי הפשוט מההי' דכות' בד"ת ושמוכרח דס"ל למרן דכתיבה הוי כדבור עהס"ר דליכא מהתם ראיה כלל ואין מכאן שום הכרח דס"ל הכי למרן ז"ל דהדהיה מבואר כנ"ל בדברי הרב מפ"הל חיד"א ז"ל דסייעתיה מדברי רבינו יונה הוי סיוע שיש בו ממש והיה הע"ל מה מהרב ז"ל דברי ר' יונה הללו ופשוט :

עוד כתב הרב ז"ל וז"ל ואדרבא מההיא דמפיהם ולא מפי כתבם איכא למגמר הפך דבריו שהרי בפ' מי שאחזו פרכינן לרב כהנא דאמר חרש שיכול לדבר מתו' הכתב כתבו גט כו' הרי אלו יכתבו ויתנו מדתניא אם לא יגיד פרט לאלם ואמאי יכול לדבר מתוך הכתב ומשני שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם כו' משמע דדוקא לענין עדות היא גזרת הכתוב ולא גמרינן מינה ואע"ג דלענין גט לא קי"ל כרב כהנא היינו משום דאשכחן ברייתא דקתני על שישמעו את קולו ודייקי' קולו נאפוקי מדרב כהנא ולא משום דגמרינן מעדות וכבר יראה הרואה להרא"ש ס"פ התקבל שכתב דהיינו דוקא לענין הסופר והעדים דבעינן שישמעו מפיו אבל האשה יכולה לעשות שליח קבלה בכתב יע"ש וכיוצ' בזה כתבו הרמב"ן והרשב"א והר"ן ז"ל בפ' התקבל במעתתא דאמרו וכן פסק מרן בסימן קמ"א שמעינן מכל זה דכתיבה ודבור כח הכל אחד וכן יש להוכיח מההיא דפ' האיש מקדש דמ"ג ע"א האומ' לשלוחו צא והרוג את הנפש כו' ואותו הרגת כו' למדנו מדברי שניהם דכתי' הוי כאומ' בפיו גם בתוס' פ"ד אחין כתיב בשם ר"ת דנוהגין לשלוח עדותן לב"ד באגרת כו' הן אמת דלא קי"ל הכי לענין עדו' כמ"ש מרן בח' עדו' סי' כ"ח היינו משום דבעדות בעינן מפיהם ממש אבל בעלמא כ"ע מודו דכתיבה הוי כדבו' ע"כ

והנה לפי סברתו דרצה להוכיח מדברי הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן ומרן בסי' קמ"א סי"ד ז"ל דכתיבה הוי כדבור יש להעיר עליו אמאי לא הוי ראיה יותר מפורשת ממ"ש מרן בא"ה סי' ק"ך ס"ה וז"ל ויש מכשי' במי שנשתתק לכתוב ולקתום על פי כתב ידו שיכתוב לסופר כתוב ולעדים התומו והוא שיהא דעתו מיושבת עליו ע"כ ודבריו נובעים מדברי הרמב"ם בפ"ב מה' גרושין ממימרא דרב כהנא יע"ש הרי להדיא דכתיבה הוי כדבו' אך ודאי דמוכרחין אנו לומר דמהתם ליכא למשמע מינה דכתי' הוי כדבור שהדבר פשו' דשאני במי שנשתת' להכשירו כתב ידו היינו טעמא משום ד במקום עיגון הקילו והשתא אמינא דהיא גופא שייך שפיר לומר בההיא דהאשה שיכולה לעשו' שליח ע"י כתב דהטעם הוי משום דבעיגונא הקילו כמבואר בש"ס ובפוסקים ואם כן לפ"ז ליכא ראיה מהתם כלל גם הראיה שהביא מפ' האיש מקדש מאותו הרגת בחרב בני עמון מדוד הע"ה דמשם הוכח דכתיבה הוי כדבור לקע"ד לא ניתן לראיה דשאני התם דאפשר לומר שהאגרת כתבה ע"י סופר שלו וגמנא דהוציא הכל מפיו ואפי' את"ל דדוד הע"ה איהו גופיה כתבה דלא רצה לגלות הדבר אפי' לסופר שלו כיון דכתיבת האגר' הוי לישנא אריכא לא יבצר שלא יוצי' בשפתיו דברים מרובים כמש"ל בכותב בדברי תורה וכיון שבשע' כתיבה הוציא דברים מפיו הו"ל כאלו הוא בעצמו דיבר ליואב ומש"ה נאמר עליו ואותו הרגת בחרב בני עמון אף שהיה ע"י כתב אבל היכא דכתב בכתב ידו ולא הוציא בפיו אה"ן דלא נחשב כדיבור א"כ לפ"ז אזדא ליה השתי ראיות הללו

ועוד דאם איתא להא דשמעינן מהראיות אלו דלכ"ע כתיבה הוי כדיבו' תיקשי ליה להעשרה שליטים שהביא הרב כנה"ג בי"ד כנ"ל מהנשבע ע"י כתב שאינו חייב לקיי' שבועתו דמבואר משם דלכתיבה לא הוי כדבור דהוי הפך דבריהם אלא ודאי דלדידהו כשיטא להו דמהתם ליכא שום הוכחה דכתיבה הכ"ל וכדברירנא

אכן בתר ההשקפה פורתא נראה דהרב ז"ל גופיה טמן ברמ'ז דליכא למילף מידי מהראיות הנז' דיל הדוחה לדחות וכמ"ש בעניותי שהרי בסוף פיסקא דדינא כתב הרב ז"ל וז"ל באופן דלע"ד הדבר ברור דכותב ד"ת צריך לברך ברכת התורה וממילא שמעינן למאי דאתאן עלה דכותב בימי הספירה בכתב היום כ"וך לעומר לפי פסק מרן ז"ל שוב אינו יכול לספור לכן ראוי ליזהר ע"כ , אמור מעתה מדלא הביא ראיה לפסק ההלכה רק מההיא דכותב בדברי תורה לוקא ולא כתב עפ"י כל האמו' מינה נשמע דכונתו פשוטה לו' דמהתם ליכא להביא שום ראיה אי כתיבה הוי כדיבור או לא זה נלפק"ד ופשוט

תו כתב הרב ז"ל וז"ל איברא מצינו להרי"ף ז"ל בפרק הגוזל קמא שכתב דאם כתב לו בכתב פקדון שיש לי בידך שלהנו ביד פלוני למאי דנהוג תגרי למעבד כדין שפיר דמי דמשמע דמדינא כתיבה לא הוי כאומר בפיו וכ"כ התוס' שם וכן נראה מדברי רש"י ז"ל אך הרואה יר' להרא"ש הקשה עליו דאמאי הוצרך טעמא לנהוג תגרי בלאו הכי נמי אם כתיבתו ניכרת שפיר דמי כמו

כמו שיע"ש זאת ועוד אחרת דאףלדברי הרי"ף ורש"י והתוס' איכא למימר דכתיבה הוי כדבור פה אלא למשום דסבירא להו דלענין לפטור עצמו מאחריות החפץ אינו נפטר אלא בדברו עמו פה אל פה שכתבו כן ולאו משום דכתיבה לא הוי כדבור לכל מילי ע"כ ופליאה דעת ממני איך כתב גלעת הרי"ף דמדינא כתיבה לא הוי כאומר בפיו שהרי דברי הרי"ף ברורי' בטעמ' דאפי' אי כתב ידו הוי כאומר בפיו אי לאו דהוי מנהגא היכא דשלחו הנפקד לנפט' מאחריו' ואי לא רצה לשלחו אפי' דכתב לו המפקיל וכתיבתו ניכרת לא כייפינן ליה והטעם הוא משו' דצריך הרשאה כדי שיכול לכוף להנפקד אבל בלא הרשאה אפי' שבא בכתב ידו מהמפקיד אינו יכול לכופו אם כן לפי זה ליכא למשמע מיניה אי כתב ידו חשיב כדבור או לא דהכל תלוי בהרשאה כך אמרתי מסברתי אחרי כן והאלהים אנה לידי מצאתיהו כגמתיהו כן בהדיא בתשובו' הרדב"ז ח"ה סי' ב' אלפים קס"ז וז"ל על ר' שיש לו פקדון ביד ש' ור' בעיר אחרת ומכר הפקדון ללוי ושלח כתב ידו לש' שיתן הפקדון ללוי שהוא שלו אם יכול לוי לכוף את ש' לתת לו הפקדון הואיל וכתב ידו של ר' מתקיים תשו' אין יכול לכופו שיכול לומר לו על אתביא הרשאה וכ"כ הרמב"ם פ"א מה' שלוחין ושותפין וז"ל ר' ששלח כתב לש' ואמר לו מנה שיש לי בידך שלחהו לי ביד לוי אם רצה לשלחו אינו חייב באחריותו בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון והוא שיכיר שהיה כתב ידו כו'

וכזה הורו רבותי והם הרי"ף והר"ר יהוסף ן' מיגש וכתב הרי"ף דהכי שדרו ממתיבתא מכא מנהג התגרים ומנהגא כי האי מנהג הוא כלומר מנהג הוא לשלוח ולפיכך פטור אבל אין מנהג לכוף את הנפקד אלא ע"י הרשאה וזהו שכתב רבינו אם רצה לשלחו מכמ' דברצון הנפקד הדבר תלוי וגדולה מזו פסקו כרבא דאמר שליח שעשאו בעדים לא הוי שליח וכתבו הרמב"ם פ"ג והדבר ברור דעדי' עדיפי מכת' ידו ואפי' הכי אינו שליח עד שיבא בהרשא' כו' עכ"ל

הראת לדעת שכתב בדעת הרי"ף והר"י ן' מיגש והרמב"ם דאפי' דנהיגי התגרים כן היינו היכא דרצה הנפקד לשלוח הפקדון אבל היכא דלא רצה לשלחו אינו יכול לכופו אם לא שיביא בהרשאה נמצאת אתה למד דכתב ידו אפי' שמכירין אתו לא מעלה ארוכה אלא הכל תלוי בהרשאה אם כן הדבר ק' איך כתב דמשמע מדברי הרי"ף דמדינא כתיבה לא הוי כדבור דלפי האמור לא נפק"ל מידי מדברי הרי"ף ודעימיה אי כתיבה הוי כאמירה או לא וכמדובר ، ואו יש לתמוה על הרב ז"ל במ"ש אך הרוא' יראה דהרא"ש הקשה עליו כו' דכוונתו לומר כיון דהקשה לדבריו הו"ל דברי הרא"ש ז"ל עיקר דילפינן מדבריו דכתיבת הוי כאמירה והנה לאלבל דמדברי הרא"ש ז"ל ליכא למשמע מיניה אי כתיבה הוי כדבור או לא דלא בא ללמדנו דבר זה כאשר ירא' המעיין ישר יחזו פנימו אף ג"נ דאנכי לא ידעתי איך עלה על דעתו לדחות דברי הרי"ף מכח קו' הרא"ש וכי בשביל איזה קושיא שמקשין על הראשונים ועל האחרונים נידחה קרו לה לסברתו דאכי' אית להו איזה קושיא מ"מ הסברא במקומה עומדת דלכל קושיא יש להו תירוץ ואפי' אם לא ימצא כעת תירוץ לקושיא אפי"ה לא דחינן סברתו ، וכאשר כתוב בספרי הפוסקים וכמדומה לי שכבר כתוב אגלי במקום אחר דמכח קושיא לא דחינן סברת הפוסקים ויכול לומר קי"ל כאותה סברה אבל אין הספרים מצויין אצלי ואין הפנאי מסכי' עמדי לראות איה מקומם

אחרי כן ראיתי בדברי הרב ז"ל גופיה שם בק"א בחי"ל דכ"ח ע"א שכתב וז"ל ואנא דאמרי דאף אם היה מקשה עליה' קושיות חזקות מהש"ס לא הוה משגחינן בהו וראוי לנו לבטל דעתינו מפני דעתם הרחבה כו' ע"כ הרי דאיהו גופי' כתב דלא דחינן שברתם מכח קושיא וכ"ש לפי קצורי ללפום מאי דאמרן מדברי הרדב"ז מצינן לתרץ הקושיא מהרא"ש והוא דמאי דהוצרך הרי"ף טעמא לנהוג תגרי למדנו דאם רצה הנפקד לשלוח הפקדון דנפטר מאחריות ואם לא רצה לשלוח אפי' דכתיבתו ניכר' לא כייפינן ליה דלא נהגו לכוף רק כשיבא בהרשאה דאז הוי מדינא ומש"ה הצריך לטעמא דתגרי זה נראה כעת לומר בדעת הרי"ף ז"ל

זאת ועוד אחרת תמיהא לי מילת' טובא במ"ש הרב בסוף דבריו דאף לדברי הרי"ף ז"ל ורש"י ותוס' כו' דלענין לפטור עצמו מאחריות ההפץ אינו נפטר אלא בדברו עמו פ"אפ ולא הבינותי היכן מצא בדברי הרי"ף דצריך לדבר פ"אפ כדי לפטור ואדרבא מדברי הרי"ף שמעינן כל בתר איפכא דס"ל דלא בעינן שידבר פא"פ שהרי אי לא הוה בעי' מדינ' שיבא בהרשאה היכא שבא בכתב ידו מהמפקיד וכתי' ניכרת היו כופין לנפקד בכתי' מהמפקיד נמצא דאף שלא דיבר המפקיד עמו היה נפט' מאחריו' וזה ברור ופשוט ועה"סר שדבריו אלו לא ניתנו ליאמר ודוק

ולכל הדברות ולכל האמירות אנא בריה קלה אמינא ולא מסתפינא הגם שאין דברי מכריעות שהדין דין אמת כמ"ש הרב מפ"הל והדרו חיל"א ז"ל דאף שכת' באגרת מנין הספירה דיחזור לספור ובברכה שהדבר ברור כשמש דבכל יום עובה עלינו דכתבינן פרט הימים והשנים בלי שום דבור ואין הבהיגה בבעל הנסיון וכיון דלא הוציא מפיו שום מנין לית דין צריך בשם דיחזור לברך ותל"מ גאו"ה

מרדכי אשיאו ס"ט

סי' יז ה פורים

חזי הוית בס' עינת אליהו הנד"מ תמס ממהר"א ישראל בסי' ל"א וז"ל נסתפק' במי שאסר עצמו תפ' והירע שנמנאו שניהם ביום פורים בעיר אחד הם לבדם ולא היה שם איש יהודי אחר היאך יעשו במצות משלוח מנות ויראה לע"ד דישלח לו מנות וכשמהזיר אותם לו הרי יצא י"ח ונלמד ממ"ש מור"ם ז"ל ס"סי תרנ"ה דאם שלח לו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא ע"ש וה"ה נמי בנ"ד ופשוט איברא דהפר"ח כתב תימא דמנין לו זה והרואה יר' דהיא תשו' הריב"ש והזכירה מור"ם בסי' תרנ"ו דין ו' בדין אבל יע"ש

ואנא בריה קלה אהס"ר מה שרצה ללמד מד'מורם לא ללמד על עצמו יצא דגבא טורא בנינו דיכו' אנו לו'דטעמו של מור"ס דכת'דיצא י"ח משו'כיוןדהיה יכו' לקבל אם היה רוצ' לקבל הו"ל כמי שאמר הריני כאלו התקבלתי ומש"ה יצא י"ה וכמ"ש בנדרים כ"ח מ"ז וז"ל האו'לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אינך בא ונוטל לבניך כור א'של חטין כו'הר"ז יכו' להפר את נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי זהו כבודי וכתב הרמב"א ז"ל הטעם דבקיום המעשה שייך למי' הריני כאלו התקבלתי שאפי' הוא מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו אף מעכשיו יכול לומר לו הריני כאלו נתקבלתי והחזרתיך דאפוכי מטרתא למה לי ע"כ

הרי מבואר כיון דהיה יכול לקבלם יכול לו' כאלו נתקבלתי מה שאין כן בס' דידיה דאסר עצמו מזה השולח לו המנות נמצא דלא יכול לקבל שום דבר מהאיש הלזה כדי שנא' דמה שהחזירם הו"ל כאומר כאלו התקבלתי או מחלם לו דזה אינו דהעיקר חסר כיון דקבלה ליכא דהיינו שאינו יכול לקבל שום דבר מזה השולח המנות משום דאסר הנאתו עליו ואיך יכולנא למימר דיצא י"ח זאת ועוד אחרת דלא דמי כעוכלא לדנא מ"ש מור"ם ז"ל לנדון שלו דמ"ש מור"ם דאם לא רצה לקבלם או מחלם לו דיצא היינו טעמא דזה המשלח שלח המנות מרצונו הטוב מתנה החלטית אלא דזה לא רצה לקבלם משא"כ בנדון שלו שזה המשלח כששלח לו המנות לא הוי אלא מעשה קוף בעלמא יען יודע בעצמו שהאחר אינו יכול לקבלם והו"ל כאלו לא יצאו המנות מרשו'המשל' א"כ היכי מצינן למימר דיצא י"ח מצות משלוח מנות דנשלמא אם שלחם אדעתא שהאחר מקבל אותם ויאכל והדי או אמרינן אפי' דלא קבלם יצא י"ח וכדעת מור"ם ז"ל אבל כשמעיקרא לא שלחם אלא אדעתא שיחזרו לו שזה יודע שהאחר אינו יכול ליהנות ממנו והו"ל מתנה ע"מ להחזיר וכבר כתב בס'ברכ"י שם סי' תרנ"ה אות ה'לדע'הפר"ח בטוב טעם דבמנות לא מהני מתנה ע"מ להחזיר וז"ל או מוחל לו כו'כת'הפר"ח תימ'מנין לו זה שמעתי מקשי' להפר"ח גופיה בי"ל סי' ס"א ס"ק מ"ג כתב דאם הכהן מחל לו המתנו' יצא ונראה לי דהכא טעמא כמ"ש הרב מ"הל שיאכלו בסעודה ולפי זה במתנה על מנת להחזיר אף דבעלמא הוי מתנה הכא לא יצא כמ"ש האחרונים ומשום הכי סבר הרב פר"ח ז"ל דאם מחלם לו לא יצא אבל במתנו' כהונה דמתנה על מנת להחזיר בהם שמה מתנה ויצא ה"ה דאם מחלם יצא כו'וזהו דעת הפר"ח עכ"ל הרי מבואר נגלה דבנדון שלו כיון דמעיקרא לא שלחם ההלטות לא יצא י"ח

ועוד קשה לי ודבר תימא הוא איך כתב ויראה לע"ד דישלח לו מנות כו' וכשמהזיר אותם לו כו' והרי בשעה שזה שולח המנות לזה שאסר הנא'ממנו עובר משום לפני עור לת"ת דאפשר שזה המקבל יסבור כיון דחבירו שלח לו בודאי שהוא מותר ליהנות ממנו כיון דהוי דבר מצוה וזה אינו דזה המקבל אינו יכול ליהנות ממנו דהיינו מהמשלח בשום אופן כלל הא ודאי לדידי הוא כלא א"כ ע"פ הדברים האלה בנדון הרב לא יצא י"ח מנות דהו"ל כאילו היה הוא יחידי במקום ההוא ופשוט

ומ"ש הרב ז"ל איברא דהרב פר"ח ז"ל כתב תימא דמנין לו זה והרואה יראה דהיא תשובת הריב"ש כו' ואנכי לא הבינותי מה הקשה להרב פר'ח דזה הוי תשובת הריב"ש וכי הרב פר"ח לא ראה דברי מור"ם בסימן תרנ"ו שהוא מתשו' הריב"ש אבל הרב פר"ח מקשה בכח אף לדברי הריב"ש דזה מנין לו וכן דרכו מהרב פר"ח בכמה דוכתי שכותב בקצ'ר אמיץ ודוק

תו נסתפק הרב שם במי שאסר הנאתו על כל ישר'היאךיעשה במצו' משלוח מנות ופשיטא ליה דיבואו ויטלו ממנו בע"כ ואתייא בידיה ראיה ממתני'פ"א דנדרי'מ"ג קונסכהני' לוים נהנים לי יטלו על כרחן ע"כ ופסקה הטור ומרן בי"ד סי' וכ"ר יע"ש הרי דתרומו' ומעש' הוא חייב ליתן לכהנים ואמרינן דיטלו בע"כ ויוצא י"ח ה"ה נמי בנ"ד דהחיוב הוא לשלוח ויבואו ויטלו ממנו בע"כ ויוצא י"ח אלא דעדין יש לבעל דין לחלוק ולומר דשאני התם דהוי מן הכהנים ושאים כהנים לבא וליטול אותם בע"כ אבל הא"ן הכא בנ"ד דהמתנות אינם שלהם מי זה אמר דיבואו ויטלו ממנו בע"כ וצ"י ע"כ

ולדידי המעט הוא אינו צריך שום ישוב וראיתו היא ראיה מעליא והוא עכ"י מ"ש בעניותי במ"א בענין מצות נ"כ דלדעת בעל הערוך והרמב"ם והר"ן ז"ל דאף במצות מל"ם כייפינן ליה על שיעשה המצוה הנה כי כן בנ"ד נמי דמצות משלוח מנות שהיא מל"ם אנןדידעינן שזה אסר נכסיו על כל ישראל

בלי שיקיים המצוה אמרינן לאיזה אנשים או איש אכלו ותקחו מזה האיש מנות נע"כ והוי דומה כההיא דתרומו' כאמר יאכו כל היכא הולך ונמצא דמקיים זה מצות מנות זה נלע"ד .

עוד נסתפק שם הר'ז"ל גמי שאמר לשלוחו הילך מנות אלו ותשלח אותם לפ' ולפ' והלך השליח למלאכתו ואח"ך בא השליח ולא מצא לא את השליח ולא את המנות מי אמרינן חזקה שע"ש ובודאי דשלחם ויצא י"ח או דילמא לא שלח להם כלום כיון דהלך הלך לו ולא קיים מצות משלוח מנות וצריך לשלוח פעם אחרת ויראה דלא קיים והא ודאי צריך לשלוח פע"א ואילו מ"ש הרמב"ם בכ"ד דתרו' האומר לשלוחו צא ותרום והלך לתרום ואינו יודע אם תרם או לא נמצא כריו תרום אין חזקתו תרום שאין אומרים חזקת שע"ש להק' אלא להחמיר ע"כ והריב"ה בי"ד סימן של"א הביא דברי הר"ש הללו וכתב אח"ך אבל הר"ש כתב דאפי' בשל תורה סמכינן אשליח ע"ש כו' ומרן ז"ל בש"הק הביא לדברי הרמב"ם זולתו והרב המפה הביא דברי הריב"ה הללו נמצא שהדבר תלוי במחלוקת ונין לסברת הר"ש ובין לסברת הריב"ה ז"ל בנ"ד לא יצא זה י"ח דהא לסברת הר"ש לא אמרינן חזקה שע"ש אלא להחמיר ולא להקל ולסברת הריב"ה ג"כ לא יצא י"ח דהרי כתב דאם אינו ידוע לו שתרם לא יסמוך אשליח וה"ה נמי בנ"ד דחייב לשלוח פעם אחרת על"ד

ואנכי הזון הרבתי ועמו הס"ר מאי דפשיטא ליה דלכ"ע לא יצא י"ח משלוח מנות וחייב לשלוח פע"א לדידי פשיטא לי דלכ"ע יצא זה י"ח מנות ומדבריו נר' שלא עמד בענין כדרכו דרך הקדש דאיך לא עלה על זכרונו למאי דמייתי בידיה הוא ממאי דאפליגו בעירובין דל"ב ר' נחמן ורב ששת דר"ן סבר בשל תורה אין חזקה שע"ש ובשל סופרים חזקה שע"ש ור"ש סבר אחד זה ואחד זה חזקה שע"ש והרי"ף והרמב"ם ור"ח והרשב"א פסקו כר"ן ור"ש הזקן ור"י והרא"ש פסקו כר"ש וכל זה אינו אלא בד"ת אבל בשל סופרים אפי' ר"ן יודו' דחזק' שע"ש ואין צריך לשואלו וכמ"ש בעירובין דל"א ע"ב נתן את העירוב לפיל או לקוף והוליכו אין זה עירוב ואם אמר לאחר לקבלו הימנו הרי זה עירוב ופריך ודילמא לא מקבל ליה מיניה ומשני א"ר יהיאל חזק' שע"ש ופסקו הטור ומרן בש"הט א"ח סימן ת"ט ס"ח ע"ש . הרי דקי"ל דחזקה שע"ש אפילו לקולא וה"ט משום דעירוב אינו אלא מד"ס ובמילתא דהוי מד"ס סמכי' אחזקת ש"עש וכן מצאתי הדבר מפו' שם בעירובין בש"הג שהביא לשון ריא"ז וז"ל ואפי' שלח לו עירו' ע"י הקוף וראה שהקוף הוליכו אצלו הר"ז סומך על אותו שיערב הואיל שעשאו שליח וכן בכל דבר שהוא מד"ס ראוי לאדם

לסמוך על שלוחו ואעפ"י שלא הודיעו השליח שעשה שליחותו אומרים חזקה שע"ש אבל בדבר שהוא מ"הת כמו אם אמר לשלוחו לעשר פירותיו אין אומרים חזקה ש"עש ואין סומך עליו עד שיודיענו שעשה שליחותו עכ"ל .

הרואה לדעת מהש"ס ומדברי הראשונים דבדבר מד"ס אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו וכעת לא מצאתי חולק ע"ז א"כ לכ"ע כיון דמצות משלוח מנו' הוי מד"ס בודאי דסמכינן על השליח שעשה שליחותו ואין אנחנו צריכין לידע אי עשה שליחותו או לא ובנדון שלו גם כן יצא זה י"ח ממצות מנות הא ודאי לפי עונם הו'ד רבנותו הוא כלא . ודבריו לא יכולתי להולמם ולא שמיה מתיא כל מה שהביא והוא פשוט

וחזיתי גם' קהלת יעקב דקנ"ד ע"ב שכ' בענין חזקה שע"ש ובתר דהביא ההיא דעירובין נתן את העירוב לפיל כו' ומפ"ק דנזיר די"א האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם כו' ומפ' התקבל דס"ד כו' כתב וז"ל ולפי זה צריך לו' דההיא דעירובין דקי"ל חזקה שע"ש אפי' לקולא היינו משום דעירוב הוי מדרבנן דבמילתא דהוי מד"ס סמכי' אחזקת שע"ש דאי נמי לא עביד לא המי'איסו' ע"כ ואשתמיט מיניה מ"ש בש"הג כנ"ל מ"מ הרי נתן טעם דבדרבנן אמרינן חזקה שע"ש והיינו טעמא דאיסוריה לא חמיר אך דבר תימא הוא במ"ש ולפ"ז צריך לומר דההיא דעירובין כו' דמריהוט לשונו נר' כאלו חדשו הוא מגי' דבמילי דרבנן חזקה שע"ש והרי הוא מפו' ומבואר ביות' בלשון ריא"ז ז"ל וכאמור

וראיתי בס' מחנה אפרים בה' שלוחין סי' כ"א אי חזקה שע"ש בשל תורה דר"ן סבר דאין חזקה שע"ש ורב ששת סבר דאפי' בשל תורה חזקה שע"ש והרמב"ם ור"ת פסקו כר"ן וכו' והוזרני לעיקר הדין דנר' דהשתא בזמן הזה אינה לתרומה אלא מד"ס וכת"ב הרמב"ם נהאה דסמכינן אחזקת שע"ש ומןהקימה על הרב ש"ע דאחר שפסק דתרומה בזמן הזה מד"ס אמאי פסק דאין חזקתו תרום ואע"פ דאיכא רבוותא דסברי דתרומה בזמן הזה דאורייתא מ"מ יראה דבנ"ד סמכינן אחזקת שע"ש דאיכא כמיתר דע"כ לא פליג רב נחמן אלא בעושה שליח ואומר צא ותרום לי דמצא לא תרם אבל באומר לו אני מעשר על ידי שזה הבטיחו להברו לעשר ע"י אפשר דאפי' ר"ן יודה דסמכינן עליה בעשאו דשליח ימר' לא יעשו עולה כו' ע"כ הרי שכ' בפשיטות דבמילי דרבנן סמכי' אחזק' שע"ש אבל לע"ד נראה להליץ ולתרץ בעד מרן הקדוש ז"ל וליכא עליו שום תימה והוא במה שראיתי בס' ארעא דרבנן בסו' אות רכ"ה שהביא מהרב מ"ל בכ"ד מה' בכורות וז"ל וכתב עוד הרב ז"ל דהא

דהא דלרב נחמן מחלקי' בין איסורי תורה לבין סופרים היינו דוקא בדבר שאין לו עיקר מ"הת אבל דבר שיש לו עיקר מ"הת אף שאין איסו' מדברי סופרים ד"ת יש לו ולא סמכינן אחזקת שע"ש ואייתי מתניתא בידיה יע"ש ומרן בש"הט י"ד סימן של"א סי'ק"ב פסק וז"ל אבל המעשן את הפירות על שהכשירן הרי זה ספק ע"כ והוא בעיא בירושלמי בכ' הנולד מן המבושל ולא איפשיטא אי הוי בכלל מבשל שאמרו חכמי' דקובע למעשרו' ע"ש ומדפסק לחומר' מוכח בהדיא דס"ל אף דתרומו' ומעשרות בז"הז דרבנן והו"ל כספק ככל ס'דרבנן ולקול'מ"מ כיון דתרומו'ומעשרו' עיקרן מ"הת כדברי תורה דיינינן להו והו"ל כספיקא דאורייתא ולחומרא ומש"ה פסק כאן לחומר'ותבלין מצאתי באר'ע'דרבנן כסו'או'הרכ"ש שהביא מהרב מ"ל ז"ל לספיקא בתרומה עצמה אף שהיא מדרבנן כד"ת לגין אותה נגמרי וכתב ז"ל ויש לפשוט מדבריו דמיקרי עיקרו מ"הת ע"ש

והשתא אתה תחזה לפ"ז דברי מרן הקדוש בש"הט עלו על נכון דס"ל אף דתרו'ומעשר בז"הז דרבנן כיון דעיקרו הוי מ"הת כד"ת דיינינן ליה וס"ל ג"ך נענין הזקה שע"ש לדבר שיש לו עיקר מ"הת לא סמכינן אחזקה שע"ש וכמ"ש הרב מש"ל כנ"ל ומש"ה פסק דאין הזקתו תרום ושרה מהר תמיהתו מעליו ופשוט

אכן דבר תימא הוא מהרב מח"א ז"ל אמאי הקשה קושיא הלזו למרן דוקא והרי דעת הרמב"ם ודעימיה ז"ל ס"ל דתרו' ומעשרות בז"הז מד"ס והרמב"ם פסק גם כן דאין הזקתו תרום וכר"ן וכמו שהביא איהו הסני דינין מהרמב"ם א"כ הו"ל להרב להקשות להרמב"ם ודעימיה דס"ל דתרו' בז"הז דרבנן ופסקו ג"כ דאין הזקתו תרום כר"ן דבדידהו נמי שייך הקושיא עצמה שהקשה למרן הא ודאי תימ' רבתי

נמצאת אתה למד דלדעת מרן דבדבר מדרבנן שעיקרו מ"הת לא אמרי' ס' דרבנן ולקולא אלא הוי ספיקא לחומר'ואף ג"ז דאזלינן לחומרא אף נגד חזקה וכאמור וכן ראיתי בס' קהלת יעקב דע"ה ע"ד אות ר"ל כתב וז"ל ועתה מצאתי בתשו' מהרשד"ם י"ד סימן קל"א שכתב דמילתא דרבנן די"ל עיקר מ"הת ספקו להחמיר ועיין במ"ש בריש אות זה בשם המאור דנראה דס"ל דכל שעיקרו מ"הת ספיקו להחמיר ע"כ ולא עלה על זכרונו דמרן ז"ל קאי כוותייהו דאי לת"ה בדעת מרן דדבריו סתראי נינהו שהרי בס' י"ס באות תרל"ד בבעיא דלא איפשי'בדרבנן אזלי'לקולא וכתב וכן תמצא למרן הכ"מ ספ"ט מה' ס"ת ובפ"א מה' ציצית יע"ש הרי דס"ל למרן דבעיא דלא איפשיטא במידי דרבנן דאזלינן לקולא והוי הפך ההיא דפסק במעושן דהוי בעיא דלא אפשיטא ופסק לחומר'

אלא דמוכרחין אנו לו' בההיא דמעושן שהוא תרומה והוי עיקרו מ"הת משו"ה פסק לחומרא ומ"ש בה' ס"ת וציצית לא הוו עיקרן מ"הת כאשר יראה הרואה

אמנם עדין לא אי פרק מחולשא מת"ש מרן בש"ע י"ד סי' פ"ז ס"ו המעושן והמבושל בחמי טבריא אין לוקין עליו וכתב הש"ך מיהו איסורא איכא הרי דפסק שם לחומרא אף דלא הוו עיקרו מ"הת דמוכח מזה דלא שאני ליה בין שהוא עיקרו מה"ת לבין שאינו עיקרו מ"הת אלא דגם לזה נראה לפק"ל לומר דהדבר פשוט דלעולם מרן ס"ל דיש חילוק בין עיקרו מ"הת לשאין עיקרו מ"הת והתם אית ליה טעמא אחריתי לפסוק דהיינו כמ"ש הרדב"ז ז"ל בח"א סימן רנ"ז ובמודפסות סימן ר"ה והרב מהרשד"ם חא"ה סימן קפ"ה דלא אמרי'ספיקא דרבנן לקולא אלא בדבר שהספק נכל מעצמו דלא ידעינן היכי הוה עובדא אבל היכא שהספק נולד מחסרון ידיעתנו וכל מה שנשאר בתיקו הוי מהסרון ידיעתנו בכה"ג לא אזלינן לקולא וכתב הרדב"ז וזה נכון ומוסכם עכ"ל הנה כי כן מרן ז"ל מאי דפסק שם בסימן פ"ז לחומרא טעמו הוא דהספק הוא מחסרון ידיעתינו דהוי בעיא דלא איפשיטא וכמ"ש הרשד"ם והרדב"ז ז"ל וזה נלע"ד כעת דאנא יתיבנא בלי ספרים ודוק ׃

ואולם מדי עוברי ראיתי אחרי רואי שם בס'יד מלאכי בסוף דבריו שכתב וז"ל לכן היותר מכוון לפק"ד הוא שהרא"ש ז"ל וסיעתיה סמכו עצמם אמאי דאיתא בס"פ ג' שאכלו דב"א שע"א א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראשוני'שלו שמאל מהו שתסייע לימין א"ר אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא אפשיט' להו אנן נעביד לחומרא וכמו שרמז הרב חוות יאיר בכלליו בנסי'נ"ד ע"כ והאי סוגיא הוי סייעתא למ"ש הרדב"ז ומרן ומהרשד"ם ז"ל אלא דאיכא לאתמוהי על הרב י"מ כיון למנא סוגיא מפורשת בבעיא דלא אפשיטא אף במידי דרבנן ספיקא להחמיר אמאי לא נתעורר מהאי סוגיא להקת הסוברים דבבעיא דלא אפשיטא במידי דרבנן דאזלינן לקולא וזו הסוגי'הוי הפך לבריהם ופסקה הרי"ף ומרן בא"ח סי'קפ'ג ס"ד ׃

שוב האיר ה'את עיני וראיתי בחידושי אנשי שם אבר סביב הרי"ף שהביא משם חדושי בעל חומת ישרים על מ"ש הרי"ף אנן נעבי'לחומרא וז"ל אעפ"י דהוי ספקי דרבנן מיהו להידו'מצוה האמור דעביד לחומרא אי נמי משום דעיקר הדור מצוה דאורייתא היא דכתיב זה אלי ואנוהו ודרשינן התנאה לפניו במצות מ"ר אב"ד ז"ל ע"כ הרוא'יראה דנרגש על הרי"ף כמ"ש בעניותי דאיך פסק בבעיא דלא אפשיטא במידי דרבנן לחומרא הפך מ"ש הרי"ף ז"ל גופיה בפרק במה אשה וכמו שהביאו הרב יד מלאכי שם בראש דבריו אלא דתריץ דהכא הוי עיקרו

מה"ת ומש"ה פסק לחומרא ומ"ש בפ' במה אשה איירי דאין לו עיקר מה"ת הרי דהרב תמת ישרים כתב משם רבו בדעת הרי"ף ז"ל דבמידי דרבנן דאית ליה עיקר מה"ת נקטינן בס' להחמיר וכגון דא מוכרחים אנו לומר בדעת מרן הקדוש ז"ל וכנ"ל באופן דמצאנו ראינו להרי"ף ובע"ת ישרים ורבו ז"ל דקיימי בשיטת הסוברים בבעיא דלא איפשיטא במידי דרבנן שעיקרו מה"ת דספקו להחמיר וזה הוי סייעתא לבעל המאור ומהרש"ל ז"ל ואי לאו דמסתפינא דיתיבנא בלא ספרים הוה אמינא דכ"ע מודו בזה יען צריך להזות כל מה שהביא בס' י"ת בבעיא דלא אפשיטא במידי דרבנן דס' להקל אם אין להם עיקר מן התורה ופשוט •

עוד ואת יש קצת תימא על הרב מח"א ז"ל דעדיפא מינה הו"ל להקשו' למרן ז"ל דהוא פסק בש"ע א"ח סימן ת"ט ס"ח בשולח העירוב ע"י חש"ו או ע"י הפיל והקוף ואמר לאחר לקבלו דחזקה שע"ש וביו"ד שם בענין תרומה פסק להפך דאין חזקה שע"ש אלא ודאי דהאמת יורה דרכו דלית לן לאתמוהי שום תמיה למרן דשם בתרומה הוי עיקרו מה"ת וכמדובר

אשר ע"פ הדברים האלה יתורץ מאי דהוה קשה לי על מ"ש שם בסוף דבריו בס' עוגת אליהו וז"ל וכן יש ללמוד למי שאמר לשלוחו בדוק לי הבית פלוני שהוא נצרך לבא שם בתוך הפסח אי אמרינן חזקה שע"ש או לא נלמד מכאן ועיין להרב מהרח"א בס' הבהיר מ"ך בה' פסח לסימן תל"ז ס"ד כתב כן ע"ש ויעלוז לבי עכ"ל • ודבריהם מבוארים דגם בבדיק' חמץ לא אמרינן חזקה שע"ש וכפי מה שהיה רשום בזכרוני מימי חורפי דבדיקת חמץ היא גופא הוי דרבנן וכדאיתא בפ"א דפסחים ד' יו"ד ובס' ב"ל א"ח סימן קנ"ח ע"ש והרי במידי דרבנן אפי' ר"ן מודה דחזקה שע"ש כנ"ל ואיך כתבו בפשיטות דלא אמרינן אכן המתא לעשות כאל דראיתי בהר"ן ז"ל בריש פסחים דבדיקת חמץ עיקרו מה"ת ע"ש א"כ הגם דהוי מדרבנן כיון דיש לה עיקר מה"ת לא אמרינן חזקה שע"ש ואזלינן לחומרא האמת אתם מהרבנים טובים השנים ז"ל אבל ראיתי שם במ"ק שכתב וז"ל וא"ת דתנן פ"ג דעירובין השולח עירובו ביד חש"ו אינו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב ופירש בש"ס אף שלא ראינוהו שקבלו אמרינן חזקה שע"ש אפי' לקולא כו' ע"כ •

והדבר תימא איך כתב אף שלא ראינוהו שקבל דזה אינו למ"מ בעינן שראינוהו שקבלו וכמ"ש שם בעירובין וכ"כ ברע"ב שם במתני' וז"ל ואם אמר לאחר כשר לקבלו מן הפסול ויוליכנו הכשר לסוף אלפים אמה הרי זה עירוב ובלבד שיהא הוא עומד ורואה בשעה שהפסול נותנו ליד הכשר אעפ"י שאינו רואה כשהכשר מוליכו לחזקה שע"ש יע"ש וכן פסק בש"ע סימן ת"ט ס"ח ע"ש הרי מבואר דבעינן לראות אם קבלו האחר הכשר הא לא"ה אינו עירוב והוי היפך דבריו וכדי להליץ בעד הרב ז"ל אפשר דט"ס הוא זה וצ"ל אף שלא ראינו שהאחר הניחו שם ודוק

תו כתב שם הרב מח"א ז"ל ואע"ג דאיכא רבוותא דסברי דתרומה בזה"ז דאורית' מ"מ נראה לכנ"ל שמכינן אחזקת שע"ש דאיכא למימר דע"כ לא פליג ר"ן אלא בעושה שליח ואומר לא ותרום לי דשמא לא תרם אבל באומר לו אני מעשר על ידי שזה הבטיחו לחבירו לעשר על ידו אפשר דאפי' ר"ן יודה דסמכינן עליה שעשאו דשארית ישראל לא יעשו עולה כו' והכי אמרינן בפסחים דצ"א מתני' דקתני מי שהיה חבוש בבית האסורים והבטיחו להוציאו שוחטין עליו ועל כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן שמא יביאו לידי פיסול כו' ואמרינן עלה משמיה דרבי יוחנן לא שנו אלא בב"הס של גוים אבל בב"הס של ישראל שוחטין עליהם בפ"ע מ"ט שארית ישראל כו' אלמא דאפילו בשל תורה סמכינן אהאי טעמא שהבטיחו והכי מפלגינן בירושלמי בפרק בכל מערבין ובפ' הזהב דמ"ט ע"א ג"ך אמרו משמיה דר' יוחנן אמר ליתן מתנה מועטת לחבירו אסור לחזור בו משום דשארית ישראל ומסיק שם דמהאי טעמא יכול לעשות בן לוי תרומות מעשר על מקום אחר דסמכא דעתיה על מה שהבטיחו אלמא דאפי' בשל תורה הרי זה סומך על מה שהבטיח לו חבירו לעשותו כו'

ואנכי ההדיוט אחרי נשיקת הרצפה המחוממתי על המרא' לפי הו"ד רבנותו מאחר דאיהו ניהו גופיה הביא הירושלמי מפ' בכל מערבין והרי עיקר שמעתי מהירוש' הנז' הוא בפ"ב דמעשר ופסקו הרמב"ם בפ"א מה' מעשר ה"ח וז"ל האו' לחברו הריני מעשר על ידך א"צ לעמו' עמו על שירא' אם יעשר אם לא יעשר ואם אמר בעל הכרי לחברו עשר ע"י צריך לעמוד עמו וכתב הכ"מ שהוא ירושלמי פ"ב דמעשרות והטעם כיון דהשלי' פתח לומר שהוא רוצה לעשר על ידו חזקה שליח ע"ש מה שא"כ כשלא פתח הוא ע"כ וכ"כ מהר"י קורקוס שם בפ"א וז"ל האומר לחברו הריני מעשר כו' ירושלמי פ"ב דמעשר רבי יוסי בשם רב ששת האומר לחבירו הריני מעשר על ידך אינו צריך לעמוד עמו פי' דכיון שהוא מעצמו אמר כן ודאי שיעשר אבל כשחבירו אמר לו עשר על ידי אע"פ שהודה צריך לעמוד עמו שמא לא יעשר דאפשר דלא בלב שלם הודה עכ"ל א"כ כיון דהרמב"ם פסק כהירוש' איך כתב אבל באומר לו אני מעשר על ידי שזה הבטיחו לחברו לעשר ע"י אפ' דאפי' רב נחמן יודה דסמכינן עליה שעשאו אמאי קאמר בלשון אפ' והרי כפי דברי הרמב"ם ומהר"י קורקוס והכ"מ נר' דכ"ע יודו בזה וליכא ספיקא כדי לומר בלשון אפשר

ועוד ואנכי לא ידעתי מה הוכח הוכיח מההיא שהיה הבוש בבית האסורים ומההיא דפ׳ הזהב דקיימי בשיטת הירושלמי והרי כל היאך הולך השכ״ל ויבין דהאי הנדונין שוים ורב המרחק ביניהם דהתם אנו מטעם שליחו׳ כלי שנאמר דכשהבטיחו חזקה שליח עושה שליחותו רק שהבטיחו לעשות עמו טובה להוציאו מב״הס או ליתן לו מתנה מועטת דבזה שייך לו׳ שארית ישראל כו׳ ומש״ה שוהשין עליהם ובן לוי יכול לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר משום דסמכא דעתיה שלא יעבור על דבריו ליתנו לאחר ושיהיה עליו תרעומת אבל בענין כשהבטיחו לחברו זה השליח מעצמו ליכא שום הוכחה מתלמודין לאי כלדברי הרב אמאי מהר״י קורקוס והרב כ״מ ז״ל כתבו להרמב״ם פסק את דינו מדברי הירושלמי לוקא לימרו מההיא דפסחים ומההיא דפ׳ הזהב ומהירוש׳ אלא ודאי דאינהו סברין דמתלמודין לא נפ״ל מידי היכא שהבטיחו לחברו לעשות לו איזה דבר בענין הזקה שע״ש וכמ״ש בעניותי והיותר קשה לי על דבריו הוא שדעתו דעת עליון דתלמודין עם הירוש׳ בחדא שיטה קיימי והנה אפי׳ לפי סברתו בההיא דפסחים ומפ׳ הזהב מדקתני שאמא שארית ישראל שמעינן דאפי׳ שלא הבטיחו מעצמו להוציאו או ליתן לו מתנה מועטת אלא ע״י סבקם ממש שיעשה לו טובה אפ״ה שייך שפיר לו׳ שארית ישר׳ לא יעשה עולה והירוש׳ קרי בחיל בענין השליח דיש הילוק בין כשפתח השליח לכשפתח המשלח ומנא דהירוש׳ פליג עם תלמודין ואיך מהתניהו בחדא מחתא דזה לא יתכן דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי דתלמודין מיירי בענין אחד והירוש׳ בענין אחר וראיה לדברי דאי הכי מ״ש הרב ז״ל רב נחמן דס״ל דבטל תורה לא אמרינן חזקה שע״ש אלא להחמיר הא מצינו לרבי יוחנן בההיא דפסחים ומפ׳ הזהב דאמר אפי׳ בטל תורה הזקה שע״ש אפי׳ להקל ולמה ליה לפלוגי עם רב ששת ובודאי ר״י ור״ן והלכה כר״י שהרי שמוא׳ הוא רביה דר״ן והלכתא כשמוא׳ לגבי ר״ן ושמוא׳ ור״י קי״ל דהלכה כרבי יוחנן כ״ש דהלכה כר״י לגבי רב נחמן ועיין בהאי כללא בס׳ יד מלאכי באות קס״א ותרע״ז וירוה את מאונך היוצא לנו מכלל דברינו למוכרחין אנו לומר דבתלמודין לית לן שום גלוי בענין כשפתח השליח או המשלח

ואף גם זאת לפום מאי דאמרן לפי סברתו תיקשי להרמב״ם איך פסק כהירוש׳ דיש חילוק כשפתח השליח לפתח המשלח הו״ל לפסוק כתלמודין דאפי׳ כשלא פתח השליח אינו צריך לעמוד עמו לראות אם יעשר או לא יעשר וכלל מוסכם הוא היכא דפליג הירושלמי עם הבבלי קי״ל כתלמוד בבלי וכמ״ש באורך בס׳ י״מ בכללי השני תלמודין יע״ש אלא ודאי מדחי׳ כהירוש׳ נר׳ בהדיא דס״ל דמתלמודין לא נפקל״מ לענין שליחות דהיינו שאינו מסוג השליחות אלא הוי סוג אחר ול״ן ס״ל למרן כ״מ ומהר״י קורקוס ז״ל כנ״ל

עוד כתב הרב וז״ל אבל עדיין נר׳ לחלק דע״כ לא סמכינן אטעמא דשארית ישראל כו׳ אלא במידי דאינו יכול לעשותו ע״י אחר או ע״י עצמו כההיא דחבוש וכן בההיא דכור מעשר יש לך בידי דכי האי דוקא כל שהבטיחו במתנה מועטת ה״ז סמכא דעתי׳ והשלי׳ ג״כ גמר בלבו דעליה דידיה סמיך ואם לא יעשה הוא לא ימצא אחר לעשות אבל במידי דשליחות דיכול לעשותו ע״י אחר או ע״י עצמו אין השליח חושש לעשותו דסבר דלא סמי׳ עליה המשלח ומתייאש לעשותו כו׳ ע״כ

המתבאר מדבריו בזה החילוק דר״ל דמההיא דחבוש ומפרק הזהב ליכא למשמע מנייהו לענין חזקה שע״ש הגם דשייך ענין שליחות ובתר שאלת המחילה כדת חילוק זה איני מכיר ולא הבינותי דהמסתכל יר׳ דבההיא דחבוש וההיא דהזהב לא שייך בהם שם שליחות כלל כנ״ל וא״כ איך כתב כל שהבטיחו במתנ׳ מועטת סמכא דעתי׳ והשליח ג״ך גמר בלבו כו׳ שליח מאן דכר שמיה והרי לא אמר ליה לא כור מעשר יש לך בידי והלוי סמך לדבורי׳ דנותן ועשאו תרומת מעשר על מקום אחר לא ידענא היכא רמיזא ענין שליחות לא בההיא דחבוש ולא בההיא דהזהב ודבריו צריכים אצלי תלמוד רב

תו כתב הרב ז״ל בסוף דבריו וז״ל אבל עדיין איכא למידק דאלו הכא בפרק הזהב סמכינן אטעמא דשארית ישראל אפילו במילי דאיסור תורה ואלו בפ״ב דקדושין דמ״ה ע״ב בעובדא דהוא אתר לקריביה והיא אמרה לקריבה פליגי בה אביי ורבא דרבא לא סמיך אהאי טעמא דשארית ישראל ולפי מה שמחלק הירושלמי שהבאתי אתי שפיר ע״כ ולפי קנורי ליכא למידק מידי דיכולין אנו לומר דרבא יסבור בההיא דהזהב מה דיכול הבן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר לא מטעם שארית ישראל אלא שכמו הוא דהוי במכירי לויה ומש״ה יכול לעשותו כו׳ וכמ״ש בשיטה מקובצת מציעא שם בסוגיין משם הר״ס שהביאוהו הרא״ש ע״ש א״כ לפ״ז סרה מהר הדיוק מהרב ז״ל ונלע״ד לאת טעם דרבא לא רצה לסמוך לטעמא דשארית ישראל יען כיון דאתמר שם בהזהב דאם נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת ורבא חייש כיון דלית ליה אלא תרעומת בעלמא אפשר דלא איכפת ליה משום שארית ישראל דדבר קל הוא ונותנו לאחר אף שכבר אמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי לזה נקט מטעם חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה דהוי חזקה אלימתא וכמ״ש התוס׳ ז״ל בכתובו׳ ד״ט ע״ב ד״ה לא דקא טעין דאלימתא האי

אי חזקה ואינו נאמן אפי' במיגו ע"ש ומש"ה בהר יותר מטעם חזקה זה נראה לע"ל כפוט

ומ"ש הרב ז"ל ולפי מה שמחלק הירוש' שהבאתי אני שפיר כונתו רצויה לו' כיון דההוא דאמר לקריביה והיא אמרה לקריבה היה ע"י שהכריחתו אשתו וכמ"ש רב"י שם נמצא דלא פתח השליח מעצמו משום הכי לא סמך רבא לטעמא דשארית ישר' ואתה תקנה לדבר זה הוא תימ' רבתי נכבד דההיא הוא אמר לקריבי' כו' לא נגע ולא פגע בסוג שליחות כאשר יחזה כל הישר הולך דכן הוא האמת אלא אף ג"ז כפי דבריו אלה נמצאת אתה למד דרבא קאי בשיטת הירוש' הנז' הנה כי כן אדרא קו' לדוכתיה אמאי מהר"י קורקוס ומרן כ"מ כתבו שדינו של הרמב"ם שרשו פתוח מהירוש' היה להם ליכתוב שהוא מבבלי ומירוש' אלא ודאי מדכתבו כן מוכרחים אנו לומ' דפשיטא להו דבתלמודין לא חילקו בין פתח השליח לפתח המשלח דהיינו דבזה לא גילו דעתם וכ"ש דבההיא דקריביה לא נכנס בסוג השליחות כדי לו' למהאי טעמא לא שמקרבא טעמא דשארית ישר' לפי זה כיון שבבבלי לא הוזכר ובירוש' הוא מפו' נקטינן כירוש' וכמ"ש ביד מלאכי בכלל הב' תלמודין אות ד' ע"ש ומש"ה כתבו השני מנורות הזהב מהר"י קורקוס ומרן ז"ל למקור דברי הרמב"ם נובעים מהירושלמי דוקא וכמדובר

ואולם יש להרגיש על הכ"מ ז"ל ממה שהביא בס' יד מלאכי שם באות ד' וז"ל אמנם ממ"ש הב"י סי' שמ"א ובב"ה שלו בח"מ סי' מ"ו משמע לש"ל דכל שלא חילקו בהכי בגמ' דילן משמע דלא ס"ל הכי וכ"כ הב"ח א"ח סימן קכ"ל ס"ז לדעת רש"י והתוס' יע"ש ואפשר דהנך רבוותא נמי מודו להב"י בהא דהא הב"י לא כתב כן רק על חילוק שחילק הטור מפני שהוזכר בירושלמי בדין שהוזכר בגמ' דילן דזה ודאי גרע טפי מאלו לא הוזכר כלל עיקר הדין בגמרתינו דכיון שכתב הדין ולא חילקו בו שום חילוק ודאי דלא סבירא להו ע"כ

היוצא מכלל דבריו בדעת מרן הקדוש ז"ל היכא דהביא בירושלמי ובבלי דין אחד ובירושלמי חילקו בו חילוק אחד ובבלי לא חילקו החילוק ההוא אז מוכחא מילתא דלא סבירא להו לתלמודין החילוק שחילקו בירושלמי ואלו במחלוקת שהפליגו ר' נחמן ורב ששת באומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצאו תרו' דלר"נ אין חזקה שליח ע"ש ולרב ששת חזקה שע"ש ופסק הרמב"ם כר"נ וכנ"ל הרי דהוזכר בבבלי דין השולח לחבירו לתרום ולא חילקו שום דבר בין כשפתח המשלח או השליח ובירוש' שם בפ"ב דמעשר חילקו בין כשפתח השליח לפתח המשלח ופסק הרמב"ם שם בה' מעשר כהירוש' וכמ"ש מרן בכ"מ שם וכנ"ל והרי כפי מ"ש מרן בב"י ובבדק הבית כאמור כיון דבגמרין הוזכר הדין דהאומר לשלוחו צא ותרום ול' חילקו כמו שחילקו בירוש' שמעינן דבגמרין לא ס"ל כהאי חילוקא מהירושלמי

הנה כי כן הו"ל להרמב"ם לפסוק כתלמודין דלא יש חילוק בין כשפתח השליח לכשפתח המשלח וכעת דאנא יתיבנא בלא ספרים לא יכולתי להתיישב בדבר כאשר עם לבבי בל"ן כשיהיו הספרים אצלי בעזר משדי אשובה אשנה פרק זה

נאום הצעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

תם ונשלם חלק אורח חיים · שבח לאל השם נפשנו בחיים

יו"ד סימן א

נשאלתי מאת החכם מ"ך מעיר פאדווב"ה יע"א ע"ד שוחט ובודק שהעבירוהו מאומנותו זה שתי שני' בעבור שעבר על נסג"ז כמה פעמים והשתא רוצים ב' ג' בני אדם להשיבו על כנו בתנאי שיקבל עליו לעשות תשובה ב' ג' חדשים אי די בזה וכשר או לא ופסול ושכמ"ה

תשובה הלא מראש הגם כי דעתי ולבי בל עמי מקורות הזמן בלתי נאמן ואני בתוך הגולה גולה ומטולטל מדלג על העיירות בשליחות מצוה אילן שרק שנעתק ממקומו ולא אוכל לכוין אמר' א כפעם בפעם כמה דמסיק תעלה ושכרי אין איתי במהיכתי ואין אומן בלא כלים האמנם יען הענין הוא מילתא דאיסורא ורע ומר ואיובא רמיא על כל מ"ך להפריש את האיסור ואף ג"ז אהבת ידי"ן החכם השואל נר"ו כי לעשות רצונו חפצתי הגם דאית לי גביה מילתא דתמיה כמו שאכתוב בס"ד לחקתי את עצמי ואמרתי אחכמה ב"ג' גרגרים וה' אלהים יעזר לי

ואען ואומר עם קנ'י הן אמת דבמושכל הראשון כל השומע דשוחט ובודק זה רוצה לקבל עליו דברי חברות ולהזור בתשובה אמור יאמר דיש להפקבכל עז בזכות בעלי תשו' דבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד ולשום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו וכמו שמצאנו ראינו בענין מזן שסרח וכהן שסרח וש"ב שסרח דספרין פתיחו ופתחו להם פתחה של תשו' וחזרו על כנם ומה גם היכא דאית ביה טפ'לי וכאשר יראה הרואה בחבריהם ובטירותם ומצאת כי תדרשנו דאנא יתיבנא בלי ספרים כדי להעלותם על הספר וא"כ בנ"ד ג"ך לא רחוקה היא התשובה מל שוחט ובודק כזה גם עליו יעבור עולה של תשו' בשנים וג' חדשי' וישוב על ק'נו כמאז ומקדם וכגון דא אמרו לקרב ולא לרחק

ברם אחר ההתבוננו' היטב לא כל הנדונים וכל המקומות שוים ובפרט בערי איטאלייא בעו"הר דפרו"ץ מרובה על העומד' פר'ץ ע"פ פר'ץ הקב"ה יחזירם למוטב לזה אמינא ולא מסתפינא בנדון אשר כזה דעבר על נסג"ז פעמים רבות וכפי מה שהבין דעתי המעט הוא מה שראיתי במקומות אשר יש מהם ששנו את טעמם וא"כ בליעל הלזה קרוב לודאי מלבד שעבר על עבירות המורו' הללו גם העבירות הביאוהו שאכל נבלות וטריפות שכך היא דרכם מי שהולך בדרכים כאלו , הנה כי כן לאיש אשר אלה לו צריך תשובה מעליא ושיראה בעיני החכם מ"ך הי"ו ברור כשמש שהתשובה אינה תשובה של רמאות ולא די בשנה ושנתים כי אם אפי' רבעתים הלא תראה מ"ש הרא"ש ז"ל בתשו' כלל נ"ח סימן ד' שלן בש"ך אחד שעשה עבירה גדולה וא"ך שב בתשו' וכתב שחושש לומר שהוא תשו' של רמאות כו' דלהו תשו' מעליותא מה שעשה בצומות שנה תמימה ב"וה וב' דאפש' שהיא תשובה של רמאות כההוא טבחא דנפיק טריפה מתחת ידו כו' והשתא מה שעשה מעצמו השו לתשו' של רמאות כ"ש זה שלא עשה מעצמו אלא מחמת העונש שהטלתם עליו עכ"ל ,

מעתה תיובתא לנו מדברי הרא"ש דהתם שלא עשה כי אם עבירה אחל גדולה שרטט וכתב דלא הוי תשובה מעליא וחשש שהיה תשובתו מחמת העונש כו' אף שעשה צומות שנה א' ב"וה וכ"ש בנ"ד דעבר עבירות חמורות כאלו פעמים אין מספר בודאי הגמור שצריך תשו' מעליא טובא וגם שיר' בעיני החכם מ"ך נר"ו בלי שום פקפוק דליכא למיחש שום צד רמאות בתשו' דאפשר לומר ויכול להיו' קרוב לודאי למהמת שהוא גודל ללחם הוא אומ' שחוזר בתשו' ומקבל עליו את הכל ואינו משום שדואג מעצמו איך עשה כל הרעות האלה וכמ"ש הרא"ש וז"ל כ"ש זה שלא עשה מעצמו אלא מהמת העונש שהטלתם עליו ע"כ , הרי להדיא מדבריו דצריך שיהיה ברור שהוא יצא מעצמו כדי להאמינו שהוא תשו' מעליא בלא זה לפי קצורי אסור גמור לקרבו ואדרבא כגון דא אמרו לרחק ולא לקרב וכל המקרב לאיש אשר כזה בנ"ל גורם שמאכיל נבלות וטריפות לעדת ישראל ועל דא תמיה לי טובא במה שאמר בשאלה והנה מלאך נוגע כי מליץ טוב בעדו ושפתיו דרי'ן בין החולו'ת להושיב השוחט הנז' על כנו כו' ושיעשה תשו' בשני חדשים כו' אנא דאמרי דלא על האיש הלזה לבדו תלונותי שאם הייתי יודעו ומכירו ובודאי דלא יגנר דאית ליה יראת שמים הייתי מוכיחו על פניו ולכתוב לו דברי הנאותים לו דאיך מלאו לבו להכנס את עצמו להיות גרמא להאכיל לישראל נבלות וטרפות ה' הטוב יכפר אלא גם להחכם השואל מ"ך הי"ו תלונותי מאחר שדברים כאלו תלוי' בזואר מהמ"ך דאם יראה בעיניו דיכול לעשות התשו' כדהוי' וליכא למיחש לשום צד ואופן שבעולם מרמאות אז ישוב על כנו כבתחילה ואם לא נר' בעיניו דהתשו' אינינה מעליא מאיזה צד ואופן שיהיה אוי איסור גמור להשיבו על כנו וכמ"ש הרא"ש והריב"ש בטבח שיצא טריפה מתחת ידו שיעשה תשו' לפי ראות עיני הדיין ומביאם מור"ס בי"ד סימן קי"ט סח"י יע"ש וכ"ן כתב בהגהות אשירי בפ' ג"ה משם ראבי"ה ומביאו מור"ס בי"ד סימן כ"ד וז"ל וחזרתו לכשרותו ותשובתו הכל לפי ראות עיני הדיין כו' ע"ש והילך לשון הג"א וז"ל כתב ראבי"ה אפי' במנה אחריו כוית אפי' בשנים ובג' מקומות מלקינן ליה וגם מעברינן על שיקבל עליו דין שמים על שיתקן עוותו ע"פ ת"ח ונראה שיש להכריז

עליו

עליו בב"הכנ בוה"וב פ'הטבח העבירוהו מאומנו' כו' יבא אצל תלמיד חכם שבעירו או עיר הסמוך לעירו ויאמר כך וכך עשיתי וחטאתי ותואה אני על הראשונו' ויתנו לו הדין לפי ראות עיניהן ואח"ך יכריזו בב"הכ פ'הטבח שהעברנוהו כו' כבר חטא ונתחרט על מעשה הרע וקבל עליו מה שצווהו ת"ח ומכאן והלאה החזירו' לאומנותו והרי הוא נאמן לסמוך עליו כבראשונה וקודם שישמעו הכרזה זו בב"הכ אין לסמוך עליו ואסור ליקח ממנו בשר כו' עכ"ל

הראת לדע' מדבריהם דרבנן' כמלאכי' דהכל תלוי לפי ראות עיני הדיין להשיבו על כנו וכונתם פשוטה לכל מי שיש לב בשר להבין שהכל תלוי בדעת המ"ץ שבעיר שאם נראה בעיני המ"ץ דהתשו' איננה מעלי' ואדרבא ובקרבו ישים ארבו כגון דא אמרו לרחקו ולא לקרבו וכל המקרבו מאכיל נב"ט לעדת ישראל הנה כי כן תמיה לי טובא ג"כ ממכתו"ר הי"ו מאחר דהכרתי בו דאית ליה ירא' שמים על מה ועל מה כשדברו למע"כת על רוא דנא וכפי הדברים המוצג בשאלה ארוכה מדבריו נראה דמכת"ור אינו מאמין בתשובתו של השוחט ובודק הנז' וכך דעתי בלתי שום כניה וא"כ למה נו בפרק לא הוכיחם לאנשים האלו על פניהם בדברים המיישבים לבו של אדם ובלי ספק שהיו מקבלי' את דבריו ואם ח'ו לא היו מקבלים אז היה אומר להם הלא תדעו שדעתי מסכמת ביני לשמי' שאיני יכול ליתן לאיש אשר כזה שום תשו' הפך תורתינו הקדושה בשאט בנפש שיאכלו עדת ישראל נב"ט על ידי ואני את נפשי הצלתי ולמה לא דיבר להם כדברים האלו וכיוצא מאלו יען אין עצה ואין תבונה נגד ה' מה זו שתיקה המגונה להוי דמר לא יכולתי להבין כונתו

איה שיהיה לפום מאי דאמרן נרא' לפי קצורי דשוחט ובודק כזה פסול הוא ואסור לאכול משחיטתו וכל הגורם לקרבו להיות ש"וב לאיש כזה מאכיל לישראל נב"וטר וכדי שלא להניחו הלק בעבור דתלו ביה טפ'לי בזאת תבחנו אי הוי תשובה מעליא וליח בה שום צד רמאו' והוא שיעשה לתיקון עונותיו החמורים בתחילת ימי השובבים הפסקה מששה ימים ושיעמוד כל ששה ימים בבית החכם מ"ץ הי"ו וילמוד מה שיודע ואחר ההפסקה שנה את בוה"וב ואח"ך יכריז את עצמו בב"הכ כך וכך עשיתי ואני תוהא על הראשונו' אחר שיעשה כל זה כשר להיות ש"וב בלי ס' אך ורק שיבדקו לו מקודם אם הוא בקי בהרגשת הסכין ובבדיקה ואם לאו ילמדו אותו כבראשונה וכל מה שכתבנו עד הנה הוא אם נראה ברור להחכם מ"ץ נר"ו דלא יש שום חשש בתשובתו מצד רמאות אכןאם לא נר' להמ"ץ דהתשו' היה מעליא עדיין בפסולו הוא עומד דהכל תלוי בעיני הדיין וכל האוכל משחיטתו וכל הגורם ומדבר להיות שוחט ובודק איש אשר כזה שיהיה כשר לאכול משחיטתו מלבד שעובר ע"ד חכמים אף גם זאת אוכל ומאכיל נ"וטר לישראל ועונו ישא

ועל מה שבא בשאלה אי שרינן ליה למכור בשר שחוטה לפי קצורי זו איננה צריכה לפנים דיכול למכור וכמ"ש מ"ש בי"ל סימן קי"ט ס"ז וכתב שם הש"ך דנאמר אפי' למכור יע"ש וכ"ש דאית ליה שמירה עם אחותו כאמור בשאלה ופשוט הוא ותל"ס. את זה כתבתי בעטי'ו של נח"ץ איש אשר כמוני כאשר ירדוף הקורא בדברים שבכתב ואין הקומץ משביע יען וביען אין ספרים אתי וגם אין הפנאי מסכי' עמדי ולא יהיב מר שבש"א לאר"ישי ובכן שיתי בה' מחסי ובזאת אני בוטח כי כאשר יראו הני מילי היקרים הללו ישמעו את דברי והיו לאנשים אנשי חיל מן הרמתים. ואם כה יעשו יתברכו באלהי אמן וברכות התור' יחולו על ראשיהם כל הברכים. כ"ד גולה ומטולטל צעי'ר המשתלח מרבנן קדישי ע"הק צפת את"ל הכותב וחותם פה ויניציא יע"א ביום נ"ג בס' ובס' ושמ"רו ל'עשות א'ת כל ד'ברי התורה הזאת לפ"ג וה' יברך את עמו בשלום. ומקוה כל היום רחמי וחסדי האל ועושהו הצעיר

מרדכי אשיאו ס"ט

בין חתימה למסירה הביאו אצלי תשובות מהרשד"ם ז"ל מהדפוס שהם בשני חלקים. וראיתי בח"א סי'ג שמדבריו הוי ראיה לדברינו וכמו שיראה הרואה גם אלה

דברי מרדכי ס"ט

אחר ימים ראיתי שתשובה הלזו היא בתשובת מהרשד"ס חי"ד סימן מ"א יע"ש

סימן ב

טופס כס"ל על העמדת הגבינו' ששלחו ממתא מסטרדם יע"א למהו"ק ג'יבלטאר יע"א וז"ן ענ'

בבית ישר'ראינו שערוריה כי שמענו דבת רבים קוראים ערעור על גבינות ישראל באמרם כי המעמיד הנק' שטרעם אשר אנחנו עושים פה היום אינכהו יפה כמו השטרעם של כפריים והבדל רב יש בין זה לזה שזה השטרעם של הכפריים ממהר לגמור מעשיהו וזה השטרעם שלנו שוהה לבא מעשות פרי למיניהו הן במדה ומשקל טובא איכא בינייהו בסכום הגבינות הנעשים משטרעם של הכפריים שרבו על אלו הגבינות הנעשים משטרעם שלנו ואינה היא המדה כלל בענין שהכפריים עושים כמה תחבולות שתהא העמדת הגבינו' בשטרעם שלהם כלי להרבות שכר שירויחו הרבה בכרוקנת שומרים הבלתי שלמים ביראת שמים לא נמנאו בתשמרתם כראוי גם קצת סוחרים שאינםמהוגנים פקו פליליה והכשילו את הרבים במעשים אשר לא יעשו וזיופים הרבה כאשר נתברר לפנינו מודעת זאת בכל העיר בשער בת רבים ובכל הארץ

הארץ וכל זה לפי שמן הנמנע בעיני בני אדם עשיות הגבינות ע"י שטרעם שלנו מחכמתם את ע"י השטרעם כלהם של הכפריים והכל נעשה בהיתר בעיניהם וכל אפיא שוין מתוכך נעשה כרוך מרובה על העומד ורבו כמו רבו ריב לשונות ולצות שפתים תבקע הארץ לקולם קול המונה של עיר הומיה לדבר סרה בלשון רמיה ולהפך קערה על פיה והעיר נבורה ונטרפה באניה, לכן קמנו ונתעודד ובקשנו למצוא פתח תקוה לעשות מעמיד נכון לגבינות אשר יעשו מן היום והלאה כדי לסמוך עליו כי רוב העולם צריכים לכך וביותר במדינה זו שהוא צריך לכל נפש ויד הכל ממשמשין בה ומכאן שולחים על פני חוצות לכל הארצו' ואיים הרחוקי' כי טובים הם למאכל אבל מניאותן קשה, כמה יגיעות יגענו ולא הונח לנו שלא ימצאו כל אנשי חיל ידיהם בדבר מספיק שיהא בה תועלת דומה ממש לשטרעם שלהם של הכפריים כדי להרים מכשול ולהסיר המכשלה מאון על שהאיר הקב"ה עינינו ומצאנו מפורש ושום שכל מה שכתוב בספר אורייתא דמשה הרמ"א ז"ל בהגהותיו בש"ע יורה דעה בסימן פ"ז וז"ל עור הקיבה לפעמים מולחין אותו ומייבשין אותו עד שעושה כעץ וממלאין אותו חלב יש להקל עכ"ל, והוא מס' שבלי הלקט שהובא בית יוסף והא ודאי מילתא מעלייתא היא שאין בזה שום בית מיחוש משום בשר בחלב כיון שהוא יבש כעץ, ואין לחוש שמא לא נתייבש כל כך דאפי' אי אתרמי הכי מ"מ בדיעבד בטל בששים דבר מועט בחלב הרבה כנודע, וגם אין בזה משום מבטל איסור לכתחילה דהא מייבשין אותו על שנעשה כעץ דבשלמא עור קיבת נבילה אם לא נתייבש כל כך והעמידו בה גבינה אינו בטל בששים דדבר האיסור בעצמו המעמיד אינו בטל אפי' באלף משא"כ במה שאסרו משום בשר בחלב כמבואר בהרמב"ם ועיין בתשו' הרדב"ז הובא ג"כ בס' פר"ח הכל מפורש באר היטב ואם נפשך לומר ולדחוק דמה שמייבשין אותו עד היותו כעץ יחשב כמבטל איסור לכתחילה לא יתכן בשום פנים לאדם לדבר כזה, וגדולה מזו בא"ח סי' תרכ"ו לענין עירוב שכפסול וכשר שהוא בלא יחשב ביטול איסור לכתחילה ואע"ג דבשעת ההג יהא ביטול האיסור מאליו באותו דבר עצמו יצומד וכן מבואר בה' פסח סי' תנ"ג בלגן שנמה לבטלו קודם פסח דעדיין היתר הוא מכ"ש בנד"ל שאין במה שמייבשין אותו שום איסור כלל דעיקר מה שמייבשין אותו שלא יאסרו שום נחנוח בשר כלל והטעם כאכול ושרוף דמי וע"ש בא"ח בט"ז ומג"א כו' ועוד אפי' אם באנו לחוש לחששא בעלמא שמא ישאר קצת רושם טעם בשר אחר היובש לגמרי וה"ז בטל במיעוטו אכי"ה אין זה כמבטל איסור לכתחי' דשמא לא יהא כאן שום ביטול איסור כלל בהיות עור הקיבה יבש כעץ ואין אנו מבקשין הטעם

כלל כיון למייבשין אותו כמבואר בכמה מקומות לענין תולעים ודבש תמרים וכדומה והרי זה דומה למ"ש רבינו הש"ך ז"ל ומטא ביה משמא דבעל ת"הד בסי' ל"ב סק"א ובסי' קע"ג ס"ק כ"ח יע"ש היטב

ובאמת נפלאת בעיני זאת תור' העולה על דעת פוסק אחד לאסור אפי' בדיעבד העמדת הגבינות בעור הקיבה שנתייבש והיינו היכא דליכא ששים והביאו דבריו בספר כנה"ג ז"ל וטעמא דמגמגם להיות לריכוך העור מיבשותו ושאור קנת לקדמותו יע"ש

והרי מבואר להדיא בש"ע י"ד בסי' נ' גבי כחל שנתייבשה אם בשלה כך אפי' עם בשר מותר בדיעבד והרי דברים ק"ו מה התם גבי כחל שנתבשלה בבישול גמור מותר בדיעבד ולא חיישי' לריכוך יובש הכחל ומכ"ש כאן גבי עור הקיבה שנתייבש שלא נעשה ההעמדת הגבינות כי אם על ידי כבישה וכי תימא דהתם גבי כחל אין אסורו אלא מד"ס בחלב שחוטה הוא מדרבנן, הלא גם כאן בעור הקיבה אינו אסור כי אם מדרבנן בענין כבישת בשר בחלב דלוקא דרך בישול אסרה תורה. וכמ"ש הש"ך בסי' פ"ז הנז"ל, ובאמת שאין כך דעת הרב כנה"ג לאסור בדיעבד העמדת הגבינות בעור הקיבה שנתייבשה וכ"ש היכא דאיכא ששים רק כתב בלשון הזה אולי הטעם של הש"ך שאוסר לעשות לכתחי' הוא מטעם זה אבל באמת נר' דאפי' הש"ך בעצמו לא כתב לשון איסור מפורש כ"א אין לעשות כן לכתחילה.

והנראה דלזהירות בעלמא נקטי' הש"ך דהיכא דאפשר למעבד בלאו הכי עדיף טפי, והיכא דלא אפשר למיעבד בהיתר מרווח יותר דבר ברור הוא שגם הש"ך יודה בזה דשפיר דמי ותעשה כן בישראל לכתחי' ככל הכתוב למעלה באר היטב, ויתבאר עוד לקמן יותר, וכ"ז הוא בא"ת"ל שיהא במשמע מדינו של הסב"הל לאסור לכתחילה, אבל כבר ביארנו דבאמת אינו אסור כלל מ"הד לכתחילה להעמיד בעור הקיבה שנתייבש כעץ כי אם מגד חומרא וזהירות יתירה והיכא דאפ' למעבד בגווני אחריני שפיר טפי, ולא דמי לכחל ג"כ דעכ"פ הוה לכתחילה אסור לבשל הכחל שנתייבש דשם עדיין הוא ראוי לאכילה, משא"כ גבי עור הקיבה שהוא יבש לגמרי מהי תיתי שיהא בגדר איסור מ"הד להעמיד בו גבינות לכתחי'

המורם מכל הנז"ל שיצא הדבר בהיתר ברור ונכון לעשותן אלא לעד האילנא פרשי מינה רבנן קמאי דקמן ולא עבדי בה עובדא משום דשדי ביה נרגא רבי' בעל הש"ך ז"ל במ"ש ונראה דלכתחילה אין לעשות כן כנ"ל ואע"פ שלא ביאר טעמו מי לא יחוש לדבריו כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה

חורה יבקשו מפיהו ומן הטעם הזה גם אנחנו משכנו את ידינו עד כה מלעשות כןוהזרנו על כל הנדלין לבקש דרך אחרת שלא לעבור על דברי כהן כלל בשום פנים אך לא עלתה בידינו כי לא מצאנו את שאהבה נפשנו דבר מספיק להרים מכשול מדרך עם ולהסיר כל הספיקות והערעורים הנמצאים בעשיית הגבינות אם לא על הדרך הזאת דלכלהו אית להו פירכא בר מהא דעדיפא טובא ודמי בכל צד לאותו השטרעם של הכפרייסכאשר בדקנו ונסינו בעשר נסיונות באופן שנסתחמו כל הטענות והערעו' וכיון שיש בו כל המעלות ומדות הללו אע"פ שנדחה מקד' מ"מ עכשיו הרי הוא חוזר ונראה לעשות כן לכתחי' הואיל ולא סגי בלאו הכי מכל הני טעמי דכתבינןוהרי הוה חשוב בדיעבד וכמ"ש התוס' ז"ל בפ' כל שעה גבי כלי חרס ובפ"ק דכתובות גבי ארוס וארוסתו וכ"ש בהך מלתא שהש"ך לא אסרו בפי' לכתחי' דא"כ היה מפרש טעמו שאינו מבואר בדבריו והרי הרב בעל כנ"הג התר וביקש למצוא טעם לדבריו מפני מה הזהיר לכתחי' אבל נראה דלחומרא בעלמא הזהיר מלייבש אי נמי משום דאימור לא נתייבש לגמרי וטפי מסתבר דלחומרא בעלמא נקטיה הש"ך דאי לת"ה לא דלאסורי נקטיה מצד הדין לכתחי' ובדיעבד שרי תקשי מאי איכא בין הך דינא דשבה"ל לעור הקיבה שנתייבש שהובא בש"ע בסתם להקל בה ולא מפליג ביה בש"ע עצמו בן תחילה לדיעבד ובדין שא"ז בסמוך לו בש"ע מחלק בין תחי' לדיעבד ומינה שמעינן לברים' בלינו של הש"ל אין להלק מצד הדין בין תחי' לדיעבד ושפיר דמי מצד הדין להעמיד גבינה בעור הקיבה שנתייבשה אפי' לכתחי' ולחומרא וזהירו' יתירת' נקטיה הש"ך שלא לעשות כן לכתחי' היכא דאפ' למעבד בלא"ה משא"כ בנ"ל דכמעט לא סגי בלא"ה למעבד בגווני אחריני ותיקון גדול הוא לעשו' העקוב למישור בכל כי האי גוונא נראה בודאי דמודה הש"ך דשפיר דמי למעבד הכי לכתחי' להעמיד גבינה בעור קיבה כשרה שנתייבשה כעץ אף בגופו וכ"ש בשטרעם שלו שנעשה ע"י מליחה וכבישה' דעיקר איסורו בבשר וחלב אינו אלא מדרבנן היתר גמור הוא אפי' לדעת הש"ך

ועוד י"ל דהש"ך לא הזהיר מלעשות כן לכתחי' אלא בכה"ג דהעמד בעור עצמו כלשון רמ"א יש מייבשיןהעור כו' ומשימין בו חלב אבל בנדון שלנו לא מעמדיןבעור עצמו אלא במים שבלעו מן העור ע"י כבישה ובאופן זה אפי' את"ל שיש איזה מקום שלא נתייבש כל צרכו מ"מ אין מעמידין במממו אלא בטעמו הקלוש בהא ודאי שפיר דמי להעמיד באותן המים אפילו לכתחי' כיון להעור יבש אין להוש לשמא לא נתייבש כל צורכו ומודה הש"ך בזה לעשות כן לכתחילה ועוד הא דאין מבטלין איסור לכתחילה היא גופא הוה מדרבנן

לרוב הפוסקים והוי תרתי חלת לרבנן ומה שהקשה בס' דמשק אליעזר על עיקר דינו דבעל שב"הל מסוגיית סגמ' בפ' אין מעמידין כבר סלקנו קושייתו ככתוב אצלינו הכל באה"ט אבל כאן לא נקטינן אלא פסק ההלכה לדון ולהורות ע"כ הדברים האמורים בנדק ומשרים בהיתר כל הספקות והחששות

אמנם על זה פקחנו עינינו שלא יצא מתחת ידינו ח"ו דבר שאינו מתוקן כהלכתו העמדנו הדבר בעצמותו ע"פ ג' מחכמי דבית המדרש דקהילתנו יצ"ו, עין בעין יראו ויביטו בעיון היטב אם נתייבש עור הקיבה היטב בטרם עשיית השטרעם, כי בזה העיקר יצא מיד יכל הספקות והערעורי' ותנוח בזה לעת כל בעל נפש, ככה יעשו כל הימים חק ולא יעבור ויעמוד הדבר על בוריו, ולהיות דברינו אלו המצודקים מיוסדים על אדני התלמוד והפוסקים ראינו כי טוב לקובעם בדפוס על ספר הקה למען דעת כל העם אשר בשער העיר והמדינו' הקרובו' והרחוקי' את מעשינו ע"פ הדת של תורה ותתענג בדשן נפשם לאכלה ולסחורה בהיות להם על מה שיסמוכו סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר כ"ד היושבים על מדין ולומדי דבה"מ בי מותבא רבה דפה ק"ק אמשטרדם ק"ק אשכנזי' י"צ יום ד' ר"ח אב כתובים על ספר הישר והטוב לפ"ק

הקטן שאול הונה פה ק"ק אמשטרדם יע"א ק"ק יצ"ו

הקטן אינק במוהר"ר שמעון ז"ל פ"פ

הקטן אליקים געטשלק בהר"ר מיכל וואעפרידן

הקטן יהודה ליב בן המנוח כמהר"מ מארשן

הקטן נפתלי הירש בכמהר"ר יעקב קאפל כאר' ז"ל

הקטן יוסף בר מנוח בהר"ר יודא ליב סג"ל ז"ל

הקטן יצחק אינק בר מנוח כהר"ר נתן כטע שוסטר ז"ל

הקטן ישראל בהר"ר הלל ז"ל

הקטן יצחק בן אברהם

הקטן ליפמן בין מהר"ר מרדכי דובטל ז"ל

הקטן יוסף בלאא"מ המנוח כמהר"ר אורי ר"ץ ז"ל

ע"כ מה שבא כתו' בפס"ד הנז'

השתא דאתינא פה העירה ג'יבילטאר יע"א חזי הוית איזו אנשי' דעיר הלזו קוראים תגר על הגבינות הבאים מעיר אמשטרדם יע"א ונהגו בהם היתר לאכלן לכתחי' בהיות כי היהודים אשר באמשטרדם מעמידים הגבינות בעור הקיבה דהיינו שמייבשין את עור הקיבה ומעמידים בה הגבינה, והנה כי כן קוראים האנשי' הנז"ל יצ"ו תגר על האוכלי' באמרם כי יש לאוסרם משום בשר בחלב והצנועי' משכו ידיהם ואינם אוכלים מהגבינו' הנז' ושלחו מהכא להתם לחקור ולדרוש אופןהעמדת הגבינה ועל מה סמכו להעמיד הגבינה בעור הקיבה, והיתה תשובתם כי ענין זה כבר עמדו עליו זה ימים

ימים רבים בעיר אמשטרדם יע"א והגיעו הדברי' לפני הגאון מהר"ר שאול אב"ד ור"מ דעיר הנז' והנה דינא מלפניו דמותר לעשות כן לכתחילה והרב הגאון הנז' כתב פס"ד על זה והעלהו על מזבח הדפוס למען יעמדו דבריו לעדה נאמנה לדורות הבאים אחרין

והנה בעתה שלהו העתקת פס"ד הנז' מהתם להכא, ובכל זאת הן עוד היום אנשי העיר הזאת כאשר הם יראי' ושלמים לא מלאם לבם להתיר הגבינות הנז' והצנועים משכו את ידיהם, ומסרו לידי הפס"ד של הגאון הנז"ל ושאלו ממני למען אחוה דעי דעתי הקצרה בדבר זה,

ואני בעווניי יודע אני בעצמי ומכיר אני את מקומי כי לא דע'כי ולא תבונה להבין אפי' נורתה דמשמעתא כ"ש וק"ו לדון ולהורו' קלות והמורות ולאפיק דינא רבא או זוטא אליבא דהלכתא ובפרט בדבר כזה אשר כבר נפתח בגדולים רבים ועצומים ואיש הבניים האי גברא רבא הגאון ז"ל הנז' ומה אני לבא אחר המלך אך ורק כדי להפים דעת האנשים השואלי' דעיר הואת דין גרמא להכנים עצמי בינו הרי' גדולי' אף שאין אני כדאי ואתנהלה לאט"י גלברות קלש של הגאון ז"ל הנז' להודיעך כחא דהיתרא וזה החלי בס"ד

בריש אמיר כתב הגאון הפוסק וז"ל כמה יגיעות יגענו כו' עד שהאיר הקב"ה עינינו ומצאנו מפורש ושום שכל מה שכתוב בס' אורייתא דמשה הרמ"א בהגהותיו בש"ע י"ד סימן פ"ז וז"ל עור הקיבה לפעמים מולחין אותו ומייבשין אותו עד שנעשה כעץ וממלאין אותו חלב מותר כו' והוה מש' שב"הל שהובא בית יוסף, והא ודאי מלתא מעלייתא היא שאין בזה בית מיחוש משום בשר בחלב כיון שהוא יבש כעץ עכ"ד הגאון ז"ל

והנה הגאון הפוסק ז"ל מילף ילי' מהך דינא דמור"ם ז"ל להתיר להעמי' גבינה אפי' בעור הקיבה גופיה אפי' שמדברי מור"ם נראה דלא מיירי בהכי רק לענין ליתן בעור חלב שמותר לאכול החלב, אבל להעמיד בעור גופיה הגבינה אכתי לא שמענו,

איברא דהא ודאי ממילא נפיק להתיר להעמיד בעור גופיה דכיון דבנותן בתוכו חלב מותר החלב מטעמא דכעץ בעלמא הוא ה"ה נמי דמות' ליתן העור בתוך החלב להעמיד הגבינה ואע"ג דמעמיד הגבינה כיון דנתיבש כעץ עד שלא נשאר בו שום לחלוחית בשר הו"ל מעמיד בהיתרא ומה"ט אפי' בעור קיבת נבלה אם נתייבשה כעץ מותר להעמיד בה גבינה דאע"ג דעור קיבת נבלה שהעמיד בה גבינה והיה לחה אסור והכי' באלף לא בטיל מטעמא דמעמיד ואפילו באלף לא בטיל וכמ"ש גדולי הפוס' מ"מ בעור קיבת נבלה שנתייבשה כעץ מותר דכיון דנתייבש כ"כ עד שלא נשאר בו שום לחלוחית בשר כעץ בעלמא חשבי' ליה וכי מעמיד בה גבינה מעמיד בהתיר' הוא ואף כי מור"ם נראה דבעור קיבת שחוטה כשירה מיירי מ"מ לפי טעמא דמילתא תורה יוצאה דאפי' בעור נבלה דינא הכי הוא וכ"כ האחרונים ועיין ורע אמת ח"ב חי"ד ס"פ כ"ה וג"ור חי"ד סי' ד'

גם הרב דמשק אליעזר הביאו הכנ"הג בי"ד סי' פ"ז הגהות ב"י אות מ"ג מפשט פשי' ליה דהך דינא דהר' שב"הל אף בעור קיבת נבלה אתמר ולכן ערער על הוראת שב"הל הלזו דלפי דבריו היאך אסרו גבינות גוים מפני שמעמידין אותו בעור קיבת נבלה הא הו"ל ס"ס ספק שמא העמידוהו בעשבים או במי פירות ואת"ל שהעמידוהו בעור קיבת נבלה שמא נתייבש העור מקודם עד שלא היה בה שום לחלוחי חלב שהיה בו בחייה ואח"ך הניחו בו חלב ממקום אחר ואת"ל דהא אינו מעמיל מה זה שכתב שבולי' הלקט וממלאין אותו חלב כו' הא כיון שנתייבש כו' שוב אינו מעמיד גבינה ודוחק לומר דלענין החלב עצמו שהניחו בו קאמר אע"פ שלא יקפא כו' עד ואפי" אם העור נתייבש מ"מ נימא לחומרא דע"י שמניחין בתוכו חלב אחר חוזר וניעור החלב הא' וכן העור עצמו יחזור לקדמותו שיהיה בו לחלוחית ונהנותי חלב ויאסר אלא ודאי לא אמר הכי משום דהו"ל ס"ס וא"כ למה גזרו מתחילה על גבינו' של גוים יע"ש

ואחר נשיקת עפר כפות רגלי קדשו של הר' דמ"א ז"ל אינערעורו ערעור וקו' מהא דגזרו על גבינו' הגוים לא קשיא כלל דכיון דחז"ל גזרו על גבינתם משום עור קיבת נבלה גזרתם כודאי איסור חשבינן לה ותו ליכא לאסתפוקי כלל שמא לא העמידו בעור קיבת נבלה

ובאשר מצאנו ראינו בא"וה הארוכסי' מ"ו שכתב וז"ל גבינות של ישרא' שלא היו משומנים היטב והניחם בבית גוי ושכחו החותם אצלו בכדי שהיה יכול לזייף ולעשות גבינה אחר השיב מה"ר שמואל בר ברוך לאסו' כולה מאחר שפשוט ומוחזק לנו שכל הגוים מעמידין אותה בעור קיבת נבלה ואין עתה ספק איסור בגבינות אלא ודאי איסור יש בהן ולכן יש להחמיר בספק חליפתן ואפי' אם היה רק ס' לנו אם מעמיד בקיבת נבלה אם לאו לא היו גוזרים הכא מכח ספק ספיקא ספק לא הוחלפו ואם תימצי לומר הוחלפו שמא לא הועמד בעור קיבת נבלה דמאחר שאסרו חכמי' גבינו' מהמת אותו ס' כל גזירות חכמים ודאי איסור הוא והרי הוא כאלו ראינו בהדיא שהועמד בעור כו' יע"ש

הנה לך מבואר דהדבר ברור ופשוט לכ"ע דהגויים אין מעמידין אלא

בעור קיבת נבילה ולכן אין שום קושיא כלל על גזרת חז"ל דכי גזרו בתחילה לא גזרו על אשר חקרו ודרשו והמה ראו כי הגוים אין מעמידין אלא בעור קיבת נבלה ולכן גזרו וכי גזרו אף דלדידן לא הוי אלא ס' גזרת חז"ל ודאי אסור הוא והרי הוא כאלו ראינו להדיא בעור קיבת נבילה . וכמ"ש מהר"ש בר ברוך ז"ל

גם מ"ש הרב שא ודאי לא אמר הכי משו' דהו"ל ס"ס אשר מבואר יוצ' מדבריו אלו דהרב שב"הל לא התיר אלא משום ס"ס הא ודאי קשה דמאי ס"ס שייך בדין שב"הל וכאשר כבר תמה בזה הכנה"ג שם יע"ש ואכי' לפי דבריו דשב"הל מטעם ס"ס התיר לא קשיא מגזירת חז"ל על גבינות הגוים דגבינות הגוים המה ראו וחקרו ונראה בעיניהם דליכא ס"ס . ולכן עוד היום אחר שגזרו ליכא ס"ס בגבינות הגוים אבל בישראל שמייבש עור קיבה נבלה אי איכא ס"ס ודאי שפיר דמי אבל האמת יורה דרכו להשב"ל ז"ל עיקר דינו לאו משום ס"ס נגע בו דלא שייך ביה ס"ס אלא מהאי טעמא דטעים לן משום דהוי כעץ בעלמא ותו ליכא שום ספק כלל

וראיתי להרב חיד"א בספרו הבהיר מחזיק ברכה סי' פ"ז שהביא לנו דברי השב"הל באורך משב"הל כו' וז"ל א"כ מה שמולחין עור הקיבה ומייבשין אותו ואח"ך ממלאין אותו חלב מותר שאע"פ שמולחין הקיבה לא אמרינן מליח כרותח וכי נותן בה חלב לא הוי בשר בחלב . משום דכיון דנתייבש העור הוי כעץ בעלמא ואין בו משום להלוחית בשר והא דתנן אין מעמידין בעור קיבת נבילה היינו טעמא דגוים אוכלי נבלות הם ואין מיבשין עור הקיבה שא מתלאין אותו חלב אבל עור של שחוטה שאינה של נבלה שמיבשין אותה מיד מותר וכ"ש שמותר ליתן הקיבה בעור להוי פירשא בעלמא אע"פ כן במקום הזה מחמירים ואין נותנין אותה לא או בבגד או בקלף ולא בעור של קיבה כלל . ועור של קיבה שמלחו ויבש הרבה כעץ בעלמא יכולים לתת בתוך הקיבה חלב וכ"ש קיב' עצמה לתוך העור כו' ואותו עור יבש כ"כ ואע"ג שמעמיד הגבינה חשבי' לה כעץ בעלמא עכ"ל וכתב הרב מהר"י אזולאי ז"ל שם , הראת לדעת דהקושיא שעמדה לפני הר' דמ"א כותל השב"הל בעצמו מפרק כל אהר יד ופריק שפיר דרגילות הגוים בהכי ותו ליכא לספוקי וגם מבואר דתרתי שרי' הן לתת קיבה להעמיד הן החלב שנותנים בו לאכול החלב עצמו ונתפשטו כל הקמטים גם כתב דבמקומו מחמירין כו' האמת שדברי הרב שב"הל הנז' כפולים א"ד ז"ל יע"ש

והנה הרב ז"ל העיר בדברי הרב שב"הל שהם כפולים ואני בעניי דברי הרב שב"הל קשים מיניה וביה בתוך כדי דבור דממה

שנרגש ז"ל דהא דאין מעמידין בעור קיבה נבלה ותרי' יתיב דגוים אוכלי נבלות הן ואין מיבשין כו' מבואר יוצא בישראל שאם מיבש עור נבלה מותר ליתן בתוכו חלב וממאי דסיים דבריו אבל עור של שחוטה שאינה של נבלה שמיבשין אותם מיד מותר מכח דדוק' של שחו' שאי' של נבילה אבל של נבל' אפי' אחר יבוש לא שרי ומ"ש הש"הל אח"ך ועור הקיבה ויבש הרבה כעץ בעלמא יכולים לתת בתוך הקיבה חלב נ"ל דט"ס איכא וכצ"ל יכולים לתת בתוך חלב ור"ל דמותר לתת עור הקיבה לאחר שנתייבש כעץ לתוך חלב כדי להעמיל בה גבינה והיינו דסיים וכ"ש הקיבה לתוך העור כו' ואותו יבש כ"כ ואף ע"ג שמעמיד הגבינה פי' העור שמניחו לתוך חלב מעמיד הגבינה חשבינן ליה כעץ בעלמא כנ"ל בכונת דבריו ולכן לא באו דברי הרב כפולי' דמ"ש ברישא הוא לענין החלב שנותנין בתוך העור ובסיפא אתיא לאשמועינן דשרי להעמיד גבינה בעור הקיבה וכאשר ירדוף הקורא יראה ויספוט דהכי הוא כונת השב"הל ותי' הקיבה ט"ס ודוק

כי מן הבאר הנה דינא דנ"ד הרי הוא כמבואר בדברי הרב שב"הל דשרי להעמיד גבינה לכתחי' בעור הקיבה שנתייבש כעץ ונראה דבהא אין להחמיר כלל משום דמעט של עור מעמיד הרבה חלב ולכן אף את"ל שמא לא נתייבש כ"כ או שמא אחר שנותנין אותו לתוך חלב ח"ון לחלוחית בשר בטל בס' כיון דשל שחוטה היא וכיון דנתייבש אינו נותן טעם ודאי דבטל ולכן נראה דמ"ש הש"ך על דין דמור"ס דיש להחמיר לכתחי' היינו משום דדין דמור"ס מיירי לענין לתת החלב לתוך העור וכיון שכן שמא ליכא ששים בחלב שנותן בתוכו כנגד הלחלוחית שבולע מן העור את"ל שלא נתייבש כ"כ

גם מהריק"ש בהגהותיו לש"ע י"ד כתב על הך דינא דמור"ס דיש להחמי' ע"ש והיינו ודאי מטעמא דכתי' משום דמיירי לענין לתת חלב לתוך העור וה"ט דמקום הרב שב"הל דכתב דנהגו להחמיר ואין נותנין החלב לתוך העור של הקיבה כלל אבל להעמיד הגבינה בעור הקיבה שחוטה אחר שנתייבש פשי' דמותר גמור הוא לעשות כן לכתחי' דכיון שנתייבש אף את"ל שמא לא נתייבש כ"כ מ"מ כיון דיבש מיהא הוי ודאי דלא אתי לידי נתינת טעם בחלב ובטל בששים והא ודאי דאין בזה משום מבטל איסור לכתחי' כמ"ש הגאון הפוסק דהא מיבשין אותו על שנעשה כעץ דבעלמא עור קיבת נבלה אם לא נתייבש כ"כ והעמידו בו גבינה אינו בטל בששים דדבר דאסור בעצמו המעמיד אינו בטל אפי' באלף משא"כ בזה שאיסורו משום בשר בחלב כו' עכ"ד הגאון הפוסק ז"ל .

ועוד אני אומר דאין בזה משום מבטל איסור לכתחילה , דכיון דמייבשין

אותו אף את"ל ואהוש שמא לא נתייבש כ"כ עד שנעשה כעץ , מ"מ היובש הזה פשיטא דאין בו להלוהית כל כך עד שיהיה בנותן טעם בחלב שהוא בפחות מששים , וכ"ש בענין זה שעושה לענין העמדת גבינה דדבר מועט מקפיא בשר חלב , ובאופן דא"א לבא לעולם לידי נתינ' טעם וכמ"ש הרדב"ז הביא דברי הרב ג"ור הי"ד כלל א' סימן כ"ו וז"ל וכגר עמד הרדב"ז על שיעור זה ואמר דמעט קיבה תקפיא מאתים הלקים כמוה חלב , וא"כ א"א לעולם לבא דבר זה לכלל איסור ע"ש בג"ור , ודברי הרדב"ז הללו ה"ה בישנות סימן ע"ד שהביא שם לדברי ראב"יה ז"ל שכתב דאם מלחו הקיבה בעור כו' ורוב פעמים אין נמצא בו ששים כו' וכתב ע"ד ראבי"ה ז"ל הרדב"ז ושתי חומרות גדולות החמיר ז"ל שאמר ברוב הפעמים אין נמצא בו ששים ,

ואנהנו בדקנו זה וראינו שדבר מועט מן הקיבה יספיק להעמיד יותר ממאתים הלקים כמוה , וכ"ש בשר הקיבה שהוא הזק מהקיבה בעצמ' יע"ש

הרי לך מבואר דעור קיבה דבר מועט מקפיא וא"א לעולם לבא לידי נתינת טעם , ואף שהרדב"ז שם כתב לעיל דאין לעשות כן לכתחילה היינו משום דמיירי בית אבל בנ"ד דמיירי בעור יבש דא"א ודאי הגמור לבא לידי נתינת טעם , פשיטא דמותר לעשות כן לכתחילה , והרי זה דומה למ"ש הרב הגדול מרן ז"ל בש"ע סימן צ"ט ס"ו וסי' תר"ב ס"ג אם נבלע איסור מועט בכלי בשר אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשופע היתר מותר להשתמש בו לכתחילה כיון שהאיסור מועט , וא"א לבא לידי נתינת טעם כו' יע"ש

הרי לך מבואר כי דבר שידוע שאין דרכו לבא לידי נתינת טעם מותר לבטלו לכתחילה וא"כ הכא בנ"ד כיון דמייבשין אותו ודרכם ליתן דבר מועט בחלב הרבה באופן שא"א לבא לידי נתינת טעם מותר לבטלו לכתחי' ועיין להרב פר"ח י"ד סי' תר"ב סק"ג , וכ"ש בנ"ד דמייבשין אותו כעץ וליכא אלא הספק בעלמא פן ואולי לא נתייבש כ"כ , ועוד כיון דהכא אינו מתכוין לבטל האיסור ואינו מבקש לטעם הבשר ואדרבא מייבשו ומבקש לאבד טעמו אף שמתבטל מאליו אין בזה משום מבטל איסור וכמ"ש הרשב"א ורוב הפוס' ז"ל דכל שאין מתכוין לבטל איסור מותר לבטלו לכתחילה , וכן פסק מרן ז"ל גבי תולעים ודבש דבורים , וכמ"ש הגאון הפוסק ז"ל ומטעם זה התיר הרב מהריט"ץ בתשו' סימן פ"א לקחת לכתחיל' ליג'י אגר'א של גוים להקפיא הלב אחר לעשות ליג'י אגר'א וז"ל ועוד דאינו חפץ באיסור לבטלו כי מה חפצו בהקפאי הלב אינו רוצה כ"א בהלב טהור כדי להעמיד ולהקפיא , ולא אמרי' אין מבטלין איסור לכתחי' אלא בדבר שחפץ בו ורוצה להתירו ומרבה עליו להתירו ולבטלו אבל בכה"ג אינו חפץ בו ואדרבא קץ בו לא מיקרי מבטל איסור יע"ש , אף ה"נ בנ"ד דאינו חפץ בטעם הבשר כי לאו טעם הבשר הוא המעמיד את חלב הקיבה שהיה פירשה בעלמא הבלוע בתוכו , ואדרבא הוא מייבשו כדי להרחיק טעם הבשר פשיטא דמותר לו לעשות כן לכתחילה ,

ואל תשיבני ממ"ש הרדב"ז ז"ל המובא לעיל וכ"ש בשר הקיבה שהיה חוק מהקיב' (שנר' לכאורה דטעם הבשר מקפי' ומעמי' הא ודאי ליתא דטעם הבשר לא מעלה ולא מוריד אלא חוזק כח הקיבה היה בלועה בבשרה ולכן הוא מעמיד טפי אבל טעם הבשר אינו מעמיד , וכ"כ בהדיא הרדב"ז ז"ל גופיה בחדשו' ח"א סימן תקנ"ב וז"ל אבל המעמיד בעור קיבת שחוטה אינו אוסר אלא בנותן טעם כו' שיעורו בס' , וטעמא דמילתא משום דאין הבשר מעמיד החלב אלא היוצא ממנו שהוא מה שבתוך הקיבה הבלוע בתוך העור ונמצא דאין איסורו אלא משום טעם הבשר היוצא מן העור ע"ש הרי שכתב בהדיא כדכתיבנא דאין הבשר מעמיד אלא היוצא ממנו שהוא מה שבלע מן הקיבה , וא"כ מ"ש בתשו' אהרת הנז"ל ע"כ כונתו כדכתיבנא

ואגב אורחין אמינא כי דברי הרדב"ז דתרתי תשובות הללו הוו תיובתא למ"ש הרב ג"ור ז"ל שם וז"ל איברא לזה ימהר כו' , ונתגלגלו הדברים וראיתי לדברי הרב שב"הל ז"ל הביאה ב"י סימן פ"ז , שעור הקיבה שמולחין ומייבשין אותו ונעשה כעץ כו' ע"כ ומתוך דברי' אלו מצאנו זכות לדבר זה דהשתא דהזינ' דאפי' שנתייבש עור הקיבה ויהיה כעץ עדיין עושה פעולה שמהפך טבע החלב הניתן בו לטבע הקיבה , א"כ אין הלחות שבעור הוא גורם לזה אלא סגולה זו היא קנוייה בעור זה אפי' ביבשותו , וכיון שכן אין לאסור מצד חריפות זו עכ"ל יע"ש

ולפי המבואר בתשו' הרדב"ז הנז' תורה יונאה דאין שום סגולה בעור כלל הק הריפות והוזק החלב אשר נבלע בעור הוא המעמיד ומה שהביא מדינא דשב"הל ז"ל לאו שמי' מתיא ואדרבא לפי קוצר דעתי משם תברא דמשום רוב חריפותו וחומץ החלב הבלוע בעור מעמיד אפי' בנתייבש העור ואין בו משום לחלוחית דנהי דלחלוחית הבשר חלף עבר והריפו והוזק חימוץ אשר בלע זה לפנים לא אזיל , ועינינו הרואות כי דבר חמוץ וחריף אף שמתייבש כעץ הטעם העץ ההוא יטעום חריפו' וחמוצו אשר בו , באופן שדברי הרב ג"ור ז"ל לפי קוצר דעתי קשים

איך שיהיה בנ"ד הדבר פשוט דאין בו משום מבטל איסור לכתחילה בכל האמור ומדובר , וכ"ש דכיון דמייבשין אותו כעץ את"ל שמא לא נתייבש אינו אלא ס' וכיון דספיקא

לספיקא הוא ושמא אין כאן ביטול איסור כלל יכול לעשות כן לכתחילה וכמ"ש הגאון הפוסק ז"ל והביא ראיה לזה ממ"ש הרב ש"ך ז"ל בי"ד סימן צ"ב סק"א וסי' קי"ד סקכ"ח בשם הרב ת"הד

הן אמת כי דבר זה דספק איסור מותר לבטלו לכתחילה כתבו הרב ש"ך בסימן ע"ד ס"ק מ' בשם הרב ת"הד ז"ל, ואמ' הרואה דברי הרב ת"הד ז"ל יראה דספקו הוי אם נתערב בו איסור כלל, אבל בספק כהאי דנ"ד דעור הקיבה ודאי היא בהלב לא שיש להסתפק אם אחר שהוא יבש אם נתייבש כעץ או לא, אפשר דאין לבטלו לכתחילה, כיון דאיכ' כמה רבוותא דס"ל דהא דאין מבטלין איסו' לכתחי' הוי דאורייתא, וכן ראיתי להרב מהר"א יצחק בספרו הבהיר קול אליהו ח"א סימן ע"ו שתמה על הרב ש"ך דכתב בסימן קי"ד טעם להתיר לכתחילה לתת הכרכום בתבשיל אף שמערבין בו הטי בשר משום דספק איסור הוא ומותר לבטלו לכתחילה עש"ב, ומ"מ בנ"ד נראה פשוט דמותר לבטלו לכתחי' כיון דעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן דדרך בישול אסרה תורה, לכן בנ"ד דאינו אלא ספק אי איכא אפי' איסור זה דרבנן שהרי מייבשין אותו כעץ, ודאי דמותר לבטלו לכתחילה באופן דלכל הני טעמי יספיקו לדון ולהורות דאין בנ"ד משום אין מבטלין איסור לכתחילה

כתב עוד הגאון הפוסק הנז' ז"ל ואם נפשך לדחוק ולומר למה שמייבשין אותו על היותו כעץ יחשב כמבטל איסור לכתחי' לא יתכן בשום פנים להדש דבר כזה, וגדולה מזו מצאנו בא"ח סי' תרכ"ו לענין עירוב סכך פסול וכשר שהוא בלא יחשב ביטול איסור לכתחי' ואע"ג שבשעת החג יהיה ביטול האיסור מאליו באותו לדבר עצמו עומד וכן מבואר בה' פסח סי' תנ"ג בדגן שצמח לבטלו קודם פסח דעלין היתר הוא מכ"ש בנ"ד שאין במה שמייבשי' אותו שום איסור כלל דעיקר מה שמייבשין אותו שלא ישאר בה שום נהנותי בשר כלל, והטעם כאבוד ושרוף דמי וע"ש בא"ח בט"ז ומג"א עכ"ד הפוסק ז"ל ואף דהראיות שמביא הגאון ז"ל מהא דסוכה לאו ראיות גמורות הן שהרי גבי הא דסכך פסול כמה תירוצי' נאמרו כו' דהתם טעמא משום דלאו בר אכילה הוא וכי אמרינן אין מבטלין דוקא דבר אכיל' ועוד טעם אחר משום דמצות לאו ליהנות נתנו וכאשר כתבו שם המ"א והט"ז ולפי הני טעמי תו' יוצא' דבנ"ד דלאכילה הוא וגם ליכא שום מצוה אסו' גם מה שהביא מהא דדגן שצמח אחר המחי' לא שמה מתיא דהתם טעמ' אחרינא הוא משו' דאינו מכוין לבטלו כמ"ש הטור שם ועי' ת"הד סי' קי"ל ותו דהא דמותר לבטל המץ שלא בשעת איסורו לאו מילתא פסיקתא היא וכמה וכמה רבוותא קמאי ובתראי סבירא להו דאין לבטלו לכתחי'

באופן דאם היה מקום לומר דהא דמייבשין את העור הוי כמבטל איסור אין ראיות הגאון הפוס' מספקין להתיר בנ"ד

האמנם בנ"ד הדבר פשוט דלא מיקרי מבטל איסור לכתחילה והוא ממ"ש הרב הגדול מהרימ"ט בתשו' הי"ד סימן ח"י, דהא דאין מבטלין איסור לכתחיל' היינו איסור, אבל היתר בהיתר כגון חלב ביין מותר לערבו ולאוכלו עם בשר ולא הוי מבטל איסור לכתחילה יע"ש והביאה הרב כנה"גי"ל סימן צ"ט הגהות ב"י אות י"ד וכתב דאין חולק בזה. ואפי' להסוברים לגבי המץ דאסור לבטלו קודם הפסח היינו משום דאפי' קודם הפסח איסורא מיקרי מאחר דבפסח אסור, משא"כ בהא דמהרימ"ט ז"ל יע"ש, ובשיירי כנה"ג א"ח סימן תנ"ג הגהות ב"י אות ג' באורך, ונל"ד דמייבשין את העור דמותר גמור הוא, הרי דומה ממש למערב חלב עם יין דכתב מהרימ"ט ז"ל דמותר לאכלו עם בשר

כתב עוד הגאון הפוסק ז"ל ובאמת נפלא בעיני ואת חורת העולה על דעת פוסק א' לאסור אפי' בדיעבד העמדת הגבינות בעור הקיבה שנתייבשה והיינו היכא דליכא שיס, והביא דבריו בספר כנה"ג, וטעמא דמנהגם דהייש לריכוך העור מיבשותו ושחזר קצת לקדמותו יע"ש, והרי מבואר בהדיא בש"ע י"ד בסימן צ' גבי כחל שנתייבשה אם בשלה כך עם בשר מותר בדיעבד והרי דבריס ק"ו ומה התם גבי כחל שנתבשלה בבישול גמור מותר בדיעבד ולא חיישינן לריכוך יובש הכחל כ"ש כאן גבי עור הקיבה שנתייבש שלא נעשה העמדת הגבינות כי אם ע"י כבישה וכתב דהתם גבי כחל אין איסורו אלא מדברי סופרים בחלב שחוטה אינו אלא מדרבנן הלא גם כאן בעור הקיבה אינו אסור אלא מדרבנן בענין כבישת בשר בחלב דדוקא דרך בישול אסרה תורה וכמ"ש הש"ך סי' פ"ז ובאמת שאין כאן דעת הר' כנה"ג לאסור בדיעבד העמדת הגבינות בעור הקיבה שנתייבשה וכ"ש היכא דאיכא שיס רק כתב כלשון הזה אולי הטעם של הש"ך שאוסר לעשות כן לכתחילה הוא מטעם זה עכ"ד הגאון הפוסק ז"ל

ואחר המחילה מה שהקשה הגאון ז"ל על המורה שאוסר המובא בכנה"ג להעמיד הגבינות בעור קיבת שחוטה שנתייבש כו' אפי' בדיעבד מהא דכחל יבש לק"מ דהתם גבי כחל שנתייבשה אף אם נחוש לריכוך הכחל אכתי א"ל דמעט החלב אשר היה בה נתייבש לגמרי ולא חזר לקדמותו שהרי התם טעם איסו' הוא מפני החלב המכונס בכחל ולכן אמרינן דודאי החלב נתייבש ומטעם זה כתב מהרי"ט בהגהותיו לש"ד דכחל שנתייבש לאחר ל' יום מיד מותר אע"ג דלגבי המץ בעיסה המדובקת בכותלי הבית לא מקרי יבש לדעת ב"ה וה"ג עד אחר

אחר ב' חדשים שאני התם דבעי' שנתייבש כל הליחה לגמרי דכולה המין אבל הכא לא בעינן רק שנתייבש החלב שבתוך הכחל לא בעינן כולי האי עכ"ד מהרי"א ז"ל שם יע"ש

הנה מבואר לך דאף אם יהיה מקום לחוש שלא נתייבש הכחל החלב מיהה ודאי מתייבשה מיהא אףאנןנאמר דמשו' הכי מותר גבי כחל אם נתבשלה משום דאף את"ל והחוש לריכוך הכחל החלב לא יחזור לקדמותו והו"ל ס"ס ספק אם תחזור ריכוךהכחל לקדמותו ואת"ל שיחזור לריכוך שמא דוקא ביטול הכחל אבל החלב אשר היה בו נתייבש לגמרי וחלף הלך לו משא"כ בעור הקיבה דכולו בשר ובעינן שיתייבש כל טעם ולחלוחית הבשר אשר בה ולהכי חיים הר'המורה הנז'לשמא חוזר ומתרכך ונותן טעמו טעם בשר בהגבינות באופן דאי מהא דכחל לא קשיא על המורה הנז'אבל אי קשיא על המורה והרב כנ"הג הא קשיא דאיך אוסר אפי' בדיעבד מהאי חששא שהעור חוזר ומתרכך ונותן טעם בגבינה ומ"ש מחמץ דבצק המדובק בשולי ההבית דלמר אחר ל' יום ולמר אחר ב' חדשים כיון שנתייבש כ"כ מותר לשתות היין וכן פסק מור"ם בהגהה בא"ח סימן תמ"ז ס"ה וכתב הטעם דכי נתייבש שוב אינו נותן טעם ביין וכ"כ הסמ"ק והאבי"ה הרי דאם נתייבש אף שחוזר ונותנו במים או יין אינו חוזר ליתן טעם . א"כ איך אסרו הרב כנ"הג מטעם הנז' . והנה הגאון הפוסק ז"ל לפי מה שהבין בדברי הכנ"הג מזה הוצרך לומר דגם הכנ"הג אי דעתו לאסור בדיעבד כו'ונקוט מיהא פלג'בידך ללדעת הרב כנ"הג לכתחי'אסור להעמיד גבינה בעור קיבת כשרה יבשה כעץ

האמנם לפע"ד לא כן אנכי עמדי . אלא פשיטא לי מילתא דלענין להעמיד גבינה גם הרב כנ"הג והש"ך . וגם הנוהגים שהביא הרב כנ"הג . כולהו אזלי ומודים למותר לעשות כן לכתחילה . וז"ל הרב כנ"הג בי"ד סימן פ"ז הגהות ב"י אות מ"ג . וראיתי העם נזהרים עכשיו שלא לאכול גבינה שהושמה תוך העור אעפ"י שהוא יבש כעץ בעלמא . וכן אם הושם שום דבר בעור קיבת נבלה אעפ"י שהוא יבש אין אוכלין . וזולת אם הפכו העור והופך והושם הגבינה או דבר אחר לצד השער ואיני רואה להם מקום ע"מ שיסמוכו . וזולת אם נאמר דלא התיר השב"הל אלא אם הושם שום דבר לשעתו ואינו שוהה שם כ"ד שעות שיעור כבישה . אבל אם שהא שם שיעור כבישה אסור מפני שהעור חוזר ומתרכך ובולע המאכל אם הוא גבינה מהבשר . וגם הוא דבר אחר בולע מהעור של נבל'כו'וכןמנהגינו לאסו' כ"ז ופעם א'הביאו תוגרמי'דבש בנודות של עור ואסרתי הדבש מטעם כבוש הרי הוא כמבושל לפי המנהג ושוב אחר ימים ראיתי הש"ך ז"ל שכתב על דין דשב"הל ומ"מ נראה דלכתחילה אין לעשות כן ע"כ. ואולי מפני הטעם שכתבתי דכל שנכבש שם הרי הוא כמבושל ואע"ג דנתייבש' והוי כעץ בעלמא מ"מ כיון שנכבש שם אל יחסר מליתן טעם בשר ע"ל שכתב ר"ין בשם י"מ דאפי' לדעת הגאוני'דהקיבה פרשא בעלמ' היא אם נמלחה אסור להעמיד בה גבינה מפני שכבר לקחה טעם בשר וכשמעמיד בה הוי בשר בחלב וכתב עוד בשם יש מי שכתב דה"ה בדבש דהוי כמליח ואפשר ג"כ דמנהגנו לאסור מטעם מלוח נגעו בה דהרוב מולחיןהעור כדי לייבשו ואת"א שלא ישאר שם איזו חתיכות מלח שבלעו איסור שנתערב בתוךהדבש שהושם שם כללו של דבר אין אנו מכשירין כל דבר שהושם בעור קיבת נבלה או אפי' גבינה או ביצי דגים בעור שחוטה אם לא שמונח בצד השער ומנהג יפה הוא עכ"ד יע"ש

הנך רואה כי האוסרים אשר הביא הרב כנ"הג לא מיירי בענין להעמיד גבינה בעור קיבת שנתייבשה כעץ רק לענין לשו' גבינה לתוך העור בהא נהגו לאסור אפילו בדיעבד וע"ז כתב הרב ז"ל טעם וסמך למנהג משום דחיישינן לשמא חוזר ומתרכך ואם מתרכך תו לא בטיל משום דלא ידעינן כמה בלעה הגבינה מהעור כי היכי דנשערינהו בס' ואולי הוה בנותן טעם . האמנם להעמיד גבינה בעור קיבת שחוטה שמייבשין אותו כעץ כ"ע אזלי ומודים דשרי למעבד הכי לכתחילה דכיון דמעט מן הקיבה מעמיד יותר ממאתים מחלב נמצא דא"א לבא לעולם לידי נתינת טעם וכמ"ש לעיל משם הרדב"ז והביאה הר'ג"ור לאות ולראיה כאמור לעיל וכן מבואר בדברי הרמב"ם פ"ג מה' מאכלות אסורות דין י"ג שכתב כי בימי חכמי המשנה גזרו על גבינות הגוים ואסרום מפני שמעמידיןבעור קיבת נבלה וא"ת והלא עור דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בה כו' יע"ש

הנה מבואר בדברי הרדב"ז ז"ל דמעוטא מעמיד הרבה חלב עד כי המעמיד בטל במעוטו ולכן שפיר להעמיד בעור יבש לכתחילה לכ"ע דכיון דיבש הוא כעץ בעלמא הוא ואת"ל וחחוש לרכוך בטל בס'. ויותר ואין בזה משום מבטל איסור לכתחילה מכל הטעמי' האמורי' . באופן דבהא סלקינן ובהא נחתי' דלכ"ע מותר להעמיד גבינה בעור קיבת כשרה יבשה כעץ לכתחילה והש"ך והכנ"הג וכל המחמירין בדין למור"ם אזלי ומודי' דבכ"ל דהוא להעמיד גבינה למעבד הכי לכתחי' ואין מקום להחמיר כלל ועיקר

ואין זה דומה להא דכחל יבשה דלא התירו אלא בדיעבד דהתם כיון דגזרו חכמים גבי כחל אפי'קטנה משום הכי יש לחוש לכתחילה אפי'ביבש והיינו טעמ' דהגאוני' דאוסרין בכחל יבש אפי' בדיעבד מה"ט דכיון דגזרו ולא חלקו בין כחל מניקה לאינה מניקה וכמ"ש בשמ"ס הרב מנחת יעקב כלל כ"ט סק"ל יע"ש ומה"ט גופא המתירים לא התירו אלא

בליעבל ודוק והגאון הפוסק כתב לחלק באופן אחר ויש להשיב על דבריו והנר' לע"ד כתבתי

ובנד"ד לא צריכא לכל זה כיון דבטל בס' ויותר ככל האמור ומדובר וכ"ש בנ"ל לפי מה שהעיד הגאון הפוסק ושאר הרבנים אשר באו על ההתום דבעיר אמשטרדם יע"א אין מעמידים בעור גופיה אלא לאחר שמייבשין אותו כעץ כובשין אותו במים ומעמי' הגבינה במים אשר בו נכבש העור היבש כעץ ההוא דלית דין צריך בשש דאין בזה שום מקום להחמיר ומצורף לזה מ"ש הרב הפוסק דבנ"ל מיקרי בליעבל ומצאתי כעין ראיה לדבריו בתשו' הרדב"ז הישנות סי' ע"ד שכתב להתיר מטעם זה לכתחילה וז"ל אע"פ שיש מן האחרונים שאומרי' שקיבת נבילה אין ראוי להתיר לכתחיל' מ"מ רואה אני במקום הזה לכתחילה דאלת"ה לא יאכלו גבינה כי לא יספיק קיבת השחוטו' לכל הגבינות יע"ש . וכ"ש דבנד"ד אין צורך לזה כי מותר גמור הוא לעשות כן לכתחילה וליכ' שום מ"ל שמחמיר בזה אפי' לכתחילה ככל האמור ומדובר

זה הוא אשר השיגה ידי יד כהה להודיע את העם אשר בשער חסידים ואנשי מעשה אשר לבם נקפס . והצנועים משכו את ידיהם מלאכול מהגבינות הבאות מעיר הנז' כי אין מקום חשש כלל בזה . יאכלו ענוים וישמחו וה' יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות דברי איש צעיר המשתלח מרבנן קדישי דעיר הקדש טבריא תוב"ב הבוטח בה' עוזי

סימן ג

וזה מה שהשיב הרב המחבר על דבריו

חמותי ראיתי הפסק אהס"לר מהר"ש אשכנזי נר"ו על ענין הגבינה מעיר אמשטרדם יע"א ; וחזי הוית שדיבר כמשה מפי הגבורה בלי השגחה ובלי חקירה ובלי דקדוק ראשית הקו"ל במה שכתב בראשית אמריו וז"ל איזה אנשים לעיר הלזו קוראים חגב על הגבינות הבאים מעיר אמשטרדם מה הלשון אומרת קוראים חגב וכי בשביל שקצת אנשים יראי ה' שרוצים להחמיר על עצמם ויש להם סמיכה דרבנן למשוך ידם שלא לאכול גבינה הנז' כמו שנבאר בס"ד וכי הם אסרום לאחרים שלא לאוכלה כדי שיאמר בלשון חגר האי חגרא מאי בעי הכא . הן אמת שמדבריו שבאו שלא בדקדוק משמע שהאנשים היראים הללו אסרום הגבינות הנז' שכתב בהצעת דבריו וז"ל

והנה בעת'ה שלחו העתקת הפס"ד הנז' מהתם להכא ובכל זאת הנעוד היום אנשי העיר הזאת באשר הם יראים ושלמים לא מלאם לבם להתיר הגבינות הנז' והצנועים משכו את ידיהם ע"כ מדכתב לא מלאם לבם להתיר הגבינות הנז' נראה שהאנשים השלמים הללו אסרו הגבינה הנז' לאחרים וזה אינו והוא בעצמו יודע שלא אסרו הגבינה הנז' לשום אדם ואנא זעירא שלרכו רגלי בשליחות מצוה ובכל מקום שראיתי שהיו אוכלים הגבינה הנז' לא פציתי את פי רק משכתי את עצמי שלא לאוכלו מכמה טעמים הכמוסים עמדי ותבא עליו ברכת טוב מי שמושך ידו שלא לאוכלו .

ואו תמיה לי מילתא טובא מהחכם הפוסק הנז' נר"ו שכותב בלי השגחה ושכח מ"ש בחמי דבריו למ"ש בסוף דבריו שבהצעת דבריו כתב וז"ל ומסרו לידי הפס"ד של הגאון הנז' ז"ל ושאלו ממני למען אחוה דעי דעתי הקצרה בדבר הזה ואני בעיני יודע אני בעצמי ומכיר אני את מקומי כי לא דעת בי ולא תבונה להבין אפי' צורתא דשמעתתא כ"ש וק"ו לדון ולהורות קלות וחמורות ולאפוקי דינא רבה או זוטא אליבא דהלכתא ובפרט בדבר כזה אשר כבר נפתח בגדולים רבים ועצומים ואיש הבנים האי גברא רבא הגאון ז"ל הנז' ומה אנא לבא אחר המלך אך ורק כדי להפיס דעת האנשי' השואלי' דעיר הזאת דין גרמא להכניס עצמי כו' להודיעך כחא דהיתרא עכ"ל ואנא בריה קלה אמינא דרוב דבריו אלה אמת ויציב ושו בסוף דבריו בפסקא דדינא לא כן ידמה שכתב וז"ל וכ"ש דבנ"ל אין צורך לזה כי מותר גמור הוא לעשות כן לכתחילה וליכא שום מ"ל שמחמיר בזה אפי' לכתחילה ככל האמור ומדובר ע"כ

הרי פסק את דינו בסכינא חריפא ומה גם דקמהא טחינא טחן ולא הקיש הויא ליציאה שבראש דבריו עשה את עצמו כאין ולא עביד כדרך החכמים הפסקנים שמימיהם אנו שותים וכותבים כל זה להלכה אבל למעשה עד יסכימו כו' והוא לא כן עשה בסוף דבריו ודבריו סתרי' נינהו והיותר מה שק' לי על הח' הפוסק הנז' נר"ו הוא שנראה מסוף דבריו שחשב בדעתו דעת עליון לאלו האנשים השלמים המושכים את ידיהם מלאכול הגבינה הנז' שהם טועים במה שאינם אוכלים הגבינה ונותן להם רשות לאוכלו והוא שבסוף דבריו כתב וז"ל זה הוא אשר השיגה ידי יד כהה להודיע את העם אשר בשער חסידים ואנשי מעשה אשר לבם נקפס והצנועים משכו את ידיהם מלאכול מהגבינות הבאות מעיר הנז' כי אין מקום חשש כלל בזה יאכלו ענוים וישמחו כו' עכ"ל הרואה יראה ולבבו יבין המתבאר מדבריו זה שהנזהרי' הללו מלאכול הגבינה הנז' לא מנאו ידיהם ורגליהם בב"הם להחמיר שלא לאכול מהגבינה הנז' הס כי לא להזכיר לכתוב כדברים האלה על האנשים הללו וכי לדבריו הנעימים ורשותו אכחנו מצפים שיאמר כמשה מפי הגבורה כי אין מקום חשש כלל בזה יאכלו ענוים וישמחו הא ודאי נראה לפי קצורי שהחכם הפוסק נר"ו הלזו לא שמש ולא נתבשל כל צורכו ואפק-זאת שנראה מגבורות גשמים שאומר דבכל מה שלמד

ולומד

ולומד הוא להתיר ואין לסמוך עליו ועוד אין דעתי סובלו למה לא עלה על דעתו לחקור מאי טעמא לא חתם בפסק הגאון הנז' הר' המפורסם בדורו מהר"ש שלם ז"ל שבאותו פרק היה בחיים חייתו והיה מ"ץ באמשטרדם בק"ק הספרדים א"י בודאי דטעמא הוא במה שלא חתם . ואני הפעוט בעומדי באמשטרדם יע"א הראו לי הפס' מהגאון הנז' ועברתי אותו דרך עברה ושאלתי לאיזה מהם למה לא בא על החתום הרב שלם ז"ל ולא ידעו להשיב הטעם ואפי' שראיתי הפסק לא הורתי מסברתי ואחזתיו ולא ארפנה שלא להביא הגבינה הנה לתוך פי, וכזה ראיתי באמשטרדם מהספרדי' שיש בהם שנזהרי' מלאכו' הגבינה הנז' ואמרו לי הטעם וטעמם ונימוקם עמהם אשריהם ישראל

ועוד חזיתי בהחכם הפוסק נר"ו הנז' מלב' שמשיחתו נראה שלא שמש כ"ץ אף גם זאת שלומד בלי השכלה כמותה על הנהלים שכתב בסוף דבריו וז"ל ובנ"ד לא צריכנ' לכל זה כיון דבטל בס' ויותר ככל האסור ומדובר וכ"ש בנ"ד לפי מה שהעיד הגאון ושאר הרבנים אשר באו על החתום כו' אח"ד לא ידענא היכן קאי ומאי שמע שכל החתומים בפסק הנז' היו רבנים שאומר ושאר הרבנים והרי הגאון ז"ל הנז' כת' בסו' דבריו וז"ל כ"ד היושבי' על מדין ולומדי דב"המ בי מותבא רבה דפה ק"ק האמשטרדם ק"ק אשכנזים יצ"ו עכ"ל המתבאר מדברי הגאון ז"ל דפרט וכתב ולומדי דב"המ נמצא שהגאון ז"ל בעצמו מעיד שלא היו כולם רבנים ואפי' וקרוב לודאי שלא היו נקראים בשם רבנים בו בפרק כפי מה ששמעתי אפי' הכי ואיך לא השגיח בדברי הגאון ז"ל וכתב מלבפסיה ושאר הרבנים אשר באו על החתום לדידי הפעוט אמינא ולא מסתפינא מה שהביאו לטעות כזה הטעסהוא שכונתו להבהיל את העו' שידעו שכל כך רבני' חתמו על הפסק הנז' ובלי ס' שדבריו לו אינם אלא דברי' בטלים

מעתה תבנא לדברי החכם הפוסק נר"ו הנז' בראשית אמריו כתב וז"ל ברים אמיר כתב הגאון הפוסק וז"ל כמה יגיעו' יגענו עד שהאיר הקב"ה עינינו ומצאנו מפורש ומוס שכל מ"ש בס' אורייתא דמשה הרמ"א ז"ל בהגהותיו י"ד סי' פ"ז וז"ל עור הקיבה לפעמים מולחין אותו ומייבשין אותו עד שנעשה כעץ וממלאין אותו חלב מותר כו' והא ודאי מילתא מעלייתא היא שאין בזה בית מיחוש משום ב"בח כיון שהוא עץ יבש עכ"ל הגאון כו' ומאי טעמא אפי' בעור קיבת נבלה אם נתייבש כעץ מותר להעמיד בה גבינה דאע"ג דעור קיבת נבלה שהעמיד בה גבינה והיא לחה אסור ואפי' באלף לא בטיל מטע' דמעמיד אפי' בכ"ב וכמ"ש גדולי הפוס' מ"מ בעור קיבת נבלה שנתייבש כעץ מותר כו' וכי מעמיד בה גבינה מעמיד בהיתרא הוא ואף כי מור"ם נר' בעור קיבת שחוט' וכשרה מיירי מ"מ לפי טעמא למילתא מורס יוצאה דאפי' בעור נבלה דינא הכי הוא וכ"כ האחרונים ועיין בזרע אמת ח"ב י"ד ס"סי כ"ה וג"ור חי"ד סי' ד' עכ"ל מהחכם הפוסק נר"ו

והנה מלבדי החכם הפוסק נר"ו שכתב ומה"ט אפי' בעור קיבת נבלה אם נתייבש כעץ מותר להעמיד בה גבינה כו' מוכח בהדיא דמעמידין לכתחילה ודבריו אלה קשים לשמוע ולא הבינותי למה הביא תשובת הרב זרע אמת שהוא הפך מסקנתו שהרי הרב זרע אמת כתב שם בסוף דבריו וז"ל מ"מ לכתחילה אין לעשות כן כמ"ש הש"ך שם ע"כ . והרב זר"א מיירי בעור קיבת נבלה יבשה כעץ וסמך את עצמו מדברי הש"ך דאין לעשות כן לכתחילה . והנה כי כן איך מלאו לבו להחכם הפוסק נר"ו לפסוק דמותר אפי' לכתחילה ולא השגח בדבריהם דרבנן והגם שהוא חילק חילוקים לסברת הש"ך אלו החילוקים ואת כולם ישא רוח הא ודאי דברים אלו אינו אלא שכתבם בלא השכלה וספרי האחרונים וס' ג"וא שציין אינם נמצאים אתי במחיצתי כדי להתבסם מתורתם ודוק

האמנם אחרי הס"ר כדחזי' מהכהן הגדול הרב זר"א ז"ל לא אדע שכול במה שכתב דיש פנים להתיר אם העמידו גבינה בעור קיבת יבשה כעץ כמ"ש שם בהגה ס"י חדא מה ראיה היא זאת מדברי מור"ם והרי כל הישר הולך ישכיל ויבין דרמ"א ז"ל מיירי בעור קיבת שחוטה ומש"ה אפשר להתיר משא"כ בנדון דידיה דהוי בעור קיבת נבלה . ועוד למה ירון ומה יוסיף מה שמייבשין אותה כעץ והרי דרך המעמידין בעור קיבת יבש' כעץ הוא כך שמהלכין תחילה עור הקיבה במים או בחומץ ולעתות כאלו באמשטרדם מרככין העור בחומץ ומשהין הקיבה עם החומץ יותר מכ"ל שעות כדי שירכך בטוב וכדי שיתן עור הקיבה החוזק והחריפות דשכיח בתוכו להומץ ומאותו החמצית שנותן להומץ מעמידין הגבינות דההומץ אינו עושה שום דבר להעמיד הגבינה רק מה שיוצא מפליטת העור ואפי' אם ירצו להעמיד בעור הקיבה עצמה מרככין העור תחי' הטב ואח"ך מעמידין עם עור הקיבה הגבינות

הנה כי כן איך יעלה על הדעת דהמוהל החריף היוצא מהעור קיבת נבלה היינשה הנז' שלא נחשוב אותו נבלה גמורה שעיקר חוזק המעמיד הגבינה הוא בעור וכמ"ש הרדב"ז בתשו' הנד"ח בא' ה' סימן ג' אלפים קע"ד וז"ל מעשה היה בקיבת נבילה שנמצא בכלי שמשליכין בו הקיבה ונותנין שם מלח וגם שהה ימים רבים אם מותר להעמיד בה גבינות לכתחילה אם לא

תשובה לדעת הרי"ף והרמב"ם פשיטא שהוא מותר שאמרו קיבה שנתבשלה בחלבה דפירשא בעלמא הוא וכיון שהיא

שהיא עצמה מותרת פשיטא דמותר להעמיד בה גבינות אחרות וכ"ש אם נמלחה או נכבש' בחלבה שהיא מותרת אבל לדעת המחמירין שאוסרין קיבה שנתבשלה בחלבה כיון שנעשית חתיכה דאיסורא אין מעמידין בה גבינות אחרות ואם העמיד הכל אסור ולא מיבעיא למ"ד מין במינו לא בטיל אלא אפילו למ"ד מין במינו בטל בס' שאני הכא שהאיסור הוא שמעמיד ואין האיסור מחמת בב"ח שנאמר שיהא בטל בס' אלא טעם האיסור מפני שעור קיבת נבילה נתנה טעם בקיבה ונעשה הכל חתיכת נביל' והוי כאלו העמיד בעור קיבת נבילה , הא למדת שאם נתן העור טעם בקיבה א"נ כגון שאין בכל הקיבה ששים כנגד כל העור נאסרה הקיבה וכל מה שהעמידו בה לדעת המחמירין ומה שאמרו קיבה שנתבשל' בחלבה אסורה משום דסתמא דמילתא הוא שאין בקיבה ס' כנגד העור אבל בנ"ד שנתערב העור בקיבות הרבה אם יש בקיב' ס' לבטל את העור משליך את העור והשאר מותר וכיון שנתבטל האיסור אין כאן חתיכה דאיסורא והקיבה בעצמה מותרת וכ"ש שמותר להעמיד גבינות אחרות וא"כ לא נבלה ולא בב"ח אלא שעדיין אני הוכך להחמיר לפי שהאיתי שאין עיקר כח העמדת הגבינה אלא בעור ואין החלב נקפא בתוך הקיבה אלא מחמת טבע העור תדע שהרי תחילתו צלול ואח"כ נעשה קרוש ולפיכך יש לחוש שמא קיבה זו הנתונה בכלי תחילתה צלולה היתה וע"י העור נעשית קרוש ונקפית הגבינה והזיא לה הקיבה עצמה כגבינה שהעמידוה בעור קיבת נבלה ונעשית חתיכה דאיסורא ואין מעמידין בה גבינות אחרות ומיהו להלכה ולמעשה כיון שהרי"ף והרמב"ם והגאוני' אמרו פירשא בעלמא לא נחוש לחשש' זו ומהאי טעמא נמי אני אומר שאפי' לא היה בקיבה ס' לבטל העור אם העמידו בה גבינות לא נאסור אותם ונסמוך על המקילין בדיעבד אבל לכתחי' ראוי לחוש לדברי המחמירין אבל אם נתבטל העור בס' לא נחוש לאותה חששא שכתבתי ומותר להעמיד בו גבינות לכתחילה עכ"ל כתבתי כל התשו' יען אין הספר מצוי כל כך

כפורש יוצא מדבריו ז"ל דעיקר כח העמדת הגבינה אינו אלא מחמת טבע העור דוקא [?] והן אמת דהפירשא גם כן מקפיא אבל העיקר והיותר חזק להעמי' הגבינה הוא בעור , הנה כי כן קשה טובא על הרב זר"א שהתיר בדיעבד אם העמידו בעור קיבת נבילה יבשה כעץ מאחר דהלחלוחית שבלט מהעור הלזה הוא לחלוחית מעט ושהעמיד הגבינה בזה ההמנית היוצא מהעור היבש הנז' הוה ליה כאלו העמיד בעור קיבת נבלה עצמה וראיה לדברינו לדבר הזה ממ"ש הרדב"ז בזאת התשו' וז"ל ואין האיסור מחמת ב"ח שנאמר שיהא בטל בס' א"א טעם האיסור מפני שעור קיבת נבלה נתנה טעם בקיבה ונעשה הכל חתיכת נבלה והוי כאלו העמיד בעור קיבת נבלה ע"כ והרי התם דהוי הטעם מהנבלה מעורב אפ"ה אמר הרב דהוי כאלו העמיד בעור קיבת נבלה כ"ש בנדון הרב זר"א דהוי האיסור ממש היוצא מגוף העור היבש דבלי ספק הו"ל כאלו העמיד בעור קיבת נבלה דאסור אפי' בדיעבד וכמ"ש מרן בש"ע י"ד סימן פ"ז סי"א יע"ש דאוסר בכל שהוא משום דהמעמיד עצמו אפי' באלף לא בטיל ועוד קשה לי בדברי הרב זר"א שדבריו סותרי' נינהו דכאן כתב דאין לעשות כן לכתחילה ושם בדמ"ג רע"ל הביא ראיה לדבריו מדברי מור"כ שבסי' פ"ו ס"י וכפי ראיתו הרואה יראה דס"ל דאף לכתחילה מותר לעשות כן ודבריו נא"ת [?]

וכי אמרו הרי מעשה דהרדב"ז ז"ל היה שהיה טעם עור נבלה בקיבה ואפ"ה סמך על המקילין בדיעבד אף אתה אמור לו דלא דמי כעוכלא לדנא מעשה דהרדב"ז לנדון הרב זר"א ז"ל כאשר יראה המעיין ופשו' ולפום מאי דאמרן ממילא אזדא ליה להחכם הפוסק הנז' נר"ו מה שהכריע מסברא דנפשי' והפרין על המילה להתיר לכתחי' להעמיד בעור קיבת נבלה יבשה כעץ דזה לא ניתן ליאמר וכ"ש ליכתב וכמו שיראה מי שישפוט בצדק וכ"ז בעור קיבת נבלה אבל במעמיד בעור קיבת שחוטה יבשה כעץ מי שאינו חושש ורוצה לסמוך על המקילין יכול לסמוך כל אחד כטעמיה ופשוט

ומ"ש הרדב"ז בתשו' הנז"ל דעיקר כח העמדת הגבינה הוא מחמ' העור כן הביא החכם הפוסק נר"ו מתשו' הרדב"ז ז"ל הראשונות סימן ע"ד וז"ל וכ"ש בשר הקיבה שהוא חזק מהקיבה בעצמה ע"כ דבריו ברור מללו דהאי בשר דקא' הוא עור הקיב' והמנית החריפה היוצא מעור הקיב' הוא חזק יותר מהקיבה דהיינו הפירשא וכדכתיבנא מדברי הרדב"ז ז"ל דאינו נקפה אלא מחמת טבע העור מדבריו אלו נראה דס"ל להרדב"ז דהעור החוזק שיש לו הוא מחמת עצמו דוקא ואינו בולע שום טעם מהקיבה לא דהקיב' ג"כ מקפיה אבל אינו כ"כ חזק בטבע העור אשר ע"פ זה לא ניתן ליכתב מ"ש הח' הפו' נר"ו בדעת הרדב"ז וז"ל ולפי המבואר בתשובת הרדב"ז ז"ל הנז' תורה יוצאה דאין שום סגולה בעור כלל רק חריפות וחוזק החלב אשר נבלע בעור הוא המעמיד עכ"ל וזה לא ניתן ליאמר בדעת הרדב"ז וכאמור אלא דצריכין אנו לראו' שאר בתשו' הרדב"ז ודוק

תו חזיתי בפסק הנז' וז"ל וראיתי להרב חיד"א בס' הבהיר מחב"ר [?] סימן פ"ז שהביא לנו דברי השב"הל באורך משב"הל כ"י וז"ל מה שמולחין עור הקיבה כו' אעפ"כ במקום הזה מחמירין ואין נותנין אותה אלא או בבגד או בקלף ולא בעור של קיבה כלל כו' עכ"ל וכתב הרב מהר"י אזולאי שם הרא' לדעת כו' גם כתב דבמקומו מחמירין כו' האמת שדברי

הרב

הרב שב"הל הנז' כפולים אלו דבריו ז"ל יע"ש. עכ"ד החכם הפוסק נר"ו

והנה הרב מוכת הדור והדרו חיד"א ז"ל שם במח"בר כתב בזה הלשון גם כתב דבמקומו מחמירין ועיין בש"ך וכנה"ג ואחרונים עכ"ל והחכם הפוסק הנז' נר"ו השמיט תיבות אלו דהיינו ועיין בש"ך וכנה"ג ולא ידענא מה אדון ביה למה השמיטם לא שנא דמדברי הרב חיד"א ז"ל ברור מללו דמ"ש ועי' בש"ך וכנה"ג סמוך דבמקומו מחמירין כוונתו פשוטה לו' שהש"ך והכנה"ג מחמירין ג"כ כמו שהיו מחמירי' במקומו מהשב"הל י נמצאת אתה למד דהרב חיד"א ז"ל מחניהו בחדא מחתא להש"ך והכנה"ג דג"כ הם מחמירין במקומו מהשב"הל והשב"הל מיירי בקיבה שחוטה וכמ"ש מור"ם שם וכ"ן מיירי הש"ך דעליה דמור"ם קאי וס' כנה"ג אין אתי כדי לראות הדברים על שרשם ואפ"ה הם מחמי' וכיון שהחכם הפוסק נפה והביט לסבר' האנשים השלמים הנזהרים מלאכול הגבינה הנז'ים להם סמיכה מעליא מש"ה הבליעם בלשונו דברים הללו והשמיטם וכתב כפי דעתו כאשר יעלה המזלג ודוק

עוד בא בדברי החכם הפוסק נר"ו וז"ל והנה הרב ז"ל העיר בדברי הרב שב"הל שהם כפולים ואני בעניי דברי הרב שב"הל קשים מיניה וביה כו' ומ"ש השב"הל אה"ך ועור הקיבה ויבש הרבה כעץ בעלמא יכולין לתת בתוך הקיבה חלב נ"ל דט"ס איכא וכצ"ל יכולין לתת בתוך חלב ור"ל דמותר לתת עור הקיבה לאחר שנתייבש כעץ לתוך חלב כדי להעמיד בה גבינה כו' ולכן לא באו דברי הרב כפולים כו' עכ"ד

ואנא דאמרי מלבד דלא צייתינן ליה במה שכתב דט"ס איכא בלשון הרב שב"הל ומזה הכריע מסברתו לדברי השב"הל אינם כפולים אלא אף גם זאת לעמלתי מרעיל מראות שכתב ולכן לא באו דברי הרב כפולים ומדבר כאשר ידבר איש אל רעהו ומי הוא זה אשר יערב אל לבו לדבר דבר בלתי שאלת אלף מחילות להרב מפורסם בכל תכונות ישראל כמוהו שמימיו אנחנו שותים וספריו הנעימים יוכיחו את יקר תפארת חכמתו, ובקיאותו ושרי ליה מריה ועיין מ"ש הרב חיד"א ז"ל בעצמו בס' מח"בר א"ח סימן רמ"ד אות ד' ודי בזה

עוד כתב החכם הפוסק נר"ו וז"ל ולכן נראה דמ"ש הש"ך על דין דמור"ם דיש להחמיר לכתחילה היינו משום דלדין דמור"ם מיירי לענין לתת החלב לתוך העור וכיון שכן שמא ליכא ששים בחלב שנותן בתוכו כנגד הלחלוחית שבולע מן העור כו' ע"כ.

ואנכי לא ידעתי איך כותב בלי השכלה ושכח מה שציין לעיל משו' הרב ודע אמת והרי הר"ב זר"א סמך את עצמו מדברי הש"ך דלכתחילה אין לעשות כן והשאלה שנשאל הרב זר"א היה שדרכם להעמיד גבינות הרבה כאשר יראה הרואה מדברי השואל ובלי ספק שהיה שם ששים ואפ"ה כתב הרב זר"א דאין לעשות כן לכתחי'. נמצאת אתה למד דהרב זר"א הבין בעד הש"ך הפך סברת החכם הפוסק נר"ו דאי כסברתו מאי ראיה מייתי הרב זר"א מדברי הש"ך אלא ודאי כדאמרן.

בתר ד'שנים ראיתי בס' נודע ביהודה ח' י"ד סימן כ"ו דמ"א ע"ב דהסכים עם הש"ך דאין לעשו' גבינות בקיבה יבשה לכתחי' יע"ש. תו כתב החכם הפוסק נר"ו וז"ל האמנם בנ"ד הדבר פשוט דלא מיקרי מבטל איסור לכתחילה והוא ממ"ש הרב הגדול הרב מהרימ"ט בתשו' חי"ד סימן מ"י דהא דאין מבטלין אס"ל היינו איסור אבל היתר בהיתר כגון חלב ביין מותר לערבו ולאכלו עם בשר כו' ונד"ד דמייבשין את העור דמותר גמור הוא הרי דומה ממש למערב חלב עם יין דכתב מהרימ"ט ז"ל דמותר לאכלו עם הבשר את"ל.

ותמיה לי מילתא טובא מלבד דאין דמיונו עולה יפה והדמיון יתאבד דשאני נדון מהרימ"ט ז"ל כיון שערב החלב עם היין ונתבטל נעשה כולו היתר והו"ל כאלו לא היה שם חלב משא"כ בנ"ד דהחמאית היוצא מהעור הלזה הוי הוא עצמו המעמיד בלי שום תערובת עם דבר אחר וזה פשוט למבין אלא אף גם זאת השתוממתי על המראה במ"ש החכם הפוסק נר"ו ונד"ד דמייבשין את העור דמותר גמור הוא וכן נמי כתב בסוף דבריו וכונתו רצויה לומר בלשון מותר גמור הוא דר"ל דלא שייך בנדון דידיה להחמיר שום חומרא כלל. ולא הבינותי איך מלאו לבו להוציא מתחת קן קולמוסא דברים הללו ולא שם אל לבו המחמירין בדבר הזה אפי' בעור קיב' שחוטה וכמ"ש בשב"הל דבמקומו היו מחמירין ומור"ם שהביא הלשון משב"הל וכבר מילתא אמורה כל הישר הולך ישפוט בצדק דמיירי בעור קיבת שחוטה ובודאי הגמור שבמקום השב"הל בו בפרק היו נמצאים שם רבנים גדולים כיוצא בו וכמו שכן כתב הרש"ך ע"ד מור"ם דלכתחילה אין לעשות כן, ולפי קצורי יכולין אנו לומ' דטעמא מהש"ך דאסור לכתחי' הוי דחייש לסבר' יש מי שכ' שהביא רבי' ירוחם והסכי' עמו ולעיתי' דס"ל דאפ' מעמיד בעור קיבת כשרה לא בטיל ומביאו ב"י שם בסי' פ"ז וז"ל ומתוך דברים אלו יתבאר לך שמ"ש רבי' ירוחם דין הקיבה ועור' להעמיד בה עור קיבה פשיטא לאסור בין מכשרה בין מנבלה כו' ויש מי שכתב שהמעמיד הגבינה לא בטיל וכ"נ עיקר ע"כ יע"ש

ומאחר שלות דבריהם דרבנן המחמירין מי הוא זה אשר יוכל לפצות פה ולומר שהוא היתר גמור הא ודאי בורכא היא ומגילתא אזדא ליה להחכם הפוסק נר"ו דליכא שום מ"ד שמחמיר בזה אפי' לכתחילה זה לא ניתן ליכתב

ליכתב ועל הרב הגאון הפוסק ז״ל שכתב להתיר לכתחילה ליכא להתמוהי עליו חדא יען לא כתב התר גמור כמ״ש החכם הפוסק נר״ו ועוד שהרב הגאון ז״ל כתב סניף אחר להתשיבו בעיר אמשטרדם כיון דלא סגי בלא״ה הו״ל כדיעבד ומש״ה התיר לכתחילה אבל מי שנגע יראת ה׳ בקרבו ורוצה להחמיר על עצמו שלא להביא אל פיו גבינה כזאת אף הרב הגאון שאול ז״ל יאמר עליו תבא עליו ברכת טוב וכ״ש דאית להו להמתחירין מלאכול גבינה הלזו סבר׳ האומרים דאפי׳ מעמיד בעור קיבת שחוט׳ אפי׳ באלף לא בטיל בודאי כל מי שיאמר על אלו המחמירין שהן מן המתמיהין להחמיר בהומרא יתירה הא ודאי לא מצא ידיו ורגליו בב״המ ומונע טוב מבעליו ועליו נאמר שתיקותיך יפה מדבוריך וכאמור

ואולם אחרי בקשת המחילה הב׳ כדהני תמיה לי מילתא מהכנ״הג ומהרב הגאון הפוסק ז״ל דטרחו למצוא טעם להש״ך למה אסר לכתחילה והרי לפום מאי דאמרן דהש״ך מאי דכתב לכתחילה אין לעשות כן הטעם הוא משום דחשש לסברת האומרים דאפי׳ אם העמיד גבינו׳ בעור קיבת שחוטה לית ליה בטול אפי׳ באלף ופשוט

תו תמיה לי מהרב הגאון הפוסק ז״ל במ״ש וז״ל וטפי מסתבר דלחומרא בעלמא נקטיה הש״ך והכרח הכריח ע״ז יע״ש אחרי הס״ר כדת מילתא כדנא לא ניתן ליאמר בעל הש״ך ז״ל שהרי דרכו דרך הקדש הוא לפסוק ע״פי הדין והלשון לכתחילה אינו סובל כמ״ש הגאון כאשר יראה המעיין ודוק

עוד קשה לי בדברי הגאון ז״ל שכת׳ וז״ל ועוד י״ל דהש״ך לא הזהיר מלעשו׳ כן לכתחילה אלא בכה״ג דהעמיד בעור עצמו כלשון רמ״א יש מייבשין העור כו׳ ומשימין בו חלב אבל בנדון שלנו לא מעמידין בעור עצמו אלא במים שבלעו מן העור ע״י כביש׳ ובאופן זה אפי׳ את״ל שיש איזה מקום שלא נתייבש כ״ז מ״מ אין מעמידין בממשו אלא בטעמו הקלוש בהא ודאי שפיר דמי להעמיד באותן המים אפי׳ לכתחילה כו׳ את״ד

בתר שאלת אלף מחילות מהגאון ז״ל נוראות נפלאתי הפלא ופלא חדא לא ידענא היכן מצא הפרש מלשון רמ״א לנדון דידיה שהרי נדון רמ״א הוא שנכנס שם החלב בעור ונתן העור טעם בחלב ובנדון דידיה ג״כ הוי הכי שכובשין את העור יותר מכ״ל שעות במים או בחומץ ופולט העור את טעמו החזק ובאותה פליטה מעמידין הגבינות נמצ׳ דשניהם שוים בשיעורייהו וכ״ש לפי מה ששמעתי בעומדי באמשטרדם שאחר הכבישה שוחטים את העור כדי שיוציא כל הכח שיש בעור הרי לנדון דידיה עדיף לנדון רמ״א ועוד איך כתב דמה שיוצא מהעור ע״י המים הוא טעם קלוש והרי החוש מכחיש דמה שיוצא מהעור הוא טעם חזק דהמים או החומץ שכובשין בהם את העור אינו עושה כלום ומה שמקפיא הגבינה הוא המתנית החזק היוצא מהעור היבש והמתנית הזה עושה הפעולה כמו שעושה אם היו מעמידין בעור עצמו ואין לך טעם ממש גדול מזה דאי כדברי הגאון שהוא טעם קלוש לא היה הגבינה נקפא שכדי שיקפא הגבינה צריך טעם חזק וזה פשוט לרואי השמש ולא צריכא לפני׳ודבריו שגבו ממני

והנה כי כן המחמירין שלא לאכו׳ מגבינ׳ הלזו טעמם ונימוקם עמם עפ״י הדין ועליהם תבא בר״ט ובנדון אשר כזה שמייבשין את העור כעץ ומעמידין במתני׳ היוצא מגוף העור כנז״ל אמינא כפי הלשון שהביא הגאון הפוסק ז״ל מהכנ״הג דהרב כנ״הג יודה בנ״ל וכמו שיראה המעיין וכאמור

ובר מן דין ומן דין אנא דאמרי אם החכם הפוסק נר״ו היה נמצא בזמנים הללו במקומות כאלו שדרכו רגלי והיה מכיר את העולם והיה רואה והיה שומע מה שראו עיני ומה ששמעו אזני בעו״הר הדור פרו׳ ומרובה על העומד פר״ץ ע״פ פר״ץ הקב״ה יחזיר׳ למוטב וכבוד אלהים הסתר דבר בודאי הגמור שלא היה תופס קס״ת גבורים ולכתוב מה שכתב ואדרבא היה מחמיר ביותר ומטעם זה אני דן אותו לכף זכות שכל מה שכתב הוא מחוסר ידיע׳ העולם והעניינים ואת והב בסופה כך היא דרכה של תורה

זאת תורת העולה עפ״י האמור דהן אמת דיש לסמוך על המתירין לפי הזמן ברם מי שמושך את עצמו שלא לאכול הגבינה הנז׳ יבורך מפי עליון ועליו תבא ברכ׳ טוב

את זה כתבתי לע״ד בעט״ין של נח״ץ כי נח״ץ ינח״ץ איש אשר כמוני גולה ומטולטל ונפישי טרד׳ין ועילא מגהון דספרים אין אתי כדי להעלות ארו׳כה כאשר עם לבבי כ״ד צעי״ר המשתלח מרבנן קדישי ע״הק צ״פת את״ל הכ״וח פה מארסילייא יע״א בס״ד ובשנת ויקרב **את העלה** ויעשה כמשפט לפ״ג דשף מלוכתיה ומקוה רחמי וחסדי הא״ל ועושהו

הצעיר **מרדכי אשיאו** ס״ט

ומש החכם הפוסק נר״ו וז״ל ואף שהרדב״ז שם כתב לעיל דאין לעשו׳ כן לכתחי׳ היינו משו׳ דמיירי בלח אבל בנ״ד דמיירי בעור יבש דא״א ודאי הגמור לבא לידי נתינת טעם פשיט׳ דמותר לעשות כן לכתחילה את״ד

אנא דאמרי יען אין תשו׳ הרדב״ז ז״ל נמצאים אתי בתחינתי לראות הדברים היכי מתממשים ובאים איני מחליט המאמ׳ מה שעלה על דעתי לומר בדעת הרדב״ז והוא דמ״ש הרדב״ז אין לעשות כן לכתחי׳ אפי׳

שחשש לסברת המחמירין בענין וכסברת היש מי שכתב שהביא ר"יו והוא הסכים לזה וכאמור בפנים וא"כ לא ניתן ליאמר החילוק מהחכם הפוסק נר"ו בין לח ליבש דיכולין אנו לומר לטעם המחמירים הוי דחיישי לסברת האומרין דאף בעור קיבה שחוטה כיון דהוי דבר המעמי' אפי' באלף לא בטיל ובל"ן איה"ב כשיזדמן תשובות הרדב"ז תשובה אשפ"ז וכ"ונצריך לראות תשובת הרדב"ז החדשות ה"א סי' תקנ"ב שהביא החכם הפוסק נר"ו אם אינו חולק עם התשובה שב"ת ה' שבא בפנים ותל"ס

מתחת לאר"ש אר"ש בארא בשלהי אייר מסנתינו בא מג'יבלטאר יע"א במארסיליא יע"א רחמתין עזיזא מהר"י הלוי נר"ו והביא עמו מ"ש רב אחאי הרב מהרמ"ה נר"ו מ"ץ מעיר טיטואן יע"א על ענין הנז"ל וחזיתי מ"ש נז"ל הובא לידי הפס"ד הנז"ל והגיתי בכל פעולו וראיתי מ"ש הרבנים רבני מתא אמשטרדם ומ"ש החכם הסד"ר נר"ו בדין עור הקיבה שמייבשין אותו עד שנעשה כעץ ואח"ך נותנים אותו לתוך החלב כדי להקפיא לעשות גבינה ופסקו בזה הפוסקים הנז' דמותר לעשות כן לכתחילה והביאו ראיות לדבריהם כולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת כמו שבא מבואר באר היטב בפס"ד מילתא בטעמא וטעם כעיקר דאורייתא את"ל

ונוראות נפלאתי מרב חביבי מהרמ"ה נר"ו במ"ש והגיתי בכל פעלו כו' והביאו ראיות כולם נכוחים למבין כו' ולפי קצורי לא העמיק כדבעי להעתיק בפס' הגאון ז"ל וכ"ש בפסק הסד"ר נר"ו דאינו צריך עומק דאם היה משגיח בעין שכלו ועיונו הזך כלחוי מלבד דלא היה כותב מה שכתב ולהסכים בכל דבריהם אלא אדרבא זאת שהיה מקשה בדבריהם ואפשר ביתר שאת ממה שהקשיתי אנא זעירא וכנז"ל הא ודאי אחרי המחי' כדת לפי עוצם חכמתו תמיה לי מילתא ודוק ׃ עוד כתב הרב מהרמ"ה נר"ו וז"ל איך שיהיה בנ"ל דדמי ממש לדינו של מהרי"ט הדבר פשוט דשרי ליבשו לכתחילה כדי ליתנו בחלב אח"כ עכ"ל

ואנכי חזון הרבתי כפי הדברים הנחני' למעלה דלא דמי נדון דמהרימ"ט לנ"ד כלל כאשר יראה הרואה וכאמור תו"ך הר' מהרמ"ה נר"ו וז"ל ואין לומר דגזרינן למעבד בעור יבש אטו לח וכמ"ש שאינו ב"י כו' דשאני התם דלא עביד שום מעשה להיכרה משא"כ בנ"ד דעביד מעשה שמיבשו כו' את"ד ׃ לא ידענא איך נכנס בס"ד לומר דגזרי' והרי ספרין פתיהו מראשונים והאחרונים דאין לגזור גזירות מדעתינו ומה לנו לבקש חילוקים לתרץ דלא גזרינן בדבר פשוט כזה ודוק

תוך הרב מהרמ"ה נר"ו בסו"ד וז"ל וה"ט דאף שמיבשין אותו והופר כח הנשר ממנו עדין כחו בו להקפיא והיינו מחמת חוזק וחריפות חלב הקיבה הבלוע בו והלחלוחית אינו פועל בו כלל וכמ"ש בדברי הרדב"ז שהביא החכם נר"ו וא"כ כששורין אותו במים אינו אלא לקלוט טעם החריפות הבלוע בו דבזה כ"ע יודו למותר לכתחילה כו' ולפ"ז גם לדברי הפוסק שהביא הכנ"הג דהחמיר בגבינ' או חלב שהושם בעור יודה הכא דדוקא התם שהעור בעצמו נותן טעם בחלב אבל הכא נותן טעם במים ואין כאן איסור כלל עכ"ד

ואנכי לא ידעתי מאי קאמר חדא דהרי כבר כתבנו מדברי הרדב"ז ז"ל דהעור אינו בולע שום דבר ממקום אחר רק מחמת טבעו עושה הפעולה והסיו' שסייע את עצמו מדברי הרדב"ז שהביא החכם הפוסק נר"ו אחרי הס"ר הוי סיוע שאין בו ממש דאי הכי דברי הרדב"ז ז"ל סתראי ניהו וכדי שלא יהיו דבריו פלגן בהדייהו מוכרחים אנו למשכוני נפשין ולומר דמ"ש הרדב"ז בתשו' החדשות שלא היוצא ממנו שהוא מה שבתוך הקיבה הבלוע בתוך העור אינו ר"ל שהפעולה שעושה העור הוא מחמת מה שבלע מהקיבה דאין הלשון סובל פירוש זה דמה הלשון אומרת היוצא ממנו שהוא מה שבתוך הקיבה דאי כונתו הוא כמו שהבינו הרב מהרמ"ה נר"ו והסד"ר נר"ו היה צרי' לו' מה שבלוע מהקיבה בתוך העור שלא פי' דבריו דכונתו כך מה שבתוך הקיבה ר"ל מה שבתוך העו' דהיינו הבלוע בתוך העור ומילת קיבה אינו ר"ל וקיבה דהיינו הפירשא שלא העור ושייך שפיר לו' היוצא ממנו שהוא מה שבתוך הקיבה שהוא העור דהיינו הבלוע בתוך העור דזהו עיקר המעמיד יותר מהפירשא והשתא דברי הרדב"ז שתי התשו' כאחד טובי' דהמעמיד הוא מכח טבע העור ואינו שמקבל שום דבר ממקום אחר זה נראה לפי קוצר השגתי מהלשון שהביא מתשו' הרדב"ז הח' הפוסק נר"ו ובעזר משדי כשיזדמן לי ח' הרדב"ז בל"ן תשובה אראה אם דברי עלו כהוגן והיותר תימא דאית לי מהרב מהרמ"ה נר"ו הוא דאיך כתב דמה ששורין אותו במים אינו אלא לקלוט טעם החריפו' הבלוע בו דבזה כ"ע יודו למותר לכתחילה ע"כ וכבר מילתנו אמורה מה שהקשי' לדברי הגאון ז"ל דליכא הפרש מלשון רמ"א לנ"ד ואדרבה נ"ד הוי עדיף טפי מנדון רמ"א קחנו משם דאין הפנאי מסכים עמדי והנה כי כן איך כתב דהוי מותר לכ"ע לכתחי' והרי דעת המחמירים היכן הניחם ועד האהרון הכהן הגדול הרב ז"ה למסיק דאין לעשות כן לכתחילה אחרי המחילה הא ודאי תימא רבתי ודוק

ולפ"ז גם מ"ש מהרמ"ה נר"ו דהפוסק שהביא הכנ"הג שהחמיר דיודה הכא אנא דאמרי בודאי הגמור שלא יודה לנדון דידן הוי הפליטה יותר מנדון הכנ"הג ז"ל וכדאמרן

ופשוט

ופשוט ותו תמיה לי מילתא מרב חביבי מהרמ"ה נר"ו דטרח להשיב על מה שלא שאל מאתו שהרי אחלם הפוסק נר"ו לא בקש שום סמיכה לדבנן כלרכה של תורה רק סמך על דעתו דוקא וכמו שירא' בסוף דבריו יע"ש וא"כ ע"פ הדברים הנאמרים במקומי אני עומד וכמ"ש בדברות הראשונות וכאמור גם אלה דברי

מרדכי

ס"ט

סימן ד'

הלא מראש יעבור שלום שנ'ס ישל'ס ארבעתים , והדר מצל'י למען יארכו ימים ושנות חיים לשנים ורעננים ימים על ימי ויהי נא פי שנים כיר"א

חזי הוית בדברי קדשם כ"ה לחיים ע"ע היין שקנה הישראל מהגוי ונעשה היין בבית הגוי ע"י פועלין מהישראל ואחר שנעשה היין מדלו הישראל בחביותיו בבית הגוי המוכר הנז' וחתם פתח החדר מהיין כהוגן וכתח"ל והוא במקום שאין ישראל דר באותו מקום ולא נתן דמים לגוי המוכר שלעתם נראה לאסור כו' ושהדי במרומים בתחלה כשנשאל ענין הלזה במושכל הראשון עלה על דעתי הקלושה לומר שנדון אשר כזה לא דמי למטהר יינו של נכרי מאחר דהישראל קנאו מהגוי היין בקנין גמור הן מדינא דמלכותא כיון שכותבין שטר על המכר ואין אחד יכול לחזור ואין מן הדין שהיס' עשה משיכה בזה היין ומשיכה בגוי קונה ופשוט , וא"כ זה לא נכנס בסוג מטהר יינו של נכרי והוי יינו של ישראל וכיון דהוי יינו של ישראל ליבחב"ח וכשר אפי' בשתיה

והשתא שבאו לידי תשו' הר"ן ומביאו מרן בשס"י קל"א וטבע עיני בשורי בתשו' הר"ן סי'מ'ד על פתגם דנא ונר' שהוכא נ"ד ממש שהביא מערכה לקראת מערכה הללו אוסרין והללו מתירין ובדעת המתירין כתב שם בתשו' הר"ן שלעתם לומר שזה היין יינו של ישראל הוא לפי שהקנין עשוי בו מועיל מצד דינא ד"מ ולפיכך אינו ענין למ"ש בפ'ר"י בהמטהר יינו של נכרי דצריך שומר דאחר שהקנין מועיל יינו של ישראל הוא שהרי קנאו והוא שלו לענין יוקר' וזולא כו' וגם אם ירצה הישראל למוכרו לאחר בעודו בגיגית הרשות בידו ומעשים בכל יום והנכרי לא יוכל לחזור כו' וכלל דינ'דת"ד מאלו הטענות לדעתם בשפ ישראל יכנה ונקרא יינו של ישראל ודינו כדין יין של ישראל המופקד ביד נכרי אלו דברים המתירין עם שהאריכו לאמת דעתם זהו כלל דברי האוסרים והמתירין אלא שהמתירין נסתייעו עוד לומר שגם אם יהיה יינו של נכרי אפשר להתירו בשני חותמות כדברי רבי' יעקב עכ"ד תשו' הר"ן והניאני שתל"ית כיונתי לדעת גדולים והר"ן הסכים לדע' האוסרי' יע"ש

איכו השתא בנ"ד אשכחנא לה פתרי להתיר זה היין אפי' שלא נתן הישראל מו"פ לנכרי והוא מכח ס"ס ס' אי נכנס בנ"ד בסוג מטהר יינו של נכרי או לא וא"ת דזה הוי ג"כ יינו של נכרי דילמא ה' כר"ת ודעימי' דס"ל דאף במטהר יינו של נכרי חב"ח הוי כשומ' ובנ"ד כיון דהיה חב"ח כהוגן ואם כן מצד זה היין מותר אפי' בשתיה הנה כי כן לא צריכנ' למשכוני נפשין וליכנס בדוחקים לומר שבשכירות הפועלים שפרע הישראל יהיה נחשב כנתינת קנת מעות ככתוב בל"ק ודוק

ולפי קענ"ד נראה דיכולין אנו לומר דשאני נ"ד מנדון הרשב"א והר"ן שהביא מרן ב"י שם בסימן קל"א והוא כיון שהישראל קנה מהגוי היין היוצא מהענבים שיש לגוי ועשה הישראל היין ע"י פועליו ומדלו והניחו הישראל בחביותיו וסגר הפתח כהוגן וכתח"ל בודאי הגמור שהגוי אינו יכול להודייף בפתח החדר בלתי שירא' הישראל הזיוף שיעשה הגוי וכשרואה הישראל הזיוף יכול לתפוש לגוי ולשאול לו ע"פ השררה יותר ויותר ממה שהיה נרויח בזה היין ואינו יכול לומר הגוי לישראל מה עשיתי לך תקח היין שלך שהרי יש הפרש גדול בערך מיין של ישראל ליין של גוי ומוכרח הגוי ליפרע לישראל הריוח שהיה מרויח על פי השררה הנה כי כן כיון שיכול להיות לו לגוי נזק גדול אם יזלייף בחותמות אין לך מירתת גדול מזה משא"כ בנדון הרשב"א והר"ן ז"ל דיכולין אנו לומר שנדונם אפשר דמיירו דהגם שאינם יכולין לחזור מ"מ הגוי לא יתחייב שום ממון במה שהיה מרויח הישראל בזה היין או שלא היה הפרש מיין ישראל ליין של גוי בענין הערך ויכול לומר הגוי אם תרצה תקח היין ואיני חוזר מהמקח ואם לאו תניח היין ברשותי ולא שייך בזה מירתת ומש"ה לא די להם חב"ת ובעו שומר אבל בנ"ד גם הרשב"א והר"ן ז"ל יודו כיון דמירתת סגי בחב"ת וכאמור .

עוד בא בל"ק בס' השני וז"ל אלא דאכתי איכא למיסר דכיון שדורכין במקום מיוחד מהגת והיין נמשך לגת הרי נאסר מיד כשנמשך ולא מהני כשעירבו אה"ך כו' את'ד .

ואנכי לא ידעתי איך החליטו מאמרם בלי שום ראיה דבשיעור מועט כזה דיורד היין לגת דנאסר היין כשנעשה בדיעבד שהרי תוקכ"ד שדורכין הענבים משליכין החרצנים ג"כ לגת בתהידות והו"ל כאלו באו בב"ה החרצנים והיין דכדי שיבלע היין היורד לגת מהגת צריך איזה זמן מה אבל לא בזמן מועט כזה

בזה ואי כונתם הוא משו' דייקהוי דבר חרי' היינו כשיהיה יין משא"כ דבשעה שדורכין הענבי' לית ביה שום הריפות לענין בליעה ואי ראייתם הוא מהגנור כשעובר היין גלול לדעת מרן ז"ל נאסר היין התם נמי יכולין אנו לומר דלא נאסר מיד ממש אלא בהמשך זמן מה אבל לא תיד ממש ואל תשיבני מת"ש בתשו' זר"א בחי"ד סי' מ"ד שכתב וז"ל וה"ן הגהות שלנו כך הם דהא קי"ל כמשנה אחרונה דתכף דהתחיל להמשך בגת נעשה יין והגהות שלנו הם כלים העשוים להניח בהם הענבים דרוכות להרתיח ג' ימים ויותר הרבה כו' ע"כ דנראה לכאורה מדברי הרב ז"ל דמילת תכף דקאמר דיאסר היין שהתחי' להמשך הא ודאי המתבונן הטב בדבריו לית לן שום סתירה לדברינו הלא להרב ז"ל לא קאמר אלא דכשהתחיל להמשך נקרא שם יין עליו וכמ"ש מרן בש"הט סי' קכ"ג סי"ז מאימתי נקרא יין ליאסר במגע עכ"ום משהתחיל לימשך דהיינו משנמשך על הגת בעצמו ע"כ אבל אם נאסר תכף משהמשיך לגת לא קאמר ועוד דאפי' את"ל דכונת הרב לתכף בהמשכתו לגת נאסר היינו' שאינו היינו שלא לעשותו לכתחי' שנדון שלו הוא לעשותו לכתחילה אבל אם עשאוהו בליעבד לא קאמר דאסור והראיה דמרן ז"ל בש"ע בההיא דגנור לא קאמר תיד ואי משום מ"ש הטור בסי' קל"ג ומביאו שם מור"ס ז"ל וז"ל הטור ז"לאבל בדבר שמכניסו לקיום יראה מלשון רש"י ז"ל שנאסר בו היין מיד כו' גם זה אינו דכבר כתב מרן בב"י וז"ל ומ"מ כתב הרא"ש שאין לשונו של רש"י ז"ל מוכיח לפרש כן בדבריו דאם הכניס בהן יין לקיום נאסר לאלתר ולכיכך כתב יראה מלשון רש"י לומר דיש לד לומר שסובר כן אבל אינו מוכרח בדבריו ע"כ

ולפי קצורי הדבר ברור ולהוציא לאור משפטנו למטעפזה שאי' מוכרח מדברי רש"י דכשמכניסו לקיום נאסר היין מיד ומש"ה השמיטו מרן והקלוש ז"ל בר"סי קל"ו בש"הט האי הלוקא כשמכניסו לקיום דנאסר מיד וכפי זה מינה מוכח למרן לא ס"ל דכשמכניסו לקיו' דנאס' מיד אלא בהמשך שעה מועטת ולא תכף ומיד ממש כמו שעלה על דעתם תמעכ"ת ה' עליהם יחיו ובנ"ד נמי הוי דרך העברה והוא דבר מועט בשהייתו היין בגת

כי ע"פ הדברים האלה כיון דבדברי רש"י ז"ל יש לנו ספק כשמכניסו לקיום אי נאסר מיד או לא בנ"ד יש לנו ס"ס ספק אי רש"י אוסר מיד כשמכניסו לקיום ואת"ל דס"ל בהכלש דנאס' מיד שמא ה' כמור"ס ז"ל ודעימיה דאם עבר והוציא לדרך הנקב דהיין שרי ואם כן מגד הגנור ג"כ פשוטא לפניה ולאחריה דהמרא דנא מותר וכאמור

ואע"ג דלדידן דקבלנו הוראות מרן הוי ס"ס שאינו מתהפך כאשר יר' המעיין אי משום הא לא מכרעא דכבר אפסיקא הלכת' מאחרוני ומגינו דלא בעינן מתהפך וכמ"ש בס' ד"מ בחי"ד סי' ט' דפ"ח ע"ב ובכללי השלחן גבוה אות פ"ה ופ"ו ופ"ז ופ"ח ובסוף דבריו כתב שם בש"ג וז"ל ואם תראה להט"ז וש"ך שכתבו בי"ל סי' ק"י בכללי ס"ס דבל שאינו מתהפך לא מקרי ס"ס לא תניתו להו בזה וכמו שדה' אותם הרב פ"ח שם יע"ש ע"כ ודברי הרב ט"ו הללו אהרי בקשת המחילה כלחוי סתראי נינהו מת"ש הוא בעצמו בסי' כ"ל ס"ק י"ט עמ"ש מורם ז"ל שם בסי"ד וכל תולעת שירא' שם יזרקנו והשאר מותר כתב הט"ז דהא יש ס"ס ס' אינם ואת"ל יש שם ס' נמוח בשעת אפיה כו' והרי כאןהוי ס"ס שאינו מתהפך דכשאנו אומרים בהכך ספק נמוח ספק לא נמוח ואת"ל לא נמוח היך אנחנו יכולין לומר ס'אין שם והרי נאמר דיש שם ודבריו צל"ת ועל האחרון בספר קול אליהו בחי"ל סימן ך' כתב בראיות כראי מוצק דלא בעינן מתהפך יע"ש וסוגיא דעלמא כותייהו אזלא , אחר זמן בעומדי בעיר תונס אב קפ"ז חזיתי דרך אגב בספר שמחת י"ט בש"סי צ"ב שכתב וז"ל ואף דהוי ס"ס דאינו מתהפך לית לן בה דכבר העלו הפוסקים דל"ב מתהפך ע"כ , הרי בהדיא כאשר דברנו ודוק ,

ואין להקשות להרב שמחת י"ט ממ"ש שם בש"סי צ"ד וז"ל הן אמת דהתינח למ"ד לא בעינן ס"ס מתהפך אבל למ"ד בעינן מתהפך הכא לא הוי מתהפך כו' ע"כ מדבריו אלה נראה דס"ל דבעינן ס"ס שיהא מתהפך ודבריו פלגן בהדייהו דאיכא למימר שם בש"סי צ"ד מיירי לענין לולב דצייך ברכה מש"ה הצריך שיהא לכ"ע אבל בשאר איסורין אה"ן דס"ל כמ"ש בש"סי צ"ב דל"ב מתהפך וכאמור

ומה גם דבנ"ד אית לן ג' ספיקי והוא דאת"ל דלית הלכתא כמור"ס ודעימיה דילמא הלכה כרש"י דס"ל דגת מותר בהלחה ובנ"ל כבר נעשה ההלחה ובדאית לן תלת ספיקי קי"ל דלא בעינן ס"ס המתהפך וכמ"ש בספרי הפוסקים ומנאת כי תדרשנו וא"כ היין דנ"ל שרי אפי' בשתיה ופשוט

ואם לחשך אדם לומר דסברת רש"י ז"ל יחידאה היא ונלחה קרו לה וכמ"ש מהרשד"ס בי"ל סימן נ"ל יע"ש וא"כ איך אנחנו יכולין לעשות ס"ס בסברת יחיד וכ"ש שדחו אותו כל הפוס' אף אתה אמור לו דאף בסברא יחידאה ודחויה מצאנו ראינו בספרי הפוסקים דעבדין ס"ס וכמ"ש בס' סדר א"ר דנ"ח דעבדי' ס"ס אף במילתא דלא שכיח ובס' משאת משה בחי"ד סימן ו דנ"א ע"ב כתב בפשיטות דאפי' בסברת יחיד עבדינן ס"ס ובס' קול אליהו בא"ת סימן ו ס"ל כן בפשיטות ואתיא בידיה מ"ש המבי"ט בח"ב סימן פ"א דמבואר מדבריו בריר כשמש דאע"ג דמעולם לא עשו מעשה כמ"ד דמותר

למומר אין לו זיקה ביבימתו היכא דאיכא ס'
אם הוא אח מאב או תאם יש לסמוך אמ"ל
למומר אין לו זיקה והרב המאסף בכנה"ג א"ה
סימן קנ"ז הגב"י אות י"ב הביא דבריו אלה
מהמבי"ט ז"ל וכתב לטעמו הוי משום ס"ס גם
מדברי הרב ת"הד ז"ל במסופק אם מנה אן לא
מנה אם אבל שאר לילות מוכח להדיא לפי מה
שפירשו בדברין הרב פ"ח והרב מקראי קדש ז"ל
דאף דסוגיין דעלמא לא קי"ל כההוא פוסק
מ"מ היכא דאיכא ספיקא אחריתי מצטרף בהדי
דידיה ועבדינן להו תרי ספיקי כו' וכן יש להוכיח
מדברי הרא"ש כו' עכ"ד מש"ק"א יע"ש שהביא
עוד ראיות ע"ו וכן נמי בס' משפטים ישרים
עבד ס"ס בסבר' יחיד יע"ש בסימן
ס"ל וכ"נ כתב הרב מהר"י חזן הונאו דבריו
בספר תורת חסד סימן ז' יע"ש ; וכ"ן
חזיתי בספר שמן המר חי"ד סי' ה' ד"מ
ע"ב דעבד ס"ס אפילו בסברת יחיד והיא כסבר'
הרב חכם צבי יע"ש

ובענין אי יש זיקה ליבם מומר כתב מרן בב"י סס בא"ה סימן קנ"ז
וז"ל ויש לתמוה על מי שעלה על דעתו היתר
זה ועל רב יהודאי שנכתב בשמו איני תמה
משום דגמירי דמאור עינים הוה ולפעמים היו
תלמידיו כותבין בשמו מה שלא עלה על דעתו
וכתבוהו • אך תלמידיו הכותבין כן
יש לתמוה ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם
יש לתמוה למה לא הדפס וכתתם עד חרמ' דדבר
פשוט הוא דאין לדברים אלו שורש וענף ולא
שום צד סמך כלל ואוי לו למי שמיקל בזה
עכ"ל

ומאחר עלות דבריהם דרבנן דעבדי ס"ס בסברת יחיד אף באיסור
ערוה ואף בסברא שכתב מה שכתב עליו ומרן
הקדוש בב"י ז"ל ואוי לו למי שמקל בזה אפי'
הכי הכנה"ג והרב קול אליהו הביאוהו הס"ס
הלזו מהמבי"ט וכוותיה ס"ל הגם דמזון דברי
הב"י הללו א"כ אף אנן נמי בדידן בעקבותיהם
ניקום ונעביד ס"ס כמותם בשופי בלי שום
פקפוק ופשוט

והנה מתשו' הגו"ל ממורנו הרב מהרשד"ם ז"ל נראה בהדיא מדבריו דחשיב
לגת שלנו ככלי שאינו מכניסו לקיום כאשר
יראה המעיין והגם דמנהגם מימי עולם בעו"כי
שאלוניקי יע"א ובאגפיה לדרוך הענבים בתוך
הגת בעצמו אפילו שהם מרובים ומניחים בגת
התרגנים והיין לפחות עשרה ימים כדי שיתבשל
היין ואפי"ה חשיב אותו שאינו מכניסו לקיום
וזהן אמת דאחרי בקשת אלף מחילות מעצמותיו
הקדושים הוא מילתא דתמיה מ"מ כבר הורה
זקן ותשובה הלזו מהרב מהרשד"ם לא שלט מאור
עיניו מהרב זר"א בחי"ד סימן מ"ד כאשר יראה
הרואה ، ומן האמור ומדובר דהרב
מהרשד"ס ז"ל מיירי שדורכין הענבים בגת עצמו
ולא יש שום המשכה אודא להו מה שכתבנו
מעכ"ת וז"ל והכי חזינן למהרשד"ם בחי"ד סימן
נ"ד דפסיק הכי דבדיעבד קודם הת־אה שמכינן
אפוסקים דשרו כו' ע"כ דשאני נדון הרשד"ס
דליכא שום המשכה אבל בנ"ד דיש המשכ' אפשר
דאף הרשד"ס ז"ל הי אוסר אפילו בדיעב' ודוק

ברם נתר ההספקה היטב לא צריכנ' לכל האמור דלפי ענ"ד נראה ברור
לכשהוציאו בדיעבד היין דרך הצנור דס"ל למרן
ז"ל שהיין מותר שהרי נקט בלישניה בש"הט שם
בסימן קל"ז ס"ב וז"ל אבל אסור להוציא היין
דרך נקב שהיין של עכו"ם יורד בו שהנקב אסור
והיין היוצא משם צלול כו' ומדנקט אסו' להוצי'
ולא קאמר שהוציאו ، מתבאר מדבריו שהוא
לכתחילה ובא רעהו מור"ם ז"ל ופירש דברי מרן
דאם עבר והוציאו דרך הנקב היין שרי וראיה
לדברינו דמרן ז"ל מיירי לכתחילה שהרי
יסודתו ממרן ז"ל הוא מדברי הרשב"א ממ"ש
בת"ה הארו' דקנ"א סע"א וז"ל ואם נדרכו ענבים
בגת עד שלא הוכשרו הכל מותר כו' אלא שאני
חושש אם הוציאוהו לדרךנקב הנראה שאף הנקב
נאסר ואין יוצא משם מעורב בענביו והזר ונאסר
בתוך הנקב ולפיכך צריך ליזהר שלא יוציאנו
דרך הנקב הישן אלא עושה לו נקב חדש כו'
עכ"ל המתבאר מדבריו דחשש בעלמא הוא דאית
ליה לאסור להוציא היין דרך הנקב ואע"ג
דנקט בלישניה אם הוציאו' דהוי בדיעבד מ"מ
מסוף דבריו שכתב לפיכך צריך ליזהר שלא
יוציאנו ודבריו אחרונים עיקר מדברים הללו
ברור מללו דלא אסר אלא לכתחילה דהיינו
בהזהרה ונראה דטעמו כיון דהיין אינו עובר
אלא דרך עברה בעלמא והעד ע"ז דמרן נקט
בלשונו הטהור אסור להוציא היין דרך נקב
דלהוציא לכתחילה משמע וכאמור

ואולם כל קבל דנא יכולין אנו לומר דמור"ם ז"ל חולק עם מרן ומה
שחולק עם מר"ן אינו בעיקר
ההתר כשהוציאוהו בדיעבד דרך הנקב רק
דלדעת מרן הטעם הוי כיון שהוי דרך עברה
בעלמא אמרינן דבדיעבד שרי וכמו שהוכחנו
מדברי הרשב"א ומור"ם ס"ל אפי' שהוא להך עברה
נאסר היין מ"מ בטל בס' כסברתם בט'בס' ושרי
והראיה דהרב מהרשד"ס ז"ל התיר בדיעבד ולאו
איכפת ליה בעד היין היוצא דרך הנקב זה נר'
לפי קע"ד דבנ"ד היין שרי אפי' נמתיה ודוק

תו כתבו משיה"א וז"ל והסי' הג' אם יש להתיר מטעם שכבר עברו י"ב חדש
הנה הרשב"א וש"פ הובאו בי"ד סימן קל"ז ס"ל
דבוי תסל"ת שעברו עליו יב"ח אינו נאמן וכ"ש
בנ"ד דאפי' עדות גוי ליכא כו' והיה על דעתינו
לומר דמ"מ מידי ספקא לא נפקא ויש פוסקים
דס"ל דבדיעבד סגי בהלחה א"ך אנן נעביד ס"ס
ס' נשתמשו בו ואת"ל שנשתמשו שמא כבר עברו
יב"ח וכן יכול לעשות ס"ס בהפך כנודן ואע"ג
דהוי

דהוי נגד מרן ז"ל כו' מ"מ אנן נסמוך אדברי האחרונים ז"ל אבל אחר ההתבוננות ליכא למי' הכי דעובדא דהרשב"א כה"ג הוא שדרכו בגת בלי הכשר והוה ספק אי עברו יב"ח ואסר מטע' הננור ומרן פסק כהרשב"א וא"כ הוי כל הס"ס נגד מרן וכיון דאסר מרן כה"ג לא נפסו' הכף כו' את"ל

הנה מריבוט לשונם שכתבו וכן יכול לעשות ס"ס בהפך כמובן נר' שכונתם דבעינן דוקא הס"ס שיהא מתהפך לא כן אנכי עמדי זו לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי דכבר מילתא אמורה דאפסיקא הלכתא דאף דלא הוי ס"ס מתהפך עבדינן ס"ס בשופי וכך עמא דבר ופשוט

ומה שכתבו דהרשב"א ז"ל מיירי כמו נדון דילן שדרכו בגת בלי הכשר והוי ס' אם עברו יב"ח כו' אהדי המהילה לא יכולתי להבינם מאי קאמרי דהרשב"א מיירי כנדון דידן ונסתייעו ממרן שפסק כהרשב"א וכבר מילתא אמורה למקור דברי מרן אלו נובעים מספר תה"א וכאמור וא"כ לא ידענא היכן מצאו רמז שם בדברי הרשב"א דמיירי שיש ס' אם נשתמשו והרי בדברי הרשב"א ומרן ז"ל כתבו בהדיא שדרכו בגת של גוי שלא הוכשר ומה ר"ל בלי הכשר ובודאי לכונתם מבוארת שנשתמש הגוי בודאי ולא הו"ל שום ספק אבל אם הו"ל ספק שנשתמש הגוי וספק שמא עברו יב"ח אה"ן דהיו מתירין מכח ס"ס הנה כי כן לא דמי כעוכלא לנא דברי הרשב"א לנ"ד כלל ולפי"ז מה שכ' מעכ"ת הע"י דהוי כל הס"ס נגד מרן אינו כן וכ"ש כפי הדברים הניתנין למעלה דמדברי הרשב"א ומרן מוכח דמתירין בדיעבד בננור וכאמור

ועוד אנא דאמרי במה שאמרו היכא דכל הס"ס הוא נגד מרן לא עבדי' ס"ס הן אמת דהסברא נותנת כן אבל לא הביאו שום ראיה ע"ז אכן אנא בריה קלה חמותי ראיתי להפך והוא בס' הקרי לב בי"ד ס"סי ע"ז דקי"ז ע"ג דעבד ס"ס הגם דהשני ספיקות הוא נגד פסק מרן ז"ל שכתב וז"ל ומה גם שי"ל דהו"ל ס"ס ספק אי אין כבישה בכלים ואת"ל יש כבישה בכלים ס' אי כבישה הוי ביום אחד או בג' ימים ויש לדונדגם בנכבש ג' ימים יש להתיר מטעם ס"ס ס' אי יש כביש' בכלי' וס' אי יש כביש' בכל משקה עכ"ד והרי בכל השני ספקות דעבד הר' ז"ל הם כנגד פסק מרן שהרי מרן פסק דאין כביש' וכמ"ש הרב בעצמו משמו שם בראש העמוד יע"ש ופסק ג"כ בר"סי ק"ה דמצ"ל הוי כבוש וכ"ן סובר דבכל משקין הוי כמבושל ואפ"ה הרב ז"ל עבד הס"ס בשופי ואם כן אנגמי בעקבותיו אמאי לא נעביד ס"ס כיוצא בו וכאמור

מעתה נלכה נא אל הס' הד' שבא בדברי קדשם אי מהני ההכשר שעשה באפר והעלו דלא מהני בהא מודינא לכו

היכא דעשו הכשר הגת כזאת דלא עשו ולא כלום אף זרועי תאמ"ינו לפ"ק ואריכות בזה הוי יגיעת בשר האמנם בנדון אשר כזה לא היה צריךלפנים ולתפוס בקוקולמוסא דלפי הזמן שהתחיל היהודי הלוה לעשות היין בבית הגוי הנז' כבר עבר יב"ח מזמן שעשה הגוי היין בגת זה והוא שהיאודי הנז' בתחילת שנת קפ"ה עשה יין בראשונה שם בבית הגוי הנז' ושנת קפ"ד היתה מעוברת ואשתקד היה ג"כ מעוב' וכאזנינו שמענו לגברים אמתיים מזה היהודי בעל היין בלי ערמה ומרמה כיון דהשנה היתה מעוברת עבר מי"ב חדש קרוב לעשרה ימים מזמןשהוצי' היין מהגת אשתקד והנה כי כן בשנת קפ"ה גם כן כיון דשנת קפ"ד היה גם כן מעובר בודאי הגמור ובלי שום ס' שעבר מיב"ח ואפי' אם נאמר דאפשר שלא עבר כ"כ ימים כמו בשנה הזאת מ"מ אומדנא דמוכח טובא דעבר מיב"ח הנה כי כן כל היין שנעשה בגת זה מראש ועד סו' מותר אפי' בשתיה מאחר דהיה לגת זה ישון י"ב חדש וכמ"ש בש"ע ר"סי קל"ז יע"ש וליכא למיחש שאחר שהלך הישראל משם נשתמש הגוי בגת זה וא"כ לא עברו יב"ח דזהו רחוק וזר מהשכל דהרי גת זה הוא גדול עד מאד ולגוי זה לא נשאר לו עוד ענבים וסת"מ סיקה ענבים מהשוק ויעשה יין אחר בזה הגת גם זה לא ניתן ליאמר ולהוש שהרי כפי מה ששמעתי מהיהודי הלוה הי"ן שלא יש לו יכולת לגוי זה לזון את ביתו כי אם בדוחק הדבה ומהתמד הנז' שעושה בהרגנים שותים כל השנה ולא עוד וא"כ מאין ולאין אית לן ליכנס בשום ספק ופשוט

ושית שהשאיל גוי זה הגת לגוי אחר וכשהשאלו לאחר בודאי דלא עברו יב"ח ג"ז אינו שהרי כל הגוים באלו המקומות יש להם בביתם ב' וג' גתות לא יתכן שיקח בשאלה גת מאחר והוא דבר קשה עד מאד להבי' היין לבית השואל והוא דבר רחוק מהשכל לו' שנשתמש בגת זה גוי אחר שנשתמש הישראל דכיון שדרכם להשתמש בגת זה משנה לשנה ליכא למיחש למידי ולמימר דנשתמש בו הגוי דלא שייך ואינו ראוי להשתמושיה ביה כי אם בשעת הבציר דוקא וראיה לזה ממ"ש הט"ז ז"ל בי"ד סי' קכ"ב סק"ז וז"ל אך העיקר שכל דברינו לפי עניינו במידי דדרכו להשתמ') תדיר אפי' דרך עראי כגון כלי של יין שאדם עשוי לשתות בכל שעה וגם לחוש שמא בשעה מועטת שהיה אצל עכו"ם שתה בו יין ע"כ החמיר בו בסימן קל"ז אפילו לפי שעה משא"כ בכלי שמבשלין בו או סכין של אכילה שאין דרך להשתמש בו אלא בשעת אכילה ואין דרכו של אדם לאכול אלא שיעור קבוע ביום ע"כ אין להחמיר בו כו' וזהו דבר הלמד מענייננו שהטור לא כת' להחמיר לפי שעה אלא בסימן קל"ז למיירי מכלי יין ע"כ יע"ש

המתבאר

המתבאר מדבריו לדבר שיש עת קבוע להשתמש לא מחמרינן ולא חיישינן שנשתמש בלא עתו ובנ"ד גם כן מאחר דבנאות הללו אינם משתמשים כי אם משנה לשנה לית לן שום חשש שנשתמש הגוי בגת זה ע"י עשיית יין אחר וכן נמי רשום בזכרוני בלי ספק שמור"ם ז"ל כתב בי"ד כיוצא בזה כדברי הרט"ז אבל מה אעשה שבעונותי אין דעתי צלולה מקור'ות הזמן בלתי נאמן כדי לחפש אחריו ועמהם עז ותושיה לעשות חיפוש בדברי מור"ם אם אמת כמו שרשום בזכרוני מ"מ די לנו דברי הרט"ז וכאמור

אתאן לסיפא דמילתא שכתבו ה'עליהם יחיו וז"ל ואם יאמר האומר דאפשר שאין שמים ביין שירדל אה"ך נגד היין הנאסר קודם שנתבטלה קליפת הגת אכתי איכא ס"ס ס' יש ששים כנגד היין האסור ואת"ל שאין ששים שמא לא נשתמש בו הגוי וכן להיפך כמובן את"ד

והנה עפ"י הדברים הניתנין למעל'הכל מתורץ ומתוקן וכ"ש דבנ"ד שמעתי מהיאודי בעל היין שהגת הנז'הוא בחדר אשר יש לו שם כל החביות והמפתח מהחדר הנז' הוא ביד הישראל הנז'והפתח מהחדר חתומה כהוגן וכתחז"ל וא"כ לא נשאר לן עוד שום ס' ביין זה דשרי בשתיה לכ"ע את זה כתבתי פסקי פסקי שלעתי בל עתי ולעשות רצונם חפצתי והגם שנטיתי קצת מדרכיהם כך היא דרכה של תורה ועל אהבתינו קא סמיכנא מנייהו ומנאי יתקבלם עילאה חתימה מעין פתיחה ואני תפלה כסא כבוד תורתם נכון יהיה עדי עד עא"ר וענ"א ירבו כמותם בישראל עם עותרא סגיא וזרע רב יוציאו וחי לעולם כיש את נפשם הרמה וכח"ון הנאמן באהבתם ומתפלל בעדם הבא על החתו' פה מארסיליייא יע"א יום שנכפל כי טוב מהאי שתא פת"חו ל"י שערי צדק אבא ב"ם או"דה יה לפ"ג צעיר המשתלא מרבנן קדישי ע"הק צפ'ת את"ל דשף מדוכתיה ומקוה רחמי וחסדי האל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות עא"ר ועל נ"א ת"ו ולהוציא לאור משפט ומעשהו , הצעיר

מרדכי אשיאו

סימן ה

ראיתי את השאלה הדבר יצא משני צנתרות הזהב ואת אשר נגזר עליה מפוס מתלל רברבן דברים הניתנין מסיני ועוקר הרים פעולת צדיק הרב הפוסק כי גדול מרדכי הי"ו ורמו אתייהיב יכנס התלמיד אצל הרב לכן אמרתי אבוא היום אל העין להשתעשע בד"ק להתלמד הוא דעבד , ומדי דברי ראשון לצי'ון בזה שנהבו פני רבי דנפק דק ואשכח תשו'הר"ן שיש כת מן החכמי'המתירין מטהר יינו של נכרי היכא דקנה הישרא' ממנו בק"ג מטעם דמ"ד כו' , ואנן בדידן מה נעשה אחר שהללו אוסרין והללו מתירין והר"ן ז"ל הכריע בדעת האוסרין ומרן ז"ל בב"י אזיל לשיטתיה בש"ס קל'יא שהביא דעת הר"ן שהוא מסכים לדעת האוסרין ולא חש להביא כלל סבר' המתירין משמע דכמאן דליתא דמיא א"כ גם הס"ס דעבד מ'ר ממילא אזלא חדא דלא ידעי' כת המתירין מי הם אם הם בעלי הוראה לסמוך עליהם ולעשות מסברתם ספקא דרבוותא אם לאו , ועוד מי יבא אחרי המלך מרן ז"ל את אשר כבר עשוהו ולהסכים לדעת האוסרין ולעשות נגד סברתו ס"ס , ועד היום לא שמענו ולא ראינו מרבנן קשישאי חכמי המערב לגזור אומר בס"ס נגד מרן ז"ל , ואף שיש קצת מן האחרונים דסברי כן איפשר היינו היכא דאיכא סברא מחכם מפורסם מורה הוראות בישראל אף דנדחה קראו לה להאי סברא , מ"מ אהני להו לרבנן לעשות ממנה ס"ס לא כן היכא דאינה עולה בשם הכם ולא ידעי' היולדה והמחזיקה סברא זו מני כי הך דהכא ולאי יודו רבנן בתראי דלא עבדי'מינה ס"ס , ומכ"ש נגד מרן

גם מ"ש מני"ד דבנ"ז יודו הרשב"א והר"ן דלא דמי למטהר יינו של נכרי אחר שהישראל קנה מהגוי היין היוצא מהענבים כו' ועשהו ע"י פועליו כו' שהגוי אינו יכול לזייף כו' וכשרואה הישרא' הזיוף יכול לתפוש לגוי ולשאול לו ע"פ השררה ואינו יכול לו' לישראל מה עשיתי לך כו'

אחר המחילה ממני"ר דכל הני טעמי לא אהני לן מידי דאם אית'דה"ט משום דהגוי מרתת אם יראוהו או אם יראה הזיוף א"כ למה התירו חז"ל במטהר יינו ש"ג מב"ח דודאי גם שם מרתת שמא יראה הזייוף , אלא ודאי הטעם הוא משום דכל שיש לו שיכו' ביין אחר שהוא ברשותו יומם ולילה אף שהוא חב"ח הוא מפרק להו ומותיב להו כמות שהיו ולא ירגיש הישראל הזיוף וגם אינו חושש שמא יראוהו אחר שאין ישראל דרים שם ואף אם באולי יבא שם אינה ישראל דרך אקראי אף שזה רחוק יאמר שלי הוא וכמ"ש הרשב"א בת"ה וז"ל ועו'ק"ל אדרבה כו' למה יאסר והלא ישר' המטהר לא הודיע שהוא מפליג כו' וי"ל דהכא דיש לו שייכות בבית וביין לא מסתפי כולי האי וא"נ י"ל דכיון שהוא דר בעיר אחרת כל שיצ'הרי הוא כמודיעו שהוא הולך לעירו ולביתו עכ"ל

הרי מבואר דהכא מאחר שהוא שלו לא מרתת וטרח ומזייף אף שהוא חב"ח אחר שיש לו שייכות בבית וביין וא"ת לבנ"ד יש לו הפסד אם ירגיש הישראל גם במטהר ייש"ג יש לו הפסד שהרי הטעם במטהרו הוא כדי למוכרו ביוקר לישראל וכמ'ש הפוס' ואפי'הכי לא חששו לזה דמימר אמר הגוי אני אעשה שלא ירגיש הישר'בזיוף ואף אם ירגיש מה נכפלי הוא

הוא לא קניתיו במעות ולא טרחתי בו וכמ"ש.

ותמיהה לי מילתא טובא איך העלים עין מהגיה דכתב הר"ן ז"ל באותה תשובה שאם הגוי נוטל לעצמו החרצנים והזגים בזה לחוד נקרא מטהר יינו ש"ג ובנ"ל ג"כ נותן לו הישר' החרצנים והזגים ואם כן אין לך מטהר יינו של נכרי יותר מזה אם לא שנא' פשיטא ליה למ"ר דשאני נ"ד מהגיה דהר"ן דלא אמרה הר"ן אלא היכא דהתנו מתחי' וכמו שבא בביאור בתשו' הנז' אבל היכא דלא התנו כנ"ד דאינו נותן לו החרצנים והזגים בשביל תנאי והיוב כ"א בתורת חסד בעלמא שכךמנהג' וזה נהנה וזה אינו חסר שהרי בלא"ה הולכים לאבוד אם ישארו ביד הישר' אם כן ודאי לא בשביל זה יקרא מטהר יינו של נכרי.

ואחרי שובי ראיתי אחרי רואי דשניא נדון זה מנדון הר"ן ז"ל ולא מיקרי נדון דידן מטהר יינו של גוי כותיה דמר ולא מטעמיה והוא ממ"ש הר"ן באותה תשובה וז"ל וג"ל שאין לך שייכות גדול מזה ומלוה על אותו יין מקרי שהדבר נראה ומוכרע הוא מן השכל שכל המקבל סימן על סחורתו כו' בודאי אינו מניח לאותו שנתן סי' ביוציא סחורתו מתוך ביתו אלא אם כן יפרע לו מעותיו או יבטיחנו בהם ואע"פ שהרבה פעמים הסוחרים מניחים להוליך סחורתם כו' זהו כשהם מוחזקים בו שהוא אמיד הא אלו מסתפקים בו שמא יוליך סחורת' ויברח כו' עכ"ל לענייננו אם כן מזה מבואר באר היטב דלא מיקרי מטהר יינו ש"ג אלא אם כן יד הנכרי תקיפא עליו היכא דלא אמיד כו' משא"כ בנ"ד דהנכרי סמוך לבו לא יירא ואינו מסתפק בקונה לא הוא ולא הבי דואר והמעות נזקפים עליו במלוה ואינו חוזר במכירתו כלל בשום! אופן ואם אין לו חוזר עליו ליפרע כאשר ישית עליו בפלילים כשאר חובות דעלמא ושם היין לא יזכר עוד כידוע א"כ פשוט הוא שנד"ז לא מיקרי מטהר יש"ג

איברא שעמד לנגדנו מה שפסק מרן בש"הט דלא מהני להצילו מדין מטהר יש"ג אלא א"כ כתב לו התקבלתי וגם מניחו להוציאו וכשיבא הישר' להוציאו אינו מעכב עליו משמע לתרתי בעינן חדא דכותב לו התקבלתי וגם מניחו להוציאו אך אם מניחו להוציאו בלא כתב התקבלתי לא מהני וזה הפך ממאי למשמע מתשו' הר"ן ז"ל שהבאנו לשונו לעיל

אבן נראה לפי ק"ל המשגו הוא דהיכא דמניחו להוציאו אם הוא אמיד ומכירו ומרויח לו זמן והקנין הוא קנין גמו' הן מצד למ"ל הן מצד הערכאו' כנ"ל ודאי ליאי ויאי ולית דין אחר למקרי ליה מטהר יש"ג ומה שהוצרך מרן והפוסקים והגמ' לומר שצריך לכתוב התקבלתי הוא כדי שיהא הקונה סמוך לבו שלא יוכל הגוי לחזור בו כמו שהוא מנהג שאר גויי הארצות שאף שהוא מבטיחו חוזר בו ומחלי' את מסכור' עשרת מונים אמר פיהם דבר שוא כתיב לא כן במקומות אלו שליבורס הקל הוא כקנין גמור ומה גם אחר שעשה בו הישר'ע"י פועליו בודאי שיהרג ולא יעבור לחזור בו ואף אם יהיה מכת הפחותים וגברא אלמא לחזור בו לא יועילו מעשיו ונכונו ללציה שפטים להביאו במשפט ולרדוף אחריו על חרמה כידוע

וכן מבואר בגמ' ע"א ד"ס ע"ב אמתני' דקתני התם נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש לו מלוה עליו אסור כו' וקאמר עלה בגמ' אמר שמואל והוא שיש לו מלוה על אותו יין אמר רב אשי מתני' נמי דייקא דתנן המטהר יינו של נכרי ונותנו ברשותו והלא כותב לו התקבלתי אבל אם ירצה הישר' להוציאו ואינו מניחו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו טעמא דאין מניחו הא מניחו שרי ש"מ כו' ע"כ ואם איתא דאפי' במניחו להוציא בעי' נמי התקבלתי כדמשמע מריהטא דמתני' א"כ מאי קא דייק רב אשי ממתני' לסיועי לשמואל שאני מתני' דבעינן תרתי התקבלתי ומניחו להוציא אלא ודאי כדאמרן התקבלתי אינו מעלה ואינו מוריד ואינו כ"א לחזק המכר והעיקר הוא מניחו ואינו מניחו וזה אתא לאשמועינן רב אשי דהכל תלוי במניחו כו' ואתי שפיר סייעתא לשמואל

אח"ז מצאתי להרב לחם סתרים שכן פי' בדברי ר"א ושמחתי כעל כל הון שכונתי לדע' גדול ע"ש וכ"מ בדברי התוס' בד"ה דייקא נמי כו' דהתקבלתי אינו רק שלא ישאר מלוה על אותו יין וכ"מ מבואר בדברי הרא"ש בפסקיו וז"ל ואם מניחו להוציא היין בלא מעות הרי הוא כיינו של ישראל ברשות הגוי ומותר במפתח כו' עכ"ל. הרי שלא זכר שר תנאי דהתקבלתי אלא תלה הדבר במניחו ואין מניחו וכ"מ מלשון מרן ב"י שכתב וז"ל ומ"ש ואם כתב לו התקבלתי כו' למשמע למשום דאם רצה ישר' להוציאו אינו מניחו הוא דאסו' הא אם היה מניחו מותרא שרי כו' ע"ש ובשביל אהבת הקיצור לא הארכתי בראיות.

ואף שמתשו' הרשב"א שהביא מרן ב"י שם בד"ה כתב הרשב"א כתבת במטהר יינו של נכרי כו' ונר' מתוך דבריו שהוא מפרש מתניתינו דסיפא פירושא דרישא דאף אם כותב לו התקבלתי אם אינו מניחו להוציאו זה היה מעשה ואסרו משמע לבעי תרתי אין זה קושיא שכבר אמרנו דטעם התקבלתי הוא כדי שלא יחזור בו כלמש' בלדבריו ע"ש שהרי כתב שאם זקפו עליו במלוה מהני אף בלא התקבלתי וכן מבו' ממ"ש איהו גופיה בתו"ה הקצר והבי' לדבריו מרן שם וז"ל מכרו לישראל ופרע לו המעו' ואפי' לא פרע אלא שזקפו עליו המעות במלוה ואילו רצה הישראל להוציא היין מרשותו אינו יכול לעכב

לעכב על ידי היין מותר כו' כתב לו התקבלתי וכשבא להוציאו אינו מניחו להוציאו אסור כו' הרי לתלה הדבר במניחו ואינו מניחו ולא חייש להתקבלתי ואף שכתב שזקף עליו במלוה לאו דוקא דלא כתב כן אלא כדי שיוכל הישראל להוציאו וכמו שמוכח מל' הגמ' שהבאנו לעיל ואף את"ל דבעי' נזקף עליו במלוה גם בנ"ל נזקף עליו במלוה ומעות לבד הוא חייב לגוי ואפשאי' נזקף עליו במלוה כ"א אחר מדידה וביני ביני נשאר בלי שומר מ"מ אחר שהמנהג פשוט שמשעה שלקח הישראל הענבים לדורכם קמו להו ברשותיה ומקודם פסקו על המדידה של יין ואין השבון המלוה מעכב שלפי חשבון הקנטרין של ענבים מהם מוכח כמה מדות של יין יש ואם כן נזקף עליו במלוה מיקרי ומכ"ש שאין אנו צריכין לכל זה אחר שהישר' יכול להוציאו ואין מי שיעכב ע"י לא כןבנדוןהרשב"א והר"ן ומרן ושאר הפוס' דמיירי באופן שבאיזה צד יוכל לעכב עליו או להשתלם מגוף היין וכמו שהוכחנו מתשו' הר"ן

ובזה ניחא מ"ש הר"ן בתשו' הנז' דאם התנו ביניהם ליתן לגוי החרצנים והזגי' מיקרי יש לו שייכו' ביין ואסור וק' מת"ג אי מיירי דפרע לו דמי היין כלו ואפ"ה בשישלו חלק בהרצנים וזגים מקרי יש לו שייכות ביין אם כן נר' דזה היפך דעת הרשב"א והביא דבריו הרב ש"ך דאף אם פרע לו מקצת הדמים שוב לא מקרי מטהר יין נ"ג וזה שפרע לו הכל ונשאר לו החרצנים לא גרע מפרע מקצת הדמים וא"ת וכי נברא הא גברא קא רמית מ"מ כל כמה דמצינן דלא לאפושי פלוגתא בין הפוס' טרחינן ועבדי' שלמא בינייהו ואם נאמר דעדין לא פרע שום דבר א"כ מה לי שנותנלו החרצני' או אינו נותןכל שלא פרע מטהר יין"נ מיקרי

ולפי האמור ניחא דמיירי היכא שלא פרע אך אינו מעכב עליו מלהוציא דבהא אזל ליה דין מטהר. יינו ס"ג ואעפ"כ אם נשאר לגוי חלק בחרצנים וזגים עדין נק' מטהר יינ"ג דאפ' שיעכב עליו מחמת זה מאחר שיש לו חלק בגו' היין נמצינו למדים מכל האמור דהיכא דלא התנו ביניהם בתנאי גמור ליתן לו החרצנים והזגים כ"א בתו' חסד וכשרוצה להוציא הישר' היין בלי פרעון אין מי שיעכב ע"י כלל דאינו נקר' שוב מטהר יינו ס"ג וכותי' דמ"ר

שוב תמה יקרא על החכמים השואלים הי"ן על מה שהחליטו לאסור מיד היין שעובר ונמשך בנת ממקו' למקו' או בהעברתו דרך הצנור אחר המחי' לא ידעתי מה מקום לתמיהתו דכל שיעורי חכמים באו"ה כך הוא כשאומרים אסור הוא תכף ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר מדין הגעלה שאף שהוא להקל לא נתנו בו חכמים ז"ל שיעור וכמ"ש הפ"ח א"ח בסי' תנ"ב לשיעור הגעלה הוא מכניס ומוציא מיד ואם להפליט האיסור להקל באיסור תורה אין בו שיעור מכ"ש להתיר בנ"ל לאלת"ה מה שיעור איכא ואף לדברין נר"ו אכתי לא ידעי' מה הוא השיעור של שעה מועטת מהו וע"ז אמרו וא"כ נתת תורת כ"א וא' בידו דזה ישער תכף וזה ישער בה' דקים וא' בעשרה וכעז"הל כ"א יוסיף או ימעט לפי דעתו ואין כן מדות חכמים ומה גם שבנד"ז כבר הוא מבואר בלשון הפוסקים שמיד נאסר כמ"ש הטור בר"ס קל"א וז"ל אבל בדבר שמכניסו לקיום ירא' מלשונרש"י שנאסר בו היין מיד גם מרן בש"הט בב"י נר' דהכי ס"ל אע"ג דבריש השעי' לא ביאר דעתו מ"מ מסיפא נשמע לרישא דמדסיפא בכלי שאין מכניסו לקיום פירש שלא נאסר עד שעברו עליו כ"ד שעות אם כן ברישא במכניסו לקיום מסתמא הוי מיד אחר שלא גילה לנו השיעור וכמו שביאר מור"ס ז"ל , וכן ביאר דבריו הרב ש"ך ס"ק ב' מילתא בטעמא ע"ש וע"ע בס"ק י"א ובט"ז סק"ד , באופן שכל מפרשי הש"ע כולם מסכימים לדעת אשכך דעת מרן ז"ל וכן משמע מדברי הרשב"א בתשובתו שהביא מרן ב"י בד"ה עוד שאלת ביש' שסכר גיגית כו' אבל אם הוציא היין דרך הברזא של גיגית כו' ע"ש , וכמו שנביא לשונו להלן , למבואר יוצא מדבריו דמיד כשעבר היין דרך הברזא נאסר ואף שמרן בב"י כתב וז"ל ומ"מ כתב הרא"ש שאין לשונו של רש"י מוכיח לפרש בדבריו כן כו' וכמו שהביא דבריו מני"ר לא מפני זה נדחו דבריו אף דאינו מוכרח בדבריו מ"מ הדין דין אמת שנאסר מיד וכמ"ש הרשב"א בפשיטות כמו שהוכחנו מדבריו וגם מרן פסק כן כמו שפירשו מור"ס וש"ך וט"ז כנ"ל ועו' נוכיח ממ"ש בש"הט באותו סימן ס"ב

וא"כ לפ"ז אחר הס"ר הש"ם העש'מני"ר להתיר היין בהעברתו בצנור אין לה מקום לחול כלל שאין כאןסברא מבוררת לאיזה פוסק שסובר שלא נאסר מיד שאף הרא"ש לדע' רש"י לא אמר אלא שאין לשונו מוכיח כן לא שאינו סובר כן וא"כ איה איפה הס"ס והיכן תחול ואף אי יהיבנא ליה כל דיליה דיש סברא בדברי רש"י שסובר כן שאינו נאסר מיד מ"מ הוו תרי שכיקי נגד מרן ועל הא'אנו מצטערי' בספק א'נגד מרן ומכ"ש היכא דהוו ב' ספקות נגדו

גם מה שהביא לדברי הר'ט"ז בנ"ע מדידי' אדידיה שהוא כתב בכללי הס"ם דכל ס"ס שאינו מתהפך לא מיקרי ס"ס ואלו בסימן פ"ל סקי"ט על ההיא דכתב מור"ס סי"ל וכל אולעת שיראה שם כו'כתב הוא וז"ל דהא יש שם ס"ס שאין שם ואת"ל יש שם שנמוה כו' והרי כאן ס"ס שאינו מתהפך כו'ע"כ תד"ק .

ואחר המחילה רבה דנעלם מעיני קדשו מ"ש הש"ך בכללי הס"ס סי"ו דאף לפוסקי'דס"ל דס"ס שאינו מתהפך לא מיקרי ס"ס מ"מ בנדון כזה דאתה צריך להתחיל הספק

אם

הנ יש איסור אם לאו אף שאינו מתהפך מיקרי ס"ס ע"ס מילתא נטעמא וכן שפיר קארי ליה הרע"ז פ"ש אף לדידיה דס"ל דס"ס שאינו מתהפך לא מיקרי ס"ס ודוק

ומ"ש מני"ר ומה גם דבנ"ל אית לן ג' ספיקי כבר אמרנו דהספק האחד אינינו לדילן דלית לן דבטל בס' כו' ואכמ"ל ׃

עוד כתב מני"ר׳ ברש בתר ההשקפה הטב כו' ללפי ענ"ד נראה ברור לכשהוציאו בדיעבד היין דרך צנור דס"ל למרן ז'ל שהיין מותר כו'׳ אחר הס"ר נראה דאין זו דרך סלולה בדברי מרן וכל הנקי בדברי מרן ומור'ס ישר יחזה דמר"ן הוא מחמיר אפי'בדיעבד וגם מור'ס הכי ס"ל דאפי' בדיעבד הוא אסור רק דמאחר דס"ל דבזמןהזה אית להו דבטל מס'ע"כ הכשיר בדיעבד דהלכ"ה הו"ל למור'ס לומ'ואם עבר והוציאו דרך הנקב שרי שהוא ס' מרן לפי דעתו ואה"ר הי"ל לכתוב וכ"ש לפי מאי דקי"ל דסתם יינם בטל בס' כו'ומדלא כתב כן משמע שלדעת מרן הוא אסור אפי'בדיעבד ׃ ומה גם דבדברי מרן בב"י מבואר להדיא שאסור אפילו בדיעבד ׳ שבד"ה ומ"ש ויראה לי שאפי'כןאסור להוציא היין כו'כתב בסוף הדיבור וז"ל ומ"מ אפשר דלכתחילה אסור להוציא דרך נקב כו' וזה קאי על מ"ש משם הרשב"א אבל היכא דנתן מים כו'משמע אבל בלא מים אסו'אפי'בדיעבד ודוק ׃ וכן פי'הרב ט"ז לדבריו ע"ש ׃ ומה גם דכן מבואר בש"ות הרשב"א להוא תארי דשמעתא שכת' בפי' דאפילו בדיעבד אסור וגם הרב הש"ך בס"ק י"א הביא משם הרשב"א והטור דאסור אפי'בדיעבד וכ"מ מהרב ט"ז סק"ד׳ וז"ל הרשב"א בתשובותיו בה"ד שנ'ב בקיצור ׃ האמת כמו שאמרת שא שיש פנים להתיר בדיעבד והוא שאם דרך בה ישראל דשופה היין דרך פי הגיגית ולא בברזא הכל מותר כו'אבל אם הוציא את יינו דרך ברזא של גיגית הור היין שבוי יוצא דרך ברזא בלא נגיש והרבנים ועכשיו מקבל איסורו בעברו דרך הברזא ומ"מ אם נתנו מים כו'ע'ש ׃ הרי מבואר מלשונו ז'ל דדוקא אם שופה היין דרך הגיגית או בדיעבד מותר אך אם מעבירו דרך הברזא אפי'בדיעבד אסור ׳ וגם מבואר בדבריו שמיד נאסר דרך העברה כמ"ש בעוברו דרך הברזא וכמו שהוכחנו לעיל

גם מה שהשיג ישיג מני"ר על החכמים הי'ן דהיכן מצאו רמז שם בדברי הרשב"א דמיירי שיש ס'אם נשתמשו תוך יב'ח והרי בדברי הרשב"א כו'אחר המחי' לא זכיתי להבין ד"ק דהם לא נתכוונו על דברי מ'הא כאשר חשב מני"ר דודאי שם לא נתבאר ולא נרמז הס'הנה והם לא נתכוונו רק על דברי הרשב"א בתשובו' הנ"ל שם רמז השואל ס'נה ולא חש להשיב עליו כמבואר שם ׃ ואדרבא ק"ק לי על דבריהם איך עלה על דעתם להכנים זה בספק אחר שהרשב"א לא חש ליה ואדרבא השי'לשואל דבר שהאמת עמו בענין זה ואין הגוי נאמן איברא דמסוף דברי השואל שכתב ועו'שעדיין לא עברו יב"ח מגת לגת מש' דבכה"ג לידעי' בודאי שלא עברו יב"ח מגת לגת הוא דאינו נאמןהגוי אכןבסתם איכא להסתפוקי וכמ"ש החכמים ה"י

את זה ראיתי להשתעשע בד"ק אף שאיני כדאי כי לא נסיתי ללכת בשה משאנ' דרב מכרעאי ומי יבא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו לך קראי לך תנאי ׳ יבא עי'רוב פרשיו' שנו כאן ותהי'בפי כדבש למתוק ספר קדמי ׳ ואנא מלפני כבוד רום מעלתו בקידה על אפים ׳ והשתחואה זו פישוט ידים ורגלים ׳ בעי ומתחנן ליושבי בשמים יגדיל ויאדיר תורתו ורחבה וגשבה ׳ ועינין יחזו בבנ'ות ציון ירושלים לדהבא ׳ ושם נתראה יהלין בית רואם באהבה רבה ׳ כנפ"ר וכנפש עבדו ׃ נאו"ה **מרדכי**

לאזידו ס"ט

סימן ו

והו מה שהשיב הרב המחבר להחזיק דברין הראשונים

חזי הוית מ"ש רחימא דנפשאי דבק מאח מהר"ס לארידו נר"ו על מה שהשבתי לטובים השנים אהאי ומרוחמאי שורייקי דעינא מהרי"ל נר"ו ומהרא"ל נר"ו על פתגם דשלחו לי לענין לקיחת ענבים מהגוי לעשות מהם יין בבית הגוי ובא גושם איש כלבבי מהר"ס לארידו נר"ו להשיב על דברי ובראשית אמריו כי נעמו כתב וז"ל ומדי דברי ראשון לצי'ון במה שנהבו פני רבי דנפק דק ואשכח תשו'הר"ן שיש כת מן החכמים המתירין מטהר יינו של נכרי היכא דקנה הישראל ממנו בק"ג מטעם דמ"ד כו' ׳ ואנן בדילן מה נעשה אחר שהללו אוסרין והללו מתירין והר"ן ז"ל הכריע כדעת האוסרין ומרן ז"ל בב"י אזיל לשיטתיה בשם"י קל"א שהביא דעת הר"ן שהוא מסכים לדעת האוסרין ולא הש להביא כלל ס'המתירין משמע לכמאןדליתא דמייא א"כ גם הס"ס לעבד מר ממילא אולא הדא דלא ידעינן כת המתירין מי הם אם הם בעלי הוראה לסמוך עליהם ולעשות מסברתם ס'דרבוותא אם לאו ועוד מי יבא אחרי המלך מרן ז"ל את אשר כבר עשוהו ולהסכים לדעת האוסרין ולעשות נגד סברתו ס"ס ועד היום לא שמענו ולא דאינו מרבנן קשישאי חכמי המערב לגזור אומר בס"ס נגד מרן ואף שיש קצת מן האחרונים דסברי כן אפשר היינו היכא דאיכא סברא מהכם מפורסם מורה הוראות בישראל אף דנדחה קרו לה להאי סברא מ"מ אהני להו לרבנן לעשו'ממנה ס"ס לא כהיכא דאינה עולה בשם חכם ולא ידעינן היולדה והמחזיקה סברא

זו מני כי הך להלא ודאי יודו רבנן בתראי דלא עבדינן ס"ם ומכ"ש נגד מרן את"ד ׃

ואנכי לא הבינותי אחרי המ"ר איך בטלם לדעת המתירין והיו כלא היו מכח שמרן ב"י לא הזכירם וכי בשביל שלא הזכירם נבטל סברת המתירין שלא לעשו'ם מסברתם והרי מרן הקדוש כך היא דרכו לדרך הקדש פעמים בא קצת בארוכה ופעמי' בדרך קצרה כאשר ירא' הבקי בדברי הב"י ולא מפני זה פודרן וזורקן לרום סברת המתירין ומה יענה מעכ"ת בס"ם שעשה הרב המבי"ט ז"ל בח"ב סימן פ"א במי שיש לו אח מומר ומ"ש הכנ"הג וכמ"ש בדברי הראשונים וכתב מרן ב"י בא"ה סימן קנ"ז ביבם מומר וז"ל אך תלמידיו הכותבים כן ועל בע' העיטור שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רדפ' וכתתם עד הרמה דאין לדברים אלו שורש וענף כו' ע"כ ואפי"ה המבי"ט נסתייע מזאת הסברא לענין ס"ם ואי משום מה שכתב דלא ידעינן מי המתירין מי הם אם הם בעלי הוראה לסמוך עליהם על הדבר הזה לא אדע שכו' דאיך לא שת לבו דהמתירין הללו לאו קטלי קני באגמא נינהו דאיך יעלה על הדעת אם לא היו ראוים להוראה גברא רבא כמו הר"ן ז"ל איך הביאם מערכה לקראת מערכה עם כת האוסרין ושהר"ן הסכים עם סברת האוסרין אם לא שמוכרחין אנו לומר בודאי הגמור שהם בעלי הורא' כמו כת האוסרין

וא"כ יכילנא למימר בשוכי דהס"ם דעבידנא עם סברת המתירים הללו הוי כראי מוצק דאיני רואה כי אם דברי'בעלמ' וממה שכתב מעכ"ת דהמתירין הללו לא עלתה זכרונם בשם חכם מינה מוכח בהדיא דלא קרא תשו'הר"ן בהשגחה דאם היה עובר לדברי הר"ן בתשו'בהשגחה בודאי שלא היה כותב דברים הללו ולחשוב אותם ללמה ולא כלום שהרי בדברי הר"ן ז"ל מבואר דהמתירין הללו היו חכמים ובעלי הוראה שכתב וז"ל והגיעו לידי על שני המעשי'הנז'קונטריסי'האוסרין והמתירין עם קצת תשו' מחכמי פרובינצא ואם באתי להאריך ולכתו' על כל דבר ודבר ממה שבא בדברי האוסרים והמתירין ובדברי החכמים המשיבים יאריך הענין ולפיכך אני כותב דעתי בקצרה על שני המעשים הנז' שאין שוגין ואין מפרשים להכתים ככם כו' וכן ראיתי דברי המשיבין סובבים ג"כ על השרש הראשון לומר שזה נקרא יינו של ישראל לפי שתקנין מועיל מצל דד"מ ואני איני מכנים עצמי להכריע בזה כלל לפי שאני אומר כבוד שני הכיתות במקומו מונח וכבוד החכמים המשיבים לא זו הדרך ולא זו העיר אלא כל שיש לגוי שייכות כו' ע"כ

המתבאר מדברי הר"ן ז"ל הללו שחכמי פרובינצא הסכימו והכריעו כדעת המתירי'שהרי ת"ש הר"ן וכן ראיתי דברי המשיבים סובבים ג"כ על השרש הראשון כו' הוא מדבר בעל חכמי פרובינצא האמורים למעלה נמצא דהמתירין הללו נסמכו מחכמי פרובינצא ואין לך מורה הוראות גדו'מזה ועוד דהר"ן בעצמו קראם חכמים להאוסרין ולהמתירין שכתב ואין מפרשים להכתים ככם הרי לכינה אותם בכולל בשם חכמים ואיך עלה על דעתו לומר שאלו המתירין לא עלה זכרונם בשם חכם הא ודאי אינו אלא דלא שם עין השגחתו בתשו'הר"ן כלחני וכל זה אינו אלא שגגה ׃

ובר מן דין ומן דין תמיהני טובא במ"ש שמרן ז"ל הסכים לדעת הר"ן לאסור לא ידענא היכן מצא בדברי מרן הקדוש ז"ל שהסכים עם הר"ן ואי משום מ"ש בב"י והביא ראיה לדבריו לא מפני זה נאמר דס"ל כוותיה דהר"ן ולעולם לא ס"ל הכי שהרי הב"י הוא מאסף לכל המחנות וכל כמה שלא יאמר בפירוש דהכי ס"ל לא אמרינן דהסכים עם אות' תשובה שהביא ובזאת התשו'מהר"ן שכתבה הב"י הכל הוא לדברי הר"ן ולא יש מדברי מרן בתוך התשו'הלזו רק שני פעמים והביא ראיה לדבריו אבל ליה לא ס"ל וא"כ הס"ם דעבידנא לא הוי הפך פסק מרן ז"ל שהרי לא פסק כדעת הר"ן

וגדולה מזאת כתב הרדב"ז בח"א סימן קפ"ו דאפי' פוסק אחד. שכותב וכבר הראתי פנים לדברי פלו' מ"ש דהראה לו פנים אבל לענין דינא לא ס"ל הכי יע"ש , כ"ש כשכותב והביא ראיה לדבריו לגרע טפי דלא מעלה ולא מוריד ולומר דהכי ס"ל הא ודאי אינו אלא כשגגה היוצא מלפני השליט ומה שהביאו לשגגה הלזו הוא מה שלא קרא בהשגחה לדברי הר"ן בתשו'דאם יאמר שכבר קרא בהשגחה תשו' הר"ן א"כ בודאי ליגדל התימא איך לא השגיח כלחני

תו תמיה לי על מאי דמ"ש וז"ל ועל היום לא שמענו ולא ראינו מרבנן קשישאי חכמי המערב לגזור אומר בס"ם נגד מרן ז"ל מאריה דאברהם איך לא עלה על זכרונו מאי דאית לן באשגרת לישן אין לא ראינו ראיה וכ"ן אין לא שמענו לא הוי ראיה אי מעכ"ת כר"ו לא שמע אפשר דאחרים שמעו וראו בשלמא אם היה מייתי בידיה מדברים שכתב מחכמי המערב דלא הוו עבדי ס"ם נגד מרן החרשתי אבל כיון דכל חיליה אינו אלא בדברים הא ודאי לא צייתינן ליה ואם אמר יאמר בשם' שמחת יו"ט סי' י"א דמ"ג ע"א כתב דבע"הק ת"ו שקבלו הוראות מרן ולא עבדי ס"ם יע"ש היינו זה יהיה בע"הק דוקא אבל בערי מערב מי יאמר לחכמי המערב לא הוו עבדי ס"ם נגד מרן ז"ל וראיה לזה דאנן ג"כ קבלנו הוראות מרן בא"ה ואפ"ה אנן עבדינן ס"ם נגד פסק מרן וכמ"ש בס' ב"ל יו"ל סי' א'ו וטו"ב ובס' לב"מ ח"ג סי' ב' ובס' אהל יוסף סי' ל' יע"ש וכ"ן נראה דס"ל להרב פמ"א ח"ב סי' ק"א וכבר כתב איהו

גופיה בה"א סי' מ"ה בענין ס"ת לכבר קבלנו הוראות מר"ן ז"ל יע"ש הנה כי כן אחר כל האמור והמדובר עם האדון הסליחה שכל מה שכתב בחלוקה זאת לא ניתן ליאמר וכ"ש ליכתב ודוק

אכן זו היא שק' בעיני במ"ש שם בשמח' יו"ט ז"ל וא"כ מי הוא זה אשר יערב אל לבו לעשות נגד פסק מרן ע"כ ולפי עונם בקיאותו איך לא שלטה מאור עיניו מ"ש בס' כמ"א והרב ב"ל והרב דב"מ ומהר"י מולכו בס' אהל יוסף דערב אל לבם ועבדו ש"ס נגד פסק מרן הגם שקבלנו הוראות מרן ודוק

עוד בא בד"ק ז"ל גם מ"ש מני"ר לבנל"ז יודה הרשב"א והר"ן ז"ל דלא למי למטהר יינו של נכרי אחר שהישר' קנה מהגוי היין היוצא מהענבי' כו' וכשרוא' הישר' הזיוף יכול לתפוס לגוי ולשאול לו ע"פ השררה כו' אחר המחיל' ממני"ר דכל הני טעמי לא אהני לנו מילי שאם איתא דה"ט משום דהגוי מרתת אם ירא' הו אם יראה הזיוף א"כ למה לא התירו חז"ל במטהר יינו ש"ג הב"ח דודאי גם שם מרתת שמא יראה הזיוף אלא ודאי הטעם הוא משום דכל שיש לו שייכות ביין אחר שהוא ברשותו יומם ולילה אף שהוא חב"ח כו' וכמ"ש הרשב"א בתה"א כו' הרי מבואר להכא מאחר שהוא שלו לא מירתת וטרה ומזייף אף שהוא חב"ח כו' וא"ת לבנ"ד יש לו הפסד אם ירגיש הישראל גם במטהר יינו של גוי יש לו הפסד שהרי הטעם שמטהרו הוא כדי למוכרו ביוקר לישראל וכמ"ש הפוסקים ז"ל ואפ"ה לא חשו לזה דנימא אמר הגוי אני אעשה שלא ירגיש הישראל בזיוף ואף אם ירגיש מה בכך שלי הוא כו' את"ד

ואנא דאמרי בתר שאלת הסליחה ערבוב פרשיות כתוב כאן ולא הבינותי והם דברים שלא היו צריכין ליכתב שהרי במטהר יינו של נכרי ל"א מהני הב"ח איהו גופיה הטעם שכ' מני"ר שלא איכפת לנכרי אם יראה הישראל שזייף ביינו שיאמר לישראל אם אתה רוצה לקבל היין מוטב ואם לאו תשאר היין אצלי ואני מוכרו לאחר ואפי' שיהיה לנכרי איזה פסידא לא יהיה פסידא מהקרן רק איזה דבר מהריוח שהיה מרויח במה שמכרו לישראל וכיון דהוי פסידא מריוחא ולא מקרנא אינו מירתת אם ירגיש הישראל בזיוף ומטעם זה לא התירו חז"ל הב"ח במטהר יינו של נכרי משא"כ בנ"ד דיכול להיות אם עשה איזה זיוף וירגיש הישראל איכפ' ליה לגוי ומירתת יען כיון שקנאו היין בחקיו ובמשפטיו יחייבהו עפ"י השררה מה שהיה מרויח הישראל בזה היין ונמצא שהגוי מכסיד מכיסו דהיינו מהקרן שלו ואפי' אם מוכרו אה"ך את היין אינו משלים מה שפרע לישראל ונמצא דהו"ל לגוי פסידא דקרנא ויש הפרש גדול בין פסיד' דקרנ' לפסידא דרווחא דפסידא דרווחא לא שמא

פסידא וכמו דספרין פתיחו יע"ע ומש"ה אינו מירתת לא כן בפסידא דקרנא דמירתת הגוי לזייף כנ"ל ומטעם זה לא התירו חז"ל במטהר יינו ש"ן בהב"ח וזה תימא רבתי שלא השגיח בלברי שכתבתי, הנה כי כן כיון שיכול להיו' לו לגוי נזק גדול אם יזייף אין לך מירתת גדול מזה ורצוני לו' במל' נזק גדול שיהי' לגוי פסידא דקרנ' וכיון דהפסידא הוי פסידא דקרנא מרתת לזייף ומש"ה מהני חב"ח דזה לא נכנס בסוג במטהר יינו של נכרי ובודאי שאם היה משגיח בלברי לא היה כותב דברים הללו ולהביא סייעת' לדבריו מדברי הרשב"א דהוי סיוע שאין בו ממש וכאמור

ומה שכתב מני"ר נר"ו דפשיט' לי דשאני נ"ל מההיא דהר"ן דההיא דהר"ן ז"ל התנה ליתן הקרנים משא"כ בנ"ד דלא התנו דבר ה' בפיהו אמת כן היה דעתי הקלוש ומרוב פשיטותו מנעתי את עצמי מלעבור תחת השב"ע ופשוט

תו כתב מכת"ור נר"ו ז"ל ואחרי שובי ראיתי אחרי רואי דשגיא נדון זה מנדון הר"ן ז"ל ולא מקרי נ"ד מטהר יינו ש"ן כותיה דמר ולא מטעמיה והוא ממ"ש הר"ן ז"ל באותה תשובה וז"ל ונ"ל שאין לך שייכות גדול מזה ומלוה על אותו יין מקרי שהדבר נראה מוכרע כו' וא"כ פשוט הוא שנד"ו לא מיקרי מטהר ייש"ג אברא שעמדו לנגלנו מה שפסק מרן בש"הט כו' אכן נראה לפי ק"ל כו' וכן מבואר בגמ' ע"א ד"ס ע"ב אמתני' דקתני התם נכרי שנמצא בצד הבור של יין כו' ואף שמתשו' הרשב"א שהביא מרן ב"י שם בד"ה כתב הרשב"א כתבת במטהר ייש"ן כו' אין זה קושיא שכבר אמהנו לטעם התקבלתי הוא כדי שלא יחזור כו' נמצינו למדים מכל האמור דהיכא דלא התנו ביניהם בתנאי גמור ליתן לו הקרני' והזגי' כ"א בתורת חסד וכשרוצה להוציא היין הישראל בלי פרעון אין מי שיעכב ע"י כלל דאינו נק' שוב מטהר ייש"ג וכותיה למר את"ל

ויאמר מרדכי להשיב אל מרדכי מה אענה ומה אומר שאני גולה ומטולטל טלטלה גבר ואין איתי במחיצתי הס' וכלי להביא ס' אחד במקום הזה בתוך ביתי הוא יגיעה רבתי בתכלית ומטעם זה איני יכול להתבסס בלבריו הנעימים והן אמת דמריהוט לישניה נר' שלבריו אמת וצדק וניתנו ליכתב ברש במה שכתב כותיה דמר ולא מטעמיה עם האדון הסליחה ולא צדק בזה למניה ומנאי יתקלס עילאה ובמקומי אני עומד וכאמור

עוד בא בד"ק ז"ל שוב תמ"ה יקרא על החכמים המוחלים הי"ו על מה שהחליטו לאסור מיל היין שעובר ונמשך בגת מומקום למקום או בהעברתו דרך הצנור אחר המחילה לא ידעתי מה מקום לתמיהתו דכל שיעורי חכמי' בא"ה כקהוא כשאומרי' אסור הוא תכף ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר מלין הגעלה

הגעלה שאף שהוא להקל לא נתנו בו חז"ל שיעור וכמ"ש הפ"ח א"ח סי' תנ"ב דשיעור הגעלה הוא מכניס ומוציא מיד ואם להפליט האיסור להקל באיסור תורה אין בו שיעור בכ"ש להתיר בנ"ד כו'

ואנא בריה קלה אחר המ"ר לא ידעני מה דמות יערוך ענין הגעלה שהוא ברותחין ומחמת הרתיחה על אחד בודאי שדי והותר מכניס ומוציא מיד אבל לא לענין היין שהוא בצונן וא"כ לא יוכר ולא יפקד מדין הגעלה לנ"ד והדמין יתאבד וזה פשוט

והא גוכא אמינא ולא מסתפינא במ"ש מכת"ר וז"ל ומה גם שבנדון זה כבר הוא מבואר בל' הפוס' שמיד נאסר כמ"ש הטור בר"סי קל"ו כו' וכן ביאר דבריו הש"ך כו' ובט"ז סק"ד כו' וכן משמע מדברי הרשב"א כו' את"ד

ואנכי לא ידעתי למה הטריח את עצמו להביא כל זה ולהראות לנו איה מקום דינים הללו וכי אנא לא ידענא ומן המערכה באתי והוא כביעתא בכותחא אבל כ"ז כבר רמוז בדברי הראשונים דבנ"ד בשע' שדורכין הענבים לית ביה שום חריפות לענין בליע' וכ"ש שהוא זמן מועט שתכף יורדין והרגנים בגת וא"כ הו"ל זה היין כמו מים לענין בליעה וכל מה שהביא לנו מני"ר נר"ו מיירו ביין ואפילו אי יהיבנא ליה כל דיליה דנאסר מיד שאני כנדון דידן דבודאי דיש הפרש בין יין למים ובהינם דחק לכתוב כל זה

ותו חמיה לי מילתא טובא ממכת"ר נר"ו במ"ש וז"ל מ"מ הוו תרי ספיקי נגד מרן ועל הראשונים אנו מצטערים בס' אחד נגד מרן ומכ"ש היכא דהוו תרי ספיקות נגדו ע"כ לא אדע שכול איך העלים עין מה שכתבתי בדברי הראשונים על הדבר הזה והבאתי ראיה לדברי ממ"ש בס'א"ל בי"ד סס"י ע"ו דקי"ל ע"ג דעבד ס"ס אף דהמני ספיקות הס נגד מרן ז"ל יע"ש הא ולאי לגבי דידי הוא תימא רבתי לבוא בכתב על חנם ולא עלי התלונה כי אם להר' חק"ל וכאמור

סימן ז

הודה עובד'בעומלנו בשעודה בבי'אכסניא נאה שלי ידי"ן הגביר או"הת ולומדי' סי' יוסף טאוריל הי"ו ביום ט"ו חשון תק"ץ לעת ערב אחר הסעודה דרכו מהמשרת גוי להגביה הצלוחיות רקניות מיין מעל השלחן וכשקם איזה יין בצלוחית הרי הוא מוזהר ואינו נוגע בצלוחיות כלל שכן דרכם ממשרתי גוים המשרתים בבית ישראל הנזהר מסתם יינם שלא ליגע ביין בבית אדונו הנז'וכשבא המשרת הגוי להרים הצלוחית מעל השלחן היו שתי צלוחיות אחד רקנית ואחת היתה מליאה יין חסר כמו חצי כוס והגוי רמז לנחו הגדולה אם היה יכול להגביהם דהיינו אם רקניות ורמזה לו שלא היה יין והגוי הבין שלא היה יין בב' הצלוחיות והגביה תחילה הרקנית ואח"כ הגביה המלאה וכשהגביה הגוי וראה שהיה בה יין לא הרחיקה ממקומה רק כמו זרת והניחה שם בשלחן ונבהל כיון שהוא מוזהר שלא ליגע ביין מהבע"הב אמרנו טעה הגוי חשב שהיו שניהם רקניו' אמרתי להם תניחו הצלוחית במקום אחד ונראה אם יהיה כשר בשתיה מעתה נשעה ונלכה אל מקום המשפט מה דינו של יין זה אי מותר בשתיה או לא

תשובה עדי בשמי'ושהדי במרומ' כמו נער בנפשי דיתיבנא בלא ספרים ולא יכילנא לעמוד על הענין כאשר עם לבבי הגם דנראה לע"ד פשוט דממר' דנא מותר אפי' בשתיה ואמינא לה ממ"ש מרן בש"הע י"ד סי' קכ"ד סי"ח וז"ל נטל עכו"ם כלי של יין והגביהו וינק היין אעפ"י שלא שכשך נאסר שהרי בא היין מכחו הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר ע"כ המתבאר מלדבריו האי מותר דקאמר הוי מותר אפי' בשתיה כיון דלא שכשך ולא נגע אם כן ה"ה נמי בנ"ד כיון דהגוי לא עשה בצלוחית שום שכשוך וכל שכן שלא נגע ביין אלא שהגביה הצלוחית מעט מזער דהיינו ממקום שהגביה עד מקום שהניחה כנראה שהיה יין בצלוחית לא היה רחוק כי אם דבר מועט דיכולין אנו לומר מלבד דלא שכשך אלא אף ג"ז דאפי' כדנוד לא עשה ובלי ס' דזה היין מותר אפי' בשתיה וכ"ת דמ"ש מרן מותר אינו אלא בהנאה אבל בשתיה אסור מדנקט ברישא אע"פ שלא שכשך נאסר והאי ניאסר דקאמר הוי אפי' בהנא'מינה מוכח דמ"ש בסיפא מותר אינו אלא בהנאה דנראה רחוק לוי' דההיתר הוי מן הקצה אל הקצה דאי מהא לא מכרעא שהרי דברי מרן אלו מימיו נובעים ממ"ש נמ"י ד"ס ע"א וכמ"ש בב"הג ושם בע"ז אתמר וז"ל אמר רב פפא גוי אדנא ויסר'אכובא חמרא אסיר מ"ט כי קאתי מכח גוי קאתי ישר' אדנא וגוי אכובא חמרא שרי ואי מנדד נדודי אסיר ופרש"י ז"ל וישראל אכובא כו' המרא אסיר בהנאה כו' ואי קא מנדד אנדודי לכובא המרא אסיר משום דמקרקש ליה להמרא כו'וכיון דמקרקש בכובה הו"ל כחו נכונה ואסור בשתיה ע"כ והשתא הרואה יראה דבאלוקא מציעתא ישראל אדנא וגוי אכובא דקאמר שרי דהוי שרי לגמרי דמכאן הוי שרש לדברי מרן וכן נמי נר' בהדיא מלדברי הר"ן שם בסוג' שכתב כותי אכובי' ויסר'אדנא חמרא שרי משום דכותי לא מידי קא עביד ע"כ מבואר מלדבריו למאי דקאמר שרי דהוי שרי אפי' בשתיה כיון דהגוי לא מידי קא עביד דאין סברא לו' דאסרינן ליה בשתיה וכמדובר

ובר מן דין אמינא דזה לא ניתן ליאמר בדעת מרן שהרי איהו גופיה פסקא הא

האי מימרא דרב כפא גוי אדנא כו' כצורת' בסי' קכ"ה ס"ח וכתב וישראל שמערה מכלי שבידו ככלי שביד עכ"ום מותר אפי' בשתיה הרי להדיא דמ"ש כאן בשתם מותר פירשו בסי' קכ"ה להוי אפי' בשתיה אלא שבסי' קכ"ד הוציא את דינו מהא דגוי אדנא לענין הגבהת הכלי וכמו שיר' המעיין דכבר מילתי אמורא דהנא יתיבנ' בלי ספרים

זאת ועוד אחרת מרווח להיין שבגלוחית מותר אפי' בשתיה והוא כיון שהגוי כשהגביה הגלוחית השב בדעתו כפי מה שרמזה בתו מבעל אכסניא נאה הי"ו שלא היה יין והיתה הגלוחית רקנית כמו האחרת נמצא שלא ידע שהיה יין בכלי וכיון שלא ידע הו"ל שנגע בכלי שלו יין שלא בכונה דמותר אפי' בשתיה וכמ"ש בש"ע בסימן קכ"ה ס"א וז"ל נטל עכו"ם כלי של יין והגביהו ויצא היין אע"פ שלא שכשך נאסר בשתיה שהרי היין בא מכחו כו' ואם הוא שלא בכונה שלא ידע שהוא יין הכל מותר אפי' בשתיה ע"כ הרי מפורש יוצא מלדברי מרן אלו דיין שבנ"ד אפי' שהגביהו מעט הגלוחית כיון דלא ידע בודאי שהיה יין בתוכה הו"ל מגע גוי שלא בכונה ע"י ד"א דמותר בשתיה וזה נראה פשוט

שוב ראיתי בתשו' זרע יעקב בסי' ס"ו שהתיר גדולה מזו באחד שאמר למשרתו ערל א' שבוי מקנת כספו להבי' דאמיזאנ' של שכר מן החדר שהם סתומים וחתומים והלך הגוי והביא אחת כסבור שהיה של שכר ואמר לו לערות ממנה לכלי אחר ונמצאת יין ובודאי לא נגע ולא פגע והתיר להם היין בפשיטות אפי' בשתיה משום דהוי מגע גוי שלא בכונה ע"י דבר אחר והביא מלדברי הרמב"ם ומרן ז"ל הללו שבסי' קכ"ה יע"ש הראת לדעת דנ"ד הוי עדי' בכחה דהתירה דמ"מ לא עירה מהיין רק שהגביה הגלוחית ולא ידע שהיה יין בתוכה ולכן היין הלזה מותר גמור בשתיה בלי שום פקפוק כ"ד המר ונאנח הצעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

סימן ח

שאלה חבית של עץ מלאה יין כשר שבא בספינה עם בעליו עמו וכל מטו להתם למקום הנקרא לאזא"ריטו חששו שמא תשאר החבית שם לבדה עמו לא כנימוס הנ"ח כלת מה לעשותו וכסו אותה בשק של פשתן אך היו התפירות מבחוץ ובהגיע תר לצאת מן לאזארי'טו ליכנס תוך העיר באו הממוני' מהמכס ועכבו החביות הנז' בלאזאריטו ויתנוה במשמר בלאזאריטו ביד הממונה מהלאזאריטו עד מה משפטה אם תכנס לתוך העיר או תחזור לאחורה יען מחמת שיש רבוי יינות בעיר מינים ממיני' שונים אינם מניחים שיכנס לעיר יין מעיר אחר ואדרבה הם רוצים שיצא מיינם למקומות אחרים כידוע וביני ביני בע"הב בפנים אחר כמה ימים ארצויי ארצה לממונה על המכס ברצי כסף בשווי היין ממש ותכף שלחו בעלי המכס אחר החבית וזה בא בחביתו מלאזאריטו כלה כמות שהיא עם הכסוי שעליה מפשתן ושם בבית המכס הפשיטו את עליה מעליה הוא השק הנז' כי כן הוא הדרך לראות מה הוא על שראו בעיניהם שאין שם דבר אחר כי אם חבית של יין ומיד שלחו אותה לבית בעליה וחותמיה עליה ולא נעלמה מן העין כלל מבית המכס עד בית בעליה והנה לדעת מורם בי"ד סי' קל"ל ס"א שכתב דחבית של עץ שוה לשל חרס ואפי' לכתחילה א"ך נתינה בשק הא לא מבעיא דחבי' זו מותרת אך ספוקי מספקא לן לדעת מרן ז"ל שכתב דחבית של עץ אין לה תקנה כי אם נתינ' בשק והתפירות מבפנים אם פסק מרן לאסור הוא דוקא לכתחילה אך בדיעבד כשר אף בלא נתינת השק א"ד אף בדיעבד אסר מרן ז"ל עוד איכא לספוקי שאם מרן ז"ל אסר אפי' בדיעב' אפשר דבנ"ד יודה מרן ז"ל דמותר דע"כ לא אסר מרן אלא דוקא במקום דאיכא חשש שמא יוציא גוי יין מבין הנסרים ע"י שכין כו' אך בנ"ד רחוק הוא לומר שיוציאו יין מבין הנסרים קדא דאיכא אימת מלכות עליהם ולא מרעי נפשייהו וליכנס בסכנה לעשות מעשה כזה ועוד דע"כ לא חששו לזה כ"א בדרך או בספינה מקום שאין יין מצוי מסרי נפשייהו כי תאוה נפששלשתו' יין אכן בנד"ז שהיין מצוי רחוק הוא שיכנים עצמו בסכנ' ובודאי דיודה מרן בנדון כזה וגם משו' היכת ניסוך ליכא בז"הז כידוע ואף את"ל דיאסור מרן אם נהוג עלמא כותיה בהא או לא יען שבענין יין בזה"ז על הרוב נהוג עלמא כמורם על הכל יורנו מורנו המורה לצדקה ושכמ"ה

תשובה הזי הוית את השאלה אשר כוננו ידיהם אחאי ומרוחמאי דיתבין בתוונ' דלגבאי שלשה המה מטיבי החכמי' השלמים כוללי תהלות ישראל אתה ה' תשמרם ושאלת חכם חצי תשו' ולא ידענא למה צורך להם כי פנו אל האזוב ועמהם עז ותושיה וכבר קדמה להם הידיעה שדעתי אינה צלולה מקורו' הזמן בלתי נאמן ואני בתוך הגולה גולה ומטולטל אילן סרק שנעתק ממקומו ולא אוכל לכוין אמרה כפעם בפעם כמה דמסיק תעלה זתמן תנינן מרבה ספרים מרבה חכמה ולדידן הסורי מחסרא והיכי קתני ויען רחמתין עזיזא ולעשות רצונם חפצתי ע"כ יצאתי ממחיצתי והנני בא כמזכיר ראשי פרקים ואספתי באומרי'ם וה' אלהים יעזור לי וזה החלי בש"ד

ואען ואומר במושכל הראשון דמאה שפי' מרן בש"הט בסתם לאסור היכא דלא

דלא הנימו החבית בתוך השק והתפירות מבפנים נראה דס"ל דאפי' בליעבד אסר והיא מלברי ר"י בר יהודה שכתבו התוס' בע"ז דל"א ע"ב ד"ה השולח חבית ובדס"ט ע"ב ד"ה מ"ט יע"ש וכן כתב הטור בסי' ק"ל ושכן כתב הרא"ש וכ"כ בתשו' יכין ובועז סי' ק"ך ושם הביא משם רבי' ירוחם ומהרשב"א דאפי' שהיה החבית חתומה חב"ח אם היא של עץ אם לא היתה החבית בתוך השק בחותמו והתפירות מבפנים כיון דאיכא למיחש שיכולין להוציא יין מבין הנסרי' או מאמצע הנסר בעצמו ולסותמו אח"ך בדבר שלא ירגישו היין אסור בשתיה וא"כ בנ"ד ג"ך כיון דלדילן קבלנו הוראות מרן הקדוש באיסור והתר היין הלזו אסור אפי' בדיעבד

והאמנם בתר ההתבוננות נראה בהדיא דלא אסר מרן ז"ל לא לכתחי' אבל בדיעבד מותר אפי' בשתיה שהרי יסודתו ממרן ז"ל הוא מדברי ר"י ב"י ומדברי התוס' הנז' והמרדכי בפ"ב דע"ז ומדברי הג"הת בפי"ג ממ"א שהביאו דברי ריב"י ברור מללו דלא אסר ריב"י אלא לכתחי' וכן נמי מביאו בס"הג בפ"ב מע"ז וז"ל אמנם הס"י שלח אל ר"י ב"י שמעתי עליך שאתה אוסר יינו של ישראל לשלחו בחותם אחד ע"י כותי כו' והשיב לו כן הדברים בימיהם היו החביות שלהן של חרס וסגי בחותם אחד אבל החביות שלנו הן מנסרים של עץ מחוברים וה לזה יכול לתחוב חודו של סכין או מסמר בשולי' אפי' באמצע הנסרים ולהוציא היין דרך שם ולתחוב קוץ למלאות הנקב וכל המחמיר תע"ב עכ"ל

הרי הרואה יראה למבואר מלברי' דריב"י לא אסר רק לשלחו לכתחילה אבל אם שלחו בליעבד ס"ל למותר ומרן ז"ל בש"הט נמי נקט בלישניה מותר להפקיד ולשלוח יין ביד עכ"ום אם הוא בחב"ח והנ"מ בחביות של חרס אבל לא בחביות של עץ כו' יע"ש וכל הישר הולך ישכיל ויבין דכונת דברין הוא למה שמותר לשלוח לכתחילה הוא בחביות של חרס דוקא אבל בחביות של עץ לא ישלחו לכתחילה דהיינו שאין להם תקנ' לשלוח חבית של עץ לכתחי' רק בכסוי שק עליהם והתפירות מבפני' אבל אם בליעבד שלחו חבית של עץ מלאה יין בחב"ח בלא שום שק עליה היין מותר לדעת מרן שהרי ממקום שבא ס"ל הכי וכן כתב בס' מקור ברוך דכ"ן ע"ב משם אחד קלוש דלא אסר ריב"י אלא לכתחילה אבל בליעבד לא אסר ומביאו הרב ב"ל בין"ד סי' ע' יע"ש ובודאי כיון דכתב הכי לס' ריב"י ממילא מוכרחים אנו לו' דס"ל להאחל קלוש הנז' דזהו דעת מרן בש"הט למדליה קא פסיק כן בש"ע והיא גופא יכולין אנו לו' בדעת הרא"ש והטור למריב"י קא אתו וכאמור

ובזאת חזיתי להכהן הגדול בס' פמ"א בח"ב סי' י"ל וז"ל שתים זו איכא לספוקי בנ"ד מאותה תשו' שכתב ריב"י הובאה בתוס' פ' א"מ דל"א ד"ה השולח חבית של יין ובפסקי הרא"ש כו' ובס' התרומות סימן קפ"ל ובסג"מ פי"ג למ"א והריב"ה ז"ל בסי' ק"ל וז"ל ההגהו' והנה הס"י שלח את רבה ריב"י שמעתי עליך שאתה אוסר יינו של ישראל לשולחו בחות' אחד ביד גוי כו' והשיב כן הדברים כו' ע"כ וכיון דמייתו כל הנך רבוותא תשובה זו משמע דהכי ס"ל ולפי תשובה זו אפי' חתמו בשתי חותמות איכא חששא זו כו' לזה י"ל דכיון דאשכחן לרס"י לא קבל הוראה זו ופליג עליה כמ"ש המרדכי פ' א"מ דבתר דמייתי תשו' זו כתב ורס"י השיב לו דאין חילוק בין חביו' שלנו לחבין' שלהם על כי אין לחוש שיוציא היין דרך הסלק מלופני החבית משו' דופני החבית שלא יתקלקל גם התוס' בס' א"מ מייתי שם להר"ס מקוצי כת' בספרו אחרי שיש מקילין ויש מחמירין אין לנו ראיה ברורה לאסור ע"כ וכ"כ הסמ"ג לאוין קמ"ח ובפ' השוכר את הפועל דס"ע ד"ה מ"ט כתב בשם ה"י שלחה לברי תשו' זו וס"ל דאין לחלק בין חביות שלנו לחביות שלהם גם כתב הרב המפה ע"ו ויש מתי' אפי' בחביות של עץ ואין חוששין שמא יוציא בין הנסרים וכן נוהגין ובלבד כו' ואע"ג דהב"י הביא בש"הט כדברי ריב"י אפשר דלכתחי' כתב כן אבל בדיעבד אין לאסור כיון דאשכחן להר"ס מקוצי שכתב שאין לנו ראיה ברורה לאסור ודבר ידוע מ"ש מהר"ס אלסקר ז"ל ס"י דהיכא דאשכחן לאחרונים מכריעין בין הראשוני' הולכין אחר הכרעתם וכן פסקו הלכה למעשה הר' בנימן זאב סי' שנ"ד והרב מ"ב סי' כ"ט ושם התיר אפי' בחותם א' כ"ש בנ"ד דהוי חב"ח כלל העולה דחמרא שרי בדיעבד ולכתחילה ראוי שיזהר שיכנס כל החבית של עץ תוך שק שאינו תפירה מבחו' ויחתום פי השק כמ"ש הרב"י בס' הקנה כו' עכ"ל הרי מפורש יוצא בדברי כהנא רבה דמרן לא אסר אלא לכתחילה וכיון דמרן אמרה לכתחילה מ"ש מורם ויש מתירין אפי' בחבית של עץ דעתו להגיה דמותר אפי' לכתחי' וכאמור

ושו"ת דהרב פמ"א לא אמרה אלא בדרך אפי' שהוא כמסתפק אם דעת מרן בש"הט הוי לכתחילה או אפי' בליעבד אסר וכיון דלא אמרה בהחלט לא נפקא לן מידי מדבריו ואדרבא הויא לן קצת תברא שהרב לא החליט נאמרו לזה אנא דאמרי דאי מהא לא איריא מתרי טעמי חדא דאפי' אמרה בל' אפי' כונתו רצויה לומר בהחלט ומ"ש בלשון אפשר הוא בדרך ענוה שהרי הרב פמ"א כתב הוא בעצמו בח"א סי' ק"ו דק'פ ע"א וז"ל כתבו הרשב"א ז"ל בלשון אפשר והיה לחוש שמא ספוקי מספקא ליה אי משום הא לא איריא דהא כי אשכחן שכתבו הפוסקים בלשון אפ' וכתבו הבאים אחריו כשמו שכן דעתו ופסקו הלכתא הכי שהרי כתב הרא"ש בפ' השולח בפסקיו סי' ח' גבי מימרא דרב הונא אמתני' דאתקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומי'

ליתומים כו' וכתב הרא"ש וא"ת ידירנה ע"ד רבים
שאין לו הפרה וי"ל כו' ואפשר אפי' אם יבטל
הבעל לעתו ויתן לו רשות לדור עד"ר אינו מועי'
כו' ע"כ הרי כתב בלשון אפשר אפי' יבטל הבעל
דעתו ויתן לו רשות וכתב הר"י בנו בקיצו' פסקי
אביו כו' ואפי' אם נתן לו רשות לידור עד"ר יכו'
לחזור בו ולהפר לה ע"כ ומטעם זה פסק בפסק
הלכה בטור א"ה בסס"י נ"ו וז"ל אבל אי בשאת
כו' ואפי' אם נתן לה הבעל רשות שתדור ע"ד
ב"ד ע"כ ודכוותא איכא טובא אלא שאין הפנאי
מסכים לחפש אחריה עכ"ל

הרי מבואר מדבריו דלשון אפשר ס"ל
ז"ל דהוי בהחלט ועוד בר מן דין
מדבריו שכתב בסוף פסקא דדינא מוכח בהדיא
דהאי לישנא דאפשר דקאמר שהוא בהחלט ולא
כמסתפק שכתב וז"ל כלל העולה דהמרה שרי
בדיעבד ולכתחי' ראוי שיזהר שיכנס כל הבי'
של עץ תוך שק כו' כמ"ש הרב"י בספרו הקצר
ע"כ ואי כמסתפק אמרה מה הלשון אומרת
ולכתחילה ראוי ליזהר והרי כיון דיש לנו ספק
אפשר למרן אסר אף בדיעבד הו"ל להרב ז"ל
לומר ולכתחילה צריך ליתן החבית בתוך שק ולא
בלשון ראוי שיזהר דהוי כמו עצ"ט אלא ודאי
כונת הרב ז"ל הוא כיון דמרן ס"ל בדיעב' שרי
ומצאנו ראינו כמה מהראשונים דלא חשו לחשש'
ריב"י די לנו לחוש לסברת מרן בהזהרה והוא
ע"צ היותר טוב לחוש לסברת מרן שפסק בלכתחי'
כריב"י נמצינו למדין להר' פמ"א מ"ש דמרן פסקא
לכתחילה דוקא לא אמרה כמסתפק ומדברי
הרב הללו מוכחי' בהדיא לנהוג עלמא בהא כמרן
מלהוצרך לומר דמרן מיירי לכתחילה דוקא
ופשוט ולוק

אכן תמיה לי מילת' טובא מהר' ז"ל אחרי
הס"ר כלת איך כייל לן סב' ס"הת
עם סברת הרא"ש והטור שכתב וז"ל ובפסקי
הרא"ש גבי ההיא ברייתא כו' ובס' התרומות סי'
קפ"ל ובהג"מ פי"ג והריב"ה סימן ק"ל כו' וכיון
דמייתו כל הנך רבוותא תשו' זו משמע דהכי ס"ל
עכ"ד מדברין אלה מבואר דצירף להס"הת עם כל
הני רבוותא והדבר קשה עד מאד איך לא השגיח
בלשון הגה"מ שהביאו הוא בעצמו דשם כתוב
בהדיא שתוך ונראה מדברי ריב"י וז"ל אמנם בס'
התרומה והמצות דאין להחמיר כולי האי לחוש
לזה ויש ששולחים כו' יע"ש הרי דשם בהג"מ
הביא ס"הת דלא חש לסברת ריב"י ואיך הרב ז"ל
ערבינהו עם הרא"ש ודעימיה ואם יהיה שבלשון
שראה הרב בסי' קפ"ד מס"הת כתוב לחש לס'
ריב"י הו"ל להקשות שכפי דברי הג"מי דברי ס"ת
פלגן בהדייהו וכ"ן הביאם מרן ב"י שם בסי' ק"ל
וז"ל ס"הת וסמ"ג כתבו על דברי רב"י אין להחמי'
כ"כ לחוש לזה ע"כ הא ודאי אחרי בקשת אלף
מחילות תימא רבתי שלא קרא סוף דברי הגה"מ
ולא הביט עין במרן ב"י ז"ל לפי קצורי דבריו
שגגו תמהי ולא זכיתי להבינם וצא"ת ותו תמיה

לי מהרב איך לא נסתייע מדברי מור"ם דס"ל
בדעת מרן ז"ל דלא אסר אלא לכתחי' וכמו שנבאר
בס"ד

וכן נמי מבואר מדברי מור"ס בדעת מרן
שהרי כתב ויש מתירין אפי' בחבית
של עץ ואין חוששין שמא יוציא בין הנכרים ע"כ
ובודאי הגמור דמ"ש מור"ס ז"ל ויש מתירין
הוי לכתחילה והגהתו הוא לאפוקי דעת מרן
ז"ל דאסר לכתחילה וליכא למימר דמ"ש מור"ס
ויש מתירין יהיה בדיעבד שהרי דבריו מיוסדי'
מהמרדכי ומס"הת והסמ"ג כו' והם כתבו דליכא
למיחש שמא יוציאו יין בין הנכרים וכיון דלא
חשו לזה הם מתירין לשלוח יין בחבית של עץ
בחב"ח אפי' בלי שום שק ע"ג החבית הנה כי כן
מור"ס ז"ל דמנייהו קא אתי בלי שום ספק דהכי
ס"ל דמותר לשלוח לכתחילה ולא כמרן דאסר
לכתחילה ועוד מדנקט בלישניה ואין חוששין שמא
יוציא בין הנכרים וכ"ן נקטו בלישנייהו המרדכי
ז"ל ומס"הת והסמ"ג כו' מינה מוכח בהדיא דמתי'
דקאמר הוי לכתחילה דאי לא"ה היה צרי' לכתוב
ואין חוששין שמא הוציא ומדנקט יוציא כונתו
פשוטה לומר דאפי' לכתחילה שולחין הבי' מליאה
יין בחב"ח ובלא שום שק ומשו"ה כתב ג"כ וכן
נוהגין דהיינו לשלוח

וכן מוכח מדברי הב"ח למור"ס ז"ל מיירי
לשלוח לכתחי' שכתב וז"ל ואע"פ שרבי'
מן הפוסקים האחרונים כתבו להתיר אפי' בשל
עץ וכמ"ש הרב בהגהת ש"ע ושכן נוהגים כו' ע"ש
מ"מ עכשיו נוהגין שלא להיתר לשלוח יין כלל
בחביות של עץ מעיר לעיר אם לא ע"י נאמן
ישראל שומר ביום ובלילה כו' יע"ש הרואה ירי'
שלעתו בדעת מור"ס דמיירי לכתחילה וכן נראה
בהדיא מדברי מהריק"ש שכתב בר"סי ק"ל וז"ל
ויש מתירין בחבית של עץ ודרך החיתוך כתוב
באורדוכן נהגו עכ"ד כונתו פשוטה שנהגו לשלוח
חביות של עץ בלי שום כסוי שק כלדברי מור"ס
ז"ל ואין להוכיח ממ"ש הרב מהריק"ש וכונהגנו
דלא קי"ל כמרן ז"ל בהא דאין שולחין חבית בלי
שק הגם דהוראותיו קבלו בכל תפוצות ישראל
דיכולין אנו לומר דאפשר דמאי שכתב וכנהגנו
היינו שכבר היו נוהגין כן לשלוח קודם שנתפשט
הוראות מרן ז"ל וכיון שהיו נוהגים כן מקודם
לא זזו ממנהגם והרב מהריק"ש ז"ל היה
בדור מרן הקדוש ז"ל וכמ"ש בס' שם הגדולים
ה"א באות יו"ד או' ס"ה יע"ש ומשו"ה נר' להאמת
כמו שכתבתי

וכן נראה שיש להוכיח מדברי הרב ב"ד
שם בסי' ע' למרן לא אסר אלא
לכתחילה שכתב וז"ל ובס' מקור ברוך דנ"ט
כתב בשם א' קדוש דלא אסר ריב"י אלא לכתחי'
אבל בדיעבד לא אסר ועוד כתב שם והסכים
עמו הר"ב מק"ב דלא אסר ריב"י אלא בחביות
קטנות ששולחין מעיר לעיר מפני שנסריהם
דקים מאד ובנקל יכול הגוי להוציא יין מבין
הנסרים אבל בגיגיות שהנסרים גסים אין
הסכין

הסכין יכול ליכנס כלל בין הנסרים וא"כ אע"פ שמרן ז"ל בש"ע פסק כריב"י יש להתיר מכח כל הנ"ל וכ"ש בהפסד מרובה כנ"ד כו' ע"כ ומדכתב יש להתיר מכח כל הנ"ל ובכלל הנ"ל הוא סברת הא' קלוש שכתב דריב"י לא אסר אלא לכתחי' ומדצירף לסברת הא' קלוש מינה נוכח דקבליה סברת הא' קלוש הנז' וכונת דבריו במה שכתב אע"פ שמרן בש"ע פסק כריב"י והוה ס"ד לומר כיון דפסק מרן סתם היינו יכולין לומר דאסר אפבדיעבד לזה אמר יש להתיר מכח הנ"ל ובכלל הנ"ל הוא החילוק מהא' קלוש הנז' דזה החילוק ג"כ הוא דעת מרן דכונתו דבדיעבד שרי דאי לא"ה למה ליה להביא סברת האחד קלוש הנז' על הנס אלא ודאי כדאמרן זה נ"ל כונת דברי הרב ב"ד ועוד נפקא לן מדברי הרב ב"ד ז"ל כשכתב הלשון מהא' קלוש דריב"י לא אסר אלא בנסרים דקים ושהסכים עמו הרב תק"ב אמאי לא כתב הלשון כמ"ש בס' תק"ב ובס' מגן גבורים סי' ד' בדברי הרב אליהו בעצמו וכמו שהביאו בס' כנה"ג שם הגב"י אות י"ד יע"ש אלא שינה את לשונו וכתב אבל בגיגיו' גסים אין הסכין יכול ליכנס כלל בין הנסרים ע"כ והשתא נחזי אנן מ"ט לא כתב כלשונו ממש דשם במ"ג כתוב אבל בגיגיות שהנסרים שלו הן עובי שלשה אצבעות ובכנה"ג ז"ל הביא הלשון שהנסרים שלהם עבים קרוב לג' אצבעו' בפשיטא דליכא למיחש למידי יע"ש מ"מ בין ללשון הרב מ"ג ובין הלשון שהביא הכנה"ג נתנו קצבה לעובי הנסרים ואלו הרב ב"ד ז"ל לא עלה על שכתיו לא ג' אצבעות ולא קרוב לג' אצבעות אלא כתב סתם אבל בגיגיות שהנסרים גסים אין הסכין יכול ליכנס כלל בין הנסרים ובודאי שלא על הנס שינה את לשונו

אלא נראה לעני"ד לכונת הרב רצויה לומר דלא בעינן לא ג' אצבעות ולא קרוב לג' אלא כל שאינו דק מאד שכן נקט הרב מקור ברוך שנסריהם דקים מאד אבל אם לא יהיו דקי' מאד אפי' שיהיו כעובי אצבע או קרוב לעובי אצבע דשיעור כזה גסי' קרינן להו ואין הסכין יכול ליכנס כלל ואם יכנס איזה סכין או יעשה איזה חור במקלה בנסרים כאלו נראה כחוט שתחבו שם סכין ומקלקל החבית והגוי מרתת ומש"ה כשהנסרי' עוביים כזה השיעור סבר הרב ז"ל דליכא למיחש למידי זה נראה פשוט בכונ' שינוי דבריו אלו ודבריו אמת וצדק וא"כ בנ"ד שנסרי החבית היא יותר מעט כעובי אצבע ליכא למיחש למידי ויכולין אנו לומר ג"כ דמאי דנקטו כג' אצבעות או קרוב לג' כיון שמעשה שהיה כך היה בגיגית שדורכין שם הענבי' ועל הרוב הנסרי' הם עבים כזה השיעור משו"ה אמרו שיעור זה אבל אה"ן דהרבנים הנזכרים ז"ל יודו כמ"ש הרב ב"ד כיון שהטעם שייך גם בזה השיעור שכתב הרב ב"ד ודוק

ברם כל קבל דנא נראה לכאורה דהר' ש"ך שם בש"א ס"ל כדעת מור"ם דמיירי בדיעבד שכתב וז"ל ויש מתירין כו' כתב הב"ח מ"מ עכשיו נוהגים כו' ונר' דהיינו דוקא לכתחילה וכ"כ בתשו' מ"ב סימן כ"ט לבדיעבד מתירין כמ"ש הרב עכ"ל מדבריו אלה שכתב כמ"ש הרב נראה שמדבר בעד מור"ם ואם כונתו יהיה כך דקאי לדברי מור"ם מזה נראה דס"ל דמרן אוסר אפי' בדיעבד וזה אינו לדעת מרן וכדאמרן אלא זה אני אומר לפום מאי דאמרן וההוכחות שעשינו בדעת מור"ם דמוכרחים אנו לומר דמור"ם ז"ל ס"ל דמתירין אפי' לכתחילה זהו דבר רחוק שנאמ' דהרב ש"ך יסבור בדעת מור"ם ז"ל דמיירי בדיעבד אלא נראה פשוט דמ"ש כמ"ש הרב ז"ל כונתו רצויה לומר בעד מרן דאי לא"ה קשה עד מאד דאיך יאמר הש"ך הפך המובן ופשוט בדברי מור"ם דס"ל דאפי' בחביות של עצאין חוששין שיוציא היין בין הנסרים ושכן כתבנו ממקו' שבא דלכתחילה מתירין לא ודאי כונתו כדכתיבנא

ואולם ראיתי בס' שלחן גבוה ז"ל שם בסימן ק"ל אות ז' שכתב וז"ל וכתב הרב ש"ך בתר דבריו ונראה דהיינו דוקא לכתחילה כו' דבדיעבד מתירין כמ"ש הרב המפה עכ"ל ואחרי הס"ר כלחור לא הבינותי מי דחקו להוסיף בדברי הש"ך לכתוב כמ"ש הרב המפה שככי האמור כתב מה שאינו בדעת הש"ך ופשוט

ובזה נראה מדברי השו' הרב מ"ב דס"ל כדעת מור"ם דמיירי אפי' לכתחי' שכתב בדל"ד ע"ב וז"ל מ"מ כיון דרש"י הטיב לו דאין חילוק בין חרס לעץ כדאי רש"י ז"ל לסמוך בשעת הדחק ואף בלא שעת הדחק כתבו המרדכי והסמ"ג דאין חילוק בין חרס לעץ גם הרב ר"מ איסרלש כתב דאין חוששין אפי' בחביות של עץ וכתב שכן נוהגין במדינו' אלו עכ"ל המתבאר מדבריו כמ"ש ואף בלא שעת הדחק וצירף גם למור"ם עם המרדכי והסמ"ג נראה פשוט דכונתו בדע' מור"ם ז"ל דמיירי אפי' לכתחילה וכסברת המרדכי והסמ"ג וכמו שיראה המעיין הטב בדבריו וכאמור

עוד נראה לפע"ד להכריע בדברי מרן ז"ל דמיירי דוקא לכתחילה דצריכין אנו למודע' אמאי נקט מרן בלשונו הטהור מותר להפקיד ולשלוח יין ביד עכו"ם ולא קאמר מפקידין ושולחין יין ביד עכו"ם וממילא הוה משמע דמותר ולא היה צריך לומר מיל' מותר אלא דממילת מותר דנקט נראה לכונתו לומר דשולחין לכתחי' דמותר לכתחיל' הוי ואמינא

לא ממ"ש מופת הדור והדרו הרב חיד"א זצ"ל במחב"ר א"ח סימן תר"ך אות א' מהירוש' דמלת מותר לכתחילה הוי וגם מראית העין דה"י ע"ג הביא סוגיא מפורשת ג"ך ביומא דע"ה ע"ב דמותר הוי לכתחילה וכאשר כתוב אצלי בקונטר' האו"מר

ואבא בריה קלה בעקבותיו הבאתי ג"ך סוגיא מפורשת דמותר לכתחי' הוי דאמר בחולין דקי"א סע"ב וז"ל אמר חזקיה משום אביי הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלם בכותח ע"כ והפליגו הראשונים אי מותרים אפי' נתבשלו או דוקא נצלו האמנם בין למר ובין למר מ"מ מותר לאוכלן בכותח הוא לכתחילה וכן חזיתי בתשו' הרדב"ז הנל"ס ח"ה ס"ס שני אלפים קנ"ח וז"ל וכ"ש לדע' האומרי' דההיא דדגים שעלו בקערה אפי' נתבשלו בה מותר לכתחילה לאוכלן בכותח ע"כ וכ"כ מרן בעצמו בכ"מ בפ"ה מה' שמיט' ויובל ה"ד למותר הוי לכתחילה יע"ש ، הרי דמות' הוי לכתחילה הנה כי כן ה"נ מה דנקט מרן בלישני' לשון מותר ללמדנו דהא דאסור לשלוח ולהפקי' חביות של עץ אפי' בשני חותמות כשלא הניחוה בתוך שק היינו לכתחילה אבל בדיעבד שרי ، והרב כנה"ג שם בהגב"י אות י"א הביא תשובה מכ"י מהר"ר יצחק בונפ'וש ז"ל שלא חש לס' ריב"י אפי' ביין של ישראל מופקד ביד גוי יע"ש

אך אכתי לא נתקררה דעתי בזה דמרן איירי דוקא לכתחי' דיש להרגיש מלברי מרן שכתב דמותר לשלוח יין ביד העכו"ם אם הוא ח"בח ודין זה הוא כדעת בה"ג והרי"ף והרמב"ם והרשב"א ז"ל דבעינן הב"ח ובלאו חב"ח אפי' בדיעבד נראה דאסור וכמ"ש בס"ב אם הפקיד ביד גוי בחותם א' אסור בשתיה והאי לישנא הוי בדיעב' וכמו שהגיה מור"ם ז"ל ויש שכתבו דבדיעבד יש להתיר אפי' בחותם א' וכמו כן אם שלחו חבי' של עץ אפי' בה"נה אבל לא הניח החבית בתוך שק והתפירות מבפנים אפי' בדיעבד אסור ، הרי לכאורה נראה למרן ז"ל אוסר אפי' בדיעב' ולפ"ז קשה לדעת מור"ם והרב פמ"א דס"ל למרן ז"ל בחביות של עץ בחב"ה לבד לא אסר בדיעבד ומדברי מרן אלו אינו נראה כן ، לכן נראה דמוכרחים אנו למשכוני נפשין ולומר דהאמת בדברי מרן ז"ל הוא כמ"ש מור"ם ז"ל והרב כמ"א וכמ"ש בעניותין וכונת דברי מרן ז"ל הכי הוי דבתחילה נקט הדין לבעינן חב"ח לשלוח יין ע"י גוי דרך התחלה דוקא כדי לבא לעיקר הדין בענין החביות של עץ דעיקר הסעיף הזה הוא לענין חביות של עץ אי סגי חב"ח או לא ופסק דלא סגי הב"ח לשלוח יין לכתחילה ע"י גוי בחביות של עץ בלי שק אבל בענין לשלוח יין ע"י גוי בכלים אחרים אי אסור בדיעבד או לא בזה לא דיבר בסעיף

זה מרן ז"ל והעד ע"ז דבתר הכי כתבו מרן אם הפקיד יין כו' דאלת"ה הו"ל למרן לכלול הכל בסעיף אחד ולכתוב כך דהיינו בתר או מפתח וחותם הו"ל לכתוב ואם הפקיד ביד גוי בחותם אסור בשתיה כו' והנ"מ בחביות של חרס אבל בחביות של עץ כו' אלא ודאי מדפלגינהו כונתו פשוטה דבחבית של עץ בדיעבד מותר זה נראה לפי קוצרי לומר בדעת מרן לדעת מור"ם והרב כמ"א ז"ל והשתא עפ"י כל האמור ומדובר כיון שהחבית היתה חתומה חב"ח כהוגן כדאי הם לסמוך עליהם דהתירו לדעת מרן בדיעבד וא"ך היין שבנ"ד כיון דהוי בדיעבד מותר אפי' בשתיה בלי שום פקפוק ،

ועוד נר' דהית לנלמיזל בנ"ד להתירה כיון שזה היין נשאר בלאזאריט'ו שמור ע"י הממונה הנז' ואיכא אימת מלכות על השומרים לזייף בדבר כזה וכמ"ש בשאלה וכ"כ בהליא הרב מופת הדור והדרו חיד"א זצ"ל בס' שיורי ברכה בי"ד סימן קי"ח אות י"ול וז"ל ודילן עליף מגלון הרב נ"ש לשומר הלאזאריטו ליתיה בשליחות יד ואם שלח יד בשום דבר קטן וגדול ענש יענש כאשר ישית עליו בעל השע"ה ע"כ יע"ש

הרי מלברי הרב ז"ל מפורש שלב' השמור בלאזאריטו ליכא למיחש למידי בנגיעת יד יען אין לך מירתת גדול מזה וכזה ראו עיני בעומדי בלאזאריטו פה מרזילייא יע"א אשתקד בחלש אב הנחמו' יה"ל כשהיו באי' האנשים המניחים אינה לבר שם מחמת שאינו יכול ליכנס תוך העיר על שיבא רשות מהשררה או שיחזור הדבר חורה למקום אחר שלברי' כאו שמניחים אותם בלאזאריטו מניחי' אותם במקום אחד הנקרא פאקוט'יאה וכשיבא הבעל ליקח מה שהניח היה בא הראש הראשון או השני מהלאזאריטו והיה לוקח המפתח מזה המקום והיו הולכים עמו השני שומרים אחרי' שיש בלאזאריטו או האהל והיו פותחין הפתח מהאהל שהיה שמור הדבר ההוא אם היה רשו' ליכנס בעיר מוטב ואם לאו היו נותנין לה ביד הבעל הדבר שיחזור אותה לאחור יען לא יש רשות ליכנס לבר כזה תוך העיר כפי חוקי המלכות וזו מה שראיתי בעיני והשני שומרים האחרי' הנז' לא יש להם רשות לפתוח המקום ההוא בלתי שיבא הראש הראשון או השני הנז'

הגה כי כן לדברי הרב חיד"א ז"ל הם כראי' מוצק ויצא לנו לנ"ל דליכא למיחש למידי ומה גם דהראש הראשון והשני מהלאזאריטו הם אנשים מכובדים ולא יעלה על לב שום אדם שיאמרו להשומרים אחרים הנז' שינקבו החבית להוציא יין ממנה הא ודאי זה לא ניתן להאמן שדבר כזה זר ורחוק מהשכל שיעלה בדעתם כדבר הזה בדבר מועט ומעותדי'

לאבד

לאבד שרתם ומחייתם ובנדון אשר כזה כ"ע יודו דהיין שרי אפילו בשתיה ופשוט

ולרווחא דמילתא אמינא אפילו שלא היה כמעשה נ"ל שנשארה ההבית בלאזאריטו רק נשלחה החבית דנ"ל ע"י גוי דרך ים או יבשה אין אנו צריכין לכל זה דהרי איכא ס"ס להתיר שמא מרן לא אמרה אלא לכתחי' אבל בדיעבד היכא דלא הניחוה ההבית בתוך הספק שרי ואת"ל דמרן אף בדיעב' אסר שמא הלכה כלהקת הפוסקים דבדיעבד שרי ואת"ל דאין הלכה כמאן דשרי בדיעבד דילמא הלכה כסברת הפוסקים דלא חיישי לס' ריי"בי ומתירין אף לכתחילה לשלוח או להפקיד יין בהבית של עץ בלי שום שק עליה והוי ס"ס המתהפך וא"כ כ"ש בנ"ד דאית לן זו יתירה שהיה בלאזאריטו דשרי בשתיה וכאמור ׳

אחר שנה בעומדי באונס יע"א לדרך עברה אמרתי אני אל לבי ושמ"ת דזה הס"ס הוי הפך פסק מרן ז"ל ולדע'להקת הפוס'דכשהס"ס הוי נגד פסק מרן לא עבדי'ס"ס דכשאנו הומרים ואת"ל דמרן פסק אף בדיעב' ולדעת הסוברים דלא עבדינן ס"ס הפך פסק מרן אין אנו יכולין לומר הפך לדבריו גם בזה אנא דאמרי דזה לא נאמר אלא דכשהפסק ממרן הוא דבר המחלטית ואין דרך לנטות ימין ושמאל בדבריו כלל כלל לא אבל כשאנו מוצאים לדברי מרן שמכרעין הכי והכי אזי לא הוי הס"ס הפך פסק מרן וכמו שכתבתי בפסק מהגט שהרור ׳ וכן מצאתי הדבר מפורש בשמחת י"ט למ"נ סע"ג יע"ש ואה"ך מצאתי הדבר יותר מפורש שם בספר שמחת י"ט ד"ט ע"ג יע"ש ׳ ובעומדי בפואירטו פ'ירא"יין בח"הם קפ"א מצאתי שם ספר שתי הלהם וראיתי שם בתשוב' סימן מ"ב שהביא משם מהר"א אמיגו ז"ל שהיה רב מפורסם דעבד ס"ס נגד פסק מרן ז"ל וזה המעשה היה בחוככי ירושלים ת"ו וכ"ן הסכים שם מהר"ם חאג'יז ז"ל וזה הוי ראיה לדע'אחרוני' דעבדי ס"ס אף נגד פסק מרן ז"ל יע"ש ׳

ואע"ג דהרב מהריב"ל בס"ג בכמה מתשובותיו ודעימיה ס"ל דאין להקל בס"ס בתרי פלוגת' דרבות'לכל ס'פלוגתא דרבוותא חד הוי אי לזאת כבר כתב מו"הר בס'דבר משה בחי"ד סימן נ"ז דפ"ח ע"ב וז"ל גם מ"ש הרב כמ"א שם והוא בה"א סימן ל"ב דיש להתיר כדעת הפוסקים האחרונים הסוברים כדעת מה"ריבל דאין להקל בתרי פלוגתי דרבות' דכל ס'פלוגתא דרבוות'חד הוא גם בזה אפסיקא הלכתא לעשות ס"ס מתרי ספיקי דפלוגתא דרבוותא וספרי הפוסקים מלאים מזה להקל אף באיסור חמור דעיגונא דאתתא וגם הרב כמ"א עצמו כתב כן בכמה מתשובותיו ע"כ יע"ש הרי מינו דגדול ומפורסם מאחרוני זמנינו קיא

מסהיד דהלכה רווחת דעבדינן ס"ס אפי'בפלוג' דרבוותא בשופי הנה כי כן אף אנן נמי עבדינן כותייהו ואמרא שרי ודוק

על כל אילין דהוו לפום מאי דאמרן גרן להתיר אפי'היכא דליכא הפסד מרובה כ"ש היכא דאיכא הפסד מרוב'ובנ"ל אם ירצה למוכרו היין לגוי דיש לו הפ"מ עד מאד יען בעיר הזאת שכיחי יינות מינים ממינים שונים בזול וכמ"ש בשאלה אהאי ומרוחמאי ה' עליהם יחיו בודאי הגמור דהיין שבנ"ל מותר לשתותו בשופי וכמו שבא הדבר מפורש בפוסקים ראשונים וגם אחרוני זמנינו דבהפ"מ מתירין אף לדעת מרן וכמו שיראה הרואה במצריהם ובטירותם ובתשו'מ"הר ב"ד שט סימן ע' יע"ש וכ"ן התיר בס'מ"ג בי"ד סימן ד'וכתב ג"כ בסוף דבריו וז"ל זכינו לדין דבנ"ד כיון דהגיגית הית'סתומ' והתומה כדינו דליכא למיחש מנגיעת גוי מבפנים דלהשתא דשמא ניקב בין נסר לנסר לא חיישי'כו'עכ"ד יע"ש ועד האחרון הר'הגדול מהר"י חזן בס'הבהיר חק"ל בחי"ד סי'ר' התיר בהפסד מרובה אף לדעת מרן כמו שיע"ש ׳

אכן הזאת קשה הוגד לי מ"ש בח"ל וז"ל ולענין הלכה הש"ע בסי' ק"ל פסק בסתם לאסור ומור'ס וכל רבני אשכנז ובת' מ"ב כו'התיר בחותם א'כ"ש כשיש ב"ח ואין מכל זה מספיק להתיר בדיעבד נגד הש"ע אך במקום הפ"מ יש להתיר כמ"ש רשד"ם חי"ל סי'נ"ה גם בתשו'מק"ב סי'ל"ט התיר בדיעבד שגם ריב"ש לא אסר אלא לכתחי'וקשה איך לא זכר תשובת רשד"כ דמבואר דאוסר גם בדיעבד ומ"מ לעת הוא סניף להתיר בהפ"מ גם בת'מ"ג סימן ד' התיר בהפ"מ והביא ראיה מדברי הרשד"ס ע"ש גם בת'פמ"א ח"ב סי'י"ד התיר בדיעבד וכתב שגם הב"י לא אסר אלא לכתחי'ע"ש ואינו נראה דסתם אוסר גם בדיעבד כו'ועד אחרון הר' ב"ל הי"ל סי'ע'התיר בהפ"מ כי בכל אלה נראה שיש להתיר בהפ"מ עכ"ל

ואנכי חזון הרבתי בהר שאת המחיל'כלת תמיה לי מילת'איך כתב כ"כ בפשיטות דמרן אסר אפי'בדיעבד מאהר דמו"רם כפי דבריו ברור מללו דס"ל בדע'מרן דבדיעב' לא אסר וכדאמרן ׳ ועוד קש'לי בדבריו במ"ש איך לא זכר תשובת מהרשד"ס ז"ל דמבואר דאוסר גם בדיעבד והרי מה שאסר הרב מהרשד"ס בדיעבד הטעם הוא כיון שבנדונו סגירת הפתח לא נחשיב לכלום שמהמת השריפה היה יכול ליכנס במרחף ולא היה נתפס כגנב והחביות לא היה להם רק חותם אחד כמו שמבואר מדבריו וכיון דסגירת הפתח הו"ל כמאן דליתיה וכמו שהרב בעצמו בד' ר"פ ע"א בענין מפתח והותם כתב כן בדעת הרשד"ס שכתב דהתם שאני שי"ל דע"י אונס השריפה יע"ש וא"כ לא נאה להרב ז"ל כי אם החביות בחותם א' ומש"ה אסר בדיעבד בשתיה כדעת מרן בש"ג ובסניף הפ"מ התיר

התיר לכ״ע אף בשתיה הנה כי כן מה שהקשה להרב מק״כ לא ניחא להק׳ והיותר קשה לי בדבריו דאיך דחה דברי הרב פמ״א ז״ל בלי שום ראיה והכרע שכתב ואינו נר׳ דבהא אוסר גם בדיעבד ועוד תמיה לי לפום מאי דאמרן דמורם ז״ל ברור מללו דהבין בעל מרן דלא אסר בדיעב׳ אמאי לא הקשה ג״כ למור״ם כמו שהקש׳ להרב פמ״א ודבריו אלו שגבו ממני ולא זכיתי להבינם וצא״ת ומ״מ כתב להלכה דבהפ״מ היכא דהחבית חתומה חב״ח אפי׳ של עץ ובלא שק שנפקד או שנשלח ע״י גוי דמותר היין בשתיה ופשוט

הגם הלום לא אכחד דעמודי הוראה הרשב״ש בסי׳ ש״ה ובנו בת׳ יכין ובעז סימן ק״ך ושם הביא מרי״ו ומהרשב״א דנראה דאוסרים בחביות של עץ שלא היתה מכוסה בשק אפי׳ בדיעבד ואנא בריה קלה אשר אנכי אהזה וכל הישר הולך ישכיל ויבין דכלהו יודו בנ״ל דחמרא שרי והנה הראשון אדם ר״ין לא מיירי אלא לשלוח לכתחילה אבל בדיעבד היכא דנשלח או הפקיד חבית מלאה יין והיא של עץ ע״י גוי מותר אפי׳ בשתיה וכמו שנראה בהדיא מלדבריו שהביא בתשו״ יכין ובועז בסי׳ קי״ט וק״ך וז״ל וכ״כ בס׳ אדם ענין זה בשם ר׳ יצחק שהשיב לרש״י ז״ל וכתב עוד במקום אחר וז״ל חביות של חרס לא חיישי׳ שמא יעשה נקב בגד החבית כו׳ אבל בשל עץ כלומר כובא של עץ חיישינן שמא ינקוב בין נסר לנסר להוציא יין והוא נקל לעשותו ולא יהיה ולא תתקלקל הכוב׳ כו׳ וכ״כ הפוסקים ורש״י כתב שאין לחוש לזה וראשון עיקר עכ״ל

המתבאר מלדבריו דקאמר חיישינן שמא ינקוב בין נסר לנסר להוציא יין מזה מוכח דמיירי דאין שולחין לכתחילה דחיישי׳ שמא יוציא יין מבין הנסרים ולא ירגישו אבל כשנשתלח אזיל ומודה דבדיעבד היין מותר דר״ין לא יחמיר יותר ממקום שבא והוא מלדברי ריב״י וכבר כתבנו דריב״י מיירי לוקא לכתחילה וכ״ן מוכח בהדיא מלדברי הרשב״א שהביא שם בס׳ יכין ובעז סי׳ ק״ך כתב וז״ל ואני מצאתי כתוב בתשו׳ אחרת בס׳ אחד מספרי תשו׳ הנמצאים אצלנו וז״ל ואומר אני כי ראיתי דבריך טובים ונכוחים מכמה צדדין האחד שלא התירו למסור יין ביד עכ״ום אפי׳ בכמה חותמות אלא בחבית של חרס שאלו בא לפתוח ולסתום יתעכל בו הרבה כו׳ אבל בחביות של נסרים יכול הוא לתחוב סכין וכיוצא בו בין נסר לנסר וכן העידו לי כו׳ ע״כ אסר הרב ר׳ יצחק הזקן רבו של רש״י לשלוח יין ע״י עכ״ום בחביות של נסרים ואפי׳ יהיו כמה חותמות כו׳ וע״כ אני נזהר לשתות ממנו כל שיד העכ״ום בהם עכ״ד הרי מדכתב שלא התירו למסור יין ביד עכ״ום מפורש יוצא דהרשב״א אינו אוסר אלא לכתחילה וכמו שהביא בסוף דבריו ג״כ מלשון ריב״י דאסר לשלוח יין כו׳ דמשם מובן בהדיא דהוי לכתחי׳ דוקא ומתשו׳ הרשב״ש ג״כ לית לן שום חגרא לנ״ל דמלבד שהרב ז״ל מה שכתב וגדולה מזו שהרי כמה גדולי׳ כו׳ לא הביאו אלא דרך אגב ואפי׳ אם נאמר שהביאו ראיה לדבר התם שאני דעי״כ לא אסר הרב ז״ל בשתיה אפי׳ בדיעבד משום דלא היה שם שום הפסד ממון וכמו שנראה הרואה מסוף התשו׳ אבל במקום הפסד וכ״ש בהפ״ס אזיל ומודה הרשב״ש דחמרא שרי ודוק

ומתשו׳ יכין ובעז ג״כ אינו מנגד שום דבר לנ״ל דהתם מיירי ביינכשר המונח ביד גוי למכור לישראל וכמבואר שם בשאלה קי״ט וק״ך יע״ש ואפי׳ שהיה חתום חב״ח החמיר הרב ואסר יען כשלוקח הישראל זה היין מיד הגוי הוי לכתחילה והו״ל שאנו מתירין לשלוח חבית של יין בלי שק ביד גוי לכתחילה וכבר מילתא אמורה כמה סברות ראשוני׳ ואחרו׳ דאוסרין לשלוח יין ע״י גוי בחביות של עץ בלתי שיניחו החבית תוך השק והתפירות מבפני׳ ומש״ה אסר הרב את יינו בשתיה אבל אם אירע שנשלח או הפקיד ישראל יינו ביד גוי חבית של עץ בחב״ח בלתי שום שק אזיל ומודה הרב ז״ל דבדיעבד מותר וכ״ש לפי הטעמים שכתבנו בנ״ד וכאמור

ואולם עדין לא פלט כפי לדברי הרשב״א שהביא בס׳ אורחות חיים ומביאו שם בתשו׳ יכין ובעז שהרשב״א כתב בתשו׳ וז״ל ואני נמנעתי מלשתות שום יין המופקד ביד גוי ואפי׳ בכלים של חרס שגדרתי אני בעצמי בזה מפני זה ע״כ וכן נמי נראה מסוף דברי תשו׳ הרשב״א שכתבנו יע״ש הרי דהרשב״א היה חושש אפי׳ בדיעבד גם בזה אמינא ולא מסתפינ׳ דאם היה בא ליד הרשב״א כמעשה נ״ד בודאי הגמור דהיה שותה הוא בעצמו מזה היין שהרי מה שגדר את עצמו זה מפני זה הטעם הוא שהיה חושש לשתות יין ממוכרי היין בשוק דמי יאמר שבדקו החבית שבא בלי כסוי שק אם היה לא איזה רעותא ביןהנסרים או בנסרים עצמם או לא ומש״ה היה מחמיר על עצמו דוק׳ אבל בנ״ד שאני בעצמי הלכתי ובדקתי החבית הדק היטב עם אחאי ומרוהמאי טובים השנים מהרי״ל נר״ו ומהרא״ל נר״ו ולא מצאנו שום רעותא לא בנסרים ולא בין נסר לנסר כלל וזולת שמצינו בנסר אחד קוץ אחד תקוע עוביו כזה ואחר יותר קטן מזה וראיתי שהיו ישנים מזמן רב ואפ״ה לצאת י״ש אמרתי שיוציאו הנסרים מצד אחד לראות בפנים מה טיבן ומשני קוצים אלו וכן היה שהוציאו כל החשוקים מצד א׳ שהיה כמו ט״ו חשוקים והיה בראש ובסוף מהחשוקים אלו בכל אחד מהם היו תקועים במסמרות והיה נראה בחוש הראות שהמסמרים היו ישנים שלא זזו ממקומם והוציא האומן הנסרים מצד אחד וראיתי בפנים ג״כ שהיו ישנים מזמן רב וראיתי ג״כ באמצע מתחת החשוקים שהוציא היה קוץ

אחר

אחר קטן וזה בולאי הגמור שהיה מתחיל' עשיית החבית שהרי ליכא למיחש כלל שנדגדו המשוקים מתקומם כדי להוציא יין שהרי נר' בחוש מהמסמרי' שהחשוקי' לא זזו מתקומם כלל כלל לא והאומן הכה בפטיש מצד פנים בקוני' הללו לראות אשהיו יוצאים במהר' לחוץ ולא זזו ממקומם ואני בעצמי התכתי בילי התיכה א' מהקוקהא' וראיתי שהיה ישן נושן ובתר הכי שאלתי לידי"ן אוה"ת ולומדיה בעל אכ"ן החכם גביר ומרו' משה הלוי נר"ו בעל היין מה טיבן תהקונים הללו השיב ואת החבית היתה מלאה לשתי שנים והמשרת שבבית מזמן לזמן עושה חור א' קטן כאלו במקדח כדי לראות את היין אם הוא בטוב ואח"ך מניח זה הקוץ ולית לי שום ספק בחבית זה שהיא שלימה בלתי מגע יד כמו שהיתה בביתי בג'יבאלטר בלתי שום פגימה אלו לבריו מידי"ן נר"ו ומאחר שראינו שבחבית לא מצאנו בו שום ריעותא כלל כלל לא וכמו שאמר הבעל היין הי"ו ג"כ לא בחותמות ולא בינסר לנסר ולא בנסרים עצמם ולא בחשוקי' וכאמור כ"ע יודו דהתרא לנ"ד שרי אפי' בשתיה דע"כ לא החמירו בחבית של עץ למר כדאית ולמר כדא"ל היינו דלא היה בידם יכולת לבדוק החביות אם היה בהם שום רעותא או לא ובלי ספק אם היה בא כמעשה נ"ד לידם מהמחמירין בודאי שהם עצמם היו שותים מזה היין דלא נשא' לן שום חשש כלל וראיה ממ"ש מהרשד"ם לס"סי נ"ה וז"ל וכ"ש שהיו כמו שהעיד בעל המרחף בלי זיוף ושהכיר בחתימות כטבעו' דיש להתיר ע"כ יע"ש הרי דהר' מהרשד"ם התיר בפשיטו' היכא דלא מצא שום רעותא לא בחביות ולא בחותמות ה"ה והוא הטעם בנ"ד ג"כ ונוסף גם הטעמים הנאמרים דהתרא דנא מותר בשתיה לכ"ע ואמינ' ולא מכתפינא דמי שירצה להחמיר בנ"ד אינו אלא מן המתמהין הלא זה דברי בקס'ת נחונ'ה אגב טרדאי על יערה ה' רוח ממרום יאר פניו אתנו והיתה הרוחה ויוציאנו לרויה לשכון כבוד על הארץ הטובה כה יעשה אלהים לנו אשמחה ואעלזה לעי"ת כ"ד נעי'ר המשתלח מרבנן קדישי ע"הק נכת את"ל הח"פ מרזילייא יצ"ת עש"ק בס' ואכלת ושבעת וברכת ה' אלהיך מהאי שתא לא חסור מ"ן הדבר אש"ר יגידו לך ימין ושמאל לפ"ג דשף מלוכתיה ומקוה רחמי וחסדי האל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות להוציא לאור משפט ומעשיהו הצעיר

מרדכי אשיאו ס"ט

אחרי כותבי זה ראיתי בלשון רבי' ירוחם בס' רי"ו עצמו והשגחתי ג"כ בא' יכין ובועז סי' ק"ך שמביאו כמ"ש ברבי' ירוחם ולא כמו שכתבתי לפנים מהלשון שהביא שם ביכין ובעז סי' קי"ט אפ"ה אויל ומודה בנ"ל וכמו שירא'ה הרואה ופשוט גם אלה דברי

מרדכי

סימן ט

נשאלתי בר' ששידך את בת ס' וזה נוסח השטר השדוכין בס"ט

בשעת ברכה והצלחה נגמרו ונשלמו השידוכין המבורכין ממני הבחור פ' עם הכלה הבתולה מ'כ' יעלת חן בת פ' והקנינו בינינו ראשית הכל חייבתי את עצמי המשודך הנו' בשבועה חמורה שבבואי מעיר פ' לעשות הנשואין וליכנס לחופה עם הכלה הבתולה הנו' בלי שום עירוב ומיאון כלל ולא לקדש שום אשה אחרת שבעולם כי אם לבתולה הנו' דוקא ואם יהיה האופן מרוב עסקי הטובים בעה"י אתעכב שם בעיר הנו' שאיני יכול להתעכב שם רק קרוב לשתי שנים מיום הליכתי מפה העירה ולא יותר ותכף אשים לדרך פעמי בעה"י ולבא פה העירה ולקיים שבועתי ליכנס לחופה עם הכלה הנעימה הנו' ומר המי אבי הכלה הנו' ביטא בשפתיו ואמר חייבתי את עצמי בש"ח ליתן לבתי הכלה הנו' בתורת נדוניא ס"ת בשעת הנשואין וה"מ כן נגמרו השדוכין הנז' ועל כל זה נשבענו שנינו ש"ח על כל הנז"ל ולראיה מהימנא בידינו התמנו שמותינו למטה במודה אני ותהיה חתימתנו נאמנת עלינו כשני עדים כשרים והיה זה ביום כו' והכל שריר ובריר וקיים ולמטה התמו שניהם מהתימת ידייהו במ"א והשתא נתקרב הזמן לחזור כפי היובו ושבועתו אבל אמין אבי המשודכת הנו' רואה שמרוב עסקיו אינו יכול לבא בזמנו אם יכול ויש היתר להרויח לו עוד איזה זמן ולא יהיה השבועה מבוטלת בהנתן לו הרוחת הזמן ואת"ל דיכול להרויח לו זמן אחר אם צריך התרה או לא וסגי במה שנותן לו רשות אבי המשודכת הנו' איזה זמן מה כדי לקיים שבועתו על הכל יבא דברו הטוב ושכמ"ה

תשובה אל אלהים הוא יודע שאין דעתי נלולה להשיב דבר והני דבר מקורות הזמן בלתי נאמן הרדפוני הדרכוני אנשי רשע מראים את'ה ותחתיה ערמה עליהם ראוי לומר מ"ש אדונינו ד"ה ע"ה במזמרותיו סי' נ"ט אלהי חסדי יקדמני אלהים יראני בשררי אל תהרגם כן ישכחו עמי הניעמו בחילך והורידמו מגננו ה' חטאת פימו דבר שפתימו וילכדו בגאונם ומאלה ומכחש יספרו כלה בחמה כלה ואינמו וידעו כי אלהים מושל ביעקב לאפסי אלהים יראני מילת אלהים היא ספח יתר אלא נראה דכונת אדוננו דוד הע"ה היא פשוט' דידוע שכל ימיו היה נרדף והיו אויביו מראים את עצמם לפנים לאוהבים אבל אם תחתיה תעמול הבהרת והיו מדברים ומבקשים רעתו כנודע עוד ידוע כי אלהים הוא מד"הד והכתא הכונה אלהי חסדי יקדמני ר"ל שיקדמו חסדי ה' אלי ומהו אלו החסדים שיקדמני שאלהים יראני בשררי דהיינו שידונו אותם במד"הד שהוא אלהים לאותם שמראים עצמם כאחים ורעים וז"א בשררי דהיינו שהם מראים לפנים כאוהבים אבל בקרבם ישים ארבם

ארבס ודבר אמר כזה שנא ה' ובפרט אם יהיה עליהם שם ת"ח דצריך להם ליזהר ביותר שיהיו תוכם כברם והם אינן עושין כן אדרבא כל בהר איפכא עושין וזהו מה שאמר אדוננו המלך דע"ה לאנשים כאלו שמראי' תימה ותהיה ערמה אל תהרגם פן ישכחו עמי ר"ל איני חפץ שימיתם שהמיתה אינו נקמה ניכרת פן ישכחו עמי כי כל המתים נשכחים אלא הנעימו מנכסיהם שיהיו עניים והיא נקמ' ניכרת שתוכר לאורך ימים וכמ"ש רש"י ז"ל והורידמו מגננו ה' דהיינו שיהיו רודים ושפלים חטאת פי פ הם הוא דבר שפתימו וילכדו בגאונם ר"ל שלוכדים להנרדפים על ידיהם מפני האלה והכחש שהם מספרים לאנשים כאלו כלה בחמה כלה ואימנו דהיינו כלה אותם בהמתקכי אתה המלך המשפט וידעו כי אתה מושל ביעקב וכתו' ספרש"י ואז ידעו הכל כי אלהים שהוא מד"הד מושל ביעקב דהיינו כידוע דכשאינם הגונים במכנים בשם יעקב ושיתי בה' מחסי שכך יקויים באנשים כאלה שאני בתומי הלך ויקויים בי מ"ש אדוננו דע"ה ה' לי בעזרי ואני אראה בשנאי הנה כי כן מה זו כי ישאל למי שאין דעתו יכול לכוין אמרה וכ"ש במילתא דאיסורא אבל מה אעשה דאיכא צד מצו' בדבר וקבעו עלי חובה ע"כ דהקדתי את עצמי לכתוב שתי שורות בקציר"ת העומ"ר ומה גם דהא יתיבנא בשדה ובלי ספרים וה' אלהים יעזור לי וזה החלי בס"ד

והנה במושכל הראשון עלה על דעתי המעט הוא לומר דאינו יכול אבי המשודכת להרויח לו זמן משום דכשמרויח לו זמן אחר הו"ל שהותר מקצת השבועה וכיון שהותר מקצת השבועה הותר כולה וכמו שהעלה בס' מחנה אפרים בסוף ה' נדרים וז"ל ראיתי תמרנה לומר דאם נשבע שלא לזהוק ועבר והקק דיכולין להתיר קצתו ולהניח קצתו · ולע"ד אין נר' כן דהא חכם עוקר הנדר מעיקרו וע"כ לא קאמר הריב"ש אלא בנדוי וחרמו' שאין מתירין לו אלא הקנס כו' ע"כ יע"ש א"כ ה"ה בנ"ד אם מתירין לו בהרוחת הזמן הו"ל שמתירין מקצת ומניחין לו מקצת ולדעת הרב מ"א ז"ל בטל כולו דחכם עוקר הנדר מעיקרו ·

ברם בתר ההשקפה לטובה חזינ' דמילתא כדנא נפתח בגדולי הראשונים דכתב מרן בב"י י"ד סימן רכ"ט שאם נשבע לחבירו לעשות מלאכה והתיר לו חבירו מקצתו לא הותר לו השאר והוא מרבינו ירו' ז"ל יע"ש וכן פסקא בש"הט שם ס"א וז"ל ויש אומרים דלא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו כו' ואין דברים אלו אמורים אלא בנודר לעצמו אבל אם נדר או נשבע לחבירו לפרעו או לעשות לו מלאכ' והתיר לו חבירו מקצתו לא הותר השאר וה"ה אם היו ב' והותר האחד עכ"ד וציין הכנה"ג שהוא מרי"ו ומהרמב"ן בתשו' ע"ש ובס' ערך השלחן בחי' ד סימן רכ"ט אות ה' כתב וז"ל אחד שנשבע לאשתו שלא ישא אשה אחרת עליה כי אם ברשות' ואח"כ פייסה ונתנה לו רשות ונשא רחל ומתה רחל אם יכול לישא אשה אחרת ואפי' אם בשעת שנתנה לו רשות א"ל איני מתרת לך אלא רחל אינו כלום דנדר שהותר מקצתו הותר כולו מהר"ש ויטאל בתשו' כ"י סימן י"א אבל הרלב"ח בח"ג סי' רל"ו בכה"ג כתב דאם לא נתנה לו רשות אלא על רחל אינו יכול לישא אחרת ע"ש וכ"כ מרן בתשו' בס' אבקת רוכל סימן קפ"ה דאם לא התיר מקצתו אלא בתנאי שיקיים מקצת האחר הותר כולו ע"ש וכן נ"ל בשם ראיה ממ"ש הר"ן בנדרים דפ"ה וז"ל וא"ת למה לא ניחוש דילמא מיתשל ומתהני מדידיה כו' והיינו שמא מיתשל אמקצתן דאל"כ ליכא איסור הנאה וכן מבואר בחדושי הרשב"א שם וז"ל ולא חיישינן נמי דילמ' מיתשל אמקצתן בענין שישארו המקצת באיסורן ונמצאו כהנים נוטלין באיסור למפרע ע"ש משמ' דיכול להתיר מקצת ולהניח מקצת ודלא כהר"ב מה"ת סימן מ"א ע"ש עכ"ל

הראת לדעת מגדולי המורים ועילא מנהון דכן פסק מרן ז"ל בש"הק וכבר קבלנו הוראות מרן בא"וה דיכול להתיר מקצת ולהניח מקצת ופשיטא דהכי נקטי' ובודאי דזהו כונתו מרב חביבי מהרי"ט נר"ו שכתב בסוף דבריו ודלא כהרב מ"א וטעמו מאחר דמרן פסק כן אי בתשו' ואי בש"ע א"כ בנ"ד נמי יכול להרויח אבי המשודכת לחתנו זמן אחר בתנאי שישאר השבועה מהנשואין במקומה כראי מוצק ואריא דשבועתא רביע עליה דראובן חתנו על זמן מוגבל אחר שיתן לו

ובר מן דין אעיקרא דדינא נראה דר' לא נשבע על ביאתו זמן קבוע מאותה העיר כדי שנצטרך לספוקי אי מצי להרויח הזמן או לא ואמינא לה ממ"ש בשטר השדוכין וז"ל ואם יהיה האופן מרוב עסקי הטובים בע"הי אתעכב שם בעיר הנז' שאיני יכול להתעכב שם רק קרוב לב' שני מיום הליכתי מפה העירה ולא יותר ותכף אשים לדרך פעמי בע"הי ולבא פה העירה לקיים שבועתי ליכנס לחופה עם הכלה הבתולה הנעימה הנז' ע"כ הרואה ישפוט בצדק כפי הדברים הנאמרים ולבא פה העירה ולקיי' שבועתו ליכנס לחופה נמצא דעיקר שבועתו לא הוי אלא שכשיבא מהעיר הנז' לעירו שמחוי' מכח שבועתו ליכנס לחופה עם כלתו הנז' אבל לענין קצבת הזמן שמחוייב לבא לזה לא נשבע שום שבועה ולא הוי רק שנתחייב בחיוב לבד לבא ולא בשבועה · הנה כן כי היכי דליקום באמנותיה החתן הנז' באמירה בעלמא שיכתוב לו אבי המשודכת זמן אחר ובזה די והותר וכשיבא מהעיר הנז' לעירו יקיים שבועתו המוטל עליו ליכנס לחופה עם כלתו הבתולה

אמנם אנכי הרואה בהך מילתא דאמרן אהדרי שובי נהמתי דאין זה מעלה ארוכה שהרי כתוב בסוף השטר ועכ"ז בשבענו

שניגו

שנינו שבועה חמורה על כל הנז"ל וכיון שכתוב ע"כ הנז"ל מילתא דפשיטא הוא דקאי השבועה גם על זמן המוגבל לביאתו א"כ אריא לשבוע' רביע עליה לר'וכן מצאתי הדבר מפורש וכמ"ש בס'דבר משה בחי"ל סימן מ"ח בענין שטר שדוכין דאם כתוב לבסוף ולקיים כל הנ"ל נשבעו דבכלל השבועה נכנס גם הזמן הנשואין יע"ש וכ"כ בס'בית דוד חח"מ סימן כ"ח דל"ב ע"ד בענין כתובה וז"ל ואפי'נימא דכונת הרב גד"ת על ק"ש מ"מ זהו דוקא כשכתוב וקנינא שלם דמצינן למימר דלא קאי למזונות רק לנדוניא אבל בכתובות שלנו וקנינא ע"כ הנ"ל פשיטא דקאי גם למזונות כיון דאמר על כל הנ"ל עכ"ד ، הרי ראיה ברורה לנ"ד ג"ך שכתוב שבועה חמורה ע"כ הנז"ל לית דין צריך בשש דקאי השבועה גם על המוגבל לביאתו אלא דצרי' פתח כדי להרויח לו זמן

זאת ועוד אחרת נלע"ד להסביר פנים ולהכריע כיון דבנ"ד נשבע החתן בתחילה שלא לקדש שום אשה אחרת כי אם לזאת הבתולה ושוב כתוב לבסוף נשבענו שנינו שבו"ח ע"כ הנז"ל מוכרחים אנו לומר בהכרח גמור דהשבועה שכתוב בסוף השטר שבא לכלול גם על זמן המוגבל ואתינא לה ממ"ש בס' דב"ת בחי"ל סימן ל"ח דס"ו ע"ב וז"ל והרי עיקר מטרין דין זה יצא מהרב מהריב"ל בח"ב סימן פ"ח דשם בסוף הסימן פסיק ותני הרב על נדונו שהתנה ראובן ונשבע שלא יקח אשה בחיי אשתו ואם ח"ו לא יהיו לו בנים מאשתו וירצה ר' ליקח אשה שתכף ומיד יתן לה הכתובה כו' לודאי כוונתו היה לומ' דמלבד שעובר על שבוע' נתחייב לפרוע לה הכתובה כו' הרי מבואר דדוקא התם דנשבע בתחילה שלא יוכל לישא אחרת בחיי אשתו כו' ואם ח"ו ירצה ליקח אחרת שיתן לה כתובתה ומסיק לבסוף שנשבע לקיים כל הכתוב לעיל כמ"ש התם בשטה קאמר הרב ז"ל דכיון שנשבע בתחלה ובסוף הכונה היא כדכתב ז"ל כו' וכ"כ עוד שם בדס"ז ע"א וז"ל ומ"ש עוד לקיים כל הנ"ל בלי שום חזרה וחרטה כלל הוא עופיינא דליסני דנשבעו לקיים כל הנ"ל בלי שום חזרה וחרטה כלל כלומר שלא יחזרו מכל הכתוב לעיל והוא כפל הענין במילות שונות דעיקר החיוב הכתוב לעיל לא היה יותר מזה כאמור אלא ודאי דהכונה לומר שלא יהיה שום חזרה וחרטה בכל האמור לעיל דהיינו בין לענין תנאי האב הכלה ובין לענין תנאי החתן כו' עכ"ד ،

הרי מבואר מדבריהם דרבנן דכל שנשבע בתחילה ובסוף דהשבועה שכ'לבסוף בא לכלול על מ"ש לעיל כאשר יראה הרואה לפ"ז ה"ה והוא הטעם בנ"ל נמי כיון שכבר נשבע בתחילה שלא לקדש שום אשה אחרת כי אם הבתולה זאת ושוב נשבע לבסוף שבו"ח ע"כ הנ"ל לכ"ע דהשבועה שלבסוף קאי ג"ך על זמן המוגבל לבא דהו"ל כשני דברים דבכלל א' וא'

אריא לשבועתא רביע עליה ובמלוכא

מעתה נשמע ונלכה אעיקרא דדינא פירכא דנחזי אנן אי יכו'להאריך הזמן במקום דאיכא שבועה לזמן מוגבל אי נשאר השבועה בתוקפה או נמחל השבועה באריכות הזמן שהרי כתב בש"ע י"ד סימן רכ"ח סל"ט ، הנשבע לפרוע לחבירו לזמן פ'יכו'להתירו שלא עפ"י חכם שיאמר הריני כשו התקבלתי אבל להאריכו ושיעמוד בחיובו לאו כל כמיניה אלא א"כ התנה שיוכ'להאריכו ע"כ ، הרי מבואר דאם לא התנה בתחילה אם יהיה צורך להאריך הזמן דלא מהני האריכות הזמן ושיעמוד השבועה במקומה אלא משעה שהאריך לו הזמן אזלא ליה שבועתו ונמחלה השבועה וא"כ בנ"ל נמי כיון דלא התנו מתחילה להרווחת הזמן אם יצטרך אם ירויח לו עכשיו הזמן השבו' כבר אזלא ליה ונשאר הרצון והבחירה לחתנו כשירצה לבא יבא אבל אבי המשודכת אינו יכול לכופו מכח שבועתו דכבר נמחלה השבועה במה שהאריך לו זמן אחר

ואולם אשר אני אחוה לי בעניותי דבנ"ד יכול ש' אבי המשודכת להאריך לו הזמן וישאר עדיין השבוע'במקומה כבתחילה שהרי אשכחן להריטב"א ולהרב נמקי יוסף דס"ל דיכול להאריך ומנו בתנאי שלא יפטר משבועתו ומביאם בש'ערך השלחן בי"ד סימן רכ"ח אות ל'וז"ל אבל להאריכו כו' עיין בש"ך שכתב דא"ח מיירי כשא"ל הריני כאלו התקבלתי ולכך אינו חייב עוד באותה שבועה וכבר דחה דבריו הרב זרע אברהם סימן כ"ד עש"ב וז"ל הרב הנמקי בחי'לנדרים דכ"ד מכאן לנשבע שבועת פרעון שפטור במחילת חבירו אבל באריכות זמן שהוא כמחילה לשעתו כו' ، וכל שהאריכו חבירו נפטר משבועתו אא"ך האריך לו בתנאי או אלא אם כלל בשבועתו א' גם זמן האריכות ע"ש ، וכ"כ הריטב"א בחי' ס"פ קונם יין ע"ש מבואר דס"ל דאריכות זמן הוי כמחילה לשעה ואפי'לא אמר התקבלתי נפטר משבועתו אא"כ התנה בפי'דלא נפטר משבועתו ודלא כהרב זרע אברהם שהסכים דאפי' אמר להתיר השבועה הותרה ע"ש ، ומ"מ אין להקל נגד הרשב"א וכן פסק הרדב"ז סימן רפ"ט דלא מהני אלא כשו התקבלתי עכ"ל

ונר' דיש ט"ס במ"ש דאפי' אמר להתיר אלא צ"ל דאפי'אמר שלא להתי'השבו' וכנ"ל כאשר יראה המעיין לפ"ז כיון דמצינו שני עמודי ההוראה ומצינן למימר שהם מהראשונים וגם נראה להרב ש"ך סל"ה ובנ"ד דאי אפשר בשום אופן לכתוב ולומר להחתן שיתירו לו את שבועתו מהזמן וישבע לזמן אחר מחדש מסיבות רבות אמיתיות וכיון דהוי דבר דלא אפשר איך דנין אפשר משא"א ובודאי שאם לא יבא בזמנו הוא עובר על השבועה בשאט בנפש אמינ'ולא משתפינא דראויים הם לסמוך עלייהו דרבנן סבוראי

סבורתי שיאריך לו הזמן אבי המשולכת בתנאי שישאר השבועה במקומה כבתחילה. וזה נלע"ל

וגדולה מזאת מצאתי בתשו' פמ"א ח"ב סי' נ"ג וז"ל תשו' כה הראני נברשתא דלהבא טבא דזיו ליה ונהורא עמיה החכם השלם נר"ו מה שהשיב על שוכר בית אחד שנשבע למשכיר להריק הבית לזמן ידוע ואחר הגיע הזמן חילה פני המשכיר שיניח אותו בבית עוד ד' חדשים הנזכרים והמשכיר הטיבו בכלל השבועה הנני מניח אותך בבית עוד ד' חדשים הנזכרי' אחר שעברו הד' חדשים טען השוכר שאינו חייב עוד להריק הבית מכח אותה שבו' שכיון שהאריך לו הזמן לא נשאר לו עוד חיוב שבו' וזה מכח אותה תשו' שכ' הרשב"א והביא' הב"י סי' רכ"ח מי"ד שכת' הנשבע לפרוע לו ממון לזמנכו' ועד אבל להאריכו ולעמוד בחיובו לאו כל כמיניה כו' ע"כ הכונ' שכל שהאריך לו הזמן הרי נפטר משבוע' וכל נדר שהותר מקצתו הותר כלו והחכם המשיב הבין מתוך אותה תשובה שאין הכונה לומר אלא דוקא אם יאמר בפי' הריני כאלו התקבלתי הרי הוא פטור מהשבועה כו' אבל אם אמר הריני מניחך עד זמן פלוני או הריני מאריך הזמן עד זמן פלוני אין בדבריו כלום ונשאר חיוב שבועה במקומו כמו שהיה מקודם ולא נפטר מהשבועה כלל ועיקר והביא ראיות הכל כמ"ש במכתבו ע"כ והנני משיב מפני הכבוד ואומר כי אין ס' הדין עמו וכן הוא פי' הדברי' כ"א לא אמר בפי' הריני כאלו התקבלתי כו' אין כאן התרה לשבועתו והרי הוא חייב כמו שהיה מקודם כו' וכך יש להוכיח ממ"ש בתשו' אחרת לרב גופיה בח"א סי' תשס"ד כו' הרי בפי' שאין שום צד פטור אם לא אמר הריני כאלו התקבלתי

ולע"ד נראה שכן נמי יש להוכיח ממ"ש הרשב"א גופ' בחלו' לנדרים והבי' בס' ערך השלחן כנ"ל וכאשר יראה המעיין בדבריו וכן הוא מפו' בא"הע בדברי הרב ת"הל סימן שי"ד שכתב דה"ל כאלו נתקיים התנאי כו' וכן הוא מפורש במהרלב"ח סי' קל"ג כמ"ש והשתא לפי סברת הרשב"א אין השבועה בטלה כיון דלא אמר כל אחד לחבירו הריני כאלו התקבלתי כו' נשארה קיימת ואע"ג דהרב מהר"ם אלשקר ז"ל בסי' צ"ח חולק בעיקר עם הרב מהרלב"ח מ"מ בנדון הרשב"א ז"ל מודה לענין דברינו שכתב בנדון הרשב"א דהתם לעולם דעתו על השבועה הראש' שנשבע ליתן לו ואם לא עכשיו יהיה לאח"ך לזמן שהאריך לו ע"כ הרי הוא מודה דבנ"ד אין כאן התרה בהארכת הזמן עוד. ראיה לדברינו ממ"ש הר"ן בשם הרשב"א בפ"ד דנדרים כו' הרי דכשם דבביטול מעשה א"א להתיר אלא בהתרת ב"ד כך בקיום מעשה א"א להתיר אם לא בהתרת התקבלתי וכל זה הוא פשוט ואע"ג דאיכא מאן דפליג התם כו' וכ"ע מודו דבגלוי דעת שהוא מגלה שאינו שיהיה לזמן הנז' ודאי דלא סגי להתיר השבועה והרי הוא בחיובו כ"ש בנ"ד שהוא אומר לו בכלל השבועה הריני מניחך עוד ד' חדשים דלא מהני להתיר השבועה שהרי גילה דעתו בפירוש שאינו מתיר השבו' כ"ש שאפילו שנאמר דפליג בנ"ד ולדידיה הותר מהשבו' כיון שהוא ספק שבו' וראוי להחמיר כמ"ש הרשב"א ספק חרם להחמיר כו' וחוזרני על עיקר הדין בנ"ל ואומר דמטעמא אחרינא היה נר' לומ' דיש להקל כו' ובלא"ה אשכחן להרא"ד בתשו' הביאה הרב מהר"ם אלשקר סימן צ"ח וז"ל דכל הנשבע לפרוע ממון לחבירו ע"ד המלוה הוא נשבע וכאלו אמר כל זמן שתרצה ולפיכך יכול להאריך לו בלא התרת חכם כו' עכ"ל

מפורש יוצא מלהקת הפוסקי' מפורסמי' דאם אמר ליה הריני מניחך עד זמן פ' או הריני מאריך הזמן על זמן פלוני וכ"ש אם א"ל בכלל השבו' הריני מניחך או הריני מאריך חצי שנה או שנה דהשבו' הראשונ' עדיין במקומה עומדת כ"ש וק"ו בנ"ד שאומר בפירוש שמאריך לו זמנו בתנאי שישאר השבו' בתוקפ' כמו שהיה מקודם דבזה כ"ע יודו דיכול להאריך לו הזמן ועדיין אריה דשבועתא רביע עליה ואפי' את"ל דגם בזה המצא ימצא דפליגי כבר כתב שם הרב פמ"א ז"ל דס' שבועה להחמיר וחייב לקיים שבועתו ולא עוד אלא דכייפינן ליה יע"ש ותשובה הלזו מהרב פמ"א נעלם מהרב ערך השלחן דאי הוה חזי לא היה כותב שם באות ז' ומ"מ אין להקל נגד הרשב"א שהרי כבר פירשוהו דברי הרשב"א כסברת הריטב"א והנ"י ז"ל שכשמאריך לו הזמן אומר בתנאי שהשבו' ישאר במקומה לחייב עדיין מכח שבועתו ופשוט

תו למדנו מתשובת הרא"ל ז"ל הנז' שכל דנשבע לחבירו לפרוע לזמן אפי' שלא פירש שנשבע ע"ד חבירו הוה ליה כאלו נשבע לדעת חבירו וכ"כ בספר מח"א בהלכות שבועות סימן יו"ל באחד שנשבע שתים לבעל הבית לשרתו שנה אחת כתב בפשיטות בסוף דבריו וז"ל אבל זה שנשבע לשרתו לבעל הבית אינו תלוי בדעתו בלבד אלא בדע' ב"ה ג"כ וכי נשבע זה ע"ד ב"ה נשבע אם ירצה שישמשנו וכל שאומר לו עכשיו איני רוצה בך סגי שהרי בידו הוא לומר איני רוצה שתשמשני ע"כ לפ"ז בנ"ל נמי דשניהם נשבעו וכמ"ש בסוף השטר ועכ"ז נשבענו שנינו שבו' חמו' ע"כ הנז"ל הו"ל כאלו כל א' נשבע ע"ד חבירו וכיון דר' נשב' ע"ד ש' חמיו הוא יכו' להאריך לו הזמן בתנאי שהשבו' ישאר כמו שהיה מקודם. וזהו מה שעלתה ידי יד כהה בק'נר אתידזובעט'יו של נח'ץ כי נח'ץ ינח'ץ איש אשר כמוני לפי אומר הנושא יובלי ספרים על ישקיף ה' עמנו השקפה לטובה על ארצנו ועכ"ת לעי"ת כ"ד עמוס התלאות יושב ומצפה כל היום חסד אל ומחסהו הצעיר

מרדכי

אשיאן ס"ט

סימן י

השאלה אינינה ומתוך התשו' יתבאר השאלה

תשובה אף כי דעתי ולבי בל עמי מקורות הזמן בלתי נאמן גולה ומטולטל אילן סרק שנעתק ממקומו ולא אוכל לכוין אמרה כפעם בפעם כמה דמפיק מעלה לולי אהבת רחימאי לנפשאי החכם השלם והכולל הן גביר המאאך רפאל נר"ו שמבין רישי עיניו נר' שחפצו ורצונו הוא שאנכי הדל באלפי אגלה דעתי בעסק דין ביש ורצונו עלי חובה ולעשות רצון צדיק הפנאי אמרתי אהכמה גם בלא דעת לאסף שמעתתא אליבא דהלכתא דעס. היות מילתא כלנא הלא היא כתובה במושבותם בספרי האחרונים אמרתי אלקטה נא בדברי קדשם

ואגב אסיכא אין מדרש בלא הידוש וה' אלהים יעזור לי ואומר דלכאורה במושכל הראשון נראה דהלינעט המשודכ' ואמינ' לה ממ"ש הרא"ש בכלל ח' סי' ד' ומרן הב"י ז"ל הביאה בי"ד סימן רל"ב ס' ובש"ע שם וז"ל ר' שידך בתו לש' ונשבע לתת ה' אלפי' כרמים והי"ל לר' ממון רב בחובותיו ועתה נתקלקלו החובות וזן הלכה היגלה לפטור ר' משבועתו מפא' האמדנא דאלעתא דהכי לא נשבע יע"ש, וכאשר יראה הרואה בספרי האחרונים מלאים דנשתמשו מהאמדנא ותהם במהרשד"ם בכמה מקומות בח"מ ובי"ד סי' קכ"ג וק"ז וק"מ ור"י. יע"ש במקומות במושבותם כי להביאם הוא יגיעת בשר וא"כ ה"ה והוא הטעם בנ"ד ג"כ דואת המשודכת יכולה לומר אדעתא שיקח אשה אחי בעל מעיר לארסו לא נשבעתי ופטורה אני מן השבועה מאחר שכבר עברו דברים כאלה קודם השדוכין שאמרו לי ואפי' אם המנא תמצא בת זוגה לא תמצא כי אם בעיר אחרת כאשר כתוב ומפו' בשאלה וא"כ אדעתא דהכי לא נשבעתי

ואיברא דאי מהא לא איריא ואדרב' דא תהא למיקם השבועה במקומה מפאת שכבר עברו דברים הללו ששה חודשים קודם השדוכין והי"ל לאסוקי אדעתא דמי יאמר שלא ימצא בת זוגה בלארסו ואפ"ה נשבע' בודאי הגמור בכגון דא לא אמרינן אדעתא דהכי ל"ן וכמ"ש בהדיא מהרשד"ם בי"ד סי' קכ"ג על מ"ש בתשו' הרא"ש דלא השוה מדותיו דבאותו כלל סימן י"ו כתב על ר' חייט שיש לו טיפול וא"ל ש' למדני האומנו' ותחלוק עמי כל מה שתרויח עמי בחמש שנים ואתן לך ל' זהובים ונשבע ר' לקיים ועתה אין מספיק לר' לפרנס אשתו ובניו כהני הריוח ואשהו תובעת מזונות כו' ובסוף כתב הרא"ש ז"ל דחייב לעמוד בשבועתו ולא אתי עלה מכח האמדנא דאדעתא דהכי לא נשבע ורצה להליך דלאו כל האמדנות שוות דאפשר דבההיא דהייט כבר היה יודע כמה היה דרכו להרויח ואפ"ה נשבע לכן חייב לקיים שבועתו לא כן בתשו'

הן א זונים שהי"ל חובות ואף כי דרך הוא להפסי' מ"מ לא עלה בדעתו שיפסיד כ"כ על שיצטרך למכור כלי ביתו ע"כ יע"ש וא"כ לון מינ' ואוקי' באתרין בנ"ד ג"כ שידוע דמיתה שכיח והו"ל לאסוקא לדעתא דמי יאמר דלא תמצא בת זוגה בלארסו וכמו שאירע ועכ"ז נשבעה ודאי דחיובא רמיא עלה לקיים שבועתה והו"ל כידעה ולא אמרי' אדעתא דהכי ל"ן וכאמור

ואולם אחר ההתבוננות ראיתי להרב פ"מ ח"א דקמ"ד ע"א דברים שנראה לענ"ד לכאור' שמנגדים למ"ש וזה שהרב פ"מ ז"ל כדי להשוות דעת התוס' בשלהי הגוזל קמא דנראה מדבריהם דלא אזלינן בתר אמדן דעת והוי הכך דעת הרא"ש ז"ל העלה בישו' לדבריהם דלאו כל האומדנות שוות ותוכיות לדברין הוא דהיכא דהאמדנ' רבתי ומוכח טפי אנן סהדי דלא הוה קא משתבע בהכי וסתמו כפי' וזה הוי ההיא דהרא"ש דהמשדכתו האמדנא רבתי כמו שיע"ש בארוכה וכ"ן כתב בסי' ס"ב ובראשון סי' ס"ב וכ"ן חזי הוית למהרא"ח ה"ב סי' ך' דבאמדנא דמוכח טובא דמהניא ואמרינן סתמו כפרושו יע"ש וכמו שיראה הרואה בספרן של האחרונים דנשתמשו היכא דהוי האמדנא דמוכח טובא אמרינן ס' כפירושו ואינהכנאי מסכים עמדי לתפש אחריה' כמאז ומקדם וכדאמרן

וא"כ בנ"ד נמי יאמר האומר דהוי אמדנ' דמוכח טובא דאי זאת המשודכת הוה ידעה דאחותו מהמשודך תנשא בלארסו לא הוה משתבע ויכולה עכשיו לומר דאדעת' דהכי לא נשבעתי ואין מקום לשבוע' הלזו ופטורה אני מהשבועה דהוי כשבועה בטעות

ואנא דאמרי לפי קצורי אף אתה אמור לו ואדרבא משם הוי ראיה לנ"ד דאריה לשבועתא רביע עלה והוא דמה שאמרו כל הרבנים ז"ל דבאמדנא דמוכח טובא אמרי' אדעתא דהכי לא נשבע היינו בדבר הנולד אחר זמן ובשעת המעשה לא דברו שום דבר ולא אסיקו דעתייהו באותו דבר אזי אמרינן אדעתא דהכי ל"ן ברם כשדברו קודם המעשה מזה הענין ובשעת המעש' לא נזכר שום דבר מאותו לדבר שדברו מקדמ' דנא ונשבע על ככה בודאי הגמור דאף הרבנים ז"ל יודו בכה מלא דאינו יכול לומר אדעתא דהל"ן ומחייב לקיים שבועתו דהרי מדלא דברו שום דבר בשעת המעשה ודאי לסבר וקביל בכל אופן שיהיה אף אנן נמי בנ"ד שקודם השבועה זמן מה עברו כ"כ דברים מזה הענין וסו"ד נתפייסה המשודכת וכמ"ש בשאלה בודאי הגמור דאינ' יכולה לומר אדעתא דהכי ל"ן ואריא לשבועתא רביע עלה ולא מעלה ולא מוריד במה שאומ' שבלבה היה כך ומפני הבושה לא דברה בשעת השבועה והרי הם דברי הבאי ומחייבה לקיים שבועתה וכל הניתן. עצה להמשודכת שתאמר כך היתה בלבי ואדעתא דה"לן מלבד שעובר על לפני עור אף גם זו משום כי דבר ה' בזה וה' הטוב יכפר בעד

והחילוק זה קיימתי אותו מסברתי את"ך לע"דן שמצאתי הדבר מפורש דכל דילע מעיקרא ודאי דסבר וקביל ולית ליה פטרי משבועתיה ממ"ש הרא"ש בתשו' הביאה מרן הב"י בסימן קי"ח באלמנה שהיתה אמודה בממון ונשבע לה ש' שלא ישא א"א עליה והיא פסקה כבר מללדת וידע זה ש'כו' שאין מתירין לו בלא דעתא יע"ש ׃ הרי בהדיא מדברי הרב ז"ל כיון שזה ידע שכבר פסקה מללדת לא אמרינן אדעתא דהכי לא נשבע משום דסבר וקבי' ועיין בס' משאת משה חי"ד סימן ט' וירוה את צמאונך שהוא כמ"ש דכשידע בתחילה לא אזלינן בתר אומדנא דאדעתא דהל"ן אלא השבועה על עומדה יעמוד וכמו שיראה המעמיק בספרי הפוסקים ז"ל דבכל מקום שאמרו אדעתא דהל"ן הוא בדבר שנולד את"ך ומש"ה אמרינן דאילו ידע שכך יעלה בימיו לא הוה נחית לאשתבועי לא כן כשהענין שרוצה לומר אדעתא דהל"ן כבר היה מקודם השבועה ודברו ע"ן הדבר ולא היה רוצה לעשות הדבר ההוא בשביל אותו דבר ושו"ל נתפייס ונתרצה ונשבע על ככה לקיים הענין כנ"ד וכמ"ש בשאלה שמעיקרא מראש בסדר הדברים אמרו לאמו ולהמשודכת שלא היו רוצים בענין הזיווג אם יהיה הסיבה בעל ובשם אחות המשודך שתנשא פה בלארסו ואין אתה יכולה לסבול צער כי האי אי משום הא כבר גלוי שפה העיר לארסו לא יש הגון לה ואם תנשא היין יהיה בעיר אחרת ובהשמ'כדברים האלה נתרצתה והיה בעבור זמן מה עשו השדו' ונשבע על ככה שלא לקבל קדושין משום נבראת כי אם מנסים בר אהרן נר"ו לוקץ והשתא איך יעלה על הדעת לומר אדעתא דהכי לא נשבע וכי כשאמרו להמשודכת דברים הללו מעיקרא נטלו שבועה לאחות המשודך שלא תנשא בלארסו כדי שנאמר כן מאן ספין ומאן רקיע לעכב על ידו ולומר לה שלא תנשא בעיר לארסו והלא כל מה שדברו לה באותה שעה היה פטומי מילי וכמו שידוע לרואי השמש שהם דברים הנאמרים כדי להפיס דעתם ואנן שהדי להן הבינו ג"ך דהכל הבל ורעות רוח מ"ש להן שלא תנשא בלארסו וכי בידם הוא שלא תמצא בת זוגו בלארסו אלא ודאי דלא והו"ל כידעה מעיקרא וכמ"ש הרא"ש ז"ל ואפ"ה נשבעה ׃ ולפי קענ"ד כ"ע יודו דהשבועה במקומה עומדת וכאמור

האמנם עדיין מקושים לכאורה דמצי פטר נפשה המשודכת הנז' משבועתה מצד אמה ח"ס שאינה רוצה בזיווג זה מטעם דאינה יכולה לסבול הצער הזה והנה כי כן יכולה לומר כיון דאית בה דררת מצו'כבוד אמו דאיתקש כבודה לכבוד המקום לא חלה השבועה דהוי כנשבע לבטל את המצוה ויכולה לומר והיכא אומדן דעת דאדעתא שתצטער אמו כ"כ לא נשבע וכמ"ש מהרשד"ם בי"ד סי'ק"ד וז"ל

א"כ נמצינו למדין מכל הני דכל היכא שי"ל אומדן דעת דאדעתא דהכי ל"ן הוי כאלו התנה בשעת השבועה ואפילו שהאומדנא אינה מוכחת כ"כ כמו שנוי מקום המילות כנז'א"כ בנ"ד אית לן למימר דאומדנא דדעתא הוא דאי היה יודע הר' יעקב הנז' שהגבהת אמו היתה מפלגת לעשות כדברי'הצלה שעשתה ושלא היתה מתפייסת בשום דבר כו' ׃ ודאי לא היה נודר והוה ליה כאלו התנה בשעת הנדר כן ונמצא הנדר בטעות ולא הוי נדר עכ"ל וכן נמי ראיתי בס'משפט צדק ח"א דכ"א משם מהר"י אבא ז"ל וז"ל ובנ"ד הצער שמצטערת אמו של ראובן איכא אומדן דעת דאדעתא שתצטער אמו כ"כ לא נשבע יע"ש ומהם בספרי האחרונים ועיין בס'ד"מ י"ד סימן ל"א יע"ש י

וא"כ בנ"ד נמי יכולה לומר שאם הייתי יודעת שמרת אמי ח"ס מצטערת כ"כ לא הייתי נשבע ואדעת'דהכי ל"ן וכמ"ש הרבנים ז"ל ואם יאמר האומר דלית לן למילף מהרב מהרשד"ם לנ"ד דשאני כדון הרב מהרשד"ם ז"ל דמיירי שאמרה אמו לאבד כל הממון בידים והיה ממון רב לא כן בנ"ד דליכא שום איבוד ממון מצד אמו כידוע ׃ הרואה יראה דעיקר מטרין מהרב מהרשד"ם הוא על מה שהיתה אמו מצטערת ועל איבוד הממון לסניף בעלמא נקטיה וכמ"ש הרב ד"מ שם דס"ן צ"ד יע"ש ׃ והנה כי כן חזרנו למה שאמרנו דיכולה לומר דאדעתא שתצטער אמי לא נשבעתי ופטורה אני מהשבועה דהוי כשבועה בטעות וכאמור

ואולם אשר אני אחזה לע"ד דאדרבא מתשובת מהרשד"ם ומשאר ספרי האחרונים דס"ל דהצער שמצטערת אמו מעלה ארוכה לשבועתא הוי סייעתא לנדון שלפנינו והוא דע"כ לא קאמרי למפאת הצער דמהני לפטורה היינו היכא דלא ידע אבין מעיקרא מהענין ולא מחל או הוא דאמרינן דלא חלה השבועה ויכול לומר אדעתא דהכי ל"ן דהוי כנשבע לבטל את המצוה לא כןכשידע אבין בתחילה ודבר על רצא דנא ושו"ל נתפייס'בודאי הגמור דאינו יכול לומר אדעתא לתצטער אמי ל"ן שהרי כבר מחלה וחיילה השבועה כיונ'בנ"ד וכמ"ש בשאלה שדברו להמשודכת ולאמו ושו"ל נגמר הענין ואריא דשבועתא רביע עלה ׃ ואמינה לה ממ"ש מהר"י הלוי סימן כ"א וז"ל והוא דבנ"ד שאביו היה מצטער ומיצר על זווג זה ואין דעתו נוחה כלל לישא אותה בנו וא"כ שייך ביה דררת מצות כבוד א"וא כי רבה היא וכתב הרשב"א בתשו'המיוחסות סימן ער"ב וז"ל על ראובן שנשבע לש'חמיו ע"ד רבים שידור הוא ואשתו כו'והבן אומר שרוצה לקיים מצות כבוד א"וא שרוצה לדור עם אביו בעירו והוא כנשבע לבטל את המצוה והשיב ז"ל ולענין כבוד א"וא אם

אם הם חולים כו' ועוד דנראים הדברים שראו' זה מדעת א"וא נשא אשה ונשבע לש'חמיו והרי אלו מחלו על כבודם והאב שמחל ע"כ כבודו מחול עכ"ל משמע דמשום דידע בו אביו שנשבע לדור עם חמיו ש'ונתרצה ומחל ע"כ לזה חלה השבו' על ר' אבל בלא"ה לא חלה השבועה דהוי כנשבע לבטל את המצוה עכ"ל יע"ש ׃

הרי המתבאר מדברי הרב ז"ל שאם ידע א"וא קודם השבו' שבנו עושה איזה דבר בשבו' וא"כ רוצה בנו לפטור את עצמו בטענה דאדעתא שתצטערו אבי או אמי לא נשבעתי אין טענתו טענה וחלה השבו' ואריה דשבועתא רביע עליה משום דכבר מחלו על כבודם דון מינה ואוקי באתרין בנ"ד נמי שעברו הדברים מקדם קדמתה ואחר זמן נגמר הענין בשבו' בידיעת אמו וכאמור בודאי הגמו' דהשבו' במקומה עומדת ואינה יכולה לומר אדעתא דהכי ל"ן ואריה דשבועתא רביע עלה ודוק ׃

ובר מן דין ומן דין בנ"ד לכ"ע אינה יכולה לומר אדעתא דהכי לא נשבע שהרי הן אמת דהלכה רווחת היא דנאמן אדם בשבועתו לומ' אדעתא דהכי והכי נשבעתי משום דאין אדם חשו' לעבור על שבועתו וכמ"ש בספרן של ראשונים הביא דבריהם מרן הקדוש בי"ד בסי' רכ"ח יע"ש ׃ היינו היכא דהנשבע אומר מעצמו אדעתא דהל"ן בלי שום ערמה ולאו ברשיעי עסקינן ולא נחשדו ישר' ע"כ אזי היכא דאיכא אומדן דעת אמרי' אדעת' דהכי ל"ן ברם כשהנשבע אינו טוען כלום ואחרים מלמדים אותו שיטעון ולו' אדעתא דהכי ל"ן לא אמרו אדם מעולם דיהא פטור משבוע' ולא מהמנינן ליה במה שאו' וחייב לקיים שבועתו ׃ וא"כ בנדון שלפנינו נמי דעבר כל כך זמן מהשדוכין ואין פוצה פה ומצפצף לא אמו ולא המשודכת ולא א'מכת המשודכת ׃ ואתרמי כי האי דנתארסה אחותו מהמשודך עם ר' שהיה גשוי אחותו מא'מכת המשודכת ולא רצה ר' הנו' ליקח את אחותו כידוע ובלבלו את העולם ולימדו את המשודכת שתאמר כדברים הללו היא בלבי בשעת השבועה ולא אמרתי כלום מפני הבושה ורצונה לומר בדברים הללו אדעתא דהכי ל"ן בודאי הגמור לפי קצורי לית מאן דיסבור דבכגון דא תהא נאמנ' לו' אדעת' דהכי ל"ן ותעבור על שבועתה בשאט בנפש ובעו"הר אתיא עון עון אתיא חלול חלול התור' תתרעם כי הללו סוחריה וכגון דא צריכא רבה ולהלבים בגדי קנאה על אשר יכופו עצמם לדברי תורה כי היכי דלא להוי מלת הדין לוקה ח"ו וחוששני העון הלזה אריה דשבועתא וחלול התורה הווה ומתהווה לית ליה שיעורא והיא היתה הסיבה לתת ריוח בין הדבקים ולהחזיק במחלוקת והאי תיגרא כיון דרווח רווח ותהיה הארץ שממה ח"ו ולא תהיה זאת לפוקה ולמכשול עון שבועה גדולה היא לאלהים אשר מתנה עמודי שמים ירופפו כי ע"פ הדברים האלה הנאמרים אריה דשבועתא רביע עליה וכאמור א"ה ע"כ נמצא

סימן יא

זה הוא ממהר"י שירירו ז"ל בנו מהרב סוכת דוד

שאלה יורנו המורה לצדקה על ראובן שהשביעו חבירו שמעון שישרת לו במלאכת השם והוא יתן לו שכרו סך מה מידי שבת בשבתו אך לא התנה לזמן קצוב אלא סתם והנה השכר שנוטל ר' הלף עבודתו אינו מספיק ללחם ביתו ובכן ר' טוענה הוא מבקש שתים כהלכתן להיפטר מחיובו הנז' חדא שהוא לא נשבע לזמן קצוב והרי שירתו זמן מה וקיים שבועתו ועוד ששכרו מועט מדלית איסר על המחיה ועל הכלכלה ואינו יכול להתפרנס משם ולכן רוצה להפטר וממקום אחר יכין צידה הראוי לו

תשובה תחילת כל דבר אודיע מ"ש הרא"ש בסוף פ"ג דשבועות וז"ל שבועת שוא כגד נשבע אם לא ראיתי גמל פורח באויר ודילמא ציפרא רבא חזא ואסיק ליה שמיה גמלא וכי קא משתבע אדעתא דיליה קא משתב' ופוג' דשמעתין דלא אזלינן בתר דעתיה כיון דכ"ע לא קרו ליה גמלא בטלה דעתו אצל כל אדם והו"ל שבוע' שוא רבא אמר באו' יאסרו כל פירות שבעולם עלי פי' בשבועה ושבועת ביטוי היא וחלה אותה בדבר שאינו יכול להיות לפיכך חל עליו השבועה כי לא ראה גמל פורח באויר והאי דקרי ליה שבועת שוא לפי שאסר עליו כל פירות ואי אפשר לו להיות בלא אכילה כו' ואף ע"פ שאסר עליו כל פירות בסתם ולא הזכיר לעולם כיון שלא קבע זמן ממילא נאסרו עליו לעולם דאיזה זמן תתולו לא מסתבר שלא יאסר אלא רגע אחד הילכך גרסינן לעיל על מתני' דשאיםן התם דאמר שלשה הכא דלא אמר שלשה כלומר אלא אמר יום א' או ב' ולא גרסי' הכא בסתמא דא"כ היה נאסר לעולם ע"כ

וכ"כ הרא"נ"ח בח"א סימן ק"ך כל שמקבל עליו בסתם כיון שלא קבע זמן ממילא נאסרו עליו לעולם מהא דהרא"ש ורבי' ירוחם כתב בנודר סתם משינה ולא פי' כמה ימים אסור לעולם והרשב"א בתשו' כתב כל שמקבל עליו לזון או שמזכה לאיש בנכסיו מזונות סתם כל זמן שצריך מזונות משמע וכמו שאסר על עצמו סתם שלא יאכל מן המיני' שאסו' בהם לעולם ולדאמרי' בפ"ל דנדרים אמתני' דנודרין להרגין כיון דאמר יאסרו כל פירות האילן עלי איתסור כל פירות דעלמא עילויה ופרקינן דאמר היום אלמא כל סתם דלעולם דמו ועיין עוד שם וכ"כ מהרם"ך ח"ג סי' ק"ה וכ"כ מהר"י אלדבי בסי' מ' וז"ל הטענה החמשי' מהעבור זמן קצוב יבא קליש ישאנה

ישאלנה אלא ניה דאדרבא הוי איפכא כל שלא נתברר בה קצת זמן סתמא דכוונו שתהיה קיימת לכל דורות עולם ודאמרינן זמן קצוב לנדוי או שמת׳ סתם לא אמרו כן אלא לנדוי ושמת׳ של נזיפה אבל נדוי או חרם של קבלת איסר הכל לפי כונת המקבל וכל שלא פירש זמן קצוב סתמו לעולמי עולמים ע״כ ה״ה בנ״ל דלא פירש זמן דבשבועתו עומד לעולם

ועוד דזה השביעו לדעתו וגם לו תועלת למשביע וגם הנשבע קבל טובת הנאה מהמשביע כמ״ש התום׳ בנדרים דס״ה וז״ל בנדר שהוא להנאתו ודאי אין מתירין לו שלא מדעתו וכ״כ ר״ת מיהו היכא שהתירוהו שלא מדעתו אי שרי אי לא נ״ע כו׳ עד ומ״מ משמע דדיעבד מותר דאי לא מאי אהני צדקיהו מאי דשרי כו׳ ואחרים אומרים שאין אלו ראיות כלל דלעולם אפי׳ דיעבד אינו מותר שהרי הכתוב צווח בצדקיהו ומענישו בדבר כדכתיב וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים וכ״כ הראב״ד זה וראה מה עלתה לו לצדקיהו ע״ש

הרי דלהראב״ד ולעימיה בנשבע לתועלת חבירו אפילו התירוהו בדיעבד אינו מותר ובשקבל הנשבע ט״ה מהמשביע כתב הרשב״א הביאו הר״י קולון בשרש נ״ב דמ״ז ע״ב וז״ל דלהרשב״א יש ג׳ חילוקים בענין הנשבע או הנודר להנירו בפניו האחד הוא שאין לחבירו שום הנאה במה שנדר זה כגון שהדירו בהנאתו או איפכא שאין הלוה מסכים באותו נדר כלום ואין לו עסק בו ובזה אפי׳ לכתחילה נשאל עליו שלא מדעת חבירו רק צריך שיודיענו שנשאל על שבועתו מפני החשד והב׳ הוא היכא שחברו נהנה בנדרו ומסכים ואף גם משביעו כגון נדר או נשבע לתת לו מתנה או לפורעו לזמנו ומ״מ זה הנשבע או הנודר לא קבל שום טובה מזה שבגללה נשבע וזהו שאמרו עליו דדיעבד אין לכתחילה לא וכן השיב הרשב״א בתשובה על ראובן שנשבע על דעת שמעון שלא יתעסק בסחורה שלא ברשותו ושוב נפטר שמעון לבית עולמו היפטר וכן אם נשאל בחיי ש׳ והתירהו שלא בפניו מותר או לא והשיב וז״ל אם הממון שמתעסק בו ר׳ הוא של ש׳ או שיש לו שותפות או זכות אחר אינו פטור על אישאל על שבועתו ומדעת באי כח שמעון באותו ממון דלתועלת שמעון וממונו היתה לכל שבועה שנשבע לחבירו אין מתירין לו אלא מדעתו ואם אין זכות לש׳ באותו ממון ולא היתה השבועה לתועלתו נשאל עליו ואפי׳ שלא בפניו ובלבד שיודיענו

ועוד יש חילוק ג׳ והוא היכא שחבירו נהנה באותו נדר או שבועה ומסכים בה וגם עושה טובה עם הנודר או הנשבע על כך וכן תשו׳ הרשב״א ז״ל שהבאתי במכתב הראשון וז״ל כל שנשבע לחבירו אין מתירין לו אלא מדעתו ורצונו ומיהו דוקא כשקבל טובה

ממי שהשביעו כמשה ויתרו הרי לך דאע״ג שהשביעו אכתי צריך קבלת טובה ובזה הוא שהסכימו עליו הראב״ד והרשב״א דאפי׳בדיעבד לא הותר ע״כ . ומהריב״ש כתב בסי׳ קפ״ו תשס רבו וז״ל א״כ עלה בידינו שכל שנשבע לתועלת חבירו אין מתירין אותו לכתחי׳ בשום צד שלא מדעתו של חבירו וכל ב״ד שנזקק לכך ראוי ליסרו ולהוכיחו שנותן דמי מלחמה בשלום אבל אם התירוהו מותר כדברי ר״ת וכ״כ בסימן ש״ע ע״ב

כלל העולה ממה שכתבנו דבנשב׳לתועלת חבירו לדעת הראב״ד ולעימי׳ אפי׳ התירוהו בדיעבד אינו מותר ולדעת הרשב״א בדיעבד אין לכתחילה לא אבל כשקיבל טובת הנאה הנשבע מהמשביע אפי׳בדיעבד אינו מותר וכן נתי סברת הריב״ש אבל לדעת ר״ת והרא״ש והטור דאף כשקבל טובת הנאה בדיעבד אין לכתחילה לא ה״ה הכא בנ״ד דנשבע לדע׳חבירו ולתועלתו וגם קבל טובת הנאה מהמשביע דלכ״ע לכתחי׳ לא ולדעת הראב״ד ולעימיה ולהרשב״א דאפי׳בדיעבד לא ואין מתירין לו אלא לפניו ומרצונו של חבירו , ואי אמרינן להנודר ע״ד חבירו אין מתירין לו כשאין מצוה בהתרתו אבל בשיש מצוה מתירין שלא בפניו וכאן טענ׳ השוא הוא שסכרו ואין די לו לפרנסת אנשי ביתו ולצור׳ פרנסתו הוי דבר מצוה ומתירין לו שלא מדעתו כמ״ש בש״ע סימן רכ״ח , יש לחלק דהא דאמרי׳ דלדבר מצוה מתירין היינו דוקא דמיד בהתרתו נעשה המצוה ממ״ש הרב״י בסי׳הנ׳מי שנשבע על״ר שלא למכור יין ונתחרט שמתירין לו דלדבר מצוה הוא כיון שהוא צורך פרנסתו כדאמרינן בפ׳א״מ למזונות כ״ע לא פליגי דשרי עכ״ל , היינו דמיד בהתרתו נעש׳המצוה דהולך למכור היין ומתפרנס וכגון ההיא מקרי דרדקי דאדרי רב אחא דהוה פשע בינוקי ואהדרי רבינא דלא אשתכח דדייק כוותיה דמיד בהתרתו נעשי׳ המצוה דהולך ומלמד לתינוקות ומדייק עמהם אבל הכא בנ״ד אם אינו ברור שימצא כדי פרנסתו אין כאן מצוה ואין מתירין . וראיה לדברי אלה ממ״ש מהרא״ל״ב בסימן נ״ה במי שאינו מוצא פרנסתו בעירו ומוצא בעיר אחרת ואשתו אינה רוצה ללכת עם אם יתירו לו לישא אחרת וכתב משום מאי דכתב בעל ת״ה ז״ל בסימן רט״ו דכיון דאין בעלה יכול למצוא פרנסתו במקום ההוא כופין ללכת אחריו במקום שמוציא פרנסתו מכל מקום כתב דלכאורה נר׳ דברי הריב״ש שחולק בההוא עובדא דר׳ שמואל הלאיו

איברא דיש לי לעשות שלום ביניהם ולומר דההיא עובדא דר׳שמואל הלאיו שאני דלא היה ברור לו שבמקו׳שהיה הולך היה מוצא פרנסתו לא שהיה רוצה לצאת מתוך המקום ההוא דלא היה בו הצלחה

בצלחה ולא איתדר ליה וללכת למקום אחר על
הספק אולי ימצא פרנסתו וכן נר' בסי' פ"א שסט
הר' שמואל שכתוב שם ללכת אנא ואנא כו' באשר
ימצא פרנסתו ולכך ודאי אינו יכול להוציאה
כיון דאין ברור לו במקום אשר הולך דשם
ימצא פרנסתו בודאי אבל בנדון דמ"ה דמשמע
לברור לו דבמקום אשר הוא הולך ימצ' פרנסתו
ודאי דמודה הריב"ש ה"ה בנ"ד אם אין
ברור דמיד מוצא פרנסתו אין שם מצוה ואין
מתירין לו ועוד אפי' ברור דמיד מוצא פרנסתו
בריוח אפי' הכי אין מתירין לו שבועתו ממ"ש
מהרש"ך ח"ב סימן נ"ו משם מהריב"ל היכא
שנשבע בשעת הנישואין שלא יוציא את אשתו
ממקום שנשאה דאין לו מקום להפטר משבועתו
בטענה שאינו יכול להתפרנס באותו מקום שנשאה
ובאותו מקום שהלך מצא מנוח לכף רגלו ויוכל
לומר אדעתא דהכי לא נשבעתי והוא דהכי לא
אסיקנא ליה דליתא ע"ש במהרש"ך ה"ה בנ"ד
שאינו פטור משבועתו מטענה דמה שנוטל בשכרו
אין די לו לפרנסתו ולא מצי למיטען אדעתא
דהכי לסבול צער מזונות דלאו כל כמיניה דהו"ל
לאתנויי כיון דהוי מילתא דשכיח דיש יוקרא
וזולא וגם בניו ובני ביתו גדלים וההוצאה
מתרבה . ובפרט לפי מ"ש הרב כנסת הגדולה
בי"ד בסימן רכ"ח משם מהרדב"ז דלהרויח
מזונותיו לאו דבר מצוה ע"כ

וגם בנ"ד שהשבועה היתה לדבר מצוה ואין לו
התרה שכן יש להוכיח ממ"ש הר' כנסת הגדולה
בהג"הט אות כ"ד וז"ל ונדר שע"ד רבים אין לו
התרה בלא דעתם אלא א"כ יש מצוה בהתרתו
כו' ה"מ הנעשה מתחילה לדבר הרשות והתרתו
לדבר מצוה וכן נר' דעת הרמב"ם פ"ו מהלכות
שבועו' . והסמ"ג ההולך בעקבותיו הר"א ן' גאמיל
ועיין בתשובה להרב אח"י חי"ל סימן י"ו ע"כ

ועדיין קשה לן טעמא לעכב בהיתר זה
והוא ממה שנרגש מהרש"ח בתשו'
דסימן כ"ה שהסכים להתיר השבו' אפי' שיהיה
עד"ר מטעם דאיכא מצוה בהתרתו אח"כ כתב
וז"ל וכי תימא ה ניחא לענין השבו' עד"ר אבל
לענין שבועה כל א' וא' לדעת חבירו בטוב' הנאה
מא"ל דבהא איכא פלוגת' ומהריב"ל לא סמך
להתיר בזה זה אינו כלום דטעמא מאי איכא
לספוקי משום דשמא חבירו לא ניחא ליה אבל
הכא שכלם חפצים בהיתר זה וניחא להו לכ"ע
מתירין עכ"ל

הא קמן דבשביל דבנדון דידיה כלם היו
חפצים בהיתר הוא דהסכים להתיר
אבל אם היה מי שלא היה חפץ בהתר הוה חייש
לה אפי' שההיתר הוא לדבר מצוה משום מאי
דחשש מהריב"ל להחמיר בנשבע לתועלת חבירו
דאף לדבר מצוה לא יתירו אף שבעד"ר לדבר
מצוה מתירין להא מלתא עדיף נשבע לתועלת
חבירו דאין להתיר אפי' לדבר מצוה ואף לדברי
מהר"א ששון סי' קע"ד דפליג אמהריב"ל ואמר

למה שהכריח מהריב"ל מדברי הרא"ש דאית ליה
בקבלת טובת הנאה דאין מתירין אפי' לדבר מצוה
דאדרבא נראה מדברי הרא"ש דאית ליה דמתירין
אף בקבלת ט"ה מ"מ אף לדבריו היכא דאיכ' תרתי
תועלת חבירו ועד"ר בהצטרפו' שניהם דעתו נוטה
להחמיר שלא יתירו אף לדבר מצוה ואפי' התירו'
בדיעבד לא ליהני ליה התרה כיון דאיכ' תרתי טוב'
הנאה ועד"ר כ"כ הר' פני משה ח"א סי' כ"א וכ"כ
בה"ג ד"נ מההיא דהריב"ש דהיכא דאיכא תועל'
חבירו אף לדבר מצוה אין מתירין ובד' מ' כת' כמו
כן וגם מהרשד"ם נטה להחמיר בקבל טובת הנאה
שאין ראוי להתיר אפי' במקום מצוה כדע' הריב"ש
והיא למהרש"ך בח"א סי' ע"ו דנשבעו עד"ר
והסכים הרב להתיר אע"פ שהרוב מהמושבעים
היו מוחים מטעם דיש מצוה בהתרה כבר השיב
עליו הרב פ"מ ח"א סי' כ"א ובהכי ניחא תשובת
מהרש"ך שהבאנו לעיל והיא לבי מהסס בה קנת
דהם רבים המתקשרים ולדעת הרשב"א מקובלים
טובת הנאה מקרו א"כ למה לא חש לס' הריב"ש
ודעימיה שלא להתיר אף במקום מצוה היכא
דאיכא קבלת טובת הנאה אך במ"ש ניחא דנדון
מהרש"ך לא נשבעו כל א' וא' לדעת חבירו ובכי
הא לא קאמר הרשב"א דמקובלים טובת הנאה
מקרו וכלתי' ולא איכא עד"ר לבד ובעד"ר לבד
כ"ע מודו דההיתר לדבר מצוה מועיל ואם
מהרמ"ש סי' כ"ה חכך להחמיר בנ"ד אם
היה שם אינה מוחה הוא משום דבנדון דידיה
כתוב שם שכל א' נשבע לדעת חבירו וקבל' טובת
הנאה עכ"ל

וכתב הר' כנסת הגדולה בהגהת הטור
באות מ"ו וז"ל להתיר לדבר מצוה
שלא מדעת חבירו במקובל טובת הנאה ממנו
לא רצה מהריב"ל לימנות לכתחילה כו' ומורי
הרב בתשו' ח"א סי' קי"ח כתב דאע"ג דהנשבע
עד"ר לדבר מצוה יש לו התרה בנודר לתועלת
חבירו אין לו התרה שלא מדעתו אפי' לדבר
מצוה וכן יש לדקדק מדברי בנימן זאב כו' וכ"כ
בהגהת ב"י אות קנ"ד דנשבע עד"ר אלימא שאינה
נתרת אלא בדעתם אבל ע"ד יחיד לא אלימא
ואם בדיעבד התירו לו הוא מותר אבל לדבר
מצוה בנודר ע"ד רבים מתירין לכתחילה משום
דמסתמא ניחא לרבים לעשות מצוה אבל בנשבע
לדעת חבירו מי יימר דניחא ליה לאותו יחיד
למעבד מצוה נגד הנאתו ועיין בתשו' חא"ה
סי' ר"א ה"ה בנ"ד דחבירו השביעו לדעתו וגם
יש לו תועלת למשביע וגם קבל טובת הנאה הנשב'
מהמשביע דאין מתירין לו אלא מדעתו ומרצונו
ומה גם שחבירו קא צווח וקורא עבריינא ומוח'
כמ"ש הריב"ש בסי' תקי"א על א' שנשבע ע"ד
הקהל גדולים וקטנים והיה בהתרתו דבר מצוה
אם יש בקהל שום מוחה אין מתירין אף שהיא
לדבר מצוה וכ"כ הרשד"ם בסי' פ' משם הריב"ש וז"ל
והתוס' שכתבו שאפי' נדר לתועלת חבירו מתירין
לכתחילה לדבר מצוה היא קולא יתירא ולא
הסכימו

הסכימו בה כל האחרונים ונ"ל סתירה לס'התוס' דאינלך מצוה גדולה מהליכ' משה למצרי'בשליחו' ה' כהוניא יש' מעגודת פרך ואעפ"כ שאל רשות מיתרו כו' ובד"מן דין כתב במקום אחר כי אפי' לדעת המתירין לדבר מצוה היינו כשאין חבירו מערער אלא על הסתם אמרינן דעתי' שיסכים לדבר מצוה אמנם כשחבירו מוחה בפי' אפי' לדבר מצוה אין להתיר כו' ע"כ

אך יש למצוה מקום פטור לשבועתו ממה שכ'מהרש"י בסי' ך' משם מהרש"ל ז"ל

דאינו מה שהביא משם מהר"ן בהאשונו' דאם יש תועלת לחבירו באותה שבוע ולא נתכוון הנשבע באותו תועלת לא הוי כנשבע לתועלת חבירו כו' ואע"ג דמהרש"ך ומהרש"ל לא סמכו על טעם זה לבדו מ"מ מידי ספיקא לא נפקא דאם לא נתכון כשנשבע להנאת חבירו אם נקרא נשבע להנאת חבירו או לא ומה גם דסברא זו מנאנוה בהריב"ש סי' קס"א וז"ל הא ליתא שלא נאמר זה אלא במי שבשעת שבועה נתכון לתוע' חבירו דומיא דמשה וצדקיה כו' הרי דהנשבע לתועלת צריך שיכוין בשעת השבועה להנא'חבירו עכ"ל . וא"כ יש לעשות ספק ספקא ספק אם כשנשבע זה נתכון לתועלת ואי אמרי'דנתכון בשבועתו לתועלת חבירו דילמא הלכה כמ"ד דאפי' נשבע לתועלת חבירו מתירין לכתחי'והיא סברת רובא דרבותא ר"ת והרא"ש והמרדכי ז"ל שהביאו דברי ר"ת וכ"כ הרשב"ץ שהרא"ש הסכים לדבריו וכתב עוד שכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א יכ"כ ר"יוסף"ג הביאו דברי ר"ת דקאמר דדוקא בקט"ה הוא דאסיר לכתחילה אבל בלא ט"ה אף לכתחילה מתירין וכ"כ הטור דבקבל ט"ה אין מתירין לכתחילה כדברי ר"ת

והנה כי כן בנ"ד אם לא היה השבועה רק שנשבע לתועלת חבירו היה מקום להתיר מכח הס"ס הנז' גם לדעת רובא דרבותא מהפוס'רוב מנין ורוב בנין שנמשכו אחר ר"ת אפי'לדבר הרשו'הא דאיןמתיריןאלא בכניו דוקא בקבל ט"ה כו'וא"כ לא נשאר רק לדעת קצת מיעוטא דס"ל דכל שהוא לתועלת חבירו אין מתירין אם כן אם נרצה להחמי' כותיה די לנו שנחמיר בדברי הרשות אבל בדבר מצוה יר' דיש להתיר בלי פקפוק שהרי אפי' בקבל טובת הנאה שהחמירו רוב הפוס' ז"ל כתבו הבותא דלדבר מצוה מתירין ואפי' מצוה כל דהו וכאן בנ"ד יש מצוה בהתרתו דהיינו צור'פרנסתו כמ"ש הרשב"ץ הובא בית יוסף סימן רכ"ח ע"ש וכמ"ש לעיל וכ"ת דאין להתיר לדבר מצוה אלא כשיעשה המצוה בודאי בהתרת השבו'אבל בנ"ד מי יימר דמיל בהתרתו מוצא פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו בריוח לשנתיר לו בשבי'מצוה דדילמא לא ימצא להרויח כדי פרנסת אנשי ביתו והוי ספק ימצא ספק לא ימצא כמ"ש לעיל . לק"מ דגדולה מזו כתב הרב נאמן שמואל בסימן הנז'משם מהר"מ מינץ סימן ע"ג על אחד שנדר

שלא לרכוב על סוס ואם ירכב יתן סך לצדקה וכתב שם שמא צריך לרכוב על סוס לדבר מצוה כגון שבוים ח"ו או כה"ג וא"כ הוי כנשב' לבטל המצוה ווה יש מצוה להתירו

הנה הרב ז"ל ראה ויתר אפי' במצוה שאינה בשעת ההיתר ואפשר שלא יבא לידו בימיו ואףשאות'מצוה יש קצת אפשרות להלוך ברגליו לעשותה עכ"ל

למרנו דאפי'על מצוה שיש ספק דילמא יבא לידו מתירין כ"ש בנ"ד אע"פ שיש ס'דמיל בהתרתו ימצ'פרנס'בריוח או לא מתירין להוי מצוה דהקב"ה מרחם על בריותיו ויזמין לו פרנסה בריוח והיא דכת'לעיל משם מהריב"ל דאין לו מקו'פטור להפטר מחיובו מטענ'שאינו יכול להתפרנס באותו מקום שנשאה ובאותו מקו' שהלך מצא מנוח ויוכל לומר אדעתא דהכי לא נשבעתי דהוי אונסא דשכיח איבעי ליה לאתנויי כו' כבר השיב מהרש"י בסי' הנז' לא חברא חדא דאם אמרו דאינה טענה היינו לעקו' השבו' בלי התרה ולומר אדעתא דהכי לא נשבעתי דהוי אונסא דשכיח והו"ל להתנות אבל לענין התרה לא הושאלו ע"ש

ועוד למעבד ס"ס דקבלת ט"ה דאיכא בנד"ל הוא משכרו שנוטל מידי שבת בשבתו דלדעת מרן כל פועל שנוטל מב"ה מקרי קבל ט"ה אבל לדעת הרשב"ץ ז"ל שחלק עליו מרן ז"ל נר'דלאו הכי הוא דאע"ג דמרן כתב ואין דבריו נכונים והסכים עמו מהרי"א ז"ל מ"מ הרואה יראה בתשו'מהרשד"ם חי"ד סי' ק"ן שכתב ז"ל שאם בעיניו אינם נכונים בעיני הרשב"ץ נכונים ואנן לא שבקינן דברי הר"ש מפני הרב ועל הר"ש יש לסמוך ולא שייך כאן למימר הלכה כבתראי כמו שידוע ליודעי חן יע"ש . ובודאי דה"ט דהרשב"ץ דסבר פעול'לא מיקרי קט"ה משום שאם לא היה פועל במקום הזה היה פועל משכיר עצמו במקום אחר ולא מיקרי קט"ה אלא א"כ הוסיף לו מעט על דמי שכירותו וכמ"ש מהר"ס אלישקאר ז"ל בסי" נ"ז וכן משמע מדברי מהרש"ך ז"ל ח"ד סימן י"ד אע"ג שמהר"ס אלישקאר שם דעתו נוטה כדעת מרן ז"ל בענין שכירות הבית שדמי השכירות שנוטל הבע"ה מיקרי קט"ה אלא שאם הוסיף לו מעט הוא אליבא דכ"ע יע"ש מ"מ מידי פלוגתא לא נפקא ואם כן איכא למיעבד ס"ס ספק אי הלכה כהר"ן והתוס' ע"ה דאפי'נקיבל ט'ה מתירין לד"מ ואת"ל דהלכה כהרא"ש ז"ל דמחמיר בקט"ה דילמ' בנ"ד ליכא קבלת ט"ה כהרשב"ץ והוא מתהפך יפה וכן עשה כזה הרב פ"מ בח"א סימן כ"א ובח"ב סימן מ"א יע"ש

אמנם אכתי איכא לספוקי כיון דשתעו המשביעו קא צווה דלא ניחא ליה בהתרתו של ראובן אפי'לד"מ לדעת הריב"ש ז"ל בסימן תקי"א לא מהני ליה התרתו

אך

אך יש לחלק בין נשבע לדעת רבים לנשב' לדעת יחיד דבנשבע לדעת יחיד אפי' מוחה היחיד בהתרתו מתירין וכמו שכן כתב מהרש"י בספר נאמן שמואל בסי' עשרים ע"ש א"כ בנ"ד ה"ה כיון דההוא דקא צווח הוא יחיד מתירין לכ"ע את זה כתבתי לע"ד הצעיר

יעקב שירזנ

סימן יב

נשאלתי מידי"ן רבי יצחק חמה נר"ו על ס"ת שלו מגויל שאכלו הני עכברי רשיעי בקצת מקומות מהגליון ולפי שעה אינו בנמצא במקום הזה גויל כדי לתקנו וצריך לשלוח לעיר אחרת רחוקה להביא גויל ורצונו לתקנו יפה שא"ק אי יכול לתקנו הס"ת בגליונות עם קלף או לא כיון דמיחזי כמנומר ויבא שכמ"ה

תשובה מה אענה ומה אומר מעי חמרמר וסהדי במרומים דאין דעתי צלולה לעמוד על הענין ולתפוש בקן קולמוסא כאשר עם לבבי מכמה ארפתקי דעדו עלן מכל הנלדינגנ"לט המרחם הוא ירחם דחקתי את עצמי דאהבה מקלקל את השור' וגם דחזיתי דהפצו ורצונו לתקנו שא"ק וגד מצוה נמי איכא אמרתי אשים דברתי בקציר'ת הא'ומר וה' אהים יעזור לי

ואומר עם קצ'י בראש אמי'ר לכאורה נראה דאינו יכול לתקן בקלף ואמינא לה ממ"ש הטור ומרן פסקא בש"הט י"ד סימן רע"א ס"ד וז"ל כתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף פסול אבל אם עשה חציו גויל וחציו צבאים אע"פ שאינו מצוה מן המובחר כשר ע"כ ׳ ומקור דבריהם נובעים ממס' סו' פ"ב ה"י וכתב בס'מעדני מלך דפ"ד ע"ב במעדני י"ט וז"ל וחציו צבאים קלפים גרסי'במס'סופרים וצ"ל דקלפים של צבאים דומין קצת לגוילי בהמה ע"כ

המתבאר מלדבריו דאם לא היו דומין קצת היה פסול דומיא דגויל עם קלף וטעמו נראה ברור מלנקט שדומין קצת ר"ל דלא הוי כמנומר ומסיפ' נשמע לרישא דמאי דפסול גויל עם קלף הטעם הוא דהוי כמנומר דהגויל הוא גוון אחד והקלף הוא גוון אחר ואין לך מנומר גדול מזה וכ"ן מתבאר ממ"ש הטור ומרן בס"ס ר"פ וז"ל הטור ס"ת שבלו ממנו יריעו' ובא להחליפם לא יטול ב'ויחזיר ב'אלא יטול ג' ויחזיר ג'כו'לפי שא"א שיהיו אותם שמחליף דומות לגמרי לאחרות לכך צריך שיהא לפחות ג' דומות ואז אין כ"כ גנאי בשינויין ע"כ ומרן ז"ל לא כתב זה הסיום שכתב הטור דהניחו למבין דפשוט הוא

המורם מהם הגם דאלו הג' שהחליף לא יהיו דומות לגמרי לס"ת כיון דהג'שהחליף הם מגוון אחד ליכא קפידא נמצא דהא מיהא דאלו הג'שהחלי'הם דומות קצת לס"ת אבל אם לא יהיו דומות קצת לס"ת אינו יכול לתקנו הס"ת ׳ וא"כ בנ"ד נמי אם מניח החסרון מהגליון בקלף שהוא גוון אחר הוי מנומר דומיא דחציו גויל וחציו קלף דפסול וכמ"ש הטור ומרן ז"ל בענין היריעות ג"ך ע"ש •

וראיתי בספר כסא רחמים דכ"א ע"ב שכתב וז"ל קלפי צבאים דומה לגויל של בהמה ואע"פ שאינו מן המובחר דהטוב הוא כלו על גויל או על קלף מבהמ'או צבאים או שאר חיה ומיהו גויל עם קלף צבי כשר להני מינים דמ'יהם בס ע"כ

הנה מלנקט בלישניה דומה ולמ'יהם בס ולא כתב דומה קצת נראה דס"ל דהוי דומה בלומה ממש ׳ ואחר בקשת הס"ר כלהוי אינו נראה כן אלא כמ"ש המי"ט דהוי דומה קצת דאי לא"ה כדי נסבא שהרי מותר לכתוב חציו על עור בהמה טהורה וחציו על עור חיה טהורה והוא ירושלמי בפ"ק דמגילה ומביאו מני"ר גופיה שם בכ"ד וא"ך מה חידש לנו בחציו גויל וחציו צבאים אם דומי'זה לזה אלא ודאי דהחידוש הוי דאע"ג דדומה קצת שהוא כשר אלא שאינו מצוה מ"הת ועוד דאי כלדברי הרב ז"ל דדמו אהדדי אמאי לא הוי מצוה מן המובחר כמו חציו על עור בהמה טהורה וחציו על עור חיה טהורה אלא מוכרחין אנו לומר כמ"ש במי"ט לדומה קצת והרב ט"ז שם סק"ו כתב ומקצתו על הקלףפסול לפי שהוא כשני ספרים ע"כ

בתר שאלת המחילה כדת אנכי לא ידעתי מהיכן יצא לו זה הטע'שהרי הכתיבה בודאי שהוא בשוה דאי לא"ה ח"ל דהכתיבה הוי מנומר דבכגון דא חציו מכתב א' וחציו מכתיבה אחרת לכ"ע הוי פסול וזה לא צריכא למימר אלא עכ"ל לטעמא הוי משום מנומר לוקא וכאמור

עוד כתב שם הט"ז בס"ק ז' וז"ל וחציו צבאים פי'שהכל גויל אלא שחציו של בהמה טהורה וחציו של חיה טהורה ע"כ • והשתוממתי על המראה איך העלים עין דבמס' סופרים כתוב בהדיא וחציו צבאים קלפי'והיותר קשה לי דאי כלדבריו דהוי חציו של בהמ'טהור' וחציו של חיה טהורה והוי כלו גויל אמאי לא הוי מצוה מ"הת והרי כבר מילתא אמור'מהירו' מפו' דאתמר אבל כותב הוא חציו על עור בהמ' טהורה וחציו על עור חיה טהורה ועור היינו גויל כמ"ש הב"י בסימן רע"א יע"ש ומלנקט אבל כותב כו'ברור מללו דהוי מצו'מ'הת לכי זה מוכרחים אנו לומר דמה שאמרו שאינו מצוה מה"ת למיירו כמ"ש במס'סופרים דצבאים קלפי' ועוד כפי סברתו דהוי כלו גויל תידוק מינה דאי כתב חציו גויל וחציו קלף צבאים הוי פסול וזה אי נו וכמ"ש במס'סו' ומה גם כמ"ש שסבכסא דוד דבברייתא שלנו ג"ך הוו גרסי צבאי'קלפים ואם

ואם לחשוך אדם לומר דמה שהכריחו להרב ט"ז לפרש דמיירי בכלו גויל היינו טעמא כיון דבלבד הרא"ש בה' ס"ת ובטור ובש"ע לא נקטי בלישנייהו נבאים קלפים מינה משמע דמיירי בכלו גויל אבל אי כתב חציו גויל וחציו נבאים קלפים א"ן להוי דומיא דחציו גויל וחציו קלפים דפסול ואי מהא לא איריא דהדבר מוכרח מעצמו דמיירי חציו גויל והציו קלפי נבאים שהרי ברא שית אמריו כתב בירושל' כתב חציה ע"ג גויל וחציה ע"ג קלף פסול אבל עשה חציה גויל וחציה נבאים כו' כשר וכ"ן מביאו הטור ז"ל שם בסי' רע"א ומרישא נשמע לסיפא מדרישא נקט גויל וקלף כן נמי בסיפא הוי גויל וקלף ומרוב פשיטותו השמטוהו מלת קלפים ולעולם חציו גויל וחציו קלפי נבאים כשר כיון דדומה קצת אלא מצוה מ"המ ואתיא מס' סו' כהירוש' וכאמור ודלא כמ"ש הט"ז והתימה מהרב מופת הדור היד"א ז"ל דשם בכסא רחמים הכריע דבברייתא שלנו הוו גרסי רבותא הציו גויל וחציו קלפי נבאים אט כן אמאי לא נתעורר בדברי הט"ז הללו ודוק

ובזאת יעבור כוס מ"ש בס' שלחן גבוה שם בסימן רע"א אות א"ך וז"ל ומ"ש חציו גויל כו' ר"ל של עור בהמה טהורה והציו על גויל של עור צבי ושאר חיה טהורה פסול אע"פ שהכל גויל לפי שעור צבי משונה מעור בהמה והו"ל כהציו גויל וחציו קלף וכן פירש הט"ז עכ"ל

בתר שאלת המחילה כלהזי לא אלע שכול היך עלה על דעתו לומר דעור בהמה טהורה עם עור חיה טהורה דהוי פסול מלבד דזה הוי ירוש' מפורש דכשר לפוס מאי דאמרן בדברים הניתנין למעלה ואיך כתב הפך פסק הטור ומרן דכשר הוא דבהא עסיק מני"ר ואפי' לפי דברי הט"ז דפירש שהכל מגויל הוא בא לפרש דברי מרן ז"ל ולומר דמאי דמכשיר הציו מגויל וחציו מנבאים היינו כשיהיה הכל מגויל אבל לפסול כשהוא הכל מגויל לא אמרו אדם מעולם ולא ידענא היכן מצא להרב ט"ז שפירש כן ולפי קצורי דברים הללו לא ניתנו ליכתב אם לא שנאמר שיש ט"ס ודוק

מעתה תבנא לנ"ד דלד מעיינינן פורתא דאין ראיה משם לאסור ואדרבה יכולין אנו לו'דמשם הוי ראיה להיתר בנ"ד והוא דע"כ לא פסלו חציו גויל וחציו קלף וכן בההיא דס"ת שבלו היינו טעמא משום דהוי בס"ת דהכתב על גביהן ואזי הוי מנומר אבל כשאינו במקום הכתיבה אלא בגליונות כ"ע יודו דלא הוי כמנומר ומותר לידבק שם בגליון נדבק טוב התיכות קלף הגם דהס"ת הוא מגויל כדי שלא ליגנז הס"ת עד שימצא גויל וכ"ן נר'לע"ד להביא עוד ראיה ממ"ש בש"ע י"ד סימן רע"ה פרשה פתוחה שעשאה סתומה או סתומה שעשאה פתוחה יגנז ע"כ ונריכין למודעי דנהוי אנלמה נקט יגנז כלשון הברייתא ולא נקט כלשון הרמב"ם כדרכו לרך הקלש דהרמב"ם כתב שאין לו תקנה וכ"ן מביאו בטור שם בר"סי רע"ה יע"ש

אלא דיכולין אנו לומר דמאי דנקט יגנז כונתו לומר לאו דוקא אלא ר"ל על שיתקן וכמ"ש הרשב"א ומביאו בב"י שם בר"סי רע"ה וכב"מ בפ"ח מה' ס"ת ה' ג'שהביאו הריב"ש בסי' ז' דמאי דקתני בברייתא יגנז אין הכונה שאין לו תקנה אלא יגנזו על שיתקן יע"ש וכ"כ בס' יכין ובעו ח"א סי' כ"ד ד"י ע"ג יע"ש

וכן כתב בפ"ח במים חיים בחידושין לפ' השולח לדת"ח וז"ל דהא דקתני ס"ת שכתבו גוי יגנז לאו דוקא אלא ר"ל שאיןיונאין בו אבל יחיד קורא בו לאפוקי כתבו מין דאסור לקרו'בו יע"ש וא"כ היוצא לנו מד'מרן היכא דכתב פרשהסתומה פתו'או להפך אם יכו'לתקן דליכא שום שם נמה שימחוק יכול לתקנו הס"ת ולמחוק הכתב הגס ולכתוב כתב דק ולא איכפת לן למחוי כמנומר מעתה הכא דהוי בכתיבה עצמה היכא דעשאה פתוחה סתומה או להיפך הגם דאיכא כתיבה גסה ודקה לא משגחינן דהוי מנומר וכשר לקרות בו בצבור כ"ש בנ"ד דהוי בגליון שאינו במקום הכתיבה דמותר לתקנו בקלף ולא אמרינן דהוי מנומר ומוקמינן הס"ת בחוקתו כמאז ומקדם וקורינבו בצבור ופשוט

בתר הכי כן הוזיתי בס'ש"ג שם בר"סי רע"ה אחר שהביא מ"ש בב"י ובכ"מ משם הריב"ש דכלי הרשב"א לסמוך עליו שהתי' אפי'לכתחי'דבדרבנן הולכין אחר המיקל כתב וז"ל וכאן שנה רבי משנה סתמית דהביא לנו המשנה כצורתה ולא גילה טפח ממחלקותם דהאי מלת יגנז אם ר"ל שאין לו תקנה עולמית או ר"ל עד שיתקן ואם יאמר האומר דהדעת נוט' דלעת רבי'כפי'ראשון מדנקט לישנא דגנין'ולא לישנא דפסול כשאר דינים אין זו הכרע'דלישנ' דברייתא נקט ואדרבא מלא נקט אין לו תקנה כלישנא דהרמב"ם כמנהגו הטוב כמ"ש בכללי הש"ע מינה שמעינן דיש לו תקנה ומלת יגנז לאו לעד לעולם קאמר אלא עד שיתקן כדעת הרשב"א הנ"ל גם לדברי הרב המפה דקאמר וי"א דמותר לתקנו ספוקי מספק'לי אם לחלק יצאת על רבי'להבין בדעתו דיגנז דקאמר רבי' הוא שאין לו תקנה והביא לנו דעת החולקים על זה א"ל פרוסי קא מפרש דבריו דהאי יגנז לאו דוקא אלא כ"ו של תקנו אבל תקנו כשר כי"א דמותר לתקנו בין הכי ובין הכי לענין מעשה אתה תחזה דרבו המכשירים על המחמירי'ובשל דבריהם הלך אחר המיקל עכ"ל

הרי דהרב ש"ג פרוסי קא מפרש דברי מרן לפוס מאי דאמרן דלשון יגנז דנקט לאו דוקא ומותר לתקנו הס"ת ולא שלטא מאור עינין לדברי הפ"ח הנז"ל דהוי סייעתא לדבריו וכאמור

אחר

אחר חלש ימים ראיתי בס' לב"מ חי"ל סי' ס' ד"ן ע"ל שכתב בדעת מרן למשמע דלא ס"ל כהרמ"ה אלא דלא רצה להחליט המאמ' כהרשב"א מפני כבודו של הרמב"ם ז"ל יע"ש ואהס"ר ואנכי לא ידעתי דהא בכמה דוכתיה פסק מרן הפך הרמב"ם ולא חייש לכבודו וליכא למימר דיש חילוק בין יחיד לרבים כאשר יראה המעיין ודוק

והשתא הא עלינו חובת ביאור במ"ש בין הכי ובין הכי לענין מעשה אחה תחזה דרבו המכשירים כו' מה ר"ל ואשר אני אחוה לפי קוצר שכלי דכונתו לומר בין שנא' דמה שכתבנו בדעת מרן דמלת יגנו לאו דוקא ובין שנאמר שדעת מרן הוא יגנו בדוקא ואין לו תיקון אפי"ה לענין מעשה כיון דרבו המכשירין אזלינן אחר המיקל ומתקנים אותו זה נר' ברור שהוא כונתו אהס"ר לא הבינותי איך כתב אפי' שיהיה דעת מרן דאין לו תיקון מתקנין אותו הפך דעת מרן ז"ל והרי לדידן כבר קבלנו הוראות מרן וצריך גניזה ממש ואם יאמר האומר דהא דאמרינן קבלנו הוראות מרן היינו בא"וה דוקא אבל בענין אחר לא הף אתה אמור לו דענין ס"ת ג"כ קרוי א"וה וכמ"ש בס' כמ"א בח"א סי' ת"ה בענין ס"ת וכתב דכבר קבלנו הוראות מרן יע"ש וכפי"ז לדברי הרב ש"ג קשים להולמם וצ"ע

ותבט עיני להט"ז שם סק"ב רוח אחרת אתו בדעת מרן שכתב וז"ל יגנו הטעם דא"א לתקנו שאז צריך למחוק קצת תיבו' ולמעט הכתב שיכתוב כתב קטן בשביל זה וא"נ הידור כמ"ש בסי' רע"ג ס"ב לא ימעט הכתב כו' וזהו דעת הרמב"ם אבל הי"א שהוא דעת הרשב"א ס"ל דההיא דלא ימעט הכתב אינו אלא לכתחילה שיזהר מזה שלא יבא לידי כך אבל בדיעבד כשר למעט כו' ע"כ הרי דפסיקא ליה בדעת מרן דמלת יגנו הוא דאין לו תיקון ועולמית והיליה ממ"ש בסימן רע"ג דלא ימעט הכתב

ואנכי חזון הרבתי אחרי בקשת המחילה איך פסיקא ליה למילתיה דהאי יגנו הוא החלטית מלבד לפי האמור ומדובר דדברי מרן לאו בהחלט אמרן דמלת יגנו ר"ל כ"ז שלא יתקנו אלא אפגם זאת דמרן כתב בב"י בס"סי רע"ט ז"ל והא דאמרינן לא ימעט הכתב כו' היינו לכתחילה אבל היכא דא"א לתקנו בענין אחר ש"ד ע"כ מפורש יוצא דמרן ס"ל דאם נעשה בס"ת איזה טעות וכדי לתקנו צריך למעט הכת' ממעטי' כיון דא"א בענין אחר לתקנו וכדעת הרשב"א ז"ל הנה כי כן תמיה לי טובא איך כתב זהו דעת הרמב"ם אבל הי"א שהוא דעת הרשב"א כו' והרי כפי מ"ש בב"י דלא ימעט הוי לכתחי' וכן הוא דעת הרשב"א לפ"ז דבר' שגבו מתני ולא זכיתי להבינם וצ"ע

ואיברא שכתבנו בדעת מרן דיגנו לאו דוקא וכמבואר ממ"ש מג"ר

גופיה בב"י דלא ימעט הכתב הוא לכתחי' גרס דלא עקא דמרן פסק בש"הט ס"סי רע"ט וז"ל אם דילג שני שיטין או ג' לא ימחוק שלשה שיטין לכתוב במקומם ד' או ה' להכנים מה שדילג מפני שמתמעט הכתב ומחזי כמנומר וטוב לסלק היריעה ע"כ הרי דפסק אפי' דנעשה הטעות בדיעבד לא ימעט דמחזי כמנומר מינה מוכח דמ"ש מרן ז"ל בר"סי רע"ה יגנו הוא בדוקא הנה כי כן נפל היסוד נפל הבנין ולית לן בכ"ד שום ראיה מדברי מרן ואדרבה מדבריו אלא נראה שעומד לנגדנו ומה יענה הרב ש"ג לדברי מרן ז"ל הללו אמנם לדברי מרן לע"ד שתרא"י נינהו דמה שפסק בש"ע הוא הפך מ"ש בב"י דלא ימעט הכתב הוא לכתחילה אבל בדיעבד היכא דא"א לתקנו בענין אחר ש"ד. הנה כי כן בדילג ב' או ג' שיטין דהוי בדיעבד וא"א לתקנו בענין אחר כי אם למחוק ג' שיטין ולכתוב ד' או ה' אמאי פסק דאין לו תקון רק בסלוק היריעה וצריכין אנו ליגנו היריע' והרי כיון דהדילוג כבר נעשה יתקן אותו במחק ב' או ג' שטיטין דאין לך דיעבד גדול מזה וכעת לא מצאתי דבר המתקבל לתרץ דבריו וש"א דלא מקשינן למרן ממ"ש הב"י למה שפסק בש"הט דמ"ש בש"ע הוא לפסק הלכה ומ"ש בב"י הוא מאסף לכל המחנות ובדרך שקלא וטריא וזה אינו דהא קא חזינא דהר' כנ"הג בח"מ סי' קע"ה הגה' ב"י אות ס"ז ובסי' קנ"ז הגב"י אות ד' תמה מרן בזה וכ"ן תמה בס' הלכה למשה ח"ב דקל"ב סע"א וכתב שם דהאחרונים גם כן תמוהים עליו בזה וכמ"ש בס' יד מלאכי בכללי הש"ע אות ג' יע"ש

ובקושטא מ"ש הרא"ש בא' ומרן בכאן וטוב לסלק היריעה לא יכולתי להולמו כיון דאינהו סברין דלא ימחוק ג' שיטין אפי' שהדילוג נעש' בדיעבד הול"ל וצרי' לסלק היריע' דמיל' וטוב דנקטי בלישנייהו מורה שהוא על צד היותר טוב אבל אה"ן אם לא ירצה לעשות הטובה הזאת יתקן אותו אפי' שימחוק ג' שיטין וזה הוי סותר אל הקודם שכתבו שלא ימחוק ב' שיטין כיון דעושה הספר תורה מנומר ודוק

ואולם דאף גם זאת שפסק מרן ז"ל דלא ימחוק ב' או ג' שיטין אינו מנגד לב"ד דנר' לע"ד דבב"ד אף מרן יודה דלא הוי מנומר דע"כ לא קאמר דטוב לסלק היריעה היינו כיון דהוי בכתיבה עצמה שייך שפיר לו' דמחזי כמנומר אבל כשהוא בגליונות גם מרן ז"ל יודה דלא נכנס בסוג מנומר וכ"ש לפי מ"ש בס' ב"ד בחי"ד דנ"ב ע"ב וז"ל וכל שכן לענין מעוט הכתב שיכולין למעט הכתב אם יש צורך למחוק הרבה כדי לתקן אחר שכבר נהגו לתקן על ידי מעוט הכתב כמ"ש מורם ר"פי הע"ר כו' יע"ש הרי דאפי' בכתיבה עצמה מקלינן נגד פסק מרן כל שכן לענין הגליונות מותר לתקן בס"ת מנויל לידבק בדבק טוב בגליון התיכות קלף ואריך למעבד הכי כדי שלא יגנז הספר תורה וכאמור

שבתי וראה דיש מקום עוד למיהדר ההיתרא והוא כיון דהתיקון הוי בגליונות ואית לן ס' אי בגליון נאמר בסוג מנומר ואסור או דילמא לא וכבר כתב הריב"ש בנ"ל דעניני ס"ת הוי מידי דרבנן והולכין אחר המיקל וכן העלה הר"ש"ג לענין מעשה א"ך הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא ומותר לתקן הס"ת בקלף הגם דהס"ת הוי מגויל וכאמור . אחר חדש ימים חזיתי בס' דב"מ חי"ד סימן ס' ד"ז ע"ד שהתיר לתקן לכתחילה כדעת הרשב"א ז"ל כיון דמילתא דרבנן הוא ובדרבנן הולכין אחר המיקל יע"ש

ולרווחא דמילתא אמינא עוד דבנ"ד מכח ס"ס מותר גמור לתקן הגליונות בקלף והס"ס הוי הכי ס' אי בגליונו' נאמר הדין דמנומר האמור בס"ת עצמו ואת"ל דאף בגליון נאמר הסוג דמנומר דילמא הלכה כלהקת הפוסקים דסוברים דמותר לתקן הס"ת בכל מיני טעות ולא משגיחין במנומר והשתא בנ"ד אתיא מכ"ש דהתם דהוי בס"ת עצמו דהיינו בכתיבה התירו לתקן בגליונות ולצאת ידי כלם הוי הס"ס מתהפך זה נראה פשוט לפי קע"ד ודוק

ובכת לפום מאי דאמרן בדעת מרן ז"ל הוי הס"ס הפך פסק מרן וכבר כתבו להקת הפוסקים דלא עבדינן ס"ס נגד פס' מרן דכבר קבלנו הוראות מרן הלא המה הרב כנה"ג בי"ד סי' ק"ה הגב"י אות ס"ב ובתשו' חי"ד סימן ק"ן וק"ס ובס' מעיל שמואל סימן ז' ובס' מתת י"ט דמ"ג ע"א יע"ש וכ"ן נראה דעת מהרי"ט שכתב בתשו' חי"ד סימן ל"ג דבדבר שנהגו בו איסור עפ"י דעת המחמירין לא מיקרי ספק ולא עבדינן ס"ס את"ד

ופשיטא דלא גרע קבלת הוראות מרן לנהגו בו איסור דכי היכי דהתם לא חשיב ליה לספק ה"ה כמה שקבלנו הוראות מרן לחד טעמא אית להו הנה לדבר הזה כבר כתוב אגלי במקום אחר דמנינו אמבואה דרבנן דעבדין ס"ס אפי' נגד פסק מרן ועתה אתהלך ברחבה בתוספת קנת ואומר דהסוברים דאף נגד פסק מרן עבדינן ס"ס הלא המ' הרב גמ"א בה"ב סימן ק"א ובס' ב"ד חי"ד סימן וי"ו וקו"ב ובס' דב"מ ח"ג סי' כ' ובס' אהל יוסף סי' ל' ובס' משאת משה חא"ח סימן א' כתב ע"ד הרב מהרימ"ט דכי נהוג העולם כדעת האוסרין מאי הוי סוף סוף מידי ספק לא נפיק יע"ש . והרב מהר"ש גאון שם בתשו' הכנה"ג סימן ק"ז חולק עליו יע"ש והרב מהר"י חזן בס' תורת חסד סימן ז' קאי בסברא זאת יע"ש ומהר"א אמיגו בתשו' כ"י הביא דבריו הרפ"ח בי"ד סי' ן' סק"ד ובתשו' שתי הלחם סימן מ"ב . והרואה יראה דהס"ס לעבד הרב ז"ל הוא הפך פס' מרן ומהר"ש חגי"ז שם הסכים לדבריו

אחרי כתבי כ"ן חזיתי בברכ"י א"ה סימן ד' אות ה' שהביא משם מהר"ש הגדלה ז"ל הובאו דבריו בס' אורים גדולים דל"ח ע"ד לעבד ס"ס וזה הס"ס לעבד הוי הפך פסק מרן ז"ל בש"ע כאשר יראה הרואה יע"ש וכ"ן נראה דס"ל להרב מופת הדור חיד"א ז"ל בס' עין זוכר ד"ס ע"ג כאשר יראה הרואה מריהטא דלישניה יע"ש וכ"ן כתב בס' הק"ל בחי"ד ח"א סימן קכ"ז וכן העלה בשס"י מ"ו ועבד ס"ס נגד פסק מרן וזה ימי' במספר ירחים דחזיתי' בסימני' אחרים שם בחק"ל דעבד ס"ס נגד פסק מרן ז"ל אבל מה אעשה שאין דעתי נלולה לתפס אחריו וגדולה מזאת כתב בחק"ל ס"סי ע"ו דק"ז ע"ג דהגם שהשני ספיקות הם נגד פסק מרן עבד ס"ס כמו שיע"ש, והשתא מאחר עלות דבריהם דרבנן בתראי והא איכא נמי תרי מנייהו ראשי הגולה שבעה"ק ירושלם תוב"ב וכ"ן הרב מהר"ש הגדלה ז"ל דעבדי ס"ס נגד פסק מרן א"ך אמאי אנן נמי לא נעביד הא ודאי דשפיר עבדינן ס"ס בשופי נגד פסק מרן כוותייהו דרבנן וכאמור

אך חזות קשה הוגד לי במ"ש שם בשמחת י"ט וז"ל אבל מה אעשה דאין בידינו להקל הפך פסק מרן בש"ע ובפרט כי קבלה היא בידינו מפום רבנן קדישי ששמעו מפי הר' הגדול מופת הדור כמהר"ח אבואלעפיא ז"ל שקיבל מזקני גדולי הדור שהסכימו בכלל זה שתפס מרן לענין הוראה ללכת אחרי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל קרוב לק"ק רבנים בדורו וכך היה אומר כי כל אשר יעשה כפסק מרן עביד כמאתן רבנן וכמ"ש הרב המופלא בס' ברכ"י בח"מ בכללי הקי"ל אות כ"ט יע"ש וא"כ מי הוא זה אשר יערב אל לבו לעשות הפך פסק מרן עכ"ד

ואחרי נשיקת הרצפה ואנכי ידעתי מה הוכח הוכיח מלדברי הר' מהרח"א לענין ס"ס נגד פסק מרן שהרי הרב ז"ל לא דיבר כי אם לענין קבלת הוראות מרן דאזיל אבתריה וכל מי שעושה כפסקיו הו"ל דעבד כמאתן רבנים וכמו שכן הוא דאזלינן אחר הוראותיו אבל כשיהיה לנו ס' אחר היכא מנא בדברי מהרח"א ז"ל דלא עבדינן ס"ס נגד פסק מרן הא ודאי מילתא דתמיה היא זאת והיותר תימא הוא מ"ש וא"כ מי יערב אל לבו לעשות הפך פסק מרן איך העלים עיניו דשפיר חזי להקת הפוס' הנאמרים למעלה דהגם שקבלנו הוראות מרן עבדין ס"ס בשופי ומה גם דאיכא תרי מנייהו אשלי רברבי הרב מהר"א אמיגו ומהר"ש חגי"ז מרבני ע"הק ירוש' ת"ו ומהר"ש הגדל' וכיון דהם עבדי ס"ס נגד פסק מרן מינה מוכח דקים להו שבע"הק ירושלם ת"ו הוו עבדין כן ולפי"ז לא הבינותי מהיכן יצא להרב ז"ל לומר מי יערב אל לבו דהא קא חזינן אפי' לרבני ע"הק ת"ו דערב אל לבם ודבריו צריכים . א"ת

שובב ראיתי שבא הדבר מפורש בתשובת מהר"ם פדובה סי' פ"ד ומביאו מור"ם בי"ד סי' ר"ץ בדברים סתומי' לאשר יראה הרואה אבל בתשו' כתוב באר היטב וז"ל אמנם בנ"ד שאפשר לתקן לדעתי אין להמתין עד כי יקרא לפניכם היודע לעשות גויל או לתקנה בקלף שלנו דלא ידענו איסור לתקן מבחוץ במטלית של קלף על ס"ת של גויל דלא יקרא מנומר בעבור זה כו' עכ"ל

המתבאר מדברי הרב ז"ל דאפילו מטלית של קלף על ס"ת מגויל ובס"ת עצמו שאינו בגליונות מותר דלא הוי מנומר בעבור זה נר' דס"ל בפשיטות דבעבור הס"ת לא שייך לומר מנומר וליכא למימ' דהרב מיירי שהטלאי היה מאחריו ואינו נראה מצד הכתיבה מש"ה הוא דהתיר הרב ז"ל אבל כשיהיה נראה הטלאי מצד הכתיבה אה"ן דגם הר' יסבור דאסור דאי הכי שהטלאי הוי כלו מאחריו ואינו נראה מצד הכתיבה כלל מה הלשון אומר' דלא יקרא מנומר בעבור זה ובודאי דזה אינה צריכ' לפנים ופשוט הוא כיון דהוי כלו מאחריו איך יעלה על הדעת בדבר שאינו נראה לעין מצד הכתיבה לומר שזה יהיה בסוג מנומר הא ודאי זר לומר שהרב יאמר דבר כזה אלא מוכרחי' אנו לומר לכונת הרב ז"ל לומר דהטלאי מניחי' אותו מבחוץ אבל נראה נ"כ מבפני' דהיינו שנעש' איזה חסרון בס"ת מאיזה סיבה ומניחין שם הטלאי מצד חוץ בדבק טוב לתקן הס"ת ובזה הוא דאמר הרב ז"ל דלא יקרא בעבור זה מנומר כיון דלא הוי הטלאי במקום הכתיבה ומדבריו מוכחין כן כפי' דמיירי בטלאי דהיינו שיש איזה חסרון בס"ת כאשר יראה המעיין בדבריו מריהטא דלישניה ופשוט בנדק דמיירי שנדונו היה באיזה חסרון בספר, זה נלע"ד פשוט בכונת דברי הר' ז"ל לפי"ז יצא משפטינו לאור דלכ"ע הוא דמותר לתקן ס"ת מגויל עם קלף בצד הגליונות.

את זה כהנתי בקס"ת נא'ונה ובק'נר אמיץ אגב טרדאי עד יערה ה' רוח ממרום יאר פניו אתנו סלה ותוציאנו לרויה לעי"ת, ונתבשר בשורות טובות, כ"ד צע'יר המשתלח מעי"הק צפ"ת את"ל הכ"וה פה מארסיליא יע"א ביום א' כסלו מהאי שתא ונזכה ונחיה ונירש טו"בה וברכה לפ"ק, דשף מלוכתי ומקוה רחמי וחסדי האל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות להוציא לאור משפט ומעשהו
הצעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

אחר ימים שכתבתי הדברים הניתנין למעלה מצאתי הון לי בתשו' דרכי נועם בחי"ד סי' א' די"ד ע"ב שכתב בהדיא דמקנחו על הגויל ומקנחו על הקלף דהפיסול הוא משום מנומר יע"ש הרי ראיה נמ"ש בתחילת דברינו דהטעם דפסול חציו על הגויל וחציו על הקלף משום דהוי מנומר תלי"ת שכיונתי לדעת גדול וכמדובר

תו כתב שם בד"ן ע"ג וז"ל ונראה לע"ד לתרץ שיש חילוק בין כשקרע היריעה נכנס לתוך הכתב ובין כשנקרע גיליון היריעה ואינו נכנס בשיטות הכתב שכשאמרו בגמ' שצריך לתפור הקרע בגידין כשהקרע נכנס לתוך שיטות הכתב שאז צריך לתפור הקרע בגידין כדי להכשיר הכתב אבל אם אין הקרע נכנס בכתב אלא בגליון לבד ליכא קפידא ויכול לתפור בכל מה שירצה וכן משמע בגמ' בהקומץ רבה דל"א א"ר ועירי א"ר חננאל אמר רב קרע הבא בב' שיטין כו' אא ודאי משמע שקרע הבא לתוך הכתב הוא יותר חמור מחיבור היריעות כו' אבל בקרע גליון היריעה שאינו נכנס לתוך הכתב ואינו פוסל את ס"ת אף אם לא יתפור ליכא למפסליה אם תפר' בחוטי פשתן או בחוטי משי כו' עכ"ל

וכן העלו שני המאורות הגדולי' הרב בנו בס' ג"ור ז"ל בא"ח סימן ע"ו כלל ב' ומהר"ס ן' חביב שם בסי' י"ו כל אחד כפי חלוקו דיש הפרש בין הס"ת בעצמו לגליוני' כמו שיראה הרואה שם בדבריהם הנעימים

ואחזה אנכי בס' כסא רחמים דכ"ב ע"ג שתמה על ב' מנורות הזהב הללו שכתב וז"ל והרואה יראה הדוחק שיש בפירושם ובדבריהם ורצו לשנות הידוע ופי' כנים וחוץ על הכתב ועל הגליון ולא אאריך לדקדק על כל דבריהם ז"ל רק בקצרה אומר דיש לתמוה על ב' גדולי הדור שנעלם מהם דברייתא שלנו קורא ספר לנביאים וכמבואר לעיל בכרקין"ה דשנינו עושה עמוד בסו' הספר כדי להקיפו כו' הרי דהברייתא קתני ספר על הנביאים וכתובים וא"כ הדבר פשוט דהכא דקאמר ספר שנקרע איירי בנביאים וכתובים ולזה אמר למטלה בפנים כדי לחלק בין ס"ת לנביאים וכתובים וזה דבר פשוט ודברי אמת ניכרין ואין כאן קושיות ופלפולים ודינים וכן פירשו בברייתא שלנו בהלוקה זו הרב רגל ישרה והרב נחלת יעקב כו' עכ"ל

ואנא בריה קלה בתר שאלה אלף מחילות מחלת אריהותן אלין דפירשו סופרים בבא זו ממס' סו' דאיירי בס' נביאים וכתובים ומטעם זה קא מתמיה הרב מופת הדור חיד"א ז"ל לשני גדולי הדור כנו' ולע"ד אנא דאמרי בהורמנותייהו דרבנן קדישי הגם דאפשר דפרושיהם הם לחוקים מ"מ זר הוא לו' ולהחשובי' דלא ידעו ולא הבינו האי חלוקא ממס' סו' ואנכי לא ידעתי היכן מצאו שום רמז בבבא זו דמיירי בספר נביאים וכתובים דאם איתא להא למה כתבוה שלא במקומה דכפי דבריהם בבא זו מקומה

מקומה היה בהלכה ה' ולמה הכניסוה וכתבוה בהלכה י"א אלא ודאי הדעת נוטה לכל החלוקה הזאת עד סוף הפרק היא אמאי דסליק מיניה דמיירי בס"ת ממש וכמו שהבינו הרב מהר"א הלוי ומהר"ש ן'חביב ופשוט ודוק בתר ב' ימים דכתבי' דברים הללו התבוננתי במס' סופרי' כלחזי וחזיתי דהאמת אתו למיירי בס' נביאים · דוקא ולבר כזה הן אמת דהוא תימא רבתי מהשני גדולי הדור איך יצא זה מתחת קן קולמו' וכאמור

איך שיהיה מפורש יוצא מדברי הרבנים דיש הפרש גדול בין הגליונים לספר תורה בעצמו וכמ"ש אבא זעיר'בפנים הנה כי כןבמקומי אני עומד דיצא לנו מדברי הרב ז"ל עוד ראיה מפורשת לנ"ד כיוןדהתיקון הוא בגליון לא נאמר כזה מגומר דיש הפרש בין ס"ת לגליון ומותר לתקנו בקלף ככל אשר דיברנו ופשוט גם אלה דברי

מרדכי

אישאו ס"ט

סימן יג

בעוברי בשליחות מצוה בעיר פ'ירינצי יע"א שני ימים קודם נסיעתי משם לבולונייא נתגלה לי שבדרך זה מניחים בקרון שוורים עם סוסים או עם פרדיסיעןשבדרך זה הוא דרך עליה ואי אפשר בלא"ה ובשומעי את הדבר השתוממתי על הדבר הזה יען כפי פסק מרןהקדוש הוא איסור תורה ונתבלבל דעתי איך אני יכול לימלט מאיסור תורה כזה ולא היה לי שעת הכושר לעמוד בענין על שורשו לידע אם יהיה איזה צד היתר על ענין' זה ונידלדתי נילי נדלדינבע"פ וזאת עשיתי לפי שעה להתנות עם בעל העגלה שלא יניח בעגלה כי אם סוסים או פרדי' דוקא וכמו דקי"ל לענין שבת להפליג ערב שבת בספינה שמתנה עם בעל הספינה שישבות ואם אינו שובת אין בכך כלום וכמ"ש בשבת די"ט ופסקא מרן הקדוש בא"ח ריש סי' רמ"ח יע"ש עשה ביום א' ויהי ביום הב' בעליה ראשונה הניח סוס א' לסיוע הפרדים וכשראיתי אותו חרה לי עד מאד ברם קיים אמר פיהם לבר שוא ולא יכולתי לדבר עם בעל העגל' קשות יען בתוך העגלה היו ג' גוים ואני לבדי ולא הייתי יכול לצאת ידי חובה עמהם וגם לא היה מקום לילך על רגלי ונשארתי כמת מלב על אפי ואל חמתי אחר עבור שעה הוציא הסוס כשבאנו בעליה שניה שהיה יותר ק' מהראשונה הניח שוורים בצד הפרדים אזי הגדיל הצער יען בתחילה היה ב' מינים טמאים והיה רשום בזכרוני שהרמב"ם ודעימיה ס"ל דהוי איסורו מדרבנן וחשבתי בדעתי שלא יבצר שיהיה איזה צד להתיר לא כןעכשיו שהניח טהורה עם טמאה דהוי לכ"ע אסור מן התורה גדל הכאב בתכלית ולא יכולתי לעשות שום דבר ·

אמרתי אני אל לבי בעזר משדי כשהלך במקום שספרים מצוים אשנה פרק זה ולעמוד על הדין ועל האמת אם יהיה איזה צד היתר לדבר הזה דהיינו כשהולך ישראל עם גוים בעגלה או אפי' שיהיה יהידי וגם אם יש הפרש כשמניחים סוסים עם שוורים לכשמניחים סוסים עם פרדים והיה כבואי בעיר פ'יראר'ה יע"א כשבאו אצלי הב' חכמים ה' עליהם יחיו שאלתי להם אם היה להם איזה דבר בזכרונם על הדבר הזה ולא אמרו כי אם פסק מרן שהוא אסור השבתי להם זו אינה צריכה למימר דכבר ידוע פסק מרן ז"ל ברם אמרו בפ'ירינצי יע"א שהרב חוות יאיר עמד על ענין זה והייתי רוצה לראותו וכןהיה ששלחו לי ס' ח"י ואיזה ספרים וראיתי דבריו הנעמים שנטה דעתו לאסור כמו שאכתוב בס"ד ולא יכולתי לעמוד שם על ענין בקן קולמוסא עד שבאתי בעיר טריאיסטי יע"א ויכולתי על צד הדחק לעמו'על הענין דשמעתתא בעיא צלותא מעתה צריכין לדעת להיכן הדין נוטה וה' ינחני בדרך אמת

תשובה הגם כי דעתי ולבי בל עמי גולה ומטולטל אילן סרק שנעתק ממקומו ולא אוכל לכוין אמרה כפעם בפעם כמו למסיק תעלה ברם עם היות מילתא דאיסורא אמרתי אחכמה גם בלא דעת אלקטה נא ב'ג' גרגרים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא וה' אלהים יעזר לי

ואען ואומר לעיקר' דהאי מילתא תליא אי רכוב לחודיה קני או לא וכדאי' במס' ב"מ ד"ח ע"א וז"ל היו ב' רוכבים אמר רב יוסף אמר לי רבי יאודה שמעית מניה דמר שמואל תרתי רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא אי מנייהו היכי דמי אילימא רכוב לחודיה ומנהיג להודיה מנהיג לחודיה מי איכא מאן דאמר לא קני אלא אי איכא למימר דלא קני רכוב הוא דאיכא למימר אלא רכוב במקום מנהיג איבעיא ליה מאי רכוב עדיף דהא תפיס בה או דילמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה אמר רבי יוסף אמר לי רב יאודה נחזי אנן דתנן המנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג את הארבעי' רבי מאיר פוטר את היושב בקרון ומדאפיך שמואל ותני וחכמים פוטרין את היושב בקרוןשמע מינה רכוב לחודיה לא קני כו' ע"כ

והנה בהאי שמעתא הפליגו הראשונים וכמ"ש הטור בי"ד סי'רצ"ז וז"ל

ב' מינין הקשורין בקרון ומוליכין אותו היושב עליו פסק ר"י שאינו לוקה ורי"ף כתב שהוא לוקה וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכתב מרן הקדוש ב"י וז"ל ב'מינין הקשורין בקרון כו' פסק ר"י שאינו לוקה כו'בפ"ח דכלאים תנן המנהיג סופג את המ'היושב בקרון סופג את המ' ר"מ פוטר את היושב בקרון ואמרי'במציעא ד"ח דשמואל מפיך למתני' ותני וחכמים פוטרין משום דס"ל דרכוב לא קני וכ"ש יושב ולהכי מפיך דתיקום מילתיה כחכמים וכתב הרא"ש בה' כלאים ר"י פסק כשמואל כו'ומתני' להיו שנים רוכבין ע"ג בהמה מוקי לה שמואל במנהיג ברגליו והרי"ף לא הביא ד'שמואל כלל אך הביא המשנה כצורתה משמע דליתא להך דשמואל משום דפריך ליה טובא ואע"ג דשנינו נראה לו להרי"ף דשינויי דחיקי נינהו ורכוב קני ולא מפיך למתני'והיושב בקרון לוקה משום דאולא מחמתיה כו' ומ"ש רבינו וכן היא מסקנת א"א ז"ל אעפ"י שהרא"ש כתב ב'הסברו'ולא הכריע ביניהם מש' לרבינו שהוא סובר כלעת הרי"ף מאחר שהביא דבריו באחרונה אבל אין זה הכרח ואדרב'בפ"ק דמציע'פסק כשמוא' דרכוב לא קני וא"כ כ"ש לגבי כלאים דלא ילקה והרמב"ס פסק כלעת הרי"ף ז"ל שהיושב בעגלה לוקה כו'עכ"ל

המתבאר מלבריו הוא אי לאו דקשיא ליה מה שפסק הרא"ש ז"ל במציעא דרכוב לא קני מה שאמר בלע'הרא"ש דס"ל כלעת הרי"ף הטעם הוי מדהביא דברי הרי"ף באחרונה ואחרי נשיקת עפרות והב לו ממרן הקדוש ב"י ז"ל דבריו לא זכיתי להבינס דאיך כתב בלעת הרא"ש דס"ל כלעת הרי"ף מדהביא דבריו באחרונה ולענ"דן היינו דוקא כשאין לנו גילוי בדבריו ברס בדאית לן איזה גילוי בודאי דלא נאמר האי כללא והכא כתב הרא"ש וז"ל ואע"ג דשנינו נרא'לו להרי"ף דשינויי דחיקי נינהו והרי מה הלשון אומרת נראה לו להרי"ף ונר' כלבהים מיותרים שהרי בעד הרי"ף הוא מדבר אלא ודאי נראה בהדיא מדבריו אלה דלהרי"ף נראה לו כן אבל לדידיה אפשר דלא ס"ל הכי וא"כ מכאן ליכא הוכחה דהרא"ש ס"ל כלעת הרי"ף וראיה לדברי מאי דאמר בע"ז דס"ז ע"ב וז"ל א"ל אבא בשלמא מכולהו לאי אלא דר"ל אמרו קאמר וליה לא ס"ל ע"כ הרי ראיה לדברינו כיון שאמר נראה לו להרי"ף וליה לא ס"ל ודוק

אכן מה נעשה דדברי הטור עומדים לנגדנו שאומר בפירוש שפסק כהרי"ף והוי תרתי דסתרן אהדדי אלא דלזה יכולין אנו לתרץ ולומר כמ"ש הרב"ח שם בי"ד ס"ה דהרא"ש מגל חומרא הוא דקאמר לאסור והיינו איסור מלקות ולעולם מצינן למימר דלאו מן הדין קאמר ע"ש בב"ח וא"כ אפשר דהטור ז"ל שהיה בקי במילי דאביו הרא"ש מנא לבון אחר דמורה שהוא מחמיר לענין כלאים ומ"ש וכן היא מסקנת א"א ז"ל אינו אלא לענין חומרת איסור דוקא וא"כ לפי האמור גם על הב"ח יש קצת תימא אחרי המחילה דנרא' מדבריו שהודה לדברי מרן ז"ל מדהביא דבריו באחרונה מינה מוכח דס"ל כהרי"ף ז"ל שהרי לא בא לתרץ אלא מה שדבריו פלגן בהדייהו לא כן אנכי עמדי וכאמור

ואיברא דצריכין אנו לדעת אי סברת ר"י יחידאה הוי או איכא מאן דס"ל כוותיה והנה לפי קצורי חזי שוות בר"ב במקובנת מציע'בדף מהס"ם א'ע"ב שהביא משם הרמב"ן שנר' מדבריו דס"ל דרכוב לאקני כס' ר"י שכתב וז"ל תו תמיה לן הא דקא פשיט רוכב מיושב בקרון ומאי קא מדמי להו אהדדי מי דמי כלאים לקנייה התם דלאו מכחו אזיל פטו' הכא קני משו'דתפיס כו'ופשיט רב יהודה דכיון דגבי כלאים פטור ש"מ דלא אזלא מחמתו כלל ואעפ"י שדרכו של בהמה כשאדם רוכב עליה היא מהלכת לא חשיב הילוכה מחמתו שאינה מהלכת אלא לדעתה ופעמים שהיא עומדת לגמרי והוא רוכב עליה וכיון דלא אזלא מחמתיה אמאי תיקני לה כו'עכ"ל

המתבאר מדברי הרמב"ן דס"ל כסבר' ר"י דהיושב על הקרון פטור מאחר דהרכוב לא קני וכאשר ירא' המעיין וכן נמי נראה לע"ד דס"ל לתלמידי ה"ר פרץ ומביאו שם הר"ב במקובצת וז"ל ומדהפיך שמוא' ותני כו'וא"ת לפירוש ה"ר יוסף איש ירושלים מאי מוכח דהוי רכוב לומיא דיושב דיין הוא שלא יקנה שאינו מנהיג ברגליו אבל רכוב דמנהיג ברגליו לעולם קני וי"ל דמ"מ פשיט בטוב דודאי הוא דמנהיג עדיף דקא אזלא מהמתיה ומתני'דקאמר דרכוב קני ההיא היינו במנהיג ברגליו אבל רכוב שאינו מנהיג ברגליו לא קני כלל ואתי שפיר דיושב לא קני כלל כו'יע"ש ע"כ

הרי הוא כמבואר דס"ל לתלמידי הר'פרץ ז"ל דהיושב על הקרון פטור כיון דלא קני כלל וכאמור וכן נמי נראה דס"ל לריצב"ש ז"ל ומביאו שם במקובצת וז"ל והקשו המפרשים כיון דאמרינן דשמואל לא אמרה כו' וליכא למיטעי ולמימר דרכוב לאודיה קני דמלאפיך שמואל ותני וחכמים פוטרין כו'שמעינן דרכוב לאודיה לא קני ככ"ל פירוש השמוע' וז ע"כ יע"ש

הרי מצינו דסברת ר"י אינה יחידאה והא איכא רבים דקיימי כסברתיה וא"כ נקוט מיהא לנ"ל דאית מערכה לקראת מערכה לדעת הרי'ף והרמב"ס ולדעת הטור בלעת הרא"ש היושב בקרון דאית ביה כלאים עובר איסורא דאורייתא וכמ"ש מרן בש"ע ולדעת ר"י ודעימיה פטור וא"כ המורס מוזה הוא

הוא דאם אירע לאדם שמשכו הקרון בכלאי׳ היושב בה יש לו על מה לסמוך לדעת ר"י ודעימיה דפטרי

ואם לחסך אדם לומר דבל זה איננו שוה לדידן דקבלנו הוראות מרן הקדוש באיסור והיתר ומרן ז"ל פסק שם בסימן רנ"ז סקי"ב כלעת הרמב"ם וז"ל עגלה שהיו מושכין אותה כלאים אסור לישב בה אעפ"י שלא הנהיג מפני שישיבתו גורמת לה שימשכו העגלה וכן אסור להיות א׳ יושב בעגלה וא׳ מנהיג ע"כ הרי לדידן לכאורה איסורא קא עביד היושב על העגלה דמושך אותה כלאים

האמנם בתר השקפה אשכחנא לה פטרי אף לדעת מרן הקדוש ב"י ז"ל שפסק בש"ע לאסור ויכולין אנו לומר דלית ליה שום איסור היושב על הקרון שמושכין אותה כלאים היכא דאית בהדיה גוים דזה הוי דאזיל הקרון בלאו דידיה מטעם ש"ם והוא אליבא דמרן ב"י ז"ל דאפקיה בלשון הרמב"ם ז"ל דאמר לוקה והוא פסק בשולחנו הטהור בלשון אסור ואימא הכי ש׳ אי אמרה הרמב"ם ודעמי׳ לדעת מרן ב"י ז"ל דאמר אסור היינו היכא דאזלא העגלה בשבילו דוקא וכמודה דנקטי בלשנייהו היושב בעגלה וכן מוכח שם בסוג׳ מציעא כאשר יראה הרואה שם ברכוב יע"ש אבל היכא דלא אזלא העגלה בשבילו דהיינו באיכא גוים וישראל ג"כ עמהם או היכא דהעגלה בלא"ה הולכ׳ דקנית וזה נתן לבעל העגלה מעט מזער ונכנס בה דבוד׳ זה הוי דאינה הולכת בשבי׳ אזי נאמ׳ דס"ל דזה היושב בקרון דמושכין אותה כלאים לית ביה שום איסור בדבר וא"ל דאקדאזיל העגלה בלאו דידיה דס"ל דאיסורא קא עביד דילמ׳ הלכה כר"י ודעימיה לפטרי היושב על העגלה שמושכין אותה כלאים מאחר דרכוב לא קני כלל וכאמור וא"כ בנדון דידן גם כן לית ביה שום איסור

ברם עדיין צריך להבין דיאמר האומר כיון דלישנ׳ דמתני׳ נקט ר"מ פוטר ולשמואל דמפיך וחכמי׳ פוטרין והרי בלישנא דפטור הפליגו בה רבנן מערכה לקרא׳ מערכה כת א׳ אמרו דלוקא בפטורי שבת אמרינן פטור אבל אסור לא בשאר דוכתיה אלא במקום שאומר פטור ר"ל פטור ומותר קאמר וכת אחרת אמרו דלאו דוקא בפטורי שבת אלא בכל מקום שאומר פטור ר"ל פטור אבל אסור וכמו שאספוקנן הרב יד מלאכי כאו׳ פ׳ סי׳ תקכ"ו והרואה יראה דרובא ס"ל דבכל דוכתיה אמרינן פטור אבל אסור ומרן הקדוש ב"י ז"ל מכת הסוברים דלא אמרי׳ פטור ומותר אלא פטור אבל אסור וכמ"ש גם כן בה"מ סי׳ של"ז ס"א וז"ל ואסור לחסמו שלא יאכל ע"כ וציין הבא"הג שהוא מהטור ומהברייתא דקתני ואם חסמתו פטור דמש׳ אבל איסורא איכא יע"ש ואם כן לדעת מרן אפי׳ בדעת ר"י ודעימיה דפסקו כשמואל דאפיך ותני וחכמים פוטרין עדיין לא יצאנו י"ח דהן אמת דיכולין אנו לומר דילמא הלכ׳ כר"י ודעימיה אבל מ"מ הוי פטור אבל אסו׳ והיושב על הקרון דאית ביה כלאים איסו׳ מיהא הוא דעבד

ואיברא דגם לזה יכולין אנו לתרץ ולומר דמרן הקדוש ז"ל יסבור כסברת ס׳ יראים שכתב בד"מ ע"ב וז"ל הא דאמרינן פטור אבל אסור דוקא פטור ופטורין אך לא כדתני רבי פ׳ פוטר או פוטרין ומביאו שם הרב י"מ יע"ש ובנ"ד נמי קאמר ואפיך שמואל וחכמי׳ פוטרין וא"כ בזה לא נאמר פטור אבל אסור לא אמרי׳ פטור ומותרוקנת ראיה לדברי׳ דמרן הקדוש יסבור כס׳ יראים היכא דאמר בלשון פוטר שהוא מותר בהחלט והוא מתאי לפסק שם בסי׳ רנ"ז סי"ב כדעת הרמב"ם וכתב בלשונו הטהור וז"ל עגלה שהיו מושכין אותה כלאים אסור לישב בה כו׳ ונקט בל׳ אסור והוא בלע׳ הרמב"ם ש"מ לדע׳ ר"י ודעימיה ס"ל למרן הקדוש דהוא פטור ומותר דאלת"ה למה ליה למרן לפסוק כהרמב"ם ז"ל דוק׳ והרי אפי׳ ר"י ודעימי׳ ס"ל הכי לא ולאי דיכולין אנו לו׳ דס"ל למרן ב"י היכא דתני פוטר או פוטרין לא נאמר פטור אבל אסור ובענין כלאים גם כן קתני פוטר ופוטרין וא"כ לא נאמר הכלל האמור והוי פטור ומותר לא דמרן ז"ל פס׳ כדעת הרמב"ם לפסק דלא כשמואל דאפיך ומאי דאפקיה מרן ז"ל בלשון איסור ולא קאמר מלקות כמ"ש הרמב"ם אפשר לומר כמ"ש הרב ב"ח בדע׳ הרא"ש דהיינו האיסור הוא איסור מלקות ויתכן לומר מילתא בטעמא לדעת מרן הקדוש למה שינה לשונו מלשון הרמב"ם ז"ל והוא מאחר דמה שעוש׳ היושב בקרון דאית ביה כלאים אינו אלא גרמא בעלמא וכמו שכתב שישיבתו גורמת להם כו׳ והנה כי כן די לנו ליתן לו איסור מלקות לבד וכ"ן חזי הוית במקובצת שם בסוגיא שהבי׳ משם הר"ן דאמר שהיושב בקרון גרמא בעלמ׳ הויא ולא הוי כמנהיג יע"ש ואפשר דמש"ה אפקיה מרן ב"י ז"ל בלשון איסור זה נראה לע"ד דרך ישר בדעת מרן ב"י ז"ל ודוק

ובזה סרה מהר מה שתמה הרב חוות יאיר בסימן ק"ן על מרן ב"י וז"ל שם ויש לתמוה על לשון הב"י בש"ע דכתב לשון אסור דודאי זה לכ"ע הוא רק בחיוב חטאת נחלקו גדולי הפוסקים ומסקנת הב"י כמחמירין והו"ל לכתוב דיושב בקרון לוקה כמ"ש גם בראש הסי׳ עכ"ד וכפי הדברים הנאמרים אחרי המחי׳ ליכא לאקשויי מידי למרן ב"י כאשר יר׳ הרואה וכאמור

עוד יש לי קצת תימא מהרב ז"ל אחרי המחילה כדחזי במה שכת׳ ולמה לא קאמר לוקה כמ"ש בראש הסי׳ את"ל והרי סמוך ונראה שם בסימן י"ג כתב בש"ע וז"ל אפי׳ מאה שהנהיגו כאחד לוקי׳ הרי דקאמר בלשונו לוקי׳

ומה

ומה לו להביא מראש הסי׳ והיותר תימ׳ מהרב חוות יאיר הוא מה שכ׳ וז״ל ויש לתמוה על לשון ב״י בש״ע דכתב אסור דודאי זה לכ״ע הוא כו׳ ע״כ . ולפי קוצרי לא ידענא היכן מצא דהוי לכ״ע והעלים עין לפי דעת הסוברים היכא דקאמר פטור הוי פטור ומותר א״כ הכא נמי בענין כלאים קתני פטור ובודאי דהוי פטור ומותר והנה כי כן לא הוי לכ״ע וכ״ש לפי מה שכתבנו לעיל היכא דאמר בלשון פוטר דלא נאמר זה וכאמור

תו קשיא לי בדברי הר׳ במ״ש וז״ל לפע״ד דאפי׳ למה דקי״ל דיושב בקרון דלוקה והיינו ודאי בדאזלא בשבילו והכי אזלא שיטת דב״מ פ״ק דומיא דרכוב ומנהיג שם מ״מ אסור אפי׳ לא אזלא בשבילו כו׳ ונשארתי יושב על אפי ועל חמתי כי היה כמעט סכנת נפש ולולי זה היה נ״ל איסור עכ״פ מפני מראית העין אף שהוא בשדה איכא למיחש לארחא ופרח׳ הפוגעי׳ בו בדרך כו׳ ובסו׳ דבריו כתב וז״ל ונחזו׳ לדברינו דנראה לי דאסור לישב בקרון שכלאי בהמה מושכים אע״ג דבלאו דיליה אזיל מפני מראית העין דה״ל חשש איסור דאורייתא עכ״ל .

ואחרי בקשת אלף מחילות דבריו שגבו ממני ולא זכיתי להבינם והרי כיון דבתחילת דבריו כתב שהוא אסו׳ לישב בקרון שמושכין אותו כלאי׳ אף דאזיל בלאו דידי׳ אין אנחנו צריכין עוד מפני מראית העין שהרי הוא אסור מחמת עצמו ולמה הפך הקערה על פיה וחזר ואמר שהאיסור הוא מפני מראית העין ולפי ענ״ד דבריו צ״ת

והיותר קשה בדבריו הוא מה שכתב דאף בשדה איכא מפני מראית העין לעוברים ושבים ואחרי המחילה זה הוא הפך ירושלמי בפ״ג דשביעית משנה א׳ ומביאו ר״ש והרב תוי״ט בשם וז״ל ירושלמי מעתה אפי׳ מי שפסקו עובדי עבודה אסור מפני מ״ע שלא יהו אומרים לתוך שדה בית השלחין שלו הוא מוציא כו׳ אמר רבי יוסי הלא אמרת לא חשו לעוברין ושבין מפני מראית העין עכ״ל . הרי בהדיא מדברי הירוש׳ דליכ׳ חשש איסו׳ בדרך משום מ״ע ואיך כתב הרב ז״ל דאיכא למיחש ולדבריו צע״ר . אחר זמן ראיתי בס׳ התשב״ץ ח״ב סימן קס״ז שהביא ראיה לדבריו מדברי הירוש׳ הלזה יע״ש

והנה הרב יד מלאכי הביא שם מ״ש הרב דמשק אליעזר שכתב וז״ל דאולי ס״ל להטור דדוקא באיסור שבת דייקינן כל היכא דתני פטור ר״ל פטור אבל אסור אבל בשאר איסורין אפי׳ היכא דתני פטור ר״ל מותר לכתחילה ע״כ

ואחרי בקשת המחילה כלחזי תמיה לי טובא מהרב דמש״א ז״ל איך כתב בדעת הטור דבשאר דוכתיה ס״ל פטור ומותר והרי הטור כתב בהדיא להפך בח״מ סי׳ של״ו לענין חסימה שכתב וז״ל ומיהו אם חסמו שלא לאכול פטור כו׳ ודוקא לענין מלקות קאמר שהוא פטור אבל איסורא איכא אם חסמו בע״כ והוא מהברייתא דקתני אף פועל אם חסמת פטור . הרי מפורש יוצא מדברי הטור דבכל דוכתא אמרינן פטור אבל אסור ואיך לא שלטא ביה עינא לשפיר חזי דברי הטור הללו ומהרב יד מלאכי ז״ל נ״ך תמיה לי טובא אמאי לא הרגיש מזה מאחר דסמוך ונראה הביא התשובה מהרב חוות יאיר שבסימן קנ״ג ומביא שם זאת הסוגיא מחסימה ולא זכר מר מה שפסק הטור

והיותר תימא מהרב י״מ הוא זה לסמו׳ ונראה הביא להרב ב״ח בכלל את הסוברים דבכל דוכתא אמרינן פטור אבל אסור והוא ממ״ש בח״מ סימן של״ו ולא שת ל לבו בעל סברת הטור מ״ש שם וזה תימא רבתי לפי רוב בקיאותו ודוק

ואם לחשך אדם לומר שהרב יד מלאכי ז״ל אחר שסיים שם לשון הרב״ח כתב וע״ש בבאר הגולה ושם בבאר הגולה רמז להטור ס״ב וא״כ אפשר לומ׳ שזה רצה לרמוז לנו הרב י״מ הא ודאי אין זה אלא דברי נביאות ואם זאת היתה כונתו לא היה כותב איזה דבר בדרך קצרה לרמוז לנו מזה שהיה רוצה להקשות להרב דמש״א הא ודאי לא מכרעא וכאמו׳

וראיתי אחרי רואי שם בתשו׳ הר׳ חוות יאיר סס״י קנ״ג שכתב וז״ל וקשה מ״ש בגמ׳ דבבא מציעא דפ״ח ע״ב אף פועל אם חסמת פטור פרש״י מלאו דלא תחסום ולא תילף מינה לחיובא מק״ו ולכאורה מ״ש פטור ר״ל ממלקות והלא בלא״ה נמי איענושין מן הדין וי״ל דמ״ש פטור ר״ל מותר ע״ש עכ״ל

ואחרי שאלת המחילה קשה לי על דבריו איך כתב דמ״ש פטור ר״ל פטור ומותר וכאילו הוא מוסכם בלתי שום מחלוקת ואיך לא שת אל לבו ועלה על זכרונו מ״ש הראב״ד והרמב״ם ז״ל דבכל מקום אמרינן פטור אבל אסור ועל הכל מ״ש הרמב״ם ז״ל בפי״ג מה׳ שכירות ה׳ בההיא דחסימה עצמה שכתב דאם חסמו פטור ובודאי דפטור אבל אסור קאמר כדרכו בכל מקום וכן נמי כתבו בהדיא הטור ומרן שם בסימן של״ו בענין חסימה דהוי פטור אבל אסור וכאמור . וזה דבר תימא לפי גודל רבנותו ובקיאותו כאשר יראה הרואה מספריו הנעימים אם לא שנאמר כלי להלין בעד הרב דהעד העיד בסוף דבריו שם שכתב וז״ל כל זה כתבתי בטרדה רבה עם נחיצה רבה יע״ש וא״כ כפי זה ליכא לאתמוהי עלי׳ טובא ודוק

זאת ועוד אחרת קשה לי בדברי הרב חוות יאיר דאפילו אם נאמר דלא שאני לן בין אמר פטור או פוטר והרי כיון דהוה

להוא מלת הסוברים כשאומר פטור ר"ל פטור ומותר אמאי לא התיר שם בסי' ק"ן בעגלה שמושכין אותה כלאים כמו שכתבנו מטעם ס"ס ס' אי אמרו הרמב"ם ז"ל ודעימיה הוא היכא דאולא העגלה בשבילו אבל היכא דלא אזלא בשבילו לא אמרו ואת"ל דבין אזלא בשבילו בין לא אזלא אמרוה שמא הלכה ככת הסוברי' דכשאומר פטור ר"ל פטור ומותר וכנ"ד לר"י ודעימיה דפסקו כשמואל דאפיך וחכמים פוטרין וא"כ הו"ל להרב ז"ל להתיר ולא לאסור וכאמור

וחזי הוית בשיטת מציעא אשר בסוף ס' חק נתן ד' רמ"א ע"א שכתב משם מר אבין ז"ל וז"ל והנה ראיתי נוהגין היתר לרכוב בעגלה שמושכין אותה סוסים ופרדים ולא חזית להל מרבנן דמחי בהו ואפשר דסמכו אהרא"ש ז"ל דפסק דרכוב לא קני וכדאפיך שמואל למתני' וחכמים פטרי ליושב בקרון ואע"ג דלא אמר אלא וחכמים פוטרין משמע אבל איסורא איכא י"ל דאה"נ דמתירין אלא דנקט פוטרין משום דקתני ר"מ אומר חייב אגב חייב נקט פוטרין ע"כ

ולדידי הפעוט אחרי המחילה רבה השתוממתי על המראה ונוראו' בפלאתי הפלא ופלא איך נעלם ממנו מ"ש הטור בסי' רנ"ז דהרא"ש ס"ל כסברת הרי"ף ז"ל דעגלה שמושכין אותה כלאים היושב בה לוקה ולחק את עצמו הר"ב ב"ח ז"ל לתרץ הא דפסק הרא"ש ז"ל במציעא כשמואל דרכוב לא קני דהוי תרתי דסתרן ההדדי עד שהוכרח לומר שהרא"ש ז"ל בענין כלאים מצד הומרא הוא דאמר אסור והאיסור הוא שעובר איסור מלקות יע"ש וכמו שכתבנו לעיל נמצא לדעת הרא"ש איסורא איכא ואיך עלה על דעתו דעת עליון להביא סמיכה דרבנן לנדון דידיה מסברת הרא"ש שהוא להפך ומה גם דהרא"ש מהסוברי' דבין טהורה עם טמאה בין טמאה עם טמאה אסור מן התורה וכמו שמביאו הרב בעצמו בסוף דבריו יע"ש הא ודאי זה לא ניתן ליאמר וכ"ש ליכתב

תו קשה לי על דבריו במה שכתב וחכמים פוטרין משמע אבל איסורא איכא וי"ל כו' אגב חייב נקט פוטרין עכ"ד. מלדבריו אלו נראה בהדיא דלא שאני ליה והנה כי כן תמיה לי טובא איך לא שלטא ביה עינא דספיר חזי מאי דנחלקו בעלי הוראה בענין היכא דאומר פטור אי הוי פטור ומותר או הוי פטור אבל אסור ורובא מהם ס"ל דפטור אבל אסור כאשר יראה הרואה ואף ג"ז דהגהות מרדכי ספ"ק דעירובין כתב דגבי כלאים נמי שייך למימר פטור אבל אסור וא"כ איך לא שת לבו לכל זה וכתב בפשיטות כאילו הוא מוסכם בלתי שום מחלוקת ודבריו לא זכיתי להבינם ודוק

עוד כתב שם הרב חק נתן ז"ל וז"ל אבל מ"מ כיון דמרן ז"ל בשולחנו הטהור פסק כהרמב"ם ז"ל דחייב א"כ שבקי להו לנהוג כדעת הרא"ש להתיר כו' ע"כ

ולדעתי המעט הוא דברים אלו מרפסן אגרי היכן ראה למרן דפסק דהיושב על הקרון חייב והרי מרן פסק בש"ע דאסור לישב בעגלה שמושכין אותה כלאים ולא הזכיר שם חיוב וכמו שכתבנו לעיל לתרץ מה שהקשה הרב חוות יאיר הא ודאי אחרי המחי' אין זה אלא כי אם פליטת הקולמוס וכאמור

עוד כתב הרב שם וז"ל ואפשר דגם לדע' הרמב"ם ז"ל יש להתיר דלדעתו אין איסור בשני מינים טמאים אלא מד"ס וכמ"ש בה' כלאים פ"ט ה"ח כו' והנה מספקא לן אי חוששין לזרע האב או אין חוששין לכך אסור להרכיבו על מין אמו שמא חוששין לזרע האב וג"כ אסור להרכיבו על פרדה שאמו חמורה אם הוא אמו סוסיא שמא אין חוששין לזרע האב כו' ושמעתי אומרים דההרכבה רובה ככולה אין מרכיבין אלא חמור על סוסיא וא"כ כיון דהשני מינים הן טמאים ואין אסורין אלא מד"ס לדעת הרמב"ם הו"ל ספקא דרבנן ולקולא דילמא אין חוששין לזרע האב נמצא בין לדעת הרמב"ם בין לדעת הרא"ש ז"ל יש להתיר דלדעת הרמב"ם ז"ל אע"ג דסבר ליושב בקרון לוקה מ"מ סבר דאין איסור מן התורה לא טהור וטמא אבל שני טמאים אינו אסור אלא מד"ס א"כ גבי פרד עם סוס דאיכא ס' דילמא אין חוששין לזרע האב וס' דרבנן לקולא כו' ולדעת הרא"ש דאף דסבר דגם טמא וטמא אסו' מן התורה מ"מ מתיר ליושב בקרון משום דסבר רכוב לא קני זה מה שנ"ל ליישב המנהג עכ"ל

ואחרי בקשת המחי' מעצמותיו הקדושים מה מאד תמהני עליו איך תלה זייני בדברים שבכל דהו הרוח מפורתן שהרי כבר כתבנו דסמי מכאן סברת הרא"ש דלא ס"ל בענין כלאים כמ"ש הרב ז"ל אלא כמ"ש הב"ח בדעת הרא"ש וא"כ לפי סברתו נשאר לנו להתירו ע"פ סברת הרמב"ם דס"ל דבשני מינים טמאים אינו אלא מדברי סופרי' ונסתייע בספק אי חוששין לזרע האב ומצא כדי גאולתו למצוא התר למנהג ע"פ הדברים האלה

ואבא לאמרי דאי מיהא לא איריא ואין ראיותיו מכריעות להתיר שהרי הוא בעצמו מקלמת לנא סמוך ונראה לחק את עצמו כשרצה להסמיך על דברי הרא"ש כתב וז"ל אבל מ"מ כיון למרן פסק בשלחנו הטהור כהרמב"ם לחייב א"כ איך שבקי להו לנהוג כדעת הרא"ש להתיר עכ"ד נמצא לדחיקא ליה להרב ז"ל איך אפשר לסמוך על סברת הרא"ש מאחר למרן הק' ז"ל פסק להפך והשתא דאתית להכי כיון דלית לן

לן כי אם סברת הרמב"ם ז"ל בשני מינים טמאים שהוא מל"ס וע"ז בנה יסודו הרב ח"ן ז"ל וזה בעצמו אית לן לאחוקי נפשין ולו' איך אפשר לנו לסמוך על סב' הרמב"ם דבשני מינים טמאי' הוא מל"ס והרי פסק מרן הקדוש בהפך דבין טהורה עם טמאה בין טמאה עם טמאה אסור מן התורה וכמ"ש שם בסי' רצ"ז ס"ק יו"ד יע"ש וא"כ אודא ליה אף ג"ז מהרמב"ם ז"ל ונפל היסוד נפל הבנין והיכן הוא הסמיכה למנהג ע"פ הדברים הנאמרי' לדידיה לית ליה היתרא

דאמנם לדידי הפשוט כפי דברי הרב ז"ל שכתב שמשמע לרוב ההרכבה הוי המור על סוסיא היתר בנ"ד שמניחים סוסים עם פרדים בקרון הוי פשוט מטעם ס"ס ס' אי חוששין לזרע האב או לא וא"ל דחוששי' לזרע האב שמא הלכה כלהקת הפוס' דס"ל דהיושב על הקרון דמושכין אותו כלאים פטור ומותר וכמ"ש לעיל והתר זה הוי אפי' לפי סברת האומרים דאף בשני מיני' טמאים הוי אסו' מן התו' מעתה יכולין אנו לומר דאפשר דזה יהיה טעמם מהחכמים שלא היו מוחין כשהיו הואין רוכבין בקרון שהיה סוסים עם פרדי' דטעמא הזו ושתקו ומנהגם של ישר' תו' היא וזה נראה לפי קוצרי להליץ בעד עדת ישראל דשארית ישראל לא יעשו עולה ח"ו ומותר מן הדין וכאמור

ובר מן דין ומן דין נראה לפע"ד לו' דאף להכת הסוברים דפטור אבל אסור היכא דהניחו סוסים עם פרדים בקרון שהוא מותר ואמינא לה ממ"ש הר'ב"ור בא"ח כלל ב' סי' י"ן שכתב וז"ל דברייתא דקתני פטור דמש' דאיסורא איכא היינו דוקא איסורא דרבנן בעלמא וכולהו פטור דשבת הוי מותר מן התו' אלא שהז"ל החמירו לאוסרו ע"כ יע"ש

וכן הזיתי בגוזי בלוגו יע"א בס' זרע אמת ח"ג הנ"מ ממש בחיו"ד סי' קי"א דקל"ט ע"ג שהביא משם הרב חסדי דוד ח"ב על התוס' דהרושם על עבדו שלא יברח פטור וז"ל ומרן פסקו בסי' ק"פ והגיה מור"ס דנ"ל דמ"מ אסור לכתחילה ונר' טעמו דלא דמי למכה דמכתו מוכיח עליו טפי ולכך סרו בגמ' לכתחילה אבל בהא ליכא הוכחה וה"ט דלא תנא אלא פטור כלו' אינו אסור אלא מדרבנן עכ"ל

וכפי קצורי מצאתי לו סמוכות ממ"ש התוס' בכמה דוכתי' על הא דאמרי' כל איסורין שבתו' אם אכלן שלא כדרך הנאתן אין לוקין עליהם מלקו' הוא דליכא הא איסו' איכא והוי איסורו מדרבנן וכמ"ש בארוכה הרב מ"ל בה' יסודי התורה פ"ה ה"ה וז"ל בקיצור ולפי זה מ"ש התוס' בפ"ק דע"ז די"ב ד"ה אלא דהא דאמרינן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן מ"מ איסורא מיהא איכא והזרו ושנו בלשון הזה וכתבו ואפי' את"ל דמלקו' ליכא איסור' מיהא איכא אין הכונה איסו' תו' אלא איסורא דרבנן וכ"כ התוס' בשבועות דכ"ג ד"ה דמוקי כו' ואולי דהתוס' אזלי לשיטתם דס"ל בקצת מקומו' דכל האיסורין שלא כדרך הנאתן שרו לגמרי כמו שכתבנו לעיל ולפי שיטה זו כתבו כאן דשתיה גסה מותרת משו' דהוי שלא כדרך הנאתן אך כפי מה שכתבנו והוכרחנו דשלא כדרך הנאתן איסורא דרבנן מיהא איכא פשיטא דאכיל' גסה נמי איסורא מדרבנן וזה פשוט בעיני עכ"ל

הרי מצינו היכא דאמרי' דמלקו' ליכא אבל איסו' מיהא איכ' האיסו' הוא מדרבנן ה"ה והוא הטעם במקום דאמרו פטור ממלקות אבל איסורא איכא האיסור הוא ג"כ מדרבנן וא"כ כפי ההנחה שהניח הרב ח"ן ז"ל אי חוששין לזרע האב להוי ס' והוי ספק דרבנן ולקולא כמו כן נאמר ג"כ כיון דאפי' לדעת הסוברי' פטור אבל אסור והאיסור הוא מדרבנן הוי ס' דרבנן ולקולא מעתה היכא דמניחין בעגלה סוסים עם פרדים לית ביה שום איסור וכאמור

ואחרי הודיע שהי' אותנו את כל זאת לא ידעתי מ"ש הר' חוות יאיר שם בסוף דבריו וז"ל ונחזור לדברינו דנ"ל דאסור לישב בקרון שכלאי בהמה מושכים אע"ג דבלאו לדידיה אזיל מפני מ"ע דה"ל חשד איסור דאורייתא דיסברו שהוא שוכרו עכ"ד . והרי ע"פ הדברי' הנאמרי' לית ביה איסו' תו' ואינו אלא איסו' דרבנן כאשר יראה המעיין וכיון דהאיסור הוא מדרבנן אזל' ליה איסו' מפני מ"ע וכמ"ש הר' בעצמו בתוך דבריו חילוק זה וכ"ן חזיתי להתוס' בע"ז די"ב ד"ה כל מקום שכתבו בהדיא היכא דהחשד הוא באיסו' דרבנן ליכא איסו' מפני מראית העין יע"ש ותו לא מידי . העולה מכלל דברינו הוא דאם מניחין בקרון שוורים עם סוסים או עם פרדים ואזלי ישראל עם גויים או שבלאו הכי הקרון היתה הולכת רקנית דאז הוי בכלל דאזיל בלאו לידיה אזי מותר ולית ביה חשש איסו' ואם מניחין סוסים עם פרדים אזי מותר אף דאזיל העגלה בשבילו וכאמור וכל זה הוא לדילן שקבלנו הוראות מרן הקדוש ז"ל באיסור והיתר אבל במקומות שלא קבלו הוראות מרן יכולין לסמוך על ס' ר"י ודעימיה דפסקו כשמואל דאפיך ותני היושב בקרון חכמים פוטרין והוי פטו' ומותר וכמ"ש בפני' וזה הוי אפי' דאזיל העגלה בשבילו שהרי היושב בקרון קתני וזה פשוט ואפילו לדילן אם בשעה ששכר העגלה עשה תנאי עם בעל העגלה שלא יניח כלאים בקרון וא"ח"כ שקורי קא משקר והיושב בקרון הוא יחידי דהיינו דאזיל בהדיה אם הוא אדם אסטניס וחלוש המזג ואינו יכול להלוך על רגליו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובפרט בזמן תוקף החורף לפי ענ"ד נר' אפשר דיכולין אנו לומר דיכול לסמוך לדעת הסוברים דפטור ומותר דאין לך שעת הדחק גדול מזה דמה לו לעשות מי שהולך בדרכים כאלו ובכמה דוכתי בשעת הדחק אף באיסור והתר עבדינן

דלא

דלא כפסק מרן הקדוש ז"ל ומנאת כי חדרשנו
שאין הפנאי מסכים עמדי וגם אין ספרים
נמצאים איתי במחיצתי . את זה כתבתי בדוחק
גדול להלכה ולמעשה עד יסכימו עמי חבירי
היושבין על מדין הרבנים המובקים כוללי ח"י
ה'עליהם יהיו כ"ד נעי'ר המשתלה מרבנן קדישי
ע"הק צפת את"ל מקוה רחמי הש' ועושהו
הצעיר

מרדכי

אישיאו ס"ט

ובחדש כסליו תקפ"ט בא לידי כסק
זה ועלה על דעתי המעט
הנה להביא עוד לכאה דהיתירא וכר מן דין
ומן דין אחר ההתבוננות בדברי הרמב"ן ותלמידי
הר' פרץ והריטב"א ז"ל דס"ל דרכוב לא קני כלל
וכנ"ל אין לך כחה דהיתירא מכה ס"ס מרווח
והוא שמא הלכה כהרמב"ם ודעימיה וכמ"ש מרן
בש"הט או דילמא הלכה כר"י דפוטר ואת"ל
הלכה כהרמב"ם ודעימיה דילמא הלכה כהרמב"ן
ודעימיה דס"ל דרכוב לא קני כלל וכיון דלא
קני לית ליה איסור כלל היושב על הקרון הגם
דאזיל בעדו ואיברא דהוי ס"ס בפלוגת'דרבוות'
וידוע המחלוקת שיש בין הפוסקים אי עבדינן
ס"ס בפלוגתא דרבוותא'לזה כבר כתב הר' דב"מ
בחי"ד דפ"ה ע"ב ובס'ברך משה דע"ט ע"ב דכבר
הפסיקא הלכתא דעבדינן ס"ס אף בפלוגתא
דרבוותא כאשר כתוב אצלי קצת בארוכה בפסק
הגט שחרור ובמקומות אחרים

ואולם עדיין'לא איפרק מהולשא דהס"ס
הוי נגד פסק מרן דפסק בש"ע
דהיושב על הקרון שמושכין אותה בכלאים אסור
וכמ"ש בס'דב"מ חא"ח דכ"א ע"א ודכ"ב ע"א
דס"ס כזה לא עבדינן והביא מ"ש הכנ"הג בי"ד
סימן ק"ו וק"ס וקמ"ה דכיון דנתקבל מרן ז"ל
במקומותינו ללכת אחר הוראותיו כל מה שהוא
ז"ל פסק לאיסורא אין לעשות ספק הסבר'ההיא
יע"ש י גם לזה כתוב אצלי דעבדינן בשופי
ס"ס הפך פסק מרן כשיש לנו ספק אחר ואף
הרב דב"מ לא עמד בו דבה"ג עבד ס"ס נגד
פסק מרן כאשר כתבתי בארוכה בשנים ובשלשה
מקומות ובפרט בפסק הקמח משעת קצירה
שנתגלו בה איזה צרורות שהבאתי שם רבים
ועצומים לעבלו ס"ס נגד פסק מרן קחנו משם
דאיני יכול לכפול הדברים שאין הפנאי מסכים
עמדי א"כ לפ"ז מי שאירע לו כדבר הזה שמנהיגין
שוורים עם סוסים יכול לעמוד שם בעגל'בחמה
מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ולא עבד
שום איסור י נה אלה דברי מאי"ן

ובחדש שבט תקנ"א ראיתי דרך אגב
בהר"ן בפ"ק דשבת על סוגיא
אין מפליגין בספינה פחות מג'ימים קודם השבת

כתב וז"ל ועל דרך זה התיר הרמב"ן ז"ל מפרשי
ימים שיכנס כיס בשבת ולפרוש מן הנמל ואין
חוששין משום דכשאסרו להפליג בספינה תוך ג'
ימים לא אמרו אלא בישראל שוכר כל הספינה
שכל המלאכה הנעשית בה אינה נעשית אלא
בשבילו אבל בספינה שרובה כותים וישראלים
מועטים נכנסים בה כיון דרובה כותים על שם
הכותים היא נעשית וכדאמרינן בפ' כל כתבי
דקכ"ב במסיבה שרובה כותים והדליק כותי את
הנר שמותר לישראלים שבה להשתמש לאורה
עכ"ל , הרי בהדיא ראיה לדברינו דכשהולכת
העגלה בשביל גוים המלאכה שנעשי'בה דהיינו
ההנהגה ע"י כלאים לית בה שום איסור דומי'
לאיסו'שבת דלית ליה איסו' וה"ה בענין העגלה
דהכל תלוי אי אזיל בעדו אבל היכא דלא אזיל
בהדיה לדעת הרמב"ן ז"ל הוא מותר דלא גרע
איסור שבת לאיסור כלאים בענין זה דהכל א'
וכאשר יראה הרואה ממה שכתוב בפנים ותנ"ס .

ישנית מדברי סו'פרי'והיה כבואי בעיר לוגו
יע"א עמדתי על רזא דנא עם הרב
המופלא רב חביבי כמה"רר שלמה דוד מהזקניפ
נר"ו השומר אמת ישמרהו ויחייהו ומכל צער
ונזק יצילהו כיר"א ונתתי לו הפסק אמר אני
לאמר שבס'זרע אמת עמד על ענין זה והגדיל
השמחה סו"ד לא מצא בחי"ד על ר"ד והיה
בעבור כשעה חדא כשבאתי לביתי שלח אלי
הרב המאור הגדול המלך שלמה נר"ו ס' זרע
אמת ה"ג שנדפס מחדש ולידי חדש מחדש
ממש ותוי הוית בחי"ד סימן קמ"ו שכתב
על זה וז"ל תשו' אנכי לא ידעתי מה זו
שאלה דהא משנה פשוטה שנינו בכ"ח דכלאים
דהיושב בקרון סופג את הארבעים וה"ט מפני
שישיבתו גורמת שהבהמות ימשכו העגלה דלא
גרע ממנהיגה בקול דלוקה כמ"ש המפרשים כו'
ורוב הפוסקים כמ"ש הרב"י בי"ד סי' רנ"ו ואפי'
לקצת פוסקים דפסקו כר"מ וכשמואל בריש מציע'
דאפיך ותני והכמים פוטרין במקום ר"מ וס"ל
דהיושב בקרון פטור מ"מ איסורא מיהא איכא
וכמבואר כו'וכל זה פשוט וברור כביעת'בכותחא
וא"כ אין מקום למ"ש המפקפקים הנ"ל דודאי
חייב כל איש ישראל לירד מהעגלה כו' ובסוף
דבריו פסיק ותני וז"ל וממילא לדאתינן עלה
במקומי אני עומד להבין ולהורות מיד ולדורות
דכך חובתנו וכך יפה לנו בכה"ג לרדת מן
העגלה לאפרושי מאיסורא דאורייתא כמו שעש'
היאודי הלז המוזכר בשאלה כו'עכ"ד .

ואחרי בקשת המחילה כדחזי מעצמותיו
הקדושים השתוממתי על המראה
וחמיהא לי טובא מרוב רבנותו ובקיאותו איך
פסק את דינו בהחלט ולדורות משו'דהוי איסו'
דאורייתא ומריהטא דלישניה נראה בהדיא
מדבריו דהוי איסורא מדאורייתא לכ"ע ואיך לא
שלטא

בלצא ביה עינא דשפיר. אוי מה שכתבתי לכניס ובפרט סברת הפוסקים דס"ל דבמקום שאומר כטור להוי פטור ומותר ואפי' לסברת האומרים דהוי פטור אבל אסור אפי"ה האיסור הוא מדרבנן וכאמור לפנים דאין אני צריך לכפול הדברים אשר ע"כ במקומי אני עומד להתיר עפ"י הדברים הנאמרים ותו לא מידי גם אלה דברי מרדכי

ס"ט

סימן יד

נשאלתי מרב אחאי החכם מנחם עזריה קאסטיל נוב'ו נר"ו דשלחו לשאו' לו מעיר מולונה יע"א גוי הבא על בת ישראל בתולה ונולדה זכר פטר רחם אי יכולים ב'ד או אבי האשה לפלותו לזה הבכור וזה מה שהשבתי לו הנא כפי הדברים שעבר בינינו אתמול בע"פ על רגל אחד ראיתי שגילה דעתו שאינן יכולין ב"ד לכלותו לא יעשו לו עם של כסף שלא נפלה ותולין לו בצוארו כדי שידע לפדות את עצמו כשיגדיל וכמ"ש מור"ס בי"ד סי' ש"ה סע"ו משם מהרי"ל ז"ל ובתר הכי לעת ערב נתיישבתי בדבר והפלתי במה שהיה כתוב אצלי בקצ'ירת הא'ומר על מה ששאלו מאתי זה שלש שנים בעומדי במרסילייא מעיר עיס יע"א אי יכולין לפדות בכור ע"י שליח ומצאתי שהבאתי בכל הסוברים דפודין את הבכור ע"י שליח מ"ש הרב ב"ד בי"ד סימן קנ"ב וז"ל גם שמעתי מהרב הגדול הגו' נר"ו שבעל צלה לדרך על רש"י וגדולים הרבה מזמנו עמו פסקו שיכול האב לפדות ע"י שליח וכן ב"ד שלא כדעת מור"ס ז"ל עכ"ל

והשתא אמינא למוכח מדבריו אלה להרב הגדול הנז' והרב ב"ד ז"ל דקיימי בשיטת הר"ב צלה לדרך ולעימיה בכל דבריו דהיינו שאפי' אם מת האב קודם הפדיון דיכולין ב"ד לפדותו וכמ"ש הש"ך שם בסי' ש"ה ע"ד הרב מעד"מ שכתב שאין הב"ד יכולין לפדו' כשמת האב כשהוא קטן וכתב עליו הרב ש"ך ז"ל דאין דבריו מוכרחין יע"ש וכ"כ בדרישה שם סי"ל ומביאו בס' דב"מ בחי"ל סי' ש"ד ע"ש הנה כי כן מאחר עלות דבריהם דרבנן מהפוס' מפורסמים אחרוני' דפסקו דיכולין ב"ד לפדותו שלא כדעת החולקים אף אנן נמי ניקום ונעשה מעשה לפדותו לזה הבכור ואיברא דהר"ב דב"מ שם הצריך עיון בדבר הזה וכמו שיראה הרואה מ"מ אין ספקו מהרב דב"מ מוציא מידי ודאי כל הנהו להקת הפוס' דס"ל דיכולין ב"ד לפדותו

ובר מן דין נלע"ד לומר דבנ"ד כ"ע יודו דיפלו הב"ד לזה הבכור ואימא הכי ס' אי הלכה כלהקת הפוס' דס"ל דיכולין ב"ד לפדותו אי לא ואת"ל דהלכה כהסוברים דאין ב"ד יכולין לפדות הבכור קטן כשמת האב דילמ' ע"כ ל"ק דלא יפלוהו ב"ד היינו דוקא בבכור הבא מישר' דיכול להיו' כשיגדיל שיפדה את עצמו אבל בבכור כנ"ל שבא מגוי והא לית ביה צל פנס בנפשיה יכול להיות קרוב לודאי שלא יפדה את עצמו כשיגדיל וכ"ש וק"ו בדור יתום כזה דפרו'ץ מרובה על העומד פר'ץ ע"פ פר'ץ בלי ס'דלא מהני ולא מידי הטעם של כסף מכמה טעמי תריצי כפי מצב הזמן הזה בע"הר בודאי הגמור דגם החולקים יודו בנ"ד דיכולין ב"ל בשופי לפדותו דזכות הוא לו ולא נניח אותו שימות בלא פדיון זהו מה שנראה לפי קצורי להלכה ולמעשה כעת לר'גל המלאכה והעת כה'וץ ובלי ספרים וחפץ הייתי לחפש בספרים להביא ראיה לדברי אלה אבל מה אעשה דאין אומן בלא כלים והבוחר יבחר וכך לימרו משמאי דאנא זעירא להכמי מודונא יע"א והנני דש"וט ותל"ס ובכן כסא כת"ר נכון יהיה עדי על בכל מידי למיטב כה"ר וכה"ון הדשו"ט ונאמן באהבתו צע'יר המשתלח מע"הק צפת את"ל המצפה לישועה כל היום וחסדי האל ומחסה הצעיר

מרדכי אשיאו ס"ט

בתר דהגיעו דברי אלה ליד החכם הנ"ל נר"ו בא אצלי והודה לדברי תלי"ת ואמר אלי שכן מצא בס' מה"א דכתב דיכול אחר לפדות את הבכור ותכף עלה על זכרוני שכן פסק הרב מח"א ז"ל ויען שהיה העת נחו'ץ לא בא על ראשי עוד אמר אלי שגם' אבן העוזר ג"כ לחה לדברי הרע"ו והלבוש ואחר החג ראיתי בס' מח"א בה'זכיה ומתנה סימן'ו דכתב בכשיטו' דלא כהרב ט"ז ויכול אחר לפדות בנו של חבירו ואפי' יתום קטן דזכות הוא לו כיון דקא מרויח ליה ממון והביא עוד ראיה לדבריו מת"ש הר"ן ז"ל בפ"ק דפסחי' למילה ופליון הבן מברכין עליה בעל כיון שיכול לפטור מתנה ע"י אחר וחזר והק' על עצמו מדין תרומה שאפשר לעשותה ע"י שליח ואפי"ה לא מברכין בעל ותירץ ז"ל די"ל דתרומ' שאני שהשליח אינו נכנס לתרום אלא מדעת בעלי' דהא קי"ל אתם גם אתם מה אתם לדעתכם כו' ולא דמי למילה ופליון שאחר יכול לפוטרו שלא מדעתו ע"כ יע"ש

ברם מ"ש הרב מח"א בתר דברי הר"ן שכל זה הוא בדיעבד אבל לכתחילה צריך לעת האב עומד לנגדנו דהב"ד אינם יכולין לכלות את הבכור לכתחילה שכתב וז"ל הנה מלדבריו אלו מהר"ן יש ללמוד כמ"ש דפליון הבן יכול אחר לפדותו שלא מדעתו ולא בעינן שליחות איברא דלפי זה נראה דה"ד בדיעבד מה שעשה עשוי אבל לכתחילה צריך דעת האב ואעפ"י שפודהו מממונו ולא דמי מהה'י לתורם משלו על של חבירו כו'ע"כ הרי להדיא דלכתחי' אין ב"ד יכולין לפדותו

האמנם העיקרא דדינא ואנכי לא ידעתי מהיכן יצא לו לכתחילה לבליעבד

לבדיעבד שלפי דבריו שכתב דלפי זה נר' דה"ל בדיעבד מוכח דכן רצה להבין מדברי הר"ן וזה אי אפשר לומר בדעת הר"ן שהרי כתב הר"ן וז"ל ולא דמי למילה ופדיון שאחר יכול לפוטרו שלא מדעתו וכיון שכתב שאחר יכול הוי לכתחי' דלשון יכול ס"ל להר"ן ז"ל דיכול לעשותו לכתחי' וכמ"ש בס"פ ג' דקידושין על מתני' יכולין ממזרים ליטהר דלכתחילה יכול ממזר לישא שפחה וכמו שיראה הרואה שם בדברי הר"ן וכן פסק הרמב"ם בפט"ו מה' איסורי ביאה והרי"ף והטור בא"ה סימן ד' ובש"ע שם וכ"כ ברע"ב בפי' המשנה שם והרב תי"ט וע"ש וכפי הספרים מעטים הנמצאים אצלי נראה דלכ"ע ממזר יכול לישא שפחה לכתחילה וכן פסק שם הרא"ש ז"ל בפסקיו יע"ש וכ"ן נקטי הפוס' בלשונם דיכולין ב"ד לפדות הבכור אף שמת אביו בעודו קטן לפ"ז בתר שאלת המחילה כדת מה שחילק בין לכתחילה לבדיעבד לע"ד לא ניתן ליאמר ודוק

ואיברא דראיתי בס' קהלת יעקב דקכ"ט ע"ל שהביא ממרן מהריק"א מס' כללי הגמ' דק"ד ע"ב שכתב מצינו שאומר יכול לעשות כך וכך ולאו לכתחילה קאמר פרק הזהב ע"כ ויען דאנא קאימנא בשדה בלי ספרים איני יכול להתבסס מתורתו שהרי הוא פסק בש"הט א"ה סימן ד' ס"ך דממזר יכול לישא שפחה לכתחילה והוא מתני' וכן היא מסקנת הש"ס שם בקדושין וכמדובר בל"ן אי"ה בעזר מסלי כשיהיו הספרים איתי אשא"ו ובריש ירחא דאייר שנת תקב"ך הזי הוית בתשו' גור אריה יהודה בחי"ל סי' קי"ז שהקשה להרב ט"ז הקושיא הנ"ל והניחו בצ"ע והיה העלמ'ה דכבר קדמוהו רבנן הרב מה"א והרב ס' העוזר שנלחה קראו לה לסברת הרב ט"ז ז"ל וכנ"ל

סימן טו

נשאלתי מר' מרדכי רוקו מארטינו הי"ו ע"ד אשה אחת שזה י"ב שנים עזבה את בעלה והלכה לדור עם גוי א' והיתה עם זה הגוי כדרך איש ואשתו ונולדה בנים ממנו והם גוים גמורים כמו אביהם וגם לא היתה משמרת דת יהודית כלל כלל לא ויהי היום זאת האשה פגרה מיתתה כפרתה ומתה באיספיטאל מהגוים ותכף שלחו לאמר מבית האיספיטאל ליהודים שיבואו היהודים ליקח אשה א' יהודית שמתה באיספיטאל ותכף הלך השמש מחברת ג"ח ולא ידע מי היתה זאת המתה אז אמר להשמש הכומר מזה המקום הן אמת שזאת האשה היא יהודית ואתם תקברוה אבל צריך אני שתביא כרומיסו מהקונסיסטוריום יהודים כדי להוליכ' מכאן וכן היה שבא השמש ולקח הכרומיסו מהקונסיסטוריום והביאו ליד הכומר אז הניח להוליכה למתה הנז' והביאוה לבית החיים וכשראו אותה הרותנות הכירו אותה שהיתה האשה הנז"ל

וקצת מהן אמרו ששמעו שנשתמדה והטילו לה מים טמאים ויען שהיה ערב שב"ק לא שאלו אם קוברין אותה סמוך למתים אחרים או אם היו צריכים להרחיקה והיה שם ג"כ א' מפרנסי החברה מג"ח וקברו אותה סמוך ממש והשתא מספקא ליה אם צריכים אנחנו להוציאה ממקומה ולקוברה למקום אחר רחוק משאר המתים כיון שלא היתה עושה שום דבר מדת יהודית ועשתה מעשה רע ומר כזה לעזוב את בעלה ולעמוד עם הגוי ומה גם מה שאמרו הנשים הללו ששמעו שהמיר' וכאמו' או דילמא כיון שכבר נקברה קנתה מקומה ולא יזוזו אותה ממקומה הן אלה קצות דבריו ויבא שכמ"ה

תשובה מן הראוי היה שלא להשיבו יען חזינא באיש הלזה דלית ביה יראת שמים שחותך ותופר הדינים לפי דעתו הקל דלפי קוצר שכלי אפשר שלא יהיה ראוי להוראה דכמה דינים כתובים אצלי שהורה הפך הדין אבל דחקתי את עצמי להשיב לשואלי דבר יען שלא יעשו ניוול כזה ואיסורא מיהא איכא וכמו שנאמר בס"ד

והנה בתחילת המחשבה עלה על דעתי המעט הוא דהיא צריך לפנותה ממקומה ולקוברה רחוק רחוק משאר מתים וראיה ממ"ש מרן ז"ל בש"הט י"ד ס"סי שס"ב אין קוברין רשע אצל צדיק אפי' רשע חמור אצל רשע קל ע"כ הרי דצריכין אנו להרחיק לרשע חמור אפי' ממי שאינו צדיק ה"ה בנ"ל כיון דזאת האשה כפי הנשמע ומעשיה מוכיחות דנכנסה בסוג רשע חמור וכ"ש אם יהיה אמת מה שאמרו הרותנות שהמירה דתה דצריך להרחיקה דמה פשע המת הסמוך לה שיקבר אשה כזאת בצלו דצער הוא לו כנודע

אכן בתר ההשקפה פורתא נראה דאדרבא מדברי מרן ז"ל הללו הוי ראיה דלא צריכנא להוציאה ממקום שנקברה דע"כ לא קאמ' אלא דמעיקרא קודם קבורה צריכין להרחיק הרשע מהצדיק וכדדייק בלישניה ונראה שכן הוא לשון הש"ס ג"כ דנקטי אין קוברין כו' דהיינו לכתחילה אבל היכא דכבר קברו רשע אצל צדיק בבלי דעת ודאי דאסור להוציאו דכיון שנקבר מדעת בעלים אסור לפנותו ממקומו ואמינא לה ממ"ש הטור ומרן בש"ע בסי' שס"ד ס"ב וז"ל קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה וכתב הש"ך שם בסק"ו וז"ל קבר הידוע שנקבר שם מדעת בעלים השדה ע"כ מפור' יוצא היכא דנקבר מדעת אסור לפנותו משם וא"כ בנ"ל נמי כיון דפרנסי החברה מג"ח הרשות בידם לקבור את המתים לפי ראות עיניהם אין לך דעת בעלי' גדול מזה והו"ל דזאת האשה נקברה מדעת בעלים ואסור לפנותה משם

ואם יאמר האומר דבנ"ד לא הוי מדעת בעלים שלא נקברה במקום הזה אלא בטעות דאי היו שואלים הפרנסים אם היו צריכין להרחיק קבורתה קרוב לודאי שהיו אומרים להם שירחיקו

שירחיקו אותה משאר מתים כאשר כבר עשו כן כעם אחר באיש אחד ובנקבר בטעות כבר העלו בתשו' ח"ן סי'ן' ובתשו' מהר"י באסוסי' כ"א וכ"ן העלה הרב מופת הדור והדרו חיד"א בברכ"י י"ד סי' שס"ג או' ב' דמות' לפנו' המת משם וא"כ ה"ה בנ"ד אפשר אסור לו דלא דמי נדון דידן לנדון דידהו דהתם שאני דנקבר בקרקע שאינו שלו דהיינו שאין לו שום זכות ואחיזה באותו קרקע שהיה קרקע של אחרים כאשר יראה הרואה שם בדבריהם דרבנן מה שא"כ בנ"ד דהבית החיים הוא מכוללות העיר לכל מת שימות בעיר ובפ' מי שמת כיון דנראה בעיני הפרנסים שיקבר במקום הזה כל שנקבר המת כבר קנה מקומו וזכותו ולא נכנס זה בסוג נקבר בטעות ובהא אפי' הרבנים הללו ז"ל יודו דאסור לפנותו זה נראה לפי"ק פשוט

ושית ע"כ נ"ק כשנקבר בדעת בעלים דאסור לפנותו היינו היכא דהמת שנקבר הוי כשאר מתים אבל היכא דזה שנקבר מחדש היה רשע גמור לית לן שום איסור להוציאו משם ולקוברו מרחוק דהא מיהא עבדינן נחת רוח למתים הסמוכים לזה כנ"ל דזאת האשה היתה כמו שהיתה וכ"ש לפי מה שאמרו הרואות דנשתמדה וכאמור לא יהא אסור לפנותה משם ואדרבה אפשר שיהיה נל מצוה שמרחיקין את השכן הרע הזה מצידם דהן"ל כגוי גמור ובנקבר גוי אצל ישר' בטעות על אופן שיהיה ודינו תקיפה לפנותו משם מאן לימא לן דיהא אסור להוציאו משם ותילי דשב' נינהו דכעת לא מצאתי הדבר מפורש שאין דעתי גלולה וספרים אין אתי במחיצתי לחפש אחריה' הנה כי כן גם בנ"ל יהיה מותר לפנות מקבר' ולקוברה בקרקע משאר מתים כיון דלקול נשמע שהמירה דתה

גם לזה אנא דאמרי דאי מהא לא איריא מתרי טעמי חדא דאפילו אם נניח הנח'ה סוברת דזאת האשה המירה דתה בודאי הרי מצינו בישראל מומר לע"ז שכתב הרשב"א הביאו מור"ם בס"סי שע"ב דקבר של מומר מטמא כשל ישראל וכ"ן מביאו בשיירי כנ"הג י"ד שם הגב"י אות ד' דישראל משומד לע"ז מטמא באהל הרשב"א סי' קנ"ב רמ"ב ובתשו' להרמב"ן סימןרכ"ד יע"ש ובודאי שטעמו יהיה אע"פ שחטא ישראל הוא אף אנן נמי נאמר בנ"ד שאף שהמירה דתה לענין כיוצא בזה דין ישראל יהבינן ליה וכמ"ש הרשב"א ז"ל לענין טומאה ועוד דאין להשגיח במה שאומ' הגבים הללו שהמירה דתה שהרי אית לן אומד' דמוכח טובא דזאת האשה לא נשתמדה והו"ל כישראל רשע גמור והוא במה שאל הכומר הפרומיסו והודה שזאת האשה היא יהודית אין לך ראיה ואומדנא דמוכח טובא גדולה מזאת שלא המירה דתה דאי הו"ל לכומר אחיזה אהל מני אלף שאשה זאת נשתמדה והטילו לה המים

הטמאים כפי טומאתם אם היו נותנים היהודי' הללו של עולם לא היו מניחים שיקברו אותה בבית החיים של יהודים הנה כי כן הו"ל כישר' רשע וכיון שנקבר מדעת הבעלים אסור לפנותה וקנתה מקומה כמדובר

את זה כתבתי לפי שעה בנחיצה רבה בקצ"ר אמיץ ובל"ן אם יגזור ה' בחיים ארא'ה עוד פנים כאשר עם לבבי כ"ד נעי"ר המשתלח מעה"ק נכת הכו"ח פה מארסילייא יע"א ביום כ"א כסליו מהאי שתא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל לפ"ק דסף מלוכתיה ומקוה רחמי וחסדי הא' ויגלנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות ולהוציא לאור משפט ומעשהו הצעיר

מרדכי אשיאו

ס"ט

סימן יו

בחדש כסליו במארסילייא יע"א ׳ שנת כימ"י צא"תך מארץ מצרים הראנו נפלאות לפ"ג

לידי"ן רבי חננאל כרמי נר"ו לעי"ש יע"א

ממדבר קדמות דרכו של איש לקדש דברי שלום למ"ר זבחי שלמים

גדול השלום בעו"התר אותותי אלה יבואו ויגידו מקבלה ואילך זה כתב ידו על העליונה ושם נאמר על ענין שמועה ר'על או"א וכגע הרגל ואחיא בידיה מ"ש הכנ"הג ומס' ש"ג ומס' בית הלל ומתשו'מים רבים וממהר"י אירגאס ז"ל אנא דאמרי דאין כאן מציאה ולא שמיה מתיא דכל זה משנה שאינה צריכה ולא ידעג'היכן ראה בדברי הרבנים הללו שדברו בענין שמ"ר על א"וא ופגע בו הרגל מענין זה דליכא שמץ מינהו בדבריהם אינו אא דמחמת הבהלה והדאגה שבא לו פתע פתאום שמוקלינ'יאתו ממארסילייא ולא יוסיף לדאב' עוד שכח כל מה שסיפרתי לרו"ם פ'אפ והוא כששאלתי לר' מרדכי רוקו מארעינו ה"י מהיכן אזר להסתפר בשמ"ר על א"וא ופגע בו הרגל והשיב לי שהדין הוא בש"ע ובו בפרק חכף אמרתי לו שהוא טעות גמור שמרן ז"ל לא דיבר בזה כלל כדברים האלה סיפרתי לרו"ם והראתי לו ג"ך הלשון ממהרי"ך ז"ל מכ"י שמביאו בברכ"י י"ד סימן ת"ב ואמרתי לו עוד שזה היה כתוב אצלי קודם שראינו ס' ברכ"י אבל האמת הוא שמרוב הבלבול לתקפ"ך זה גרם שעבר הכל מעל ראשו ומ"מ תמיה לי מילת' טובא דהו"ל להשגיח ולהשכיל בענין הטב קודם שיכתוב ודוק

תו הביא משי"ח וז"ל גם הרב ד"מ הביא דברי הכנ"הג כמו שהם אצלנו איברא שהביא אח"ך ח'כ"י מהרב אליהו ן' שאנג"י ז"ל שהעתיק בדברי כנ"הג להלכה ולמעשה וסיים בהם

בהס ומ"מ נהוג עלמא שלא להסתפר תוך ל' אבל אם פגע הרגל מסתפר תוך ל' וכתב א"כ וגם אנחנו פה קושטא יע"א נהגני אפי' על א"וא אם פגע הרגל מסתפר תוך ל' מפני כבוד הרגל אמנם הרב דב"מ לא גלה דעתו לנו דעת עצמו ע"ז בפירוש כו' את"ד

והנה ס' כנה"ג וס' דב"מ אינם נמצאים באתרא הדין לראות הדברי' במקומן והשתא צריכין אנו לדעת במאי איירי מהר"א ן' שאנג"י והר' דב"מ אי איירו בשמ"ר ואמרי שאפי' על א"וא הרגל מבט' ומסתפר ושכן נהגו בקושט' יע"א א"כ הוי סייעתא לדברי מהרי"ק וכמו שהורתי אנא זעירא ואי לא איירו בשמ"ר גם בזה הוי סייעתא לנ"ד מכ"ש ופשוט ואם יהיה כונת דבריו מהר"א ן' שאנג"י ז"ל בש"ר על א"וא ופגע בו הרגל ושכן נראה האמת לפ"ז תמיהני מר"וס איך כתב שלא גילה דעתו לנו דעת עצמו הרב דב"מ ע"ז בפי' והרי חמותי ראיתי בספר זר"א בהי"ל סימן קנ"ד דקע"ה ע"ב שכתב וז"ל עוד מצאתי להכנה"ג שם בסימן ת"ב הגה"ט אות ב' אהא דכתב הרמב"ן דלענין תספור' בשמ"ר דא"וא אע"ג דבשאר קרובים אינו נוהג כלל מ"מ בא"וא יש לו לנהוג איסור עד שיגערו בו חביריו כתב ע"ז הכנה"ג דנסתפקו אם ר"ל דאינו נוהג אלא גזרת גערה אבל לא גזר' ל' ושכחתי שאוניקי כתבו ע"ז שע"פי הסברא נוהג ל' ג"כ הגם שאין הכרע בלשון הרמב"ן אבל מהרע"י חולק על זה וסובר דדוקא גזרת גערה נוהגת ולא גזרת ל' ע"ש ומצאתי עוד בענין זה להרב דב"מ סימן ע"ה שכתב דנוהגים לנהוג ג"כ ל' אם לא בחל רגל בתוך ל' ע"ש ומזה יש קצת מקום להסביר פנים שיש מציאות גערה אף בתוך ל' אבל לפי האמת נלע"ד דאין הנדון דומה לראיה דשמ"ר שאני עכ"ד

המתבאר מדברי הרב דב"מ הללו דס"ל בשמ"ר על א"וא ופגע בו הרגל דאינו נוהג ל' שלמים והרגל מבטל וכן נראה בהדיא שהסכים הרב ז"א מדכתב שמ"ר שאני דר"ל דשמ"ר היכא דפגע הרגל שאני ואין אנו יכולין להסביר פנים מכאן שיש מציאות גערה אף בתוך ל' דשאני שמ"ר היכא דפגע הרגל זהו כונתו פשוטה וכ"ן למדנו מדברי הר' דב"מ דדוקא בשמ"ר על א"וא ופגע בו הרגל הוא דס"ל דהרגל מבטל גזרת ל' אבל בלא זה ס"ל דאין הרגל מבטל גזרת ל' על א"וא לפ"ז נמצא דהר"ב דב"מ ז"ל גילה לנו דעתו בפי' ואיך רו"ס כתב בלי השגחה בדבריו דלא גילה לנו דעתו בפירוש ע"ז היוצא לנו לפום מאי דאמרן דהרב דב"מ והרב זר"א קיימין בסברת מהרי"ק דבשמ"ר על או"א ופגע בו הרגל דהרגל מבטל גזרת ל' הנה כי כן במק מי אני עומד ומורינן דיסתפר מפני כבוד הרגל וכמו שפשטה ההוראה באזמיר יע"א מכמה רבנים ז"ל וזה פשוט

עוד כתב ר"וס בסו"ד וז"ל הן אמת דכתב הרב מהרה"א וזוק"ל ש"ר מאביו ותוך ל' לשמועה פגע הרגל אפשר דיכול להסתפר ערב הרגל ובגערה כו' וסברא זו לא שרירא ולא קיימא והיכי נוכל לסמוך עליה אפילו לומר דבדליכא תרתי שמ"ר וגערה יוכל להסתפר כשפגע הרגל תוך ל' ואי לאו דמסתפינא מכבוד תורתו וחכמתו וכבוד רבנותו הוינא אמר דלא דק היטב אמנם זחלתי ואירא כי נער אנכי • ויותר נ"ל לומר דיפה דק וכשאמר בשם הכנה"ג דיש לדון דרגל מבטל רצה לומר לדעת אמ"ל שהביא הכנה"ג ולא לפי דעת עצמו ולכן לא התיר בפי' אפי' בדליכא תרוייהו אלא נטה להתיר ואמר אפשר להקל ודוקא להלכה אמר כן אבל לא למעשה וא"ע"פ שבכל מה שכתבתי יש לסתור הוראתו של כת"ר נר"ו הנה לא זאת הית' כונתי אמנם אמרתי אענה אף אני חלקי כו' את"ד •

ויאמר מרדכי להשיב על אחרון ראשון והנה אפי' אם רו"ס הוה מייתי בידיה מילתא מפורשת הפך הוראתי מה שאינו לא איכפת לי דכך היא דרכה של תורה ואדרבא נתת שמחה בלבי כמ"ש בעודו טרוד ומר ונאנח ויהיה לי שמחה כל זמן שאשמע שרו"ס יהיה שקוד על למודו אמנם קשה לי עד מאד על דבריו כמ"ש והיכי נוכל לסמוך עליה אפי' לומר בדאיכא תרתי שמ"ר וגערה יוכל להסתפ' כשפגע הרגל תוך ל' כו' ע"הם דלא עמד ולא השגיח כלחזי להבין דברי מהרי"ק דמאן דכר שמיה לתרתי שאמר מהרי"ק הם שמ"ר וגערה המעיין בדברי הרב ישכיל ויבין דמ"ש ובהיות תרוייהו אפשר להקל כונתו לומר בס"ס ואימא הכי ספק אם בשמ"ר על א"וא נוהג ל' ואת"ל אפי' בשמ"ר דעל א"וא נוהג ל' דילמא הלכה כמ"ד דכשפגע הרגל אפי' בשמ"ק דא"וא הרגל מבטל גזרת ל' ואין לך ס"ס גדול מזה וראיה לזה דכונת הרב הוי הכי שבסוף דבריו כתב וז"ל אבל לבי מהסס כו' אם לא שנצרף סברת מ"ד דרגל מבטל ל' וגער' כמ"ש הרב שם ולפי זה א"צ לגערה כמובן עכ"ל המעיין ישפוט בצדק שמדבריו אלו יראה בהדיא דמה שהתיר הוי מכח ס"ס דמה הלשון אומרת אם לא שנצרף סברת מ"ד כו' לכונתו פשוטה כמ"ש בעניותי ומ"ש בלשון אפשר הוא בדרך ענוה אבל בהחלט אמרה לשמעתיה שדבר זה כשאומר הפוסק בלשון אפשר הוא מחלוקת ראשונים והאחרונים אם הוא דרך ענוה או כמספק וכאשר כתוב אצלי במקום אחרופשו' ועוד אנא דאמרי לרו"ס אם אית' לכל זה שהביא רו"ס בתחילת דבריו שמצא כו' אמאי לא עלו על שפתיהם שום רמז מדבריהם הללו לא הר' מהרי"ק ולא הרב חיד"א ז"ל כדרכם דרך הקדש אלא ודאי דהדין דין אמת כאשר כתבתי לפי קצורי דשמ"ר על א"וא ופגע בו הרגל דהרגל מבטל גזרת ל' ולא בעי' ל' שלמים דהלכה כדברי המיקל באבל אפי' יחיד נגד רבים כ"ש בנ"ד דאית לן סברות הפוס' דמתירין בפי' ושכן פשטה ההוראה באזמיר יע"א לית דין צריך בשש וכמדובר •

את

את זה כתבתי בעט'ין של נח'ץ באהבתו אותו שאין הפנאי מסכים עמדי ולא יוסיפו לדאבה עוד כ"ד הלשו'ט ונאמן באהבתו בע'יר המשתלה מע"הק צפת את"ל דשף מלוכתי' ומקוה כל היום רחמי וחסדי האל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות להוציא לאור משפט ומעשהו הצעיר

מרדכי

אשיאף ס"ט

אף יש בתרא אחר ימים רבים הגיע לידי ס'ארה לצדיק ובי"ד סימן טו'ב הביא פסק א'מהרב בנימין הלוי ז"ל והשאלה שם הוא בענין שמ"ר מא"וא אי צריך לנהוג ל' יום לתספורת או סגי בגערה לבד וכתב שם בלמ"ז ע"ב וז"ל הנה אמת נכון הדבר כי לימים ראשונים כך היינו מורים ובאים דלא סגי בגער' לבד אלא בעינן גערה אחר ל' , אמנם זה ימים כעשר שנים הוגד הוגד לנו שמורנו הרב המופלא בכנ"הג בהי"ד מביא הלכה זו העלה בהפך ולכן דרשנו מאת רבני קושטא יע"א כי שם נמצא ושם היה מ'הבהיר הנז' יעשו חסד להעתיק לשון הזהב של הרב ז"ל ושלחו לנו העתק הלשון אות באות מ"בת כפי מה שהועתק מס'כנ"הג מכ"י הרב ז"ל בעצמו והלא כה דברו אבל מ"ש ריב"ה סימן ת"ב וז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל וה"מ לענין גזרת ז'אבל לענין גזרת ל' נוהג על א"וא בתספורת עד שיגערו בו חביריו כו' וכתב הרב ז"ל ע"ז וז"ל וכתב הרמב"ן כו' אמר המאסף בתשו'כתבתי להלכה ולמעשה והוכרחתי כן מסוגית הגמרא ומתוך דברי הרמב"ן ז"ל דשמ"ר אפי'על א"וא אינו נוהג גזרת ל' אלא דוקא גערה אבל שיגערו בו אפי' בתוך ל'לשמוע' מסתפר ומ"מ נהוג עלמא שלא להסתפר תוך ל' אבל אם פגע הרגל מסתפר עכ"ל אות באות

והנה אמת שמ"ש שהכריח כן מדברי הרמב"ן באמת שדברי הרמב"ן ז"ל כך מטין אמנם מ"ש שהכריח כן מסוגיית הגמ' כו'ועוד דלא נצרכה אלא לפלפולא דלענין דינא מי יוכל לבא אחרי המלך האדיר את אשר כבר עשהו והעלה להקל הלכה למעשה , והנה ממוצא דבר מצינו למדין דבפגע בו הרגל קודם ל'זו אינה צריכה לפנים מאחר שכבר הורה זקן רבינו המאסף ז"ל להקל הלכה למעשה וכל הפורש מדבריו כפורש מן החיים ברם צהיכ'דלא פגע בו הרגל צריך להתיישב להן אמת שגם בזה העלה להקל לענין דינא אך העד העיד בנו דנהוג עלמא שלא להסתפר כו' עכ"ד ,

מעתה מפורש יוצא מדברי הרב ז"ל דהגירס'הנכונה בדברי הכנ"הג הוא להלכה ולמעשה ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו להלכה ולא למעשה וקושטא הכי קאי מאחר דרבני קושטא רבתי יע"א שלחו מתם העתק מכ"י הרב כנ"הג בעצמו וכמ"ש הרב בנימן ז"ל ובודאי שכך כתבו לו בפי' רבני קושטא יע"א דאי לא"ה לא היה כותב שהועתק מכ"י הרב ז"ל בעצמו וזה הפסק מהרב בנימן הוא בס' תע"ח ובו נפרק היתה ע"ת קושטא רבתי יע"א לבנה במלואה מרבני גאוני ז"ל ובודאי דאינהו הוו בקיאים בדברי הרב כנ"הג טפי מאחרוני זמנינו ודייקי וכתבי על מתכונתו על הדין ועל האמת א"כ לפ"ז יצא משפטנו לאור דשמ"ר על א"וא ופגע בו הרגל דהרגל מבטל גזרת ל' ומסתפר בלי שום פקפוק ככל אשר דברנו

אחר ימים הזה הוית עוד בס' זרע אמת ה"ג בי"ד סימן קע"ד שכתב וז"ל על איסור תגלחת בשמ"ר דא"וא תמו' לא אכחד כי בקוראי מ"ש מר דהרב הגדול רבו ז"ל היה ומורה ובא כאשר העיד לו תלמידו אחר הותיק נר"ו דאפי' בא"וא בשמ"ר ליכא איסור תגלחת עמדתי מרעיד איך אפשר דמלאו לבו להורות נגד דעת הרמב"ן בתה"א וגם הרא"ש ז"ל במ"ק הביא דבריו סתם וכן פסק הטור יו"ד סי' ת"כ והש"ע שם ס"א ולא מצינו שום פוסק שחולק על הרמב"ן כדי שנוכל לו' דהלכה כדברי המקל באבל כו'וכמ"ש באמת הכנ"הג שם הג"הט אות ה'דנסתפק אם ר"ל דאינו נוהג אלא גזרת גערה אבל לא גזרת ל' אך מסיק דחכמי שאלוניקי יע"א כתבו דע"פ הסברא נוהג ל' ג"כ עי"ל וכן העליתי אני בספרי הקטן זר"א הי"ד סימן קנ"ד ע"ש מ"מ אחרי המחילה מכבוד רבנותו לא צייתינן ליה מהטעם הנז"ל עכ"ל

ונוראות נפלאתי איך לא מצא שום פוסק דס"ל דאינו נוהג גזרת ל' והרי הלשון שהביא מהרב כנ"הג שם הביא סברת מהרע"י ז"ל דס"ל בשמ"ר על א"וא דנוהג גזרת גערה ולא גזרת ל' וכ"ן מר ניהו גופיה שם בה"א מי"ל שציין כאן שם דקע"ה ע"ב הביא דברי הכנ"הג אלו א"כ נמצא דיש מהפוס' שסובר דאף בשמ"ר בא"וא אינו נוהג גזרת ל' אלא גזרת גערה לפ"ז מה כל החרדה הזאת שהחריד על הרב הגדול הנז' ז"ל דאפשר לומר בשופי דבאתריה מהרב הגדול הנז' לא היה מנהג בשמ"ר על א"וא אי נוהג גזרת ל' או לא ונשאל הרב הנז' על פתגם דנא והשיב ע'פ הדין כיון דמצא מאן דס"ל דאינו נוהג גזרת ל' וסמך עליו דקי"ל הלכה כדברי המ"ב אפי' בפוס' ואפי' בסברת יחיד ושפיר הויא הוראתו הוראה ואיך כתב דמשמע השומע וטעה ולא צייתינן ליה ובודאי דאי הוה חזי ס' ארח לצדיק שהביא הכל מבורר ככ"ל לא היה כותב כל מה שכתב דהדין עם הרב הגדול הנז' ולא

טעה השומע הא ולאי אחרי בקשת המחילה כדת הדבר תמוה לי טובא מהו״ד רבנותו ודבריו שגבו ממני ודוק

ובר מן דיקשה לי על הרב זר״א במ״ש ולא מצינו שום פוסק שחולק על הרמב״ן כדי שנוכל לומר הלכה כדברי המ״ב שמדבריו אלה מוכח בהדיא דס״ל דאפי׳בפוס׳ וסברת יחיד אמרינן הלכה כדברי המ״ב ואלו איהו גופיה כתב בה״א מי״ד סי׳ קנ״ה באבל מאביו שחל ל׳ בשבת אי יכול ליטול צפורניו בע״ש והעלה לענין נטילת צפורנים להתיר ולענין תגלחת בע״ש אסר והביא בכלל תשו׳הרב כרם שלמה שנסתייע מסברת הרי״ט שהביאו התו׳ במ״ק די״ט להתר התגלחת כמ״ש לפ״נ אנכי לא ידעתי למה אסר התגלחת כשחל כ״ט בע״ש והרי איהו גופיה כתב דהלכה כדברי המקל באבל אפי׳ בסברת יחיד ומיהו לזה אפשר לומר דבו בפרק מ״ש בח״א מי׳ד לא הוה ס״ל דהלכ׳ כדברי המ״כ אפי׳ בפוסקים ובסברת יחיד אבל מ״ש בח״ג היה בסוף ימיו וחזר מסברתי׳ שהיה לו בתחילת ימיו זה נראה לפ״ק להליץ בעדו ופשוט

בתר שנה הגיע לידי בחורת שאלה שכר בירך משה ובסוף הספר הביא מהרב מהר״ח מודעי ז״ל זכרון לראשונים וכתב בדק״ש סע״ד וז״ל ועיין בס׳דב״מ סימן ע״ה שכת׳משם מהר״א ן׳שאנג״י ז״ל שמיסור לשון יש כאן וז״ל אחר זה אבל אסכגע הרגל מסתפר והעיד מהר״א הנז׳שכן נהגו בקושטא יע״א ׳ ועפ״י הדברים האלה סמכתי להתיר למי שבאה לו שמ״ר מאביו יו׳ד ימים קודם שבועות כו׳והוריתי לו שיגערו בו הבירין ערב שבועות ויגלח ע״פ דברי הרב המחבר כו׳יע״ש הרי דמצאנו עוד סייעתא צהוראתינו תלי״ת ותל״ס גם אלה דברי

מאי״ן

ס״ט

אחר זמן טובא ראיתי בשיורי ברכה י״ד סי׳ שנ״ט אות ד׳ שכתב וז״ל אבל על א״וא שחל יום כ״ט מש״ר ערב שבועו׳והכביד שערו כו׳דלד להקל בזירו׳כמה טעמי׳בני אברהם י״ד סימן י״ג ע״כ בל״ן אי״הב כשיהיה ספר בנ״א עמדי אתבסס מתורתו דלמה הצריך טעמים רבים להקל דבחד טעמא הוה סגי ליה כיון דקי״ל הלכה כדברי המקל באבל ופשוט ׳ ובשלהי כסליו תקנ״ו חזי הוית דרך אגב תשו׳הרב בני אברהם ז״ל ובאמת לפום מאי דאמרן שהדין פשוט דהרגל מפסיק אף על שמ״ר על א״וא דבריו תמוהין עד מאד דבחדא סגי ולא הו״ל להטריח את עצמו והיותר קשה הוא מ״ש בסוף דבריו וז״ל אמנם אם יסכים מר ניהו רבה פוס מתלל רברבן למעשה כו׳עכ״ד נמצא דעדיין לא הליט מאמרו להלכה ולמעשה ווה תימא רבתי ודוק ׳

וְזֶהוּ מַה שֶׁהשיב על דברי רהימא לנפשאי החכם רבי חננאל כרמי נר״ו

חד מן קמאי׳ ׳ מבני עליה ׳ לוין ליה כבר בתיה ׳ סולת נקיה ׳ לתלי תניא בלתניא ׳ נהורא עמיה שריא ׳ דין הוא רויא ׳ הרי שבחבורה ׳ בוזינא דנהורא ׳ עמוד התורה ׳ הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה ׳ ה״ה הרב הכולל ענותן כהלל ׳ אין גומרין עליו את ההלל ׳ החכם המשובח והמפואר ש״לר סיני בקודש כמהר״ר מרדכי אשיאו מגן אברהם יהיה בעזרו נר״ו

ראשון לצי׳ון אמ׳חר פני א׳ במערכי תחנה ישביעהו משפע ברכותיו שובע שמחות והמון גילות גילה אחר גילה אורך ימי׳עולם ועל כוליו שליו ושאנן ומתאר׳ כאורת רענן נס״ו אכי״ר

הן היום עש״ק שעבר האירו אל עבר פני אמרים נחומים ויהיו בפי כדבש למתוק והיו למאורות שורות אשר כוננו ידיו אמונה ואותיות מהכימות ומטיבותיה למנ״ר וענותו לשום שפלים למרום ולכל נברא אומר כבוד וקטן כגדול שם הוא וגם לקטנים ארץ מהתלמדים כמוני היום ומעכ״ת נר״ו מגודל ענותנותו הקפיד שלא לתלות בחסרון דעתי המעוות אשר מצא כמו שכתבתי אני שגבר סתו׳ם העין וברוב אהבתו תלאהו בבהלה אשר היתה לי מרוב היגון אשר אירעני ורצה לומר שהיותי בעמק הבכה הביאני לכתוב בחפזון ובלא עיון כראוי מה שעלה על לבי לכתוב והנני מודה ולא בוש כי לא הצגתי דברי הפעוטים לפני מעכ״ת כי אם אחר שדקדקתי בהם ככל אשר יכולתי להשיג ובמה שלא נראה מכוון לפני כת״ר אין לתלות החסרון אלא בי בעצמי ובקוצר תבונתי כי לא איש בינות אני ע״כ ירחמני ומה אני עוד לבא אחרי המלך אמנם לא לחלוק על דבריו אני בא אלא כתלמיד דן לפני רבו

ואחרי נשיקת עפרות זהב לו עוד אני מדבר בתפלה ירשני כת״ר להציע לפניו עוד איזה דברים כדי לתת טעם מה למה שכתבתי ואען לענין שמ״ר מא״וא ופגע בו הרגל ידעתי אבי ידעתי האמת כן הוא שכל דבריהפוס׳ אחרונים שהבאתי במכתבי לפני מעכ״ת נר״ו לא עסקו אלא בשמ״ר על א״וא בלא פגיעת הרגל חוץ מהרב דב״מ והנה כיון שאמרו שלענין התספורת לא ישתנה דין שמ״ר מדין שמ״ק לפי שעיקר הטעם הוא שצריך ניוול ואין ניוול אלא לאחר גידול פרע ואין גידול פרע אלא לאחר ל׳ נר׳לע״ד שהיה ראוי לעמוד על אלו הטעמים הנכונים אפי׳ בשפגע הרגלוהרבדב״מ פירש דבריו לענין אם פגע בו הרגל ובמה שכתבתי שהוא ז״ל לא גלה לנו דעת עצמו בפי׳ לא היתה מחשבתי שדעתו היה לאיסור כי בודאי אדרבא ממה שהביא תשובה הרב מהר״א ן׳ שאנג׳י ולא דבר עליה כלום מטוב ועל רע גלויי דעתיה שתפס סברתו עיקר אמנם בהיות שהרב מהר״א

ן' שאנג'י הוא עצמו נראה שלא כתב דבריו אלא ע"פ גירסתו בדברי הרב כנה"ג אבל אם פגע הרגל מסתפר ואנו הכי לא גרסינן אמור אמר הנער מה שהביאו להרב דב"ת לעמוד על דעת הרב מהר"א ן' שאנג'י הוא מה שראה בדבריו בנוסח דברי הכנה"ג דעתי היה שכיון שאין שינוי בין ש"ר לש"ק בא"ו לענין ל' וצריך למנות ל' ולהמתין אח"ך עד שיגערו בו חביריו ליכא לשנויי בין אם פגע הרגל בין אם לא פגע ועל מה שכתבתי דתרוייהו דכת' הר' מהרד"א בשם הרב בת"כ הוי ש"ר וגערה הנני חייב להודות ומודה אני בלב שלם על האמת דטעות הוא דנפל בידי ואני אמרתי נהפוך וכך לא עלה דעתי בתחילה ומה שהביאני לכתוב כן הוא מפני שנראה לי שכבר מי שאומר דגם בא"ו הרגל מבטל גזרת ל' אינה ראויה ליכנס בסוג ש"ס כיון שכבר הלכה פסוקה רווחת בישראל דבא"ו הרגל אינו מבטל על כן אמרתי כיון שבלא פגע הרגל אין אנו מחלקים בין ש"ר לש"ק לענין גזרת ל' ובש"ק הרגל אינו מבטל גזרת ל' למה נאמר שבש"ר יהא מבטל ועכ"ז מאחר שכבר העידו גאוני עולם שבקושטא ובאזמיר פשטה ההוראה להתיר להסתפר בש"ר כשפגע הרגל תוך ל' ולא ראינו מי שאסר בפירוש וכללא אית בידן דהלכה כדהמ"ב אפי' יחיד נגד רבים אף אני בעניי הגם דאין סברתי ראויה ליחשב לכלום להכריע מ"מ כדי ליתן הודאה על דברי מכת"ור אומר שאפשר להקל עד ינא כהן לאורים ולתומים ויקויים בנו מקרא דכתיבי בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פני ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ויזכו עינינו לראות בבנין הארץ ונוה ציון על מכונו וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות אכי"ר ובקשתא מלפני המלך וכרענא קמי' ברוב הודאו' כהיורא וזקיפנא כחיויא ואל אלהים אשי' דברתי בעשרה תנו'ת ונעשר לשונות של תפלה יעמד חי לפני ה' גם שבי גם ישיש כגבור לרוץ אורח חיים למעלה למשכיל ושבעתים יוק'ם על גפי מרומי הברכות והכן ה' בידו יצלח כנפשו נפש ברכה תדושן וכה"ון עבדו המשתחוה לו איש צעיר מחוקק לא רבתו היקרה המכבדת את נעליה דש"ט כל הימים ועל תפלתו קא סמיך כ"ות פה עי'ש י"ד להדש כסליו לסדר ולפרט והיה המחנ' הנש"אר ל'פליטה לפ"ק נגוע ומוכ' מעונה ומדוכא חננאל כרמי ש"ט בכמה"ר מרדכי זלה"ה הכ"ת

סימן טוב

ראיתי בס' הנד"מ זה שמו לשון זהב שעלה ונסתפק בתשו' סי' ד' אם הרגל מבטל תוך ל' במיתת א"ו איסור נטילת צפרנים כשפגע הרגל תוך ל' וכתב דמל' הש"ע סי' ש"ץ וז"ל כשם שאסור לגלח כל ל' יום אסור ליטול צפרנים משמע דלשניהם דין אחד

וכיון דבא"ו אין הרגל מבטל גזרת תספורת כך אינו מבטל גזרת נטילת צפרנים אלא דלפ"ז היה צריך בנטילת צפורנים כמו בתספורת עד שיגערו בו חביריו ולא אשתמיט שום קדמון או אחרון ליתן דבריו לשיעורין שיעור גערת נטילת צפרנים אבל בתספורת נתנו דבריהם לשיעורין כמבואר בהגהת רמ"א סימן ש"ץ ס"ד ובנטילת הצפרנים שתק מלתת שיעור הגערה כו' והייתי נבוך להורות בדין זה ועיינתי במקור הדין של נטילת צפרנים בש"ס ובפוס' ראשונים ומתוכם נראה לע"ד לפשוט הס' הנ"ל דבפ' אלו מגלחין די"ז ע"ב איתא ת"ר כשם שאמרו אסור לגלח במועד כך אסור ליטול צפרנים במועד לדברי ר' יהודה ור' יוסי מתיר כו' ועתה היוצא לנו מזה דעיק' שהצריכו שינוי באבל לנטיל' צפרנים שלא יבא גם לגלח א"כ ממילא אי פשטא דבא"ו שאסורו לגלח כשפגע הרגל קודם שיעור גערה של שערו ה"ה שאסור נמי ליטול צפרנים אפי' פגע בו הרגל קודם שיעור הגערה של שערו ולכך לא כתבו הפוס' שום שיעור לגערת של גדול צפרנים דעיקר תלוי בשיעור גערה של שערו וכל זמן שלא הותר לו לגלח לא הותר לו ליטול צפרניו כו' וכן הורתי לאיסור נטילת צפרנים כשפגע בו הרגל עכ"ל

ואנכי חזון הרבתי בתר שאלת המה"ר הכרעותיו אינן מכריעות ואיך כתב ולא אישתמיט לשום פוסק קדמון או אחרון ליתן דבריו לשיעורין שיעור גער' נטילת צפרנים ונעלם ממנו שהדבר בא מפורש בספר לקט הקמח בה' אבילות משם הרב מר אביו בהלק"ט סימן קי"ג דבצפרנים א"ץ גערה יעו"ש וכן הורה גבר בעוז בס' דב"מ בי"ד סי' פ"א וז"ל אני הצעיר עשיתי מעשה לקוץ הצפרנים בעיו"כ כשנפטר מר אבא בער"ה מסוף ס' התכ"א כיון דקי"ל דהרגל מפסיק כל מיני אבילות דא"צ גערה כמ"ש בס' הלבוש סי' תקמ"ח ויעויין בס' כנה"ג לי"ד סי' ש"ט ובצפרנים א"ץ גערה כמ"ש בס' לקט הקמח ה' אבילות בשם הלק"ט סקי"ג עכ"ד

הרי דתנינן בספרי הפוס' מפורש דנטי' הצפורנים על א"ו א"צ גערה א"כ הדבר פשוט דהרגל מבטל לקוץ הצפרנים לפ"ז דבריו לא ניתנו ליכתב ודוק

אחר קצת ימים חזה הוית בס' זרע אמת חי"ד סימן קנ"ג שעמד על זה והביא מ"ש בס' בית יהודה חי"ד סי' ל' שדחה דברי הרב הלק"ט והוא דהה בב' ידים לדברי הרב בית יהודה והסכים לדברי הרב דב"מ דאין צריך גערה לצפרנים יעו"ש ובחסד רחמים תקנ"ו ראיתי דרך אגב בס' בית דינו של שלמה בחי"ל סימן ז' שעמד ע"ז והעלה דאי צריך גערה בצפרנים יעו"ש והיה העלמ'ה מתשובת הרב דב"מ ז"ל שפסק כוותיה ופשוט

נבאלתי

אה"ע ה' קדושין סי' א

נשאלתי אי שבעת ימי חופה נמנין מעת לעת או אמרינן ביום הז' מקצת היום ככולו וכו בפרק השכתי כפי מה שהיה רשום בזכרוני מתשו' הרב ג"ור ומ"ש הרב מוכת הדור חיד"א ז"ל בקשר גודל בסימן י"ט אות כ"א ששבעה ימי החופה הם ז' שלמים ונ"מ לענין ז' ברכות היכא דאכלו קודם שנשלמו הז' מעת לעת דמברכין ז' ברכות וכ"ן לענין תחנוני' שלא יאמרו עד גומרן ז' ימים מע"ל ואחר כמה ימים בא לידי ספר ג"ור וראיתי התשו' במקומה והיא בכלל א' סימן כ"ח וכסק כמו שהורתי אני בעוניי וראיותיו הם כראי מוצק ׃

האמנם תמיה לי מילתא אמאי לא הביא ראיה לדבריו מתשובת הרא"ש ז"ל ופסקי מור"ם ז"ל בא"ה סימן ס"ב ס"ו דלפי קצורי נראה בהדיא מדבריו דס"ל דז' ימי חופה נמנין מע"ל והיא בתשו' הרא"ש כלל כ"ו סימן ב' וכתב וז"ל וששאלת החן הבא ממקום אחר וכאן כנס האשה ואחר שבירך ז' ברכות מוליכה עמו למקומו מאימתי מונין ז' ימי החופה כי החופה היא מקום יחוד החן וכלה ומשעת הברכה שהותרו להתייחד מתחילין ז' ימי החופה הן בעיר שנעשית שם הברכה הן בעיר אחרת כו' אבל אין הדעת נוטה כך שיהיו תלויין ז' ימי החופה באכילה ראשונה אלא בשבע ברכות כמו שכתבתי עכ"ל ׃ הרי מבואר מדבריו דז' ימי החופה מנינן שעות שכך נקט בלישניה ומשעת הברכה שהותרו להתייחד מתחילין ז' ימי החופה ומור"ם ז"ל כתב בלשונו בעד הרא"ש ז"ל מתחילין מיד ומדנקט שעות ומור"ם דקאמר מיד הדבר ברור דאתו לאשמועינן דז' ימי חופה מנינן שעות משעה שברכו ז' ברכות וכיון דמנינן שעות אינם נשלמים ז' ימי מחופה אלא מאותה שעה שברכו ז' ברכות כדי שיהין ז' שלמים לפ"ז אמאי לא הביא ראיה לנ"ד מדברי הרא"ש אלו וס"מת דאין לדברי הרא"ש ז"ל אמורים אלא לענין שהולך החתן עם הכלה אחר יום או יומי' מ' חופה למקום החתן ואשמועינן שאינו נמנה ז' ימי החופה מזמן שבאו לבית החתן אלא משעת ז' ברכות אבל ז' שלמים לא בעינן ומש"ה לא עלה על שפתיו הרב ג"ור ראיה לדבריו מדברי הרא"ש ואי מהא לא איריא חדא מדנקט שעו' ומתחילין ומור"ם דכתב מתחילין מיד לא בא לומר אלא לענין ז' שלמים ועוד מי לא עסקינן דנדון הרא"ש מיירי דמקום החתן היה רחוק ב' ג' שעות ונתקדשה קידם הנוח ות"ף הלכו לבית החתן ואינו עובר שום יום באמצע וכן נראה מדברי הטור להרא"ש שכתב וכאן כנס האשה ואחר שבירך ז' ברכות מוליכה עמו למקומו מדבריו משמע שהמקום הוא קרוב ומש"ה נקט שעות ללמדנו דבעינן שבעה שלמים וכמדובר ׃

והנה בתשובת ג"ור שם כתב וז"ל ולמאי דאתינא עלה נראה דבעינן ז' ימים גמורים דבפ"ק דירוש' דמ"ק יליף דאין מערבין שמחה בשמחה מקרא דמלא שבוע זאת שיעשה שמחת לאה ואח"ך של רחל והכא כיון דכתיב מלא שבוע זאת הוי לשון השלמה וכיון דכתיב לשון השלמה בעינן עד שעה אחרונה כמ"ש לעיל גבי שבעת ימי מלואים דהוו שלמים מהאי טעמא והנושא שתי נשים שמח ז' גמורים עם זו ואח"ך ז' אחרים עם השניה וכן בשמחת ב"המק אמר הכתוב שבעה ימי' ושבעה ימי' ארבעה עשר יום ומהך קרא יליף בגמרא לענין שמח' נשואין שאין מערבין שמחה בשמחה דהני לחוד והני לחוד ע"ש עכ"ל

והישתא הל עלינו הובת ביאור וצריכין אנו למודעי מאי טעמייהו דרבנן דתלמוד דילן שם במ"ק ד"ט ע"א דילפי להא דאין מערבין ש"בש משבעה ימים וז' ימים כו' שהוא מדברי קבלה ושבקי הפסוק דילפי בירוש' ממלא שבוע זאת שהוא מדברי תורה ׃ ולפע"ל אפשר לומר דס"ל שהדרשה מפ' מלא שבוע זאת אינה דרשה גמור' רק אסמכתא מש"ה נפ' ז' ימים וז' ימים ונג' שהוא דרשה גמורה ומש"ה מפקי להו מזה הפסוק וכמו שכן ראיתי ברא"ש בפ' וינא עמ"ש רש"י ז"ל והם ז' ימי המשתה בירושלמי במ"ק וכתב הרא"ש וז"ל וכך אמרו בב"ר מלא שבוע זאת אמר ר' יעקב ב"ר אחא מכאן שאין מערבין ש"בש וכל זה דרך אסמכתא בעלמא שהרי זה של לבן אינו אלא מנהגא בעלמא שהיו נוהגין בזמן ההוא אבל בגמ' בבלי במ"ק כ"ק מפיק לה מויעש שלמה בעת ההיא את החג כו' ז' ימים וז' ימים ארבעה עשר יום מכדי ארבעה עשר יום כתיב ז' ימים וז' ימים למה לי ש"מ הני לחוד והני לחוד דאין מערבי' ש"בש כו' ע"כ הרי מהרא"ש ז"ל שהדרשה מפ' מלא שבוע זאת אינה דרשה גמורה רק אסמכ' בעלמא ומטעם זה מפקי להו מדברי קבלה שהוא דרשה גמורה ברם מה נעשה דהרמב"ם עומד לנגדנו לדבר זה שכתב בפ' י"ד מהלכות אישות ה' י"ד וז"ל ואפילו בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין ש"בש שנאמר מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת ע"כ מפורש יוצא מדבריו מדהביא הך דהירושלמי דס"ל שדר"ת הפ' מלא שבוע זאת היא דרשה גמורה דאי לא"ה הו"ל למנקט כתלמודין לפי זה הדרא ידיעתנו למקומה למה תלמוד דילן שבקו פ' מד"ת וילפי לה מדברי קבלה

ואשר

ואשר אני אחוה לי בעניותי במה התבוננו דאכשר לומר דסברת תלמודין שלא הביאו מפ' מלא שבוע זאת היינו טעמא הגם שהוא דרשה גמורה מ"מ כיון דלענין דיהיה ז' שלמים בעינן להביא ראיה דמילת מלא שבוע זאת ר"ל שלמים משבעה ימי המלואים וכשם שבשבעה ימי המלואים אמר על יום מלאת שהם ז' ימים גמורים אף כאן מלא שבוע זאת הם ז' ימים שלמים וכמ"ש בקצור הרב ג"ור שם וז"ל וכיון דכתיב לשון השלמה בעינן על שעה אחרונה כמ"ש לעיל גבי ז' ימי מלואי'דהוו שלמים מהאי טעמא כו'ע"כ משמע דאי לא הוה מלינו בז' ימי המלואים דמילת מלא הוא שלמים היינו יכולין לומר אף דכתב מילת מלא שבוע זאת כיון שמשמח עם אשתו ראשונה מקצת יום ז' די ויכול לקדש לאשתו שניה ביום השביעי והיה די לו י"ג יום בין שתי הנשים דומיא דנזיר דיום אחד עולה לכאן ולכאן לאפוקי זה מצאנו סמך מז'ימי המלואים לפסוק מלא שבוע זאת הוי ג"כ ז'שלמים משא"ך מפ'ז'ימים וז'ימים ארבעה עשר יום הוא מפורש טפי בלתי שום סמך ממקום אחר דבעינן שבעה ימי המשתה ז'שלמים ואין מערבין שב"ש דהני לחוד והני לחוד ומש"ה הגם דהוי דברי קבלה ניחא להו טפי למילף מהאי קרא ולא מקרא מלא שבוע זאת אף דהוי דברי תורה והרמב"ם דנקט מפ'מלא שבוע זאת ס"ל כיון שהוא דרש' גמורה מל"ת הגם דבעינן להביא סמך ממקום אחר למלת מלא שהוא ז'שלמים אפי"ה ניחא ליה טפי להביא מדברי תורה ולא מדברי קבלה כיון דלענין דינא לא פליגן תלמוד ירוש' עם בבלי ומ"מ דברי הרא"ש ז"ל קשיא דכת' בפשי' דפ'מלא שבוע זאת שהוא אסמכתא והרי הרמב"ם לא ס"ל הכי וכאמור ، הראת לדעת למאי דאתאן עלה דז'ימי המשתה בעינן שיהיה שלמים מע"ל ותל"מ

אחרי כן חזי הוית דרך אגב בתשו'כנסת יחזקאל סימן נ"ט שנשאל מאחד מתלמידיו שהיה בערי איטלייא כנד"ד ממש והעלה להפך לפום דינא דלא בעינן מע"ל ، ולדעתי המעט הוא א"המ כדהני ראיותיו אינן מכריעות כמו שאכתוב בס"ד ראשונה כת' וז"ל ואינני יודע טעם למנהג זה שדעתם שצריכין ז'ימים מע"ל לא כתבו התוס'בש"ס נידה דמ"ו ע"ב ד"ה כולן מע"ל דאין שעות פוסלות רק בקדשים ובבתי ערי חומה אבל בשאר דברי' לא בעינן מע"ל לשעות וכ"כ התוס'שם דמ"ד ע"ב ד"ה ל'יום א"כ לאחד תירוצ' וז"ל וי"ל דקי"ל לרבנן דלא מע"ל פי'לפירושי' דלא בעינןמע"ל לשעו' ע"ש

ונוראות נפלאתי לפי עוצם חכמתו ובקיאותו אמאי לא השגיח ולמידע שמנהג רבני איטליא הוא מיוסד ע"פ הדין וכאמור לעיל ועוד תימא רבתי מ"מ לא כתבו התוס' כו' וכי מילתא

פסיקתא הוא מ"ש התוס' והרי הרואה יראה דיש מקומות אמרינן מקצת היום ככולו ויש מקומות דבעינן שלמים וכמו שהביא שם הרב ג"ור מדוכתי טובא ועילא מנהון מ"ש התוס' פ"ק דנזיר ד"ה ע"ב ד"ה תנן הריני ؛ נזיר ל' יום שכתבו דכיון שאמרו ל' יום בפירוש הוי לישנא יתירא דהא בלאו מפרש סתם נזירות ל' יום לכן כדאמר בפי' הוי כאלו אמר שלמים וליכא למימר בהו מקצת היום ככלו ולכך אם גלח ביום ל' לא יצא ע"כ הרי מבואר מדברי התוס' ז"ל גופייהו דיש מקומות דאמרינן שלמים ואיך פסיקא ליה למילתיה לומר דלא בעינן מע"ל מדברי התוס' וכ"כ הרמב"ן בפ' כי תשא כי תנין שנות האנשים אינגו למנין שנות העולם מתשרי אבל הם מע"ל יע"ש

ואת השני מ"ש עוד וז"ל ומ"ש התוס' בר"ה די"וד ע"א ד"ה בן כ"ל חדשים כו'מע"ל בעינן וכ'כ הרמב"ם כו' התם בעינן בשנים רק לקדשים ג'שנים שלמים שיהיה בלא חסרון יום א'אבל בענין היום א"צ שיהיה משעה לשעה ועיין בב"ח בא"ח סימן כ"ג כו' ע"כ ، המתבאר מדבריו ממ"ש ועיין בב"ח דכוונתו פשוטה דרצה להביא ראיה לדבריו דבענין היום לא בעינןמע"ל וראיה מ"ש הב"ח בענין י"ג שנים ויום א'דכיון שנכנס היום אחר י"ג נעשה בר מצוה

ואנא בריה קלה לא ידענא מה ראי'היא זו לנ"ד דהתם שאני כיון שהשלים הי"ג שני'ויום א'שאמרו לאו דוקא ואמרינן כבר נשלמו שניו וכאשר יראה המעיין בס' הפוסקים וכן העלה הרב מ"ל בה' אישות פ"ב הכ"א דלא בעי' שם היום שלם יע"ש מה שא"כ בנ"ד שהם ז' ימים נפרדים דבעינן ז' ימים שלמים וכמו דמוכח בהליא מהירוש' ומבבלי כמ"ש הרב ג"ור וכן נראה מדברי הרב ש"ך ח"מ סימן ל"ה ס"ק א' שכתב וז"ל ומ"ש התוס' בד"ה דבעי' מע"ל היינו בימים תלע כו'הרי להדיא דאע"ג דהוזכר בגמ' מע"ל היינו בימים ע"ש ע"כ נמצינו למדין דכשהוא בימים אמרינן דבעינן מע"ל אף דבעינן י"ג שנים ויום א' ס"ל דכשנכנס היום אחר י"ג מיד נעשה בר מצות ויכול לעבור לפני התיבה להוציא את הרבים י"ח ע"ש אלא ודאי כדאמרן

ועוד בא שלשיה כתב וז"ל ועוד ראיה חזקה בש"ס כתובות ד"ו באלמון שנשא אלמנה אין טעונה ברכה כל ז' אבל יום א' טעונה ברכה כו' רב אשי איקלע יומא קמא מברך כולהו לשון הרא"ש ז"ל יומא קמא י"מ לסעודה קמייתא כדאמרינן בפסחים יומא קמא לא תלושי לי בחלבא דהיינו סעודה קמייתא ומיהו אם לא אכלו עד הלילה מברכין דלא גרע מפנים חדשות הנה בדברי הרא"ש הנ"ל שני פירושים ר"ין כתב אם היא אלמנה ולא אכלו עד הלילה אין מברכין עכ"ל נפ"ן ראיה גלויה ולא טמון דא"צ מע'ל דאל"כ הא ע"כ החופה היתה

היתה ביום ולמה לא יברכו בלילה אלא ודאי יום א' מקצת היום ככולו עכ"ד ועפמ"ש דלדידי הפעוט אדרבה גלויה ומפורסמת דלית מאמר טעם ראיה כלל לומר מקצת היום ככולו דבאני אלמון ואלמנה דחכמים נתנו שיעור יום א' לברך וכיון שעבר היום הגם שלא אכלו על הלילה טוב לא יברך ז' ברכות דכבר עבר זמנו וכן בתשו' ב"ח סימן קי"ט שנשאל באלמון שנשא אלמנה ולא אכלו על הלילה אם יש לברך ז' ברכות והביא שם הלשון מהרא"ש הנ"ל וביאר דבריו בטוב טעם ודעת בלב"א ע"א וז"ל אבל באלמון ואלמנה אין לברך כיון דעבר יום הנשואין שלא אכלו בו דלא בדילהו תליא מילתא אי אכלו או לא אכלו דאטו אי לא אכלו בסעודת ג' ימים אחר נשואין דיברכו אח"ך ז' ברכות זה לא עלה על דעת אלא חכמים שיערו יום אחד לברכה משום דברכות באו על שמחת לבו של אדם ובאלמון שנשא אלמנה לא שמח כ"כ הילכך ביום אחד סגי משעבר היום אעפ"י שלא אכלו אין לברך מאחר שהחתן אינו שמח אחר שעבר היום כפי השיעור שתקנו חכמים כו' ע"ש עכ"ד וכן מוכח מדברי הט"ע שם בס"ו שכתב באלמון שנשא אלמנה מברכין אותה ביום ראשון בלבד ע"ש ומדנקט ביום ראשון בלבד ש"מ דכוונתו לומר דאם לא אכלו ביום ראשון שלא יברכו בלילה הנה כי כן אמינא דאם היה מדקדק בדברי מרן ז"ל ושלטו מאורי אור עיניו תשו' הרב ב"ח בודאי דהוה שתיק מזו הראיה כאשר יראה המעיין ודוק ׃

ועל הרבעה כתב עוד וז"ל העול' מדברינו אלא אם מנהג אוביילן לעשות סעודה ביום ד' אחר חצות ולברך ז' ברכות שגגה היא לברך ביום ד' שאחריו אף בלילה וכ"ש ביום קודם חצות כי ה"ז היא ברכה לבטלה אמנם אם אין עושין סעודה בעשרה על הלילה אזי יעמדו כמנהגם לברך ביום ד' שאחריו וגם תשיבני מתשו' הרא"ש כלל כ"ו דמשמע דהתחלת ז' ימי החופה מן החופה דהתם שאני דעיקר פלפול שלו באם נוסעים למקום אחר ומעכבים יום או יומים ע"ש עכ"ד

המתבאר מדבריו שכתב אמנם אם אין עושין סעודה כו' ׃ דר"ל דאם לא עשו סעודה ביום ו' לחופה אזי יכולים לברך ביום ד' כמנהגם דהיינו כיון דלא ברכו ביום ו' ישלמו הברכות ביום ד' שהוא ז' לחופה ובאמת לא אדע שכול ודבריו שגבו ממני דזה לא ראינו ולא שמענו דז' ברכות יש להם תשלומין ואנכי לא ידעתי מהיכן יצא לו זה לכתוב בפשיטות ותו יש לתמוה עליו טובא במ"ש ואל תשיבני מתשו' הרא"ש כו' הנה מלבד כפי מ"ש בעניותי לעיל בעל תשו' הרא"ש שהוא ראיה לדברינו אף ג"ן לא ידענא היכן מצא בדברי הרא"ש ז"ל שהיו מעכבים שם יום או יומים ואח"כ היו נוסעים הא ודאי זה לא ניתן ליאמר בדברי הרא"ש וזה פשוט כאשר יאמר

יחזו פנימו ומ"מ אף שכת' מ"ש הר' בסו' דבריו כח' וז"ל כל זה כתבתי רק דרך משא ומתן להפיק רצון תלמידי אבל ח"ו לא נאמר קבלו דעתי כי מי אני להכריע בין גדולי ישראל אשר קטנם בהם קטנם עבה ממתני ולהם חלק א' חכמה ותדע כו' ע"ש הרי דלא סמך הרב על דעתו לעת עליון להלכה ולמעשה וא"כ על משמרתי אעמוד' לפום מאי דאמרן דהדין כמו שכתבתי בעניי ופשוט

וראיתי בס' כנ"הג ז"ל א"ח סימן קנ"א הגב"י שכתב וז"ל וראיתי פה תיריא יע"א נוהגין שלא ליכול ביום ו' שהוא שמיני לחופתו ולא מצאתי בזה שום טעם ואולי סוברים דשבעת ימי המשתה אינן כשבעת ימי האבל דמקצת היום ככולו אלא ז' ימים שלמים מעת לעת בעינן ולפעמי' אין החתן נכנס לחופה ביום ו' לעת ערב ומשם נשתרבב המנהג שלא ליכול אף ביום ז' שהוא שמיני לחופתו עכ"ל בתר שאלת המחילה כלחזי כיון דחזינן דכל רז לא אניס ליה איךכתב בלשונו ואולי לא שת אל לבו שלבו פתוח כפתחו של אולם ולאסוקי אליבא דהלכתא דז' ימי המשתה שלמים בעינן וזה היה טעמם של ראשונים בעיר תיריא יע"א ואמאי כתב בלשון שמא הא ודאי אתמהא ודברי הרב כנ"הג נעלמו מהרב כנסת יחזקאל ז"ל ודוק

אחר זמן טובא ראיתי בתשו' הרמ"ע מפאנו סימן מ' דמ"א ע"ב שכתב משם רבו וז"ל ומצאתי למורי הר' ישמעאל חנינא שכתב ז"ל לרווחא דמילתא נ"ל נכון לחלק ולומר כי באלמון שנשא אלמנה אם היו יכולים לאכול הסעודה ראשונה מבעוד יום כגון שעשו החופה בבקר בהשכמה ולא רצו לאכלה אלא בלילה אז אין לברך ז' ברכות אע"פ שהיא סעודה ראשונה כיון שבכונה ורצון דחו אותה שלא לעשותה בזמנה אבל אם אחרו החופה עד סמוך למנחה קטנה כמו שנוהגים בקצת מקומות שאין פנאי לאכול מבעוד יום אז מברכין שבעה ברכו' בלילה כיון שהיא הסעודה ראשונה של אחר החופה ואכתי לא מטא זמן חיובא של סעודת נשואין על המשתה כו' עכ"ל ׃ מריהטא דלישניה נראה שהרמ"ע ז"ל אודויי אודי ליה לרבו בזה החילוק ואחרי בקש' המחי' מעצמותיהם הקדושים החילוק לא ניתן ליאמר שהרי כפי חילוקם אם נעשה החופה סמוך למנחה ואירע אונס בלבול שלא יכלו לעשות הסעודה בלילה כי אם על יום ב' לפי דבריהם צריכין אז לברך ז' ברכות כיון שלא היה להם פנאי לאכול הסעודה ראשונה וזה א"א לאומרו וכי אם לא אכלו הסעודה ראשונה מהחופה אחר ב' ימים היעלה על הדעת שיברכו ז' ברכות הא ודאי שזה לא אמרו אדם מעולם אלא כיון שעבר יומו אין לברך ז' ברכות אפי' בסעודה ראשונה וכמ"ש בתשו' הרב"ח כנ"ל וכאמור

ובעומדי

ובעמרי בליוורנו יע"א בחדש סיון קפ"ד חזי הוית דרך אגב במח"בר בקונטריס האחרון סימן קל"א שכתב דלענין כפילת אפים שפיר נהגו אך לז' ברכות צריך להתיישב ואני הפעוט בתר נשיקת עפרות רגב לו תמיה לי מילתא איך כתב דלענין ז"ב צריך להתיישב בדבר מאחר שהיה לפניו תשו' הרב גו"ר דראיותיו מכריעות דאפי' לז"ב בעינן ז' שלמים ועוד שדבריו סתראי נינהו ממ"ש בקשר גודל לפסק הלכה אך בתר שהשקפה האמת יורה דרכו דהרב ז"ל כשעמד בענין וכתב כן בקונט' האחרון היה בתחילת ימיו ובסוף ימיו שחזר על הענין ונתיישב בדבר אז כתב בקשר גודל לפסק הלכה דבעינן ז' שלמים אף לז"ב והעד ע"ז שהרב ז"ל שם בקשר גודל כתב בחצי לבנה מח"בר ק"א סימן קל"א שם רמז לנו שבתחילת ימיו לא החליט מאמרו וזה פשוט וצור גואלי יצילנו משגיאות כ"ד הצעיר

מאי"ן

בישלהי סיון תקנ"ב ראיתי בס' קהל יעקב במענה לשון דקכ"ג ע"ד אות צ"ט וז"ל אין למדין מקודם מ"ת כתב בס' שנות חיים ד"ב ע"ב דלא אמר הך כללא אלא כשהענין הוא ספור דברים מעשה שהיה אבל כשאינו ספור מעשה למדין ובהא ניחא לי מאי דק"ל לרבינו מזרי הרב זקני עמ"ש התוס' בקדושין די"ג ע"ב ד"ה לכ"ע בעשה אור"י דאיכא עשה בא"א ודבק באשתו ולא באשת חבירו ע"כ וקשה היכי ילפי' הא התם כתיב קודם מ"ת ולפי מ"ש ניחא שפיר ועיין עוד ביפה מראה דקע"ב ע"ג עכ"ד

ולפי האמור בראש מאמרינו מדברי הירוש' וגם מהמדרש שהביא הרא"ש שלמדו מפסוק מלא שבוע זאת שאין מערבין שמחה בשמחה והתם הוי קוד' מ"ת וספור דברי' מעשה הוי כל בתר איפכא מ"ש הרב שנות חיים וגם על הרב ק"י ז"ל יש לתמוה איך אשתמי' מיניה דברי הירושלמי ודברי הרא"ש שהבי' המד' דיליף ג"כ מהפסו' כנו' ואפלכת' דהוי אסמכתא מ"מ יליף מיניה אף דהוי קודם מ"ת וספור דברי' ומעש' וליכא למימר דבהא פליגי תלמודין עם הירוש' וקי"ל היכא דפליג הבבלי עם הירוש' דאזלינן בתר הבבלי ומש"ה כתבו הכי הרב ש"ח ומהר"י אלגאזי ז"ל כתלמודין שהרי מה יענו דהרמב"ם כתב כדברי הירושלמי ועוד לכי מ"ש בעניותי הדברי' הנאמרים באמת דגם הבבלי ס"ל להדרש' אלדרש מפסוק מלא שבוע זאת אלא כיון דלענין ז' ימים שלמי' כו' נמצאת אתה למד דלית חיילות בהאי פילוק' ובתר שאלת הס"ר דבריהם לא ניתנו ליאמר וזה פשוט ובשלהי כסלו קנ"ג חזי הוית בס' עושה שלום די"ד ע"ד שהקשה ממקום אחר ושכן תמה מהרש"י ז"ל וכתב ועיין תוס' דמ"ק ד"ך ע"א ד"ה מה חג דמה שאין למדין דאבל ז' ימים מקדא דיוסף ויעש לאביו אבל ז' ימים

תי' בירושלמי משום דאין למדין מקודם מת"ת יע"ש עכ"ד

והשתא הרואה יראה שדברי הירוש' סתראי נינהו דהירושלמי הנז' בפ"ק דמ"ק למד ממלא שבוע זאת אף דהוי קודם מ"ת ואשר אני אחוה לחנק ולתרץ דמ"ש בירוש' מפסוק מלא שבוע זאת הוא ילפותא בעלמא ואינו לימוד גמור ומה שתרצא בירוש' שאין למדין מקודם מ"ת לענין אבל הוא שאין למדין לימוד גמור אבל ילפינן אפי' קודם מ"ת היכא דהוי ילפותא בעלמא דהיינו גילוי מילתא בעלמא דבזה לא נאמר הכלל אין למדין מקודם מ"ת וסעד לזה דכה"ג מנאנו בכללא איסורא מממונא לא ילפינן

סימן ב

כתב הרב מ"ל בפ"ה מה' אישות בסוף ה"ז דנסתפק במוכר איזה דבר ונמצא בו מום דהוי מקח טעות אם המעו' שקבל הוו גזל ואם קידש בהם את האשה אינה מקודש' או נימא דאף דהוי מק"ט מ"מ המעות שקבל לא הוו גזל שהרי מקח זה דמים לו אלא שבשביל המום אינו שוה כמו שפסק ואם קידש בהם מקודש' ופשיט לה ממ"ש הרמב"ם פ"ד מה' ממרים ה"ג ז"ל אבל אם נחלקו בשאר מצוות כגון שחלק בדבר מדברי לולב או ציצית כו' זה אומר פסול וזה אומר כשר ה"ז פטור מן המיתה ע"כ דאי אמרת דמקח טעות המעות הם גזל הרי ממחלו' זה יוצא לדבר שזדונו כרת כגון אם מכר לחבירו זה והלך המוכר וקידש במעות או דלדברי האו' פסול הוי מק"ט והמעו' גזל ואינה מקודש' ולדברי האומר כשר הוי מקודשת אלא עכ"ל דלכ"ע דכל דדמים לו לא הוו גזל בידו ומקודשת יע"ש

ואנכי חזון הרבתי אח"הת כלחזי איך כתב כ"כ בפשי' דהמעות לא הוו גזל ביד המוכר ואם קידש אשה במעות אלו הויא מקודשת מדיוק דברי הרמב"ם ולפי עונס בקיאותו איך לא זכר שר מ"ש ה"ה בפ' כ"ב מה' אישות ה"ז אחר שהביא דברי הרי"ף כתב וז"ל והן הן דברי רבי' וכתב הרשב"א מלשון הרב אלפס שכתב דאינו יכול לומר דילמא מציאה אשכחת איכא למימר דאע"ג דליכא סהדי דהנהו זוזי ממש אינהו דשקלה מלוקח אלא דהניח זוזי מסתמא אמרי' דאינהו נינהו והוו להו כעין פקדון דאיגלי מילתא דהמכרה בטל למפרע ומעות כעין פקדון נינהו כו' ע"כ ודברי הרשב"א או הביאם הר"ן בכתובות פ' נערה שנתפתתה עמ"ש הרי"ף וז"ל א"ר יוסי ברבי חנינא באושא התקינו האשה שמכרה מנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות וקי"ל דבעל מוציא מיד הלקוחו' בלא דמי' ואי איתנהו להנהו דמי דשקלא אחתיה מהדר להו ללוקח ולא יכיל בעל למימר דילמא מציאה אשכחת וכתב הר"ן וז"ל ואי איתנהו לבנהו

להנהו דמי כו' וכתב הרשב"א דמלשונו משמע דאע"ג דליכא שהדי דהנהו זוזי ממש אינהו דשקל מלוקח אלא להנהו זוזי משתתא אמרינן דאינהו נינהו והוו להו כעין פקדון דאגלי מילתא דממכרה בטיל למפרע. ומעות כעין פקדון נינהו עכ"ל והנה מלשתק הר"ן ולא שקיל וטרי בדבריו וכתבם בשתם מוכח בהדיא להסכי' לדברי הרשב"א

ובעת הזיתי כן בס' ברכ"י א"ה סימן תמ"ז בסוף אות י"ב שכתב וז"ל ותו ק"ק על מר וקנינו הרב הנז' דבסמוך כתב משם הרב מהריק"ש דמקחת דנעשה בכלי המץ קודם הכשח. שרי ומשתמא הסכים לדבריו. מדלא כתב על דבריו כלום יע"ש הרי מבואר ראיה לדברינו דהר"ן הסכים לדברי הרשב"א וכ"כ בב"י א"ה סימן ל' ס"ח וז"ל ומ"ש בשם הרא"ש אפי' נמצאו בידה מעות ואין ידוע אם הם אותם כו' בפ' הנז' וכבר נתבאר שכך פי' הרשב"ס לדברי הרי"ף וכך יש לפרש לדברי הרמב"ם עכ"ד ויש קצת תימה איך כתב מלנפשיה וכך יש לפרש דברי הרמב"ם והרי לדבר זה כבר קדמו ה"ה יע"ש וכמדובר

הרי מבואר מדברי הרשב"א בדעת הרי"ף ומדברי ה"ה ומרן ב"י בדע' הרמב"ם וכן ס"ל להרא"ש ז"ל וכ"ן ס"ל להר"ן וכדאמרן דהיכא דהמקח בטל למפרע המעות הוו ביד המוכר כעין פקדון. וקי"ל דפקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמריה איתיה נמצאת אתה למד דאם קידש המוכר אשה במעות כאלו אינה מקודשת כיון שיש בטול מקח הו"ל שקידש בדבר שאינו שלו והרי הוא כמי שקידשה בגזל שהרי קי"ל דהשולח יד בפקדון הרי זה גזלן וכמ"ש בח"מ סי' רנ"ב ע"ש לפי"ז אינה מקודשת באופן לדעת הרי"ף ודעמיה דס"ל דהמעות ביד המוכר הוו כקדון וכ"ש לדעת הרא"ש ז"ל דכתב דהוו גזל כלהו ס"ל דאם קידש המוכר אשה במעות אלו דאינה מקודשת וכ"כ הרא"ש בס"פ האיש מקדש על מתני' מכרן וקידש בדמיהן וכ"כ הטור בא"ה סי' כ"ח וז"ל ואם לא ידע הלוקח לא הל המכר והמעות גזל הם ביד המוכר ע"ש אם כן אתה תחזה שדברי הרב משנה למלך ז"ל הם היפך הרי"ף והרמב"ם והרשב"א וה"ה והרא"ש והר"ן והטור ומרן ב"י ז"ל והוא פלא איך כתב דלכ"ע דכל דדמים לו לא הוו גזל בידו ומקודשת

אכן מאי דקיימי באפאי כחומה נשגבה הוא. שהרשב"א והר"ן ז"ל כתבו שם בחדושיו לקדושין על מתני' מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דמעות הללו הם הלואה ביד המוכר וז"ל הרשב"א מכרן וקידש כו' ואנן דלא קי"ל כר' שמעון מוקמינן לה במוכר לגוי וא"נ לישר' כיון דלאנפוקנהו יהבינהו ניהליה לאו גזל מיקרי אלא כעין הלואה הן ואע"ג דמקחו בטל כי אתי למיהדר ביה משלם מביתו עכ"ל וז"ל הר"ן שם ומפורש דלדידן דקי"ל דקידשה בגזל לפני יאוש

אינה מקודשת כי תנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דוקא בשידע הלוקח שהן איסורי הנאה ולקח א"נ כשמכרן לכותי או אפשר דאפי' במוכר לישר' דכיון שהלוקח נתן דמיהן למוכר להוציאן הלואה הן בידו ומקדש בהן אעפ"י שהוא חייב לשלם מביתו מפני שמקחו מקח טעות ע"כ וכ"כ הריטב"א שם בחי' וז"ל ומשמע לן דמתני' דהכא שהכיר בהן הלוקח וגמר ונתן לשם מתנה לשמואל או ע"מ שיוציאם לו לרב א"נ כשמכרן לעכו"ם ואפי' מכרן לישראל ולא הכי רבהם אע"פ שהיה מכיר בהם המוכר לא נתכוון לגזול אלא שיהיו אצלו מלוה וכשיחזור בו לוקח ישלם מביתו וכיון דכן איך יהבינהו ניהליה לאנפוקניהו לאו גזל הוא אלא מלוה ויכול לקדש בהם את האשה עכ"ד

(ובתר זמן טובא ראיתי בהרב הנמקי יוסף בר"פ המוכר פירו' שכתב דכל שהמקח בטל הוו המעות הוב אצל המוכר יע"ש). הרי מבואר שלדברי הרשב"א והר"ן ז"ל סתראי נינהו ובעת לא מצאתי דבר המתיישב להלין בעדם

וליכא למימר בדעת הרשב"א דמ"ש לאו גזל מיקרי אלא כעין הלוא' ומשמ' דלא הוו הלואה ממש אבל א"ן שיהיו המעות כעין פקדון וכמ"ש בכתובות שהרי כתב כי אתא למיהדר ביה משלם מביתו וכונתו ברורה כיון דמשלם מביתו ולא המעות עצמם שלקח מינה מוכח דמ"ש כעין הלואה הוא לשון מושאל ולעולם ס"ל דהמעות הם הלואה גבי ומוכר וכמ"ש הריטב"א והר"ן ובעד הר"ן נמי לא מצינן למימר דשם בקדושין בלשון אפשר אמרה למילתיה והעיקר כמ"ש שם בכתו' אי משום דנקט בלשונו שהוא חייב לשלם מביתו וכמו שכתבנו בדעת הרשב"א ואי משום דכתב הלוא' הן בידו ומקדש בהן את האשה דאי בלשון אפשר אמרה שהוא כמסתפק איך כתב ומקדש בהן הו"ל למימ' ואם קידש את האשה מקודשת מס' אלא ודאי מדבריו אלו מוכיחין כיון דהמעות הוו הלואה גביה יכול לקדש את האשה במעות הללו לכתחי' כיון דיכול לעשות במעות אלו כחפצו ורצונו וכן נראה בהדיא דס"ל להר"ן ז"ל דלשון אפשר דקא' לאו כמסתפק אמרה אלא קושטא קאי הכי וכמ"ש בר"פ מקום שנהגו וז"ל וכתבו התוס' ז"ל דמהך שקלא וטריא משמע דמדאורייתא אסור ואפשר דמדרבנן היא ואסמכינן ליה אקראי כו' וכ"ש שאפשר לפוס גמרא דילן דמאי דאמר בערבי פסחים היינו טעמא משום דמרובה במצות דאיכא מנה ומרור דטרחהן מרובה וכן דעת רש"י עכ"ל

הרי להדי' מדבריו אלה שאפי' שכתב בלשון אפשר בההלט אמרה למילתיה דאי ל"ת הכי איך כתב וכ"ש לפום גמר' דילן דמגמ' דילן מוכח בהדיא דאסור מדרבנן זאת ועוד דקאמר וכן דעת רש"י אלא ודאי כל הישר הולך ישפוט בצדק דהכי ס"ל לקושטא דמילתא

וכיון

כיון דמתלמודין והכי נפקא וכ"כ הרב מ"ל בפ"ו דכלי המקדש כמ"ש הר"ן ברא"שית אמריו וכתבו התוס' כו' ואפשר דמדרבנן היא כו' כתב הרב מ"ל דלא נחלקו תוס' והר"ן אלא לפי הירושלמי יע"ש והשתא אם איתא דהרן כמסתפק אמרה לא שייך לומר נחלקו התוס' והר"ן שהרי הר"ן לאו בהחלט אמרה למילתיה אלא הדבר ברור לכונתו רצויה לומר שהכריא מדברי הר"ן כמ"ש בעניותי דהר"ן ז"ל אף שאמרה בלשון אכ' הכי קאי קושטא דמילתא אבל זו היא דקשה לן על הרב מ"ל לשם בה' איפות כתב דמ"ש הר"ן דהמעות הן הלואה ביד המוכר בלשון אפשר אמרה למילתיה ולפום מאי דאמרן ממ"ש בפ"ו דכ"הם בדעת הר"ן ז"ל דבריו סתרי אהדדי וצ"ע

אשר עפ"ז היא גופ'יש לתמוה על מורינו הר' ב"ל בא"ח סי' תנ"ו דעמד אי מלאכ' בע"פ אחר חצות הוי דאורייתא או דרבנן וכתב דלא שבקינן מאי דס"ל להתוס' בהחלט מפני מ"ש הר"ן בדרך אפשר ע"ש ולפי הדברים הניתנין למעלה דברי הר"ן הכי קאי קושט'דמיל' דס"ל דמלאכה בע"פ אחר חצות הויא מדרבנן כאשר יראה המעיין ודוק

ומיהו קשה לפי דינו שהוציא הרב מ"ל מדברי הרמב"ם מה' ממרים דהמעות אינם גזל ביד המוכר ואם קידש את האשה מקודשת לא ידענא מה יענו שפתי צליק לדעת ה"ה ומרן ב"י כנ"ל שכתבו בדעת הרמב"ם דכל שנתבטל המקח להמעות הן פקדון ביד המוכר ונ"מ דאם קידש בהם את האשה אינה מקודשת נמצא שדברי הרמב"ם פלגן בהלייהו

בתר הכי אחר ההתבוננות אשר אני אחזה דמצינן לתרץ ולומר בדעת הרשב"א והר"ן דהתם בכתובות מיירי באשה המוכרת שאין דרכה להוציאם המעות וכיון דנתבטל ממכרה למפרע הו"ל דמעת מכירתה לא מכרה כלום מכח התקנה ואלים כח התקנה לומר דלית לה להאי מכירה שום חיילו' מעיקרא ומש"ה כתבו דהמעות לא הוו אלא כעין פקדון דהלוקח לא נתנם להוציאם וכיון דלא נתנם להוציאם משום שאין דרכה להוציא מעות בהוצאה הו"ל דמשעה שנתן לה הלוקח המעות לא נתנם לה רק שיהיו כפקדון אבלה משא"כ במכרן וקידש בדמיהן דשם הוי המוכר איש ומה שנתבטל המקח הטעם הוי משום דהוי מק"ט שהם איסורי הנאה הא אי לאו דהוי מק"ט מקחו היה מקח נמצא דעכשיו הוא שנתבטל המקח ולא מעיקרא א"כ כשנתן הלוקח המעות למוכר לאנפוקניהו יהבינהו ניהליה וכיון דלהוציאם יהבניהו הרי מעות הללו הם הלואה גבי מוכר ומטעם זה אם קידש המוכר את האשה במעות אלו מקודש' ואע"ג דמצינו דאשה נותנת ונושאת בבית זה הוי מעוטא דמעוטא ולמעוטא לא חיישינן לפ"ז דברי הרשב"א והר"ן שיום הם דלית לן שום סתירה בדבריהם והיא גופה אפשר לומר בדעת הרמב"ם ז"ל דבה' ממרים הוי כעין

היא דמכרן וקידש בדמיהן דמקודשת וכמדובר וכמו שיראה המדקדק היטב בדבריהם ויראה שזה החילוק ניתן ליאמר א"כ לפ"ז אם כניס אנחנו בחילוק זה לדעת הרמב"ם ז"ל יצא ספקו הרב מ"ל ז"ל מדברי הרמב"ם ז"ל לאורה

אך הדבר תמוה מהרב מ"ל ז"ל איך איסתמיט מיניה דמר סברת הרשב"א והריטב"א והר"ן דכתבו בפירוש דבמקח טעות המעות ביד המוכר הלואה הם ואם קידש בהם את האשה מקודשת הנה כי כן מה לו להטריח את עצמו להוציא נאור ספיקו מדיוק דברי הרמב"ם כיון שהדבר מפורש מדבריהם ועוד יש לתמוה עליו במ"ש דלכ"ע דכל דדמים לו לא הוי גזל בידו ומקודשת והרי לדברי האומר פסול הוי דומיא דמקדש באיסורי הנאה וכבר שנינו דאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דלדע'הרשב"א והריטב"א והר"ן ז"ל הוו המעו' הלואה ומקודשת ולדעת הרא"ש והטור הוו המעות גזל ואינה מקודש'ואיך כתב בפשיטות דהוי לכ"ע וזה אינו דמילתא כלנא במחלוקת הוא שנוי ודבריו צ"ת

ותבט עיני בשורי בס'קהלת יעקב ד"ה ע"ג שהביא ראיה לספקו מהרמ"ל מסוגיא מפורשת וז"ל ואנכי תמיה על ספיקו דהא אמרינן בר"פ המוכר פירות דפלוגתא דרבי ושמואל במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דלרב הרי זה מקח טעות ושמואל אמר יכול לומ'לשחיט' מכרתיו לך ומוקי הש"ס פלוגתייהו בדאייקר בשרא וקם בדמי רידייא ופריך ולימא ליה מתאדי רשותך פאדי אפרע ע"ש דמוכח בהדיא דבמק"ט המעות אינם גזל ביד המוכר דאי הוו גזל ביד המוכר היכי פריך לימא ליה מתאדי רשותך פאדי אפרע הא בגזלן לכ'ע בעי שלומי הגזלה עצמה כמ"ש התוס'בקמא די"א ע"א ד"ה אין שמין כו'דאע"ג דקי"ל ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואפילו סובין גנב וגזלן שאני דכתיב אשר גזל כעין שגזל וצריך להחזיר הגזילה או דמיה ולא סובין ע"ש ומדפריך תלמודא מתאדי' רשותך משמע בהדיא דבמק"ט אינן גזל ביד המוכר אלא חוב בעלמא ואם קידש בהם ודאי מקודשת והוא תימא לרוב בקיאותו העצום ורב איך לא הביא סוגיא זו לראיה לספיקו כו' עכ"ל

איברא השתא זו היא מקשה בעיני לדעת הרא"ש והטור ז"ל דס"ל בההיא דמכרן וקידש בדמיהן דהמעות הן גזל ביד המוכר למה יענו לזו הסוגיא מפ'המוכר פירות דמשם מוכח בהדיא דהמעות הלואה הן ביד המוכר ובתחילת ההשקפה עלה על דעתי דעת הליוט לייסב דשאני במכר לו איסורי הנאה דהמוכר יודע שהם אסורין בהנאה והלוקח לא ידע מאומה נמצא דהמוכר ביקש להטעותו' ללוקח ומש"ה הו"ל כאילו גזלו בידים משא"כ במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דלא מצינן למימר דהמוכר

דהמוכר כיון להטעותו ללוקח דאפשר לו' דכוונתו למוכרו לשחיטה וכמ"ש בש"ס שם דמיירי בגבר' דזבין להכי ולהכי ומש"ה המעות שלקח המוכר לא יהיו בידו אלא כהלואה

ואולם אכתי כל לייקינן שפיר נלע"ל דהן אמת דהחילוק ניתן ליאמר בין מוכר איסורי הנאה למוכר שור מ"מ מתאי דפריך בש"ס סתם מתארי רשותך פארי אפרע לא נכחד דנפק"ל דהמוכר דבר לחבירו ונמצא דהיה בו מק"ע וקרוב לודאי דלא כיוון המוכר להטעותו ללוקח דהמעות הן הלואה ביד המוכר ואם קידש אשה בהם הויא מקו' והרואה יראה דהריא דפ' המ"פ הוי סיעתא לדברי הרשב"א והריטב"א והר"ן דס"ל דהמעות הן הלואה ולא שאני להו בין מוכר איסורי הנאה למקח אחר א"כ לפ"ז הראיה שהביא הרב קהלת יעקב ז"ל לספקו מהרב מ"ל קיימא בדוכתא ומכאן ראיה למ"ש הטור בח"מ סי' קנ"ח וז"ל ויראה שאין חילוק בין חזר בו הלוקח או מוכר ובין קודם שקבל עליו מי שפרע או לאחר כן אלא לעולם הן עליו כמלוה על שיחזירם ע"כ הרי דפשיט' ליה דהמעות ביד המוכר היכא דנתבטל המקח דהוו הלואה בידו וכמו שמבורש יוצא מהסוגיא הנז' והנה לכאורה ק"ל לדברי הטור ממ"ש בא"ה סי' כ"ח כנ"ל דסתרי אהדדי וצריך להתיישב בדבר דאנא יתיבנ' בלי ספרי' וליכא להתמוהי על הרב קהלת יעקב על שלא נתעורר מסוגיא הלזו לדעת ה"ה והרשב"א והר"ן ז"ל בההיא דאשה שמכרה מנ"מ דכתבו דהמעות הוו כפקדון ולדעת הרא"ש דהוו גזל וכנ"ל דיכולים אנו לו' דאפשר דפשיטא ליה החילוק שחילקתי אני בעניי או אפשר דאישתמיט מיניה דאי הוה עולה על זכרונו היה מחלק חילוק אחר או כמ"ש בעניותי ודוק

אחרי כן בא לידי ס' מחנה אפרים ז"ל וראיתי בה' גזילה סי' כ"ג שעמל ע"ז במוכר לחבירו ונמצא במקח מק"ע אי המעו' הוו גזל ביד המוכר והביא סברת הרא"ש ז"ל בההיא דמכרן וקידש בדמיהן דס"ל דהמעות הן גזל ביד המוכר ושכן כתב הטור בא"ה סי' כ"ה ונרגש מההיא דפ' המוכר פירות וז"ל איברא דלכאורה אין נראה כן דבפ' המוכר פירות פליג רב ושמואל במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן כו' ואם איתא דבמק"ע הם גזל ביד המכור ובגזל אמרינן זיל טרח וזבין ואייתי זוזי היכי מצי לו' מתארי רשותך פארי אפרע כו' והרב בנו ז"ל שם תירץ כדתריצנא בעניותי וז"ל וליישב ההיא דמק"ט נראה בעיני לחלק בין מכר לו איסורי הנאה דהכיר המוכר בהם והטעה את הלוקח דודאי כה"ג הוי גזלן למכר לו שור נגחן דאפשר דלא כיוון להטעות ולגזול דאפשר דלשחיטה מכרו לו כיון דאוקי לה תלמוד' בגברא דזבין להכי ולהכי ובכה"ג דאית ליה חזק' דתמוג' וחזקתו שהוא כשר כן ראוי לדון עכ"ד הרואה ישפוט בצדק ומ"ש וחזקתו שהוא כשר כן ראוי

לדון מבואר שהרב בנו ס"ל דמההיא דמכר שור לחבירו יצא דינו מהרב מר אביו לאור דבמכר לחבירו מקח ונמצא בו מק"ע דהוו המעות הלואה ביד המוכר וכמ"ש הרב קהלת יעקב ז"ל

אמנם לא אכחד ליש להרהר מ"ש שם הר' מח"א וז"ל אבל הרשב"א והריטב"א והר"ן בחי' גילדו דלאו גזל מקרי אלא כעין הלואה כיון דלאפוקניהו יהבינהו ניהליה וגר' מדבריהם דלא פסיקא להו מילתא כו' ע"כ ולפום מאי דאמור ומדובר דשלשה עמודי התווך הרשב"א והריטב"א והר"ן ז"ל קושטא קיימין דהמעות הלואה הם ביד המוכר ואפי' אי יהיבנא ליה כל דיליה דהרשב"א כתב לאו גזל מיקרי אלא כעין הלואה דמשמע דלא הוו הלוא' ממש והר"ן ג"כ דאמרה בלשון מה שאינו וכנ"ל מה יענו שפתי נדיק דהריטב"א ז"ל אמרה מילתא פסיקתא דהמעות ביד המוכר הלואה הם שכתב וז"ל וכיון דכן אילך יהבינהו ניהליה לאנפוקניהו לאו גזל הוא אלא מלוה ויכול לקדש בהם את האשה הרי בהדיא דבהחלט אמרה ואיך כתב דלא פסיקא להו מילתא הא ודאי תימא רבתי והרב מ"ל הביא שם בסוף דבריו סברת הריטב"א והר"ן דוקא וכתב דהר"ן בל'אפשר אמרה וכבר הוכחנו דקושט' הכי קאי דהמעות הם הלואה ביד המוכר ואישתמיט מניה דמגי"ר מ"ש הרשב"א בחלוקיו ולמדובר

וראיתי אחרי רואי שם במח"א סימן כ"ל וז"ל והיכא דיהיב זוזי על המקח והדר ביה מוכר וקבל מי שפרע נראה דהמעות גזל הם ביד המוכר ונ"מ שאם קידש בהם אשה או זבן שדה לא קנה דכיון דאדעתא דמקח יהב להו לוקח כל היכא דהדר ביה מוכר מו אינן שלו אע"ג דמתחילה היה יכול מוכר להשתמושי בהו כמ"ש הגאון והרי"ף פ' הזהב מיהו כל היכא דהדר ביה מוכר אדעת' דהכי לא ניתנו לו וצרי' לאהדרינהו בעינייהו וכ"כ הריטב"א באו דבריו בשי' ר"ב וז'ל הצ"ל ויש מחרצין במעו' שומר שכר הוא כו' וכ"כ ג"כ משם הרמב"ן כו' דאילו חזר בו לוקח ומצא מעותיו בעין נוטלן ואין הלא יכול ליתן מעות אחרים ע"כ וכן נר' ממ"ש ה"ה בפ' כ"ב מה' אישות ה"ז ז"ל וכתב הרשב"א מלשון הרב אלפסי שכתב דאינו יכול לומר דילמא מניאה אשכחת איכא למימר דכל דהניח זוזי מסתמא אמרינן דאינהו ניניהו והוו להו כעין פקדון דאגלאי מילתא דממכרה בטל למפרע ומעות כעין פקדון ניגהו עכ"ל וכן מוכח מדברי התוס' בפ' האשה רבה גבי המקדש את האשה לאחר ל' יום דמקודש' ואפי' נתאכלו המעות שכתבו דהיינו טעמא משום דאי הדרא בה והמעו' בעינייהו צריך להחזירם כמות שהם יע"ש וכל זה נראה שהוא הפך סברת הטור בסי' קנ"ח וז"ל ויר' שאין חילוק בין חזר בו לוקח או מוכר כו' אלא לעולם הן עליו כמלוה על שיחזירם ע"כ

ולפי

ולפי האמור כל שחזר בו מוכר ונתבטל המקח המעות כל היכא דאיתנהו ברשותי' דלוקח קיימי ותו אין המוכר יכול לאשתמושי בהו דחשיב שולח יד בפקדון עכ"ל וכעת דאנא יתיבנא בשדה בלא ספרים אנכי לא ידעתי ולא הבינותי להרב ז"ל מאחר שבזה הסי' הבי' דברי ה"ה דפ"כ מה' אישו' דבר אימא הוא בעיני איך לא נתעורר מזה כלו' כאשר העירותיהו בעניותי כל"ן אי"הב בעומדי עם הספרים אשאספ"ז דלע"ד יש לעמוד על דבריו ותל"מ •

סימן ג

בדיותי בעיר אמסטרדם יע"א חזי הוית בס' יכין ובעז ח"ב סי' א' שכתב במי שהיה בסעודת חתנות וכיוצא וגטל אחד מהמסובים כוס יין וקידש בו אשה בלא רשות בע"הב אם הוא מקדש בדבר שאינו שלו וכשמקדש בגזל דלא הוו קדושין או קדושיו קדושין כיון שהקליפם לסעודה אינו מקפיד אם נוטל אחד מן הקדואים ונותן לאחרים והוי כמקדש במתונו שהם קדושין גמורים יש לומר בזה שמקדש בכוס של יין שקדושיו קדושין גמורים כיון שבע"הב אינו מקפיד אם אחד מהמסובין נותן כוס של יין לשמשיו בסעודה כ"ש במסובין וראיה לזה מה שאמרו בחולין פרק כל הבשר השמש מברך ע"כ כוס וכוס וע"כ פרוסה ופרוסה ואמרינן בפ' ג' שאכלו שהשמש מזמנין עליו ואילו מה שנותנין לו היה גזל אין מזמנין עליה שהרי שם מוכח שכל שאכל אחד מהמסובין האסור אין מזמנין עליו את"ד יע"ש

והנה במושכל הראשון היה נראה לי ראיה שאין עליה תשובה דאם קידש א' מהמסובין בלבד שהיה לפניו בשלחן שקדושיו קדושין גמורים וכמ"ש הרב ז"ל ברם תכף עלה על זכרוני מה שהקשה הרב מ"ל ז"ל בפי"ב מה' שכירות הי"ג להרב מהרימ"ט וז"ל מהרימ"ט ח"א סימן ק"ן נסתפק באורחי' המסובין אצל בע"הב אם זוכים במתנותיהם מי שיגביהם או עד שיתנו לתוך פיהם יע"ש ,

והנה ה"ר יונה ז"ל בס"פ אלו דברים המתני' לא יתן כרוסה לשמש בין שהכוס בידו בין שהכוס ביד בע"הב כתב וז"ל ודוקא לשמש אבל שאר בני הסעודה יכולין לתת זה לזה שמאחר שהוא זימן אותן אינו מקפיד במה שנותנין זל"ז ע"כ ולפי דברי הרב ז"ל הרי בע"הב מקפיד שאינו מזכה להם אלא משיתנו לתוך פיהם וז"ע עכ"ל והשתא בתר שאלי' המ"ר אמיה לי מילתא מהרב מ"ל ז"ל כפי הראיה שהביא הר"ב יכין ובעז ז"ל מה לו להבי' ראיה להקשות למהרימ"ט ז"ל מדברי ה"ר יונה ז"ל הו"ל להביא ראיה מפורשת מהש"ס וכאמור

האמנם בתר ההתבוננות אדרבא אחרי בקשת המחילה כלחוי מה"רב יכין ובעז נלע"ד דראייתו אינה ראיה כלל לנדונו ממה נפסך דנחזי אנן אם זה השמש משלים עמהם לזימון הו"ל כאחד מהמסובין ומה שנתנו לו הו"ל מנתא דידיה דאפי' אם אינם נותנים לו יכול השמש לישב ולאכול עמהם וכדאיתא במס' ברכות דמ"ה ופסקה מרן בש"הע סימן ק"ע סכ"א יע"ש וזה פשוט ואם אינו משלים השמש עמהם לזימון דהיינו שבלאו דידיה היו יכולין לזמן מה בכך במה שנתנו לו לענין אסור לזמן במי שאכל איסור ועוד אפילו אם נחשוב אותו לדבר שנתנו לו הוא בסוג גזל אפילו הכי יכולין לזמן עם זה שאכל הגזל שנתנו אחרים דע"כ לא אמרינן שאסור לזמן במי שאכל איסור היינו דוקא שהוא איסור ודאי לגביה דידיה אבל כשאינו אסור לגביה דידיה מי אמרו שאינו יכול לזמן ומה שהביא הרב ז"ל הוא מאחר נתן לשמש אף אם נחשוב לזה הנותן שהוא גזל מ"מ לגבי השמש לית ביה שום איסור גזל ויכולין לברכו ולזמן עמהם והאיה ממ"ש בש"ע א"ח סימן תרמ"ט ס"א וז"ל ויש מי שאומר דלא נפסל גזול וגנוב אלא לגזלן ולגנב עצמו אבל לאחרים כשר בשאר הימים חוץ מיום ראשון ע"כ והוא מדברי הא"ח וכ"כ הכלבו יע"ש וכתב המג"א וז"ל חוץ מיום ראשון ז"ל דמיירי לפני יאוש דלאחר יאוש הא קניא ביאוש ושנוי רשות ובלכם קרינן ביה וכ"כ במלחמות בשם בה"ג ובעל הלכות פסוקות וכ"מ בתוס' לא מיירי לפני יאוש ואפי' הכי לאחרים לא הוי מצוה הב"ע וכ"מ נרש"י דל' שכת' אפי' יאוש קני הוי מצוה הב"ע ואפ"ה לאחרים לא הוי מה"בע אבל במלחמות משמע דלפני יאוש אפי' לאחרים הוי מה"בע כיון דלא קניא עלין וכן מבואר בגמרא גבי אוונכרי דקאמר דליהוי יאוש ושנוי רשות ע"ש ואין להקל עכ"ל ובס' ערך השלחן א"ח סי' תרמ"ט בסוף אות ב' כתב ומ"ש דאין להקל דמש"מ במלחמות דאפי' לאחרים הוי מה"בע וכ"מ בגמ' גבי אוונכרי ע"ש באמת שכ"ן דעת שה"ל הביאו הרב מק"ב סי' תרס"ד ע"ש מיהו הא קי"ל דגם לגזלן עצמו כשר בשאר ימים ולכתחי' למחמרין לגזלן עצמו כמ"ש הרב ס"ק ט"ו ע"ש וא"כ לאחרים סמכינן על י"א להתיר אף לכתחי' וגבי אוונכרי מיירי ביום א' דבעינן לכם ע"ש וכן פי' הרב אליה רבה ע"ש

והשתא היוצא מכלל דבריהם דאפי' אם לא נחשוב יאוש במה שנתנו לשמש דע"כ לא פליגי אלא ביום א' דבעינן משלכם אבל בשאר ימים נראה דלכ"ע לאחריני שרי לברך עליו וא"כ בנ"ד ג"כ שהזימון הוא מדרבנן הגם שזה הנותן לגבי דידיה יהיה גזל מ"מ השמש יכול לזמן לפ"ז ליכא שום ראיה מזה לענין קידושין וז"ע

ומיוצא בזה ממש ראיתי בתשו' מהרשד"ם חא"ה סי' י"ב במשודך שנטל תפוח אחד מהתפוחים שהביאה המשודכת לקנות סעודה ונתנה למשודכתו בעד קדושין וכתב וז"ל

גם היה אפשר לצדד ולמצוא היתר מצד שהתפוחי' שהיו בבית הם מאם הבחורה והם עומדי' בחזק' בעלת הבית כו' ע"כ ודבריו צריכין לי ביאו' מאי דעתיה למרנא ז"ל בדברים הללו ונראה שכוונתו כיון דאם הבחורה לא היתה שם בשלחן וכנרא' מהמעשה שאינו מזכיר רק להמשודכת ולהמשודך והשני עדים דוקא וא"כ הו"ל שקידש בדבר שאינו שלו דהתפוחים הם בחזקת בעלת הבית ולקח התפוח בלי רשותה וקדושיו אינם קדושין שמעינן מדבריו דאם היה אם הבחורה בשלחן היו קדושיו קדושין והוי כסברת ה"ר יונה שהביא הרב מ"ל ז"ל אשר לפ"ז יש לתמוה על הרב מהרימ"ט ולהרב מ"ל ז"ל איך לא שלטא מאור עיניהם תשו' זו מהרב מהרשד"ם דלפי האמור מפשט פשיטא ליה דאם נטל אחד מהמסובין איזה דבר מעל השלחן בפני הבע"הב וקידש בו את האשה דהויא מקודשת וא"כ מאי מספקא ליה להרב מהרימ"ט ז"ל דכבר קדמו הרב מהרשד"ם והרב מ"ל ז"ל הו"ל להביא סייעתא לדבריו

מיהו אחר בקשת הס"ר מעצמותיו הקדושים ממרנא הרב מהרשד"ם ז"ל דאנכי לא ידעתי איך כתב היה אפשר קצת לצדד ולמצוא התר לדידי הפשוט נראה דלא איכפת לן מה שלא היתה אם הבחורה בבית דהכל אחד הוא שהרי אנן סהדי וכ"ע ידעי וברור כשמש דכשינא המשודך לסעוד בבית המשודכת אם המשודכת מכבד להמשודך ביתר שאת דאם יש לה יכולת מביאה לפני המשודך מעדני מלכים הנה כי כן גם שהביא הבחורה התפוחים הללו בשלחן בודאי הגמור דהו"ל ממש כאילו הביאם הבעלת הבית בעצמה דניחא לה במה שהביאה בתה ולא נאמר בזה דשלא ברשותה הביאם המשודכת כי אם מרצונה הטוב מאמה וא"כ אדרבא הצד הוי אילך גיסא שתהיה מקודשת וראיה מדברי הר' יונה כנ"ל ואפשר לזה יהיה טעמם ממהרימ"ט ומהרמ"ל ז"ל שלא עלו על שפתותיהם דברי מהרשד"ם הללו הגם שהוא רחוק. ומ"מ דברי מרנא מהרשד"ם צ"ע , אחר זמן ראיתי בתשו' הקדשות מהרלב"ז ח"א סי' תי"ד שעמד כנדון הר"ב יכין ובעז וכתב שהיא מקודשת שהרי מדעת בעה"ב הוא יע"ש

ובחדיש כסליו קכ"ט בעומדי בליוורנו יע"א חזי הוית בס' שמחת י"ט דק"פ ע"ד שכתב דספקו מהרב מ"ל במחלוקת הוא שנוי ואתיא כידיה מ"ש בנדרי' דל"ד ע"ב בעא מניה ר"ח מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו כו' מאי לאו לאפוקי דאי גנב' מגנב אמ"ל לא לאפוקי דאי אומניה עליה ופרש"י ז"ל לאפוקי אזמניה עליה למיכל מההוא ככר מעיקר' והדר א"ל ככרי עליך דהתם כיון דאזמיני' עליה קנה חלקו במה שהוא יכול לאכול ואינו יכול לאוסרו עליו דלאו כולו דנותן הוא אלא גם למזומן ע"כ , הרי מבואר בדברי רש"י דכיון דאזמניה זכי בגוף הככר במה שהוא יכול לאכול כו' , איך שיהיה נמצא דרש"י ס"ל דסתם מזמין ניחא ליה דליזכיה האורח במאי דיהיב למיכל קמיה וכ"ן ללמוד מדברי הרא"ש בפי' שם שכתב וז"ל ונראה בפי' הר' יונה ז"ל כו' א"כ דאזמניה עלויה לענין זה חל עליו האיסור שאסור להזמינו עליו שמיד שהזמינו עליו הוא נהנה במה שמכבדו ורוצה להאכילו אע"פ שעדיין לא אכיל עכ"ל מדכתב דה"ט דהזמינו משום דמיד נהנה שמכבדו ולא כתב דה"ט דסת' מזמין אינו מזכה לאורח באכילה ש"מ דס"ל לה"ר יונה והרא"ש בדעת רש"י דזכות אית ליה בגויה כיון דמטא לידיה כו' , אמנם מדברי הר"ן שם נר' מבואר שחולק ע"ז שכתב וז"ל הנ"ל אמ"ל לאפוקי דאי אזמניה כלומר לעולם אימא לך דאי יהיב ליה במתנה שרייה ליה וכי קאמ' ליה עליך לאפוקי דאי אזמניה עליה מיתסר ליה דההיא שעתא נמי ככרו הוא ע"כ וכ"כ הרשב"א בחי' שם , הרי מפורש יוצא דס"ל להר"ן והרשב"א דסתם מזמין אינו מזכה לאורח כלל כי אם רשות בעלמא נותן לאכול עכ"ד ,

ובעניותי עם גש"י עפרות זהב לו לא ידענא איך כתב כן בדעת רש"י שכפי דבריו יוצא לנו נפקותא דדינא דאם קידש אשה זה האורח במה שהזמינו הבעל הבית לפי מ"ש בדעת רש"י קדושיו קדושין דהרי יש לו זכיה בגוויה דקנה חלקו ולדעת הרשב"א והר"ן אינה מקודשת כיון דלא זיכה לו המזמין רק רשות בעלמא לאכול ולדידי הפשו' אין נראה כן אלא רש"י קאי בשיטת הרשב"א והר"ן דאם קידש האורח את האשה במנת' דידיה מקודשת וכן מבואר בדברי רש"י שכתב קנה חלקו במה שיוכל לאכול מדבריו אלא מוכח בהדיא דס"ל דלא זיכהו המזמין ולא קנה חלקו המזומן כי אם לאכול אבל לא שיזכה האורח לעשות כחפצו והכונו לזה דייק בדבריו וכתב במה שיכול לאכול דאי הוה ס"ל כמ"ש הרב לא היה צריך לומר רק קנה חלקו ותו לא ומה לו להאריך לו' במה שיכול לאכול אלא ודאי לכונתו לומר דלא זכה בחלקו אלא לאכול דוקא ולא לדבר אחר והמחלוקת דאית בין רש"י עם הרשב"א והר"ן הוא זה דלדעת רש"י כיון דזיכהו המזמין לאכול מככר זה קנה חלקו ואפי' דאח"ך אסרו עליו המזמין לא נאסר עליו לאכול מהככר ויכול לאוכלו אחר כך כיון דכבר זכה בו לאכול ממנו אבל הרשב"א והר"ן ס"ל כיון דלא זיכהו לו אלא רשות בעלמא לאכול כל זמן שלא אכלו האזמנה שהזמין לו אינו כלום ועדין ברשות המזמין קאי הככר ואי אסרו עליו אח"ך הככר אסור לו לאכול ממנו כיון דלא נתן לו רק רשות בעלמא לאכול זה נרא' לפי קצורי אמת ודק בדעת רש"י וכמו שיראה כל הישר הולך

ועוד מה שרצה ללמוד מדברי הר' יונה והרא"ש דקיימי בשיטת רש"י מדכתב דה"ט

דה"ט ולא כתב לה"ט דסתם מזמין אינו מזכה לאורח באכילה כו' ואנא בריה קלה לא אדע שכל איך עלה על דעתו דע'עליון ללמד לימוד כזה מדלא כתב דה"ט דסתם מזמין כו' דאיך היה יכול ליתן טעם בדבר שהוא הפך השכל והפך העולם שהרי כל המזמין את חברו לאכול אצלו הוא מזמינו בעין יפה שיאכל וחדי ומזכה ליה כל מה שיאכל הא ודאי דבריו תמוהים ודברי הרי"ף והרא"ש הם ברורים שאינו מזמין אדם כי אם שיאכל דוקא ולא שיזכה לדבר אחר וכמו שאכתוב לקמן בס"ד

וכן ראיתי בהריטב"א ז"ל שם בנדרים בס' אישי ה'דקאי בסברת הרשב"א והר"ן שכתב וז"ל והכי קאמר ככרי עליך אסו'דהשת' ודאי אי אומניה עליה אסיר ליה דבהזמנה לא נפק מרשותיה דמדיר ועדיין ככרו הוא אבל נתנו לו במתנה גמורה לעשות בו כרצון נפשו הא ודאי שרי ליה למודר דלאו ככריה דמדיר הוא עכ"ל, הרי מבואר דס"ל כהרשב"א והר"ן דאי יהיב ליה במתנה גמורה הוא ברשות המודר ושרי לאכול מהככר ואי אומניה לאכול הוי עדיין ברשות המדיר וכונתו פשוטה לומ'דדוקא אם נתנו לו במתנה אז יכול לעשות כחפצו ורצונו הא לא"ה אלא דאומניה כיון שעדיין לא אכלו הרי הככר עדיין ברשות המדיר ונאסר על המודר איך שיהיה הראת לדעת נפוס מאי דאמרן דרש"י ז"ל ס"ל דסתם מזמין אינו מזמין אלא לאכול דוקא וליתא ליה לאורח זכיה בגווה כדי לקדש בו את האש' ודלא כמ"ש הר'מהריט"א ומ"מ תמיהתו על הרב מהרימ"ט בדוכת' קאי והדבר פשוט שאם קידש האורח במה שהזמינו הבע"הב אין קדושיו קדושין וכל זה והיה העלמ' מהרב מהרימ"ט ודוק

ושו"ת דזה לא יתכן לדעת רש"י דז"ל לאידך גיסא מלנקט רש"י בדבריו קנה חלקו נראה לכונתו רצויה לומר דקנאו המודר לכל דבר קניה גמורה וכמו שרצה להבין הרב מהריט"א ז"ל אי מהא לא מכרעא ודאי דמלבד מה דכתב בלשונו במה שהוא יכול לאכול דמוכח בהדיא לכונתו דלא קנאו אלא כדי לאכול דוקא וכאמור אלא אף אני הבאתי ראיה ממ"ש בס'עצמות יוסף בקדושין דמ"ג ע"א ד"ה שלא מצינו זה נהנה כו'כתב וז"ל ולמדנו דין מחודש בדיני המעילה מדברי התוס'והוא שאם אמר הגזבר לשליח אכול ככר זה של הקדש ולא ידע המשלח ולא השליח המשלח חייב אעפ"י שבכל התורה כולה לא מצינו זה נהנה וזה מתחייב הכא מיד שהגביהו השליח מתחייב המשלח ואע"פ שלא נעשה שליחותו שהרי עדיין לא אכלו מ"מ אין הכונה אלא על קנייתו של שליח שקנאו בהגבהה והוא יאכלנו אחר זה עכ"ל ●

המתבאר מדבריו מאי דקאמר ואע"פי שלא נעשה שליחותו שהרי עדיין לא אכלו וממה שאין ואמר שיאכלנו אחר זה מזה מוכח בהדיא לעיקר השליחות והקנייה מהשליח אינו אלא לאכילה דוקא ולא שיזכה לדבר אחר ואי גופה הוי כונת רש"י מ"ש קנה חלקו ר"ל במה שיכול לאכול דוק' הוא שקנ'חלקו ולא שיזכה במאי דאומניה זכיה גמורה לעשות ממנו כחפצו ורצונו לכל דבר וכבר מילתא אמורה דאי לא"ה מה לו לרש"י להאריך בלשונו ולו'במה שהוא יכו'לאכול דהרי אי כונתו הוא שקנה חלקו ר"ל לכל דבר היה די לו' קנה חלקו ותו לא מידי דכיון לקנה חלקו הרי הוי אכילה בכלל אלא הדבר ברור דרש"י סבר כמ"ש בעניותי וכמ"ש בספר עצמות יוסף וכמדובר

תו כתב שם בס'שי"ט וז"ל וכדעת רש"י ודעמיה נר'דס"ל להתוס' בפ" האיש מקדש דמ"ג בד"ה שלא מצינו כו' שכתב שם דמסופק ר"י באומר לשליח הושט ידך כו'דהשת' לא עשאו שליח כי אם מן הנאה ואם אית'דס"ל כדעת הר"ן והרשב"א דאין לאורחים אלא מה שלועסים ואוכלין א"כ מאי מספקא ליה הרי משנה שלימ' שנינו בפ"ו דמעילה השליח שעשה שליחותו בעה"ב מעל כו' אמ"ל תן בשר לאורחים כו'יע"ש הרי דלכל שעשה שליחותו בעה"ב מעל אף באומר תן בשר לאורחים דאין דעת בעה"ב לזכות להם הבשר כי אם רשות ללעוס ולאכו' והרי לא עשה הבעל הבית לאורחי'שלוחי' דידיה אלא מן הנאה וזה נהנה וזה מתחייב לא מצינו ומדלא פשיטא ליה לר"י ממתני' ש"מ דס"ל דדין האורחים נמי הוא כדין אמר לשליח אכול ככר זה שכתבו בתוס'לבריהם דמיד דהגבי' השליח קניה וה"ן באורחים למיד דהגביהו הבשר קנו ומהאי טעמא מתחייב בעל הבית עכ"ד ● שמעינן מדבריו דדין האורחי'מהמשנה ודינהאו' לשליח אכול ככר זה שכתבו התוס' הם תרי מילי בתר שאלת המחילה כלחוי הדבר תמוה לפי עונם חכמתו לא עמד בדברי התוס' כדרכו דרךקלש דזה א"א לאומרו שהרי הקו' שהק' התוס' מהאו' לשלוחו אכול ככר זה הוא מהמשנה הנו'דמעילה ומלבד שכן הוא האמת בדברי התוס' כאשר ירי' המעיין לא אף גם זאת שכן מצאתי הדבר מפורש בתוס' הרא"ש שם במס' קי' שהק' כן בפי' וז"ל לא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב ואם תאמר הא תנן בפ' אלמנה ניזונית אם אמר הגזבר לשליח הוליכה לאורחים ואמר להם טולו ב' ונטלו ג' כולם מעלו אלמא מעלו הגזבר והשליח באכילת האורחים וי"ל דשאני התם דאתי' מעילתם קודם הנאה דמדאגביהו השליח קנו והוציאו לחולין אבל היכא שלא קנאה קודם הנאה לא ואם אמר הגזבר לשליח לישב על מצעו' של הקדש או לירד בתוך מים של הקדש לרחוץ בהם מעל השליח אע"ג דעשה שליחותו דלא מרבינן שליחות במעילה אלא כעין שליחות דתרומה שאין לתורם שום הנאה אבל היכא

דנהנה

להנהו השליח כה"ג לא נתדבה שליחות עכ"ל
וכ"כ בס' פחד יצחק על מסכת קדושין ע"ש ,
הרי הרואה יראה דהקושיא והתירוץ מהרא"ש
הן הם לדברי התוס' ממש וגם הספק דנסתפק שם
ר"י בתוס' מפשט פשיטא להתוס' וכמ"ש שם בפסקי
התוס' דהשליח חייב ולא המשלח יע"ש וכמו כן
כתב הרא"ש בתוספותיו בפשיטות דהשליח חייב
ומנא דהוכחת התוס' לקושייתם הוי מההיא דתן
בשר לאורחים א"כ מאין ולאין יצא לו להרב ז"ל
להוו תרי מילי והלא אינו אלא כולה חד מילתא
והכל הולך אל מקום אחד ועוד לא ידענא מה
הוכח הוכיח מדלא פשיטא ליה לר"י ממתני' ש"מ
דס"ל כו' והדי ספקו של ר"י הוא על דברי המשנ'
גופה והוא דמספקא ליה הא דקתני במתני'
דהמשלח מעל היינו בין בדבר דשייך קנייה ובין
בדבר דלא שייך קניי' ולאו דוקא תן בשר לאורחי'
אלא ה"ה בדבר דאיכא הנאה להוד או"ד שאני
בדבר דליכא אלא הנאה בלבד לא אמרינן זה
נהנה וזה מתחייב ולא פשיטא לפי זה דברי הרב
אה"סר קשים להולמן ודוק

זאת ועוד אחרת תמיה לי מילתא על
הרב ז"ל כיון דלדידיה מ"ש רש"י
ז"ל קנה חלקו ר"ל דאית ליה זכיה בככר לכל
מילי א"כ אמאי לא כתב בפשיטות דהתוס' קיימי
בשי' רש"י ממה שכתבו בתירוצם דמיד דאגביהה
שליח קנייה והיינו שעתא חייב המשלח ומה לו
להביא מדיוקא מדלא פשיט ליה לר"י ממתני'
שהרי התוס' פשיטא להו ספקו של ר"י וכנ"ל אך
מאי אית לן למימר דאפשר דהרב ז"ל הבין
בדעת התוס' למה דאמרו מיד דאגביהה שליח
קנייה להו לכל מילי קנייה שליח כי אם לאכול
דוקא ואם כנים אנחנו שכן הוא דעת הרב ז"ל
גדל התימה למה לא כתב כן בדעת רש"י ז"ל
בדברי רש"י שייך שפיר יותר לומר כן מאחר
כתב בהדיא במה שיכול לאכול אלא האמ' יורה
רכו הוא הדבר אשר דברנו דגם התוס' לא כתבו
קנייה לכל מילי רק קנייה לענין אכילה
וקא וכמו שאמר אכול ככר זה שהוא הלשון
מתני' תן בשר לאורחים וקיימי בדעת רש"י זה
נלע"ד פשוט

אשר ע"פ זה מתילא אודא ליה להרב
מ"ש עוד שם וז"ל וכ"ן יש לנמו' מ"ש
התוס' בפסחים דכ"ט בד"ה בדין הוא דאפי' תוך
זמנו כו' וז"ל פרש"י מותר באכילה וקשה דא"כ
אם לא יהיה שלו בשעת אכילה כו' אלא
דנר' דס"ל כמ"ש דסתם מזמין ניחא ליה דליזכי
ע"כ קן אמת דהמזמין ניחא ליה דליזכי היינו
דוקא כדי לאכול אבל שיזכה בהזמנתו לכל דבר
אה"ן דס"ל להתוס' דלא זכה וכמדובר

והא גופה יש לדחות הראיה שהביא הרב
מ"ל מדברי הר' יונה שכתב אבל שאר
בני הסעודה יכולין לתת זה לזה שמאחר שהוא
זימן אותן אינו מקפיד במה שנותנין זה לזה
ולדידי הטעם הוא אינו ראיה בכלל דמ"ש הרב
יונה אינו מקפיד הבע"הב במה שנותנין זל"ז היינו
שנותנין זל"ז כדי לאכול שם בביתו אז הוא דאינו
מקפיד אבל לא שיזכו בו לעשו' כחפצם ורצונם
בדבר שמזמין להם לרצון המזמין אורחי' הוא
שיאכלו לשובע כחפצם ורצונם לא שיעשו
סחורה במה שמזמין להם וכן דייק בדברינו
מורס בא"ח סי' קס"ע ס"א ודוקא לשמש אבל
לאחר שבסעודה מותר ליתן בכה"ג ע"כ הרי שכ'
בעד הר"י דדוקא המזומנין מותרין ליתן זה לזה
אבל לאחריני אינו יכול ליתן וטעמו דהבע"הב
אינו רוצה רק לאכול מעתה לפ"ז גם הרב יונה
קושטא קאי כסברת רש"י והרשב"א והריטב"א
והר"ן והתוס' דאם קידש האורח את האשה בדבר
שהזמינו הבע"הב אינה מקודשת א"כ לפי האמור
ומדובר כל זה אישתמיט מנייהו דרבנן הרב יכין
ובועז ומהרדב"ז ומהרשד"ס ומהרימ"ט ומהר'מ"ל
והדבר תמוה ופשוט

ואולם מילת' דתמיהא ראיתי בספקו של
ר"י שם בתוס' קדושין שכתבו אמנם
מסופק היה ר"י באומר לשליח הושיט ידך לכל
של שמן ותהנה מן הסיכה או שב על עורות של
הקדש או התחמם בגיזי עולה והשליח לא ידע
כו' ואנכי לא ידעתי איך השוה התחמם בגיזי
עולה לשאר הקדש שהרי בעולה אם אמר לשליח
אכול בשר זה ונמצא שהיה בשר עולה אפי' דשייך
קנין בה לא מעל המשלח כי אם האוכל דוקא
וכמו שהביא הרב תי"ט שם במעיל' פ"ו מ"ב וז"ל
אמר לו תן להם חתיכה חתיכה כו' לשון הרמב"ם
בפ"ז מה' מעילה בד"א כשהיו החתיכות מקדשי
ב"ה אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל
אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור יתר
על המעילה דהאוכל בשר העולה לוקה כמ"ש
לעיל פ"ד מ"ב כו' וקלסהו הראב"ד ע"כ ויען
דאנא יתיבנא בלי ספרי' איני יכול לראות
מקום מוצאו הדין דינא מהרמב"ם אך מדקלסיה
הראב"ד בלי ס' שיהיה מקור דינו ממשנה או
גמר' או תוספתא מפורשת הנה כי כן אין מקום
לספקו של ר"י בגיזי עולה דהתם פשיטא דהנהנה
לחוד הוא דמעל ולא המשלח כיון שיש על השלית
איסור יתר דהיינו מלקות ודוק

וראיתי אחרי רואי שם בשמחת י"ט דף
קס"ח ע"א שרבי' המהלו' מהרמב"ן
והרשב"א והר"ן ז"ל דס"ל דהמזמין להבירו לאכול
דלית ליה זכיה בגוויה כי אם לאכול דוקא ולא
לדבר אחר ובין רש"י ורבינו יונה והרא"ש ז"ל
דחולקין וס"ל דאית ליה לאורח זכיה בגוויה
ע"ש וזהו לפי סברתו אבל כבר מילתא אמורה
דרש"י ור"י והרא"ש נ"כ קיימי בשיטת רש"י ז"ל
ודעימיה כנ"ל וכתב עוד וז"ל מ"מ דוחק לו'
דהריטב"א חולק עם רבותיו הרמב"ן והרשב"א
ועז' אפי' אם"ל דלא ס"ל כהרמב"ן והרשב"א מ"מ
כו' יע"ש אלא דאמרי אי הוה חזי מ"ש הריטב"א
בשיטתו לנדרים בס' אישי ה' וכמ"ש לעיל
דהריטב"א קאי בשי' הרמב"ן והרשב"א דבל שלא
עשנו לו במתנה לאורח לית ליה זכיה כי אם
לאכו' דוקא בודאי שלא היה כותב הר' ואפי' אק"ל

דלא

דלא ס"ל כסברת הרמב"ן והרשב"א ז"ל מהרי בהדיא כתב שם כסברתם אך האמת הוא דאפשר דלא יצא לאויר העולם ס' אישי ה'בו בפ'כשכתב הר' ז"ל דברים אלו ופשוט • אחר הדם ימים מצאתי בש"הג בס"פ האיש מקדש שהביא לשון ריא"ז וז"ל נראה בעיני בבע"הב המזמן אורחים לשלחנו ולקח אחד מהם וקידש בהן את האשה מקודשת שאין בע"הב מקפיד עליהן אם יעשו כל חפציהן במזונותיהן כבע"הב ע"כ אפגם זו נעלם מהרבנים ז"ל כנ"ל אכן צריך לעמוד על דברי ריא"ז ז"ל בל"ן איה"ב כשיהיו הספרים אצלי ובנאי אשובה אשפ"ז ואנ"מ •

בחר זמן טובא ראיתי במור"ס בא"ה סימן כ"ח סי"ז שהביא מהגהות אלפסי דאם קידש האורח בחלקו דמקודשת כמ"ש ריא"ז ובאר הטב שם הבי' מפוסקים אחרונים דהוי ספק מקודשת יע"ש • וכיון שכן אנן נמי מוכרחין אנו לומר דהוי ס' מקודשת וצריכה גט מספק לצאת ידי כולם •

תו

ראיתי בס"ות גור אריה יהודה בהה"ת סימן י"ב דקל"ז ע"ד ז"ל והנה במזמן את חבירו לסעוד אצלו ג"כ ע"פי הדין רשאי ליתן מחלקו למי שלבו חפץ כדמוכח בסוגי' דחולין דק"ז ע"ב גבי שמש מברך ע"כ פרוסה ופרוסה ור"א אינו מברך כו'הא דאיכא אדם חשוב והא דליכא אדם חשוב וכן מפו'להדיא לא יתן האדם פרוסה לשמש בין שהכוס בידו ובין שהכוס ביד בע"הב שמא יארע קלקול בסעודה פרש"י שלא יטעום בע"הב וכשהוא שותה חונקה כו' ולפ"ז חזינא דדוקא מטעם שמא יארע דבר קלקול בסעוד'כשהכוס ביד השמש או ביד הבע"הב הוא דאסור הא לאחר מותר ליתן אף שלא יהא ניחא לבע"הב וכן פסקינן להדיא בש"ע א"ח סי' קס"ט וה"ה אף לאדם אחר בלא השמש רשאי ליתן לו מן הלין רק מטעם מעשה שהיה אסרו וכמבואר בא"ח סימן ק"ע סי"ח וי"ט דאורחים הנכנסי'אצל בע"הב אינו רשאי ליטול מלפניהם וליתן לבנו' ולעבדו של בע"הב ע"ש ועי' בש"ע א"ה סי' ק"ח והוא ט"ס וצ"ל סי'כ"ח סי"ז דאורח שיושב אצל בע"הב אינו רשאי ליטול מלפניהן ונוטל חלקו וקידש בו לאשה מקודשת והק'הט"ז בא'ה מזה דאיתא הכא בש"ע דאסור ליתן מחלקו לבנו של בע"הב מכ"ש דאסור ליתן לאחרים ועפ"ז פסק דהוי ספק מקודשת וע"ש בב"ש דמתרץ ע"פ דס"ל להב"ח דדוקא לבנו אסו'אבל אורחים רשאין ליתן זה לזה דודאי לא יקפיד כיון שזימן אותם אבל כל שלא זימן אינו רשאי ליתן כמו לבנו ויכה כיון להמעיין וכן מבואר ברש"ל כ' ג"הב סי' ד' דכ"ש אחר מבנו אך ע"פ מה דאי'במשק ליעזר ומביאו אליהו רבה דדוקא כל מה שלפניהם אבל מקצת מותר א"כ מאילא ל"ק מידי קושיות הט"ז בא"ה הנ"ל כו' עכ"ל

מבואר

מדבריו מתאי דכסיקא ליה מילתא דבע"הב שזימן לחברו לסעוד אצלו דהמזומן יכול ליתן מחלקו למי שלבו חפץ דנפקא מינה דמ"ל דאם קידש האורח את האשה במנתא דידיה דמקודש'גמורה ולאידך גיסא דאם נטל הבעל הבית מהמנתא דהאורח וקידש בו האשה דאינה מקודשת והנה מלבד דראיותיו אינן מכריעות כאשר יראה כל הישר הולך אף גם זאת דנעלם ממנו כל האמור ומדובר דלכל הדברות ולכל האמירו'לדעת רש"י והרא"ש והרשב"א והריטב"א והר"ן ז"ל דהמזמין את חבירו לאכול אינו מזמינו כי אם לאכול דוקא ולא לדבר אחר ואפי'אם יתעקש המתעקש למי' דרש"י והרא"ש לא קיימי בשיטת הרשב"א ז"ל ודעמיה מכל מקו'הא נשאר לן הרשב"א והריטב"א והר"ן דכתבו בהדיא דלית ליה לאורח זכיה במנהא דידיה רק לאכול זכל זמן שלא אכלו הוא ברשות בע"ה ואם קידש האורח במנתא דידיה לדעתם אינה מקודשת דהו"ל דקידשה בדבר שאי' שלו ולאידך גיסא דאם נטל הבע"ה ממנתא דהאורח וקידש את האשה מקודשת

ואברא

דמנאכו לריא"ז ולהגהות אלפסי דס"ל דאם קידש האורח אשה בחלקו דהויא מקודשת הא מיהא כיון דמילתא כלנא שנוי במחלוקת די"א דאינה מקודשת וי"א דמקודשת אמרי' מילתא מציעתא דהויא ספק מקודשת וכמו שהביא איהו גופיה מהרב ט"ז ז"ל דמכח הקושיא שהקשה העלה דהויא ס'מקודשת והאמת אתו אבל אינו מנוי אלא ס' ט"ז לחוות בנועם דבריו בשורשם אךכפי דבריו שהביאו הרב המחבר הוא דהרב ט"ז הקשה למור"ס בא"ה דאם קידש האורח אשה בחלקו דהויא מקודש' ובא"ח פסק מרן דאסור ליתן מחלקו לבנו של בעל הבית מכ"ש דאסור ליתן לאחרים ואנכי לא ידעתי אמאי הרב ט"ז לא הק' עדיף מזה דהיינו מיניה וביה ממ"ש שם בא"ה שמבואר מדבריו ממ"ש בדברי הר'יונה ז"ל ודוקא לשמש אבל לאחר' שבסעודה מותר ליתן שמעינן מדבריו הא לאחר שאינו עומד בסעודה ס"ל דאסור ליתן וכנ"ל לפ"ז דבריו שתראי ניהו ולמה הביא ממרחק להתי מדברי מרן אשר עפ"י זה מתילא אזל'ליה התירוץ שהביא מס'ב"ש ע"פי דברי הב"ח שכת' דלבנו דוקא אסור אבל האורחים רשאין ליתן זה לזה דודאי לא יקפיד הבע"הב דליכא שום ראיה מדברי הב"ח דאה"ןהאורחים שנותנין זה לזה לא יקפיד הבע"הב אבל אם יתן האורח לאחר ודאי יקפיד א"כ הדרא קושי'לדוכתי' ואפי'אם התי'מס'ב"ש היה עולה יפה היינו למה שהקשה הט"ז מדברי מרן"ל מיהו למה שהקשיתי אני בעוניי מדברי מור"ס כלגן בהדייהו אין תירוץ זה ניתן ליאמר וזה פשוט

ותו

מה שתירץ הרב המחבר עפ"י דברי הר"ב דמ"א ז"ל אין תירוצו עולה יפה שהרי מ"ש הרב דמ"א דדוקא כל מה שלפניהם אסור אבל מקצת מותר הוא הפך מ"ש הרשב"א והריטב"א והר"ן ז"ל בהדיא בנדרים ככרי עליך וכנ"ל שכתבו בהדיא דליכא לאורח שום זכיה בחלקו כי אם לאכול דוקא א"כ שמעינן

שמעינן מדבריהם דאפי' במקנת אסור ליתן ומה גם לפי מ"ש בעניותי דרש"י והרא"ש נמי קיימי בשיטת הרשב"א ודעמיה א"כ תי' נמי לא ניתן ליאמר והיה העלמ"ה מהרב למ"א ומהרב שיהו רבה ז"ל לדברי הרשב"א ודעמי' ודברי הרב המחבר ז"ל קשים לשמוע ובפרט במ"ש הא לאחר מותר ליתן אף שלא יהא ניחא לבע"הב דהפרין על המדה בזה ומדבריו נראה שלא עמד בענין כלחזי וזה ברור כאשר יראה הרואה ודוק

ובשלהי דהתים קנ"ב בבואי באומיר יע"א ראיתי בס' חק'ל הנד"מ חח"מ בה"א סימן קמ"ו שעמד על דברי הרב מהרימ"ט הנז"ל וכ'וז"ל ומ"מ עיקר ס' מהרימ"ט תלוי באשלי רברבי דבנדרים גבי מ"ש לאפוקי דאי אומניה עליה ופרש"י כיון דאומיניה עליה קנה חלקו במה שהוא יכול לאוכלו וכ"כ המאירי בשם יש מפרשים אבל המאירי שם בחי' והרשב"א והרמב"ן והנמק"י בחי' וכ"ן מדברי הר"ן כתבו בפשוט דכל דלא משך האורח לא זכה יע"ש אף למה דנסתפק הרימ"ט דגם בהגביהם לא זכה עד שיתנלתוך פיו מדברי כל הראשונים אלו מתבאר דכל שהגביה המנה זכה כו' ע"כ

והנה אהמ"ר מלבד דלא שלטו מאורי אור עיניו שכבר קדמו על הדבר הזה הרב מהדיט"א ז"ל כנ"ל אלא אף גם זאת בתר שאלת המהילה כלחזי יש להתמוהי עליו לפום מאי דאתרן דגם אלו הראשונים שהבי' ומה גם מה שהבאתי אני עני מדברי הריטב"א ז"ל דמני"ד לא הוא דברי הריטב"א אלו דסבירא להו הפך דבריו דאפי' הגביה המנה האורח לא זכה אלא כי אם לאכול דוקא ולא לדבר אחר ודבריו שגבו ממני ודוק

סימן ד

חזי הוית בתשו' בית יהודה באה"ה סימן ל"ג שעמד במקדש את האשה כשהיא נדה אם יש איסור במה שתוחב הטבעת באצבעה בידו ונוגע בבשרה אם יש איסור קריבה בכ"הג ובראשית אמריו כתב וז"ל נראה דלא מבעיא לס' מ"ד דנגיעה באשתו נדה אסורא מדאורייתא כו' אלא אפי' דאין איסור נגיעה אלא מדרבנן גזירה שמא יבא לידי הרגל עבירה הביא מחלוק' זה מרן ב"י סי' קנ"ה יע"ש כו' ה"נ בנ"ד דאע"ג דבפני רבים ליכא למיחש לדבר מ"מ לא חילקו חכמים בגזרותיה' וכי הך דתנן לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה ופירשו הרבה מהפוס' דר"ל בקערה אחת וכתבו האחרונים דהך איסור הוא אפי' בפני אחרים כמ"ש התשב"ץ בח"ג סי' נ"ח ואע"ג דיש לחלק דהכא גבי קדושין דעיקרו נעשה בפני עדים והוא עסוק לקיים מצוה ואין לחוש שבהיותו לקיים מצות בוראו שיעבור על ציוויו ויבא לידי עבירה כו' מ"מ אין להקל בלא ראיה וכ"ש למ"ד דהנגיעה היא איסור תורה כו'

ובסוף דבריו כתב ולכן כשר הדבר להושיט לה הטבעת ע"י אחר ויאמר בפיו הרי את מקודשת ומיקרי קידשה ע"י עצמו עכ"ל

בתר שאלת המהילה מעצמותיו הקדושים השתוממתי על המרא' לפי הוד רבנותו ובקיאותו למה ליה להביא מרחק לחמו וכל שכן שכל מה דאתיא בידיה לא שמיה מתיא דלא שייךלנ"ד כאשר יראה הרואה והיה העלמ"ה מעין שכלו הוך דבר הלמד מעניינו שהוא דין מפורש מהש"ס ומפוס' ראשונים ואחרוני' שמותר לקדש את האשה אפי' כשהיא בנדתה ראשית הקו'ל אתמר ביבמות דנ"ט סע"ב אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר נדה דהא תפסי בה קדושין שנאמר ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תפסי בה קי' הרי מפורש יוצא דהש"ס לא חייש משום איסו' נדה ואם לחשך אדם לומר מלבד דאין להביא ראיה מהש"ס דליכא איסורא אלא אדרב' יכולין אנו לו' דמהש"ס מוכח דאסו' דאה"נ ולענין דתפסי בה קי' הכי הוי מ"מ בענין מצד איסו' נדה איסורא עבד והוי דומיא מה שכתבנו במ"א בלשון מותר מהש"ס דחולין דל"ה ומהרא"ש מרים שבת ומדברי מהרד"ו ומהר"ר אשכנזי יע"ש אע"ג דמותר מצד אחד אסור מצד אחר א"כ הכא נמי מצד איסור נדה אה"נ דאסור לקדש אשה כשהיא בנדתה הא ודאי בורכא הוא שהרי הל'ז פסק' הרמב"ם בפ"ד מה' אישות הי"ב וז"ל המקדש א' מן העריות לא עשה כלום שאין קי' תופסין לערוה חו' מן הנדה שהמקדש את הנדה הר"ז מקודשת קי' גמורים ואין ראוי לעשות כן ע"כ ואם איתא דאיכא איסורא לקדש את האשה בנדתה לא הוה קאמר רבינו ואין ראוי לעשות כן אלא היה צריך לומר ואסור לעשות כן אלא ודאי דלא נאמר בזה למותר מצד אחד ואסור מצד אחר וזה פשוט וברור

וכתב שם ה"ה ואין ראוי לעשות כן שכיון שאינה ראויה לביאה ולא אף להופה כו' ויש מי שכתב שטעם דברי רבינו כאן הוא שמא יגע בבשרה ע"כ ומדברי היש מי שכתב שמעינן דבזמן הרמב"ם ג"כ היו נותנין הטבעת או המעות מהקידושין מידו לידה דאי לא"ה מה חשש נגיעה איכא והרב כ"מ כתב ואין ראוי כו' כתב הרמ"ך לא ידעתי טעמא מאי ומנהגינו לקדש אף לכנוס עכ"ל וכבר נתן הרב טעם לשבח עכ"ד נמצאת אתה למד לטעם ה"ה והכ"מ דמה שאין ראוי לעשות כן הוא משום דהוו קדושין שאינם ראוים לביא' לאתר היוצא לנו מדבריהם דהגזירה שמא יגע בבשרה לא חיישי לה זולת סברת יש מי שכתב והטעם דלא חיישי נראה לע"ד פשוט כיון דעדיין לא נקרא אשתו כי אם אחר שתקבל הקדושין א"כ מה איסורא שייך ביה אף אם יגע והרמ"ך ז"ל כתב דמנהגם לקדש אף כשהיא בנדתה ובלי ספק שאם הרב ז"ל יהוה הני דברים הללו לא היה

טורח

טורח לכתוב כ"ז וכ"ש שלא היה מחלק דהכא גבי קלושין דעיקרו נעשה בעדים ואין לחוש שמא יגע בבשרה שהרי היא מי שכתב נתן טעם לדע' דבינו דיש להוש א"כ העולה לפי האמו' דמותר לקדש את האשה מידו לידה אפי' כשהיא בנלתה ואף לכנוס וכן הוא מנהגינו במחני קדשי יע"א מימי עולם בזמן רבני גאוני עולם ומרן בש"הע א"ה סימן מ"ל ס"ז פסק כלשון הרמב"ס ע"ש, והרב כנ"הג בא"ה סי' ס"א כת' וז"ל מיהו בדרשו' מהרי"ל כתב דאס אינה טהורה אינו מגיע בא אך מניח מעצמה ליפול באצבעה ואנן לא נהגינן כן אלא שהחתן בעצמו נותן הטבעת באצבעה דקודם שקידשה בטבעת לא הוי אשתו ומיד כשקידשה עם הטבעת מרחקה הכלה מהחתן כו' ע"כ הרי מבואר ככל אשר דברנו ותל"ת

אחר זמן בעומדי בליוורנו יע"א באדר קפ"ד ראיתי בס' זרע יצחק מהר"י עטייה נר"ו הנד"מ בפלפלת כל שאוא בסימן ט"ו עמד ע"ז גם הוא הלך בדרך הרב מהר"י עייש ז"ל ולא צפה ולא הביט שום דבר מהכתו' לעיל ולברתי עם החר"י הנז' פ"א על הדבר הזה וגם בענייניס אחרי' שראיתי בספרו שלא ניתנו ליכתב ולא מנא מענה לשון בכל מה שהקשיתי לו ודי בזה וכמדובר

ה' גט שחרור סימן ה

נשאלתי מאת רחימאי דנפשאי מהרי"ל נר"ו שאסדר גט שחרור לעבדו ושפחתו שיש למר אבין ידי"ן. ביתו בית אברהם אבינו בעל אכסנייא נאה בהיותי בעיר ג'יבילטאר יע"א כמה"ר משה הלוי נר"ו והעבד והשפחה הנז' מזה זמן כבר קבילו עלייהו עול תורה ומצות בשמחה רבה וטבלו אותם לשם עבדות ולעבד מלו אותו בתחילה ויש להסתפק בזה כמה ספיקות ראשונה בשם השפחה שבשעת שטבלו אותה קראוה הב"ד שהטבילוה בשם מסעודה ואח"ך קראוה פ'ורטונאטא ושם זה מפ'רטונאטא הוא מורגל ומפורסם בפי הכל ושם מסעודה אינם עולים על שפתותיהם כלל רק שהם יודעים שקראו אותה מסעודה בשעת הטבילה ושאלתי מה ר"ל שם זה מפ'ורטונאטא ואמרו לי שהוא פירוש השם ממסעודה דשם מסעודה ר"ל מזל טוב ופ'ורטונאטא ר"ל שיהיה לה פ'ורטונא דהיינו מז"ט והשתא איכא לספוקי אי כתבינן בגט זה ג"ך שם מסעודה כיון שבפי הכל קורין אותה בשם פ'ורטונאטא דוקא הו"ל דשם מסעודה מלבד שלא הוקבע אלא ג"ז דנשתקע או דילמא כיון דבשעת הטבילה קראו לה בשם מסעודה א"כ לא יגזר אנשים אחרים ג"ך שמתעו ויודעים שבשעה שנכנסה תחת כנפי השכינה קראו לה מסעודה ושם פ'ורטונאטא שקראוה אח"ך הוא לגעגוע וחיבה או כנוי שיהיה לה מז"ט וה"ול כאלו לא נשתקע שם ממסעודה כיון שמה שקוראין לה פ'ורטונאטא הוא כנוי לשם מסעודה א"כ הכל יודעים שיש לה שם אחר שהוא מסעודה, הנה כי כן יהיה מן הראוי להכתב מסעודה למתקרית פ'ורטונאטא' השנית מספיקא לי אי צריכנא לכתוב ב' גטין בעבור הרפ'ה האחד בלתי רפ'ה והשני ברפ'ה בשם פ'ורטונאטא כמו שנוהגים בגט אשה במחנה קדשי עו"בי שאלוניקי יע"א כשיש רפ'ה על השם שכותבין ב'גטין ובנ"ד כיון דמוכרח אנא ועירא לסדר הגט נכתוב ב'גטין או די בגט אחד יבא השלישי את"ל דצריכין לכתוב ג"ך שם מסעודה אי כתבינן בה"א לבסוף או באל"ף ואת ר'בע אי כתבינן בגט הלוי או די שנכתוב פב"פ לבד וחמש'יס בשם העיר מרסילייא איך ראוי לכתוב בגט יען מצאתי בשם מרסיליא שינויים הרבה והוא שבס' דעת זקנים דע"ה ע"ב במנחת יאודה כתב וז"ל כך מצאתי בליקוטים בשם הר"ר יוסף ממר"צילייא בשם הנבי' כו' ע"כ הרי דכתב חסר אלף בין מ'ס לרי'ש ובאות צדי ומצאתי בהפך שם בדעת זקנים בהקדמה שכתב שם מהר"י נונים ואיש שהביא שם שמות הרבנים המובאים בתוך הספר כתב וז"ל הרב יוסף ממאר"שילייא ע"כ הרי דכתוב מלא באלף ובאות שי'ן וכ"ן כתוב באגרות הרמב"ס דף וי'ו ע"ב וז"ל עוד לו וז"ל כתב תשובו' לחכמי קהל עיר מארשילייא על שאלתם ע"כ ובשתי כתובו' מאתרי' הדין מצאתי כתוב מארסיליא באות סמך ומלא באלף הגם דלא נפקא לן מידי בז"הז מהכתובות וכ"ש מכתובות הללו יען הוא קרוב לשמים שנה שנתיישבו יהודים פה מארסיליא מזמן הגרוש ולא היה פה מיום שבאו לגור בה מארי' דאתרא שהיה ראוי לסמוך עליו בעניניס כאלו וכל שכן במאריה דאתרא העומד לעתות כאל דלית בר נש לסמוך עליו בעניני' אחרי' ובפרט בדיני גיטין וקי' דלא נגע ולא פגע בהו ויליף ריקס ריקס ומספינא אם הוא ראוי להוראה אוי לדור שכך עלתה בימיו להיות מ"ץ כמוהו בעיר הזאת דהשתא שכיחי בע"ב הרבה ה"י איך שיהיה מ"מ מצינו דמרגלא בפומייהו לכתוב בסמך ומלא באלף ובשני יודין לבסוף ובתשו' הרשב"א בח"א סי' רצ"ד מצאתי שנוי אחר שכתוב מאר"שילייא חסר אלף וביו"ד א' לבסוף יע"ש

ואען ואומר מעי המרמר מה זאת כי ישאל למי שאין דעתו צלולה וידי אפילות הנה לתפוס בק'ן קולמוסא וכ"ש להורות בענין גיטין דידע אינש בנפשיה שאינו בקי בטיב גיטין אבל מה אעשה שאהבה מקלקל את השור'ה ומה גם דלידידי איכא מנוה בדבר כי ע"כ דחקתי את עצמי ויצאתי ממחיצתי

ממהיכתי וה' אלהים יעזר לי ׃

והנה על הש' הראשון כבר ידוע המחלו' קדום היכא דנשתקע שם הראשון דלדעת מרן הקדוש וסיעתו אין לכתוב השם דנשתקע כלל ואם כתב השם דנשתקע הגט פסול וכמ"ש בב"י סימן קכ"ט גבי חיים דמתקרי ביבאנטי יע"ש ׃ ולדעת הרב מהרח"ש ודעמיה ניתן ליכתב השם דנשתקע ומתקרי וכמו שנא הכל מבואר בש'ג"ור אה"ה כלל א' סימן א"ך וכ"ב וכ"ג יע"ש ובש'לבר משה בהא"ה סימן נ"ה ונ"ו היכא דנשתקע שם הראשון או השני דמילי פלוגתא לא נפקא וזו הלכה העלה שם בד"מ דלצאת ידי כולם צריך לכתוב ב'גטין וא"כ בנ"ד כמי אנןדבתרייהו דרבנקא אזלי'ראוי לנו לכתוב ב'גטין הא'בשם כ'ורטונאטא שהדי אין גם אחד שקורא אותה מסעודה והשני בשם מסעודה דמתקרית פ'ורטונאטא מאחר דככר נהגו ליזהר בגט שחרור בכל הדברי' שנזהרים בגיטי נשים וכמ"ש בש'ד"מ בה' עבדים בשם'י נ"ט יע"ש

ואולם בתר ההשקפה נראה לפע"ד דדי לנו בנ"ד בגט אחד והוא כיון דיש סברות הפוסקים דכשקראו שם אחד בשעת הלידה או המילה ואח"ך קראוהו או קראו לה בשם אחר שהוא כנוי או געגוע או קצור השם לשם הראשון למר כדאית ליה ולמר כד"ל ולא הוי השם השני שם בפני עצמו אעפ"י שאין קוראים אותו כלל בשם הלידה או המילה ואין מכירין אותו בשם שקראוהו או קרו לה בשעת הלידה או המילה אלא בשם שקראוהו או קראוה אח"כ דדי בגט אחד ויכתבו השם העצם שבשעת הלידה או המיל'והשם השני דמתקרי או דמתקרי' ובנ"ד בשעה שנכנסה תחת כנפי השכינה קראוה בשם מסעודה ואח"כ קראוה אחליהם בשם פ'ורטונאטא שהוא כמו כנוי שהוא פירוש משם מסעודה דכל מי ששומע השם מפ'ורטונאטא הם יודעים שהשם העצם הוא מסעודה ושם פ'ורטונאטא אין רגילות כלל לקרות בשם זה לשם העצם וא"כ נ"ד הוי ממש כנדון שכתבנו משם להקת הפוסקים וכמ"ש שם בש'ג"ור בתשו'מהר"י הלוי די"ד ע"ב וז"ל וגדולה מזו כתב בשרש פ"ו על מי שנקרא אליה בשעת מילתו ושוב נקרא באלי לכל אדם פשיטא דלכתחילה יש לכתוב אליה דמתקרי באלי והוא כשם באלי אין רגילו' בני אדם להיות נקראים שם באלי כלל לעיקר השם אלא כנוי בעלמא עכ"ל כו'ולא פליג מהרח"ש ז"ל אמהרש"ל ואף את"ל דפליג עדיין אפשר לומר דבנ"ד מודה כיון דרגילות הוא ברוב הנשים הנקראות שרה קוראים אותה אח"ך בשם שרור למילתא דפשיטא טובא שקצור השם הוא ולא שם בפני עצמו כו'אלא ודאי אומדנא דמוכח הוא שקצור שם שרה הוא וא"כ כיון שנק' בשעת לידתה שרה אע"פ שלא נקראת בשם שרה כלל ועיקר אח"כ כותבין שרה דמתקריא שרור עכ"ד

וכ"כ כתב בש'ד"מ בהא"ה סימן כ"ה דקע"ב ע"א וז"ל כמ"ש שם בש' ג"פ סק"ג ובסק"ל הביא לדברי מהריק"ו שרש פ'ו על מי שבשעת מילתו נקרא אליהו ושוב נקרא באלי לכל אדם דלכתחילה היה לו לכתוב אליהו המכונה או דמתקרי באלי והביא דבריו מרן בב"י דקס"ב ונרגש ממ"ש מרן שם בש"ע סי' ח"י דמי שנשתנה שמו מחמת חולי דאעפ"י שקורין אותו תמיד בשם הראשון לשם שני דקינוי הוא עיקר וכותבין אותו קודם ואח'ך למיק' פ'שם הא' ותירץ בשם מהרח'ש סי'כ'ו דקמ'ב ע'ד דכשלא נשתנה שמו מחמת חולי או לסיבה אחרת רק שנקרא שמו אליהו בעת הכנסתו למילה ואח'ך נקרא באלי לכל אדם שמאליהם קראו אותו כן בזה לא אמרינן דעיקר שמו הראשון מה שאין כן נשתנה שמו מחמת חולי כו' וכ"כ הרב ג"פ עצמו שם סק"ב להלק בין מ"ש בהשולח וכתבוהו הפוס' בההיא דהוו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה דכותבים מרים וכל שום שיש לה למיירי כשיש לה ב' שמות מיום שנולדו לרובא קרו לה מרים ופורתא שרה א"ן אפי' שינתה שמה לשרה לסי' קלה ולא נתכונה לעקור שמה הא' בכה"ג אזלינן בתר רובא כו'דנראה מדבריו דאע"ג דאין מכירין אותו בשם אליהו אלא בשם באלי דכות' שם הא' לעיקר כתב ז"ל דאם שם באלי אין רגילות לשום אדם לקרא כן בשם העצם אלא יש להם שם בשעת המיל' אברהם וכיוצא והמון העם מכנים לגעגוע באלי שהוא בלשון תוגרמה דבש כלו' שהוא מתוק כדבש או ג'יליבי או קונפראדב וכיוצא דיודעים באותו מקום שהם לגעגוע ולא לשם העצם בכה"ג אע"ג דכ"ע קרו ליה באלי כיון דבשעת המילה קראוהו אליהו יכתבו בגט אליהו דמיק' באלי עד וכ"כ מהרח"ש סימן ינ"ל יע"ש ובס"ק נ"ב ונ"ג עכ"ד הרב ד"מ ז"ל

וכן העלה הרב פמ"א בח"ב סי' לי בגט אשה ששמה בשעת הלידה לונה ואח"ך קורין אותה בוג'ה ונשתקע שם לונה ממנה והכל קורין אותה בוג'ה אי כתבינן ב' גטין כההיא דהר"פ שהביא מרן בב"י סי' קכ"ט היכא דיש לו ב' שמות ונשתקע שם הראשון וכתב וז"ל והאילו' הוא מבו' דבהתם שני השמות הם שמות עצמיים לו אבל הכא שם לונה הוא שם העצמי לה ושם בוג'ה קורין אותה לגעגוע כמו שהוא בכל המקו' שאנו יודעים ומכירים בשם בוג' אינו שם הלידה אלא אח"ך קורין אותה בכנוי זה כמו שמכנים בשם קונפראדו כו' ואנו יודעים שיש לו שם אחר אף בנדון זה הכל יודעים שיש לו שם העצם אחר ושם בוג' הוא לגעגוע אע"פ שאין יודעים הכל

הכל שם העצם שלה אבל יודעים שיש לה שם אחר וא"ך ראוי לכתוב גט אחד בשם לונה המכו' בוג'ה ומעין זה כתב מהריק"ו שרש פ"ו על מי שבשעת המילה נקרא אליהו ושוב נקרא באלי לכל אדם פשיטא דלכתחילה היה לו לכתו' אליהו דמתקרי באלי כו' ואפי' לא היו מכירין לו בשם אליהו כלל כו' וע"כ ראוי לכתוב שיהו המכונה באלי וכן הרב מהרא"נ"ח בח"א סי' ל"ה מסיק החס דראוי לכתו' שם המילה עיקר המכו' באלי יע"ש . ומזה הלשון של הרב מהריק"ו למד הרב מרן מהרח"ש בסימן יו"ד על אשה שבשעת לידתה קראו לה גראשיונה וא"ך קראו לה שבתולה והוא השם השגור בפי הכל כו' וכך איפשיטא ליה להרכם השלם נר"ו כו' וכ"כ מרן מהרח"ש סימן כ"ו דקמ"ג שאני התם דב' השמות הם שמות עצמיים אבל הכא השם הראשון הוא עצמי והשני הוא לכנוי בעלמא כמו שכתב משו"ה ראוי לכתוב המכו' זכל זה הוא פשוט יע"ש עכ"ד

ובזאת כתב בס' בתי כהונה בח"ב סימן ל"ו אחר שנשא ונתן כיד ה' הטוב' כדרכו דרך הקדש על לשון מרן ב"י כתב וז"ל והנה הרב מהר"א אלפאנדארי שם בדנ"ב ע"ל במסקנא דהלכתא כתב וז"ל סוף דבר העולה בידינו דכל שם שנשתקע מקריאה אעפ"י שלא נשתקע מידיעה אין לכותבו בגט אחד עם השם הקבוע אפי' לטפל ואם כתבו פסול הגט כו' וכ"ש אם נשתקע גם מידיעה כו' עכ"ל . הנה היאך מייתי לה מכל דכן ואתמהא איך דן ידיעה הכרחית ומוכחת טובא מידיעה שאינה הכרחית ולא מוכחא דידיעה דשם שאינו עצמיי היא הכרחית שא"א שם זה עצמיי דכ"ע ידעי שאינו אלא לגעגוע וכיוצא ועל הגעגוע אדנין הטבעו ומוכיח מתוכו שקדמו אחר עיקרי בשעת המילה אם זכר ואם נקבה בעריסה והוא מעיד על עצמו ואחד הרואה ואחד השומע ידין ידין שקדמו אחר עיקרי כו' וידיעה זו אין לה ביטול עולמית ואין לה שכחה משא"כ בשמות עצמיים כו' יש ויש לדון עליו ולדחויי כ"ש שבא מן הדין וקושי' פריכא הוא ולית לה פחרי וכבר גדולי' ועצומי' תפסו עיקר בזה דברי מהריק"ו ז"ל ה"ה הרב מקור ברוך סי' ט' דין ל"ד ע"א והרב מהרא"נ"ח ח"א סימן ל"ה ומהד"ס די בוטון סימן ט"ל ומהרח"ש אה"ע סימן יו"ד וס' פמ"א ח"ב סימן ל' וכן מתבאר בס' שמות בחשו' שבשם שמהה גם מרנ' ורבנא בס' ג"פ סימן קי"ט דקי"א רע"א אמר מר שכך הלכה כו'

באופן שלע"ד כן ראוי להורות הלכה למעשה כדברי מהרי"קו בכנוי' כה"ג וסמוך לבי בזה הואיל שאפי' בידיע' גריד' בעלמא שהעלה הרב מהרר"א ז"ל מכח ראיותיו דלא מגנא ולא מגלא כלל כבר כתבתי שאינן מוכרחות ויש כנים לו' שמספיק אותה ידיעה כ"ש בידיעה הלזו המתבאר מכל מ"ש והא קמן רבנן תקיפי שעשו מעשה כדבר האמור •

מעתה הרב מהר"א הנז' יחידאה הוא ולא מכני סברתו ז"ל שאין לה העמדה נכנים עצמנו בנתינ' ב' גטין אלא בגט אחד סגי לכתוב עיקר השם תחילה ולמתקרי הכנוי הרגיל ואעפ"י כעיק' השם איננו קרוי בפי שום אדם כנלע"ד כו' ומעשה רב מדרבנן תקיפי הנז' שמכא דעתי כאמור עכ"ל מס' ב"ך יע"ש

היוצא לנו מדבריהם דרבנן ז"ל לנ"ד ג"כ מאחר שקראוה בשעת הכנסת' תחת כנפי השכי' בשם מסעודה דהוי כמו בשע' לידה וא"ך קראוה אליהם פ'ורטונאטא שהוא כמו כנוי או לגעגוע דר"ל שיהיה לה פ'ורטונא טובה דהיינו מזל טוב וזשם פ'ורטונאטא אינם רגילים לקרות לשם העצם כלל אפי' דאין מכירין אותה בשם מסעודה וכ"ע קוראין אותה בשם פ"ורטונאטא אפי"ה הוי שם מסעודה עיקר ושם פו"רטונאטא דמתקרית כיון כשקורין אותה שם זה מעיד על עצמו שקדמה לה שם אחר עיקרי שהוא מסעודה והשתא יכולין אנו לומר דאע"ג שרבים חולקין ע"ז כאמר יראה הרואה שפ בהנריהם ובטירותם מ"מ בנ"ד איח לן ס"ם יפה והוא עפ"י המחלוקת קדום דעבדים ושפחו' בזמן הזה אם יש להם קנין הגוף או לא דלדע' מהריב"ל בח"א סימן י"ב ובח"ג סימן מ"ה ומהרשד"ם בי"ד סימן קנ"ד וקנ"ה וקנ"ו ואחרות מריעין לעבדים ושפחות בזמ"הז אין לנו בהם קנין הגוף ותכף שנתגיירו אפי' דטבלו לשם עבדות הרי הם כישראל ומותרים בבת ישראל וא"צ גט שחרור דאינן אצלינו אלא בשכירות בעלמא לפי שחוק המלכות אין מניחין ליהודי' להיות להם עבדים ושפחות אלא במיני אופני שכירות לכל כך שנים יע"ש ובנ"ד ג"כ שהאדון הלזה הי"ו הוא אינג'ליז ומדינא דמלכו' במלכות האינגלי"ז מחק המלכות בכל מלכותו שום אדם לא ישרא' ולא גוי יכול ליקח שום עבד ושפחה ושלא יחול עליהם שום שעבוד ולדעת החולקים הרב מהרש"ך והרדב"ז

(**ובשלהי** בגט החק"ך ינא לאויר העולם ספרו הבהיר מרב רביני איש ירושלים תובב"א כמהר"י זלמירו נר"ו ס' הון יוסף ואתיא נראש ספרו איזה תשובו' ממהרדב"ז זה שמו דברי דוד וראיתי בסימן ו' שכתב וז"ל וכל אותן שטבלו לשם עבדות כדי שיהיה מנען ביין כשר ולא יהיה ביזוין בש"ב אין להם תקנה אלא ע"י ג"ש לכל אחד ואחד כו' ע"כ וזה מסכים הולך למ"ש בס' עדות ביעקב סימן ה' משם הרב מהרדב"ז יע"ש)

והרב עדות ביעקב סימן ה' ודעמייהו ז"ל דאף שנתגיירו וטבלו לשם עבדות עדיין יש להם דין שפחות וצריך גט שחרור וכמו שהובא בכל באר היטב בספר ד"מ בהי"ד סימן כ"ו דפ"ו ופ"ה יע"ש ובביורי נרכה סי' רס"ז אות וי"ו הביא לנו מתשו' בני אהרם י"ל סי' י"ד ומהרב מנחה אפרים דאף לבקיע מעשה ידין נריך ג"ש אבל הרב עדות ביעקב

ה"ב

ה"ב סימן ך' שפסק דא"צ ג"ש יע"ש. ונדלי הש"ס הם אלו ש' א' הלכה כמהריב"ל ומהרשד"ם ושיעת מרחמוהי ז"ל דעבדים בזמן הזה כיון שטבלו אפי' לשם עבדות א"צ ג"ש ואת"ל דהלכה כלהקת הפוסקים החולקין על מהריב"ל ומהרשד"ם ושייעתם דאף שטבלו לשם חרות צריכין ג"ש דילמא הלכה כלסקת הסוברים דאף שנשתקע השם הראשון זכ"ע קורין אותה בשם השני שכותבין השם הראשון לעיקר והב' דמתקרי' וא"כ בנ"ד די לנו בגט אחד והוי הס"ם מתהפך ואימא הכי ש'אי הלכה כסבר' הפוסקים אפילו דנשתקע השם הראשון דדי לנו בגט אחד ואת"ל דהלכה כהחולקים דכשנשתקע השם הא'צריך ב' גטין דילמא הלכה כמהריב"ל ודיםרן שמיכין עלוהי דבשפחות שלנו תכף שנתגיירה יצאת לחירות וא"צ ג"ש כלל ומ"מ להוציא דמילתא לצאת ידי כלם כותבין ג"ש ושיהיה ביד השפחה לראיה ובנ"ד ג"ך די לנו גט אחד וכאמור •

ואם יאמר האומר דלא עבדינן ס"ס רק כשיהיה הספק ממחלוקת שקול אבל כשאינו מחלוקת שקול לא עבדינן ובנ"ל כפי מה שראיתי כעת מהספרים הנמצאי' איתי במחיצתי נר' דלא הוי מחלוקת שקו' דרובא דרבוותא חולקים עם מהריב"ל ודעמיה וא"כ איך אנן עבדינן ס"ס במחלוקת שאינו שקול אף אתה אמור לו דאי מהא לא מכרעא דהרי מצינו פוסקים ראשונים ואחרונים דעבדי ס"ם הגם דלא הוי מה"ם ראשון לכל דבר שבקדושה כן מתבאר מדברי מהרי"קו בשורש קע"ב יע"ש וכ"ן כתב הרוקח בסימן שע"ו באשת כהן מעוברת דמותר ליכנס באהל המת מטעם ס"ם ומביאו הר' מג"א בסימן שמ"ג סק"ב ובש"ך י"ד סי' שע"א ס"ק א' ע"ש. וכ"כ בפשיטות בתשו' הרמ"ע מפאנו ז"ל סי' קכ"ו יע"ש וכ"ן מתבאר מדברי מהרשד"ם בא"ה סי' ל"ג שעשה ס"ם אף במחלוקת שאינו שקול כאשר יראה הרואה ע"ש ,

וכ"כ בתשב"ץ ח"ג סי' קמ"ח דעבד ספק ספקא הגם דלא הוי מחלוקת שקול וכ"ן כתב מהר"י סמוט הביא דבריו מרן בתשו' בדיני יבום וחליצה סימן ו' ומרן הקדוש הסכים שם לדבריו יע"ש וכ"כ עוד מהרשד"ם בריש תשובת חי"ד באות מ"ב ובא"ה סי' י"א וי"ג יע"ש וכ"כ בס' משפט צדק ח"ב סימן א'ד"ב רע"ג יע"ש וכן כתב מהר"א אמיגו בתשו' כ"י הובאו דבריו בפ"ח יו"ד סי' ו' סק"ד ובתשו' שתי הלחם סי' מ"ב והסכי' לדבריו מהר"ם חביז ז"ל יע"ש ובס' א"ר דנ"ח העלה הגם דהוי מילתא דלא שכיח עבדינן ס"ם וכ"כ הרב משאת משה בחי"ד סי' ז"ו דמ"א ע"ב דאף נגד המיעוט חשיב ס"ם ואפי' בסברת יחיד יע"ש וכן כתב בס' קול אליהו בא"ח בסי' ו"ז בפשיטו' ואתיא בידיה מ"ש המבי"ט ח"ב סימן פ"א דמבואר מדבריו דאע"ג דמעולם לא עשו מעשה כמ"ד דמומר אין לו זיקה ניבמתו היכא דאיכא ספק אם הוא אח מאב או מאם יש לסמוך אמ"ד דמומר אין לו זיקה והכנ"הג בא"ה סימן קנ"ז הגב"י אות י"ב הביא דבריו אלו מהמבי"ט וכתב דטעמו הוי מכח ס"ם וכ"ן הביא דעת הפ"ח והרב מקראי קדש לדעת הרב מ"ה וכ"ן והביא לדע' הרא"ש ומהר"ם אלשקר כאשר כתוב אצלי קצת בארוכה בפסקים שהשבתי להרב מהר"ם כרמי ולהרב מהר"ם הלוי נר"ו ר"מ מעיר טיטוואן יע"א וכ"ן כתב בס' משפטים ישרים סי' ש"ד דעבד ס"ם עם סברת הראב"ד דוקא דס"ל במאי דנפיק מניה משערינן וכ"ן כתב מהר"י און הובאו דבריו בס' תורת חסד סי' ו' הגם דהוי נגד פסק מרן ואף דלא הוי מחלוקת שקול וכ"ן הרב ד"מ ח"א חי"ד סי' ל"א עבד ס"ם בפלוגתא דרבוותא והגם דלא הוי מחלוקת שקול כאשר יראה הרואה יע"ש

וכ"ן חזיתי בס' שמן המר חי"ד סי' ה' ד"מ ע"ב דעבד ספק ספקא אפי' בסברת יחיד ע"ש ואע"ג דהרב מהריב"ל בס"ג' בכמה מתשובותיו ואחוות מריעיו ס"ל דאין להקל בספק ספקא בתרי פלוגתא דרבוותא דכל ספק פלוגתא דרבוותא חד הוא אי לצאת כבר כתב מורנו הרב בס' ד"מ שם בלפ"ח ע"ב וז"ל גם מ"ש הרב פמ"א בח"א סי' ל"ב דיש להחמיר כדע' הפוס' האחרונים הסוברים כדע' מהריב"ל דאי' להקל בתרי פלוגתא דרבוותא דכל ספק פלוגתא דרבוותא חד הוא גם בזה הפסיקא הלכתא לעשו' ספק ספיק' מתרי ספיקי דפלוגתא דרבוות' וספרי הפוס' מלאים מזה להקל אף באיסור חמור דעיגונא דאיתתא וגם הרב פמ"א ז"ל עצמו כתב כן בכמה מתשובותיו עכ"ל יע"ש

וכ"ב חמותי ראיתי בס' ברך משה סימן י"ט דע"ט ע"ב שכתב וז"ל וכ"ש דאיכא ס"ם כנז' ואף דאיכא מאן דס"ל דס"ם למחלוקת הפוסקים חד ספיקא הוא כבר מהר"י סמוט ומרן ז"ל סמכו ע"ז ודברי מהר"י סמוט הובאו בתשו' מרן בדיני יבום וחליצה סימן וי"ו יע"ש ואפשר דאף לאותם הפוסקים דס"ל דשם פלוגתא הד הוא במידי דרבנן שפיר מיקרי ס"ם דבס' אהל אמרינן ספקא דרבנן לקולא כ"ש לבתרי ספיקי אמרינן ס"ם ואם שהוא פלוגתא דרבוותא עכ"ל וכ"ן הסכים עמו שם הרב מהר"י מיוחס יע"ש ובנ"ד נמי דהוי מידי דרבנן לרובא דרוב' דרבוות' וכמ"ש בתשו' הרדב"ז בה"א הישנות סימן קפ"ח יע"ש ושם בלדברי מהר"י סמוט ומרן ז"ל נראה ג"כ דלא הוי מחלוקת שקול ואפי'ה עבדינן ס"ם כאשר יראה הרואה יע"ש וכ"ן כתב בס' שמחת יו"ט דמ"ג ע"א וז"ל וסוגיין דעלמא לפי הסכמת האחרוני' דס"ם לפלוגת' דרבוותא ס"ם הוי בענין איסור אבל מה נעשה דאין בידינו להקל הפך פסק מרן בש"ע כו' ע"ש ואחר שנה ראיתי בס' שמחת י"ט דכ"ט סע"ב דנסת'ר מחמ'תו שנראה מדבריו בהדיא דלא ניחא ליה לסמוך אס"ם בפלוגתא דרבוותא יע"ש וצל"ע

הרי

הרי מצינו לגדולי עמודי הוראה ומאחרוני זמנינו המפורסמים דהלכה רווחת דעבדינן ס"ס אפי' בפלוגתא דרבוותא ‏.
(בסיון תקנ"ב ראיתי בס' ק"א א"ח סימן ל"ט שכתב ולהתיר מטעם ס"ס אין לנו שהרי הסכימו שאין לעשו' ס"ס מפלוגתא דרבוותא ולפי האמור אינו כן ופשוט)

הנה כי כן אף אנן נמי בהורמנותייהו דרבנן קדישי עבדינן ס"ס כוותייהו ואין צריך אלא גט אחד ‏. ואיברא דהרב כנה"ג בח"מ סימן כ"ה אות פ"ב אחר שהביא המחלוקת אי עבדינן ס"ס בתרי פלוגתי דרבוותא כתב משם הרב מ"צ ח"א ז"ל ובסימן נ"ח כתב דלענין גט יש להחמיר כסברת מהריב"ל ומהרש"ך ע"כ ‏, ולכאורה דברים הללו עומדים לנגדינו כפי האמור ומדובר לעיל

אבן לפי קצורי ההילוק הוא פשוט הגם דאין ס' מ"ץ מצוי אצלי חדא דהרב מ"ץ לא כתב כן אלא בגיטי אשה דלכ"ע צריך לתת לה גט דבלא גט אין התר עולמית ומש"ה החמיר מה שאין כן בנ"ד דלדעת כמה סברות מהפוסקים דס"ל דאפי' טבלו לשם עבדות משעה שטבלו תכף ומיד יצאו להירות וא"צ ג"ש בזה גם הרב מ"ץ ז"ל ומודה דלא מחמירי' כדעת מהריב"ל ומהרש"ך ועבדינן ס"ס אף בתרי פלוג' דרבוותא ואפשר דהרב מ"ץ יסבור כס' מהריב"ל ומהרשד"ם ז"ל דכשטבלו אפי' לשם עבדו' יצאו להירות וא"צ ג"ש ועוד לפי מה שכתבנו מספר לב"מ שעשה הס"ם אף בתרי פלוגתי דרבוותא דהוי בשכחה ולפי עוצם חכמתו ובקיאותו דכל רז לא אניס ליה בודאי דשלטא מאור עיניו דברים הללו מהרב כנה"ג ואפ"ה עבד הס"ם ולא עלה זכרונו תחת קן קולמוסא ובודאי דמרוב פשיטותו לא הזכירם כן נראה לע"ד פשוט ‏.

וישנה איך אנהנו נעביד ס"ם הפך דעת מרן ז"ל דפסק בסימן קכ"ט דאפילו נשתקע השם הראשון בעינן ב' גטין ואנן קבלנו הוראות מרן הקדוש גם בזה אמינא דמתרי טעמי הס"ם בנ"ד הוי כראי מוצק האחד דמלבד מה שכבר כתוב אצלי במקום אחר דאחרוני זמנינו עבדי ספק ספקא הפך דעת מרן

(**ואחרי** כותבי כ"ן הזיתי דרך אגב בס' ברכ"י א"ה סי' ד' אות ו' שהביא משם מהר"ש הבלה הובאו דבריו בספר אורים גדולים דל"ח ע"ד דעבד ספק ספקא וזה הספק ספקא דעבד הוי הפך פסק הש"ע כאשר יראה הרואה יע"ש ושם גם כן לא הוי מחלוקת שקול ואפי' הכי עבד ספק ספקא יע"ש וכן ראיתי בזרע אמת הי"ד סי' קנ"ג דעבד ספק ספקא נגד פסק מרן יע"ש) זאת ועוד אהרת דע"כ לא קאמרי דלא עבדינן ספק ספקא נגד פסק ומרן היינו היכא שמה שפסק מרן הוא בהחלט דהיינו דליכא מאן דמפרש דבריו באופן ואחר וליכא בדבריו רק פירוש אחד אבל היכא דמצינו להקת

הפוס' למפרשי' לדברי מרן באופן א' ופוס' אחרי' באופן אחר לא נאמר בזה דהוי ס"ם הכך פסק מרן ומילי דסבר' ניהו וכן מצאתי אחרי כותבי זה בס' שמח' י"ע דמ"ב סע"ג וז"ל וכיון דמרן בש"ע הביא דברי הר"ש כהוייתן מוכרח דהכי ס"ל ואין לנו לעשות מעשה הפך סברתו כו' לדידן דפסקינן כמרן אין כאן שום ספק להתיר כו' וראיתי מי שכתב דכונת הש"הג הוא להלוק עם ה"ה שהוא סובר דאין דעת הר"ש ז"ל הכי ואם כן הוא אין כאן אות הותך לומר דמרן ז"ל פסק דאפי' בגמרו סימניו צריכא חליצה כיון דאפשר דהבין דברי הר"ש ומפרש אותם כש"הג אבל גר' פשוט דהא ליתא דאין כונת ש"הג לחלק על ה"ה עכ"ל המתבאר מדבריו דאי לאו דפשיטא ליה דהרב ש"הג אינו חולק עם ה"ה שייך שפיר לומר דזה לא הוי הס"ם הפך פסק מרן כיון דהוה מצינן לפרושי לדברי מרן ז"ל באופן אחר ע"ש

אחרי זמן בעומדי בעיר תונים יע"א מצאתי הדבר מפורש שם בשמחת י"ע ד"ט ע"ג וז"ל אף דסוגיין דעלמא לכסו' כמרן כו' למה דאנו תופסים עיקר דברי מרן לענין הלכה הוא בדבר שנודע לנו בבירור שעמד מרן בעיקר הדין ודעתו דעת עליון הכריח לפסוק כן אבל בדבר שלא הוברר לנו אם עמד מרן בעיקר הדין כו' וכל כה"ג אינו מן הראוי לפסוק בפשי' כדעת מרן מאחר שלא נודע לנו שעמד בעיקר ס' זאת כו' יע"ש מפורש יוצא ככל אשר דברנו ודקדקנו מדברי הרב ז"ל וכ"ן נראה מדברי הר' חיד"א בס' חיים שאל ח"א סי' כ"ו יע"ש ובנ"ד דמצאנו אמבואה דרבנן דס"ל כדעת מרן ז"ל דבנשתקע שם הראשון אינו צריך ב' גיטין וכמ"ש בס' פרח שושן דמ"ט ע"א וז"ל מיהו מדברי מרן שבש"ע משמע דדוקא בנשתקע שם השני הוא דבעינן ב' גיטין ולא בנשתקע שם ראשון וכ"כ הרב מקור ברוך בתשו' סימן ו' וז"ל ומה שהצריך מהר"פ ב' גיטין במשנה שמו מחמת חולי כו' כבר כתב מהרי"ק שלא היו קוראים לו כלל בשם השני ואם כן דוקא כשנשאר שם ראשון הוא דצריך ב' גיטין אבל נשאר שם ב' כנ"ל שם ב' עיקר ואין צריך להזכיר וכפי זה דברי מרן ז"ל שבש"ע באו בדקדוק דדוקא בכה"ג דנשתקע שם שני הוא דכתב דיש מי שמצריך ב' גיטין וכ"כ מ"ח מהרי"ל בתשו' הנז"ל ע"ש וכ"כ הרב ד"ן בתשו' סימן מ"ה וז"ל ואנו נהגנו אם אנו מסופקים אם אפשר שיש מי שקורא אותו בשם ראשון מייתינן אמעוטא וכותבי' לכתחי' דהוה מתקרי או דאתקרי כלשון בעל המפה אבל אם נתברר שמשם ראשון נשתקע מכל וכל אין כותבין אלא שם ב' בלבד עכ"ל הרי שלא חשש כלל לכתוב ב' גיטין בשם ראשון שנשתקע וכן מצאתי בתשו' כ"י למהר"ר אברהם סכנדרי סימן י"ב כו' אבל לכתחי' נראה יותר טוב שלא להזכיר שם ראשון כלל עכ"ל וכ"פ הרב פ"מ בח"א סימן מ' ס"ד ק"ב וז"ל איברא שאם האיש בנוה היה משתקע שמו הראשון כל

עובדית

עובדיה בכי הא ודאי דאף לכתחילה היה מגרש בשם משה לבד דאין לנו אלא השם שהחזיק בו כו' ונראה שסמכו הרב ס' שמות והרב ב"ש ע"ל מרן האחרונים שכתב לבנשתקע שם ראשון צריך ב' גיטין כנז"ל וכן מצאתי להרב נמ"א בלב"א כו'ואיברא שכקעלה על דעתי לומר קודם ראותי את דבריהם כו'מיהו אחרי ראותי כל להקת הפוס' הנז"ל דס"ל דבנשתקע שם ראשון אין צריך שני גיטין בטלתי דעתי מפני דעתם דעת עליון. כו' וראיתי להרב ג"פ שכתב בס"ק נ"ז וז"ל בקיצור ומתוך דברי מרן הללו נראה ברור דלוק'בנשתקע שם שני הוא דהתיר הר"פ לתת ב' גטין אבל בנשתקע שם ראשון מודההר"פ דבגט אחד בשם שני להוד סגי כו' עכ"ד

המורם מהם בדעת מרן ז"ל דבנשתקע שם ראשון סגי לן בגט אחד בשם הב' לבד ולפי זה בכגון דא לא הוי הס"ס שלנו הפך פסק מרן ומלבד כ"ז לרווחא דמילתא בהא נמי יכולין אנו לעשות ס"ס אחר. ואימא הכי ס' אי עבדי' ס"ס נגד פסק מרן או לא ואם ת"ל דהלכה כמאן דאמר לא עבדינן ס"ס שמא הלכה כלהקת הפוס' בדעת מרן דבנשתקע שם הראשון דסגי בגט א' והוי ס"ס המתהפך ופשוט

ואם לחשךאלם לומר הלא כתב הרב פ"מ בח"א סימן כ' ומביאו הרב ד"מ שם בלפ"ז ע"א דאין להקל באיסור בס"ס משום מעלת יוחסין יע"ש וגם הרב פנ"א שם בס"סי ל"ב הגם דהיה ס"ס בענין השפחה כתב דיש להחמיר כיון דלא הוי טירחא כ"כ לכתוב גט שחרור לעבד יע"ש וא"כ בנ"ד נמי ראוי להחמיר ולכתוב ב' גיטין ולית לן למיסמך בס"ס נגד שני עמודי הוראה אף אתה אמור לו דאי משום הא לא איריא מתרי טעמי חדא דע"כ לא קאמר הרב פ"מ דלא עבדינן ס"ס לגבי עבד היינו להתירו בלא ג"ש מכל וכל אבל בנ"ל דהא מיהא כתבינן ליה ג"ש אף הרב ז"ל הזיל ומודה דעבדי'ס"ס בשופי אפי'בעבד ועוד דע"כ לא קאמר הרב פנ"א דיש להחמיר ולכתוב ג"ש התם נמי דבס"ס דעבד היה לפוטרו בלא גט ואי משום דלא היה כ"כ טירחא לכתוב ג"ש וגם נסתייע דלא היה הס"ס מתהפך מש"ה כתב דיש להחמיר מה שא"כ בנ"ד דכתבינן ג"ש ועוד דהוי טירחא רבתי לכתוב ב' גיטין והרב ז"ל כתב דלא הוי כ"כ טירחא אבל היכא דהוי טירחא יתיר'לא קאמר וגם דבנ"ל הוי הס"ס מתהפך אף הרב ז"ל מודה דעבדינןס"ס ולא מחמרינן לכתוב ב'גיטין

אכן מהודענא דס'פ'מ אינו בנמצ'באתרא הדין לחזות בנועם אמרותיו על שרשם אם כנים הנהנו בת"ש ואף גם זאת דאנא בריה קלה אחרי המחילה רבה כדחזי לא הבינותי מה שכתב דמשום מעלה עשו ביוחסין לא עבד הס"ס בעבד והרי כתב הר"ן ז"ל בספ"ק דכתו' וז"ל ועיקר הפי' כגון שנתערב ס'חלל במשפחה אחת ונמצאת שכל אלמנה מאלמנות אותה משפחה באה בשני ספיקות כו' ופסק בה הרמב"ם בפי"ט מה' א"ב דלא תנשא ואם נשאת לא תצא והיינו כר"ג דכיון דתרי ספיקי איכא מדינא כשרה אלא שהכהנים נהגו בו סלסול ע"כ ומהרשד"ם בחא"ה ס"סי נ' הביא דברי הר"ן ז"ל הללו ראיה לדבריו דעבדינן ס"ס אפי'באשת איש לכתחילה וז"ל ומה שנר' מלברי הרמב"ם דלוקא בדיעבד עבדי' ס"ס אבל לכתחי'לא התם היינו טעמא דמעלה עשו ביוחסין דהיינו כהונה וכמש' בפי' מלשונו דבכהונה מיירי וכן כתב הר"ן ז"ל בשלהי פ"ק דכתובות וז"ל ועיקר הפירוש כגון שנתערב ס' חלל במשפחה כו' הא קמן דס'ספקא בישראל אפי' לכתחי' מותר עכ"ל הר'מהרשד"ס הרי מצאנו מלברי הר"ןומהרשד"ס דלייקי בלברי הרמב"ם ז"ל וס"ל דמאי דאתמר מעלה עשו ביוחסין אינו אלא בכהונה דוקא אבל ביש' בכל גוונא עבדינן ס"ס אפי' בלאורייתא ואם כן לא ידענא איך פסק הרב פ"מ ז"ל הפך שלשה המה מטיבי עמודי ההורא'והיא גופא תמיה לי מילת' אחרי בקשת המחיל' כלת על דברי מהריל"ב ז"ל שהביאם הרב דב"מ ביו"ד שם דפ"ח ע"ב וז"ל ומה גם דהרב מהריל"ב שם האריך להוכיח דאין להתיר גבי עבד מטעם ס"ס אע"ג דבעלמא'קי"ל ס"ס לקולא ע"כ אבל מה אעשה שגם ס' עדות ביעקב ז"ל אינו מצוי אצלי לחזות באיזה דרךפנה כלי להתבסם מתורתו את דלפי זה כפי דברי הר"ן ומהרשד"ס ז"ל בדעת הרמב"ם דבפירושא אתמר דלוקא בכהונה הוא דלא עבדינן ס"ס אבל בישראל עבדינןבכל לוכת' בשופי קשה לי במ"ש הרב ד"מ ז"ל שם אחר דברי מהריל'ב כתב וז"ל ואע"פ דהא קחזינןלכל הפוס' פליגי עלין בזה ואם איתא להא לא הוו שתקי מינה מ"מ כו' עכ"ל

והנה מריהוט לשונו שכתב אם אית'להא לא הוו שתקי מינה מלבריו טו נר' דלא מצא בפי' לשום אחד מהראשוני'והאחרוני' דעבדין ס"ס בכל גוונא חוץ דבכהונה לא עבדין וכאמו'והרי ע"פ הלברי'הנאמרין מהר"ןומהרשדם בדעת הרמב"ם הא חזינן לעין כל דהדבר מפורש יוצא ולא מכללא מלשתקו הא ודאי אחרי שאת המחילה כלהזי מילתא דתמיה רבתי היא זאת ודוק

הגם הלום כל קבל דנא חמותי ראיתי בס' ד"מ בא"ה סי' נ"ו דקע"ג ע"ג שהביא משם הרב פ"מ שראה במזכרת הגיטין שניתנו בנ"ד של הרב פ'מ וז"ל וכן בגט שחרור עוד אחר כתב שם שיחרר שמואל ן'שלמה לשפחתו ושם פירש יענק'שמו בקטנותו קונפראלו ונשתקע כתבנו גט שני לשם קונפראלו בן שלמה ושם לא כתב ג' בשם שמואל המכונה קונפראלו וכפי מה שנהגו פה מימי עולם לכתוב תחילה שם העצם המכונה קונפראלו או מירקאלו וכיוצא מטעם שכתבנו לעיל דכ"ע ידעי דלאלו יש להם שם העצם אין אנו צריכין לכתוב אלא שתי גטין עכ"ד

הרי

הרי מצינו לרב גבריה ורב חיליה דאף בגט שחרור שנשתקע השם עשה מעשה לכתוב ב' גטין ולא נסתייע לעשות הס"ס דבנ"ד עפ"י הדברים האמורים הו"ל לכתוב גט א' מכח הס"ס אלא ודאי דדבריו שהסכים לכתוב ב' גטין בעבד אינו אלא דהרב ז"ל לשיטתיה אזיל דלא עבדינן ס"ס בעבד בשום אופן משום מעלת יוחסין וכמ"ש לעיל משמו הנה כי כן ואנחנו לא נדע היכי נעביד דמי יבא אחרי המלך מאן מלכי רבנן להעביד מעשה הפך דברי הרב ז"ל

גם לזה אמינא כיון דכל הפוסקים חלקו ע"ז וכמ"ש שם בס' ד"מ דפ"א ע"ב בתר דנסתייע מכח ס"ס לנדון דידיה כתב וז"ל אלא דעדיין לבי נוקפי להתיר בהחלט מה"ט ומה גם דהרב מהריד"ב ז"ל שם האריך להוכיח דאין להתיר גבי עבד מטעם ס"ס אע"ג דבעלמא קי"ל ס"ס לקולא ואעפ"י דהא קחזינן לכל הפוסקים פליגי עליו בזה ואם איתא להא לא הוו שתקי מינה מ"מ כיון דבנ"ד אית לן למצוא היתר בג"ש ע"י אפוטרופוס ראוי לחוש לדבריו כו' ע"כ

הראת לדעת מדברי הרב ז"ל שכל הפו' חלקו על הרב מהריד"ב במאי דלא עבד ס"ס גביה עבד ומה שהיה לבו נוקפו להרב ד"מ ז"ל להתיר מכח ס"ס היינו משו' דהיה להתיר בהחלט בלא ג"ש אבל כשהס"ס הוא להתירה לשפחה בגט אחד כנ"ד אה"ן דס"ל להרב ז"ל דעבדינן ס"ס בשופי וכדעת כל הפוסקים דעבדין ס"ס בעבד דקי"ל הלכה כבתראי אף בפוסקים וכמ"ש בס' מ"ל ח"ב סי' ל"ז דע"ז ע"ב וז"ל וא"כ מאחר דהוו בתראי טובא הלכתא כבתראי וכמ"ש מהרי"ק בשרש פ"ה וז"ל וכ"ש שהם פוסקים אחרונים וקי"ל כבתראי מטעם שפירש רב אפס בשלהי עירובין ואותו טעם שייך בפוסקים כמו באמוראים כו' ע"כ והגם שמהר"ר משה אלשקר חולק על זה שכתב מהרי"ק יעויין בתשו' עכ"ז אריה שאג מי לא יירא ע"כ וכ"כ הכנה"ג בכללי הפוס' אות ל"ט משם מהר"י שמוע ז"ל הובאו דבריו בתשו' מרן בדיני גוי ונל"ת סי' ב' בנימין זאב סימן קכ"ו ומורי הרב בתשובה ח"ב י"ד סימן כ"א ובעל משפט צדק ח"א בשם מהרי"ק דהלכה כבתראי אף בפוסקים יע"ש.

אך מאי דתמיה לי קצת אהס"ר מורנו הרב ד"מ בת"ש ומה גם דהר' מהריד"ב ז"ל שם האריך להוכיח דאין להתיר גבי עבד מטעם ס"ס הנראה מדבריו אלו דהרב מהריד"ב לבד הוא דקאי בסברא זו והרי מני"ר גופיה הביא לעיל מזה בדפ"ז ע"א מהרב פ"מ ז"ל דס"ל כסברת הרב מהריד"ב ז"ל וכמ"ש לשונו לעיל ואם כן הוה ליה להרב ז"ל לעבור אחת השבט ג"כ בסברא זאת להרב פ"מ וראיה לדברינו היכא דאפשר ע"י ג"ש דס"ל להרב ז"ל דאנחנו יכולין להשתמש בס"ס שהרי הרב ד"מ שם בדפ"ט ע"ב עבד ס"ס אחר לענין עבד בענין ההבחנה ואחר שעשה הס"ס כתב וז"ל אלא דיש גמגום בזה דאיך נתירינה עתה מטעם דאחר כך יבא לידי ס"ס וכמ"ש מהרע"י בס' ת"ח ח"ג סימן י"א דף יו"ד ע"ב ע"ש המתבאר מדבריו הוא דאי הוה הס"ס כהס"ס דקמן אף דהוי בעבד עבדינן ס"ס וכדעת כל הפוסקים וכאמור

אכן מאי דתמיה לי ממהר"ר בדב"מ ז"ל בת"ש אלא דיש גמגום בזה דאיך נתירינה עתה מטעם דאחר כך יבא לידי ס"ס וכמ"ש מהרע"י בס' ת"ח ח"ג סימן י"א דף יו"ד ע"ב ע"ש ואיך כתב בפשיטות כן כאלו היא הל' פסוקה ואיך העלים עינא דשפיר הוי מ"ס הפוס' רבים ועצומים ותכללם מהרשד"ס וכנ"ל דעבדינן ספק ספקא לכתחילה הגם דלא נעשה המעשה וכמ"ש אנלי במקום אחר קצת בארוכה

ומאחר עלות דעת הר"ן ומהרשד"ס בדעת הרמב"ם דעבדי' ס' ספקא בישראל לכתחילה ומורנו הרב ד"מ דקא מסהיד לן דכל הפוס' חולקים ועבדין ס' ספקא גם בענין עבד וכמו שהביא שם בדבריו קצת מהם העומדי' בסברא זו וכמו שמני"ר גופיה עבד הס' ספיקא כאשר יראה הרואה אם כן אף אנן נמי מוקנים אתבונן למעבד ספק ספיקא גבי עבד כוותייהו דרבנן ולא צרכינן למכתב רק גט אחד ופשוט

ובר מן דין ומן דין כפי מה ששמעתי בתר דכתבית כל האמור ומדובר מפי אח"י עו"ר מהרי"ל נר"ו דמעיקרא מבעה שנאת השפחה בבית קרו לה בשם פ'ורטונאטא על סמך שם מסעודה שפירושו הוא דהיינו שיהיה לה מו"ט ולא קראוה שום אדם בשם מסעודה זולת בשעת שהטבילו' שהב"ד שהלכו להטביל' בהמברך שברכו אותה קראו לה מסעודה ואפי' הכי אחר כך לא קראו לה כלל כלל לא בשם מסעודה רק בשם פ'ורטונאטא ש"ו לדבריו הי"ו הנה כי כן יכולין אנו לומר כיון דשם מסעודה הו"ל דלא הוקבע מעולם אלא אדרבא מגעת ביאתה לבית ואחר שהטבילוה קראוה בשם פ'ורטונאטא כמו שהיו קוראין לה מעיקרא וכן עד היום הזה בכלל כולם אין קוראין אותה כי אם בשם פ'ורטונאטא ואין מכירין לה כלל בשם מסעודה זולת הב"ל שהטבילוה וכאמור

לזה אמינא לפי קענ"ד לצאת ידי כ"ע לכתוב בגט אנת שפחתי דמיתקרית פ'ורטונאטא דלשון דמתקריא שם רמז דהיה לה שם אחר וכל השומע השם מפ'ורטונאטא מובן מאליו לשתה מסעודה והראיה למעיקרא קראו לה בשם פ'ורטונאטא על סמך משם מסעודה נמצא דכשקורין אותה בשם פ'ורטונאטא הגם דאינם קורין לה בשם מסעודה הכל יודעים דאית לה שם אחר וכשיש לה שתי שמות או שם וכנוי די לנו לכתב גט אחד אנת שפחתי דמתקריא

וכמ"ש

וכמ"ש האחרון חביב מופת הדור והדרו הרב המפורסם חיד"א ז"ל בס' חיים שאל בח"א סימן ה"ל אות ט"ו על אשה שבשעת עריסה קראוה אסתר וכן כתיב בכתובה. ואח"ך נשתקע שמה וקורין לה טורייא ובחר דנבא ונתן בענין כדרכו דרך הקדש הביא הוראת מהרימ"ט שהיה שמה אביגיל והיו קורין אותה אבגלי שכתב שיכתבו אנתי אנתתי דמתקרי' אבגלי ובאומרו דמתקריא שם רמז דיש לה שם אחר וכתב שם הרב חיד"א ז"ל וז"ל אמנם גדולי הדור דנו עליה ומקהו אקהייתא על תקנת מהרימ"ט כו' ובכל זאת אפ' לומר לטעם הגדוליס דחלקו על הרב מהרימ"ט ז"ל הוא דאיברא דיש לפרש דהשם אחר. לא בריר' לן אי אית לה כו' ברם מבואר. נגלה דכל זה אינו אלא בנדון אבגלי ודוכוותיה דאפשר דלא יש לה שם אחר מעולם אלא אבגלי אבל כשיש לה ודאי שתי שמות כנ"ד כ"ע אמרו לסמוך על הוראת מהרימ"ט וכמ"ש הרב ג"פ ס"ק נ"ז והגס דהרב ג"פ ברישא כתב לה בלדך אפשר כו'

אכן הרואה יראה דתקון דהוה מתקרי יש לפקפק בו וכבר כתב הרב הגדול מהר"ר אברהם אסכנדרי בתשו' כ"י הביאו הרב פרח שושן דבדיעבד דוקא אמרה מהריק"ש כו' כל קבל דנא הוראת הרב מהרימ"ט הלכה רווחת וכל גדולי אחרוני זמנינו נשתמשו בה הלכה למעשה בדאיכא תרי שמי או שם וכנוי ודאין וכמבואר בזרע אברהם ומשאת משה וכן הסכימו רבני קוסטנדינא כמ"ש בס' מטה יוסף ח"א אה"ע סימן א' וכן נעשה מעשה וציונו לכתוב אנת אנתתי דמתקריא טוריא כו' עכ"ד מה שהב יא הרב ז"ל מס' מטה יוסף כן נמי הביא בס' ג"ור שם בסי' כ"ב דברי הרב מטה יוסף וכתב שם בסו' דבריו וז"ל וע"ב היותר טוב אנת אנתתי דמתקרי' סרור וכמ"ש מהרימ"ט בשם אבגלי יע"ש

הרי מצינו אילנא רבא דשרשיו מרובים דעבד מעשה ע"פ גדולי המורים אחרוני זמנינו דכשיש שני שמות או שם וכנוי ונשתקע האחד דסגי בגט אחד ולכתוב דמתקרי' אף אנן נמי נגלו המדתי ובנ"ד נמי דשם פ'ורטונאטא לא גרע משם כנוי לשם מסעודה ודאי דגרירנא אבתריה ודאוי להכתב דמתקריא פו'רטונאטא ובנ"ד הוי עדיף טפי מנדון הרב חיד"א ז"ל דהתם הא מיהא היה כתוב שם אסתר בכתובה ואפי'ה לא הזכירו בגט כ"ש בנ"ד דלא בא בשום מקום וזכרונה בשם מסעודה דכתבינן בשופי דמתקרי' פ'ורטונאטא ובס'פרח שושן בד' מ"ט ע"ד הביא דברי הרב מהר"א יצחקי ז"ל והר' ג"פ והסכי' לדעתם וז"ל אחר זמן רב שלהתי הפסק ההוא לעה"ק חוב"ב להר'המו' כמוהר"ר אברהם יצחקי נר"ו וכתב דכונת מהרימ"ט באומרו דמתקרי היינו להודיע לכל רואה גט זה שממה העיקרי השגור ונכרת בו לכל הוא שם אבגלי ולא שם אחר שיש לה דכשאנו כותבים אנת אנתתי דמתקריא אבגלי בלשון זה אנו מורים ומודיעים שיש לה שם' אחר אלא לפי שאינה נכרת ונקראת בפי הכל אלא בשם אבגלי כתבנו שם אבגלי ולא אחר ולמיא ממש להאי דנקיי הדעת שבירושלים שהיו כותבין הניכתם ולא שם המובהק שלהם אעפ"י שבשטרות או בקריאתם לס"ת חותמים וקוראים אותם בשם המובהק שלהם לא היו מגרשי' אלא בחניכה ולפי שהיתה ידועה וניכרת לכל יותר משם המובהק שלהם וכדכתבו הרא"ש והתוס'כו' דז"ל בתר טעמא דמאחר למהרימ"ט הראנו לדעת כי באמור אנת אנתתי דמתקרי' כך הרי הם מוריס שיש לה שם אחר ושזה הוא העיקרי שזה הוא המורג'בפי הכל ומכירי'אות'בשם זה יותר מהאחר וכלכתי' כו'ע"כ תורף לשונו כו'מ"מ מאחר דהג"פ ומהר"א נר"ו הסכימה דעתם דאין לחלק בין השמות אני מבטל דעתי מפני דעתם דע'עליונה כו'י"ל שהרי גם תקון דמתקריא בלא שם ראשון שכתב מהרימ"ט לא נזכר בדברי הפוסקי' ואפי"ה נמשכו אחריו כל האחרונים וי"ל בזה כמ"ש הג"ור כנז"ל ומאחר שאין ליתן ב'גטין אלא מתוך הדחק יש לסמוך בזה על תקון זה כנז"ל אמנם בשם שני שנשתקע הואיל ומצאנו שרוב האחרונים הסכימו להצריך ב' גטין הכי נקטינן עכ"ד

וכ"כ דס"ל להרב ברכות המים בא"ה סימן קכ"ט בשם המתגרשת דלא נודע באמיתות יען שמע מפי אביה וקרוביה שהיה שמה מזל טוב כשם אם אמה ובשטר השידוכין שחתם בה הרב המופלא מאריה דאתרא לעד עם אחר כתוב שמה ג'אמילה המכונית קאדין ואומרים דבשעת עריסה הכי קרו לה ואיכ'עדים אחרים שאומרי'דבשעת עריסה קרו לה פ'אלקונא ומחמת קפידות בין הנשים הקרובות חזרו וקרו לה ג'אמילה והיום לא זה ולא אותו אין להם זכרון וגלתי הכל קורין לה קאדין על איזה שם נסמוך לכתוב בגט ואחר שנשא ונתן כיד ה'הטוב' העלה בדק"ב ע"ג וד' דהנכון לכתו'אנת אנתתי דמתקריא ג'אמילה המכונית קאדין ובזה יצאנו ידי כל הדיעות כיון שנרמז שיש לה שם אחר וכלול בתיבת דמתקריא ובוכל שוס לא ג'אמילה הוא היותר מפורסם כאמור עכ"ד וכ"ן הסכים שם הרב מהרד"ף יע"ש

המתבאר מדבריהם שאם לא היו קורין לה מעיקר'שם קאדין אלא ג'אמילה ובפי הכל היה לה שם ג'אמילה דוקא ואפילו שאביה וקרוביה אמרו שהיה שמה מזל טוב ועדים אחרים שאמרו דבשעת עריסה קרו לה פ'לקונה אפי'ה ס"ל דלא היה צריך להם לכתוב כי אם אנת אנתתי דמתקריא ג'אמילה דמה שכתבו המכונית קאדין הטעם הוא דהכל קורין לה קאדין הא לאו הכי דדל מהכא שם קאדין די להם לכתוב דמתקריא ג'אמילה וזה פשוט

וכן

וכן כזאת כתב בהדיא שם בברכות המים בסי' שאחר זה באשה ששמה מעת לידתה עד ג' חדשים קודם שנתגרשה היתה רבקה ומחמת חולי שינו את שמה ב'ידה והוקבע לה שם זה בין הקרובים שלא קרוב לשלשים יום שהיו קורין קרוביה ב'ידה ולפעמים רבקה אמנם אחר שלשי' יום לא קרו לה עוד אלא בשם ראשון רבקה ולא נמצא מי שקורא לה ב'ידה אלא ב' או ג' מקרוביה ותו לא אמנם כל בני העיר וגם קרוביה רובם זולתי הנך ג' אין קורין לה ב'ידה כלל בפרעות בעלה ודודתה והעלה וז"ל ועי' בס' ד"מ קא"ה סימן נ"ו דקע"ב ע"ב שכתב דשם שנשתקע משום א' או ב' שקורין לה אין כותבין אותו ועיין להרב גט מקושר דק"ל ע"ג וע"ד ודק"ה באורך כי על כל אלה לפקע"ד הנכון הוא לכתוב אנת אנתתי דמתקריא רבקה וכנדון מהרימ"ט שכתב הר"ב ג"פ בס"ק צ"ו וכן הסכים מרן מהר"א יצחקי בתשו' ס"י ומרן אבא בה'גרושין בפ"הא ח"א דע"א בגט שבא מחברון ועיין להרב פרח שושן דמ"ט ע"ד שאף שחלק על מרן מהרא"י בטל דעתו יען ניחא בביאור ופירוש הענין שפירש מהרא"י כו' וכן נעש' מעשה בהסכמת מהר"ם בולה והב"ד י"ב עכ"ל וכן נמי הגאון הר'מר אביו בס' פ"הא ח"ד די"א ע"ג בגט שניתן מה"ר אברהם הלוי ושינו את שמו ד' שנים קודם נתינת הגט ולא נתפרסם ולא הוקבע השם השני רק שהיה חותם חיים אברהם וגם כשהיה עולה לס"ת היה בשם חיים אברהם וגם כשהיה כותב איזה אגרת היה חותם חיים אברהם כו' וכתב וז"ל לכן הסכמנו לכתוב אנא דמתקרי אברהם כתיקון מהרי"ט ונכתב אנא דמתקרי אברהם בן משה ואשתו סולטאנה בת דניאל כו' ע"כ וכ"ן כתב עוד שם בלי"ב ע"א במי שנשתנה שמו זה כמה שנים ולא הוקבע זולת עשר' ימים ונשתקע השם השני אפי' מידיעה שאין שום אדם יודע שהיה שמו אותם הימים חיים זולת בני ביתו ילדי הגם כי בחתימות הוא חותם גם שם חיים וזהו פעם בשנה כו' ומשום דלא הוקבע כלל בקריאה כנז' לכן נכתב שם עיקרי לחוד וכל שום ע"כ ועיין שם ג"כ בע"ב וכאמור:

המורם מהם מאמתני ואקיפי להלכה ולמעשה אפילו שהמיעוט מכירין בשם הראשון כיון שאין קורין אותו אלא בשם השני ליכתבו אנת אנתתי או אנא דמתקרי פ' לחוד כ"ש וק"ו בנ"ד דמתחילת ביאתה לבית ועד היום הזה בכלל כולי עלמא קורין לה בשם פ'ורטונאטה ושם מסעודה אינן מכירין ואינן יודעין אותו שלא נקרא בשם מסעודה רק הב"ד בשעה שהטבילוה ולא עוד נמצא דשם מסעודה לא הוקבע כלל בפי שום אדם ופשיטא בנדון אשר כזה כ"ע יודו לצאת ידי כל הספקות דשמא הב"ד שהטבילוה אמרו לאיזה בני אדם שקראוה בשם מסעודה ומשו' חשש זה ע"כ היותר טוב לכתוב אנת שפחתי דמתקרית פ'ורטונאטה ותו לא מידי זה נר' לי פשוט לפי קע"ד ודוק:

ועתה אניפילי אל הספק הב' אי צריכנ' לכתוב ב' גיטין בעבור הרפה שבשם פ'ורטונאטה והנה בזה מצינו מערכה לקראת מערכה מורינו הרב מהרשד"ם בא"ה סי' ר"ה חייש ליתן נקודה על הגט דס"ל שכל דיני ס"ת נותנין בגט ואיך אפשר לעשות נקוד כלל בגט כיון שס"ת אשר בו נקוד הוא פסו' וכת' שבשם ג'ויא וג'אמילה וכיוצא לצרי' לכת' ב' גטין משם אחד ברפה ואחר בלתי רפה ורבני מה"ק עו"בי שאלוניקי יע"א נגררו אחריו וחששו לסברת מהרשד"ם ז"ל לכתוב שני גטין כמ"ש בספרי האחרוני' ובפרט בס' ד"מ בא"ה סי' נ"ו יע"ש ומהריב"ל ומהראנ"ח ומהרימ"ט ודעימייהו חלקו ע"ז ולא חששו לס' מהרשד"ם וכתבו רפה בגט ולא הצריכו ב' גטין וכמ"ש בס' יד אהרן בא"ה סי' קכ"ט הגב"י אות ע"ט יע"ש ובכמה מקומות עיירות גדולות ובא"י ת"ו תפסו סברת מהריב"ל ודעמיה ונוהגים שלא לכתוב ב' גטין ובאתרא הדין מארסילייא יע"א הן אמת שזה קרוב לששים שנה נתיישבו פה מחדש יהודים אבל כפי מה שראיתי בספרי הראשוני' וכנז"ל בתחילת דברינו נר' דפה מארסילייא היו נמצאי' רבני' גדולי' קודם הגרוש הנה כי כן מי יוכל לו' שהיו כותבין במארסילייא ב' גטין דילמא היו נוהגין שלא לכתוב שני גטין והיו כותבים רפה בגט כס' מהריב"ל ודעמיה וא"כ לפ"ז שייך שפיר גם בשניף זה שלא לכתוב ב' גטין מכח ס"ס ספק אי צריך ג"ש אחר שטבל לשם עבדות או לא ואת"ל דצריך ג"ש דילמא הלכה כסברת מהריב"ל ודעימי' דהגט אינו כס"ת ויכול לכתוב נקודה על הגט ואינו צריך ב' גטין ודי בגט אחד

ואל תשיבני מת"ש הרב ד"מ שם דק"ע ע"א וז"ל אמנם באנו לס' מהרשד"ם וצריך שיכתבו ב' גטין אחד ברפה וא' בלתי רפה וכמו שנוהגי' עוד היום בשאלוניקי יע"א וראוי לחוש לסברת מהרשד"ם גם בעיר ניש' ולכתוב ב' גטין כיון דהיום באים לעשות מעשה מחדש ואף ע"ג דבעיר בילוגראדו יע"א שהוא סמוך לעיר הזאת ניש' יע"א בכל הגטין הניתנין שם כותבין הנהר שאב'ה והוא ברפה על הבי"ת ואין כותבין כי אם גט אחד ולא בשם הנהר לבד אלא גם בשם המתגרשת כותבין ג'וליא וג'ינטיל וכיוצא בגט א' וברפה על הגימ"ל כמ"ש בס' שמות בשם ג'אמילה יע"ש מ"מ התם הנח להם כמנהגם כיון שכבר קבלו עליהם אבל הכא דבאים עתה לשאול מאתנו כדי לעשו' מעשה מחדש ראוי הוא לחוש להשגת מהרשד"ם עכ"ל ולפ"ז בנ"ד ג"כ דאנחנו עסוקים לעשות מעשה מחדש אית לן לחוש לסברת מהרשד"ם ז"ל הגם דאית לן ס"ס לסמוך עליו וראוי להכתב ב' גטין מ"מ התשו' לנד' הוא ברור כשמש דהתם

בעיר

בעיר ני"ם שאני להוי חדש ממש ולא היו מיושבי' שם יהודים מימי עולם מכל וכל ומ"ה כ'דראוי לחוש לסברת מהרשד"ם מה שא"כ בנ"ד שמקדם קדמתא היו מיושבים במארסיליא יהודים הרבה ובכללם חכמי' ורבנים גדולי' וכנ"ל אלא דלא ידעינן אם היו נוהגין לכתוב ב' גטין או לא וכיון שאין המנהג ידוע ראוי לעשו' משפה ולכתו' גט א' ברפה וכמו שנוהגין בכמה מקומו' בעיירות גדולות וכמ"ש בס' נאמן שמואל ז"ל סי' מ"ט והביאו בס' ד"מ שם דק"ע ע"ב וז"ל אך אם לא נהגו לכתוב ב' גטין ראוי לכתוב בגט דיתבא על נהר דראגופ'ורי כו' ואם אין שם מנהג ידוע גם כן נראה שראוי לעשות גט א' ברפה כמו שעושי' בפילוגראדו ובכמה עיירות מפני הטעם הנז' כו' עכ"ל

הרי מצינו אילנא רבא דראוי לסמוך עליו דכשאין המנהג ידוע בעיר אי שוה קייטי לסב'הרשד"ס ז"ל או לא דראוי והגון לכתוב גט אחד דוקא וברפה ובגלון אשר לפנינו לא ידענא אם היה מנהגם לכתוב שני גטין או לא אם כן ראוי להכתב גט אחד וברפה וכן נר' בהדיא דהסכים לזה הרב ד"מ דאחר שכתב דברי הרב נ"ש תמה הרב ד"מ להרב נאמן שמואל ב" וג' תמיהות ואלו בזה שכתב הרב נ"ש היכא שאין המנהג ידוע שראוי להכתב גט אחד ברפה משתק קא שתיק ולא השיגו עליו בזה מינה מוכח דלדבר הזה הסכי' עמו ואודויי אודי ליה ראיה לדברי' מדשתק אודויי אודי ליה ממ"ש בתשו' הרמ"ע מפאנו סימן ק"ו ד"ק ע"א היכא דהראב"ד שתק במ"ש הרמב"ם ולא השיג עליו אודויי אודי ליה בלי ספק יע"ש וכ"ן כתב הכנ"הג בכללי הפוסקים אות נ"א משם המ"ץ ח"א סי' י"ח כ"ג וח"ב סי' מ"ט וכ"א וע' וע"א והר"י הלוי סי"א' וס'הזכרו' ד"ו ע"ב וכ"ן יש לדקדק מדברי הרשב"א בתשו' הביא הבכ"מ פ' יו"ד מה' רוצח ועיין עוד בזה שם בכנ"הג שהביא מזה יע"ש וה"ה בנ"ל גם כן ופשוט

וכן נראה להביא ראיה מדברי הרדב"ז החדשות בח"א סי' פ"א שנשאל על כהן המגרש אם כותבין בגט פ' הכהן או לא וז"ל ואם אין במקום מנהג ידוע כגון עיר חדשה לא יכתבו כהן כו' ע"כ ולכאורה דבריו אינן מובנים דמ"ש דאם אין במקום מנהג ידוע נראה דלא היה עיר חדשה אלא דהיה בה מנהג אבל אינם יודעים איך היה מנהגם ומת"ש בתר הכי כגון עיר חדשה נראה כיון שהיא חדשה דלא היה שם עדין שום מנהג והוי תרתי דסתרן הדדי ולפי קוצר דעתי נראה לביאור דבריו הוי חדא מתרתי או דמיירי בעיר של נדון דידן דהוי עיר חדשה דהיינו שנתיישבו עתה מחדש היהודים שם אבל היו שם יהודים משנים קדמוניות ונתגרשו משם מזה זמן רב ונתישבו עתה מחדש ואינם יודעים איך היה מנהגם מקודם לכי"ן בכ"ך שפיר לומר עיר חדשה לענין שבאו שם יהודים מחדש כמו שהיו מעיקרא או אפשר לומר להוי עיר חדשה ממש שנתיישבו שם יהודים ומימי עולם לא היה שם שום יהודי ומזמן שנתיישבו מחדש שם היהודים לא יבצר שאירע להם איזה מעשה בענין גט אבל לא יש שם מי שיודע איך הנהיגו לכתוב בגט ומש"ה גם בזה שייך שפיר לומר אין במקום מנהג ידוע והוי עיר חדשה זה נראה כוונת דבריו מניה יוצא לנ"ד כיון דהכהן תלוי במנהג כמו שתלוי במנהג בענין אי כתבינן רפ"ה בגט או לא הו"ל שני סוגיין אלו בענין אחד והיכא דליכא מנהג ידוע שניהם כאחד טובים האי כדיניה והאי כדיניה בענין הרפ'ה לא צריכנא ב'גטין וגט אחד סגי וברפ'ה ובענין הכהן א"צ לכתוב פ' הכהן כיון דאין המנהג ידוע וממילא נפשט לן הספק הרביעי אי כתבינן בנ"ד פ'הלוי או לא שכפי דברי הרדב"ז ז"ל כיון דבאתרא הדין מרסיליא לא ידעינן אי רבנן קמאי להוו שכיחי במקום שזה היו כותבין הלוי א"כ אינו צריך לכתוב הלוי אלא פ'בפ

אמור מעתה עפ"י האמור ומדובר די לנו גט אחד אנת שפחתי דמתקרית פור'טונאטה וברפ'וכאמור י וע"פ אמות הקודם דכשאין המנהג ידוע שהיו כותבין שני גטין או לא דדי לנו בגט אחד וברפ'נר' פשוט לומר דמ"ש בס'ד"מ בה'עבדים סימן נ"ט בגט שחרור שבא מבוסנא יע"א ומצאו בו כמה פקפוקי' ושם בטעם הל'כתב וז"ל הל'דכתוב כנוי המשחרר פ'לורינטין ומלבד דבגט אשה כנוי משפחה אין לכותבו כלל כו'אלא שאם נכתב כשר כמ"ש בס' כ"הג שם אות קי"ח עוד יש לגמג'שכתו'פל'ורינטי ברפ' ובגט אשה כבר נהגנו לכתוב ב'גטין עכ"ל הנראה מדבריו דגם בג"ש בעי' דאית ביה רפ'ה לכתחילה צריך ב'גטין האם שאני שכבר היו נוהגים לכתוב בגט אשה ב'גטין בעבור הרפ'ה וכן דייק בלישניה כבר נהגנו לכתוב ב' גטין ומש"ה גם בג"ש לכתחילה צריך ב' גטין וכמו שכתבנו לעיל משם הרב פ"מ שכתב ב'גטין בג"ש משא"כ בנ"ד שאין המנהג ידוע אם היו כותבין ב'גטין או לא לכתחילה יכולין אנו לומר דסגי לן בגט אחד ופשוט

ואולם מ"ש מורנו הר"ב ד"מ שם וז"ל מ"מ התם הנח להם כמנהגם כיון שכך קבלו עליהם אבל הכא דבאים עתה לשאול מאתנו כדי לעשות מעשה מחדש ראוי הוא להם לחוש לחששת מהרשד"ס ע"כ

ואחרי הס"ר כלחוי תמיהא לי מילתא איך לא שלטא עינא דשפיר חזי מ"ש בס'שמות ומביאו בס'י"א דקנ"ד ע"א וז"ל מי שנזדמן לכתוב גט אחד לאשה ששמה ג'מילה או ג'וייא והבעל והאשה עומדים בכפר אחד או עיר חדשה דאין שם מנהג הנכון יותר לכתוב גט אחד בלי נקודה דהוא יותר כשר מגט אחד בנקודה ואם ירצה יכתוב ב' גטין להוש לכל הסברות ובדיעבד בין אם יכתוב גט אחד בלתי נקודה

נקודה כיון כתב גט א' בנקודה כשר מהר"ם ן' חביב בס' שמות בשם ג'מילה עכ"ל • הרי בהדיא כשהוא עיר חדשה דלית לה שום מנהג, דהנכון יותר לכתוב גט א' בלי נקודה ולית לן לחוש לסברת מהרשד"ם ז"ל ולכתוב ב' גטין מש' אלא דאם ירצו לחוש לסבר' מהרשד"ם יחושו דהיינו הבחירה בידם וזה הוי הפך דברי הר' ד"מ שכתב דראוי הוא להם לחוש לסברת מהרשד"ם גם בעיר ני"ש שהיה עיר חדשה והו"ל להרב ז"ל להורות להם את הדרך כמ"ש מהר"ם ן' חביב ז"ל והיותר תימא דמני"ר גופיה הביא שם הלשון מס' שמות בשם ג'מילה והרב י"א ציין דזה הל' הוא מס' שמות בשם ג'מילה הא ודאי תימא רבתי איך העלים עיניו בו בדברי הס' שמות הללו בענין עיר חדשה ודוק

והשתא צריכין אנו למודעי איך ראוי להכתב בשם פ'ורטונאטה מלא דמלא ואלף לבסוף או ה"ה ואומר על אחרון ראשון דנראה דצריך לכותבו באף לבסוף וכמ"ש הרב ד"מ שם לקע"א ע"א וז"ל ומה גם כיון דצריך לכתוב ניס"א באלף לבסו' שכך משפטה כיון שהוא לשון לעז וקי"ל דכל לשון לעז צריך לכתוב באלף לבסוף וכל שהוא לשון הקדש צריך ה"א לבסו' כמ"ש בס' שמות בשם אלא שמס אלא שהוא לשון לעז כותבין באלף והאבה שהוא לשון הקדש כותבין בה"א וכ"כ הרב עדות ביהוסף ז"ל שם יע"ש והוא מוסכם מן האחרונים ז"ל כמ"ש בס' ג"פ בסימן קכ"ט יע"ש עכ"ד הרי בהסכמה עלה דכשאינו לשון הקדש כותבין אותו באף ובנ"ד נמי דשם פ'ורטונאט'הוי כמו לעז משם מסעודה וכנו"ל בודאי דראוי להכתב באלף לבסו' וכמ"ש הרב ז"ל וכן נמי צריך לכתוב בגט בשם פ'ורטונאט' מלא דמלא דהיינו בוי'ו אחר הפה ובוי'ו אחר הטי"ת ובאלף אחר הנון ואלף לבסו'וכאמו'דומיא דאיסטריליא ואיסמיראלדה ואיספיראנסא ואיסקלאב'ונה וכיוצא וכמ"ש בס' י"א בשמות הנשים ע"ש ועי' גם כן בס' ד"מ סי' ע"ב בשם כאיידאנדו ובשם דיאמאנטי שהם ג"כ מלאי יע"ש וכאמור

ברם עדין לבי הומה לי איך אנא בריה קלה אעביד מעשה נגד מורי ורבותי דהונהגו לכתוב ב' גיטין במחנה קדשי עוב"י שאלוניקי יע"א דחיישי לסבר' מהרשד"ם ומה גם דכבר מילתנו אמורה דמדברי מורינו הרב ד"מ בה' עבדים סי' נ"ט בטעם הל' נראה מדבריו דאף בג"ש הצריך לכתוב לכתחילה ב' גטין בעבור הרפ'ה הנה כי כן צריכין אנו למשכוני נפשין ולכתוב ב' גטין כדי לעשות כדברי רבותי אבל בתר ההשקפה נראה לענ"ד כיון דקי"ל דבענין גט מקום הנתינה הוא העיקר וכמ"ש מפורש בספרי הפוסקים ובאתרא הדין דאינו ידוע לנו אם היו כותבין מקדם קדמתא ב' גיטין או לא וכבר מילתא אמורה כיון דאינו ידוע ראוי ליכתוב גט אחד והו"ל דהוי כבמקום שאינן כותבין שני גטין וא"כ הגם דאני הפעוט אהיה מסדר הגט לא שייך לומר דאנא עבידנא הפך רבותי ז"ל דלהיות מסדר הגט לא מעלה ולא מוריד דהעיקר הוא מקום הנתינה וראיה לדברי מ"ש הרב ד"מ בא"ה סי' נ"א דק"ע ע"א וז"ל ומעתה יגדל התימא על מה שהעידו בשם הרב א"א שכתב רוש'ה ברפה ובגט אחד כי לא האמין שהרב א"א עשה מעשה הפך דברי הרב בסדר שמות כי על פיו אנו סומכין בענין השמות וע"פ אנו חיים פה שאלוניקי יע"א כמו שהעיד על המנהג הזה הרב מהר"ב עשאל בסדר הגט שלו מכ"י אם לא שנא' שאותו הגט נשלח למקום שאין כותבין שני גטין בשביל הרפה כמ"ש רבי' שמחה ז"ל בשם ג'מילה והא קי"ל שמקום הנתינה הוא העיקר כמ"ש מהריב"ל ומהרא"ש בס"ג ד"ק יע"ש בתשו' שבא"ה עכ"ד הרי מצינו דהגם שהרב מהרש"א ז"ל היה מאריה דאתרין פו"בי שאלוניקי יע"א אפי' הכי סידר הגט ברפה ובגט אחד וכפי דברי הרב בנו דאותו הגט נשלח ע"י שליח ועבד הר' מהרש"א כל הסדר למוסרו הגט לשליח ולא איכפת ליה לעשות הפך מנהגינו כיון דהעיקר הוא מקום הנתינה וכמו שהליץ הרב בנו בעד הרב מר אביו ז"ל • לפי"ז נמצינו למדין מדבריו דהמסדר הגט אינו נחשב כמי שעושה הפך מנהגם גם אנא זעירא הנה מקום אחר כיון דבמקום הזה הוי כמקו' שאין כותבין ב'גטין יכולני להיות מסדר הגט ובגט א'ברפ'ה וליכא קפיד'בדבר דנחשב בזה שהוא הפך רבותי ז"ל שכפי דברי הרב בנו יכולין אנו לומר דאם הרב מהרש"א היה נמצא במקום אשר כזה בודאי הגמור שהיה הוא בעצמו מסדר הגט כנדון דידן כיון דהסדור לא הוי כמי שעושה הפך מנהגם דהעיקר הוא המקום וא"כ גם אנכי ברגליו אעבורה ונסדר הגט בנ"ד וכאמור •

עוד זאת רגע אדבר בשם מסעודה הגם דלא צריכנא ליה בנ"ד ע"פ הדברי' הניתנין למעלה מ"מ כלי להתלמד למקום אחר נ"ל לכתוב ב'ג'גרגרים • והנה חזי הוית בספר זכות אבות מהרב מהר"א קורייאט ז"ל שהביא בסופו איזה שמות הגטין ובשמות הנשים הביא מסעודא באלף לבסוף אכן כל קבל דנא ראיתי בס' הק' בשמות הגטין שכתב מסעודה בה"א לבסוף וכ"נ הביא שם משם מהריק"ש וכן הוזאי בדברי מהריק"ש בס' ערך לחם בא"ה סימן קכ"ל הביא לנו שם קצת שמות יע"ש וכן נמי כתב בס' פרי האדמה ח"ד די"ב סע"א וכ'מסעודה בה"א לבסוף ושכן נעשה מעשה יע"ש וכ"ן כתב בספר חיים שאל ח"א סימן ל"ח או'כ"ד וז"ל מסעודה המכונית כיפמהר"י זיין בתשובותיו שערי ישועה כ"י כו'ע"כ ומאחר דמצינו אמבואה דרבנן מולי' ההוראה לכתבו בה"ה לבסוף ושכן נעשה מעשה בע"הק ירושלם תוב"ב ראוי לנו לעשות מעשה כוותייהו דרבנן ולכתוב מסעודה בה"א לבסוף ופשוט

פיש גבן למען לעת בארך בשם העיר הזאת איך ראוי להכתב בגט לדבפי כל העולם קורין אותה בשם מרסילייא ומצאתי בבילוטיקה בספר אחד בלשון לאטי"ן שכתו' שם בשם העיר הזאת מימי קדם מאוסאליא וכתבתי ליד"ין ר' חננאל פרתי נר"ו שבעים יצ"א שיחפש בכתבי מר אביו הרב מהר"ש אם המצא ימצא איזה דבר בשם מארסיליא והיאה תשובתו שלא מצא כלום בכתבי מר אביו אך ורק שהראו לו גט אחד שהתחילו לכתוב ונפל בו טעו' ושם כתוב מארסיליוי דמתקרי מארסיליוא ושרבי יוסף שמואל הי"ו מקארפינטראץ יע"א כתב לו וז"ל כאשר בא מענין לכתוב גט במארסיליא הרב אליעזר אמר במארסיליא הראה כתובה אחת אשר כתב הוא בעצמו וכה היה כתוב מארסיליא וכן היתה סברתו של מנחם קונקי אמנם בהיות שכל הנטפלים נלכד הגט ההוא היו מארבע קהלותינו נסכם ונגמר לכתוב בשי"ן למ"ד יו"ד וי"ו אלף מארסיליוא ולא אכחד אמת לשוני כי כי בהיות שרוב תושבי העיר אין מבטאים כמו מבטא שלנו נראה לי שראוי להם לכתוב מארסיליוא בס' ולא בשי"ן אלו דברי הרב רבי יוסף הנז'

ואנכי לא ידעתי ולא אדע שכול איך מלאם לבם ולעלות על דעתם מהחכם רבי אליעזר ומנחם קונקי ע"ה ליכתוב בגט שם העיר מארסיליוא ומה שכתב רבי אליעזר בעצמו כתובה אחת ושכן סברת מנחם קונקי ע"ה זהרי אפי' בלורות שלפנינו שהיו הש"ץ הכותבים הכתובות ראוים לכל דבר שבקדושה ומלאים מכל טוב ועם כל זה אמרו שאין למדין מהכתובה וכאשר יראה המעיין בספרי הפוס' כ"ש וק"ו בדור יתום כזה דאחסו"ר דרי ומסורי מהסרא מכל טוב ואנא דאתרי ומסתפינא לפי מה שנתאמת אצלי מפי מגידי אמת דידעו והכירו אכותם ומהותם מרבי אליעזר ומנחם קונקי ע"ה דלא נגעו ופגעו בעניני גטין וכל מי שאינו יודע בטיב גטין לא יהא לו עסק עמהם וכ"ן הוות קשה הוגל לי והרה לי עד אחל מה שכתב רבי יוסף מעיר קארפינטראץ הי"ו דנראה לו שראוי לכתו' מארסיליוא למכירו הייתי לשעבר בהיותי בשליחו' מצוה בעיר קארפינטראץ יע"א כמה היה שוה מדרגתו וכ"ש בענייני גטין דבודאי הגמור דאינו מן הראוי ולהורות ולפצוא פה ומצפצף ולומר דנראה לו וראוי לכתו' בגט כן דממ"נ כא מצא ידיו ורגליו בב"הת דאם נמצא' אתו או בעירו הספרים השייכים בענייני גטין והוא ראוי לעניינים כאלו אמאי לא שם אל לבו להשגיא בספרי הפוס' ולא היה בא לכלל טעות ואם אינם נמצאים אתו במתא שלא למד כראוי בהלכות גטין וא"כ כ"ש שלא היה לו מן הראוי ולהורות ולהתוך בסכינא חריפא בדיני גטין ובפו"הר נאבד העולם ובפרט מראות דברים שלא ניתנו ליאמר וכ"ש להכתב מ"ש ידין רבי חננאל הי"ו באגרת שלח אלי כתב אלו דברי הרב רבי יוסף שמואל הי"ו הלא לתימה רבתי איך יצא מתחת קן קולמוסו לומר בשם רב לאיש אשר כזה דבודאי הגמור כמו שכתב אלי לקרותו בשם רב יותר ויותר יכתוב לו לרבי יוסף הי"ו כשיכתוב לו איזה אגרת או איזה ענין וכשרואה ושומע שקוראים לו בתואר רב חושב הוא בדעתו ובעצמו כמו שכן הוא האמת ואינו כן ותהי האמת נעדרת ע"ז נאמר אשר ישא את שמו לשוא ומזה יוצא כמה אבות ותולדות נזיקין שאוסרין את המותר ומתירין את האיסור אוי לדור שכך עלתה בימיו שכל אחד ואחד אינם מכירים את מקומם ה' הטוב יכפר בעד והכן לבבינו לעי"ת וכן נמי בגט שהראו לרבי חננאל הי"ו שנפל טעו' והיה כתו' בשם העיר מארס"יוא דמתקרי מארס"יליוא ובגט שכתבו מארס'ליוא החכמים מד' קהלות בנ"ל לא ידענא היכן מצאו השמות הללו והרי מימי עולם קורין העיר הזאת בשם מרסילייא וכמו שבא הדבר מפורש בתחילת דברינו ועוד בא בדברי הרשב"א בתשו' ומביאה בב"י א"ה סימן קכ"ח וז"ל אבל הרשב"א כתב בתשו' על אשה שנולדה בנרבונה ונתרבתה במרסילייא וכתב בגט שנולדה במרסיליא שאף את"ל שאין שם עירו ושם עירה מעכב מ"מ במשנה ודאי פסול ע"כ והיא ל"ו נדפסה בתשו' הרשב"א ח"ד סימן קנ"ו יע"ש.

הרי דמקדם קדמתא מזמן הרשב"א ז"ל ומספרים קדמונים דכולם פה אחד בשם מרסילייא וכנז"ל אלא דיש הפריש ביניהם יש מהם שכתבו בש"ין ויש שכתבו בצד"י ויש שכתבוהו מלא באל"ף בין מ"ם לר"יש ובשני יו"דין לבסוף וכנז"ל ואלו בשם מרסיליוא ומארס"יליוא או בשם מארסליוא בחסר בין שי"ן ללמ"ד לא חזינא כי האי סימנא שמות הללו בשום דוכתא הגם דלא מצינן למילף לענין דינא ולעשות מעשה מספרי הדפוס מכמה טעמי חריצי אם לא כשיאמרו בפירוש שכך ראוי להכתב לענין מעשה מ"מ כיון דחזינא שכפי המחברי' הללו ז"ל שימה בפיהם בשם מרסיליא וכן קורין ומורגל בפי כל העולם מרסיליא דוק' אבל בשמות הללו מארסייוא ומארסליוא זו לא שמענו ולא ראינו וא"כ מאין ולאין יצא להחכמים הללו לכתוב שמות אלו ושבקו מה שמורגל בפי הכל שהדין פשוט דהנכון להכתב בפי השם המורגל בעולם וכמ"ש לקמן בס"ד וא"ע"ג ששמעתי מאיזה בני אדם דלא יגנד שיש קצת מהגויי' שקורין אותה מרסי'לי ומה שכתוב בס' קדמון בלשון לטי"ן מאוסאליא וכנז"ל זה לא מעלה ולא מוריד הדא לשם מאוסאלייא כבר נשתקע מכל וכל אפי' מהגויי' ובעיר שנשתקע שם הראשון אין צריך לכתוב רק שם השני וכמ"ש הד"מ בסימן קכ"ח ומביאו גם כן הב"ש שם בס"ק יו"ד יע"ש ועוד מי שקורא בשם מרסי'לי בטלי במעוטייהו דבתר רובא אזלינן דלפי כל העברים ורובא דרובא דרובא מהגוים

מהגויים קורין בשם מארסיליא אם כן הנכון לכתוב מארסיליא וכמ"ש בב"י בא"ה סי' קכ"ח ומביאו מורם שם וז"ל ואם יש לעיר ב' שמות א' נקרא בפי ישראל ואחד בלשון עכו"ם שם שקורין לו הישראל עיקר וכותבין ככי משמעות לשונם והוא ממהרא"י סי' קמ"ב ומהרי"קו שרש ק"ו ואם הב' לשונות קרובים זה לזה ושם שקורין לו ישר' אינו אלא קיצור לשון כנוי העיר שקורין עכו"ם הרעדי"ש וישראל רעדי"ש אין כותבין רק שם ישראל כו' ע"כ

ומתבאר מדבריהם דהעיקר הוא השם המפורסם בישראל דוקא ובת' חומת ידידים סי' ק"ו כתב בסו"ל יותר מבואר וז"ל ואדרבה אי לא דמספקינ' למימר לכ"ע קרו לה קארה היסאר ודוקא היודעים בהם והסופ' כותבין קארה חנאר אי הוי כן זכינו דיותר טוב לכתוב קארה איסאר ולא לכתוב קארה חנאר וראי' לזה ממה דכתב מהרי"ק בהא דלעיל ק"ו וז"ל דאין לומר שיכתוב לשם המיוחד לה בלשון לעז האמתי אלא יש לכתוב השם המפורסם בלשון עברי בין העברים לפירסום העכו"ם לא מעלה ולא מוריד ושכמדומה בזה כתב מהר"ר ישראל בכתביו דאין לכתוב לשון גלחות כותבין סוף העיר בגימ"ל ובעברים בקו"ף שכותבין בקוף ולא בגימל הרי בבירור שבשמות אין אנו הולכים אחר מעלת השמות אם לעז"ו או נפטית או יונית אלא אחר פרסום שמפרסמים כל עם הקהל העברים והמורגל בפיהם זכיון שהמורגל בפי שאינו יודע יונית קוראי' שאפירה וקוראי' קארה איסאר אע"פ שהמעלה שמות הללו האמתיים קראם ואפירה בל' יון וקארה חנאר בל' תוגרמא כיון שפירסום העברים לקרא שאפירה וקארה איסאר לכתחילה הכי כתבינן להו ואחד מני אף קרי להו ואפירה וקארה חנאר וזהו הנלע"ד אם יסכימו עמי בעלי ההוראה גאם כו' עכ"ל מ"ש אם יסכימו עמי בעלי ההוראה הוא דרך ענוה ועוד מי יאמר שלא הסכימו עמו ונעשה המעש' כמ"ש ולא הוכרח שיבואו על ההתום וכן נמי הביא בספר יד אהרן ז"ל שם בסי' קכ"ח הגב"י אות ע"ה משם מהר"ס ן' חביב ז"ל בספר ג"פ וכתב וז"ל אם יש לעיר ב' שמות אחד נקרא בפי ישראל ואחד בלשון הגוים שם שקורין לו ישראל עיקר כו' אבל מהר"ס בן חביב ז"ל בספר ג"פ שקל"א כתב דאם אינו נקרא בין היהודים רק בשם אחד דלא יכתוב לכתחילה רק את שם המפורסם בין היהודים וכל שום דאית ליה וע"ש בספר כנים מאירות סס"י כ"ב משם ס' גבורת הנשים וכ"כ מהרח"ש בס' תורת חיים ח"ג סי' ע"ח דאין לכתוב שם שקורין הגוים כלל וכתב כל מ"ש מהר"ס ן' חביב כו' עכ"ד נמצינו למדין מדבריהם דרבנן ראשונים והאחרונים דאזלינן בתר פרסום העברים דוקא

הנה כי כן בנ"ד נמי שהעברים ורובא דרובא דרובא מהגויים ובכל העולם קורין לה מרסיליא וכינו לדין מכ"ש שהנכון לכתוב לכתחי' מרסיליא

ואחר כל האמור לא מצאתי שום דבר להניף בעל החכמים הללו שכתבו מארסייליא למתקרי מארסליא ודוק

וחזיתי בספר מכתב לדוד ב"ח א"ה סימן ט"ז דק"ם ע"ד שכתב וז"ל איברא דכיון שהיהודים קוראים אותה כך פי' שם הנכרים לא שמיה פרסום ולא מבחינן עלי' כמבואר בפוסקים ולכתחילה ניחא מיהו היינו בדי עבד אבל לכתחילה ניחא הייתינן כו' ע"כ אי ורי בקשת המחילה מעצמותיו הקדושים אנכי הזון הרבתי והשתוממתי על הנדפה דהיכן מצא דמ"ש הפוסקים דפרסום היהודים הוי פרסום דלא נאמר לכתחילה רק בדיעבד והרי דברי מור"ם ז"ל הם נובעי' מדברי מהרי"ק שרש ק"ו ומדברי מהרא"י בכתביו סימן קמ"ב ורנ"א ובדברי מהרי"ק ז"ל ברור מללו דמיירי אפי' לכתחילה שהרי השואל שאל למהרי"ק אי קרילא"ב בגט היכ' שאינו את שמו והשיב לו וכתב וז"ל ושם מכירין שם רפאל ולא שם ליפמאל וכן יש לכתוב אנא רפאל דמתקרי ליפמאל כו' ואמר כתב ידי כי שמ"ת הרבה נקראו לעירו והודיע הוא לפי סברתו לכתוב השם המיוחד לה בלשון לעז וגם הבית הלכה למעשה ע"ו אנא לא אילק ידענא ולא בילק ידענא אבל נראה לע"ד מתוך דברי רבינו יעקב שהשיב בתשו' כאשר היא כתובה על ספר היכר שם הקבוע לה בין העברים הוא העיקר כו'

הרי לך בהדיא דאזלינן בתר רוב קריאות ישראל ולא בתר הגוים כו' מ"מ לכאו' אין לחלק בכך למאחר שנותן דלא לייתי למטעי באחד ששמו בשמו ומה כשמה יש לנו לכתוב בשם המתפרסם יותר בין העברים לפירסום הגויים לא מעלה ולא מוריד כמ"ש ר"ת לעיל שרוב קריאות של גוים אינו רוב כו' ואע"ב לענין פיסול דיעבד מדבר מ"מ משמעא היה מפרש שלכתחילה יש להלוך אחר לשון לעז א"כ היה שיש להלוך אחריו עכ"ל

הרי הרואה יראה דמהרי"ק ז"ל כתב בהדיא דהשם המפורסם בלשון יון בין העבריים לכתוב לכתחילה וכ"ן מבואר בדברי מהרא"י ז"ל שכתב וז"ל גם אשר נמתפק אם יש לכתוב רוטנבורג כו' וקרוב בעיני שגם בכתב גלחות נכתבין בגימל והעפ"כ אנו כותבין לכי דעתי כולן בקו"ף לפי שמונא הלשון שנון וגם הוא יותר כך הוא מבגימל ובמדינה שמוכרין לשון אשכנז זה ושנון מדברין כקו"ף אחר שנון לשון אשכנז אנו כותבין בגטין כו' ע"כ הרי דקרי דקרי בחיל לכתבינן לכתחילה השם המפורסם בין היהודים וכ"ן משו' יונה מהדיא דסי' רנ"ח כאשר יר' הרואה וביות' תימה דאית לי' מהרב ז"ל הוא דמלשון מור"ס גם כן מוכח בהדיא דהוי אפי' לכתחילה ובתשו' תומת ישרים הנז"ל וכ"ן הרב מהרח"ש ומהר"ס ן' חביב ז"ל בס' ג"פ כתבו בהדיא דכתבינן לכתחילה השם המפורסם בין העברים כלדבר האמור לעיל הא ודאי אהרי נשיקת הרבה מהרב מהר"פ ז"ל

לכי

לפי עונש הכמתו ונקיאותו תימא רבתי הוא איך לא שלטה מאור עיניו בעין השגחתו הטוב דזה לא ניתן ליאמר ודבריו צ"ע

ושיתא דאיכא למיחש ללעז לאלו הגיטין כבאה"ל נתנו מהר"ייון דמחקרי מהרש"לייות ובאה"ל כתיב מהרש"ליות הא ודאי ליכא למיחש לתילי כיון דכך העלו פוסקי' ראשונים והאחרוני' דראוי להכתב השם המפורס' בין היהודים וכ"ש בנ"ל דגם רובא ורובא דרוב' מהגוים ובכל העולם קורין אותה בשם מרסיליא הו"ל דמן הדין הפשוט צריכין לכתוב כך ולית לן לתסגה בסו' חשש מהלעז ומנאהי אילן לסמוך עליו והוא מהרי"קו שגם הוא לא חשש משו' לעז שהרי כתב וז"ל ואפר כתב ידיד כו' והכריע הוא לפי סברתו לכתוב השם המיוחד לה בלשון לטי"ן וגם הביא הלכה למעשה על זה אנא לא חילק ידענא ולא בילק ידענא כו' הרי דאפי' שכבר היה כיוצא בזה הלכה למעשה אפ"ה פסק להפך וליכתוב בשם המפורסם בין העברים משו' דברירא ליה למילתים מכח ראיותיו ומש"ה לא השגיח בחשש לעז וכ"ן הרב מהרל"פ שם במכתב לדוד לא חשש לשו' לעז בנדון דידיה שכבר היו כותבין שם איספאלאטרו מלא דמלא והוא הסכים עם סיעת מדהמוהי לכותבו חסר לחסר דהיינו איספלטרו יע"ש וכנ"ל אם כן גם אני הפעוט בעקבותיה' דרבנן נהלך ולית לן למיחש ללעז וכאמור

והשתא נלעד נרדפה לדעת איך ניתן להכתב שם מרסיליא אם נכתב אלף בין מ"ם לרי"ש ואם בשי"ן או בסמך וביו"ד בין סמך ללמד ואם בשני יודי"ן בין למ"ד לאלף ואם נכתוב ה"א לבסוף או אלף לזה אמינא לפי קע"ד דצריך לכתוב חסר אלף בין מ"ם לרי"ש וראיה מקוסטנדינ'ושלוניקי וכיוצא וכמ"ש שם בס' מכת' לדוד דקס"א סע"א בשם איספלטרו וז"ל כמצינו למדין לנד"ד שבין פ"ה ללמ"ד אין ראוי להיות אלף כלל ומכ"ש בין למד לטי"ת דהרי כיון שלפי קריאת הלשון הטי"ת הטופה א"כ ראוי להיות בניקוד שבא נח וא"כ הלמ"ד שלפניה משפטה להיו' נקודה בפתח ומשפטי התנועה קטנה באין אותיות אוי' נחית אחריה ועוד שאם היה אלף בין למ"ד לטי"ת יהיה מורה היות התיבה מלרע ואין כך דרך קריאתה באופן שאיןכאןמקו' לאלפין הללו כלל אלא יש לכתוב איספלטרו ותהיה נקריאת בקריאה הטופה ומלעיל ובדגשות הלמד לפי משמעות לשונם וה"ו דומה לקוסטנדי' שלוניקי ומנטובה וכדומה שמעלימים בהם הנח מהכתיבה וכלהו בחלא מחתא עכ"ל

והראת לדעת מדברי הר"ב ז"ל דכשהאות ראשונה בכת"ח ואות שלאחריה בשב"א שהיא נקראת הטופה דאין ראוי לכתוב אלף בין אות ראשונה לשניה וא"כ ה"ה נמי בנ"ל שאות מ"ם הוא בפתח ואות למד בשב"א אין ראוי לכתוב אלף בין מ"ם לרי"ש שאות הרי"ש היא הטופה וראוי להכתב חסר אלף וכלדברי הרב ז"ל ושני צנתרות הזהב ז"ל בני סמיכי שהסכימ' דעתם עם הרב מהרד"פ ז"ל כמ"ש שם בסו"ל יע"ש וכמדובר. וע"ד אי כתבינן יו"ד בין ס' ללמד גם לזה אמינא לפי קוצר דראוי להכתב יו"ד בין ס' ללמד כיון שהסמך משפטה להיות בנקוד' צר"י שהיא תנועה גדול' ומשפטי התנועה גדולה למשוך אותיות אהו"י אחריה הנה. כי כן צריך לכתוב יו"ד אחר הסמ"ך וזה ברור

ולענין אי כתבינן בסמך לע"ד נראה דראוי להכתב בס' ונראה להביא ראיה ממ"ש מורינו הרב דב"מ באה"ע סי' נ"א דקפ"ט סע"ג ורע"ד וז"ל ועי"ל בשם שול במ"ש בשם מהרימ"ט ז"ל עכ"ל ואפשר דהיינו טעמא דכיון דכשהוא השם בשי"ן שמאלית יותר טוב לכתוב בסמך כמ"ש הרב בשם שול וז"ל כתב הרב מהרימ"ט בשם מהרשד"ם סימן מ"ט שאם נכתב סול בסמ"ך בדיעבד כשר ותמהני מי יגיד לנו שמשפטה בשי"ן ולא בסמ"ך אדרבה כל שין שבולת שמאלית ראוי להכתב בסמ"ך ועדיף טפי שלא יקרא בשבולת כמו שול תאולו לה כו' עכ"ד מהרימ"ט עכ"ל ר' שמחה ז"ל נמצא לפי זה דכל שין שבולת שמאלית ראוי להכתב בסמך ועדי' טפי שלא יקרא בשבולת כו' עכ"ל א"כ בנ"ד אפי' את"ל דקורין אותה מרסיליא בשין יותר טוב וראוי להכתב בסמ"ך ולא בשי"ן

הן אמת דמהר"י הלוי בתשו' ג"ור כתב דבשין שבולת אם ירצה ליכתוב בשין אין קפידא בדבר יע"ש מ"מ כבר כתב מר ניהו רבה גופיה בס' מטה יוסף באה"ע סי' ג' דפ"ב ע"ב וז"ל דאע"ג דיכול לכתוב בשין לכתחילה ואין קפידא בדבר מ"מ כיון דבסמך עדיף טפי יכתוב בסמך ולא בשי"ן משום מהיות טוב עכ"ד . הרי מצינו דדברי הרב הללו מסכימים ועולין בקנה אחד לדברי הר"ב ד"מ דראוי להכתב בסמך ולא בשין וכאמור

ובדבר אי כתבי' ביו"ד א' ובאלף לבסוף נראה דראוי להכתב ביו"ד אחד ובאלף ולא בה"א וראי' מעיר איסקופיא דכתבינן ביו"ד אחד ובאלף לבסוף וכמ"ש בס' יאיר נתיב בסימן מ"ה איסקופיא יע"ש וה"ה בנ"ד נ' ראוי להכת' מרסילי"א ביו"ד אחד ובאלף לבסוף ול חשיבני ממ"ש מהרשד"ם ז"ל באה"ה סימן רמ"ד בשם עיר איסקיפיא וכתוב שם בב' יודין בין כ"ה לאלף יע"ש

ואפי"ה אמינא דלא הוי הברא למה שכתבנו בעניותין דאיכא למימר דהתם לא נחתו לא השואל ולא המשיב הרב מהרשד"ם ז"ל רק אם היה מלא או חסר בין האלף ראשונה דוקא אבל אם יהיה בב' יוד'ין לבסוף לא נזכר בדבריהם כלום מזה . ואפשר שהמעתיקים כתבו בב' יודי"ן ובדברי הרשד"ם ז"ל היה כתוב ביו"ד א' וכבר מילתי אמורה למתקרי הדפוס אין לנו להביא ראיה

ראיה לענין השמות רק כשיאמרו בפי' ואפילו את"ל דיש לגו ס' שבלדברי הרשד"ם עצמו היה כתוב בכוונה בב' יודין מ"מ לגבי דידי ראוי לכתו' ביו"ד אחד כנז' מאחר דמצינו להם שמות דהביא בס' השמות ביו"ד אחד לבסוף וכמ"ש בס' יאיר נתיב וכנז"ל דסימנים הללו מס' יאיר נתיב הוא קיצור מס' השמות ובודאי להוי חדא מתרתי או שראה גלדברי הרשד"ם ג"כ ביו"ד אחד או אפי' אם יהיה שהיה כתוב בב' יודין ומלמסיק בב' שמות לכותבו ביו"ד אחד נראה בבירור לכך עלת' הסכמת שאר הרבנים ז"ל ומש"ה העלה הוא בעצמו לכתוב איסקופיא ביו"ד א' ובאלף לבסוף וכפי הדברים הניתנין למעלה מ"ש מורנו הרב ד"מ בא"א דק"ע ע"א דבמחנה קדשי עו"בי שאלוניקי יע"א בענין השמות הם סומכין עפ"י ס' השמות , הנה כי כן גם אנכי הדל ראוי הוא לי לנזיל אבתרייהו דרבותי והוי סמיכה מעלייא ומה גם לבדברי הרב מהרשד"ם אית לן ס' אי נחית לומר דצריך בב' יודין או לא מאחר דלא נשאל על זה ובדברי ס' השמות הוא ודאי ואין ס' מוציא מידי ודאי וא"כ הנכון לכתוב ביו"ד אחד ובאלף לבסוף דהיינו מרסי"ליא ודוק

ואיברא דלא יכולתי להולמו דמאי שנא עיר איסקופיא דכתבו ביו"ד א' בין פ"ה לאל"ף משם איסטריליי"א וג'ויי"א ולילים"ייא וכיוצא שכתבוהו בב' יודי"ן לבסוף אבל מה אעשה שאין ס' השמות וספר עזרת נשים ושאר הספרים השייכים לזה מצויין אצלי לראות אם נתנו איזה טעם מ"מ כיון דמצינו בשם העיר איסקופי"א דכתבו ביו"ד א' ובאלף לבסוף אנן נמי גרירנא אבתרייהו דרבנן וכתבינן מרסי"ליא וכאמור

הנה אחר כל האמור ומדובר נראה בעניותין דבנ"ד אנחנו יוצאי' ידי כ"ע כיון שדרכנו לכתוב וכל שום אחר וחניכא דאית לי ולאגבהתי ולאחרי בזה לא נשאר לנו עוד שום חשש וכ"כ הטור שם בסימן קכ"ח דאם יש לה ב' שמות כותב ממקום עיר כו' וכל שום וחניכא דאית לה וכ"כ הרמב"ם יע"ש וכ"ן הבי' שם בספר י"א בא"ע"ה משם מהרא"ש ומהר"ם בן חביב ז"ל בס' ג"פ וכאשר כתבנו לשונם לעיל הבט וראה וירוה את צמאונך

איברא השתא דאפי' בעיר שהעברים קורין שם אחד והגויים שם אחר כתבו דלא משגחינן בשם שקורין הגויים ובכלל בוכל שום כ"ש בנ"ד דאפי' הגוים קורין אותה מרסיליי"א ומעוטא דמעוטא הוא שקורין מרסילי בודאי הגמור דאנחנו יוצאי' ידי כ"ע במה שאנו כותבין וכל שום כו' וזהו מה שעלה בידי יד כהה מהמחו"בר להלכה ולמעשה בקס"ת נאו"ה כי נה"ץ יגה"ץ איש אשר כמוני גולה ומטולט' ונפישי טרד'ין על יערה ה' רוח ממרום יאר פניו אתנו ותהיה הרוחה ויוציאנו לרויה לשכון כבוד בארצינו כה יעשה אלהי' לנו ואז ירנו לנו אשמח' ואעלנה

לעי"ת על ישכי' עמי רב חביבי הרב הגדול מעז ומגדול שבא למשפטי' ר"א ור"מ בעיר המהוללא תונס יע"א כמהר"ר יצחק טייב נר"ו וארכא בחיין ימים ושני' דשני' ורעננים ותפארת בנים בבני' ובני בנים נטיעות דומות לשרשים , כנה"ר וכא"ן ז'עיר המסתלק מע"הק צפת את"ל הדש"וט כ"וח פה מרסיליא יע"א עש"ק בסדר ובש'נשמע קו"לו בא"ן אל הק"דש לפ"ג דשף מלוכתיה ומקוי' רחמי וחסדי האל , ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות להוציא לאור משפט ומעשהו הצעיר

מרדכי

אישיאו ס"ט

אני הנה על האמור מסכים בעיקר הדין כאשר כתב ופסק הרב הפוסק עליון למעלה וחפץ הייתי להתבשם בתורתו אך לאפס הפנאי לא יכולתי להאריך רק לענין דינא נראה פשוט וברור כמ"ש הרב הפוסק ולית דין צריך בשם הכ"ל החותם בפה מתא תונס יע"א לכבוד התורה ולומדיה בחדש אלול המרוצה שנת התק"ף ושבע ליצירה והכל קיים , הצעיר

יצחק טייב

א"ה ראיתי לשים כאן ענין זה נפרד אעפ"י שאין כאן מקומו כי כן היה ההכרח

כתב בספר י"א בא"ח סימן ס"ב אות וז"ל ודברי ה"ר מנוח שכתב שם מרן ז"ל להשמיע לאזנו שיחתוך בשפתיו לא שיקרא בלבו , לכאורה צריכין ביאור שהרי אמרו שם תנן רתם אר"ש יכול דיעבד אין לכתחילה לא כו' ע"ש , הרי בהדיא דלאו בחיתוך שפתי' תליא מילתא אלא בשמיעת האזן נגד דברין ז"ל שכתב דפי' להשמיע ר"ל החיתוך שפתים ונראה דהוא ז"ל לא בא לומר דפי' להשמיע ר"ל חיתוך שפתיה אלא בא להשמיענו חדוש אחר שיש בזה והוא מה שחידש רבי' ז"ל וצריך להשמיע לאזנו מה שמוציא מפיו כו' ובלבד שיוציא בשפתיו אבל בהרהור שמהרהר בלבו אינו יוצא דהרהור לאו כדבור דמי כו' וא"כ זהו מה שכתב ה"ר מנוח להשמיע לאזנו שיחתוך קריאתו בשפתיו כלומר מה שצריך להשמי' לאזנו הוא בתנאי שיחתוך קריאתו בשפתיו ואם לא השמיע לאזנו דוקא הוא דינא אבל צריך שיחתוך בשפתיו לא שיקרא בלבו וברור הוא עכ"ד

ולדעתי המעט דבריו נפלאו ממני דהיכי קאמר שה"ר מנוח בא לאשמיענו חדוש אחר והוא מה שחידש רבי' ז"ל כו' ובאם לא השמיע לאזניו דינא מ"מ צריך שיחתוך בשפתיו לא שיקרא בלבו והרי דעת רבי' ז"ל גם בק"ש אם הרהר בלבו יצא שכתב בפ"ב מה'

מה׳ ק״ש וז״ל וצריך להשמיע לאזנו כשהוא קורא ואם לא השמיע לאזנו יצא וכתב מרן בכ״מ וז״ל להשמיע לאזנו שיחתוך קריאתו בשפתיו לא שיקרא בלבו ע״כ ומדקאמר דלכתחי׳ לא יקרא בלבו שמעינן מכללא דמ״ש ואם לא השמיע לאזנו יצא היינו שקרא בלבו בלי חיתוך שפתים וראיה לזה שרבינו כתב בפ״ב מה׳ברכות ה״ו כל הברכו׳ צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזנו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שברך בלבו ע״כ

הרי להדיא שרבינו סובר דהאי שלא השמיע לאזנו הוי קריאה בלבו ממש ולא כמ״ש הרב ז״ל בדברי ה״ר מנוח ז״ל דמ״מ צריך שיחתוך בשפתיו בתר שאלת המה״ר דבריו תמוהים ולא ניתנו ליאמר והרב כ״מ כתב שם בפ״א מה׳ברכות וז״ל בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו ומשמע דאעפ״י שלא הוצי׳בשפתיו יצא יע״ש

ואני בער לא ידעתי מאי אתא לאשמו׳ שהרי הן הם דברי רבי׳ ממש וכאשר יראה הרואה ודבריו צ״ע

עוד כתב שם הרב י״א באות נראה שמחת׳ הולי יצא נ״ב ומסתברא שכשיסתלק האונס אם עדין לא עבר זמן ק״ש שחייב לחזו׳ לקרותה דהא קי״ל דהרהור לאו כדבור דמי כר״ת ז״ל ולי נראה דמסתברא דכיון דאמרינן דהרהור לאו כדבור דמי ואפי״ה אמרינן דמי שהוא אנוס בהרהור יוצא א״כ אם עבר האונס ועדיין לא עבר זמן ק״ש דאינו חייב לחזור ולקרות ק״ש כיון שכבר יצא י״ח כשהגיע זמן ק״ש בהרהור דבאותה שעה אנוס הרהור כדבור דמי כו׳וכ״ת הרי כתב רבינו המחבר בסימן נ״ד דמתפלל מיושב צריך לחזור ולהתפלל מעומד כשיוכל א״כ ה״ה הכא וי״ל דמהתם נמי יש ראיה ששם נמי במחלוקת שנויה שהרי הרמ״ע מפאנו ז״ל בסימן י״ט כתב שרב אשי בתורת נדבה היה מתפלל שנית והט״ז ז״ל שם כתב ג״כ דכל הפוסקים לא סל״ה ושיש להוש לברכה לבטלה א״כ ה״ה נמי הכא כנ״ל עכ״ד •

ולי אני הדל הגם שאין דברי מכריעות אמינא דהדין עם הרב פר״ח ז״ל ואין כאן חשש משום ברכה לבטלה דנעלם ממנו מ״ש הרב ב״י בסימן פ״ה משם הר׳מנוח שכתב בפרק מי שהיה קורא אהא דתניא לא יברך אדם בר״המז בלבו שמי שמתחייב בברכה ואינו יכול לאומרה שאין ידיו נקיות או שעומד במקו׳שאינו נקי כגון ההולה שאין מטתו נקיה ואינו יכול לבטא בשפתיו התפילה יש לו להרהר הברכה או התפלה שנתחייב ואעפ״י שאינו יוצא י״ח אלא באמירה מ״מ ה׳יראה ללבב ליתן לו שכר המחשבה עכ״ל

הראת לדעת מדכת׳ואעפ״י שאינו יוצא י״ח אלא באמירה הקב״ה משלם לו שכר על המחשבה שמעינן מדבריו שאם עדין לא עבר זמנה דיכול לחזור ולהתפלל פעם שני׳ כשיסתלק האונס כיון דלא התפלל באמיר׳ ואין כאן חשש משום ברכה לבטלה וכמו שהורה גבר בעוז הרב פר״ח ז״ל וזה פשוט ותה שרנה ללמוד מאם קרא מיושב ובמחלוקת הוא שנוי •

עהס״ר דאין כאן לימוד דרב המרחק ביניהם דהתם שאני שכבר יצא י״ח אלא שלא עשה המצוה כתקנה ומש״ה ס״ל דאיכא חשש ברכה לבטלה משא״כ הכא דמעיקרא לא יצא י״ח באמיר׳ א״כ אב חוזר ומתפלל נמצא דעכשיו השלים חיובו ותענ״ט זה נלפק״ד בלי שום פקפוק ודוק •

וראיתי בספר פרח שושן הא״ח כלל א׳ סימן י״ד שהקשה להב״ח מה שהקשיתי ברא״ש אמרי על מ״ש בדברי הר׳מנוח ז״ל ויש לתמוה עליו דאיהו גופיה בסימן קס״ז הגב״י הביא לדברי הרב פרח שושן ז״ל ולא זכר שר מ״ש כאן וכתב עוד שם בפ״ש וז״ל ואפשר שכן לדעת הרי״ף ז״ל דהשמיט הוא פלוגתא דהרהור אי כדבור דמי או לא והביא הך דקורא את שמע משום דס״ל דכיון דאפסיקא הלכתא כמ״ד יצא א״כ הרהור כדבור דמי עכ״ד •

ויש לתמוה עליו בתר שאלת המ״ר איך כתב כן בדעת הרי״ף ז״ל דנעל׳ממנו מ״ש ה״ר יונה ז״ל שם בפ׳היה קורא וז״ל לא יברך בה״מז בלבו ואם בירך יצא האי דאמרינן בלבו לא במחשבה בלבד קאמר לודאי בהרהור לא יצא דהא קי״ל דההרהור לאו כדבור דמי אלא ר״ל אעפ״י שלא השמיע לאזנו כיון שחתך בשפתיו יצא ע״כ ובודאי הגמור מה שפירש כן הברייתא הוא בדעת הרי׳ף ז״ל א״כ הרי להדיא שכת׳בדע׳הרי״ף הפך דברי הר׳פ״ש וכ״ת דמ״מ הרב שהרי״ף ס״ל הרהור כד״ד הוא משום דחזא להרב כ״מ בפ״ב מה׳ק״ש ה״ו וז״ל וכתב הרי״ף ודוקא דיעבד אבל לכתחילה לא והם הם דברי רבינו ע״כ ונשמע מזה דהרב כ״מ כתב שהרי״ף ז״ל סובר כרבינו דהרהור כד״ד א״כ מ״ש הם דברי רבינו היינו שסובר כרבי׳ בהרהור כדבור דמי ומש״ה כתב הר׳ ז״ל שהרי״ף סובר כהרמב״ם ואי משום הא לא מכרעא דבאמת מ״ש הכ״מ והם הם דברי רבינו היינו לומר דבדיעבד יצא אבל לא רצה לומר דצריך שיוציא בשפתיו דגם רבינו סובר כן אלא זה לחוד וזה לחוד דבענין לכתחילה ובדיעבד הם שוים אבל בענין הרהור כד״ד למר כדאית ליה ולמר כדא״ל ודבריו צא״ת

ויש לי קצת תימא על הרב י״א דאיהו גופיה הביא לדברי הרב פ״ש וכמש״ל וגם בסי׳פ״ה כתב דהרי״ף והרמב״ם פסקו דהרהור לאו כד״ל ולא הרגיש מזה כלום אכן מאי דקשה לי טובא על הרב י״א ז״ל הוא דאיך כתב בעל הרמב״ם שסובר דהרהור לאו כד״ד והרי כבר מילתא אמורה דהרמב״ם ז״ל כת׳בפ״א מה׳ברכות ה״ו כל הברכות צריך להשמיע לאזנו ואם

ואם לא השמיע לאזנו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו ע"כ הרי מבואר דסובר להרהור כדבור דמי ואיך אשתמיט מיניה דבר פשוט כזה וצ"ע ועיין בפר"ח בא"ח ד"א שכתב כן בשם הרמב"ם דסובר להרהור כד"ל יע"ש וזה ברור

וראיתי בס' הלק"ט בח"ב סימן קמ"ו שכתב וז"ל דאם בירך בלבו יצא כו' ואין לומר דגם ברכה בלב שאינה צריכה הויא לבטלה דלא תשא משמע כתו ובל אשא את שמותם על שפתי עכ"ל . ואנכי הדל בתר שאלת המחי"ר דבריו לא הם הכך המכילתי והביאה הר"ב של"ה במסכת שבועות דקפ"ח ע"ב וז"ל ארז"ל במסכת ברכות המברך ברכה שאינה צריכה עובר בלא תעשה כו' ואפי' על המחשבה ע"כ הרי להדיא דאפי' על המחשבה אם אמר ברכה שאינה צריכה עובר בלא תעשה ודבריו צע"ר

עוד כתב הרב שם בח"ב סימן קנ"ט שאלה השומע בדברי תורה אי צריך לברך או לא תשובה נראה דמאחר דשומע כעונה יש לברך מידי דהוי השומע שופר ומגילה כו' ומסיק שם להרהור כדבור דמי יע"ש . ודבריו סתרי אהדדי דבח"א סימן ו' כתב במי שאסר את ספרו על חבירו אי מותר ללמוד בו ע"י הרהור תשובה קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה אבל איסורא איכא כו' ומסיק דיכול ללמוד בו על ידי הרהור ע"כ הרי דסובר להפך דהרהור לאו כדבו' דמי וצ"ע

תו כתב שם בסימן קנ"ט ואפי' לדברי אגור דהביא הב"י סימן מ"ז דהרהור לאו כד"ד ושאין לברך כו' דלאו מר בר רב אשי מתים עלה דהרי אמר אסור להרהר בדברי תורה במקום הטנופת כו' ע"כ . והנה מה שהביא ההיא דאסור להרהר בד"ת במקו' הטנופת כונתו לומר דהרהור כד"ד ודבריו לא זכיתי להבינם כי קשים הם דמה שאמרו אסור להרהר בד"ת במקו' הטינופת לאו משום דס"ל דהרהור כד"ד אלא אפי' דהרהור לאו כד"ד אפי"ה אסור להרהר במקו' הטינופת בד"ת וראיה לזה למרן פסק בש"הע סי' נ"ו המהרהר בד"ת אינו צריך לברך והטעם משום דהרהור לאו כד"ד וכמ"ש הבא"הע יע"ש ואלו בסימן פ"ד פסק דאסור להרהר בד"ת במקום הטינופת יע"ש ואם איתא לזה למה דאמרו דאסור להרהר כו' הוי משום דהרהור כד"ד א"כ נמצא שדברי מרן ז"ל סתראי נינהו אלא ודאי האמת יורה כדכתיבנא אני בעניי ודברי הרב תמוהי' על מאד ודוק

והשתא הנה ראיתי דרך אגב בס' גן המלך בסימן כ"ג וז"ל כתב הרמב"ם פ"א לק"ש ה"ו דכל הברכות שבירך בלבו אע"ג דלא השמיע לאזנו ולא הוציא בשפתיו יצא מכאן יש ללמוד לאדם שנסתפק אם בירך ברכה אם לאו שיברכנו בלבו וממה נפשך שפיר למי שאם לא בירך הרי הוא יוצא י"ח בברכה זו שמברך בלבו ואם בירך כבר הא לא הויא ברכה זו ברכה לבטלה דעבר משום לא תשא כו' כיון שמברך בלבו לבד ואינו מבטא בשפתיו ובכלהו שבועו' לא חשבינן שבועה רק בביטוי שפתי' עכ"ל

ואנכי הדל עפ"ר כלאי דבריו תמוהי' דאין מכאן שום למוד דהתם מאי שהוא חייב בברכה בודאי ואם בירך בלבו יצא משום דרבינו סובר דהרהור כד"ד אבל כשנסתפק אם בירך או לא היכן מצא דיברך בלבו וממה נפשך אינו עובר משום לא תשא ואישתמי' מיניה דמר מ"ש הרב של"ה מהמכילתא דאפי' במחשבה בברכה שאינה צריכה עובר על בל תשא וכנ"ל ועוד תם אני לא אדע איך לא עלה על דעתו דעת עליון מאי דקי"ל ס' ברכות ואינו מברך דשב וא"ת עדי' ואי לדבריו כשנסתפק אם בירך או לא אמאי לא השמיענו האי חידוש ראשונים והאחרונים שיברך בלבו ולמה אמרו שב וא"ת ולא יברך אלא ודאי דבנסתפק אי בירך או לא לכ"ע ס"ל דלא יברך בלבו ודבריו קשים להולמם ודוק

☙ תם ונשלם חאה"ע ❧

חושן המשפט ה' מעמד שלשתן סימן א

שאלה ראובן הדר בקוסטא יע"א שלח לפ'אטור שלו שהוא יהודה הדר בשאלוניקי יע"א פוליסה א' שיפרע לש' סך מה לתשלום עשרים יתים וכשהגיע הפוליסה ליד ש' הלך ליהודה אם היה מקיים הפוליסה דהיינו אסירטאר וקבלה יהודה וכת' בכ"י תחת הפוליסה בזה הלשון מי אובליגו אה פאגארלה אסו זמן וחתם תחתיו ואחר עבור כמה ימים בא כתב א' של ר' שלא יפרע זה הפוליסה יען שהוא נתן הפוליסה קודם קבלת המעו'מלוי שהוא הפאטור של ש' ומסיבה שהלך לב"ע לוי והל"ש לא הגיע ליתן המעות לר' ועתה טוען ש' ליהודה שיפרע בזמנו מאחר דקיים הפוליסה סבר וקביל ועליה דידיה רמיא ליפרע זה הפוליסה ויהודה טוען מאחר שר' כתב אלי שלא יפרע כלום אין אני פורע זה הפוליסה שו"פ שהרי הגע עצמך אם אני הייתי פורע לך בזמנו מזהובים חסרים ולא היתה רוצה ליקח אותם לא היתה שולח הפולים' הזרה לר' שיפרע הסך מה לפ'אטור שלך וזה הוי אפי' דקיימתי הפוליסה וא"כ מאחר דלא נסתלק הנותן הפוליסה שלח אותה לר' ולא מעלה ולא מוריל מה שקיימתי הפוליסה ועתה לשאול הגיעו אם טענת יהודה טענה ושכמ"ה

תשובה הנה עם היות שהלכה זאת היא כפי מנהג הסוחרים והן אמת שכל רואה דברי אלה יתפלא בי הפלא ופלא ויחשדני לבלתי יודע אני ערכי ומקומי כשעור יתום בחזותו ואיך ערב לבי לגשת באחרס'ת שפתי אר'ש לא מטוהרה אך זאת חשבתי למשפט להשיב תשובה כפי הלינתי הוא הזכאי ואם היא רבויה ואהיה נושא ונותן בדבר הלכה ואראה לפני מי שגדול ממני כי תורה היא וללמוד אני צריך דידוע מאמר התנא ולא הביישן למד ואו' דלכאורה הנה מקום לו'דיהודה פטור אף דקיימ' הפוליסה והוא ממ"ש הריב"ש ז"ל בסימן רכ"ב ומביאו הב"י ז"ל בח"מ סימן קכ"ו מ'ז וז"ל הריב"ש ז"ל שאף כשמודה מי שנשתלח לו הכת' שישלים למקבל לא נפטר המשלח מןהמקבל ואם כן עלין נבאר דון שלמה לדון יהודה מחוייב במאמר אם לא יתחנו לו אנג'ירב וכן דון יהודה לדון שלמה בערכה אלא שאם נתן הנפקד למקבל ע"פ כת'הנותן נפטר בכך כי כן רגילים הסוחרי' כמ"ש הרב אלפסי אבל שיקנה מדין מעמד שלשתן שלא יוכל אחד מהם להזור בו ושיסתלק הנותן מחיוב המקבל לא ע"כ ואם

כן ה"ס והוא הטעם בנ"ל דיאודה הודה לשמעון ליפרע הפוליסה בזמנו לא מפני זה נסתלק ר' הנותן ויכול יאודה לומר לך אצל ר' שהרי החיוב שנתחייבתי לך אינו חיוב שהרי לא שייך דין מעמד שלשתן מפי הכתב וכמו שפסק מרן ז"ל בספרו הקצר בסימן קכ"ו מהאי תשובת הריב"ש יע"ש

ברם כפי מ"ש מהרש"ך ז"ל בח"א בסימן צ"ח לדעת הריב"ש ז"ל נראה דיאודה חייב והוא דכתב מהרש'ך ז"ל שם וז"ל וזה דבההיא גוונא שכתב הריב"ש ז"ל ששלח הנותן כתב לנפקד ג'ירן למקבל אם הנפקד נתן כת"י למקבל בעבור פרעו אותו הכתב שנשתלח לו מן הנותן וקבלה המקבל מידו ונתרצה בה ודאי יראה דלא מצי המקבל לחזור על הנותן הראשון דכיון דקבל מידו כתב יד היינו ליטרא די קאמביו וחשוב כשטר בין הסוחרים כפי הנשמע אם כן הוי כאלו קבל ונתפרע החוב מהנפקד ההוא לאע"ג דקיימא לן דלא כב'ש דסבירא ליה לשטר העומד לגבות כגבוי דמי עם כל זה לפחות דין הוא שיחשב כגבוי כדי לפטור לנותן ע"כ

הא קמן דהיכא דנתן הנפקד כת' ליפרע למקבל נפטר הנותן בכך וחייב הנפקד ליפרע למקבל ואם כן כמו כן י"ל בנ"ל כיון דיאודה כתב וחתם תחת הפוליסה דהיינו אסירטאר נראה לכאורה דיאודה חייב לפרוע הפוליסה לשמעון בזמנו

אמנם כל דייקי' שפיר בדברי מהרש"ך ז"ל אדרבה משם ראיה דיאודה פטיר ועטיר והוא דמ"ש מהרש"ך ז"ל דחייב הנפקד היינו היכא דהנותן שלח אגרת לנפקד שיתן לשמעון סך מה בעדו והנותן כתב גם כן לשמעון כתב של חיוב דהיינו פוליסה כדי שיקח מהנפקד אלא רמז לו על ידי כתב שיקח מהנפקד כך וכך ואם כן כיון שלא בא שמעון בכתב חיוב מהנותן לנפקד שיפרע בשבילו אלא הנותן כתב לנפקד שיפרע לשמעון בשבילו כך וכך ובא ש' לנפקד ונתן הנפקד כתב ידו בכגון דא הוא דקאמר מהרש"ך ז"ל דחייב הנפקד כיון דלא היה בידו כלום ונתן כת"י הנפקד ומטעם זה נסתלק הנותן וחייב הנפקד לא כן כשיבוא המקבל בכתב של חיוב של נותן שיפרע הנפקד למקבל דהיינו בפוליסה אזי לעתו שלמקבל הוא כל זמן שאינו פורע הנפקד יפרע מהנותן הכתב ואם כן אפילו

אכי'דקיימה הנפקד הפוליצא לא מעלה ולא מוריד כיון שדעתו של המקבל הוא עדיין על הנותן דאי לא תימא הכי אמאי כשקיימא הפוליסה דהיינו אפירטאר למה אינו נוטל הנפק' הפוליסה וניחא כתב מידו ליפרע לזמן שהיה כתו' בפוליסה ומניח אותה ביד המקבל אלא ודאי שדעתו של המקבל הוא אף דקיימה אם אינו רוצה לפורעם הנפקד להזור על הנותן

וא"כ לון מינה ואוקי באתרין בנ"ד שהיה ע"י פוליסה שבא שמעון ליהוד' אף דקיימה יהודה פטור לפורעה ולא אמרינן כיון דקיימה סבר וקביל דהקיוס לא מעלה ולא מוריד וכמ"ש

ואחר כמה ימים מצאתי עוד כמוכות לזה ממ"ש מהר"א ששון בסו' סימן ק"ד שכתב וז"ל ועוד נראה לי טענה אלימתא בנ"ד כיון שלא הוציא המלוה שטרו מתחת ידו פשיטא וכשיטא שלא פטרו מכ"וכ שאם ההמחאה היא פטור מכ"וכ מאי אהניא ליה שטרא בידיה עכ"ד הרי בהדיא דאפי' דנעשה המ"ג ופטרו נפי' אפ"ה כיון דלא יצא השטר מתחת ידו לא הוי ההמחא' המחא' וכ"כ בנ"ד כיון דלא קרע הפולים' ולא הוציאה מתחת ידו ודאי דכונתו הוא שלא פטרו לנותן הפוליסה דאי פטרו מאי אהניא ליה הפוליסה בידו אלא ודאי דמה שלא הוציאה מתחת ידו מינה מוכח דלא פטרו וכל זמן שלא פרעה יהודה חוזר על הנותן הפוליסה כיון דהמחאתו של יהודה אינה המחאה וכאמור

ומצאתי סמוכו' לזה שכתבנו ממ"ש מהרש"ח בתשו' סימן כ"א וז"ל ואומר דמדינא פשיטא שלא זכה הגוי בחוב אשר היה חייב ר' לש' אליבא דכ"ע תלין מ"ג מהא דכתב הריב"ש בסי' רכ"ב דדין מעמד ג' ליתא מפני דכתב ואעפ"י שר' כרע מקנת החוב לגוי לא אמרינן דקנה והא ראיה ממאי דכתב הרמב"ם פ"ו ממכירה וז"ל היה ר' חייב לש' מאה זוז ואמ' ללוי תן לשמעון מאה זוז אלו שאני חייב לו עד שאתן לך כו' כל אחד משלשתן יכול להזור בו ואפילו פרע מקנת החוב לוי לשמעון כו' הא קמן דכל היכא דלא זכה מדינא דמ"ג לא מהני אפי' פרע מקנת החוב וא"כ בנ"ד שלא זכה הגוי אליבא דכ"ע משום דהוי מפני הכתב כסברת ראובן עדיין ברשות ש' היא והפסיד וא"כ עדת החברים אינם חייבים לפרוע לש' עכ"ד

הרי בהדיא מדברי מהרש"ח ז"ל דאפילו דקיימה הליטרה דהיינו הסירטאר והתחיל לפורעה אפ"ה לא אמרינן דזכה הגוי בפוליסה כדי שיפרעו החברים לש' וא"כ כ"ש וק"ו בנ"ד דליכא אלא הקיום לבד בודאי הגמור דיהודה פטו. שהרי אין מעמד ג' מפי הכתב וכאמור

ובמ"ש לעיל לדעת מהרש"ך דכשהביא הפוליסה בידו אפי' דקיימה לא נסתלק הנותן עדיין במקומי אני עומד דכן הוא לדעת מהרש"ך ז"ל ולפק"ד נר' דאף מהרש"ח ז"ל

יודה בזה דאי לא תימא הכי מה ראיה מייתי מדברי הריב"ש התם בנדון הריב"ש לא עשה הנפקד שום מעשה ומה שפטר לא פטר אלא מטעם דמ"ג לית' מפי הכת' לא כן בנדון מהרש"ח מאחר דקיימה דהיינו אסירטאר שעשה כל כך מעשה גם הריב"ש יודה דיהיה חייב הנפקד אלא ודאי דמהרש"ח יודה למ"ש לדעת מהרש"ך נגד הריב"ש לכשהוא מביא הפוליסה בידו כיון דהותם תחת הפוליצה ואינו נותן הנפקד כ"י הוא לבדו וקורע הפוליסה עדיין לא נסתלק הנותן והנפקד פטור

ועוד לאלוה מילין שיהודה פטור והוא ממ"ש הר' דבר משה בחלק ב' סי' ל"ו ע"ד וז"ל ונלע"ד דלא דמיין אהדדי דשאני נדון מהרש"ך דר' היה חייב לש"וש' ללוי וא"ל ש' ללוי אם רוצה לקבל החוב מר' והלך לוי אצל ר' ואמר לו אם רוצה ליתן לו הליטרה די קאמבין שיכרע לו הנירו בקוסטא כו' ומיד כתב ראובן הליטרה ונתנה ללוי ונתרצה בה לוי בכי האי הוא דקאמר הרב ז"ל דיודה הריב"ש דאע"ג דמ"ג ליתיה מפי הכתב אם הנפקד שנשתלח לו הכתב נתן כ"י למקבל בעבור אותו החוב וקבלה המקבל מידו ונתרצה ודאי דאינו יכול לחזור על הנותן כיון דקיבל הליטרה דהחוב כשטר בין הסוחרים א"כ הו"ל כאלו קבל ונתפרע החוב מהנפקד ההוא ובהא הוא דקאמר מהרש"ך ז"ל דכיון דנתרצה ר' לחיתם ללוי ונתן כ"י ר' ללוי על החוב הנז' ונתרצה הו"ל כנתפרע מר' משא"כ בנדון מהרש"ח ז"ל דהגוי אינו מכיר ויודע לש' אלא עדת החברים לקחו הכתב יד מש' והם מסרוה לגוי הנז' שילך ויפרע מר' ודאי דבזה יודה מהרש"ך ז"ל דלא מהני כיון דמ"ג ליתיה מפי הכתב דכונת הגוי הוא לילך אצל ר' אם יתפרע לו מוטב ואם לאו יחזור אצל עד' החברים כיון שהוא אינו מכיר לשמעון ולא המחוהו עדת החברי' אצל שמעון ונתרצה הגוי בכתב ש' כו' יע"ש עכ"ל הנ"ל

הראת לדעת מדברי הר' ד"מ ז"ל לדעת מהרש"ך ומהרש"ח ז"ל כיון דלא המחוהו עדת החברים לגוי אצל ש' עדין עדת החבירים הם חייבים לגוי כפי הדין ולא ר' ולא ש' ואם כן בנ"ד וכן בפוליסאש הבאים מחוצה לעיר כנהוג בין הסוחרים שאולחי' הפולים' מעיר לעיר כיון דליכא שום המחאה אפי' דקיימא ואפי' אם התחיל לפרוע אם אינו רוצה לפורעה הרשות בידו ולפק"ד לית מי שיחלוק בזה וכבר שאלתי את הסוחרים מנהגם היכי הוי היכא דקיימא הפוליסה ואמרו כולם פה אחד דהמנהג הוא שאינו פורע ואם כן בהא סלקינן דבין מדינא ובין כפי המנהג יהודה פטור

הצעיר

מרדכי

אשכנזי ס"ט

זה

סימן ב

זה שלאתי לרבי מוהל אשכנזי ה"י פד"ר מע"הק טבריא ת"ו למערב כדי לתהות הקנקני שלהי תשרי שנת כימי צאתך מארץ מצרים הראנ"ו נפלאות לפ"ק

נסתפקתי זה למעלה משלשים שנה בר' שהיה מתיירא מש' שיעשה לו איזה נזק וש' היה אומר לר' שלא יזיק לו שום דבר ור' לא היה מאמין לש' עד שנכנס לוי ערב כהוגן וכתהז"ל בעל ש' לר' שאם יזיק ש' לר' איזה נזק שהוא יפרע לר' בעד ש' ואחר ימים הזיק ש' לר' היזק הניכר ותבעו ר' ללוי בדין שיפרע לו הנזק שעשה לו ש' מכח ערבותו השיב לו לוי למה אין אתה הולך אצל ש' תחילה דאין נפרעין מן הערב תחילה השיב לו ר' ידענא דיש לש' כדי ליפרע אבל אין לו כי אם בנונית או זבורית ולך יש עדית והנזקין שמין בעידית וא"כ אני רוצה ליפרע ממך מעידית שלך השיב לו לוי וכי גרע זה מערב דלוה דאפי' אין ללוה אלא זבורית ולערב בנונית אינו גובה מהערב אלא מהזבורית של לוה וכמ"ש מרן בש"הט ח"מ סי' קכ"ט ס"ח ע"ש השיב ר' ראיה זו מהערב דלוה אינה ראיה דשאני התם דמןהתורה בע"ח בזבורית ומש"ה לא גבינן מבנונית של ערב דהא מיהא גובה מה שזכתה לו מה"ת משא"כ גבי מזיק וניזק שהתורה אמרה מיטב שדהו א"כ אפי' שיהיה למזיק זבורי' או בנונית כיון דיש עידית לערב אמאי לא יגבה מהערב כמו שזכתה לו התורה מהעידית ולא מהמזיק זבורית או בנונית הן אלו קצות דברי והשיב בגאוה ובוז ואינו מכיר את מקומו כמו שאכתוב בס"ד בתוך מה שהשבתי על דבריו

וזו תשובתי אליו

אף קטנ'י נחתי בינג'ן בראש אמי'ר הלא תדע דהש' הלוה נסתפקתי זה למעלה משלשים שנה כמערכה אל הדרום ויען אינו מצוי אצלי מה שחנני ה' לכתוב על הנייר אציגה נא לפניך דברי המעטים מאשר ולא כל אשר מה שיכולתי מתה שרשום בזכרוני עפ"ל ובתר הכי נבוא להשיב על דבריו והנה מילת' כדנא שרשו פתוח מ"ש במתני' בריש הנזקין אין נפרעי' מנכסים משועבדי' במקום שיש ב"ח ואפי' הן זבורית ופסקא הרמב"ם בפי"ט מה' מל"ול ה"ב כלשון המשנה וכתב ה"ה אין נפרעים כו' משנה שם והוא כלל אפי' בנזקין שדינם בעידית כמו שנתבאר פ"ח מה' נזקי ממון אין טורפין מהשועבדים במקום שיש ב"ח אפי' זבורית ע"כ וכ"ן כתב הרב תי"ט בתש' וז"ל ומשום דבוהא זו נקט הרב בע"ה וה"ה לנזיקין וכן הרמב"ם אסברא לה כגון שהזיק ר' לש' כו' ובחבורו אע"פ שהעתיק המשנה כלשונה כתב עליו המגיד והוא כלל אפי' לנזקין כו' עכ"ל

המתבאר מדבריהם אף לענין נזיקין אין נפרעים מנשועבדים במקו' שיש ב"ח אפי' שהוא זבורית ודין גביית מלוה מלוה ודין גביית נזיקין שוים הם וא"כ בנ"ד ג"כ הגם דאין למזיק אלא זבורית או בנוני' לא יגבה הניזק כי אם הבנונית או הזבורי' מהמזיק ולא העידית מהערב דומיא מלוקח מהמזיק שהניזק אינו גובה העידית מהלוקח

ואם לחשך אדם לומר דיש לחלק דשאני ערב בעד המזיק להלוקח מהמזיק דהתם בלוקח הגם דהנזיקין יש לו קול והיה אפ' לומר דאיהו דאפסיד אנפשיה ונגביה העדית מהלוקח אפי"ה אמרינן דלא גבינן מיניה משום דטענתיה טענה דמקום הנחתי לך לגבות מה שא"כ לגבי הערב למזיק דאיהו גופיה הוי כמזיק עצמו כיון דחייב את עצמו בשעת הערבות כמו שחייב המזיק עצמו הו"ל המזיק והערב כגוף א' א"כ אמאי לא יגבה הניזק העידית מהערב כיון דשניא דא מן דא אף אתה אמור לו דאי מהא לא איריא כיון דמצאנו דאינו בערב דמלוה אפי' דיש בנוני לערב וזבורית ללוה אינו גובה הבנונית מהערב רק הזבורית מהלוה ודאינו דהושוו המלו' והנזיקין אהדדי הלע'נוטה לכשהשוו אותם דשוים הם בכל ענין דאף לגבי ערב דנזיקין אינו גובה הניזק מהערב כי אם הבנונית או הזבורית שימצא למזיק

ואחר החיפוש הטהים אנה לידי ומצאתי לדבר זה במחלוקת שנוי והובא בש"מ קמא על ד"ח במכר לאחד או לג' בני אדם כולם נכנסו תחת הבעלים בזה אחר זה כולן גובין מן האחרון וכתב הר"ב אשכנזי ז"ל וז"ל כולן גובין מן האחרון ואם היה זבורית אחרון אף הניזק אינו גובה אלא ממנו ואפי' נמכר הזבורית אח"ך וש"ת נזקין מיהא יגבו מעידית אע"פ כלשנמכר העידית נשאר שם זבורית וא"כ מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח שהרי אף ניתומים אמרו אין נפרעים מהן אלא בזבורית ואע"פ כן נזיקין גובין מהם מן העידית הואיל ודינם מן התורה בעידית כו' וא"כ אף בלקוחות נאמר כן אין זה כלום כו' אף הניזק אינו נפרע מן העידית במקום שיש ב"ח אלא מן הזבורית שהוא אחרון כו' ויש חולקין לומר שהניזק גובה מהעידית אף מהלקוחות אף במקום דאיכא ב"ח וזה שאמרו כו' ע"כ שמעינן מינה לדעת היש הולקין דהניזק גובה מהלקוחות מהעידית אף דאית ליה למזיק זבורית ב"ה א"כ ה"ה והוא הטעם בנ"ד כיון דהניזק בא להוציא העידית מהערב יכול לומר הערב קי"ל כהרמב"ם ודעמיה וכמ"ש הרב דגם גבי נזיקין במקום שיש ב"ח אפי' שיהיה זבורי' אינו גובה מהעידי' ממשועבדי' ודוקא לניזק שיגבה מהמזיק הבנונית או הזבורית דשכיח גביה ומיהו נפקא מינה דאם תפס הניזק מהערב אין מוציאין אותו מידו דיכול לזכות מכח קי"ל לדעת היש חולקין הנ"ל שהביא במקובצת וכיאמור

ובר מן דין ומן דין אעיקרא דדינא גדולה מזאת אית לן למיהדר לפטור את הערב והוא לבוש מאי דאמרן הדבר פשוט דע"כ לא קאמרי הני רבוותא דהערב כשו' לפרוע לניזק מהעידית שלו הטעם הוא. משום דהא מיהא יכול הניזק לגבות הבינונית או זיבורית מהמזיק אבל היכא דלית ליה מידי למזיק או חייב הערב לפרוע לניזק מכח שעבודו לכ"ע ׳ והכא אמינא לה דאפי' לית ליה מידי למזיק בדי לפרוע אפי"ה הערב הלזו פטיר ועטיר מטע' כיון דהערבות שבנ"ד הוי בדבר שאין לו קצבה שהרי לא קצב עד כמה יתחייב ולא נתחייב אלא שאם ינקה ש'נר' איזה היזק שהוא ערב בעדו לפרוע לר' כל מה שיזיק לו שמעון והואיל לא פירש החיוב בדבר קצוב א"כ באנו למחלוקת הרמב"ם ורבותיו עם הראב"ד ודעמיה דלדעת הרמב"ם ורבותיו המתחייב בדבר שאין לו קצבה לא משתעבד וכמ"ש הרמב"ם בפי"א מה' מכירה ובה"מ בטור ומרן סימן ס' יע"ש ובנתערב בדבר שאל"ק כתב הרמב"ם בפ'כ"ה מה' מל"ול דאינו מתחייב ומרן הקדוש בש"הט ה"מ סימן קל"א כי'ג הביא לנו המחלוקת גם בזה ע"ש

אשר לפ"ז הערב דנ"ד יכול לפטור את עצמו אף דלית ליה למזיק שום דבר לפרוע מכח דמצי לומר קי"ל כהרמב"ם ורבותיו לערב בדבר שאל"ק לא מתחייב ׳ וש"ת כיון דהרמב"ם ז"ל בנתערב בדבר שאל"ק לא כתב ולכן הורו רבותי כמ"ש בה' מכירה מי יאמר דרבותיו הודו לו בענין הערב ונמצ' דנשאר לנו סברת הר מב"ם ז"ל יחידי בסברא זו וכמו שנסתפק מהריב"ל בח"א דקמ"א על רזא דנא וכתב דאם רבותיו של הרמב"ם ז"ל אינן מודים להרמב"ם בערב אין המוחזק יכול לומר קי"ל כהרמב"ם יע"ש דקי"ל דאין לומר קי"ל כסברת יחיד היכא שכל חכמי ישראל חלקו עליו וכמ"ש בכנ"הג בכללי הקי"ל אות ט"ו ע"ש ׳

הנה כי כן ערב דנ"ד אם לא יהיה למזיק במה לפרוע אל החיוב על הערב לפרוע לניזק הגם דהחיוב הוי בדבר שאל"ק וכסברת הראב"ד ודעמיה החולקים על הרמב"ם וס"ל דאדם מתחייב בדבר שאל"ק אי לזאת כבר כתב הרב כנ"הג בה"מ סימן קכ"ט הגב"י אות י"ט והביא להקת הפוסקים דסברי דרבותיו של הרמב"ם ז"ל מודו ליה גם בערב יע"ש וכ"כ עוד שם בכנ"הג בסימן קל"א ס"ו הג"הט ׳ הראת לדעת דהפיטור להערב שבנ"ד הדרא לדוכתיה ופטיר ועטיר אפי' דלית ליה מידי למזיק לפרוע ומ"מ גם מצד זה אם תפש הניזק מהערב אין מוציאין אותו מידו וזה פשוט

והשתא מאחר עלות דבריהם דרבנן ראשונים והאחרונים הניתנין למעלה דנפקא לן שיבא לענין דינא על מאי דנסתפק ה'נא וצירא תמיה ני מילתא עוגא איך מלאו לבו ולא אדע שכול איך יצאו לדברי' אלו מתחת קן קולמוסו בלי דעת ותבונה ולכתוב בלי השגחה ולא זכר מ"ש במשנת חסידים הון מאונים בדין זה מורה דלא עבר ביה ירא' שמים לגלידיה כ"כ פשיטא ליה כביעתא בכותח' למחוך את הדין בסכינא חריפא כמשה מפי הגבורה מסבר' דנפשיה במקור משחת דהערב כשו' לגמרי ובלי להפים לעתי הביא דברי התוס' מפ' הנזקין דמ'ט ע"ב ד"ה אלא למ"ד ומכח שמנא דברי התוס' הללו החזיק בסברתו הנפסדת וכתב בתחלת דבריו וז"ל ואף כי הדברים ברורים ופשוטים מצד עצמן ואין כאן מקום להסתפק כדי להפים דעת ההכם השואל אף אני אביא ראיה לו מהתוס' כו' ובסוף דבריו כתב וז"ל הנלע"ד פשוט ולהיות הדברים פשוטים וברורים בש"ס ותוס' לא ראיתי להאריך כו' את"ד

ואומר עם קנ"י כפי דבריו הללו בגבו' גשמים ובלתי ידיעה ממקורן של דברים ברור מללו דכ"כ פשוט בעיניו דלא ניתן להסתפק ספק כזה דאם ח"ו היה בא לידו מלתי' כדנא באחד מהמקומות הגם דתפסי דגל הקי"ל בלי ס' אף אם היה הניזק מוחזק מנכסי הער' היה מוציא מידו וכ"ן אם לא היה נכסים למזיק היה מחייב לערב לפרוע לניזק מכח חיוב הערבות וטעמו לפי דעתו הרחבה כיון שמנא ש"ס ותוס' מפורש דאתיא בידיה ולא מצא גברא רבה כמוהו שום חולק בדבר ׳ אנא דאמרי מלבד שהיה טועה בדין ואפשר דיכולין לומר עליו כי רבים חללים הפילה שהיה דן הפקהדין כמדובר אלא אף גם זאת אם הוה עביד עובדא כדנא דהיה מחייב לערב או היה מוציא הממון מיד הניזק אם היה מוחזק כנ"ל כפי מה שרשום בזכרוני בענין דיין שטעה והוציא ממון בענין שהיה יכול המוחזק לומר קי"ל בכל הנדדין השייכין בדיין המוציא ממון כיוצא בזה דמידי פלוגתא לא נפקא דאם תפש זה האיש שהוציאו הממון מידו ממון הדיין הנה הוא זוכה מכח קי"ל ואין מוציאין אותו מידו כאשר יראה המשמש ידיו בספרי הפוסקים דאנא קאימנא בשדה בלתי ספרים כנודע

ועוד אנכי הרואה שכל למולו הוא שלא בהשכלה וכחותה על הגחלי' ולהתייהר דאיך לא חשב שמי שעומד לנגדו יכהימו במה שאומר דהיכן מצא מציאה טובה כזו שהדברים פשוטים וברורים בש"ס לספק שלנו ומי יתן ידעתי איה מקום כבוד מהסוגיא הלזו דלדידי אין כאן מציאה אלא אינו אלא אבידה וכותב מה שלא יש בעולם דאם איתא להא שהיא סוגיא מפורשת לא ידענא מה יענו שפתי צדיקים היש חולקים שהביא הר"ב ז"ל במקובצת כאמור ומדובר הא ודאי אינו אלא טעות גמור ופשוט ׳

ומה שרצה להוכיח מדברי התוס' מפרק הנזקין היכא דאית ליה למזי' זבורי' שיפרע הניזק מזבורית מהמזיק ולא מהעידית מהערב

מהעדר הפנאי הייתי לראות דברי התוס' במקומם אי צדק אפי' בזה אבל דא עקא דמס' גטין ובתרא' אינן מצויין אצלי ומ"מ הגם דיהיבנא ליה כל דיליה שזהו יהיה כונת התוס' אפי"ה לא נפ"ל מידי דאינו אלא סברא אחריתי נוספת על הסברות שהבאתי כנ"ל וכל האמור נעלם ממנו מהמת ומנד שאינו לומד על הפרש למידי פלוג' לא נפקא ולא צדק אפי' בהדא וכאמור ודי בזה בקצ'ר אמין דלית בהילי' לתפוס בקן קולמוסא כאשר עם לבבי מרוב דאגותי המרחם הוא ירחם ובכן שלומו ישגא, כ"ד צע'יר המשתלה מע"הק צפת את"ל ומקוה רחמי וחסדי האל ומחסהו

הצעיר מרדכי אשיאו

סימן ג' ה' ערב

כתב בס' כנ'הג ח"מ סימן קכ'ט הג'הט אות כ'ד וז'ל ר' שאמר לש'לך ופלה קרובי וכל מה שתוציא אני אפרע לך חייב לפרוע אפי' בלא קנין מהר'י אדרבי סימן ע'ג אמר המאסף שם כתב דאע'ג דנתחייב בדבר שאל'ק אין המוחזק יכול לומר קי'ל כהרמב"ם ולפי מה שכתבתי בסימן ס' הגב"י אות כ"ח משם רבים מגדולי האחרונים שיכול המוחזק לומר קי'ל הכי נמי יכו' לומר קי'ל ומצאתי להרשד"ם חח"מ סי' ל"ד דהאומר הוציא לי פתקא מהמלך וכל מה שתוציא מהוצאות אפרע לך אפשר דהיי' לפרוע אפי' לדעת הרמב'ם ולפי זה בנדון מהר"י אדרבי ז"ל חייב לפרוע אף לדעת הרמב'ם עכ"ד,

והנה הגם שאין הספרים אתי מ'מ כפי דבריו שכתב ולפי זה בנדון מהרי"א חייב לפרוע כו' מוכח בהדיא דס"ל להר' כנ"הג דכן נמי בעל מהרשד"ס ז"ל דאף שכתב מהרשד"ס בלשון אפשר הוי בהחלט ומאי דנקט בלשון אפשר הוא דרך ענוה, ואחרי בקשת המחילה כלהזי תמיהא לי מילתא אי לסברתיה ואי לסברת בעל מהרשד"ס שהרי הרב כנ"הג גופיה כתב בתשובו' ח"מ ח"א דפ"א ע"ב דלשון אפשר ספק הוי וכ"ן כתב בח"ב סימן ר"ט דרס"א ע"ג יע"ש שהאריך ע"ז וא"כ דבריו פלגן בהדייהו ועוד איך החליט מאמרו בעל מהרשד"ס כן והרי הר"ב פני משה בח"א סימן כ"ו דס"ד ע"א כתב בעל מהרשד"ס דלשון אפשר הוי כמסתפק, הנה כי כן הדבר קשה לומר מ"ש ולפי זה בנדון מהר"י אדרבי חייב לפרוע אף לדעת הרמב"ם והרי הרב מהרשד"ס לא החליט מאמרו כדי להפוך מסברתו ולומר דדברי מהרשד"ס הם ראיה לפסק מהרי"א לפי"ז לית ליה שום ראיה מדברי מהרשד"ס, ולדידי מה שתמה להרי"א להכא נמי יכול לומ' קי"ל במקומו מונח ועיין בפסק שלמה סי' ס' הגב'י אות ל'ז בס' מלך שלם סימן מ' ובמהרשד"ס הי"ד סימן ס'ד שהביא משם תלמידי הרשב'א דלשון אפשר הוי כמסתפק יע'ש

ותו דאנכי לא ידעתי לנחזי אנן מאי שנא נדון מהרשד'ס ומהרי'א ז'ל במי שנתערב לחבירו בדבר שאל"ק דהוי דומה ממש לנדונם שכשם דהתם הוציא הוצאות להוציא הפתקא מהמלך או לכלותו עפ"י דבורו ובערב נמי כיוצא בהם למה שנתן המלוה ללוה היה עפ"י הערב ובערב בדבר שאל"ק פסק מהרשד"ס בח"מ סי' קכ"א דיכול המוחזק לומר קים לי כהרמב"ם ורבותיו וכמו שהביא בס' כנ"הג בסימן קכ"ט הגב"י אות י"ט עם סברות אחרות יע"ש א"כ נמצא דבערב בדבר שאל"ק פסיקא ליה למילתי' דיכול המוחזק לומר קי"ל ואמאי בסימן ל"ד בענין הפתקא מהמלך כתב בלשון אפשר שהוא כמסתפק וכאן ג"כ הו"ל לומר בהחלט דיכול המוחזק לומר קי"ל כהרמב"ם ורבותיו ז"ל דלדידי הפעוט אין הפרש בנדונים אפי' כמלא נימא וכ"ן קשה לדעת הכנ"הג דאיהו גופיה כתב להלכה בכנ"הג סימן קל"א בסו' הג"הט בערב בדבר שאל"ק דיכו' המוחזק לומר קי"ל כהרמב"ם ורבותיו ע"ש ואיך כתב בסימן קכ"ט בענין השבוי והפתקא מהמלך דאינו יכול לומר קי"ל בל"ן איה"ב כשיהיו הספרים אצלי אשאפ"ז,

בתר שתי שנים חזה הוית דרך אגב בס' לנ"מ חח"מ סימן ה"י דכ"ד ע"ב שהביא מהחכם המורה הב' דנסתייע מתשובת מהרי"א ז"ל בסימן ע"ג דאינם יכולי' לומ' קי"ל כהרמב"ם ז"ל ודחה דבריו וכתב וז"ל ואה"נ הראיה הנה מלבד דאעיקר' דדינא מ"ש מהרי"א ז"ל דאין לומר קי'ל כהרמב"ם בזה חלוקי' עליו חבריו הגביאים וס"ל דיכול המוחזק לומר קי"ל כהרמב"ם כמ"ש הר"ב כנ"הג בסי' ס' וקל"א וכ"פ מהר"ם ן' חביב ז"ל בתשו' לח"מ סימן ז' וכל האחרונים שקדמונו גם רבי' המאסף בסי' קכ"ט בהג"הט או' כ"ד הביא דברי מהרי"א הללו וכתב עלה דלפי מ"ש בסי' ס' בשם רבים מגדולי האחרונים שיכול המוחזק לומר קי"ל כהרמב"ם ה"ן יכול לומר קי"ל ואיברא דכתב שם עוד דכפי מ"ש מהרשד"ס בח"מ סי' ל"ד דהאומר הוציאה לי פתקא מהמלך וכל מה שתוציאהו עלי לשלם, דאפשר דחייב אף לדעת הרמב"ם אף בנדון מהרי"א נמי אפשר דחייב אף לדעת הרמב"ם עכ"ל, מ"מ מהרשד"ס בלשון אפשר אמר' למלתי' וכמו שהעתיק ג"ך בשמו הרב כנ"הג שם ובסי' ס' בהגב"י אות ט'ל ואף להרב כמ'א ר'ל דכל שפוסק א' כותב ואפשר להו ס'הוי כמ'ש בח'א בסי' ק"ו כפי מה שראינו בספרי האחרונים נרא' דאינו מוסכם דהא קחזינן דכל מקום דפוסק א' בלשון אפשר אמרה למילתיה משמע דספוקי מספקא ליה והין ולאו ורפיא בידיה וכמ'ש מהר'ש הלוי באותו נדון כמ'ש בס' כרם שלמה חח"מ סימן ן' יע"ש עכ"ל

והנה

והנה מ"ש בלשון הכנ"הג אף בנדון מהרי"א נמי אפשר דחייב מילת אפשר הוא יות"רת הכג"ד וט"ש הוא שהרי הרב כנ"הג לא כתב בלשונו מילת אפשר אלא כתב אף בנדון מהרי"א נמי חייב לפרוע אף לדעת הרמב"ם ז"ל ובהחלט אמרה למילתיה וכמו שהקשינו לדבריו לעיל ופשוט

ברם על לבי שכיוונתי לדעת גדול שכתב דהרב מהרשד"ס ז"ל בלשון אפשר אמרה כמ"ש בעניותי מ"מ דבר תימא מורנו הרב דב"מ דאישתמיט מיניה למר דמהרשד"ס כתב בהדיא דלשון אפשר הוי לדידיה ספק כמ"ש לעיל וא"כ מה לו להביא סייעתא ממה שראה בספרי האחרונים דס"ל דכל מקום דפוסק אומר בלשון אפשר הוי כמסתפק הו"ל להביא מהרב מהרשד"ס ז"ל גופיה דס"ל הכי וכאמור

תו כתב שם הרב דב"מ וז"ל ואת עוד נר' לומר בנ"ד דאין הנדון דומה לראיה דע"כ ל"ק מהרי"א ז"ל התם אלא משום שאמר המשלח בפי' כל מה שתוציא אני חייב לפרוע לך עד פרוטה ועלי לשלם כל מה שיצטר' לפדות קרובי מבית האסורין בהא קאמר הרב ז"ל שחייב ש' לשלם לו כל מה שהוציא מדין ערב אעפ"י שאין קנין בלבד אמנם בנ"ד שלא אמרו יחידי חברון לב' יחידהם שילכו להתדיין עם בני צפורי וכל מה שיתחייבו בדין שיפרעו להם לבני צפורי ועליהם לשלם עשפ"א דאם היה כן היו חייבים מדין ערב זכההיא דמהרי"א וכ"ש שלא אמרו כו' ע"כ

ומה מאד תמיהני עליו אהס"ר לפי ה' ול רבנותו ובקיאותו איך כתב כל כך בפשיטות דכשאמר המשלח בפי' כל מה שתוציא אני חייב לפרוע לך דאז חייב המשלח לשלם לו מדין ערב והרי כיון דאמ"ל כל מה שתוציא הו"ל שנתערב בדבר שאל"ק ובדבר שאל"ק יכול הערב לומר קי"ל כהרמב"ם ורבותיו ז"ל וכנ"ל ווהי שקשה איך לא עלה על זכרונו דבר פשוט כזה דאדרבא מדין ערב יוצא לנו דאפי' אמר ליה המשלח כל מה שתוציאי אני חייב לפרוע לך אפי"ה פטור המשלח מכח קי"ל וכמדובר דלכי קצורי דברים אלו לא ניתנו ליכתב

והיותר קשה לי ממה"ר ז"ל הוא דכאן בע"ב כתב קושטא דמילתא דמהרשד"ס ז"ל בלשון אפשר אמרה א"כ היץ ולאו ורפיא בידיה ולא פסיקא ליה למילתי' ושם בע"ג כתב וז"ל והא לא דמיא להה' דמהרי"א ודמהרשד"ס ז"ל דא"ל הוציאי פתקא מהמלך וכל מה שתוציאי עלי לשלם דשניא ההיא דבשעה שאומר ראובן לש' שילך לפדות קרובו וכל מה שיוציא עליו לשלם וכן ההיא דמהרשד"ס ז"ל משום דבאותה שעה דאומר המשלח עלי לשלם פורע הוא דא"א בלא הוצאה כדי לפדות קרובו או להוציא הפקעא מהמלך וכיון דבע"ה הערבות

איכא חיובא למוכרח להוציא הוצאות אמרו הרבנים הנז' דחייבים לשלם משא"כ בנ"ד כו' ע"כ

והנה מלבד דחילוקו לא ניתן ליאמר שהרי בערב נדבר שאל"ק אפילו שהמלוה נותן המעות עפ"י חיובו מהערב פסק הרב מהרשד"ס ודעימיה דפטור הערב מטעם קי"ל כמ"ש לעיל אלא אף ג"ז שדבריו סתרא' ניניהו ממ"ש בע"ב לע"ג דמאחר שבע"ב כתב דהרב מהרש"דם לא החליט מאמרו דבלשון אכשר אמרה וקושטא הכי קאי איך כתב בע"ג בעד הר' מהרשד"ס דחייב לשלם שכלל למהרשד"ס עם מהרי"א ז"ל וכתב אמרו הרבנים הנז' דחייבים לשלם והרי הרב מהרש"דס ספוקי מספקא ליה ודבריו צא"ת ודוק

וכ ת דיאמר האומר דעדיין לא איפרק מחולשא דאיך יכול לומר בערב בדבר שאל"ק קי"ל כהרמב"ס ורבותיו כיון דהוינן להרמב"ס ז"ל בנתערב בדבר שאל"ק בפ' כ"ה מה' מלוה ולוה לא קאמר וכן הורו רבותי כמ"ש בפ' י"א מה' מכירה מי יימר דרבותיו הודו לו בענין הערב ונמצא דנשאר לנו הרמב"ם יחידי בסברא זו וכמו דנסתפק מהריב"ל בח"א דקמ"א ע"פ דנא וכתב דאם רבותיו של הרמב"ם אינן מודים להרמב"ם בערב אין המוחזק יכול לומר קי"ל כהרמב"ם יע"ש וביאור דבריו דקי"ל דאין לומר קי"ל כסברת יחיד היכא שכל חכמי ישראל חלקו עליו וכמ"ש בכנ"הג בכללי הקי"ל אות ט"ו ע"ש אף אתה אמור לו גם לזאת כבר כתב הרכנ"הג סימן קכ"ט הגב"י אות י"ט דהביא להק' סברות הפוסקים דסברי דרבותיו של הרמב"ם מודו ליה גם בערב בדבר שאל"ק ע"ש וכ"כ עוד שם בכנ"הג בסימן קל"א סוף הג הט כנ"ל יע"ש וזה דבר פשוט

ולפ"ז אזדא ליה מ"ש הרב זרע אמת בח"ג הנד"מ בי"ד סימן קכ"ט שפסק על ר' תושב צפורי מגד מעשיו הרעים נתפש בערכאות וגזרו עליו שילך לטבריא לעבוד בדוגיות גלירה בלע"ז והק"ק של צפורי כתבו אגרת לקק"י טבריא על רוא דנא וזה נוסחה שישתדלו לסלק כל קלקול בין לענין הדת ישראל בין לכל ענין אחר שיחשבו שיצטרך מנד אותו האיש שיצא עליו הגזרה ע"כ ויהי בהגיע שמוע' זאת בטבריא כו' כל עדת ישראל השתדלו בחוזק יד עם השרים והסגנים היושבים ראשונ' במלכות ובסיוע אלק"י עמו והצליחו ועלה בידם להציל אותו היאודי כו' ובחשד אל ע"י הוצאו' מרובו' השיגו מן השררה להחליף עונש הדוגיות בעונש המאסר כו' ומאחר שהוצרכו ק"ק טבריה להוציא ע"ז הוצאה מרובה גילו אזן לק"ק צפורי שישלמו להם מה שהוצרכו להוציא כיון שהגיעו על הצלת אחד מבני עירם המוטל עליהם מלבד שהם עצמם כתבו להם שישתדלו לסלק כל קלקול בין לענין הדת ישראל בין לכל ענין שיחשבו הם שיצטרך מנד אותו האיש כנ"ל וא"כ הם עצו שליחותם חייבים

חייבים לשלם ובהיות שהק"ק צפורי מיאנו לשמוע ולא רצו לשלם כו'. וכאשר אני עני הוא אחד מהברורים הנני לברר הענין על הדין ועל האמת כו' ואחר שנשא ונתן כיד ה' הטובה כדרכו דרך הקדש העלה בהסכמה אסוף מגילת' וז"ל דלפ"ז הדבר פשוט דחייבים ק"ק צפורי לשלם כו' וע"כ הוצרכתי להוסיף מש"ל להראות באצבע דפשיטא דהוציאו ק"ק טבריא מה שהוציאו ע"פ צוויים של ק"ק צפורי דבזה לית דינא ולית דיינא דודאי צריכים לשלם בשלם שבפנים מה שהוציאו עכ"ל

ועם האדון הס"ר דאישתמיט מיניה למר סוג זה מדבר שאנ"ק דלפום האמור ומדובר לע"ד מאי דפשיטא ליה ז"ל לחייב לק"ק צפורי פשיטא לי דק"ק צפורי פטירי ועטירי כיון דלא קצבו כמה על כמה הוצאות יוציאו ק"ק טברי' ולהם משפט דגל הקי"ל כהרמב"ם ורבו' אדרבא הדבר פשוט וברור כשמש דלית דינ' ולית דיינא שיחייבוהו לק"ק צפורי אפי' שהוציאו ק"ק טבריא ע"פ ציווי' מק"ק צפורי שהרי הם מוחזקי' ויכולים לפטור את עצמם מכח הקי"ל וה' יצילנו משגיאות ותנ"ש

הצעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

ה נזקי שכנים סימן ד

שאלה ראובן שיש לו אכסדרה פונה כנגד אכסדרה של ש' שזה מזיק לו בהזק ראיה וזה מזיק לו בהיזק ראיה ורשות הרבים באמצע ויש ג"כ לראובן קודם אכסדרה ב' ארגלאדו א' כנגד אכסדר' ויש שם בוארגד' של ר' חלונות של רשת ובכלל יש לו שם חלון גדול על צד זה החלונות ומזיק לש' בהז"ר וזה החלון גדול היא פנויה ועתה רוצה ר' לשים ריש"אש בחלון זה וש' אינו מניחו באומרו כי עד השתא אתה מזיק לי בהיזק ראיה ואני רואה אותך כשאתה מזיקני ואצטנע ממך באותה שעה אבל כשאתה תשים הריש"אש ותשב שם איני רואה אותך כדי לאצטנע מינך למה זה דומה למ"ש בגמרא לא ידענא בהי עידנא קאתית דאצטנע מינך ועו"ד טוען ש' דעד עכשו כשהיה מגולה אני רואה אותך ג"כ וא"כ כשאתה רוצה להסתכל בי תכסיף ממני אבל השתא שהוא מקו' מכוסה איני רואה אותך ואי אתה תכסי' להסתכל בי ור' טוען שאלו הטענות אינן טענו' שכבר דחו אותן הפוס' כמ"ש בתשו' הרמב"ן סי' צ"ב עתה לשאול הגיעו אם יוכל ר' לשים הריש"אש או לא ושכמ"ה

תשובה מה אענה ומה אומר על דא ודאי ידענא בגווי כי כל השומע יצחק לי לשונה מהלך בא"ש היום באו דרדקי לבית המדרש במעלו' דרבנן כי להם יאתה הא"ש ומלואה וזה לא שייך הכא דבאמת יאמרו לא בדרדקי טעמא מ"מ שמתי לנגד עיני מאמר התנא ולא הביישן למד וע"כ שמתי פני כחלמיש ואדע כי לא אבוש ואע"ג דענין זה כבר בא בארוכה בס' פמ"א בח"ב סימן ג' ונפקא מינה דיכול לשים הריש"אש במקום מגולה וא"כ מה אני לבא בקהל אחר כל השבח הזה מ"מ אין מדרש בלא חידוש ועוד שכבר ראה הר' בעל צרור הכסף בדקפ"ו דברי הרב פמ"א ואפ"ה משום כבוד רבים לא פסק כדברי הרב פמ"א וע"ז באתי אני הכעוט לפשפש אחר דברי האחרונים לראות היש מי שפסק כהאי תשו' הרשב"א סימן צ"ג ומה גם שדברי הרב צרור הכסף אינן מובנים לאורה וע"כ באתי אני הפעוט לפלפל בדבריו ולראות להיכן הדין נוטה וזה החלי בש"ד

והנה רואה אני לכאור' טענ' ראובן שמשי' שכבר דחו הפוס' טענות אלו והוא הרמב"ן בסימן צ"ב בתחילה צריכים אנו להביא תשו' הרשב"א ואח"ך נכתוב דעתינו בזה וז"ל הרשב"א ומה שטוען ש' שמתחי' כשהיתה השקיפה מגולה אין לו היזק גדול אצלו כ"כ מפני שהיה יכול להזהר ממנו שאי אפ' לראו' ולעמיד בשקיפ' ויכנס לתוכה שלא יראנו ש' ויזהר ממנו אבל עכשיו שהשקיפה מקורה ובמחיצות פעמים שיכנס לתוכה והוא לא ידע ולא ראה ואינו יכול להזהר ממנו כדאמרי' בעלמא לא ידענא בהי עידנא קא אתית דאצטנע מינך זו אינה טענה מדתנן פ' ה"ה ד"ה לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפי' קטן לא יעשנו גדול כו' אלמא קטן לא יעשנו גדול הא גדול יעשנו קטן שהרבה רואין בפתח גדול יותר מפתח קטן ואפי' היה רחב כמה אמות יכול להחזירו אפי' קטן כאמה ואינו יכול לומר בפתח גדול אני רואה אותך שאתה שם והזהר ממך ועכשיו בפתח קטן איני רואה אותך ואיני יכול להזהר ממך עכ"ל הרשב"א ז"ל

וא"כ נשמע מכ"ז דהאי טענה דעד השתא כשהיה מגולה הייתי יכול להזהר ממך מחמת שאני רואה אותך אזלא ליה שהרבה רואים בפתח גדול יותר מפתח קטן כמ"ש שם הרשב"א כו' אך דלהרשב"א הוקשה לו שם מהאי דריש בתרא דאמרי' ליה לבעל הגג אני קביע תשמישי את לא קביע תשמישך ולא ידענא בהי עידנא קאתית דאצטנע מינך ומי' לבמקו' השקיפ' הוא תשמיש תדיר וליכא טענת לא ידענא בהי עידנא קאתית מאחר דתמיד עומד שם בשקיפה עכ"ל הרשב"א וכן לן דינו שם הרב פמ"א דהאי דאמרי' דאזלא ליה האי טענה הוא במונח שם הוי תשמישו קביע שאינו יכול לומר לו חבירו לא ידענא בהי עידנא קאתית כמ"ש הרשב"א כו' והשתא בנ"ד נמי שהוא תשמיש קבוע שתמיד עומד שם בב'ראנדאדו מפני שהוא עשוי כמין בית אינו יכול לומר שמעון לא ידענא בהי עידנא קא אתית מאחר דתמיד עומד שם

ואחר

ואחר כל אלה הדברים שכתבנו כמה קשה טובא להרב כמ"א מ"ש בתשו' ח"א סי' פ"א על דברי הרשב"א הנז' דאמאי לא חילק בין נלונו לנדון הש"ם דלא ידענא בהי עידנא קאתית דאצטנע מינך וז"ל שם ואם על הטעם שנזכר בתשו' מצינו להרשב"א והרא"ש חולקים על אותו טעם שהרי באותה תשו' לא השיב טענה לא ידענא בהי עידנא קאתית כו' והרשב"א והרא"ש כתבו דהוי טענה מעליא וא"כ אם תשו' זאת הרשב"א אמרה הרי בכאן סותר לדבריו וטענה זאת הויא שרירא וקיימא ע"כ קיצור דברי הרב משמע מדברים אלו שהרב סובר שהרשב"א לא נתקשה מהאי סוגיא דלא ידענא בהי עידנא כו' וגם לא השיב לה טענה ואף שהרב באותה תשובה ציין שבתשו' אחרת יישב דברי הרשב"א והיינו האי תשובה דח"ב סימן ג' מ"מ גם מכאן נשמע מדברי הרב ז"ל שלא הבין דהרשב"א עצמו נתקשה מהאי סוגי' וחילק החילוק אלא במ"ש שהרשב"א בסו' התשו' יצא לנו חילוק זה , וא"כ הוא יש להפליא הפלא ופלא על הרב שהרי הרשב"א עצמו נתקש' מהאי סוג' וחילק חילוקו דכתב וז"ל ולא עוד אלא כי לפי סוגיית הגמ' נראה דכל שאין תשמיש המזיק קבוע ותשמיש הניזק קבוע ההזק יותר גדו' משאילו היה גם כן במזיק כמ"ש בפ' השותפין דאמר ליה בעל הגג לבעל החצר לדידי קביע לי תשמישי לדידך לא קביע תשמישך ולא ידענא בהי עידנא קא אתית דאצטנע מינך אלמא כל דאין תשמיש המזיק קבוע ההזק יותר גדול כו' אלא שאין אנו צריכין לכך שתשמיש השקיפה תשמיש קבוע עכ"ל הרשב"א ז"ל , הרי בהדיא דהרשב"א עצמו נתק' מהאי סוג' ומ"ש ולא עוד אלא כי לפי סוג' כו' הכונה לומר שלא נשאר לנו טענת עוד לעכב שלא לקרות המקיפ' אלא כי לפי סוגי' הגמרא כו' וא"כ אם תשמי' השקיפה אינו תשמיש קבוע יכול לעכב מהאי טענה דלא ידענא ולזה מתרץ דגם תשמי' השקיפה היא תשמיש קבוע וא"כ לא זכיתי להבין מ"ש הרב כמ"א דהרשב"א לא נתקשה מהאי סוגי' דלא ידענא ועי' לקמן עוד מזה כו'

איך שיהיה נכנא מכל האמור מהאי טענ' לא ידענא בהי עידנא קאתית אולא לה מאחר שהוא תשמיש קבוע וכיון שהוא תשמי' קבוע תמיד עומד שם ולא שייך למימר לא ידענ' בהי עידנא קאתית כמ"ש הרשב"א והרמב"ן ג"כ הביא באותה תשו' דה"א שר"י מבע"הת סוברים כהרשב"א ואין מי שחולק ע"ז כמ"ש כאן בתשו' הרמב"א ודוק

ועל הטענה שניה דטוען ש' דעד עכשיו כשהיא מגולה אני רואה אותך ותכסי' ממני מלהזיקני כתב הרב כמ"א שם בסי' ג' וז"ל וחוזרני על דברי אותה תשו' ולפי הנראה היכא טענה אמריתי דאינו דומה היזק ממקום פרוץ להזק ממקום מכוסה דבשלמא ממקום מגולה חבירו רואהו ומתיירא ממנו אבל ממקו' מכוסה אין חבירו רואהו ואינו מתייר' ממנו וטענ' זו לתבה הרמב"ן בחי' דמ"ט וז"ל ומנין דמייתי מרשיפה ואיכא מאי דמק' מאי שנא הכא דחיישינן ומאי שנא גבי חצר דלא חיישי' טעמא דמילתא דלא עביד איניש לאחווי שרשיפא בחצר ועוד דבחצר חבירו רואהו ומתייר' ממנו אבל בביתו אין חבירו רואהו ואינו מתיירא ממנו עכ"ל הרמב"ן הרי שהרמב"ן עצמו הסכים לטעם זה הנ' וכיון שכן אמאי באותה תשו' לא חש להאי סברא ואם הרמב"ן אמרה תשו' זו הרי סותר את דבריו ואין לפסוק כאותה תשובה עכ"ל הרב כמ"א

ולענ"ד יש להוכיח דתשו' זו היא תשו' הרשב"א ז"ל אע"ג שידוע הוא דתשו' הרמב"ן הם מהרשב"א מ"מ נראה שלזה יש להביא ראיה ומנא אמינא לה ממה שמצינו להרשב"א בח"ב סי' מ"ה דכתב שם וז"ל עו' שאת כי בשאלות הראשונות שאלת על ר' שהיתה לו שקיפה בביתו כו' כמו שביארת בשאלות הראשו' ואמרת כי בשאלות הראשונות לא ביארתי כל הצורך וע"ז השבת שלא השבתי עליה כראוי וע"ז חזרת והארכת בציור הבתים והעליה כי כך הם ואני איני רואה שום הפרש רק כי בשאלות הראשונות הבנתי ממנה שהשקיפה בחצר לבתים ועכשו אמרת שאין נכנסים לבתים דרך השקיפה ואפי' הכי לא נשתנה הדין מן הטעמי' האחרוני' שאמרתי שאין אומרים לאדם שלא לקרות ביתו ועליותיו וטענה שטוען כשהיתה שקיפה מגולה ולא היה יכול לעמוד שם ביום שגריר ועכשיו עומד שם בכל שעה חשש זה לא שמענו ואין לנו ידים וכבר הארכתי בזה בתשו' ראשונה ככל הצורך עכ"ל הרשב"א

אשר נראה מכאן דתשו' זאת סובבת הולכת על תשו' זאת דהרמב"ן סימן צ"ב שאנו עסוקים בה וא"כ נמצא דיש הוכחה מכאן דתשו' זו הרשב"א אמרה ונמצא דאין כאן סתירה ויש לפסוק כאותה תשו' וא"כ תימא הוא זה מאי מספקא ליה להרב כמ"א ונבקא נינה טובא לדברי הרב צרור הכסף ז"ל שאכתוב לקמן בה"י

וחוזרני על דברי הרב כמ"א שיצא לחלק בין דברי הרשב"א דבתשו' לדברי הרמב"ן בחידו' וז"ל ונ"ל דאינו סותר כלל דיש לחלק דבשלמא כשההיזק אתי ע"י השקיפה כל כי האי לא חיישינן דכשחבירו רואהו מתיירא לאחויי שרשיפה ולהזיקו אבל כשההזק בא ע"י עצמו שהוא ממקום פרוץ אין כאן מורא ופחד שהוא מביט ומעיין בו ועושה עצמו כאילו לא ידעו עכ"ל הרב כמ"א

ואני הפעוט לא זכיתי להבין דבריו בזה דהרי הרמב"ן עצמו מנגד חלוק זה ממ"ש בתר הכי וז"ל וכן מה שאמרו מהדרנא אפאי ותלינא ואידך זמנין דבעיתא לכך הוצרכו לזה הטעם מפני שהוא רואה אותו ומתיירא שלא להביט בו ונוהאיל ואינו עשוי לתשמיש את שעה

אהת

אי יכול זה להסתכל בו שיחזיר פניו וכן פי' רשב"ם שהוא נתפס כגנב אם יסתכל בחצירו לפיכך הוצרכו לומר ומנין לבעיטת וע"כ תביט כי אבל במקו' המוצנע או שתשמישו תדיר בכל ענין מעכב עכ"ד הרמב"ן , הרי בהדיא שהרמב"ן סובר שאפי' שאינו ע"י שרשיפא אלא ע"י עצמו אדם מתיירא לעמוד ולהסתכל בחצר חבירו ולכן לא היה יכול לכוף לו בעל החצר לבעל הגג אם לאו דאיכא טעמא אחריתי ומנין לבעיטת וע"כ תביט כי כו' וא"כ נמצא שאין לחלק לדברי הרמב"ן בין ע"י שרשיפא בין ע"י עצמו שבכל ענין מתייר' להסתכל בחצר חבירו ולדברי הרב פמ"א בחילוק זה צע"ג

עוד כתב הרב פמ"א וז"ל ואחר שכתבתי כל זה ראיתי שהריטב"א ז"ל מקיים חילוק זה וז"ל וא"ת והא כותל חצר אין מחייבין אלא עד ארבע אמות ולא חיישינן לאתויי שרשיפ' וי"ל דהתם כיון שאינו רואה מעל הכותל ירא הוא להעמיד שרשיפא כדי לראותו כי מיד יראהו חבירו ויהא נתפס כגנב כי אין לו טענה למה עמד שם אבל בחלון שבביתו אינו נר' ואפי' נראה יכול לומר לזון עיני ולראות פרדסי עליתי ע"כ דברי הריטב"א הרי שתלה כל הטעם בהעמד' שרשיפא כי אין לו טענה ולזה מתיירא אבל לא תלה הטעם בהיו' המקו' פרוץ דאילו העומ' במקו' פרוץ יש לו טענה לזון את עיני עליתי עכ"ד הרב פמ"א ז"ל

ואחרי המחי' רבה לא ידעתי מאי לעתים בזה שהרי החילו' של הריטב"א אינו מטעם השרשיפא לכשהוא ע"י שרשיפא מתיירא שא"כ אמאי בבית אינו מתיירא הרי חצר ובית הכל אחד שכשם שבחצר רואה חבירו אותו כך בבית רואה חבירו אותו וכשם שבחצר הוא ע"י שרשיפא כך בבית ע"י שרשיפא ואם כן מאי חילוק יש בין בית לחצר אלא ודאי דהחילו' דיש בין חצר לבית דבחצר אין דרך לישב שם לזון את עיני אבל בבית יש לו טענה זו דלזון את עיני עליתי וזהו חילוקו של הריטב"א בלי ספק וכמבואר בהדיא בדבריו וא"כ לכאורה דבריו קשי' לנ"ע ואין כאורייה מדברי הריטב"א כלל ואדרבה קשה לפי סברתו ומ"ש שהריטב"א לא חילק בין מקום פרוץ כו' תמהני טובא שהרי בתחילה חילק וכגון דבחצר נראה ובביתו אינו נראה והיינו החילוק ממקום פרוץ אלא דאה"כ כתב ואפי' נראה נמצא דשניהם פרוצים לזה מחלק בין חצר לבית

איך שיהיה נמצא מדברי הריטב"א הללו שהאי טענה שאמרנו שעל עתה תביט כי ואתיירא ממני אינה טענה משום למאי אמ"ל לזון את עיני עליתי אבל מדברי הרמב"ן נראה הפך זה ונמצא דמחלוקת שנויי' והרשב"א ודאי דדעתו כהריטב"א ז"ל נודלא אם באותה תשובה להאי סברא ובודאי דיכול לומר קי"ל

בנ"ד מאחר שהוא חלון ויש לו טענה לת' עמד שם דלזון עיני עליתי ופשוט

ומעתה נבוא לדברי הרב צרור הכסף שכתב בדקב"ו וז"ל יראה מעכ"ת מ"ש מורינו ה"ה בכמ"א בשניות סימן ג' למ"ש הרמב"ן במיוחסות אינו סותר כלל למ"ש הרשב"א בהילוכיו וכמה רבוותא שהביא הכנה"ג דיש לחלק כשהיזק בא ע"י שרשיפא כל כי האי לא חיישינן ופליאה הדעת ממני להרשב"א תלישנא דגמרא למלה ממ"ש קטן לא יעשנו גדול הא גדול יעשנו קטן והבוא עליו ברכת טוב ומ"מ לענין נ"ד לא ידעתי כילד נדיינהו מאחר שהר' מ"ע פסק כהני רבוותא דפליגי עם האי תשו' דמיוחסות כו' א"כ צריך עיון מי יבא אחרי המלך ה"ה אהרן ושב ואל תעשה עדיף מפני כבוד רבים החולקים עליו ואם כי הרב הכהן מתווך השלום ביניהם ונ"מ לנ"ד דיכול לשים הריש"א שם במקום פרוץ כבר כתבתי דלפי טעם זה דשרשיפ' צ"ע לדברי הרשב"א היאך דקדינו מההיא דגדול לא יעשנו קטן כנראה אפי' במקו' שא"צ שרשיפא עכ"ד הר' צרור הכסף

ולא זכיתי להבין דבריו שדברים אלו צריכים עיון רב שמאי מקשה להרב פמ"א מההיא דקטן לא יעשנו גדול דמשמ' אף במקום שא"צ שרשיפא והרשב"א מההיא ליכא למדה שהרי החילו' של הפמ"א הוא דהא דאמרי' דחבירו רואהו ומתיירא ממנו היינו דוק' כשהוא ע"י שרשיפא אז אמרינן דמתיירא מחבירו אבל כשאינו ע"י שרשיפא אינו מתיירא וא"כ בנדון הרשב"א שאינו ע"י שרשיפא ליכא האי טענה דמתיירא ממנו ולזה לא חש להאי טענה וזהו החילוק וא"כ לא ידעתי מאי קשה מההיא דגדול וגם הוא לא פירש אדרבא דבריו צ"ע , מאי מקשה ולו יהיה כדבריו דקשה וסותר דידיה אדידיה מ"מ כבר כתבנו דהאי תשובה אינה תשובת הרמב"ן ועוד שהריטב"א סובר כהרשב"א ז"ל

אלא שמה שנראה לענ"ד הוא דצריך להגיה בדברי הרב ז"ל כנראה אפי' במקום שצריך שרשיפא והשתא אתי שפיר שמקש' להרב פמ"א שהרשב"א לא ס"ל האי חילוק לא בין ע"י שרשיפא בין ע"י עצמו ואפ"ה לא קשה מידי לנ"ד שאם מצינו שהאי טענה דאתא אכסיף ממני דהויא טענה היינו כשהוא על ידי שרשיפא אבל ע"י עצמו לא לא מצינו להרשב"א עצמו שאפי' במקום שצריך שרשיפא לא הויא טענה אבל לא בזה נ"מ דע"י עצמו הויא טענה שסברא זו לא מצאנוה בשום מקום אלא ע"י שרשיפא מצינו שהיא טענה וזה נ"ל נכון ודוק

ומ"ש שרבים חולקי' על האי תשו' ראיתי עתה להרב מהר"י קנבי בסימן ד' שנשאל

שנשאל אי איכא לפסוק כהאי תשובת הרמב"ן והעלה הרב ז"ל דאינן חולקין ע"ד הרשב"א הפוסקים ולא הסמ"ע ובתחילה כתב דיש לעמוד על הראיות שהביא הרשב"א אם הם מוסכמות והביא דעל הראיה הראשונה חולקין עליו הרשב"א ורשב"ם אבל ר"י מפרש כמותו ועל הראיה השניה כתב וז"ל עוד כתב הרמב"ן ולא עוד אלא כי לפי סוגיית הגמ' נראה שכל שאין תשמיש המזיק קבוע ותשמיש הניזק קבוע גדול מאד הנזק כמו שאמרו בפ' השותפין דאמר ליה בעל הגג לבעל החצר לדידי קביע לי תשמישי לדידך לא קביע תשמישך ולא ידענא בהי עידנא קא אתית דאצטנע מינך ע"כ הן עתה לא די לנו במה שאנו מצטערים ע"ד הראשונים עתה בא להוסיף עליהן והא התם בפ' השותפים אמרינן שני גגין בשתי ר"ה זה עושה מעקה לחצי כו' אלמא כשהיזק הוא תדירי קפדי אינשי והוא עצמו כתב כן בפ' ה"ה כו' ואף כי לא נעלם שאין הנדון דומה לראיה דשאני התם דא"ל ר' לאידך גיסא על עכשיו היתה הזק גדול כו' מ"מ אין רצוני אלא לקרב הדבר את הדעת שכל שיש הזק תדיר יגדל הנזק ולא מפני שאמרו התם את קביע תשמישך נאמר שבטל לשכנגדו כו'

ולא מהכמה דאיתי בי באתי לערער אחר דברי הגאון אם לא שראיתי להרב הנמקי שכתב ר"פ קמא דבתרא וז"ל ונקנה בחצר לאשמועי' דאפי' השותפין בחצר העומדת לפני הבתים ומשתמשים שם ורואים זה את זה ויכולין ליזהר שלא יעשו שם מילתא דצניעותא אפי' הכי הזק ראיה יש שם וכל שכן מגג לחצר דלא קביע תשמישי ע"כ הרי בהדיא דטענה הז"ר הבא לאדם ממקום תדיר עדיפא עכ"ד מהר"י קנגי

ואני הפעוט לא זכיתי להבין מאי קאמר דמאי ראיה היא מדברי הנמק"י שדברי הנמק"י הם לפי סוגיית הגמרא דהז"ר שמא היזק ולזה נקט חצר לאשמועינן הא דאפילו בחצר דמשתמשים שם יכול למחות דהא ודאי כי אמרינן הז"ר שמא היזק אפי' בחצר יכו' למחו' וכן נמי כשאמרו בגמרא שאני הכא דאמ' ליה בעל החצר כו' הוא למ"ד הז"ר לא שמא היזק והקשו ליה מהאי ברייתא ותי' שאני הכא כו' נמצא דאי אמרי' דהז"ר שמא הזק אפי' דליכ' האי טענה יכול למחות וזה פשוט וא"כ הרב הנמק"י שכתב כן הוא לפי האמת דהז"ר שמא היזק כמו שכן נראה פשוט מדברי הנמק"י וא"כ מאי ראיה מייתי מדברי הנמק"י להקשות להרשב"א שדברי הרשב"א הן מתרוץ הש"ס דהז"ר לא שמא הזק אלא דכך היה לו להקשות להרשב"א שהאי טענה הוא למ"ד הז"ר לא שמא הזק אבל למאי דקי"ל דהז"ר שמא היזק אפי' בלא האי טענ' יכול לעכב והראיה מדברי הנמק"י ומה לו להטריח את עצמו להביא סוגייאות שהיזק תדיר הוא עדיף ומה גם שהראיות שהביא מן הש"ס הם כשאין משתמשין שניהם תדיר דודאי זה קשה דבכה"ג יכול למחות אבל אי קשי' מדברי הרשב"א הא קשיא

אלא שמה שנראה לע"ד דלא קשה מידי בדברי הרשב"א בין קושית הרב ז"ל בין הקושיא שהקשינו שראית הרשב"א מן הסוגיא הנז' היינו כשלא נשאר לניזק בנדונו טענה כלל למחות בחבירו דמן הדין יכו' לסתום השקיפ' ולעשות בית כמ"ש שם הרשב"א ואי משום הזק תדירי לא איכפת לן כיון שאדם מבטש בביתו כל עת שירצה כו' א"כ נמצא דיכול לעשות כל מה שלבו חפץ בשקיפה והשתא בא הרשב"א לומר שעדיין יש טענת אחרת למחות ביד ראובן שלא לקרות השקיפה דאה"נ דמשום הזק תדירי אינו יכול למחות אבל מ"מ מטעמא דלא ידענא בהי עידנא קאתית יכול למחות א"כ הכ' בשקיפה אם אין תשמישו קבוע יותר היזק שאם היה תשמישו קבוע משום שאם היה תשמישו קבוע ודאי דיכול להקרות ביתו ואי משום היזק תדירי לא איכפת לן אבל עכשיו שאין תשמישו קבוע יכול לטעון לא ידענא בהי עידנא קאתית וזהו שכתב הרשב"א ולא עוד אלא כי לפי סוגי' הגמ' כו' הכוונה לומר שלא נשאר לנו טענה עוד לעכב אלא כי לפי סוגי' הגמרא כו' ולזה מביא הסוגי' ומתרץ דגם בשקיפה הוי תשמיש קבוע כו'

ובפי זה לק"ק מידי מכל מ"ש הרב ומכל מה שהקשינו דאדרבא הרשב"א בא להרבות בטענות שמן הדין היה שיכול לסתום השקיפה אפי' שיהא היזק תדיר מן הטעמים שכתב הרב אלא שעדין נשאר לו טענה זו דלא ידענא בהי עידנא כו' כתב שהיא טענה והביא ראיה מן הגמרא ובשלמא שבנדון הרשב"א לא היה הדין נותן שיכול לסתו' השקיפה זולת מטעם זה שאין תשמישו קבוע ניח' דמקשינן ליה אדרבא יותר הזק הוא כשהוא תשמי' קבוע אבל עכשיו שכבר הכריח הרשב"א מן הסוגייאות דיכול לסתום השקיפה אפילו כשתשמישו קבוע מטעם שאין מוחין לאדם לקרות ביתו לא דנשאר לנו טענה זו כתב מ"ש והביא ראיה מן הגמ' וזה נ"ל ברור ונכון

ובפי זה לק"ק מידי מ"ש ועיין עוד בדברי מהר"י קנגי שהבי' דברי הסמ"ע שנראה שחולק ע"ד תשובה זה והאריך בדבר והעלה דאינו חולק על דברי הרשב"א אלא שהסמ"ע בא לפרש דברי הרמב"ן ע"ש ובסוף דבריו כתב וז"ל וכמעט שעברתי ואחרי שובי נחמתי ועלה על דעתי הקנרה לומר לדברי הרשב"א אלו לא נאמרו אלא בחצר השותפין וכיוצא בו שכבר היו ניזוקין זה את זה בראיה מבתים והעליות ולדברי ריב"ש אינו אלא על שקיפה אסר ע"כ פסק הרב שאינו טענה מאחר שכבר רואין זה את זה מבתיהם וכיון שכן צריך טענה מספקת לעכב עליו וכדכתי' לעיל

לעיל בדעת הרמב"ם שבחצר השותפים לא הזכיר מילת כל שהוא וטוב לנו לקרב דעת הפוס' זה את זה ועל יהא דן יחידי הרמב"ן בזה עכ"ד מהר"י קנבי

נמצא מדברי הרב לתשו' זו של הרשב"א אינה יחידאה ולמעשה יש לפסוק כמותה היכא דבלא"ה ניזוקין זה את זה בראיה וא"כ בנ"ד שכבר רואין זא"ז מהחלונות שיש שם ומאכסדר' שיש להם זה כנגד זה כנז' בשאלה ודאי יכו' לעשות כל מה שלבו חפץ ולשים הרי ש'אש כמ"ש הר' מהר"י קנבי ומאי דמספ"ל להר' צרור הכסף בריא ליה למהר"י קנבי ועוד דאפשר דגם הרב צרור הכסף יודה בנדון זה

גם מ"ש הרב צרור הכסף שהסמ"ע חולק ע"ז אחרי המחילה רבה אינו חולק כלל לענין הריש'אש בלי ספק שהרי הסמ"ע כתב על מ"ש הרב בעל המפה היה גדול לא יעשנו קטן אבל היה שם פתח גדול יכול לעשותו קטן כתב הרב הסמ"ע דוקא בכה"ג דהיה שם מתחיל' פתח או חלון גדול הוא דיכול לעשות שם ממנו פתח או חלון קטן אבל כשהיה שם מקום פתוח והוא רואה משם להצר חבירו אינו יכול לסתום שם ולעשות פתח או חלון משום דמצי בעל החצר לו' דעד עכשיו אף שאתה רואה בשלי מ"מ אם ארצה לעשות מחיצה יכול אני לעשו' אבל עכשיו שכבר החזקת' לא ועוד דבעי בעל החצר לאצטנועי יותר דאז כשהוא בביתו יכול לראות בו מה שא"כ כשהוא פתוח לגמרי כמ"ש לעיל בסימן ט' וז"ל והטע' איתא בגמרא משו' דמצי למימר שותפו על הפתח כשהיתה בביתך לא בעינא לאצטנועי מינך השתא אפי' כשאתה יושב בביתך תראני דרך חלוניך עכ"ד הסמ"ע

והנה מדברי הסמ"ע נראה שטעמו הוא משום דמרבה בנזק דעד השתא שהוא במקום פרוץ אינו יכול לעמוד שם בכל שעה אבל כשעושה שם בית שיכול לעמוד שם בכל שעה מרבה עליו נזק תדירי וזה פשוט בדברי הרב וא"כ במקום פרוץ שמניח הריש'אש שאינו משנה אותו ממה שהיה אין כאן היזק תדירי ואם כן תימה להרב צרור הכסף איך כתב שהסמ"ע חולק ע"ז ונפקא מינה שאינו יכול לשים ריש'אש במקו' פרוץ דהלא הס הסמ"ע חולק הוא על תשו' הרשב"א לא על נדון הריש'אש דבזה יודה הרב וה"ה שאר פוסקים שהביא הכ"ה וזה פשוט ודוק

ואגב ראיתי להרב כמ"א שהקשה באותה תשובה להסמ"ע שמאי ראיה מייתי מההיא דחצר השותפים דשאני התם שהוא בני הזיקים מחצר ומבית אבל הכא שהוא היזק א' שבמקום פרוץ עושה בית לא וכן כתבו שם התוס' דהקשו לר"י דהוה ליה להש"ס לומ' קמ"ל דבשני מקומות לא ע"כ הרי בהדיא דהטעם הוא משו' דהוי היזק שני עכ"ד הרכמ"א ולא זכיתי להבין דבריו שהרי כפי סברת רשב"ם שמק'לר"י שהיה לו לש"ס למינקט קמ"ל דבשני מקומות לא נמצא שרשב"ם אינו סובר משום דהוי שני היזקים שא"כ היה לו להש"ס לומר קמ"ל דבשני מקומו' לא אלא שהטעם הוא משו' דעד השתא הוא היזק שאינו תדירי שהוא בחצר אבל עכשיו שהוא בבית הוא היזק תדירי ואינו מטעם שמוסיף היזק שני ולפי זה שפיר היא ראית הסמ"ע דקופי' מהר"י קנבי באותה תשובה שהרשב"א ורשב"ם סוברי' כן ופשוט

איך שיהיה הדרינן לנ"ל שמכל הנז"ל נר' לע"ד דיכול לשים הריש'אש במקום פרוץ ובלבד שיהא תשמישו תדיר כמו שנר' מדברי הרשב"א ולא קשה מההיא דהשיפא וכמ"ש לעיל וכמו שנר' ג"כ מדברי הרב כמ"א והסכימו על דבריו שם מהרמ"ש ומהרל"ב וכמ"ש מהר"י קנבי דתשובה זו של הרשב"א ליכא מאן דפליג עליה ועוד יש טעם אחר שם באותו נדון להרב כמ"א דבלא"ה הוה צריך לאצטנע מיניה מהלונו' אחרים בבעלייתו ועל טעם זה הסכימו שם ג"כ הרבנים הנז' וכמו שמטעם זה כתב מהר"י קנבי שם שהרשב"א אנ' יהא דן יחידי משו' שנדון הרשב"א הוא בחצר השותפי' וכיונא שבלאו הכי הין ניזוקין זה ע"ז בראיה הכא נמי בנ"ד יש טענה זו שבלא"ה צריך לאצטנע מיניה בחלונות אחרים שיש בצד הלונזה כנז' בשאלה א"כ מכל הני טעמים נראה לענ"ד שיכול לשים ריש'אש בחלון זה ואף במקום פרוץ אם תשמישו תדיר יכול לשים ריש'אש ואינו יכול לעכב עליו ודלא כהרב בעל צרור הכסף שכתב לעכב מטעם שיש כאן כבול רבים והרי כתבנו שאין מי שחולק עליו כמדובר לעיל הכל באר היטב כן נראה לדעתי הפעוט אם יראה בעיני הר' המופלא וכבוד ה'מלא ואם לאו יהיו דברי אלה כלא היו כ"ד מקוה רחמי וחסדי האל ומהללו הצעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

סימן ה'

שאלה ר' יש לו בתים סמוכים לבתי שמעון ויש לר' צנור של מי הגג שלו כונה לחצר שמעון שהמים של צנור הולכים לחצר שמעון ורוצה ראובן לעקור הצנור ממקום למקום דהיינו מצד זה לצד זה ושמעון מוחה בידו וטוען מה שזכית לשפוך מי הגג ע"י צנור הוא במקום זה דוקא זכית ולא לסלקו משם ולהניחו בצד זה שהרי אם יעלה ברצוני למחר לעשות ג'אדראקי א' במקום שאתה מניח עכשיו הצנור המים הנגרים מהצנור מזיקים לג'אדרקי ומה שזכית זכית ור'טוען כיון שיש לי זכות שילכו מי הגג שלי בחצרו של ש'מה לי אם היה הצנור בצד זה מה לי אם יהיה בצד זה ואם יעלה ברצונך לבנות ג'אדראקי תבנה במקום שהיה הצנור ואין אני נוטל ממך כלום

עוד

עוד טוען מטעון שבהנחת הצנור במקום זה הרי הוא נמנע אוירו שהרי הוא רוצה שיהיה פנוי זה האויר על לרקיע ור׳ משיב דאין זו טענה שהרי בלא״ה לא היה פנוי מקודם במקום הזה משום שהיה שם כנף הגג דהיינו מורב׳יט והוא ג׳ קאלאנירא״ס ברוחב הכנף וא״כ לא הוי זה ממעט אוירו והרי נתמעט מקודם ואף אם ירצה ש׳ לסלק המורב׳יט הנז׳ כדי לבנות אינו יכול שהרי יש לי חלונות תחת כנף זה ואינו יכול לבנות אם לא בהרחקת ד״א ונשאר במקומו המורב׳יט הנז׳ ואין זה אויר שלך אלא בין שנינו והשתא לגאול הגיעו הדינעם תי ושכמ״ה

תשובה

עיקרא דהאי מילתא הוא ממאי דגרסינן בהזקת הבתים דכ״ח ע״ב מתני׳ המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה ואתמר בגמרא מאי המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה אר״י אמר שמואל ה״ק המרזב אין לו חזקה מרוח א׳ ויש למקום חזקה מב׳רוחו׳ רה״א אין לו שאם הזקה היה ארוך מקצרו ויש למקו׳חזקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו ר״י בר אבא אמר אין לו חזקה שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו ע״כ והרמב״ם פסק בפ״ח מה׳ שכנים ה״ה כר׳ירמיה שמקיים החזקה יותר וכת׳רצה בעל הגג לעקור הצנור מצד זה ולהחזירו בצד אחר או שהיה ארוך ורצה לקצרו אין בעל החצר׳ יכול לעכב עליו שלא נחזיק אלא במימי הגג והרי הם באים אצלו מ״מ ע״כ ❜ וכתב ה״ה ודין זה שכתב רצה בעל הגג לא שיהיה בפירוש האוקמתות אבל מתוכנלמד שלא נחלקו אלא אם בעל בחצר יכול לקצר או לשנות אבל בעל הגג נראה שהכל מודים דמה לו לבעל החצר בכך כו׳ יע״ש

מפורש

יוצא מדברי ה״ה לדעת הרמב״ם דבעל הגג אם רוצה לשנות הצנור הרשות בידו ואין בעל החצר יכול לעכב על ידו וא״כ מינה לנ״ד נמי דר׳ יכול לסלק הצנור מצד אל צד ואין ש׳ יכול לעכב עליו

ואיברא

דחזיתיה להטור בח״מ סי׳קנ״ג סי״ז שהביא דברי הרמב״ם אלו ומרן הקדוש פסקם בש״ע שם בסי׳ קנ״ג ס״ז וכתב הסמ״ע אין בעל החצר יכול לעכב עליו היינו דוקא כשאין בעל החצר טוען שמגיע לו היזק בהשתמשו שמשתמש במקום שירדו שם המים כו׳ ע״כ ❜ הא קמן דלדברי הרמב״ם אלו וה״ה ומרן לא איירו אלא כשאינו טוען טענת היזק אבל כשטוען בעל החצר שמגיע לו הזק בהסיר׳ הצנור ממקו׳למקו׳יכו׳ בעל החצר לעכב על בעל הגג וא״כ דומינה לנ״ד נמי שטוען ש׳ שאם יעלה ברצוני לבנות ג׳ארדקי והמי הצנור מזיקין לי לכאורה נראה דיכול ש׳ לעכב על ר׳ שלא יעקור הצנור ממקום למקום

אמנם

בתר דהפכתא כורתא ראה ראיתי לפק״ד נראה דזה במחלוקת הוא שנוי שהרי מ״ש הסמ״ע כשמגיע לו לבעל החצר היזק דיכול לעכב עליו היינו לדעת הרמב״ם ודעימיה דאינו יכול להגביה הגג משו׳ שמוסיף לו היזק וכמ״ש שם ה״ה ה״ו יע״ש אבל לדעת הרמ״ה ודעימיה ומביאו הטור שם סי״ו והטור ס״ל כותיה דאף שמוסיף לו היזק בהגבהת הגג יכול להגביהו ואין בעל החצר יכול לעכב עליו וכן הוא המנהג בעיר שאלוניקי יע״א וכמ״ש הרב תורת חסד בס״סי ק״ז וא״כ לדעת הרמ״ה ודעימיה אף ליטעון טענת היזק אין טענתו טענה מאחר דכבר המזיק בשפיכת המים לחצר חבירו מקדמת דנא וא״כ בנ״ד נמי אף דטוען שמוסיף לו היזק בהנחת הצנור מצד אל צד אין טענתו טענה ויכול לשנותו ממקום למקום מאחר דכבר החזיק קודם לכן בטענת קי״ל כהרמ״ה ודעימיה ❜ וראיה לדברינו שהב״י שם בסי״ח כתב וז״ל ולפי פירוש רשב״ס שכתב ומתוך שהשכים מוכיס מאד אין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהם נר׳שסובר כדברי הרמ״ה ז״ל שכתב רבינו בסימן זה שסובר שאם רצה להגביה הצנור הרשות בידו ואע״כ שקלוהו חזק יותר ע״כ

הראת

לדעת מדברי הב״י ששוה דעת רשב״ס לדעת הרמ״ה דאפי׳שאינו יכול להשתמש תחת הצנור והוסיף בנזק מחדש שהרי מתחילה היה שפכי דהיינו שהיום באים המים דרך צנור והיו כלים המים במהרה ועכשיו עשאו צריפא דאורבני שמכוסה בענפי ערבה ואינם כלים המים אלא בהמשך זמן אפ״ה יכול לעשותו משפכי נטפי ומנטפי שפכי ואכי׳צריפא דאורבני ולא אמרינן דיכול לעכב על בעל הגג וה״ה נמי בנ״ד אףדטוען שמוסיף לו היזק יכול לעקור הצנור ממקום למקום בטענת קי״ל וכאמור ❜ ואם יאמר האומר דיד הדוחה לדחות ולומר דבנ״ד אפי׳ הרמ״ה ודעימיה יודה דאינו יכול לשנות מצד אל צד שהרי ע״כ לא קאמר הרמ״ה ודעימיה דאף שמוסי׳ היזק יכול להגביה הגג היינו משום שאינו משנה שום דבר ממקום למקום אלא במקום שהיו יורדין המים מעיקרו שם יורדים ג״כ אח״ך ולא שינה אלא שעכשיו קלוהו הזק יותר ומש״ה יכול להגביה אבל בנ״ד שמשנה חודה של צנור ממקום למקום דהיינו מצד זה לצד זה יודה דאינו יכול לשנותו

ברם

אחר התבוננות היטב הרואה יראה דמקור דין זה דהרמ״ה הוא מימרא דרב יוסף דפרק השותפין ד״ו והתם אפי׳ דהיה שפכי מעיקרא יכול לעשותו נטפי דהיינו ע״פ כל אורך הגג והרי הם כמעוטה משפכי נטפי אין לך שנוי גדול מזה ואפ״ה השוה הרמ״ה להגבהת הגג אלא ודאי דלא שאני ליה בין הגבהת הצנור ובין שינה הצנור מצד זה לצד זה וכ״ר בשיטת הרמ״ה בהזק׳הבתי׳ דקי״ב ע״ב יע״ש

איכו הפתח נהוי אנן איך יכול ר׳ לומר קי״ל כהרמ״ה ז״ל ודעימיה מאחר דהגנור בונה להצר ש׳ והוי בונה ברשות ש׳ וש׳ הוא המוחזק ויכול לומר קי״ל כהרמב״ם ודעימיה דכשיש תוספת היזק אינו יכול לשנותו ממקום למקום וכמ״ש הסמ״ע ואיני מניח לך שתבנה ברשותי ואי מהא לא איריא ולא הוי בונה ברשות ש׳ אלא ברשותו בונה ר׳ שהרי במקו׳ הנחת הגנור דהיינו חודא של גנור יש שם לר׳ כנף הגג דהיינו מורב׳יט שאינו יכול לסלקו שמעו׳ הכנף הנז׳ וא״כ אין לך בונה ברשותו גדול מזה כיון שאינו נוטל ר׳ מש׳ כלום לא קרקע ולא אויר בהנהת חודא של גנור זה והוא מקרי מוחזק ומנא אמינא לך ממ״ש הטור שם סי״א משם הר״י דכשיש חלון יכול להוציא זיז לפני חלונו יע״ש וכתב הרב פמ״א בח״ב סימן ג׳ ד״ד ע״ד וז״ל ובנ״ד כיון שהוא יכול להחזיק בחלונו וזה הזיז שהוא מוציא מלפני חלונו מכח חלונו הוא מוציא יכול להוציאו כיון שהוא מקרי מוחזק בחלונו מקרי מוחזק בהוצאת הזיז דאין כאן תוספת היזק דא״כ לא היה מתיר הר׳ישעיה בהוצאה אלא משום דה״ל הוצאת הזיז כתקון החלון עצמו וכיון דלדידן מהני חזקת החלון מהני נמי בהוצאת הזיז כו׳ וכל זה פשוט יצ״ד

הא קמן מדברי הפמ״א כיון דיש לו חלון הוא מקרי מוחזק להוצאת הזיז וכ״ן בנ״ד כיון שבמקום הנחת הגנור יש לו כנף כאמור בודאי שהוא מיקרי מוחזק (א״ה עיין לקמן אחר סימן ז׳ מה שנשמט מכאן)

ומעתה מה שטען השואל דזה הוי ממעט אויר חבירו מתבאר מאיו מתוך מה שכתבנו דאין טענתו טענה ולא הוי ממעט אויר חבירו באופן קם דינא בידן אחר כל אלה הדברים דיכול ר׳ לשנות הגנור ממקום למקום

ה׳ שותפין סי׳

שאלה ר׳ וש׳ ולוי היו שותפים בעסק הסארהפ׳ליק לזמן מוגבל ואחר עבור הזמן עשו חש׳ וטהרו חשבונותיהן ואמרו ר׳ וש׳ ללוי שלא היה מתעסק בשות׳ רצונך להמשיך עוד השות׳ השיב לוי למחר אשיב לכם וכן היה שלמחר שאלו לו פעשב׳והשיב איני רוצה עוד אני רוצה לחלוק והם השיבו ג״כ טוב הדבר אשר דברת וגם אנחנו רוצים לחלוק וכבר עשינו החש׳ ועל חש׳ זה אנו חולקים השות׳ וכן השיב לוי טוב הדבר יען כבר ראיתי החש׳ שכן הוא האמת וזה היה בט׳ לחדש ויקר מקרה בלתי טהור שפקדון א׳ ששלחו לקושטא יע״א קודם עשית החש׳ ע״י גוי אחד נגנבו אותו בדרך בי״ב לח׳ והשותפים לא ידעו מזה מאומה ובט״ו לחדש ישבו פעם אחרת השותפים כדי לגמור החלוקה ות״ל נגמר החלוקה כפי החש׳שקצבו בח׳ לחדש ונטלו כל אחד ואחד חלקו ואחר עבור ק׳ ימים באה השמועה שהפקדון נגנב וכשהקול נשמע על הפקדון הנז׳ באו ר׳ וש׳ ושאלו ללוי תן לנו החלק הנוגע לך בפקדון הנז׳ שנגנב יען מה שמנו אותו בחש׳ הוא משום שחשבנו שהיה הפקדון קיים ומש״ה חשבנו אותו לטוב לנו ומ״ג שהחלוקה היתה אחר הפסד הפקדון וגו׳ בפרק עדין היינו שותפי׳והכל נכנס בתוך השות׳ וא״כ תן לנו חלקך הנוגע לך השיב לוי אמריו באומרו מאחר דבט׳ לח׳ גלינו לעתינו הסכמנו לחלוק השות׳ כפי החשבון שעשינו בח׳ בו ולא היה לנו שום דבר אחר לא מתידה ולא ממשקל כדי שתאמרו לי שעדין השות׳ קיים ושמא תאמרו שהחובות שחייבים העולם ומה שאתם חייבים ג״כ יש לי איזה חלק מהם ליקח אותם זה לא שייך בשות׳ שלנו שהרי כתוב ומפורש בשטר השותפות שר׳ וש׳ יקבלו כל מין פרקמטיא ופנקס בעת זמן החלוקה ואם כן משעה שהסכמנו לחלוק כפי אותו השבון כבר נתפרדה החבילה ומזל שלכם גרם וראיה לזה שבעת גמר הענין היה כ״כ זהובים חסרים מהשותפו׳ ואמרתם לי תקח חלקך מהזהובי׳חסרי׳וכדי שלא להקניט אתכם אמרתי תנו לי חלקי מהזהובי׳שהיו על ה׳ בחדש יען על אותו יום אתםמחשבי׳הריוח וכןהיה שר׳וש׳השיבו כן הוא האמת ונתנו ללוי חלק הזהובים על ח׳ בח׳והזהובי׳שנכנסו מח׳והלאה נשארו להם לבדם והנה כי כן מאחר דכבר הסכמנו לחלוק מח׳ לחדש וכן חלקנו השותפות הגע עצמך הריוח שהרוחתם בהמשךהימים אלו כנודע שיש ריוח אם הייתי שואל חלקי בודאי שאין אתם נותנים לי כלום וכל שכן שלא שאלתי כיון שכבר נגמר החלוקה מח׳ בחדש וא״כ מה אתם רוצים ממני הפתח לשאול הגיעו איזה דרך ישכון אור ושכת״ה

תשובה עדי בשמים כי לא מלבי לבא עד הלום דידעתי מעו׳ ערכי המעט הוא ועוד שאין הפנאי מסכים עמדי אבל מה אעשה שהפצירו בי עד מאד וא״א לומר ונקה ולכן הבא נבא בקציר׳ האו׳מר ואען ואומר בהשקפה ראשונה נראה לע״ל דלוי חייב לפרוע חלקו המגיע לו בפקדון הנז׳ ואמינא לה ממ״ש הרמב״ם ז״ל בפ״ט מהלכות שותפין ה״ח וז״ל השותפין שחלקו ונשארו להסחובו׳ אבל אחרים אינם יכולין להשביע זא״נ מש׳ שהרי חלקו וכן אם נשארו להם מעו׳בכים וכבר ידעו אותם ועדיין לא נטלו כל א׳חלקו אין משביעין זה את זה שהמעות כחלוקין הם וכן אם עשו חשבון כל השותפין ונשאר לאחד מהם דבר קצוב וידוע אעפ״י שעדיין לא נטלו הרי חלקו אבל אם נשאר ביניהם כל שהוא מן הפירות ועדין לא חלקו אותן ולא ידעו משקלה או שנשאר ביניהם צד מן השותפות שלא עשו בו חשבון ולא ידע כל א׳מהם כמה חלקו המגיעו הרי השותפות קיימת עדין ומשביעין זא״ז ע״כ

הרי מבואר מדברי הרמב"ם היכא דנשאר להם איזה נד בשותפות עדין השות׳ קיימת וא"כ בנ"ד נמי שאעפ"י שכבר נעשה החשבון וכחלוקין דמו מ"מ כיון שנשאר להם עדין איזה מקום דנוטל לו חלקו אין לך נד זה גדול שנשאר בשותפות ועדיין השותפו׳קיימת והייב לוי ליתן חלקו וכ"כ הטור בח"מ סי׳ נ"ג סי"ד וז"ל מדברי הרמב"ם חלקו השותפות כו׳ או שנשאר ביניהם מן השותפות שלא עשו בו חשבון ולא ידע כל אחד מהם כמה הוא חלקו עדין השותפות קיימת ומשביעין זה לזה ע"כ, הרי הוא כמבואר מדברי הטור שפסק כהרמב"ם ז"ל

ברם בתר ההתבוננות יכולים אנו לומר בשופי דמ"ש הרמב"ם והטור לעדין השותפות קיימת הוא לענין שבועה דוק׳דהיינו שיכול השותף להשביעו אבל לענין הריוח שהרויחו כל א׳וא׳עומד בשלו וכן לענין ההפסד דכחלוקין דמו ואין להם זה על זה כלום לא בריוח ולא בהפסד

ואולם זו היא קשה וקיימא באפין מ"ש מהרשד"ם בח"מ סימן קס"ט וז"ל כל זמן שנשאר ביניהם כל שהוא שלא חלקו השותפות וחייבים לקיים תנאם כו׳הרי בהדיא מדברי מהרשד"ס דס"ל דמ"ש הטור דעדיין השותפות קיימת דהוי לכל מילי וכ"ן חזיתי בס׳ משפט צדק ח"ג סימן כ"ך דס"ד ע"ג שהוכיח מדברי רבינו והטור דלכל מילי מיירו יע"ש לפ"ז בנ"ד ג"ך לדעת מהרשד"ס והר"ב מ"ך ז"ל לוי חייב לפרוע לו חלקו המגיע לו

האמנם העיקרא דמילתא לבי מהסס שמריהוט לשונס תרבינו והטור מוכח להדיא דדוקא לענין שבועה הוא דהוו שותפין עדין לא לענין ריוח והפסד שהרי בג׳ הלוקות כתב הרמב"ם אינן יכולין להשביע זה את זה וראיה לדברינו דסמוך לזה מדבר בענין השבועה דוקא וכ"ן הטור דכולה חדא ענינא הוא כאשר יראה הרואה הנה כי כן לדידי הפעוט בתר שאלת המה"רו מהרב מהרשד"ס ומהר׳מהר"ס מלמד דבריהם שגבו ממני ולא זכיתי להבינס איך כתבו בדעת רבינו והטור דבכל מילי מיירו

שוב האיר ה׳את עיני אל ה׳ ויאר לנו לחזי הוית בכ"י מטהרת יד הקדש מהרב שמואל יצחק ז"ל בחידושיו על הטור שהבין בדברי הטור כמ"ש אנא זעירא ואודה את ה׳שמצאתי אילן גדול לסמוך עליו וז"ל כתב הטור מדברי הרמב"ם חלקו השותפות כו׳ הרב מהרשד"ס בסימן קס"ט למד מדין זה דה"ה דכיון שנשאר להם כל שהוא שאין יודעים כמה הוא שעדין הם שותפין וחייבים לחלוק מה שירויחו כל אחד ואחד יע"ש ותמה עליו מורי נר"ו שנראה לדבר פשוט שהטור לא עסקן כאלו עדין לא חלקו אלא לענין השבועה אבל לענין ריוח והפסד נראה שכל אחד עושה לעצמו כיון שחלקו עיקר השותפות וזה נראה ברור בלי שום ראיה עכ"ל

הראת לדעת מדברי הרב מהרש"י ז"ל שהסכים לדברי רבו מלכתב וזה נראה ברור בלי ראיה נמצא דס"ל לב׳ הרבנים הללו דהרמב"ם והטור ז"ל לא אמרו אלא דוקא לענין שבועה וכן נמי נראה לפק"ד שרצה לרמוז לנו הרב כנ"הג בסימן נ"ג הג"הט אות כ"ג שכתב אחר שציין תשו׳ הרשד"ס ועיין בדברי הרמב"ם במקומם ע"כ, המתבאר מדבריו אלה דר"ל דלא מיירי רבינו ז"ל כי אם לענין שבו׳ דוקא, ושהלי במרומים דבתר דכתבית זה כן מצאתיהו בהדיא להרב כנ"הג בח"מ סימן קע"ו הג"הט אות קס"ח וז"ל אך מה שנראה לגמגם על הרשד"ס ז"ל דלא כתב הרמב"ם ז"ל דהשות׳ קיימת אלא לומר שמשביעו על טענת על מה שלקח מקדמת דנא בה יוחס שותפים אבל בענין הריוח הא ודאי דכל מה שירויח כל א׳וא׳ הוא לבדו עכ"ל

הרי בהדיא מדברי הרב כנ"הג דלענין שבועה דוקא מיירי רבינו כאשר רמז לנו בסימן נ"ג, הנה כי כן איך יעל׳על הדעת דהשותפים הנשארים הם יקחו הריוח מטעה שגלו דעתם לחלוק ועשו השבונס הדק היטב ולוי יפרע ההפסד שהרי אף אם היה שואל לוי מהם חלקו המגיע לו באלו הימים היו יכולין לפטור את עצמם בזאת הטענה גופא, באומרם כיון שגלינו דעתינו והסכמנו לחלוק ולא היה ולא נשאר בינינו שום דבר ממשקל ומדה כדי שנאמר שעדין השותפות קיים ולא היו נותנים לו כלום וא"כ לוי נמי מצי למימר ג"ך כשם שהריות שלכם מה׳לחלש ההפסד נמי שאירע יהיה לכם נמצאת אתה למד שבאנו למחלוקת בדע׳הרמב"ם והטור והמוציא מחבירו עליו הראיה וכלל גדול בידינו דמצי המוחזק לומר קי"ל ובנ"ד שלוי הוא המוחזק כנודע יאמר קי"ל כהרב כנ"הג וכמהרש"י ורבו ז"ל לפטור לפרוע ההפסד מהפקדון הנז׳

ואיברא דחזינן לדעתייהו דמהרשד"ס ומהר׳מ"ך דס"ל דכל שנשאר איזה דבר מהשותפות עדין השות׳ קייםלכל מילי מ"מ הנה מקום איתי לפי קוצרי ולומר דע"כ לא קאמרי הכי היינו דוקא משום דנשאר בשותפות איזה דבר שלא היו יודעים משקלו או איזה דבר שלא עשו עדין בו חשבון נמצא שלא ידע כל א׳ מהם כמה הוא חלקו ומש"ה קאמרי דעדיןהשות׳ קיים לכל מילי אבל אי כבר טיהרו כל החשבון ולא נשאר להם שום דבר שצריך משקל או מדה וידעו כל אחד ואחד כמה הוא חלקו כנ"ד שלא נשאר כי אם ליקח שט"ח מהמתעסקים חלקו מהשותף העומד בחוץ אף מהרשד"ס והרב מ"ך יודו בנדון אשר כזה דהויא חלוקה גמורה ולא יש זה על זה כלום בריוח ולא בהפסד

ואת

זאת ועוד אחר' דבנ"ד איכא גדולה מזאת כיון דחייבים המתעסקי' לקבל עליה' כל מין פרקמטיא ופנקס טוב שימצא בעת זמן החלוקה וליתן שט"ח לשות' העומד בחוץ בודאי הגמור במה שהסכימו ביניהם לחלוק השות' עם החשבון שעשו כבר וסופו הוכיח על תחילתו דעל מעשה החש' שעשו ב"ח לחדש סמכו ובאותו חש' גמרו הענין אין לך גלוי דעת גדול מזה להתחייבינהו כחלוקים משעה שהסכימו ליחלק וכן ראיתי בתשו' מהרשד"ם בסי' קע"ז כתב וז"ל והדבר פשוט שאין ללוי שום תביעה על השות' דלא מבעיא השתא שהיה להם זמן קבוע בשות' אלא אפי' שהיה שותפותם סתם כיון שגלו דעתם שלא יהיה להם שותפות אלא שיבא ויטול לוי חלקו וכן עשה כפי מה שבא בשאלה כנו' בזה לא נשאר פה ללוי ואפי' שהיה להם עדין חובות לגבות אינו מעכב חלוקת השות' כו' א"כ פשיטא שהוא יגיעת בשר להשיב ע"ז ולא מבעיא אם עמדו נכסי לוי ביד השותפים מונחים ועומדים אלא אפי' נשאו ונתנו בהם השותפין אין ללוי תביעה עליהם כיון שגלו דעתם שלא היו שותפין כו' ע"

מפורש יוצא מדברי הרב ז"ל כיון שגילו דעתם אפילו שנשארו נכסי לוי ביד השותפין כחלוקים דמו ואין ללוי שום תביעה עליהם מעתה. כ"ש בנ"ד דכבר היוצא רמיא על ר"ש לקבל עליהם כל מה שימצא בשותפות כנו' בשאלה נראה פשוט דאין לוי חייב ליתן חלקו המגיע לו בפקדון שנגנב מאח' דכבר גלו דעתם לחלוק שניהם גם יחד והסכימו ג"כ כפי אותו החשבון שעשו בה' לחדש ולא נשאר ביניהם כי אם לקיחת ראיה ביד לוי מה שעלה מחלקו ולא יותר בלי ספק פטור מכל וכל וכדברי הרב מהרשד"ם ג"כ

ואם יאמר האומר דמהרשד"ם ז"ל נס'תר מתמ'תו דבסימן קס"ט פסק דאפילו דהסכימו לחלוק כל זמן שנשאר להם כ"ש שלא חלקו עדין השותפות קיים ע"כ ובסי' קע"ז פסק דאפי' שהיה שותפו' בסתם ואפי' שהיה בהם עדין חובות לגבות אינו מעכב חלוקת השותפות כיון שגלו דעתם שלא יהיה להם עוד שותפו' אין ללוי שום תביעה על השותפים ע"כ, לפ"ז ליכא למילף מידי מדברי הרב כיון שדבריו פלגן בהדייהו אף אתה אמור לו דעפ"י הדברים הניתנים למעלה בדעת הרב מהרשד"ם הכל יבא על נכון והוא דבסימן קס"ט מיירי דלא עשו חש' ולא כלום אלא דהסכימו לחלוק והתחילו לגבו' החובות שחייבים להם ולפרוע חובותיהם וכיון דלא עשו שום חשבון ולא ידעו כמה היה בשות' הו"ל כאלו לא חלקו וראיה לזה שהרב הביא ראיה ממ"ש הטור בסימן צ"ג בשם הרמב"ם ז"ל דכל שנשאר דבר שלא ידעו משקלו או שלא עשו חשבון כו' עדין השותפות קיימת משא"כ בההיא דסימן קע"ז מיירי דמעיקרא עשו חשבון וידעו כמה היה ביד השותפין בין בקרן בין בריוח ובודאי דכשידעו הריוח של כל אחד וא' הוא שידעו כמה היה הן בפרקמטיא הן מהפנקס בכל מכל נמצא דלא נשאר להם שום דבר שלא ידעו מש"ה אמר הרב ז"ל דכיון דגלו דעתם כחלוקין דמו וא"כ לדברי הרב ז"ל נמי הוי ראיה לנ"ד דכיון שעשו חשבון ועפ"י אותו חשבון שעשו מעיקרא נגמר הענין ולא נשאר מעיקרא שום דבר שלא ידעו כמ"ש בשאלה דלא נשאר רק לקיחת השטר חוב שחייבים כ"וכ ללוי ואין לך חלוקה גדולה מזו ולא יש זה על זה כלום לא בריוח ולא בהפסד

וא"כ ע"פי כל האמור ומדובר נלע"ד דלוי פטיר ועטיר מחלקו המגיע לו מהפקדון שנגנב וה"ה אם היה להם ריוח גדול או מעט פטורים הם ליתן חלקו המגיע ללוי כיון שהסכימו לחלוק וכאמור מאותה שעה נתפרדה החבילה, כ"ד המקוה כל היום רחמי' וחסדי הא' ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות ולהוציא לאור משפט ומעשהו

הצעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

סימן ז

ראיתי בס' גור אריה יהודה בח"מ סי' א"ך וז"ל נשאלתי בשטר עסקא שלנו שהתפשר המקבל ליתן להנותן כך וכך ואז יפטור ממחצית הריוח והיה על זמן ובתוך הזמן רוצה המקבל לחזור וליתן ריוח לפי ערך ושמעתי שגדול אחד מחכמי דורנו פוסק דהדין בידו לחזור עפ"י מה דאיתא בי"ד סימן קע"ו המקבל יכול לחזור משום דפועל יכול לחזור אפי' בחצי היום,

והנה לפענ"ד אין פיסקא שלו ברור דהרי איתא בח"מ סימן קע"ו סכ"ג המקבל עסק מחבירו עד זמן קצוב המקבל יכול לחזור וכתב הסמ"ע ס"ק נ"ז וז"ל דקדק וכתב לזמן קצוב דכל שעליו העיסקא לזמן הוא משועבד לחבירו בכל אותו הזמן למכור זה ולקנות אחר ולהחליפו ולעסוק בו מש"ה ג"יש לו דין פועל שנשכר ג"כ לזמן משא"כ מקבל דלקמן סימן של"ג ס"ד דשם מיירי שקיבל חבירו שיחרו' לו שדה או לבנות לו בית בלא זמן וגם אותו מלאכה עוסק בו אימתי שירצה מש"ה מחלק שם בין פועל לקבלן וכתב דבקבלן א"י לחזור וע"ש שכתב בס"ע וז"ל כיצד קבל ממנו קמה לקצור בשני סלעים או שקיבל על עצמו לעשות כ"וך חביות יין וע"ש בש"ך סק"ד שכתב וז"ל אע"ג דימי הבציר קצבתן ידוע ואינו משועבד רק זמן הזה מ"מ הואיל ואינו קציב לו שכר לפי הימים או לפי השבועות או לפי החדשים דאיקלע המלאכה חשובה כמו קמה לקצור דימי קציר נמי ידועות הן

הרי להדיא היכא דאין הנותן נותן למקבל שכר לפי הימים או לפי השבועות וגם אין המקבל צריך לעסוק יום יום בהתעסקות הנותן לא מיקרי פועל וא"נ לחזור וה"ן הרי המקבל התפשר להנותן ליתן לו סך קצוב וא"כ א"צ לעסוק בעסק בתדירה כיון שנותן לו סך קצוב וגם אין הנותן נותן למקבל שכר לפי הימים והשבועות א"כ לא מיקרי פועל רק כדין קבלן שאינו יכול לחזור. וזה נלע"ד הטעם של הש"ג שמביא הסמ"ע והש"ך בסי' ע"ד דמי שנותן לבעל החנויות להלוות מעכו"ם ברבית על זמן קצוב דאין בבעל חנות יכול להחזיר בתוך הזמן משום דגם התם אין לבעל החנויות לעסוק בממון זה בתדירות יום ביום כו' עכ"ל.

והשתוממתי על המראה איך חלק על הגם גדול שבדורו בחנם דלפק"ל זה גרם לו שלא עמד בענין לא בדברי הראשונים ולא באחרונים כדחזי דנעלם ממנו מ"ש המרדכי בפ' האומנים סימן שמ"ו וז"ל דפסקינן כר' דוסא שאינו קורא קבלנות אא המקבל קמה לקצור הן לזמן מרובה הן לזמן מועט לכשיגמור יתן לו שכרו יע"ש ובכנ"הג ח"מ סימן קע"ו הגב"י אות קנ"א אחר שהביא דברי המרדכי אלו כתב וז"ל וכיוצא בזה כתוב בח"ה סימן של"ט הביא כל זה רבי' המחבר סימן של"ג ושל"ד אבל קבלן בעסקא לזמן קצוב שכיר איקרי כו' כשכיר יום שכיר חדש שכיר שנה שכי' איקרי כו'. כל זה כתבתי לדעת רבינו המחבר שסובר כהרמב"ם וסיעתו שסוברין דבשותפין אינן יכולין לחזור בהם ה"ה המקבל עיסקא דאינו יכו' לחזור בו ומאן דס"ל דהמקבל עסקא יכול לחזור בו ה"ה השותפין אבל מהרש"ך ז"ל בח"א סימן ע' כתב דאפילו התוספות והרא"ש ז"ל שסוברי' דיכולה מקבל עיסקא לחזור בו שותף אינו יכול לחזור בו דאיכא לפלוגי בנייהו דבשלמא גבי מקבל עסקא דאילו באותו עסקא קרן כלל ועיקר כי אם טרחו ועמלו לישא וליתן בנכסי הנותן ולהלוק הריוח ואין לו אא שעבוד גופו יכול לחזור בו כדין פועל כו' וכ"כ מהר"א ששון בסימן קי"ג שאף שרבינו המחבר חזר בו בספרו הקצר דבס' ט"ז כתב דברי הרמב"ם ז"ל דהשותפין שנשתתפו לזמן קצוב אינן יכולין לחזור בתוך הזמן ובס' כ"ג כתב המקבל עסק מחבירו לזמן קצוב יכול לחזור כדין פועל שחוזר בחצי היום כו' והכא עדיף מיניה שבס' בדק הבית חזר בו וכתב דאפי' לדעת הרמב"ם המקב' עסקא יכול לחזור בו כו' וזה מצאתי למהר"ם די בוטון סימן כ"ג הכריח שיש לחלק בין שותפות לעסקא מדכתב רבינו בע"הט לפנינו סכ"ח המקבל עסקא לזמן קצוב סתם שיכול לחזור בו וכ"כ בי"ד סימן קע"ז ובסעיף ל"ג וכ"ד כתב מחלוקת וטעם הדבר דבמקבל עסקא כולם מודי' דיכול לחזור בו ובשותפין יש מחלוקת כו' עכ"ל הרב כנ"הג

נמצאת אתה למד מדברי המרדכי ז"ל דבמקבל עסקא אינו נכנס בסוג קבלן ומדבריהם דרבנן דפסקו בהחלט דהמקבל עסקא מחבירו יכול לחזור בתוך זמנו כדין פועל וטעמא משו' דקבל עליו שעבוד גופו כמו הפועל ולא לישתמיט חד מינייהו לאשמו' כי האי חידושא ולחלק בין זמן תדריי לאינו תדריי ומדלא חלקו בהאי חילוקא שהוא דינא דש אמרי' ודאי דלא ס"ל הכי א"כ לפ"ז להם נייחינן דאמרו כהלכה דהמקבל עסקא מחבירו בכל אופן יכול לחזור ת"הז וש"ת כל זה אינו אלא כשלא נשתעבד המקבל עסקא בקנין אבל אי אשתעבד בקנין אה"ן דאינו יכול לחזור בת"ז ואפשר דזהו טעמו מהרב המחבר שכתב שאינו יכול לחזור בו וכמ"ש הב"י בסימן של"ג תשובת הריטב"א משם רבותיו דהא דיכול לחזור הוא בלא קנין אבל בקנין לטפויי אתא וא"י לחזור יע"ש ואי מהא לא איריא מלבד דהרב לא עלה על שפתיו שום רמז בנדון דידיה שהיה קנין בלבד בודאי שכן היה שלא היה קנין בעסקא דידיה אלא אפי' אם היה קנין בנ"ל אפי"ה היה יכול לחזור המקבל בתוך זמנו. וכמ"ש הרשב"א בתולדות אדם ח"ב סימן ע"ב לענין מינקת שהשכירה את עצמה לאם הילד להניק לה את בנה וז"ל ואם נתכון בקנין זה כדי שלא תוכל לחזור בה תוך זמנו זה אינו דבין בקנין בין בשכירות יכולה היא לחזור בה כו' דבין שתשכיר גופ' או תקנה את גופ' לאם הילד להניקו לה יכולה לחזור בה ואע"פ שהקנאה זו היא כמקנה דקל לפירותיו דמהני ואין בו משום דבר שלא בא לעולם מ"מ יכולה לחזור מדין פועל שחוזר בו אפי' בחצי היום כו' יע"ש

הרי בהדיא דאפילו שהשכירה את גופה והקנתה את גופה בקנין אפי"ה פסק דיכולה לחזור בת"הז וכ"כ הריב"ש בסימן תע"ו דפועל אפי' בקנין יכול לחזור בחצי היום ע"ש לפ"ז הדין יוצא בהנות' דהמקבל עסקא מחבירו נמי אפי' אם חייב את עצמו בקנין יכול לחזור תוך זמנו מכח קי"ל כהרשב"א והריטב"א ז"ל הנה כי כן מה שפסק הגדול מחכמי דורו ז"ל יפה הורה ועפס"ר מהר' המחבר דלא נלך בזה ואין ראיותיו מכריעות כאש' יאמר יחזו פנימו וזה פשוט

ותשובה הלזו מהרשב"א נעלם מהרב חוות יאיר ומביאו בס' קי' דקמ"ז ע"א אות רי"ט וז"ל עבדים שאמרו ז"ל כי לי בנ"י עבדים ולא עבדים לעבדים ופועל יכול לחזור בו היינו דוקא בגברי דחייבי' במ"ע אבל אין נשים בכלל דין זה כיון דפטירי ממ"ע תשובת חוות יאיר סימן ק"ג ע"ש הרי דכתב הפך לדברי הרשב"א ויש לתמוה על הרב ק"י דשם שתוך ונראה ממש באות רט"ב הביא תשו' הרשב"א מח"ב סי' ק"ב ולא נתעורר על הרב חוות יאיר שדבריו הם הפך לדברי הרשב"א ח"ב סי' ע"ב וכמדובר

אינו

ותבט עיני בשורי בכנה"ג ח"מ סי' של"ג הגב"י אות ג' וז"ל כתב הרשב"א בתשו' הוא ט"ס וז"ל הריטב"א בשם רבותיו כו' נ"ב וכ"כ הרדב"ז בח"א סימן קס"ג וכן נראה הסכמת מהר"א ששון בסימן קי"ג וכתב שכ"כ מהריק"ו בשרש קע"ב בביאור דברי הרא"ד אבל הריב"ש בסימן תע"ו חולק ע"ז וסובר דפועל אפי' בקנין יכול לחזור בו וכתב מהר"ם מטראני בח"ב סימן קל"ב שאלו היה נראה תשובת הריטב"א אולי לא היה חולק עליו והרא"ל"ב בסי' פ"א כתב דאין לומר קים לי כהריב"ש לגבי הריטב"א ורבותיו ועיין בתשובותי הח"מ סימן רי"ט ורמ"ה ע"כ

והנה לפום מאי דאמרן מתשו' הרשב"א שכתב בהדיא דקאי בשיטת הריב"ש אמינא דאדרבא אלו היו רואים דברי הרשב"א הללו לא היו כותבים כן הרב המבי"ט לא היה כותב אולי לא היה חולק עליו דאמור' שאם היה רואה תשובת הריטב"א היה רואה ג"ך תשובת הרשב"א והיה לו אילן גדול לסמוך עליו לחלוק על הריטב"א והרב מהרא"ל"ב נמי לא היה כותב שאין לומר קי"ל כהריב"ש שהוא יחיד שהרי לא היה יחיד בסברתו ויכול המוחזק לומר בעצמו קי"ל כהרשב"א והריב"ש ז"ל •

ואם לחסף אדם לומר שכיון דהריטב"א כתב בשם רבותיו דבדאיכא קנין אינו יכול לחזור ורבותיו של הריטב"א הם הרשב"א והרא"ה א"כ לפ"ז דברי הרשב"א ז"ל סתראי נינהו והיכא שדברי הפוסק כלגן בהדייהו אין לומר קי"ל כותיה דלא ידעינן הי מנייהו הוי עיקר ככתוב אגלי במקום אחר לפ"ז נשאר הריב"ש יחיד בסברתו אף אתה אמור לו דאי מהא לא מכרעא מתרי טעמי תריצי האחד דמצינן למימר דמ"ש הריטב"א בשם רבותיו לא רצה לומר על הרשב"א שהרי מצינו להרשב"א להכך לא כונתו לו' על הרמ"ה והרא"ה דהרמ"ה היה ג"ך רבו מהריטב"א וכמ"ש בס' יד מלאכי בכללי הרשב"א והריטב"א באות ט' ומביאו נמי בשם הגדולים ח"א אות יו"ד באות כ"ט וז"ל והרב יד מלאכי דקפ"ח הוכיח דגם הרב רבי' מאיר הלוי רבו של הריטב"א יע"ש • ועוד דאפי' את"ל דמ"ש הריטב"א בשם רבותיו הוי על הרשב"א והרא"ה אפי"ה מצינן למימר שדברי הרשב"א לא סתרי הדדי שהרי מ"ש הריטב"א משם רבו הרשב"א אינו אלא מתה שרא' להרשב"א בחי' בפ"ק דבתרא והבין בדעתו דבדאיכא קנין אינו יכול להזור אבל לא הזא מ"ש בתשו' להפך בהדיא דאפי' לפי מה שהבין בעל רבו הרשב"א מהי' אין להביא ראיה ממ"ש בחי' שהרי נתשו' הנז' ממ"ש בחדושיו דהתשובות הם באחרונ' וכמו שהוכחתי אני בעוניי בראיות נכוחות בקונטרים הספקות דהתשובות הם באחרונה א"כ לפ"ז דברי הרשב"א בתשו' הם עיקר ושייך שפיר לומר דהריב"ש קאי בשיטת הרשב"א דהמקבל עיסקא מהבירו דהוי כפועל ואפי' דקנו מניה קנין גמור יכול לחזור בתוך זמנו מכח קי"ל כהרשב"א והריב"ש ז"ל •

ותמיה לי מילתא טובא על הר' כנה"ג שהביא מ"ש המבי"ט ומהרא"ל"ב ז"ל והוא בקי בחדרי תורה ושם סמוך ונראה באות י"א ציין להרשב"א בח"ב סימן ר"ם ואיך איששתמיט מיניה מ"ש הרשב"א בהדיא בח"ב סי' ע"ב דאפי' שנתחייב בקנין פועל יכול לחזור בו ונמצא דהריב"ש ז"ל לא הוי יחיד בדבר הזה הא ודאי לגבי דידיה הוי תימא רבתי •

ובזה ראיתי למה"ר בס' ב"ל ח"מ סימן ס"ח דס"ג ע"ל שכתב וז"ל ואי משום דפועל יכול לחזור בו משום כי לי בני ישראל עבדים ואעפ"י שנתחייב בלשון חיוב כבר כתב הרב מוהרא"ש סימן קי"ג דהיינו כשנתחייב בלא קנין אבל אם נתחייב בקנין אינו יכול להזור בו וכמ"ש מהריק"ו שרש קע"ב והביאו הרב ב"י ז"ל פה וכ"כ עוד הרב"י בסימן של"ג בשם הריטב"א ורבותיו איברא דיש לתמוה שם על הר' מהרא"ש שכתב שהרמב"ן והרשב"א שאמרו שמותפין באומנותם יכולים להזור ת"הז כדין פועל דאנהו לא מיירי אלא בדליכא קנין כו' איך לא זכר את הריב"ש שאמר שם קודם לזה בסמוך דיכו' להזור בו אפי' איכא קנין ומ"מ לעניןהדין אינו מעכב כי כבר הביאו הרב מהרא"ל"ב סימן פ"א וכתב דהריב"ש יחי' הוא נגד הריטב"א ורבותיו ואין השותף המוחזק יכול לומר קי"ל כהריב"ש דיחיד נגד הריטב"א ורבותיו ומהריק"ו הרבים ואם כן בנ"ד דאיכא קנין אינו יכול לומר הר' רפאל הנז' לחזור עכ"ד ולפי הדברי' הנתנין למעלה דהריב"ש קיימי בשיטת הרשב"א כמ"ש בתשו' ח"ב הנז' א"כ לפי זה הר' רפאל השותף הנז' היה יכול לחזור בתוך הזמן אף דהיה קנין בשותפות מכח קי"ל כהרשב"א והריב"ש ולפי הוד רבנותו הדא דתימא איקלא שלטא מאור עיניו בתשו' הרשב"א הנז' שבח"ב דבזמנו כבר היו שנים רבות שתשו' הרשב"א ח"ב יצאו לאור עולם וכן רשום בזכרוני דמני"ר גופיה הביאם בספריו הנעימים דאין הפנאי מסכים עמדי להטט אחריו באיזה מקום הזכירם דלהרבנים מהרא"ש והמבי"ט ומהרא"ל"ב ליכא לאתמוהי מידי דבזמנם לא נראו בעולם תשובות הרשב"א ח"ב שהרי בש' תי"ז נדפסו כאשר ידאה הרואה בפתיחתו אבל למוה"ר ז"ל איכא לאתמוהי טובא דפסק דהר' רפאל השותף אינו יכול לחזור וזה אינו וכמדובר

שוב ראיתי בס' מחנה אפרים בה' שותפו' סימן ב' דנ"ו סו' ע"ב שמחתינהו בהדא מחתא להרשב"א והריב"ש ז"ל וז"ל והשתא נראה דלא ס"ל דשותפין דמו לפועלים דא"כ כי קנו מידם אמאי אינם יכולים לחזור תוך הזמן כמו פועל שחוזר בהני היום ואפי' קנו מידו

וכמ"ש הריב"ש בסימן תע"ו יע"ש וכ"כ הרשב"א בס' תולדות אדם סימן ע"ב ז"ל הנ"ל ואם נתכוון בקנין זה כדי שלא תוכל לחזור בה תוך הזמן זה אינו דבין בקנין בין בשכירו' יכולה היא לחזור בה כו' (א"ה וכן נראה מדברי הרשב"א בספר תולדות אדם סימן פ"ז ואף בשותפין יע"ש. וצ"ע מ"ש הב"י בריש הל' שותפין שדע' הרשב"א כדעת הראב"ד ועיין סימן ס' בב"י סי"א מ"ש הרמב"ן והרשב"א וצ"ע) עכ"ל

הרי מבואר מדברי הר' דהרשב"א והריב"ש ז"ל קיימי בהדא שיטה ובסוף דבריו כתב עיין במהרי"ק שורש קפ"ב ובמהרימ"ט ז"ל ח"מ ס"סי ק"ח ובמ"א סימן ק"ס ובמהרא"ש סימן קי"ג ע"כ ונלע"ד דמה שציין לתלת אריותן אין כונתו לומ' אנן בדידן דזכינו לאורו של הרשב"א בתשובת ח"ב דקאי בשיטת הריב"ש ז"ל לא קי"ל כותייהו דבקנין אינו יכול לחזור אלא אף אם נתחייב בקנין הפועל יכול לחזור בו מכח דיכול לומר קי"ל כותייהו זה נראה לפק"ד.

אך תמיה לי מילתא שלדברי הרב סתרי אהדדי למני"ר גופיה כתב בהלכות שכירות פועלים סימן ב' דפ"ב ע"א על פועל שנתחייב בקנין לבע"הב אי יכול לחזור כת' וז"ל איברא ודאי דפועל חוזר בחצי היום ואפילו שהקנה גופו לב"ה דלא גרע מע"ע דאע"פי דגופו קנוי הרי זה מגרע מכליונו ויוצא וכ"כ לה הרשב"א בסי' ק"א סימן פ"ז והריב"ש סימן תפ"ד והקריח כן שהדי כל פועל בהתחל' מלאכה נגמר הקנין ואפי"ה מצי לחזור בו יע"ש מיהו נראה דכל זה איירי בשקנה מידו בסתם אבל אי חייב עצמו בקנין כראוי לעשות מלאכתו של ב"ה אינו יכול לחזור בו וכ"כ לה הריטב"א ז"ל בשם רבותיו כו' ע"כ הרי מפורש יוצא מדבריו בדעת הרשב"א והריב"ש דכשנתחייב הפועל בקנין אינו יכול לחזור בו ווה הוי כל בתר איפכא מ"ש שם בה' שותפות ואיך לא זכר שר מ"ש שם מדברי הרשב"א והריב"ש דאפי' שנתחייב בקנין יכול לחזור בו והיותר תימא הוא דסמיך ונראה שם בה' שכירות פועלים סימן א' דפ"א ע"ד הביא הא' תשובת הרשב"א מח"ב סימן ע"ב ודבריו צ"ע

ופה שהצריך עיון הרב בנו ז"ל ממ"ש הב"י בריש ה' שותפין שדע' הרשב"א כדעת הראב"ד וממ"ש בב"י סימן ס' מהרמב"ן והרשב"א דכונתו להקשות דממ"ש בתשו' ח"ב הנו' הוי כל בתר איפכא לזה אמינא דלפום מאי דאמרן דהרשב"א חזר בתשובות ממאי דכתב בחדושיו דהתשובות הם באחרונה א"כ אין כאן שום צ"ע וכאשר יראה המעיין ודוק.

ותו יש לתמוה עליו לחזינן שהוא בקי במילי דאבוה אין לא עלה על זכרונות להתעורר מ"ש רבי אבא בה' שכירות פועלים שדבריו פלגן בהדייהו וכאמור. בתר דכתבית כל זה הגיע לידי בטרחא רבה בתו' שאלה תשו' הרשב"א ח"ב והוי הוית שם בסימן פ"ו ששאלו בו מי שבא להשתתף עם חבירו בכל מה שירויחו כיצד יעשו שלא יוכל לחזור אחד מהם וכת' בסו' דבריו ואם רצו שלא לחזור בו אחד מהם אין להם תקנה אלא בחיוב ובקנין גמור כגון שיכתבו שכל החוזר בו יתחייב לחברו כו"ך עכ"ד שמעי' מדבריו דאפי' שנחייב בחיוב ובקנין כל שלא כתבו כל החוזר בו יתחייב לחבירו כ"וכ אפי"ה מי שירצה לחזור יכול לחזור בו נמצא לפ"ז שדברי הרשב"א אי בסימן ע"ב ואי בסימן פ"ז שניהם טובים כאחד וברור אשר ע"פ סוף דברי הרשב"א אלו עלה על דעתי לומר בדברי הר"ב מה"א שם בה' שכירות פועלים דנראה שדבריו נכונים בטעמם ולא סתרי אהדדי והוא דמ"ש דכל זה איירי בשקנה מידו בסתם כונתו לומר שחייב את עצמו בקנין בלי שיכתוב כל החוזר יתחייב להבירו כ"וך אבל אי חייב עצמו בקנין כראוי דמילת כראוי שכתב רצה לומר שכתבו שכל החוזר בו יתחייב לחבירו כו"ך אז אינו יכול לחזור בו נמצא לפי זה דברי הרב מה"א שוים הם עם ההיא דה' שותפות

ברם בתר ההתבוננות לא מצינן למימר הכי בדברי הרב ז"ל שהרי כתב וכן כתב לה הריטב"א בשם רבותיו והריטב"א ז"ל לא מיירי אלא שנתחייב בקנין בלתי שיכתבו כל החוזר בו יתחייב לחברו כ"וך וכפי דבריו שכתב וכ"כ לה הריטב"א נמצא דהשוה להרשב"א ולהריב"ש עם הריטב"א דס"ל דאפי' נתחיי' בקנין בלי שיכתבו כל החוזר בו יתחייב לחבירו כ"וך א"י לחזור בו. הנה כי כן הדרא קושיא להרב ז"ל לדוכתיה זאת ועוד אחרת היותר קשה הוא שלדברי הרשב"א בסוף דבריו שבסימן פ"ז קרו בחיל דאפי' שנתחייב בקנין יכול לחזור ואיך חילק הרב ז"ל הפך לדברי הרשב"א המונחים לפניו בתר שאלת המחילה כלת דבריו קשים להולמם ודוק

הצעיר **מרדכי**

אשיאו

זה נשמט מסו' סימן ה'

וכן חזיתיה להרב ב"ד בח"מ סימן נ"ג דנ"ו ע"א שהביא משם מהרש"ג וז"ל והעולה מתוך דברי שכתבתי שם הוא שאם הפותח חלון הוא פותח אותו לרשות חברו ממש כגון על חצר חבירו אז אינו יכול לומ' בשלי אני בונה ופותח וקי"ל שאינו היזק משום דהוי כנוטל אוירו של חבירו ובא לפתוח מחדש על אויר חבירו אמנם אם אינו פותח על חצר חבירו שהוי כנוטל האויר אלא שפותח החלון בחצירו אלא שאותו הלון נמשך היז"ר להבירו בחצרו שלו לא נגד אותו הלון אז אם הוי ספק היזק יכול לומר בשלי אני בונה ופותח וקי"ל שאינו היזק והמזיק הוא המוחזק כו' עכ"ד

הרי

הרי בהדיא מלדברי מהרש״ג וכן הסכים שם הבי״ד דכשאינו נוטל אויר מחבירו המזיק הוא המוחזק וא״כ בנ״ד נמי שאינו נוטל האויר ר׳ מש׳ ר׳ הוא המוחזק ויכול לומר קי״ל כהרמ״ה ודעימיה דיכול לשנות התנור ממקום למקום וכאמור

סימן ח

כתב בס׳ קול אליהו בח״מ סימן כ״א על ר׳ שמכר לש׳ כ״ב אמות בגד ואחר יום או יומים נתגלה לש׳ ע״י לוי שבגד זה אינו כלו של צמר אלא היה השתי של צמר והערב של פשתן ותבע את ר׳ שיחזיר לו מעותיו ויקח את שלו דהוי מק״ט ושקיל וטרי כדרכו דרך הקדש ובתר הכי כתב וז״ל אך הנלע״ד בנ״ד הוא דאין ספק דלא הוי מק״ט והוא ממ״ש הרא״ש בתשו׳ הביאוה הטור ומרן בסימן רל״ב בש׳שקנה מר׳ ב׳ נודות של שמן וכשפתחן מצאו עכור כו׳ והנלע״ד פשוט הוא דבנמצא בו מום ממש לא היה צריך שום תנאי דמן הסתם אין אדם קונה את דבר שלם אבל כשלא נמצא בו מום את השנוי מדבר הטוב לשאינו הטוב כ״כ כמו השמן עכור שאינו מום אלא שאינו עובר לסוחר כמן שמן הטוב וכמ״ש הרא״ש שלא היה יכול למוכרו את בדוחק כו׳ והכא נמי בנ״ד כיון דבגד סתם קאמר הא נמי בגד מקרי וכיון שאינו מום ואינו אלא משונה מכל מין בגד דעלמא לא הוי מק״ט אד״ל

ואנכי איש צעי׳ א״המ כדחזי לא יכולתי להולמו ואדרבה אין ספק דהוי מק״ט מה ראיה מייתי מההיא דהרא״ש בענין השמן וכן מה שהביא ממהריק״ש במכר לו חטים סתם שכל מיני חטים בכלל דרב המרהק ביניהם ולא דמי כעוכלא לדנא כלל גדון הרא״ש בענין השמן לנדונו דבשמן שייך שפיר לומר כשהוא עכור מדבר חשוב לשאינו חשוב שהרי הכל הוא שמן ואין דבר אחר מעורב בו וכן בחטים ומש״ה כתבו מה שכתבו משא״כ בנדונו שהבגד מעורב בו דבר אחר דהיינו פשתן נמצא שבגד זה הוא משני מינים ואינו כשתם כל בגד דעלמא דכל הקונה אינו קונה אלא אדעתא שיהיה הבגד כלו מצמר כמו הבגדים של כל העולם וכיון דיש מין אחר מעורב בו הו״ל כמוכר להבירו מין ממיני פירות ונתן לו מן אחר דאין כאן מכר ושניהם יכולים לחזור וזה הוי מוסכם לכ״ע ממשנה וגמ׳ וכ״כ הטור ומרן בסימן רל״ג וכ״כ הרמב״ם רפי״ו מה׳ מכירה וכתב שם ה״ה שזה הוי שנוי ההפך לגמרי ואע״פ שאין הונאה בזה המקח בטל ע״ש ואם כן הכא נמי יכול לומר הלוקח לא קניתי ממך אלא בגד שכלו צמר וזה לא יצא שהוא כולו צמר אלא הוא בגד משני מינים והוי לכ״ע מין אחר דהמקח בטל ותן לי מעותי והדין עם הלוקח שיקח המוכר את שלו ויחזיר לו מעותיו ודלא כמ״ש הר׳המחבר דלא הוי מק״ט וממקומו מוכרח לומר כן דהיינו מדברי הרב המחבר גופיה שכתב בסו׳דבריו וז״ל דמעול׳ לא נשמע כואת הנמצא כזה בגד מצמר ופשתים ולא היה בדעתו של לוקח ומוכר על ענין כזה ע״כ לפי דבריו אלו יגדל התימא איך לא יאמר אדם שזה הבגד הוא מין אחר וכיון דהוי מין אחר אין לך מק״ט גדול מזה ולדידי לא היה צורך להרב להטריח את עצמו ולכתוב ולהביא ממרחק לחמו דכל מה שהביא בידו לא שייך לנדונו והדבר פשוט כמ״ש בעניותי כאשר יראה כל הישר הולך ותל״ס

בתר זמן טובא מצאתי הון לי במרדכי פ׳ המפקיד סי׳ רנ״א שהביא תשובת מהר״ש ומביאו מורם בח״מ סימן רל״ב ס׳ ה״י וז״ל ר׳ שטען על ש׳ מכרת לי חפץ של זהב בתו׳ זהב ועכשיו שברתי החפץ ומצאתי בו בדיל ותובע ר׳ מש׳ שיחזיר לו מעותיו כי אינה אותו על כלי ביטול מקח וש׳ משיב לא נדרתי לך כלום אלא כמו שקניתי כך מכרתי וגם הלא בשעה שקניתי מהכותי שאינה אותי אתה רצית לקנותו וגם אני כשמכרתי לך לא ידעתי שאיניתיך ואם תשבע שנדרתי לך שהוא של זהב אשלם וגם ש׳ אומר תחזיר לי התכשיט שלם ואתן לך כמו שמכרתי ור׳ אין יכול שהרי שברו והשיב נראה בעיני אע״ג דמכר לו סתם החפץ ולא א״ל של זהב הוא מ״מ כיון דמבחוץ נראה שהוא של זהב וגם הדמים מודעים אם בתורת זהב קנאו הוי מק״ט דאע״ג דדברים שבלב אינם דברים וזה לא הוציא בפיו שהוא של זהב הכא הוי כאלו הוציא בפיו שהוא מכרו בחוך זהב דאנןסהדי דבתו׳ זהב קנאו מידי דהוה אזבינולא אצטריכו ליה זוזי פ׳ מנה אע״ג דזבין סתם אמרי מק״ט כו׳ וכה״ג איכא פרק המפקיד ההוא אפוטרופא דיתמי דזבין להו תורא ליתמי ולא הוה ליה כבי ושיני כו׳ מ״מ אפטרופא מיהא לא הו״ל למידע וה״נ ר׳ לא הו״ל למידע הילכך אם דבר ברור הוא שנמצא בו עופרת כמו שהוא טוען מק״ט הוא והדר זביני וחייב להחזיר מעותיו לר׳ ואע״ג דביטול מקח כגון יותר משתות בעיא היא אם לעולם חוזר או לא ולא איפשיט׳ הכא ודאי מק״ט הוא כגון של זהב ונמצא עופרת בתוכו והוי כמו שחמתית ונמצא לבנה לבנה ונמצא שחמתית כו׳ ואע״ג דאיכא דניחא ליה בהא ואיכא דניחא ליה בהא הוי מק״ט וחוזר לעולם שהרי זה החפץ לא נתכון לקנות דכ״ע ניחא להו בזהב והוי מק״ט ואע״ג שהכותי רימהו לש׳מה בכך כו׳ושלום מב״ב ע״כ הרי מפורש יוצא כיון דמבחוץ היה זהב ונמצא עופרת בתוכו אנן סהדי דלא קנה הלוקח כי אם זהב לוקא וכיון דיצא עופרת בתוכו הו״ל שמכר לו מין אחר אתה תחזה דהוי ראיה חזקה לדברינו ככל אשר דברנו כיון דזה הבגד שקנה נראה מבחוץ ככל הבגדים דעלמא אלא דאם תחתיה תעמוד הבהרת דיש פשתן בערב והקונה חשב שהוא כדרך כל הבגדים דשכיחי בעולם ואדעתא דהכי קנאו וזה יצא מין אחר בתוכו וקו״ל

והו"ל שמכר לו מין אחד ונמצא מין אחר דהוי שמחתית ונמצא לבנה דהוזר לעולם וכמ"ש מהר"ם ובודאי אמינא ולא מסתפינא שאם לא היה מסתמיע תשו' מהר"ס הלזו מהרב קול אליהו לא היה כותב בנדון דידיה שאין בו מק"ט וכמדובר

וחזה הוית בס' מחנה אפרים בה' אונאה סימן ו' די"ט ע"א שכתב בעל הרא"ש בתשו' הנז"ל במי שמכר ב' נודות של שמן כו' דהרא"ש איירי כשהלוקח היה מוצא למכור השמן העכור תכף ומיד וא"צ טירח' יותר משהיה רוצה למכור שמן יפה יע"ש וזה תימה רבתי בתר שאת המתחילה כלהוי והרי הרא"ש כתב בפי' שלא היה מוצא למכור השמן אלא בדוחק ואיך כתב בעל הרא"ש מה שלא כתב איהו וצ"ע

סימן ט

כתב הרב מ"ל פט"ו מהלכו' מכירה ה"ג במ"ש ה"ה בשם יש מי שכתב דבדבר שיכול להבחין ולא הבחין דאינו חוזר המקח דזה הוי כשנתן את הדמים אבל כשלקח בהקפה חוזר יע"ש וראיתי בס' שפת הי"ס הנ"מ דקנ"ה ע"ג שהקשה להרב מ"ל דמה לו להרב להביא ראיה להאי חילוקה בשלקח בהקפה מדברי הרב בע"הת והרי הוא גמרא ערוכה בבכורות די"ג ע"ב גבי פלוגתא ר"י ור"ל ומותיב בגמ' הלוקח גרוטאות מסגוי ומצא בהם ע"ז כו' וכתב רש"י בד"ה רישא דלא ידע כו' דהא לא יהיב וזוזי דלימא אבעי לעיוני דסתם הגר לא מעיין על שעת מתן דמים סיפא אבעי לעיוני ומדלא עיין אחולי אחיל והויא משיכתו משיכה ע"כ הרי מבואר דכשלא נתן את הדמים לא אמרינן דאחולי אחיל יע"ש שהביא ג"כ מ"ש התום' בקדושין די"א ע"א ד"ה הנהו קלא אית להו סבר' ר' אליהו דכת' הכי יע"ש ובכתו' דנ"ח ע"א הביאו התום' ד"ה הנהו קלא אית להו דברי ר' אליהו הנז' בתוס' דברים ע"ש

הרי"א דתימא אתמ"ר איך נעלם ממנו מ"ש הטור בח"מ סימן רל"ב ס' יו"ד משם רבי' אפרים והרמב"ן ומביאם בס' מחנה אפרים בה' אונאה סימן ג' בלקח בהמה מחבירו ונמצא בה טרפו' מחמת סירכא כתבו ר' אפרים וב"ה כיון דטרפות מחמת סירכא משכח שכיח ורמי איניש אדעתא כיון דלא אתני לוקח ודאי אחולי אחיל ולא הוי מק"ט והרמב"ן כתב דהוי מק"ט והביא ראיה ממכר עבד ונמצא גנב או קוביוסטוס יע"ש והשתא מזה המחלוקת דאיכא בין רבי' אפרים והרמב"ן נלע"ד דנפקא לן טובא ולהקשות להמ"ל עדיפא מינה דמדברי הרב מ"ל מוכח בהדיא דמתה שכתב בסתם דזה הוי כשנתן את הדמים כו' דלדבר זה הוי לכ"ע זה נראה פשוט מדבריו ולפי קצורי בתר שאת המחי'כלת אינו כנדמידי פלוג' לא נפקא שהרי הראיה שהביא הרמב"ן מהאי' דהמוכר פירו' במכר עבד ונמצ' גנב או קוביוסטוס דהגיעו משום דכולהו הכי איתנהו אבל אי לאו כולהו הכי איתניהו הוי מקח טעות ואע"ג דרוב' הכי איתניהו ואע"ג דלא אתני לוקח יע"ש • וגם כתי' לבתרא בההיא דמכר עבד ונמצא גנב או קוביוסטוס כתב הרמב"ן כשלא נתן את הדמי' עדיין יע"ש

ונלע"ד דמ"ש שלא נתן את הדמים לאו דוקא אלא אפי' נתן את הדמים נמצא דס"ל להרמב"ן דלא שאני ליה בין נתן דמים לשלא נתן דאי לא"ה ושאני ליה מה ראיה מייתי מההיא דהמוכר עבד להאי' שנמצא טרפות מחמת סירכא דשאני התם במוכר עבד שלא נתן עדין את הדמים אלא ודאי מדהביא ראיה מהתם דפשיטא ליה דלא שאני ליה דאפי' נתן את הדמים הוי מק"ט והרב מ"א שם הקשה להרמב"ן וז"ל ועוד הביא הרמב"ן ז"ל ראיה ממוכר עבד ונמצא גנב או קוביוסטוס כו' לע"ד גם זה לא הבנתי דהתיא איירי כשלא נתן עדיין הדמים וכיון שהלוקח מוחזק א"צ להתגות וכה"ג מחלק בפ"ב דבכורות גבי לוקח גרוטאות מהגוי ונמצ' בהם ע"ז כו' ע"כ ולפו' נראי דאמרן דהרמב"ן גופיה שם במוכר עבד כו' כתב דמיירי בשלא נתן עדיין את הדמים אנכי לא ידעתי מאי קא מקשי ליה דליכא לאקשויי ליה מידי דאיהו ס"ל דלא שאני בין נתן הדמים בין לא נתן הוי מקח טעות ומשום הכי הביא ראיתו מההיא דמוכר עבד ואי משום הסוגיא דפ"ב דבכורות דמחלק שם בין נתן הדמים לשלא נתן את הדמי' וכמו שהקשה משם הר"ב שפת הי"ס וכנ"ל ואשתמיט מניה דכבר קדמו לזה הקושיא הרב מ"א ז"ל גם לזה אל תתמה על ההפך דכיון שהרמב"ן רב גובריה ורב חיליה אמרה דלא שאני ליה בין נתן הדמים לשלא נתן את הדמים בודאי דליכא למימר דאשתמיט מיניה האי סוגיא דבכורות דכוליה תלמודא כמאן דמנח בכיסתיה דמי וכמ"ש בס' עין זוכר דס' ע"ד יע"ש וא"כ איהו יפרש הסוגיא דבכורות כפי סברתו בטוב טעם ודעת אבל ר' אפרים ז"ל ס"ל דכשלא נתן עדיין את הדמים חוזר ולאו אחולי אחיל אבל כשנתן את הדמים לא הוי מק"ט דאחולי אחיל או אפשר לומר דהמחלוק' הוא דרבינו אפרים ס"ל בין נתן הדמים בין לא נתן הוי המקח קיים משום דהו"ל ללוקח להתנו' והרמב"ן ס"ל דאפי' נתן את הדמים המקח בטל אע"ג דלא אתני הנה כי כן הדבר קשה איך כתב הרמ"ל הדבר בהחלט כאלו הוא מילתא פסיקתא בלתי שום מחלוקת ולפי קצורי מילתא כדנא במחלוקת הוא שנוי וכמדובר

ואחר ה"הש ש'אק"ך יצא לאויר העולם ס'עוגת אליהו מהר"א ישראל ז"ל וחזתיה בד'נ'ע"א וב'שהביא המחלוקת מרבי' אפרים עם הרמב"ן ז"ל והביא מ"ש בס' מחנה אפרים בה'הונאה כנ"ל וכתב דמ"ש הרמב"ן ז"ל בחידו'

בהילו' בפ' המוכר פירות בשלא נתן את הדמים לאו לוקח קאמר אלא אפי' כשלא נתן את הדמי' יע"ש ׳ ועלך לבי שכיונתי לדעת גדול ושם תירץ ההיא דבכורות הלוקח גרוטאות כו' במ"ש שם בתוס' יע"ש וכעת דיתיבנא בלי ספרי' לא יכולתי להתכנס מתורתו , וכתב בב"י ח"מ סי' רל"ב ס' יוד שהר"ן ס"ל כסברת הרמב"ן והדבר תמוה שהרי הר"ן שם בפ' המוכר פירות במוכר עבדו כתב שהלוקח נתן את הדמים ומשום הכי יכולינאנו לומר דאמולי אחיל דהו"ל להתנות לא כן כשלא נתן את הדמים דלא אחיל יע"ש הרי להדיא דרב המרחק בין הרמב"ן להר"ן ודבריו צא"ת ועיין בכנ"הג שם הגב"י אות ו' עד אות י"ב דצריך לעמוד על דבריו ועיין בש"ע ח"מ סימן רכ"ז ס"ד בבא"הט סקי"א שכתב משם הש"ך דהנה'ה סובר'ת דמרן מיירי שכבר נתן את הדמי' ושכן כתב הג"א דיש הילוק כשנתן הדמי' לכשלא נתן יע"ש ועיין בס' חוות יאיר ס"סי קפ"ו דשייך לזה בל"ן אי"הב כשיהיו הספרים אצלי אשא"פ"ז

אחר ימים ראיתי הלשון מהג"א שהביאו הבא"הט והוא במס' מציעא ד'ן ע"ב ז"ל ופירש הרב ברוך יצחק מרינגשבורק דהיינו דוקא אם נתן המעות אבל אם לא נתן המעות מיגו דיכול לומר לו נתתי לך יכול לומר לא נתרציתי ע"כ הרי מבואר דיש הילוק בין נתן את הדמים מיד לכשלא נתן נמצא דגם זה איסתמיע מהר' מ"ל דמה לו להביא את הדין מדיוק לשון הבע"הת מאחר דמצינו הדבר מפורש ולא עוד אלא דהיותר תימא מהרב מ"ל הוא דמדברי הגהת אשירי משם בא"ר'ה הכך מ"ש הוא בהדלט דכשלא נתן את הדמים לא מהיל וחוזר והרי מ"ש הג"אש כשלא נתן את הדמים דהוי מק"ט טעמו הוא משום דאית ליה מיגו הא אי לית ליה מיגו שמעינן מיניה דלא שאני ליה בין נתן את הדמי' לשלא נתן דאפי' שלא נתן את הדמי' כיון דהיה יכול לבדוק ולא בדק אמולי אחיל והמקח קיים כך נלע"ד מדברי הג"אש נמצא אתה למד ג' מחלוקיות בדבר דלדעת ר' אפרים ומהדיוק שדייק הרב מ"ל מבע"הת כשנתן את הדמים המקח קיים וכשלא נתן הדמי' המקח בטל ולהרמב"ן בין נתן הדמים בין לא נתן הלוקח יכול לחזור והמקח בטל ולהג"אש אפי' לא נתן את הדמים המקח קיים וכפי זה צריכין אנו לדעת מ"ש הש"ך וכ"כ הג"אש לא שייך לומ' וכ"כ הג"אש לזה הוי הפך מ"ש בדעת מר"ן בל"ן אם י"הב כשיהיה עמדי ס' ש"ך נראה הדברים במקומן אם כנים אנחנו במה שכתבנו הראת לדעת לפי האמור דגם כשלא נתן הדמים במחלוקת שנוי אם כן הדבר קשה איך כתב מילתא כפשיטתא דכשלא נתן את הדמים דהיינו שלקח בהקפה דחוזר ודוק

וחזה הוית בס' חוט המשולש בסו' ספר התשב"ץ בטורה ראשון סי' ח' שהביא משם החברים שכתבו דבדבר שהיה יכול לבודקו ולא בדקו איהו דאפסיד אנפשיה ואינו חוזר יע"ש המתבאר מדברי החברים הקדושים הללו הוא דבנדון לידהו הלוקח לא נתן עדין את הדמים שהרי כתבו ורצה הקונה להחזירו שאינו יכול להחזיר האיסטים למוכר כו' ע"ש ואם איתא דנתן את הדמים מה צרה היתה שם למוכר אם היה רוצה להחזיר לו האיסטים והרי המוכר נמי אינו נותן לו הדמים שקבל אלא ודאי הדבר מוכרח דבנדון החברותא קדישא מיירי שלא נתן עדין הדמים ואפ"ה ס"ל כיון דהיה יכול להבחין ולבודקו ולא בדק איהו דאפסיד אנפשי' והמקח קיים וסברתם ז"ל הוי הפך סברת רבינו אפרים והרמב"ן לגד כשלא נתן את הדמים דהוי מקח טעות שוים הם ואתיא סברת החבירי' כסב' הג"אש נמצא לפי זה דיכול המוחזק לו'קי'ל היכי' דתפס משכנגדו וכ"ן נר' דס"ל להרב חוט המשולש שכתב שם באות ד' וז'ל ואין לטעון על הקונה ולומר דהו"ל לבדוק האיסטים לשעתו ולנסותו בצביעה לאלתר דהקונה הזה לא קנאו לצבוע בו הוא רק למוכרו לצובעים ואין מנהג הסוחרים לנסות בצביעה מוכרים סתם וימים ידברו כו' ע"ש שמעינן מדבריו אלו דאם הקונה קנאו לצבוע ולא ניסת אותו לאלתר אף שלא נתן את הדמים המקח קיים ואיהו דאפסיד אנפשי' כסבר' החברי' ז"ל היוצא לנו מזה שדינו מהר'מ"ל דפסיק' ליה מילתא דכשלא נתן את הדמי' דחוזר דתלוי בפלוג' דרבותא וזה פשוט וכזו ראיתי בתשו' הרדב"ז ח"א סימן קל"ו שהביא סברת יש מי שכתב שהביא ה"ה וכתב כי דברים של טעם הם ופסק כוותיה ובנדונו לא נתן עדין את הדמים כאשר יראה הרואה בבירור בדבריו ואפ"ה פסק דהמקח קיים ולא שאני ליה בין נתן דמים לכשלא נתן יע"ש ושוב ראיתי דרך אגב בכנ"הג שם שהביא האי תשו' הרדב"ז וגם מסי' קל"ט יע"ש והיה העלמ'ה תשו' הללו מהרדב"ז מהרב מ"ל ז'ל ונרור

ואחרי מופלג בח' כסליו תקפ'ד ותבט עיני בשורי בתשו' שבות יעקב ח"ג כי לא ראיתיו עד הנה שכתב בסי' קס"ט וז"ל שאלה א' לקח ן'חתיכות בגדים ואותם בגדים הם נקשרים בחבילות מסוחר ואין דרכם לפותחן כי על ידי הפתיחה ניזוקים עד שיבואו הלוקחים ליקח א' אל אחת שאז פותחין אותם ולקח מש' הבגדים באמנה שיתן לו ריוח ע"כ חתיכה וחתיכה יותר ממה שנתן לסוחר חצי ר'ט וכשבא הלוקח למכור אותם מצא מום בשני התיכו' ורוצה לחזו' לו אלו החתיכות וש' טוען כיון שמכר לו באמנה אין יכול לחזור בו ועוד אף אם יכול לחזור יחזור כל הבגדים

תשובה הנה נראה פשוט אע"ג שנשא ונתן באמונה אפ"ה חוזר דלא מצינו בש'ס ופוסקים רק אין עליו הונאה אבל מום שהוא מח טעות חוזר דאם לא כן הו"ל לאמנועי'

לא שמועינן יותר רבותא הנושא ונותן באמונה דאפי' במום אינו חוזר דגרע מהונאה דהרי שם יכו' לחזור רק בכדי שיראה לתגר או לקרובו ומום לעולם חוזר וכן מצאתי בתשו' מהריט"ץ סי' כ"ה עם הסכמת מהר"ס גאלאנטי ע"ש וכל זה דלא היה יכול להבחין זה בשעת המקח אבל אם היה יכול להבחינו אם יש בו מום או לא ולא הבחין כתב המ"מ בפט"ו מהלכות מכירה ה"ג וז"ל ויש מי שכתב שאם היה שהלוקח יכול להבחין לאלתר כגון שיכולין לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן והמוכר מכר לו סתם אינו חוזר ע"כ והסמ"ע סימן רל"ב ס"ק יו"ד סתם לדבריו לפסק הלכה כאלו אין חולק בדבר

אמנם ראיתי בתשו' מהרא"נ"ח ה"א סי' ט' ד"ע ובתשו' מהריט"ץ סימן ק"ה כתבו דהרי"ף פ' הזהב והרא"ש שם והרמב"ם דפסקו דלא אמרינן שנותנין זמן על שיראה לתגר או לקרובו אלא בהונאה אבל במום לעולם חוזר ולא מהני אם שהה כדי להראות לתגר כו' אם כן אף דיכול להבחינו לא אמרי' שמחל וחולקין אדעה זו שהביא ה"ה ולע"ד אין לחלק את השוין דאין כאן מחלוקת כלל כמשמעות הסמ"ע ושאר אחרו' גם במ"מ עצמו משמע שאין חולק בדבר דאל"כ לא הוה מביאו כלל כיון שהוא נגד כל הראשוני' והחילוק דאם קודם גמר המקח היה יכול להבחי' וזה הפי' לאלתר שכתב המ"מ ולא הבחין שמע מינה דמחלק אף אם יהיה בו מום זה אבל אם כבר גמר המקח ונתגלה בו מום אף אם אח"ך שתק זמן מה יכו' לחזור בו והא דשתק לפי שלא היה לו עוד צורך במקח ההוא וכיון שיודע שיש לו עוד שהות לחזור כל אימת שיצטרך לדבר לכן כל זמן שלא השתמש במקח לא הוי מחילה אבל אם השתמש במקח או חיישינן דמחל כיון דכאן לא השתמש במקח יכול לחזור כשנתגלה לו המום אבל המוכר הרשות בידו לומר החזר לי הכל כיון שבמקח אחד קנו כולם ועיין בס"ע סימן רל"ב ס"ד כנ"ל עכ"ל

בראש אמ"ר אנא דאמרי דמריהוט לשונו בשטה דאמר וש'טוען כיון שמכר לו באמנה אין יכול לחזור בו ועו' אף אם יכו' לחזור בו יחזור כל הבגדים מדברים הללו מבואר דהלוקח לא נתן עדין את הדמים דאי כבר נתן את הדמים לא היה צריך לומר המוכר כיון שמכר לו באמנה אין יכול לחזור בו וגם שיחזור לו כל הבגדים שהרי המוכר נמי יכול לומר גם אני איני חוזר הדמים אלא דהדבר ברור שעדין לא נתן את הדמים וכיון שכן שלא נתן את הדמים וגם שלא היה יכול להבחינו וכמ"ש בשאל' לדידי פשוטה לפניה ולאחריה דהלוקח ידו על העליונה לחזור במקח דע"כ לא פליגי הני רבות' אי נתן את הדמים או לא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכאמור לעיל היינו בדב' שהיה יכול להבחין ולבודקו אבל בדבר שלא היה יכול להבחין לכ"ע חוזר לפ"ז בחנם טרח את עצמו אבל האמת הוא דנעלם מהרב ז"ל כל האמור ומדובר וזה גרם לו לכתוב וז"ל גם במ"מ עצמו משמע שאין חולק בדבר דאל"כ לא הוה מביאו כלל כיון שהוא נגד כל הראשונים וזה אינו דהרי מצאנו דאינו דמילתא כלנא הוי מחלו' ראשונים ובכל אשר דברנו ואדרבא ז"ל לאידך גיסא דמשום דברירא ליה לה"ה ז"ל המחלוקת הנז' מהראשונים משו"ה הביאו בשם יש מי שכת' ודלא כהרב ז"ל

זאת ועוד אחרת לא הבינותי החילוק שחילק כדי להשוות דעת היש מי שכתב עם מהרא"נ"ח ומהריט"ץ דלא יצא בחילוקו כמו שנכנס שבתחילה כתב דאם קודם גמר המקח היה יכול להבחינו כו' אבל אם כבר גמר המקח ונתגלה בו מום כו' דנחזי אנן מאי כונתיה אי היה יכול להבחינו או לא דאי היה יכו' להבחינו כבר מילתא אמורה דלדעת היש מי שכתב מחלו לדעת מהרא"נ"ח ומהריט"ץ אפי' דהיה יכול להבחין לעולם חוזר כיון שהוא מום לא אמרינן דמחל וכ"ש אם היה דבר שלא היה יכו' להבחין דלעולם חוזר א"כ לפ"ז לא שוו בשיעוריהן היש מי שכתב עם מהרא"נ"ח ומהריט"ץ ז"ל כאשר יראה המעיין ודבריו שגבו ממני

ותו קשה לי על דבריו אה"מר במ"ש וז"ל אבל אם השתמש במקח או חיישינן למחל. ואנכי לא ידעתי מה הלשון אומרת חיישינן למחל והרי לישנא דחיישינן הוי כמסתפק אם מחל או לא ולא אדע שכל איך איסתמיע מיניה דבר ברור כזה למרן בש"הט שם בסימן רל"ב ס"ג כתב אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום הרי זה מחל ואינו יכול להחזיר ע"כ. ומקור נובעם דברי מרן הם מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מה' מכירה ע"ש וכ"כ הריטב"א ז"ל ומביאו בס' מחנה אפרים ז"ל בה' הונאה סימן ה' וז"ל . . . ואם נשתמש בו אחר שהכיר בהונאה קודם שיודיע למוכר מחל הונאתו שאל"כ לא הו"ל להשתמש בו כיון דהוי ביטול מקח ע"כ יע"ש הרי דנקטי בלישנייהו דודאי מחל ולא משום חשש דלפום דינא דין אמת כיון שנשתמ' שייך שפיר לומר דודאי מחל ואינו חוזר אבל כשהוא מחמת חשש זה לא אמרו אדם מעולם והיותר תימא דבס"ף דבריו ציין הלשון מהס"ע שם בס' ד' והיה כרגע נעלם ממנו מ"ש שם בס"ע בס' ג' דכתב מפורש דמחל הא ודאי אתמהא רבתי

עוד אחרת ק"ל על הרב ז"ל איך כתב כ"כ בפשיטות אבל המוכר הרשות בידו לומר החזר לי הכל כיון שבמקח אחד קנו כולם וכאלו דבר כזה הוא מילתא פסיקתא בלי שום מחלוקת ואדרבא שמהרלב"ח בח"א סימן קל"ו בנדון כיוצא בו ממש פסק דחוזר הכל ולא מצי שמעון למימר הבגד שנמצא בו המום אחזיר אבל שאר בגדים יתקיים המקח יע"ש והיה העלמ'ה מהרב תשו' זו מהרלב"ח ומ"ת הבאים אחריו חולקים וס"ל דיכול הלוקח לומר הבגד שנמצא בו המום אחזיר אבל לא שאר הבגדי' וכמ"ש בס' מח"א בחי'

על

על מהרדב"ו שכתב ע"ד תשו' הגו' מסימן ק"ו וז"ל עיין בס' בני אהרן סי' מ"ה ומדברי הפוס' דלא כהמחבר ע"כ הרי מפורש יוצא לנו דדבר כזה תמה שנוי במחלוקת הפוסקים ופשוט

ובעומרי במארסיליא בא' טבת תקפ"ו מזה הוית בס' זרע יעקב סי' כ"א שנשאל על ר' שמכר בגד לש' ופרע מעותיו ואחר ח' שעו' אמר הלוקח שמצא בו נקב גדול ולא ראיתיו עד הנה והמוכר אמר כבר בדקת אותו ומה לי ולך עוד ואתיא בילי' שברת היש מי שכתב שהביא ה"ה בדבר שיכול להבחין ולבודקו ופלפלת כל שהוא ועלה על דעתו לדעת עליון לזכו' ללוקח כפי החילוק שחילק הר' כנ"הג בסי' רל"ב הגב"י אות י"א יע"ש ולבסוף העלה וז"ל לא שאני אומר כיון שהנקב גדול ובקל יכול לראותו מי יאמר שלא ראהו דילמא ראה ומחל והשתא הוא דהדר ביה לכן נ"ל שאחר שכבר פרע אינו נאמן אפי' בשבועה מאחר שבא להוציא ואם עדין לא פרע נשבע ונפטר עכ"ל

המתבאר כפי הדברי' המוצג בשאל' דהלוקח אמר ולא ראיתיו עד הנה ה"ל דהלוקח טוען ברי' וכפי דבריו שכת' מי יאמר שלא ראהו דילמא ראה ומחל נמצא דהמוכר טוען שמא ועם האדון הס"ר ותמיהא לי מילת' טוב' לפי הוד דבנותו איך לא עלה על דעתו דנדון אשר כזה הו"ל ברי' ושמא וברי' עדיף והדר דינא כיון שהלוקח נתן את הדמים והוא טוען ברי' שלא ראה המום רק באותה שעה והמוכר טוען שמא באומרו מי יאמר שלא ראה המום דילמא ראה ומחל א"כ לפום דינא אין ללוקח אלא כי אם חרם סתם על כל מי שנוטל ממון חבירו שלא כדין וגובה ממונו מהמוכר דומיא במי שטוען מנה לי בידך והלה משיב איני יודע אם פרעתיך דחייב וכמו שמבואר בטור ובש"ע ח"מ סימן ע"ה יע"ש ואם כן לא ידענא איך כתב דאינו נאמן אפי' בשבו' מאן דכר שמיה שבועה בנדון דידיה ואיהו אם המוכר יודע בודאי שראה הלוקח הנקב קודם לקיחת הבגד אז יכול לישבע שראהו המום דהיינו הנקב וכבר מהלא וכמ"ש הרב המבי"ט בח"ב סימן קנ"ך בענין חליפין שאם יש שם מום כיון שהמוכר מוחזק ישבע שהקונה ידע במום יע"ש ועוד מה שכתב ואם עדין לא פרע את הדמים נשבע ונפטר גם זה לא הבינותי היכן מצא כשהאחד טוען ברי' והלא משיב שמא דהוא חייב שבועה זהרי קי"ל אין נשבעין על טענת ספק ואינו חייב אלא חרם סתם שלא ראהו בשעת לקיחה אלא עכשיו וחוזר לו המקח כיון דהוי מום ואיש על מקומו יבא בשלום זה נלע"ד פשוט ודוק

סימן יוד

בשאלתי בראובן שעשה מתנה לאשתו בעודו בריא וז"ל השטר אנכי נתתי ונותן לאשתי פ' בתורת מתנת בריא מעכשיו ולאחר מיתה מתנה גמורה וחלוטה מנכסי בית פ ופ' וכל אשר ימצא בתוכם אחרי מותי חוץ מדבר פ' ופ' אמנם ע"מ שלא תנשא לאחר אחרי כאם באולי תנשא לאחר יחזור הכל כאשר לכל לבנינו אשר נקראו בשם אברהם ואהרן חלק כחלק שוה בשוה וכמו כן באם לא תנשא ותשאר אמנה לא תמשך המתנה כי אם כל ימי חייה על הארץ ולא עוד להיות שרצוני הוא שיחזור הכל לבני אחרי כן כנ"ל את"ד השטר וחתימי בו ב' עדים לשאול הגיעו אי מתנה זו קיימת או לא ושכמ"ה

תשובה בכעס הואת הבוא נבו' בקציר' האו' מר מרוב דאגותי המרחם הוא ירחם וה' אלהים יעזור לי בראש א' מיר מריהוט לשון הצואה נראה דהנותן בעצמו כתב השטר א"כ נחזי אנן מה כונתו מזה הנותן שכתב בראש דבריו בלשון אנכי נתתי ונותן לאשתי דנראה שהם שתי מילות הפוכות דמלת נתתי משמע לשון עבר דהיינו שכבר נתן ומלת נותן הוא לשון עתיד דהיינו שעכשיו הוא נותן ולא מקדמ' דנא

ולפי קצורי נראה הגם דהמצוה הלזו אינו ח"ח מ"מ כונתו בתחילת דבריו נר' דרצה לחזק המתנה ואמינא לה ממ"ש הר"ן ז"ל בפ"ק דקידושין על מתני' דנכסים שיש להם אחריות וז"ל שטרי דידן אעפ"י שכתוב בהם מכרתי נתתי לשון עבר שטרי קנין ניניהו ולחזק הדבר כותבים כן כמו נתתי כסף השדה נתתיה לך וראיה לדבר דאמרינן בהשולח נתתי שדה פ' לפלוני נתתיה לו הרי היא שלו קנה כו' ע"כ. הרי מבואר דלשון נתתי הוא לחזק הענין אך קשה דנראה שדברי הר"ן סתראי ניניהו דבפרק השולח בההיא מימרא דנתתי שדה פ' לפ' כתב דלשון נתתי הוי להבא שאחר שתירץ ב' תשובות למאי דהקשה וז"ל וכי תימא וזבין בעבד ובין בשדה אמאי לא מהני אפי' בע"פ באומר עשיתי ונתתי משום הודאת בע"ד יש לומר כו' והא דשדה נמי כה"ג מיפרשא עכ"ד

הרואה יראה דהאי מימרא דנתתי שדה פ' לפ' פירשה במעכשיו שהוא להבא וכן נמי כתב הר"ב כנ"הג בח"מ סימן ס' הג"הט אות ע"א בעד הר"ן ז"ל בואת הסוגיא וז"ל דלשון נתתי לשון הקנאה לשהבא משמע כדגרסינן בפ' השולח האומר נתתי שדה פ' לפ' כו' א"ר יוחנן וכולן בשטר ובודאי מפני שהוא לשון מתנה להבא והוי הקנאה צריך שטר שבלו בהודאה' בלא שטר נמי קנה כדכתב הר"ן שם וכדפרשוה הרמב"ן והרמ"ה ז"ל וכמ"ש הריטב"א בתשובה הביאה רבינו ב"י בסימן זה כו' ע"כ

הרי מבואר שדברי הר"ן פלגן בהדייהו ומהתימא מהר' קהלת יעקב שבד' קס"ס שע"ד הביא הלשון מהר"ן שבפ' השולח ולדברי הרב כנ"הג הנז' ובדק"פ אות תשב"ד הביא הלשון מהר"ן

מהר"ן שבפ"ק דקידושין ולא נרגש מזה כלום וכ"ן הביא עוד בקי' דקנ"ג ע"ד הלשון מהר"ן מפ"ק דקידושין וגר' מדבריו שבזה רצה לתרץ מה שהק' למהרש"ך ולא עלה על זכרונו לדברי הר"ן שבפ' הטולה שהביאו מני"ר גופיה בדקס"ה שע"ל דהוי תברא לזה

והשתא הגם שלדברי הר"ן סתרי אהדדי וליכא למילף מידי מדבריו וכמו שאכתוב לקמן בס"ד דפוסק שסותר את דבריו לא עבדינן עובדא כוותיה מ"מ כפי מ"ש הרב כנ"הג משם הרמב"ן והרמ"ה והריטב"א ז"ל משמע בהדיא דס"ל דלשון נותני הוי להנא וכדבריו שבפ' הטולה ובעו"הר גלותי במקו' שאין ספרים שאיני יכול לחזות בנועם דבריהם כאשר עם לבבי א"כ המצוה הזה לפי דעת הרמב"ן והרמ"ה והריטב"א ז"ל צדק במ"ש בלשון נותני ונותן דמה שכפל בלישניה נראה דכונתו הוא לחזק המתנה וכמדובר

והנה אנא דאמרי עכ"ז לא עלת' ארוכה ומתנתא דא בטלה היא מעיקרא והוא דבמתנ' הלזו לית בה קנין וקי"ל דמתנ' בריא צריכה קנין וכל דליכא קנין הרי היא בטלה וכמ"ש הטור ומרן בד"מ רנ"א וכמו שיראה הרואה בספרן של ראשונים והאחרונים דהלכה רווחת היכא דלא קנו מהנותן לא זכה המקבל הנה כי כן בנ"ד נמי כיון דלא קנו מניה לא זכתה האשה הזאת בשום דבר, וש"ת למתנה דנא היא קיימת מאחר דכת' בה בצואתה מהיום ולאח"מ וכבר כתב מהר"ם ומביאו המרדכי בפי"ן סי' תקנ"ב על מ"ש בפי"ן ד' איזו היא מתנ' בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתוב בו מהיום ולאח"מ וז"ל מהר"ם ז"ל עוד נשאל לר"מ על ראובן שתובע את ש' ואמר שאמר שאמו הפקידה ביד ש' וכשמכרתו בידו אמרה לו לתת לר' בנה לאחר מותה וש' השיבו כך אמרה לי אם אצטרך ממנו תנהו לי ואם היא המות תנהו לר' בנו והשי' נ"ל דלא זכה ר' במתנה שהרי כיון שהית' בריאה באותה שעה ולא עשתה קנין על מתנתה לא זכה ר' במתנתה שמתנת בריא בעי קנין ואע"ג דאמרינן פי"ן איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתו' בו מהיום ולאח"מ ופר"ח שכתו' בו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מית' משמע דלאחר מיתה מיהא קני אפי' בלא קנין שאני התם דכתוב מהיום לת"ק ולר' יוסי אפילו בלא מהיום מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו אבל בנדון זה דליכא מהיום וליכא שטר וקנין שיוכיח על המתנה לומר דמחיים חיילא לא קני דאין מתנה לאח"מ בבריא עכ"ל, וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ח מה"ז ומתנה ה' י"א ופסקה הטור ומרן בש"הע סימן ר"ן ס"ט וז"ל וכן אם כתב כל נכסיו ומפרש שנותן הכל מעכשיו ומקנה לו מחיים הרי היא כשאר מתנת בריא שאם הגיע השטר ליד המקבל או שקנה מיד הנותן קנה הכל ע"כ

הרי הוא כמבוא' מלנקטו בלישנייהו תרי מילי מעכשיו ומקנה לו מחיים נראה דס"ל דבעכשיו לחודיה או מחיים לבד לא השיבי מתנת בריא וא"צ קנין וכ"כ מהרא"ש בתשו' סימן קנ"א בפשיטות דכיון דכתב מהיום ולאח"מ עדי' מכל מתנת בריא וא"צ קנין לא בקרקעות ולא במטלטלין יע"ש, המתבאר מדבריהם דמתנת בריא שכתו' בה מהיום ולאח"מ דהוי כמתנת ש"מ שנקנית לגמרי באמירה בעלמ' וא"כ לפ"ז בדנ"ד נמי שכת' מהיום ולאח"מ אף דליכא קנין בדבר זכתה האשה הזאת במתנתה,

ברם בתר ההשקפה פורתא אמינא דלאו מהא לא מכרעא שהרי במתנ' בריא שכתוב בה מהיום ולאח"מ אי סגי בלא קנין או לא במחלוקת שנוי וכמו שהביא מורינו הרב בס' ב"ד ה"מ סימן קכ"ח על ר"ש"מ שהקנה לאשתו החצר וכל הבתים אשר בתוכו בלשון מעכשיו כתב וז"ל תשו' הנה החכם השלם נר"ו כתב דלא זכתה האלמנה בחצר וכל הבתים שבתוכו כיון שנתן לה מהיום כו' הוא נותן לה מעכשיו במתנה גמורה וכבר ידוע דלשון זה הוי מתנת בריא והיה צריך קנין כו' וכיון שלא היה קנין לא זכתה וכמ"ש מהרשד"ם סימן של"ז, ולי נר' דדבר זה במחלוקת הוא שנוי אי באומ' מעכשיו או מהיום הוי מתנת בריא וצריכא קנין או לא כי הרמב"א סובר דהוי מתנת בריא וצריכה קנין שכתב בחי' פ' מ"ש דנ"ט ע"ג ונקטינן מתנ' ש"מ שכתוב מהיום צריכה קנין כמתנת בריא ולא בה קנה אלא בקנין ואפי' כתוב מהיום ולאח"מ דליכ' למימר סימנא לחיים קאמר ואין זה צריך לכנים ע"כ, וכ"כ הנ"י בפ' מ"ש וז"ל הא דאמרי' דברי ש"מ ככתובים וכמסורים ולא בעי קנין היינו היכא דלא כתב בשטר מהיום אבל אי כתב בה מהיום או מהיום ולאח"מ בעי קנין דלכל שמחיים מקנה לא קנה בדבור ולא אמרי' דסימנא לחיים קאמר וזה ברור בעיני המפרשים ע"כ וכ"כ הר' מ"מ בפ"ח מה"ז בשם ר' ן' מיגאש כו',

הרי דלדעת ר"י ן' מיגאש והרשב"א וכ"י והמפרשים ז"ל שסובר כל שכתוב במתנה מהיום הוי מתנת בריא ולא קני אלא בקנין אבל מדברי הרמב"ם שם והביאה הטור בסימן ר"ן נראה דבמהיום או מעכשיו לבד לא הוי מתנת בריא וא"ך קנין שכתב ז"ל אל תטעה בש"מ שכתב כל נכסיו ופירש שנתן הכל מעכשיו והקנה מחיים שאין זה מתנת ש"מ אלא כשאר כל מתנות הבריאים שאם הגיע השט' ליד המקבל או שקנו מיד הנותן קנה הכל ואין יכול לחזור בו ע"כ, הרי שדקדק לומר דוקא אם פירש שנתן הכל מעכשיו והקנה מחיים דלמה לו להאריך ולומר ופירש שנתן לו כו' לימא בקיצור אל תטעה בש"מ שכתב כל נכסיו ואמר מעכשיו ותו לא מה לו להאריך כ"כ כו' אלא ודאי קושטא הכי הוא דבעי תרוייהו וכן נראה דעת הטור כו' וכ"ן דעת הר"ס במרדכי פי"ן סי' תקנ"ז אפילו בבריא שאמר מהיום ולאח"מ דלא בעי קנין

קנין וכן נראה מדברי מור"ם סי' ר"ן שלדבר זה
מחלוקת כמו שאמרתי כי כתשם הש"ע ז"ל וכן אם
כתב כל נכסיו ומפרש שנותן הכל מעכשיו ומקנה
לו מחיים הרי היא כשאר מתנת בריא ע"כ וכתב
מור"ם ויש אומרים דה"ה מתנת שכ"מ מרע שכתו'
שמקנה לו מהיום הוי כמתנת בריא וצריכה קנין
ע"כ משמע שסובר שמ"ש הש"ע ומפרש שנותן הכל
כו' הוא דוקא בלשון זה אבל בנותן הכל
מעכשיו לחוד לא הוי מתנת בריא ואינה צריכה
קנין ולכן כתב דיש אומרים דה"ה בשמקנה לו
במהיום לחוד הוי כמתנת בריא וצריכה קנין כן
נראה כונת מור"ם דאם לא כן כו' אחר כך ראיתי
להרב מ"ע שכתב על דברי מור"ם הנ"ל כו' וכ"ן
מלשון הרשב"א שלדעת הרמב"ם במהיום או
במעכשיו לבד לא הוי מתנת בריא ולא בעי
קנין כו' אברא דמדברי הפוס' אחרונים שראיתי
לפי קוצרי נראה שתופסים בפשיטות דבמהיום או
במעכשיו לבד הוי מתנת בריא וצריכה קנין
ומהרי"א בסימן ר"ו כתב שאין שום חולק בזה
ומכל מקום לענין הדין אפי' יהיה מחלוקת בת"ש
אין נפקותא לענין המתנה הנו' לפי שהיורשים
מוחזקים ויכולים לומר קי"ל כהרשב"א ודעימיה
דבמהיום או מעכשיו לחוד הוי מתנת בריא
וצריך קנין ולא זכתה האלמנה הנז' כיון שאין
בה קנין עכ"ד וגם מהנה אפריש בה' זכיה ומתנה
סימן מ"ו הביא מתשו' מהריב"ל ח"ב סי' ל"ו
דתפס בפשיטות דצריך קנין במתנת בריא והביא
התשו' ממהרא"ש הנז"ל והביא ראיה לדברי הרב
מהריב"ל ובסוף דבריו כתב בשם פ"מ ח"א סי'
ל"ד דהה דברי מהרא"ש הנז' יע"ש

הראת לדעת דמילי פלוגתא לא נפקא
א"כ בנ"ד נמי שנחלה בית פלו'
ופלו' שנראה שנתן לה בתים אחרים חוץ מהבית
שהיא דרה בתוכה לפי האמור אינה יכולה לזכו'
מטע' קי"ל רק בבית שהיא דרה דוקא אבל בבתי'
אחרים הרי הם בחזקת היורשים דהנכסים בחזקת
היורשים קיימי שהרי כפי דברי הצואה שכתב
הדבר ברור כשמש שלא נתן לה אלא כ"א הפירות
מהבתים הללו שכן כתב הנותן בפי' וז"ל וכמו כן
באם לא תנשא ותשאר אלמנה לא תמשך המתנה
כ"א כל ימי חייה על הארצולא עוד להיו' שרצוני
הוא שיחזור הכל לבני אחרי כן כנ"ל נמצא שרצון
הנותן בשעת הנתינ' ברצונו שיחזור הכל כאמר לכל
לבניו אחר מותה דהיינו שיחזרו הבתים וכל מה
שימצא בתוכם ליורשיו דוקא ולא נתן לאשתו רק
הפירות ונאהר דאינה מוחזקת כ"א בבית שהיא
דרה בתוכה ואינלה אלא כל ימי חייה דוקא ולית
לה מידי לא בגוף הבית דירתה ולא בבית אחר
והרי הם בחזקת היורשים שהם נקראים מוחזקים
וזה פשוט למי שידיו ממשמש בספרי הפוסקים
כי אין הספרים אצלי בהיותי לעבור הכל תחת
השב"ט

אכן תמיה לי מילתא ממורינו הרב נ"ל
בתר שאת המחי' כלחוי שבסי' זה הביא
המחלוקת בין הרשב"א ודעימיה ובין מהר"ם ז"ל
ודעימיה דהיינו הרמב"ם והטור נמצא דצריך
למהר"ם עם הרמב"ם והטור בחדא מחתא ואלו
בסימן קכ"ג דקכ"ד ע"ד כתב וז"ל , לפי זה
ג' סברות במהיום ולאחר מיתה אפילו בבריא
אינו צריך קנין ולהרשב"א וג"י אפי' בשכיב מרע
צריך קנין ולהרמב"ם והריב"ה דוקא כשפירש
השכיב מרע בפי' שמקנה לו הכל מעכשיו צריך
קנין אבל מהיום ולאחר מיתה לחוד אינו צריך
קנין כו' ע"כ הרי דעשאם חלוקי' בסברתן להרמב"ם
והטור עם מהר"ם ודבריו צא"ת

והזי' הוית בס' יכין ובתו ח"א סימן קי"ו
דכ"ט ע"ג וז"ל אמנם יש לעיין
בצואה זו שכתוב בה מעכשיו בלא קנין אם היא
מתנה קיימת או לא יש לו' דלא הויא מתנה
כלל לפי שכיון שכתו' בו מעכשיו הויא כמתנ' בריא
ומתנת בריא מעכשיו בלא קנין לא הויא כלום
וכ"כ נמי הרמב"ן בפ' מי שמת דמתנ' ש"מ שכתוב
בו מהיום צריכה קנין כמתנת בריא ולא קנה אלא
בקנין ואפי' כתוב בה מהיום ולאח"מ כו' וכן אני
מוכיח מלשון הרמב"ם שכת' בפ"ח אל תטעה בש"מ
שכתב כל נכסיו ופי' שנתן הכל מעכשיו והתנה
מחיים שאין זו מתנת ש"מ אלא כשאר כל מתנות
הבריאים כו' ע"כ הרי מפורש שאם כתב כל נכסיו
ופירש שנתן הכל מעכשיו והקנה הכל מחיים
כו' והקנאת הבריא היא בקנין צריכין אנו לשני
דברים מעכשיו וקנין ואם הקנה במעכשיו בלא
קנין אינו כלום לפי שהוא כמתנת בריא שאם
היא בלא קנין שאין המקבל קונה וזה נ"ל להוכיח
מלשון הרמב"ם וכן השיב א"א מורי הרב רבי'
שלמה ז"ל כו' , אך עכשיו שנכתב מעכשיו
נתבטלה המתנה לפי שבמעכשיו גמר להקנותה
מחיים וכיון שמחיים הוא מקנה לו לא אמרינן
ביה ככתובים וכמסורים דמו וצריך בהם קנין
והרי לא קנו א"כ אין כאן זכיה והכל בטל עכ"ל
א"א מורי הרב ר' שלמה כו' ומה שכתבתם דהאי
שטרא דאית ביה מעכשיו אע"ג דלא הוי התם
קנין בהא שטרא לא פסיד ואשכחינן בהכי נהיר
הרי"ף והרמב"ם וכן דעת בע"הט ובעל תמרים
ובערוך הלילה לפי מזה ואל תתלה בוקי סריקי
בהני רבוות' דלית חד מנהון דס"ל הכי עכ"ד

ובפי' דייקינן שפיר ההכרעות והכרחיות
שעשה מורינו הרב נ"ל ז"ל בדעת
הרמב"ם ז"ל הם כראי מוצק ובפרט ממ"ש
מדברי מור"ם ז"ל, דהרמב"ם ס"ל דכשכתבינן
מהיום ולאח"מ לחוד א"צ קנין היפך סברת
הרשב"א ודעימיה א"כ לפ"ן אחרי הס"ר מהשני
מאורות שללו הדבר תמוה איך לא דקדקו בדברי
הרמב"ם לפי עוצם חכמתם דתם שרצו להוכיח
מדברי הרמב"ם דאף שכתב מהיום ולאחר מיתה
דצריך קנין זה לא יתכן בדעת הרמב"ם ואדרב'
הוי כל בתר איפכא דס"ל היכא שכתוב מהיום
ולאח"מ א"צ קנין וזה שלא דקדקו בדברי הרמב"ם
כדהוה חזי להו הביאם להשיב להרבנים ששאלו
להם לכתוב להם ואל תתלו בוקי סריקי בהני רבוותא

וז"ל

ז״ל דלית הל מנהון דס״ל הכי ולפום מאי דאמרן האמת אתם מהרבנים השואלים ז״ל הנז׳ מה שכתבו בעד הרמב״ם והטור דבעל הרי״ף ז״ל אני אומר דלא היה לי פנאי לחפש אהריו לידע איה מקום כבודו ובעל המשרים והערוך אינם מצויים אצלי דקאימנא בלא ספרים לפ״ז דבריהם קשים להולמם ונא״ת אבל מ״מ מצאנו עוד שלשה מגדולי המורים הרשב״ם וכ׳ בניו ז״ל דס״ל דאף שכתב מהיום ולאח״ת דצריך קנין ודוק

ואני בעניי אמינא ולא מספקינא דבנ״ל כ״ע יודו דהמתנה בוטלת ומבוטלת ולא חיילא כלל דע״כ לא קאמרי מהר״ם ז״ל ודעימיה דכשכתב מהיום ולאח״מ דא״צ קנין היינו היכא דלא כתב בפירוש דמה שנתן הוא במתנת בריא אבל כשאומר בצואת הנותן דמה שנותן הוא בעודו בריא ואומר נעכסיו ולאה״מ כנ״ד שכתב בפירוש בתורת מתנת בריא מעכשיו ולאח״מ אפי׳ מהר״ס ודעימיה אזלו ומודו דצריך קנין וכל היכא דלית בה קנין לא זכת׳ האש׳ במתנה בשום דבר דהיינו אפי׳ ממה שכתוב בצואה וכל אשר ימצא בתוכס אחרי מותי מאחר דלא זכתה בקרקעות במה תחול ותוכה בכל מה שימצא בתוכס דהמטלטלין צריכין משיכה או אגב ובנ״ל דליכא לא אגב ולא משיכה דבלבורא בעלמא אינו יכול להקנות וזה הוי דבר פשוט .

אחר כל האמור נובין ונידון מ״ש בשטר המתנה וכל אשר ימצא בהוכס אחרי מותי חוץ מלבר פ״וב ההיכא קאי האי אחרי מותי אי קאי על כל האמור וא״כ מלהור ואמר אחרי מותי נראה דלא רצה ליתן המתנה הנז׳ לאשתו כי אם לאחר מיתה לוקא ולא במעכשיו שהרי מה היה לו להנותן להזור ולומר עוד אחרי מותי מאחר דכבר אמר מעכשיו ולאה״מ אלא ודאי מדכפל לדבוריה מוכח בהדיא דלא גמר בדעתו לזכות לאשתו מעכשיו אלא לאחר מיתה ואם כניס אנחנו בזה נמצא שלא נתן לאשתו אלא לאחר מיתה וידוע מאי דקי״ל דאין מתנה לאח״מ ובפרט מה שהעמיק הרהיב בס׳ שמחת י״ט סימן כ״ט כדדכו דרך הקדש יע״ש . ומשם באר״ה לפ״ז נשארו הנכסים ברשות הנותן והם קיימין בחזקת היורשים ולא זכתה האשה כלום או דילמ׳ דאחרי מותי דקאמר לא קאי אלא אמאי דסליק מיניה דהיינו על מה שימצא בתוכס ולא אכולא מילתא ובקושטא דנראה לפי קצורי דקאי דוקא על כל מה שימצא בתוכס וראיה לזה מדכ׳ חוץ מלבר ת׳ ופ׳ בתר לאחרי מותי ולא אחרי מותי אחר הוץ מלבר פ׳ ופ׳ מינה מוכח דמ״ש וכל אשר ימצא בתוכס הוא מילתא מופרדת מענין הבתים שנתן לה דהיינו הכל נתן לה בבת אחת אלא שהקרקעות נתן לה במעכשיו ולאח״מ וכל אשר ימצא בתוכס לא נתן לה כי אם אחר מותה דאי לא תימא הכי אחרי מותי שכתב אין לו מובן למאי כתביה אלא דמוכרחים אנו לומר כמ״ש בעניותי . הנה כי כן כיון שלא נתן לא כל מה שימצא בתוכס אלא לאח״מ דוקא לא זכתה בשום דבר ממה שימצא בתוכס אחר מותו דאין מתנה לאח״מ וכאמור ועיין עוד בס׳ ב״ד ח״מ סימן קל״ב ובפרט מ״ש בדקמ״ג ע״ב משם הרמב״ן דהוי ראיה לדברינו ודוק כי קצרתי

וכדי להאלמד במקום אחר אפי׳ היה במתנה זאת קנין אפי״ה לא היתה זוכה זאת האשה רק בבית אשר היא דרה בתוכה דוקא ואמינא לה דידוע במחלוקת דאית בין הרמב״ם ודעימיה עם הראב״ד ודעימיה ז״ל , דכשהמטלטלין היו צבורין בתוך הקרקע בשעת המתנה דלדעת הרמב״ם ודעימיה לא בעינן שיאמר אגב דכיון שקנה הקרקע באחד מדרכי הקניה נקנה המטלטלין עמהם ולדעת הראב״ד ודעימיה אפי׳ שהיו צבורין בקרקע בעינן שיאמר בפי׳ קנה אגב קרקע וכמו שבא הכל מבואר בטור ומרן ב״י ובש״הט ומור״ס ז״ל בח״מ סימן ר״ב יע״ש וכסברת הראב״ד ודעמיה כת׳ מהרא״ח ז״ל בח״א סימן ע״ז דקנין מטלטלין אגב קרקע לא מהני עד שיאמר שמקנה לו קרקע ואגבו המט׳ וכיוצא לזה כתב מהרס״ך בח״א סי׳ קמ״ו בצואה שהיה כתוב בה לבסוף והקנה ד״א ולא היה כתוב בה שמתחילה הקנה לו ד״א קרקע ואגבן המטל׳ וביטלה הצואה הנז׳ יע״ש

הא למדת דמפני שלא כתב מעיקרא שהקנה לו ד״א קרקע ואגבן מטלטלי לא זכה במתנה א״כ ה״ה נמי בנ״ד דלא הקנה לאשתו ד״א קרקע ואגבן כל מה שימצא בתוכס דלדעת הראב״ד ודעמיה לא זכתה כלום א״כ יכולין היורשין לומר שהם נקראים מוחזקים לגבי שאר קרקעות קי״ל כהראב״ד ודעמי׳ דלא קנתה ממה שימצא בתוכס וכיון דלא זכתה במטלטלין לא זכתה ג״ך הקרקעות שהם חוץ מבית דירתה דהכל נעשה בקנין אחד וכיון שאינו מועיל לזה גם לזה אינו מועיל דדמי לקנה את והמור ומצאנו המחלוקת שהביא המרדכי בפ׳מי שמת וז״ל מעשה באחד שהקנה לחבירו בקנין סודר קרקעות ומטלטלין ומעות בבת אחת ונחלקו חכמי הדור בדבר י״א דדמי לקנה א״ות דפ׳מ״ש דקמ״ב וכי היכי דלא קנה המעו׳ לפי שאין מטבע נקנה בחליפין גם המטלטלין והקרק׳ לא קנה וי״א קנה הכל במיגו שחל הקנין על הקרקעו׳ והמטלטלין הל נמי המעו׳ וכא׳רבי׳ מחה כו׳ע״כ וכאשר הביא הכל מבו׳ בס׳ב״ד ח״מ סי׳ ט״ז דכ״ב ע״ד וז״ל הרי דלדעת הא׳ אמרי׳ כיון דלא קנה המעו׳ לא קנה הקרקע והמטלטלין וה״נ בנ״ל כיון דלא קנה המלבושים והוצאת החופה תאמת שהם דבר שא״ק לא קנה המתנה של ת״ק גרו׳ש כו׳ , ואע״ג דיש הולקים היש אומרים האחרונים מ״מ יאמר לוי קי״ל כי״א ראשונים ואין להשיב ע״ז ולומר דאפשר דהי״א ראשון אינו אלא א׳ דאעפ״י שאמר בלשון רבים אינו

מוכח

מוכח שהם רבים כמ"ש הרב לנ"הג בכללי הקי"ל אות נ"ב כו' וזה אינו חלא דהא לרבינו שמא' כו' עכ"ל

אחרי בקשת המחילה כלהו' אנכי לא ידעתי מי הכריחו לכל זה שהרי אפי' אם נאמר דהי"א ראשון היא סברת יחיד מ"מ יש לנו ג"ך סברת ריא"ז שם בפ' מי שמת דקאי בסברת הי"א ראשון דקני א"וח לא קנה כלום יע"ש וא"כ היה יכול לומר קי"ל נמי כסבר' הי"א וריא"ז הא ודאי אינו אלא דבו בפרק איבתמיע מניה סברת ריא"ז וזה ברור ׃

עוד כתב שם בס' נ"ד לכ"ג ע"א וז"ל והשתא לסברת הי"א ראשון שהביא המרדכי דלא קנה כלום משום דדמי לקנה א"וח דלא קנה כלום קשה דהא זהו סברת רב המנונא אבל ר"ן פליג עליה וסבר דקנה מחצה ואנן קי"ל הלכתא כר"ן בדיני וכ"פ הפוסקים כמבואר בב"י סימן ר"י וכ"כ התוס' שם וכמו כן קשה על רבי' שמחה שגם הוא סובר בקנה א"וח דלא קנה כלום אלא דמחלק בין ההיא דקנה א"וח למטבע כנז' ׃ והנה לזה כבר תירצו הר"ב מ"ע סס"י ר"ג והרב מהרש"ק סימן י"ז ול' ול"ד והרב מהרש"י סימן ל"ל והוא ס"ס למורה דס"ל להאי יש אומרים ולר' שמחה דבהא אין הלכה כר"ן משום דאשכחן דסתמא דתלמוד' בפ"ב דקדושין דנ"א תופס כרב המנונא דקנה א"וח לא קנה כלום פו' עכ"ד ׃ ובסימן ק"ך כתב ג"ך וז"ל ונמצא שהקנה לבנות דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם כו' ובאנו למחלוקת שהביא מור"ם בסימן ר"ג במקנה דבר שאין מועיל בו קנין עם דבר שמועיל אי אמרינן קנה הכל אולא קנה כלום או קנה דבר המועי' ולא קנה מה שאינו מועיל וכפי הנר' ממסקנת הר"ב מ"ע שם דמוקמינן ממונא בחזקת מאריה קמא וא"כ בנ"ל לא זכו הבנות בכלום יע"ש עכ"ל

וכזה ראיתי בה"ג מרדכי בפ' מ"ש מס' גדולת מרדכי שהקשה הקושיא הנז' דקי"ל כר"ן בדיני והביא משם מהר"י ליווא מפרא"ג ז"ל שתירץ דהמרדכי סובר דלא כר"ן דלא קני מידי אע"ג דהלכה כר"ן בדיני סבר דכך מוכחי בתלמוד דקאמר בכל מקום והא קני א"וח הוא ע"כ הרי בהדיא דגם איהו תירץ כמו שתירצו הסמ"ע ומהרש"ח ומהרש"י ז"ל אלא דיש שינוי בדברי מהר"י ליווא שכ' דכך מוכח בתלמוד דקאמר בכל מקום והא קנה א"וח לדידי דבריו אלה דקאמר בכל מקום כו' כעת לא ידענא היכן מצא כן בכל מקום שמקשה והא קני א"וח ואנחנו לא נדע היכן הם המקומות אחרי' והרבני' הנז' לא הביאו בידם רק ההיא דפ"ב דקדושין וכאשר יראה הרואה

אכן מאי דקשיא לי מילתא מהרבנים הנז' הוא על מה שתירצו לדע' הי"א ראשון שהביא המרדכי איך כתבו כ"כ בפשיטות מדאשכחן סתמא דתלמודא דפ"ב דקדושין דתפס כרב המנונא ודאי דבהא לית הלכתא כר"ן בדיני ואלו דבר זה הוי מילתא בסיקתא בלתי שום מחלוקת וזה אינו דהרי מילתא כדנא הוא מחלו' ראשוני' וכמ"ש בס' יד מלאכי באות תקכ"ב וז"ל פרכי טובא פריך בגמרא כמה וימני דלא הוו אליבא דהלכתא כ"כ הכנ"הג בכללי הגמרא כלל פ"ח בשם הרשב"א בתשו' סי' אלף ר"ל וא' קנ"ט ואני מוסיף על השמועה שמצאתי עוד כן להרשב"א בחי' לנדרים דקנ"ג ע"ד ולהרא"ה ז"ל בחידושיו כתובות רפ"ב די"א ע"ב וכ"כ שם הריטב"א וכ"כ עוד בחידו' לקדושין ס"פ האומר ובחידושי ב"ב כ"י פ' המוכר פירות וכן מצאתי להרז"ה ס"פ במה אשה ולהתוס' בפ' המקבל דקי"ג ע"א ד"ה מאניר ובפ"ב דכתובות דכ"א ע"ב ד"ה האמר ובפ' מרובה ד"ע ע"א ד"ה ע"ב אמטלטלין ור' בצלאל בש"מ ב"ק דקס"ד בפ"ב ובכתובות פ"ב ד"ה ע"ב וזה הוא ט"ס מ"ש בפ"ב שהרי בד"ה הוא בפ"א והר"ן בפ"ק דקידושין דתרמ"ד ע"ב ושם פ"ב דתרמ"ו בשם הרשב"א ובפ' אין מעמידין לשנ"א ע"א לדעת הרי"ף

איברא דלי אני המך מ"ש הר"ן ז"ל כן לדעת הרי"ף בעיני יפלא דהא מרגלא בפומיה דהרי"ף בכל דוכתא למימר דמלמקשינן ממימרא דחד אמורא שמעי' דהלכ' היא עיין פ' מי שמתו די"ז ע"ב ובפ' חנית דף קס"ג ע"א ובפ' הכותב דתקי"ט ע"א ובפ' בית שמאי דקמ"ז יצ"א ובפ' כל הבשר דתשט"ו ע"ב ובפ"ק דב"מ דס"א ע"א וכן בפ' שבועת הדיינים דסי"ג ע"ב ע"ש ומנאת כי תדרשנו דלדעת הרי"ף לא מגינן למימר הכי וכמו שתמצא להרמב"ן במלחמות שם בפ' אין מעמידין ובפ' אותו ואת בנו וכ"כ הרז"ה גופיה בפ"ק דסוכה בשם הגאונים ז"ל יע"ש וכן תמצא עוד להרא"ש בפ"ק דב"ק ובסו' פ' בית כור ובפ' אותו ואת בנו ולהתוס' גופייהו בפ' האשה שלו' דקי"ו ע"א ד"ה וליהמניה ובע"ז דס"ו ע"א ד"ה ורבא וע"ע בפ' ח' שרצים דק"ז ד"ה אמר ובריש קמא ד"ל ע"א ד"ה ורב ששת ומעתה יש לתמוה על הכנ"הג כו' ומה גם דאיהו גופיה העמיק הרחיב בזה בי"ל סימן נ"ח הגב"י אות ס"ז וע"ע ריש שלה ד"מ ע"ל כו' עכ"ל ואני מוסיף תימא על תמיהתו דעדיפא מינה הו"ל להקשות על הר"ן דאיהו גופיה כתב בעל הרי"ף בפ"א מע"ז וז"ל והרב אלפסי כסקא כל"ר יאודה אמר רב בפ' חנית מדמקשינן הכא מינה בהדיא ואחרים חלקו עליו וכמ"ש בארוכה בפ"ק דביצה ע"כ וכן חזיתי שם בביצה שכתב בהדיא יע"ש לפי זה דברי הר"ן סתראי ניהו כאשר יראה המעיין

הרי מפורש יוצא דכשמקש' סתמא דתלמו' מחד אמורא אי הוי הכי הלכתא או לא להוי פלוגתא דרבוותא ועוד הביא שם בי"מ אות תקכ"ה משם הריטב"א דכשמקש' סתמ' דתלמודא הוי ליכא דלא כהלכתא אבל לא היכא דאמורא

לאמורא מקשה לחבריה יע״ש ובקושטא דכל זה איפשמיטתיה מנייהו דרבנן הר״ב סמ״ע ומהרש״ח ומהרש״י ומהר״י ליווא והוא פלא בעיני דאלו היה מאור עיניהם שולט להדבר שנוי במחלוקת לא היו צריכין לכתוב רק דהיש אומרים הנז׳ סוברים כסברת הרי״ף ודעמיה דהיכא דפריך תלמודא מאמורא דהכי הוי הלכתא ומשום הכי פסקו כרב המגונא ולא כר״ן ומצינן למימ׳ בשופי דבזה פליגי נמי היש אומרים ראשון עם הי״א האחרון שהביא המרדכי דהי״א ראשון קיימי בשי׳ הרי״ף ודעימיה וכן מצאתי עוד להרא״ש בכינל מברכין ומביאו ריא״ז שם על מימרא רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא וריק אביונו׳ וקא אכיל קפריסין יע״ש והי״א אחרון קיימי בשי׳ הרשב״א ודעמיה ויש להתעורר על מורינו הרב נ״ד ז״ל שלא נתעורר ע״ז כלום

ועוד תמיה לי מילתא ממוהר״ר דבשי׳ ק״ך בראשית אמריו עשה סמוכות לנדון דידיה מש׳ הסמ״ע להוד ואנכי לא ידעתי איך כתב כ״כ בפשיטות וז״ל ואם כן בנ״ד לא זכו הבנו׳ בכלום והרי לפי דבריו הוי סברת הסמ״ע יחידאה ואיך ניכה לאלמנה בסברת יחיד נגד כמה סברו׳ וצ״ע

וראיתי אחרי רואי שם בס׳ נ״ד דכ״ג ע״ד שהביא סברת ריא״ז ושם ראיתי דברים תמוהים במ״ש וז״ל וכבר כתבתי דסתמיות לשון מהרש״ח בסימן י״ז לא משמע משום דקאי רבינו שמחה וריא״ז בשיטת הי״א הנז׳ לבד כו׳ עכ״ל והנה מהרש״ח אין איתי במהיצתי לחזות בנועם דבריו אך מה שכתב בעד מהרש״ח דפסק את דינו מכח היש אומרים לבד לדבר הזה בתר שאלת המחילה כדת לישרי לומר דהיה העל׳מא מ״ש הרב כני משה בח״א סי׳ ל״ד ד״פ ע״ד וז״ל מכל מקום רואה אני במהרש״ח והוא בסימן י״ז לא מלאו לבו להוציא מן המוחזק ע״פ סברת המרדכי וריא״ז שפסקו דקני א׳ וה לא קנה כלום כו׳ יע״ש הרי מבואר דהרב פ״מ כתב בעד מהרש״ח באותו סימן גופיה דסמך על היש אומרים ועל סברת ריא״ז נמצא דהוי כל בתר איפכא דאי ס״ל דלהיש אומרים כתרי הסבינן לאו למה הוצרך לצרף לסברת ריא״ז אלא ודאי כחד חשיב ליה וכפי הדברים הללו שמעי׳ דסבירא ליה להרב מהרש״ח דיש אומרים חד משמע ולפי זה ממילא אזדא ליה למוה״ר מ״ש שם נע״ג דפשט לשונו של הרב מהרש״ח לא משמע הכי אלא נראה שסובר דיש אומרים תרי משמע ע״כ וזה ברור דאינו כן וכמדובר

וכן נמי כתב מהרה״ש בהסכמתו להרב מ״ץ בח״ב ס״פי יו״ד דל״ד ע״ד וז״ל דמצו היורשים לומר קי״ל כסברת היש אומרים שהביא המרדכי כיון דכן ס״ל גם לריא״ז יע״ש וממה שצירפו לריא״ז עם סברת היש אומרים שהביא המרדכי מינה מוכח בהדיא דסביר׳ להו למהרש״ח ולמהרה״ש דיש אומרים הוי סברת יחיד ולא דיינינן ליה כרבים גם לפי זה יש לתמוה על מורנו הרב מ״ש שם בדע״ד דהרב מהרי״ל הוא לבדו הסובר דהאי יש אומרים כחד דיינינא ליה והרי הרב מהרש״ח ומהרה״ש קרו בחיל דהאי י״א הוי יחידאה נמצא דמהרי״ל לא הוי יחיד בסברא זו וכן נראה דסבירא ליה להרב פ״מ שם אם כן הא איכא כעת תלת סמכי קשוט דקיימי בסברת מהרי״ל ולא הוי יחיד ודוק

תו חזיתי שם למוה״ר ז״ל בע״ג שכתב וז״ל והואיל ואתא לידן אמינא לנלע״ד דעיקר מחלוקתם של הרבנים הנ״ל אינו כמו שנראה לכאורה דמר סבר יש אומרים תרי מש׳ ומר סבר דיש אומרי׳ חד מש׳ דזהו דבר שאין לו שהר כו׳ אלא נ״ל דכולהו ס״ל דמשמע הכי ומשמע הכי אלא דפליגי בהא דאמרינן שיכול המוחזק לו׳ קים לי כשנים נגד כל חכמי ישראל הוא דוקא כשהם שנים ודאי שסוברים כן אבל כשהוא ספק אם הם שנים או אחד לא מצי המוחז׳ לו׳ קי״ל דדי לנו שיוכל לו׳ קי״ל כשנים נגד חכמי ישראל כשהם ודאי שנים אבל כשהוא ספק אין לנו לו׳ כן והכי דייק לישנא דמהרש״ך בח״א סימן קע״א שכתב דאפשר דואת הסברא שכתב נ״הת בשם י״א הוי יחידאה ואע״פ שכתב בלשון רבים אפי׳ הכי אין לחוש דפעמים הרבה אנו רואים בפוסקי׳ שהם מזכירים סברת יחיד בלשון י״א ע״כ הרי בהדיא שלא אמר אלא שאפש׳ שהוא יחידאה אבל אפשר נמי שהם שנים אלא דכיון דפעמים הוא יחיד א״י לומר קי״ל בשביל שאינו ודאי שהם שנים וזהו ודאי לפי שסובר הוא ז״ל דאין לומר קי״ל כשהוא ספק אם הם שנים והרי׳ מהרא״ל״ב ס״ל דאפי׳ ע״י הספק יכול לומר קי״ל וטעמו נראה דכיון דהוא ספק יאמר המוחזק קי״ל שהם שנים וקי״ל כותייהו ולפ״ז נ״מ היכא דהוי ספק אם יש שנים מסייעים למוחזק או לא מחמת הבנת הלשון או מחמת איזה טעם שיהיה למר יוכל לו׳ קי״ל המוחזק ולמר לא יוכל לו׳ קי״ל כו׳ ע״כ

בתר נשיקת עפרות והב ממוה״ר ז״ל אנכי חוזן הרבתי במ״ש למהרש״ך ומהרא״ל״ב פליגי אי יכול לו׳ קי״ל על הספק ואנא בריה קלה אמינא ולא מסתפינא בודאי הגמור דהרבנים לא נכנסו בסוג זה כלל דמאחר דמני״ר גופיה כתב דלא מצי לו׳קי״ל אלא כשהם בודאי שנים אבל כשהוא ספק אם הם שנים או לא או אינו יכול לומר קי״ל ודבריו אלו הם דברים המדוקדקים וראוים למי שאמרן ולדידי לא ימצא מי שיכחיש בזה שהוא מילתא דמסתבר א״כ גם הרב מהרא״ל״ב בלי ס׳ שיודה בזה שזה החילוק הוא אמת וצדק ופלוגתייהו הוי כמ״ש הרב כנה״ג דמהרש״ך ז״ל ס״ל דיש אומרים הוי חד ומהרא״ל״ב ס״ל להוו תרי ולא פליגי בסוג אחר שהרי צירפו למהרש״ך עם מהר״י הלוי דס״ל דיש אומרים חד הוי דלפי ההנחה ממוה״ר ז״ל רב המרחק ביניהם אלא ודאי להרב כנה״ג צפה והביט

והביע בדברי מהרש"ך דבהחלט אמרה אהרי כן ראיתי בכנ"הג ח"מ סי' קי"א הגב"י או"ו וז"ל וכבר ישבה הרש"ך ז"ל ה"א סי' קע"א וכתב דיש אומרים לא דברו אלא היכא דליכא קנין ואין המוחזק יכול לו' קי"ל כיש אומרים דיחידאה הוי אע"ג שכתבה בלשון י"א עכ"ל הרי מבו' דמהרש"ך כשיקא ליה למילתיה דיש או אחד הוי ומשום הכי גם הכנ"הג כתב בעלו דס"ל הכי ואי משום דכתב בלשון אפשר וכת"ש הרב ז"ל זה אינו מנגד לנו דיכולין אנו לו' דברירא ליה להרב כנ"הג דסבירא ליה למהרש"ך דלשון אפשר הוי בהחלט ומ"ש בלשון אפ' הוא דרך ענוה דמשו' הכי כתב למהרש"ך ומהר"י הלוי קיימי בהדא שיטה

ובר מן דין נלע"ד להכריע מדברי מהרש"ך דהאי דנקט בלישנא אפשר שהוא בהחלט שהרי כתב וז"ל ואף על פי שכתב בלשון רבים אפי' הכי אין להוש דפעמים הרבה אנו רואים בפוס' שהם מזכירים ס' יחיד בלשון יש אומרים ע"כ ומדכתב בשלילה החלטית אין להוש כונתו רצויה לו' כיון דאנו רואים בפוס' כו' אף כאן נמי אמרינן דהאי יש אומרי' שהביא הבע"הת הוי סברת יחיד ומשום הכי כתב אין להוש דר"ל דליכא למימר דהאי יש אומרים הם רבים אלא דהוי סברת יחיד וכמו שאנו רואים בפוס' שמזכירי' סבר' יחיד בל' י"א ה"ן אף דכתב בשם י"א אינו אלא סברת יחיד אם כן לפי זה אמרינן בסופי דמאי דפליגי מהרש"ך עם מהרא"ל"ב אינו אלא אי יש אומרים הוי יחיד או רבים וכמלו בר

ותו אנכי לא ידעתי היכן מצא מורנו הרב רמז בספרי הפוס' דאפי' על הספק יכול לומר קי"ל דמוקי להרב מהרא"ל"ב בסברא זו והרי מהמחלוק' דאיכא בין מהרי"קו ומהריב"ל אי טענת קי"ל הוי טענ' ברי' או ספק דלמהריק"ו הוי טענת ברא ולמהריב"ל הוי טענת ספק וכת"ש בכנ"הג בכללי הקי"ל אות י"ב ומהרא"ל"ב גופיה הביא המחלוקת הנז' בתשו' סימן קס"ד ומביאו שם הרכנ"הג בסו' האות הנז' יע"ש דמשם תורה יוצאה היכך דברי מורנו הרב ז"ל

והנה לדעת מהריק"ו לא צריכא למימר דלא מצי לומר קי"ל על הספק שהרי כיון דחשיב ליה לטענת קי"ל טענת ברא בודאי דצריך שיטעון בדבר ברא שהם שנים שמסייעים אותו אבל כשהוא טוען על הס' אם הם שנים לפי סברתו לא נכנס זה בסוג קי"ל כדי לומר שהוא טענת ברא לא אף לדעת מהריב"ל דהוי טענת ספק דהמתא ומה אף דוה שבא להחזיק מה שבידו בפני סברות הפוסקים שאומרים בפי' לזכות לזה המוחזק אמר שהוא טענת ספק כ"ש וק"ו כשיטעון על הספק אם הם בנים או אחד שבודאי הגמור דס"ל להמהריב"ל ז"ל שמילתא כדנא לא נכנס להזכירו בגדר קי"ל

נמצאת למד דבין למר ובין למר מה שרצה לחדש מוה"ר ז"ל דיכול לומ' קי"ל על הספק אהם' אינו מהוור

ועוד לפי קצורי לא יכולתי להבין דברין במ"ש ז"ל דכיון דהוא שיאמר המוחז' קי"ל שהם שנים וקי"ל כותייהו ע"כ מבואר מדברין כיון דאיהו כתב לעיל מזה דכלהו ס"ל דמשמע הכי ומש' הכי יכול הבעל דבר בעצמו לו' קי"ל שהם שנים זו לא שמענו ולא ראינו שיחזיק המוחזק במה שבידו עם סברת עצמו ואנהנו לא נדע מה כונתו בזה דאהרי נשיקת עפרות והב לן דברין אלה אינלהם שמיכה דלפי זה ממילא אודא ליה הנפקות' דרצה להוליד דלא נפקא לן מידי ולא הוינא כי האי סימנ' כדברי הרב ז"ל בשום אחד מהפוסקים מתה שחנני ה' לחזות ממי חרפי עדנה בספרי הפוסקים כאשר יראה כל עין רוגל בספריהם שכן הוא האמת וה' אלהים אמת הוא ינחני בדרך אמת ודוק

והואיל דאתא לידן אי י"א תרי משמע או חד מש' נימא ביה מילתא והנה הכנ"הג בכללי הקי"ל אות נ"ב כתב וז"ל לפעמים י"א הוי סב' יחידאה ואינו יכול המוחזק להטען עליה הרש"ך ח"א סימן קע"ה ואהרין במשך הר"י הלוי בתשו' סימן נ"ב וס"ג וכתב אין לו' דכשאומרים הפוסקים י"א שיהיו רבים ולפחות שנים ועיין בת"ץ ח"א סי' י"א אבל מהרא"ל"ב בתשו' סי' מ"ט כתב די"א תרי משמ' ויכול המוחזק לו' קי"ל כו' ע"כ ושם באות ס"א כתב וז"ל פוסק שכותב ולא הסכים עמנו נראה שהם רבים הר"א ששון סימן קכ"א ואת ליתא כו' כת"ש בטור סימן קי"ה בהגב"י אות י"א כו' ע"ש ואני בער ולא אדע כיון דמהרא"ש ז"ל ס"ל דמילת עמנו שהם רבים אם כן שמעינן מינה דס"ל דלשון י"א שהוא גם כן בלשון רבי' לדידיה מצי המוחזק לו' קי"ל כהי"א הנה כי כן אמאי הכנ"הג לא צירפו עם מהרא"ל"ב ומהר"ל דס"ל די"א שהם שנים דלדידי הפעוט איני מוצא שום הפרש ביניהם דמילת אומרים ומלת עמנו לענין משמעות הלשון שוים הם שהם רבים וצריך להתיישב בדבר דכעת לא מצאתי דבר המתיישב על הלב זאת ועוד אהרת כיוצא בזה ת'ס אני לא אדע כיון דהרב כנ"הג באות נ"ב הבין בדעת מהרש"ך ז"ל דאין לומר קי"ל כיש אומרים דהוי סברת יחיד ובאות ס"ב שם הביא ממהרש"ך ח"א סי' ק"ד ובח"ג סי' קי"ב דכשהפוסקים כותבים ותמהנו עליו וכיון דכתב תמהנו בלשון רבי יכול המוחזק לו' קי"ל כאותו פוסק דבודאי שלפחות הם שנים ע"ש וכיון שכן אמאי לא נתעורר עליו במילת יש אומרים דשם נמי הוי בלשון רבים ואפי' הכי כתב דאינו יכול לומר קי"ל ודבריו צ"ת

גם אני עני אביא דנלע״ד דמהרלנ״ח ז״ל ומהרשד״ם ומהר״י אדרבי קיימי בשי׳ מהראל״ב דיי״א תרי משמע שכן ראיתי בס׳ב״ד ח״מ סימן ה׳ אות י׳ו וז״ל כשיש קצת פוסקים נקובי׳ בשם בסבר׳ א׳ ומצינו לפוסק מביא אותה סברא בשם י״א או י״מ אין לומר דאותם הי״א או הי״מ הם עצמם הנקובים בשם אלא אחרים הם מלבד המפורשים כך מוכן מהרשד״ם ח״ג סי׳ דס״ה ומהרלנ״ח סי׳ קכ״ה ומהרי״א סימן נ״ו ע״כ היוצא מכלל דבריהם מדנקטו בלישנייהו דאותם הי״א או הי״מ כו׳ אלא אחרים הם תרי זימני בלשון רבים שמעינן מדבריהם דסבירא להו דיש אומרים או יש מפרשים לפחות הם שנים כך נלפק״ד

וראיתי שם בכנה״ג סימן קי״א הגב״י אות י״א שני שכתב וז״ל ולא הסכים עמנו הרמב״ן בזה כו׳ כ״כ אמר המאסף מהר״א ששון סימן קכ״א דנה לדקדק מכאן שרבים העומדים בסברת בע״הת מדקאמ׳ ולא הסכים עמנו בלשון רבים והא ליתא שדרך הפוסקים לדבר בלשון רבים דרך ענוה וזו היא דרך הרי״ף גם הבע״הת במקומות רבים מספרו ואני תמיה ממהר״א ששון שדקדק כן מדברי ס׳ הת ואעפ״כ כתב שראוי לתפוס כהרמב״ן ז״ל מפני שהוא כמו רב שלהם ואין הלכה כתלמיד במקום הרב וזה ודאי תימא כו׳ ואפי׳ למהר״ש אלשקאר ז״ל שחלק על מהר״י קולון בזה בסימן הנז׳ היינו דוקא ביחיד ויחיד או רבים ורבים אבל כשהרב יחיד והתלמיד עם אחרים רבים פשיטא דיחיד ורבים הל״כר וכ״ש כאן דאין הרמב״ן ז״ל רבו של בע״הת ממש אלא שהיה לו מריץ לו ספקותיו כתלמיד לרב כו׳ עכ״ד ׃

ולפי קוצר שכלי לא הבינותי מה דרך ענוה איכא כשאמר עמנו אדרב׳ מצינן למימר לפי סברתו דהוי כל בתר איפכא מדרך הענוה שהרי כשכותב עמנו נותן שיטעו אחרים לומר שהרמב״ן ז״ל לא חש לסברת רבים וכלי שלא יבואו לטעות הוה ליה לכתוב דבר מבורר דהיינו ולא הסכים עמי אלא ודאי מדכת׳ עמנו מוכח דהאמת הוא כמ״ש מהרא״ש דאי כדברי הרב ז״ל שהוא דרך ענוה וליכא אחרים בסברת הבע״הת אף דכתב עמנו הוה ליה להר״ב התרו׳ להשוות את מדותיו בכל מקום אף במקו׳ שהסכי׳ עמו היה צריך לכתוב עמנו ואינו כן דמצאנו ראינו כעת בס׳ התרו׳ בשער ג׳ ח״ד שכתב וכן הסכים עמי בזה הרמב״ן ז״ל וכ״כ בשער ס״ה ח״א אות ו׳ וכן הסכים עמי בזה הרמב״ן וכ״ך עוד בשער ס״ט אות ב׳ וכן הסכים עמי בזה הרמב״ן ז״ל יע״ש וכן תמצא במקומות רבים בבע״הת ומצאת כי תדרשנו והרי האמ אם היה כותב עמנו לפי סברתו דליכא אחרים עמו הוה שייך יותר לומר שהוא דרך ענוה שלא הסכים על דעתו לבד כי אם יש אחרים עמו אלא ודאי מדכתב הסכים עמי ולא עמנו הוי אומר שהסכים לסברתו דוקא וכשכותב עמנו כונתו מבואר כמ״ש הרב מהר״א ששון שרבים עומדים בסברתו א״כ לפ״ו בכל מקום שכותב עמנו כונתו פשוט׳ לומר שעומדים אחרים בסברתו ולא עוד אלא דמצינו גדולה מזו דהרב בע״הת בשער ד׳ח׳ ח׳ אות ג׳ כת׳ וז״ל אבל שאלתי בזה להרמב״ן ז״ל ולא השוה עמי וזה אשר השיב לי כו׳ ע״ש ׃ והרי מילת השוה ומילת הסכים כונה אחת להם וזה פשוט ואפי׳ה כתב עמי ואי כונ׳ הרב בע״הת כשכותב עמנו הוא דרך ענוה ג״כאן הו״ל לכתוב עמנו ולא עמי אלא ודאי הדיוק שדייק הרב מהר״א ששון ממ״ש הרב בע״הת עמנו שמעינן בבירור דשם היו אחרי׳ עמו בסברתו ודבריו אמת וצדק

ועוד תמיה לי מילתא מהכנה״ג במ״ש בפשיטות דהבע״הת לא הוי תלמיד הרמב״ן והרי הגד״ת בהקדמתו בספרו בבע״הת כתב וז״ל ואשר הנהיגני יותר הוא מה שבאו בו ברוב ענין ורוב מנין מתשובו׳ וסברות המאיר הגדול רבן של ישראל הרמב״ן ז״ל אשר היה רבו מובהק וכבר נודע מעוזם הפלגת גדולת הכמתו יות׳ ממה שהפה יכולה לדבר ע״כ הרי להדיא דהבע״הת היה תלמידו מהרמב״ן ומאן גברא רבה קא מסהיד עליה ומנינן למי׳ בשופי דמ״ש הגד״ת שהיה תלמידו הוי חדא מתרתי או שמצא כת׳כ כן בפי׳ או שהכריח הדבר שכן הוא האמת מתאי דכותב לו הרמב״ן בכמה דוכתי כשמשיב להבע״הת כותב לו בלשון הזה מה שכתבת או מה שאמרת או אתה יודע או אל יטעוך וכיוצא בזה ומצאת כי תדרשנו בדברי הבע״הת ומדכותב לו כלשון הזה הויא הוכחה גמורה ופשוטא דהוא תלמידו ורבו מובהק וכאשר כתוב אצלי בקונט׳ הנ׳ כר״ע מחבירו בראיות מהש״ס דכשכותב כל׳ זה הויא הודאה דהוא תלמידו וכן יש לתמוה על הרב מהרא״ש שכתב שהוא כמו רב שלהם כו׳ ולפום מאי דאמרן הוי רבו ממש וכן ראיתי בשם הגדולים ח״א באות מ׳ או׳ טו״ב שכתב ומגדולי תלמידי הרמב״ן הם הרב התרומות ור״י והרא״ה והרשב״א כו׳ ע״ש אלא דלא פורש מהיכן כתב כן בפשיטות כדרכו דרך הקדש וזה פשוט

וראיתי בס׳ יד מלאכי בכללי הש״ע או׳ ט״ז וז״ל כשכותב בש״ע סברא א׳ בלשון י״א והשניה בלשון יש מי שאומ׳ מש׳ שדעתו לפסוק כי״א קמא שהם רבי׳ ולא כיש מי שאו׳ שהוא יחידאה שו״ת ג״ור הא״ה כלל ד׳ סי׳ ל׳ בשם מהר״ר יעקב והסכי׳ הוא ז״ל לדבריו ואמת הדבר שהכנה״ג בח״מ סי׳ כ״ה בכללי הקי״ל אות נ״ב נראה ששוב׳ כן אבל מצאתי אליו ז״ל שהז׳ בו בזה בכללי הפוסקי׳ בשיירי שלו אות כ״ז וכתב שדרך הפוס׳ לומר יש מי שאומר אף על שנים יע״ש וכיון שכן לא חניחו להך כללא עכ״ד נמצינו למדין דמהר״ר יעקב והג״ור כתבו בפשיטות די״א רבים נינהו ולא עלו על זכרונם דמילתא כדנא הוי מחלוקת הפוסקי׳ וכנ״ל

גרס

ברם איכא לאתמוהי על הי"מ במה שהבין בעד הג"ור דכשאומר יש מי שאו' שהיא יחידאה דכלל כייל לן שכן הוא בכל מקו' שאומ' כן ולזה הוצרך לומר בסוף דבריו מ"מ הכנ"הג שחור בשיירי בכללי הפוסקי' כתב לא חניתו להך כללא והרי הג"ור לא עבר בה לומר שהוא כלל שכתב וז"ל וראיתי מ"ש מעכ"ת במ"ש בס' י"ד כנז"ל ושפיר קאמר דודאי ס"ל למרן לפסוק כי"א קמא בלשון רבים ולא כיש מי שאומ' בתרא דאתניה בלשון יחיד וזו אינה צריכה לפני' ע"כ המתבאר' מדבריו ממה שכתב דאתניה בלשון יחיד דכונתו פשוטה לומר דכונת מרן הוא אף דהיש אומרי' הם ס' רבים מ"מ לגבי הי"א קמא הוה להו כיחידאה ומש"ה סתם כי"א קמא אבל אין כונת הג"ור לומר דכללא הוא בכל מקום שאומר מרן יש מי שאומר שהיא סברת יחיד דהא אשכחן למרן ז"ל בכמה דוכתי שמביא בלשון יש מי שאומר והוא סברת רבים וכמו שהביא שם הכנ"הג בכללי הפוסקים אות כ"ו מלדברי מרן בי"ד סימן כ"א והוא בסימן כ"ז ס"ח גבי מי חלב ע"ש גם אני עני אביא ממ"ש בש"ע י"ד סי' קי"ב ס"ג שכתב יש מי שאומר והוא סברת הרא"ה וא"ח יע"ש ובה"מ בש"ע סימן קכ"ו סכ"ב כתב יש מי שאו' והיא ס' הראשונים והרי"ף וכמ"ש בבע"הת שער כ"ח ה"ב יע"ש וכיוצא בזה תמצא במקומות רבים במרן ז"ל ומנאת כי חדרשנו א"כ רחוק לומר דמהר"ר יעקב והרב ג"ור ז"ל יטעו בדבר פשוט כזה אלא האמת יורה דרכו שלא באו לומר שהוא כלל רק כדאמרן ודוק

והמותי ראיתי למורינו הרב בס' ב"ד ח"מ סימן ה' אות ב' שכתב וז"ל י"א תרי משמע ויכול לומר קי"ל מהרא"ד"ב סי' מ"ט ורכ"ז ובכנ"הג הביא מן מהרש"ך ומהרח"ש ומהר"י הלוי דהד משמע כו' ויש ראיה לסברת האומר י"א הד משמע ממ"ש פ"ק דסנהדרין די"ז ע"ב כל היכא דאמרינן למדין לפני חכמי' היינו לוי שהיה למד לפני רבי רבותינו שבא"י ר' אבא דייני גולה קרנא דייני לפומבדיתא רב פפא בר שמואל כו' וכה"ג טובא התם לשון רבים על יחיד ע"כ

המתבאר מדבריו דמלת רבותינו השוה למלת י"א ובזה רצה להביא ראיתו ממקומות הנז'. ולפי קצורי עה"כר כדת דליכא מהתם שום ראיה כלל שהרי לפי סברתו מהתם נמי יש להביא ראיה לסבר' האומר די"א תרי משמע דאתמר התם רבותינו שבבבל רב ושמואל נמצא דמלת רבותינו דהוי כמילי י"א אתמר שם נמי דהוו תרי לפ"ז נפק"ל מהש"ס תרתי דסתרן אהדדי למרבותינו שבבבל נפק"ל די"א תרי משמע ומרבותינו שבא"י נפקא לן די"א הד משמע ואיך יקשרו הני תרי לישני מהש"ס אלא ודאי מוכרחין אנו לומר דמהכא ליכא למשמע מינה אי י"א תרי הוו או חד הוי דמאי דאתמר הכא לשונו הללו הוי אסגרת לישן

מהאמוראים דנקטי הכי וכיון דהוי אסגרת לישן ליכא למילף מנייהו מידי וכמ"ש בס' הפוסקים דמפתמשים בזה כאשר יראה עין רוגל בדבריהם וכן מצאתי בהר"ן בר"פ בני העיר שכתב ודאמרי' בתענמדות לאו דוקא ומשום אסגרת לישן נקטי יע"ש

ובעת דנמצא איתי ס' גו"ר חזיתי בא"ה כלל ד' סימן י"א שכתב וז"ל ומאחר שנראה שפיר שכן היא דעתו של מהר"ש משמא אמרינן דגם הרא"ש תלמידו אזיל בשיטת רבו ובענין התראה מפורשת ודבריו הם בדקדוק לא באסגרת לישן ע"כ שמעינן מדבריו דאי לא הוה דמנא לרביה דהרא"ש דלא אמרה באסגרת לישן הוה אמינא דהרא"ש אמרה באסגרת לישן ולא הוה בענין התראה מפורשת א"כ לפ"ז לית לן שום ראיה מסוגיות הנז' ופשוט

וראיתי אחרי רואי שם בג"ל באות כ"ה וז"ל הכרעת האחרונים בין הראשונים הוי הלכה כמ"ש הר"ם אלישקאר סי' כ"ג כו' וה"ן אע"פ שכתב הרא"ש ראיתי מן הגדולים שכתבו ולפחות הם ב' לא מני המוחזק לומר קי"ל כיון שמצינו שכל האחרונים שהביאו סברא זו העלו דלא מסתבר כלל וכמ"ש הרשב"א והביאו הר"ן וה"ה והרא"ש בפסקיו והטור והריטב"א והכריעו שלא כדעת אותם שפסקו כן הר"א הכהן תשו' כ"י ח"א סימן ה' ע"כ היוצא מכלל דבריהם היכא דכותב הפוסק בשם הגדולים ואחרים חולקין על אלו הגדולי' במקום דלא הכריעו האחרונים דיכול המוחזק לומ' קי"ל כסברת אלו הגדולים כיון דלא הוו פחו' משנים מדהוצרכו להכריע דלא כאותם הגדולים דאי לא הוו שנים אלא אחד לא היו צריכין לדחוק את עצמם להכריע דלא כאותם הגדולים שהרי סברא חדא היא אלא הדבר פשוט דס"ל דכשאומ' הגדולים מוכחא מילתא שהם שנים והשתא אי ראיתו מהרב ז"ל הויא ראיה מההיא דסנהדרין תיקשי להו להרשב"א ודעימיה דמהש"ס מוכח בהדיא דאף דקאמ' בל' רבים הוי יחידאה אלא ודאי שהדבר קשה ורחוק לומ' דנעלם מהם סוגי' זו וכיוצא במקומות אחרים ואינו אלא דמצינן למימ' בשופי דמפשט פשיטא להו דמהש"ס ליכא ראיה כלל לדב' הזה או מטעם כמ"ש בעניותי או מטעם אחר הידועים אצלם ומתמיהא על מורנו הרב איך לא שת אל לבו כשכתב זה באות כ"ה למ"ש מקודם באות ב' שכפי מ"ש בשם הרשב"א ודעימיה ז"ל לא הוה ליה להטריח להבי' ראיה מההיא דסנהדרין וכמדובר

איכו השתא מאחר עלות ס' הראשונים כמלאכים גדולי המורי' דכשאו' בלשון רבי' לא אמרינן אף דאמור בלשון רבים שהיא סב' יחידאה אלא לפחות הוו שנים לכ"ז יש להתעורר לס' האומרים י"א חד משמע או כשאומר קצת מהמפרשים למהר"י הלוי בסימן ס"ה לא הכריע אם הם שנים או אחד או בלשון ותמהנו

ואמפנו או ולדבריהם וכמו שראיתי דרך אגב בשיורי כנה״ג בכללי הפוסקים אות כ״ט שכתב וכן העליתי כשאומרים ולדבריהם יע״ש וכיונת בזה מה יענו לדברי הראשונים הללו דמאי שאני מלת גדולים משאר לשונות הנאמרי׳ בלשון רבים וכעת לא מצאתי מענה לשון ואף גם זאת לדברי הכנה״ג שכתב דכשאומר ולדבריהם הוי הד לא ידענא מה יענה למאי דקאמ׳ בש״ם בכמה דוכתי לדידהו קאמר להו או לדידכו כו׳ דמילת לדידהו ולדידכו הרואה יראה דשוים הם עם מלת גדולים וברור

אחרי מופלג מזי הוי בתשו׳ נודע ביהודה הח״מ סי׳ כ״ה מהרב מתנא דבי נשיאה על ראובן שכתב שטר מתנה לחתנו ולבתו וז״ל השטר איך בא לפנינו פב״פ ואמר לנו הוו עלי עדים כשרים ונאמנים וקנו ממני בקנין גמו׳ אג״ם ואף התמו ותנו ליד הזוג התני פב״פ ולאשתו בתי מ״פ להיות להם לעדות ולזכות ולראיה איך שראיתי ברצון נפשי הטוב שלא באונס כו׳ בהודאה גמורה ש״וק וכ״ו ולא למיהדר ביה מיומא דנן ולעולם איך כשיגיע עת וזמן שיאותו בני הזכרים לירד לנחלה ולחלק עזבוני אזי יתנו לחתני פב״פ או לב״ך הלק שלש זכר מכל נכסי שימצאו לי בעת ההוא בראוי ובמוחזק מהשראי ומטלטלין ומתכשיטין שיהיו לי ומספרים וקרקעות בלי שו׳ טענה ומענה ופ״פ בעולם כו׳ ולקיים כל הנ״ל בח״מ ובש״לא ובח״כ ובכועל ובק״ם כנ״ל וכל מודעי כו׳ דלא כאסמ׳ וקנינא במלל״ב עכ״ל השטר וכתב בתשו׳ וז״ל והנה לכאורה פשיטא ומבואר בא״ה סי׳ ק״ח ס״ג בהגה הכותב לבתו וחתנו שיטלו הלק כא׳ מבניו הוי כאלו כו׳ ואינו נוטל אלא בנכסי׳ שהיה לו בשע׳ הכתיבה ומה שנוהגין כו׳ משום דכותב להם דרך הודאה שחייב להם סך מה ולא יפטור כו׳ ע״כ וא״כ בנ״ל הרכוש אשר רכש אחר כתיבת השטר אין הלק וזכרון לחתנו הנ״ל לכל הפוסקים גם המעות שהיו בשעת הקנין לא זכה בו שהרי מטבע אינו נקנה בחליפין כמבואר בח״מ בכמה דוכתי וכן בחמ״ח ובי״ש בסימן ק״ט ס״א ואף הבית והמטלטלין שהיו בעת הקנין נראה שאין יכול להוציא מן היתומים שהרי הקנין היה על כלם כאחד וקנין בדבר המועיל עם דבר שאין בו ממש מחלוקת בין הפוסקים דיש פוסקים כרב המנונא ב״ב דקמ״ג דלא קנה כלל כו׳ עכ״ל ׃

המתבאר מדבריו שאם הבית והמטלט׳ לא היו בקנין אחד היה זוכה מקבל המתנה בהם ׃ ולע״ד באר שאלת המ״ר לא ידענא היכן מצא תיילות במתנ׳ דנא שהדי המטלטלין צריכין משיכה ולא הוזכ׳ בשטר המתנה שמסך אותם א״כ במאי זכה המקבל הלזה והבית נמי אם הוא באתרא דכתבי שטרא צריך קנין סודר ושטר והכא ליכא הד מנייהו דשטר מתנה דנא אפי׳ דאית ביה ק״ס לא מעל׳ ולא מוריד לענין הקרקעית דכל המתנה הנז׳ הוא שמתחייב לבניו שאחר מותו יתנו לו כאחד מבניו והקנין לא בא כדי לקנות בו הקרקעות וכמ״ש איהו גופיה שם בדקכ״ה ע״א וז״ל ועל מ״ש בשטר הנז׳ לשון הנני מודה בפניכם כמודה כו׳ בהודאה גמורה כו׳ נ״ל דאין זה לשון הודאה שיועיל שהרי כתב שמודה שיתנו לו בניו אחריו ומה לשון המועיל יש כאן אינו אלא כמשחק ע״כ

הרי מבואר מדבריו ושכן הוא קושטא דמילתא דשטרא דנא אינו אומר שום דבר לענין קניית הבתים לכ״ו מאין ולאין שלקא דעתו למימר דאם היו הקניינים נפרדים היה זוכה בקרקעות ובמטלטלין דזה לא ניתן ליאמר

ותו מ״ש בשטר המתנה מכל נכסי שימצאו לי בעת ההוא בראוי ובמוחזק מהשראי כו׳ ובודאי דהאי השראי דקאמר הם חובות ע״פ שהיו חייבים לו העולם ואפי׳ שיהיו חובות בשטר כל אחד ואחד צריך קנין אגריך לו דאם הם חובות ע״פ צריך מעמד ג׳ ואם הם בשטר צריך כתיבה ומסירה והכא לא עשה הד׳ מנייהו וא״כ מכל הגדדין מתנה דנא בטלה ומבוטלת מעיקרא אפי׳ שהיו הקניינים נפרדים כאשר יראה הרואה בספרן של ראשונים והאחרונים ובפרט מ״ש בס׳ב״ל חח״מ יע״ש ׃ ואיברא שכן העלה איהו גופיה וכתב דמכל הנ״ל נראה דאין כח ביד בע״הש להוציא כלל מהיתומים בשטר זה והדין עמו מ״מ הו״ל ליקח היסודות מלשון המתנה כלחוי ולא היה מטריח את עצמו כ״כ והראיה שלא עלה על שפתיו החובות של השראי ופשוט ׃

והרב הגאון מר חמיו שם בסימן כ״ז כתב ע״ד חתנו הנז׳ בדקכ״ה רע״ב וז״ל וא״כ בודאי לא קפיד לתלות זה בזה ולכך בודאי קנה נכסים שהיו בעין לדברי הכל ודבר זה אמרתי מסברא דנפשי ואמנם מצאתי לזה הוכחה וראיה ברורה דהרי בודאי אי אפשר לשום פוסק לחלוק על התוספתא ואפילו על האמוראים קשה לומר שיחלוקו על התוספתא ולומר דהך תוספתא לא נשנית בי ר״ח ור׳ אושעיא והנה הבע״הת בשער מ״ג ח״ד הביא תוספתא וז״ל הנותן מתנה להבירו ממה שקנה ומה שיקנ׳ לא זכה במה שיקנה כדאיתא בתוספתא כו׳ ובב״י בסימן ס׳ הביאו הרי במה שיקנה לא זכה אבל במה שקנה זכה ואיך פסק המרדכי בשם י״א שאם קנה מטבע עם מטלטלין שלא זכה אף המטלטלין אלא ודאי שאני בהקנה מה שקנה ומה שיקנה שגם להמקנה עצמו אינו ברור שבודאי יו סיף עוד רכוש ונכסים ולכך אי אפשר לומר שתלאן זה בזה וכנ״ל עכ״ל ׃

ואני הכעוט בתר נשיקת הספה לא הבינותי כפי עונם חכמתו איך כתב דלדברי הכל קנה הנכסים שהיו בעין מאחר דכל המתנה דהיינו כל פרט ופרט שנתן לית בהו שום קנין ובלאמרן

ובדאמרן אם כן מה איכפת לן ומאי נפק"ל מינה אי תלה הדבר וב"ז או לא כיון שבלא"ה לא זכה בשום אחד מהפרטים ואיך ניתן ליאמר לדברי הכל אלא הא ודאי דאינו אלא שלא נתן דעתו דעת עליון לעיין בעיקר העניינים של כל פרט ופרט מהמתנה וזה הביאו לכתוב כדברים האלה ולהאריך בדברים דמעיקרא הימנו׳

רעוע

ועוד דבריו נפלאו ממני דמה מציאה היא זו מהתוספתא והרי מצינן למימר דהתוספתא אתיא כרב נחמן דקני את והמור קנה מתנה ור׳ המנונא פליג עליה דלא קנה כלום ולדעת הסוברים שכתבנו דכשמקשה הש"ם מחד אמורא דהכי הוי הלכתא וגם בקדושין מקשה מר׳ המנונא והא את וחמור הוא דלדעתם נ"כ מלמקשה סתמא דתלמודא שמעינן דהכי הוי הלכתא ועתה מצאתי במרדכי פ"ק דמציעא סי׳ רכ"ו שכתב וז"ל וסוגיא כרב ששת דאמר הילך פטור ואע"ג דר׳ חייא פליג עליה מ"מ הלכתא כותיה דב"כ השואל פריך סתמא דתלמו׳ ועוד הילך הוא וכן פי׳ ראב"ן וראבי"ה ודלא כספר המקצועות שפסק בשם רב עמרם דלא כרב ששת ע"כ וכן ראיתי עו׳ בהג׳ מיימ׳ בפ"א מה׳ טוען ונטען באו׳ ז׳ וז"ל כרב ששת דהילך פטור כו׳ וכן סה"ת וכן פי׳ ר"י שפסקו ראב"ן וראבי"ה ודלא כס׳ המקצועות שפסק בשם רב עמרם דלא כרב ששת וכן רב האיי וכן במהדורא בתרא דר"ת כדלקמן בפ"ד ועיין בסי׳ ס"ו ע"כ ונ"כ בפ"ד דטוען או׳ א׳ ודלא כס׳ חפץ ומהדורא בתרא בר"ת שפסק מכאן דהילך חייב כדלעיל פ"א ע"כ יע"ש לפי"ז יכולין אנו לומר בסופי לדעת הסוברים מלמקשה בסתמא דתלמודא מר׳ המנונא דהלכה כר׳ המנונא בהא משום דפשיטא ליה וקים ליה לסתמא דתלמודא דהאי תוספתא לא נשנית בי ר׳ חייא ור׳ אושעיא וזה הוי סברת הי"א קמא שהביא המרדכי וכמ"ש בעניותי וכ"ן כתוב למאי דפסק הרי"ף כר׳ המנונא וא"כ כל המחלוקיות הללו הוי אף לדברי התוספתא ואין כאן מציאה והיה העל׳מה מהר׳ הגאון ז"ל כל מ"ש אני בעניי בפרט זה ותו לא הבינותי מה שכתב ואיך פסק המרדכי בשם י"א אם הקנה מטבע עם מטלטלין כו׳ והרי המרדכי לא פסק שום דבר רק שהבי׳ המחלוקת זהוא לא הכריע כמאן ס"ל ולדידי דבריו אלה הם פליטת הקולמוס הנה ע"פ האמור ומלובר מה שהעלה הרב הגאון ז"ל דקנה מה שהיה בעין בשעת המתנה דבריו נפלאו ממני זמתנה דנא מבוטלת מעיקרא ולא זכה המקבל בשום דבר והכל הוא בחזקת היורשים כאשר יראה המעיין בסברי הפוסקים ואריכו׳ בזה הוא יגיעת בשר ותל"ס

בתר קנת ימים בא לידי בערתא רבה ס׳ גל"ת בתורת שלה וראיתי בשער מ"ג ח"ב אות ו׳ שכתב בעה"ת וז"ל והיכא דיהיב מתנה לחבריה ממה שקנה וממה שיקנה הרי זה פסו׳ שלא זכה במה שיקנה שאין אדם יכול לתת מה שאינו ברשותו וכדאיתא בתוספתא הכותב נכסיו לבנו והזר וקנה נכסים אח"כ אף שכתב לו דאקנה כל שלא היה לו בשעת המתנה ראשונה הרי היא של יורשין עכ"ל וכתב הר"ב גל"ת וז"ל והיכא דיהיב מתנה כו׳ דין מוסכם הוא דלא מהני דאקני לתת במתנה מה שיקנה אח"ך ע"כ והשתא בראותי דברי הר׳ בעה"ת והר"ב גל"ת ז"ל נראה לפי קוצר שכלי דס"ל דלא הוי מילתא פסיקתא דקנה המקבל מתנה אף במה שהיה בשעת המתנה והוא שים לדקדק במ"ש הרי זה פסו׳ שלא זכה כו׳ דאמאי האריך בדבריו לומר הרי זה פסו׳ והיה לו די שיאמר לא זכה במה שיקנה אלא יכולים אנו לו׳ דכוונתו רצויה לומר דלענין מה שיקנה פשיטא ליה דלא זכה ולא קנה כלום אף אפי׳ במה שקנה דהיינו שהיה לו בשעת המתנה אינו ברור ומוסכם שזכה המקבל מתנה שהרי נדון זה הוי דומה לקני את והמור ופליגי ר׳ נחמן ורב המנונא וסתמא דתלמודא בקדושין מקשה מר׳ המנונא ומצינו בזה מחלוקת ראשונים כשמקשה הש"ם מחד אמורא דלדעת הרי"ף ודעמיה ז"ל ס"ל דהכי הוי הלכתא ולדעת הרשב"א ודעמיה לא הוי הכי הלכתא דמצינו פירכי טובא בש"ם דמקשה אף דלא הוי איבא דהלכתא וכנ"ל אם כן לפ"ז הר׳ בעה"ת הגם דס"ל כדעת הרי"ף ז"ל דכשמק׳ הש"ם מחד אמורא דהכי הוי הלכת׳ וכמ"ש בשער ז׳ ח"ב וז"ל דקי"ל כרב ששת דהא סוגיא כותיה וכדקא מקשינן בפ׳השואל בענין היו לו ב׳עבדים א׳ גדול וא׳ קטן כו׳ ומקשה אמאי ישבע והא מה שטענו לו לא הודה לו ועוד הילך כו׳ ומלמקשה הכי ש"מ דכר׳ ששת ס"ל דאמר הילך פטור ע"כ הרי דקאי בשי׳ הרי"ף מ"מ בהא דקני את וחמור כיון דחזא בזה מחלוקת דלדע׳התוס׳ בג׳ מקומות בהמקבל ובפ"ב דכתובות ובפ׳ נערה כנ"ל וגם ר׳ עמרם גאון ור׳ האיי גאון ואפשר לומר דראה ג"כ דברי הרשב"א ז"ל שהרי היו בזמן אחד לשניהם היו מתלמידי הרמב"ן כנודע דס"ל דפירכי טובא פריך בש"ם כאם זמני איבא דלא כהלכתא א"כ לפי דעתם הלכה כר"ן דקנה מתנה אכן מגד אחר נפה והביט דהרי"ף וראבי"ן וראב"ה והתוס׳ במקומות אחרים דס"ל כשמקשה הש"ם מחד אמורא דהכי הוי הלכתא לפ"ז הלכה כרב המנונא דלא קנה כלום משו"ה בזה דכתב מתנה שקנה ושיקנה לא ערב לבו להחליט מאמרו במה שקנה והניח הדברו בספק כפי מה שהיה הענין במי שיהיה מוחזק בדבר יהיה זוכה מכח קי"ל במה שקנה דכלל הקי"ל הוא מוסכם מהתוס׳ ומהראשונים וכמ"ש בס׳ ב"ד ח"מ סימן ה אות כ"א ע"ש ועי׳ ז לא פורש אי קנה מה שהיה בעין או לא כיון דשגוי במחלוקת וכן מטין דברי הר"ב גל"ת שכ׳ דין מוסכם דלא מהני דאקנה שמעינן מדבריו או דבמה שיקנה הוא מוסכם לאפוקי במה שקנה

דאינו

דאינו מוסכם כיון דמנינו פלוגתא דרבוותא בקני או״ח יש שפסקו כר״ן ויש שפסקו כר׳ המנונא זה נראה לע״ד כפי מה שהורוני מן שמיא לו׳ בכונת דברי הרבע׳ה״ת והרב גד״ת

ברם חזות קשה הוגד לי על הר׳ גד״ת ז״ל דבתר קנת ימים ראיתי בב״י ח״מ סי׳ ס׳ אחר שהביא דברי הר׳ בעה״ת הנו׳ כתב ועיין בהגמ״ר סוף בתרא ע״כ וכתב שם בדרכי משה וז״ל ובהגמ״ר בס״ו ב״ב כתב דאם תפס אף במה שהקנה אין מוציאין אותו מידו ע״כ והילך דברי הגמ״ר וז״ל ועו״כ תשו׳ לר׳ פלטוי גאון מאן דכתב בשטר כל דאית לי ודי הוי לי נתון לברי לא קנה אלא מאי דהוה ליה בההיא שעתא ואינך לא ועוד כתב דכי אמרי׳ אין אדם מקנה דבשלב״ל ברשותו ה״מ היכא דלא תפיס לההיא מידי דאקני ליה וקא תבע ליה אבל אי תפס תפס וכ״כ רי״ף ויש להביא ראיה גבי הא דאמרינן אמר ר״י אף מי שיבא לעולם כו׳ ע״כ לפ״ז קשה על דברי הרב גד״ת שכתב שדין מוסכם הוא דלא מהני דאקני דכונתו לו׳ דליכא מאן דפליג ע״ז וזה אינו דהרי מצינו לר׳ פלטוי גאון ורי״ף ז״ל דפליגי ולא הוי מוסכם שהרי כתבו דאי תפס מהני תפיסתו ודברינו נא״ת

ומיוצא בזה יש לתמוה עוד להרב גד״ת למ״ש בשער ז׳ ח״ב וז״ל וכ״נ כשמודה במקנת בלא הילך כו׳ מוסכם הוא מכל הפוסקים דהלכה כרב ששת בד׳ ד׳ כו׳ והלא כפי מ״ש המרדכי בפ״ק דמציעא ודלא כפ׳ המקנועות שפסק בשם ר׳ עמרם וכ״ן מה שהביא בהג׳מיימ׳מר׳ מאי גאון דפסקו דלא כר׳ ששת וכנ״ל הרי דמצינו שפסקו דלא כרב ששת נמצא דלא הוי מוסכם מכל הפוס׳ ואיך כתב שהוא מוסכם בלי מחלוקת ורשום בזכרוני שיש עוד סברות מהראשונים דפסקו דלא כרב ששת אבל גלותי במקום שאין הספרים מצויין ולכל הסברות הראת לדעת דהראיה שהביא הגאון מהתוספתא אינה ראיה והדין דין אמת כמ״ש הרב התנו דלא קנה כלום המקבל מתנה הנז׳ ודוק

ואתה תחזה שדברי ר׳ פלטוי גאון הוי ראיה למה שכתבנו בכונת דברי בע״הת שדבריו באו ברורים ומבוארים שכתב דלא קנה אלא מאי דהו״ל בההיא שעתא ואינך לא משא״כ הרב בע״הת דלא כתב אלא שלא זכה במה שיקנה ובעד מה שהיה לו בשעת מתנה לא בירר דבריו זה הוי הוראה גמורה לכונתו כאשר כתבתי אני בעניי ובלי ס׳ שאם הגאון ז״ל היה רואה דברי הג״מר לא היה כותב כ״כ בפשיטות שמתנה ראיה ברורה וש״א לשום פוסק לחלוק על התוספתא והרי כעת מצינו דר׳פלטוי גאון ורי״פ דחולקין על התוספתא ומצינ׳למימ׳ לטעמם הוי הלא מתרתי או דלפניהם גלוי

דתוספתא דנא לא נשתניא בי ר״ה ור׳ אושעיא או אפשר לומר כיון דהביאו ראיה לדבריהם מהש״ס לא סמכו על התוס׳ וסמי התוספתא מקמיה הש״ס וזה נראה לע״ד יותר מרוות ופשו׳

אחרי כן מצאתי ראיה לזה מה״ש בספר ערך השלחן ח״מ סימן תרפ״ט אות ד׳ וז״ל והביא תוספתא דתכאן הנהיגו שהקטני׳ קורין אותו לרבים כבר כתב המאירי דלא סמכינן עלה יע״ש וק״ל וכאמור וכבע״הת שם כתב וז״ל מה שכתב לי בזה הרמב״ן שנראה לו שהמוכר או הנותן מה שעתיד לקנו׳ ושעבד נכסיו וקבל אחריות להעמיד׳ בידו הייב להעמי׳ בידו כו׳ מ״מ יש לדון אם מכרה אותן לאחר שלא יגבה משם מפני שאינן קונין ומיהו אם קנו מידו לא בעינן קנבה דהכי אסיקנא בפרק הנזקין אבל מניה גובה הוא בכל ענין אלא שיש לחוש לדבר לדעת האומר שאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קנוב ויפטר לדעתם שהרי אינו ידוע מה שיקנה והלכך לא גמר ומשעבד נפשי׳ בחוב דלא ידע בכמה אבל אנו אין דעתינו שוה עמהם ע״כ ומדכ׳ויפטר לדעתם ואיןדעתינו שוה עמהם בלשונרבים משמע׳ דס״ל להרמב״ן והרמב״ם ורבותיו הם תרי כחות אלא דלא ס״ל כוותייהו א״כ לא ידענא מה יענו מהרי״א וחד דעמיה בסימן ע״ג ומהר״י הלוי בסי׳ כ״ב ונ״ג והביאם כנה״ג בכללי הקי״ל אות נ״ו שכתבו דהרמב״ם ורבותיו הם כח אחד ובס׳ ב״ד ח״מ סימן ה׳ אות י״א הביא הא דהרמב״ם ורבותיו וכתב וז״ל וכל הפוס׳ שהמתחייב בדבר שאינו קצוב יכול לומר קיי״ל כהרמב״ם ורבותיו סברי דהרי כחות הם כנ״הג אות נ״ו ובכללים שבסוף ח״מ סי׳ נ״ב ולדעת הרב״י הם כח אחד שכתב בח״מ סי׳ נ״ב משם הרמב״ם דאלמנה שבאה לב״ד לתבוע מזונות יש מי שהורה שפוסקין לה ואין משביעין אותה ואין לסמוך על הוראה זו כו׳ ורבותי׳ הורו שאין לה מזונות עד שתשבע כו׳ והה״כ הביא דהרא״ש והרשב״א והראב״ד ז״ל ורבותיו והרמב״ן והר״ן סברי דאינה צריכה שבועה כו׳ ולענין הלכה נקטינן ככל הני רבוותא דהו״ל הר״ם כמו״ל יחידאה לגבייהו עכ״ל בתר שאת המ״ר יש לתמוה על הרב כנ״הג איך כתב בשם מרן ב״י דס״ל דהרמב״ם ורבותיו הם כח אחד מדכתב דהו״ל הרמב״ם יחידאה לגבייהו והרי מצינן למימר בשופי דאדרבא מה״ש יחידאה לגבייהו מינה מוכח דלא כ״ל,הכי שמ״ש יחידאה לגבייהו כונתו פשוטה לומר שהם רוב בנין ורוב מנין לגבי הרמב״ם ורבותיו והטעם כיון דמצינו להקת מהראשונים שאמרו שאינה צריכה שבועה בודאי דראוי לב״ד למיחש ולמיזל בתרייהו ולא משביעינן לה דלפי סברתם הויא שבועה שאינה צריכה וזה הוי אפי׳ דס״ל למרן ב״י דהרמב״ם ורבותיו הם תרי כחות וראיה לדברינו דהרמב״ן דס״ל דהרמב״ם ורבותיו הם תרי כחות ואפ״ה

לענין

לענין אשה שתבעה תוונות בנ״ל כשיקא ליה לתלמיה דאינה צריכה שבועה א״כ לפ״ז תני׳ לאימר נמי דמרן ב״י ז״ל ס״ל דהרמב״ם ז״ל ורבותיו אחרי כחות הם ועל מהר״ב ב״ד ז״ל יש קצת תימה איך לא נתעורר בזה ודוק

עוד אשוב ואתפלא לעובים השנים אי על הר׳ אתנא דבי נשיאה ואי על הרב הגאון מ״א ז״ל איך לא שתו לבם להשגיח מ״ש בשטר המתנה וז״ל איך כשיגיע עת וזמן שיאותו בני הזכרים לירד לנחלה ולחלק עזבוני אזי יתנו לאחתי כנ״פ או לב״ך חלק שלם וזכר מכל נכסי כו׳ מבואר מדבריו אלא שאם יבואו בניו לחלק עזבון אביהם אזי יתנו לאחתנו חלק שלם זכר הא אם לא ירצו לחלק עזבון אביהם דהיינו שיהיו נשארים כל ימיהם אחים שלא יתפרדו ברור מללו שלא יתנו שום דבר לאחתנו ולבתו שכן כתב אזי יתנו לאחתי כו׳ נמצא דהמתנה הוי בלשון אסמכתא שאם יחלוקו העזבון יתנו ואם לא יחלוקו לא יתנו כלום וכיון דהוי אסמכתא והיורשים הם מוחזקים די להם שוג זה לבטל שטר המתנה כמו שנבאר בס״ד

ראשית הקו״ל נהזי אנן דברי הר׳ אתנא ז״ל דכל חיליה שאין כח ביד בעה״ש להוציא כלל מהיתומים בשטר זה הוי משום דנעשה הכל בקנין אחד דהיינו מעות והבתים והמטלטלין שהיו בשעת המתנה וכיון שהיה הקנין על כולם כאחד הו״ל שנתן דבר המועיל עם דבר שאינו מועיל ומכח דזה הוי מחלוקת הפוסקים וזכה ליתומים וכנ״ל שמעי׳ מדבריו שאם לא היה הכל בקנין אחד היה פוסק את דינו דלגבי הבתים והמטלטלין היה זוכה המקבל בשטרא דנא וכמ״ש הר׳ הגאון מ״א שכתב דלא תליא הא בהא וזכה במה שהיה בעין כנז״ל

ואנא בריא קלא אמינא דיסלחו הצדיקים דאף אם לא היה נעשה הכל בקנין אחד לא היו יכולים להוציא מהיתו׳ שום דבר בשטר כזה דנעשה באסמכתא ולהם דגל הקי״ל בכל הסניפי׳ דאיכא בליני אסמכת׳ וש״ת כיון שבשטרא דנא לא אמר בלשון אם לא הוי אסמכתא ועוד דהא איכא קנין ומעכשיו ובבד״ח ושבועה שהם הדברי׳ המסלקין האסמכת׳ וכמ״ש בספרי הפוסקי׳ וכמו שאכתוב לקמן בס״ד ואי מהא לא איריא דכבר בא הכל מבואר בס׳ ב״ד ח״מ סי׳ קי״ד דעמד ע״ז וכתב דאפי׳ שלא כתב בלשון אם ואיכא קנין ומעכשיו ובד״ח ושבועה דהכל תלוי במחלוקת הפוסקי׳ ומני המוחזק לומר קי״ל

בראש אמי״ר כתב הר׳ ז״ל שם בד׳קי״ח ע״ב וז״ל ואע״פ שאין כאן לשון אם שהוא לשון אסמכת׳ ונראה מדברי מהרא״ד״ב ז״ל סי׳ קנ״ב דכשאמר שלא בלשון אם לא הוי אסמכתא וכן נראה קצת ממהרש״ל סו׳ די״ט ע״א מדברי המרדכי שהביא מהרש״ל סי׳ ע״ג גבי מה שאירש מאבא אין נראה כן וכ״ן ממ״ש הריב״ה סי׳ ר״ו בשסהכתי ספר׳ שעשותקנה לסלק האסמכתא ולא תקנו בשיאמר שלא בלשון אם וכן נראה ממ״ש הריב״ה סימן קי״ג דמ״ש בשטרות דלא כאסמכתא הוא משום השעבוד דמטלטלי אג״מ שהוא אסמכתא אע״ג דאין שם מלת אם וכן מוכח מלשון הרא״ש פ׳ א״ן דף קמ״ד ע״ג שכתב גבי נאמן עלי אבא שאינו אסמכתא משום שיש להם תביעה וע״ז ולא כתב לפי שאינו בלשון אם וכ״כ המבי״ט ח״ב דל״ב ע״א יע״ש הרי להדיא דאפי׳ שלא כתב בלשון אם דהוי אסמכתא לדעת קצת סברות הפוסקי׳ א״כ מצו היורשים לומר קי״ל כותייהו

וכ״ת מאי איכפת לן דהוי אסמכת׳ אכתי הרי כתוב בסוף השטר דלא כאסמכ׳ א״כ כבר סילק האסמכתא גם לזה כבר כתב הרב ז״ל שם בע״ד וז״ל ואע״ג שכתוב בשטר הסלוקין דלא כאסמכתא וכתב הרב ב״י בסימן הנז׳ שכ״ג שכתב ר״ין בשם גאון דמהני משום דגלי דעתיה דגמר ומקני ודברי רשב״ם בפ״ח א׳ נוטים לדברי הגאון וכ״כ בס״הת בשם גאון וכן נראה שם שהסכים הרמב״ן ז״ל ע״כ מ״מ הרי כתב שם הטור בשם הרא״ש והב״י בשם העטור והג״א בשם אור זרוע דלא מהני מידי כו׳ אדי דאע״ג דכתב דלא כאסמכתא לא מהני מידי לא בגרוף שעבוד מטלטלי אג״מ דמגו דהייל השעבוד אמקרקעי הייל נמי אמטלטלי והטעם דהייל שעבוד אמקרקעי אע״ג דגם במקרקעי הוי דאי הוא כמ״ש הרא״ש בסוף כלל ע״ב דכיון דכל סמיכות של מלוה הוא על הקרקע של לוה לפי שאינו יכול להבריחם ולהחביאם חשיב כאלו אתפים וכותיה שאין בו אסמכת׳ אבל בכתיבה דלא כאסמכתא לחוד בלא שעבוד מאג״מ לאו כלום הוא כו׳ ע״כ א״כ בשטרא דנא נמי כיון דליכא שום שעבוד כלל לא מהני מידי מה שכתו׳ בסופו דלא כאסמכתא וזה פשוט

ואולם עדין לא איפרק כיון דבשטרא דנא כתוב קנין ומעכשיו ובב״ד חשוב דלשונות הללו מסלקין האסמכתא כנודע אף לזאת כתב מורנו הרב שם בע״ד וז״ל ואע״פ שכתוב בשטר שלוכין הנז׳ שקנו ממנו מעכשיו ובב״ד חשוב וכתב הטור שם סי״ע בשם הרמב״ם והרא״ש דכל שאומר מעכשיו אין בו אסמכתא ופי׳ הב״י דהיינו אפי׳ לא החזיקו בשדה אלא שקנו מעכשיו ושכן משמע מדברי הג״מ דלר״ת בס״ה האי כל היכא דאמר מעכשיו אפי׳ בלא ב״ד חשוב ולא אתפים וכותיה כלל לא הוי אסמכתא וכן לדעת הרשב״א והר״ן וסמ״ג בשם ר״ח יע״ש מ״מ הרי כתב הב״י שם דר״נ״ה ע״ג דלר״ת שום אסמכתא לא קניא אפי׳ קנו מידו במעכשיו ובד״ה אלא א״כ אתפים ולפי מ״ש המרדכי לדעת ר״י בשם ר״ת משמע דקנין בבד״ה לא מהני אלא כשאומר אי לא אתינא אני מודה שמטרותי מזוייפים אבל הנותן דבר לחברו

לחבירו ואמר במעכשיו ובכד"ח לא קני בשום אסמכתא אלא א"כ היה תחילתה כעין מקח וגם עשה לו טובה כי ההיא דהלוהו על שדהו כו' וא"כ בנ"ד דלא אחפים זכותיה ולא שייך שמוד' שטרותיו מזוייפין וגם לא הוי תחילתו כעין מקח יכול המוחזק לו'קי"ל כמ"ד דהוי אסמכ' אע"ג דהוי במעכשיו ובב"ד חשוב יעויין בהרב מוהרינ"ל ח"ג ס"סי כ"ה עכ"ל. הראת לדעת דה"ה והוא הטעם בנ"ד נמי כיון דלא אחפים זכותיה ולא הוי תהילתו כעין מקח וגם לא עשה לו טובה ליכולין היתומים לומר בשופי קי"ל כמ"ד דהוי אסמכתא אע"ג שקנו מידו במעכשיו ובד"ח ולא זכו במהנתס לא התנו ולא בתו בשום דבר כלל

אמנם אכתי לא פלט דנהי דמצד האסמכתא זכו היתומים מכח קי"ל מיהו צריכין אנו למודעי כיון דבשטר המתנה איכא שבועה אם היו פטורים ג"כ מצד השבועה דנאמר היוב אין כאן שבועה אין כאן או דילמא כיון שאינן פטורין אלא מכח קי"ל לא מהני להו לפטור את עצמן מכח השבועה מאחר דהו"ל ספק שבו'דלמ"ד דלא הוי אסמכ' הלה המתנה מן הדין וחלה נמי השבועה וקי"ל ספק שבועה לחומרא אי לזאת הנא דאמרי דגם לזו אינה צריכא לפנים דמלבד שהיורשים אינן חייבים לקיים המתנה מחמת שבועת אביהם וכמ"ש הרב ז"ל שם בלקי"טו ע"א מתשו' הרא"ש כלל ע"ו סימן ג' ובע"ב שם נמי מת"ש הרב"י סימן ר"ו מחו' מ"א לשבועה מהני באסמכתא הוא נמי לענין שחל עליו שבועה והייב לקיים שבועתו לא שקנה חבירו ואם מת הנשבע פטורי' היורשים יע"ש בדברי הרב ז"ל בענין זה וירוה את צמאונו אלא אף אם היה נחיים הייתו הנותן היה פוטר את עצמו גם מהשבועה כיון דנעשה באסמכתא וכמו שביאר הרב ז"ל הכל שם בע"ג וז"ל ולפי זה היה נראה דהיכא דאיכא פלוגת' אי חייב מצד הדין או אינו חייב והוא פוטר עצמו בטענת קי"ל כנ"ד אם יש שם שבוע'הוא חייב מכח השבועה אליבא דכ"ע שאם הלי'כמ"ד שהוא חייב מן הדין אם כן הוא חייב מכח הדין כיון שלא נפל החיוב ומכח השבועה דהא תרוייהו איתנהו ביה ואם הלכה כמ"ד שהוא פטור מצד הדין א"כ הרי בהכרח שכשנשבע היה לחייב את עצמו במה שאינו חייב כדאמרן אמנם מצאנו ראינו שבזה נפל מחלוקת בין האחרונים ז"ל ואין גם אחד בהם שיאמר כן כהר'מהרשד"ם בח"מ סי' כ"ח ול"ל וקנ"ד ובא"ה סו' סימן כ"ו בענין אסמכתא שיש בה מחלוקת ויש בו שבוע' ובסי' קכ"א בדבר שאל"ק כתב שאע"פ שהוא פטור מצד הדין מכח קי"ל מ"מ הוא חייב מכח השבועה מחמ'שהוא ס' וס' שבוע'להחמיר משמע דס"ל דאינו חייב מכח השבועה אלא למ"ד שהוא חייב מן הדין אבל למ"ד שהוא פטור מן הדין אינו חייב מהשבועה ולכך קורא אותו ס' שבועה ולכאורה קשה דגם למ"ד כו' אמנם הרב מהריב"ל סובר שהוא פטור מן השבועה לגמרי ואינו חייב אפי' משום ס' שבועה ודחה ס' מהרשד"ם הנ"ל שכתב שיש ס' שבועה שכתב בס"ב דקס"א ז"ל ואם להפך אדם לומר דגבי דלא קנה כיוןדהויא פלוגתא דרבותא דמצי למימר קי"ל מ"מ הוא חייב לקיים את שבועתו גם בזה יש מקום לדון כיון דכ"ע לאו דינא דהרמב"ם גמירי שאין אדם מתחייב בדבר שאל"ק וזה האיש טעה וחש'שהיה חייב ומה שנשבע היה לזרז על הפרעון ולהבטיחו שלא יעבור לו מהמועד ושלא יצטרך להעמידו בדין וכיון דאגלאי מילתא למפרע דלא היה חייב מן הדין משום דיכול לומר קי"ל א"כ השבועה היתה בטעות דמאי דנשבע לא היה אלא שחשב שהיה חייב לפרוע מן הדין כו' ובזה מתורץ דלא תיקשי על הרב מהריב"ל מן הראיה שהביא מהרשד"ם שם סי' כ"ח ממ"ש הב"י סימן ר"ך מ"מ"א לנדר ושבועה מהני אפי' באסמכתא דהתם איירי באסמכתא שאין בה מחלוקת איכא למי' דלא שייך למימר דטעי וסבר דמהני דהא ידוע לכל דלא מהני אבל באסמכת' שיש בה מחלוקת איכא למימר דטעי וסבר דמהני וע"ד כן נשבע והנה בסברא זו של מהריב"ל הסכים מהרי"א בסימן ל"ה כו' וגם הרב מהרא"ל בסי' קכ"ב הסכים לסברת מהריב"ל יע"ש, ומ"מ לענין מעש'כיון דמהריב"ל ומהרי"א וגם מהרא"ל סברי לפטור ג"כ מן השבועה מצי האדם שהוא מוחזק לומר קי"ל כוותייהו וא"צ לפרוע כלום מן הקנס עכ"ל מהר' ז"ל וכזה ראיתי בספר דב"מ ח"א חי"ד סי' ל"ח בנדון זה בעצמו שכתב שם בדס"ח ע"ד וז"ל ועוד יש לצרף בנ"ד ס' מהריב"ל בח"א סי' ע"ט ודקמ"ה ומ"ב סי' ל"ח וח"ג סימן כ"ח וקי"ד דבכל דבר דאיכא פלוגתא דרבותא ונשבע לקיים את הדבר ההוא כיון דקנין אין כאן משום דיכול לומר קי"ל כמאן דפוטר אותו שבועה נמי אין כאן כמו כן י"ל בנ"ד דאה"ן אם היה מתחייב על אסמכתא דעלמא דלכ"ע לא קנה בודאי דחלה השבועה אבל בקנס שדוכין דאיכא כמה מרבותא דס"ל דלא הוי אסמכתא י"ל דטעה בדין וחשב דאליבא דכ"ע חייב ולא הוה ידע סברת מ"ד דפטור כמ"ש לעיל וכמ"ש בס'בד"ה דלענין מעשה אין להוציא ממון אלא כס' רבני ספרד וכ"כ מהר"י אבא ז"ל כמ"ש לעיל משמו דאע"ג דיש קנין ומעכשיו ובי"ד חשוב לא מהני יע"ש וא"כ קנין אין כאן דאין הולכים בממון אחר הרוב גם שבועה ליכא כו' עכ"ד

איברא השתא בנדון מתנה דנא נמי לאסמכת' שנויה במחלוקת לכל הדברות ולכל האמירות אפי' אם הנותן היה רוצה לחזור מהמתנה היה יכול לפטור את עצמו מכח קי"ל אף מן השבועה כ"ש לגבי יורשין דלית להו שום

מום היוב בשבועת אביהם דכטירי ועטירי ליתן שום דבר לבעל השטר אף אסירצו לחלוק עזבון אביהם לפ"ז נוראות נפלאתי אי מהר' הגאון ואי מהר' התנא דבי נשיאה ז"ל לפי הו"ל רבנות' היך לא עלה על דעתם דשטרא בטל ומבוטל מגל האסמכתא ועיין ג"כ בכנה"ג ח"מ סי' ס' הגב"י או' נ"א דיוגעם לך שהוא ככל אשר כתבתי בעניותי ודוק

תו כתב שם בס' ב"ד וז"ל ולדעת היש אומרי' שני דקנה הכל קשה לזהו דלא כמאן לא כר' נחמן דאמר קנה מחצה ולא כסתמא דתלמודא דקדושין דפסק כר' המנונא דלא קנה כלו' ואין לו' דפסק כר' ששת דהא אין טעם כלל לפסוק כרב ששת אלא או כרב נחמן מכח הכלל דהלכה כרב נחמן בדיני או כר' המנונא מכח סתמא דקדושין אבל כרב ששת אין טעם לפסוק כלל ועוד דנראה בהדיא דטעמו של רב ששת הוא משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה כו' וכיון דלא שייך ההוא טעמא בודאי לא אמר רב ששת דקונה ויש ראיה לזה דהיכא דלא שייך לא אמרה ר"ש מדאמרי' התם בפ' מ"ש לעיל בסמוך ההוא גברא דא"ל לרביהו נכסי לבני דהוו לי מיניך אתא בריה קבישא א"ל ההוא גברא כו' וכירם רשב"ם אית חולק לטליא במקום בניא כו' לית חולק לטליא דקני כהמור הוא דקאמר ליה כו' הרי דמייתי התשובתי סברות דהיינו סברת האומרי' דהבנים העתידים לא קנו וטליא קנה וסברת האומרי' דכיון דלא קנו העתידים לא קנה טליא ואמאי לא מייתי נמי סברת רב ששת דאמר קנה הכל כדאמר גבי קני או"ה אלא ע"כ לומר משו' דלא שייך אותו טעם דאדם יודע כו' עכ"ל

כתב דהוא ע"ס וז"ל דדמי לקני את והמור ובסו' דבריו הניח הדבר בצ"ע ומביאו גם כרם שלמה ח"מ סי' ס"ז יע"ש ואנכי איש צעיר מי דהקן להגיה בספר בדבר פשוט כזה דע"פ הדברי' הנאמרים באמת ליכא קו' להי"א הנז' דיכולי' אנו לומר דאינהו ס"ל כדעת הרי"ף ודעמיה דאורחא דתלמודא בכל דוכתא מדמקשה מחד אמורא ש"מ דהלכתא הכי הוי ומטעם זה פסקו דלא קנה כלום כרב המנונא ויש לתמוה על הר"ב כ"ש שהביא שם תשו' הר"ב מ"ץ ולא זכר שר כל האמור ולהתעורר עליו כמ"ש

ומה שהביא הרב יד מלאכי לדברי התוס' מפ' המקבל ומפ"ב דכתובו' ומפ' מרובה דשם כתבו דהפירכא לא הוי תיובתא להלכתא ובפ' האשה שלום ובע"ז ובפ' ה' שרצים כתבו להפך דהפירכא הוי תיובתא דהלכתא לפ"ז דבריהם סתראי ניגהו לדידי ליכא להקשויי מידי להתוס' דיכולים אנו לומר דשני תוספו' הם כיון שהוא בשתי מסכתות וכמ"ש הרב יד מלאכי גופיה בכללי התוס' אות כ"א וז"ל ומהר"י אאג'יז בס' חלת הכמה שער ג' כלל נ"ב כתב וז"ל והא דסתרי התוס' דפרק הנשרפין לתוס' דפ' כיצד מעברין אין מקפידין בעלי הישיבה בזה דאומרי' ב' תוס' הם כשהם בשני מסכתות מיהו היכא דאיכא לתרוצי ולאוקמי עדיפא ועי' עו' הקדמ' יש"ש על קמא ע"ד וכן ראיתי בס' נודע ביהודה הי"ד ד"מ סע"ב שתוכה מדבריו דס"ל הכי של וז"ל ולא ראיתי למוס א' שהרגיש בסתירה זו שיש בדברי התוס' עצמם בחד מסכתא ממקום למקום ע"כ ע"ש ומדכתב בחד מסכתא שמעינן דס"ל דבתרי מסכתות לא מקשינן להו והרב הוא כמבואר וכמדובר

ואני בעניי אחרי נשיקת הרצפה ראיה זו לא ניתן ליאמר ולא נכנס בסוג ראיה כלל שהרי המחלוקת שבין רבי אבין עם רבי אבהו הוא כך דרבי אבין ודעמיה ס"ל שבשאומר זיל קני כהד מברא הו"ל כאומר קני או"ח דאית ליה חולק לטליא ורבי אבהו ודעימ' ס"ל דהוי כאומר קני כחמור וכמ"ש רשב"ם לית ליה חולק לטליא דקני כהמור הוא דקאמר ליה וכן אפסיקא הלכתא וא"כ מאן לימא לן דרב ששת לא ס"ל כרבי אבהו אימור דר"ש ס"ל כותיה שבאומר זיל קני כחד מברא העתידים לבא דהוי כקני כהמור דבזה אפילו ר"ש מודה דלא קנה כלום שהרי מחלוקתם הוי בקני את וחמור דלרב ששת קנה הכל אבל בקני כהמור לכ"ע לא קנה לפ"ז לא מצי מייתי דברי רב ששת במחלוקת רבי אבין ורבי אבהו וכאשר יראה המעיין ופשוט

ותבט עיני בס' משפט צדק ה"ב סימן יו"ד שהקשה הקושיא הנז"ל להיש אומרים ראשונים שהביא המרדכי דהוי הפך מאי דקי"ל הלכה כר"נ בדיני ובתחילת דבריו

אחרי כן ראיתי בס' עין זוכר במערכת המ' אות מ"ז שכתב וז"ל מקשה לפעמים להדיא מסברא שאין הלכה כמותו תוספו' מציעא קי"ג והרשב"א בחי' מציעא פ' ואלו מציאות ודכוותא פ' האשה שנתארמלה פריך ולזיל בתר רובא אע"ג דקי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב ותשו' הרינ"ש קפ"ג ותוס' כתובו' ד' י"ו ודכ"א והר"ן פ' אין מעמידין כו' ע"כ ולדידי הפשוט בהר שאלת המהילה כלחוז נוראות נפלאתי דמההיא דהאשה שנתארמלה לא שמיה מתיא דהתם אינו מקשה מרב דס"ל דהולכין בממון אחר הרוב למתניתין כדי לומר דמק' הש"ס לפעמים אף דלא הוי תיובא דהלכתא אלא הקושיא דמקשה סתמא דתלמודא הוי לרב והוי הכי וכיון דרוב נשים בתולות נישאות וממתני' ילפינן בהדיא דאי ליכא עדים הנעל נהימן ואינו פורע אלא מנה והרי תיובא דרב דס"ל דהולכין בממון אחר הרוב אם איתא להא מתני' אמאי בעי עדים כיון דרוב נשים נישאו' בתולות אפי' דליכא עדים שיצאת בהינומא

חגבה מאתים אלא ודאי מדבעי מתני' עדים מינה מוכח דלא אזלינן בממון אחר הרוב וקשיא לרב ואינו כמו שרצה להבין הרב ז"ל דהש"ס מקשה מרב וכן מפורש בפ' המוכר פירות דנ"ב דלרב הוא לפריך יע"ש והיותר תימא דאית לי על הרב ז"ל הוא דשם בסוגיין כתבו התוס' בד"ה כיון דרוב נשים בתולו' נרב פריך כו' וכ"כ עוד בהדיא התוס' שם ברע"ב בד"ה וזו וז"ל אם יש לה קול למה צריך שום עדות לרב ניזיל בתר רובא ע"כ ע"ש הרי בהדיא דפשיטא להו להתוס' דהקושיא דמק' הש"ס הוי לרב ותבט עיני בשורי בס' אהלי יצחק הנל"ת בשיטתו לכתובות שם בסו' ד"ן שתמה להתוס' אמאי לא כתבו כדמוכח בפרק המוכר פירות יע"ש נמצא דמפורש יוצא אי מהש"ס ואי מדברי התוס' דהקושיא הוי לרב ולפי קצורי לגבי דיליה הוא פלא ועוד יש לתמוה על הרב חיד"א ז"ל דאוריהטא דליסניה שכתב ודכוותא פ' האשה שנתארמלה פריך ולזיל בתר רובא כו' נראה לראיה הלזו הביאה מדנפשיה וזו אינה משלו שכבר קדמו לזה הר"ן ז"ל שם בפ' אין מעמידין וכמ"ש בעניותי א"ך לא ילענא איך איסתמיט מיניה דמר דהר"ן קדמו ותו הדא דתימא רבתי דמר ניהו גופיה הביאו פה לדברי הר"ן ז"ל הנז'ומינהו גם על הר"ן ז"ל השתוממתי על המראה אהס"ר כדא איך כתב כ"כ בפשיטות דהש"ס שם בהאשה שנתארמלה מקשה מרב דתלבד דפשט'דשמעתא מבוארת דמאי דמקשה הש"ס הוי לרב וכמ"ש התוס' בהדיא אלא אף גם זאת שכן מוכח בהדיא בפ' המוכר פירות כנ"ל ודברין צ"ת

בתר הכי חזה הוית בס' אהלי יצחק בהי' לכתובות בר"פ מציאת האשה וז"ל ועוד נראה לי דמדפריך הכא סתמא דהש"ס והיכי עביד הכי והא א"ר אלעא כו' משמע דדברי ר' אלעא הלכתא היא עכ"ד ולדידי יש לתמוה על הרב ז"ל חדי תמיהי חדא מלבד והיה העלמ'ה שדבר זה הוא מחלוקת ראשונים ז"ל דיש מהם סוברים דפרכי טובא פריך בגמ' במה ומני אף דלא הוו ליבא להלכתא וכנ"ל ואת ועוד אהרת דאי מאור עיניו שלעא ללהקת הסוברים דכשפריך הש"ס מחד אמורא דהכי הוי הלכתא לא הבינותי מה הלשון אומרת משמע דדברי ר' אלעא הלכתא היא דמוכח מדבריו דלא הוה ליה בהחלט גל זה מלמקשה הש"ס דהכי הוי הלכתא והדבר תמוה שהרי הרי"ף ותוס' והרמב"ן והרא"ש ודעמייהו קרו בחיל דכשמקשה הש"ס מחד תנא או אמורא דהכי הוי הלכתא כמבואר בדבר' הניתנין למעלה ולוק

אחר קצת ימים ראיתי בס'יד מלאכי או' ת"ט ד"ז"א על מה שהקשו להרא"ש מפ"ק דסוכה שלחה לדברי הרי"ף ז"ל דהא דר"פ אינה ראיה כ"כ לפי שדרך אמוראי נחתי לפרש לדברי הראשונים ואע"ג דלא ס"ל כותייהו כתב וז"ל ואוף הכא נמי דכוותא דן אנכי דהרא"ש ז"ל לא דחה אלא הראיה אבל בעיקר כללא כבר מילתיה אמורה בכולהו אינך דוכתי דמשתמא כל מאן דמתרץ ליבא דאמורא כותיה ס"ל גם בבתראי ונמצא לפי זה שהשווה את מדותיו בכל חבורו והכל מתוקן לתעודם כן נלפק"ד עכ"ד

ולפי קצורי עהס"ר דעדין אינו מתוקן דאיך כתב השוה את מדותיו בכל חבורו וכונתו פשוטא לומר שבכל חבורו ס"ל להרא"ש כדעת הרי"ף ז"ל וזה אינו שהרי מצינו להרא"ש בפ' הזהב סימן טו"ב על מתני' כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר ר' יהודה אומר אין לתגר אונאה ואתמר בגמ' משום דתגר הוא אין לו אונאה אמר ר' נחמן בתגר שפסר שנינו ר' אשי אמר מאי אין לתגר אונאה אינו בתורת אונאה וכתב הרא"ש אע"ג דהני אמוראי מפרשי לדברי ר' יהודה לית הלכתא כוותיה שכן דרך אמוראים מפרשי דברי התנאים אף אותן שאין הלכה כמותן ע"כ וכ"כ בפ' הגזול עצים סי' ה"י וז"ל ואע"ג דקאמר גמרא היא ברייתא דהלוקח שדה בשם חבירו נימא פליגא אבני מערבא ומשני איביה אורחא דגמ' לשנויי ליבא דאמוראה אע"ג דלית הלכתא כוותיה כדלעיל דנ"ט גבי הא דאמר רב אשי אומן קונה בשבח כלי דשקיל וטרי גמר' לימא שמוא לית ליה דר' אסי ומשני דהויה בעלמא קמלתי עכ"ל

הראת לדעת דהרא"ש ז"ל לא השוה את מדותיו בכל חבורו כאשר אמר הרב ז"ל אלא האמת יורה דרכו דמ"ש בפ"ק דסוכה אינו בענין לדחות הראיה לבד כי אם לעיקר הכלל ס"ל דלא כהרי"ף וכמ"ש בהזהב ובהגוזל עצים תדע לך דהכי ס"ל להרא"ש שהרי שם בהזהב דנ"א ע"א סמוך למתני' הק'סתמא דתלמודא מדברי ת"ק והא אנותן כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר ותירצא רב חסדא ואם איתא לא להרא"ש קאי בשיטת הרי"ף הו"לל ולית הלכתא כרב יהודה כיון דהש"ס מקשה מיניה דת"ק ומתרץ הוי הוכחה גמורה דהלכה כת"ק ומה לו להרא"ש למיהב טעמא אחרינא לומר דלית הלכתא כרב יהודה אלא ודאי דכונת הרא"ש דעדיף טפי נראה לו האי טעמא שכ' ממה דהקשה בגמ'מדברי ת"ק אכן הרב נ"י כת' שם ובדעת הרי"ף ג"כ כשם שאונאה להדיו'כך הוא מפורש לעיל והכי קי"ל כדלעיל דמקשינן ומתרצינן מיניה דת"ק ומתילא שמעינן כוותיה דיש נמי אונאה לתגר והכי משמע מר' שפסי ז"ל שלא הניח כאן הא דשקלינן וטרינן ליבא דר' יהודה כלל עכ"ל

ואתה תחזה לשמעי'מדבריו חדתי חדא היכא דמק' בגמ'מדברי תנא או אמורא דהלכה כותיה מדמקש' מיניה או מתרץ אליביה שנית היכא דמצינו תרי עניני דהיינו שמקש'

שמקשה סתמא דתלמודא מיניה לת"ק וגם איכא אמוראי דמפרשי לדברי בר פלוגתיה מת"ק דניחא ליה טפי מאי דמקשה הש"ס מיניה דת"ק ולומר דהלכה כת"ק מכח מאי דמקשה הש"ס מיניה ולא מצד דהלכה כבר פלוגתיה מת"ק כיון דאמוראי מפרשי דברי הבר פלוגתיה מת"ק כי הכא בהזהב דמצינו כי הני תרתי דמקש' סתמא דתלמודא מיניה דת"ק וגם מפרשי אמוראי אליבא דרב יהודה

וליכא למימר דמוכח מדברי הנ"י ז"ל בדעת הרי"ף ז"ל היכא דמפרשי אמוראי דברי תנא או אמורא דלא ס"ל כותיה מדנקט הטעם מדמקש' הש"ס מיני' דת"ק ושבק מאי דמפרשי אמוראי דברי רב יהודה ש"מ דלא ס"ל כרב יהודה משום הכי לית הלכתא כרב יהודה דהא מצינן להרי"ף בהדיא בפ' מי שהפשיט דאתמר התם תנו רבנן אין גובלין את הקלי וי"א גובלין וכתב הרי"ף ז"ל ומדקמתרצינן אליבא דרב יוסי ב"ר יהודה ש"מ דהלכתא כותיה ע"כ וכ"כ בדוכתי אחריתי ותמא כי תדרשנו הרי מבואר דס"ל היכא דמתרצי אליביה דהלכתא כותיה והכא היינו טעמא דניחא ליה דעדיף טפי מאי דמק' סתמא דתלמודא להיכא דמפרשין אליבי' ולעולם ס"ל בין דמקשה הש"ס מיניה דתנא או אמורא ובין היכא דמפרשי דברי התנא או דאמור' הלכה כוותיה דהכל מחד טעמא אתו דהיינו כיון דהני' דמקשה אליביה או מתרץ או מפרש אליביה ש"מ דקי"ל כוותיה וכ"כ בהדיא הרב נ"י בפרק לא יחפור גבי מתני' אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר ר"ע אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבא כתב דהלכתא כר"ע מדסקלינן בגמרא אליביה יע"ש

ברם זו היא שקשה לן שכתב הרי"ף בשו' פ"ק דע"ז גבי מתני' אין מוכרין להן במחובר לקרקע אבל מוכר הוא משיקוץ רבי יהודה אומר מוכר הוא ע"מ לקוץ ת"ר מוכר הוא לו ע"מ לקוץ וקוצץ דברי רבי יהודה ר"מ אומר אינו מוכר אלא קצוץ כו' איבעיא להו בהמה ע"מ לשחוט מהו כו' ת"ש בהמה ע"מ לשחוט ושוחט דברי רבי יהודה ר"מ אומר אין מוכר אלא שחוטה והלי' כר"מ דסתם מתני' כוותיה ע"כ וכ"כ שם הרא"ש ז"ל בפסקיו יע"ש וכתב הר"ן והלכתא כר"מ כו' ובבהמה ע"מ לשחוט נמי קי"ל כר"מ דכיון דסתם לן תנא כותיה באילן כ"ש בבהמה כו' אבל הר"מ במז"ל כתב בפ' יו"ד מה' ע"ז או מוכר הוא ע"מ לקוץ וקוצץ נראה שפסק כר' יהודה משום דאבעיא לן אליביה בהמה ע"מ לשחוט מהו עכ"ל והשתא לפי סברתם היכא דמפרשי אליביה דהל' כוותיה ק' אמאי פסקו הכא בע"ז כת"ק דרבי יהודה ולא חשו למאי דאיבעיא תלמודא אליביה דרבי יהודה כמו שכתבו בכמה דוכתיה וכמו דחש ליה הרמב"ם וכמ"ש הר"ן וכה"ג חזיתי בס' י"מ דנ"א ע"ב שתמה להרי"ף ולעימיה מכח מ"ש הרב נ"י בפ' לא יחפור גבי מתני' אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר יע"ש

ושמעינן מדברי הר"ן ז"ל שכתב בדעת הרמב"ם ז"ל כמ"ש בעניותי לעיל דבין שקלו וטרו אליביה או תריץ או מפרשי או איבעיא אליביה דכולה חדא מילתא היא דז"ל בתר טעמא כיון דשקלו וטרו אליביה כו' וה"ה זהוא הטעם היכא דאיבעיא אליביה וכ"ן ראיתי להר"ב י"מ בתו' ח"י דהיכא דמקש' הש"ס או תריץ או דשקלו וטרו אליביה כו' דמתניהו הכל בחד' מחתא וכאשר יראה המעי' בהלכותיו שהביא שם ע"ש

ואחזה אנכי שם בס' יד מלאכי שכתב וז"ל ואען ואומר דשיטה זו דרכתיה פגשתיה בדברי הרי"ף והרא"ש ר"פ מציאת האשה משמיה דרבי' האיי גאון כתב רבי' האיי גאון כך העלו בישיבה אע"ג דיחיד ורבים הל"ד בנו הלכה כר' יהודה בן בתירא מדקא מקמו רבנן ומפרקי אליבא דר"י ב"ב ש"מ דהלכתא כוותיה ע"כ וכ"כ בס' אגודה שם בשמו דהלכה כר' יהודה ומדשתקו ליה אודויי אודו ליה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ל מה' חובל ומזיק הע"ו וכן העיד המרדכי בר"פ הכותב דזו היא דעת רבי' האיי גאון שכתב וז"ל פסק רבי' האיי גאון כר' יהודה וכ"ן פסק ריצב"א כיון דאשכחן דשקלו וטרו תלמודא אליביה דקא בעי לר' יהודה אי פירי פירות דוקא כו' כהנה וכהנה אסף איש טהור ע"ש בל"ק עכ"ל

ואולם אני הפעוט חזון הרבתי דכל קבל דנא מצאתי בפ"ב דקדושין בהרי"ף ז"ל גבי הנהו בי תרי דהוו שתו חמרא תותי ציפי בבבל שקל חד מנייהו כסא דחמרא יהב ליה לחבריה א"ל מיקדשא ברתך לבראי אמר רבינא אפי' למ"ד חוששין שמא נתרצה האב כו' אמרו ליה רבנן כו' אמר להו רבא בר סימי בפירוש מר לא ס"ל להא דרב ושמואל ומדאשכחינן לרבינא דהוא לא ס"ל להא דרב ושמואל שמעי' מינה דלית הלכתא כרב ושמואל וכלהו רבוותא קמאי הכי פסקו כגון רב אחא משבחא ובעל ה"ג ור' האיי בתשובותיו הני כולהו פסקו הל' כרבינא דהוא בתרא ודמו להא דרו"ש כו' ואיכא מאן דחש להא דרו"ש משום דאשכח לאביי ורבא דשקלי וטרו אליבא דרב ושמואל דאמרי' ואיהי אמרה לקריבאי איהו אמרה לקריבאי כו' ואי אפי' תימא כרו"ש שייכא הא רבינא דהוא בתר אלא ס"ל ג"א דרו"ש וקי"ל הלכת' כבתראי עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' אישות יע"ש ובגליון מהרי"פ כתב נ"א אבל ר"ח חש לה עי"ש ובמרדכי שם נראה דהיה לו נ"א בהרי"ף שכתב וז"ל ואפי' בהא פסק רי"ף ואמר דים מקנת הגאונים דפסקין כר"וש מדאמרינן לקמן גבי הוא אמר לקריביה כו' שמא בלוגתייהו אליבא דרב ושמואל ומסיק רי"ף ואיהו ס"ל כרבינא שהוא בתרא כו' ע"ש הרי דכתב

לכתב שיש מקצת גאונים דסבירא להו כרב ושמואל ולא כמ״ש נהרי״ף שלכנינו דכתב בלשון יחיד דאיכא מאן דחש להא דרו״ש ע״ש

והשתא צריכין אנו למודעי כיון דלרב האיי גאון ודעמיה אית להו הכלל היכא דסקלו וטרו או מפרשי שיביה כו׳ אפי׳ דהוי יחיד נגד רבים הלכה כותיה ואמינן הכלל דיחיד ורבים א״כ בהא דרבינא דפליגי עליה רו״ש ושקלי וטרו אמוראי שיביה דרו״ש אמאי לא חשו למאי דשקיל וטרי הש״ס שיבייהו דרו״ש ופסקו כרבינא דהוי לדידהו תרתי דסתרן אהדדיה ועלה על דעתי המעט לומר דמאי דלא חשו בהא דקדושין למאי דשקלי וטרו שיבא דרו״ש טעמם הוי במ״ש הרא״ש שם בקדושין וז״ל ונראה דהלכה כרבינא וכרבה בר שימי דבתראי נינהו ואפי׳ מיאון אינה צריכא כו׳ וכן משמע בפ״ק די״ח גבי בעיא דייעוד נישואין עושה קאמר אילימא דקדשה איהי נפשה שמנה קדיא לה שמא סוגיא דגמ׳ ס״ל כרבינא דאפי׳ מיאון לא בעיא וכ״כ רב שפס ז״ל מדאשכחן לרבינא דהוא בתראה דלא סבר להא דרו״ש שמעינן דלית הלכתא כרו״ש כו׳ ואיכא מאן דחש לה להא דרו״ש משום דאשכחן לאביי ורבא דשקלו וטרו שיבא דרו״ש כו׳ ואנן לא ס״ל הכי דמסתברא לן דלא שייכא הא דאביי ורבא שיבא דרו״ש כו׳ ואפי׳ תימא דהא דאביי ורבא ברו״ש שייכא הא רבינא דהוא בתראה לא ס״ל דרו״ש והלכתא כבתראה עכ״ל ממונא דבר מדברי הרא״ש ז״ל שכתב שמא סוגיא דגמ׳מ״ל כרבינא אתה למד כיון דלדידהו סוגיא דגמ׳ אתי כרבינא משו״ה הוא דפסקו הכא בקדושין כרבינא ולא חשו למאי דשקלי וטרו אביי ורבא שיביה דרו״ש אבל אה״ן היכא דליכא הוכחה מהסוגיא נגד מאי דשקיל וטרי הש״ס על עומדי׳ יעמודו דדהי הכלל דיחיד ורבים מקמי מאי דשקיל וטרי הש״ס שיביה אפילו דהוי יחיד כעת זו נראה לפי קצורי

ומיהו עדין לא תעזוב נפשי לשאול דאם כנים אנחנו דמשום דמוכח מהסוגיא דס״ל כרבינא מהאי טעמא הוא דפסקו כרבינא נגד השקלא וטריא אי הכי אמאי הרי״ף והרא״ש ז״ל הרכבוהו אחרי רכשי לכתבו הא דרבינא דהוא בתרא לא ס״ל להא דרו״ש והלכתא כבתראי והרי כיון דסוגית הגמ׳ ס״ל כרבינא די לנו בזה לפסוק כרבינא ולמה הצריכו עוד הכלל דהל׳כבתראי וכ״ש לפי מה שראיתי בתוספי הרא״ש הנד״מ שם בקדו׳ כתב וז״ל ואפי׳ אי שייך הא דאביי ורבא להא דרב ושמואל נר׳ דרבינא שהוא בתרא עדיף וכן כסקו הרי״ף וכ״כ בה״ג כו׳ע״כ אם כן דרבינא שהוא בתרא עדיף דרבה לפי הכלל דהלכה כבתראי הוה להו לפסוק דלא כרבינא דהשתא ומה הכלל דיחיד ורבים דרוב הוי מלאורייתא דהניהו ליה אינהו גופייהו מקמי דשקלו וטרו אליביה כ״ש בכללא דהלכה כבתראי הגם שהוא אבל באמת אנא זעירא לא ידעתי מה עדיפות מצא הרא״ש ז״ל בכללא דהלכה כבתראי להיכא דשקלו וטרו אליביה בש״ס ומתאי דפסקו דהשקיל וטרי אליבי׳ דוחה הכלל דיחיד ורבים ש״מ דהשקלא וטריא אליביה עדיפטפי וכ״ש לגבי הלכה כבתראי לפי זה ליכא שום עליפות בכללא דהל׳ כבתראי ולפי קענ״ד הדבר צריך תלמוד רב ודוק

ומידי עוברי לדברי הרב י״מ שם הביא בתוך הבאים מ״ש הר״ן בספ״ק דביצה לדעת הרי״ף גבי מתני׳ ר״ש מתיר בתבואה כתב וז״ל רבי שמעון מתיר בתבואה של חטין עססיות כו׳ ונראה שלענ הרב שפסי לפסוק כר׳שמעון מלמפרסין נילתיה אבל הרמב״ם פסק בפ״ה מה׳ י״ט כת״ק דאמר אבל לא תבואה ע״כ ובש״הג שם כתב דהרא״ש פסק כהרמב״ם ע״ש כ״כ בפי׳ בספ״ק דביצה בפסקיו יע״ש לפי זה קשה לן לדעת הרמב״ם והרא״ש ממה שכתבו אינהו גופי׳ בכמה דוכתיה האי כללא היכא דמפרשי אמוראי דברי התנא דהל׳ כוותיה וכמ״ש הי״מ כה באורך הנה כי כן אמאי שינו את טעמם בהא דספ״ק דביצה דפסקו כת״ק ושבקו הכלל הנז׳ ועל הר״ן נמי יש להרגיש איך שכתב דבריו שו בבפ״ק דביצה לדעת רבינו דפסק כת״ק אמאי לא וכר שר להתעור׳ על רבינו שההרגש הרגש נגלה וכ״ש לפי מ״ש איהו גופיה בדעת רבינו בההיא דסופ״ק דע״ז דפסק רבינו כרב יהודה וכנ״ל ומאי דתמיהא לי מילתא טובא הוא מהי״מ שכד׳ נ״א ע״א כתב וז״ל וכ״כ עוד ה״ה לדעת הרי״ף והרמב״ם והרמב״ן בשלהי הלכות שביתת אשור ה״א גבי חיה מותרת לנעול את הסנדל שכסקו כר״א נגד רבנן הואיל דפירשו בגמ׳ דבריו וכ״כ שם הר״ן לדעת ר״ח והרי״ף והרמב״ם ובספ״ק דביצה לדעת הרי״ף גבי ר״ש מתיר בתבואה עכ״ד ומאחר עינא דשפיר חזי צפה והביט מ״ש ה״ה ומ״ש שם הר״ן ביומא בדעת הרמב״ם לא יכולתי להולמו איך בימים הראות בו ההיא דספ״ק דביצה דכתב הר״ן בעד הרמב״ם והש״הג בעד הרא״ש דפסקו כת״ק היה לו להשגיח ולהתעורר על הדבר הזה כאשר העירותיהו אנא בריה קלה שלבריהספלגוןבהדייהו וכדרכו דרךהקדש הא ודאי לגבי דידיה לא אדע שכו לו

עוד אשוב ואתפלה על הרב י״מ שברי אות תקכ״ב הביא ׳הם בואה דרבנ הרשב״א והרא״ה והריטב״א והרנ״ה והתוס׳ ז״ל בהמקבל קי״ג א׳ ד״ה מהזיר ובכתובות כ״א ע״א ד״ה האמר ובפ׳מרובה ע״א׳ ד״ה אמטלט׳ והר״ב בש״מ ב״ק דקס״ד ב׳ והר״ן בפ״ב דקידושין ובפ״ג ובפרק אין מעמידין דפרכי טובא פריך בגמרא כמה זמני דלא הוי אליבא דהלכתא וכנגדם הביא בתר הכי להרי״ף והרמב״ן והרז״ה שהביא משם הגאוני׳ ולהרא״ש והתוס׳ גופייהו דכלהו ס״ל היכא דמקשה הש״ס מחד אמורא שמעינן דהלכתא היא יע״ש ואילו

אפילו באות ק"ט ד"ן שע"א הביא הרב חוות יאיר ז"ל שחיכך דהאי כללא דאמרינן היינו דוקא כשהאמורא בא לתרץ מילתיה מה שא"כ סתם גמ' דרכה להקשות ולתרץ אפי' דלא כהלכתא כמ"ש התוס' במציעא דקי"ג ע"א ד"ה מהו כו' וכתב ואנכי לא ידעתי מי דחקו לחלק בכך דאי משו' מ"ש התוס' לחלק בכך הלא אינהו גופייהו כתבו בפ' האשה שלום קי"ו א' ד"ה וליהמנה דהלכה כרב המנונא מדפריך סתמא דגמ' מרב המנונא וכ"כ ביצ"ן סו' א' ד"ה ורבא ועיין בפ' ה' פרנים ובריש קמא והוא ט"ס צ"ל בריש ב"מ ד"ה ורב ששת וכן הוא דעת הרי"ף כו' וכ"פ הר"ן בפ"ק דע"ז כו' והוא פלא על רוב בקיאותו איך תקע את אלו כדברי התוס' דמציעא ולא שת לבו גם לזאת שכתבו הפך זה בכולהו הנך דוכתי דאזלי בשי' הרי"ף והרא"ש והרמב"ן והר"ן והכריתות ז"ל עכ"ד

והנה המתבאר מדבריו המעיין יראה ולבבו יבין שרצה לדחות דברי הר"ב חוות יאיר בשתי ידים מה שהביא מתוס' דמציע' כיון דמצא בד' דוכתי אחריני להתוס' דאזלין לסברת הרי"ף ודעמיה דהיכא דמקשה הש"ס מחד תנא או אמורא דהלכת' הוי הכי ושמי מ"ש התוס' דמציעא מקמי הנך דוכתי שהביא ורצונו לומר דהכי קי"ל זה נראה פשוט כונת הרב ז"ל ולדידי בתר שאלת הס"ר אדרבה ואנכי לא ידעתי איך כתב כ"כ בפשיטות זה הדבר כאלו לא מצינו רק להתוס' דמציעא דפליג על זה ובקושטא דיש לתמוה על הרב חוות יאיר דקילו' אינו חילוק ברם יותר יש לתמוה עליו שלא זכר מר כשהביא שם באות תקכ"ב לוקת ראשונים ותוספ' בדוכתי אחריני דס"ל דכמה זימני פריך בש"ס מאמורא אף דלא הוי אליבא דהלכתא מ"ש מני"ר גופיה באות ק"ץ נמצא דהרב ח"י יש לו סמיכה דרבנן דס"ל דמקשה הש"ס אפילו אליבא דלא כהל' אם כן מה שפיה ראוי לו להק' על הרב ח"י הוא דנעלם ממנו הדבר זה הוא מחלוקת ראשונים וגם התוס' בכמה דוכתי אחרי' כתבו כן ולא במציעא בלחוד ותו תמיהא לי מילתא טובא מהרב ז"ל שבאות ת"ק הביאו להר"ן ממ"ש בפ"ק דע"ז דקאי בשי' הרי"ף ודעימי' ובאו' תקכ"ב הביא להר"ן בתוך הבאים הסוברי' דזמנין טובא פריך הש"ס אף דלא הוי אליבא דהלכ' ולא עלה על זכרונו מדברי הר"ן סתראי נינהו ואיכה שערא לבי תרי שבאות ת"ק צירפו עם הרי"ף ז"ל ודעמיה ובאות תקכ"ב צירפו עם הרשב"א ודעמיה הא ודאי לפי גודל רבנותו הוא פלא ודוק

בתר הכי ראיתי בס' י"מ דצ"ב בע"א וב' שהביא דברי הרא"ש שבפ' הזהב מי"ן כנ"ל ע"ש ואחרי כן עלה על זכרוני במ"ש הרא"ש בפ"ק דסוכה ובהגוזל עצי' ובפ' הזהב כנ"ל הם הכך מ"ש הרא"ש גופיה בפ"ק דב"מ סי' ה' ובפ' אותו וא"ב ובפ' בית כור וכמו שהביא שם בפ' י"מ דשם כתב כיון דבתרא דש"ס מק' אליבא

דאמורא דהל' כותיה וכשיטת הרי"ף וכבר מילי אמורה דליכא שום הפרש היכא דמקשה הש"ס אליבא דאמורא או דשקיל וטרי אליביה או מפרשי או דאיבעיא אליביה להסוברים דהוי הכי הלכתא דבכולהו חד טעמא אית להו כיון דחזינן לתלמודא דאחשביה להאי סברא דמק' מיניה או דשקיל וטרי או מפרשי לדבריו או דאיבעיא אליביה שמעינן מינה דסברתו הויא סברא נכונה וזה הוי טעמם מלהקת הסוברים דהכי הוי הלכתא וכמ"ש הרי"ף ודעימיה וכמ"ש בעניותי והרב גופיה בדנ"א הביא כל הסוגים הללו בחדא מחתא ואף בענין היכא דאיבעיא אליביה שם הרב ז"ל בתוך הבאים לשון המרדכי מר"פ הכותב דמאי דפסקו רב האיי גאון וריצב"א כר' יהודה משום דקא בעי הש"ס אליביה דרב יהודה אי פירי פירות דוקא כו' יע"ש וכמ"ש הר"ן נמי בדעת הרמב"ם בספ"ק דע"ז כנ"ל

וכן ראיתי להר"ן שם בריש הכותב לענין הלכה יע"ש ומדבריו אלה קשה נמי להר"ן גופיה בפ"ב דקדושין וכנ"ל אחר ימים מצאתי בהר"ן בספ"ק דקידושין גבי איסי תני אף כל יקרהו פטורו' כתב וז"ל ולא קי"ל כוותי' אע"ג דגמ' מפרשין טעמיה כיון דסתם מתני' דלא כוותיה ובירושלמי נמי ס"ל דלא כותיה כמ"ש הרי"ף יע"ש והשתא קשה לן בין להרי"ף ולהר"ן כיון דאינהו ס"ל בהאי כללא היכא דמפ' הש"ס אליביה דיחיד א' כיחיד אפי' נגד רבים אמאי הכא פסקא דלא כאיסי וצריך להתיישב בדבר ודוק

ולפום מאי דאמרן דברי הרא"ש פלגן בהלייהו ונא"ת וכעת לא מצינן למקם עליה אינה מהם עיקר ומה אעשה בעו"הר דיתיבנא בגלה בלי ספרים כדי לעמול על שורשן של דברי' ולהשוות את השוין בתר כל אילין מה מאד יש לאתמוהי על הי"מ דהשגחתי בתר הכי מ"ש בד' ל"ב ע"ב וז"ל ובתלתא אילין הויא הזקה להרא"ש נהיר ונהיר וברירא ליה הפך דעת הרי"ף בהאי כללא וכדכתב בהנזקין ולא מסתבר לי כו' והרי שהראיתיך בעיניך דכל התירוצים שנאמרו ביישוב דברי הרא"ש לאו דסמכא אינון כו' ולדידי חזי לי לתרץ דמ"ש הרא"ש ס"פ במה אשה גבי אבן תקומה וב"פ מי שהחשיך וכן מ"ש בר"פ מציאת האשה ובפ' הזורק הנ"ל דמכלהו משמ' דאזיל בשיטת הרי"ף ודעמיה לאו מהורתו של הרא"ש הם אלא דברי הרי"ף נינהו שהעתיקם בסתם והם מכוונים לדברי הרי"ף דסתם דברי הרא"ש הם דברי הרי"ף כי הוא הגה' שלו כמ"ש מהר"ם מפאדווה בסימן ט"ל כו' עכ"ד

וזו היא קשה בעיני דמה יענה בהני תלת דוכתי של הרא"ש בפ"ק דב"מ ובפ' בית כור ובפ' אותו וא"ב דשם כתב בהדיא מדעתיה דהיכא דמקשה הש"ס אליביה דאמורא דהכי הוי הל' וכעת דמגוי הגלי נבא מציעא ראיתי בדברי הרא"ש

הרא"ש שם בכ"ק שיש הרבה שינוי מלשון הרי"ף ללשונו ואינו אלא דעת עצמו ובודאי שכן נמי בהני תרי דוכתי אחריני וראיה לדברי אלא דהר' גופיה בד"ן רע"ב ובאות תקכ"ב אחר שהביא דברי הרי"ף כתב וכ"כ הרא"ש והוא מהני דוכתי מינה מוכח דהרא"ש מדעת עצמו הוא דס"ל הכי לפ"ז דבריו קשים להולמם וזה פשוט

בתר כל האמור ומדובר היכא דמקשה הש"ס מאמורא או מתרץ אליביה כו' דזהו הוי פלוגתא דרבוותא ותבט עיני בשורי בס' י"מ באות ל"ד שכתב וז"ל אמר לך ר' פ' לומר כדמתרץ הכי תלמודא שנויא דחיקא היא דאי שנויא רויחא הוא הו"ל לשנויי בסתמא מבלי שיאמר אמר לך כו' משמע דהוא אמורא הוא דמתרץ לנפשיה הכי אבל הש"ס לא ס"ל כותיה ככות אמרים דכ"ז ע"ד וכ"ז. בס' ראשון לציון דכ"ד ע"א ובשער יוסף ד"מ סע"ג ובמלכי בקדש דע"א ע"ב וכן מצאתי למרן בכ"מ כט"ו מהלכות מע"הק ה"ו אך בפ"ג מה' שבועות ה"א מצאתי למרן גופיה שכתב דמה דמהדר תלמו' לתרוצי מילתיה דרב יוסף וקאמר ורב יוסף אמר לך משמע דס"ל לגמ' כותיה וצ"ע עכ"ל וכ"כ בס' עין זוכר במערכת האלף אות ל"ו יע"ש

והנה הספרים בציון אינם אתי כדי להזות בנועם דברי קדשם על מה אדניה הטבעו והולם עמלתי משחותם במה שכתבו כ"כ בפשיטות דכשהש"ס מתרץ סתמא דלא אמר אמר לך רבי פ' או אמרינן דהש"ס ס"ל כותיה ואנכי הוון הרבתי ותמיהא לי מילי' טובא אהס"ר איך לא אסיקו אדעתייהו דמילי' כדנא לא הוי מילתא פסיקתא דכבר נפתח בגדולים אקרי לב מערכה לקראת מערכה וכמ"ש בעניותי שנוי ומשולש ומהר"ב י"מ באו' הקכ"ב ובדל"ב ע"ב אחר שהחליט מאמרו בדעת הרא"ש הביא בידו קרמ'ה עוד מרבי' יעקב מטראני שכתב דהאי דשקלו וטרו אליבא דיחיד אורחא דתלמודא הוא לגלויי כל ספיקא ומפשט כל קושיא ולאו למפסק הל' כוותיה יע"ש וכמו שהביא עוד הרב ז"ל באות ת"י יותר מהם ובפרט לרבינו האיי גאון שהביאוהו הרא"ש והרי"ף בר"פ מציאת האשה והמרדכי ז"ל בר"פ הכותב ולריב"א יע"ש דאין צורך לכפול הדברי' שכבר מילתא אמורה הכל באר היטב לפנים ומאחר עלות לדבריהם בהדין פלוגתא לא הבינותי איך אישתמיט מנייהו דרבנן דבר פשוט כזה ודבריה' צ"ע

ומוצא כזה ראיתי בס' קהלת יעקב דקי"ח ע"ג אות ה' וז"ל נראה דגם לשון אגב הוא על מה שנותן הקונה דקי"ל כמ"ד בכליו של לוקח דליכא למימר דפריך הש"ס אליבא דלוי דקאמר בכליו של מקנה דלא הוי הלכתא כותיה ע"כ והדבר תמוה איךכתב

כ"כ בפשיטות דהש"ס לא אליבא דהכי הוי הל' אבל אליבא דלא הוי הכי הלכתא לא פריך וכאלו מילתא כדנא הוא מילתא פסיקתא בלי שום מחלוקת בתר שאלת המח"ר כדת לפי עונם בקיאותו אנכי לא ידעתי איך אשתמיט מיניה שדבר כזה הוא מחלוקת ראשונים וכמדובר

וחמותי ראיתי בס' שמחה י"ט דרכ"ו סו' ע"ד וז"ל בפי' מ"ש דקמ"ב אתמר קני כחמור לא קנה את וחמור ר' נחמן אמר קנה מחצה ורב המנונא אמר לא קנה כלום ורב ששת אמר קנה הכל כו' ע"כ והנה כל הפוסקים פה אחד עלו בהסכמה דהל' כרב נחמן בדיני וקני א"וח קנה מחצה יע"ש בדבריהם עכ"ד בתר שאלת המחילה כדת מה מאד תמהני עליו בקי בחדרי תורה איך לא זכר שר לשון המרדכי מר"פ מי שמת שהביא הי"א דקני א"וח לא קנה כלום וכ"ן הוא סברת ריא"ז שם בפרק מ"ש כנ"ל והוקשה להסמ"ע בס"סי ר"ג ולמהרש"ח סימן י"ו ול' ול"ד ולמהרש"י ליוות ז"ל לדעת הי"א דהוי דלא כהלכתא דקי"ל כר"נ בדיני ותירצו דבהא אין הל' כר"ן משום דסתמא בפ"ב דקידושין תפס כרב המנונא דקני א"וח לא קנה כלו' וכנז"ל נמצא דבקני א"וח אית לן סברות ראשונים ואחרונים דלא קנה כלום כרב המנונא ואיברא כפי מה שרשום בזכרוני רובא דרבוותא פסקו כר"ן דקנה מחצה מ"מ הא מצינו להקת הפוסקים דס"ל דלא קנה כלום וא"כ איך כתב הרב ז"ל דכל הפוסקים פה אחד עלו בהסכמה דהל' כר"ן בדיני בקני א"וח דקנה מחצה דזה אינו דהא אשכחן דפסקו דלא כר"ן בקני א"וח הא ודאי תימא רבתי ופשוט

ומוצא כזה יש לתמוה על הרב פר"ח בי"ד סימן ס"ג סק"ג שכתב וז"ל ועוד שהרי מצינו בש"ס פירכי טובא בסתמא אע"ג דלאו הלכתא נינהו וכההיא דרפ"ב דכתובות דפרכינן וכיון דרוב נשים בתולות נשאות כי לא אתו עדים מאי הוי וההיא פירכא אינו אלא לרב אע"ג דקי"ל כותיה דשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב וכן בהאיש מקדש פירכא דקני את וחמור הוא ובכמה דוכתי כיוצא בזה כו' יע"ש המתבאר מדבריו דמשוה הפירכא דפ' האיש מקדש עם הפירכא דרפ"ב דכתובות וזה אינו דהתם בכתובות הא קי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב הוי לכ"ע מה שא"כ בההיא דהאיש מקדש דמצאנו ראינו ס' מראשונים ואחרונים דס"ל דהתם פריך אליבא דהלכתא ופסקו כרב המנונא דקני א"וח לא קנה כלום מדפריך סתמא דתלמודא מרב המנונא וכאמור לעיל א"כ לפ"ז דברי הרב פר"ח צ"ע

ומדבר קדמו'ת מהרב יד מלאכי נבא העי'ר מ"ש עוד שם בס' שמחת י"ט

י״ט וז״ל אמנם רוב הפוסקים כתבו דהכא לא פרכינן אליבא דהל׳ דאליבא דהל׳ אפי׳ באומר כולכן אתיא שפיר דקי״ל את והמור קנה מחצה ואין אחיות מקודשות ונוכריות מקודשות אבל הכא אליבא דרב המנונא פרכינן דסבר א״וח לא קנה כלום והמנין בתלמוד פריך אפי׳ אבא דלאו הל׳ הכא נמי דוכוותא ומטעם זה הביא הרי״ף בהלכותיו משנתינו דמעשה בה׳ נשים כפשטא כו׳ וכתב הר״ן ז״ל לטעמו משום דלא אצטריכנן לאוקמא בהכי אלא משום דא״וח דלא תיקשה למ״ד לא קנה ומיהו לדידן דקי״ל דאת והמור קנה מחצה מתוקמא מתני׳ אליבא דאביי דקי״ל כוותיה כפשטא אפי׳ בדאמר כולכן ולא קשיא מידי עכ״ל ׳ אתה תחזה דאישתמיט מהרב מהריט״א המחלוקת מהראשונים הנז״ל ולא עלה על זכרונו מכ״ז כלום דאי הוה שליט עינא דשפיר הני המחלוקת הנז׳ לא היה כותב בדעת הרי״ף ז״ל ומטעם זה הביא הרי״ף בהלכותיו כו׳ והביא ראיה לדבריו מדברי הר״ן להוכיח דסבירא ליה בדעת הרי״ף דזמנין פריך סתמא דתלמודא אפי׳ אליבא דלאו כהל׳ וזה לא ניתן ליאמר בדעת הרי״ף שהרי הרי״ף ס״ל כל בתר איפכא דבשמקשה הש״ס מחד אמורא שמעינן דהל׳ היא וכמו שכבר הקשה כן הרב י״מ להר״ן מפ׳ אין מעמדין וכנ״ל א״כ לפום מאי דאמרן דברי הרב מהריט״א שגבו ממני ולא זכיתי להבינם והיא גופא קשה לי על הרא״ש שכתב שם בקדושין שם דנ״א כדברי הר״ן היכי דמי אי דאמר להן כולכם קני א״וח הוא וקני א״וח לא קנה אלא דא״ל אחת מכם וקתני דאין אחיות מקודשות וקשיא לאביי ומשני לה אביי כו׳ ורב אלפסי ז״ל לא הביא כ״ז משום דס״ל דהך פירכא דפריך רבא לאביי מקני את והמור לאו אליבא דהל׳ היא דקי״ל כר״ן בדיני כו׳ ע״כ וכפי דברי הרי״ף שכתב בכמה דוכתי להפך וכמו שהביאם הרב י״מ וכנ״ל א״כ גם על הרא״ש יש להפליא איך כתב כן בדעת הרי״ף דזה לא מצינן לאומרו בעד הרי״ף וכמדובר

ותמיה לי מילתא מהרב יד מלאכי ז״ל מאחר דהסוגיא מקדושין הנז׳ ערוכה לפניו איך לא השגיח בדברי הרא״ש שם בקידושין שכתב כדברי הר״ן בדעת הרי״ף ז״ל והיה מקשה להרא״ש כמו שהקשה להר״ן וכאמור

אמנם מאי דק׳לי עוד הוא בדע׳הרי״ף דמאחר דכללא כייל לן דכשמק׳ הש״ס מחד אמורא דהל׳ הכי הוי הנה כי כן איך מגי״ר גופיה פסק בפ׳ מי שמת בקני את וחמור דהל׳כר״ן והרי שם בקידו׳פריך תלמודא קני א״וח הוא וא״וח לא קנה וכרב המנונא ולפי הכלל לידיה הו״ל לפסוק שם בפ׳ מ״ש כרב המנונא דלא קנה כלום והשתא לפ״ז הוי תרתי דסתרן בדברי הרי״ף בתר השקפה אסבר לתרץ

ולומר בדעת הרי״ף במה שתי׳ שם בשמחת י״ט דרכ״ז ע״א וז״ל וכל הראשונים הקשו מסוגיא זו דמאי פריך את וחמור הוא ולא קנה כיון דקי״ל כר״ן דאמר את וחמור קנה מחצה ושפיר קתני דאחיות אינן מקודשות הא נוכרין׳מקוד׳ ואפשר לומר שליישב קושיא זו כתב רש״י שם בסוגיין וז״ל קני את וחמור הוא נותן מתנות לנולד ולעובר שבמעי אמו שאינו קונה כלום גם הנולד אינו קונה שהרי לא הקנה לזה בלא זה ע״כ דלכאורה נראה דברי מותר דמאי נ״מ בהמשול לן לדין את וחמור עוד נדון אחר כמותו אלא נראה דכונתו לומר דהכא פריך הש״ס אפי׳ אליבא דר״ן דס״ל קנה מחצה דהכא גבי קידושין אנ״ל ומודה שתולה קנינו של זה בזה כו׳ וא״כ נמצא דעיקר פירכת תלמו׳ לא מאת והמור הוא דבאת וחמור הא קי״ל דקנה מחצה אלא לשון מושאל נקט ועיקר הפירכא הוא מדין המקנה לנולד ועובר שבמעי אמו דהתם אפי׳ ר״ן מודה דלא הקנה לזה בלא זה עכ״ל אם כן לפ״ז היא גופה אפשר לומר בדעת הרי״ף דהפירכא אינו מאת וחמור אלא מדין המקנה לנולד ולעובר שבמעי אמו והשתא א״ש דפסק בפרק מי שמת כר״ן ואין נסת״ר מתמתו

ואולם אעיקרא למילתא הלמוד מרצה ללמד מדברי רש״י דהפירכא לא הוי מקני את וחמור משום דהמשיל לנו נדון אחר כו׳ לדידי הפעוט לא ללמד על עצמו יצא רק רש״י הביא לנו דמיונו כמו קני א״וח דלא הקנה לזה בלא זה כהוא סברת רב המנונא שם בבתרא וכמו שכן פירש שם רשב״ם בדברי רב המנונא וז״ל לא קנה ולא כלום דכיון דבקנין אחד שיתף שניהם לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום וכיון דחמור לא קנה איהו נמי לא קנה ע״כ וזהו נמי הוי כונת רש״י ז״ל שם בקידושין ולא בא ללמד לנו שום דבר ולעולם הפירכא הוי מקני את וחמור וראיה לדברינו שהשמ״ע ומהרש״ח ומהרש״י וס׳ גדולת מרדכי שהקשו לי״א דאמון שהביא המרדכי בפ׳ מ״ש דלא קנה כלום ותירצו דבהא הלכה כר׳ המנונא כיון דסתמא דתלמודא שם בקדושין חשם כרב המנונא דקני או״ח ל״ק כלום כו׳ וכנו״ל נמצא דאחרייתא אילין אזו דברי רש״י שם בקדושין ולא עלה ברעונם בדעתם ללמד מדבריו שום למוד דאי כדברי הרב מהריט״א ז״ל דרש״י בא ללמדנו דהפירכא לא הוי מקני או״ח אין תירוצם עולה יפה אלא ודאי דדעתם הרחוה הוא כמ״ש בעניותי דלא בא רש״י ז״ל ללמדנו שום דבר והפירכא הוי כפשטא מקני או״ח כאשר ישר יחזו וזה ברור

עתה תקום אבא העיר על דברי הר״ן דשם בקדו׳ בקדושין שאין מסורין לביאה כתב וז״ל אבל בעל הלכות והר״ס במז״ל בפ״ש תה׳ איבות העתידו משנתינו דוקא באומר הראויה

הראויה מכם לביאה מקודשת לי הא לאו הכי אין אחת מהם מקודשת ויש לתמוה למה ונר' לי שהם סוברים דהכא ליבא דהל' מקשי כו' ע"כ שמעינן מדבריו נדעת הרמב"ם דכשמקשה הש"ס מחד אמורא דהכי הוי הלכתא וגו. מגי"ר גופיה כתב בפ' אין מעמידין בסוגיא אמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן וז"ל ואע"ג דבגמרא פרכי'מדר' יהודה לא מוכחא דקי"ל כותיה דהא אשכחן טובא בתלמודא דפרכינן ממאי דלא קי"ל הכי דבפ' האיש מקדש דנ"א אמרינן את והמור הוא ואו"ח לא קנה וקי"ל דקנה מהנה כו' כך נראה לי לדעת הרב ששם וכן הם לדברי הרמב"ם בפ' י"ב מה' רוצח אבל ר"ת כתב דכיון דמקשינן בהדיא מדרב יהודה משמ'דהלכ' היא כו' ע"כ ומלכתב וכן הם לדברי הרמב"ם מוכח בהדיא דס"ל בדעת הרמב"ם דמקשה בש"ם אפי' ליבא דלא כהל' ולכאורה דבריו סתרי אהדדי ממ"ש שם בקידושין בדעת הרמב"ם וליכא למימר דמ"ש וכן הם דברי הרמב"ם כוונתו לו'דהרמב"ם קאי בשיטת הרי"ף אבל לא מטעמא דאשכחן בגמ'דפריך אליבא דלא כה'לא טעמו מהרמב"ם אשיה כמ"ש הרב כ"מ שם בה' רוצח וז"ל ואיכא דאמרי כו' ופסק רבינו כלישנא קמא להחמיר בסכנת נפשות וכ"ש דמסתבר טעמיה כו' ע"כ דהא ממ"ש אחר לדברי הרמב"ם אבל ר"ת כתב דכיון דמקשינן בהדיא מדרב יהודה משמע דש' מינה מוכח דמ"ש בעד הרמב"ם וכן הם לדברי הרמב"ם דכוונתו פשוטה לומר בעד הרמב"ם דמאי דפסק הכי טעמו הוא דמאי דמק' הש"ס מדרב יהודה הוי אליבא דלא כהל' וכמ"ש בדעת הרי"ף לפ"ז לדברי הר"ן פלגן בהלייהו

אחרי כן מצאתי עוד בהר"ן בסוף פרק לפני אידיהן שכתב וז"ל אבל הר"ם ב"מ ז"ל כתב בפ' יו"ד מה' ע"ז דפסק כרב יהודה משום דאיבעיא לן ליביה בהמה על מנת לשחוט מהו ע"כ הרי בהדיא דכתב בדעת הרמב"ם מדאיבעיא אליביה דרב יהודה ש"ל דס"ת מהש"ס דהל' כרב יהודה ודבריו סתראי נינהו דליכא הכרש היכא דפריך פירכא מחד אמורא להיכא דאיבעיא איזה בעיא אליביה דהכל אחד הוא ודבריו צ"ת

ומה שנראה לפי קוצר דעתי לתרץ ולו' כי היכי דלא תיקשי דברי הר"ן ז"ל בהלייהו בדעת הרמב"ם הוא זה כיון דלא מני' להרמב"ם דכתב בהדיא בכלל זה היכא דמקשה הש"ס מחד אמורא אי הוי אליבא דהל' או לא וכמ"ש הרי"ף בהדיא כנז"ל יכולים אנו לו' דיסבור הרמב"ם ומנין משכחת דמקשה מחד אמורא דהוי ליבא דהל' וזמנין משכחת בש"ס דמק'ליבא דלא כהל' ולדידיה לא הוי מילתא פסיקתא כמ"ש הרי"ף בהדיא דכשמקשה הש"ס מחד אמורא דהוי הכי הלכתא וכיון שכן לא נשאר לנו שום סתירה בדברי הר"ן וכאשר יר' המעיין וכן יש להכריע מדבריו דהכי דייק הר"ן בלישניה שם בקדושין שכתב ונראה לי שהן סוברים דהכא אליבא דהל' מקשי ומדכתב דהכא משמע מדבריו דהכא שכן הוא מוכרח להיות דמקשה אליבא דהל' אבל אה"נ דמשכח' בדוכתיה טובא בש"ס דמקשי נמי ליבא דלא כהלכתא

מיהו בתר ההתבוננות זה א"א לאומרו שהרי להתסייע ממלת דהכא תיקשי לן ממ"ש הר"ן בלישניה שהן סוברים הרי דבכלל להרי"ף עם הרמב"ם בהדא מחתא ואם כנים אנחנו במה שאמרנו נמצא דגם להרי"ף מצינן הכי והכי דהיינו יש מקומות דמקשה הש"ס אליבא דהלכתא ויש דמקשה אפי' אליבא דלא כהלכתא וזה לא יתכן לאומרו בדעת הרי"ף וכמו שהביא הרב י"ת מדברי הרי"ף ז"ל תכמה דוכתי וכנ"ל דכשמקשה מחד אמורא הוי ליבא דהלכתא אם כן לפי זה הדרא קושיא לדוכתא לדברי הר"ן דהן נפא"ר מחמ'תו ויש לתמוה על הרב יד מלאכי שלא נתעורר על זה ופשוט

בתר זמן טובא מצאתי בהרב כ"מ פ"ם ו' מה' ע"ז שכתב בדעת הרמב"ם מדמקשה בספ"ק דחמיר מדברי ראב"י הוי הל' הכי ומשום הכי פסק רבינו כראב"י וכן ראיתי במרכבת המשנה בפ' כ"ג מה' שבת ה'ג שכתב דרבינו פסק כר"י בר יהודא משום דפריךסתמא דתלמודא בשבת דקל"ט ע"ב מהך ברייתא יע"ש הרא' לדעת דמרכ"מ והרב מ"המש ס"ל בדעת הרמב"ם דכשמקשה הש"ם מחד אמור'דהוי ליבא דהלכתא וכן ראיתי עוד בהרמב"ם בפכ"ב מה' שבת ה'ך דפסק כל מקום שאסרו חכמים אפי' בחדרי חדרים אסור וכתב שם הגה"מ וז"ל וכ"מ שאסרו חכמים כרב דסתמא דתלמוד'הכי אית ליה בע"ז די"ב וכן פסק השאלתות וכן ספר התמות ודלא כר' נסים גאון שפסק דאין הלכה כרב כו' ע"כ וכ"ל שם ה"ה דרבינו פסק כרב ע"ש הרי מפורש יוצא להרמב"ם וה"ה והג"מ וספר המצות והרב כ"מ קיימין בשיטת הרי"ף דכשמקשה סתמא דתלמודא מחד אמורא דהכי הוי הלכ' והסכמה הלא דתימא על הרב יד מלאכי לפי עונש בקיאותו איך השמיטתית מניה ולא זכר שום מכל זה כלום דהרמב"ם וכושא כליו קיימי בש' הרי"ף ודעימיה ודוק

איכו השתא לפום מאי דאמרן גם על הרמב"ם יפול הקושיא שדבריו סתרי אהדדי שבפכ"ב מה' מכירה הי"ב פסק כרב נחמן דקני את וחמור קנה מחצה וכ'ןפסק מרן בש"הט ה"מ סימן ר"י ס"ג ע"ש והרי התם כמ"ש כריך בקידושין מרב המנונא דלא קנה כלום וכנ"ל ואם כן הו"ל לפסוק כרב המנונא ולא כרב נחמן וכמדובר

ונתקף

ובתר קצתי ימים מצאתי בהר"ן בפ"ב דמגילה על סוגיא השמיע בה הסופר אותיות כו' שכתב משם הרשב"א ז"ל דס"ל להרשב"א באליא דכשמקשה הש"ס איבא מהד אמורא דהכי הוי הלכתא וכ"ן נראה דס"ל להר"ן ז"ל שם וזה הוי הפך ממ"ש הרשב"א בכמה דוכתי וכ"ן קשה להר"ן ז"ל וכמו שהביא הר"ב יד מלאכי כנ"ל

אחר זמן דכתבית כ"ז ראיתי בהר"ן בפ' גיד הנש"ה במחלוקת רב ולוי בבשר שנתעלם מן העין וז"ל ולענין הלכה הרב אלפסי ז"ל פסק כרב דס"ל דבשר שנתעלם מן העין אסור אע"ג דלוי פליג עליה בגמ' וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' מ"א והכי מוכחי הני עובדי כו' ובפ' אלו מציאות דכ"ד נמי דהלכת' כותיה דרב דאמרינן התם ההוא ליו דשקל בשרא ושרא בציניאתא דבי מר מריון ואתא לקמיה דאביי וא"ל זיל שקול ואקשינן והא אמר רב בשר כיון שנתעלם מן העין אסור ומפרקינן בעומד ורואהו מדמקשינן מינה בהדיא לאביי שמע מינא דהלכתא היא אבל רש"י והרז"ה ז"ל פסקו כלוי כו' והא דמקשה בההוא עובדא דליו מר"ב לאו משום דהלכתא היא מקשינן מינה אלא לברורי אי ס"ל לאביי דלא כרב או איכא לתרוצי מילי ומפרקי' דאית ליה ובעומד ורואהו ואורחא דתלמודא בהכי וכו' עכ"ל הרי להדיא דס"ל להר"ן ז"ל מדמק' סתמא דתלמוד' מינה מוכח דהכי הוי הלכתא וזה סותר למ"ש איהו גופיה בפ"ב דקדושין ובפ' אין מעמידין דלא הוי הלכתא הכי שלא אורחא דתלמוד' הוי הכי להקשות אף דלא הוי אליבא דהלכתא וכנ"ל וצ"את

וליכא למימר דאין שום סתירה בדברי הר"ן שהרי מדקאמר אבל רש"י והרז"ה פסקו כלוי והם סברין דמאי דמקשה הש"ס מרב לאו משום דהלכתא הוי הכי אלא אורחא בהכי וא"כ הר"ן ז"ל קאי בסברתם לפ"ז דבריו שוו בשיעוריהן בכל המקומות הנ"ל וכמ"ש בס' יד מלאכי בכללי מהריק"א ז"ל או' ט' דכשכותב הטור אבל פלוני כתב משמע למביני' שזו היא הסברא שחפץ בה והאריך קצת בזה יע"ש וכן רשום בזכרוני מימי הרפי שכ"כ בכנה"ג ח"מ סי' קע"ו אבל גלותי במקום שאין תורה כדי לחפש אחריו לפ"ז נאמר ג"ך בעד הר"ן ואי מהא לא מכרעא דע"כ לא קאמר דבלשון אבל מוכח לחפץ באותה סברא היינו דוקא היכא שהביא הסברא קמייתא בסתם ולא קאמר עלה שום דבר ובתר הכי כתב אבל פ' כתב או הויא הוכחה לחפץ באותה סברא אבל כשאנו רואים כשהביא הסברא ראשונה הביא סמך לדבריו מהש"ס בזה אף שאומר בלשון אבל אמרינן דסברתו הוי כסברא ראשונה כיון דהביא ראיה לדבריו והר"ן ז"ל נמי כשהביא דעת הרי"ף והרמב"ם לפסקו כרב כתב והכי מוכחי הני עובדי כו' ובפ' אלו מציאות דכ"ד נמי מוכח להלכתא כותיה דרב כו' וכיון שהבי' סעד לדבריהם מהש"ס ש"מ דס"ל כדעת הרי"ף והרמב"ם דכשמקשה הש"ס מחד תנא או מחד אמורא דהלכתא הכי הוי א"כ הדרא קושיא לדוכתא ודוק

ומדברי הר"ן אלו שכתב בעד רש"י ז"ל דכשמקשה סתמא דתלמו' לאו משום דהלכתא היא אלא אורחא דתלמוד' הוי הכי יש להקשות על הרב ברכ"י ז"ל שכתב בעד רש"י כשמקש' סתמא דתלמודא מחד אמור' דדינא הוי הכי וזה הוי הפך מ"ש הר"ן בעד רש"י וכמו שאכתוב לקמן בס"ד לדברי הר' ברכ"י ז"ל ושפתי לא אכלא עוד הם מדברים דהשוב ואתפלא על הרא"ש ז"ל שמדבריו שם בקדושין נראה דס"ל בהדיא דהקושיא שהקשה רבא לאביי הוי אליבא דהלכתא וכאשר הביא עוד הר' יד מלאכי מהרא"ש גופיה מפ"ק דב"ק ומסו' פ' בית כור ומפ'אותו וא"ב וכנ"ל ע"ש. ושו הרא"ש בתוספותיו על מסכת קדושין שנדפס בקרב שנים כתב להפך וז"ל שם ואת וחמור ל"ק פירכא דפריך רבא לאו אליבא דהלכתא פריך דקי"ל כר"ן בדיני דאמר בפ' מי שמת קנה נהנה ולא נא רבא לחלוק על רב נחמן אלא אליבא דמ"ד לא קנה פריך עכ"ל הרי מבואר שדבריו סתר"אי נינהו וצ"ע בתר הכי עלה על זכרוני לתרץ ולהליץ בעד הרא"ש ולומר כמ"ש הר' כנה"ג בתשובו' ח"מ סי' רי"ט דרע"ו רע"ב דכשפוסק אחד בשתי תשובו' עמד בסברא אחד ובתשו' אחרת סותר את עצמו אמרינן שמי הדא מקמי תרתי ומה גם היכא דאיכא פוסקי' אחרים שפסקו כסברת מ"ש בשתי התשובו' דסמכינן על מ"ש בשתי התשו' הרשב"א דהם עיקר וכ"כ בס' י"מ דמ"ו ע"ב בעד הרשב"א ז"ל דאית לן למספי חדא מקמי כולהו שאר דוכתי יע"ש וא"כ לדכוותא נמי אמרינן בעד הרא"ש ז"ל דהעיקר הוא כמ"ש ב"ד מקומות היכא דמקשה סתמא דתלמודא מחד אמורא דהלכתא הכי הוי והדר בי' ממ"ש בתוספותיו וכאמור וכן ראיתי עוד בס' י"מ או' קנ"ט דל"א ע"ב וז"ל ועל דבריו האחרונים יש לנו לסמוך כמו שמורגל בפי הפוסקי' ובכללי הגמ' להכנה"ג כלל ל"א ועיין עוד בתשו' הר"ץ אשכנזי סי' י"ד שכתב דתשו' מהרי"ק שבשרש ב' אחרונה היא לגבי שורש א' ותו דשתי מכאן חדא מקמי תלת' וכמ"ש הר' המבי"ט בשכנ"הג א"ח סי' תנ"ה הגה"בי או' ד' ועל התוספו' ע"ש

והשתא הגיע ע"ט לדבר במאי שכתבתי דרך אגב בעומדי במארסיליי' עמ"ש בסנהדרין דנ"א ע"א והא יכולין לומר לאוסרה על בועלה שני באנו כו' מכאן הביאו ראיה הרב כנה"ג בא"ה סי' קע"ח ובשיטתו לסנהדרין חמרא וחיי ובשבות יעקב ח"א סי' צ"ד למאי דנסתפק בתשו' מהר"א ששון ז"ל בסי' קכ"ו במאי דקי"ל אסורה לבעל ולבועל אם בא עליה בועל שני אחר שבועלה הראשון

אם

אם נאמר לגבי הבועל הב' אסורה לבועל כיון
דזה הבועל השני לא אסרה על בעלה דכבר
היא אסורה לבעל מחמת בועל הראשון והביא
ראיה מתשו' הרא"ש כלל ל"ב סי' ה"י הגם
דלא אסרה על בעלה שכבר היתה אסור' מבועל
הראשון אפי"ה אסורה גם לבועל השני יע"ש
והשני המאורות הללו המה ראו. כן תמהו על
מהרא"ש ז"ל למה לו להביא ראיה מדברי
הרא"ש מאחר דהוי ש"ס ערוך דמכאן מוכח
בהדיא דאע"ג שהאשה נאסרה מחמת בועל
הראשון אסורה ג"ך לבועל השני והר' המסדר
פ' המרא והיי הוא הר' רפאל חיים מורינו ז"ל
כתב שם ונ"ל נראה להליץ בעד מהר"א ששון ז"ל
דמאי דלא מייתי ראיה מהאי סוגיא הוא
משום דהך סוגיא מתאמרה לדעת ר"י דלא
קי"ל כותיה ואפשר דלרבנן ס"ל למותר' לבועל
השני כיון דלא אסרה הוא לאסורה וקיימ' היא
ואמטו להכי אפשר דליכא למדרש ונטמאה
ונטמאה וכו' אח"ד ואנכי אים צעי"ר אהמ"ר
לא הבינותי דקושיא הזינא ופרוקא לא חזינא
שהרי הראיה דמייתו הרבנים הנ"ו ז"ל מהך
סוגיא אינו מדברי ר"י כדי שנאמר דלא קי"ל
כותיה אלא הראיה דמייתו בידיהו הוא דסתמא
דתלמו' הוא דקאמר כן מדפריך והא יכולין
לומר לאוסרה על בועלה שני אנו וכך ס"ל
פשטא דשמעתא מדפריך והא יכולין לומר
לאוסרא על בועלה שני אנו דפשיט' ליה דדינ'
הכי הוי דאסורה אף לבועל השני וא"כ הראיה
שהביאו הר' כנה"ג והר' שבות יעקב ז"ל מהך
סוגיא הויא כראי מונק ואתמהא טובא מהרב
המסדר ז"ל דאשתמיט מניה מ"ש בברכ"י א"ה
סי' י"א או' ג' דאי הוה שליט מאור עיניו
מ"ש בברכ"י בודאי הגמור שלא היה כותב
דברים הללו

אך אי קשיא להו הא קשיא דלפי הנראה' אישתמיט מנייהו דרבנן המחלוקת
הנ"ל שהביא מהראשונים בס' יד מלאכי באו'
תקכ"ב מערכה לקראת מערכה דלדעת הרשב"א
ודעמיה ז"ל פירכי טובא פריך בגמ' כמה ומניה
דלא הוו אליבא דהלכתא ולדעת הרי"ף ודעמי'
ז"ל דהכי הוי הלכתא והרא"ש ז"ל קאי בשטת
הרי"ף יע"ש ושם באו' תקכ"ה הביא עוד משם
הריטב"א ז"ל דלחלק יצא היכא דפריך להו סתמ'
דתלמודא הוי אליבא דלאו כהלכתא אבל לא
היכא דהאמורא מקשה לחבריה יע"ש הנה כי
כן לדעת הרשב"א ז"ל מה ראיה הוה מני להבי'
הרב מהרא"ש ז"ל מסוגיא דסנהדרין כיון דמצינן
למימר למאי דפריך סתמ' דתלמודא והא יכולין
לומר לאוסרא על בועלה שני אנו הוי אליבא
דלא כהלכתא ומטעם זה לא הביא מהרא"ש ז"ל
ראיה לספקו מסוג' הלזו ומשו"ה נסתייע מתשו'
הרא"ש וכשאני לעצמי אכתי גם על מהרא"ש
יפול התימא דאיך כתב בפשיטות דאסורא אף
לבועל השני שהרי כפי דעת הרשב"א ודעמיה

והריטב"א ז"ל מהפירכא דפריך סתמ' דתלמודא
נפקא לן דלא הוי הכי הלכתא ואינה אסורא
לבועלה שני ולדעת הרי"ף ודעמיה ז"ל הוי
אסורא לבועלה שני ואין להקשות מידי מתשו'
הרא"ש שהביא מהרא"ש דאסורא אף לבועל
שני מהפירכא הנז' שהרי הרא"ש ז"ל קאי בשי'
הרי"ף דהפריכא הוי אליבא דהלכתא אבל
למהרא"ש ז"ל קשה דכתב בהחלט נמנא דמידי
פלוגתא לא נפקא ונ"מ לדינא היכא דעב' הבוע'
השני וכנסה לדע' הרשב"א ודעמיה אין מוציאין
אותה מתחתיו וכזאת תמיהא לי מלתא טובא
מ"ש הר' ברכ"י ז"ל שם בפשיטות דהפריכא שם
בסנהדרין והא יכולין לומר לאוסרא על בועל'
שני באנו לקושטא דדינא הכי הוי וכתב דכן
מוכח מדברי רש"י וכן מוכח מהתוס'. ומרבינו
יונה והר"ן שם בחלושיהן אשר מת'קו יהלכו ואין
גם א' אשר השמיענו כואת דאין הדין כן וכל
כי הא נריך להודועי להני מילי דסהדי ניניהו
ודינא הוא דשרי לבועל שני כו' והדין דיאמת
דאסורא לבועל שני כמ"ש מהרא"ש ז"ל עכ"ל
והנה מלב' דגם עליו ק' כמו שהקשינו למהרא"ש
ז"ל דהדבר תלוי במחלוקת ראשונים וכנ"ל אלא
אף גם זאת אחרי בקשת המחילה כלחזי לא
ידענא מה הוכח הוכיח מהתוס' ומר"י ומהר"ן ז"ל
דמדשתקו ממעינן מנייהו דס"ל דאסורה אף
לבועל השני ובלי ס' דאי הוה עולה על זכרונו
המחלוקת הנ"ל בענין פירכי טובא בגמ' וכו'
לא היה אומר דכן מוכח כו' שהרי מצינו להתוס'
נופס דיש במסכתות שכתבו דאשכחן פירכי
טובא בש"ס דפריך אליבא דלא כהלכ' ובמסכתו'
אחרו' כתבו דכי פריך בגמ' הוי אליבא דהלכת'
וכמ"ש בס' יד מלאכי וכאשר כתבתי בעניותי
כנ"ל וא"כ אין לנו שום הוכחה מדברי התוס'
דדילמא התוס' מסנהדרין ס"ל בפשיטות
דפריך בגמ' אליבא דלא כהלכתא ומשו' דפשי'
להו כך שתקו בדבר והיא גופא אמרינן בעד
הר"ן דהוא מהסוברים דפירכי טובא מצינו
בגמ' דהוו אליבא דלא כהלכתא וכמ"ש בהדי'
נפ"ב דקידושין בסוגיא קלושין שאין מסורין
לביאה יע"ש וכמ"ש לעיל ובעד ר' יונה נמי
יכולים אנו לומר דקאי בסברתם לפי זה ליכא
להוכוחי מידי מדברי התוס' והר"י והר"ן הא
ודאי יש לתמוה על הר' ז"ל לפי עוצם חכמתו
ובקיאותו ועוד יש לתמוה על הרב חיד"א
שכתב דכן מוכח מדברי רש"י וכוונתו לומר דרש"י
סובר דכשמקשה סתמא דתלמודא מחד אמורא
דהוי דינא הכי והרי הר"ן שם בפ' ג"ה כתב
אבל רש"י והרז"ה פסקו כלוי ותאי דמקשה
בש"ס מרב אורהא דמילתא בהכי יע"ש הרי
דהר"ן ז"ל כתב בעד רש"י כל בתר אפכא
ודבריו צ"ע

יבר מן דין אעיקרא דמילתא ז"ל לאידך גיסא דאדרב' מדלי הוכירו'
התוס' והר"י והר"ן ש"מ דס"ל דלא הוי הלכת'
הכי

הכי וכמ"ש בספרי הפוס' בכמה דוכתי דכשלא הזכרוהו הראשונים מינה נשמע דלא ס"ל דהכי הוי הלכתא וכעת דנמצא איתי ספר יד מלאכי הזיתי בכללי הדינים אות רמ"ז שכתב כן משם הרב מ"ל וז"ל חיישינן שמא באמבטי עיברא לאו הלכה ולא ראיתי לשום אחד מהמחברים שהזכירוהו ש"מ דס"ל דלאו הל' היא ואין אני יכול לצייר דבר זה עיין מ"ל פט"ו מה' איסו' ה"ד ובפי"ז מה' א"ב הי"ג ע"כ

הרי מבואר הפך לדבריו דמדלא הזכרו' שמעינן דלאו הלכתא היא ואם הספרי' היו אצלי הייתי מביא עו' מכמה דוכתי בתר הכי ראיתי כיוצא בו בתשו' הרדב"ז ז"ל הנד"מ בח' ה' בסימן שני אלפי' רפ"ה דמ"ה ע"ג וע"ד שכתב דכיון שהיו בקיאין בדברי בה"ג אם איתא דס"ל היו כותבין אותו וכיון שלא כתבו לדבריו משמע דלא ס"ל כוותיה יע"ש ואחר קצת ימים ראיתי במהריב"ל ז"ל בח"א סימן י"ג בהוראה שהמציא הרא"ה דמדשתקו שאר הפוס' ש"מ דלא ס"ל הכי ומסיק דלכל הפחות ספיקא הוי ע"ש הרי דאפי' לדעת מהריב"ל מידי ספיקא לא נפקא וק"ל

ואחרי כן מנה מ' לידי ס' גט פשוט וראיתי בכלליו בסופו בכלל ד' שהביא בתחילת דבריו להקת הפוס' ראשונים ואחרונים דס"ל דדין מחודש שלא כתבוהו הפוס' נראה ודאי דלא ס"ל הכי ובתר הכי הביא סברות הפוס' הפך מזה ובסו' דבריו כתב וז"ל וכיוצא בזה ימצא המעיין בשאר תשובות אחרונים דפעם אומרים דפ' שחלק חילוק זה יחיד הוא כיון דשאר פוסקים לא חילקו ופעם אומרים כיון דפלוני חלק חלוק זה ושאר פוס' לא חילקו בפי' על דין זה הל' כאותו פוסק שחילק וראיתי אני בלבי דאפשר דבר זה הוא תלוי בשיקול הדעת של הדיין שאם החילוק של אותו פוסק הוא חילוק נכון וטעמא דמסתבר ואין לו סתירה מדברי הגמ' והפוס' אפי' מליוקא. אז אמרינן דהלכתא כאותו פוסק ומסתמא כ"ע מודו ליה אך אם יש לגמגם על אותו חילוק ממשמעות הגמרא או הפוס' או מסברא אז אמרינן דמסתמא פליגי עליה ומ"מ כיון דלא הלקו עליו בהדיא חיישינן לדברי אותו הפוסק שחילק להחמיר באיסו' א"א כנ"ל ועיין תשו' מהרח"ש סימן ן' עכ"ד

הראת לדעת שדבר זה במחלוקת שנוי והחילוק מהר' ז"ל ככתור ופרח וראוים הדברי' למי שאמרן והיוצא לנו מדבריו הנעימי' בענין בועל השני כיון דמצאנו ראינו פלוגת' דרבוותא בענין פירכי הגמ' י"א דפריך סתמא דתלמודא אליבא דהלכתא וי"א דפריך אפי' דלא כהלכתא נמצא דיש לגמגם על אותו חילוק לסברת האומרים דסתמא דתלמודא פריך אפילו דלא כהלכתא והוי הגמגום במשמעות הגמ' ובפוסקים הנה כי כן כפי החילוק מהרב מהרמב"ח ז"ל יוצא הדין בהיפוכא כיון דשתקו להוכיח כן מהגמרא אמרינן דמסתמא פליגי עליה לפ"ז לא מצינן למימר בעל התוס' והר"י והר"ן דמדשתקו ס"ל דהדין הוא שאסורה לבועל השני ואדרבה לפום מאי דאמרן מדברי הרב מהרמב"ח ז"ל הוי כל בתר אפכא והיה העלמ'ה כל זה ממופת הדור הרב חיד"א ז"ל וזה ברור

שבתי וראה דיש לתמוה על דברי הי"מ הנ"ל שלא הביא כי אם דברי הר' מ"ל ז"ל כאלו דבר זה הוא מוסכם ולפי עוצם בקיאותו איך אישתמיטתיה מניה מכמה דוכתי טובא וכמו שהביא הר' חיד"א ז"ל בס' עין זוכר דט"ו ע"ד באו' נ"ג והביא דברי המ"ל הנזכר וכתב וז"ל ליישר' לנמר דכיון דהש"ס קאמר לה בפשיטות בחגיגה די"ד אין לערער על זה וגם התוס' והראבי"ה בחדושי' אזלי ומודו גם ענין בן סירא שכתב מהרי"ל ונכתב בספר ובס' קבלת החסיד הוסיף שנים אחרי' לאמותם יאמרו ואין אב גם הגאון רבינו שמשון בס' כריתות שער ב' מלשון למודי או' ע' שקיל וטרי מהא דמתעברת באמבטי לקו' דעביד בירושלמי גם הרמב"ץ שהיה רופא מובהק ונקי בכל חכמה כתב בח"ג סי' רס"ג דבתולה יכולה להתעבר ומייתי מהא דחגיגה דאמבטי ועל אחרון הרב יעבץ באגדת בקורת מהדורא בתרא מייתי מעין המאורע בזמנו כו' ע"כ הרי מפורש ממקומו' הללו דדבר זה דאמבטי ניתן לצייר והדבר תמוה עליו איך לא נתעורר ע"ז וכבר הר' חיד"א ז"ל בברכ"י א"ה סי' י"ג או' יו"ד הקשה להר' מ"ל ממ"ש התוס' בכתובו' ד"ו ע"ב ד"ה רוב בקיאין דכתבו בהדיא דתלינן באמבטי נתעברה ומותרת לכ"ג יע"ש ואני הפעוט בעקבותיו הנני מוסיף להפליא על הר"ב מ"ל ז"ל במ"ש שם וז"ל והנראה אצלי שדברי ן' זומא הללו הם דלא כהלכתא ואין ספק דלדידן דקי"ל דאפי' נבעלה שלא כדרכה חשיבה בעולה ואסורה לכ"ג פשיטא דאין הדבר תלוי בהסרת הבתולי' עכ"ד בתר בקשת המחילה כלחוי ראיה זו איני מכיר' דשאני התם דנאסרה ע"י מעשה שבא עליה שלא כדרכה א"כ מה יתן ומה יוסיף אם בתולי' קיימין או לא ת"ל דהתם נאסרה עליו מכח הביאה לפ"ז אפי' בתוליה קיימין אסורה לו וליכא שום הוכחה מכאן דאין הדבר תלוי בהסרת הבתולים ועוד קשה על דבריו במ"ש דאפי' נבעלה שלא כדרכה חשיבא בעולה ואסורה לכ"ג מדנקט לכ"ג משמע דלכ"ג דוק' אסורה כשנבעלה שלא כדרכה הא לכהן הדיוט מותרת וזה א"א לאומרו דאפילו לכהן הדיוט אסור'

אסורה כשנבעלה שלא כדרכה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי"ח מה' א"ב ופסקא מרן בשה"ע א"ה סי' ו' ס"ע יע"ש אלא דלזה אפשר לו' בדוחק דמ"ש ואסורה לכ"ג כיון דבהא קיימי נקט אסורה לכ"ג ולאו דוקא לכ"ג אלא אפי' לכהן הדיוט אסורה ואיהו הראיה שהביא כנ"ל לפי קצורי אינו ראיה וכמדובר

והר"ב שער המלך שם בפי"ח מ"ה א"ב הלך בדרך הר' מ"ל יע"ש וגם ממנו נעלם כל האמור לעיל דאשה מתעברת באמבט' וכן חזיתי בס' אהלי יצחק בשיטתו לכתובו' ד' ו' שהקשה להמ"ל ולמר' שע"ה ממ"ש התוס' שם בכתובות וכבר הבית עין שכלו שכבר קדמו הר' חיד"א ז"ל בס' ברכ"י ופשוט

תבנא לדברי הר"ב ברכ"י מ"ש בא"ה סי' י"א או' ג' דפיותר תימ' דאי' לי על הרב ז"ל הוא זה דחזינן בספריו הנעימים שיליו מתמשמשות במקובצות איך לא ב"א שלטה עינא דספיר חזי מ"ש במקו' כתובו' ד"ט מהש"מ שהביא שם מהר"אה ומהריט"בא ונראה לי שהביא שם גם משיטה ישנה דס"ל במאי דקי"ל אסורה לבעל ולבועל דתליא הא בהא דהיינו דאם הבועל אסרה לבעל ואסרוה אז אסורה לבועל אבל אם לא אסרה לבעל על אופן שיהיה שלא אסרוה לבעל כגון שבא עליה ולא היו עדים בדבר דבהא הם קיימין אז אין אסורה לבועל ולא אמרין שויא אנפשיה חתיכה דאיסור' והטעם דתליא הא בהא דוקא והרא"ה והריטב"א ז"ל אם מכת הסוברים דפירכי טובא בש"ס פריך אף אליבא דלא כהלכתא וכנ"ל בדברי הר' י"מ וכפי סברתם דכשלא אסרה לבעל לא הוי אסורה לבועל מינה נשמע כ"ש בבועל השני איכא דכבר אסורה מבועל הראשון דהבועל השני לא אסרה על בעלה דמותרת לבועל השני ופירכא דפריך בסנהדרין והא יכולין לומר כו' סבירא להו דהוי דלא כהלכתא ומש"ה פסיקא להו מלתא דכל זמן שלא נאסרה לבעלה ע"י זה הבועל אינו אסורה לו לפ"ז נפקא לן בפירוש למלתא כדנא במחלוקת הוא שנוי ואיך כתב הרב ז"ל כ"כ בפשיטות דאסורא אף לבועל השני דבשלמא למהרא"ש ז"ל כיון דבזמנו לא יצא לאויר העולם שיט' מקו' כתובות ליכא לאתמוהי עליו כלום דמצינן למימר דאי הוא שמיע ליה להרב מהרא"ש ז"ל סבר' הרא"ה והריטב"א בלי ס' דהוה הדר ביה ולא היה מחליט מאמרו דאסורה אף לבועל השני הגם דמצא להרא"ש ז"ל דס"ל דאסורה לבועל שני כיון דהדבר תלוי בפלוגתא דרבוותא ונ"מ טובא לענין דינא היכא דנשאה הבועל השני וכאמור ומדובר

אשר ע"פ דברי הרא"ה והריטב"א ז"ל אשוב ואתפלא על מופת הדור חיד"א ז"ל שכת' בעין זוכר דנ"ח ע"ב וז"ל נאסרה בשבילו לבעלה אסורה לו כ"כ מור"ם א"ה רס"י י"א ונתקבצו האחרונים ועמ"ש בבר"י ונראה דנ"ל ואם לא נאסרה בשבילו כו' ונרא' לי שהוא דין פשוט ומבו' בב"י מתשו' הרא"ש כלל ל"ב דבא עליה בסתר ולא היו עדים ולא קול ולא אסרו' על בעלה אך הוא יודע שבא עליה אסורה לו וז"ש מור"ם וה"ה אם לא נאסרה בשבילו שלא היו עדים ולא קול ולא אסרוה כו' ועיין בתוספי הרא"ש וחדושי הריטב"א פ"ק דכתובו' כו' עכ"ל והנא בריה קלה אמינ' יען לא שלטא מאור עיניו מה שהביא ר"ב בש"מ מהרא"ה ומהריטב"א זה גרם להרב ז"ל לכתוב בפשיטות דאפי' שבא עליה בסתר ולא היו עדים ולא אסרוה על בעלה דאסורה לבועל כמו שהוא מילתא פסיקתא בלא שום מחלוקת בדבר והרי הרא"ה והריטב"א ז"ל בהא קיימין באשה שבא עליה איש אחד בסתר וכמעשה דהע"ה ואפילו הכי כתבו דתליא הא בהא דכל שלא אסרוה לבעלה כיון שלא היו עדים בדבר אף לבועל מותר ולא אמרין כיון שהוא יודע שבא עליה שויא אנפשיה חתיכא דאסור' ואסור' לו אלא דשרי לזה שבא עליה בלא עדים ובלא קול ומה שציין לתוספי הרא"ש ולהריטב"א בחידושי כתובות כיון דהספרים הללו אינם מצויי' אצלי אנכי לא ידעתי מה כוונתו מהרב אי ר"ל ראיה לדבריו או שכתבו הפך ממה שר"ל בפשיטות כנ"ן כשיהיו הספרים הנ' בידי תשובה אשפ"ז בס"ל ודוק

והשתא בנאי בעה"ק ירושלים ת"ו שזיכני ה' לשכון כבוד עא"ר ועי"א וזיכני ה' לעמוד בישיבת המפוארה חסד לאברהם וב"א יכב"ץ לע'ית והנא עסיקנא במה שחנני ה' לעשות מהדורא בתרא ראיתי בתוס' הרא"ש בכתו' ד"ט ע"א שנר' בהדיא מדבריו דס"ל דתליא הא בהא בהדיא דאסורה לבעל ולבועל כאשר יראה הרואה בדבריו יע"ש וכן ראיתי בחדושי הריטב"א כתובות בד' הנז' שכתב בהדיא דאסורה לבועל תלוי אם אסרה לבעל הא לאו הכי מותרת לבועל אף שבא עליה בעודה תחת בעלה כיון דלא אסרוה לבעל יע"ש הרואה לדעת למה שציין לתוספי הרא"ש וחדושי הריטב"א כתובות כונתו פשוטא לומר דמ"ש בפשיטות דאסורה לבועל אף שלא אסרה לבעל דאינו כן אלא הדבר הזה במחלו' שנוי ואיברא דסרה תלונתי מעליו מ"מ עדיין לא פלט דאשתמיט מניה דבר מ"ש במקובצת משם הרא"ה והריטב"א ז"ל וכאמור

ואודה אנכי אחרי כתבי מ"ש הרט"ז ביו"ד סימן רנ"ח סק"ו ומביאו הבא"הט שם סק"ט וז"ל ומ"מ מביא בד"מ תשו' הרשב"א סי' רפ"א באחד שאמר אם אשחק אתן למלך כך וכך ולהקדש כו"כ הואיל דהוי אסמכתא לגבי הדיו' הוי אסמכתא לגבי הקד' ג"ך ונראה שזה דומה לקני את וחמור דלא קנה כמ"ש בח"מ סי' ר"י עכ"ל והשתוממתי על המראה איך כתב בפשיטות דקני א"ח לא קנה

קנה מת"ג בח"מ סי' ר"י והרי הוי כל נתר אפכא דשם בסי' ר"י פסקו הטור ומרן בשה"ט כר"ן דקנה מהנה ועוד דהרשב"א גופיה פסק כר"ן דאיהו ס"ל למאי דפריך התם בפ"ב דקדושין כמתני' דתלמו' מר'המנונא הוי אליבא דלא כהלכתא וכנ"ל א"כ איך מני למימר בדעת הרשב"א ז"ל דטעמו הוי דדמי לקני א"מ ולא קנה דזה לא ניתן ליאמר בעל הרשב"א דאי, כדבריו דברי הרשב"א פלגן נהלייהו ודברי צע"ר

ובחדש סיון תקנ"ב ראיתי בס' בגדי ישע הנד"מ מתש בד' ה"י ע"ב שקלמני והק' כן להט"ז והניחה בצ"ע וכת' שם שמ"ש בד"מ בשסתשו'הרשב"א ט"ס וצ"ל הריב"ש בעה"י בל"ן כשיהיו הספרים אצלי נראה אם יהיה כן

בתר שנה הזה הוית דרך אגב בס' זרע יעקב בדרשותיו דכ"ב ע"ג שהקשה להתוס' וז"ל ודבריהם נפלאו ממני כו' ועוד קשיא לי טובא בעיקר קושייתם דוהי בהם בישראל כתיב הא אמרינן בפ"ד מיתות דנ"ט ומייתי לה בפ"ק דע"ז ד"ג ע"א ובפ' שור שנגח דל"ח א"ר עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה מתיבי היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככ"ג שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לויי'וישראלי' לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפי' גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככ"ג ומשני התם בז' מצו' דידהו ע"כ אלמא קרא דוחי בהם בתרוייהו מיירי מלפריך מינה הש"ס ממילתיה דר'מאיר בכמה דוכתי משמע דהכי הלכה ולדעתי דעת שאינה מכרעת נ"ל דמכח סוגיא זו נייל הרא"ם מפי' התוס' וסובר כו' עכ"ל ולפום מאי דאמרן לעיל דזמנין טובה פריך גש"ם פירכי אפי'דהוי דלא כהלכתא ומצינו בדבר הזה מערכה לקראת מערכ'ובכלל הם תוס'בפ"המקבלו בפ"ב דכתובו' ובב"ק דפ"ל דפרי' הש"ס אפי'דלא כהלכת' הנה כי כולא ידעב'מאי קשיתיה להתוס'ממאי דפריך מדברי ר"מ הימור דהתוס' אולי בשיטתייהו דמאי דפריך מדברי ר"מ הוי אפי' דלא כהלכתא וכמ"ש אינהו גופייהו בב"ק וב"מ ובכתובות וכמדובר וכעת נראה דסרה מהר הקושיא מעל התוס' ואישתמיט מגיה כל האמור

אבן בתר ההתבוננות כורתא כלברי הרב ז"ל נראה דהקושיא בדוכתא קיימא ויוצא לנו כלל מחודש והוא שהרב ז"ל כתב ומלפריך הש"ס ממלתיה דר"מ בכמה דוכתי משמע דהכי הלכתא ע"כ המתבאר מדבריו אלו שכת'בכמה דוכתי שכונתו לו'דאה"ן למצינו ומנין טובא דפריך הש"ס מאמורא אף דלא הוי הכי הלכתא היינו דוק'היכ'דפריך בחד דוכתא אבל היכא דמצינו דפריך מחד אמורא בג' מקומות מחולקים כי הכא דפריך ממלתיה דר"מ בג' מסכתות כל אחד כי אתייה כ"ע יודו דש"מ דהכי הוי הלכתא לפ"ז אדרא קושיא לדוכתא ולזה תריץ יתיב והיוצא מכלל דבריו הגם דלא עלה על שפתיו רמז מזה מ"מ מצינן למימר כל דחזינן שהש"ס פריך בכמה דוכתי מחד אמורא דהלכתא הוי הכי לכ"ע מיהו זה ניחא לדברי הרב ז"ל דנקט בלישניה מדפריך מינה הש"ס בכמה דוכתי ברם לדברי מהרש"א ז"ל שהקשה הקושיא גופה על התוס' ולא הביא לקושייתו רק מסוגיא חדא מפ"ד מיתות יש לתמוה עליו איך לא עלה על זכרונו שהוא מאריה דתלמודא מ"ש התוס' בב"ק ובמציעא ובכתובו'כנ"ל וצ"ע ודברי מהרש"א הללו נעלמו מהר"ב זרע יעקב ז"ל שכבר קדמו לקושייתו ופשוט

אחר הדברים האלה חזיתי להר' כנה"ג ח"מ סי' ס"ו הגה"ט או' ח' שכתב וז"ל ושוב באו לידי תשובו' הגו' כ"י והם תשו' מהרלא"ב ז"ל וראיתי בסי' נ"א תירץ כן וכו' וראיתי לו שם שכתב ע"ז והא דרמי בגמר'בפ"ק דמכות היינו דוקא לאביי דאית ליה אהוורתא רב כר"מ ושמואל כר"י ולית הלכת' כוותי'וסוגי' דמכות לא מקשה אלא לאביי ואע"ג דשנויא לא הוי אלא לאביי דהוי דלא כהלכתא מ"מ כיון דבגמר' מלמה ע"מ שלא תשמיטנו בשביעית לע"מ שאין לך אונאה כו' ע"כ ואני תמיה דמי הכריחו לזה לומר דבפ"ק דמכות פריך לאביי והוא דוחק גדול שיקשה סתמא דתלמוד' ליבא דאביי דלית הלכתא כותיה כו' עכ"ל ויכתוב מרדכי עמו הס'ר כלת אדרבא יש לי תימ'על תמיהתו דאיך לא זכר שר מ"ש הרשב"א ודעמיה ז"ל ומנ"יר גופיה הביאו בכללי הגמ' כלל פ"ה דפירכי טובא פריך גש"ס כמה ומני אף דלא הוי אליבא דהלכתא א"כ הך דמכות הוי הדא מנייהו דפריך סתמא דתלמודא ליבא דאביי אפדלית הלכתא כותיה וכמ"ש בעניותי הכל בארוכה כנ"ל הא ודאי לגבי דידיה דבקי בהדרי תורה בפוסקי' ראשונים והאחרונים הוא פלא ודבריו קשים להולמם ודוק

ומן בתר כל אילין בא לידי נתורת שטה ס'נודע ביהודה וחזיתיה בח"מ סי' כ"ע בתי שנתן במתנת בריא לאשתו ולבת אחיו שאינה ראויה ליורשו והקנה לבת אחיו בק"ג חלק בביתו וגם החצי ונכל הסחורות בעיןומכל המטלטלין וכלי בית וחפצים וכתב ב"ד ק'ל ע"א וז"ל אבל מה שאני תמה על מעלתו למה שבק פתחא רבה ועייל נפתחא זוטא ובפרצה דהוקא שהרי לפנינו במתנ' שכתב בה כל הסחורו' בעין וכל החפצים והמטלטליןוכלי בית תטול כו'ואם באנו לפרש וכל החפצי'והמטלטלין שמלת וכל מוסך עצמו ואחר עמו ורצונו וכל החפצי'וכל המטלטלין ובכלל המטלטלין כל מילי דרגילי לטלטל משמע וגם מעות בעין משמע שהרי מעות רגילי לטלטלו ולא עוד את אפי'נפרש דהךכל לא קאי רק על החפצי'ולא

על המטלטלין והיכי דאמר מטלטלי לפ'דבכלל מטלטלין אות רק מאני תשמיש ומבואר כל זה בבב"ת דק"ן ובה"מ סי'רמ"ח ומ"מ נרא'לפע"נל דבכלל כל החפצים מעות בכלל דאין לך מה שאדם חפץ יותר ממעות וא"כ כיון שגם מעות בכלל א"כ לא הקנה אגב קרקע אין כדבר שיוכל להקנות בו מטבע אם לא אג"ק או בהשכרת המקו' כל זה כמבו' בסי' ר"ג ס"ט וכיון שלא נקנה המטבע היה למעלתו לפלפל אם קנה שאר דברים מחמת קני את וחמור עכ"ד

ואנכי הזוהרכתי לישרי לנמר ואשתוממתי על המראה שדבריו אלה אינם אלא מן המתמיהין ואדרבא תימא על תמיהתו להוא רצה להכנים בפרצה יותר לחוקה שהרי היסוד שהניח שמעות הם בכלל החפצים לאוה הביאו לומר שצריך אג"ק וכיון דלא הקנה אג"ק המעו' גם השאר אפשר דלא קנה מחמת קני או"ח ואנכי לא ידעתי היכן מצא דמעות הוו בכלל הפצים דבר זה א"א לאומרו אב"א קרא ואב"א גמר' ואב"א סברא אב"א קרא הנביא ישעיה ע"ה אמר וכל גבולך לאבני חפץ נמצא דהחכן זם אבנים טובות ואב"א רז"ל אית'בילקו' ישעיה רמז תמ'ח על פסוק וכל גבולך וגו' וז"ל א"ר בנימין בן לוי עתידין תחומי ירושלים להיות אבנים טובות ומרגליות וכל ישראל באים ונוטלים הפציהם מהם לפי שישראל בעוה"ז באבני' ובצרורות אבל לעת"ל מתהמים באבני' טובות ומרגליות הה"ד וכל גבולך לאבני חפץ ע"כ ואלו ממון לא קאמר ואב"א סברא היעלה על הדעת אם ר'איש עשיר אסר על בנו הנאה מחפציו שיהא אסור ליתן לבנו ולהנו'לו במעו' הא ודאי בורכא הוא מי שיאמר כן דלא אסר ליה כי אם הנאת חפציו דוקא ולא מעו' דחפצים לחוד ומעות לחוד וזה פשוט כביעתא בכותח' ואינו צריך ראיה א"כ נפל היסו' ונפל הבנין ומשו"ה הרב ר' יצחק ז"ל שכנגדו לא רצה להכנס בסוג זה כדי לפלפל אם קני שאר דברים מחמת קני או"ח

זאת ועוד אחרת המחבאר מדבריו הוא משום למעות בכלל החפצי' ובמעות צריך אג"ק וליכא ומכח זה הקשה להרב שכנגדו דהיה לו לפלפל אי הוי כקני או'ח לגבי שאר דברים הא לא"ה להמעות לא הוו בכלל חפצים לא הוה להיקא ליה בשביל המטלטלין אי צריך אג"ק או לא והדבר קשה לי עד מאד איך אישתמיט מניה מ"ש הטור ומרן בש"הע ח"מ ר"סי ר"ב סמוך ונראה מסי' ר"ג שהביא איהו גופיה המחלוקת דאיכא בין הרמב"ם ז"ל והראב"ד במוכר או נותן מטלטלין דלהרמב"ם אם היו צבורים המטלטלין בתוך הקרקע אין צריך שיאמר אג"ק אבל אם היו במקום אחר צריך שיאמר לו קני מטלטלין אג"ק ולהראב"ד אפי' שהם צבורים בתוכה צריך שיאמר אג"ק והשתא לפ"ז בנדון דידיה לגבי המטלטלין וכלי הבית והחפצים שלרכם לימצא בתוך חבית במחלוקת הוא שנוי דלדעת הראב"ד ודעמיה אפ"ה צריך שיאמר אג"ק ואם לא אמר לא קנה ובענין הסחורות שדרכן להיות חוץ מהבית במקום אחר אפי' לדעת הרמב"ם ודעמיה צריך שיאמר קנה אג"ק ואפי' אם היו הסחורות מונחים במקום שאול או שכור מהני להקנות בו אג"ק וכמ"ש הרמב"ן בחידושיו לבתרא הסייך למ"ד גבי לקח ומכר לאלתר דקרקע שאול או שכור מהני להקנות בו אג"ק יע"ש והריטב"א נמי קאי בשיטת הרמב"ן וכמ"ש בשיטה מקו' שם בסוגיין משמו יע"ש נמצא למד דאפילו בסחורות ומטלטלין היה צריך לפלפל אי קני שאר דברים מחמת קני א"וח וכאמת שהוא פלא לפי הנ"ל רבנותו ודוק

איך שיהיה חננא לדיננא הרואה לדעת מדבריהם דרבנן היכא שהקנה לחברו ב' דברים בקנין אחד כיון דהאחד לא קנה גם האחר ל"ק והרב נ"ל שם זיכה ליורשי' מטעם קי"ל כמ"ד דאין אדם מתחייב בדבר שאין לק"ל וקי"ל כמ"ד דמינו דלא קנה ל"ק זה ל"ק זה אף אנן נמי בנ"ל כיון דהיורשים הם ודאים דהנכסי' בחזקתן קיימי יכולי לומר קי"ל כלהקת הפוס' דס"ל דבעינן שיאמר קני אגב ד"א קרקע וכל שלא אמר בפי' ל"ק וקי"ל כדעת הסוברים דדמי לקני א"וח ולא קנה כלום אלא דלפי זה האשה זאת וכתה מכח קי'ל במקום דירתה ובמה שימצא בתוכה דוקא ולא במה שימצא בשאר הבית שהרי תבנים מהנותן היו דרים עם אמם בבית נמצא דשאר הבית עומדת יותר ברשותם מברשותה וכיון שהם דרים שם כל מה שימצא בתוכה בשאר הבית כשנאמר שהם ברשו' אביהם הו"ל היורשים ודאים והיא באה להוצי' מספק והו"ל כמו בריא ושמא דבריא עדיף וא"כ היורשים נקראי'מוחזקי' ולא האשה וכאשר יראה הרואה בספרי הפוסקים שמלאים מזה דמה אעשה דאנא יתיבנא בלי ספרים וכיון דבעלה הנותן לא נתנה לה כי אם הפירות מהקרקעות והשמוש מהמטלטלין כל ימי חייה דוקא ואחר מותה רצונו מהנותן שיחזור הכל לבניו שכן כתוב בצוואתו שתי פעמים בתחילה כתב שאם באולי תנשא לאחר יחזור הכל כאשר לכל לבנינו ואח"ך כת' שרצוני הוא שיחזור הכל לבני אחרי כן כנ"ל הבוהר יבחר דדברים הללו לטפויי אתו שלא נתנה לה בגוף הקרק'שום דבר רק הדירה לעצמה לחוד ולא זכתה כי אם במה שהיא דרה בה ובמה שבתוכה להשתמש בהם דוקא והיינו אלא מכח קי"ל וכמדובר אבל בשאר הבית ומה שבתוכה וכ"ש שאר הקרקעות הכל כאשר לכל הוא בחזקת היורשים דלהם נמפט הירושה תלאורייתא ועיין בס' פני משה ח"א סי' ס"ה דבלשון תנאי לטפויי אתא יע"ש

ואיברא דהרשב"א ז"ל סגר לנו המדבר ולא נתן לנו רשות להשתמש בלישנא

בלשנא יתירה הלא בלשון הנזכר בגמרא וכמ״ש מהרי״ל ז״ל בה״א כלל י״ן סי׳ ד׳ וכלל י״ט סי׳ ר׳ ברפאלות ככר. עמד מהרי״ל גופיה ומנא תנו׳ אהרת מהר״בב״א הכך מזה דדריש לישנ׳ יתירה לספוני אחא וכ״ן שאר פוסקי׳ ונתעוררו ע״ז והיבקו הגלוקים רבים והובאו בכנה״ג ח״מ סי׳ ס״א מאו׳ מ״ז על או׳ סו׳ בדבר שראוי לדון בלישנא יתירה וברוב החילוקים המובאים שם בכנה״ג ובמה שהבי׳ בס׳ קהלת יעקב דקמ״ ט ע״ב מאר פוסקי׳ הובא דרגו׳ מהחילוקי׳ הנו׳ שייכי בנ״ד לדרום לישנא יתירה כאמר יראה המעיין דלית בהילי להאריך שיחה כאשר עם לגבי והוא פשוט

ובשו״ת הר״י טבת תקנ״ב ראיתי דרך אגב בס׳ דב״מ חה״מ סי׳ ס״ט דע״ב סו׳ ע״ב ובסי׳ ע״ה דף א׳ ע״א וב׳ ובסי׳ פ״ב האריך קנת והעלי׳ ראיות נכוחו׳ מספרי הכום׳ במתנה שנתן מטלטלין ומעות וחובות וקרקעו׳ בין מתנת בריא בין מתנת ש״מ כיון דלא קנה המעו׳ או החובות לא קנה השאר יע״ש ובד׳ פ״א רע״ב הבי׳ מהשו׳ הר״ב פני משה ח״א סי׳ ל״ל ד״פ ע״ד שפסק כסברת מהרש״ח שבסי׳ י״ו שלא להוציא מיד המוחזק ע״פ סברת הי״א ראשוני׳ שהבי׳ המרדכי בר״פ מי שמת ומסברת ריא״ז ז״ל שפסקו דקני או״ח ל״ק כלום ובכ׳ נ״ד רע״ב כתב וז״ל המתשית והוא העיקר דלא״ג למהרש״ח והר״ב מ״ך ז״ל כתבו כן מ״ת מהרש״ם ז״ל שם במ״ך דל״ל ע״ד בהסכמתו ע״ד הר״ב מ״ך ז״ל כתב למנו היודעים לומר קי״ל כסברת הי״א לכתב המרדכי כיון דכן ס״ל גם לריא״ז כו׳ גם הר׳ מהראל״ב ז״ל בפ׳ לח״ר סי׳ מ״ט משמע דכן דעתו כו׳ יע״ש

אמנה מהזה דכל מ״ש הרב ז״ל הוי סייעת׳ ככל אשר כתבתי בעניותי דאמנה זו לית לה שום היילות ואולם יש לתמוה על מור״הר ז״ל במ״ש דלא״ג למהרש״ח והר״ב מ״ך ז״ל כתבו כן מ״מ כו׳ דכונתו מבוארת דהמתנה בטלה ומאחר דמכ״ה גופיה כתב שם בע״א למ״ש מהרש״ח ז״ל בסי׳ י״ו היא העיקר דס״ל דקני או״ח לא קנה כלו׳ כסברת הי״א שהבי׳ המרדכי וריא״ז וכיון דכבר להב כן שם וכן הוא האמת ורצה לומר דאו לא משגחינן מ״ש מהרש״ח בסי׳ צ׳ ולד׳ א״כ לפ״ז איך עלה על דעתו דחוזר ומגרף בע״ב למהרש״ח עם הר״ב מ״ך ז״ל והרי כפי מ״ש בע״א דסמך על מ״ש הרב מהרש״ח בסי׳ י״ו א״כ רב המרחק בין מהרש״א להר״ב מ״ך ודבריו לא זכיתי להבינם ודוק

הן הזיתי להרב ז״ל שם דף א׳ ע״ב שהביא מתשו׳ מהרש״ם בח״ב סי׳ ח׳ וז״ל דאפי׳ לסברות אלו דהמרדכי דס״ל דאו״ח לא קנה לא ברירא מילתא כו׳ וזולת אותה סברא שהביא דמי שהקנה קרקעות ומטלטלין ומעות דבכה״ג שלא קנה המעות ל״ק השאר והך סברא יחידאה היא כו׳ ואיכא למימר דא״ח גרע טפי דנראה טעמא דמילתא או משום דלוקח גבי א״ח דכ״ע ידעי דחמור לאו בר קניה הוא א״כ כיון ששיתף אותם יחד הו״ל כאומר את כחמור אבל המקנה דבר שב״ל ודבר שלב״ל כו׳ ע״כ

ואני בעניי בתר שאלת הס״ד דבריו נפלאו ממני חדא במ״ש דס׳ הי״א ראשונים שהביא המרדכי שהיא סברא יחידאה איך לא זכר מר מ״ש מגי״ר גופיה לעיל מזה סמוך ונראה דריא״ז קאי בסברת הי״א ראשונים שהביא המרדכי והו״ל להתעורר עליו דהי״א הנז׳ לאו סברא יחידאה נינהו והיותר תימא מהרב מהרש״ם הוא מה שכתב כיון ששיתף אותם יחד הו״ל כאומר את כחמור מדבריו אלו ברור מללו דקני כחמור וקני את והמור שוים הם דבריו אלא מרפסן אגריה שהוא הפך מאי דאמר שם בפ׳ מ״ש אמר קני כחמור לא קנה קנה את וחמור ר׳ נחמן אמר קנה מהנה ורב ששנא אמר לא אמר כלום ור׳ ששת אמר קנה הכל ע״כ הרי מבואר דמאי דאפליגו הוא בקני א״ח אבל בקני כחמור לכ״ע לא קנה כלום וא״כ איך השוה אותם ב׳ יחד דר׳ המרחק ביניהם ואנכי לא ידעתי ודבריו שגבו ממני וצ״ע

ואם נודע בבירור שהנותן קנה איזה מטלטלין אחר כתיבת שטר המתנה הנז׳ אפי׳ שהם בתוך רשותה לא זכתה בהם לכ״ע וכמ״ש הטור ומרן בח״מ סימן קי״ב ס״ג יע״ש

ועפ״י הדברים הניתנים למעלה נפקא לן בנ״ד דאם זאת האשה עשתה איזה מתנת בריא או מתנת ש״מ כאשר הקול נשמע דגנשתה מתנה לכלתה בין מהקרקעות ובין ממה שימצא בתוך רשותה דמתנה זו בטלה היא לגמרי ולא כלום ואמינא לה כיון דהיא לא זכתה לא בגוף הקרקעות ולא בגוף המטלטלין אשר ימצאון בחוכה כמבא דואת האשה נתנה מה שאינו שלה שהרי אפי׳ מה שזוכתה תכה קי״ל עתיד הכל לחזור לבניו כי כן פי׳ בנואתו וכנ״ל ובדבר דלחזרה קאי הו״ל כמוחזר דמי וכמ״ש הרמב״ם במיוחסות סי׳ פ״ד וז״ל כל שאינו טוען בגוף הדבר אלא שיש שעבוד עליו כיון דלהנדם עומד הרי הוא כמוחזר ותלוה שיש משכון בעל המשכון מקרי מוחזק כיון דמשכון לחזרה קאי הרי הוא כמוחזר יע״ש וכ״כ מהרימ״ט בח״מ סימן י״ב כיון דסוף סוף הנך מטלטלין למיהדר קיימי הו״ל בחזקת בעליהן והביא ראיה מהאי דפרק המקבל דקי״י ע״ב יתומים אמרו אנו השבחנו וב״ח אומר אביכם השביח דאמרי׳ אדע׳ כיון דלגוביינא קאי כמאן דגבייא דמי ועוד הבי׳ ראיה מפ׳ לא יחפור דס״ד גבי אילן הסמוך לעיר ספק קדם ס׳ לא קדם

קדם אילן כיון דלמיקץ קאי כמיקץ דמי כו' ע"ש. ועיין עוד במהרימ"ט ח"א סי' קי"ב וקנ"ב ובח"מ ח"מ סימן כ"ח ובס' פני משה ח"א סי' ע' לענין אילן כיון דלמיקץ קאי יע"ש וכ"ן כתב מרן ב"י בא"ח ס"סי קנ"ד וז"ל מ"ך אשר שאלת על בני כרך שקנו ס"ת בס' דינרים והתנו יחד שאם ילך אחד מהכרך להתיישב במקום אחר שהנשארי' יתנו לו חלקו ועתה רוצה לילך אחד מהם ורוצה ליטול חלקו כמו שוה עתה הספרי' והנשארים רוצים ליתן כמו שהיה בעת התנאי דעתי נוטה כן שהנשארי' יתנו לו כשעת התנאי כיון דממ"ן הספר הוא לנשארים אלא שזהו צריכים להחזיר דמים ואם כן יכולין לו' אייתי ושקול כמו שאמרו ביתומים אנו השבחנו ובאילן העומד ליקצץ עכ"ל. הרי מפורש למרן ז"ל קאי בשיטת מהרימ"ט ולעימיה דכל דבר העומד להחזיר הרי הוא בחזקת הבעלים לפי זה בנ"ד נמי אם עשתה האשה הזאת איזה מתנה על אופן שיהיה לא עשתה כלום ומתנתה בטלה דהכל עומד בחזקת היורשים כיון דלהחזרה עומד הכל דהיינו המתנה שעשה לה בעלה וכאמור

אכן עדין לא פלט כיון שמצאנו ראינו דענין זה היכא דלהחזרה קאי גם כן במחלוקת הוא שנוי אם כן אם יהיה כלתה המקבלת המתנה מוחזקת יכולה לו' קי"ל כמאן דמזכי אותי והוא דכתב המרדכי במציעא ס"פ המקבל משם מהר"ם ב"ב וז"ל וכן דן רבי' מאיר על עסק ראובן שתבע את שמעון לדין על ספרו שלוקח בביתו בלא ידיעתו וש' השיב כי תפסו בשביל ספר אחר שהשאילו ונגנב ממנו ולא היה רוצה להחזירו כו' נ"ל דאותו שמעון לא עבר על גזירת חרם קדמוני' דלא גזרו אלא דוקא כשהשאילו לו ספרו או הפקידו אצלו כו' ואפילו בא לידו בתורת פקדון ועכבו בשביל תביעתו היה אומר ר"ת אע"ג דחייב להחזיר על פי החרם מכל מקום כמוחזק דיינינן ליה ולא הפסיד כחו ומיגו שלו ומביא ראיה מס"פ המקבל ההוא גברא דהבל סכינא דאשכבתא מחבריה ואתא לקמיה דאביי ואמר ליה זיל אהדריה מכה שעושה דבר בהם אוכל נפש ותיקו בי דינא עלויה רבא אמר לא צריך למיקם דינא עליה דיכו' לטעון עד כדי דמיהן מיגו דאי בעי אמר מכרתו לי כו' אלמא אע"ג דזקוק להחזיר משום דברים שעושים בהם אוכל נפש מכל מקום חשבינן ליה כמוחזק ויכול לטעון עד כדי דמיהן מטעם מיגו וה"ה כאן אע"פ שצריך להחזיר הספר ע"פ החרם חשבינן ליה כמוחזק ואם כן בזה הדין שבא לפניכם כמו שאם היה שמעון מוחזק מן הספר היה נאמן מכל דבריו עד כדי דמיהן ומשום מיגו דאי בעי אמר החזרתי לך כך נאמן עתה אע"פ שהחזירו עכ"ד

הרי מבואר דר"ת ומהר"ם ס"ל דאפילו בדבר העומ' להחזיר כמוחזק דיינינן ליה ורשום בזכרוני שהרב כנה"ג הביא גם כן חולקים ע"ל הרב מהרימ"ט ולעימיה על זה אבל מה אעשה שאין הספרים מצויין אצלי ואין דעתי צלולה מרוב דאגותי כדי לחפש אחריו ואם כן נפקא לן מהאמור ומדובר שאם עשתה האשה זאת איזה מתנה לכלתה והיא מוחזקת שתהיה זוכה מלה קי"ל כדעת מהר"ם ולעימיה

ומ"מ אי מהא לא מכרעא ולא אחסוך עוד פי' לתיהדר אזכות' מהירושל' דיכולים אנו לומר דע"כ לא קאמרי ר"ת וסיעת מרחמוהי אע"ג דלהחזרה קאי דחשבינן ליה כמוחזק היינו דוקא היכא דאית ליה מיגו דאי בעי אמר החזרתי או מכרתו לי אבל היכא דלית ליה מיגו אלו ומודו כיון דלהחזרה קאי כמוחזר דמי והו"ל כאלו הם ברשות הבעלים וכסברת מהרימ"ט ולעימיה וכן דייקי בלישני' שכתבו שהוא נאמן ומשום מיגו הא לא"ה דלית ליה מיגו לא דיינינן ליה כמוחזק הנה כי כן בנ"ד נמי דלית לה להאשה הזאת המקבלת המתנה שום מיגו לא בקרקע ולא במטלטלין דבקרקע לא צריכה למי' אף במטלט' הנמצאי' אתה בבית לא היתה יכולה לטעון לא החזרתי ולא לקוחים הם בידי דהחזרתי אינה יכולה לטעון דכל המטלטלין דשכיחי בבית הם ידועים וגלוים ומפורסמים לכל וטענה לקוחים הם בידי גם כן ליכא שהדי דאנשים עשירים כאלו רחוק וזר לומר שמכרו מה שבתוך הבית והו"ל מיגו במקום עדים ומיגו במקום עדים לא אמרינן וכמ"ש הרב כנה"ג בכללי המיגו אות ס"א דפשוט בכל הגמ' דלא אמרי' מיגו במ"ע ע"ש

וכי"ת הא דלא אמרינן מיגו במ"ע היינו היכא דאיכא עדים ממש אבל היכא דהעדות הוי באנן סהדי אה"ן דאמרינן מיגו ובנ"ד דהוי באנן סהדי יכולה לטעון הא ודאי לא מפלגינן בהכי שהרי בכל כתב עוד הרב כנה"ג שם באות ס"ב וז"ל לאו דוקא במקום עדים ממש אלא אפי' במקו' דליכ' עדים ממש כגון והיא דנהר פקוד דאנן סהדי דאיכא מיא וה"ה בעדות ברורה לא אמרי' כך מתבאר מדברי ס' כריתות בכללי המיגו סימן קע"ו וכ"כ מהריב"ל בס"א דקנ"ב ע"ב ובדף קנ"ג ע"ל מורי הרב ח"א סי' ג' ע"כ וכ"ב בס' יד מלאכי בכללי הדינים אות א' באות ט"ו וז"ל אנן סהדי דאמרינן בכל דוכתא הוו כאלו פירש הוא בהדיא שכך דעתו ונחשב בכל מקום כעדות ברורה תוס' בנדרים בפי' לכ"ח ע"א וכ"כ כנה"ג ח"מ פ"ב כללי המיגו ס"ב ובי"ד רל"ב בטור אות כ"ה וכ"כ הרא"נ ח"ב סי' ע"ב והתי"ט רפ"י דיבמות וכתב שם שהכתוב מסרו לחכמים לידע היכן נחשב כעדות גמור ועיין ריש מציעא ד"ג ע"א עכ"ל נמצאת אתה

לתל דבאן סהדי נמי לא אמרינן מגו ועוד למדנו למילתא כדנא נמסר לחכמים באיזה מקום נחשוב לומר אגן סהדי לפ"ז בנ"ד דכ"ע יעידון יגידון דהעשירים הללו לא ימכרו שום דבר ממה שימצא בביתם ואין לך אגן סהדי גדול מזה וא"כ מה שאמרנו דהנכסים בחזק' היורשים קיימי על עומדו יעמוד בלי שום ס'

איכא השתא אמינא דלפי סוג זה הדרי בי מה שכתבתי דאשתו זכתה מטעם קי"ל בבית דירתה וממה שימצא בתוכה שהרי כיון דמה שנתן לה בעלה בעמוד והחזר קאי כמוחזר דמי והו"ל כאלו הכל ברשות היורשים קיימי ועליה להביא ראיה וכמ"ש בס' פמ"א ח"א סימן קי"ז ד"ר ע"א וב' במתנת בריא מהיום ולאח"מ כתב בפשיטות דאפי' היתה האשה מקבלת המתנה מוחזקת כיון שמה שהיתה מוחזקת היא מכח המתנה ומש' והיורשים הם ודאים אפי' שהאשה מוחזקת אין זו תפיסה אלא חקיפה והיורשים נקראי' מוחזקי' וכ"ש כשהוא קרקע דעליה להביא ראיה כדי להוציא מיורשי' מחזקתן כו' וכמו שיראה הרואה שם בתשו' בראיות נכוחות יע"ש

הרי בהדיא דאפי' שהאשה היתה מוחז' לא מהני לה תפיסתה והיורשים נקראים מוחזקים דהנכסים בחזקתן והיא גופא אמרינן נמי בנ"ד דעליה להביא ראיה וכמדוב'

מעתה נדעה נרדפה כיון דנדון דידן הוי מתנת בריא ובאומרו שאחר פטירת אשתו יחזור הכל ליורשיו הו"ל כמי שאמר נכסי לך ואחריך ליורשי דזהו מחלוקת ראשוני' אי אמרינן דנתן גוף הנכסים לראשון או הפירות לחוד דאם אמרינן דנתן גוף הנכסי' אף באומר אחריך ליורשי נ"מ דאם מכר הא' או נתן מתנה מאלו הנכסים לאחר מה שעשה עשוי דאין לשני אלא מה ששייר ראשון וכמ"ש הטור ומרן בש"הט ר"סי רמ"ח ואם לא נתן רק הפירות לחוד אינו יכול לא למכור ולא ליתן במתנה שום דבר ופלוגתא דנא הביאו בס' מחנה אפרים בה' זכיה ומתנה סימן מ"ב וז"ל והיכא דאמר ואחריך ליורשי איכא פלוגתא בין הראשונים דמקצתן סברי דאין לראשון כי אם הפירות בלבד דכל לגבי יורשיו בעין יפה שייר וזהו דעת הרי"ף דגרים בעובדא דסבתא ובתראה לירתאה ולזה הסכים הר"ן וחב"י אבל רשב"ם והטור גרסי בההיא עובדא ובתראה לירתאי נראה שהם מחלקים בין משייר לעצמו למשייר ליורשיו וכ"ן מדברי התוס' בפ' מ"ש דקמ"ח כו' ע"כ הנה כי כן בנ"ד נמי דהוי כאומר ואחריך ליורשי לדעת רשב"ס ודעמיה המתנה שכתנה לכלתה הוית מתנה ואם תהיה כלתה מוחזקת יכולה לומר קי"ל כותייהו גם לזה אמינא דאי מהא לא איריא מתרי טעמי חדא דלא אמרו רשב"ס ודעימיה דנס גוף הנכסי' נתן ולדידיהו יכול למכור או ליתן במתנה היינו היכא דהמתנה היתה כהוגן וכתאו"ל וזכה הראשון במתנתו אז כיון דזכה בגו' הנכסי' אמרינן אין לשני אלא מה ששייר ראשון אבל כשהמתנה מעיקרא לא זכתה מאין ולאין יכולה ליתן לאחר וה"ה והוא הטעם בנ"ד נמי דאשתו של הנותן מעיקרא לא זכתה במתנה וכמדובר אם כן אין המתנה שנתנה לאחר כלום

ועוד דשאני נ"ד דע"כ לא קאמרי רשב"ס ודעימיה דזכה בגוףהקרקע היינו לוקח היכא שנתן הנכסים בסתם שאמר נכסי לך ואחריך ליורשי דכונתו לומר מה שתשאר אחריך יהיה ליורשי קאמר משא"כ בנ"ד דכונת הנותן פשוטה לפניה ולאחריה דלא נתן לאשתו כי אם הפירותבלבד שהכי כתב בצואתו ב' פעמים שיחזור הכל כאשר לכל לבניו ולא אמ'בלשוןאחריךכדי שנאמר מה שתשאר אחריך יהיה לבני ובלי ספק בודאי הגמור דנדון אשר כזה גם רשב"ס ודעימיה יודו דלא נתן רק הפירות לחוד לפ"ז נ"ד אתיא ככ"ע דאם עשתה לכלתה איזה מתנה לית לה חיילות כלל ופשוט

זאת ועוד אחרת שבנ"ל כתב בשטר הצואה וז"ל וכמו כן דאם לא תנשא ותשאר אלמנה לא תמשך המתנה כי אם כל ימי חייה על הארץ ולא עוד להיות שרצוני הוא שיחזור הכל לבני אחרי כן כנ"ל ומדנקיט לכתוב שלא תמשך המתנה כי אם כל ימי חייה ושרצונו הוא שיחזור הכל לבניו הויא הוכחה גמורה שלא נתן לאשתו רק הפירות לבד וכמ"ש הריב"ש בתשו' סימן ת"ע ומביאו מורם בח"מ סימן רמ"ח ס"ז וז"ל ואפי' לא אמר לי או ליורשי רק אמר נתונים לך כל ימי חייך אין לו בהן כלום רק הפירות ואם מכרן הנותן או יורשיו מוציאין מיד הלוקח ע"כ הרי מבואר דכשאמר כל ימי חייך אפי' שבאו ליד הלוקח מוציאין הנכסים מידו ובתשו' פמ"א ח"ב סימן ל"א כתב משם מהרא"ש דלא אמר הריב"ש ז"ל דהוי לשון אפוטרו' ולא לשון מתנה אלא משום דאמר לה כל ימי חייה דמשמע דאין כאן זכיה למכור ולתת אבל אם לא אמר כל ימי חייה מהני יע"ש הא קיימא נמי בנ"ד דקאמר כל ימי חייה אינה יכולה למכור ולתת ואפילו אם תהיה כלתה תפוסה אין תפיסתה כלום ומוציאין אותה מידה דהכל הוא בחזקת היורשים ולא עוד אלא דבנ"ד יש עדיפו' לדברי הריב"ש דאיהו לא כ' כי אם כל ימי חייך אבל בנ"ד שכ' כל ימי חייה על הארץ ולא עו' להיות שרצו' הוא שיחזו' הכל לבני אחרי כןכנ"ל ולשון כנ"ל ר"ל דלעיל סמוך ונראה כתב יחזור הכל כאשר לכל לבניו וכיון דבירר כל כך בדברינו אפילו אם המצאיאצא חולקים על דברי הריב"ש ליכא ספיקא דבנ"ד יודו וכאמור

ועוד ידי נטויה לאיתדר הוכוח' מהיורשי' והוא דבשטר המתנ' הלזו אינו כתו' מתנ'

זו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא. כי היכי דלא להוי כמתנה טמירתא והיכא דלא כתב כן לא זכה המקבל במתנה וכמ"ש הטור ובש"ע ח"מ סי' רמ"ב ובסה"ע שם בס"ג כתב וז"ל כל מתנה בין של בריא בין של ש"מ צריך שתהא גלויה ומפורסמת כו' א"כ אמר כתבוה בשוקא וחתמו בפרהסיא וכיונא בזה לפיכך כל שטר מתנה שאין כתוב בו ואמר לנו הנותן שבו בשווקים וברחובות וכתבו לו מתנה גלויה ומפורסמת וכיוצא בענין זה חוששין לה שמא מתנ' מסותרת היא ולא זכה המקבל ואפי' אי קנו מידו וכתב מור"ס ז"ל ואפי' תפס המקבל והחזיק במתנה מוציאין מידו והוא מדברי הטור בשם הרא"ש ז"ל יע"ש ע"כ. א"כ לפ"ז ה"ה בנ"ד נמי כיון דלא כתב בשטר כתבוה בשוקא וחתמוה בברא האשה הזאת לא זכתה במתנתה ואפי' שהיא מוחזקת בביתה ובמה שיש בתוכה לא מקריא מוחזקת ומתילא אדווה לן דגם אי עשתה איזה מתנה לאחר הרי היא כחרס הנשבר וכל מה שהניח המנוח הלזה הכל כאשר לכל הרי הוא בחזקת היורשים כי להם משפט הירושה מן התורה ודוק

ואם לחשך אדם לומר כבר כתב הב"י בח"מ בס"סי רמ"ב משם הר"ן ז"ל דכל שיש טעם למה נתן בסתר לא מקרי מתנה טמירתא וא"כ יכולה לטעון ולומר אשה זאת המקבלת המתנה דמאי דלא כתב כתבוה בשוק' כו' ולא כירסם הדבר הטעם הוא מפני בניו שלא ידעו הענין וידאגו על הדבר הזה ומשו"ה הסתיר המתנה ובכגון דא לא נאמר מתנה טמירתא וכמ"ש הר"ן ז"ל אי לואת אף אתה אמו' לו דבשלמא אם היה נותן לה מתנה החלטי' גוף ופירות הוה שפיר לומר שבשביל שלא ידאגו בניו הסתיר הענין אבל כיון שלא נתן לה רק הפירו' כל ימי חייה וגם שכתב בצואה שיחזור הכל כאשר לכל לבנינו דהמקבלת המתנה הואת היא אמם מאלו הבנים בודאי הגמור לא מסתבר כלל לומר שהבנים שלא יקחו דאגה שאביהם עשה מתנה כואת לאמם שדעתו של בן קרובה אצל אמו ומה גם דהכל יחזור להם אחר מותה והפסר עוד לומר דאפי' בחיים חייתה מאמם יהיה הכל בידם כמו שהוא דרך העולם להתנהג האם עם בניו מרוב אהבתה הנה כי כן טעם שלא פירסם המתנה בשביל שלא יקחו הבנים דאגה לא ניתן ליאמר וכן חזיתי שכתב הט"ז שם ע"ד הר"ן הללו דכל שיש טענה למה נתכסת' כו' כתב וז"ל והיינו היכא דמסתבר שאותו טעם היה לו ושבעצמו בא ואמרו בלי דחייה ע"כ הרי מפורש מדברי הר' ע"ו ז"ל דבעינן תרתי דמסתבר טעמו ושיבא מעצמו ויאמר הטעם הא לאו הכי הוי מתנה טמירתא ובנ"ד דליכ' חדא מנייהו הרי זו מתנה טמירתא ולא זכתה כלום כדבר האמור

האמנם עדין יש לבעל דין לחלו' ולומר דהא מיהא יכולה לזכות במה שהיא מוחזקת מטה שכתבו התוס' בפ' חזקת הבתים דמ"א ע"ב ד"ה איכא דאמרי ומביאו בס' מתנה אפרים בה' זכיה ומתנה רסי' ל"ו וז"ל כתבו התוס' ור"ח גרים כו' ולפיכך מה שנהגו לכתוב בשטרות מתנה זו כתבוה בשוקא כו' אינו אלא לשופרא דשטרי. ע"כ הרי הוא כמבואר דס"ל להתוס' ור"ח דאם לא כתב בשטר המתנה כתבוה בשוק כו' לא מעכב והו"ל כשו נכתב א"כ האשה הואת חזרה לזכותא היכולה לומר במה שהיא תפוסה קי"ל כר"ח ותוס' דאפי' לא כתב כתבוה בשוקא כו' דזכתה במתנתה ואברא למהרי"קו שרש נ"ב כת' דר"ת והתוס' כח אחד נינהו וכמ"ש בכנ"הג בכללי הפוס' ובכללי הקי"ל והביאו בס' יד מלאכי בכללי התוס' או' כ"ז יע"ש ובודאי שכן נאמר בעד ר"ח והתוס' דחד טעמא הוי וכיון לחשיבי כסברא חדא הא קי"ל דאין לומר קי"ל כפלו' היחיד היכא דכל חכמי ישראל חלקו עליו וכמ"ש הר' כנה"ג בכללי הקי"ל או' ט"ו ע"ש אי לואת כבר כתב שם הכנ"הג באו' ז"ן דמהרש"דם ז"ל בא"ח סי' קכ"ו חלוק עליו וס"ל דהוו תרי כחות לפ"ז יכולה לומר עדין קי"ל כר"ת והתוס' וקי"ל כמהרשל"ם דס"ל דר"ת והתוס' הם תרי כחות

ומיהו עכ"ז לא יהגה מזור דנראה לע"ד לחלק ולומר דע"כ לא קאמרי ר"ת והתוס' לכתבוה בשוקא אינו אלא לשופרא דשטרי היינו היכא דנכתב שטר המתנה ע"י סופר או שייך שפיר לומר לדעתם דאע"פ שלא נכתב המתנה קיימת מה שא"ך כששטר המתנ' כתבו הנותן בעצמו כנדון דידן כנראה מלשון השטר דהוי כתיבת ידו והחתים ב' עדים או לא שייך לומר שופרא דשטרי דהו"ל להנותן לפרש כל פרט ופרט השייך לחזוק המקב' ומדל' כתב מתנה זו גלויה ומפורסמת לכל מינה מוכח הוכחה גמורה דלא גמר להקנות לה והויא מתנה טמירתא ולא זכתה כלום דבזה אפי' ר"ח והתוס' אזלי ומודו דכל שלא נכתב כתבוה בשוקא כו' דהמתנה בטלה ולפי קוצר נר' להביא ראיה לדברי אלה ממה שראיתי בס' קהלת יעקב לקע"ט ע"א וז"ל ושם הביא הפמ"א בח"ב סי' ט' פלוגתא בני רבוותא בתראי הרב מהר"ד איסטרוסה והרב מהר"ש גאון ז"ל הובאו דבריהם בתשו' פ"מ ח"ב סי' י"ד ועיקר ויכוחם לתרץ ב' תשובות למהרש"דם ז"ל שנראה לכאורה דסתרי שהדלי האחד סי' כ"ח מח"מ והב' בסי' רע"א וש"ע דבסי' כ"ח נראה שמפני שכתוב בשטר כהוגן וכתאו"ל מהני לתקן עוות השטר וחילק הר"דא שיש לחלק בין כשהעדים מדברים משם נותן לכשמדברים משם עצמם והעדיף יותר כשהעדי' מדברים משם הנותן שא"ל כתבו בכל לשון של זכות הא' לישנא מספיק לתקוני חברי דשטרא כיון שהנותן רצה שיסודר בלשון המועיל והעדי' הם שטעו שלא כתבו התקונים המועילי' ובכ"הג כתב רמל"ס דהך לישנא דכתבי בכל לשון של זכות מתקן עוות השטר אך כשהעדים הם המדברים

המדברים אבל עצמם שנעשה כתקון המועיל או לא מהני דמי יודע אם כיוונו לכך ומהר"ש גאון ז"ל מוחלפת שיטתו ואזיל לאידך גיסא ואדרבא טפי עדיף כשהעדים מדברים בשם עצמם שמעידים שהשטר נעשה כתקז"ל י"ל שבכלל עדותם הוא שמעידים שאפילו לא נכתבו בשטר בפרטות כל פרטי ההקנאות מ"מ כך היא שהנותן פרט אותם בעת שמתנה אותם למקבל אלא שלא חשו לכותבם והיא הויא ההיא דכתב המרדכי פ' מ"ש ז"ל ורבינו ברוך השיב כו' אך כשהם מעידים משם הנותן שא"ל לשון זה דכתבו כל לשון של זכות אין בכלל עדותן שהנותן פרט דרכי ההקנאות רק שא"ל לשון זה דכתבו כל לשון זכות בכולל כיון שהנותן לא פרט בפרטות אופני ההקנאות לא מהני ולא מידי והביא ראיה לזה מתשובות הרא"ש כלל ע"ל סי' ו' והרב פני משה הביא ראיה מתשו' הרשב"א סי' תש"ד עכ"ד

אמור מעתה לפי האמור מדבריה' דרבנן נפקא לן נין לדברי הרב מהרד"א ז"ל דס"ל דכשמדברים העדים משם הנותן ורצה שיסודר בלשון המועיל דאמרינן שהעדים טעו שלא כתבו התקונים המועילים וא"כ בנ"ד דליכא שום ציווי שיעשו ויכתבו השטר בלשון המועיל אלא דחזינן שהנותן כתב השטר בעצמו כאשר יעלה המזלג בודאי שלא עשה כלום ובין לדברי הרב מהרש"ג ז"ל דס"ל דעדיף טפי כשמדברי' העדים משם עצמם לכשמדברים משם הנותן דכשמדברים משם הנותן היה צריך לפרט הנותן בפרטות כל דרכי ההקנאות לפי זה כל שכן הוא בנדון דידן דהנותן בעצמו הוא הכות' דהיה צריך לפרט כל פרט ופרט לחוזק המתנה ומדלא פרט ש"מ דלא מהני ולא מידי במה שלא פרט כתבוה בשוקא כי היכי דלא להוי כמתנה טמירתא מינה מוכח דלא גמר להקנו' לה המתנה ולא זכתה בה כלום ופשוט

ובר מדין ומדין אפי' אם נניח הנחה שוב"רת דר"ח והתוס' לא יודו לחילוק שחילקנו אכ"ה האשה הזאת לא זכתה במתנה יען דאינ' יכולה לומר קי"ל כר"ח דאינו מעכב אם לא כת' כתבוה בשוקא כו' דאינו אלא לשופרא דשטרי שהרי דברי ר"ח שתראי' נינהו וכמו שהקשה בס' מחנה אפרים בה' זכיה ומתנה סי' ל"ו וז"ל בדין מתנה טמירתא גרסי' בפ' חז"ה דמ"א ע"ב היכא דאמרי אמר רב יוסף כו' כתבו התוס' ור"ח גריס כו' ולפיכך מה שנהגו לכתוב בשטרות מתנה וז כתבוה בשוקא אינו אלא לשופר' דשטרי ע"כ וק"ל דהרי' הנמוקי כתב הפך מזה וז"ל הלכך צריך לכתוב כתבוה בשוקא כו' וכן אמר ר"ח דהאי סמכו רבנן ותקינו למכת' מתנת פרהסיא ומפרשי בה והכי אמר לן מתנה דלא כתבוה בשוקא כו' וכ"ע עכ"ל אמר לפ"ז עין רואה דלדברי ר"ח פלגן בהדייהו והא קי"ל היכא דפוסק אחר חבריה לגזויי אין לומר קי"ל כוותיה דלא ידעינן מה הוא סברתו ודבר זה הוא מוסכם לכ"ע וכמ"ש בס' משפט צדק ח"ב סי' י"ו בשתי תשובו' הרשב"א ז"ל וכן כתב עוד שם סי' ג"ן דקי"ג ע"ד וז"ל כמו שאנו אומרי' בכל הפוסקי' כשאנו מוציאי' סברות הפוסקי' אין להביא ראיה משם יע"ש וכ"כ בס' פמ"א ח"ב סי' ג' ד"ו ע"ג וכ"כ בס' כרם שלמה חא"ה סי' א"ך דע"ב ע"ב ובח"מ סי' ס"ו דקנ"ב ע"ג ובס' ב"ד ח"מ סי' ל"א ובס' משאת משה סי' כ"א ובס' דברי אמת דס"ו ובס' בתי כהונה ח"א דכ"ח ובס' מטה אשר סי' די"ו כולם פה אחד העלו בהסכמה היכא דדברי הפוסק ה"ן נסתר מהמ' אז דאין לומר קי"ל כוותיה ויותר מהמה יש אחרים ובפרט הרי' כנה"ג דס"ל הכי כאשר רשום בזכרוני אבל אין הספרי' מצויין אצלי כדי לחפש אחריה' ולהעבירם תחת השב"ט א"כ לפ"ז בטלה מחלוקת ואין לומר קי"ל כר"ח באופן לפום מאי דאמרן בהא סלקינן ובהא נחתינן דלא זכתה האשה הנז' במתנ' כלום ודוק

ואולם יאמר האומר דאע"ג דלא זכתה האשה במתנה מדינא עכ"ז תזכה במה שהיא דרה ובמה שימצא בתוכה משו' מצוה לקיים דברי המת וכמ"ש בתשו' ב"ד ח"מ סי' קכ"א דקל"ו ע"ד וז"ל דאע"ג דלא זכתה מדין מתנת ש"מ מפני שלא היה קנין עכ"ז זכתה מדין מל"דה שאין צריך קנין שהוא מצוה שכופין עליה כמ"ש הרב"י בסי' רנ"ב בשם הריטב"א וכ"כ ר"י בתחלת נכ"ד שכופין על מל"דה אע"פ שהיא מדרבנן ואע"פ שכתב הריב"ש שם בסי' רנ"ב דלא אמרינן מצוה לקיים ד"ה אלא כשהושלש מתחילה לכך מ"מ הכא שכבר היתה המתנה דרה בבתי' מקודם הוי כהושלש מתחילה לשם כקורא' מת"ש הרא"ש ז"ל בס"פ מציאת האשה וז"ל וא"ת מאי נ"מ דאמרינן דברי ש"מ ככתובים וכמ"ד א"ל משום מצוה לקד"ה ותירץ ר"ת דלא אמרי' מצוה לקד"ה אלא היכא דהוה ביד שליש והא דאמרי' בגטין פלו' שפחתי עשו לי קורת רוח יעשה קורת רוח כופין את היורשי' ועושין לה ק"ר משום מצוה לקד"ה ופירש רש"י שאם אין לה ק"ר אלא בשחרור צריכין לשחררה התם נמי כביד שליש דמי לפי שהיא מוחזקת בגופה ע"כ ונראה דאע"ג דבעינן שהושלש מתחילה לשם כך ובשפחה לא הוה כן מתחילה מ"מ לא בעינן שהושלש מתחילה לשם כך אלא כשהושלש ביד שליש דעלמא שלא הושלש בידו לשם הנאתו של שליש אלא לשם פקדון בעלמא אבל בשפחה שהיא מוחזקת בגופה להנאת עצמה ולצורכה לא בעינן שהושלש מתחילה לשם כך ודי לה במה שהיא בידה מקודם וא"כ ה"ה בנ"ד שכבר היו הבתים הנז' מקודם בידה והיה לשם הנאת עצמה וצורכה שתדור בהם לא בעינן שיהא מתחילה לשם כך אלא די במה שהם בידה מקודשים בה משו' מצוה לקד"ה וכ"ז הוא על הבתים שהיא דרה בהם כו' עכ"ל הרי מפורש יוצא לנו מדברי הרב לנדון דידן כיון

כיון שהאשה זאת היתה דרה בתוכה מקודם עם כל מה שימנא בתוכה ועכשיו ג״ך היא דרה שם דזכתה בהם משום מצוה לקד״ה במקום דירתה

אף אתה אמור לו דאי מהא לא איריא דאחר ההשקפה ובתר שאלת המה״ר כלאוי ממוה״ר ז״ל אנכי ההדיוט נראה לע״ד דראיה זו שהביא מהרא״ש ז״ל איני מכיר דאין הנדון דומה לראיה דשאני ההיא דשפחה דמ״ש הרא״ש דהוי כביד שליש דמי לפי שגוףהשפחה הוי כל הענין בעצמו וממו״ה הוא דכת׳ כומה שא״דבענין מתנה שנותן אדם לאיש אחר בקרק׳ או במטלטלין שכדי שיזכה המקבל במתנה צרי׳ שישלם הדבר ההוא מתחילה לשם כך כדי שנאמר מצוה לקד״ה הא לא״ה אפי׳ שהיו הנכסי׳ ביד המקבל מקודם או שבאו לידו אחר הצואה ס״ל להרא״ש ז״ל דאם לא הושלש מתחלה לש״ך לא אמרינן מצוה לקד״ה וכמו שהביא בס׳ י״מ בכללי הדינים באו׳ ת׳ד משם התוס׳ והרא״ש והר״ן וז״ל מצוה לקד״ה דאמרי׳אפי׳בברי׳ היינו דוקא שנתנו לשליש לשם כך אבל אם היו בידו קודם שלא לשם כך או שבאו לידו אחר הצואה אין בזה משום מצוה לקד״ה טור ח״מ סי׳ ר״ט ס״מ בשם הרמ״ה וכתב שם הרב״י שכ״כ כתבו התוס׳ והרא״ש והר״ן בספ״ק דגטין ופסקו הוא ז״ל בש״ע שם סי׳ רנ״ב ס״ב ועיין יותר בפרטו׳ בשו״ת בן לב ה״ב סי׳ ט״ל וח״ג סי׳מ״ג ושו״ת רמ״א סי׳ מ״ח ובכנה״ג שם קצת כללים שם בב״י או׳ י״ט עכ״ל וכ״כ מור״ם שם בסי׳ רנ״ב יע״ש הרי מבואר מלדברי הרא״ש דקאי בשיטת התוס׳ והר״ן ז״ל דאפי׳ שבא ליד מקבל המתנה אחר הצואה או שהיה בידו מקודם כיון דלא הושלי׳ מעיקרא ביד אחר בשעת המתנה לש״ך לא אמרינן מצוה לקד״ה דאי כדברי הר״ב ב״ד ז״ל דברי הרא״ש כלגנבהדייהו דב״פ׳מציאת האש׳ כתב דדי במה שהם בידם מקודםדהיינו שהשפח׳ היא מוחזקת בעצמה מקודם ויש בזה משום מצוה לקד״ה ואלו בספ״ק דגטין כתב דאפי׳ היו בידו מקודם או שבאו לידו אחר הצואה כל שלא נתנו לשליש בשעת המתנה לש״ך לא אמרינן מצוה לקד״ה אלא ודאי מוכרחים אנו להלק ולומר כמ״ש בעניותין דלא דמי כעוכל׳לדגא ההיא דשפחה לשאר מתנות דבנותן מתנה כל שלא הושלש ביד אחר קודם המתנה לש״ך ליכא משו׳מצוה לקד״ה וה״ה והוא הטעם בכ״ד נמי כיון דלא הושלש שום דבר בשעת המתנה לא אמרינן מלקד״ה

ותו העיקרא למילתא הראיה שהביא הרב ב״ד מדברי הרא״ש מס״פ מצי׳ האשה אינה ראיה שהרי הרא״ש נס׳תר מתמ׳תו לת״ש בפ׳ השולח דמ״ל גבי מאי דאיבעיא שם במוכר עבדו לגוים אי מכרו לל׳ יום או חוץ ממלאכתו ולא איפשיטא וכתב הרא״ש דכיון דלא איפשיטא לא יצא להירות יע״ש המתבאר מלדבריו אלו דהעבד עומד בחזקת רבו והוא נקרא מוחזק ולא העבד ואלו שם בס״פ מציאת האשה כתב דמאי דהוי כהושלש בידו הטעם הוא משום דהשפחה היא מוחזקת בעצמה וכפי דבריו מפ׳ השולח דהעבד אינו מוחזק בעצמו עדין הקושיא שהקשו׳לר״ת מההיא דפלו׳ שפחתי עשת לי קורת רוח אדרא לדוכתא וא״כ לפ״ז דברי הרא״ש סתראי נינהו וכבר מלתנו אמורים דפוסק שסותר את דבריו מניה וביה לא עבדי׳ עובדא כותיה וכנ״ל והיא גופא קש׳ לי על הרב שמחת י״ט שבד׳ צ״ו ע״ב הביא ראיה מדברי הרא״ש הללו מפ׳ השולח לס׳ מהרימ״ט שכתב בי״ד סימן נ׳ דהפועל כיון דגופו קנוי לבע״הב ויש לו זכיה בגוויה מספקא לא מפקי׳ מניה דבע״הב הוא המוחזק וכתב הרי מפורש דבס״ שחרור לא יצא לחירות ואוקמינן ליה אחזקתיה יע״ש

במצא כפי ראיתו מדברי הרא״ש דפ׳ השולח לדבריו שכתב בס״פ מציאת האשה הוא תברא לדברי הרב מהרימ״ט דשם כתב דהשפחה מוחזקת בעצמה ואינה בחזקת מאריה א״כ לפי״ז הראיה שרצה להביא הרב שמחת י״ט מדברי הרא״ש אזד׳ליה כיוןשדבריו סתרי אהדדי וכמדובר

ואם לחשך אדם לומר דדברי הרא״ש לאו סתראי נינהו והוא דשם בפ״פ מציאת האשה איירי בעבד שאינו ודאי אלא הוי עבד מספק ומשו״ה כתב דהשפח׳ היא מוחזקת בעצמה ולא רבו משא״כ בההיא דפרק השולח דשם איירי דהעבד היה עבד ודאי ומטעם זה כתב דרבו הוי מוחזק וכמו שנחילק בס׳ בני יעקב דפ״ח ע״ג לתרץ דעת התוס׳ לדעת הרב מהרימ״ט ומביאו שם בשמחת י״ט דצ״ו ע״ד וז״ל דיש לחלק דכל מילתא דמספקא לן אעיקרא דדינא אם הוא עבד או לא בכה״ג אמרינן דהעבד הוא מוחזק לעצמו ועל הרב לאתויי ראיה ואן הן דברי התוס׳ שם דכיון שזה הוציא שטר שחרור בלא זמן ונפל ספק אם נשתחרר קודם מכירתו לרבו שני ולא חל עליו שעבוד רבו שני כלל או אה״ך בכה״ג אמרינן ודאי לאו כל כמניה דרבו שני להשתעבד בו ואמרינן ליה אייתי ראיה אבל היכא דכבר חל השעבוד והוא עבד ודאי אלא דהשתא מספקא לן אי פקע השעבוד מעליו או לא כיוןדעד השתא היה עבד ודאי והוא הבא להוציא השעבוד שיש להרב עליו רבו מקרי מוחזק ועל העבד להביא ראיה עכ״ל בתר ג׳ שנים חזם הוית בתוספתא סו׳ פ׳ ג״פ שכתב וז״ל האומר עשו טבי עבדי בן חורין והיה שני טבין כו׳ אלא שניהם יוצאין בני חורין כו׳ע״כ שמעינן מלדברי התוספתא דאפי׳ בעבד ודאי הוי העבד מוחזק וזה הוי הפךחילוקו וצריךישוב והרב שמחת י״ט שם חיזקו חילוק זה מהרב בני יעקב במשמרות נטועים יע״ש ולפ״ז אף אנן נמי נאמר

נאמר כן בדע׳ הרא״ש למ״ש בסו״פ מציאת האשה מיירי בספק עבד מאח״כ שם בהשולח דהוי עבד ודאי ומשו״ה בסו״פ מציאת האשה כתב להשפח׳ מוחזק׳ הנה כי כן לא נשאר לנו שום סתירה בדברי הרא״ש אח ודאי זה לא ניתן ליאמר בדע׳ הרא״ש שהרי הביא דפלו׳ שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשו לה קו״ר דבוה הוא דאמר הרא״ש ז״ל שהשפחה היא מוחזקת בעצמה והאם ברור בשמש מדברי המצוה שצוה שיעשו לה קו״ר מוכח בהדיא דהשפחה ההיא היתה קנויה לו בדין כל השפחו׳ הקנויו׳ לכל העולם קנין ודאית הטעם פשוט לומר כן דכיון שעמדה בביתו קנויה לו ימים ושנים ובהמשך השנים עשתה לו לרבנו קורת רוח משו״ה בשע׳ מיתתו ציוה שיעשו לה קו״ר שישתחררו אותה וכזה ראיתי בש׳ עצמו׳ יוסף ס״פ האומר דק״ו בענין השפחות כתב וז״ל ובאמת דנפל מחלוקת גדול בזה כפי מה ששמעתי בימי בחורותי ונעשו בזה פסקים ארוכים רבו מיני יש אבל זה דעתי בקצרה שמי שיקח שפחה ויטבלנה לשם עבדות ויחיב תמנם כרגא למלכה בזמנינו זה שכבר נעשה דד״מ שישלמו כר״גא מן השפחות והעבדים הו״ל דין שפחה שבתלמוד עכ״ד הרי מבואר נגלה מדברי הרב ז״ל דשפחות שבתלמוד הם קנויות קנין ודאית וכזה רשום בזכרוני בכמה מקומו׳ מהש״ס ומה אעשה דכעת אנא קאימנא בלי ספרים כדי לחפש בדבר ומטעם זה לא יכולתי לומר דבר המתייש׳ בעל הרא״ש ז״ל ולכאורה לדברי הרא״ש צ״ת

ישוב ביום המחרת סייעוני מן שמייא ועלה על דעתי המעט הוא להלי׳ בעל הרא״ש ובעל הר״ב שמחת י״ט ז״ל דאפשר לומר לפי קצורי דמ״ש הרא״ש בפ׳ השולח הוא העיקר שהם דבריו אחרונים והוי מ״ש בכתובו׳ פ׳ מציאת האשה והוא לודאי מסתמא הרא״ש ז״ל הוה גריס על סדר המסכתות ומסכ׳ גטין הוי ג׳ מסכתות אחר כתובות וכמ״ש בריש סוטה מכדי תנא מנזיר סליק מאן תנא הוא לקא תנא סוטה אחר נזיר כדרבי דתניא רבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומ׳ לך כו׳ וליתני סוטה והדר ליתני נזיר איידי דתנא כתובו׳ תנא המדי׳ תנא נדרים ואיידי דתנ׳ נדרי׳ תנא נזיר דדמי לנדרי׳ ותני סוטה כדרבי ע״כ הרי בהדיא מהש״ס דמסכת גטין הוי באחרונה ואפי׳ לדעת הרמב״ם שכ׳ דסדר גטין אחר נזיר מ״מ מסכת גטין הוי אחר ב׳ מסכתות נמצא דלכ״ע גטין הוי באחרונה ואמרינן דהרא״ש ז״ל הדר ביה ממ״ש בכתובות דלא גרע פסקי הרא״ש לפוסק שפסק בחלק ראשון דינא׳ ובח״ב או ג׳ פסק להפך דאמרינן שלבריו שבח״ב או ג׳ הם עיקר שהם באחרונה וכמ״ש בהדיא בס׳ משפט צדק ח״ב סימן נ״ג דקי״ג ע״ד וז״ל דהגם שבח״א כתב מה שכתב עכ״ז אינלו׳ דאין להבי׳ ראיה ממנו אחר שהוא סותר לדבריו כמו שאנו אומרי׳ בכל הפוס׳ כשאנו אומלי׳ סברו׳ אפוכו׳ אין להביא ראיה ממס להוא כשאין אנו יודעים אי אלו הדברים אמרם בסו׳ אבן כשברור לן מה שאמר בתחילה ומ׳ש בסו׳ יש להביא ראיה מדבריו האחרוני׳ כו׳ וא״כ יש להביא ראיה מדברי מהריב״ל מדבריו האחרו׳ שהם מ״ש בח״ב וג׳ עכ״ד ומהר״ש ן׳ חביב ז״ל כתב בכלליו דכ״ו ע״א על דברי מהר״ס מלמד הללו ודברי׳ נכונים הם לע״ד ע״כ יע״ש

אמור מעתה לפ״ז מלבד דלא קרינן ביה דהרא״ש נסת׳ר מתמתו משו׳ דאמרינן דהדר משמעתיה אלא אף גם זאת למייתינן ראיה מדברין אחרוני׳ שהם עיקר אי לזאת הרב מהריט״א שהביא ראיה לדעת מהרימ״ט מפ׳ השולח שהם באחרונה לע״ד צדק בראיתו ומיהו למורינו הרב נ״ד יגדל התימא דראיתו שהביא לנדון דידיה הוא מס״כ מציאת האשה וכפי לדברי הרא״ש ז״ל שבפ׳ השולח שהם באחרונה אדרבה הם הפך לנ״ד ועפ״י הדברים הקושיא שהק׳ הרא״ש לר״ת מפ׳ שפחתי עשתה לי קו״ר עדין הקושי׳ בדוכתא קיימא וכאמור

ואל תשיבני ממ״ש הרי״ף והרא״ש בפ״ק דקדושין דאפילו בתרי סדרי אין ס׳ למשנה ומביאם הרב תי״ט שם בקידו׳ מש׳ ט׳ ובר״פ ט׳ דסוטה יע״ש א״כ לפ״ז לא מצאנו ידינו ורגלנו בב״המ מה שכתבנו בדעת הרא״ש דלפי סברתו דאין סדר למשנה אפילו בתרי סדרי דכונתו רצויה לו׳ לא מבעיא בסדר אחד דאין סדר כו׳ למינה מוכח דהרא״ש לא הוה לומד על סדר המסכתות כדי שנאמר דמסכת גיטין למד באחרונה ואן הם דבריו העיקרי׳ והדר משמעתיה ממ״ש בכתובו׳ דדילמ׳ למד גיטין בתחילה ואח״ך מס׳ כתובות וכיון דלא ברירא לן איזה מסכתא למד באחרונה אמרינן דאין למדין מדבריו וכנ׳ל

ואישר אני אחוז בעניותי ליישב בדעת הרא״ש ז״ל שוא זה דהא דאמרינן אין סדר למשנה למר כדא״ל ולמר כדא״ל היינו דוקא לענין לימוד התלמידים שהיו לומדי׳ עם רבינו הקדוש אבל אחר חתימת התלמוד כשהיו לומדים לעשות חבור על הש״ם אה״ן שהיו לומדים על הסדר ואפי׳ בסדר א׳ וכן יש להוכי׳ מדברי הר״ב תי״ט ז״ל שם שכתב וז״ל וטעמא רבה איכא דכיון דנקטינן בסידרייהו באמסכת׳ דקרא והיה אמונת עתך כדאיתא בפ״ב דשבת דנ״ב אית לן למימר דבסדר האמסכתא למדם רבינו הקדוש מה שא״ך סדר המסכתו׳ שכל סדר וסדר אע״פ שמפני טעם וגימוק סדרן מ״מ הואיל ולא באמסכתא דקר׳ נסדרו לא היה מלמדן עם תלמידיו אלא במקו׳ שלנס חפץ כו׳ ע״כ היוצא מכלל דבריו הוא למאי דאמרי בסדר המסכתות אין סדר למשנה לא אמרן אלא לענין הלמוד שכן דייק בלישניה שכתב לא היה מלמדן עם תלמידין אלא במקום שלבו

אלגס חפץ להיינו לפי רצון התלמידים היה מלמדס ובזה הוא דאמרינן אין סדר למשנה מה שא"כ כשהיו הראשונים לומדים לחבר איזה חיבור על הש"ס הדעת נוטה שהיו לומדי' על הסד' דשכיח גבן וכמו שהוא דרך החכמי' המחברי' חיבוריהן הן עוד היום שלומדים על הסדר וא"כ שייך שפיר לומר דאפי' בסדר אחד יש מוקדם ומאוחר ונקטינן כדבריהם האחרונים וכנ"ל

ומצאתי הון לי לחילוק זה ממ"ש בס' יד מלאכי בכללי הרא"ש או' ל"ד וז"ל אין סדר למשנה בזמן התנאי' וכ"ש בפוסקי' אחריהם דאפשר דהרא"ש למד ס' נזקין תחילה לסדר מועד וחזר במסכ' פסחי' מהוראתו שבפ' הרבית והסכים שמנה בילדותו בפסקי התשובו' וא"ע"ג דדוחק לומר דשלש דעות היה לו בזה הלא מצינו כזה בסו' פ' בהמה המקש' כו' חוץ הפני סי' נ"ז דנ"ז ע"ב וכ"כ בכנה"ג בכללי הפוסקים או' פ"ה בשם תשו' מהרי"קא אמנם מצאתי למהרי"ב בס' שדה יהושע פ"ב דערלה דקל"ה ע"ב שכתב לכשר"שי סותר עצמו ממקו' למקום ומסדר לסדר אחרון עיקר דמסתמא פירשה באחרונה ע"כ יע"ש הרי להדיא דכתב בעד רש"י ז"ל כשחיבר פירושו על הש"ס דלמד על הסדר ולא מטעם אי יש סדר למשנה או לא אלא דכך היא דרכה של תורה כשנאמר בדעתו המחבר לעשות איזה חיבור על הש"ס שדרכם היה ללמוד על הסדר שמסודר בזמנינו מכאן ראיה לדברינו דהרא"ש ז"ל נ"כ כשעשה חיבורו על הש"ס למד כמו שעש' רש"י ז"ל דברי הרא"ש דפ' השולח הם באחרונה . אחרי מופלג ראיתי שהר"ן ז"ל כתב בדעת הרי"ף ז"ל כדע' רש"י דלמד על הסדר וסדר נזקין הוי בתרא ואזלינן בתר בתרא ומביא דברי הר"ן אלו בס' יד מלאכי או' קט"ו דנ"ח סע"ב יע"ש וכמדובר

הגם הלום זו היא שקשה וקיימא באפין סברת מרן מהריק"א והר"ב חוט השני ז"ל דס"ל דאפי' בפוסקים אמרינן אין סדר למשנה א"כ לדבריהם הוי תברא למאי דאמרן מ"מ גם לזה חשבתי דרכי לע"ד ואמינא העיקר תוא כמ"ש הרב מהרי"ב וכ"ש דהר"ן ז"ל כתב כן בדעת הרי"ף ז"ל דאינהו לא אמרו אלא בלשון אפשר . ונראה דלא החליטו מאמרם והר"ן ומהרי"ב כתבו מילתא פסיקתא והו"ל ס' וודאי ואין ספק מוצי' מידי וודאי מה שכתבו הר"ן ומהרי"ב דמסתמ' המחב' על הש"ס פירשו על הסדר באחרונה כרש"י ז"ל עפ"י הדברי' האלה ק' על מ"ש בכנה"ג ח"מ סי' ק"ה הגה"ט או' י"ט דהביא דברי הרא"ש דפרקי הפלדי מפ"ק דגיטין לפ"ק דמציעא וכו' כיון שאין הוכחה בדבריו בבירור להיכן דעתו נוטה ואיזה היה באחרונה ראוי לתפוש כס' המסכת עם הרי"ף עכ"ד על הדבר הנה עהס"ר דאיך

כתב בדעת הרא"ש דלא ברירא לן איזה הוית באחרונה והרי נהור לן דהעיקר כדברי הרא"ש הוא כמ"ש בפ"ק דמציעא דהוי באחרונה לפי שכך היה סדר למודו כשעשה החיבור על הש"ס ואם יהיה פליג על הרי"ף מה בכך דהכי אשכחנא דפליג על הרי"ף בכמה דוכתי כאשר יראה הרואה וכאמור

ומיהו חזות קשה הוגד לי מה שכתבנו לעיל שהר' כנה"ג בכללי הפוס' אות פ"ה כתב בעד מרן מהריק"א שכתב בתשו' דס"א ע"א וז"ל ואל תשיבני שכתבו' ק"ו וק"ז מאוחרות לתשו' ק"א שכתוב בה תשו' הרשב"א דהא אפי' במשניות אמרו אין סדר למשנה כ"ש בתשו' שאפ' שמאוחרת קדמא כו' ע"כ ומביאו בס' י"מ כנ"ל ואלו מרן בכ"מ בריש פ"ט מה' רוצח כתב דבתרי סדרי יש סדר למשנה יע"ש ודבריו פלגן בהלייהו ממ"ש בתשו' וכעת צ"ע ודברי הכ"מ הללו איש מתיש מהר' כנה"ג ומהרב י"מ ופשוט

תו כתב הרב שמחת י"ט אה"ע דף ... וז"ל איך שיהיה כמצא דמדברי התוס' דגטין אין לדחות דברי מהרימ"ט כמ"ש הרב בני יעקב כו' עכ"ל הנראה מדבריו ברו' כיון שדברי התוס' אינם עומדים לנגדו אם כן לפי זה דברי הרב מהרימ"ט שכתב דהבע"הב הוא המוחזק על עומדם יעמודו אחרי הס"ד כדת לא הבינותי כיון למני"ר גופיה סמוך ונר' הקשה למהרימ"ט דנסח"ר מחמת מס' ן' לסימן ע' דבסימן נ' כתב דאפילו בפועל פשיטא ליה דהבע"הב הוא מוחזק וכ"ש בעבד ובסימן ע' פשיטא ליה דספק שחרו' העבד מוחזק בעצמו והצריכה עיון הנה כי כן אפילו דתריץ יתיב לש' התוס' והשוה אותם לדברי מהרימ"ט אכתי מדברי הרב מהרימ"ט לא מצינן להביא ראיה כיון שדבריו סתראי נינהו וכבר מילתא אמורה דפוסק שדבריו סתרי הלדי אין להביא ראיה מדבריו ודבריו צ"ע

ותבט עיני בשורי בס' קהלת יעקב דפ"ח ע"ב שכתב וז"ל כהאי עובדא דר"ג דהפיל שן עבדו כיון לחייב לצאת י"ט והעבד הוא מוחזק בעצמו וחשיב כאלו תפס משכנגדו דבכל ספק שחרו' קי"ל דיצא העבד לחירות מטעם זה וכמ"ש התוס' בפ"ב דגיטין די"ז ע"א ד"ה מפני כו' וא"כ ה"ה דהפיס תפוס וכן מתבאר מדברי הטור בי"ד סימן רס"ז בענין העבד אי יוצא בראשי אברים בזמן הזה דאין דנין דיני קנסות מכיון דהעבד תפוס בעצמו יע"ש וכן מדברי הרשב"א שהביא הרב בספ' א"ז בסוגיין דפ' מרובה דע"ד ע"ב גבי עובדא דר"ג הנז' יע"ש וכיון דהעבד הוי תפוס הרי משע' שהפיל את שינו וכה העבד בעצמו מדין תפיסה כו' עכ"ד

בתר אלא המתחילה כלאוי הדבר תמוה לפי עוצם בקיאותו איך איפתמיט

שמתניט מניה למר מ"ש הרב בני יעקב בדעת התוס' הללו מגיטין די"ז וכנז"ל דשאני התם דהתוס' מיירי בעבד שאינו ודאי עבד ומש"ה הוא מאי דאמרין דהעבד חשיב תפוס בעצמו הא לא"ה הוי רבו מוחזק וא"כ לפ"ז מה ראיה מייתי מדברי התוס' הנז' דהעבד חשוב תפוס בעצמו ואדרבא הוי בתר איפכא ולא עוד אלא דהפוס דעת התוס' לדעת הרשב"א והטור והרי רב המרחק ביניהם דהרשב"א והטור ס"ל דאפי' בעבד ודאי הוי העבד תפוס בעצמו והתוס' לא ס"ל הכי דכשהעבד הוי עבד ודאי אז הוי רבו מוחזק ולא העבד הנה כי כן ליכא שום ראיה כלל מדברי התוס' דגיטין הנז' דהחילוק שחילק הרב בני יעקב והר' מהריט"א שחילקו הוי כראי מוצק וכאשר יראה המעיין

ברם לפי האמור דהרשב"א והטור ז"ל סברין דאפי' בעבד ודאי אמרינן דהוי מוחזק בעצמו יש לתמוה על הרב בני יעקב שחילק החילוק הנז' לדעת מהרימ"ט בפשיטות ולהרב שמחת י"ט דהסכים לדבריו וכמ"ש לעיל אם כן מה יענו שפתי צדיקים לדעת הרשב"א והטור ואיך נשמט מאמור עיניהם לפי עונם בקיאותם דברי הטו' והרשב"א דהוי הפך דבריהם שוכעת דהנא קאימנ' בלי ספרי' לא יכולתי לעמוד כדי להלין בעדם ודוק

ואולם בתר דכתבית זה ראיתי אחרי רואי שם בשמחת י"ט ז"ל שהביא ראיה לחילוק הנז' לדעת מהרימ"ט וז"ל סוב ראיתי דיש להביא ראיה לס' מהרימ"ט מההיא דאמרינן בירוש' בפ' מי שאחזו גבי פלוגתא דרבי ורבנן באומר מהיום ולאח"מ דלר' חנאה הוי ולרבנן ספקא הוי ואמרו שם דאף בגט שאחרו' כן הר"ן גט שחרורך מהיום ולאחר ל' יום על דעתיה דר' הרי זה גט ע"ל דרבנן אינו גט עכ"ל

ולכאורה קשה דהא לרבנן לענין גט אשה גט ואינו גט קאמרי דמספקא אי תנאה הוי אי חזרה הוי ושפק מגורשת היא וא"כ גבי עבד אמאי לרבנן אינו גט כלל כיון דספיקא הוי ואולם לפי סברת מהרימ"ט דכל שהיה העבד ודאי ועכשיו נולד הספק אי נשתחרר' מוקמינן ליה אחזקתי' והוי עבד מ"ש דלוקא גבי גט אשה דלא הוי אלא איסו' שייך למימ' ספק מגורשת אבל גבי עבד דאיסורא דאית ביה ממונא ואיסו' בתר ממונא גריר כל לענין ממונא מוקמינן ליה בחזקתיה דמספקא אינו יכול להפקיע עצמו משעבודו א"כ הוי עבד גמו' עדין ואף לענין איסורא אזלינן בתר חזקה וחשיב כמי שלא נשתחר' כו' ובכן הך לעבד אתיא כאידך דמייתי התם בירושלמי אף בהפקר כן שהרי מופקר מהיום ולאחר שלשים יום ע"ד דר' מופקר' ע"ד דרבנן אינה מופקרת כלל דכיון דספק' הוא

דאמרי' אוקי ארעא בחזקתיה והוא הדין גבי עבד כו' עכ"ד

והנה לפי מיעוט שכלי ראיה זו מירו' היא חזקה ועצומה שאין עליה תשו' וא"כ אתה תחזה דהחילוק שנאמר לדעת הרב מהרימ"ט אית ליה סמיכה מעליא מדברי הירו' זו לפי זה לא נשאר לן שום קושיא למדברי הרשב"א והטור הוי הפך חילוקם שהרי אילן גדול מצאו לסמוך עליו ואדרבא אינהו יכולי' לומר מה יענו הרשב"א והטור ז"ל לדברי הירוש' הללו דמוכח מיניה בהדיא דדוקא כשהעב' הוי עבד ודאי אז אמרינן דהוי בחזקת רבו כשנולד איזה ס' עליו אבל אי הוי העבד ס' אז דוקא הוא דהוי העבד מוחזק בעצמו ולכאורה דברי הרשב"א והטור בל"ן אי"ב כשיהיו הספרים אצלי אשוב' אשפ"ו ומ"מ אנכי לא ידעתי אמאי הרב שמחת י"ט ז"ל לא הקשה להרב מהרימ"ט ז"ל על מ"ש בתשו' סי' ע' מירושלמי זו שהבי' ראיה ממנו לחילוק הנז' איהו גופיה ודו'

ומהודמנא קרוב מב' שנים דכתבית זה ראיתי בס' שמ"א ח"א דל"ה ע"ג שהקש' להרא"ש ולהטור שפסקו בי"ל סימן רס"ז במוכר עבדו לגוי ע"מ שיחזירהו לאחר ל' יום דלא יצא לחירות וטעמו משום דרבו נקרא תפוס ולא העבד ואלו נאותו פי' גבי יניאת העבד בראשי אברים כתב ריב"א סב' הרמב"ן והסכמת אבין דהעבד הוא תפוס בגופו הרי מבואר שדבריהם פלגן נהדייהו ותי' וז"ל נראה לי דעיק' הטעם שסוברים הרא"ש והריב"ה דלא יצא לחירות הוי כיון דעיק' הס' הוא אם מעיקרא כשאמרו חז"ל למכור עבד לגוי אם נכנס זה המוכר לל' יום בו חוץ ממלאכתו דכיון דעיק' האיסור לא היה אלא מפני שבטלו מהמצות וכאן אין כאן ביטול או"ד לא פלוג וכיון דהוי ספק אם הוא אסור או לא הוי ס' דרבנן ודאי אין ראוי זה לקנס כיון שלא עבר על מצוה דרבנן כי אינו אלא ס' וקי"ל דכל ס' דדברי' לקולא וא"כ זה המוכ' בס' דבריהם אין ספק שאין ראוי לקונסו ומש"ה אע"פ שהעבד מוחזק בגופו כתב דלא יצא להירות כו' עכ"ד ולדעתי המעט הוא תי' זה מהרב הוא כפתור ופרח ואפש' דבתי' זה יתורץ כל מה שהקשינו לעיל מדברי הרא"ש הללו מפ' השולח כאשר יראה המעיין ופשוט

מעתה נהדר אפין למאי דאתאן עלה עוד לאלוה מילין דלא שייך לומ' בנ"ד מצוה לקד"ה והוא ממ"ש בס' במרת י"ט דק"י סע"ד וז"ל דאף דאיכא סברו' העוס' בזה דהרמב"ן ודעמיה ס"ל דאם אמר תנו ליורשים אע"ג דלא הוציא מרשותו בכוס מניה לקד"ה אבל אם אמר הרבי נורן או יטול או יזכה אם מן הדין קנה קנה אבל לא נאמ' מצוה לקד"ה

לקד"ה דלפי שב'זאת בנ"ד כמי שלא צוה לאחרי' או ליורשיו ליתן כי אם הוא רצה ליתן בעצמו ואמר לו שנותן לו מתנה לאחר מיתה ולא צוו' לאחיו ע"ז כיון דהמתנה אינה מתנה מן הדין גם מצוה לקד"ה ליכא מ"מ הא איכא שב' ר"ת ודעימיה דהעיקר הוא בהשליאם ביד אחרים מתחילה לשם כך דלסברא זאת כל שהושלש ליד אחר לכך ל"ש אם אמר תנו בדרך צווי או תלה בעצמו הריני נותן או יזכה ויטול כמ"ש בה"ב סימן ט"ל שבירר כל הסברות שם וכתב כן יע"ש ואם כן לסברא זאת בנ"ד אף דתלה המתנה בעצמו כו' איברא דיש להסתפק דכיון דאפוסי פלוגתא לא מפקינן ועיינינו הרואות דס"ל להרמב"ן ודעימיה דכל דתלה הדבר בעצמו דאמר אני נותן לא אמרינן מצוה לקד"ה וע"כ היינו טעמא דכל שהוא רצה לעשות הדבר בעצמו ולא צוה לאחרים אין לנו חיוב לקיים דבריו דעיקר מצוה לקיים דברי המת הוא כדי שיהיה לבו בטוח שיקיימו דבריו לאחר מיתה ולא תטרף דעתו כו' וטעם זה לא שייך אלא בשהניח הדבר ביד אחרים כו' ועוד יש להסתפק בעיקר הדין דעוד איכא סברא שלשית בדין מצוה לקד"ה והיא סברת רבינו אפרים שהביא המרדכי בפ' מ"ש דלא שייכא מצוה לקד"ה אלא בדברים שאין קנין תופס בו יע"ש ועיין להרב פמ"א ח"א סימן ל"ד ובמהרימ"ט ח"מ סימן נ"ח שהביאו סברת רבינו אפרים דלפי סברתו בנ"ד לא שייך מלקד"ה כיון דהיה יכול לזכות לבנו בדרך קנין המועיל לפו"ל עכ"ל

ממוצא דבר שמעינן מדבריהם דרבנן דבנדון דידן לא שייך לומר מלקד"ה מתלתא טעמי תריצי הא' דלא השליש הנותן מה שנתן לאשתו ליד אחר לשם כך בשעת המתנה וכן ראיתי אחרי רואי שם בס' יכין ובועז בע"ד שכתב וז"ל אלא שיש לומר אם יש לקיים המתנה זו מדרך אחרת והוא משום מצוה לקד"ה או לא כדאיתא שלהי פ"ק דגטין דמוכח התם שאף בבריא שאמ' הולך מנה לפלו' שאני נותן לו אע"פ שיכול לחזו' בו אפי"ה כשמת הנותן קודם שבאו ליד המקב' זכה המקבל משו' מצוה לקד"ה וגם כופין היורשין על מצוה זו כדאיתא בפ' האומר פלוני שפחתי עשתה עמי קו"ר עשו עמה קו"ר כופין את היורשי' וטעמא משום מצוה מ"מ יש נד שאין לו' בו מצוה לקד"ה ויש נד שיש בו מצוה לקד"ה לפי שכבר הסמיכו רוב האחרונים לדברי ר"ת שאין אומרים מצוה לקד"ה אלא במוש' הממון ביד שליש כו' שכל שאין דבריו קיימין מצד עצמו אין היורשים חייבים משום מצוה ועוד כתוב בס' ה"מ וקיי"ל מצוה לקד"ה אפי' בבריא שצוה ומת בד"א שנתנו ביד שליש לש"כ אבל אם באו לידו אחר הצואה או שהיו בידו תחי' ולא לשם כך לא לפיכך מצוה הזה כו' ואם היו בתחילה ביד שליש שלא לש"ך או שבאו לידו אחר הצואה אינו כלום. כדברי הרב בעל הטורים וז"ל וזה נ"ל בזה עכ"ל אחה תמוה דהאני נבחרות הזהב שלנו ז"ל כתבו עליפא מינה דאפי' שהיו ביד שליש מקודם או אח"ך כל שלא באו ליד השליש לש"כ ליכא משום מצוה לקד"ה וכ"ש בשלא יצא מתחת השנית כיון דאמר אנכי נותן ונותן ותלה הדבר בעצמו ולא צוה לאחרים או ליורשים תנו לא שייך מצוה לקד"ה יבא השליאי' שכדבר דשייך קנין לא אמרי' מלקד"ה ובנ"ד כיון דלא הושלש ביד אחרים בשעת המתנה לש"ך וגם לא צוה לאחרים ולא ליורשיו אלא הוא היה המצוה בעצמו וגם דהוי דבר דשייך קנין והיה יכול לזכות לאשתו בלשון המועיל לפום דינא וכיון דהמתנה הוה לא עשה שום אחד מכל אלו אין חיוב להיורשים משום מצוה לקד"ה וכדברי הרמב"ן הנ"ל כתב הריטב"א בחי' לכתובות ספ"א דמ"ב ע"ד ומביאו בש' יד מלאכי בכלל הדינים אות תכ"ח וז"ל מצוה לקד"ה לא אמרו אלא במה שאומר בלשון צואה שאומר עשו כך וכך אבל אם אומר בלשון מתנה נתתי דבר פ' ופ' אין בזה מצוה לקד"ה ע"ש

ואם ישאלך איש מ"ש נ"ד מתמ"ש עוד שם בס' שמחת י"ט דקי"א סע"ב וז"ל אבל מ"מ אין ראיה ברורה בידי ע"כ הנז"ל ולכן כלע"ד הטוב והישר לעשות פשרה בענין זה ביניהם ע"כ וא"כ בנ"ד ג"כ נעשה איזה פשר ביניהם גם לזה יש להשיב דשאני נדון הרב שמחת י"ט ז"ל דהא מיהא מעות המתנה נתנם ליד המקבל מעיקרא וכמ"ש שם הרב ז"ל וז"ל וא"כ לסברא זו בנ"ד אף דתלה המתנה בעצמו ולא צוה לאחרים כיון דמעיקרא נתן הנותן המעות ליד המקבל לשם כך כו' ע"ש ומשום הכי כתב הטוב והישר לפשר ביניהם מה שא"כ בנ"ד דלא הוציא הנותן מרשותו שום דבר אפי' הרב מהריט"א יודה בפה מלא דאין צריך לעשו' שום פשרה ואפי' לפי דברי מהרשד"ם דכתב מ"מ מצוה איכא לענין לקד"ה היינו דהבחיר' ביד היורשים אם ירצה לעשות מצוה ולעשות איזה פשר מרצונם הטוב אבל אנן לא כייפי' להו דמדינא לית להו שום חיוב ככל האמו' ומדובר בחופן העולה מהמקובץ דהמתנה בטלה הוא מעיקרא והכל הוא בדמו' היורשי' כי להם משפ' הירושה מדאורייתא:

אות' זה כתבתי להלכה ולמעשה בקש"ת נכוהה אגב טרדאי מקורו' הזמן בלתי נאמן ואין דעתי נלולה לבא בדרך ארוכ' כאשר עם לבבי עד יערה ה' רוח ממרו' יאר פניו אתנו סלה ותוציאנו לרויה לשכון כבוד על ארנינו ועל נחל' אבותינו תובב"א לעי"ת כ"ד לעיר המשתלא מרבני ע'הק צפת את"ל המותספה ליורנו יע"א בשלך כי ככל פה וככל לשון אנכי טו"ב שבת משאי שתא ושבתי בשלום אל בי"ת אבי וחי"ה ה' לי' לעזי"ם לפ"ג המר ונאנח דמף מלוכתיה

דסף תלוכתיה ומקוה רחמי וחסדי האל ויצילנו
משגיאות ויורנו מתורתו נפלאות ולהוציא
לאור משפט ומעשהו הצעיר **מאיר"ן**

סי' יא שאלה שטר שזה נוסחו בפנינו
עדים ח"מ מ"ור הרב הגדול מעוז
ומגדול כמהר"ר כו' מדעתו ורצונו הגמור בל"ש
ז"א כלל אך ב"ש וג"א ובדש"ו נתחייב בחו' גוש"ס
כראוי לתת ולפרוע לאשתו הכבודה והצנועה
כו' ובכלל השטר כתוב וז"ל ועוד יש לדעת
שמעתה ומעכשיו פטר הרב הנז' לאשתו הנז'
משבועת אלמנה ומכל מין שבועה וח"ם ואינן
יכולים ב"כ להשביעה לה לא שבוע' אלמנה
ולא שום מין שבועה וח"ם כלל אלא תהא
נאמנת ע"כ מה שתאמר שיש לה ע"פ דבורה
הקל והכל באחריות כו' והאמין הר' הנז'
עליו ועב"כ לאשתו הנז' ע"כ הנז' נאמנו' גמורה
בפירוש כב' עדים כשרים עפ"ד הקל לבד בלי
שו"ש ק"וא ולא אפי' ח"ם כלל לעלם כו' וקבל
הרב הנז' עליו ועב"ך שיהא נדון כל הנז' מרא"ש
וע"ם עפי"ס הפוסק כו' לתועלת ויפוי כח של
אשתו הנז' וב"ך ובכל מין ספק שיפול בין
בדין אסמכתא בין בשאר מיני ספקות שבעולם
בין ספק במציאות בין ספיקא דדינא מחמת
מחלוקת הפוסקים ע"כ יהא נידון ע"פ סברת
הפוסק המעמיד ומקיים כל הנז' אפילו שיהיה
סברא יחידאה ודחויה מכל הפוסקים אפילו
שלא עלה סברתו עדין על מזבח הדפוס כי כן
התנו ביניהם בפירוש ומעתה גזר הרב הנז"עב"ך
בכח חרם חמור וגמור לאשר ולקיים כל הנז'
מרא"ש וע"ם בלי שום פקפוק וטענה כלל אפילו
אם המצא ימצא להקת הפוסקי' המסייעים אותו
כי זה חפצו ורצונו של הר' הנז' כו' ולקיים כל
הנז' ועל הנאמנות הנז' ועל הקבלה בפי' נטלנו
מהרב הנז' קנומ"ך במל"ב עכ"ל השטר הנ"ל

ועתה אשתו של הרב הנז' טוענת
שמהחפצים הנמצאים אצלה נתן לה
הרב הנז' קצת מהם בתורה מתנה גמורה בינו
לבינה ואומרת כיון שיש לי נאמנות ע"כ דברי
אני נאמנת ,, עתה לשאול הגיעו אי נאמנת
האשה הזאת בטענה הלזו או לא כיון שהאמינה
הר' הנז' ע"כ מה שתאמר שיש לה עפי"ד הקל
ושכמ"ה ,

תשובה ראשית כל בכורי, כל דבר
דאתי במחובר אשיבה חורפי
דבר דאנא עייל בלא בר בין שור"ר ומ'ורה ,
היכן עייל בר נפחא הרי זו בורכא באתר' דזוקיקין
דגורי ובביתי אין להם ואין שמלה ואין בלשוני
מילא לתרץ דיבוריה , אף התביא מן הרקס
בידים רקניות מעשה קטני'ות אפי זוטרי אך
תורה היא וללמוד אני צריך ועל כן אל נא יחר
ואדברה בעזרת האל הבורא ,

והנה עיקרא דהאי מילתא נרא' מההי'
דכתב הרא"ש ז"ל בתשו' כלל נ'
סי' ז' שנשאל להרב מעין ג"ל והשיב וז"ל
תשו' יראה שיש להחרים אם יש שום אדם שיוד'
שהמטרו' היו קיימים אחר מיתת אביהם אז לא
מהימנא לומר בעלי צוני להחזירם ללווים
קרועים דמכח נאמנות שהאמין לה בעלה לא
מהימנא דמה שכתוב בצוואה והאמין אותה ע"כ
הבאים מכחו מכל מה שתאמר נאמנות גמורה
קאי אמאי דכתיב לעיל ופטר אותה משבועת
אלמנה ומחרם דאי לא כתיב אלא ופטר אותה
משבועה ומחרם הוה אמינא דמיניה דוק' פטר'
שהוא לא יוכל להשביעה לכך כתב שהאמין אותה
גם על הבאי' מכחו שגם הם לא יוכלו להשביע
שבועת אלמנה כשתבא לגבות כתובתה אבל
בשביל נאמנו' זה שכת' לה לא נאמר שהאמינה
ע"כ נכסיו לומר של פ' ופ' הם עכ"ל

נמצא מדברי הר"אש ז"ל דבשביל נאמנו'
זה שכת' לה לא נאמר שהאמינה ע"כ
נכסיו לומר של פ' ופ' הם א"כ בנ"ד נמי שכתב
נאמנות כזה בודאי שאין האשה נאמנת לומר
שבעלה נתן לה קצת מהחפצי' במתנה בינו לבינה

אך אמנם כפי מה שראיתי בדרכי משה
נראה שיש לזכות לאשה במתנה זו
והוא דכתב הדרכי משה בא"ה סי' צ"ח וז"ל וב"י
כתב תשו' הרא"ש ס'סי' קי"ח ומסיק פש שאם
עשאה נאמן כב' עדים כשרים נאמנת מכל מה
שתאמר וכ"ל שעשאה ג"כ ע"כ דבר ולכן אם
אמרה שבעלה צוה לה כך נאמנת נגד עדי' כו'
ופסקן דברים אלו בס' המפה סי' צ"ח סעיף
א' וז"ל אבל אם עשאה נאמן בפי' ע"כ דבר
כב' עדים נאמנת ע"כ , וכתב הרב חלקת
מחוקק ס"ק ט' וז"ל כלומר שכתב בפי' ע"כ
דבר שתאמר תהיה נאמנת אבל אי לא כתב רק
סתם תהיה נאמנת כב' עדים לא קאי רק על
פיטור השבו' שתהיה נאמנת כב' עדים שיאמרו
שיפרע לה הכתובה אבל לא לענין שאר דברי'
שתאמר בנכסי בעלה ועיין בדרכי משה עכ"ל

הרי בהדיא לכתב הדרכי משה והחלקת
מחוקק דע"כ לא קאמר הרא"ש ז"ל
דאין הנאמנות מועיל לשאר דברים אלא כשלא
כתב לה אלא תהיה נאמנת כב' עדים אבל
אי כתב לה תהיה נאמנת עכ"ד כב' עדים נאמנ'
אפילו על שאר דברים אם כן דון מינה ואוקי
באתרין בנ"ד שכת' לה שתהיה נאמנת ע"כ מה
שתאמר שיש לה עפי"ד הקל וגם כתב לה כב'
עדים כשרים בודאי שנאמנת לו' שקנת מהחפצי'
הנמצאים אצלה נתן לה בעלה במתנה גמורה
בינו לבינ' זה נראה פשוט

ואם יאמר האומר דע"כ לא כתבו הרבני'
הנז' דאם כתב לה שיהא נאמנת
ע"כ דבר שהיא נאמנת אפילו על שאר דברים
מנכסי בעלה היינו דוקא כשכתב לה תהיה
נאמנת ע"כ דבר כב' עדים אבל בדלא כתב לה
אלא תהיה נאמנת ע"כ דבר כנ"ד שכתב לה
שתהיה נאמנת ע"כ מה שתאמר שיש לה
ולא כתב כב' עדים אף דאה"ך כתבו כב' עדים
כיון דלא כתבו גבי דע"כ מה שתאמר שיש
לה יש לדוחה לדחות ולומר דלא קאי רק על
פיטור השבועה ולא לענין שאר דברים שתאמר
בנכסי בעלה והרואה

והרואה יראה דזה אינו שהרי אח"כ כתב בשט' והאמין הרב הנז' עליו ועב"כ לאשתו הנז' ע"כ הנז' נאמנות גמור' בפי' כ"ב עדים כשרים כו' ע"כ הרי שהנאמנו' שהאמין הרב לאשתו הנ"ז כ"ב עדים כשרי' קאי ג"כ ע"כ הכו' לעיל זה נלע"ד

אך אמנם לבי מאסם בזה ולומר דאין ראיה מלבדי הרבנים הנזכרים לשאני התם דקאמר ע"כ דבר שתאמר ומשו"ה כתב שהיא נאמנת בכל מה שתאמר אפי' על שאר דברים אבל בנ"ד דכתב תהיה נאמנת ע"כ מה שתאמ' שיש לה מילת שיש לה נראה דלא עשאה נאמנת אלא ע"כ מה שיש לה רוצה לומ' ע"ד שאינם ידועים לב"כ של הרב ולא שיוכלו ב"כ להשביעה לה שלא יש לה עוד דברים אחרים אבל שתהיה נאמנת על מה שאומרת שבעלה נתן לה קצת מהחפצים במתנה ע"ז לא האמינה עליו ׃

אבל כל מעיינן שפיר נראה דזה אינו שהרי כתב אח"כ בשטר והאמין הרב הנו' עליו ועב"כ ע"כ הנז' נאמנות גמורה בפי' כ"ב עדים כשרים כו' ע"כ א"כ כיון שהנאמנו' שהאמין לה הוי אפי' נגד עדים א"כ למה ליה שיאמר שהאמינו ע"כ מה שתאמר שיש לה שהוא על דברים שאינם ידועים לב"כ מאח' דאף לגבי ב' עדים האמינה כ"ש ע"ד שאינ' ידועי' לשום אדם ולמה כתב לה שהאמינה על כל מה שתאמר שיש לה הם דברי' ללא צורך אלא ודאי נראה דמה שכתב ע"כ מה שתאמר תהיה נאמנת קאי אם תאמר שנתנה לה בעלה בינו לבינם איזה דבר במתנה שתהא נאמנת ומה שכתב שיש לה הוא דוקא שנאמנות הלזו מהני לגבי הנכסים שיש לה ברשותה משום דכשאמר לה תהיה נאמנת ע"כ מה שתאמר קאי ע"כ נכסיו כמ"ש התלקת מחוקק שם לזה קאמ' מילת שיש לה שמה שהאמין לה ע"כ מה שתאמ' הוא דוקא ע"כ מה שיש לה ברשותה ותו לא מידי

עוד נר' לענ"ד מלבד האמו' לעיל מטעם אחר שזכתה האשה במתנ' מכח יתור לשון הכתו' בשטר דדי שיאמר תהא נאמנת ע"כ הכו' מאי האי דקאמר על כל מה שתאמר שיש לה עצ"פי דבור' הקל בודאי שלא לחינ' נכת' דהא קי"ל ליסנ' יתירא לטפויי קאתי וכמ"ש רוב הפוס' והביאם הכנ"הג בח"מ סי' ס"ה הג"בי מאות מ"ט עד' אן' נ"ט וכתב שם משם מהרש"ך ז"ל בח"א סי' ב' דלא אמרינן ליסנא יתירא לטפויי אתא אלא כשכתב דבר שאינו צריך דבלאו הכי שתמיה דהיא מילתא בהכי משתמע אבל כשכתב דבר א' ואותו דבר צריך שיכתב והוכפלה לא אמרי' ליסנא יתירה לטפויי אתא וכ"כ בסי' י"ג ובסי' קכ"א וקכ"ח וכ"כ מהר"י אדרבי סי' קפ"ו דפ"א ע"ד עי"ש בכה"ג ׃

והרואה יראה בתשו' מהר"י אדרבי דאדרב' שם הוא הפך ממ"ש מהרש"ך שהרי מהר"י אדרבי לא דרש בכל ענין שלו אלא משום שלא היה סובלו השטר משמע מדבריו דאם היה הפירוש סובלת היה דורש אותו ללישנא יתירה אפי' שהוכפל הלשון וכנראה מדברי מהר"י אדרבי היכא דהפירוש השטר סובלו דרשינן לישנא יתירה לטפויי אתא וכן נראה' מדברי מהרא"נ"ח בח"א סי' א' כמ"ש הכנ"הג וכתב שם הכנ"הג למהרש"ך בסוף ספר תור וכת' דאפי' הוכפל הלשון אמרי' לישנא יתיר' לטפויי אתא ועיין מ"ש הר' חזק שלמה בס' ס"ח בהג"בי וא"כ בנ"ד דאיכא לישנא יתירה דלמאי כתוב בשטר תהא נאמנת ע"כ מה שתאמ' שיש לה אלא ודאי לטפויי קאתי ע"כ מה שתאמר שיש לה דאפי' אומרת שבעלה נתן לה איזה דבר במתנה שתהיה נאמנת א"כ כפי האמור נר' דזכתה האשה במתנה ועיי"ש בכנ"הג שהביא להקת הפוסקים לדורשים אותו לשנה לישנא יתירה ליפוי כח השט ׃

ואע"פ שכנ"הג הביא שם חולקים על זה דלא אמרי' לישנא יתירה אלא המוזכר בש"ס מ"מ ממה שכתוב בשטר שיהא נדון כל הנו' מהאם ועד סוף ע"ד הפוסק המעמיד ומקיים לתועלת ויפוי כח של אשתו הנו' א"כ אפי' חולקים ע"ז נראה דזכתה האש' כיון שנתן לה בעלה זה היפוי כח בשטר

אך עדין אפשר לומר שמה שכתוב בשט' ע"ד הפוסק המעמיד כו' הוא שופרא לשטרא מההיא דכתב מהרימ"ט בח"א סי' קכ"ב ומביאו הכה"ג בסי' מ"ב הגב"י או' ל"ט שכתב וז"ל אפי' מתנה הלוה בפי' שכל דבר ס' ספק בשטר שיהיה יד המלוה על העליונה אם נפל ס' בחיובו או בפיטור אין מועיל התנאי לחייבו דמי קא ידע ס' למשעבד נפשיה אלא היה נודע הס' היו מבררים אותו וכל דלא ידע לא גמר ומשעבד נפשיה ע"כ ועיין בהר"ב מחנה אפרים בס' שותפים סי' וא"ו דנ"ו ע"ד שהביא שם משם הריטב"א ומשם הר' בצלאל בחידושיו ז"ל שסוברים הפך מהרימ"ט ז"ל יע"ש

מפירש יוצא מדברי מהרימ"ט ז"ל שאפי' מתנה הלוה שיהיה יד המלוה על העליונה בכל ס' שיפול לא מהני מטעם דכל דלא ידע לא גמר ומשעבד נפשי' א"כ ה"ה והוא הטעם בנ"ד דהיכא דכתב בשט' ע"ד הפוס' המעמיד כו' איכא למימר ג"כ דכל דלא ידע לא גמר ומשעבד נפשיה ׃

אך בתר ההסקפה נראה דמהרימ"ט לא כתב כן אלא גבי שטרי מקח וממכר ושטרי הלואה וכיוצא דכיון שנוסחי השט' תקנו בלשון דיהא יד בעל השטר על התחתונה משום תקנת הסופרים וכל שכתוב תנאי זה באחרונה מהני לענין נוסחי דרגילין לכתוב אבל כשנפל ספק בעיקר חיובו שלא עלה על לב שום אדם לא מהני הני לישני לזכות לבעל השטר משו' דלאו ידע לא הוה מחיל אבל בשטרי מתנה

מתנה או שעבוד שאדם משעבד מעצמו ליכא למימר דאי ידע לא הוה מחיל שהרי מי הכריחו ליתן או להתחייב את עצמו כדי שנא' אי ידע לא הוה מחיל ואדרבא איכא למימר דידע בהא שפיר וגמר הדבר בהחלט שיהא ווכה בע"הש ע"ד הפוסק המעמיד ומקיים ׃

ועוד נראה בנ"ד דזכתה האשה במתנה אפי' לדעת מהרימ"ט משום דהוא ז"ל כתב דהא דכתב ר' סעדיה הגאון ז"ל מהני לענין נוסח השטר שתקנו חז"ל דיהא בעל השטר על התחתונה והתנ' הלוה שיהא יד בעל השט' על התחתו' א"כ בנ"ד שרב גדול ומפורסם בכל הארצות ומדקדק גדול היה בדבריו כאשר ידוע לכל ומפורסם בודאי הגמו' דקא ידע בהא ושעבד וחייב את עצמו ע"ל הפוסק המעמיד ומקיים אותו וראיה לזה ממ"ש מהר"ש הלוי בא"ה סימן ט' ומביאו הכנ"הג סימן מ"ב הגב"י אות כ"ו וכתב אפי' לדעת ר' סעדיה ז"ל דס"ל יד בעל השטר על העליונה בכל לשון מסופק שיהיה בשטר היינו דוקא בלשון שכותב האדם מעצמו ומשעבד מעצמו אבל בהא לזכות מצד הדין לא מלשון השט' לא מהני שאי ליתא לשווי יד בעל השט' על העליונ' וכתב הכנ"הג דדבריו נכונים הם ע"כ

הרי בהדיא מדברי מהר"ש הלוי דהיכא דכותב האדם מעצמו ומשעב' מעצמו שטר חיוב ונפל ס' בענין השטר אמרי' שיד בעל השטר על העליונה א"כ בנ"ד נ"כ שהוא שטר מתנה ולא היה חייב לה כלום והוא שעבד את עצמו ומה גם שכתבו הר' בעצמו נוסח השטר שהוא היה אומר מילה במילה והסופר היה כותב בודאי הגמור שיד האשה על העליו' בכל ספק שיפול וזכתה האשה במתנה

וכן נמי כתב בהדיא הרב כרם שלמה ז"ל בסי' ס"ו אפי' לדעת מהרימ"ט באותה תשובה בסי' קכ"ב שכתב וז"ל ומטעם זה נלע"ד דאף מהרימ"ט שכתב בסימן קכ"ב דאפי' התנה הלוה דכל לשון שיפול ספק בו יהא נדון לתועלת המלוה דלא מהני משום דכיון דכתב דלא ידע לא גמר ומשעבד נפשיה כו' הכא בנ"ד יודה דמהני משו' דכיון דכתב כתבו בכל לשון זכות כו' הרי קא מזהיר לסופר שיכתוב לשון המועיל דהיינו שיכתוב מנכסיו כו' וא"כ בנ"ד דכתב כתבו בכל לשון של זכות דה"ל כאלו אמר כתבו שאני נותן כו' לכ"ע מהני

והראה יראה שמהרימ"ט בנ"ד לא היה כתוב בלשון זה כתבו בכל לשון של זכות כנ"ד כו' עכ"ל הרי בהדיא דכתב הרב כרם שלמה דאף מהרי"ט היכא דקא מזהיר לסופר שיכתוב לתועלת בעל השטר דמהני א"ך בנ"ד שהוא עצמו כתב נוסח השטר כמו שכתבנו בודאי הגמור דמהני האי ליתא

דכתב שיהא נידון כל הנו' ע"ד הפוס' המעמי' ומקיים לתועלת ויפוי כח של אשתו הנו' בלי שום ס' ואף מהרי"ט יודה בנ"ד כמ"ש הרב כרם שלמה דבנדון מהרי"ט לא היה כתו' בלשו' כתבו בכל לשון של זכו' וזה נר' פשוט לעין כל חוזה

ועוד אפי' אם נאמר דמ"ש בשטר על דעת הפוסק המעמיד ומקיים כו' הוא שופרא דשטרא מ"מ עדין לא מגרעת כל זה בנ"ד ונאמנת האשה לומר שבעלה נתן לה במתנה אלו הספרים ממ"ש בשטר שבידה שכתוב בשטר ומעתה גזר הרב הנו' על באי כחו ובלא חרם חמור וגמור לאשר ולקיים כל הנז' מראש ועד סוף בלי שום ספקפוק וטענה כלל אפילו אם המצא ימצא לאחת הפוסקים המסייעי' אותו כי זה חפצו ורצונו של הרב הנו' והא קי"ל ס' חרם להחמיר וכמ"ש מהריב"ל בח"א דקמ"ח משם הרשב"א ז"ל כי חרם הוי דאורייתא והולכין בספקו להחמיר כי בכל המקומו' הרגילו לומר משביעין אנו ומחרימין אנו ויש כאן שבועה גם ארור יש בו שבועה כדאיתא בשלהי פרק שבועת העדות לכך אסור להקל בכל ספיקא דאורייתא לחומרא ע"כ

ואיברא שמהריב"ל שם נתקשה בהאי תשובה דלוקא ארור יש בו משום שבועה אבל חרם מנ"ל שיש בו משום שבועה ותירץ ע"ו דאפשר שהיו נוהגין לומר אנו משביעים ומחרימים ומארים וע"ו כתב שהוא שבועה אבל הוא יודה בחרם שאין בו שבועה עכ"ל ׃ וראיתי בכנ"הג בי"ד סימן של"ד הגב"י אות ט"ו שכתב מהרשב"א ז"ל סובר שאפי' בחרם לחודיה ספיקו להחמיר שהרי בסימן ש' וסימן תק"ף שם נראה בהדיא שלא היה כי אם חרם לחודיה ואפ"ה כתב שם שספק חרם להחמיר וזה פשוט ע"כ

וראיתי בפסק הראשון שהיה לנו עם אחי יפת החכם השלם זה שיני הר"ר ברוך נ"ע שנפטר בקברות שנים בעו"ה ושם ראיתי שהקשה להכנ"הג וז"ל ואחרי המחי' רבא איקריאה מאותה תשובה שההסכמה היה בחרם משם לא הועתק נוסח ההסכמה אלא שהוזכר שם שיש חרם בהסכמה א"כ עדין יוכל לומר מהריב"ל שהחרם היה מחרימים אנו מארין אנו וכן נמי בסימן ש' וא"כ מאי מקשה ליה מאותה תשובה שאין הוכחה עדין ודוק

ואחרי המחילה שם בסימן ש"ן כתב בהדיא הרשב"א בשאלה נוסח ההסכמה כולה ואינו כתוב אלא חרם לחודיה א"כ יפה כתב הכ"הג ׃ נחזור לנ"ד שלא באנו לפלפל אלא למה שנוגע לעיק' הדין כפי מ"ש שם הכנ"הג משם כל הפוס' דס' חרם להחמיר ה"ה והוא הטעם בנ"ד שיש חרם ונפל לנו ס' על מ"ש בשטר ע"ד הפוסק המעמיד ומקיי' כו' אי הוי שופרא דשטרא או לא הוי ס' חרם

וספק

וס' הרס להתמיר וכמו שציין שם הכנ"הג ז"ל באותו סימן באות ט"ו שכל הפוס' פה אחד הבינו בסברת הרשב"א שאפי' בחרס לחודיה שהוי איסורא מדאורייתא וספקו להחמי' ובודאי שהכי נקטינן א"כ בודאי שהאשה זאת זכתה באלו החפצים כאמור

ומ"ש : מהר"ם מינץ הביאו הכנ"הג סימן מ"ב הגב"י אות י"ו דכשהלשון מסופק יד בעל השטר על התחתונה אפי' יש בו חרס או שבועה כו' ע"כ אינו מנגד לנ"ל דמלב' שהכנ"הג שם תמה עליו דס'חרס להחמי' כמ"ש הרשב"א סימן ש' הנה מהרא"נח בת"ח סימן כ"ה ופ"ה הביאו הכ"הג בי"ל סימן של"ד הגב"י אות י"ט כתב דהא דאמרינן דס' חרס להחמיר לא נאמר אלא שיחוש אדם על עצמו מפני ההרס אבל להוציא ממון לא נאמר ס' הרס להחמיר עכ"ל מ"מ בנ"ל דהאשה מוחז' ודאי דאמרי' ס' חרס להחמיר ואינו יכול ב"כ של הרב הנז' להוציאן מידה ותו לא מידי וכ"ז שכתבתי אם ירצה בעיני המורים ואם לאו יהיו דברי אלה כלא היו כ"ד מקוה רחמי והסדי האל ומחסהו הצעיר

מאי"ן

ס"ט

סי' יב

כתב בשו"ת גור אריה יהודא בח"מ סי' מ"ו בעשיר א'שמת בלי זרע שכל ימיו לא היה לו זרע ובשע'מותו כת'שטר מתנה וחילק כל נכסיו לצדקות ולקרוביו עניים ועשירים ואחר מותו נודע שאשתו היא מעוברת'וילדה ולד קיימ' ושנה לא עלתה לו ומת ועתה התעוררו אנשי מעשה הצדקה לתבוע כפי הצוואה ויורשיו טוענים כי בעת שנודע שהיא מעוברת נתבטל הצוואה ועתה המה יורשים את הילד איך נידון ביה ובתר שהביא הביא דר"ש בןמנסיא דהלכ' כמותו דאזלינן בתר האומדנא אף בלא פירש והמתנה בטלה כתב וז"ל אך כל זה ניחא באם היה הולד קיים אבל עתה שמת הולד יצאתי לידון בדבר חדש אף דמבואר בסי'רנ"ג דאין מתנתו מתנ'אפי'במת הבן או הפילה אח"רמ"מ יש לדבר בו דבר דהנה יש לדקדק בדברי הטו' והש"ע בזה דכ' האי דינא דסי' רנ"ג באומר כמדומה כו'דהמתנה בטלה דהרי כבר כת' בסי' רמ"ו דאף בסתמה המתנה בטילה משום אומדנא וא"כ הוא משנה שאינה צריכה וביות' דהרי ק"ו הוא דמה בסתמא בסי'רמ"ו דלדידן המתנ' קיימת פסקינן דבטלה משום דהלכה כר"ש ב"מ מכ"ש באמר כמדומה דאפרכנן מודו משו'דומה שאני דהוי פי' וכיוצא מדקדק הר'רבינו יונה על הרי"ף ר"פ כיצד מברכין במה דמבי'הרי"ף דינ' דשמן עם פת מברכין על הפת ופוט' את השמן דהרי זה הלכה פסוקה בכ"מ דפת עיקר והוא ללא צורך הכא וגם הב"ח בא"ח סי'ר"ב מדקדק'זה על הטור וש"ע במאי דכ'להאי דינא דפת עם השמן ולכן הוציא מזה דין חדש ע"ש אף דהמג"א כת'שם דמשום קושיא זו אין לבדות דין חדש דהרבה פעמים כת'הפוסקים דין פשוט יע"ש מ"מ בנ"ל גם המג"א מודה דהוא קושיא חזקה דהרי ק"ו הוא מדין דסי' רמ"ו וכל הדין הוא שפת יתר וכזה לא מצינו וביותר יש לדקד' על הסמ"ע שכתב בסי'רנ"ג סק"ו ואפי' מת הבן דכיון דבשעה שנתנה לו היתה המתנה בטעות דהרי גילה דעתו דאם יש לו בן לא היה נותנו לאחרים וכיון דלא היה המתנה מעיקרא תו לא תחול ממילא כשימות ע"כ ע"ש דמכ' מלית' דבריו ניכר דלהכי היה המתנה בטילה מעיקרא משום דגילה דעתו דהיינו במה שאמר כמדומ' משמע בלא גילה דעתו היה הדין במתנ'קיימ' והדין זה אינו דהרי לעיל מבואר בסי' רמ"ו דאף בסתמא בטילה משום אומדנא משו'דהלכה כר"ש ב"מ דאזלינן בתר אומדנא עוד יש לדקדק בדברי הטור והש"ע דלעיל בסי' רמ"ו לא מסיימו ואפי' מת הבן אח"ך המתנה בטילה ובסי' רנ"ג מסיימו ואפי' מת הבן אח"ך או הפילה המתנה בטילה דלכאורה תרוייהו חד דינא אית להו כו' גם יש לדקדק דבסי' רמ"ו דייק וכת'כל נכסי'ומסיים ג"ך ודוק'דלא שייר כ"ש אבל שייר כ"ש מתנתו מתנ' ובס' רנ"ג לא כת'רק נכסיו ולא מסיים ג"כ האי דיוקא דדיק' בלא שייר כ"ש דמש'אף בשייר ולא נתן רק מקצת נכסיו אין מתנתי מתנה ע"כ נלע"ל דבאמת דבדינסי' רמ"ו דלא פירש כלל רק דאין מבטלין המתנה מחמת אומדנא מה שיש לנו אומ'סדעת באיזה אופן שלא היה נותן בודאי להכי הדין דוקא באמר כל נכסיו לפ' ולא שייר כלו'דאז אמרינן אומדנא דבודאי אשהיה יודע שיש לו בן לא היה מעביר נחלה ממנו להשאירו ערטילאי כלא הוי ליה כלל מנכסיו והיה נותן הכל אשר לכל לאחרינא אבל בשייר כ"ש או שוב ליכא אומדנא דיי"ל דנותן המתנה לגמרי לחלוטין וכן לענין אם מת בנו אח"ך קודם שהגיע לידו ליהנות מנכסי אביו או ג"כ מהדין דהמתנה קיימת דהרי אין אנו מבטלין המתנה רק מחמת אומדנ'ובכנ"הג שמת בנו אמרינן ג"כ אומדנא להפך דאומדן דעתו אפאם היה יודע שבנו חי בשעה שנתן רק שימות קודם שיהנה מהירוש'אני ג"כ חפצו ורצונו שיהיה המתנ'קיימ' ביד המקבל מתנה ולהכי ממילא במת בנו נשארה המתנה קיימת למפרע משעה שנתן ולהכי לא מסיים הרמב"ם והטור והש"ע הנמשכים אחריו בסי' רמ"ו אפי' מת בנו אח"ך משום דבכ"הג המתנה קיימת תורף הדבר לבט'המתנ' בלא פי' רק מחמת אומדנא אינבידינו רק מה שמצינו להדיא ממ"ש בש"ס או הדבר הדומ' לו

ממ"ש

ממש אבל במקו' דאיכא קצת אומדנא להפך אין בידינו לבטל דבריו מהמתנה שנתן בפי' אבל בלאו דסימן רנ"ג דאמר כמדומה למסקנת הש"ס דומה שאני כו' והעולה מדברינו דלפ"ז בנ"ד דלא פירש רק דבאנו לבטל המתנ' מדין אומדנא לפ"ז בנ"ד דמת הולד בתוך שנה שלא היה עלין בו לעת לזכות וליהנות מאירושה כשאדה למפרע המתנה קיימת בידי מי שציוה הש"מ הנותן ליתן להם עכ"ל

ולפקפק במושכל הראשון עלה על דעתי לתרץ אל נקלה שמ"ש בסימן רנ"ג דאפי' מת הבן דהמתנה בטלה היינו טעמא כיון דזה שנותן גילה דעתו כמדומה שיש לי בן ועכשיו שאין לי בן ונמצא שהיה לו בן אלא דאח"ך מת הבן וכיון שמת הוה ס"ד למימר אדרבא כיון דזה הנותן גילה דעתו בעל בן נמצא דכל כונתו היה כשיהיה לו בן ר"ל שיהיה בנו קיים ואם לא יהיה בנו קיים תהיה המתנה קיימת כיון דחזינ' דכל כונתו היה בשביל בנו א"כ לפ"ז חזרה המתנ' למקומה וזכה המקבל לזה כתבו לאשמו' דזה אינו שאפי' מת הבן המתנה בטלה ולא אמרי' דכונתו היה שאם ימות בנו שתהיה המתנה קיימת אלא אדרבה הוי האומדנא להפך שאפי' לא יהיה לבן עמידה בעולם אלא שעה חדא המתנ' תהיה בטלה אלי לו שיזכה בנו בנכסיו אפי' שעה אחת והשתא לפ"ז אתו שפיר דברי הסמ"ע כיון דבשעת נתינת המתנ' היה בטעות ר"ל שבאותה שעה לא ידע שהיה לו בן תו לא תחול המתנה אפי' שימות הבן משום שהיה מתנה בטעות ולאשמועי' זה כתבוהו בסי' רנ"ג

האמנם בתר ההתבוננות לא צריכנא למימר כולי האי ואומר עם קני' קני' לעם האלון הס"ר שכל דבריו אלה אינן אלא מן המתמיהין ראשית אמריו תמה על הטור ומרן ז"ל שכפלו דבריהם בסי' רנ"ג דהוי מתנה שאינה צריכה לכבר כתבוהו בסימן רמ"ו ואנכי לא ידעתי אמאי לא תמה כן להרמב"ם ז"ל שהוא ג"כ כתב השתי דינים אלו דבר"פ ו' מה' זכיה כתב הדין מר"ש בןמנסיא ושם בפ"ח הו' כתב הדין השני שבסי' רנ"ג יע"ש ומקור דבריהם מהטור ומרן ז"ל שבסי' רנ"ג נובעים מלברי הרמב"ם ז"ל א"כ לפי סברתו שעלה על דעתו להקשות קושיא כזה אדרבא הו"ל להקשות לרבינו בתרי' דאיהו ניהו שהוליד התולדה דאפי' מת הבן או הפילה אשתו דלפי זה להטור ומרן אינו כ"כ תימא לפי דעתו דמאי למתרלינן בעד רבי' תמילא יתור' נמי בעד הטו' ומרן קלו בקא' דגבר' הזי' וקוש' לא הזיכא דלא נכנס בסוג קוש' כלל והדב' פשו' שהרי מ"ש רבי' ברפ"ו מה' זכיה הדין מר"ש בן מנסיא מיירי במתנת בריא וכמ"ש הטור ומרן בסימן רמ"ו ע"ש ומ"ש בפ"ח ה"ו כתב בהדיא שהוא בש"מ נמצא דהוו ב' דינים מחולקים נמצ' לפ"ז דכל א' כתבוהו במקומו ואין כאן כפילת

דברים וכזה ראיתי בכנ"הג ז"ל ח"מ סי' רמ"ו הג"הט אות י"ט שכתב שעל פרק ו' מדבר במתנת בריא ומפ"ח ואילך מדבר בדין ש"מ יע"ש שהכריח כן א"כ מה נשאר עוד להמחבר לחק' על הדבר הזה שבאו דבריהם בכפילה וראיה לדברי שהרב תי"ט בפי"ן מ"ז תמה על הטור אמאי כתב דין הכותב נכסיו לבניו דמיירי בבריא בסו' הלכות מתנו' ש"מ יע"ש וכונתו פשוטא דהי"ל להטור להביא האי דינא דהכותב נכסיו לבניו בהלכות מתנת בריא כי שם ביתו הרי להדיא דהאי לחולייה קאי ותאי לא"ק ומנילא אודא ליה מה שפקפק ע"ד הר' הסמ"ע ופשוט

ותו תמהני טובא לפי דעתו למי הכניסנו להכניס את עצמו בפרצה לחוקה ולהוציא דין חדש שלא ראינו בשום א' מהפוס' מכח קו' וכ"ש שלא ניתנו להקשות ואפי' אם הקושיות ניתנו ליאמ' אפי"ה אינלנו להוציא דין מכח קו' דנעלם ממנו להקת הנביאים סברות ראשונים ואחרוני' דאין להוציא שו' דין מכח קו' וכמ"ש בס' י"מ בכללי שאר הפוס' אות ל"ב וז"ל אין להוציא דין מכח קושיו' כי הוא בנין בלי יסוד ואם יש תי' לקו' נתרועע היסו' ונפל הבנין הרא"ש פ' אן מגלחין והביא דבריו הב"י בא"ח סימן תקמ"ח וז"ל מהר"ר אבטליון בספר פלגי מים ד"ה ע"ב שמעתי מפי מורי הגאון מהרשי"ק שהיה אומר רבים מהחכמים והגדולים טועים בחברם פסקים עפ"י כח החריפו' והפלפול ולא כן היא המדה כי הפסקים צריכי' להיות נעשים עפ"י קו' היושר והיקש ללמוד מילתא ממילתא בלברים ישרים ופשוטי' ולא בדקדוקים ופלפולים בארחות עקלקלות ע"כ מהר"י ועי"ל סי' קס"ל ע"ש ועי' תוס' ערובין די"ג ע"ב ד"ה שיודע והרמ"ע ס"סי י"ו ורד"ך בית א' חדר כ"ב עכ"ל הראת לדעת מדבריהם דרבנן דאפי' אי הקושיות ניתנו להק' אין להוציא דין שהרי אם יתורץ הקו' נפל היסוד ונפל הבנין ובלי ס' דאם הרב המחבר היה חזי לדברים הללו לא היה מוחזקת דינו מכח קושיותיו

ועוד לא הבינותי במ"ש דקושייתו הוי יותר חזקת מקו' הר"ן והב"ח דבזה יולה אף המג"א אנא דאמרי דלא מנאתי מה יתרון מלא בקושייתו טפי מקו' הר"ן והב"ח שהרי הם ז"ל הקשו למה שכתבו הדין מפת ושמן הוא ללא צורך דמילתא כדנא כבר אמורה ופשוטה וקושייתו נמי הוי הכי ממש דמה באו לאשמיענו מ"ש בסי' רנ"ג ולכפול הדברי' ומתנה שאינה צריכ' דכבר אמורה בסי' רמ"ו לפ"ז אמינ' ולא מסתפינ' דהמג"א לא יודה לו כלל לכולה חדא מילת' היא וטעמו ונימוקו עמו במ"ש שאין לבדות דין חדש מכח קו' רבים ועצומים קיימי בשיטתו ומהמת דהמחבר לא חזה רק דברי הרב מג"א ולא שלטא נהור עיניו דיש אמבואה דרבנן שכתבו שאין להוציא דין חדש מכח קו' וזה גרם לו לו' שהמג"א יודה בנדון דידיה ובולאי

לאי

דלפי הנה תוי הסברות הנ"ל לא היה מטריח את עצמו לכתוב כל זה דהפי' לפי דעתו שהם קושיות לעולם יד הדוחה לדחות ותמילא אולי מה שרצה ללמוד מכח הקושיא

זאת ועוד אחרת מה שרצה להבין ממ"ש בפי' רנ"ג נכסין ולא אמר כל נכסיו משמע דלא כתב כל נכסיו אלא שייר כ"ש ובאמת דבריו נפלאו ממני איך יצאו דברי' אלו מתחת קן קולמוסו דהיכן מצא שם דשיי' מנכסיו כ"ש והרי התם נמי איירי שכתב כל נכסיו והוא דלשון נכסיו הוי נמי שכתב כל נכסיו והו' מתנה מפורשת בפי"ן מ"ש ז' הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי ר"י ר' יוסי אומר אינו צריך כו' ופרשב"ם בריא שרוצה לישא אשה ואינו רוצה לשעבד נכסיו לאשתו פן יפסידו בניו שיש לו מאשתו ראשונה ורוצה לכתוב להם נכסיו לאחר מותו שלא שיאכל פירות בחייו כו' ע"כ הרי מבואר דנכסיו הוי כל נכסיו וכן ראיתי כעת במור"ם ססי' רנ"ג וז"ל בריא שרוצה לחלק נכסיו אחרי מותו אלא ירשו יורשין אחריו יע"ש וזה פשוט דאף דאמר נכסיו הוו כל נכסיו וכן מצינו בכמה דוכתי בש"ס המחל' נכסיו ע"פ והפוס' מלאים מזה אבל מה אעשה דיחיבנא בלא סברים דהוה מייתינא הבילות ממקומות רבים שכן הוא האמת וכ"ש דמתני' הש"ס שם בד' קמ"ו מבואר כן שהרי מה שהשיב הש"מ עכשיו שאין לי בן ואין אשתי מעוברת נכסי לפלו' הוא מחמת מה ששאלו לו נכסיך למי וליכא ספקא דכששאלו לו הוי ע"כ נכסיו ולזה השיב הוא להם נמי נכסי לפל' דהוי כל נכסין הרי פשיטא לן דנכסיו הוי כל נכסיו לפ"ז בתר שאלת המח"ר לא אדע שכול איך כתב דברים אלו בלי השגה ואינו אלא כשגג' היוצא מלפני השליט דבכלל הבנין שבנה להוצי' הדין הדש הוי מפום דהבין דבפי' רנ"ג מיירי דשייר מנכסיו כ"ש וע"ז ג"ך בנה הבנין ולפום מאי דאמרן נפל היסוד ונפל הבנין ואין לנו אלא מה שבנו לנו הזקנים ומזקנים אתבונן דאפי' מת בנו אין מתנתו מתנה ודוק

ובר מן דין ומן דין ואני שמעתי ולא הבין מ"ש בסוף דבריו וז"ל העולה מדברינו דלפ"ז בנ"ד דלא פירש רק דבאנו לבטל המתנה מדין אומדנא לפ"ז בנ"ד דמת הולד בתוך שנתו שלא היה עדין בו דעת לזכות וליהנות מהירושה נשארה למפרע המתנה קיימ' בידיה מי שזוה הש"מ הנותן ליתן להם. עכ"ל ונוראות נפלאתי איך אלה זייניה דהכן כדי להנחיל לאחרים צריך שיהיה בר דעת לזכות וליהנות ובאמת דהשתוממתי על המראה איך יצאו דברים אלו מפה קדוש שהרי הדין הוא פשוט להפך לענין נחלה דאפי' היה הבן קטן בן יומו הואיל דהיה אחרי אמו שעה א' ומת הרי זה נוחל לאמו ומנחיל הנחל' ליורשיו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' נחלות יע"ש ואע"ג דהראב"ד ז"ל שם השיג עליו וגם ה"ה שם פקפק ע"ד רבינו מ"מ לא כתבו אלא לענין אי כלו לו חדשיו דלרבינו אפי' שלא כלו לו חדשיו ולהראב"ד וה"ה בעינן שכלו לו חדשיו אבל היכא דכלו לו חדשיו וכגון דידי' דמבואר שכלו לו חדשיו לענין נחלה לכ"ע אפי' הי הולד שעה א' אחר מות אביו או אמו נוחל ומנחיל וכן פסקו הטור ומרן בשה"ט ח"מ סי' רע"ו ס"ה וז"ל אבל אם מתה האם בחייו ואח"כ מת יוא אפי' היה קטן בן יומו הואיל וחי אחריה אפי' שעה א' יורשה ומנחיל הירושה ליורשיו ממשפחת אביו ע"כ והוא משנה ובריית' בנדה דמ"ג ומ"ד ובב"ב דקמ"ב יע"ש הרא' לדעת'ל לא תליא שצריך שיהיה בר דעת לזכות בירושה כדי להנחיל לאחרים ובקושטא דדברי הרב המחבר ז"ל קשים לשמוע וכ"ש דהיורשים באים מכח ירושה דאורייתא שהנכנסים בחוקתן ולהם משפ' הירושה והצוואה שעשה הנותן מבוטל מעיקרא מכח האומדנא וכאשר יראה לעין רו"גל בספרי הפוסקים ז"ל שמלאים מזה ולית דין צריך בשם דהיורשי' וזכין בירושתן ודבריו לא ניתנו ליאמר כאשר יראה כל הישר הולך וה' יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות ויזכנו לעבוד עבודת הקדש על אוע"נא תוב"בא לאורך ימים ושנים דשנים ורעננים עבודה תמה לשם לעי"ת ותל"ס

סימן יג

וזו מתהר"י שירירו זלה"ה בנו מהרב סוכת דוד ז"ל

שאלה החו"ר אברהם רוביו נ"ע זה ימים ושנים קודם מותו נתחייב הוא ואשתו בכתוב גמור לתת ולפרוע להאחים הר"י והר"ש אישבי ורמי מאה גרוש' שהם חוב גמור שהודו שחייבים להם ונפרעי' שעה אחת קודם פטירת שהר"א הנ"ל כך כתוב בשט"ח אשר ביד האחים הנו' ואחר זמן חלה החר"א הנ"ל בחולי' אשר מת בו וציוה קודם מותו לפני עדים וז"ל הצואה אנחנו עדי' הח"מ נכנסנו לבקר את הישיש הר"א הנו' כד שכיב ורמי ערסיה בתוקף חליו ומצאנו אותו שפוי בדעתו שומע ומשיב על אין אין ועל לאו לאו כאשר בני אדם הבריאים ואמר לנו בזה הלשון להיות כי מאז בואי בע"הק להסתפח בנחלת ה' הנחתי בשאלונקי ביד בני אחותי הלא הם האחים הנעימים כהר"י אספורמי וכהר"מ אספורמי מק"ק קאטאלן ישן יע"א סך שלש מאות ופ' וג' גרוש' ככתוב בשטר אשר ישנו בידי ערבים זל"ו והנה מרת גאזילה סילקה שעבוד כתובת' מהם יען הנחתי לה מקום לגבות ככתוב בשטר שבידה אי לזאת הוו עלי עדים גמורי' איך ברצון נפשי ובהשלמת דעתי אני מצוה מחמת מיתה שהסך הנו' יתחלק בין יורשי הראוים ליורשני מדין התורה דהיינו שמאה וא' ותשעים גרוש' והחצי יזכו בה' אחים הנו' והמאה ואחד ותשעי' גרוש' והחצי האחרים יזכה היורש אחר

אשר פע״הק ירוש׳ ת״ו וכל הנז׳ ציוה ההר״א הנז׳ המצוה מחמת מיתה

ועתה באים האחים הנז׳ לומר שתחילה יגבו המאה גרוש׳ מהשט״ח הנז׳ והשאר יחלוקו ובנבן אחו׳ היורש האחר טוען דא״כ למה ציוה הנפטר הנז׳ שיחלוקו חלק כחלק והצואה למאי אתא כיון דמין הדין כך הוא ודאי דלא בא לו׳ אלא שלא יגבו האחים הנז׳ השט״ח תחיל׳ אלא בין השט״ח והירושה יקחו הקנ״א גרוש׳ וחצי ומקנ״א גרוש׳ וחצי האחרים יקח בן בן אחותו וכונת המצוה היה להשוותם ולא יגבו האחים השט״ח תחי׳ אשר ע״כ יורינו המורה

בשאלה איכא כמה ספיקי אחד אם הדינהות שיגבו האחים השט׳ חוב או לא ואם נאמר דהדינהות דיגבו השט״ח היאך יגבו אותו אם יגבו תחי׳ השט״ח מהשפ״ג גרוש׳ והשאר יתחלקו היורשים שוה בשוה או דילמא תחיל׳ יקחו האחים הנז׳ הקנ״א גרוש׳ ואיכיון שאמר המצוה הנז׳ הקנ״א גרוש׳ וחצי יזכו האחים הנז׳ וכבר זכו בהם תחיל׳ והשט״ח יגבו מהקנ״א גרוש׳ וחצי דזיכה א״ך לבן בן אחותו כיון שמה שזיכה לבן בן אחותו היה אחר דזיכה בתחילה להאחים הנז׳

תשובה כפי מה שהשיגה ידי יד כהה דהדין הוא שיגבו האחים הנז׳ השט״ח כפי מה שכתב ה״ר יוסף מטראני בח״ג סימן נ״ה וז״ל כתב שחלק כל נכסיו לבניו על פיו בשעת מיתתו והם מב׳ נשים וכדי להפקיע כתובת בנין דכרין נתנם במתנת ש״מ מהו תשובה אין האב רשאי להפקיע דין כתובת בנין דכרין דהא אמרינן בפ׳ מציאת האשה האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו ולמדנו משם לכל שאר תנאי כתובה כמ״ש הרמב״ם בפ׳ י״ט מהלכות אישות ואם נתן נכסיו במתנת ש״מ הבן יורש מהם כתובת אמו כדאמרינן בפ׳ י״נ גבי מזונות אלמנה השתא ירושה דאורייתא אמרת אלמנה ניזונת מנכסיו מתנת ש״מ לא כ״ש ומתנה למד הרמב״ם לענין כתובת בנין דכרין שירשו כתובת אמם ממתנת ש״מ הואיל ומתנת ש״מ אינה קונה אלא לאח׳ מיתה כו׳ ע״ש

ומהתשובה זו נר׳ דיש ראיה לנ״ד דאין לומר דרצון המצוה דאמר הקנ״א גרוש׳ וחצי יזכו האחים הנז׳ בין השט״ח והמתנה ורצה למעט חלקם מחלק היורש האחר דאם איתא לומר הכי א״כ בנדון הרב דלמד מההיא דכתב הרמב״ם דאין רשאי להפקיע תקנת חכמים כיון דהצואה באה לבטל תקנת חכמים שהבני׳ יהיו יורשים כתובת אמם כו׳ דמה ראיה היא זו דאיתא דלעולם הצואה לא בטלה תקנת חכמים אלא פי׳ הצואה היא דהבניס יקחו כתובת בנין דכרין מכלל החלוקה אלא שמיעט חלק א׳ מהבנים מכלל חלק אחיו כיון שכתובה של אחד מהן גדולה מחברתה נמצא שא׳ נוטל חלק גדול בכלל הנכסים ואחד מהן נוטל חלק קטן בכלל הנכסים אלא ודאי דאין לומר על הסתם גרועי גרע חלק האחד מחבירו כל שלא פי׳ ה״ה בנ״ד כיון שלא פירש אין לומר שמכלל הקנ״א גרוש׳ וחצי שזיכה להאחים היינו בין השט״ח והמתנה וכן יש לאוכיח עוד ממ״ש מהרשד״ם חח״מ סי׳ ר״ג וז״ל א׳ר שמואל טאייטאצאק ציוה מחמת מיתה שיש לו ביד בנו הר׳ יעקב מאה פולט׳ גם הריוח שהחצי מהם יהיו להר׳ יעקב בנו במתנ׳ גמורה והחצי האחר יקח חתנו ה״ר שמואל הנז׳ ג״כ במתנה גמורה ועוד ציוה ונתן כל נכסיו לחתנו ה״ר שמואל הנז׳ במתנה ככתוב שם באורך

ועתה נפל הס׳מהיכן יגבה ה״ר יעקב בנו הנז׳ חוב שהיה חייב לו אביו בחייס חייתו והשיב הוא ז״ל כיון שכתב הטור ז״ל ה״מ סימן רנ״ג שהדין הוא שכשיוצא שט״ח על הנפטר שצל היור׳ לפרוע החוב וכתב בשם רבינו יונה שזה דוק׳ כשלא פי׳ חלק היורש אלא חלק המקבל המתנה והלק היורש סתם · אבל אם פירש הלק היורש שיתנו לו כך וכך למקבל המתנה הדבר להפך שעל המקבל המתנה לפרוע החוב שהוא נכרי ולא על היורש כלל כל זה כתב הטור מבלי חול׳ נמצא כפי זה שמחלק הר׳שמואל היה הב״ה נוטל חובו ועיין שם שהאריך בראיות עכ״ל וה״ה בנ״ד שהשט״ח יגבו האחי׳הנז׳ תחילה מהשפ״ג והשא׳ יתחלקו האחים הנז׳ חלק א׳ והיורש האחר חלק א׳

ועוד יש להוכיח ממה שכתב הטור ח״מ סי׳ רנ״ג וז״ל ש״מ שאמר הנו מאתים זוז לפ׳ בני כראוי לו או לאשתי כראוי לה או לב״ח כראוי לו נוטלין מאתים זוז עודף על חלק הבכורה והכתובה והחוב ואם אמר תנו מאתים זוז לבנו בבכורתו ולאשתו בכתובתה ולב״ח בחובו ולא אמר כראוי להם לא יטול שניהם אלא אחד מהן וידן על העליונה כו׳ וכתב רשב״ם דה״ה נמי אם אמר לבני סתמא דידו על העליונה ואדוני אבי הרא״ש ז״ל כתב ודאי אם אמר לבני בכורי נוטלו בבכורתו וידו על העליונה כיון שהזכיר בכורי אבל אם אמר לבני סתמא או לאשתי או לבעל חובי סתמ׳ מתנה נתן להם הוץמהבכורה והכתובה והחוב וכן כת׳הרמ״ה וכת׳הר׳כגה״ג בה״ת הגהב״י או׳ל״ב כשאמר סתמא להרא״ש ולהרמ״ה ולהרשב״א נוטל את שתיהן ולרשב״ם וסיעתו ז״ל אינו נוט׳ את שתיהן אלא שידם על העליונה ולענין הלכה בכל הני פלוגת׳ כיון דאיכא פלוגתא דרבוות׳ יכול המוחזק לומר קים לי · כ״ש הכא בנ״ד דאמר סתמא דלא קאמ׳ הקנ״א גרו״ש וחצי יזכו האחים הנז׳ בעלי חובי והם מוחזקי׳ שהמעות הנז׳ הם בידם

ועוד שאלו מקבלי המתנה אינם קונים אלא לאחר מיתה מכן הדין שמתנת ש״מ

אינה קונה אלא לאחר מיתה וזמן פרעון השט"ח הוא שעה אחת קודם פטירת המר"א ככתוב בשט"ח וכבר זכו בחוב שא"ק פיטירתו ולכן יגבו השט"חתחילה מהשפ"ג גרוש והשאר יחלקו חלק א'האחים הנז'וחלקא' היורש האחר

ואין לומר שהאחים יקחו הקצ"א גרו"ש וחצי תחילה והשט"ח יגבו מהקצ"א גרוש' שהנים לבן בן אחותו כיון שמה שזיכה לבן בנאחותו היה אחר שזיכה בתחילה להאחי' הנז' דההיא דכתב הרשל"ס בסי' הנז' כשנתן לבנו מתנה והשאר מנכסיו לאחר והחוב שהיה חייב לו אביו שאמר שיכרע ממקבל המתנה הנכרי התם היינו טעמא שפי' חלק היורש וגם הקדימו למקבל המתנה הנכרי
כמו שהובא דברי אלא בס' בעל משפט צדק ה"א בסי' כ"ו אבל אם היה מפרש חלק היורש ולא היה מקדים החוב נפרע משניה' כפי הערך והקשה הר"ב הנז' על לשוה'ר יונה ז"ל וז"ל כתב ה"ר יונה שאם יורש גמור ומקבל מתנה ב"ח קודם לגבות מהיורש ממקבל המתנה ודוק' שפי' חלק מקבל המתנה ולא פי' חלק היורש אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפ' בני ומאתים זוז לפ' שאינו ראוי ליורשו בנו קודם! שהרי הקדימו ואם יצא עליהם שט"ח גובה אותו מאיש נכרי עכ"ל ולא הביא שום חולק ע"כ וק' דלאו רשיה סיפיה ולא סיפיה רישיה שהרי כתב ודוקא שפי' חלק מקבל המתנה ולא פי' חלק היורש משמע דהדין הוא כך לפי שלא פי' חלק היורש אבל כל שפי' אין קפיד' בין יהיה ראשון או אחרון ואח"כ כת' אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפ' בני ומאתים לפ' שאינו ראוי ליורשו בנו קודם שהרי הקדימו משמע דאם לא הקדימו היה פורע היורש ואפי' פי' חלקו אלא לע"ד נ"ר שפי' הדבר כך הוא דג' חלוקו' בדבר לדעת ה"ר יונה ז"ל דכאשר פי' חלק מקבל המתנה ולא פי' חלק היורש ברא כרעא דאבוה ואם יצא שט"ח יפרע הכל היורש אכן לקצ'האחר שמקבל המתנה יפרע הכל ולא היורש כשיפרש חלק היורש ויקדים אותו לאחר או מקבל המתנ' יפרע הכל אכן אם לא הקדימו השט"ח יגנה משניהם כפי הערך

ועב"ז יראה לה"ר יונה חולק על הריב"ה בדין הסמוך לזה שכתב שאין קפידא כשהקדים זה לזה רק יגבה מכולםכולדע' ה"ר יונה כשהקדים לבנו אינו גובה כלל והקש' עוד עיין שם ותרץ הוא ז"ל וז"ל אכן מה שיראה לפשטן דדברים ולייבן הכי אוו לה"ר יונה סבר כסברת הרא"ש הובאה בב"י ח"מ סי' רנ"ג וז"ל אין אומרים כל הקודם בשטר זכה כו' ודוקא בכה"ג שכתב מאתים זוז לפ' ושלש מאות לפ' לפי שאינו יכול לכוללן באחד אבל אם נתן בשוה כל הקודם ואפי' בלא אמריו כיון שהיה יכול לכוללן ביחד ולומר תנו לאלו לכל אחד מאתים זוז ולא כללן משמע מינה דוקא קאמר תחילה לזה ואחריו לזה ולזה כתב ה"ר יונה אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפ' בני ומאתים זוז לפ' שאינו ראוי ליורשו בנו קודם שהרי הקדימו כיון שהמתנו'שוות ולא כללןביחד על מקבל המתנה לפרוע החוב כולו שאחרון עכ"ל

הה"ד בנ"ד שהשט"ח יגבו האחים הנ"ז תחיל' מהשפ"ג והשאר יתחלקו בשוה חלק א' יקחו האחים הנ"ז וחלק אחד היורש האח'שהוא בן בן אחותו כיון שכללן כאחד המצוה הנ"ז ואמר שהסך הנ"ז יתחלקו בין יורשי הראוים ליורשני מדין התורה ומה שאמר אח"כ דהיינו הקצ"א גרו"ש וחצי יזכו האחים הנ"ז והקצ"א גרו"ש וחצי האחרים יזכה בן בן אחותי דנראה כאומר תנו מאתים זוז לפ'ומאתים זוז לפ'שבע"ח גובה מהאחרון לפי סברת הרא"ש וא"כ יגבו האחים הנ"ז הקצ"א גרוש וחצי כיון שהקדימם והשט"ח יגבו מהקצ"א גרוש וחצי האחרי'שזיכה אח"כ לבן בן אחותו לזה יש לומר דמה שפי' אח"כ ואמר הקצ"א גרוש וחצי יזכו האחים הנז' והקצ"א גרוש וחצי האחרים יזכה בן בן אחותי מפני שהיינו טועים ממאמרו הראשון שאמר שהסך הנ"ז יתחלקו בין יורשי הראוים ליורשני שיעשו המעות הנ"ז בשלשה חלקים ויקחו השני אחים שני חלקים והיורש האחר חלק אחד וכדי שלא נטעה בזה הוכרח לפרש ולומר דהיינו הקצ"א גרו"ש וחצי יזכו האחים הנ"ז והקצ"א גרוש וחצי האחרים יזכה בן בן אחותי משום שהשני האחים מכח אחד שהיא אחת המורישם ואינו מגיע לחלקם אלא חצי המעות בין שניהם וחצי האחר ליורש האחר שבא מכח אחת המוריש האחרת והוא כמי שאומ' תנו מאתים זוז לפ' ושלש מאות לפ' שהב"ח גובה משניהם לפי שאינו יכול לכוללן כאחד ועל זה נאמר כל הקודם זכה והכא בנ"ד אינו יכול לכוללן כאחד כמ"ש ולפי מ"ש ה"ה בפ'יו"ד מה' זכיה וז"ל ויש מי שכתב דדוקא בכה"ג דאין המתנות כלן שוות הוא שאין הקדמה והאיחור מעלין ומורידין לפי שלא היה איפשר לערבן אבל אם היו מתנותיה'שוות כגון שנתן לד' לכל אחד מנה כיון שהיה יכול לומר תנו להם ד' מאות ופרט כל אחד אחר חבירו כל הקודם זכה וכבר הסכימו המפרשי' ז"ל שאין זה מחוור אבל בכל גוונא כיון שלא אמר אחריו כולןשוין ה"ה בנ"ד כיון שלא אמר הקצ"א גרוש וחצי יזכו האחים הנ"ז ואחריו יזכה בן בן אחותי הקצ"א גרוש'וחצי האחרים לא אמרי' כל הקוד' זכה אלא השט"ח יגבו תחיל'מהשפ"ג גרוש והשא' יתחלקו שוה בשוה חלק יקחו האחים הנ"ז וחלק אחד יזכה בן בן אחותו הנלע"ד כתבתי נא"ם

יעקב

שירון

כה לדברי הרב מהר"א המרגליין ז"ל

סימן י"ד

אמר הצעיר הוא אהרן לימים שעברו כתבתי על נדון זה תשובה נצחת וכות את בן בן אחותו שיקח הקנ"א גרוש' וחצי אשר ציוה מורישם והאחים שיקחו הקנ"א גרו' חצי האחרים עם השט"ח בכלל ושל'יקחו האחים שט"ח תחילה והבאתי ראיה לזה ממ"ש הרב הראל"ב ז"ל בסי' קש"א שהוא דומה ממש לנ"ל כאשר יראה הרואה שם יע"ש

אולם עתה ברא:תי דברי הר'מהרימ"ט בחלק ח"מ סי'נ"ה שהבי' הבן יקיר מו"ר הי"ו ה"ה החכם הפוס' ויעקב איש תם י"י תמהני מראות דלכאו' היה נר' לפלי'הר' מהרימ"ט ז"ל עם ההיא למהראל"ב ז"ל דלדעת מהרימ"ט ז"ל צריך שיגבו האחים השט"ח תחיל' אח"כ יחלוקו שאר הנכסי' בשוה אבל אחר ההשקפה נר' דלא פליגי וכבר קיי"ל לן רבנן כלל דול דאפוסי מהלוקת לא מפסינן ולע דנדון הרב מהרימ"ט ז"ל איירי דכל מה שהשאיר ונפטר מנכסיו לא היה אלא כדי כתובת בנין דכרין ומן הדין נוטל הכל הבן הראשון וחשב אביו בדעתו כדי שלא יהיה הבן הב' בלתי כלום ציוה מחמ'מיתה שיתחלקו נכסיו בינשניהם שחש' לכיון שהוא צואת ש"מ שלא יוכל לדבר הבן הא'אבל טעה בדין לכתובת בנין דכרין מוציאין צוואת ש"מ כאשר פסקו הפוסקים ז"ל וזהו מה שהשיב הרב ז"ל דאין האב רשאי להפקיע כתובת בנין דכרין ואם נתן נכסיו במתנה הבן יורש כתובת אמו יע"ש אבל ודאי שאם היה חלקו של בן הא' יותר מכתובת אמו כגון כד"מ שאביו השאיר אחריו אףגרוש'וצוה מ"מ שיחלוקו בין שניהם שכל א' יקח ת"ק גרוש'וכתוב' בנין דכרין היה מאה גרוש' ודאי להיינו אומרי'שלא יקח הבןהא'זולת הת"ק גרוש'דבכלל הת"ק גרוש' היה כתובת אמו ובזה יודה הרב מהרימ"ט ז"ל ואתיא ממש בההיא למהראל"ב ז"ל אבל נדון הרב מהרימ"ט ז"ל איירי שלא יש בחלקו של בן הא' יותר מכתובת אמו והכי דייק לשון השואל ששאל בשאלה הרב ז"ל דברי להפקיע כתובת בנין דכרין נתנס במתנה ש"מ ודו"ק

גם מה שהביא ההכם הפוסק ה'י מההיא למהרשד"ם ז"ל דחח'מ סי'ר'ג והר"ב מ"ן ז"ל ח"א סי' נ"ו לא שייך כלל לנ"ד דהת' לא דברו הרבנים הנז' ז"ל אלא למי מוט'החיו' לשלם שט"ח שילא על הנפטר אי ישלם היורש או מקבלי מתנה ועי"ז נשאו ונתנו בדבר ומלבד דבריהם ז"ל כמה חילוקי דינים יש בדבר כלם נקבצו ובאו בס' כנה"ג שם יע"ש אבל אינם שייכים כלל לנ"ד דבדין ההוא מיירי שהוכרח לצוות מהסיבות הידועות אצלו ורצה שהתנו יקח סך מה ובן בנו שיקח סך מה ובנו שיקח סך מה ופ' שיקח סך מה ואח"ך יצא שט"ח על הנפטר מספקינן למי מוטל החיוב לשלם או על היורש או על המקבל מתנה ואיכא מ"ד הכי ואיכא מ"ד הכי אבל בנ"ד דבצוואת הר' אברהם רוב'יין נ"ע ליכא הכרח כלל דמן הדין כך הוא שהיורשים יורשים אותו וכבר קים לן דאין אדם מוציא דבריו לבטלה בההיא שעה ודאי אית לן למתלי דלא אתא אלא לומר שהאחים הם יקחו חלקם עם השט"ח בכלל ואין לומר דשכח וכההיא דהרשב"א ז"ל בח"ב דהתם איכא אומדנא דשכח וכמ"ש מהראל"ב שם יע"ש אבל בנ"ד ליכא אומדנא כלל דשכח מהשט"ח דא"כ הצואה למאי אתא אבל בצוואות דעלמא איכא למימר דשכח מת שהיה חייב לאינשי דעלמא וחילק נכסיו למי שרצה הוא ואח"ך יצא שט"ח עליו למי מוטל לשלם ואין עוד להאריך בזה כיון דלא שייכי חילוקי דינים הללו עם נ"ד כאמור והאריכות בזה הוא יגיעת בשר

ומ"ש עוד החכם הפוסק ה"י מההיא דכתב הטור סימן רנ"ג דאם אמר תנו מאתים לפ' בני כו' דנוטל שתיהן או ידו על העליונה למר כדאית ליה כו' לא שני ולא נגע כלל לנ"ד דהתם ודאי למתנה אחר חוץ מהחוב למר כדאית ליה או אתכוון שי: ידו על העליונה למר כדאית ליה אבל בנ"ד כ כהיינו אינו אלא דהצואה הוו ליכא הכרח כל למן הדין היורשים יורשי'אותו אשר ע"כ מוכר' אנו לומר דלאפוקי איזה דבר ציוה כן ולא מצאנו שבא לאפוקי זולת השט"ח הנז' דאכן סהדי שלא ציוה כן אלא לו' שיגבו האחים הקנ"א גרוש' וחצי עם השט"ח בכלל ,

גם מ"ש עוד ההכם הפוסק ה"י שאלו מקבלי המתנה אינם קונים אלא לאחר מיתה וזמן פריעון השט"ח הוא שעה אחת קודם פטירת החר"א כו' ואני אומר דמי לא ידע בכל אלה והדין פשוט הוא בש"ע סימן רנ"ב יע"ש ובנ"ל נמי ודאי זכו האחים בשט"ח שבידם שעה א' קודם פטירת החר"א אלא דלאחר פטירת החר"א כשהם באים לגבו'הקנ"א גרוש' וחצי אומר להם להאחים הבן בן אחותו דאי אמר מורישם שיגבו קנ"א גרוש'וחצי היינו הק' גרוש' שכבר לקחו בשעה אחת קודם פטירתו שכוונתו היה כך שישלימו הקנ"א גרוש' וחצי עם אותו שט"ח שחייב להם וזה פשוט ואין צורך לפנים

כלל הדברים שזכה בן בן אהותו בקנ"א גרוש' וחצי שלימים והאחים לא יקחו רק קנ"א גרוש' וחצי עם השט"ח בכלל וכאשר כתבתי בראשונה ויפה דנתי ויפה זכיתי דכיון דלא היה הכרח כלל בצואה זו ודאי לא אתא לומר אלא שיגבו הקנ"א גרוש' וחצי עם השט"ח בכלל אנא

אלא דההיא שכתבו התוס' בפ' מי שמת דף קמ"ג ע"ב ד"ה ת"ש לכאורה עומד נגלי שכתבו ז"ל וא"ת למה הוצרך לומ' נכסי לבני פשיטא שהוא לבנו וי"ל דאצטריך שאם ימצא דייתיקי או מתנה שלא יהיה בה כלום יע"ש וכ"כ הרשב"א ז"ל הביאו הרב בצלאל אשכנזי ז"ל בסי' ל"ה יע"ש וכתב עוד הרשב"א ז"ל דאפי' בבריא שכתב כן אופש שכת' נכסיו לאחר מתנת בריא אם לא יחזור בו יע"ש והשתא בנ"ד נמי נימא דאע"ג דלא הוצרך לצוו' כלל אפשר דלא אמר כן אלא שאם ימצא דייתיקי או מתנה ע"מ שלא יהיה בה כילום וכמ"ש התוס' והרשב"א ז"ל

אמנם אפשר ליישב דבשלמא התם דלא מצאנו לתלויי באיזה דבר אמרינן דילמא דאצטריך כן שאם ימצא דייתיקי כו' אבל בנ"ד דמצאנו הדבר מפורש שהוצרך לומר כן לאפוקי השט"ה ליכא למימר כלל שהוצרך משום דייתיקי או מתנה

ושוב אחר זמן מה שמעתי שיש לו להמר"א רוב'יין נ"ע יורש אחר והוא מסומל ואמרתי דהשתא ודאי ליכא ספק'כלל בנ"ד דודאי מה שציוה שיזכו האחי'קנ"א גרוש' וחצי ובן בן אחותו קנ"א גרוש'וחצי הוא לאפוקי היורש האחר המסומד ולהכי אתא הצוואה'ולפ"ז ודאי דשכח ההר"א מהשט"ה וא"כ הדין נוטה שיגבה האחי' השט"ה תחילה ואח"כ הבנות'יחלוקו ושוב נסתפקתי דאם איתא דלהכי הוא דאתא הצוואה לאפוקי היורש המסומד א"כ אמאי הזכיר סכום הנכסי' ואמר קנ"א גרו'ש וחצי יזכו האחי' וקנ"א גרוש'וחצי יזכו בן בן אחותו ולימ' סתם נכסי לפ'ולפ' וכההיא דפ' מי שמת שאמר נכסי לבני ואוי ודאי הוה אמרינן דאת' לאפוקי היורש המסומד אבל השתא שהזכיר סכום הנכסי' איכא להסתפוקי דלא אתא אלא לאפוקי השט"ה כאמור הן אמת דהשתא שנגלה הדבר שיש לו יורש אחר נשאר הדבר אגלי ספק ולהיו'כי בעת המעשה הוא כי עת לחנכא כי בא מועד אם יגזור ה' בחיים אשנה פר'זה בס"ד

ויצחק בא מבוא באר לחי רואי והנה מלאכי אלהים עולים במחלוקת אמרתי צעיר אנכי לימים ואתם ישישי' בחכמ' ע"כ אירא מהוות דעי אתכם אבל מה אעשה שכן צוותי מפי אחי ורעי ויעקב איש תם יושב אהלים והפציר בי על בושתי אמר הצעיר ראיתי את השאלה ואת אשר נגזר עליה מאת אחי ורעי מההיא דמהרימ"ט ולכאורה נראה דיפה כיוון ויפה דקדק ומה שכתב החכם הש' נר"ו על דברי אחי ורעי לכאורה נראה דנכנס בפבילא דוחקא שאינו יכול לעבור בה דדברי הרב שחומי' ותחומים הם ומצינן למימר דמיירי בשיש לו אלפיים זהובים וכתובת בנין דכרין היה מאה זהובי' ויש לו ממה לפרוע כתובת בניקן והותר ומנא ליה הא לומר דמיירי בשאין לו אלא כתובת ב"ד ועוד השיג החכם הש' נר"ו לאחי ורעי על ההיא דמהרשד"ס ז"ל וכת'דאין הנדון דומה לראיה משום דכל כהיינו אינו אלא דהצוא' הזאת ליכא הכרח כלל מצינן למי'דבוריה דהצוואה אתא לאפוקי יורש מסומד אחר שהיה לו ומה שאמר הסכום משום דבראשית אמריו אמר הסך בנג'יתחלקו בין יורשי הראוי'ליורשני מדין התורה ובכלל דבריו נכנס אותו המסומל שיורש אותו מדין תורה כמו שכתב הטור ח"מ סי' רכ"ג משום הכי הוצרך לפרש ולומר דהיינו שקנ"א גרו"ש וחצי יזכה פ' וכך פ' ואם היה אומר דהיינו שהם פ' ופ'הייתי אומר כיון שאמר בראש דבריו לישנא דמשמע שיהיה המסומ'יורש אתו וא"כ אמר פ' ופ' אומדן הדעת הוא ששכח מהיורש האחר משום הכי הוצרך לומר להסכו'כדי שיבינו שכוונתו היא לאפוקי המסומ' שיורש אותו מדין התורה ובזה יתורץ ההשגה ההרת שהשיג לאחי ורעי ידידי כנה עיני כ"ד נאום הצעיר יצחק סירירו ס"ט

אמר המגיה דש"ן עין בפני אהרן ח"מ סימן ל' ול"א דכ"ת ח"מ סי'פ"ד בית המלך ח"מ סי'כ'

סימן ט"ו

כתב הר"ב מ"ל ז"ל פ"ח מה' זכיה בסו' ה"ב וז"ל כתב מהר"א די בוטון סי' קנ"ט דש"מ שנתן דבר שאל"ק שלבריו קיימים הף לסברת רבינו וכ"כ הר"ב כ"מ ח"א סי' ס"ה ונ"ע דהא קי"ל מילת' דליתא בבריא ליתי'בש"מ כו' עכ"ד

ואנכי חזון הרבתי בתר שאלת המחיל' כלחזי איך עלה על דעתו להקשות להרבנים ז"ל קושיא הלזו ולא שלטא ביה עינא דשפיר חזי שהוא סוגיא מפורשת כמ"ש הרבני'ז"ל והוא דאתמר בב"בת דקמ"ח ע"ב וז"ל אמ'רב ששת יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנ' הן כו' ורבי יוחנן בן ברוקא היא ופי' רשב"ם ז"ל אמר ר"ש ש"מ שאמר יזכה פ' בנכסיי כו' כולן לשון מתנה וקנה כו' יע"ש וכן פירש ברש"י אשר סביב הרי"ף ע"ש וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' זכיה ומתנה ה"ג וז"ל ש"מ שצו'ואמ' יטול פ' כל נכסי או מקבל נכסי כו' הרי זה קנה ע"כ וכתב ה"ה דכן כתב הרב הר"י אבן מגש ז"ל דמיירי הש"פ בש"מ דוקא ע"ש אבל הרמב"ן ז"ל בחידושיו לבתרא שם בסוגיא כתב דלאו דוקא בש'מ אלא בבריא נמי וז"ל יטו'ויזכ' ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן לדברי הרב אבן מגש ז"ל דוקא בש"מ אבל בבריא לא ואע"פ שכתב או קנו מידו דקנין דברים הוא וכ"כ הרב ר' משה הספרדי ז"ל תלמידו שהאומ' מסור ותקנ' וכל שמשמעות להבא לא קנה ואינו מחוור לי שאין קנין דברים אלא באומר אתן לך כו' ומיהו שמעינן מיהא בבריא נמי שאמ' טול

טול וכה וקנה כולן לשון מתנה הן עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו. דהני לישני כיון דמיהנו בש"מ כ"ש בבריא שיש עמו קנין ע"ש והרמ"ה כתב כסברת הרמב"ם ורבנו ז"ל דלוקח בש"מ אבל בבריא לא מהני הני לישני יע"ש

הרי מבואר מרשב"ם והרמב"ם ורבותיו והרמ"ה ז"ל דבש"מ לא בעינן דבר קצוב ואם נתן מתנה הש"מ אפדהוי דבר שא"לק דבריו קיימים ושכן פירשו הסוגיא דמיירי בש"מ דאי לא"ה בעד הרמב"ם והרי הרמב"ם ז"ל ורבותיו ז"ל ס"ל דבדבר שאל"ק לא קנה ואיך פסקו הכא בש"מ שאמ' יטול פ' כל נכס או מקנ' נכסי דקנה והרי מיל' כל נכסי או מקנ' נכסי הוי דבר שאל"ק אא ודאי מינ' משמ' דבש"מ לא בעינן שיהא דבר שיל"ק דכשאמרו דברי ש"מ ככתובי' וכמס"ד הוי אף בדבר שאל"ק ויש לתמוה על הר"ב פ"מ שם שכתב בדעת הרמב"ם ז"ל וז"ל זאת ועוד דאעיקרא דדינא אפשר דהך מילתא דאינם קצובים אף להרמב"ם אינה מוקמת במתנת ש"מ דאפשר דבש"מ משום שלא תטרף דעתו עליו תקנו דיועיל מתנתו אף בדבר שא"ק כו' ע"כ והרי מדברי הרמב"ם ז"ל אלו ברור מללו דבש"מ לא בעינן דבר שי"ל קצבה ואיך כתב בעד הרמב"ם בלשון אפשר וכן נמי איתא בהדיא בבב"ת דקנ"ג ע"א מימרת רב הונא ופסקה הרמב"ם ז"ל שם בפ"ט הלכה ה' וכ' וכתב שם הי"ג והוא מפ' י"ן דקל"ז ע"ב יע"ש ודוק כי קצרתי לפ"ז דברי הרב מ"ל צא"ת

ואם יאמר האומר דש"מ שאמר כל נכסי או מקנת נכסי מיקרי דבר קצו' וכמ"ש הר' מהר"י באסן בתשובה בסו' סי' נ"ד שנדונו היה שנתן כל נכסיו וכתב וז"ל גדר הענין להבדי' בין הנקרא דבר שאל"ק ובין מה שי"ל קצבה הוא שכל דבר אסר לא יוכל לימנות ולדעת מספרו בעת החיוב או ההקנאה זהו דבר שאל"ק וכל דבר שאפשר להמנות אע"פ שלא מנאוהו אקסיל אנכסיה כיון שהיה בידו לימנות ולא מנה גמר ומקנה מכל וכל עכ"ל הרי מבואר מדבריו דכל שאפשר לידע מניינו וסכומו בשע' החיוב והוא לא השגיח לידע אותו זה נקרא דבר שיל"ק ובזה אף הרמב"ם ז"ל מודה דקנה ומשתעבד א"כ לפ"ז אף אנן נמי נאמר בש"מ שנתן כל נכסיו או מקנת נכסיו כיון דהיה יכול לימנות ולידע סכומו מנכסיו לא הוי דב' שא"ק א"כ כפי זה ליכא להקשויי מידי להר"ב פ"מ ולהר' מ"ל ז"ל מש"מ שנתן כל נכסיו או מקנת נכסיו דשם לא הוי דבר שאל"ק אלא שם הוי בסוג כדבר שיל"ק

אנו אתה אמור לו דאנא בריה קלה אמינ' בתר לחיכת עפרו' והב לו מהר' מהרי"ב ז"ל דברים הללו א"א לאומרם בדעת הרמב"ם ז"ל שהרי כתב הרמב"ם בפט'ו מה' מכירה ה"ו וז"ל ואפי' אם פי' המוכר ע"מ שאין אתה חוזר עלי במום הרי זה חוזר על שיפרש המו' במכרו ויתחול הלוקח או עד שיאמר לו כל מום שיתני' במקח זה שיפחת דמיו עד כך וכך קבלתי עליו שהמוחל צריך לידע הדבר שמוחל ויפרש אותו ע"כ וכתב הטור בסי' רל"ב ס"ו וז"ל וזה נוטה לצד דבריו שכתב שאין אדם מקנה לחבירו דבר שאל"ק ואני כתבתי למעלה שלדעת א"א ה ז"ל יכול להקנותו וה"ה דיכו' למחול עכ"ל הרי הרואה יראה מדברי הרמב"ם ז"ל וכמ"ש הטור ז"ל דאף דהוי דבר שהיה יכול לידע בשעת ההקנא' אפי"ה הוי דבר שאל"ק ובזה נמי הוי מה שחולקים על הרמב"ם בדבר שאל"ק וכמ"ש הטור וא"כ מה יענה הרב מהרי"ב ז"ל לדברי הרמב"ם ז"ל הללו שהרי התם היו יכולין לידע כמה היה הפחת מהמום ולא היה צריך לפרט עד כך וכך שכפי דברי מהרי"ב ז"ל דכשיכול לידע מניינו וסכומו לא נכנס בסוג דבר שאל"ק וגמר ומקנה אף שלא פירש עד כך וכך מהני ומחילתו מחיל' שא ודאי דהרמב"ם ז"ל פשוט הוא דלא ס"ל כהאי חילוקא דהרב ז"ל ודבריו צא"ת וא"כ לפי זה הדרא קושיא לדוכתיה על הר"ב פ"מ ולהר' מ"ל ז"ל כמ"ש

וכן חזיתי להר"ב גד"ת דשמ"ו ע"ג שרצ' לחלק בעד הרמב"ם ז"ל דומה לחילוקו מהר"ב מהרי"ב ז"ל אא שהדר ביה מכח הסוגייא דפ' אזהו נשך דמשמע הא אי לא הוה דחיקא ליה מהסוגיא הנז' על עומדו יעמוד מה שחיל' בעד הרמב"ם ולע"ד אהס"ר גם עליו יעבור כוס מה שהקשה עליו מדברי הרמב"ם וכמ"ש הטור ז"ל וכאמור

וכן ראיתי להרב ברוך אנג'יל ז"ל בסי' ז"ך שחילק מעין חילוק הרב גד"ת ומהרי"ב ז"ל למלבד דקשה עליו מדברי הרמב"ם ז"ל וכמדובר אלא אף ג"ז דבריו לא זכיתי להבינ' במ"ש בדעת הרמב"ם וז"ל ואפי' אם נאמר דאינו יודע כמה כסף וזהב או מטלטלין יש לו אפ"ה יראה לע"ד שקנ' וכן יראה לשו' הרמב"ם ז"ל בפי"א המתחייב עצמו בדבר שאי' קצוב כגון שאמר כו' לא נשתעבד וזו כמו מתנה היא ואין כאן דב' ידו' ומצוי שנתנו לו במתנה ע'כ יראה מדקדו' לשונו דכשהו' מצוי קנה אע"פ שאין קצבה והטעם כר' לע"ד ברור דכיון שהוא מצוי הרי יש לו קצבה והכל נתן לו אן רב הן מועט כו' עכ"ל בתר שאלת המחילה מהרב ז"ל כדחזי דבריו קשים להולמם שהרי הא דדייק מתילת שאינו מצוי חידוק ממילת שאין דבר ידוע שנקט הרמב"ם ז"ל שדבריו מבוארים דתרתי בעינן אי דבר ידוע דהיינו שיהיה דבר קצוב ואי שיהיה דבר מצוי אבל שיהיה דבר מצוי לחודי סגי וקנה אף שלא יהיה דבר קצוב מי זה אמר דס"ל להרמב"ם דקנה בדבר מצוי לחוד כל הישר הולך יראה דדברי הרמב"ם דתרתי בעי ולא סגי בחדא מנייהו ודבריו לא זכיתי להבינם וזה פשוט וברור

ועיין רמו עוד להרב כנה"ג ח"מ סימן ס' הג"הט אות כ"ח שתירץ למה שהקשה

שהקשה הרב נד"ת להרמב"ם מההיא דאיזהו נשך ההולך להלוב את עזיו כו' כתב וז"ל ואפשר לי לומר דבדבר שאינו מצוי עתה ועתיד לבא שוא בב' פנים הפן הא' הריני חייב לפרנסך ה' שנים כו' אם ירצה עתה לידע כמה הוא לא מצי לידע הפן הב' את שעזי חולבות ואפי' שעדין לא באו אם ירצה עתה לידע כמה חלבו יש בידו לידע ולא מיעט הרמב"ם אלא דוקא הפן הא' שאין בידו לידע אכל וכל אבל הפן הב' שיש בידו לידע הרי הוא כמי שיש בידו עתה וקנה וצ"ע עכ"ל

ולפי קצורי בתר בקשת המחי' מהו"ד רבנו' דבריו אלה א"א לאומרם בדעת הרמב"ם שהרי כפי דברי רבינו הכאמרי' באמת אתם נתי במתנה כל מום שימצא במקח זה כו' היה יכול לידע כמה יפחת מהמת המום ולמה הצריך רבינו שיפרט על כך וכך קבלתי עלי וכפי דברי הרב כנה"ג לא היה צריך לפרש כיון דהיה יכו' לידע אא ודאי דהרמב"ם ס"ל דאפי' שיכול לידע צריך לפרט סכומו ולא סגי במה שהיה יכול לידע ודבריו צ"ע

וחזה הוית למורינו הרב נ"ד בח"מ בסו' סימן י"ג שתי' מעין תרוצו מהרב כנ"הג וז"ל דההיא דחלב ונמר ודבש השיב דבר שלא"ק דא"א שיהיו חולבות יותר מכמות העז עצמו וכן הנמר א"א לעלות עד זמן פ' יותר מורם או אמה כו' ולא אתר דבר שלא"ק אלא כשאין לדבר סוף אבל הכא הוא ידוע כמה יהיה מעלה מטה עכ"ד ואחר נשיק עפרו זהב לו אילוק זה לא מני למי' בדע' הרמב"ם שהרי התם בענין המקח הצריך רבינו שיפרש כך וכך וכפי דברי הרב לא היה צריך שיפרש שום דבר שלא יהיה הפחת מחמת המום עד שיעור המקח אלא מוכרחין אנו לומר מדאצטריך רבינו שיפרש סכום ממה שיפחת המקח דס"ל דאף שיהיה המקח קצוב צריך שיקצוב הדבר וכמדובר

ברם ראיתי בס' חשק שלמה בסימן ס' או' י"ו שהביא ראיה לחילוקו מהר' ב"ד וכתב וז"ל ויש ראיה לחילוקו ממ"ש התוס' במקבל אחריות במכירה ולא פירש עד כמה דהשיב דשלא"ק דלעולם לא יהיה יותר מדמי המכירה עכ"ל ועהס"ר ודבר תימא מהרב ז"ל מאחר דהוא היה בקי בספרי התוס' כמו שיר' מספרו הבהיר איך לא שלטה עינא דספיר הזי מה שהקשה הרב מחנה אפרים בה' אונאה סוף סימן כ"ו ע"ש לסברת מהרא"ש שכת' בסי' קל"ג בענין חזקת הבתים מלשון הרמב"ם והטור הנ"ל ומדברי התוס' בכתובות ד"ן יע"ש ובלי ס' שאם היה רואה דברים הללו מהרב מ"א מלבד שלא היה מביא ראיתו לדברי הב"ל אלא אפג"ן היה מקשה להרב ב"ד כמו שהקשיתי בעניותי ודוק , וש"ת רבו בפרק שהביא ראיה הללו להרב ב"ד לא הגיע עדין לידו ס' מחנה אפרים הא לאו מילתא היא שהרי הרב ח"ש באותו סי' אות י"א הביא מס' מ"א ובודאי שהיה נמצא במחי נתו

ואברא לכת' מרן בס' בל"ה סי' רל"ב וז"ל עד למחילה אלא למקיים וכתב כמו המפרש באונאה משמע למטעה דמיון דין האונאה נגע בה כלברי הרב המגיד לא מטעה מתחייב בדבר שאל"ק שכתב רבינו ע"כ וא"כ לפי זה כפי דברי הרב המגיד ומרן ליכא לאקשויי מידי כל מה שהקשינו לעיל מדברי הרמב"ם ז"ל הן אמת שכן הוא שלפי דבריהם שהרמב"ם לא נגע מטעה לבר שאל"ק מכל מקו' לפי דעת הטור שכתב שטעמו של הרמב"ם הוא מטעה שאל"ק כל מה שהקשינו במקומו מונח וכאמור

ובישו"תי רחמים תקנ"ב ויהי כבואי בעיר אזמיר יע"א מפני חמת המציק ובעלי השפינ'ון הרשבה יע"ו וברוך פודם ומציל וחזיתי ספר חק"ל על ח"מ שנדפ"מ ומצאתי גם בסימן נ"ב ראיה למתו' מהרא"ד"ב הנו"ל מהירושלמי פרק אמנה כיוונת מ"א דגם להרמב"ם במתנת ש"מ קני בדבר שא"ק יע"ש

ובראות נפלאתי איך לא זכר שר דברי' הללו כשכתב מה שכת' בל' רב"ו ע"ד וז"ל ולדידי צדקו דבריהם ואין חילוק בדבר דכל דליתיה בבריא ליתיה בש"מ ע"כ יע"ש ודבריו סתראי נינהו דכפי הראיה שהביא מהירוש' מלינו דאפי' דליתיה בבריא איתיה בש"מ ודבריו צ"ת כאשר יראה הרואה ודוק

אחרי כוראתי בספר שדה יהושע ולפי מה שפי' בדברי הירושלמי אין להביא ראיה מהירושלמי ופשוט

סימן יו

נשאלתי בכור שמת בחיי אביו והניח בן בכור ובתר שנים טובא מת הזקן וקודם מיתתו כתב מכתיבת יד הזקן בלשון שאחר בניו יחלקו הנכסים עם נכדו הבכור חלק כא' שו"ב שלא יטול ולא ישאל חלק בכורה אלא כולם יהיו בירושה שוים כי זה חפצו ורצונו. מהטעמים הכמוסים אצלו אי מעשיו קייתי'או לא וגו בפרק השבתי כפי מה שכתבתי במקו' אחר כמום עמדי על מ"ש בס' מנחה בלולה דהזקן אינו יכו' להשוו' לנכדו תננו הבכור עם שאר בניו משום להוי מתנה על מה שכתוב בתורה ולא כמ"ש הרב מנ"ב

ברם אנא דאמרי והיה בבאי בעה"ק ירוש'ת"ו בח' כסליו תק"ל חזי הוית בס' שיורי ברכה הנדפס מחדש בשאלונקי יע"א בסוף הס' בח"מ סי' רע"ה אות ב' שמה שכת' בס' מנ"ב אינו מסגרא דנפשיה והוא סברת הרמב"ן

הרמב״ן וז״ל שם בס׳ שיורי ברכה ודע שהרמב״ן בביאורו ע״הת פ׳ תצא על פ׳ לא יוכל לבכר את אהובה על פני בן השנואה הבכור כתב וז״ל יראה לי שאין המצוה הזאת והדין הזה נוהג אלא בחיי הבכור אבל אם מת הבכור בחיי אביו אע״פ שהוא יורש חלק בכורתו בקבר ומורישו מן הדין לבניו אם רצה הזקן ואמר יהיו בני כך וכך בנכסי ובנו של בני הבכור כך וכך יטול בנכסי דבריו קיימים כדרך שהן קיימין במקום שאין שם בכור כו׳כי לא מצאתי על פני רק בחייו על פני אהרן אביהן על פני תרח אביו וכן כולם עכ״ל והביא שם משם מהר״י ערוך שהקשה להרמב״ן דזה הוי מחלוקת במד״ר פ׳ קהרי פ״ך על פסוק ויכהן אלעזר ואתמר על פני אהרן אביהן רבי יצחק ור׳חייא בר אבא חד אמר בחייו וחד אמר במותו לדעתיה דר׳ יצחק דאמר בחייו נאמר כאן על פני ונאמר להלן על פני תרח אביו כו׳ לדעת דרבי חייא בר אבא נאמר כאן על פני ונאמר להלן מעל פני מתו כו׳ הרי דבמחלוק׳ שנויא ואיך הרמב״ן קא פסיק ותני שהוא בחיים והביא תרוצים ע״ז

ולפי קצורי כלם הם בדוחק והביא שם דהרב עדות ביעקב בסי׳ ע׳ב דר״י ע״ד הקושיא שהקו׳ ממהר״י ערוך הנז׳ וכתב הר׳ היד״א עוד וז״ל ואפשר לומר דהרמב״ן ז״ל לא חש לס׳רבי חייא בר״א כי סברתו מתיישבת ואין ראיה מדכתיב ויקם אברהם מעל פני מתו וכמו שהקשה הרב יפה תואר שם ועוד דבפסי׳ פ׳ במדבר שם נאמר וז״ל על פני אהרן אביהם כמלאו מקום אביהם בחיי אביהם עכ״ל

הרי דקא פסיק ותני כלעת רבי יצחק ואולם בדברי הרמב״ן הנז׳ האריך הרב כנ״הג בתשו׳ הנד״מ חח״מ סימן קי״ח והשיג והדיח מה שרצה לפרש בדבריו מהר״א די בוטון נכלו של הרב לח׳ש עש״ב עכ״ד

והנה בס׳ עדות ביעקב שם בע״ג הביא מדברי הכנ״הג מתשו׳ שהביא קודם דבריו וז״ל כתב עוד רבינו נר״ו ולאומר שיאמר הרי כתב הרמב״ן בפי׳ ע״הת דאם מת הבכור בחיי אביו כו׳ עד ונראה מדברי מהר״ם מפאדובה סי׳ מ״ד שחופש כן להלכה וא״כ בנדון שלפנינו שמת ראובן הבכור בחיי יעקב אבי יכול היה יעקב לגרוע חלק הנוף דבכל לשון שיהיה אפי׳ בלשון ירושה הא נמי מגן שויא שמורי הרב בחח״מ סימן ע״א חולק ע״ז בפי׳עד וכן נר׳ משתמיות דברי הפוסק עכ״ל הכנ״הג ויש להעיר על הכנ״הג דבתשו׳ שציין שם בשיורי ברכה מהכנ״הג הנ״מ בסי׳ קי״ח מדבריו שם מוכח בהדיא דס״ל כסברת הרמב״ן וז״ל שם בתשו׳ דקכ״ט ע״א אה״ד אמר שירא׳ה לו שלא אמרה תורה דאם העביר את הנחלה מבנו בכור דלא אמר כלום כשהוא בלשון

ירוש׳ אלא לוקח בחיי הבכור אבל אם מת הבכור בחיי אבין יכול להעבי׳ הבכורה מבני הבכור אף בלשון ירושה ואמר עוד דל״מ שלבריו קיימין אף אינו עובר על הלאו דת״א כיון שהעבירו בלשון ירושה אע״פ שדבריו קיימין לענין הדין יהא עובר על הלאו קמ״ל דאף על הלאו אינו עוב׳ וכן הבין מהר״ם מפדובה סימן מ״ד בדעת רמב״ן שכל שמת הבכור בחיי אביו יכול להעביר הבכורה מבניו וע״ז וכיוצא בזה אמרו טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים עכ״ל

הרי מבואר מדבריו דהסכים לדברי הרמב״ן ומהר״ם מפדובה ז״ל ויש לתמוה עליו אהס״ר איך לא זכר שר מ״ש שם בתשו׳ בעדות ביעקב לכתב דמגן שויא לדברי הרמב״ן ומהר״ם מפדובה שמורי הרב חולק ע״ז בפי׳ דהיינו דאפי׳ שמת הבכור בחיי אביו אינו יכול להעביר הבכורה מבני בכור המת ודבריו סתראי נינהו

אכן מה שנראה כונת להליץ בעדו הוא דמ״ש בתשו׳ סימן קי״ח דיכול להעביר הבכורה מבני הבכור שמת בחיי אביו היה בסוף ימיו ממש שהיה בשנת התל״ג ומ״ש בתשו׳ שבס״ עד״ב היה בתחילת ימיו וחזר ממ״ש בתחילת ימיו ודוק והרב עדות ביעקב שם בע״ג כתב ע״ד הרב כנ״הג וז״ל מה מאד אני ההדיוט ת״י תמיה מרבינו הרב נר״ו מה ראה על ככה לדחות את האומר הזה אשר מחזה שדי יחזה וכבר האירו על עבר פניו פי שני המאורות המאור הגדול הרמב״ן ואת המאור הקטון הר״ם מפדובה אשר באורו ראה אור יקרו ללמוד את בני ישר׳ בדינו של הרב ונימוקו עמו עז וגבורה מגן וצינה כו׳ שה״ה מהרי״ט לא ראה ולאי את לבריהם מדהזינן שזכרונם של עם שבמכין ובנין הללו לא לבניו בהן אפי׳ לתוכי׳ דבריהם ונדחותם באמת הבנין כו׳ וכאן שיכל את ידיו כי מנשה הבכור הדין דינא דבוכרא שכתב רמב״ן ונושא כליו מהר״ם מפדובה אשר אמנם אילו וכרונם לפנין בא הנה גם הוא אחריהם להסכים עמהם עכ״ד

ואנא בריה קלה בתר שאלת הס״ר כדת אדרבא מה מאד תמיה לי מילתא לפי עוצם רבנו׳ ובקיאותו אף אשתמי׳מניה דמר מ״ש מהר״יק בש׳כ״ד ומביאו מור״שבח״מ סי׳כ״ה ס״ב דכאשר ימצאו דברי הקדמוני׳על ס׳ידוע ומפו׳ והאחרוני׳ יפסקו בהפרים לילך אחר האחרוני׳ דודא׳שבגשהם ידעו דברי הרא׳ולא קבלום צריכין לו׳ דטעמא חזו לחלוק עליהם ואנו אין לנו להכריע אלא לפסוק כאחרונים דהוו ידעי במילי דקדמאי טפי מינן ולא חזו בהו טעמא אבל מ״ש בתשו׳ גאון א׳ ולא עלה זכרונו על ספר ידוע אפי׳אם ימצא פוסק אחרון פוס׳הפךאיכא למימר דלמא לאשמיע ליה ואי שמיע ליה הוה הדר ביה ע״כ יע״ש ואמתא

והשתא לפי דבריהם דרבנן היא גופ׳ אמרינן בעד הרב מהרי״ט ז״ל כיון דסברת הרמב״ן ומהר״ם מפדואה ז״ל באו על ס׳ ידוע ובודאי אזי הוית מהרי״ט ז״ל את דבריהם ומה שלא הזכירם לטעמא קנא כהן לחלוק עליהם לבנה לא שייך לומר אי הוה שמיע׳ ליה הוה מהדר דלא נאמר זה אלא כשלא בא על ס׳ ידוע וא״כ לפ״ז סרה מהר הקושיא מעל הר׳ כנה״ג ובודאי דאי הוה וכו׳ הרב ז״ל לדברי מהריק״ו ומה גם שהביאו מהר״ם ז״ל לא הוה חרד את החרדה הלזו על הר״ב כנה״ג ז״ל ופשוט וכה״ג איכא לאתמוהי עוד להר׳ עב״י שכתב בד׳ רי״ח רע״ב וז״ל וכ״ת הרי מתוך תשו׳ ההיא מכ״י של מהרי״ל ז״ל שהעתי׳ רבינו הגדול שיחיה נר״ו דיש להוכיח להפך הא לא אריא דאדרבא שכן נראה מתשו׳ ההיא אך מכתי מאי הוי וי״ל דהרב ז״ל לא ראה תשו׳ הריב״ש ז״ל ואי הוה רואה אותה גם הוא היה מבטל דעתו מפני דעת הריב״ש ז״ל ע״כ והרואה יראה בתשו׳ מהרי״ל שהבי׳ בכמ׳ דוכתיה תשו׳ הריב״ש וכעת ראיתי בח״א סי׳ ט׳ שהביא דברי הריב״ש מתשובותיו וכאלה רבות ומדלא הזכיר באותה תשו׳ דברי הריב״ש ז״ל אינו אלא לטעמא הוא בהו וכתב להפך וכמ״ש מהריק״ו ז״ל

תו כתב שם הר׳ עב״י וז״ל איברא דבתחי׳ סבור הייתי שלא לחוש על דברי הרמב״ן ובכאן שהם באות בדברי הגדו׳ וכבר קי״ל אין למדין לא מתוך דברי ההגדות ולא מתוך כו׳ יע״ש גם לזה יש לתמוה עליו דלא נאמר שאין למדין מהמדר׳ ומההגדות אלא כשפוסק ההוא נגד הכלל האמור בגמר׳ אבל במקום שאינו כנגד הכלל המסור למדין וכמ״ש בס׳ יד מלאכי באו׳ ע״ב וז״ל אין למדין הלכה ממדרש הרבות ולא מן ההגדות הרמ״ע מפאנו סי׳ ל״ו ולא מן התוספות תי״ט פ״ה דברכו׳ מ״ד בשם הירושלמי ויראה לי דהיינו דוקא כשהפס׳ ההוא נגד הכלל האמור בגמ׳ אבל במקו׳ שאינו כנגד הכלל המסור למדין וכדרך שכתבו הרשב״א והרלב״ח בכלל דאין למדין הלכה מפי משנה ומפי ברייתא כ״כ הכנה״ג בכללי הגמר׳ כלל ע׳ וכן ראיתי להרמ״ז בפירושו על המשניות סו׳ פ״ה דברכות והפר״ח במים חיים ד׳ א׳ ע״ב ולחם יהודה די״ד סו׳ ע״ב ורלב״ו ח״ב חרמ״ז ע״כ וראיתי שם בקול הרמז מחמה על הר׳ תי״ט וכתב וז״ל תי״ט ד״ה ואם כו׳ לאו תשו׳ שלימ׳ הוא דמה שאין אנו למדין מהמדר׳ היינו שיש בגמר׳ הפך למדרש אבל כשאין בשום מקום בגמר׳ גילוי למה לא נלמוד מן המדרש והרי ר״ת פסק שאין לאכול בין מנחה למעריב בשבת מטעם הנז׳ במדרש עיין בפסחים דק״ה ד״ה והנ״מ וכמה דינים למדו הפוסקי׳ ממדרש הנזכר ע״כ הרי מבו׳ דאישתמי׳ מניה מ״ש הכנה״ג בכלליו והיותר תימא דלא זכר מר שר״ת הביא ראיה מהמדרש לפס׳ הלכה כיון שאינו הפך הש״ס ונדונו של הרמב״ן ז״ל שאידש לן לא מצינו שהוא הפך הש״ס א״כ אנחנו למדין מדבריו לפסק הלכה ולאסור

ברם יש להרגיש על הר׳ כנ״הג שכתב אבל במקום שאינו כנגד הכלל המסור למדין וכדרך שכתבו הרשב״א והרלב״ח כו׳ דמה לו ללמד דבר זה מכח הכלל דהרשב״א והרלב״ח והרי הוא דבר מפורש בתוס׳ משם ר״ת וכמו שהביא הרמ״ז הא ודאי לפי עונם בקיאותו הוא תימא איך אשתמיט מיניה דברי התוס׳ מפסחים וברור ויש לי קצת תימא מהרב י״ת מאחר דאתיא דברי הרב כנ״הג ודברי הרמ״ז שהבי׳ שם לדברי התוס׳ שבפסחים איך לא נתעור׳ על הרב כנ״הג כאשר העירותיהו אנא זעירא

עוד כתב שם הרב ע״בי בע״ד וז״ל אך כל שכתבתי בשמירת כבוד שמו זל״ל חבתי בתשלומי כבל ד׳ וה׳ כו׳ הנה זאת מצאתי ברבות על פסוק על פני אהרן אביהם שהביא הרב עצמו ז״ל ראיה לדבריו דאמרו חז״ל ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם ר׳ יצחק אמר בחייו רבי חייא בר אבא אמר במותו על דעתיה דרבי יצחק דאמר בחייו נאמן כאן על פני ונאמר להלן ע״פ דכתי׳ וימת הרן ע״פ תרח אביו מה על פני האמור להלן בחייו אף ע״פ האמור כאן בחייו ע״ד דר׳ חייא בר״א דהוא אמר במותו נאמר כאן על פני ונאמר להלן על פני ויקם אברהם מעל פני מתו מה על פני האמור להלן במותו אף על פני האמור כאן במותו כו׳ הא קמן מחלו׳ שקול הוא ואיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הו״ל לרב לאוקומא דין הבכורה אליביה ושלא תוכל לבכר בין בחייו בין במותו עכ״ד.

ואבא בריה קלה אמינא בתר שאהס״ר דאין כאן מחלוקת שקול דהפסיק׳ קאי כדע׳ ר׳ יצחק לדוקא בחייו אינו יכו׳ לבכר אבל במותו יכול לבכר וכמ״ש לעיל לשון הפסק׳ שהביאה בשיורי ברכה א״כ כיון דאינו מחלו׳ שקול אם הרב ז״ל היה שולט מאור עיניו לשון מספיקתא אף הוא היה מודה לדברי הרמב״ן דבמת הבכור בחיי הזקן דיכול לבכר הזקן ולהשוות לנכדו מבנו הבכור עם בניו בירושתו

במצאת אתה למד לנ״ד מהאמור ומדובר כיון דמצאנו לדעת ר׳ יצחק והפסיקתא ולהרמב״ן ומהר״ם מפדואה והרב כנ״הג לבסוף ימיו חזר וכנ״ל והרב ע״בי וכאמור כלהו ס״ל דאם יעקב השוה לבן בנו הבכור שמת בחייו עם שאר בניו דיקחו חלק כא׳ עם נכדו מבנו הבכור שלדבריו קיימים מאחר דבעתות כאל לא מצאתי מי שחולק בזה וזולת סברת רבי חייא בר אבא שבמד״ר זה נר׳ לע״ד להלכה ולמעשה ותנ״ס

כתר קצת ימים ראיתי התשו' שהביא בס' עלות יעקב מהרב כנה"ג היא נדפסה בתשו' בעי חיי בח"ב ח"מ סי' ע"ט ושם בסי' ק"ו הביא תשו' הר' פני משה מה שהשיב על תשו' הרב כנה"ג הנז'

וכתב בדקי"ב ע"א וז"ל איגרת שראיתי להרב המורה כו' מ"מ בכגונדא מני יעקב לסלק חלק הבכורה ע"י שיתננה לשאר בניו ואפי' בלשון ירושה וכמו שפי' הרמב"ן בפי' על התורה ודייק לה מדכתיב בקרא לא יוכל לבכר על פני בן השנואה ועל פני לא משמע אלא בחיי בן השנוא' שהוא הבכור כמו על פני אהרן אביהם שהיה הי על פני תרח אביו עכת"ד הרמב"ן ומהר"ם מפאדובה בסי' מ"ד משמע שתופס שי' הרמב"ן הלזו לאל' כמו שיע"ש וניחא ליה דכיון שרבו הרב מהרימ"ט חולק ע"ז בפי' כמו שיע"ש חזר הדין שחנוך בן ראובן זכה בכל מה שנוגע לו בין בחלק בכורה בין בחלק פשיטות עכ"ד הר' המורה שיחיה איברא מדעתי כי ק' על הרב מהרימ"ט שיחלוק על הרמב"ן ז"ל מסברא דנפשיה כי ע"כ יש לצדד דדילמא לא ראה דברי הרמב"ן ז"ל ולא דברי הרב מהר"ם מפדובה שהביאם ואילו היה רואה אותם היה קובעם קבע וגם כזה לא בחרתי כיון שדברי הרמב"ן עלו ובאו בפירושו המפורסם איך לא שלט בהם עינו על כן נ"ל הדא מתרתי דאפשר דהרב מהרימ"ט סבר דהרמב"ן לאו לדינא כתב כן אלא פרושי הוא דמפרש לקרא לענין פירוש בעלמא וכן נ"ל שיבין כל הרואה דברי הרמב"ן במקומם בפ' כי תצא אי נמי סבר מהרימ"ט דכיון דסברת הרמב"ן ז"ל הלזו לא הוזכרה בבית המדרש לא הטור ולא בשום ספק מגדולי הראשונים ז"ל וכל גדולי הראשונים כתבו שלא יוכל המורים לסלק חלק בכורה בלשון ירושה ולא חילקו בין אם הבכור קיים או אף אחר מיתתו לא יוכל הזקן לסלק חלק בכורה מעל בן של בכור מדסתמו לדבריהם משמע דס"ל דאף גם זאת שמת לא יוכל לסל' מעל בנו בלשון ירושה דאי הוה ס"ל בכה"ג דהרמב"ן ולא הוו שתקי קמאי מינ' ודוגמ' לזה כ' ע"ד רב יהודאי גאון והרי"ף בב"ה ואם איתא להאי מילתא לא הוו שתקי קמאי מינה ומהריב"ל בתשו' כשרוא' פוס' חי' באיזה פוסק ששו' אחד לא הוכירו מביא דברי הרי"ף הללו לומר דעל הסתם מדלא הוכירוה שאר הפוס' האי' משמע דלא ס"ל עכ"ל

ולדידי הפשוט אנכי הזון הרבתי במ"ש דאפשר דהרב מהרימ"ע סבר דהרמב"ן לאו לדינא כתב כן אלא פרושי הוא דמפרש לקרא לענין פירוש בעלמא וכן נ"ל שיבין כל הרואה דברי הרמב"ן במקומם בפ' כי תצא בתר שאלת המ"ר כדת הוי כל בתר הפכא דכל מי שיראה דברי הרמב"ן במקומם ישפוט בצדק דלענין הדין אמרו ולא לפרושי קרא קא אתי שהרי מלבריו ברור מללו שהנא כן שכתב וז"ל והנה המשנא את הבכור לאחיו בנחלתו עובר בלא תעשה ואע"פ שאין דבריו קיימים בדין כו' וממה שאמר הכתוב על פני בן השנואה הבכור יראה לי שאין המניעה הזאת והדין הזה נוהג אלא בחיי הבכור אבל אם מת הבכור בחיי אביו אע"פ שהוא יורש חלק בכורתו בקבר ומורישו מן הדין לבניו אם רצה הזקן ואמר ירשו בני כך וכך בנכסי ובנו של בני הבכור יטול כ"ו ובנכסי דבריו קיימי' כדרך שהם קיימים במקום שאין שם בכור וכן איננו עובר בלאו הזה אם לא הכיר הבכור לאחר מותו כי לא מצאתי על פני רק בחיים על כני אהרן אביהם על פני תרח וכן כולם עכ"ל

והשתא אם איתא לדברי הרב ז"ל דהרמב"ן לפרושי קרא אתא מה הלשון אומרת שאין המניעה הזאת והדין הזה כו' וכן מ"ש עוד וכן איננו עובר בלאו הז' אלא ודאי שהדבר ברור כשמש מדבריו או שמוכרחי' אנו לומר דלענין דינא קאמר לה ולא לפרוש' קרא וגו מ"ש אי נמי סבר מהרימ"ט כו' גם זה א"א לאומרו שהרי הרמב"ן ז"ל סבר' הלזו לאו מדנפשיה הוא אלא דהו' המדרש והפיסקת' הנז' דידוע תוקפו וגבורתו מהרמב"ן ז"ל דהכל היה כמאן דמנח בכיסתיה דמי וא"כ כיון שהדב' בא מפורש בבי מדרש' בפסיקת' לא [illegible] ההיא דהרי"ף ומהריב"ל דשם הוי היכא דאיזה פוסק איזה דין אחדם כפי שכלו הזך שייך לומר מדלא הזכירוהו האי' הידוע' משמע דלא ס"ל אבל בנדון הלזו דכשמת הבכו' בחיי הזקן לא אידשו הרמב"ן ז"ל אלא מנא הילן גלול לסמוך עליו ונמצא מ"ש הרב ז"ל דלא הוזכרו בבה"מ לא בטור ולא בשום ספר מגדולי הראשוני' עהס"ר זה אינו דכבר הוזכר' בראשוני' מהראשוני' והאמת יורה דרכו דכל זה אשתמי' מניה ובודאי דאי הוה שולט מאור עיניו המדר' והפסיקתא היה אומר מודים דרבנן לדברי הרמב"ן ז"ל וכ"ן יכולים אנו לומר בעד הרב מהרימ"ט ז"ל דלא חזיתיה לא הפסיקתא ולא המדרש ולא דברי הרמב"ן ז"ל כיון דהוא מילי דדרשא לא אסיק אדעתיה לחפש אחרין וממיל' אמרינן נ"כ בעד הר"ב כנה"ג וכ"ש דכנ' מלאנו אמורה דהר"ב כנה"ג חזר בתשו' בסוף ימיו והעלה כסברת הרמב"ן ז"ל וכנ"ל

א"ב עפ"י הדברים הנאמרים באמת תבנא לדיננא דלפי קצורי דלא נשא' לן כי אם סברת ר' חייא בר אבא הנ"ל במ"דר וכיון שכן הו"ל סבר' יחיד והלכה כרבי' דיכול הזקן להשוות לבן בנו מהבכור שמת בחייו והל"ס הצעיר

מרדכי אשיאו ס"ט

סי'

סימן טוב

שאלה ראובן החזיק בגוי א' זה כמה שנים כאשר כתו' ומפור' בדוכרן שהדותא ור' הלדלב'ע וחל"ט והניח אחריו ז"ב וגם הם הלכו בדרכי אביהם שהיו עושי' כל צורכי הגוי בעסקו ומתנו על ידם ועתה קם ש' ונעשה שותף מיורשי ר' שהחזקה הלזו הוא חזקתו כיון דהגוי הנז' הוא מביא ש'אס אלאג'ה וכבר יש לזכות בכל המביא ש"ס אלאג'ה כאשר כתוב ומפורש במעשה ב"ד אשר בידי וזה נוסחה במותב ג' כחד' הוינא נמנא ב"ד דח"ל כד אתו קדמנא ב' סהדי קשוט והגידו ע"ן וע"י היות אמת שה"ח אשר החזיק להיות סרסור מהש"ס אלאג'ה וכיוצא שהיו מביאין כל מין סוח' ערל מעיר ש'אס בין מסוחרי הערלים תושב שאלוניקי יע"א בין סוחר העיר בין סוחר הדש בין ישן והכל תלה גזרת יהלוסמהרבנים קדמוני' באופן שה"ח אשר היה נוטל שכר סרסורותו כמנהג הסרסורים וכן העיד העד האחד מהעדי' הכו' שהוא בעצמו הן בעודו חי הח' אשר הנז' בא מחדש סוחר ערל מעיר ש'אס פה עירנו יע"א בסחורו' ש"ס אלאג'ה והערל היה תוש' פ'יליגי ועשה לו העד סרסורותו בחושבו שהחזקה מה' אשר הנז' היה בסוחרי תושבי שאלוניקי יע"א דוקא ולא בסוחרי מעיר אחר הבא מחד' וכנודע הדבר להח"א הנז' הזמינו לדין להסרסור הנ"ז לפני הרב הגדול כמהר"ר אלעזר נחמיאש ז"ל ונמנאו שם הרבני' המובהקים כמה"ר יוחנן קלעי וכמה"ר יוסף שמוש ז"ל והוציא מתחת ידו הח"א הנז' הכתב גזרה אשר היה לו מהרב הגדול מהרי"ל ז"ל עם חתימת רבני ירושלים תוב"ב ובראותם הרבנים הנ"ז כל הכתוב בגזרת הנ"ז אמרו לו להסרסור הדש הנז' שהיה אוכל חלב כיון שהוא חזקת' מהח"א הנז' שהו' דוק' החזיק להיות סרסור מה' ש"ס אלאג'ה וכיוצא בכל מין סוחר הערל המביא ש"ס אלאג'ה פה עירנו יע"א בין מתושבי עירנו בין מחוצה לה יהיה מה שיהיה יען חזקתו של הח"א הנ"ז הוא בש'אס אלאג'ה כפי הנ"ל ובקנית האידרות ברוק'ש להסוחרים להוליכם לש'אס כפי הנ"ל כו' עכ"ל וזה נוסח הגזרה דאית ליה לש' מתחת לא"רם מהמעשה ב"ד והוא מרבני ירושלים ת"ו דהאיתי מהריט"א ז"ל ובית דינו וז"ל אנחנו הבאים על החתו' ראינו מעשה הכתב והעידי' מעידים במקדש דא גזרה דאורי' היא מוצאת מהרב המופל' כמהרי"ל עם חתימת רבני ירושלים ת"ו גם אנחנו אלה פה אנו מחדשים הגזרה ככל אשר גזרו מע' הרבני' המופלאים שדלור ולא יוכל שום בר ישראל להסיג את גבולתו וכל אשר יעבור את דברי הגזרה הנ"ז ענש יענש ואין רוח חכמים נוחה הימנו ושומע לנו ישכון בטח עכ"ל

והשתא טוען ש' מיורשי ר' דהחזקה הלזו הרי היא שלו מאחר שהוא החזיק בכל המביא ש"ס אלאג'ה מעיר ש"ס וכאשר מפורש יוצא במעשה ב"ד הנ"ל ויורשי ר' משיבין הן אמת שהחזק' מהשאלה היא שלך היינו דוקא בסוחר שהחזק' אתה אוי לא יוכל שום אדם להסיג את גבולך דגל שהחזיק אדם אחר מעיקר' בסוחרא בשאר סחורו' לא בש'אס אלאג'ה כנ"ל דמעיקרא החזיק אבינו בערל זה בסחורו' ואח"ך הוא שהביא ש"ס אלאג'ה אי זה אמר שתוכי' החזקה שהחזיק אבינו הראשון ואף שאח"כ מביא ש"ס אלאג'ה אותו סוחר גוי אף הסרסרו' מש"ס אלאג'ה הוא משלנו דבכגון דא לא תקנו והחזק' מכח אבינו הוא בודאי היא לנו ואתה רוצה להחזיק מס' מעתה לשאול הגיעו • חזק' הלזו של מי היתה ושכמ"ה

תשובה עדי בשמים כי לא מלבי לדבר דבר על פתגם דנא אכן ידוע לכל בני בער עירנו שאין אני בנחורין לבט' מתמנו ונלא

ונלקט אחרי הפוסקים כי מהם נקח דעת ותומה ולא מדעתינו ראשי' הק'ול השתוממתי על המרא' על מ"ש רבני ירוש' ת"ו בספיר גזרתם וז"ל ראה ראינו מעשה הכתב והעידים מעדים במקדש דא גזרה דאורייתא היא מוצאת מהרב המופלא כמהרי"ל עם חתימ' רבני ירוש' ת"ו גם אנחנו אלה פה אנו מחדשים הגזרה כו' אחרי לחיכת עפרות זהב להם לפי ק"ד כתבו מה שאינו שהרי השני עדים אינם מעדים שראו הגזרה ממהר"יל ז"ל עם חתימת רבני ירושלים כי אם העד האחד הוא שמעיד כן שראה הגזרה ממהר"יל כו' שכן כתב במעשה ב"ד וכן העיד אחד מהעדים הנ"ז שהוא בעצמו הן בעודו חי הח' אשר הנ"ז כו' עד סוף המעשה ב"ד הם דברי העד האחד וא"כ איכא להתמוהי טובא איך כתבו ו' עידי' מעידים כו' היא מוצאת מהרב מהרי"ל ז"ל כו' והרי השני עדים אינם מעדים כי אם שהח"א החזיק בש'אלאג'ה זהו דוקא הם מעדים וכאשר יראה כל הישר הולך נזה פשוט וכעת לא מצאתי מענה לשון להליץ בעד הרבנים ז"ל יען כי זה הוא מה שהביאם לכתוב ג"כ הרבנים הנ"ז הגזר' הנ"ז ודוק

האמנם צריכין אנו למודעי על מה אדניה הטבעו בחזקה הלזו דנ"ד דלפי קע"ד לית לן בה לא משום עני המהפך ולא משום דפסקת לחיותאי ולא משום דהחזיק במקו' קבוע ולא משום מכירו ואשי' על דאשון ראשון ועל אחרון אחרון ואומר דאיתא בקדושין דנ"ט ע"א בההיא דרב גידל דאמר עני המהפך אחר החררה ובא ונטל א' נקר' רשע כו' והנה במאמר הלזו אפליגו רבוותא דלדעת רש"י ודעימי ז"ל אף בהפקר נקרא רשע ולדעת ר"ת ודעמי ז"ל דדוקא במקח וממכר ושכירות הוא דאית להו דין המהפך אבל לא בהפקר כמ"ש שם בתוס' יע"ש וגדולי המורים ז"ל כתבו הא דאמר ר"ת ודעמי דבהפקר ליכא משום עני המהפך היינו דוקא כל שלא בא עדין הדבר לידו אלא שהוא

מהור

מחזר אחריה אבל כל שכבר זכה בה והגיע לידו הוי גזלן גמור וע"פ הדברים הללו פסקו את הדין לענין חזקת המכס דגם דשירות המכס דין הפקר יש לו מ"מ כיון שכבר זכה הראשון בשירות המכס ובא לידו דין הוא שאין מוציאין אותו מידו והבא להסיג גבולו נקרא רשע גמור וגוערין בו וכמ"ש הרב מהרש"ך בח"א סי' נ"א ומהרשד"ם בח"מ סי' רנ"ט ושנ"ד ובס' פ"מ ח"ב סי' קכ"ב יע"ש ועיין ג"כ בס' ד"ר סי' ש"ך ובס' דת ודין בסי' ה' יע"ש

הרי המתבאר מדבריהם דלכ"ע כל שזכה ובא ליד הראשון הבא להוציאו מתחת יד הראשון נקרא גזלן וא"כ בנ"ד דמלבד דש' לא נגע ולא פגע ולא החזיר אחריו מש'וחר זה ואדרבא ר' ובניו זכו בו בודאי הגמור כפי האמור דהבא להסיג גבולם גזלן מקרי ומוציאין מידו וכאמור

וגם משום פסקת לחיותאי ליכא וכמ"ש הרב פ"מ בח"א סי' ט"ל וז"ל ואע"ג דארבע סרסורים אלו הוי כל אומנותם בכך ומשמע בתוס' פרק לא יחפור לגבי תרוצא אית להו היכא דהוי אומנותם בכך ובא אחר לעשות אומנותו כו' מקרי טפי מעני המהפך כו' על הכל אמינ' דלא מעלה ולא מוריד דלא הוצרכו התוס' לתרוץ זה כי אם למאי דס"ד דעדין לא ידעו בחלוק הש"ס דשאני דגים דיהבי סיירא כו' אבל לפי האמת דהלכתא כרב הונא בר יהושע דבר מבואה לא מצי מעכב חבריה אע"ג דאומנותו בכך לא הוה מרחיקין המצודה אי לאו טעמא דיהבי סיירא וכו' וא"כ בנ"ד דלא שייך טעמא דפסיק לחיותיה לפי ההלכה כיון שכולן בני עיר א' ושייכי בכרגא דהכא א"כ אף אם אומנותם בכך לא מעלה ולא מוריד ואף דין המהפך לא שייך יע"ש עכ"ל הרי בהדיא מדברי הרב ז"ל אף דאין לו אומנות אחרת כיון דשייך בכרג'א דמלכא לית לן בה טעמא דפסקת לחיותאי אף אנן נמי בנ"ל כיון דכלהו שייכי בכרג'א דמלכא אינו יכול לומר קפסקת לחיותאי אף דהוי אומנותו בכך ואין לו אומנות אחר ופשוט הוא ודוק

ואם נפשך לומר הא קא חזינן למורינו הרב הכהן הגדול בס' פמ"א ח"ב סימן ק"ב דאף דשייך בכרג'א דמלכא אזל מטעמא דפסיק לחיותי' שכתב על מי שהחזיק בשפ'אנה ובא אחר ליטל' ממנו השיב הרב ז"ל לבעל הראשון מוחזק מכח שהיה רגיל בכך להשתכר בזה וזה בא לירד אללו לאומנותם או' לו קפסקת לחיותאי והביא תשו' הרשב"א ז"ל ההיא דקייט א'שהיה רגיל אצל עירוני כו' וכתב הוא וז"ל למדנו מכאן שני דברים הא' דאע"ג דלא בא עדין לידו כיון שהוא רגיל בכך ליטול משם הו"ל כאלו בא לידו הב' דאפי' הוא הפקר מוחין בידו ומוציאין מידו מטעם קא פסקת לחיותאי כו' יע"ש עכ"ל

הרי מבואר מדברי הרב הכהן הגדול ז"ל דאף דשייכי בכרג'א דמלכא וכולם בני עיר א' קא פסיק ותני דמוציאין מידו מטעמ' דפסקת לחיותאי וא"כ בנ"ד נמי יאמר האומר מי זה אשר יערב אל לבו לעשות הפך מורינו הרב ז"ל

אף אתה אמור לו שלא כתב הרב אלא דחשיב ליה כאלו בא לידו וכל שבא לידו בודאי הגמור דמוחין בידו ומוציאין מידו שכן כתב למדנו מכאן שני דברים הא' אע"ג דלא בא עדין לידו כיון שהוא רגיל בכך ליטול הו"ל כאלו בא לידו הב' כו' הרי דהיסוד שבנה הרב ז"ל לפסקא דדינא הוי על ב' טעמים אלו וא"כ בנ"ד נמי אזיל ומודה הרב דלא שייך טעמא דפסקת לחיותאי כיון שלא בא לידו וכמו שנבאר לקמן

וחזוה קשה הוגד לי מ"ש בס' מגן שאול בדס"ה ע"א וז"ל ועוד היה נראה לחלק שלא כתב הרב פמ"א ז"ל אלא דוקא בנדון הש'אפאנה שאדם הראשון היושב בה לא היה לו אומנות אחר אלא הוא דומיא דההיא תשו' דכתב הרשב"א בחייט דהיה רגיל אצל עירוני כו' שאומנותו הוא דוקא היינו בההיא וכיולא כתב הרב ז"ל דהבא להסיג את גבולו יורד לאומנותו של חבירו מקרי דפסיק לחיותיה כיון שאין לו אומנות אחרת מה שאין כן כשיש לו אומנות אחר כו' יע"ש עכ"ל

ואחרי ההחילה כלחזי מלבד למדברי הרשב"א לא מוכחי דאזיל בחי' כזה כאשר יראה המעיין ואף גם זאת כל היסוד הולך דהרב פמ"א ז"ל בנה יסודו ע"פי דברי הרשב"א שכתב למדנו מכאן ב' דברים האחד כו' ואם איתא לדברי הרב מגן שאול דכשאין לו אומנות אחר מיקרי דפסיק לחיותיה אמאי אצטריך הרב לטעמא דהו"ל כאלו בא לידו הא אפי' שלא בא לידו כיון דאין לו אומנות אחר די והותר אלא ודאי דהרב ז"ל לא נגע ולא פגע בסברא הלזו וראיה לדבר דהר' פמ"א סמוך ונראה כתב וז"ל ולפ"ז מ"ש בפרק לא יחפור נימא כו' ומשני בגמ' שאני דגים דיהבי סייארא והו"ל כנילודו וכבר הגיע לידו וחבירו מזיקו ומשו'הכי איכא טעמא דפסקת לחיותאי אבל בההיא דבר מבואה כו' יע"ש ע"כ

הרי בהדיא מדברי הרב ז"ל דלא שייך טעמא דפסקת לחיותאי אלא בשכבר הגיע לידו דוקא הא לאו הכי לא וזה פשוט בדברי הרב ז"ל ודוק וכ"ן חזי הוית להרב מ"ת בח"מ סימן טו"ב דכתב דטעמא דפסקת לחיותאי שייך אף שלא הגיע לידו והרי ע"פ האמור אחר בקשת המחיל' מעצמותיו הקדושי' הא לא מכרעא ולבריו נא"ת ופשוט הוא ודוק

מעתה

מעתה ע"פ דברי הרשב"א ז"ל בההיא דחייט אצל העירוני שהבית שתי ראיות הא' ממצודת דגים והב' מההיא דמכירי כהונה נראה לפי קע"ד דבא להורות ב' דברים כיון שיש לו מקום קבוע הו"ל כאלו בא לידו ואף דאין לו מקום קבוע כל שהוא יודעו ומכירו הו"ל כאלו בא לידו וכן חזיתי להרב פני אהרן בח"מ סי' ט' דתפס במושלם לדעת הא' וגם האחרונים בדעת הרשב"א ז"ל דבא' משניהם הו"ל כאלו בא לידו או שהיה מקום קבוע או ביודעו ומכירו יע"ש בטוב טעם ודעת וא"כ ממילא רווח לן שמעתא בנ"ד דליכא שום א' מהם לא מקום קבוע ולא יודעו ומכירו כאשר ידוע לכל יושב העיר הזאת בודאי הגמור לפי דינא דגמרא' לית ליה לש' שום תערומת אם יבא איזה סוחר חדש משא"ס אלאג'ה וקר' אינש אחרינא ועשה לו הסרסרות דמן הדין שלו הוא ואין לש' כלום באותו סוחר שום כך וכיה

ואיברא דלפי האמור אפשר לומ' דלית ליה זכיה לש' בסוחר הדש שהבי' ש"אס אלאג'ה אבל מה נעשה מאח'עלו' דבריה' דרבנן בגזרה דאוריתא שלא יוכל שום בר ישראל להסיג את גבולו מוכרחים אנו לחפש בספרן של ראשוני' והאחרוני' אי טענת ש'הוי טענ' או לא ואומר דלכאורה נראה מריהוט לישנא דאמרו הפדים דאח' אשר החזיק בכל מן סוחר ערל המביא ש"אס אלאג'ה פה עירנו יע"א דוכה ש' בחזקה הלזו שהרי דייק בלישניה כל המביא וכיון שכן לא יוכל שום בר ישראל להסיג את גבולו לש' לשרת לסוחר זה כאשר גבלו ראשונים כ"ע וכאשר יראה הרואה בס' כנה"ג בסי' ק"ס ובס' מטה שמעון שם יע"ש

ברם מאי דאיכא לעיוני ולמידק בנ"ד הוא דכל מכח דאית ליה לש' בחזק' הש"אמליש הוא מכח מעשה ב"ד דאית ליה לש' בידו והרי כפי מ"ש במעשה ב"ד דא' מהעדי' עשה סרסרות לערל א' פ'יליבילי מינה מוכח דהעדים הם סוחרים ולא דייקי בלישנייהו והנה כי כן יאמר האומר דלשון זה שכתוב בכל מן סוחר המביא ש"אס אלאג'ה הם דברי עצמ' ולא היה כתוב כן לא בגזרת מהרי"ל ז"ל ולא בגזרת רבני ירושלם ת"ו וא"כ איכא למימר דנפ'היסו' בכל הגנין ולית ליה לש' כי אם בשיחזיק הוא בעצמו לא לכל המביא

ואם לחסך אדם לומר דזה אינו שאם איתא דלא הוי חזקתו בכל המביא ש"אס אלאג'ה אמאי חייבו הרבני' הנז' להעד הא' שעש' הסרסרו' לפ'יליבילי כמ"ש במעש' ב"ד אלא ודאי דהרבנים הנז' חזו טעמא ונתנו לו זכות להא' אשר הנז'

ואבא דאמרי דאי מהא לא מעלה ולא מוריד מעשה זה שאומר העד הא' שהרי הוי עד א' שמעיד שהרבני' הנז' גזרו לזכות לה' אשר הנז' וכיון דהוי עד אחד מן לא מפקינן ממונא אפומא דהד סהדא ופשו'הוא וכאמור

האמנם עדין אית לן למיהדר הזכותא דש' ולמימר דלא יהי הדבר בס' דהיה כתוב כן בשפיר גזרתם הא קי"ל ס' חרם להחמיר וכמ"ש מהריב"ל בא"ח סי' ת"ו ועי' בכנה"ג שם ועיין בס' תורת חסד סי' קצ"ד שבטל דעתו מקמי מהריב"ל ז"ל יע"ש וא"ך בנ"ד נמי אף דהוי הדבר בס' הוי ספקו להחמיר ולכאורה זכה שמעון בחזקתו

אכן בתר הבקפה נראה לפקצ"ד דהגם שנא' מר דכן היה כתוב בספי' גורתם אפי"ה זכו יורשי ר' בחזקה הלזו דנ"ד ואמינא לה ממ"ש מהרשד"ם בח"מ סי' רנ"ג וז"ל וכ"ת אינו רוצה ש' לזכות מטעם זה אלא מטעם שכיון שנתן ר' כח למכור החצר לאחר כל שיתנ'מי שקנ' אותו הו"ל שמכרו ר' לתוגר ואבד ר' חזקתו מטעם בבשעת שקנה התוגר החצר לא היה ר' דר בעי' ואין חזקה אלא לדרים בעיר שמטעם זה אנו אומרים שמי שעקר דירתו מן העיר חכף איבד זכות חזקתו לזה אני אומר שגם מטעם זה לא הפסיד ר' זכותו שהרי לא הוציאו דין עקירה אלא מטעם הפק' שכתוב בהסכמות שהיוצא מן העיר ועוקר דירתו יכול למכור חזקתו או ליתן לאחר קודם שיצא ומכאן דייקו הא אם יצא ולא מכר הפסיד דאל"כ בכל עת היה יכול למכו' או לתת ומ"כ נוכל לומ' דדוקא למי שהיה יכול לתת או למכור קודם שיצא לא למי שלא היה יכול לתת ולמכור קודם שיצא כנ"ד וכן ראוי לומר כי כיון שלא בא דין זה מעיקרא ברור בהסכמות אלא מכח דיוק וחידוש הוא הבו דלא לוסיף עלה ומטעם זה העמידו החזקות כשהלכו הסורגונים לרודים כו' יע"ש עכ"ל וכן כתב בהדיא בסי' רמ"ד וז"ל וא"כ הדבר ברור שמי שירנה להחזיק ולהפקיע זכות הראשון צריך להבי' ראיה ברורה שאל"כ באיזה ס' שיהיה בדבר יש לנו להעמיד כל החזקה בחזקת הראשון יע"ש עכ"ל

הראת לדעת מדברי הרב מהרשד"ס ז"ל דכשאין ברור מלשון ההסכמ' אזי אמרינן אין לך בו אלא הדושו והבו דלא להוסיף עלה ומוקמינן החזקה ביד מי שהוא מחזי' בודאי אין ס' מוציא מידי ודאי וכ"ן כתב הר' מהרש"ך בח"א סי' ק"ה וז"ל דכיון דהאחים ירשו חזקת אביהם והין דרים יחד ולא חלקו כו' והאחים שלא חלקו הרי הם כשותפי' וכשיצאו מן העיר אפי' בשתמא כל מלא מחלו בפי' זכות חזקה'על סמך שותפותם יצאו מן העיר כו' דכיון דהפסד חזקת עקירת דירתו יוצא מכח דקדוק דק מהופסם בדבר קל אפשר לומר שלא הפסי' חזקתו יע"ש עכ"ל והגם דהרב מהרש"ך ז"ל אמרו בלשון אפשר כבר השווה לנו את השוין מורינו הר' בס' ד"מ בח"ג סי' י"ד יע"ש דנפקא לן טובא לנ"ל אבל דא עדיפא בדברי מורינו הר"ד"מ ז"ל אחרי המחילה כלחוי דלא יהיה דהרב מהרש"ך בלשון אפשר

אפשר אמרא למילתיה ככר כתב הר׳ד׳א בעצמו
בח"מ סי׳ ח"י דזה אינו מוסכם יע"ש והנה כי
כן נאמר דהר׳ מהרש"ך מכת הסוברים שבדרך
ענוה כתב כן ולעולם בהחליט אמרוה וכמו שכן
היה ר"ל הר׳ ד"מ בכאן ועוד דלו יהיה דמספק׳
לן אם הרב מהרש"ך ז"ל ס"ל הכי מכח ס׳
חרם מוכרחים אנו לומר למהרש"ך ז"ל קאי
בשט׳ זאת דאף שבלשון אפשר אמרא מכח חומרת
החרם אמרינן דבהחליט אמרא למילתיה ולא כת׳
כן אלא מחמת ענוותנותיה והו"ל דקאי בשיטת
הר׳ מהרשל"ם ז"ל מכח החרם וא"כ לדברי הרב
דב"מ לא זכיתי להבינם

וא"ב אף אנן נמי נאמ׳ כן בנ"ל שכיון
דיורש ר׳ הם מחזיקים בודאי מכח
אבוהון והוי חזקה מעלייא וש׳ רוצה להוצי׳ מתח׳
ידם החזקה באומרו דכשנתנו לו הרבנים ז"ל
זכות בחזקת הש׳אמליש בכל אופן אמרוה והוי
דומה בדומה כנדון מהרשל"ם ומהרש"ך ז"ל
דבאים להוציא מכח דקדוק הסכמו׳ דק מתוספ׳
עליהם להביא ראיה דאף בכה"ג נאמר ואדרבא
אית לן למימר כיון דחידוש הוא אמרינן היכא
דאתמר אתמר ותבו דלא לוסיף עלה ומוקמינן
החזקה ביד יורשי ר׳ דהם בטענת ודאי ואין ס׳
מוציא מדי ודאי ולהם משפט החזקה והבא להוצי׳
מתחת ידם נלכל ברשת החרם אשר גבלו ראשוני׳
וכמ"ש בהדייא בפ׳ שארית יאודה דע"א וז"ל
אך ראיתי כי לוי שסכר מהגוי הוא מוחז׳ מדאורי׳
ור׳ בא עליו מכח ס׳ תקנה וכללא רבא אי׳ לן
אין ס׳ מוציא מדי ודאי יע"ש הרי מדברי הרב
ז"ל דמוקמינן החזקה ביד מי שהוא מוחזק בודאי
וכ"ן בנ"ד דיורשי ר׳ מחזיקין בודאי וש׳ רוצה
להוציאם מתחת ידם בטענת ס׳ אין ס׳ מוציא
מידי ודאי ומוקמינן החזקה ביד יורשי ר׳
וכאמור

וש"ת דאדרבה ניל לאידך גיסא דלו
יהי דש׳ רוצה לזכות בערל זה
בטענת ס׳ וא"כ הו"ל ליורשי ר׳ אם מחזיקים
בסוחר זה אף להוי מש׳נכנסין בס"ח ולמה לן
להניחן שיכנסו בס"ח דבכל גד איכא ספק וס"ח
הוי דאורייתא וכאמור ואיך מוקמינן החזקה
בידייהו לזה אכי אומר דמתרי טעמי לית להו
ליורשי ר׳ בית מחוש דנכנסין בס"ח ואמינא
לן ממ"ש מהרא"ד"ב בסימן קנ"ב בשוכר שמכרו
הבעלים הבתים ולא נמצא השוכר בעיר ובא
עכשיו להוציא מיד הלוקח בטענת מגרכות
שתקנו מתקני ההסכמות שהשוכר קודם
לקנותה והשתא טוען דבכי ה"ג שלא היה
השוכר בעיר לא תקנו ויש חרם בהסכמה הזאת
שהשוכר קודם והשיב כי אין ליפו׳ כח המגרן
ולומר אפי׳ הוא ס׳ אם נכנס בלשון ההסכמה
ס׳ הרס להחמיר דבכל גד איכא ס׳ חרם דהרי
ההסכמו׳ שחזקות ג"כ הוא בכח חרם ואי זה לא
נכנס בהסכמה נמצא דהחזקה הוא של לוקח
וכשנכנס זה המגרן נכנס בס׳ חרם וא"כ אין
לנוהג מטעם זה עכ"ל , והרב מעולא מטה

בא"ה סימן ל"ב עש״ן דברי מהרא"ד"ב אלו לה׳
דלא מפקינן מיניה דלוקח כו׳ יע"ש ועי׳ ג"כ
בכ"ש ח"מ סי׳ מ׳ וירוה את צמאונך יע"ש ,

והשתא יצא לנו מדבריהם דרבנן דלא
מפקי׳ מיד מי שהוא הדבר
בידו וליתנו לשכנגדו בקום עשה משום דנכנם
בס׳חרם ומשו"ה מוקמינן ביד מי שהוא החזק׳
בידו ולית בה שום חשש מס׳ חרם כיון שהוא
מחזיק בודאי וא"כ בנ"ל נמי היורש ר׳ הם
מחזיקים בודאי בסוחר ערל זה לית להו שום
חשש איסור בס׳ חרם

ועוד עדיפא מינה אית להו ליורשי ר׳
והוא כפי׳ מ"ש מהריב"ל בח"ב
סימן ע"א על מה שנסתפקו חכמי הדור אם
חזקות הנהוגות יש להם דין קרקע או מטלטלי
שאם יש להם דין קרקע אמרינן אוקי ממונא
בחזק׳מ"ק ואם יש להם דין מטלטלין והם בחזקת
מי שישנן בידו וכת׳ דמספקא לא מפקינן מהאי
דאיתיה השתא בידיה ואף אם בהסכמות
החזקות אפשר דהטילו חרם וקי"ל דספק חרם
להחמיר מ"מ יש להקל כי לא נתחייב מחמת
החרם אלא לקיים מה שהוא מחוייב מן הדין
ואין החרם חל אלא על מה שהוא מחוייב מן
הדין וכיון שמחמת הדין זכה ר׳ בחזק׳ משו׳ דהויי׳
פלוגת׳ דרבותא ומספק לן אי כקרקע לכל מילי
או לאו וכדכתבינן גם מחמת החרם אינן חייב
לצאת מהחזקה עכ"ל יע"ש

הראת לדעת מדברי מהריב"ל דכשא׳
מחזיק בודאי והב׳ רוצה לזכות
מס׳ אין ספק מוציא מידי ודאי ולית לראשון
בית מיחוש מכח החרם ועל הב׳ שבא להוציא
מכח ספק עליו הראיה שיברר שבכגון זה תיקנו
וכל זמן שאינו יכול לברר נעמיד ההזקה ביד
הראשון ואם רוצה הב׳ ליכנס בלא׳ רשות
המחזיק הראשון עובר על החרם וכמ"ש בהדיא
מהרשל"ם בההיא דסימן רמ"ל כאשר יראה
הרואה יע"ש , וכן כתב הרב ד"נ בח"מ
סימן י"א יע"ש

וגדולה מזאת כתב מהר"ש בסימן
קט"ו דלא אמרינן ס"ח אלא
כשאנו מסופקים בלשון הטענה אבל כשלא
הוזכר הדבר בתקנה לא מקרי ס"ח יע"ש וכן
כתב בס׳ ברכות מים דס"ו ע"ד יע"ש שנסתייע
מדברי המבי"ט ח"א סי׳ רכ"ו מ"ש לענין נדרים
יע"ש ודוק

מעתה ע"פ הדברים הנאמרים הכלל
העולה בנ"ד כיון דיורשי ר׳
הם מחזיקים בודאי וש׳ הבא להוציא החזקה
מתח׳ ידם באומרו דכשנתנו לו מתקני ההסכמו׳
זכות בחזקת הש׳אמליש בכל אופן אמרוה אף
אם המחזיק אחר מקדמא דנא וא׳כ עליו לברר
בראיה ברורה דאף בכגון זאת תקנוה וכל עת
וזמן שלא יברר ש׳ על עומדם יעמודו יורשי
ר׳ בחזקתייהו

אף ורק כל זה שכתבנו הוא דתי שכבר החזיק בגוי א' ואח"ך הביא ש'אם
אלאג'ה אני לית ליה לש'שום זכות בגוי ההוא
לא כן כשלא החזיק שום אדם בערל חדש
המביא ש'אם אלאג'ה לפי חומר ההסכמות
החזקה הוא מש' הבא מכח אביו והבא להסיג
את גבולו מכח ש"ח נלכד בש"ח . וזה כלע"ל
מפי סופרים ומפי ספרים להלכה דבר הלמד
מעניינו והיה לברי אם יסכים עמדי
מעט"ר עטרה בראש כל אדם שמילודו קודם
לליבונו . רב יוסף סיני ועוקר הרים וטוחנן כי
לדעתיה דמנ"ר דעמיה אני צריך גבוה במיכו
ואם באולי דברי אלה יעלה לרצון לפני משכנו
וסמך ידו על ראש הצעיר פרשו עליו עננו .
ואם לאו והיו כלא היו ושם בסת'ר חלמיש
למעיינו . פי המדבר אשר ל'ו מלא
כפו חוס'ר והכנו . זעירא דמן חבריא מצפה
לגאולה מאדון העולם ועושהו

מרדכי אשיאו
ס"ט

אבני הרואה לפה"ח שכתב החכם הש'
והכולל ידי"ן מירא דכיא מבני עליה נר"ו
כיום יאיר דברין אינם צריכים היזוק אך לפי
רוב הענוה רבה שאתיה סניגרון לדבריו ע"כ
אני אומר ומסכים הולך שהדין דין אמת כאשר
כתב מע' הפוסק ה"י וחשקה נפשי להשתעשע
בד"ק אבל מה אעשה כי אין השגאי מסכים
עמדי כנודע ולפוטרו בלא כלום א"א ואען
ואו'לכיון דכל הפוס'הסכימו דכל שמכירו ורגיל
אצל הגוי הוי כאלו כבר בא לידו וכמ"ש מע'
הפוסק א"כ ישראל אחר הבא בגבולו גזל
הוא בידו וכמ"ש הרב כנה"ג בתשו' ח"ב סי'
ק"ב משם רבוותא וז"ל שלא אמרו עני המהפך
בחררה ובא אחר ונטלה נקרא רשע אבל אינו
חייב לשלם אלא היכא דלא בא ליד הראשון
אלא שמחזר לקנותו אבל כל שזכה הראשון
והגיע לידו מילתא דפשיטא היא דאין יכו'שום
אדם ליטלה מידו והנוטלו גזל
גמור מדאורייתא הוא וחייב להחזירו יעש"ב
א"כ הלעת מחייב שלא גזרו הרבנים ז"ל הבאים
על החתום בגזרת יהלום שביד ש'בנ"ל שהנוטלו
גזל הוא בידו הם להו להרבנים הנותנים
ספיר גזרתם ביד ש' להתיר לו את הגזל ח"ו
וזה נראה לקע"ד ברור כשמש אם יסכימו עמי
בעלי הוראה כי להם משפט הגאולה ושוב
ראיתי בתשו' הרשב"א ז"ל סימן תקנ"ו בתקנת
רגמ"ה ז"ל ואפי' את"ל שהוא מידת חסידות
מ"מ היאך יתקן הרב ז"ל שלא יתנהג בחסידות
עכ"ל

חיים יוסף ן' ארון ס"ט

סימן חי

שאלה ראובן היה אחד מחמשה שותפי
אשר בע"ת שאוניקי יע"א וזה
מנהגם שמהתנאה מההכנסה חולקים לחמשה
חלקים ור' היה נוטל חלק אחד ונרצוא מרנא
דבשמיא נתבקש ר' בישיבה של מעלה והניח
אחריו ברכה שני בנים שמעון ולוי ונכנסו
שניהם לשרת במקולין והיו חולקים חלק אביהם
חלק כח'וכראותםשאין להם הנאה ביותר בהיות'
משרתים שניהם יחד נמנו וגמרו ביניהם שלא
ישרת אלא אחד מהם דהיינו הגדול ש'והוא יתן
לאחיו לוי חלקו ונשאר ש' לבדו משרת במקולין
והיה נותן ללוי אחיו הלקו ולוי היה נותן לו
שכט"ר ולאחר זמן הלך ש' לב"ע והל"ש והניח
שני בנים וטענו על לוי שאין רוצים לתת ללוי
כמו שהיה נותן לו אביהם אלא שיבא הוא
בעצמו לשרת או יביא גברא בחריקיה וכן עשה
לוי שמינה לבנו הגדול במקומו לשרת במקולין
והיה נותן לו אביו מה שהיה נרקה בעיניו
בעד שכירותו והיה מוותר לו אביו יותר מן
הראוי ושירת במקולין כמה שנים ובחר ומן
נדבה רוחו של לוי לשכון כבוד בע"הק ירו'
תוב"בא והניח לבנו הגדול כמאז ומקדם במקומו
ואחר זמן דחיקא ליה שעתא לבן לוי והוצרך
לצאת קרית חוצות ברשות שאר שותפי מתא
והנה בעתה איתרע מלתא ולא נודע מקומו איה
מבנו הגדול של לוי וכשהגיעו הדברים ללוי
תכף ומיד שירטט וכתב לשאר בניו הנותרים
שאחד מהם ילך וישרת במקומו במקולין ובנין
עשו כמו שכתב להם אביהם וכראות שותפי
מתא שבא לשרת במקולין אחד מבני לוי סירבו
בדבר ולא היו רוצים לקבלו לבן לוי באומרם
מאחר שלוי עקר דירתו מהעיר וגם בנו הגדול
חלף הלך לו לא היו רוצים להבן השני מלוי
לשרת במקום אביו אכן לפנים משורת הדין
הנראה בעיניהם זאת עשו שישרת בן שני של
לוי במקולין ושיתנו לו ג' גרוש' לשבוע ושיהיו
דוקא לבניו מבנו הנעל'ובני לוי תכף הודיעוהו
כל הענין לאביהם וכראות לוי הדברים האלה
צעוק יצעק על מה סירבו בענין ועל מה טרחו
לעשות פשר כזה על חנם שהרי זכותי וחזקתי
במקומי עומד ואין אמת שעקרתי דירתי מהעיר
מ"מ כבר הניחתי את בני הגדול במקום חזקתי
כמה שני' בהיותי בעיר וגם אחר עקירת דירתי
עמד שם בני הנז' וכשידעתי המאורע מבני
הגדול תכף ומיד מניחתי לבני השני במקום
חזקתי ואיך מלאם לבם לעשות פשר כזה בעד
ג' גרוש' לשבוע ושיתנו הג' גרוש' לבניו מבני
הגדול מה להם ולצרה הזאת שהרי כשילא בני
הגדול בשנת תקצ"ג מהעיר בא אצלי פה עה"ק
ירו' ת"ו ונתן לי חשבון מהשנים ששירת בהיותי
אני פעה"ק ת'ו מההכנסה והיה עולה לשבוע
קרוב לט'ו גרוש' בעד חלקי הנה כי כן אני
רוצה שיהיה שם במקולין בני השני במקומי
כמאז

כתאו ומקדש ויקח חלקי המגיע לי ממה שוכו לי מן שמיא מחזקת אבותי ואנאמן את שכרו לבני מעתה שואל ומבקש מטו מאת מורה נדק שיודה המורה לנדקה דין אמת לאמיתו אם זכה לוי בטענותיו ויבא שכמ"ה

תשובה שהדי במרומים דלעאי לא צילאי ובמעתא בעיא נלותא מקידות הזמן בלתי נאמן כדי להשיב לשואלי דבר כאשר היתה באמנה זאת ועוד אחרת שאין הכנאי משכי' עתדי דהנא נפנאי עסיקי' באיזם ענינים לעשות תהלודא בתרא מאשר חנני ה' בשתי עגלה של חירה אבל מה אעשה דהחכם השואל נר אבהן ובר אוריין ורחם ארחמנו לא יכולתי להשיב כגיו ריקם ע"כ דרקתי את עצמי וינאתי ממחינתי בקש"ת נהונ"ה ובקניר' האומ"ר שניס ג' גרגרים מן הבא בידי וה' אלהים יעזור לי וזה החלי בס"ל

בראש אמ'ירי ואומר עם קני' דדברים פשוטים קא הזינא הכא דמאה'שלוי שמת אחר מיתת מר אביו ואח"ך השכיר הלקו לאחין כידוע ואחר מיתת אהיו נ'ע הניח בעל הלקו לבנו הגדול במקולין ושמש במקום חזקת אביו כמה שנים אף אחר שקבע דירתו בעה"ק ירו' ת"ו לע"ד לית דין צריך בשם דחוק'לוי במק מה עומדת ואתינא לה ממ"ש הר'המבי"ט נה"ג סי' ר' בשאלה וז"ל וזה נוסח ההסכמה הנתימה הגנ' להיות שהלכה רווחת שכל מי שיש לו איזה מנוי הן מלך הן חכם הן הזן הן השוחט מוהל אם יש לו בן וכו' שאם הוא הגון הדין הוא שיהיה בנו ממוכה הנחיו כדאיתא בספרי על פסוק למען יאריכו ימים על ממלכתו הוא ובניו ונמ"ש הרמב"ם ז"ל נפ"ד מה'כלי המקדש והריב"ש סי' רע"א והרשב"א ז"ל סי' ש' כו' והרב המבי"ט ז"ל פסק את דינו דזוכה בנו להיו' הכא נקהל ואין שואלים יכו' להעבירו מן המנוי שגדולה חזקה מן התורה בכל מקום כו' יע"ש ובודאי שהרב המבי"ט ז"ל ס"ל כמ"ש בשאלה דבין מלך והכם והזן ושוחט ומוה'דכולם שוים לטובה דאחר מיתת אביו הבן יורש וכות הזקת אביו מדלא השיג על הדבר הזה מינה הויא הוכחה גמורה דאזיל ומודה כמ"ש בשאלה בנוסח ההסכמה הנ"ל וכמו שכן מצאנו ראינו להראב"ד עם הרמב"ם ז"ל וכמ"ש הרב כנה"ג בהגהותיו על הרמב"ם נפ"ט מה'כלי המקדש דק"ל רע"ד וז"ל דכלל מסור בידינו מגדולי הפוסקים דבמקום שלא השיג הראב"ד על הרמב"ם ז"ל ס"ל כותיה וכן מצאתי במס"ך ה"א סי' י"ח כ"ג וח"ב סי' ת"ט וכ"א וע'וג"ב ולהרי' הלוי סי' א' ובס' הזכרונות ד"ו נ"ב וכן יש לדקדק מדברי הרשב"א ז"ל בתשו' הביאה הר' כ"מ בה' רוצה פ"י ומדברי רבינו כ"מ בפ"ה מה' שבועות יע"ש וכ"כ בכללי הפוסקים בזו' ה"ל יע"ש א"כ לפ"ז נמצינו למדין מדברי הרב המבי"ט ז"ל דמלתא כדנא בשוחט שמת במקולין דמכח חזקה קא אתי א"כ כבר זכה לוי וכיה גמורה אי מצד חזקת עד אביו ואי מצד שמת' זמן מה אחר מתת מר אביו ז"ל ואי מצד שאחר מיתת אביו הגדו' נ"ע הניח לבנו הגדו' במקומו הראשון ושמש כמה שני' וכמ"ש בשאלה

איבו השתא כיון דבשוחט נמי מכח חזקה אתינן עליה ממילא ארווח לן דמאי דטענו שוחטי מתא כיון דלוי עקר דירתו מהעי' ככר אבד חזקתו טענה זו מהבל ינעט דזה לא ניתן ליאמר בנ"ד שהרי בעודו לוי במה"ק יע"א העבירה לאחר דהיינו לבנו הגדו' וכאמו' בשאלה וכשהעבירה לאחר קודם שעקר דירתו שפרין פתיהו דחזקתו במקומה עומדת וכמ"ש בס' כנה"ג בח"מ סי' ק"ש בהג"ט או'קנ"ו וז"ל היוצא מן העיר יכול להעביר חזקתו לכל מי שירצה ואם לא העבירה אבד חזקתו יע"ש שהביא אתבואה דרבנן על כתגם דנא מפורש יוצא מדבריהם דרבנן דאם העביר חזקתו נאת' קודם שעקר דירתו דלא אבד חזקתו א"כ לפ"ז בנ"ד נמי שהניחה ביד בנו בתורת שכירות קין לך העבירה לאחר גדול מזה

ועוד דמתקני ההסכמות לא אמרו דלא אבד חזקתו היכא דהעבירה לאחר אלא היכא שמכרה לאחר או נתנה במתנה אבל היכא דהשכירה לאחר לא אמרו שלא אבד חזקתו אלא אפי' שהשכיר' לאח' אבד חזקתו וכמו שכתב מעו מתשו' מהרשד' ז"ל בח"מ סי' רנ"ג וז"ל לזה אני אומר בגם מטע'זה לא הכיה דאינן זכותו שהרי לא הוציאו דין עקירה אלא מטעם הבקר שכתוב בהסכמו' שהיוצא מן העיר ועוקר דירתו יכול למכור חזקתו או ליתן לאחר קודם שיצא ומנאן דייקו הא אם יצא ולא מכר ולא נתן הכסיד דאל"כ בכל עת היה יכול למכור או לתת וא"כ נוכל לומר דדוקא למי שהיה יכול לתת ולמכור קודם שיצא הפקיעו חזקתו לא למי שלא היה יכול לתת ולמכור קודם שיצא כו' עכ"ל הרי מבואר דבהסכמות לא אמרו אלא למכו' וליתן במתנה אבל אם השכירה לאחר קודם שעקר דירתו לא אמרו שלא הכסיד חזקתו ומאי דאתמ' אתמר ומאי דלא אתמר לא אתמר והבו דלא להוסיף עלה א"כ בנ"ד נמי אף שהחזקה היתה שכורה ביד בנו הגדול' כשעקר דירתו לוי אפ"יה מצו למימר שוחטי מתא דאבד חזקתו ואי מהא לא מכרעא דהדבר פשוט דשכירות נמי הוי בכלל מכירה ומרוב פשיטותו לא הוצרכו לפרש מתקני ההסכמות וכמו דאיתא בש"ס בכמ' דוכתי ובפוסקים ראשונים והאחרונים ומצא כי חדרשנו דשכירות ליומיה ממכר הוא הרי דשכירות נמי הוי כמכירה לפי זה מה לי במכרה לאח' קודם יציאתו מהעיר מה לי שהשכירה דכולה מינתא הדא היא לטעם הר' מהרשד"ם ז"ל שכת' מטעם הבקר דכיון שהניחה מושכרת ביד אחר הו"ל שלא הסיח דעתו מחזקתו ולא שייך בזה לומר גד הפקר וכן מצאתי הדבר מפורש בתשובת מהרא"ל"ב ז"ל סי' קנ"ה וז"ל אבל מדברי הר"ב

תה"ד

א״ד למשמע דשכירות נקנית לענין לאיות כיושבי העיר משום דשכירות ליומיה ממכר א״כ עיקר נג״ד מה שכתוב בהסכמו׳ שיוכל להעבי׳ החזקה כי הוכי דיכול להעבירה במכירה יכול להעבירה בשכירות דשכירות ליומיה ממכר הוא ומה גם דהאי דקדוק שדקדקו הראשונים דוקא שיוצא מן העיר אבד חזקתו הוא דקדוק אלוש וקלוש וכ״כ הרב מוהרי״ בפסקיו ח״ב סימן רכ״ל בעובדא דלוד מונטיזינו ודיונא מעקירת הדירה שאבד חזקתו בעל החזקה הוא אלוש וכיון שכן אני אומר דכל מה שאנו יכולי׳ למעט תקנה זאת ממעטינן ונאמ׳ דבאיזה אופן שיעבירנ׳ דהיינו מכיר׳ או דשכירו׳ סגי דשכירו׳ הוי מכירה לזמן ולא בא התקנה אלא לומר שאם לא ימכרנה או ישכירנ׳ שאבד חזקתו כו׳ שכלל העניין דיכא להפקידה לדעת מהר״י טאיטצק ז״ל לא אבד חזקתו וגר׳ דה״ה השכירה ואפשר דכ״ע הוא מטעמא דכתיבנא דשכירות ליומיה ממכר הוא ונקרא העברה הנראה לע״ל כתבתי והתאמתי שתי עכ״ל הראת לדעת מדברי הר׳ ז״ל דאם השכיר חזקתו קודם שעק׳ דירתו מהעיר לא אבד חזקתו וכמ״ש בעניותי והר״ב פמ״א בח״א סי׳ ס״ט דקל״ו ע״א הביא דברי הרב מהרא״ל״כ ז״ל הללו ולא ערער עליו מינה נשמע דהסכים לדבריו וכנ״ל ופשוט

ואם לחשך אדם לומר דעדין לא פלט כיון שיצא בנו מהעיר ולא נודע מקומו איה מאות׳ שעה אבד חזקתו וכיון דאידחי אידחי ועוד דמלאכת השחיטה הוי׳ אומנו׳ ולא מתורת חזקה וכמ״ש בס׳ הלק״ט בח״א סי׳ ל״ט וז״ל חזקע שמת ונכנס אחר במקומו וכשגדל בנו רצה לירש זכות אביו גם שוחט שהי׳ מוסכ׳ לרבים ובא אחר ונתמעות לקהל ליכנ׳ למקומו תשובה לראשונה יש לדון דכיון דאידחי אידחי דומיא למ״ש הרדב״ז סי׳ נ״ט והכא כבר נכנס אחר במקומו והוא מת כבר וכן יש לדון שאם במו בני הראשון ובני הב׳ שיכחן לבן הב׳ וע״ל השוחט אומנות בעלמא הוא ומאן דא׳יס גבר

אמר המני״ח ולע״ל היה אפשר ג״כ לדמות ענין הראשון להאי׳ דהרשב״א סימן ש׳ והריב״ש סימן קנ״ו ומהרמ״ט ח״ג סי׳ ר׳ והר״ב מש״ך ח״א סי׳ ע״א דכל שהבן ראוי הוא קודם ולענין שני ג״כ אפשר דהוא נכנס תחת סוג המחזר אחר עני המתהפך בחררה ויש בו משום הסגת גבול עכ״ל הרי למדנו מדברי הרב ז״ל תרתי לרעותא לנ״ד האחד דמשעה שיצאת בנו הגדול מן העיר שהיה במקום אביו באותה שעה אידחי זכות שהיה ללוי במקולין ועוד דבמלאכת השחיטה לא אתי עלה בשם חזק׳ [illegible] בשאומנות בעלמ׳ וא״כ לפי זה יכולי׳ לומ׳ שוחט י מחא מין אנחנו צריכין עוד לשום אדם שיבא בגבולינו במקולין שכבר זכינו אנחנו בחלקו של לוי

אף י׳ אתה אמור לו דאי מהא לא איריא שהרי מלבד דהרב בנו מוכח בהדיא מדבריו דפליג על אביו ז״ל בתרתי מדכת׳ היה אפשר ג״כ לדמות ענין ראשון והביא ראיה מלהקת הפוסקים ראשונים ואחרונים וכונתו לומר אם הוא הביא דמיון מתשו׳ הרדב״ז ז״ל אנא נמי אית׳ ג״ך הביא דמיון והמבואה דרבנן דלא אמרינן כיון דאידחי אידחי אא כל שהבן ראוי לא תה מלאכה הוא קודם ולא אדחי וכ״ן לענין שוחט ס״ל דאינו נכנס בסוג אומנות רק מטעם שזכה זכיה גמורה בחזקתו וכל הנכנס בגבולו יש בו משום עני המתהפך אחר החררה ועובר משום מסיג גבול רעהו וראיה לדברי אלה שכך כונתו שהרי הביא בכלל הפוסקים תשו׳ הרב המבי״ט ז״ל בשסי׳ ר׳ דשם השוה הרב ז״ל למלך וחכם וחזן ושוחט בהשוואה אחת וכנ״ל שמעינן מינה בהוכחה גמורה דס״ל דמנוי השוחט וכותו הויא מתור׳ חזקה ולא משום אומנו׳ וליכא למימר שהרב המגיה ז״ל בלשון אפשר אמרו ולא בהחלט שהרי מה שאמר בלשון אפשר הוא דרך ענוה ובהחלט אמרו וכמ״ש גם פמ״א ח״א סי׳ ק״ו ואברא דהר״ב דב״מ בה״מ סי׳ ח״י כת׳ שהוא מחלוקת הפוס׳ יע״ש מ״מ כאן בדברי הרב המני״ח ז״ל כ״ע יודו דבדרך ענוה כתב כן שהרי הביא ראיה לדבריו מדברי הפוסקי׳ וזה פשוט

אלא אף גם זאת לאזינן למימר דבנ״ד גם הר״ב הלק״ט ז״ל יודה דלא כת׳ הרב דאדחי בנדון דידיה אלא כיון שמתו נכנס אחר במקומו ובנו לא היה ראוי עד שהגדיל וכשהגדיל רצה לירש זכות אביו משו״ה הוא שכ׳ כיון דאדחי אדחי מה שא״ך בנ״ד לא שייך לומ׳ כיון דאדחי כיון שראינו שתכף ומיד שכתבו בניו לאביהם המאורע מבנו הגדול וגם בענין חזקת המקולין כתב להם שילך אחד מהסלסר׳ במקולין במקום בנו הגדול כמו שהיה מוסכר בילו ולא נתרשל בדבר המינא ולא מסתפינא בלי שום ספק שחזקת לוי עדין הויא כראי׳ מונק וכגון דא גם הר״ב הלק״ט ז״ל אני׳ ומודה דשום איניש לא מצי למיגמהיה בידיה לאגיא גברא בחריקיה במקום חזקתו כיון שלא נתרשל בדבר וכמו שבא הדבר מפורש בס׳ עדו׳ ביהוסף בח״א סי׳ ל״א וז״ל אמור מעתה בנ״ד שראובן עקר דירתו והוא ואשתו כיון שגם הוא יצא וכל נכסיו והפקיד החנות ביד ש׳ נהי דלכל זמן שהיתה ביד ש׳ אינו נקרא עקר דירתו דלס׳ אלא כשלא העבירה או הפקידה ביד אחר אבל ראובן זה כבר הפקידה ביד שמעון כמ״ש הפוסקים אבל עכשיו דאהר שיצא ש׳ ועמד הנוי המשה או ו׳ שנים דמסתמא כבר הוגד לו ששמעון יצא מהחזקה כיון שעיירו׳ מצויות כמ״ש גבי חזקת קרקעות דתקנו חז״ל ג׳ שנים דמסתמא בהמשך זמן מילע ידע ושתק וכ״ש בתוך ה׳ או ו׳ שנים וראובן לא השתדל לתובה נהי דשמעון לא

לא זכה בה כיון שהיה פקידו אבל לוי מיהא
זכה בה כיון דמחמת התרשלותו לא השתדל
כמ"ש המגויינים בכה"ג כו' עכ"ל
וכן מתבאר מתשובת הרדב"ז הביאה
הרב כנה"ג בח"מ סימן ק"ת הג"הט אות קמ"ד
יע"ש דמשם מ"ר דכל שלא נתרשל לא אבד
חזקתו והיוצא מכלל דברי הר"ב ע"ב ז"ל היכא
דהשכירה לאחר קודם שעקר דירתו מהעיר דנדון
מהרב ז"ל היה שהשכירה לאחר זמן מה קודם
שיצא מהעיר וכשידע בעל החזקה שהשוכר ג"כ
הלך מן העיר לעיר אחרת אם לא נתרשל ר'
בעל החזקה וכתב והעבירה לאחר דלא אבד
חזקתו ולמדנו נמי מדברי הרב דקאי בשיטת
הרב מהרא"ל"ב דשכירות נמי הוי כמו שמכרה
לאחר א"כ ה"ה והוא הטעם בנ"ד נמי כיון
שבשעה שידע לוי מענין בנו הגדול לא נתרשל
בדבר ותכף כתב לבניו שילך אחד מהם למקולין
לשרת בעדו במקום חזקתו לית לן שום ספק
שחזקתו של לוי ברשותיה קאי והוא יעשה
כחפצו ורצונו למנות אחר למי שירצה במקולין
ואין לשוחטי מתא שום זכות בחלקו של לוי
ועליהם להביא ראיה שלוי אבד חזקתו ואמינא
לה מילתא בטעמא כיון דבשעה שיצא בנו
הגדול מהעיר לא יצא אלא לעסקיו וברשות
שוחטי מתא והניח שם אשתו ובניו ע"מ לחזור
וכמו שכן היה שחזר תכף מעה"ק ירושל' ת"ו
לחזור לביתו ברם מן שמיא נפק שנעלם ולא
ידענא איה מקום כבודו נמצא שיציאתו מבנו.
מהעיר לא נכנס בסוג שעקר דירתו וזה פשוט
נמי שמתשמש ידיו בספרי הפוסקים וכיון דלא
עקר דירתו עדין השכירות מהמקולין על עומדו
יעמוד לפי זה חזקתו של לוי הויא ודאית ומה
שטוענים שוחטי מתא שאבד חזקתו הוא מספק
זהו"ל ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי
מבו"ה עליהם להביא ראיה שלוי אבד חזקתו

שוב ותבט עיני בשורי בס' דב"מ ה"א
סי' ב' דהוי סייעתא לנ"ד שמלאכת
השחיטה זכותו הוי מכח חזקה שכ' שם בשאלה
וז"ל והן עתה קמו בני בנו של הר"י הנז'
לשאול חזקת זקנם הר"י הנ"ל ורוצים ליכנס
במקולין במקום זקנם יען כי נאותו פרק שמת
הר"י הנ"ל היו קטנים כו' והח"ר יוסף טענתו
ענין זה לזה נכדי הר"י הנ"ל כבר הפקידו
החזקה ע"פ הסכמת רבני העיר וגביריה יע"א
ולא נשאר להם מקום ועתה פנים חדשות באו
לכאן שנפטר אביו ז"ל והוא יורש ג"כ חזקת
אביו כו' וכ"כ עוד שם בתשובתו בע"ג שהזכיר
ג' פעמים אבל חזקתו יע"ש

ואיברא דמ"ש שם בע"ג שאבד חזקתו
מיירי בס"ך מיהו שם בריש ע"ג
הביא תשו' הרב המבי"ט הנ"ל מסי' ר' דפ"ח
כתב דבוהט וס"ך בויס הם ומחתניהו בהדא
מהתא לענין חזקת אביו יע"ש וכ"ן בס' אהל
יוסף בי"ד סי' ג' שזהו גופיה הוי הנדון מהרב
ס"ג ובעצמו היה השאלה הלזו כאשר יראה הרואה
ושם נ"כ הזכיר ב' וג' פעמים בשם חזקה ע"ש
הרי בהדיא שאחרוני זמנינו ג"כ כנוהו למלאכ'
השחיטה בשם חזקה א"כ בנ"ד נמי כיון שלוי
ירש חזקה מר אביו ז"ל והוא שמש שם במקולין
אחר פטירת מר אביו וכשעלה לעה"ק ירושל'
ת"ו הניח לבנו הגדול במקומו בתורת שכירות
וכנ"ל וכשיצא בנו הגדול מהעיר לא עקר דירתו
משם אלא שהלך לעסקיו וברשותם משוחטי מתא
הלך וגדולה מזו אמינא דאפי' אי בנו הגדול
כשהלך מהעיר היה עוקר דירתו אפ"ה חזקת
לוי עדין בתוקפה ובגבורתה עומדת כיון שבשעה
שידע מבנו הגדול שנתעלם לא נתרשל ותכף
כתב לשני בניו שילך אחד מהם לשרת במקולין
במקום חזקתו הדין דין אמת דבנו יעמוד במקום
חזקת אביו וכמדובר

ואם כל אילם וכמיכתם משוחטי מתא
שמסייעים את עצמם יהיה מכח
ההסכמה שהביא שם בס' דב"מ ממוה"ר מהר"י
דוד ז"ל שכתב וז"ל ועלתה הסכמת הר' הגדול
וחכמי העיר וגביריה למנות להה"ר יוסף נטעס
נכון שהיה המקום ריקם ולא מצאנו מי שימלא
מקום הח"ר יהודה בעת ההיא כראוי שסכר
שוחטי העיר יע"א מהם היו זקנים שלא היו
יכולים לעמוד על המלאכה כראוי מהם בחורים
בהרו להה"ר שהוא ת"ח מובהק ונקי ואומן
במלאכת השחיטה והבדיקה לתועלת והיקון עי'
יע"א וכיון שכן לגבי יורשי הה"ר יהודה אמרי'
כיון דאידחי אדחי כו' ע"כ וא"כ בנ"ד נמי
בשעה שנתגלה להם המאורע מבנו הגדול של
לוי שלא היה מי שימלא מקומו א"כ אמרינן
הואיל ואידחי אדחי ומילא זכו שוחטי מתא
בחלקו של לוי ומה שנתנו ג' גרוש' לשבוע לבניו
מבנו הגדול הם רצו לעשות לפנים מ שורת הדין
ואנא בריה קלה מנא דאמרי אי מהתם מגן
שויא והויא שמיכה דלית בה יתיבה ואדרבא
משם הוי סייעתא ללוי שהרי בנדון הח"ר יהודה
ג'יראסי ז"ל מה שהניח בנו ראובן אהרין היו
בניו קטנים באותו פרק ולא היו ראוים לשרת
במקולין כלל וכמו שמפורש הדבר בשאלה מהר"ב
ס"ג בס' אהל יוסף ובס' דב"מ ונכר מיהנו
אמורא להשאלה מס' אהל יוסף ומס' דב"מ
מלתא חדא היא כאשר יראה הרואה ומשו"ה
הוא דזכוהו למי שנכנס ואמרו כיון דאדחי
אדחי וזכו ג"כ שוחטי מתא ההני מחלק הר"י
ג'יראסי ז"ל מה שה"ק שבנו של לוי שהלך למקולין
ראוי הוא למלאכה בזה אף הרבנים הנז' ז"ל
אזלי ומודו שמלא זכות מחזקת אביו הוא זוכה
כמו שכתב להם אביהם כשידע הענין מבנו ולא
ניתן ליאמר בנ"ד כיון דאדחי אדחי

והנה הויא בס' דב"מ שם בע"ג שכתב
וז"ל וראיתי בס' יד אהרן סי' תקפ"ט
שהבין מלשון המני"ח מחולק על אביו ז"ל
דהבן שהוא ראוי קודם ואינו מחוור דפש' הלשון
מוכח

מוכח דבא לחזק דברי אביו מדאמר היה אפשר ג"ך לדמות ענין הראשון כו' ולשון ג"ך דאמר מוכח כמ"ש ומ"ש דלכל שהבן ראוי הוא קודם ר"ל דאשאי ראוי כעת כגון שהוא קטן ואידכי הדחי ע"כ ואנכי לא הבינותי בתר שכ' המהילה מדה איך כתב להר"ב י"א ז"ל דאינו מהוור ואדרבא הדבר פשוט דהוי כל בתר אפכא דהר' בנו בא לחלוק על מר אביו ז"ל דאי כדבריו שבא לחזק דבריו למה ליה להביא ראיה מהרשב"א ומהריב"ש ומהרי"ט ומהר"ך שהם הויא ראיה הכהר"ב הנ"קט כאבר יד' הרואה וכנ"ל ומ"כ מ"ש הר"ב יד אהרן טעמו ונימוקו עמו ודוק

ושית דעדין לא אברק מחולשא דמ"ש הרבנים הנ"ל דכשבנו ראוי בנו קודם ויורש מקום אבותיו היינו דוקא היכא שהיה ראוי לגמרי שהיה אומן בקי במלאכת השחיטה והבדיקה והנפיחה אבל כשלא יהיה ראוי לכל הדברים הללו אין בנו ראוי מקרי ויכולין שוחטי מתא לדחותו מחזקתו ולהכני' אחר מובהק ובקי בכל אחתיו לפ"ז בנ"ד נמי שזה הבן פרוצה ליכנס במקום לוי אביו לפי שעה שעדין אינו אומן בקי ככו' ידחו אותו שוחטי מתא ממקומו

ואי מהא לא מכרעא אלא כל שהבן יודע הלכות שחיטה ויודע לשחוט הגם שעדין אינו בקי אינם יכולים לדחותו ממקימו שאר שוחטי מתא וראוי למלאכת המקולין מיקרי ואמינא לה ממ"ש הר' דב"מ שם בע"ב וז"ל מ"מ בעירנו ואת יע"א שראינו מנהג פשוט שכל שוחט ובודק שמת אם יש לו בן ראוי לאותו אומנו' הוא נכנס תחת אביו ואין כונה ומצפצף הו"ל בשמר התנויין דהבן נכנס תחת אביו ככי הדין וכמ"ש הרשב"א בתשו' הביא דסס"י ס' בענין ש"ץ שאם הבן ראוי לכך אע"פ שיש אחר טוב ממנו שורת הדין שיהא הוא קודם לכל אדם כו' עכ"ל

המתבאר מדבריו מדקאמר אם יש לו בן ראוי לאותו אומנות סתם ולא קאמר אם יש לו בן ראוי ובקי במלאכת השחי' והבדיקה והנפיחה שמעינן מדבריו דאפי' שאינו בקי כל כך די לנו שיהא ראוי לשחוט ויודע קצת מהלכות שחיטה לפי שעה הוא יורש וזוכה מקום חזקת אבותיו וכן מתבאר מהראיה שהביא מדברי הרשב"א שכתב אע"פ שיש אחר טוב ממנו שורת הדין שיהא הוא קודם לכל הרי הוא כמבואר דאפי' שזה הבן לעת כעת לא יהיה שוחט או חכם מובהק הוא קודם וזוכה בחזקת אביו וראיה לדברינו אלה ממ"ש בד"מ שם בע"א בענין חכם הקהל משם מהר"י אריפול ז"ל וז"ל וכן הוגד לי מפי מהר"ר חיים שלום שעשה מעשה בצפת ת"ו הרב הגדול המקובל כמהר"ם שקבץ שאחר שהסכימו כל בני קהלו של הרב מהר"ם שיך ז"ל להושיבו בראש והתחילו להתום בשטר מינוי הרב המקובל הנז' עד שיגדל בנו של הרב מהר"א שלום ז"ל שהוא היה חכם הקהל והמתינו עד שהיה בר מצוה והמליכוהו במקו' אביו אע"פ שלא היה לו יחס עם הרב מהר"ם שיך ז"ל שהיה באותו פרק כבן חמש שנה עכ"ל הנה עלתה הסכמת הפוסקים רוב מנין ובנין דלא כמהרשד"ם ז"ל ועילה מנהון מעשה רב גוזריה ומי כמוהו מורה כו' יע"ש הרי בהדיא דאפי' שהבן הנכנס במקום חזקת אביו עדין לא הגיע לחצי שיעור מאבין ואף גם זאת דמי שהיה נכנס במקומו היה בשוג רב מפורסם אפי"ה כל כמה שבנו יודע לצא' ידי חובתו מעט מזער ואפי' שעדין אינו בקי והעל ע"ז שבן י"ג שנה המליכוהו לבנו מהרב מהר"א שלום אפי"ה ראוי מיקרי וזוכה מקום אבותיו וכגון דא בנ"ד נמי בנו של לוי ראוי מיקרי ומקו' אבותיו הוא זוכה

ובר מן דין מאחר עלות דברי הר' דב"מ ז"ל שמנהג פשוט בעיר עז לנו שאלוניקי יע"א שבנו מהשוחט אם הוא ראוי לאותה מלאכה הגם שעדין אינו בקי הוא קודם לכל אדם וכן שמעתי שגם פה עה"ק ירו' תובב"א נוהגים כן וכן ראיתי מעשה שהיקר ונעלה שיהו טורטוש' ע"ה שנכנס במקולין במקום אבי' שהיה שוחט מובהק ובנו הנז' עדין לא הגיע לשליש ולרביע באומנות השחיטה אלא דמכח הזק' אבין זכה ונכנס במקימו והשתא כיון דמלתא כדנא הוי מנהג פשוט שהבן זוכה במקום חזקת אבין אפי' אם תמצא ימצא מי שיחלוק על הדבר הזה אפי"ה אין כח ביד שוחטי מתא לדחותו לבן לוי ממקימו באומרם קי"ל כותייהו דבמקום מנהג אינם יכולים לומר קי"ל וכמ"ש בהדיא הר"ב מהרח"ש והביאו בס' כרם שלמה בח"מ סימן י"א דקכ"ג ע"ב בענין שמיטת כספים דאינה נוהגת בזמן הזה וז"ל וכן פסק מהרח"ש ז"ל בס' ת"ח ח"ב סס"י נ' דאינה נוהגת האידנא כו' סוף דבר העלה שם הרב ז"ל וכיון שהוא מנהג קבוע ודאי שאפי' שהוא נגד הלכה אין המוחזק יכול לומר קי"ל וכמ"ש הפוסקים יע"ש ובס' חסק שלמה בכללי הקי"ל אות נ"ד הביא ראיה דבמקום מנהג אין לומר קי"ל ע"ש וכ"כ בס' מטה שמעון סס אות ס"ז יע"ש

מעתה גם דינא ע"פ כל האמור ומדובר דחזקת לוי הויא חזקת כמאן ומקדש ועל עומדה תעמוד ובנו שהניחו במקומו לו משפט הגאולה לעמוד ולשרת במקולין ומנת' דאביו ה"ו הוא לוקח ואין בשוחטי מתא לפצות פה ולצפצף את זה כתבתי לפי קוצרי להלכה ולמעשה בנחיצה רבה בדרך קצרה ולא יכולתי לבא בדרך ארוכה כפעם בפעם עד אם יסכים עמי מרן מלכא רבן מכל בני הגולה עטרת ראשנו, הודנו והדרנו, ומאור עינינו, ומשוש תפארתינו, הרב הגדול מעוז ומגדול שבא דמשפטים כמהר"ר המלך שלמה מן התורה נר"ו ועליו"ן נוה"ק על ראשו נס"ו ימים על ימי מלך

יוסיף

יוסיף כיר"א כ"ל עב"ה בס' נמצא חן בעיני אדני מהאי שאל תקל"מנו ברכות טוב לפ"ג ומקוה רחמי וחסדיו האל ויצילינו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות להוציא לאור משפט ומעשהו הצעיר

מרדכי

אשיאו ס"ט

סי' יט

הזה הוית בס' זרע יעקב בחח"מ סימן ס"ו דנשאל על ר' שהשאיל לש' ב' נזמי זהב ובהם קבועים אבנים טובות ונאבדה לו אחת מהן ונשארה השנית בלא בן זוג ושניה' שוין מאה דינרים ואחת לעצמה לפי שאין לה בן זוג אינה שוה כי אם ל' ורואו תובע מש' ע' דינרים וש' משיב אין לי לשלם כי אם ל' כמה ששמו הנשארת כי הוא לא אבד כי אם אחת ואחת לבדה אינה שוה כי אם ל' הדין עם מי תשובה יש פנים לדברי המשאיל ויש פנים לדברי השואל פני' להמשאיל ממה דקי"ל אין שמין לגנב כו' ויש פנים לשואל ממאי דאמרינן בפ' השואל דנ"ט ע"ב אמר שמואל האי מאן דגזל הבינא דתמרי מחבריה ואית ביה ן' תמרי אגב הדלי מזדבנן ן' נכי חדא קלא חדא מזדבנן בן' להדיוט משלם חמשים ככי חדא להקדש משלם ן' והומשייהו כו' מתקיף לה רב ביבי בר אביי להדיוט אמאי משלם ן' נכי חדא לימא לזה אנא קלא חדא הוינא מזביננ' להו אמר ר"ה בריה דרב יהושע שמין באותו שדה תנן ופסקו ז"ל דמשלם ן' נכי חדא הרמב"ם פ"ג מה' גזילה והטור ומרן סימן שס"ב כו' וא"כ בנ"ד נמי קולא עבדינן ליה משום דשמין בית סאה תנן אפי' לגזלן וכ"ש לשואל וכיון דאם שמין מה שאבד בפני עצמו אינו שוה אלא ל' אינו משלם אלא ל' דמאי דשיימינן בש' להקל אמרו ולא להחמיר ואם הצירוף הוית חומרא ובפני עצמו קולא ודאי בפני עצמו שמין אותו כו' ה"נ לא מצי אמר אנא אגב הדלי מזבינג' להו משום דשמין בית סאה תנן דקולא עבדינן ליה עכ"ל

ואני בעניי בתר שאת המחילה כדת מה שכתב וכ"ש לשואל אנכי לא ידעתי היכן מצא דיש עדיפות לשואל מגזלן ומזיק וכעת לא מצאתי שום עדיפות כדי לומר כ"ש והדבר תמוה לי טובא לאדרב' ראיתו שהבי' מההי' דהבינא דתמרי הויא כל בתר אפכא דמשם חורה יוצאה דמשלם חמשים ואיך לא השגיח לא בדברי רש"י ולא בדברי הרא"ש ולא בדברי הר' הנ"י שם בסוגיא דרש"י ז"ל פירש וז"ל שמין בית סאה באותו שדה תנן גבי נזקין דשן ב"ק דנ"ח ע"ב כי יבער איש שדה או כרם וגו' תנן כיצד משלמת מה שהזיקה שמין בית סא' באותו שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה ואין מדקדקין להיות שמין האכילה לבדה מה היתה שוה הערוגה זו שנאכל' אלא מה נחסר בית סאה מדמיה אם היה בא למכור הקרקע עם זריעת' מה חסרו דמיו בשביל אכילת ערוגה זו דהיינו קולא גביה דהבא לקנות קרקע לא יניחנו בכך ובדבר מועט יתפשר בפחו' מדמים ומקר' יליף בב"ק ע"כ ופשוט דמ"ש דהיינו קולא גביה ר"ל לגביה מזיק הקלו כיון דילפינן לה מקר' וכמ"ש בסוף דבריו ומקרא יליף בב"ק דאי ל"ת הכי מה לו להבי' דשמבב"ק ינפי לה מקרא אלא ודאי דהתם שאני גבי מזיק דהקלו משום שהו' גזרת הכתוב וכ"כ הרא"ש ז"ל שם בסוגיא בפירו' וז"ל אמר שמואל האי מאן דגזל הבינ' דתמרי מחבריה כו' משלם חמשין ככי חדא וכן במזיק ולא מצי למי' אנא חד' חדא הוה מזבנינן דמקי' רחמנ' בתשלומי' דמזיק כדתנן שמין בית סאה באותו שדה ויליף לה מקרא דכתיב ובער בשדה אחר מלמד ששמין אותו אגב שדה אחר ע"כ וכ"כ הרב הנ"י ז"ל שם אמר שמואל הבינ' דתמרי כו' משלם חמשים ככי חדא דהיינו מ"ט פרוטו' במה שהם נמכרות ביחד ולא מצי למימר כגזל אנא חד' חדא הוינ' מזבנלהו משום דאין מדקדקין להחמיר עליו כדתנן טעמ' שמין בית סאה גבי נזקין דשן כי יבער איש שדה או כרם תנן כיצד משלמ' מה שהזיקה כו' אם היה בא למכור הקרקע עם זריעתה מה חסרו דמיו בשביל אכילת ערוגה זו דהיינו קולא גביה מזיק דמי שבא לקנות קרקע לא יניחנו בשביל כך ובדבר מועט יתפשר בפחות דמים מקרא יליף לה בב"ק עכ"ל

הראת לדעת דמבואר משלשת הרועים נאמנים דמה שהקלו במזיק וגזלן נמי הוי כמזיק ואין לו לפרוע אלא חמשין נכי חדא הטעם הוא משום דילפי לה מקרא דהיינו דהוי גזרת הכתוב משו"ה הוא דהקילו הא במקום אחר דהיינו בעלמא ככלון הרב דלא הוי לא מזיק ולא גזלן אורת יוצאת בהכומה מהש"ם דיפרע חמשין ולא כמ"ש מנ"ר שיפרע ל' דדינ' הכי הוי לפרוע חמשים והיותר תימא דמית לי על הרב ז"ל הוא דאיהו גופיה מרחש בשפוותי' וכתב דמאי דשיימינן בש' להקל אמר ולא להחמיר ולא השגיח לידע הטעם אמאי במזיק הקלו לפרוע בפחו' וכמו שפירשוהו רש"י והרא"ש והנ"י ז"ל דמפורש יוצא מדבריהם דהטעם שהקלו משו' דהוי גזרת הכתוב הא ודאי הוא פלא עצום

עוד כתב הרב ז"ל וז"ל ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא משלם לו חמשים כיון ששאל ממנו חפץ שוה מאה ואבד אזיו נותן לו דמי אזיו ן' שהרי בשעה ששאל ממנו ונתחייב באחריותו היה שוה כל אחד מהם חמשים ובשעת יציאתו מן העולם שנאבד והלך לו היה שוה גם כן חמשים ואחד שנאבד הפירוד הוא שגרם להם פחת השווא ולא אמרינן כיון שאם היו שמין כל אחד לבדו לא היה שוה כי אם

ל' אלא אחד בלבד נתן לו כלאה למילת' מלת' מגיעתא בעינן למיעבד להו כו" ותנא תאינא לא דעבדינן מילתא מגיעתא כו' ולא מחייבינן ליה נמי יותר ממה שהזיק וגאמר שישלם לו ע'דהא לאו ע'שקל לא עבדינן מגיעת' מה שהית" שוה עם בת זוגה דהיינו חמשים זה מה שנלע"ד עכ"ל

ואנכי הזון הרבתי ואיני יודע איך פסיק' ליה מילתא לעשות מילתא מגיעת' שיפרע ן' ולא שבעים ושיפסיד המשאיל עשרים מש'דנפשי' בלישוסראיה דלדידי הפעו' לא עלתה ארוכה ועדין הספק בדוכתיה קיימי אי פורע העשרים שנפחת מהנזם שנשאר יחידי דעכשיו אינו שוה אלא ל' או לא דלע"ד הסברא נוטה ליפרע השואל שבעים כל"ן אי"ב כשיהיו הם כרים אצלי אשאפ"ן

שוב הקיר ה' את עני ומצאתי בספר קול אליהו בחה"מ סי' י"ד ככל אשר כתבתי בעניותי ועלץ לבי שכדוגו הוא ממש כנדון הרב זרע יעקב אלא דשם הוי בשואל והכא הוי בסרסור שאבד א' מהנזמים מידו וכתב וז"ל תשובה אני בעניי אמינא דאין ספק בדבר דצריך לשלם על האבודה כמו ששמוה בהיותה בעולם אם שמו אותם בחמשים ישלם כ"ה על הנאבדת שהרי אומר לו בע"הב הפסדתני כ"ה שהייתי לוקח עליה וכאותה שאמרו בפ' השואל דצ"ט האי מאן דגזיל חבילא דתמרי וקיתבה ן' תמרי כו' מתקיף לה רב ביבי בר אביי להדיוט אמאי משלם חמשים נפי הדא לימא ליה אנא חדא חדא הוה מזביננא להו ומהדרינן שמין בית סאה באותו שדה כלומר גזרת הכתוב היא שאין מדקדקין כ"כ בנזיקין יעו"ש אלמא אי לאו קרא הוה אמינא דמשלם ליה כמו שהיה מוכרו אם היה בעין וה"ן דכוותא אלא דהתם שאני דהוי גזר' הכתו' הא בעלמא אינו כן ומה שצריך לעמו' בזה הוא על ענין הנזם הנשאר בעין אם יחזרנו לו לבעלים או יאמר נא הבע"הב על עכשיו בהצטרפות חבירתה היתה שוה זו כ"ה אך עתה שנאבדה חבירתה אינו שוה זו אלא עשרים וצריך שישלם מביתו הסרסור עוד חמשה מלבד כ"ה על הנאבדת א"ד כיון שהיא בעין מחזירה בו כמות שהיא ולא משגחינן בהך מילתא שנפחתה מערכה ואף גם זאת נלע"ד שהוא נלמד יפה מאותה שאמרו בפ' הזהב דמ"ן ע"ב על מה ששנינו במתני' רבי יהודה אומר אף המוכר בהמה ומרגליות אין להם אונא' דטעמא משום דאדם רוצה לזווגם כלומר שאם יש לו מרגלית טובה מבקש אחר אחרת כמותה ולא חיישי במעי"ה ונותן יותר משוויה כדי לזווגם עם זה שבידו לפיכך לא הוי אונאה ורבנן פליגי וסברי דאי משום הזווג כל"ז דבר נמי נימא רוצה בזוגן ואין כאן אונאה למדנו מזה דלר' יהודה כיון דרוצה לזווגן ואין כאן אונאה אם קנה ביוקר ה"ה נמי דאין לשלם לבע"הב מה שנפחתה מערכה דאכתי מעולה היא בדמים שימצא אדם שיש לו מרגלית כזו וקונה לזו ביוקר כדי לזווגם עם אותה שבידו ולרבנן דסברי יש אונאה לא אמרי' אדם רוצה לזווגם וא"כ ממילא שמעינן דחייב הסרסור לשלם הפחת שנפחתה מערכה דהיינו מלבד הכ"ה שמשלם בעד הנאבדת עוד זאת יתירה משלם ה' מה שנפחתה הנשארת בהויתה לבדה דהו"ל כאלו הפסידו ל' כיון דשניהם היו שוים ן' וזו שלפנינו אינה שוה אלא עשרים

ואברא דפסקו הפוס' כרבנן וכתב מרן בב"י סימן רכ"ז למה שפסק הטור כרבנן הוא משום דיחיד ורבים ה' כרבים ואין זה מספיק לע"ד שהרי הרי"ף ז"ל הביא דיש שפסקו כר"י משום דשקיל וטרי תלמודא אליביה עד שהגנתי בדברי הר' המאמ"ר וראיתי שהרגיש בזה וכתב דיכול המוחזק לומר קי"ל כר"ש וכ"מ לדידן דלא אזלי' בתר קי"ל צריך לשלם הסרסור גם הפחת שנפחתה הנשארת ובמקומות דתפסי דגל הקי"ל יכול הסרסור לומר קי"ל כפוסק כר"י וכיון דרוצה אדם לזווגם לא הפסדתיך בנשארת כלום עכ"ל

הרי מפורש שהר' ז"ל הביא ראי' לדבריו שיפרע חמשים על הנאבדת מההיא דחבילא דתמרי כאשר כתבתי אנא בריה קלה ונחל"ה נפשי שכיונתי לדעת גדול ועל הפחת מהנשארת הביא ראיה מההיא דהזהב אלא דבאתרא דלא תפסי דגל הקי"ל צריך לשלם הפחת אף מהנשארת ובאתרא דתפסי דגל הקי"ל אינו פורע הפחת מהנשארת מכח הקי"ל וראוים הדברים למי שאמרם שדבריו ברורים ונכונים וכל הישר הולך ישפוט בצדק שדברי הרב זרע יעקב ז"ל אחרי המחילה רבה לא ניתנו ליכתב דנעלם ממנו כל האמור ומדובר יען באתרים דמר אינם תופסים דגל הקי"ל וחייב לפרוע השואל הפחת מהנזם הנשאר עשרים אחרים מלבד החמשים שיפרע בעד הנאבדת הפך מה שפסק מסברא דנפשיה וזה פשוט לכל יודע דת ודין ותנ"ס

הצעיר

מרדכי

אשיאו

ס"ט

קונטר"ס הספיקות

סימן ד

יש לחקור בס"ס דיש לנו לתקן בלאי שום הפסד ולא צריכא לס"ס אי עבדינן אס"ם הגם דיכול לתקן הדבר אפי' בלא הפסד או"ד כיון דיש תיקון בדבר בלי שום הפסד לא סמכינן אס"ם

והלא בראש אמי"ר חזי הוית בהרא"ש פ"ק דבכורות ד"ט סימן ט"ו וז"ל ולעולם בשני זכרים ונקבה מפרים טלה אחת והוא לעצמו ואע"ג דלגבי הפרשות טלה אחת הוי להו תרי ספיקי שמא א' ילדה ב' זכרי' ואחת ילדה נקבה ואין כאן לא נתינה א' לכהן ואף את"ל א' ילדה זכר ואחת ילדה נקבה וזכר שמא יצתה נקבה תחילה אפ"ה כיון דאפשר ליה בתקנתא דאפרשת טלה א' ולא קמפסיד ולא מידי שהרי הוא חולין והוא לעצמו לית ליה למיסמך אהתירא דתרי ספיקי וכו' ע"כ הרי דבדבר דאית ליה תקנה ולא קמפסיד מידי לא סמכינן אס"ם אבל לע"ד נר' שדברי הרא"ש הללו הם הפך סוג' בנדה דט"ו ע"ב אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה א"ל אטו ודאי ראתה מי אמר רבי ותנן איפו' דאמר ר"י ס' ראתה ס' לא ראתה ואת"ל ראתה אימא טבלה ופרש"י מחשב ימי וסתה אם שהה בדרך ז' ימים אחר וסתה דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר אפי' הגיע וסתה אמרי' טבלה וא"צ לשואלה ע"כ וכן פסקו כל הפוסקים וגם הרא"ש ז"ל כאשר יר' הרואה בטור ובש"ע י"ד סימן קפ"ד דא"צ לשואלה יע"ש והרי כפי דברי הרא"ש היכא דיכול לתקן ולא מפסיד מידי לא סמכינן אס"ם אמאי עביד הש"ם אס"ם מאחר דיכול לתקן בשואלה ולא קמפסיד מידי לא ודאי מפורש יוצא מהכא אפי' דאינו מפסיד בתיקונו סמכינן אס"ם והוי הפך לדברי הרא"ש ז"ל

ובתר ההתבוננות עלה על דעתי לומר דמאי דעבד בש"ס אס"ם הגם דלית ליה שום פסידה היינו טעמ' כיון דאית לן חזקת טהרה בהדיה דכל הנשים בחזק' טהרה לבעליהן ומש"ה סמך אס"ם אף דליכ' פסיד' אבל בס"ם גריד' כל היכא דאפ' לתקן בלא פסי' לא סמכי' לס"ס ומ"ש הרא"ש הוי בס"ם גריד' ודברי' הללו שלחתי לאחאי ומרחומאי החכמי' השלמי' מהרי"ל נר"ו ומהר"א לארידן נר"ו וכתבו שבס' ראשון לציון בכללי הס"ם מצאו דבזה החילוק ירד הרב ז"ל וז"ל בד' קי"ו ע"ב כתב עוד הפ"ח ס"ב דכל ס"ם א"צ בדיקה הגס דאפשר לעמוד על הדבר והוכיח מהיא דרואה דם מחמת תשמיש דמותרת בלא בדיקה

ואני אומר כי כל דליכא חזקת היתר וכ"ש אי איכא חזקת איסור הגם דאיכא ס"ם אי מצינן לעמו' על הדבר צריך בדיקה ודוקא ברואה דם מחמ' תשמיש התירו כיון דאוקמה בחזקת טהרה ככל אשה שאינה רואה כו' והא דאתרע' וראתה איכא בה ס"ם ושרי כיון דאיכ' חזקה דטהרה כו' ע"כ והנאני שכיונתי לדעת גדול אך תמיהני במ"ש בעל הפ"ח וז"ל והוכיח מהיא דרואה דם מחמת תשמיש דמריהוט לשונו כרא' שהפ"ח בעצמו הוכיח ראיה זאת מדנפשי' ואיכו כן דזו הוי מס"הת וסמ"ג והמרדכי בשם ר"י וכמ"ש הרפ"ח ז"ל בלשונו מבורר שהוא מס"הת וסמ"ג ור"י וכ"כ הש"ך בי"ד סי' ק"י ס"ק ס"ו וז"ל ותו דהרי הס"הת וסמ"ג כתבו גבי רואה דם מחמת תשמיש דמותרת בלא בדיקת שפופר' מטעם ס"ס כו' ומביאם ב"י לקמן סי' קפ"ז וכ"כ המרדכי פ"ב דשבועות בשם ר"י ע"ש ע"כ הרי דראיה הלזו לאו מהפ"ח הוי וא"כ דבריו לא זכיתי להבינם ופשוט

ואומר דרש"י ותוס' שם בבכורות קיימי כסברת הרא"ש וז"ל רש"י ז"ל שני חמורות כו' או ב' זכרים כו' נותן טלה אחד לכהן דהא איכא חד זכר ודאי בכור והאידך דהוי ס' דשמא הנקבה יצתה תחילה מפרים טלה והוא לעצמו שני זכרים ושני נקבות ס' הן דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה ושמא נקבות יצאו תחילה הילכך אין כאן לכהן כלום אלא מפרים עליהם ב' טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמן ע"כ וכ"כ שם התוס' בסו' ד"ה מאן תנא וז"ל מ"מ בספק מוטב טוב להחמיר בדבר ולהפרים טלה שני לעצמו וכ"ן כתבו שם בסוף ד"ה זכר ונקבה וכ"ן כתבו בד"ה שני זכרים והביאו ראיה לדבריהם מרש"י יע"ש הרי הוא כמבואר דרש"י והתוס' והרא"ש ז"ל ס"ל בס"ם גרידא היכא דלא קמפסיד מידי לא סמכינן אס"ם

וכ"ן נראה דס"ל לס"הת וסמ"ג והמרדכי בשם ר"י ברואה דם מחמת תשמיש והרשב"א בת"הא בסירכ' תלויה ומביאם הרב פ"ח בסי' ק"י בכללי הס"ם בסוף אות ב' יע"ש ולע"ד נר' פשוט דהטעם דסמכו בזה לס"ם משום דאית להו חזקת בהדי' ברואה דם מחמת תשמיש אית לה חזקת טהרה דלא אתרע חזקתה במה שראתה וכמ"ש הרא"ש שם בנדה יע"ש ובסירכא תלויה דבהמה בחייה בחזקת אסור עומדת נשחטה בחזקת התר עומדת וכמ"ש בחולין ד"ה יע"ש אבל היכ' דהס"ם הוי גריד' גם הם מהסוברים דלא סמכינן אס"ם היכא דיכול לתקן אך תמיה לי מילתא מהרב פ"ח ז"ל אהמ"ר דמדכתב בשתם נדעתם נר' דלא שאני ליה בין ס"ם גריד' לשאינו גריד' ואינו נר' וכמדובר ולא עוד אלא אף גם זאת דנעלם ממנו

דהרשב"א ז"ל נסתר מהמ"חו ממ"ש בתשו' ח"א סימן שפ"א למטה שתי' שם למה שהקשה לרבינו אפרים מדבריו כר' יהודה דאפי' בש"מ להוד' א"צ לעשר ושמכינן אמ"ם אף דלזה יכולי' אנו לומר כמ"ש בספר התשב"ץ בח"ב ס"סי רפ"ג בעד הרשב"א ז"ל וכו' שהרב ז"ל השיב כן בילדותו ואגב שטפיה לא עיין בה ובזקנותו חזר ותקן בחידושיו והיא דאתריתא ומהדור' בתרא דידיה וכן ראינו שכתבו תלמידיו בנימוקיהם וכן הר"ן רבם של רבותי' אשר מימיהם אנו שותים כתב כן בפי' ההלכו' ע"כ מדבריו או גר' דתלמידיו והר"ן כתבו גם כן דהתשו' היו בילדותו וחדושיו היה בזקנותו כפ"נ לא מקשינן מילי להרשב"א מתשובו' לחדושיו לחידושיו שהיה בזקנותו חזר ממ"ש בתשו' כמ"ש תלמידיו והר"ן והתשב"ץ וליכא למימר דזה שאמר התשב"ץ אינו בעד כל התשו' כי אם בעד אותה תשובה דוקא וכמו שרצה לומר ידי"ן מהר"א לארידו נר"ו כשהראתי להם תשובה זו מהתשב"ץ דאיך יעלה על הדעת דבעד תשובה א' שיאמר ומהדור' בתרא דידיה ושיכתבו תלמידיו והר"ן דבר חידוש כזה בעד הרשב"א זה הדבר לא ניתן ליאמר אלא מוכרחין אנו לומר דבעד כל תשובותיו אמרום בלי שום ס'

ברם אחרי בקשת המחילה כדת מילתא כדנא לא מצינן למימר בעד הרשב"א דהא קא חזינן בתשו' הרשב"א בח"א בכמה מתשובותיו ששאלו ממנו ממ"ש בחדושיו והשיב להם ראשונה בסי' אלף קע"א וז"ל שאלת עוד על מה שכתבתי בחדושי גטין על מתני' דהמביא גט מא"י כו' עוד שם בסי' אלף קצ"ד שאלת עוד על מה שכתבתי בחידושין על הא דגרסינן היה מהלך מעכו לכזיב כו' עוד שם בסי' קכ"ט ונשנית בסי' תר"ס בתוספת קצת וז"ל שאלת עוד על מה שכתבתי בחידושי יו"ט פ' יו"ט שחל להיו' בשבת גבי עגל של צדקה כו' עו' שם בסי' תמ"ז וז"ל והשלישי אמרת שאכתו' לך מה שכתבתי נדרים פ' חה"ש כו' עוד שם בסי' אלף קנ"ד כו' וכ"ן נראה ממ"ש בתשו' ח"ד בסי' קנ"ג שכתב כבר עמדת על מה שכתבתי אני בפרק הכותב כו' ע"ש עוד שם בח"ד סימן רע"ג וז"ל וכל הנך דפרק כירה דמ"ג ע"א אין נותנין כלי תחת הנר כו' וז"ל שכתבתי שם כו' ע"כ יע"ש עוד שם בח"ד סימן טו"ב שאלת במה שכתבתי אני בפרק הכונס צאן לדיר כו' יע"ש עו' שם בסי' מ"ב וז"ל וכתבתי אני וכתב שם המגיה בחדושי רבי' למסכת ר"ה כו' יע"ש הרי ברואה יראה מתשובות הללו דהוי בכל בתר איפכא דהתשובות הם באחרונה

ועש"ת דהיינו דוקא בענין התשובות והחדושין מצינו שהתשובות נראין שהם באחרונה אבל ס' ת"ה ארוך והקצר נאמר דהם באחרונה וחזר ממ"ש בתשו' ומה שכתבנו

בדעת הרשב"א הוא מספר תה"א וא"ך התירוץ ניתן ליאמר מיהו גם בזה אינו שוה לכו דהרי כתב הרשב"א שם בתשו' סי' ע"ר וז"ל שאלת במה שכתבתי בת"ה דבריי' בטלה בתח"ק ושתים יע"ש עוד שם בסימן ער"ב וז"ל כתבת עוד על מה שכתבתי דיבש ביבש כו' תשו' מן הדומה שלא הגיע לידכם ס' ת"ה הארוך אלא הקצר לבד כי בו בארתי הכל כו' עוד שם בסימן של"ג וז"ל הוקשה עוד לך מה שראית בחבורי ת"ה שכתבתי כו' יע"ש עוד סימן של"ד עוד שם בסי' תמ"ג וז"ל אמרת שעמדת על מ"ש בחבורי חבור ת"ה והוקשה לך כו' יע"ש עוד שם בסימן תכ"ו וז"ל אמרת עוד נסתפק לך במ"ש אני בת"ה שאסור להגעיל כו' יע"ש עוד בס"סי תקל"ג וז"ל וכבר נתבררו כל דברי' או בחבורי שחברתי בחסד עליון קראתיו תורת הבית על כל אלין דהוו גלאה בהדיא דתשובות הרשב"א הם אחרונות גם מספר ת"ה הארוך והקצר וא"ך הדרא קושיא לדוכתא ופשוט

אמנם בתר התבוננות נראה דהס"ס דעבד הרשב"א בת"ה הארוך אף בדבר שיכול להתברר הוי בס"ס גרידא מי מ"ש בדל"ה ואי מ"ש בדמ"ה דמ"ש בדמ"ה הוא פשוט דהתם הוי בספק דרוסה וליה לה שום חזקה מעליא ואדרבה שם אתיליד רעותא וכמ"ש הרשב"א שם בדל"ה וא"ד ליה לן אלא ס"ס גרידא כאשר יראה המעיין אבל מ"ש בדל"ה צריכין אנו לפרש דבריו וז"ל וכיון שיש סירכא בלא נקב למה אנו חוששין לה ואינו דומה ליושב לה קוץ בושט ולא לס' דרוסה דהתם אתיליד רעותא בבהמה שהרי התחיל בה מעשה האוסר אלא שאנו מסופקים אם נגמר המעשה וכיון שכן צריכה בדיקה ונספק אבל בזו אין כאן שום הוכחת איסור שהרי אפ' שנאה הסירכא מחמת דירין הבאין שלא מחמת נקב כו' ועוד דס"ס הוא ספק מחמת נקב ספק שלא מחמת נקב ואם ת"ל מחמת נקב שמא קרום העליון בלבד הוא שניקב ומתנו סירכא זו נמסכת עכ"ל

וצריכין אנו לדעת דמאחר שהחליט מאמרו ונתן טעם למנהג מקומו וכן הוא סברתו כמ"ד דיש סירכא בלא נקב וכן כתב בתשו' סימן ש"ג וסי' קכ"א יע"ש מי הכריחו להביא עוד ראיה מטעם ס"ס די והותר במ"ש אלא מוכרחי' אנו לומר דמ"ש ועוד דס"ס הוא כונתו רצויה לומר דל מהכא מה שאמרנו אלא דאפי' נאמר דיש לחוש למ"ד אין סירכא בלא נקב וא"כ שייך שפיר לומר דאתיליד בבהמה רעותא אחר שחיטה ואודות לה החזקה שהיה לה נשחטה בחזק' היתר עומדת מ"מ אינו ודאי נקב אלא הוי ס' יש נקב וכיון דהוי ס' יש לכו ס"ס גמור והוי ראיה למנהג מקומנו ואפי' דאתיליד רעותא לפנינו שאודות לה החזקת היתר דבכל גוונא עבדינן ס"ס ולא

דרכינן למבדקה זה. נלע"ל בדעת הרשב"א וכדברי הרשב"א כן חילק בס' ב"ד חי"ד סי' ו' ד"ג ע"א וז"ל אבל עדין נראה שיש לחלק בין כ"ד לדין הכוליא כי אינו דומה ב"ד לא לדין הכוליא של הרבנים הנז' ולא לדין המתהט של הרשב"א דהתם הוי מקרא בלתי טהור כי המוגלא כגע היא ומכה אלא שאין אנו יודעים אם פשתה המשפה' עד מקום שמטרפה אבל ברור לנו שהמוגלא חולי הוא וכן המתהט הוא מקרה בלתי טהור כי ברי ניקב מקבת אלא שאין אנו יודעים אם ניקב הפאר וטעם גדול יש בדבר כיון דמשום רוב'דרוב ב"ח ומשום חזקה דבהמה שנשחטה בחזקת התר באנו להכשיר אם כן כיון שנולד בה רעות'הוא לסלק הרובא והחזקה שהרי היא עצמה מכחשת חזקתה עכ"ד נמצאת אתה למד מדברי הרב ז"ל דכשנולד איזה ריעותא אחר שחיטה או קודם אולא לא החזק' שהיה לה וכדברי הרשב"א שבת"ה הארו'דהס"ס דעבד דהוא בשירכ'תלוי' אם כן אזדא לה החזקת התר שהיתה לה לבהמה הלזו ולא נשאר לן רק הספק ספיקא גרידא ואפילו הכי ס"ל להרשב"א דסמכינן אספק ספיקא גרידא אף בדבר שהיה יכול להתברר על ידי בדיקה

מעתה לפי זה לדברי הרשב"א שכתבו' הנז' עם מ"ש בת"ה הארוך יבא הכל על נכון אבל כפי הנעה זו קשה לן בדעת הרשב"א הסוגיא מנדה באשה דיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה דכפי החילוק שחלקנו כפ"ל משום"ם דבספק ספקא גרידא דלית לן שום חזקה לא עבדינן ספק ס' בדבר שיכול להתבר' ואם כן אם כנים אנחנו בדעת הרשב"א כמו שכתבנו הויא סוגיא הנז' תיובתיה להרשב"א אלא דגם לזה יכולין אנו לומ' בדעת הרשב"א שיאמר דע"כ לא אתמר שם בסוגיא דבספק ספיקא גרידא בדבר שיכול להתברר לא עבדינן ספק ספיקא היינו טעמא כיון דהוי מילתא זוטרתי בלי שום מעשה כי אם בשאלה לבד שישאל אותה ומשום הכי לא סמכינן אס"ס אבל התם בשירכא תלויה דתלוי במעשה ויש איזה טרחא לבדוק הריאה אז סמכינן אספק ספיקא ולא מבררינן כיון דהוי על ידי בדיקה וכפי זה נסק'לן בדעת הרשב"א דבמקום דאית ליה חזקה דמסייע אס' ספיקא אפילו דמצינן לברורי על ידי שאלה סמכינן אס' ספיקא והעד ע"ז מ"ש ה"ה בפ"ד מה' א"ב ספ"ט משם הרשב"א בההיא דאשה שיש לה וסת בעלה מחשב כו' ושם סמך הספק ספקא משום דהחזקה מסייע ואינו צריך לשולה ואין לומר דמ"ש שם ה"ה וזה לדעת הרשב"א לא קאי אלא אתחילת דבריו לא בענין אס'ספיקא וכמו שהיו רוצים לו אחאי ומרוממאי מהרי"ל בר"ן ומהר"א לאוקידו כר"ן שלא עמדו בענין כלהוי אלא כל היושר הולך ישפוט בצדק דמ"ש

וזה לדעת הרשב"א אדסליק מיניה קאי ודוק

ולפום מאי דאמרן דהרשב"א ז"ל חזר בת"ה הארוך ממ"ש בחידושיו וכמ"ש הפ"ח ז'ל אזדא להו מה שהקשו אחאי ומרוממאי הי"ו שכתבו וז"ל אך דכל זה אינו שום לנו דתינח להרא"ש מצינן לחלק הכי אבל מה נענה לדעת הרשב"א שכתב בחי' לחולין דאף דאיכא חזקת התר לא סמכינן אס"ס כל היכא דאיכא לברורי ואם כן חזרה הקושיא לדוכתא דמסוגית כדה משמע כל דאיכא חזקת התר שמכי' אס"ס ואין צריך לברר אמר ע"כ מוכרחים אנו לישב מילתא דשויא לתרוייהו כו' את"ד והיא העל'מה מעיניהם דהרשב"א איתיה בחזרה כמדובר ולית לן לא קושיא ולא פרוקא ופשוט בתר ד' שנים דאיתי בכנ"הג י"ד סימן נ"ו הגב"י אות ק"ך שהביא מפסקים וכתבים דאפי' היכא דאפשר לברר על ידי בדיקה סמכי' אס"ס וכתב אבל הרשב"א בחי' חולין כתב דכל שיכולין לברר ע"י בדיקה לא סמכי' אס"ס יע"ש ואשתמיט מיניה דכבר חזר בת"ה הארוך וכמדובר

והנה הרמב"ם בה'בכורי' פי"ב הי"ט וך' וכ'א פסק המשנה דבכורות כצורתה ואינו צריך להפריש טלה לעצמו לפי שיש כאן ספיקות הרבה שמא הא' ילדה זכר והשניה ילדה שתי נקבו'או שמא זו ילדי נקבה והאחר' זכר ואחריו נקבה או נקבה ואחריה זכר ע"כ המתבאר מדבריו שה דס'ל דסמכי' אס"ס אף דמצי' למיקם עלה דמילתא לתקוני וכזאת פי' שם בבכורות בפי"המש וז"ל ומה שאמר בשתי נקבות וזכר ר"ל ב' זכרים וב' נקבות אין כאן לכהן כלום כו' וא"ת למה אינו מפריש בספק הזה טלה לעצמו לפי שבכל ההלכה מב' ההל' האלו ב' ספקות כו' ע"כ והראב"ד השיגו ילדו שתי נקבות כו' וא"צ להפריש טלה לעצמו א"ת יש כאן שבושין והספיקות שמא הזכר יצא אחרי הנקבה ע"כ ומרן הקדוש בכ"מ ביאר כוונת השגת הראב"ד ותי'וז"ל וזה אבל הראב"ד שיבוש משום דכיון דלא מפסיד מידי,למה לא יתקן בהפרשת טלה וכתב שיש כאן שבושין משום דמשמע מדברי רבינו דבזכר ונקבה או ב'זכרים ונקבה מפריש טלה לעצמו אע"פ שלא הוזכר במשנה וגם הוא ז"ל לא הזכירו שהרי לא מיעט אלא ב' נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות וזה בעיני הראב"ד שיבוש לחלק שהנו אין כאן כלום בין זה לזה שבזה מפריש טלה לעצמו ובזה א"צ להפריש ולדעת רבינו י"ל דשאני ב'זכרים ונקבה דמתוך שהוא צריך לעשות בהם מעשה ליתן טלה א' לכהן אמרינן ליה דיפריש טלה אע"ג דתרי ספיקי הוא אבל בב' נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות כיון דאינו צריך לעשות מעשה ליתן שום טלה לכהן לא אמרינן שיפריש טלה לעצמו מאחר דתרי ספיקי הוא ע"כ

בתוך לאיכת עפרות זהב לו ממרן הקדוש ז"ל מלבד דדברי רבינו נראה דסתראי נינהו מת"ש בפ' י"א ממעשר הי"ג וז"ל המוליך חטיו לטוחן ע"ה הרי אן בחזקתן שאינו חשוד להחליף הוליכן לטוחן עכו"ם הרי הם דמאי שמא החליפן בחטים של ע"ה ע"כ והרי כיון דלית ליה פסידה שמה שמפרישים מהדמאי הוי לעצמו וכמ"ש רבינו בפ"ט ממעשר ה"ב יע"ש ובהוליכן לטוחן עכו"ם יש לנו ס"ס ולא קא סמיך אס"ס אלא אף נ"ז זו היא קשה למרן ז"ל שחילק בדעת רבינו דבדבר שאינו צריך לעשות מעשה ליתן שום דבר לכהן אזיל בתר ס"ס ולא זכר שר מ"ש רבינו שם בה' מעשר דשם לא אזיל בתר ס"ס הגם דא"ך ליתן שום דבר לכהן ועוד תמיה לי דמי הזקיקו לפרש דברי הרא"בד ז"ל דהשגתו היא דבב' זכרים ונקבה להבין בעד רבינו דמפריש טלה א' לעצמו

ומש"ה כתב שיש שיבושים כאן והרי בדברי רבי' לא מצינן לפרושי בהכי שרבינו העתיק המשנה כצורתה ומדל'פי' כשאר המפרשים גב' זכרים ונקבה דמפריש טלה אחד לעצמו מינה מוכח דס"ל דא"צ להפריש וכמ"ש מהר"י קורקוס ז"ל בה' בכורים שם ה"ך וז"ל ואין נראה כן דעת רבינו אלא היכא דתנן מפריש מפריש היכא דלא תנן לא תנן יע"ש ומוכח דדברי הראב"ד ברור מללו דס"ל כרש"י ותוס' והרא"ש דבדבר דיכול לתקן לא סמכי' אס"ס וכמ"ש עוד שם מהר"י קורקוס וז"ל והר"א כתב בהשגות א"א יש כאן שבושים כו' נראה שדעתו כדעת המפ' לכך כתב כי אין הס' אלא שמא הזכר יצא תחלה כי הנדדי' האחרים לחיוב כי למה אנו נלך אחר פטרי תמורים כיון שיש חיוב בבעלים וא' מהם לכהות מת"ן כו' וכונת רבינו כבר כתבתי שהוא סובר דכיון דבכל א' לבדה יש שתי דברים לפטור אותה הוא פטור לפי שראה רבינו שהמשנה לא הזכירה ב' דינים אלו מפריש טלה לעצמו כאשר הזכירה בשאר החלוקות כשהם' הוא בא' וכבר כתב הרא"ש שלא הוצרכו להזכי' בכולם דמתילא שמעינן לה מרישא דויל בתר טעמא וכיון דאין בדבר פסידא למה נקל בכך כו' והוא הדרך המחוור כו' ע"כ וכ"ן כתב מהרדב"ז בס' יקר תפארת שם בה' בכורים וז"ל וכתב עליו הראב"ד יש כאן שבושים כו' כונתו להשיג דאין כאן אלא ס' א' כיון ששניהם לא בכרו כל מי שילדה זכר חייב לשפריש טלה א' מת"ן א"כ אין כאן אלא ספק אחד שמא הזכר יצא אחר הנקבה ולפיכך כתב הטו' בשתי נקבות ושני זכרים מפריש שתי טלאים והם לעצמו ובזכר ושתי נקבות מפריש טלה אחד והוא לעצמו ע"כ ורבינו דחק אותו לשון המשנה מדקתני ברישא דידה ובסיפא מפריש טלה אחד והוא לעצמו ובהאי בבא אמצעיתא כתב ואין לכהן כלום ורבינו סובר דהאע"ג דאין כאן ס"ס כיון דהדבר בא מכח ספיקות הרבה אם היה כך או לא היה כך אזלינן לקולא וא"צ להפריש כו' ע"כ

הרי מתרי אשילי רברבי דהשג' הראב"ד כפשטיה ולא כמו שרצה להבין מרן אכן דא עקא כמ"ש מהרדב"ז ז"ל ורבינו סוב' דאע"ג דאין כאן ס"ס כיון שהדבר בא כו' אה"ר כדאני לא הבינותי איקרת' בעד רבינו ז"ל דאין כאן ס"ס והרי ס' רבינו שכתב שאין לכהן כלום ויש כאן ספקות הרבה הוא משום דס"ל כיון דאיכא תרי ספיקי הגם דיכולין אנו לתקן בהפרשת טלה סמכי' אתרי ספיקי והס"ס הוי הכי בשתי נקבות וזכר ספק אחד ילדה ב' נקבות וא' ילדה זכר ואת"ל שא' ילדה זכר ונקבה שמא הנקבה יצאת תחילה וכ"ן בב' זכרים ושתי נקבות הוי הס"ס הכי וכבר כתבנו דרבינו פירש כן בפי' המשנה דמה שאינו מפריש טלה לעצמו הטעם משום דהוי שתי ספיקות וכמו שכתבנו משם הכ"מ בדעת רבינו וכ"כ בב"י בי"ד סי' שכ"א יע"ש וז"ל הכ"מ אבל בשתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות כיון דאינו צריך לעשות מעשה ליתן שום טלה לכהן לא אמרי' שיפריש טלה לעצמו מאחר דתרי ספיקי הוא ע"כ וכ"ן מוכח ממ"ש מהר"י קורקוס ז"ל דהראב"ד ס"ל כדעת המפ' שהם רש"י ותוס' והרא"ש מינה מוכח דרבינו לא ס"ל כותייהו אלא ס"ל דסמכי' אב' ספיקי תרי בהדיא שדעת רבינו כמ"ש דס"ל דמכח ב' ספיקי א"צ להפריש טלה לעצמו ואיך כתב דרבינו סוב' דאין כאן ס"ס באופן שדברי מהרדב"ז שגגו מתני ודוק

ולעיקר הקושיא שהקשינו לרבינו ז"ל ולמרן ז"ל איכא למי' כמ"ש שם במעשרות בכ"מ וז"ל ואני אומר דמאחר דקי"ל רוב ע"ה מעשרין הם ואפ"ה הייטי' להו משמע דרבנן אחמו' בהו בהא למיחש אפי' למיעוטא וה"ה דאחמו' בהן למיחש בהו לס"ס כו' ע"כ וכ"ן תירצו מהר"י קורקוס ומהרדב"ז בס' יקר תפארת בדעת רבי' כאשר יר' הרואה יע"ש נמצא לפי דבריהם דרבנן דשאני מעשר דאחמו' בהו ומש"ה לא סמכי אס"ס אבל בעלמא אה"נ דס"ל להרמב"ם ז"ל דסמכי' אס"ס אפילו דיכול לתקן וסרה מהר קושייתנו

ואולם אכתי איכא למיקם בדברי הרמב"ם דבשלהי כשלין קל"ב חזיתי בס' ערך השלחן בי"ד סימן ק"י אות כ"א שכתב דיש להתיר מכח ס"ס אע"פ שיש לברר והביא דברי הר"ן שבפ' א"ע גבי ריאה הסמוכה לדופן ומהרשב"א בת"הא דל"ה גבי סירכה תלויה דכשרה בלא בדיקה משום ס"ס אבל הרמב"ם בפי"א מה'שחיטה ה"ג כתב מן הדין אם נמצא הריאה סרוכה נופחים אותה ומותרת דשירכא זו לא היתה במקו' נקב או שמא

ביקרב קוס העליון בלבד ע"ש משמע דס"ל אע"ג דאיכא ס"ס שמא אין הסירכא מחמת נקב ואת"ל מחמת נקב שמא קרום העליון הוא שניקב אפ"ה צריך בדיקה כו' עכ"ד ולפי הדברים הניתכין למעלה משם רבינו גופי' בה' בכורי' פי"ג הכ"א דא"נ להפרי' עלה לעצמו לפי שיש כאן ספיקות הרבה דהיינו שיש ס"ס וסמך אס"ס הגם דהיה יכול לתקן בלי טרחה ופסידא שדבריו פלגן בהדייהו מההיא מה' שהיטה וצ"ת

אך יש לתמוה על הרב ערך השלחן דבסו' דבריו כתב וז"ל ועמ"ש בא"ח ס' פ"ג וראיתי מ"ש שם הגם דאית לי דין ולכרים בדבריו שם אבל מה' העשה דיתיבב' בלי ספרים אך לא נדבר עליו כעת אך במ"ש שם וז"ל ודלי' כהרשב"א דס"ל דבס"ס לחוד א"צ לעשר ע"כ ולא הבינותי איך כתב כ"כ בפשיטות דלא כהרשב"א כאלו הוא יחיד בסברא זו ולא עלה על זכרונו כשכתב כאנבי"ד דהרא"ה והר"ן ז"ל קיימי בשיטת הרשב"א ז"ל והו"ל לתקן מ"ש שם בא"ח ודלא כהרשב"א דזה לא ניתן ליאמר וזה ברור

וכתב עוד שם והש"ך הוכיח כן דאם יש לברר צריך בדיק' מדאמרינן בזבחי' דע"ל הא' טרפה א"ד וכו' כגון דאיערב בנפולה ע"ש ואי א"צ בדיקה קשה דהא יהיו מותרות כולן משום ס"ס דמ"ל ס דרוסה שנתער' או ס' נפולה והרב עבודת הגרשוני סימן ק"ו דחה דנפולה בלא בדיקה לא חשיב ספק דעל הרוב היא טרפה ור"ת לא התיר אלא ס' דרוסה וכ"כ הפר"ח בכללי ס"ס דינב' והר' תורת השלמי' ס"ק מ"ה ע"ש וכו' ע"כ וכעת שבא לידי בתורת משה ס' נודע ביהודה ראיתי בחי"ד סי' נ"ו דס"ג ע"א שהביא מהרב מה"רר ליב ז"ל שכתב וז"ל וכתב מעל' שס"ס זו תליא בפלוגתא דרשב"א ותה"ד המובא בש"ך סי' ק"י ס"ק ס"ו והש"ך רצה לסייע סברת הרשב"א מדאמרינן בזבחים דע"ב ע"ב דמוקי ר"ל דאיער' בנפול' ואם איתא דס"ס א"צ לעמוד על הבירור א"כ יהיו כולם מותרות מטעם ס"ס ורצה מעל' לחדש דמה שאמרו בזבחי' כולהו כר"ל לא אמרו דסברי עמדה א"צ מעל"ע הלכה א"צ בדיקה פלוגתא זו דפלי' ר"ל ושאר אמוראי הוא עצמו פלוגתת רשב"א ותה"ד ור"ל סבר כרשב"א ומה דאמר הלכה צריכה בדיקה היינו אפילו ע"י תערובת ואף דאיכא ס"ס וא"כ כיון דאמוראי דפליגי על ר"ל הוא ר' ינאי ולכך הנ' כותיה והיינו כתה"ד ובזה תירץ כמה קושיות ודבריו דברי פי חכם אבל דוחק לפרש כונת הגמ' בזה כו' ואע"פ כן מילתא דמסתבר אמר ואפריין נמטי בזה עם היות שאיני מסכים לעיקר פירושו ע"כ ולפום מאי דאמרן מהרב עבודת הגרשוני והר"ב פר"ח והרב תור' השלמי' ז"ל דהביא דנפולה לא חשיב ספק דגוף לתיוה

הראיה שרצה להביא הר' ש"ך מההיא דזבחי' א"כ אם היה סול' מאור עיניהם מטובי' השכים הרבנים הללו דבריהם דרבנותא דאיותן אילין לא היו צריכין להטריח עצמן ולהכנס בדוחקין בלי צורך כאשר ישר יחזו פנימו וזה פשוט ·

אמנם לע"ד דברי הראב"ד כראה דפלגן בהדייהו דכאן במעשר כתב דעבדינן ס"ס אע"ג דהיה יכול לתקן בלי שום פסידא דמה שהפרישו הוי לעצמו וכנו"ל שם בה' בכורים ונראה דס"ל כל כמה דיכול לתקן במידי דלא מפסיד מידי לא סמכינן אס"ס וכמ"ש הכ"מ בדעת הראב"ד ז"ל וז"ל וזה אגב הראב"ד שיבוש משום כיון דלא מפסיד מידי למה לא יתקן בהפרשת שלה כו' ע"כ וכבר מלאיכו אמורה דג"ך מהר"י קורקוס כתב דהראב"ד קאי כסברת רש"י ותוס' והר"ש וכפי מ"ש בה' בכורים לא כן ידמה אכן בתר ההשקפה פורתא יכולין אנו לתרץ לזה להשגת הראב"ד הוי פי' כך ס' החליף ס' לא הסליף ואת"ל החליף שמא בשל חבר החליף וכן פרשה השגת הראב"ד מהרדב"ז בס' יקר תפארת יע"ש וא"ך במעש' כיון דאמרינן שמא החליפן בשל חבר ובחבר אית לן חזקה דאינו מוציא מתחת ידו דבר בלתי מתוקן ולכך מיקל בס"ס כיון שיש לנו חזקה ג"ך הגם דליח פסידה אבל במקום דליח לן חזקה ס"ל היכא דיכול לתקן בלתי פסידה לא סמכי' אס"ס וזה נר' לפי"ק פשוט

והשתא לפי האמו' דהשגת הראב"ד הוי ואת"ל דהחליף שמא החליף בשל חבר מה שחי' הכ"מ בעל רבינו אהס"ר כדת איכו נן מישוב שהרי הראב"ד לא הפיגו מע"ה כדי לתרץ דרבנן אחמו' באו בהא למיחש למעוטא כו' וצ"ע

שוב ראיתי בס' משפט צדק ח"ב סימן נ"ב הראשון דק"א ע"ג וז"ל שאני הכם המוב לעיין לשון א' מהרמב"ם מפי"א מה' מעשרות וז"ל המוליך הטין לטוחן ע"ה כו' השיג הראב"ד א"א ואם מפני הס' אינו אלא הוא ס"ס אלא שמא החליפם משלו ומרוח הכותי חייב מדרבנן כו' והנה מהרי"ק בכ"מ כתב דהאי ס"ס שכתב הראב"ד הוא ס' כו' ויש להקשות לע"ד למה לא הק' הראב"ד דהוו ג' ספיקי ס' החליף ס' לא החליף ואת"ל החליף ס' בשל חבר ס' בשל ע"ה ואת"ל בשל ע"ה ס' עשר ותרם פי' דרוב ע"ה מעשרין הם כו' ובכ"הג לא יתיישב תירוץ מהרי"ק בכ"מ כו' שכתב ואני אומר דמאחר דקי"ל רוב ע"ה מעשרין הם כו' שמנא לן להחמיר כ"כ בשלש ספיקות דאפילו איסור דאורייתא בס"ס הולכין לקולא ועוד קשה על מהרי"ק שכתב שם דמאחר דקי"ל כו' ואפ"ה

מייסינן

חיישינ׳ להו משמע דרבנן אחמו׳ בהו בהא למיחש אפילו למיעוטא וה״ה דאחמו׳ בהו למיחש בהו לס״ס וקשה דא״א לתרץ כן בדעת הרמב״ם שהרי כתב הרמב״ם ז״ל בפי׳ המשנ׳ בדי׳ מס׳ דמאי וז״ל וכבר ביארנו שהפקר אינו מחוייב במעשרות ונקבצו בהם ב׳ ספקות כו׳ עד והעיקר אשר בידינו תרי ס׳ להקל כו׳ הרי דבמעשרות כתב דבתרי ס׳ להקל ומאי שנא הכא וכעת צל״ע

אכן לפי שיטת מהרי״ק דלא חשיבי רק תרי ס׳ נאמר שמאה׳שקי״ל דאיכא למיחש בע״ה משום דמזלזלים במעש׳ אפילו שרובם מעשרים עשו חכמים שכל תבואות ע״ה איכא למעש׳ להו ודינם כאלו לא הועשרו ועשו אותו כודאי ולא נשאר רק ס׳ אחד אם הוציאו מעש׳ או לא עכ״ד

והנה מה שכתב דא״א לתרץ כןבדעת הרמב״ם מאחר שהו׳ פי׳בפי׳המש׳ בריש דמאי כו׳ אחרי הס״ר כדאזי תמיה לי מילתא איך נעלם ממנו מ״ש בב״י י״ד סימן רנ״ד ד״ה ומ״ש שנוהגת כו׳ ואע״פ שבפי״המ כתב בענין אחר אין לסמוך אא על מ״ש בחבור ובודאי דכונתו פשוטה לומר דפירוש המשנה היתה בילדותו והחיבור היה בזקנותו וכמ״ש הרמ״ע ס״סי קי״ז דפירוש המשנה דקטנותא נינהו וגלא מקשינן ליה מנייהו ע״כ וכ״כ מהרי קורקוס בה׳ תרומות פי״א ס׳הי״א וז״ל ואע״פ שכבר כתבתי כמה פעמים שאין לחוש אם רבינו כתב כאן הפך מה״ש במשנה כי לא דקדק במשנה כל הצורך מ״מ ביארתי דבריו וכו׳ע״כ לפי זה פרח נהר קושייתו מעל מהר״יק ז״ל ועוד קשה לי במ״ש אכן לפי שיטת מהרי״ק דלא חשיבי רק ב׳ ספקות וכו׳ ועשו אותו כודאי וכו׳ מריהטא דלישניה משמע בהדיא דדוקא לשיטת מהרי״ק אבל לשיט׳הראב״ד עדין הקושיא שהקשה להראב״ד אמאי לא קשה דהוו תלת ספיקי במקומו מונח ואנכי לא ידעתי כיון דחכמים עשו לו כודאי והו״ל כאלו לא הועשרו היכן נשארו לו ג׳ ספיקי דלא מצינן למימר וא״ל בע״ה ס׳עשר וחרס דהרי לא נשאר לן ס׳ שהרי הו״ל כודאי שלא הועשרו הא ודאי תימה רבתי אך לע״ד יכילנא למעב׳ ג׳ספיקי ולהקשו׳ הראב״ד לדעתיה דרבינו דס״ל דתירוש עכו״ם פטור אפי׳ מדרבנן הכי הוי ואימא הכי ס׳ אם החליף או לא וא״ל החליף ס׳ אם החליף בשלו או בשל אחרים וא״ל בשל אחרים שמא בשל הבר החליף והוי ג׳ספי׳ בלי שום פקפוק דגם בזה שייך שפיר לומר דלא יתייחב שתירוק מתרן בכ״מ וכאמור

עוד בא בד״ק מהחאי ומרחומאי ה׳ ע״י וז״ל ותנאכן בכללי הרב מהר״ש

ן׳ חבי״ב ז״ל דצ״ע כלל ט״ו שלקדק מסוגיא זו לדעת ה״ה והר״ן ז״ל דבכל ס״ס דאיכא לברורי שמכינן עליה וא״פ לברורי וכת׳ שדבריהם הפך דברי הרשב״א ז״ל ותמה עליהם שלא הביאו דברי הרשב״א רבם וכעת לא יכולנו לעמוד בדברי הר״ן וה״ה ז״ל א״מד

הן אמת מחוך לשונם נראה דכתבו בק׳שת נהו׳לה אבל מ״מ אה״מ כתבו בלי הפנחה האחד מאחר דדברי מהר״ם ן׳ חביב הנה הנם מונחים לפניהם הדא לתימא איך כתבו שדקדק מסוגיא זו דכונתם רצויה לומר שמהר״ם דקדק כן מהסוגיא וזה לא ניתן ליאמ׳ שזו הראי׳היא מה״ה ומהר״ן וז״ל מהר״ם בעצמו וכן נראה דעת הר״ן גבי מה שאמרו בגמ׳ מגלה ומייתי לה הר״ן בפ״ק דשבועות א״ר יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה וכתב הרן כלומר שאם היה בדרך ז׳ימי׳ אחר וסתה כו׳אמרינן דעבל כו׳משום דס״ס הוא כו׳ וכ״כ ה״ה פ״ד מא״ב ע״כ הרי לעין נגלה דזו אינו מהר״ם כי אם מה״ה ומהר״ן ועוד איך כתבו ותמה עלייהם שלא הביאו דברי הרשב״א ושרי משפט הלשון במילת שלא הביאו הכונה לומר אמאי לא הביאו ראיה לדבריה׳ וזו לא יתכן להתמיה שמחמת מהר״ם הוא כל בתר אפכא וז״ל איך לא חשו לדברי הרשב״א רבם שכתב הפך סברתם בחידושיו דכל כמה דאפשר למיקם עלה דמילתא לא שרינן בס״ס וא״כ איך כתבו הפך סברת רבם וזה פשוט

ולעיקר התמיהא ממהר״סדאמאי לא חשו לסברת רבם כו׳ ע״פי האמור ומדובר להרשב״א חזר מדבריו שבהידו׳ אם כן אין כאן תימא כלל דהמה ז״לנחוו דברי רבם בחזרתו ולא נעלם מהם דברי רבם ומשום הכי כתבו כן ואינו הפך רבם וממילא אזלא ליה להרב מהר״ם ן׳ חביב מ״מ שם ומיהו לענין דינא יש להחמיר דאחריה שאג הרשב״א מי לא יורא לפי האמור אדרבה יש לנו להקל ולא להחמיר ופשוט

אבל יש לתמוה ממהר״ם דלעיל סמוך ונראה הביא מני״ר גופיה דברי הר״ן מפ׳ א״ט על הא דאמר רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה הילכך כשהיא סרוכה בדופן איכא תרי ספיקי כו׳ והרי התם היה אפשר למיקם עלה דמילתא ולמבדק ואפילו הכי התיר מכח ס״ס ואם כן אמאי לא הביאו מהכא נ״ך להר״ן דס״ל כמ״ש בשבועות וש״ת מה שלא הביא דברי הר״ן אלו מפ׳ א״ט הטעם הוא כיון שהריאה סרוכה לפנינו אם כן אזלת לא החזקה שהיה לבהמה דאחר שנשחטה בחזקת התר עומדת ומשום הכי אחרי לישני מהר״ן אינן בסוג אחד דהתם בפ״ק דשבועות באשה שיש לה וסת מאי דמתכי אם״ם אפילו היכא

לאפשר

דאפ' למיקס עלה דתילתא משום דאית לה חזקת טהרה מה שא"כ בהאי דפ' א"ע דלית לה חזקה דאיתרעא וכמדוב' הא ליתא דאי הכי מלבד דדברי הר"ן פלגן הכללי דחילוק היא דשבועות דסמך אס"ם כיון דאית לה חזקה הא לית ליה חזקה לא סמכי' אס"ם היכא דאיכא למיקס עלה דתילתא והתם בפ' א"ע כיון דלית לה חזקה המאי סמך אס"ם והרי אפ' למיקס עלה דתילתא למיבדקה ולית ליה שום פסידא ואף גם זאת דברי הר"ן שבפ' א"ע הם הסך הש"ס היא לנידה וכמ"ש בראשונה אא ודאי כדי דלא לפלוג דברי הר"ן וגם תהש"ם מוכרחים אנו למשכוני נפשין ולומ' אפשר דהר"ן ס"ל דאפילו דהריאה היא סרוכה כיון דהוי ס' אם היא נקובה או לא חזקת הבהמה במקומה עומדת ולא אתרע חזקתה ואם כן הדרא התמיה להרב מהר"ט במקומה וכאמור ועוד תימה רבתי מהרב מהר"ב דנסו' דברי ה"ה שם בה' א"כ כתוב וזה דעת הרשב"א הרי דהזו דברי הרשב"א נכס בחזרתו וא"כ לא ניתן להקשות אתאי לא חשו אף לזה אפש' להליץ בעד הרב מהר"ם כדי שלא נאמר דלא ראה מו' שלשון מה"ה להוא דבר קשה לו' כן בעדו לפי גדולתו דיתכן דנספרי הרמב"ם שלו לא היה כתוב מה שכתוב' שם בה"ה וזה דעת הרשב"א הגם שהוא רחוק שבכל ספרי הרמב"ם הנמצאים אצלנו כתב כן ודוק

וראיתי להרב שע"ה בה' מקוואות בכ"ל ג' שכתב וז"ל ות"ת בעיקר דינו שכתב דהיכא דהמליח כהן לא סמכי אס"ם אס"ם דרבנן ושיילינן ליה נר' שדינו דין אמת ואפי' לדעת רוב הפוסקים דסוברים דאפילו ביכול להתברר אמרינן ספיקא לקולא היינו דוקא היכא דאיכא טירחא ומעשה לברר הדבר אבנם מידי דאיתיה בשאלה קיל טפי ובכ"ע לא אמרינן ס' דרבנן לקולא ע"כ אמרי הת"ה כראוי לו תימה רבתי אית לי גביה לפי עוצם הכמתו ובקיאותו איך נעלם מתנו הרשב"א וה"ה והר"ן כנז"ל בההיא דאשה שיש לה וסת שאם שהה נעלה בדרך תחשב ימי וסתה ובא עליה וא"ך לשואלה ואזלינן לקולא הבה ספק ספיקא ובנדון התש"ל הוי דומיא בנדון דידהו דהתם והכא אית להו חזקה והרי מכורים יוצא מתלת אפילו רברבי דעבדין ס' ספ' אף בדבר דתלוי בשאלה וכאמור וא"כ איך ולמה כתב בהחלט דכשהוא ע"י שאלה לכ"ע לא אמרינן ס' דרבנן לקולא ותו איך כתב ואפי' לדעת רוב הפוסקים הסוברים דאפי' ביכול להתברר ס' דרבנן לקולא והרי הרשב"א והר"ן הם בכלל הסוברים לכי קנורי לדבריו לא"תר

עכ"פ הדברים האלה אזדא ליה להר"פ"ח שחילק כן לקושי' שהקשה מרן הקדו'

א"ח סי' תל"ו לבדיקת הבהמה טריחא מלתא נפי יע"ש מוכח מדבריו אלא היכא דליכא טירחא שיילינן ליה דאיך כתב כן בפשיטות כאלו הוא מילתא פסיקא ותו קשה לי מת"ש הטור בי"ד סי' קכ"ב וז"ל סתם כלי גוים הם בחזקת שאינן ב"י ולפיכך אם עבד ונשתמש בו קודם הכשר התבשיל מותר כו' וטעם דמחזיקין כלי הגוי' שאינן ב"י פירש א"א הרא"ש ז"ל משו' דהוי ס"ס ס' אם נשתמש בו היום ואפילו אם נשתמש בו היום שמא נשתמש בדבר הפוגם בעין וכיון דס"ס הוא תלינן להקל ולפי"ז ה"ה נמי כלי' שלנו שהוא ס"ס תלינן להקל ע"כ המתבאר מדברי הטור בכלים שלנו שהוא מה ס"ס לקולא ולא הצריך לשואלו לבעל הכלי נראה דס"ל הגם דמצינן למיקס עלה דמילתא ע"י שאלה אפי"ה לא שיילינן ליה וסמכינן אס"ם וא"כ מה יענו לדברי הטור הללו

ואיברא דבהג' ש"ך הגיאון הט"ז שם ס"ק ד' כתב שמצא את מהר"ם לתה נאמ' סתם כלי גוים אינם ב"י יותר מבשל ישראל ואמר לי דלגבי כלי ישראל יש לו תקנה בשאלה אם הוא בין יומו או לא וכן כתב הפ"ח שם סק"ו וז"ל ומיהו אם נעל הכלי לפנינו צרי' לשאול את פין דהיכא דאפשר לברורי מבררי' וכ"כ בס' ב"ש ד"ק ע"ב אכן מצינו שם בהגה' ש"ד סי' נ"ט במבוא שערים אות ג' שכת'וז"ל ולפי"ז פ"ק נמי כלים שלנו שהוא ס"ס תלינן להקל כו' וא"ת אכתי יש להקשות מי הגיד לו לריב"ה דלדעת אביו הרא"ש ה"ה בכלים שלנו שהוא ס"ס תלינן להקל דילמא ע"כ לא התיר הרא"ש מטעם ס"ס אלא דוקא כלים של גוים אבל לא כלים שלנו מפני שהוא סובר כ"ך כסב' מהר"ם דלעיל בהגה' שלפני זה דלגבי כלי ישר' יש לו תקנה בשאלה אם הוא ב"י או לא כו' וי"ל שכך שמע ריב"ה מאביו הרא"ש על פה שהע"ם שיש לבעל דין לחלק בין כלים שאב"י של גוים לכלים שאב"י שלנו כדע' מהר"ם דלעי' מ"מ היה נראה לו עיקר שאין לחלק ביניהם ככל ועו' י"ל שזה שכתב ריב"ה ולפי"ז ה"ה נמי בכלים שלנו כו' הם דברי עצמו שנראה לו מתוך הסברא שאין לחלק בין כלים שאב"י של גוים לכלים שאב"י שלנו עכ"ד נמצינו למדין מדבריו משני התרוצים דלתירוץ ראשון גם הרא"ש ס"ל דבכלים שלנו לא שיילינן ליה לבעל הכלי אפי' דהיינו יכולין לשואלו ועבדי' ס"ס ולקולא ולתירוץ השני דוקא הטור הוא דס"ל הכי היוצא לנו משני התרוצי' אלו דהרא"ש והטור ס"ל דלא כמהר"ם שכתב דבכל שיש תקנה בשאלה לא אזלינן לקולא • וכ"ן נראה מדברי הר"פ"ת שם ס"ק ה' שהבין בדעת הטור ומרן דלא שיילינן ליה שכתב וז"ל כשם וכו' הוא לא דעת הטור ובהגהות ש"ד כתוב דלא אמרי' כן

כן בכלי ישראל דכל היכא דאיכא למיקם עלה דמילתא אסור וכל דליכא למיקם עלה דמילתא מקילין כדעת הטור ע"כ המעיין ישפוט כנלע"ד מרא"ש דבריו שכת' הוא דעת הטור ובהגה' ש"ד כתוב דלא אמרינן כן בכלי ישראל מכלל דדעת מרן שדבריו כונעים תהטור ס"ל דגם בכלי ישראל אמרינן הכי דהיינו דלא שיילינן הפך הגה' ש"ד דשיילינן

וא"כ לפי"ז קשה לי טובא עוד מהר"ב שעה"מ ז"ל איקלא זכר שר דברי הטור הללו ודברי הר' פ"ת בדעת מרן ז"ל ודברי הרב מבוא שערים והיא גופה קשה לי במ"ש הרב מ"ל בפ"ד דבכורות ה"א דהא דקי"ל ס' דרבנן לקולא היינו דוקא היכא דאינו יכול להתברר אבל היכא דיכול להתברר לא אזלינן לקולא משום דלא חשיב ס' כל שיכול להתברר והרי בנדונו היה נ"ך הבירור ע"י שאלה לשליח דליכא שום טירחא ומעשה ואיך כתב בסתם דאו הוא מוסכם מכל הפוסקים וכפי החילוק שחילק הר' בשע"מ לדעת הר' מ"ל ולפום מאי דאמרן אינו כן דבמחלוקת הוא שנוי וכ"כ כתוב שכנה"ג י"ד סי' קכ"ב הגה"ט או י"ב וז"ל היה בעל הכלי לפנינו שיכול לשאול את פיו עם הכלי ב"י או לא יסמוך לומר שסתם הכלי הוא שאינו ב"י אלא צריך לשאול את פיו עם הכלי ב"י או לא הרלנ"ח סי' קכ"א כ"ס דנ"ח ואין נראה כן מדברי הרדב"ז בח"א סי' רנ"ו וס' משא מלך בא"ח חקירה יו"ד הסכים שא"ך לשאלו ע"כ הרי בהדיא דאפי' בדבר דתלוי בשאלה הוא מחלוקת ראשונים ואחרונים אבל לפי זה תמיהני מהר"ב שעה"מ ז"ל שהקשה שם להר' מ"ל בראשית אמריו וז"ל וככה מ"ש שכן כתבו הראשונים וכו' דביכול להתברר לא אמרינן ס' דרבנן לקולא חפשתי ולא מצאתי דין זה בספרי הראשונים וכו' ע"כ הא ודאי מילתא דתמיה דלפום מאי דאמרן אם הוא לא מצא הרי אנחנו מצינו בדברי הראשונים דס"ל כמ"ש הר' מ"ל וכמו שכתבו הראשונים ואיך כתב דחפש ולא מצא וכ"ש לפי דברי רש"י והתוס' והרא"ש בהדיא דבכורות שכתבנו ברא"ש אמ"יר דכתבו בהדיא דכל היכא דאפשר לתקן לא סמכינן אחרי ספיקי א"כ שייך שפיר לומר כמו שכתבו הראשונים ודברי הרב שעה"מ אהס"ר לא ניתנו ליאמר ודוק

והשתא נהוי אנן לפי דברי הרב מבוא שערים והרב פ"ת בדעת הטור ומרן דאף בדבר שיכול לתקן בלתי פסידא סמכינן אחרי ספי' ולקולא מה יענו שפתותיהם של צדיקים למ"ש הרא"ש שם גבכורו' היכא דאפשר לתקוני ולא מפסיד מידי לא סמכינן אחרי ספיקי וכ"כ הטור ומרן בי"ד סי' שכ"א יע"ש ולפי דבריהם דברי הרא"ש והטור ומרן ז"ל בתרא"י ניגהו וצריך להתיקב בדבר

ולע"ד אפי' לומר בקלא דוחק דהרא"ש שם בע"ז דסמך אחרי ספיקי היינו טעמא דאינו יכול לברר דהיינו שאין בידו לתקן כיון דהוי גוי בין שואלו בין אינו שואלו הכל אחד הוא דאפשר פיהם דבר שוא כתיב משום הכי סמך אחרי ספיקי הא לאו הכי אה"נ דלא היה סומך אס"ס וכמ"ש בבכו' וזה נלע"ד דאפ' לו' טעמו מהרב מבוא שערי' שתי' תי' שני כרם אכתי לא פלט לפי מ"ש הרא"ש בפ"ק דפסחים ופסק' הטור בא"ח ר"סי תל"ט בט' צבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי חמץ שקל אי מצה שקל דאפי' לא בטל אם ככר קטן דאפ' דיאכלנו כלו תכח ס"ס א"צ בדיקה ואמאי א"צ בדיקה כיון דבידו לתקן ע"י בדיקה למה סמך אס"ס אלא ודאי דס"ל דאפי' בדבר דיכול לבר' סמכינן אחרי ס' וכן כתי לפי דברי הרב י"א בא"ח סימן ס"ח הג"הט אות מ"ד שכיון להרא"ש תכח לשונו מע"ז בסתם כלי גוים עם הסוברין דאף בדבר שיכול להתברר' סמכינן אחרי ס' וכמדובר א"ך דברי הרא"ש עדין מוקשים הם עומדים ונעת נל"י ודוק

ועדין צריכין אנו למודע' אי יש חי' בין כשאומרים בדבר דאית ליה תקנה לבין כשאומרים כדבר שיכול להתברר ובין כשאומרים היכ' דאיכא למיקם עלה דמיל' ולפי קצורי נראה דכולה חדא מילתא היא ואין הפרש ביניהם דלכל הלשונות הללו חד טעמא אית להו בין שאמרו בלשון תקנה ובין שאמרו דיכול להתברר ובין שאמרו למיקם עלה דמילתא הטעם הוי אי סמכינן אס"ס או לא ואמינא לה מתה שראיתו דבהגא ס"ד נקט בלישניה דבשל ישראל יש לו תקנה בשאלה ובפ"ח שם סי' קכ"ב נקט בלשונו וגר' דבל היכא דאיכא למיקם עלה דמילתא אסור והרב פ"ח כתב שם אם בעל הכלי לפנינו צריך לשאול את פיו דתיכא דאפשר לברורי מבררי' וכס' יד אהרן שם בא"ח הביא דברי הרא"ש הללו דעביד ס"ס בסתם כלי גוים שאינן ב"י בכלל הסוברים דאף בדבר שיכול להתברר אזלינן לקולא ומהר"ס ז' מבי"ב בכללין שם דל"ט ע"ב בלשון הסמ"ג וסמ"ח ור"י ברואה דם מחמת תשמיש נקט בלישניה ומכאן נשמע דמקילינן וסמכינן אף דאפש' למיק' עלה דמילת' והרב פ"ת בכללי הס"ס כתב ע"ד סה"ת וסמ"ג ור"י הללו דכי איכא ס"ס שרינן אף דמצינן לברורי ע"י בדיקה וכן עיקר יע"ש ואם איתא דיש איזה כפקיתא ביניהם לענין דינא אמאי שיכו בלישנייהו המאורות הללו ולא נקטו כל א' וא' כדחזי ליה ודאי דלית להו שום כפקותא לענין דינא ומשו"ה כל א' וא' נקיט בלישניה דכולן עולין בקנה א' זה נראה לע"ד פשוט

חבנא לדברי הרב שעה"ח במ"ש עוד שם וז"ל וליכא למימר דבדיקי' הבית הוי מילתא דטריחא טובא ולא מיקרי אפשר להתברר שהרי ס' דרוסה שנתער' בשוורים הרבה כתב הרשב"א פ' א"ט דלא סמכינן אס' ספיקא הואיל ואפשר להתברר ע"י בדיקת כל השוורים והא ודאי פשיט' דהוי מילתא דטירח' טובא לבדוק כל השוורים כו' ע"כ וזה תימא מאחר דכבר כתב איהו גופיה דהרשב"א חזר בת"ה הארוך ממ"ש בפ' א"ט לא הבינותי מה ראיה מייתי מדברי הרשב"א מההיא לשוורים ודוק

עוד שם בשע"ה הביא משם מהר"א שפאנדרי ז"ל מספר איהו רבה הובאו דבריו בס' פ"מ א"א סי' י"ח וז"ל גם מ"ש עוד שם דס"ס לא עדיף מרוב דברובא סמכינן אפי' בדאפשר לברר ואלו גבי ס"ס לא מקילינן בכה"ג וכתב עליו הר' שע"ה דאשתמיט מיניה תשו' הרשב"א שכתב דס"ס עדיף מרובא וכו' ע"כ וליכא להתמוהי אמ"ש מהרב מהר"א ז"ל איך כתב בפשיטות דברובא סמכינן אפי' בדאפ' לברר והרי כתב הרא"ש בפ"ק דחולין סי' ו' בדעת הרי"ף ז"ל וכן נראה דס"ל להרא"ש ז"ל וז"ל ומ"ש רב אלפס והיכא דראה אחד ששחט לאו דוקא ראה דהא מייתי ראיה ממצא תרנגולת שחוטה בשוק אף משום דבעי לסיומי ואזיל ליה לעלמא ולא שמעינן דאי לא אזיל לעלמא לא סמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ובעי למבדקיה ע"כ וכן כתב שם הר"ן בלשון הרי"ף יע"ש מפורש יוצא בדעת הרי"ף מהרא"ש ומהר"ן ז"ל דלא סמכינן ארובא היכא דיכול להתברר א"כ דבריו לכאורה צריכין ישוב וגם להרב שע"ה יש קצת תימא כיון דבאית להתמוהי דאשתמיט מיניה תשו' הרשב"א איך לא זכר מ"ש הרא"ש והר"ן בדעת הרי"ף דלא סמכי' ארובא היכא דיכול להתברר ולפקפק עליו גם ע"ז ודוק

ברם בתר ההפקפקה אפשר לומר דשאני התם דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין דלא סמכי' ארובא ובדקי' התם היינו טעמא דהמיעו' דאין מצויין שכיח טוב' ומש"ה לא סמכי' ארובה ובדקינן אבל היכא דהמיעו' לא שכיח א"ש דסמכינן ארובא אף דיכול להתברר וכמ"ש הר"ן שם יע"ש אנא כי כן גם הר' מהר"א שפאנדרי והר' שע"ה יאמרו כן ופשוט

תו תמיה לי ממהר"א במ"ש בפשיטות דס"ס לא עדיף מרובא כאלו היא הלכה פסוקה והרי אי ספק ספיקא עדיף מרוב' או לא הוא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד ז"ל לדעת מרן הכ"מ ומביאו בס' פלטי בדקל"ז רע"א וז"ל דהך דיכא דרוב דוחה ספק ספיקא לאו ד"ה הוא והרשב"א ס"ל דגם רוב אינו דוחה ספק ספיקא ויש לו רב דמסייע והוא רבי' הגדול הראב"ד דכתב הרמב"ם בה' ט"מ בפ"ט הי"א בעובדא בשפחה של מין דהטילה נפל לנהר ופסק הרמב"ם להקל כו' והראב"ד טען עליו מה לו לדחק לזה הלא איכא ס"ס שמא נפל ש' רוח ואת"ל נפל דילמא אכלוהו חולדה כו' ותי' הכ"מ דהרמב"ם לא חשבוהו לס"ס כי רוב נשים ולד מעליא יולדות ע"ש הרי דמחלו' לפניך אי שייך רוב במקום ס"ס עכ"ד ואם כן איך הרב מהר"א לא עלה על זכרונו דזה הוי מחלוקת הרמב"ם והראב"ד ועוד בפסקי' וכתבים סימן קכ"ט הביא ראיה מהסמ"ג דס"ס עדיף מרוב דרוב אינו מועיל בדברים החשובים וס"ס מועיל וכ"כ מהריב"ל בח"ג סי' מ"ב וגם על הרב שע"הת קשה כשתמה למהר"א לא הביא כי אם תשו' הרשב"א לבד דס"ל דס"ס עדיף מרוב ואיך לא שלטה מאור עיניו שאר הסוברי' דקיימי בסברת הרשב"א ולהלומי תמיהתו על מהר"א ז"ל אם כן דבריהם צ"ת :

ע"פ הדברים האלה דספק ספיקא עדיף מרוב להוא מחלוקת ראשונים ואחרונים תמיהני מאי דחזיתי בס' קרבן נתנאל דנ"ט ע"ב וז"ל הלא הא דרובא ברבנן אינו רוב גמור אלא הוי מדרבנן הלכך במקו' ספק ספיקא שרי ע"כ המחבר מדבריו אלה דמאי דשרי במקום רוב בס"ס היינו טעמא כיון דהרוב אינו גמור אבל במקום דהרו' גמור א"ה לא שרי' בס"ס כנגד הרוב כתלא דס"ל להרב ז"ל דרוב עדיף מס"ס הדא לתימה איך נעלם ממנו ההסברות האמורים מהראשונים והאחרונים דס"ל דס"ס עדיף מרוב אפי' נגד רוב גמור ואם כן איך כתב כן בפשט כאלו הוא מוסכם לכ"ע ואינו כן וכמדובר :

ובסוף דבריו כתב שם הרב שע"הת וז"ל הכלל העולה מ"ש דס"ס בדאורייתא וס' דרבנן היכא דסמיה בידן לברור' וכמו כן היכא דאין בידינו לברר הדבר וישאר בס' לעולם ואפשר שיבא הדבר לידי בירור הסכמת כל הפוס' דאזלינן לקולא וזולתי דעת הרשב"א בחידושיו ואף הוא עצמו ז"ל חזר בת"ה ובפסקיו סי' א"א וכת"ש וכן ראוי להורות עכ"ל ואנכי לא ידעתי דהן אמת שכן ראוי להורות בזה קשה איך כתב דכן הוא הסכמת כל הפוס' והרי מני"ר גופיה כתב בתחילת דבריו וז"ל ואנכי הרואה דלענין ס"ס הסכמת רוב הפוס' ה"ה הסמ"ג ונע"הת כו' ועוד הביא בתוך דבריו ממהר"א שפאנדרי וממהר"ש הלוי ומהר"ש גאון דכל שאפ' שיכול להתברר לא סמכי' אס"ס ונוסף גם הוא מה שכתבתי בעניותין מהגה' ש"ד שהביא ממהר"ש וכן הרלב"ח וב"ש דס"ל הכי אם כן אין לפתח סובלו דמאחר שהוא כתב שרוב הפוס' כתבו כן והוא הביא סברות החולקים איך כתב שכן הוא הסכמת כל הפוס' וליכא למימר דמילת כל שכתוב הוא ט"ס וצ"ל רוב שהרי בתר הכי כתב וזולתי הרשב"א בחי' כו' ואם כן אתי

מילתא

מילת כל לא הוי ט"ם ולכריו אפש"ר תמוהים עד מאד ודוק

וחזה סוית בס' חק"ל י"ד סי' קל"ב וז"ל ובס"ם שאפשר לברר וכן בס' דרבנן כבר הביא הפ"ח מחלוקת הראשוני' וראיתי בס' עבודת הגרשוני סי' ק"ו שהביא ראיה להתיר בס"ם גם באפשר לברר ממ"ש הטור א"ח סי' תל"ט וז"ל דהוי ס"ם ספק מלה ס' המץ ואת"ל חמץ שמא אכלו כלו ע"ש הרי דהתירו גם באפ' לברר וא"הת הא ל"ת שכבר כתבו התוס' בפסחים ד"ט ד"ה ואת"ל וז"ל א"נ הימו' אכלתיה עדי' משאר ספיקי דספק הרגיל וקרוב לודאי הוא ותדע דאפילו מידי ודאי בעי למי' שיוציא זה הס' ע"כ וא"כ י"ל לדוקא בס"ם כזה דהוא ספק הרגיל וקרוב לודאי מהני גם באפ' לברר אבל בשאר ס"ם לא עכ"ל

ואנכי הזון הרבתי באר שאלת המחילה רבה קמאה טהינה נטמן דלפי גודל רבנותו ובקיאותו לא אדע שכול מאמר דסמיך ונראה כתב וראיתי להרב שע"הת בהל' מקואות דע"ו שהביא ראיה דבד' י"א דחולין מבואר דגבי רוב דשרי גם באפ' לברר כו' איך לא שלטא עינא דספיר חזי דשם בשע"הת בתר שכתב הראיה מד' י"א דחולין הנז' שמוך ונראה תמה כתב שם הרב שע"ה ז"ל

והביא עוד ראיה הראיה שהביא בתשו' ע"הג ממ"ש הטור סימן ל"ט ותירצה עם מ"ש התוס' בפסחים ד"ט ד"ה ואתמ"ל דספק הרגיל וקרוב לודאי הנז' ואם כן איך לא השגח שם בדבר ברור כזה ולא היה לו לטרוח ולכתוב דבריסעל היכא דלא ניתנו ליכת' דכב' קדמו שכהשע"ה עוד אשוב ואתפלא על הרב עה"ג ועל הרב שע"ה דכעלם מהם דזאת הראיה שהביאו מט' נבורין של מלה וא' של המץ כבר קדמם נהרד"ך בית כ"ח הדר ג' יע"ש ונתתימא מהרב חק"ל גם כן איך נעלם ממנו דברי מהרד"ך דמה שתירץ לדברי תשו' ע"הג עולה גם כן למהרד"ך וכמו שכן תירצה הרב שער המלך וכנ"ל ודוק

איך שיהיה היוצא לנו מהמחובר אי סמכינן אתרי ספיקי או בס' דרבנן אפילו במידי דליכא פסידא לבירורי במחלוקת הוא שנוי ואף שהרב שע"הת שס' נפ' מקואות ובס' חק"ל שם בסימן קל"ב כתבו דרוב הפוס' הסכימו דסמכינן אס"ם אפי' היכא דאפ' להתבר' הנה דאתרי בעקבותיהם דאף רובא דרובא ס"ל הכי כאשר יראה הרואה מי שיעמוד על הענין כלהזי בספרן של ראשונים והאחרונים וע"ע בס' כנ"הג א"ה סימן ס"ח אות מ"ט וביד אהרן שם אות מ"ד וכמדובר

אשר ע"פ זה תמיה גלי מילתא מ"ש מורינו הרב בדב"מ הא"ח סימן ל"ה דכ"ו רע"ג וז"ל דהרי ע"כ ל"א ס"ם לאתי' גכל דוכתא דזקא היכא דאין לנו שום

תיקון אחר וא"א בלא"ה אבל היכא דיכולי' אנו לעשות תיקון מרווח לכ"ע כגוונא דכ"ל שיכנים אדם מלא קופתו עפר ויניחנו בביתו בקרן זוית כמ"ד הכי פשיטא דלכתחילה צריך אדם לעשותו ולא לסמוך על ס"ם כו' ע"כ יע"ש ולפי עולם הכמתו ובקיאותו איך לא שלטא מאור עיניו דדבר זה נפתח בגדולים במחלוקת שנוי כאן וכ"ש לפוס מאי דכתבית בעניותי דרובא דרובא ס"ל דסמכי' אס"ם אף במילתא דאפ' לתקוני ואם כן איך כתב בפשיטות דלא אמרינן ס"ם בכל דוכתא שלא היכא דאין לנו שום תיקון אחר והרי לפי האמור אפילו דאית לן תיקון ובלתי שום פסידא סמכינן אס"ם הא ודאי תימא רבתי ודבריו שגבו ממני ולא"ת

וחזיתי להרי' מהריט"א ז"ל בספרו הנחמד שמחת י"ט סי' ג' דכ"ט ע"א וז"ל ועוד דאיך אפשר להתיר מטעם ס"ם הנז' מטעם דאפשר דהנ' כמ"ד דשתא מכווני' להעיל בהיו' דאפשר ע"י בדיקת נ"ב שיבלקו כל הכשרים שנמצאו שם מאותם שלא אתמו ויאמרו אם כיוונו להעיל אן לא ואולי ימצאו שם לפחות ג' עדים כשרים אשר יאמרו שלא כיוונו להעיל ובכן לא ימאל כי אם ס' א' כו' ע"כ המתבאר מדבריו דבדבר שיכול לאתברר ע"י בדיקה לא סמכינן אס"ם ואכני עפר וצפר אחרי בקשת המחיל' מעצמותין הקלושי' כוראות נפלאתי איך לא עלה על זכרונו דדבר זה נכחה בגדולים ורובא דרובא ס"ל דסמכינן אס"ם אף בדבר דאפשר להתברר ע"י בדיקה וכאמור ומדובר ואיך כת' כמילת' פסיקתא כאלו הוא מוסכם מכל הפוסקים ודבריו שגבו ממני ודוק

והואיל דאתא לידן האי תשו' מהר"ר בד"מ נימא ביה מילת' שכתב עוד שם אמו' פיסקא דליכא וז"ל ויעויין בתשו' מהרשד"ם הא"ח סימן ל"ב ות"ש עוד מעכ"ת ראיה לנ"ד ממ"ש מהר"ס היון בתשו' הובאה בס' גנת ורדים הא"ח סימן ט' דס"ג להתיר באותו גלון מספק ספיקא יע"ש ל"ד כלל לנ"ד אי מטעם שכתבתי ואי מטעם דהתם כבר אירע הדבר שניום שנ"ק לא מצאו הקאוי מבושם ומתוקן כל צרכו וא"א לתקנו בלאו הכי התיר הרב להוסיף על הכוס משחיקת הקאוי תס"ם מה שא"ך בנ"ל דקיימינן בעי"ט איזה תיקון יעשה לכתחילה כמ"ש עכ"ל

המתבאר מדבריו במ"ש ויעויין בת' מהרשד"ם הא"ח סי' ל"ב כוונתו רצויה לו' דמהרשד"ם כתב דלא עבדינן ספק ספיקא לכתחילה וכן מוכח בהדיא מסוף דבריו שכתב דהתם שאני שכבר אירע המעשה שלא יצא הקאוי מתוקן כ"צ משא"כ בנ"ד שהוא עי"ט איזה תיקון יעשה לכתחילה ע"כ וגעוק סופו לתחילתו דמתילוק זה תינה מוכח דר"ל דלא

דלא עבדינן ספק ספיקא לכתחילה ובתר בקשת המחילה כלחוי כוראות נפלאתי דמלבד שדבריו סתראי נינהו כמו שאכתוב בס"ד אף גם זאת איך כתב דמה שהתיר שם מהר"ם חיון בקאוי הטעם הוא דכבר נעשה המעשה ומשום הכי התיר בספק ספיקא משא"כ בנ"ד שהוא לכתחי' וזה לא ניתן ליאמר בדעת מהר"ם חיון דהוא מתיר בס' ספיקא אף לכתחילה קודם שנעשה המעשה שהרי אחר שעשה הספק ספיקא בענין הקאו"י בדע"א כתב שם באמצע העמוד וז"ל ומכל מקום כבר הורה זקן הרא"ם דיש בימול אחר אפיה ואחר צליה ורא"י להחמיר אבל בכלי שני הלכה רווחת דשרי ואם הלכה רופפת בידך פוק חזה מאי עמא דבר שאין גם אחד שיחוש שלא לשרות פת בשבת בכ"ש ויש שאין חוששין ואפילו על ידי ערוי והיינו כדכתיבנא דהו"ל ספק ספיקא המתהפך ובכה"ג אפילו בדאורי' אזלינן לקולא ע"כ הרואה לדעת מדבריו אלו בשרית הפת דהוי לכתחילה וכתב כדכתיבנא דהוה ליה ס"ס המתהפך הרי דס"ל בהדיא דאפילו לעשות המעשה לכתחילה התיר מכח ספק ספיקא ואם כן איך כתב בעל מהר"ם הפך דעתו ולא השגיח בדבריו מ"ש בפירוש באותו עמוד זה הפך מה שרצה להלך לסברתו את ואי דבריו קשים להולמם ולא ניתנו ליאמר ופשוט

ובר מן דין שדבריו סלגן בהדייהו דמר כי"ר איהו גופיה בחי"ד בס"סי ל"א כתב וז"ל מה גם דאיכא ספק ספקא המתהפך להתיר כו' ואע"פ שהרב מהרא"ם בתשובה סימן כ"ה כתב דאין להקל בספק ס' אלא בדבר שכבר נעשה המעשה אבל לא לעשות מעשה לכתחילה כו' הנה מהר"י הלוי סימן כ"ב תמה על מהרא"ם דזה כלל פשוט בידינו דכל ס"ס אזלינן לקולא ולא פלגינן בין נעשה מעשה ללא נעשה כו' וכבר נעשה מעשה כמה פעמים פה עירנו יע"א בהסכמת כל הרבנים והחכמים ה"י להתיר מס"ס בכה"ג בענין איסורא ע"כ (בתר ומנטובא ראיתי בס' דב"מ בח"מ אחר המפתחות שהתיר בענין גט קטנה לקבל הגט על ידה מכח ס"ס והוי הס"ס לכתחילה ואף גם זאת דהס"ס דעבד לא הוי מחלוקת שקול כאשר יראה הרואה וזה היה ס' תק"ג יע"ש ומכאן ראיה שחזר מת"ש בא"ח סימן ל' דלא עבד הספק ס' כיון דלא היה מחלוקת שקו' שהרי קמס היה בש' ק"פ ע"ש ות"ש בש' תק"ג היה בסוף ימיו וזהו עיקר)

הרי בהדיא דהתי' ס"ס אף לכתחילה הפך מ"ש שם בא"ח והיותר תימא הוא דבפי' מ"ש שם בי"ד קודם השאלה לזה הענין היה טוב אדר התע"ו וענין שבא"ח היה בשנת התקפ"ג כמ"ש שם קודם השאלה ומאמר ששנת התע"ו כותב דכן נעשה מע

על פי הסכמת כל הרבנים שבעיר איזמיר זכר טר כשכתב זה בשנת התפ"ג וכ"ן כתב עוד שם בי"ד סי' נ"ז דס"ט ע"ב וז"ל אף דיש גמגום בזה דאיכא כחירינא עתה מטעם דא"ך יבא לידי ס"ס וכמו שכת' מהרע"י בש"ת א"ח ח"ג סי' י"א דיו"ל ע"ב יע"ש ע"כ והנה מהרע"י הוא מכת הסוברי' דלא עבדינן ס"ס לכתחילה כמו שכתוב לקמן בס"ד והשתא יש לי תרי תמיהי מהרב . האחד דזה הענין היה בש' התפ"ה כאשר כתוב שם בתחילת דבריו ולא על'על זכרונו מ"שבש'התע"ו ועוד מדבריו שהביא למהרע"י לחוד נראה דלא מכת אחרים מאן דס"ל כוותיה וזה אינו דהא איכא כמה פוסקים אחרים דקיימי בש' מהרע"י וכ"ש דרבו הסוברי' דאף לכתחיל' שמכי' אס"ס וכמו שיבא לקמן בס"ד הא ולאי תמיה לי טובא ממוה"ר מהרמ"א ז"ל וכאמור

והנה אשתקד נתקשיתי בדברי הרב מהרשד"ם דהן נסתר מחמתו ממ"ש בא"ח סי' ל"ב וביו"ד סי' מ"א למ"ש בא"ה סימן ו' וכתב שם בא"ה בסו"ד וז"ל ואפי' בא"ת היכא דאיכא ס"ס יש לנו להתיר כדמוכח רפ"ק דכתובות דפריך בגמר' בההיא סוגיא דפ"ע ואמאי ס"ס כו' וכ"ת ה"מ בדיעבד אבל לכתחילה לא תנשא וכמו שהיה נראה לכאורה מדברי הרמב"ם פי"ט מה' א"ב וז"ל משפחה שנתערב בה ס'חלל כו' עד ואם נשאת לא תצא מפני שהם ב' ספיקות משמע דביעבד מהני ב' ספיקות לא לכתחיל' אא דכד מעיינת ביה שפיר אינו כן דמאי דכתב ב' ספיקות ובדיעבד היינו ליוחסין דמעלה עשו ביוחסין דהיינו כהונה וכן משמע בפי' מלשונו דבכהונה מיירי וכ"כ הר"ן שלהי פ"ק דכתובות בפי' על הרי"ף וז"ל ועיקר הפי' כגון שנתערב ס' חלל במשפחה א' כו' עד ופסק בה הרמב"ם פי"ט מה' א"ב ולא תנשא ואם נשאת לא תצא והיינו כר"ג וכיון דתרי ספיקי איכא מדינא כשרה אלא שהכהנים נהגו בו סלסול הא קמן דס"ס בישראל אפילו לכתחילה מותר עכ"ד הרי דבריו ברור מללו הפך מת"ש מכי"ר גופיה בא"ח וביו"ד דשם פסק ולא עבדינן ס"ס לכתחילה ודבריו צ"ע

מ"מ נקטינן מדברי הר"ן שלהי פ"ק דכתו' ומדברי הר' מהרשד"ם בדע' הרמב"ם דעביד ס"ס לכתחילה וכן פירש הרמב"ם בתש' עליות די"ג ע"ב וז"ל ופס' הלכ' כאלמנ' עיסה שלא תנשא לכתחיל' לכהונ' ואם נשאת לא תצא ע"כ ומדנקט באלמנה לכהונה מוכח בהדיא דמה שלא תנשא לכתחי' הטעם הוא משום דכהנים נהגו בו סלסול וכדברי הר"ן וכ"כ הע"ב בפ"ח דעדיות מ"ינ וזה לשונו ופס' הלכה שאלמנת עיסה אסורה להנשא לכהונה לכתחיל' ואם נשאת לא תצא יע"ש וכדברי הרמב"ם ז"ל

וא"כ

ואח"כ מ"ש נפי"המש ובחבורו חד טעמא אית ליה זראיתי בס' לחם יהודה בפ' א"ב פי"ט רמז כ"ג שהביא ראיה מדברי הרמב"ם אלו דעבדינן ס"ס לכתחילה וכמ"ש הפ"ח ודלא כהרא"ש יע"ש ונעלם מעיני דהך תשובה הלוו מהרשד"ם ועוד שם בא"ה סימן מ"ח כ"כ נמצא שכבר קדמו לראיה זו מהרמב"ם מיהו איכ' לאתמוהי מהר' מהרשד"ם ומהרב לחם יהודה ולכל האחרונים הסוברים דעבדינן ס"ס אף לכתחילה אמאי לא הביאו ראיה לדבריהם שהוא סוגיא מפורשת בנדה דנ"ט ע"ב ורבי יוחנן בחד ספיקא מטהר בס"ס מנעיא מהו דתימא סנ"מ דיעבד אבל לכתחיל' לא קמ"ל ע"כ הרי מהש"ס ראיה ברורה דספק ספיקא אף לכתחילה עבדינן והוי סייעתא לדברי' דרבנן הסוברים כן והוא להו להביא מהך סוג' ודוק

והנה בעתה חמותי ראיתי בכללי הס"ס מהר"ם ן' חביב בד"ח ע"ב שהביא התשו' אחרת מהרשד"ם בא"ה סימן מ"ה שכתב כמ"ש שם בסימן נ' דבישראל עבדי' ס"ס לכתחילה ואחר שמהר"ם שקיל וטרי בדברי הרשד"ם כדרכו להך הקדש כתב שם בד"ט סע"ב וז"ל ויצא דינו של הרשד"ם יפה דתורתו אמת דמ"ם בישרא' מותר לכתחילה כו' אבל אה"ן דבס' ספיקא דעלמא מקלינן אפי' לכתחילה כו' והרי הרשד"ם גופיה בי"ד סימן מ"א כתב דהטעם דאין להתיר לכתחילה כו' אלא דיש לחלק כמ"ש כו' ועיין במהר"י לבית הלוי סי' כ"ב שהוא ז"ל היה אדוק בזה וכתב שהרשד"ם פותר עצמו ולכבר השיב לו מהר"ר ליב יע"ש ע"כ נמצא שכבר קדמני מהר"י הלוי בסתירת דברי מהרשד"ם אבל מה תעשה שחסו' מהר"ל אינם נמצאים באתרא הדין לקנות בנועם ד"ק ולהתכנס תחורתו ואם נרגש גם כן מתשו' א"ח ואם מה שהשיב מהר"ר ליב שלא יהיה ע"ל הדוחק דלפי ענ"ד מעיקרא קושיא ליכא בדברי מהרשד"ם ולא תנר לגזויה שהרי כיון דמ"ם דלא עבדינן ס"ס לכתחילה הוא בא"ח וי"ד ומ"ש דספק ס' עבדינן לכתחילה הוא בא' א"ה לזה אמינא דבא"ה למל בענין יותר בעומק מאה שלמד בא"ח וי"ד שלמדם בתחילת ימיו ובא"ה שהם בסוף ימיו הור ממ"ש בא"ה וי"ד שהיה בתחי' ימיו וכמ"ש בספר משפט צדק ח"ב סימן כ"ג דק"ג ע"ד וז"ל דכשהריב"ל עצמו סותר מה"א לה"ב נא"ג עבדינן כדברי האחרונים של ח"ב או ה"ג דהרב חזר עצמו ממ"ש בילדותו בא"א וכקטינן כמ"ש בח"ב או שלשי יע"ש וכתב מהר"ם ן' חביב שם בכללין בדכ"ו ע"א על דברי מהר"ם תלמוד או ודברים נכונים הם לע"ד ע"כ הרי הדבר מפורש לכשהפוסק נסותר מחמ' או מח"א לח"ב או שלשי דהעיקר הוא מ"ש בח"ג דהיינו לגבי ח"א הח"ב וכל שכן החלק שלשי ולגבי חלק שני העיקר הוא הח"ג כל שהוא באחרונה עבדי' כוותיה

וכן מתבאר מדברי הרב דבר משה בא"ת דפ"א רע"ב שכתב וזה לשונו גם הרי פני משה שם עצמו בח' א' סי' נ"ד ד' ק"ע"ד כו' ותשובה וזאת היא העיקרית שכתבה אחר שכתב אותה שבח"ב וסדר זמנים יוכיח כו' ע"כ שמעינן מדבריו משום דסד' ותני' הוי העיק' מ"ש בח"א לגבי מה שכתב בח' ב' הא היכי דליכא הוכחה בזמן עבדינן כמה שכתב בח' ב' שהוא העיקר דאמרינן שביא אחרונה ופשוט

וכ"כ מהרד"ב בעד מהריב"ל דמ"ש בח' ב' הוא העיקר ומביאו בכנה"ג ח"מ סימן קנ"ה אות ל"ט יעויין שם ולזכותא אמרינן בעד מהרשד"ם א"ך דבריו לאו סתראי נינהו וכאמור'

אחרי כותבי זה מצאתי עוד שם במהר"ם ב"ח בד' כ"ג ע"ב שהביא תשו' אחרת מהרשד"ם מחי"ד סימן קי"ג שאין לעשות ס"ס כ"א בשכבר נעש' אבל לא שתעשה אני דבר כדי לעשות ספק ספיקא כי הכא שאני נותן רשות לציבור שיתירו הם תענתם דבשלמא אם הם כבר התירו ענתם והיו שואלים מה דינם וזה שייך לומר ספק ספקא אבל קודם לכן אין כאן לא ספק א' כו' וכתב ועיין בתשו' לא"ת סימן ל"ב שכתב כיוצא בזה ועיין מהר"י הלוי סי' כ"ב ע"כ מדבריו אלו נראה דמהר"י הלוי נרגש במהרשד"ם מכל המקומות שדבריו מלגבן בהדי"הו ואף גם זאת רמז לנו במ"ש כיוצא בזה דתשו' א"ח ותשו' מי"ל סימן קי"ג דהכל הון על שאלה אחד וכאשר יראה הרואה שכן הוא האמת וכוסף גם הוא במהרשד"ם א"ה סי' י"א עביד ס"ס לכתחילה ואף בתחלוק' שאינו שקו' ופשוט הוא שם בדברי הרשד"ם ז"ל וגדולה מזאת למדנו שם מדבריו דעבד ס"ס אפילו מיעוטא במיעוטא נגד הרוב דברי אם"ם שעשה שם הרב הוא עם המחלוקת דבקדושין בענין ידים מוכיחות דהרוב ס"ל דידים מוכיחות בעינן ומיעוטא דמיעוטא ס"ל דלא בעינן ידים מוכיחות ואפי"ה סמך אס"ם וכמ"ש הרב מהרשד"ם שם בסי' י"ג די"ד ע"ב וז"ל א"ך היה נראה שהיה אפשר להסמך עליהם דאין ספק מיעוט המתירים מיעוטא דמיעוטא מוציא מידי ודאי רוב המתירים כו' ושם בע"ד כתב עוד וז"ל והוו ידים שאינן מוכיחות דלדעת רוב הפוסקים רובא דרובא גדולים בחכמה ומנין לא אמך כלום כו' יע"ש . הרי דהמתחמי' בענין ידים מוכיחות הם מעוטא דמיעוטא ואפי"ה אחשוביניהו לס' בענין ס"ס עוד כת' מהרשד"ם בסי' כ"ח וסי' י"ט וסמך אס"ם אפי' לכתחילה יע"ש

וראיתי בס' שמחת י"ט שם דכ"א סע"ד וז"ל אלא דלע"ד הדבר קשה לעשות ס"ס בענין פלוגתא דמהר"י בי רב וחברי' פלוגתיה יען רוב הפוסקים הסכימו לס' מהר"י בי רב כו' ע"כ מדבריו אלו ברור מללו מאי דקשה לו לעשו' ס"ס בטעם כיון דהוי מיעו' לגבי הרוב

הרוב . ואנכי הדל אחרי נשיקת חרפה יש לתמוה טובא איך כתב מלתא כדנא שתמיהו וכאלו הוא הלכה פסוקה והרי מנאנו ראינו אמגוואת דרבנן ראשונים ואחרונים דסתם אס"ס . אף דהוי מיעוט נגד הרוב הא קמן בשתי תשובות הנו"ל מהרב מהרשד"ם עבד ס"ס אפי' לגבי מעוטא דמיעוטא וכ"ן כתב בס' מ"ך בא' ב' סי' א' ד' ב' רע"ג כאשר יראה הרואה שם יע"ש וכאשר כתוב אצלי במקום אחר שאר הספרות דס"ל הכי . א"ך לפי עונש בקיאותו דבריו תמוהים מאד וכאתו'

האף אמנם כד מזיגנא רישאי אבי סדיא דן אנכי למקום יש כראש למה שתיקנתי בדברי מהרשד"ם דלא מקשינן מה"א לה"ב וכ"ן לא"ג דאכתי איכא למשדי ביה נרגא דהרי מנאנו ראינו דהרב מהרשד"ם דבריו פלגן בהדייהו בא"יד בעצמו שבסי' מ"ה וקי"ג כתב דלא עבדינן ס"ס לכתחילה ושם בסימן קנ"ג בענין כלאי הכרם אסיר לקנות הירקות מכח ס"ס ע"ש . א"כ אין לך ס"ס לכתחילה גדולה מזאת דבצלמא אם כבר קנו הירקו' ונאים לאכול ביה דהוי או דיעבד אבל כשאנו אוסרי' לו שמותר לקנות הוא כדי שא"ך לעשות אס"ס לאכול הירקות נמצא לפי"ז דבריו מתראי כינהו בחלק אחד ובפסק שהשבתי למהר"ש הלוי נר"ו זה ג' שנים ויותר בענין האתרוגים הבאתי ראי' לע"ד דס"ס מותר לעשו' אפקוד' שנעשה המעש' מה"ם הטור בי"ד סימן רנ"ג משם תשו' אביו הרא"ש וז"ל שהם תבואה שרי לאחר הפסח מכח ספק ספיקא ספק היא משנה שעברה ואת"ל משנה זו דילמא נשרשה קודם העומר ע"כ הרי דהתיר ליקח התבואה כדי לעשות הספק ספיקא להיתר ואין לך לכתחילה גדול מזו ומכאן הוי סייעתא לדברי מהרשד"ם בענין הירקות דיש קנות אימא אמאי לא הביא סיוע לדבריו הרב מהרשד"ם מדברי הרא"ש והטור הללו ופשוט

ועוד אחרת רואה אני לע"ד לחלק ולומ' דע"כ לא מקשינן בפוסק אחד שדבריו סתראי נינהו היינו היכא דדבריו שקולי' אחד כנגד אחד או שנים כנגד ב' אבל כשאנו מוצאים בפוסק שבג' מקומות פסק דין אחד להתיר ובמקומות אחרים בששה או בשבעה או בשמונה מקומות פסק לקולא או אמרינן דבתר רובא אזלינן דבתי תלתא מקמי שתא וכל שכן מקמי שבעה או שמונה וכדאמרי' בש"ס ובפוס' דשמי חדא מקמי תרתי בתר זמן טובא כן ראיתי בס' יד מלאכי דל"ט ע"א שכתב טוב לנו למשתי חדא מקמי כל הנקדוכתי דאייתינ' שכתב להפך יע"ש וכן רשום בזכרונותי מתשו' כנה"ג בא"ב סימן ר"ט דרע"ו אבל אין הספר הלזו נמצא במקום הזה לראות הדברים על מה אדניה הוטבעו הנה כי כן בנדון דמהרשד"ם דפסק בא"ח סימן ל"ב ובי"ד סימן מ"ה וסימן קי"ג דלא עבדינן ספק ספיקא

לכתחילה ומה גם לפי האמור לעיל דהתשובה שסימן ל"ב וסימן קי"ג אחת הנה כל קבל דנא פסק בי"ד סימן קנ"ג והתיר לקנות הירקות לכתחילה מטעם ספק ספיקא ובא"ה סימן י"א בענין קדושין התי' בס"ם אפילו לכתחיל' יע"ש ועוד שם בסימן י"ג בענין קדושין התיר מכח ספק ספיקא אפילו דהוי לכתחילה וכבר מילתנו אמור' דמב' תשו' הללו נפק"ל מדברי הר' דעביד ס"ס אפי' דהוי מיעוט' דמיעוט' נגד הרוב יע"ש עוד שם בסימן י"ט בענין קדושי קטנה התיר מכח ספק ספיקא והוי לכתחילה יע"ש עוד שם בסי' כ"ח בענין קידושין והתיר מטעם ספק ספיקא ואף לכתחילה יע"ש עוד שם בסימן ל"ג בענין קדושין בעד הקרוב מצד אחד התיר מכח ס"ס והתם נמי הוי לכתחילה יע"ש עוד שם בסי' א"ה בענין גט ש"ת שנקרע קודם שמת והתיר מכח ס' ספיקא והתם נמי הוי לכתחילה יע"ש עוד שם בסימן כ' בענין קידושין והתיר מטעם ס' ספיקא והוי שם לכתחילה יע"ש

עוד שם בסימן קס"ו בענין יבמה ופטרה מן החליצה מכח ספק ספיקא והתם נמי הוי לכתחילה יע"ש . המורה מהם דבעד תשובות אלו מהרב מהרשד"ם ברור מללו דסמכינן אס"ם אפי' קודם מעשה המעש' כאשר יראה הרואה ויעיין המעיין בדברי הרב ויספוט בנלק שכן הוא דעת הרב וא"ך מאחרי דמצינו בט' מתשובותיו דכתב הפך מה"ש בג' תשובות אחרות אין לך דבר מבורר גדול מזה דהרב חזר הורה במורה מה"ש באותן התשו' הראשונים שכ' דלא עבדינן ס"ס לכתחילה אלא דעבדינן ס"ס אף לכתחי' השתא דאתי' להכי אין לנו להתעורר עליו שדבריו פלגן בהדייהו אפילו במ"ד דסופו הוכיח על תחילתו דכשכתב התשובה בי"ד סימן קנ"ג דעבדינן ס"ס אף לכתחילה בו בפרק חזר מר מה"ש מקודם והעד עי"ן דכל מ"מ אחר כך בא"ה דרך קסת"ו קס"ח גבורים כמ"ש גם בסי' קנ"ג ונשתמש בס"ם בכל אלו המקומות אפילו לכתחי' זה הוי הוכחה גמורה וכמדובר

ובן חזותי בס' כרם שושן דל"ו ע"ד שכתב וז"ל והגם שמהר"א מזרחי כתב בא' סימן כ"ה דקא דמקלי' בס"ס הוא בדבר שכבר נעשה המעשה אבל לעשות מעשה לכתחילה לא וכ"כ מהרשד"ם בתשו' לי"ד סימן קי"ג על הכל כבר פשטה הוראה לכלל עם בידינו דכל ספק ספיקא לקולא וכבר עמד מהר"י הלוי על זה בתשו' והרבה להשיב ולהביא ראיות מן הגמרא ומן הפוסקים ובפרט מדברי הרמב"ם דמקלינן בס' ספיקא אע"ג שלא נעשה עדיין ומעשה גם הרשד"ם בעצמו בתשו' לא"ה סימן נ' משמע שלא עמד על סברתו עכ"ד

הרי דכתב בהדיא דמהרשד"ם לא עמד בסברתו וה"ל שחזר מדבריו הראשו' וי"ל אלא דתמיה לי מילתא איך נעלם ממנו שאר התשו' ממהרשד"ם ולא הביא רק התשו' מסי' נ' ועוד יש לתמוה מהרב כ"ש כיון דהוא ממהרשד"ם

מהרש"ל איתיה בחזרה כשהביא בד"לו ע"ג
חשוב׳ מהר"י הלוי שמקשה למהרש"ל מלידיה
הלידיה אמאי לא תיר׳ דליכא להקשות מידי
למהרש"ל משום שכראה בהדיא שחזר מדבריו
הראשונים ודוק

כי עפ"י הדברים האלה מה נאד תמהני
מהרב חק"ל בחי"ד סי׳ קל"א דר"ת
ע"ג שהקשה למהרש"ל שכתב בחי"ד סי׳ מ"ה
ולמהרע"י פונאה דברין במהרח"ש ח"ב סימן
י"א ולמהרימ"ט בחי"ד סי׳ ב׳ דסוברים דאין
לעשות ס"ס להתיר לכתחילה מת"ש התוספות
בזבחים דע"ב ד"ה נתערבו וז"ל ה"ט משום
דאם נתערב באחר בגדים יכול להסיר מכל
אחד מלא הסיט ומיסתרו מטעם ס"ס ע"ש
וכ"כ הר"ש בפ"ג דערלה משנה ז׳ ע"ש, הרי
דהתיר להסיר מלא הסיט בידים כדי לעשות
ס"ס וזה סותר כל דברי רבני אחרו׳ עכ"ל ולפי
עוצם הכמתו ובקיאותו לא אדע שכל איך נעלמו
ממנו תשובו׳ הנז"ל מהרש"ל דמשם באדרת
דאיתיה בחזרה ממ"ש בא"ח סי׳ ל"ב ומי"ל
סי׳ מ"ח וסי׳ קי"ג ושמך אס"ם אפי׳ לכתחילה
ואי"ך לא היה לו צורך ולא ניחן להקשות מידי
להרב מהרש"ל ולומר וזה סותר כל דברי רבני
אחרונים והרי לגבי מהרש"ל ליכא שום סתירה׳
כלל דהוא קאי כוותיהו דתוספו׳ והר"ש וכ"ן
פסק בתשוב׳ התשב"ץ ח"ג סי׳ קי"ו שהתיר
בטחון חטים אפי׳ בתוך הפסח מכח ס"ס יע"ש

ואף גם זאת דלא עלה על זכרונו התשו׳
שבא"ת סי׳ ל"ב ומי"ל סי׳ קי"ג
דס"ל כת"ש בסי׳ מ"ה וכאלו תשו׳ זו שבסימן
מ"ה לבדה כתב דלא עבדינן ס"ס לכתחילה
ותו כיון דבאית להקשות לתלתא אריוותא אין
מהתוס׳ ומהר"ש אמאי לא הקשה ג"ך להרא"ש
שהוא ראש המדברים בענין זה שכתב בתוספות
בה׳ מגילה ובתשו׳ ח"א סימן כ"ה דספק ספיקא
לא עבדינן לכתחי׳ כמו שהקש׳ להרבני הנז׳ והיות׳
תימא הוא אדמקש׳ להו מדברי התוס׳ ומהר"ש
הוה ליה להקשות להם שהיא סוגיא מפורשת
בנידה דכ"ט ע"ב ורבי יוחנן בחד ס׳ כו׳ וככו"ל
דאורה יוצאת מהס"ס דעבדינן ספק ספיקא
אף לכתחילה וזה תימא רבתי ודוק

ומהר"ם בן חביב שם בכלל ז"ו ד"ת
ע"ב הביא ראיה מסוגיא זו
דנידה דעבדינן אף לכתחילה ס"ס יע"ש ובמה
שכתבתי שם על פסק הרמ"ה נר"ו שם כתבתי
מה שיש להרגיש על דברי מהר"ם בן חביב
וגם הבאתי מס׳ קול אליהו בי"ד סימן כ"א
שהקשה להרא"ב מהך סוגיא דנידה והנה
בעתה תמיה לי מילתא איך הקשה להרא"ם
מהודיה ולא זכר שר סברות הפוס׳ אחרים דס"ל
שהרא"ם והיותר תימא מהרב קול אליהו הוא
דקילין גופיה שם בסימן י"ט הביא סברת

הרשד"ם ומהרית"ע ולא עלה על זכרונו׳ לפחו׳
לאלו הב׳ פוסקים ולהקשות להם כמו שהקשה
להרא"ם מלבד דנעלם ממנו למהרש"ל שחזר
מדבריו הראשונים וכנ"ל ובכנ"הג א"ה סימן
ס"א הג"הט אות כ"ז וביד אהרן שם סימן ס"א
הג"הט אות מ"ב הביאו כמה סברות הפוסקים
דס"ל דעבדינן אס"ם אף לכתחילה יע"ש

וראיתי בס׳ קהלת יעקב די"א ע"ב
שהרב כנ"הג כתב בא"ח
סימן תס"ז דס"ד ע"א דאין לעשות ס"ס
בידים כדי שיבא מלבר לידי ס"ס וכן נראה׳
דרבנן דספקן להקל יע"ש ובפרט דכבר נודע
אמורה מ"ש בס׳ פרח שושן בי"ד כלל ג׳ סימן
א׳ דל"ו ע"ב אחר שנשא ונתן ביד ה׳ הטובה
כתב וז"ל ומכל מקום למדנו דדוקא גבי יוחסין
הוא דלא שרינן ס"ס לכתחילה וכנז"ל יע"ש
וכן כתב בא"ח כלל ג׳ סימן ב׳ דנ"ו ע"ל
וז"ל על הכל כבר פשטה הוראה לכלל שיש
בידינו דכל ס"ס לקולא וכבר עמד מהר"י
הלוי על זה בתשו׳ והרבה להשיב ולהביא
ראיות מן הגמרא ומן הפוסקים ובפרט מדברי
הרמב"ם דמקלינן בספק ספיקא אע"ג שלא
נעשה עדין מעשה יע"ש עכ"ל ואין בידי
תשובות מהר"י הלוי לראות אם הראיה שהביא
מהרמב"ם הוא מההיא דמשפחה שנתערב בה
ספק חלל דלפי דברי הר"ן ומהרש"ל שכתבנו
וכל שכן מה שכתבנו בעניותין דהרמב"ם כתב
בפירוש במסכת עדיות דכהנים נהגו בשם
סלקול דמשם תורה יוצאה דספק ספיקא
מותר אף לכתחילה וכאמור

אף לפי זה קשה לן מ"ש מרן בי"ד א"ח
סימן ס"ג כדעת הרמב"ם שכתב
בפ"ג מה׳ ק"ש בבית שהומינו לבית
ואמר ובית זה ולא אמר וגם בית זה לכתחילה
לא יקרא בו ואם קרא יצא כתב בב"י דאף
על גב דספיקא דרבנן היא ולקולא היינו דוקא
דיעבד אבל לכתחילה צריך לחוש בדבר
ופסקא בש"הט שם אם כן לפי דברי מרן
הללו דברי הרמב"ם פלגן בהדייהו אמנם אחר
ההפוש אח זה מצאתי בס׳ לחם יהודה בהלכות
ק"ש דיו"ד ע"א וז"ל ומ"ש לפיכך אין קורין
בו לכתחולה כו׳ וכתב בית יוסף סימן ס"ג
כו׳ היינו דוקא לענין דיעבד אבל לכתחילה
צריך לחוש לדבר משמע דס"ל להב"י דהא
דקי"ל ס׳ דרבנן לקולא היינו דוקא בדיעבד
אבל לכתחילה לא וזה כראה סיוע לסברת
הרא"ס בנימוקין על הסמ"ג בה׳ מגילה כו׳

אבל ראיתי להרב פר"ח בכללי הס"ס
כלל ד׳ דכתב על הרא"ם
דלא נר׳ כן כדבריו דלעולם
מקילין ואף לכתחילה כו׳ ואם כן לדעת התוס׳
לכתחילה נל"ע ואחר כמה שנים בא לידי ספר
גן

גן המלך סכ"ב דכתב על לשון מרן ב"י דלעיל וז"ל ומסתברא דאין לחוש רק במידי דאית ביה סרך קדושה ע"כ וא"ך אין מזה סיוע להרא"ש ולא קושיא להפ"ח עכ"ל בתר זמן טובא ראיתי בספ' עין זוכר במערכת הס' אות י"ל שהביא דברי הרב גן המלך אלו יע"ש

הנה כי כן כפי דברי הרב גן המלך דברי מרן הקדוש שם בא"ח בב"י נכונים בטעמא דשאני התם דהוי סרך קדושה ומשו"ה החמיר בס"ם לכתחילה משא"ך בכל דוכתא דעבדינן ס"ם אפי' לכתחי' א"ך דברי הרמב"ם באו על נכון ופשוט

אכן זו היא שקשה לי בדברי הרב לח"י במ"ש ולא קשיא להפ"ח הן אמת דהשתא דאמרנו דהתם שאני דאיכא סרך קדוש' ולא הוו דברי הרמב"ם אללו הפך דברי הרב פר"ח אבל מ"מ איכא להקשויי להפר"ח דכפי מ"ש שם הפ"ח בא"ח סי' פ"ב הוא דהבין בפשיטות בדעת מרן דס"ל דלא עבדינן ס"ם לכתחילה ולפום מאי דאמרן לא כן ידמה בדעת מרן ז"ל ודוק

וראיתי בס' אשל אברהם הכד"ת בסי' פ"ג אות ג' שכתב וז"ל ס' עמ"א בנדרים ג' בעיא יש זימון לבה"כ ואת"ל יש זימון יש יד ופסק הר"ס ראשוני' לחומרי' את"ל פשיטותא והרא"ש מטע'ר"ם עומד ככנגד הא בתוכו לא בחדאי והשניה ספק דרבנן ליעבד ינא ולכתחילה אין עושין ספק דרבנן בידים והנך רואה שבמחלוק' שנויה להר"ס כן הא להראב"ד והרא"ש משמע דקורין לכתחילה נעושין בידים ועפר"ח כתב בפשיטות כן וא"ה ס"ם דמלודין להם ועיין רא"ס בתוספותיו על ססמ"ג ה' מגילה ע"כ ולפי האמור לית לן מכאן שום מחלוקת דאין אנו למדין מדברי הרב"י או דהרמב"ם ס"ל דלא עבדינן ס"ם לכתחילה דהכא שאני דהוי סרך קדושה ומטע' זה הוא דאזל לחומרא אבל שאמת יורה דרכו דס"ל להרמב"ם דסמכינן הס"ם אפי' לכתחי' וכנז"ל א"ך אה"נ דברי' אלו לא ניתנו ליאמר ופשוט

בתר ב' שנים וחצי ראיתי דרך אגב בזר"א חא"ח דפ"ג סע'ג דכתב בפשיטות דס' דרבנן לא אמרינן אלא בדיעב' אבל לכתחילה לא אמרינן לקולא ונעלם מתנו כל האמור ומדובר וכמו שיראה הרואה ודוק • והיא גופא קשה להרב נחפה בכסף בחי"ד סי' ד' ד"ל ע"ב דכתב בפשיטות בדעת מרן שבסי' פ"ג דס"ל דלא עבדינן ס"ם לכתחילה יע"ש ואינו כן כאשר יראה הרואה ויותר קשה לי שכתב שם בסע"ג וז"ל ומעתה דברי הרא"ס נכונים והיא סברת הרמב"ם ורש"י

כו' ע"כ והרי מדברי הרמב"ם בפי"ט מה' א"ב ומתה שפירש במסכת עדיות וכנז"ל ברור מללו דהרמב"ם קיטעיא קאי הפך ס' הרא"ס ומת"ש הרב"י שם בסי' פ"ג כבר מילתא אמורה דליכ' שום סיוע משם להרא"ס וכמ"ש בס' לחם יהודם כנז"ל וכן ראיתי בס' מועדי ה' דנ"ו ע"ב שכ' וז"ל ומה שכתבתי שם שמ"ש בב"י א"ח סי' פ"ג הוא הפך מדברי הרב מוכל מזה ע"ש עתה ראיתי להרב גן המלך סי' כ"ב שכתב דה"ט הוא משום קדושה ע"ש ונכון ודלא כהרב פר"ח שם ע"ש ע"כ הרי דכתב דסברת הרב גן המלך שהיא נכונה ומ"ש ודלא כהר'פר"ח ברור מללו דרצה להקשות כמו שהקשתי בעניותי וכגון דלא איכא למימר כמ"ש בס' שמש צדקה כחא"ח סי' נ' דל"ח ע"ד וז"ל אלא מעדין תשובה מוצאת לזה ממ"ש הרמב"ם ומרן סי' פ"ג וז"ל אמר בית זה לבה"כ ואמר על בית אחר וגם זה דיכנס שוה ואם אמר על השני ובית זה ולא אמר וגם זה הרי הב' ס'אם הומינו לכך לפיכך אין קורין בו לכתחילה כו' וכתב הרב ב"י שם דהרמב"ם נראה דסוב' דאע"ג דמשום ס'דרבנן הוא נקטינן לקולא היינו דוקא לענין בדיעבד אבל לכתחי' צריך לחוש בדבר אמא לא ס"ל למרן ב"י כמ"ד תיקו באיסורא דרבנן לחומר' דמאן דאית ליה הכי אפי' בדיעבד מחמיר וכ"כ עוד שם בל' ל"ט ע"ב וז"ל אח דכלפי מאי דס"ל למאי דנקטינן בס'דרבנן לקולא היינו בדיעבד אבל לכתחילה יש להחמי'וכפי"ז א"ה דס"ם דאורייי' להוי לקולא דוקא בדיעבד וכמ"ש הרב פ"ח סי'פ"ג משם הרא"ס עכ"ל ולפי האמור דהתם שאני משום דאוי סרךקדוש' ליתא וליכא למילף מיניה מידי דמרן ב"י ס"ל תיקו באיסורא דרבנן לקולא וכ"ן מ"ם בפשיטו' דס"ם לקול' דוקא בדיעבד יש לתמוה עליו לפי הדברים הנאמרים שהוא מחלוקת עצום ולא הביא כי אם סברת הרא"ס לחודיה וכאלו הוא מוסכם הכי וא"כ דבר תימה הוא איך נעלם מאור עיניו כל זה וכמדובר

וראיתי אחרי רואי שם בשמש צדקה דמ"ג ע"א שהביא משם בעל נרור החיים להחזיק בדעת הרמב"ם ומרן דס' דרבנן לקולא היינו בדיעבד דוקא וז"ל והוסי' עוד נופך משלו ראיה מדברי רבינו פי"ב מה' כלים ה"ט שכתב כלי מתכות שנטמא בטומאה שהיא מל"ם כגון שנטמא בע"ז וכיוצא בה ונשבר ה"ז ס' אם חוזר לטומאתו וכנמ' אמרן הדא תגו הדא קמבעיא ליה טומאה דרבנן הדרא או לא ואת"ל לא הדרא טומ' דע"ז משום חומרא דע"ז מי שויוה רבנן כטומאה דאורייתא או לא תיקו דמבואר

מטס דלרבינו לאו לוקא בחיקו דאיסורא דרבנן אלא אפי' במילתא דסליק באמ"ל דלדרכו בחיבורו כל אמ"ל פשיטותא היא ת"מ אוסר לכתחילה אף דהוי מידי דרבנן ע"כ ואנא בריה קלא גורא' נפלאתי המה ראיה מייתי מדברי הרמב"ם הללו דהאותך לע"ד אינו ראיה דרבינו מאי דהחמיר לכתחי' היינו טעמא כיון דבא לן הטומאות האמורים בגעיא זו הוא בטומאה שיש לו עיקר מדאורייתא' וכמ"ש התוס' שם בסוגיא דע"ז דל"ב ע"א ד"ה תבעי ליה שאר טומאות דרבנן פירוש בכלים שנטמאו במשקין כמו שפ"ה ובכלים שעיקר טומאתן דאורייתא כו' ע"כ ואם כן כפי דברי התוס' אין מדברי רבינו הללו שום ראיה בס' דרבנן לקולא דהוי לוקא בדיעבד דהתם שאני דרב ינו מיירי בדבר שעיקרו מדאורייתא ומשום הכי החמיר לכתחילה אבל היכא דלא הוי עיקרו מדאורייתא ס"ל דספק לדרבנן אפילו לכתחילה ואין לומר דרבינו פליג' התוספות וס"ל דכונת הבעיא הוי בטומאה שאין לו עיקר מן התורה שהרי אפוסי פלוגתא לא מפסינן בין התוס' לרבינו מאחר דרבינו סתמא קתני ואמרינן דסברתו כסברת התוס' ומטעם זה הוא דהחמיר רבינו לכתחילה אם כן לפי זה מדברי רבינו לית לן שום ראיה לזה ואיך לא הביט עין שכלו הוך מ"ש התוס' שם בסוגי' עצמה הא ודאי הוא פלא גדול ודוק

ביוצא בדבר אומר אני דאודא ליה להרב שמש צדקה מ"ש שם אחר הלשון מהרב ארור החיים וז"ל ומכאן סתירה לדברי הרב בני חיי בא"ח שאתו הרב"ע דרנה לומר דאין ראיה מההיא דסימן פ"ג לומר דס' דרבנן לקולא אינו לכתחילה אלא בדיעבד דשאני התם דעיקרו מן התורה דכתיב והיה מחניך קדוש דאף דבהאי דנטמא בע"ז מני הרב לתרץ הכי דהתם נמי ה"ע משום דאסמכוה אקראי במתני' הפ"ט דשבת ובתוספ' ו' פ"ג דע"ז מ"מ מה יענה לשאר טומאות מד"ס דכתב רבינו וכיוצא בה ופשוט דקאי לטומא' דהיינו שאר טומאות שהם לגמרי מד"ס אפילו הכי קאמר רבינו שהוא ס' כו' ע"כ

אחרי הס"ר כלחזי ואנכי לא ידעתי איך לא שלטה עינא דספיר' הו מ"ש התוס' שם דהבעיא מיירי בכלים שעיקר טומאתן דאורייתא והיכן מצא בדברי רבינו דמיירי בטומאות שהם לגמרי מד"ס דמ"ש רבינו וכיוצא בו פשוט הוא דר"ל כמו שכלי מתכות שנטמא בטומאה שיש לו עיקר מ"הת ה"ה נמי בשאר כלים שנטמאו בטומאה שיש לו עיקר מדאורייתא והא שאמר רבינו וכיוצא בה הנה כי כן דברי הרב בני חיי ברורי' מוצק שבפי חילוקו דברי רבינו התם והכא עולים בקנה אחד דכמו שהתם בהלכות ק"ש

שהחמיר לכתחילה היינו טעמא משום דעיקרו מן התורה ה"ה והוא הטעם כאן בה' ע"כ מה שהחמיר ואמר הרי זה ספק הטעם משום דהוי עיקר דאורייתא וכמ"ש התוס' ואם כן לע"ד אין כאן סתירה לדברי הרב ב"ח ואדרבא דבריו שנכון מתני ודל"ע

ותו קשה לי לפי הלשון שהביא בס' נח"ב שם ד"ל ע"ב מהרב בני חיי שכתב וז"ל ואף שהרב בני חיי כתב שאין ראיה מהך דק"ש משום דשאני התם דעיקרו מ"ה"ת דכתיב והיה מחניך קדוש וכו' מכל מקום מפשט דברי מרן לא משמע הכי אלא בכה"ג קאמר דה"מ דיעבד כו' ואם איתא להא גופא' הוה ליה לפרש ע"כ וס' בני חיי לא נמצא איתי והשתא מתה נפשך קשה אי מ"ש וכו' מכל מקום מפשט דברי מרן לא משמע הכי הוא מדברי הרב ב"ח נמצא דהרב ב"ח לא עמד במה שחילק דעיקרו מן התורה ואם כן מאי מקשה ליה הרב שמש צדקה ואי מ"ש וכו' הוא ע"ש והנ"ל וכו' כ"ל כו' אם כן מ"ש מ"מ מפשט דברי מרן לא משמע הכי הם דברי הרב נח"ב אי הכי קשה לן גם כן לקצת שהרי הרב גן המלך חילק כיוצא בזה ולא נתעורר ע"ו מה שלא פירש דבריו מרן ב"י וכתב בהחב' דמיירי דהוי שרך קדושה ודוק

ותכתב עיני במורי שם בס' פרח שושן בדל"ד ע"ב שהביא קצת מחבו' מהר"י הלוי מסי' כ"ב וכתב וז"ל עוד הק' מהר"י הנז' על דברי מהרשד"ם בא"ה סימן ו' וז"ל בקיצור ואני קשה לי דברי מדברי הרמב"ם שכתב שם דא"ה דה"ה בי[illegible]ל היכא שנתערב ס' מותר לכתחילה אבל הע"ב לאיפא ספק מציקא שהרי כתב שם הרמב"ם וז"ל וה"ה אם נתערב[illegible] אי מותר או מותר ודאי שאסא מותר ואסא הלל נ[illegible] איסור א' הוא כמו שביארנו כו' וכן כתב מהר"י"ק בכ"מ כו' ועיי"ד הרי [illegible] ז' וז"ל ואפילו [illegible] [illegible] [illegible] אסורי [illegible] [illegible] [illegible] אסיר ליה [illegible] [illegible] הוי [illegible] מותר ע"כ ואם כן [illegible] [illegible] מחלוקת [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דלהרמב"ם [illegible] [illegible] לכתחילה משום [illegible] [illegible] אפי' לו אם [illegible] [illegible] הוללים [illegible] [illegible] דברי הטור [illegible] וז"ל ת"מ [illegible] צריך [illegible] [illegible] בישראל [illegible] והוא שאחר [illegible] מהר"י הנז' וגם הרב [illegible] סדברי מהרשד"ם [illegible] רצה לתרץ [illegible] [illegible]

דלא כמו שהבין מהרש"ל ח"ו טועה בדבר פשוט כזה והוא עם מ"ש מרן בכ"מ לע"ל לא קאמר הרמב"ם דמשפחה שנתערב בה ס' חלל דאם נשאת לא תצא אלא באשה הבלוקה לנו שהיא מיוחסת ונשאת לאותה משפחה ונתאלמנה דאית לה חזקה לכשרות אבל בבת דלית לה חזקת כשרות דגופא תנא מ"ש

והנה מ"ש מהרש"ל דבישראל היכא דאיכא ספק ספיקא מותר לכתחי' מיירי דוקא היכא דאית ליה חזקת כשרות דומיא דאלמנת חלל. תמפס מ"ש הרמב"ם דהיכא שנתערב בה ס' ממזר דלכתחילה אסור מיירי בבת דלית בה חזקת דכשרות דא"א לפרש באלמנה דהא אלמנת ממזר אין בה שום איסור לישראל אא"כ שנולדה ממשפחה קאמר וטעמא משום דלית בה חזקה דכשרות ומעתה אין כאן מחלוקת בין הרמב"ם ובין הטור דמ"ש הטור בסימן ו' ואחרי' ישראל שנתערב בה ס' אסור שאסור לישראל כגון ממזרת ונתינה כו' מיירי היכא דלית ליה חזקה דכשרות וכמ"ש הב"ח בסי' הנז' סק"א יע"ש עכ"ל

ואני ההדיוט מה אחד תמיהני אחרי הס"ר כלת אין כת' בעל מה"ב"ם דהא דהתיר בס"ס לכתחילה דהוי דוקא היכא דאית ליה חזקה דכשרות הא לא"ה אינן מתיר לכתחילה והרי מהרש"ל פט בא"ה סימן מ"ה ובתי' וקס"ו התיר מכח ס"ס אף בדבר דלא היה לה חזקת כשרות דבסימן מ"ה הנדון מהרש"ל מיירי בנגע ש"ת שקרעו אותו קודם שמת והם הוא כיון שנקרע הנגע קרע ג"ד קודם מיתה לא אמרינן לעדין האשה זקוקה ליבם אמאי דבנדון זה לית לה חזקת כשרו' מקודם דהיינו שהיא בחזקת אשת איש ואפ"ה הרב מהרש"ל התירה מהלינה מטעם ס"ס [illegible] לכתחילה ונסתייע מדברי הרמב"ם שנפ' [illegible] א"ב יע"ש וכ"ן והביא דסי' קס"ו לא [illegible] באשה הנז' כל חזקה דכשרות שהיתה [illegible] ופטרה הרב מהרש"ל מן [illegible] מכח ס"ס ואפילו לכתחילה כאשר [illegible] לפי' לא שאני ליה [illegible] היכא דאית לה חזקת כשרות או לא [illegible] היכא דלית לה חזקת כשרות כל [illegible] ספק ספיקא גמור ס"ל דמתלינן [illegible] דלא כל עיקר לספויי אני לדברי הרמב"ם הללו דמכם בחרה הבך מה [illegible] מהרש"ל

ועוד קשה לי [illegible] ב"ס [illegible] הרמב"ם [illegible] שנתערב בה ספק ממזר לכתחילה אסור מיירי בבת דלית בה חזקה לכשרות כו' ולפי [illegible] מ"ש מרן בכ"מ [illegible] [illegible] לדברי הרמב"ם דלא [illegible] הקדוש ז"ל הלא [illegible] מיירי בכהן דוקא

ומשום דהכהנים נהגו בהם סלסול לא סמכינן אספק ספיקא אבל בישראל דלית לן מטעם סלסול היכא דמנינו פיש ס"ס ס"ל להרמב"ם דמותר אף בבת ולא משגחי' מאי דלית בה חזקת כשרות דבכל כמה דאית לן ס"ס אזלינן לקולא וכמו שראיתי בדרישה בא"ה סי' ז' ס"ק מ' שכתב וז"ל משפחה שנתערב בה ס' חלל כו' מ"ש עוד הרמב"ם וה"ה אם נתערב בה ס' ממזר או ממזר ודאי כדלעיל קאי שאם נתערב בה ס' ממזר לכתחילה אסור לישראל לישא מאותה משפחה ואם נשאת לא תצא מפני שהם ב' ס' כמו באלמנת חלל כו' והאריך ב"י וע"ש ובאמת מדברי הרמב"ם כוכל לפרש שמיירי דוקא בכהן ולא בישראל ודלא כהב"י עכ"ד

ודע הנה דהרב דרישה ז"ל סגר לנו המדבר ותסתם לן סתומי ולא פורש דברי הרמב"ם איך הוא כונתו דמיירי דוקא בכהן הנה בא רעהו וחקרו ופירש דברי הרמב"ם בטוב טעם ודעת הלא זה הוא הרב מהר"ם ן' חביב שם בכללין ד"א פע"ב שהק' למהרש"ל כמו שהקשה מהר"י הלוי ז"ל וק' לע"ד דאיך יתכן לו' דמ"ש הרמב"ם לא תנשא לכתחילה הטעם משום דדוקא בכהנים דעשו מעלה ביוחסין ונהגו כלסול בעצמם וזה לא יתכן בדברי הרמב"ם לע"ד דהא סיים הרמב"ם ובתב בסוף דבריו וה"ה בס' ממזר או ודאי ממזר שאסור ממזר ואשת חלל לכהונה איסור אחר הוא כמו שביארנו וכתב הרב כ"מ ז"ל ומ"ש כו' אבולא נולא קאי דס' ממזר שנתערב במשפחה אסור לישראל לישא אותה לכתחילה כו' עכ"ל

וא"כ קשה דאיך קאמר הר"ן לטעמא [illegible] משום דכהנים נהגו סלסול בעצמם דהלא גם בישראל אסור ליקח ממשפחה שנתערב בה ס' ממזר אע"ג דהוו תרי ס' כו' ותימא גדולה איך הבין מהרש"ל בדברי הרמב"ם כו' אמנם לע"ד אחר המחילה והכי עבדי הרב הגדול מרן ז"ל אין כן כונת הרמב"ם וכל הדין בכהן מיירי והכי פירושו דאנן קי"ל דהיינו לאוין הבת על בת ישראל עמאה זונה ואסורה לכהן ולפי"ז ממזר שנתערב במשפחה או אין הכהן יכול לישא יובי' כוס' אלמנה מאותה משפחה שמא [illegible] ממזר ולאלמנת ממזר ודאי [illegible] זונה ולכך אסור לכהן ליקח [illegible] דאית לה חזקה דכשרות וכ"ש בת [illegible] דכשרות דוקא בכהן הוא וכו' [illegible] משום דנהגו סלסול בעצמם אבל בה"ן [illegible] דאי ממזר מותר לישא [illegible] אותה משפחה [illegible] ספיקי ולזכה סלסול בישר' והרי קי"ל דמשפחה שנתערב בה ס' פיסול אין מרחיקין אותה והמשך לשון הרמב"ם כך הוא

בוא וה"ה פ' ממזר שנתערב שלא תנס' לכתחי' אלמנה אותה משפחה שאשת ממזר ואשת חלל לכהונה אחד הם פי' דכמו שאסורה לכהן אשת חלל כך אסורה לכהן נ"ך אשת ממזר משום זונה דלכולם איסור א' הם לכהן דכולם חייבי לאוין זונה וחללה ובכרעלו לדברי הרמב"ם יפה ודברי הר"ן לדוקא בכהונה החמירו בס"ם משום שלסול ויצא דינו של מהרש"ל יפה והורחו אשת דס"ם בישראל מותר לכתחיל' כו' באופן דאין להוכיח שלדברי הרמב"ם בוא דדוקא בדיעבד מקלינן בס"ם אבל לכתחילה לא דדוקא בכהונה החמירו משום דכהני' נהגו סלסול בעצמם כו' באופן דלדברי כרש"ל ס"ס מותר אף לכתחילה כו' עכ"ד מהר"ס ז"ל הרי מתרי אבלי רברבי דפירשו כוונת הרמב"ם דלא כמרן וא"כ יצא לנו מדברי הרמב"ם דאפילו בבת דלית בה חזקה דכשרות מותר לישרא' בתרי ספיקי משום דבישראל ליכא סלסול אשר לפי זה דברי הר"ב פ"ם ז"ל שגגו ממני וקשה להולמם והיותר תימא מהרב ז"ל הוא דמני"ר גופיה בד' לו' ע"א הביא דברי הר"ב דרישה שבאו' מ"א ושם הר"ב דרישה שם באו' מ' בסו' לשונו כתב שלדברי הרמב"ם נוכל לפרש שמיירי דוקא בכהן ודלא כב"י יע"ש וא"ך אמאי לא שת אל לבו דברים אלו מהר"ב דרישה דמשם מורה יוצאה לנו הפך מה שכתב בדע' הרמב"ם ז"ל ולא היה טורח לכתוב כל מה שכת' ופשוט

הגם שמוא ז"ל כתב זה בדוחק לע"ד זה לא ניתן ליאמר אפי' בדוחק ופשוט ומתילא אולא ליה להרב מ"ם שם ומעתה אין כאן מחלוקת בין הרמב"ם ובין הטור דלפי האמור מתתיה ממהר"י הלוי נתקופה עומדת הנה כי כן מ"ם עוד שם וז"ל נמצינו למדים שאין כאן מחלוקת בין הטור והרמב"ם דכלהו מודו דבישראל היכא דלית חזקה דכשרות יש לאסור לכתחילה ע"כ

אהמ"ר כדת לפום מאי דאמרן דהרמב"ם איכו מודה בזה ולא יודה דהדברים פשוטים וברורים בדברי הרמב"ם ז"ל אי מת"ם בחיבורו ואי מה שכתב בתש' עלוית בכהונה ופירוש דבריו שנהגו הכהנים סלסול בעצמם מא"ך בישראל דלית להו סלסול אפי' דלית ליה חזק' דכשרות היכא דאיכא תרי ספיקי שמכינן הס"ם ולקולא ודברי הרב אלו לא ניתנו ליכתב וכאמור

ותדה הוית בס' יד אהרן ח"א א"ה סימן ו' הגב"י אות כ"א וז"ל אכולא מילתא דלעיל קאי נ"ב איני יודע מי הכריחו לזה דאכול' מילת' קאי ולא נותר דלמאי דסמיך ליה קאי דהיינו לכהונה שאם נתערב פ' ממזר או וכו' ממזר שאסו' לכהן כו' והיא פסולה לכהונה משום זונה וכן מדויק בלשון הרמב"ם כו' והיינו מ"ש שלכהונה אשת ממזר שעשאה זונה דינה שוה לאשת חלל כו' דאילו לישראל אשתו של ממזר לו ובתו לבד הוא דאסירא ומדכתב שאשת ממזר נראה לאדיא שמשום איסו' כהונה נגע בה ולא משום איסו' ממזר כו' ע"כ ומנה מ"ש אשתו של ממזר לו נר' ברור דחסר מילת מות' וכצ"ל דאילו לישרא' אשתו של ממזר לו מותר או מותר לו

אכן לפי קצורי א"המ כלהוי לא הבינותי כיון דנחית לפ' בדעת הרמב"ם לממזר או ספק ממזר דאשתו אסורה לכהן משום דעשאה זונה ומשום איסור כהונה נגע בה דכוונתו לומר דהטעם הוי משום דהכהנים נהגו בעצמ' סלסו' וא"כ אמאי לא פור' כל הבבא מרבינו דמיירי בכהן דוקא ולמה כתב דקאי דוקא למאי דסליק מניה משמע מדבריו או דבתחילה דברי רבינו לא מצינן לפרשו למיירי בכהן דוקא והרי לפי דברי הרב מהר"ם והרב דרישה הגם שכתב שתם דנוכל לפרש דברי רבינו שמיירי דוקא בכהן ובודאי שכוונתו על כל הבבא וכמ"ש מהר"ם ב"ח ודבריהם מנוקדי' בדעת רבינו דמיירי כל הבבא דוקא בכהן אבל בישראל מותר לכתחילה כיון דאיכא תרי ספיקי וכמ"ש בהדיא מהר"ם וכנז"ל

והיותר קשה לי הוא זה שכתב דאילו לישראל אשתו של ממזר מותר לו ובתו לבד הוא דאסירא והרי כפי האמור בכוונת דברי רבינו אפילו בת מאותה משפח' מות' לישראל כיון לישראל לא נהגו סלסול בעצמם מהני להו לאתירה בס"ם מה שא"ך בכהנים וא"כ דבריו קמים להולמם דאם היה מפרש כל הבבא כמו שפירשו הרב דרישה ומהר"ם לא היה צריך לו לכתוב כל מ"ם א"ך ודבריו צל"ע

תו כתב שם בס' י"א בסוף דבריו וז"ל ועוד קומה על מהרש"ל שאפי' נימא שכך הבין מדברי הרמב"ם כפשט דבריו מ"מ מדברי רבינו ב"הט נראה לאדיא דבס"ם אפי' בדיעבד אסור משום מעלת יוחסין שכן כתב ואפי' ישראל שנתערב ס' איסור שאסו' לישראל כגון ממזרת ונתינה אסו' ליקח ממנה ואם נסא הוי הולד ס' ממזר עכ"ל ומדכתב ואם נסא הוי הולד ס' ממז' מוכרח שאפילו בדיעבד אסו' וצ"ע ועיין בס' עלות ביגוסף ח"ב סימן כ' עכ"ד

בתר בקש' המחילה כדת אית לי גביה תמיהות הרבה חדא שלנקט בלשונו שאפי' נימא שכך הבין מדברי הרמב"ם כו' כוונתו רגוויה לומ' לא מבעיא שמ"ש בדע' הרמב"ם איכו אמת אלא אפי' נימא שכוונת האמת כפשט דברי רבינו ואנכי לא ידעתי איך

איך רצה לדחות דברי מהרש"ל בדעת רבינו בדברים בעלמא בלי שום ראיה וכ"ש שדברי מוהר"ר מהרש"ל ז"ל בדעת הרמב"ם ז"ל הם תורת אמת וכמ"ש מהר"ם ז"ל וכמדובר ועוד מאחר דמני"ר גופיה לעיל מזה בע"ג כתב וז"ל וכמו שתמה מהר"י הלוי ז"ל בדפוס קטן סימן ה"י ובגדול סימן כ"ב ושם תמה מהר"י הנ"ז למהרש"ל א"ך יהיה מחלוקת הרמב"ם והטור כרחוק מזרח ממערב וכמו שכתבנו לשונו לעיל שהביאו בס' כרח שושן ולע"ד נראה דבכלל קושיתו ממהר"י הנ' הוא דהטור ס"ל הפך הרמב"ם וא"ך מה יענה הרב מהרש"ל לדברי הטור הללו הנה כי כן איך לא השגיח בדברי מהר"י הנ' שרמז לנו בכלל הקושיא הלזו בעצמה זאת ועוד אחרת דאיהו גופיה הביא שם בע"ב דברי הרב פרישה ולא שת לבו להרב פרישה שם בסימן ז' סעי' מ"א כתב דלא גרסינן ואפי' ישראל שנתערב בה ס' איסור שאסור לישראל אלא שנתערב בה איסור יע"ש דבזה רצה לתרץ דברי הטור כי היכי דלא יהיו סותרין זה לזה דשם בסימן ב' מיירי בס' איסו' שנתערב באותה משפחה ובסימן ז' מיירי שנתער' בה איסור ודאי וא"כ לא נשאר לנו שום קושי' למהרש"ל מדברי הטור אחרי הרב מהרש"ל ז"ל היה גורס בדברי הטור איסו' ודאי כגירס' הרב פרישה הא ודאי דבר שלא הוא זה כפי חכמתו ובקיאותו ודוק

עוד כתב שם הר"ב פ"ש דל"ו ע"א וז"ל ומה שהקשה עוד מהר"י הנ' שדברי הטור סותרים זה את זה מסימן ב' לסימן ז' כבר הרגיש בזה הרב דרישה בסימן ז' ס"ק מ"א על מ"ש הטור כו' ולע"דן לתרץ באופן אחר והוא דבסימן ב' מיירי במשפח' שנטמעה ר"ל שזה לה זמן רב שנתערבה בישראל מחמת שלא היו יודעים פסולה כפרש"י או אע"פ שיש בני אדם שקבלה בידם מאבותיהם שנתערבה בה ס' ממזר א"ץ לגלותה מאחר שנתערבו בישראל ונטמעו בהרבה משפחות ובכן אם יגלנה צריך להוציא לעז על כל אותם משפחות כו' עד כאן

ואנכי הזון הרבתי איך כתב כעד הטור דמיירי שם בסימן ב' דנטמעו בהרבה משפחות והרי דברי הטו' ברור נגלה לעין כל דלא נטמעה רק משפחה אחד דוקא שכתב וז"ל מ"מ משפחה שנתערבה בה ס' פסול א"ץ לרחקה שכולן טהורים לע"ל ע"כ הרי כונתו פשוטה דלא נטמע' כי אם משפחה אחד דוקא ומשו"ה כתב אין צריך לרחק' דהיינו לזה המשפחה שנתערב בה ספק פסול א"כ לא ידענא היכן מצא בדברי הטור רמז מזה ואי משום דקאמר שכולן טהורים הם ודאי לא מכרעא שהרי זה שייך לומר שפיר שקאי לכל בני אותה משפחה שעתידין ליטהר לע"ל ודבריו צ"ת

ועוד תמיה לי דכפי תירוצו ר"ל למ"ש הטור בסימן ז' מיירי דהספק שנתערב באותה משפחה אותה משפחה לא נתערבה במשפחה אחרת כלל משו"ה כתב דאז צריך לגלותה והרי הר' פרישה שם בסימן ז' ס' מ' פירש דברי הטור כל נתר אפכא שכתב וז"ל גם י"ל מ"ש אלמנה שמאותה משפחה ר"ל שנשאו אנשים מאותה משפחה והן ממשפחה אחרת וכאלו אמר כל אשה כשרה שנשא לא' מאותה משפחה ונתאלמנה ובזה קמ"ל רבותא וק"ל עד כאן ומ"ש הטור ואפי' ישראל קאי אכולה מילתא דהיינו משפחה שנתערב בה ס' חלל ופשוט וא"ך נמצא אתה למד מדברי הר' פרישה דכאן מיירי שנתערב אותה משפחה עם משפחה אחרת ומאחר דלעיל מזה הביא להרב דרישה תימה אמאי לא הביט עין בגד אחר' בדברי הפרישה הללו שהם הפך מה שרצ' לתר ולקוש' שבלי נראה דהיותר נכון לתר' דברי הטו' מסימן ב' לסימן ז' הוא מ"ש הר' מהרש"ל ז"ל ומביאו שם הרב דרישה סימן מ"א ובפרישה שם דלא גרסי' בדברי הטור ואפילו ישראל שנתערב בה ספק איסור אלא שנתערב בה איסור לפי"ז תירץ על נכון דברי הטור וא"ך לא צריכינן לחוקי כפשין בחילו' חילוקין שזה נראה האמת ודוק בתר דכתבית דברים הללו האיר ה' את עיני וחזיתיה בס' ט"ז א"ה סס"י ז' אות ט"ו אחר שהבי' ההגהה שעשה רש"ל בדברי הטור במלת ס' כתב וכן עיקר דלא כיש דוחקים ליישב הגמרא שלפנינו בדברים שאינן יע"ש חלי"ת שכיוונתי לדעת גדול ז"ל ופשוט

והשתא יש לתמוה על הרב מהר"ם ן' חביב ז"ל שהקשה מדנפשיה להרב מהרש"ל ז"ל וכנז"ל מאחר דמני"ר גופיה שם בסו' לשונו הביא תשובתו ממהר"י הלוי וכנ"ל איך כעלם ממנו ולא שלטא מאור עיניו דשם באותה תשובה ממהר"י הנ' כבר קדמו בקושיא זו וגם כתוב שם שהר' ליב סרוואל ז"ל הודה לדברי מהר"י הנ' שדברי מהרש"ל הנז' קשים להאפחת וכנז"ל שהביאו גם' פ"ש הא ודאי מילתא דתמיה טובא לפי גודל רבנותו ודוק

וכ"ן ראיתי בס' שמחת י"ט דל"ה ע"א וז"ל אל תתמה על החפץ כי מצאכו דאינו ס"ם לכתחילה בפר"ח מ"ח סימן פ"ג ס"ב ובי"ל סימן ק"י ובכנה"ג א"ה סימן ס"ח ובהר' מהריב"ל ח"ג סימן ע"ו וכן הסכים הרב ג"ור בא"ה כלל ג' סימן ב' ובסימן ע' משם מהר"ם חיון אויל ומודה בסוף סימן ז' והוי ס"ם להתיר בישול הקא"י לכתחילה כו' עכ"ד מהרב אביגדור ושם הסכים עמו הרב המפורסם מהרב מהרי"ט אלגאזי ובהסכמתו כתב וז"ל דגם אני מסכים לענין מעשה ככל מה שהעלה כת"ר כו' ע"ש

הרי דסמכו אפ"ס לכתחילה הגם שלא נעשה עדין המעשה ואף גם זאת דהוי ראיה לדברינו למ"ש לעי' בדע' מהר"ם חיון דביטול הקאו"י הנז' אינו שייך לומר דכבר נעשה המעשה וכמו שר"ל הרב דב"מ אלא הוי הביטול מקאו"י הנז' קודם שנעשה המעשה והתירוהו לכתחי' מכח ס"ס מיהו קשה לי במ"ש הרב אביגדור וכן הסכים הרב גינת ורדי' בא"ח כלל ג' סימן ב' כו' אזיל ומודה בסוף סימן ז' כו' למריהוט לשונו נראה דהרב ג"ור הסכים שם לעשות ספק ספיקא לכתחילה והרי הרב ג"ור שם הוא חלוק בעיקר הדין מהקאו"י ולא מצאתי שם בדברי הרב ג"ור שום רמז בענין הספק ספיקא לא בסימן ב' ולא בסוף סימן ז' כאשר ירמה הרואה הא ודאי אחרי המ"ר אינו אלא פליטת הקולמוס ומהתימא מהרב מהריט"א איך לא נתעורר על זה וכ"ן מצאתי בהדיא שהעלה עוד שם בשמחת יו"ט ס"סי נ"ב וז"ל אך לפי האמור איכא בהו ס"ס ספק אם נטמאו כו' וכיון שכן מותרים לעבוד עבודת צבור וכו' וכיון דאיכא ס"ס מותרים לעבוד עבוד' צבור הרי הוא כמבואר דהתיר לעבוד לכתחילה מטעם ס"ס וכ"ן נראה עוד שם בס"פי נ"ל דהתיר מכח ס"ס אף דלא נעשה המעשה כאשר יראה המעיין בדבריו יע"ש ומכלל כל הרשום נכתב עלה בידינו לרוב בנין ורוב הכמה העלו לעשות ולסמו' אס"ס אפילו לכתחי'

ובחריש אייר התק"ך ראיתי דרך אגב בס' מחנה אפרים בחידושיו על הרמב"ם ז"ל די"ו רע"א וז"ל והשתא לואת יקרא אשה מגורשת מטעם ס"ס ספק אי הלכה כהרא"ש דביטול התנאי הוי בקיומו ואם כן זה שמחל התנאי וביטלו הו"ל כאלו נתקיים התנאי ואת"ל דהלכה כהרשב"א דמחילת התנאי לא הוי בקיומו אכתי איכא לספוקי שמא הלכתא כרובא דרבוותא דס"ל דנתינת גט ב' מעלה ארוכה לגרשה בהחלט ואת"ל דנתינת גט ב' לא תוסיף את כחה שמא הלי' כהרא"ם דביטול התנאי מועיל באופנים על פי דרך זה היא מגורשת לפניכו מטעם ס"ס ואע"ג דלכתחילה אין לנו לבא אל בית הספק כדי להתיר מכל מקום בנ"ד דרובא דרבוותא הם אמרו דנתינת גט ב' מועיל הנה כי כן יש לנו לסמוך עליהם עכ"ד

ותפום האמור ומדובר דבר תימא הוא איך אשמיט מהרב ז"ל אמבואר דרבנן אימתאי וחקיפי דעבדי ס"ס לכתחילה ואיך כתב דלכתחי' אין לנו לבא לבית הספק כדי להתי' דהיינו דלא מצינן לעשות הס"ס קודם שנעשה המעשה שכפי דבריו שכתב מ"מ בנ"ד דרובא דרבוותא כו' מוכח בהדיא דאי לא הוו רובא דרבוות' דס"ל דנתינת הגט ב' מועיל לא היתה ארוכה לואת האשה

ואחרי בקשת ממחילה כלהוי זה אינו דאפי' הוו מיעוט' מצינן להתי' להאשה זאת בס"ס לכתחי' בשופי ומדברי הרב ז"ל שכתב ואת"ל דה' כהרשב"א כו' למלכו דס"ל דעבדינן ס"ס אפי' במיעוטא דמיעוטא שהרי כתב הרב גופיה שם דט"ו ע"ד וז"ל והגם דסברת הרשב"א הלזו מיחזי כיחידאה הרי לדידיה הגם דהרשב"א הוי יחיד בסברא זאת עבל הס"ס ומה דלא נסתייע מכח הס"ס טעמו מבואר דלא עלה על זכרונו סברות להקת הפוסקים דסוברים דעבדינן ס"ס קודם שנעשה המעש' וסמך לדעת הסוברים דלא עבדי' ס"ס לכתחי' כדי להתיר ודוק

את זה הניגה ידי יד כהה מתוך הדחק לעי"ר המשחנח מע"הק נפת את"ל כ"וח פק מארביליא יע"א בס' ליהודים היתה אורה ושמחה מהאי שתא וה' ינחני לעי"ת ונזכה ונחיה ונירש טוב"ה ונרכה לחיי העול' הבא לפ"ק דף מדוכתיה ומקוה רחמי והבדי האל ויצילנו משגיאות ויראנו מתורתו כפלאו' להוציא לאור משפט ומעשהו הנעיר

מרדכי אשיאו ס"ט

זה שייך לפנים בדף קמ"ד ע"ג קודם פסק' המתחלת כי ע"פ הדברים האלה

בתר זמן טובא וחבט עיני בשורי גדולה מזו בספר יד מלאכי באות קכ"ט דל"א ע"ב וז"ל ועל דברין האחרונים יש לנו לסמוך כמו שמורגל בפי הפוסקים עיין בכללי הפוס' ובכללי הגמרא להכנ"הג כלל ל"א ועי' עוד בש"ות הר"ן אשכנזי סי' י"ד שכתב דתשו' מהרי"ק שבשרש ב' אחרונה היא לגבי שרש א' ותו דסתי הדא מקמי הלחא וכמ"ש בשיירי כנ"הג א"ח סי' תל"ה הגב"י אות ד' על התוס' יע"ש הרי דהביא מהר"ץ אשכנזי דאפי' בחיבור אחד התשובה אחרונה היא עיקר ולא מגמגינן במ"ש בראשית אמריו וכ"ש כשהם ב' וג' חבורים ופשוט

אחרי כן הויתי בס' ערך השלחן בחי"ד סימן ק"י בסו' אות יו"ד וז"ל גם מהרשד"ם ושאר אחרונים הביא דברי' הרב תורת השלמים בספק מהודשין ס"ק א' כתב דאין לעשות ס"ס לכתחילה דהוי כמבטל בידים ע"ש בו' ועי' הרשב"ץ ח"ג סי' קי"ז שהתי' לטהון חטים של עסה נרחים של מים אף כתוך הפס' אפילו איכא הסם בתערוב' מכח ס"ס שמא לא נתערב ואת"ל נתערב שמא נתבטל ברוב כו' ע"ש מבואר דס"ל דס"ם מותר לכהחי' כו' עכ"ד והדבר תמוה בעיני משני הגדולים הללו איך נעלמו מעיניהם כ"כ תשובו' מהר' מהרשד"ם ז"ל דחזר משמועתו וכתב דעבדינן ס"ס לכתחי' וכנ"ל ועוד תמיהני מרב הניבי מהרי"ט ז"ל דמדלא הביא רק לתשובת הרשב"ץ לחו' נראה דלא מצא סברות אחרות דקיימי בשיטת הרשב"ץ ז"ל הנה תלבד דלא שלט מאור עיניו מה שהבאתי

שהבאתי אני בעניי לעיל מזה דמ"ש הכי אלא אף נ"ז שתוך כדי דבור שכח מה שהביא מני"ר גופיה באו' זה סמוך ונראה מ"ש התוס' בזבחים דע"ב בד"ה נתערבו כו' משום דיכול להפיר מלא היסט ופרו מטעם ס"ס ע"כ וכ"כ הר"ש בפ"ג דערלה ע"ש הרי שדבריהם מבוארים דעבדין ס"ס לכתחי' והיותר תימא דאית לי גביה פוא דמדבריו נראה שמה שהביא תשו' הרשב"ץ שם וא הפך מ"ש הרב תורת השלמים דכוונתו לתמוה עליו הרי מזינו להרשב"ץ דעבדינן ס"ס אף לכתחילה ואיך כתב הוא בפשיטות דלא עבדי' ואם כוונתו כך עמו הסליחה רבא דלא ידענא מה השג ישיג להרב בעל תורת השלמים ז"ל מאחר דבזמנו לא נרא' בעלי' תשו' הרשב"ץ ז"ל ודברין אלה לא ניתנו לכתב ופשוט

סי' כא

כתב בס' נודע ביהודה מה"ת סי' ג' דקי"ד רע"ג וז"ל הומר אני שאם היה הברירה חפשית בידינו לדרוש לישנא יתירא לטפויי הייני מסכימים לומר שכך לישנא לטפויי קרוב ופסול קאתי אבל כבר נסגר בעונינו השער שלא לדרוש לישנא יתיר' לטפויי מדעתינו כי אם מה שנתפרש בגמר' בהדיא אבל לא לדמות מילתא למילתא וכמו שהביא הב"י בח"מ סימן ל"ח בשם הרשב"א ואף שראיתי בכנה"ג הביא בשם כמה תשובות כמה חילוקי דינים בזה וכן בב"י בסימן ת"ב כתב בשם מהרי"ק דבר הסותר לזה מ"מ כיון שהרשב"א כתב בהדיא שבמקום שלא אמרו בגמרא בהדיא אין לנו לדון בדמיונות א"כ אין אנו סומכין על כל החילוקי' שחילקו בתשובות האחרונים להוציא ממון נגד דברי הרשב"א כו' וכ"כ עוד שם בסו' העמוד יע"ש עכ"ל

ולדידי הפשוט מילתא כדנא מתיה' טובא קא חזינא הכא לפי מו"ל רבנותו שמדבריו מוכח שלא קרא במקומ' התשובות שהביא הר"ב כנה"ג בזה רק כתב כל זה כפי מה שראה בדברי הכנה"ג דרך עראי שהרי מהרי"ל ושאר הפוסקים ז"ל שהביא שם הרב כנה"ג הטעם מה שהכריחו לחלק כל מני חילוקים ולידרוש לישנא יתירא הוא משו' דמצאו תשוב' אחרת מהרשב"א ז"ל דדרי' לישנ' יתירא לטפויי אף במה שלא אתמר בגמרא ומשו"ה הוצרכו לחלק כל אחד ואחד מפי דעתו הרחבה כדי שלא יהיו דברי הרשב"א סותרי אהדדי נמצאת אתה למד דמ"ש הרשב"א ז"ל בתשו' דלא דרשינן לישנ' יתיר' אינו מילת' פסיקת' דמי ייתר להתשו' שכתב דדרשינן לישנ' יתיר' היא העיק' וחזר ממ"ש באותה תשו' ולזה באו להקת נביאים כל אחד כפי חילוקו א"כ לא יכולתי להולמו מה שכתב אין אנו סומכין על כל החילוקים שחילקו בתשובו' האחרונים והרי מה שחילקו כל החילוקים טעמם ונימוק' עמהם כדי להשוות דעת הרשב"א בב' התשובו' הסותר ז"לז ואמרו דבכגון דא דרשינן לישנא יתירא ובכגון דא לא דרשינן לפי זה לא הבינותי איך יכול לומר מסברא דנפשי' דאינו סומך על דברי האחרונים שמימיהם אנו שותים והם עטרה על ראשינו וראוי והגון לנו לסמוך עליהם סמיכה מעליא

זאת ועוד אחרת אפילו לפי סברתו אנכי לא ידעתי איך רצה לסמוך את עצמו על סברת הרשב"א ז"ל להוצי' שלא להוציא ממון נגד סברת הרשב"א ז"ל אף שלהקת הפוסקים דרשי לישנא יתירא לטפויי ואיך לא עלה על זכרונו מ"ש בכנה"ג בסימן כ"ה בכללי הקי"ל משם מהריק"ו ומשא' פוסקים דלא אמרינן קי"ל כפלוגי הגאון היכא שכל חכמי ישראל חולקים עליו א"כ בנדון דידיה נהי אמאי לא נאמר לישנא יתירא לטפויי אחת אפילו קרוב ופסול והכרעתו מהקרוב הוי הכרעה וחייב לקבל עליו את הדין ולפרו' הא ודאי בתר שאלת המחילה כדהוי דבריו הם תמוהים דאוו הפך הדין ודוק

(א"ה עיין בנודע ביהודה מהדורא בתרא דשיזף לה' אה"ע סימן ק' דגם הוא כבר ראה ב' התשו' מהרשב"א וישבם בטוב טעם ודע' יע"ש)

סי' כב

תו חזי הוית בס' נודע ביהודה ח"א בי"ד סימן קנ"ג במי שמפריש מעשר כספי' ממה שירויח ולפעמי' היה מקדי' לעניי' אף שלא היה עדיין ריוח ובשביה מרויח היה מנכ' מה שהקדים מקודם ובשמת מצא בנו בחשבון אביו בהפרשת המעשר שהעניים היו חייבים לאביו ממה שהקדים כמנהגו אם הבן יכול לגבות מעות העניים אלו מהמעשר שיפריש הוא ממה שירויח ממון שירש מאביו ונראית אמרינו עלה על דעתו לומר דאיכו יכול לנכות ממ"ש בפ"ג דגיטין ד' ל' ע"א במ"ש המלוה מעות את הכהן כו' וכתב מור"ם בי"ד סימן רנ"ז ס"ה מי שמפריש מעשרותיו והלוה לעני משלו מפריש מעשר שלו ומחשב ע"ז שהלוה לעני ומעכב לעצמו דכל זה במלוה לעני שנתן בתחילה בתורת הלואה אבל בנותן לעני סתם דרך צדקה ומתנה אינו לעכב לעצמו המעשר המגיע מהריוח ובתר הכי כתב אמנם הואיל וכבר נהגו כו' ולכך יוכל לנכות אח"ך ממעשר שלו כו' וכל זה בעודו חי בעצמו אבל בנידון מסופק אני תדע דהמלוה מעות לכהן שם במשנה וכי ס"ד אם בעה"ב אין לו אח"ך לעשר שיקח מאיש אחר מעשר לפרעון חוב זה שמגי' לו מכהן או מלוי הא ודאי ליתא ומעת' איך ינכה הבן ממעשר שנתחייב הוא כו' אבל עכ"פ צריך היורש להפריש המעשר ואח"ך יעכב לעצמו

לעניננו עכ"ל ולפי קצורי דבריו תמוהים על
מ"ד דאיך פלקא דעתו לחלק בין מלוה לעני
למי שמחלק מעשרותיו לעניים והרי המפריש
מעשר ממה שירויח ומחלק לעניים זה נקרא
גם כן מלוה וכמו שכתב דוד
הע"ה מלוה ה' חונן דל וכיוצא בזה בדברי
רז"ל בכמה דוכתי ועוד לא אדע שכול במ"ש
שבבנו מסופק וכי ס"ד אם בע"הב אין לו
הא"ך לעשר כו' מה דמות יערוך ענין זה
שירש הממון מאביו עם אדם אחר שלא הרויח
עוד אחר שחילק לעניים ולפי עולם חכמתו הו"ל
לאסוקי אדעתיה שכשנתן אביו לעניים בעודו
הי הקרן שהיה לו בו בפרק אינון ערבין ליה
וע"מ כן היה מחלק לעניים דכשירויח לגבות
מהמעש'הבא אחריו ועו'בר מן דין איך לא עלה
על זכרונו פ"ש המפרשים ראשונים דהעשיר
הוא אפוטרופוס מהעניים דיש חלק לעניים
בממון שיש לעשיר ובזה פירשו אם כסף תלוה
את עמי את העני עמך דהיינו שיש חלק לעני
בממונך והוא עמך וא"כ משלו אתה נותן נמצאת
אתה לא תד לככסים הללו שירש
מאביו אבן הוזה הם משועבדים לפרוע מה
שהקדים אביו לעניים וכיון שכן מה לחנן
אבל הבר מילתא כדנא עם מי שאין לו עוד
לעשר אא"דוכי היעלה על הדעת אם היה חייב
איזה בן אדם לאביו של זה ואחר מות אביו
בא ליד בנו איזה ממון מזה שהיה חייב לאביו
שלא יגבה אותו הא ודאי בורכא הוא וכ"ש
כאן שהממון בידו שזה שחילק לעניים ומת
ולא הספיק להרויח כדי לעשר ולנכות מה
שהקדים והרי הממון שהשאיר לבנו ועושה
עסק עמו וכשיפריש המעשר הו"ל כאלו התעסק
אביו בעצמו באותו ממון שהרי הממון גופיה
שהיה לאביו כשעה שהקדים לעניים מזה
הממון גובה בנו ולית דין צריך בשש ובאמת
בחר שאלת הש"ר אנכי לא ידעתי איך כתב
דברים שלא ניתנו ליכתב ודוק

בתר

ב' חדשים אחר ה' את עיני
וראיתי בס' אתרומות בסוף שער
ס"ש שהביא דברי הרמב"ן ז"ל וז"ל ושאלתי
בזה פי הרמב"ן ז"ל וזה אשר השיב לי המלוה
מעות לעני ודאי היינו מתני' המלוה את הכהן
ואת הלוי ואת העני ואחד נלקות ואחד מתנו'
עניים לקט שכחה ופאה שוין הן אבל מתוך דברי'
שכתבת מת העני צריך ליטול רשות מן היורשין
אני צריך לברר לך דין זה כו' ודבר זה מלינו אותו
בירושלמי כו' וכן תניכו שם אילן דברי ר' נחמיה
אשלון לצבור פריעון רבנין אמרי לון לית צבור
צוליה עחר לית צבו' כוליה מייט פי' הלוו
פרועות לצבו' להיות מפרישין עליהן מחלק לדקה
וקופה שעליהם וארכו הימים ומתו אבות ונשארו
הבנים ובאו להפריש על עצמן ואמרו חכמים
שאין צבור כלו עשיר ואין צבור כלו עני יחד
שכל צבור אין כולם עשירים שלא יהיו צריכים
לפרנס עניים לפיכך מפריש עליהם ברשו' עכ"ל

וצהל"ה

כפשי שמצאתי ככל אשר כתבתי
אני בענייני דברי הרמב"ן
ז"ל בהדיא דבין המלוה את העני ובין נלקות
ומתנות לעניים הכל חדא מילתא היא ושוין
הם וכן למדנו עוד מדבריו בפשיטות דמה
שהקדים אביו לצבור כשמפריש בנו המעשר
מנכה כל מה שהקדים אביו לצבור וה"ה היכא
שהקדים לעניים דכולה חדא מילתא היא ומ"ש
הרמב"ן לפיכך מפריש עליהן ברשות היינו היכא
דהלוו לצבור אבל המלוה לעני או שהקדים
לעניים שהוא יחידים מפריש בלא נטיל'רשות
וזה ברור כמצא שלדברי הרמב"ן ז"ל וכן נראה
דס"ל להבע"הת ז"ל דאוי חפך כל מ"ש הרב
הגאון ז"ל וכאשר יראה הרואה אנא דאמרי
שאם היה שולט מאור עיניו מהגאון ז"ל דברי
הבע"הת שהביא דברי הרמב"ן ז"ל אלו בלי ס'
שלא היה כותב כל מה שכתב וזה פשוט

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

בס"ד אתחיל לסדר כ' המפתחו'

ה' בציעת הפת

א חקר חקירת חכם במי ששח שלא מענין הסעודה בין ברכת המוציא לאכילה אחר שאכל הבוצע וכן בקידוש ובר"המז אחר שטעם המברך אי צריך לחזור ולברך וזו הלכה העלה דא"צ לברך דא' ע"א

ה' שהחיינו

ב נשאל אי מברכין שהחיינו על דלעת ארוכה אחר שכבר בירך על הקרה והשיב למברך ד"ה עב

ה' שבת

ג נשאל על קנה מזכוכית העשוי לראות מרחוק אי יכול לפותחו ולסוגרו כמעשהו בחול עיין בפנים ד"ה עב

ה' חה"מ

ד עלה ונסתפק בכתר של הס"ת אי צ"ל עם עמך או ועמך והשיב דבין אם יאמר עם עמך או ועמך יש לו על מה לסמוך אך כיון דמר"ן ורוב הפוסקים ס"ל דאיסור מלאכה בחה"מ הוי כרבנן דלאי דהכי נקטינן וצ"ל ועמך כמו ר"ח דף ז' ע"א

ה' אתרוג

ה נשאל ע"ד ר' ששלחו לו ג' אתרוגים ואחך ה' מהם ונמצאו הסימנים שבפנים שי' פסלו' מה יהיה משפט הב' הנשארים עיין בפנים מה שהשיב ד'ו עג

ו מה שהשיב מהר"ר הלוי על דבריו דף י"ג ע"ג

ז מה שחזר להשיב הרב המחבר להחזיק דבריו ד' י"ו ע"ג

ח מה שהשיב מהר"ס כרמי ע"ל הרב המחבר דף כא ע"א

ט מה שחזר להשיב הרב המחבר להחזיק דבריו דף כ"ב ע"ג

י מה שהשיבו הרב מהר"י טייב ומהר"י מאג'אר ד' כ"ה ע"ב

יא מה שחזר להשיב הרב המחבר להחזיק דבריו דכז עב

יב מה שהשיב הרב המובהק מהר"א ק'ב'ו נר"ו דל עא

יג מה שהשיב הרב המחבר ע"ל מהר"ג אבועלאפיא והוא ע"ע אתרוג מורכב דלג על

יד מה שהשיב הר' המחבר ע"ד מהר"ס מטראני א' מרבני קושטא ע"ע אתרוג מורכב דלז עב

ה' פסח

טו נשאל על קמח מטעת קצירה שמצאו ע"ג הנקבה צרורות מהם היו נכרכין ומהם לא ואינו ידוע אם הם מחמת מים או מחמת חום השחינה ושאת הקמח בא בספינה בשמירה מעליא והשקים היו טובים ומנוקים בלי שום פגימה ואיש הלזה אכל שמן ואפו המצות מזאת הקמח אם הם מותרים לאוכלן בפסח או לא והשיב דמותרים לאוכלן ומסלקין אך ע"ג ביותר טוב שיזהר שלא יצא מהמצה הנז' תוך המרק דלט עג

ה' עומר

טז עמד ע"ד הרב ברכ"י שכתב בר' שכתב לחברו באגרת בה"ש בריש מילינטו"ב לספיר' אי יצא י"ח בכתיבה זו או לא והעלה ה"ב הנז' דחייב לחזור ולספור בברכה ושקיל וטרי הרב המחבר בכל דבריו ואסוף פסקא מסכים הולך כדבריו דמ"ל על

ה' פורים

יז עמד ע"ד הרב מהר"א ישראל בס' יפה נוף אשר שילה ונסתפק במי שאסר עצמו מפ' ונמצאו ביום פורים בעיר א' הם לבדם היאך יעשו במצות מ"מ ופסק דישלח לו מנות וכשמחזיר אותם לו ה"ז יצא י"ח והרב המחבר הרבה להשיב אפו ופסק דלא יצא י"ח דמו עא

יח עמד בסי' זה על מה שנסתפק הרב הנז' במי שאסר הנאתו ע"כ ישראל היאך יעשה במצות מ"מ ופסק ליבואו ויטלו ממנו בע"כ ולבסוף שדטט וכתב דצריך ישוב וע"ז בא הרב המחבר וכתב דאינו צריך שום ישוב להדבר פשוט דיבואו ויטלו ממנו בע"כ ומקיים זה מצות מ"מ שם עב

יט עמד בסי' זה על מה שנסתפק הרב הנז' במי שאמר לשלוחו הילך מנות אלו ותשלח לפ' ולפ' מי אמרינן חזקה שע"ש ויצא י"ח או לא ופסק דלא אמרי' חזקה שע"ש אלא להחמיר לא להקל וצריך לשלוח פעם אחרת והרב המחבר פסק להפך דאמרינן חזקה שע"ש בין להקל בין להחמיר ויצא זה י"ח מ"מ שם עג

מח' יו"ד

ה' שוחט ובודק

א נשאל ע"ד שוחט ובודק שעבר על נשג"ז כמה פעמים והעבירוהו מאומנותו והשתא רוצים ב' ג' ב"א להשיבו על כנו על תנאי שיקבל עליו ב' ג' חדשים לעשות תשו' אי די בזה או לא והשיב דלא די בזה וצריך תיקון אחר עיין בפנים דמט עא

ב כתב הרב המחבר בסי' זה אי שרי' ליה למכור בשר שחוטה ופסק דיכול למכור דמט על

ה' בשר בחלב

ג פסק מהר"ש אשכנזי על ענין הגבינות מעיר מטרדס שמייבשין את עור הקיבה ומעמידין בה הגבינה והנגועים משכו את ידיהם משום בשר בחלב וזו הלכה העלה דמותר גמור לעשות כן לכתחילה ויאכלו ענוים וישמחו דמט על

ג מה שהשיב הרב המחבר על דבריו ואסוף פסקא כן אמר מר דהן אמת דיש לסמוך על המתירין ברס מי שמוסף את עצמו שלא לאכול יבורך מפי עליון דנ"ג ע"ג

ה' יין

ד ימל על דברי שני הרבנים שאסרו יין שקנה הישראל מהגוי ונעשה בבית הגוי ע"י פועלין מישראל ומקדו בהביתין הישר' בבית הגוי ואחם פתח ההדר כהוגן ולא נתן למים לגוי המוכר וסקיל וטרי הרב המחבר על דבריהם ופסק דיין זה מותר דנו ע"ג

ה מה שהשיב מהר"ס לארידלו ע"ל הרב המחבר דנח ע"ג

ו מה שחזר להשיב הרב המחבר להחזיק דבריו דס ע"ב

ז עמד על שתי נלהיות א' מליאה יין חסר כמו הני כוס ואחד רקנית וכשבא המשרת יגוי להגביהן מעל השלחן היה סבור דהיו רקנין' וכשהגבי' המלאה וראה שהיא מליאה יין לא הרחיקה ממקומה רק כמו זרת והניחה בשולחן וגבהל כיון שהוא מוזהר שלא ליגע ביין מהנע"כ והשיב דיינו מותר אפילו בשתיה דס"א ע"ג

ח נשאל על חבית של עץ מליאה יין כשר שבא בספינה עם בעליו עמו וכך מטו למקום הנק' לאזאר"יטו חששו שמא תפתח הגוי' שם לבדה ועשו לה כינויים הב"ח וכסו אותם בשק אך היו המפירו' מבחוץ וכשיצא משם עכבו את החבית שם לסיבה ושו' דבר כשיצאה משם והוליכוה לבית המכס ומיד שלחו אותה לבית בעליה ולא נעלמה מן העין כלל והשתא נפל הס' לדעת מרן דפסק דבחבית של עץ אין לה תקנה כי אם נתינת בשק והחפירות מבפנים אם הוא דוקא לכתחי' או אפי' בדיעבד והשיב דהיין שרי אפילו בשתיה דס"ב ע"א

ה' שבועות

ט נשאל בראובן שהלך את בת שמעון ובשטר השידוכין נתחייב המשודך בשבועה חמורה שבבוא הזמן שהתנו ביניהם לעשות הנשואין שלא יוכל להתעכב בעיר אחר הוא שם והקף ישים לדרך פעמיו לקיים שבועתו והשת' נתקרב הזמן לחזור ולקיים שבועתו אבל חמיו רואה שמרגב עסקיו אינו יכול לבא בזמנו אם יכול להרוית לו עוד איזה זמן ולא יהיה השבועה מבוטלת ואת"ל דיכול להרוית אם צריך התרה או סגי במה שנותן לו רשות והשיב דיכול להרויח לו זמן בתנאי שהשבועה יאחר כמו שהיה מקודם דף ס"ה ע"ל

י על ענין שבועה המשודכת אי יכולה לו' אקעקא דהכי לא נשבעתי עיין בפנים דס"ו ע"ג

יא פסק מהר"י שירירו בנו מהרב סוכת דוד ז"ל על ענין ר' שהשביעו ש' שישרת לו במלאכת ה' והוא יתן לו שכרו סך מה מידי שבת בשבתו אך לא התנה עמו לזמן קצוב והנה ר' מאנה הוא מבקש להפטר מחיובו הנז' חדא כהוא לא נשבע לזמן קצוב ועוד שכרו מועט ואינו יכול להתפרנס משם והשיב דיש לו התרה על שבועתו דף סח ע"ל

ה' ס"ת

יב נשאל על ס"ת מגויל שאכלו הני עכברי בקצת מקומות מהגילין אם יכול לתקנו עם קלף או לא כיון דמחזי כמטומר והשיב דמותר דע ע"ב

ה' כלאי בהמה

יג עמד על מעשה שאירע לו בהליכתו בדרך נתגלגל לו שמנהיגין בקרון שורים עם סוסים או עם פרדים האם יש היתר להלוך בקרון זה והשיב דאם מנהיגין בקרון שורים עם סוסים או עם פרדים ואולי ישר' עם גוים או שנלאו הכי הקרון היתה הולכת דקנית דאזי מותר ואם מנהיגין סוסים עם פרדים אזי מותר אף דאזיל העגלה בגבילו ואם עשה תנאי שלא יניח כלאים ואח"כ שקורי משקר והיושב בקרון הוא יחידי אם הוא אסטניס ואינו יכול להלוך ברגליו ובפרט בזמן החורף יכול לסמוך לדעת הסוברים לפטור ומותר דעג ע"א

ה' פדיון בכור

יד נשאל על גוי הבא על בת ישראל בתולה ונולדה זכר פטר רחם אם יכולין ב"ד או אבי האשה לפדותו או יעשו לו טס של כסף ותולין לו בצוארו כו' והשיב דיכולין לפדותו ולא מהני טס של כסף דף עו ע"ג

ה' אבילות

טו נשאל ע"ד אשה אחת שלא היתה משמרת דת יהודית והלכה לדורעם גוי אחד והיתה עמו בדרך איש ואשתו ויהי היום ומת האשה פגרה ויען היה ערב שב"ק לא שאלו אם קוברין אותה סמוך למתים אחרים או ברחוק וקברו אותה סמוך ממש והשתא נפל הס' אם צריכין להוציאה ממקומה או כיון שנקברה קנה מקומה והשיב דקנתה מקומה ואסור להוציאה דעו ע"א

טז עמד על ענין מועה רחוקה על א"ו ופגע בן הרגל אם הרגל מבטל גזרת ל' והשיב דמבטל הכך ממה שרצה לפסוק מהר"ח כרמי ז"ל דעו ע"ל

בס חזר הר' הנו' בשמו' שקיל וטרי ע"ל הר' המחבר ובשו' דבריו מסיק והדם לדברי המחבר דעו ע"ב

טוב עמד ע"ד הרב למון זהב הנל"מ שעלה ונסתפק אם הרגל מבטל תוך ל' בתיתת א"וא איסור נטילת צפורנים ופסק הרב הנו' דאינו מבטל והרב המחבר פסק דמבטל דעט ע"ג

חא"הע

ה' קדושין

א נשאל אי שבעת ימי החופה נמנין מע"לע או אמרי' ביום הו' מקצת היום ככולו והשיב דבעי' שלמים דפ ע"א

ב עמד ע"ד הרב מ"ל דנסתפק במוכר איזה דבר וכמצא בו מום דהוי מק"ט או המעות שקבל הוו גזל ואם קדש בהם את האשה אינה מקודשת או נימא דלא הוו גזל שהרי מקח זה דמי' לו ופשי' ליה

ליה דלא הוי גזל והויא מק"ט דבת ע"ז הרב המחבר הרבה להשיב אפי' עליו ופסק הכי כדבריו דפא ע"ד

ג עמד ע"ד הרב יכין ובועז בעלה ונסתפק במי שהיה בסעודה ונטל אחד מהמסובין כוס יין וקדש בו את האשה אי הוי מקדש בדבר שאינו שלו נלא הוי קדושין או דילמא כיון שהקדישם לסעודה אינו מקפיד וקדושיו קדושין ופסק הרב הנז' דקדושיו קדושין גמורין והרב המחבר העמיק הרחיב בענין זה וזו הלכה העלה דהוי ס' מקודשת דף פ"ג ע"ג

ד עלה ע"ד הר' בית יה דה בתשו' שעמד במקדש את האשה כהוית נידה אם יש איסור במה שהורה שטעת באצבעה או לא והעלה הרב הנז' לאסור והרב המחבר פסק דמותר דף כ"ו ע"א

ה' גט שחרור

ה נשאל ע"ד השפחה ממהר"ס הלוי שהטבילוה לשם עבדות נסתפק השואל המשה ספקות א' בשעה שהטבילוה קראוה בשם מסעודה ואחר כך קראו' בשם פ' רטונאטה והוא מורגל בפי הכל היכי כתבינן בגט השחרור והעלה דראוי לכתוב את שמתי דמתק' כ' ורטונאטה ותו ל"מ ב' נסתפק אי צריכינן לכתו' ב' גיטין בעבר הרמ"ה והשיב דדי בגט א' ג' נסתפק אי כתבי' נשא לבסו' או באלף והשיב דראוי לכתוב באלף ומלא דתלתא ד' נסתפק אי כהבינן בגט הלוי או די שנכתוב פב"פ לבד והשיב דאינו צריך לכתוב הלוי ה' בשם העיר מארסיליא איך ראוי לכתוב בגט והשיב דראוי מרסיליא ביוד אחד ואל' לבסוף הסכמ' מהרב מהר"י עייב שם

ענין נפלא שנה הולך על דברי הרב יד אהרן א"ח סימן ס"ל שם

מח' ח"מ

ה' מעמד שלשתן

א' נשאל על ר' שנלא ליהוד' הלך בגא לוגיקי פוליסה אחת שיפרע לש' וקיימה כנה"ג והזהר עבור כמה ימים קודם שהספיק לפרוע יהודה לש' בא לו כתב מר' שלא יפרע הפוליסה יען שלא קבל המעו' מלוי שהוא כ' אמור מש' ועתה טוען ש' נ' אהוד' מאחר דקיימ' כבר וקביל ויהוד' טוען דהקיום לא מעל' ולא מוריל אם טענת יהוד' טענה והשיב דהדין עם יהודה הן מצד הדין הן מצד המנהג דף נ"ב ע"א

ה' ערב

ב נסתפק בר' שהיה מחירא מ"ש שיעשה לו איז' נזק וש' היה אומר לו שלא יזיק ולא האמינו עד שנכנס לוי ערב כהוגן ואחר ימים הזיק ש' לר' ותבעו ללוי בדין והשיבו תלך אצל ש' חתי' כאשר הוא הדין השיב לו ר' מה שיש לש' הוא בנונית הו זבורית ולך יש עדית והנזיקין שמין בעדית כו' והשיב דהערב פטיר ועפיר מתרי טעמי ד' נ"ו ע"א

ג עמד בדברי הרב כנה"ג שהביא תשו' מהר"י הלוי בר' שאמר לש' לך והלוה קרבי וכל מה שתוציא עלי לשלם דחייב לפרוע ואין המוחז' יכול לומר קי"ל כהרמב"ם ושקי' וטרי' הרב המחבר בכל דבריו ופסק דיכול' לומר קי"ל כהרמב"ם ד' נ"ו ע"א

ה' נזקי שכנים

ד נשא' בר' וש' שיש להם אכסדרה זה כנגד זה ומזיקים זל"ז בהנ"ר ויש לר' קודם האכסדרה ב' ארובות ויש שם חלונו' של רשת ועוד חלון אחר בלתי רשת ועתה רוצה לשים רשת גם בחלון זה וש' אינו מניחו באומרו כו' והעלה דיכו' לשי' רשת גם דנ"ח ע"א

ה' נשאל על ר' שיש לו צינור והמים הולכין לחצר ש' ורוצה ר' לעקור אותו ממקומו מצד זה אל צד זה וש' מוחה באמרו כו' והשי' דיכול ר' לשנותו ממקום למקום ד"ק ע"ב

ה' שותפין

ו נשאל על ר' וש' ולוי שותפין לזמן ואח' עבור הזמן בט' לח' עשו חשבו' ועל אותו חש' נגמרה החלוק' בט"ו בו ונטלו כ"א את חלקו ואירע שפקדון אחד ששלחו לקים' נגנב בדרך בי"ב בו וכשהקול נשמע באו ר' וש' ושאלו ללוי תן לנו החלק הנוגע לך בפקדון כו' והשיב דלוי פטור ועוד ד' ק"א ע"א

ז עמד ע"ד הרב גור אריה יהודה שנשא בשט"ע שלנו שהתפשר המקבל ליתן להנותן כך וכך והיה על זמן ובתוך הזמן רוצה המקבל להזור בו ופסק הרב הנז' דאינו יכול להזור והרב המחבר פסק דיכול להזור בו דק"ב ע"ב

ה' אונאה

ח עמד ע"ד הרב ק"ל איסו מכתב על ר' שמכר לש' כ"כ אמות מבגד ואח"ך נתגלה לו שבגד זה אינו כולו מנמר את ששתי מנמר והערב מפשתן ותבע לו שיחזיר לו מעותיו ויקח את שלו דהוי מק"ט ופסק הר' הנז' דלא הוי מק"ט והר' המחבר הרבה להשיב אפו עליו ופסק דהוי מק"ט ד' ק"ד ע"ד

ט עמד ע"ד הר' מש"ל פט"ו מה' מכירה על מ"ש ה"ה בשם יש מי שכת' דבדבר שיכו' להבחין ולא הבחין דאינו חוזר המקח כתב הוא ו"ל דזה הוי כשנתן את הדמים אבל כשלקח בהקפה חוזר ד' ק"ל ע"ג

ה' מתנה

י נשאל על ר' שעשה מתנה לאשתו בעודו בריא וז"ל השטר אנכי נחתי ונותן לאשתי פ' בתו' מתנת בריא מעכשיו ולאח"מ מתנה גמורה מנכסי בית פ' וכו' וכל אשר ימצא בתוכם אחרי מותי חו' מדבר פ' ופ' ע"מ שלא תנשא לאחר שאם באולי תנשא יחזור הכל לבני וכ"כ אם לא תנשא לא תמשך המתנה כי אם כל ימי חייה והשיב דמתנה דנא בטילה מעיקרא והכל הוא ברשות היורשים דקו ע"א

יא נשאל על ר' שעשה שטר מתנה לאשתו בכל הוזק ובכלל אותו השטר כתוב לאמר שר' הנז'

הנז' פערה לאשתו מטביעת אלמנה ומח"ס ושלא יוכלו היורשים להשביעה אלא חרא נאמנת כב' ע"כ ע"כ מה שאמר ע"כ לבורה הקל ואחרי מות ר' הנז' נמצאו חרת ידה הכלים וטוענת שכבר נתנם ר' בחייו מתנה גמורה בינו לבינה ולשאול הגיעו אי נאמנת באשה או לא וזו הלכה העלה דנאמנת ואינו יכול ב"כ ר' להוציא הכלים מידה דקכה ע"א

ה' מתנת שכ"מ

יב עמד ע"ד הר' גור אריה יה לה שנשאל בעשיר אחד שמת בלי זרע ובשעת מותו חילק כל נכסיו לצדקות ואחר מותו נודע שהיתה אשתו מעוברת וילדה ולד ש"ק ומת בתוך שנתו ואנשי מעשה הצדקה תובעים כפי הצואה ויורשיו טוענין כי כעת שנודע שהייתה מעוברת נתבטל הצואה ופסק הרב דהמתנה קיימת והרב המחבר פסק דהנכסים בחזקת היורשים דקכ"ו ע"ג

יג נשאל על דבר ר' ואשתו שנתחייבו בחגו"מך לתת ולפרוע לב' אחים הראוים ליורשיה סך ק' גרוש' ונפרעים באק"פ ואח"ך קודם מות ר' הנז' ג"כ שמשכ"ג ג' אשר הניח ביד האחים הנז' שהם בני אחותו שיתחלק הסך הנז' בין יורשיו דהיינו קנ"א גרוש' והני יזכו הב' אחים הנז' וקנ"א וחצי יזכ' היור' אחר שהוא בן בן אחותו אם יכולין האחי' הנז' לגבות חצי' השט"ח והשאר יתחלק ביניהם וזו הלכ' העלה דיגבו חצי' השטר הוב ואחר כך יתחלקו שוה בשוה תמהר"י שירירו זלה"ה דף קכ"ז על

יד מה שהשיב הר' מהר"א אמארילייו ז"ל וזו הל' העלה שיגבו הקנ"א גרוש' וחצי עם השט"ח בכלל דקכט ע"א

שם מה שהליץ טוב מהרי"ץ שירירו בעל מר אחיו

טו עמד על דברי הרב מש"ל פ"ח מה' זכיה סו' ה"ב דקכט על

ה' נחלות

יו נשאל על בכור שמת בחיי אביו והניח בן ואחר כך מת הזקן וקודם מיתתו כתב מכת"י שאחר בניו יתחלקו עם נכדו חלק כחלק שו"ב ולא יטול נכדו חלק בכורה אי מעכבי קיימיסאו לא וזו הלכה העלה דיכול להשוות לבן בנו הבכור שמת בחייו דקל על

ה' חזקת פתח כותר

טוב השאלה ארוכה מאד ותוכיות הענין הוא על יורשי ר' שהחזיק אביהם זה כמה שנים בגוי אחד וגם הם הלכו בדרכי אביהם והיו עושים כל צרכי הגוי על ידם ועתה קם ש'עליהם בזורו שהחזק' הלזו היא חזקתו יען דהגוי הלזה הוא מביא ש'אם אלאג' וכבר יש לו מעשה ב"ד בידו דזכה בכל המביא ש'אם אלאג'ה ויורשי ר' טוענין דכן אמת שהזקה מהש'אמלים היא שלך היינו בסוחר בהזקת אתה אבל בהחזיק אדם א' מעיקרא בסוחר

אחד בשאר סחורות כג"ד דמעיקרא החזיק אבינו בערל זה בסחורות ואח"ך הוא שהביא ש'אם אלאג'ה אף הסרסרות משאם אלאג'ה הוא משלנו והחזקה מכח אבינו הוא בודאי ואתה רוצה לסחויק מס' והשיב דזכו יורשי ר' ועיין בפנים דקלב ע"ב
שם הסכמת הרב מהר"י ן' אדון ז"ל מסכים הולך כדבריו

ה' חזקת שורש

יח נשאל על דבר ר' אחד משוחטי מתא שאלוניקי יע"א שנפטר והניח אחריו שני בניס ש' ולוי ונכנסו שניהם יחד לשרת במקולין ואח"ך נמנו וגמרו שלא ישרת כי אם ש' לבדו והוא יתן לאחיו לוי חלקו ולוי היה נותן לש' שכט"ו ונתבקש ש' בישיבה של מעלה והניח ב' בנים וטענו על לוי שיבא הוא בעצמו לשרת או יניח גברא בחריקיה וכן עשה לוי שהניח לבנו הגדול וגרת כמה שנים ובתר זמן הלך לוי לשכון כבוד בע"הק ירוש' ת"ו והניח לבנו כמאז ומקדם ולחיקא ליה מעתא לבנו והוצרך לצאת קרית חוצות ברשות שוחטי מתא ואיתרע מילתא ולא נודע מקומו איה וכשהגיעו הדברים ללוי תכף שרטט וכת' לשאר בניו שאחד מהם ילך וישרת במקומו וכנעשו וכראות שוחטי מתא שבא לשרת אחד מבני לוי סירבו ולא היו רוצים לקבלו באומרם מאחר שלוי עקר דירתו מהעיר וגם בנו הלך אין אנו רוצי' לבן שני תלוי לשרת במקו' לוי אך לפני' משורת הדין זאת עשו שישרת הבן הב' ויתנו לו ג' גרוש' לשבוע ושיהיו לבניו מהנעלם והשתא נכשו של לוי לשאול הגיע מה שורת הדין נותן וזו הלכה העלה להדין עם לוי וישרת הבן השני במקומו ומנחיה לאבוה קא שקיל דקלד על

ה' שאלה

יט עמד ע"ד הרב זרע יעקב בח"נ סי' ס"ז דנשאל על ר' ששאל לש' ב' נזמי זהב ונאבדה לו אחת מהן ושניהן שוין מאה דינרין ואחד לעצמה לפי שאין לה ן' זוג אינה שוה כי אם ל' ור' חובע ע' דינרין וש' משיב שאין לו לשלם כי אם ל' כי הוא לא אבד אלא א' ופסיק ותני הרב הנז' אסוף פסקא דמילתא מציעתא בענין למעבד ומשלם הנזקים וע"ן בא הרב המחבר והרבה להשיב אפו עליו וזו הלכה העלה דש' חייב לשלם לר' ע' דינרין דקלז ע"א

קונטרים הספקות

ד חקר חקירת הכם לענין ס"ס דיכול לתקן הדבר בלתי שום הפסד ולא צריכינן לס"ס אי סמכינן אס"ס או לא והעמיק הרחיב בענין ואסוף פסקא זו הלכה העלה דר"ב בנין ור"ב הכמה העלו לעשות ולסמוך הס"ס אפי' לכתחי' דקמז ע"ב

כא עמד ע"ד הרב נודע ביהודה ח"מ סי' ג' שכתב על ענין ליסנא יתירה לעפויי אתא שלא לדרוש ליסנא יתירה כי אם מה שמפורש בגמ' בהדיא

אות הן

אות העין

אות הפ

אות הצ

אות הק

אות הש

לוח הטעויות

מעוות לא יוכל לתקן

דף ד׳ עמוד רביעי שיטה ג׳ , היש ממשמש צ"ל היה
דף ט׳ , עמוד ג׳ שיטה א׳ , עדים לספק צ"ל עדין
דף י"א , עמוד ב׳ שיטה ל"ה , אין זוכר צ"ל עין
שם , עמוד ג׳ שיטה ב׳ הלא לבריהם צ"ל עלות
שם , עמוד ד׳ שיטה י"א , המהודרין שבהם כצ"ל
שם , שם שיטה ל"ו , סימני סלפיה צ"ל פסלות
די"ו , עמוד ג׳ שיטה מ"ג , אין מוסירין צ"ל סי"ן
שם , ע"ג שיטה ל"ו , סימן קכ"ו ד"כ צ"ל ד"ר
דטו"ב ע"ב שיטה י"ו , שלשה ספיקי צ"ל ב׳
שם שם שיטה ל׳ , להסכיר צ"ל להסביר
שם שם שיטה ל"ט , כחד מרבוותא כצ"ל
די"ח ע"ד שיטה ל"ח , ויהיה רגליים כצ"ל
די"ט ע"ב שיטה נ"ד , ואני אפילה כצ"ל
דכ"א ע"ב שיטה י"ל , את שיאתי כצ"ל
שם שם שיטה כ׳ , שאמא וצ"ל שאמה
דכ"ב ע"ג שיטה ט׳ , במה צ"ל כמו
דכ"ה , ע"ג שיטה מ"ג , דאין חילקו צ"ל חילוק
שם ע"ד שיטה ג׳ , דכל הפוס׳ חלקו עליו לכך כצ"ל
דכ"ו ע"ב שיטה ל׳ , שהיה מע"א צ"ל מע"ת
דל"ד ע"א שיטה ל"ו , נחוה אנן צ"ל נחזה
דל"ה ע"ב שיטה י"ח , והוא חמוץ הרבה כצ"ל
דל"ו , ע"ב שיטה כ"ו , לא מצאתי בעת צ"ל כעת
דל"ט ע"א שיטה ל"ח , וזו אינה צריכה לפנים כצ"ל
דמ"ב ע"א שיטה כ"ג , סימן קס"ו צ"ל תס"ו
דס"ו , ע"ב שיטה ב׳ , ומתה רחל יכול כצ"ל
שם , שם שיטה יו"ד , הותר כולו צ"ל לא הותר
שם שם שיטה י"א , וכן נראה לי ראיה כצ"ל
שם , ע"ד שיטה מ"ד , במ"ם צ"ל במ"ש
ד"ע ע"ב שיטה נ"ג , אפילו לדעת הריב"ש כצ"ל
דע"א ע"א שיטה י"ט , הוו גרסי רבותא צ"ל דבוותא
שם ע"ב שיטה ל"ו , ואדרבא מדלא נקט כצ"ל
שם ע"ג שיטה ג׳ , כהרמ"ה צ"ל כהרמב"ם
שם ע"ד שיטה כ"ו , מרן בזה צ"ל למרן
דע"ב ע"א שיטה כ"א התירו לתקן כ"ם בגליונו כצ"ל
שם ע"ב שיטה ל"ג , ואנכי לא ידעתי כצ"ל
שם ע"ד שיטה מ"ל , סופרים בנא זו צריך למחוק חיבת סופרים
דע"ג ע"א שיטה ל"ד וכן עשה ביום א׳ כצ"ל
דע"ד ע"ג שיטה כ"ט , מפי מראית צ"ל מפני
שם ושם שיטה נ"ב , מהרי"ך צ"ל מהרב
דע"ה ע"ב שיטה ג׳ , אם כן איך שבקי להו כצ"ל

דפ"ג ע"ג שיטה כ"ז מהמסובין האסור צ"ל דבר האסור
דצ"ט ע"ד שיטה מ"א וכפי זה לק"מ מ"ש בכאן הוא סיום פסקא
ד"ק ע"ג שיטה י"ט , אין לו חזקה שאם כצ"ל
שם ע"ד שיטה כ"ח שהיום באים צ"ל שהיה
דק"א ע"ב שיטה יו"ד , כפי החגון צ"ל החשבון
דק"ב ע"ב שיטה מ׳ , שרבינו המחבר צ"ל רבינו
דק"ג ע"א שיטה מ"ג , שלדברי הריטב"א צ"ל הרשב"א
שם ע"ב שיטה כ"ח , כהריב"ש היחיד כצ"ל
שם , ע"ד שיטה כ"ז , הרשב"א בסי׳ ק"א צ"ל ת"א
דק"ה ע"א שיטה ב׳ , אפילו נתן כצ"ל
דק"ו ע"ד שיטה ח׳ , בדנ"ד צ"ל בנ"ד
שם שם שיטה כ"ו , שכתוב הב צ"ל בה
דק"ז ע"ב שיטה מ"ד , דהשכתבינן צ"ל דכשכתב
דק"ח ע"ב שיטה י"ו ד"ה ע"ב אמטלטלין צ"ל ד"ה אמטלטלין
שם , שם שיטה י"ז , דקס"ד בפ"ב צ"ל דקס"ד ע"ב
שם ע"ג שיטה כ"ז , בשיטת הי"א ראשון אלא מפני הי"א הנז׳ לבד כצ"ל
דקי"א ע"ד שיטה א׳ , לקני את כחמור כצ"ל
שם שם שיטה א׳ , ע"ד צ"ל ע"ב
דקי"ד ע"ד שיטה א׳ , הגם שהוא עליף כצ"ל
דקט"ו ע"ד שיטה א׳ דהש"ס לא פריך אלא כצ"ל
דקט"ב ע"א שיטה י"ז , וטרא בבניאתא צ"ל וטלא
דקכ"ג ע"ב שיטה א׳ , סברות הפוכות כצ"ל
שם ע"ג שיטה כ"ו , כשנאמר צ"ל כשנגמר
דקכ"ד ע"ב בפסקא ומהודמנא צ"ל ומהודענא
שם ע"ד שיטה ו׳ , בשלא יצא מתחת ידו כצ"ל
דקכ"ט ע"א שיטה מ"א , דברי צ"ל דכלי
שם ע"ב שיטה י"ל , מת שהיה צ"ל מה שהיה
שם שם שיטה מ"א , היינו עם הק׳ כצ"ל
דק"ל ע"א שיטה ה׳ , בבריאה לא מהני כצ"ל
דקל"א ע"א שיטה כ"ז , כי סברתו אינה מתיישב׳ כצ"ל
שם ע"ג שיטה יו"ד , מהר"ם צ"ל מור"ם
שם שם שיטה נ"א , לא כשהפסק הה"א כצ"ל
דקל"ב ע"א שיטה ל"ג , בשום ספר כצ"ל
שם ע"ג שיטה ה׳ , במשאו ומתנו כצ"ל
שם שם שיטה ח׳ , וכבר יש לי זכות כצ"ל
שם שם שיטה י"א , והגידו צ"ל והעידו
שם ע"ד שיטה מ"ח , ובא אחר ונטלם כצ"ל
דקל"ג ע"ב שיטה ד׳ , מטעמא כצ"ל
שם ע"ג שיטה ד׳ , דכל מכה צ"ל הכה

ע"י המסדר ה"ה הח"הש כהר׳ **משה** פיפאנו סי"ו
ע"י המסדר העוסק במלה"ק ה"ה כהר **שלמה** דוד הי"ו
ע"י המסדר העוסק במלה"ק ה"ה כהר **משה** דוד הי"ו
יש מפזר ונוסף אות הבחור כה׳ **ברוך** דוד הי"ו

א"ה ראיתי להעלות בכאן שני דרושים מאדוני אבי מלך כמהר"ר יעקב שידירו המ'בכור זלה"ה

והנושא בא. אם ענה תענה אותו אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו

גרסי' בפרק ד' דתעניות דכ"ו ע"ב וז"ל אר"שב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויו'הכפו'שבהן בנו' ירוש' יוצאות וחולות בכרמים ומה היו או' בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל ואומר תנו לה מפרי ידיה כו'

ידעי' לה רבנן מו"ר להאי מילתא כמה גדלה מעלתן של נשים צדקניות ומאן גבר' רבא משהיל עליהון שלמה המלך ע"ה שהרבה לספר בשבחן של נשים צדקניות כמ"ש בפרשת אשת חיל ומעשים מוכיחות שבעלה הוא ירא שמים מדוכה דנפל במנלקיה אשה כשרה כואת וכמ"ש רז"ל אין מזווגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו וזה רמז הכתוב נודע בשערים בעלה דהיינו כשאנו נראין שהיא אשה כשרה בודאי בגמו' שבעלה הוא ירא אלהים מדוכה להיות לו אשה כזאת אמרתי בנושאי מקדם אם ענה תענה אותו בהקדים מ"ש בגי' פ"ק דבתרא ד' ט"ז וז"ל אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין אמר לפניו רבש"ע בראת גן עדן בראת גהינם בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך ומאי אהדרו ליה' חבריה אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תו' תבלין ופירש רש"י בראת צדיקים ע"י יצה"ט בראת רשעים ע"י יצה"ר לפיכך אין ניצול על ידך כי מי יעכב אנוסין הן החוטאין בראת לו תו' תבלין שהיא מבטלת את הרהו' העבירה כדאמר בעלמא אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח הילכך לאו אנוסין נינהו שהרי יכולין להציל עצמן ע"כ נמצא כי לבטל היצה"ר צריך עסק התו' ולע"ד נראה שזהו רמז הכתוב בתהלי' סימן קי"ט וכת' במה יזכה נער את ארחו לשמו' כדברך ירצה במה יזכה דהיינו ינצח מלשון זכינהו רבנן את ארחו דהיינו את היצה"ר שמתחילת בא לאדם כארח לזה השיב לשמור כדבריך דהיינו עסק התו' שע"י עסק התורה הוא מנצחו ויכול לו וכמ"ש שהתו' היא תבלין להיצה"ר

וראיתי להרב מהר"י אזולאי בספר מראית העין בד' ד' ע"א שכתב וז"ל ויש לחקור לפי זה נשים שפטורות מת"ת א"ך יהיו פטורות מן הדין שאנוסות הן מהיצ"הר והרב מהר"ר יהונתן פירש מאמר זה דהיינו דקאמר הני נשי במאי זכיין ר"ל במה מנצחו'את היצ"הר ע"ד שאמרו בהא זכינהו רבנן כלומר באיזה דבר ינצחו היצה"ר שהם פטורות מת"ת והשיבו באקרויי בנייהו ומנטרן לגברייהו

אבוה נר' לענ"ד אי ניחא קמייהו דרבנן מו"ר רמז שכתוב רגלי עמדה במישור במקבלי' אפרדס' ירצה רגלי דהיינו האשה שנקר' בשם רגל כמ"ש רז"ל עמדה במישור וא"ת ואיך אפש'להיות במישור מאחר שיצר סמוך לה המפת' אותה ואין לה החבלין לגרש את היצה"ר שהיא התו' כיון שהן פטורו' מת"ת לזה השיב במקבלי' אברך ה' דהיינו ע"י לימו' בעלה ובניה מועיל לה לבטל היצ"הר וכתי'הר' מהר"ר יהונתן והר'מהרי"א ז"ל הקשה לזה וז"ל ועדין לא ריוה צמאונינו בעונם חקירה הנז לרוב נשי המוישר'בעליהן עמי הארץ גם יש כמה עקרות וגם אשר יש להן בנים יש מהן שבניהם היו זמן מועט בית רבן ואוחזין מעשה אבותיהן מעם הארץ וכל הני נשים רבות יהיו פטורות דאנוסות מיצר הרע ובשלמא נשי תלמידי חכמים ואשר זכו לבנים תלמידי חכמים אית להו זכות התורה ואהני להו לבטולי יצר הרע אבל אנן מה נענה על רוב נשים

ויראה דיש שני דברים המבטלים את היצר הרע וחיילי בכולל ואנשים ונשי' שוו בשעורי' וזה יצא ראשונה יראת שמים כי אחד האיש וא'ה אשה אם יש להם יראת שמים מועיל לבטל היצ"הר וכמש"ה ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וכן הוא אומר שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט ואם כן אשה אינה אנוסה דעל ידי יראת שמים יכולה לינצל מיצר הרע וזאת שנית הענוה והשפלות מבטלות יצר הרע כו' והני בי תרי יראה וענוה יכולות לקנו' ממילא כי נקל לכל איש ואשה לקנותם והם דברים פשוטים כי עין בעין יראו מהות האדם ושכל יודעים כי אלהים בשמים ומלכותו בכל משלה וע"ז חייבין אנשים ונשים דעל ידי יראה וענוה כ"א בפ"ע וכל שכן שתיהן כאחת כהלכתן יכולים לינצל מיצר הרע והיינו דקאמרי חברוהי דאיוב שאף אתה תפר יראה רמזו דאינם אנוסים מן יצר הרע דהשולט בו יצ"הר הוא מפר יראה דאלו היה בו יראה לא היה שולט בו יצר הרע ואתיא מכללא הענוה דעל ידי הגאוה תפר יראה ותגרע שיחה היינו ביטול תו'ואם היה לומד תו'היה מבטל היצה"ר כמו שאמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תו' תבלין וכ"ת בלבבך דע"י הענוה והיראה מתבטל היצר הרע א"כ אמאי הקב"ה קאמר בראתי לו תו' תבלין דמשמע דדוקא התו' מועלת והול"ל פרי הענוה והיראה והתו'

ישנ להשיב דיראה וענוה אתו ממילא והוא בידו של האדם ובבחירתו להיות ירא שמים ועניו והקב"ה רבותא קמ"ל בר מהני דממילא קאתו דברוב רחמיו זכנו לתו' וברא התורה לו תבלין ועוד נראה לומר כי גדלה מעלת התורה דע"י הענוה והיראה יכולים איש ואשה להנצל מיצ"הר אמנם אינו מועיל ליצ"הר לתקנו ולעשותו טוב ודיו שיפקיע את עצמו ממנו אך לימוד התורה לשמה מועלת לתקן היצ"הר ולעשותו טוב והיינו דקאמר אמר הקב"ה בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין לו דייקא להיצר הרע לתקנו והיינו תבלין לבשם שהתבלים מכשירי'התבשיל לאכילה כך התורה מכשרת היצר הרע ועושהו טוב ומשום הכי נקט תורה דוקא דלענין זה לעשו' היצר הרע טוב אינו מועיל כי אם התורה

נמצא לפי האמור דעל ידי היראה והענוה מנצח היצ"הר וזהו מה שרמזתי בנושאי מקדם

מקדש אם עשה דהיינו ע"י שמענה את עצמו האדם זכו מגלין לגאת היצ"הר והיינו תענה אותו ומגנהו להיצ"הר

ומעתה הנה להבין כונת המאמר הנגנב פתח השער והוא דראוי לדקדק מאי ואומר דכל היכא דקאמר ואומר היינו דאיכא איזה דריה בראיה קמא והכא נראה דקרא קמא דשקר החן והבל היופי היא ראיה שאין בה שום דופי אבל עם האמור הנה נכון דכבר אמרנו דלהקירה שחקרנו בעד הנשים שיהיו פטורות מן הדין כיון דליתי בתו' שתי המובות בדבר דהיינו לדעת הרב מהר"י אזולאי ז"ל ה"א דיראה וענוה תועיל לגאת היצ"הר ושוב הנה ליתא ולדעת מהר"ר יונתן ז"ל באקרויי בנייהו אי מנטרן לגברייהו והיינו דבעל המאמר אתי' אמר אשה יראת ה' היא תתהלל דהיינו כתי' מהר"י אזולאי דיראה וענוה מועיל לגאת היצ"הר וא"כ עי"ז המצא ימצא אשה כשרה ואשת חיל וכדי שלא תאמר לעדיין אפשר לומר דא"א להמצא אשה כשרה כיון שהיא אנוסה תחת היצ"הר וכפי הגמ' דילן לא תע"ה ארוכה לבטל היצ"הר כי אם דוקא בתורה וא"כ נשים דליתי בתו' לא יצוייר שימצא אשת חיל מכח שהיצר סמוך לה הוא המפתה אותה ומעבירתו ע"ד קונה לזה הביא בעל המאמר ראיה אחר' ואמר ואומ' תנו לה מפרי ידיה דהיינו ע"י לימוד בעלה ובניה וכדי שלא תאמר כקושיית הרב מהר"י אזולאי שהקשה דהתינח כשבעלה או בניה ת"ח ברם כשהם ע"ה עדין החקירה במקומה עומדת לזה הביא ג"ך שקר החן שאמר דיראה וענוה מנצחות היצ"הר בא כן שנשתים אלה יבא על נכון והמצא ימצא אשה כשרה

נמצא כי תורת שלם נהה שקטה החקירה שלא לפטור את האשה מן הדין וי"ל שמגלין לגאת היצ"הר לדעת הרב מהר"ר יונתן בלימוד בעלה ובניה ולדעת הר' מהרי"א ביראה וענוה ומעתה נבא להבין כונת הכתובים הנאמרים בפרשת אשת חיל וכ"ת קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה כו' אשה יראת ה' היא תתהלל דהיינו שלמה המלך ע"ה יושב ומשבח את הנשים צדקניות ושמא תאמר איך יתכן זו שתהיה אשה כשירה ונלקת מאחר שהיא אנוסה תחת היצ"הר המפתה אותה ומעבירתו ע"ד קונה דנהי שהיא אנוסה ופטורה מן הדין מ"מ לא תתייחס בשם אשה כשרה ונדקת דלו יהיה בעבר אדם עבירה בשוגג מסתיים דלא יהיה בעל עבירה מ"מ בשם אדם כשר לא יכונה לזה בא כמתרץ לזה ואמר קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה גם רמז דע"י לימוד בעלה ובניה מועיל לה לגאת היצ"הר ושמא תאמר כקו' הרב מהרי"א דתינח בנשי ת"ח בניה ת"ח ברם בנשי ע"ה דרובא דעלמא נשי ע"ה מאי איכא למימר לזה בא ואמר אשה יראת ה' היא תתהלל דהיינו ע"י יראה וענוה מועי' לגאת היצ"הר ודוק

איך שיהיה זאת מצאנו להרא"ש בפ"ק דכתובות עמ"ש בגמ' וז"ל מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים כשאין עמו כל צרכו אבל היכא כל צרכו אין מבטלין כו' וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא וכא' הרא"ש ע"ז וז"ל וכאשה י"מ דינא כמאן דלא קרי ולא תני וי"מ כיון שאינה מצווה לקרות אין לזלזולי בה מפני חסרון קריאה כיון דלא נצטויה ומשגחת על למוד בעלה ובניה ראויה לכבוד כמאן דקרי ותני כדאמרי' בכתו' פרק היה קורא גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנאמר נשים שאננות א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו בבי כנישתא ואתנויי לרבנן ומנטרים לגברייהו עד דאתו מבי רבנן

נמצינו למדין דלדעת הי"מ שהביא הרא"ש דיש לאשה יותר מעליות' מן האיש דאפי' דליתי בתורה יש לה דין דקרי ותני ומספידין אותה ועושין כל צרכה וזוכות לעה"ב בשבי' לימוד בעלה ובניה וכמ"ש בגמ' הני נשי במאי זכיין כו'

אלא דעדיין יש לן לברורי אם ההספד שאנו עושין לאשה הוא מן הדין או מטעם מנהג ונפ"מ דאם הוא מטעם מנהג אין אנו יכולין לכוף לבעלה ליקח מקוננות אם היה מנהג בעיר שלא לספוד הנשים והנה מצינו להרמב"ם בפ' י"ב מה' אבל ה"ה שכתב וז"ל כדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים במקום שנהגו כך עושין לנשים ומספידין הנשים בכ"מ נראה מדבריו שההספד אינו תלוי במנהג אלא מן הדין הגמור חייבים לספוד הנשים כאנשים ואחרי המחילה כמה פעמים נראה דדבריו סתראי ניגהו למ"ש הוא עצמו בפרק י"ד מה' אישות ה' כ"ג וז"ל מתה אשתו חייב בקבורתה ולעשות לה מספד וקינים כדרך כל המדינה ואפי' עני שבישראל לא יפחות לו מב' חלילין ומקוננות ואם היה עשיר הכל לפי כבודו וכתב ה"ה וז"ל כתב רבי' כדרך כל המדינה לו' שאם נהגו בני המדי' שלא להספיד אינו מספיד ע"כ הרי נראה שתלה הדבר במנהג

ולעד"ן לתרץ דמ"ש הרמב"ם כאן ומספידין הנשים בכ"מ לא בא לומר שהוא מן הדין ולאפוקי מת"ש אחי' לענין מעמד ומושב שתלה הדבר במנהג כמ"ש ואם היה מנהג כו' אלא סובר הוא ז"ל דהספד נשים תלוי במנהג וכמ"ש בה' אישות ומ"ש בכל מקום הוא כלפי מ"ש אבל אין מניחין מטת האשה ברחוב לעולם כו' כתב בכל מקום לאפוקי ברחוב

ומעתה הנה נבוא להבין כונת הכתובים הנאמרים בשמואל ראשון סימן א' וכ"ת וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעמה כי סגר ה' בעד רחמה וכן יעשה שנה בשנה מידי עלותה בבית ה' ותבכה ולא תאכל ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים ויש לדקדק בכתובים הללו הראשית הכל במ"ש גם כעס למה כעס היה לה מתחי' והשתא בא פנינה ונתן לה כעס אחרת ועוד קשה במ"ש לה פנינה מידי עלותה בבית ה' ותבכה ולא תאכל ודברים הללו מסולסלים הבנה דמה רצה לרמוז לה ועוד במ"ש לה אלקנה אישה הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים דאיך תנוח דעתה של חנה דאה"נ דאלקנה הוא טוב לה מ"מ היא בוכה שלא יש לה בנים כו' אבל עם האמור הנה נכון

מלך דהנה חנה הצדקת מלבד הצער שלא היו לה בנים היתה פנינה מזכרת עון לה ומכעסת אותה שלא היה זכות בזה להלו' לעה"ב וזהו גם כעס לבד הכעס שלא היה לה בנים כמ"ש כי סגר ה' כו' היתה אומרת לה מידי עולה בית ה' דהיינו לעוה"ב ותבכה ולא תאכל כיון בכל עמה של חנה אינה זוכה אלא בשבי' בני' לזה בא אלקנה ואמר לה אם משום הא אל תראי כי כל מה שאשה זוכה לעוה"ב הוא בשביל הני תרי מילי דמתנו רבנן בדבורייהו באקרויי בנייהו או במנטרן לגברייהו וזהו אומרו הלא אנכי שאני ת"ח טוב לך מעשרה בנים ובשבילי את זוכה לעוה"ב וזהו נר' שהוא רמז הכתוב בשמואל ראשון סימן ד' ותדברנה הנצבות עליה אל תיראי כי בן ילדת וקשה דמה נחמה היא זאת במה שילדה בן כיון שהיא נוטה למות כמ"ש כי נהפכו עליה ציריה מאי איכפת לה אם ילדה בן או בת אך עם האמור הנה נכון דהנה אשת פנחס מלבד הצער שהי' לה מצד היותה למות זאת ועוד אחרת היתה מצטערת שלא יהיה לה זכות במה להלות לעוה"ב לזה באו הנצבות אליה כדי שלא תטרף דעתה וימות אמרו לה שכבר ילדה בן ובשביל זה הבן את זוכה לעוה"ב ודוק

חזרתי ואמרתי אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו בהקדי' מ"ש רז"ל דכשאנו מצפים לישועה ושואלים אות' בשביל היסורין שאנו סובלים בגלות אז הקב"ה גואל אותנו ע"י מלאך ברם כשאנו שואלים ומצפים לישועה בשביל שכינת עוזינו שהיא בגלות אז הוא בעצמו גואל אותנו והבפרש שיש בין גאולה שהיא ע"י מלאך לגאו' שהיא ע"י הקב"ה הוא דגאו' שהיא ע"י מלאך יש אחריה שעבוד ברם כשהיא ע"י יתברך היא גאו' עולמית שאין אחריה שעבוד וזכורני ששמעתי מפי עליון מו"ר נר"ו שזהו כונת הכתוב בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם דהכתו' לאו סיפי' רישיה דמתחי' אמר דיגאלינו ע"י מלאך ואח"כ אמר הוא גאלם אבל עם האמור הנה נכון דהאי לא הוא קרי וכתיב באלף וכוון לרמוז זה דהיינו דכשאנו שואלים משיח צדקנו אינו בשביל צער השכינה שהיא בגלו' והיינו לא לו צר אלא בשביל הנאתנו שאנו יושבים בגלות תחת יד האומות בכבלי ברזל ואין יום שאין ברכתו מרובה מחבירו אזי גואל אותנו ע"י מלא' ברם כשהוא באהבתו ובחמלתו דהיינו בשביל השכינה שהיא בגלות אזי הוא גאלם ומאי נפקא מינה סוף סו' גואל אותנו לזה אמר דנפקא מינה טובא דכשהו' ע"י מלא' יש אחריה שעבו' ברם כשהיא ע"י הקב"ה היא גאולת עולם וזהו אמרו וינטלם וינשאם כל ימי עולם וזהו מה שרמזתי בנשאי מקדם אם ענה תענה אותו שם רמז שאנו מענים את עצמינו ומצפים לישועה וצועקים אל ה' הוא בשבילו והיינו אלי דיקא אזי בעס"י שמוע אשמ' צעקתו ויהיה גאולת עולמית בעגלא ובזמן קריב

דרוש ב

את זה דרש בהיותו בעיר שירון בעד הרב הכולל מהר"א איסטרוסה זלה"ה

ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד ויגדל האיש וילך הלוך וגדל ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד ויהי לו מקנה:

גרסינן בפרק הספינה אמר רב חנן בר רבא אמ"ר אותו היום שמת אברהם אבינו מן העו' עמדו כל גדולי הדור ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לספינה שאבדה קברניטה שלה

ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה ראוי לבכות ולהתאונן על פטירת הצדיקים כמ"ש במאמרינו אותו היום שמת אברהם אבינו עמדו כל גדולי הדור ואמרו אוי לעולם שאבד מנהיגו ואוי לספינה שאבדה קברניטה שלה דקשה כיון שאמר מתחי' אוי לעולם שאבד מנהיגו מה צ"ל אוי לספינה הלא בכלל כל העו' היא הספי' וכ"ל במ"ש בפ' המתונה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנא' וזרח השמש ובא השמש וא"כ היה אפשר שיתרעמו העולם מלספוד לאברהם באומרם שאם אברהם נפטר מן העולם יש אחר בעול' כמותו כי כך הוא המדה שאין צדיק נפטר מן העול' עד שנברא צדיק כמותו אבל בפר' כהן משוח אמר היה הוא ואביו ורבו בבי' האסורין הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו חכם קודם למלך חכם שמת אין לנו תמורתו מלך שמת כל ישראל ראוים למלכות וא"ך לכן עמדו כל גדולי הדור לומר אין לכם לומר שאין צריך לעשות הספד על אברהם מפני שכבר נברא צדיק כמותו שאינו כן אלא חכם שמת אין לנו כיוצא בו שהרי אנו כל גדולי עולם כאן ואין בנו כיוצא

ובזה יובן מ"ש בירוש' פרק היה קורא כד דמך רב ספרא בר זביד עאל ר' אלעא ואפטר עלוי ד' דברים תשמישו של עולם וכולם אם אבדו יש להם חליפין אבל חכם שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו דראוי לדקדק מהו השנוי לשון זה דבגמ' דידן אמר חכם שמת אין לנו כיוצא בו כו' וכ"ל במ"ש מהר"ש ז"ל שיש מקשים מאי קאמר מי מבי' לנו חליפתו הא אית חליפין כמ"ש ביומא וזרח השמש ובא השמש ואנא תיובתא לא חזינא שאע"פ שיק' אחר מ"מ לא אמרו שיהיה גדול כמוהו שבהכרח הו' ק' ותמנו שהדורות הולכי' ומתמעטי' תמיד ואפי' תימא שהקם תחתיו שלם כראשון י"ל עוד דנהי שישנו בעו' אבל לא ימנא לאלה שאבדו את הראשון שמעתי' ימות זה במזרח ויקום זה במערב ע"כ ובהא פליגי הירוש' וגמ' דידן דב' התרו' אלו גמ' דידן סבר כתרוצא קמא שאף על פי שאין צדיק נפטר מן העול' כו' אינו גדו' כמוהו אלא קטן ממנו ולזה אמר חכם שמת אין לנו כיוצא בו כלו' יש אחר שבא במקומו משום וזרח השמ' כו' אבל אינו כיוצא בו אלא פחות ממנו והירוש' סובר כתירו' השני דנהי שיש אחר בעולם כמותו משום וזרח השמ' כו' אבל אינו בא במקום הראשון אלא במת במזרח והקם תחתיו במערב ולז"א מי מביא לנו חליפתו כלו' דישנו בעולם כמו זה אבל מי מביאו לנו כי הוא במקום רחוק ואינו נמצא לנו ובזה יתור' מ"ש כאן אוי לו לעולם שאבד כו' דהנה סבר הגמ' כב' התירוצי' דהא ואת איתא אם שאינו גדול כראשון ואם שאינו נמצא

נמצא לאותם אנשים, שאבדו הראשון ולז"א אוי לעולם ואוי לספינה כי שתי פסידות יש אחד שהקם תחתיו קטן ממנו וזהו אוי לעולם שאבד מנהיגו שזהו הפסד שמגיע לכל העולם שעד עכשיו היה גדול אחד בינול' ועכשיו יש אחר קטן ממנו והב' שהקם תחתיו אינו במקום הראשון שהוא פסידה שנוגעת לאנשי מקום ולז"א אוי לספינה שאבד קברניטה דהיינו אנשי המקו' פרטי שהיה שם הצדיק שהוא נאבד מהם לגמרי וזהו גר' שהוא רמז הכתוב נפלה עטרת ראשינו אוי נא לנו כי חטאנו דקשה מילת נא אבל עם האמור הנה נכון דאל יאמר האומר מה כל החרדה הזאת בפטירת הצדיק דהרי נולד צדיק אחר לזה בא כמתרץ כתירו' המפרשים דהיינו הן אמת שנולד הצדיק מ"מ אינו כמו הראשון שהדורות הולכים ומתמעטים ולפי שעה קטן ממנו וזהו אומרו תי' נא דהיינו לפי שעה עד שיגדל זאת ועוד אפילו אם את"ל שכבר הוא גדול כמו הרא' אפ' שהוא במקו' אחר וא"כ החסרון מגיע לנו וזהו אומרו האוי הוא לנו בני עירו

עוד אפשר לומר באופן אחר בהקדים מ"ש רז"ל גדולי' צדיקים במיתתן יותר מבחייהן ונרא' שזו סותר מאמר אחר מרז"ל הצדיק בחייו מגן על הדור וכשנעדר אין מי שיגין ונראה שיובן במ"ש הז"ל שהעולם נידון אחר רובו נמצא שהקב"ה מצר' כל המעשים מכל באי עולם צדיקים ורשעי' ודן את העו' אחר רובו נמצא ע"י מעשים טובים של צדיקי' מכריע את כל העולם לכף זכות ובזה מגן על הדור וכשהצדי' נעדר הוא נוטל עמו כל המעשים טובים ומצותיו הטובים נמצא שבמותו ניכרי' מעשיו הטובים יות' ממה שניכר בחייו שאז היו מעשיו בערבוביא עם מעש' בני דורו אבל כשיתפרדו ממנו תבין מעשה בני דורו אז מכרי' הכף להובה כי אין שם צדקת הצדיק להכרי' לכף זכות כמשל הסגים מן הכס' צדיק מט לפני רשע וז"ש מאחר שנפל' עטרת ראשינו שנעדר הצדיק מעת' ניכרי' מעשינו ע"כ אוי נא לנו כי חטאנו וקודם זה היו מעשינו בערבוביא לא היו מעשנו ניכרים בפ"ע

עוד נראה רמז הכתוב שבת משו' לבנו נהפך לאבל מחולנו נפלה עטרת ראשינו כו' נר' שיובן במ"ש הרב ט"ך בד' קס"ב ע"ג הרב בינה לעתים בד' ע"ג העמיק הרחיב שאלה במנהג של ישראל תורה היא במה שנתפשט המנהג לדרוש ברבי' ביום ש"ק על פטי' איזה צדיק ולכאורה נראה כי לא נכון לעשות כן כי בלי ספק יתעוררו השומעים ויתאבלו העם מאד והוא כעין הספד והר' ז"ל הורה להיתר דבר זה וטעמו טעם לשבח יע"ש צדק הרב ז"ל והכם עלי' מגביא שדרש בהספדו של ה"ה מהרימ"ט ז"ל דבר שהיה ש"ל בחיין כמ"ש בפ' אחרי מות בהספד בחור וטוב הכם ונבון דעל דבר זה ידוו כל הדווים ואפילו בשבת ומות' לעשות כן לעורר ולהתאונן למען נחדל מעושק ידינו וראייתו מההיא דרבי עקיבא כשפג' במטתו של ר"א שהיה מכה בפשרו ושורט את בשרו על שלמו שותת והקשו' התוס' דהכתיב ושרט לנפש כו' ותי' דמשום התורה היה מותר' בשרו שכן אמר רבי עקיבא הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני לפורטן כדאיתא בפ"ז דסנהדרין כיוצ' י"ל כמו בשריטה וקרחה דאסור לעשותכן הותר אבל תור' אף זו כיוצא בה עכ"ל וזהו נר' רמז הכתוב שבת

משום לבנו דהיינו ש"ק שאסור לבכות ולהתאונן נהפך לאבל מחולינו המתאבה לזה בא כמשיב נפלה עטרת ראשינו שמה שאנו מספידים ובוכים בש"ק הוא בשביל חסרון התורה ודו"ק

מעתה הבא נבא להבין כונ' הכתובי' הנאמרי' בשמואל ב' סימן ג' וכ"ת ויאמר דוד אל יואב ואל כל העם אשר אתו קרעו בגדיכ' וחגרו שקים וספדו לפני אבנר והמלך דוד כו' וישא המלך את קולו ויבך אל קבר אבנר ויבא כל העם להברו' את דוד לחם וישבע דוד לאמר כה יעשה לי אלהים וכה יוסי' כי אם לפני בא השמש אטעם לחם או כל מאומה ויאמר המלך אל עבדיו הלוא תדעו כי שר וגדול נפל היו' הזה בישר' ואנכי היום רך ומשוח מלך

ויש לדקדק למה הוצרך דוד מ"י להזהיר את העם שיקרע בשביל אבנר ושיספדו מאחר דכן הוא הדין וכי לא היו יודעים שהחיו' מוטל עליהם לקרו' בשבילו דהכם שמת הכל כקרובין וגם שנינו כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחיין ועוד במ"ש לפני אבנר דתי' לפני היא יותרת הכבל דהי"לל וספדו לאבנר ועוד במ"ש אל קבר דמיל' קבר אין לו מובן דהי"לל ויבך על אבנר ועוד במ"ש ויבא כל העם להברות כו' וישבע דוד כו' דלמה לא רצה לאכול ושבועה זו למה ועוד במ"ש לוד על העם הלא תדעו כי שר וגדול כו' דלמה המתין דוד עד כה ולא אמר להם דברים הללו מתחי' ועוד מה נתינת טעם היא זו במה שאמר להם ואנכי היום רך ומשו' כו'

ולפקע"ד אי ניחא קמיה מו"ר שהדברים מגיעים בהקדים מ"ש בגמ' פרק אלו מגלחין ד' כ"ה וז"ל כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה אמרו לא גמרי' מניה אמ"ל אביי מי תניא הרב שמת הכם שמת תניא ועוד כל יומא שמעתתיה בפומין בבית מדרשא סבור מה דהוה הוה אמר להו אביי תנינא חכם כל זמן שעסוקים בהספד חייבים לקרו' סבור למקר' לאלתר אמר להו אביי חכם כבודו בהספדו ופרש"י מה דהוה הוה הואיל דלא קרעו משעת מיתה תו לא קרעי למקרעי לאלתר בלא הספד וכתב הטור ביו"ד סימן ש"ס וז"ל ואם אינו עומ' בשע' יציאת נשמה אם הוא אדם כשר כו' חייב לקרוע אם ידע בין מיתה לקבורה אבל אם לא ידע בין מיתה לקבורה אינו צריך לקרו' והרמב"ן כתב על אדם כשר צריך לקרו' בפניו יראה שאינו מחוייב אלא בפניו וא"א ז"ל כתב סתם בין מיתה לקבו' ולא אמר בפניו וכתב הרב ב"י וז"ל והרמב"ן כתב על אדם כשר צריך לקרוע בפניו כו' הרמב"ן הביא בס' ת"ה הא דגרסינן בפרק אלו מגלחין כי נח נפשיה דר' ספרא כו' וכתב איכא למידק והא רב ספרא אדם כשר היה והכל קורעין על אדם כשר ואכי' בא"ה והרא"ב"ד מתרץ דה"מ באותם שעומדים בין מית' לקבור' אבל אלו החכמי' לא היו שם בשעת פטירתו של ר"ם ולאח' קבור' באו ואינם חייבים לקרוע כאדם כשר והם היו סבורים דהכם נמי כאדם כשר ותו לא א"ך היה רבו דהבות ולאי בין בפניו בין שלא בפניו ביום שמועה קורע ואפילו במועד וא"ל אביי מי קתני הרב שמת הכם שמ' קתני וקאמר הכל כקרוביו בין בפניו בין שלא בפניו כו' ומ"ש רבינו וא"א כת' סתם בין מיתה לקבורה ולא אמר

אחר בפניו לא הש לקיומיה. שהרי מ"ש הרמב"ן דאינו חייב לקרוע אלא בפניו דוקא היינו ממ"ש הראב"ד דאין חייבין לקרוע על העומדים עליו בין מיתה לקבורה דהני ודאי מקרו בפניו ושאינן עומדים שם בין מיתה לקבו' מקרי שלא בפניו דאע"פ שידעו בין מיתה לקבו' פטור מלקרוע וכיון שכן הדבר ברור שאין חילוק בין הרמב"ן להרא"ש דבין מיתה לקבו' שכתב הרא"ש היינו בפניו שכת' הרמב"ן עכ"ל ולע"ד לדברי הרב"י לא זכיתי להבינם שהרי מ"ש הראב"ד העומדים עליו זה מודה בא"נ שהו' בפניו דמילה עליו ר"ל בפניו ממש וזה דעת הרמב"ן אבל הרא"ש שכתב סתם בין מיתה לקבו' נרא' לדעתו שחייב לקרוע אף שלא בפניו וא"ך שפיר כתב רבינו הטור ז"ל בדעת אביו הרא"ש ז"ל שכתב סתם מעתה הבא להבין כונת הכתובים הנאמרים למעלה כי הנה דוד מלך ישראל ע"ה בהיותו פתאום היה יתיב שלא יסברו העם כהנהו רבנן דהוו סוברים דהקריע' הוא דוקא בשעת מיתה גרס לאחר שמת לא מהני הקריע' וכמ"ש בגמ' מאי דהוה הוה וכפרש"י הואיל ולא בשע' מיתה תו לא קרעי לזה בא הצווי של דוד מלך ישראל קרעו בגדכם שבאמת אינו כן אלא כל זמן שעסוקים בהספדו חייבים לקרוע גרס עדיין לא יצאנו י"ח ביתור דלמה הוצרך דוד להזהירם שיספדו לאבנר אמנ' כפי מ"ש בגמ' הנה נכון שמא יסברו העם כהנהו רבנן דהוו סוברי' לקרוע בלא הספד וכמ"ש רש"י ז"ל סבור למקרעי לאלתר בלא הספד לזה בא דוד והזהיר לה' בענין ההספד דהכה כבודו בהספדו זאת ועוד אני מצוה לכם שהקריעה שתעשו שיהיה לפני אבנר שמא ח"ו תהיו נחשדים בעיני הבריות שבגדכם היו קרועים קודם לכוונתהיו נכנסי' בסוג גונבים דעת הבריו' וכמ"ש בגמ' היוצא בבגד קרוע לפני המת הרי זה גונב דעת הבריות וישא המלך את קולו ויבך אל קבר אבנ' שם רמז שהטעם שאנו מספדים את הצדיק הוא בשביל הגוף הזך והטהור שמשימים אותו בארץ וזה אמרו אל קבר אבנר ויבא כל העם להברות את דוד לחם וישבע דוד כו' דהיינו לרמוז המנהג שהביא הטור שהיו מתענים ביום מיתת החכמים וכמ"ש רבי אבהו יבא עלי אם טעמתי כלום אותו היום ויאמר המלך אל עבדיו הלוא תדעו כי שר וגדול נפל היום הזה בישראל דהיינו שדוד נתן התנצלות להם דלא יאמרו לו מה כל החרדה הזאת לעשות כ"כ לספוד ולבכות מאחר דקי"ל וזרח השמש ובא השמש לזה בא כמתרץ מ"ש רז"ל התי' הראשון של מהר"ש יפה דהיינו דהא"ג דנולד צדיק אחר מ"מ קטן ממנו ולפי שעה החסרון מגיע לנו עד שיגדל השני וזה אומרו היום הזה דהיינו החסרון שמגיע לנו היום הזה וש"ת שהרי יש לנו מגן וצנה דהיינו דוד המלך לזה אמר ואנכי היום רך ומשוח ואיני נגד אבנר לפי שעה וזהו מה שרמזתי בנוסחי מקדם ויגדל האיש וילך הלוך וגדל וא"ך מה לנו לספוד ולבכות עליו מאחר שכבר נברא צדיק כמותו לזה בא כמתרץ עד כי גדל מאד היינו שאנו בוכים לפי שעה עד שיגדל השני חזרתי ואמרתי ויגדל האיש וילך הלוך וגדל באקדי' מ"ש רז"ל שכל צדיק שלא נספד כהלכ' צריך לבא בגלגו' וזה מ"ש בגי' אחים לי בהספדא דהתם קאימנא וזהו אומרו ויגדל האיש דהיינו איש חשו' הצדיק שספדו כהלכ' והגדילו הספ' אז וילך הצדיק הלוך וגדל למנוחות שאננות ואינו צריך לבא בגלגול אחר איך שהיה שלא להטרי' למו' אלכרה נא דבר מה ממ"ש מורינו הרב זלה"ה בספרו העטור בן אברהם כלי שיהא שפתותיו דובבו' והוא מ"ש הכתוב בקהלת סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם במ"ש הרמב"ן בס' ת"ה וז"ל ואחרי היות האד' מעותד למות מעת היותו א"ך מה לעם כי יבכו לבא לנוד לו ולספוד עליו כי החיים יודעי' שימותו כי זה כל האדם והוא ז"ל תי' כי זה על חטא האדם הראשון שאם לא כן לא היה מיתה והק' המפרשי' ז"ל דהמיתה מוכרחת מדכתיב אדם כי ימות באהל ותי' שאם לא היה חטא הקדמוני היה להם חיים ארוכי' ולא היה מת במטב ימיו ועדיין קשה דהתינח כשמת במיעוט ימיו שייך גבי' בכי והספד אבל כשמ' זקן ושבע ימים מה לי בן מאה מה לי בן חמש מאות שנה ולו אלף שנים פעמים יהיה סוף סוף והוא לקברות יובל כדרך כל הארץ ול"ן כטעם הבכיה וההספד כדי שכל א' ישוב מעבירות שבידו ולב יול' מרת נפשו כי על זה בבכי יבואו לשוב והחי יתן אל לבו וזה יהיה רמז כונת הכתוב סוף דבר הכל נשמע כו' וזה כי שלשה טעמים אמריהו בטעם הבכי והספ' ולכולם יש קושיא אבל בתירו' האחרון לית ביה פירכ' וזהו סוף הטעמים דהיינו הטעם האחרון הכל נשמע בין על בחור בין על זקן ושבע ימים ומהו הטעם האחרון את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה הטעם שייך לכל האדם כו' חזרתי ואמרתי ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד ויהי לו מקנה שם רמז לנו יעדת ישר' שאנו שרוים בין האומות ויגדל האיש זה ס"מ ואנו דווים וסחופים וילך הלוך וגדל ואין יום כו' כ"ז הוא לטובתינו ויהי לו מקנ' דאנו מרויחים לטהר תשיח נדקנו בענלא ובזמן קריב

ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לבם

ויש לדקדק דתי' אנכי היא מיותרת ומה היה חסר המקרא אם היה אומר אל תיראו אכלכל ועוד קשה במ"ש וידבר על לבם ולא פירש הדיבור שדבר להם ורש"י ז"ל פירש וז"ל וידבר על לבם דברי' המתקבלים על הלב עד שלא ירדתם למצרים היו מרננים עלי שאני עבד על ידכם נודע שאני בן חורין עכ"ל כנר' מפי' רש"י שהוקשה מה שהקשיתי בעניותין ולזה פי' הוא ז"ל שהדיבו' הוא שעד שלא ירדו אחיו למצרים היו מחשבין אותו לעבד כו' ועדיין צריכין אנו למודעי לאיזה צורך הוצרך יוסף ע"ה לדבור הזה לדבר לאחיו ואיך נוח דעתם של אחיו כמ"ש רש"י דברים המתקבלים על הלב ולקע"ד נר' שיבא על נכון במ"ש הרמב"ם בפ' י"א מה' מכירה הל' י"ו וז"ל חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הריני חייב לזון פלוני חמש שנים אעפ"י שקנו מידו לא נשתעבד שזו כמו מתנה היא כו' וכתב הרב מהרימ"ט בסימן ס"ט דכשהמתחייב הוא ת"ח דיודע דינ' דהרמב"ם שהמתחייב בדבר שאל"ק לא קנה ואפ"ה חייב את עצמו ונשתעב'

ועיין הלכה יה"ל בני שמואל בד' פ"ו ע"ג כתב וז"ל בכלל הדברים דהרמב"ם ז"ל לא כתב דין זה אלא בדבר שאין שום הנאה כלל לנותן אבל בדבר שיש שום הנאה גמר ומקנה כו' ומעתה הנה נבא לפרש לומר הכתו' דהנה יוסף הצדיק חייב את עצמו לאחיו בדבר שאל"ק דהיינו לזון אותם בלי קצבה וא"כ יאמרו אחי יוסף למה זו ההבטחה מאחר שכפי הדין יכול יוסף להתהפך ולחזור מהחיוב וכסברת הרמב"ם ולזה נתחכם יוסף ואמר להם על תיראו שמא אחזור בי דבשביל ב' סבות איני יכול לחזור בי חדא שאנכי אכלכל דהיינו שאני א"א וכסברת הרב מהרימ"ט דכשהנותן הוא א"א ויול' דינא דהרמב"ם כו' ועדיין לא יצאנו י"ח ביאור דיאמ' נא יוסף קי"ל כסברת הרב בני שמואל בליעת הרמב"ם דאם אין לנותן הנאה לא גמר ומשעבד וא"כ מאי הדר ביה יוסף מהחיוב לזה כיון רש"י ופירש דיש לו הנאה ליוסף בשביל אחיו דהיינו וידבר על לבם דברים המתקבלים על הלב שראה יוסף לאחיו שלא נחה דעת' עדיין מאחר לסברת הרב בני שמואל עומד לנגדם לכל זמן שאין למתן הנאה לא גמר ומשעבד לזה הוצרך אל הדיבור על לבם וכפירוש רש"י דיש לו הנא' מהם ודוק

בצר לי אקרא ה' ואל אלהי אשוע כו' רמז הכתוב במאי דקי"ל כל המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מגונה ואלקו ז"ל דהיינו דוק' במשמיע קולו כשמתפלל אבל כשיש לו איום צרה ובעי ומתחנן בקול מר כשופר לפני הקב"ה לא אמר האי מילתא וזהו כו' רמז הכתוב בצר לי אקרא ה' דהיינו שהוא קורא להקב"ה בצר לו אוי ואל אלהי אשוע בקו' גדול כו'

קהלת סימן ג' ושבח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר המה חיים עדנה יש לדקדק דהי' שכבר מתו הם מיותרין ומה היה חסר המקרא אם היה אומר ושבח אני את המתי' מן החיים ונראה לע"ד שיבא על נכון במ"ש הר' ראש דוד משם חסיד אחד המקובל שאותן דכשאדם צריך לבא בגלגול אזי נשארים ניצוצי נשמתו בקבר ומזה הניצוצות יבא לגלגול אחר ובזה פירש הוא ז"ל מ"ש הכתו' ושמואל מת דהיינו גופו של שמואל שכבר מת מיתה גמורה ולא נשאר לו ניצוצי נשמתו בקבר ואינו צריך לבא בגלגול אחר וזהו נראה שהוא רמז הכתוב ושבח אני את המתים כו' דהיינו שלמה המלך ע"ה יושב ומשבח למתים שכבר מתו מיתה גמורה ולא נשא' להם ניצוצי נשמתם בקבר ולא יצטרכו לבא עוד בגלגול אחר מן החיים אשר הם חיים עדנה ר"ל מהמתים שהזכרתי דהיינו שמתו כבר עדיין נשארו להם ניצוצי נשמתם בקבר ועל זה צריכין לבא עוד בגלגול אחר ודוק

ע"ז דט"ז ע"א

אמר רב חנן בר רב חסדא ואמרי לה אמר רב חנן בר רבא אמ"ר חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס אבל לא למכירה ואני אומר למכיר' מקו' שנהגו למכור מוכרין שלא למכו' אין מוכרין תנן אין מוכרין להן דובים ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים טעמא דאית ביה נזק לרבים הא לית ביה נזק לרבים שרי [illegible] אמר רבא בר עולא באריא תבור ואליבא דרב יהודה רב אשי אמר סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה מתיבי כשם שאין מוכרין להן בהמה גסה כך אין מוכרין להן חיה גסה ואפי' במקום שמוכרין להן בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין להם תיובתא דרב תיובתא עכ"ל וקשה למה צורך להביא סיפא דברייתא כיון דמרישא דברייתא נפיק התיובתא דחיה גסה אין מוכרין במה שמשוה אותה לבהמה גסה דהתם לכ"ע אין מוכרין ולא תליא מילתא במנהגא כמו שמפורש במתני' בדי"ד ועוד דהעיקרא דדינא הברייתא עצמה קשה לאוקמה דבר' דרישא דברייתא וסיפא דברייתא כולה חדא מילתא היא ומאי אפי' דקאמר וכעת צל"ע

מסכת הוריות די"ד וז"ל איבעיא להו רבי זירא ורבה בר מתנה הי מיניהו עדיף רבי זירא חריף ומקשה ורבה בר רב מתנה מתון ומסיק מאי תיקו ופרש"י חריף ומקש' מתוך פלפול' יתירה דהו"ל הוה מקשה ומתרץ אבל רבה בר מתנה לא הוה פריך כ"כ אלא מתוך שהוא שוהא ומעיין יפה יפה מסיק שמעתתא אליבא דהלכ' ע"כ ולפי קע"ד קשה מאי קא מבעיא ליה להש"ס ומפני מה סלקא בתיקו והא קרא בהדיא כתיב ויהי דוד בכל דרכיו וה' עמו ודרשו רז"ל שה' כמותו בכל מקום דהוה מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא הרי בהדיא דמתון ומסיק עדיף וכעת צ"ל עיון ודוחק לומ' דבדוד המלך ע"ה לא היה לו זה המיד' דחריף דאם היה לו אה"נ דהיו דורשים לו דהיה חריף ומק'

מסכת בתרא דקע"ג ע"ב וז"ל אמר רב הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא דכתיב תנה אותו ע"י ואני אשיבנו כו' וקשה למאי פריך רב חסדא דהוי קבלנות מהאי קרא דתנה אותו כו' הא האי קרא דראובן אמרו ולעול' שפיר פשיט רב הונא מקרא דאנכי אערבנו דאמרו יהודה דערב משתעבד באמירה בעלמא וכבר עמדו בזה הרב מהר"ש יונה והרב שער אפרים ויש מהם שתי' לשפיר קא מותיב רב חסדא דמראובן נשמע ליהודה דהיכי ס"ד דראובן אף שהיה ערב קבלן לא נתרצה יעקב למוסרו בידו ואתא יהודה לגרוע הערבנו' מאי דעתיה דיהודה פשיטא שלא יתרצה בערבות אלא עכ"ל דיהודה נמי ערב קבלן הוא יעי"ש ולדעתי אכתי קשה דאיכא למימ' לעולם דיהודה ערב לחודיה הוא ומה שהקשו הם דמאי אתא יהודה למי' מאחר דראובן אף דהכנס צ"ק עכ"ז לא מסרו בידו ואיך תיסק אדעתים דיהודה שאביו ימסרנו בידו באמירה בעלמ' אי משום הא לא איריא דמה שעלת' ע"ד דיהודה הוא דמה שלא נתרצה אביו למוסרו לר' בקבלנו' הוא משום שאמר לו את שני בני תמית כו' אם לא יביאנו את בנימין פשיטא דיעקב לא ימית את בניו וכמ"ש רז"ל שא"ל יעקב לר' בניך הם בני ברם יהודה שנידה את עצמו בב' עולמות וכמ"ש רז"ל על פסוק והטאתי לאבי כל הימים שקללנו של יהוד' שאביו ימסרנו בידו וא"כ הדרא קו' לדוכתין למאי פריך רב חסדא דהוי קבלנו' מאחר דהאי קרא דתנה כו' ראובן אמרו וגם לרב הונא קשה דמייתי מהאי קרא דאנכי אערבנו דערב משתעבד באמירה בעלמ' הא מהאי קרא ליכא ראיה דערב משתעבד באמירה בעלמא ומה שמסרו יעקב לבנימן ביד יהודה הוא משום דנידה את עצמו וכאמור

קצת לקוטים מהחכם השלם והכולל עט"ר כמהר"ר משה ששון זלה"ה

בענין לבר' שהקשינו על הריח המתחד' משנה לשנה שהלה זו שאל הרדב"ז השאלות בח"א סימן רל"ו ופס' דיברך זמן כמו על הנאת אכיל' דמאי שנא וע"ש ועי' עוד בס'ג' שנדפס באשכנז בסימן תרכ"א והרב לחם חמודות הובאו דבריו בשכה"ג סימן רי"ו כתב דאין לברך זמן והרב מג"א בסימן רכ"ה הייתי תמו' הרדב"ז הנז' וסיים עיין בסימן רי"ו דיש חולקים והיינו הרב ס' דהרב לחם חמודות ולענין הלכה כתב הרב ברכ"י בסימן רי"ו ס"א דאין לברך ע"ש

ואגב אורחין ראיתי לעמוד על דברי הרדב"ז בתוך התשו' הנז"ל דכתב וז"ל וא"ת כיון דקי"ל דקול ומראה וריח אין בו משום מעילה משמע דאין בהם הנאה וכיון שאין בו הנאה למה יברך ל"ק דוליטעמיך גם ברכת הנאה לא יברך אלא מאי אית לך למימר דהא דלית בהו מעילה משום דלי' בהו משא אבל הנייה אית בהו ועל הנאה הוא מברך וכבר הוכחתי בתשובה אחרת שאם הריח תפוח או ורד של הקדש מעל כיון שנהנה מגופו של הקדש ומה שאמרו אין מועלין בהם היינו כששומע קול כלי שיר או שמריח ריח קטר' אחר הגרתו או שהיה נר של הקדש דלוק והל' לאורו אבל אם לקח כלי שיר של הקדש ונגן בו או הקטורת והריח בו או הדליק מנר של הקדש וכיוצא בו שנהנה מגוף ההקדש יש בו דין מעיל' כו' עכ"ב

ולכאו' אחרי לחיכת עפרות כפות רגליו לא זכיתי להבין דבריו במאי דכ' דאם הריח תפוח או ורד של הקד' דמעל ע"כ וזה ודאי הקדש דמים הוא וקי"ל דהקדש דמי' אין בו משו' מעילה עד שיפגום וכדאית' בגמר' מעילה דף כ' ע"ב והיא משנה בד' ח"י ע"א הנהנה מן החטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום וכשהיא מתה כיון דנהנה כל שהו מעל

ופרש"י על שיפגום כיון דקדוש' דמים היא לא מעל עד שיחסר מדמי' דכיון דבעלת מום היא קיימא לדמיה וקי"ל כל העומד לדמים אין מועלין בו עד שיחסר מדמיו וא"כ ה"ה והו' הטעם בתפוח וורד דכלון הרדב"ז ודאי דהיא קדושת דמים ולא קדושת מזבח וצריך פגם להיות בו מעילה וא"כ איך כתב בפשיטות הכי וכיוצא בהם הגם דליכא פגם דאית בהם מעילה וצ"ע

(ועיין להרב ערך השלחן בסי' רי"ו ס' הק' להרדב"ז דאיך כתב דבריח אין בו מעילה והלא בפ' כ"ש מסי' רבא דבריח אית בי' מעילה ואתהני עלה דבגמ' מביא הא דריח קטורת וכב' הביאו הרדב"ז עצמו דאם הריח ורד של הקדש דאית ביה מעילה דנהנה מגופו של איסור בסי' זה ובס"ג סימן תרכ"א אלא שבסי' תרכ"א קאמר האף את"ל דלית ביה מעילה איסורא מיהא איכא וצ"ל הט' דלא יהי' דומ' לריח הקטורת דהתם נהנה מגופו ממש משא"כ ריח ורד דאינו גופו ממש וכ"ל כונתו לנ"ק דהא מיהא איסורא איכא)

בספק ברכה אחרונה שלו אי הוי דאורייתא' כדין ברכת מזון או דרבנן ונ"מ להיכא דנסתפק אי ברך או לא, הנה הרב מהר"ש אין בסימן ט"ב כתב וז"ל ברכת מעין שלש נחלקו בו אם הוא דאורייתא או דרבנן, וכתב בסוף דבריו כללא דמילתא כל פלוגתא דרבוותא בברכות דרבנן נקטינן לקל ובברכת המזון או ברכת מעין ג' נקטינן לחומרא, וכ"כ הר"י חאגיז בס' ה"ק ח"א סימן קמ"ב וז"ל ספק אם ברך ברכ' מעין ג' או לא מהו להחזיר והשיב יחזור ויברך דברכה שאינה צריכה היא דרבנן וברכת מעין ג' הוא ס' אם הוא דאורייתא ואתי ס' דאורי' ודחי דרבנן, והרפ"ח בלקוטי א"ח סימן ר"ט כתב ז"ל ברכת מעין ג' כתב הטור שהו' דאורי' וכן דעת הרא"ש ורבנו יונה והרשב"א ז"ל וכתב הסמ"ג שכן דעת הה"ג והוא חלק עליו וס"ל דאינו אלא דרבנן וכן דעת הרמב"ם וכמ"ש מרן ולענין הלכה למעשה נקטינן ראוי והגון שלא יחזור ויברך שלא יהא אלא ספק שב וא"ת שאני ע"כ, ועיין בס' טל אורות דף י"ג ע"ג שעמד על דברי הפר"ח הללו ע"ש:

עמדתי לאסוף בקומרי"ס, מה שיאיה משפט בצים הנמצאים בתוך העוף בין לענין מליחה, וכן לענין לאוכלן עם חלב, הנה הר"ן ז"ל הובאו דבריו בהרב"י סימן פ"ז כתב וז"ל בגמרא מוכח דבצי' גמורו' שיש להם חלבון וחלמון אעפ"י שעדיין מעורו' בגידין מותר לאוכלן בחלב ולא בעו מליחה, אבל שאין גמורות בעו מליחה כבשר גמו' כינהו עכ"ל וכ"כ ר"י בכי"ד אות כ"ב שאם אין לה חלבון עדין בשר הוא וטעונה מליחה ע"כ ובאו"ח הביא ס' אלו וכתב שי"א דבצים גמורות היינו שיש להם אותה קליפה דקה ולבנה אלא שהיא רכה, ור' יהונתן פירש דאפי' בלא קליפה דקה החיצונה מותר והוא שנעקרו מן האשכול, אבל אם עדיין תלוים באשכו' אסו' כו' ונרא' דלעני' בשר בחל' אין להחמיר ביותר

ביותר כיון דבשר עוף בחלב לרבנן ונראה דה"ה לענין מליחה שגם היא מינה אלא מדרבנן . ואפשר דהמתיר בזה הויא חומרא דאתי לידי קולא שיבא למולחם עם עוף או בשר ואם אינם צריכים מליחה נמצ' שאינבהם מה לפלוט ובלע מדם דפלטי עוף ובשר הנמלחים עמהם

ומכל מקום העולם נוהגים שכל שאין להם הלבון מולחים אותם ואפי' עם בשר וכל כיוצא בדברים הללו סומכין על המנהג עכ"ל

ומרן בס' פ"ז ס"ה פסק דבצי' גמורות נקראו כשיש להם חלמון וחלבון אעפ"י שמעורות בגידין הרי זה גמור' ומותר לאוכלה בחלב אבל אם אין לו אלא החלמון הסור לבשלה בחלב ע"כ ע"ש . ורבינו המאס' שם בהגהת ב"י אות י"ח אחר שהביא לשומרן דכל שיש לאם אעפ"י שעדין רכים הם מ"מ שרי אעפ"י שמחמירין למולחן לכתחי' מ"מ נתערבו בחלב יש לסמוך אקפ"י והרשב"א והרא"ש ול"ח אות ע' וב"ח ורש"ל בפ' כל הבשר סימן ב' דלית ביה משום בשר בחלב . ודברי רש"ל הובאו בט"ז וש"ך וכתב דלכתחילה ראוי להחמיר אבל בדיעבד מותר עש"ב

ולדעת הש"ך שם דמעורות היינו אותם הקטני' שנגמרו בחלמון לבד המעורין ומחוברין בגשר הסדרה כו' נראה דכשהו גדול ונגמר החלבון והקליפה אפי' היא רכה אין דרכה להיות מעור' בגידין .

והפר"ח בסי' פ"ז סק"ט האריך בזה וכתב בסוף דבריו נמצינו למידין שהעיקר כפסק המחבר שאם נגמרה הבצ' דהיינו שיש לה חלמון וחלבון הרי היא כמובדלת לעצמה ותו לא הוי ירך האם אף שהיא עדין מעורה בגידין . ואם אין לה אלא החלמון לבד אף שאינו מעור' בגידין ירך האם הויא ואסו' לאוכלה בחלב ע"כ ע"ש ועיין ג"ך בס' בית הלל שם בסק"ד

הא דאמרינן לבטול תרומה בעי ק' וערלה וכלאים בעי ר' היינו דוקא מין במינו אבל בשאינו מינו סגי בס' כשאר איסורין . כ"כ הר"ן בפ' גיד הנשה בסוגייא דאמור רבנן בטעמא במתניתין דירך שנתבשל עם גיד הנשה ע"ש

נסתפק הר' חקרי לב' נח' יו"ד ח"ב בהשמטות על הא דקי"ל חד נתרי בטיל אם התיכת האיסור הוא משמעון וב' דהתה הם דראובן אם מחויב לפרוע לשמעון דמי היתר או דמי איסור ע"ש

ולדידי מפורש יוצא בירוש' בפ' המוכר פירו' בגתרא דאיתא התם שו ר' פ' המוכר מאה סאין של שעורין לס' ונתערב בהמותר סאה של חטין בתוכו אם מחוייב לפרוע דמי שעורין או דמי שמתערובת דהיינו חטין בשעורין וקא פסיק ותני דכל הגא בתוך הכרי הוי ככרי עצמו ע"ש בפרושיו . וא"כ מחוייב לפרוע דמי שעורין דוקא וא"כ דון מינה דחייב לפרוע דמי היתרא כיון דהכל נעשה היתר

ואחרי מופלג חזי הוית בהגה"ה א"ו בע"ז בפ' השוכר את הפועל על משנה ואלו אסורין ואוסורין בכל שהן דכתב בסוף ההגהה וז"ל כגלה שמותרת בהנאה אין צריך לזרוק כלום אם נתערבה באחרות .

אף אם של ישראל אחר הוא יפרע לו דמים ע"כ ע"ש והובאו דבריו בתרומת הדשן סימן כ"ד . ומדסתם וכת' יפרע לו דמים אפשר לומר דהיינו דמי בשר כשרה ואם כנים אנחנו מפשט חקירת הר' חק"ל הנ"ז

כוראיתי בירוש' בפ' הנ"ל והוי להפך וז"ל ר"ח בר בו שאל שאה של שעורין שנפלה לתוך מאה סאין של חטין מוכר ולוקח מהו שיחלקו הפסד כו' אמר' בון בר"ח נשמעיניה מן הדא הבורר צרורות מתוך גרנו של חברו חייב לשפות לו ופי' הרב שדה יהושע דישלם לו דמי שעורין והשאר יחלוקו יע"ש וה"נ לוכוות' ישלם לו דמי כגלה והשאר יחלוקו ולא ידעתי באיזה פי' מן פירוש הירוש' (מצא כן מו"ח זלה"ה)

תלמיד שרואה שרבו אוכל דבר איסור דרבנן . ממעשה דבג' מנומקו' ביין דבפ"ק דחולין ד"נו רבי זירא לא אכל ורב אסי אכל כו' ע"ש יראה דאין צריך למחות ברבו האוכל . אבן הר' תרומת הדשן סימן מ"ג קא פסיק ותני דצריך למחות וכתב דאין משם ראיה ואין לסמוך בזמנינו לס' זו דאין הק"בה מביא תקלה כו' דזה נאמר דוקא בדורות הראשונים ע"ש ועיין בט"ך דף מ"ד ע"א . ואפי' לדורות הראשונים היינו דוקא אם עושה אותו בשוגג כמ"ש ני"ת בירו' פ"ק דדמאי ע"ש

אם חכם א' אסר איזה דבר שכפי דעתו הוא איסור וחכם אחר מתיר אם יכול המתיר להאכיל לאוסר או אסו' משום לפני עור הרא"ה ז"ל הובאו דבריו במהרלב"ח בסי' קכ"א דמותר ולית ביה משום לפני עור ודוקא אם האיסו' ניכר לאוס' אזי מות' למתי' להאכיל לאוסר והביא מת"ש בפ' כל הבשר דף וז"ל ר"א הוה קאי קמיה דמר שמואל אייתו קמיה דגים שעלו בקערה כו' ע"ש ומהא שמעינן תרתי חדא דיוכל המתיר להאכיל לאוסר ב' דדוקא דבר הניכר לאוסר יע"ש והר' מהרלב"ח ז"ל הקשה להרא"ה ופסק דאףבניכר אסו' ע"ש ועיין . בהרב ט"ך בדף מד' ע"ב דמדי' יתיב קושית הר' מהרלב"ח ז"ל והוא ז"ל הקש' להרמה מפ"ק

מפ"ק ליבמות ד' וז"ל ב"ש מתירין את הצרות לאחים וב"ה פוסלין אעפ"י שהללו אוסרין והללו מתירין לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מב"ה ומב"ש לא נמנעו דמודעי להו המשפחה שהיו בה ערת הבת יעש"ב ועיין בהרשד"ם יו"ד סי' רכ"ז ובדברי הרב מהר"ם רוסו הובאו דבריו בהרשד"ם ז"ל בסימן רכ"ה לשקיל וטרי בתשו' הרא"ה הלזו ושם חילק בנשוי לנשא' איסו' עש"ב

ולענין הכלים שלדעת האוסר הם אסורים ע"ש במהרלב"ח דאסר לבשל להמתיר ועיין בפר"ח א"ח ד' ס' פסק שמותר הגם שאינו ניכר האיסור ושם חיל' בין כשאמר המוסר למתיר בשל לי אני אסור אבל אם אמר לו בשל סתם מותר ע"ש

אבן אם האוסר בא לבית המתיר חייב המתיר לומר אל תאכל כי הוא אסור לך. ואם הוא אוכל מעצמו אינו חייב להודיעו אלא משו' חיבה והאמת והשלו' מהרלב"ח בקפ"ג ריש ע"ב

יכול אדם לדבר שקר על חבירו כדי להעמידו על האמת מהר"ם רוסו הובאו דבריו במהרשד"ם ביו"ד סימן רכ"ה וקיליה מת"ש בפ' כל הבשר דף דאמר שמואל לר"א לרבך יתבית כו' ולא היו דברים מעולם והיה כדי להעמידו על האמת ע"ש.

אם מחוייב הבן לקיים הוראת א' שמיהגו א' הרין נרא' לי דאינו מחויב מת"ש בפ' כל הבשר דקי"ו אמר מר עוקבא אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא דאילו אבא כי הוה אכיל האידנא בשרא לא אכיל גבינה עד למחר ואנו אנא לסעודתא אחריתא אכילנא ע"ש ועי' במגן אלף דנ"ו ולא דמי להא דבני ביישן דפ' מקום שנהגו דהתם כל בני העיר קבלו שלא לילך מצור לצידון משום כבוד שבת ובכה"ג חל גם על הבנים ועיין במהר"ם סימן מ"ט ובהרב"י סי' רי"ג ובב"ד א"ח סימן רנ"ד ובפ"ח מנהגי איסור ב"ח ז' דס"ג ע"ד

לקוטי א"הע

המקדש במנה ונתן לה משכון עליו אינה מקודש' מנה א"כ משכון א"כ כן איתא בג' בקדושין ד"ח ופסקו הטור ומרן הב"י בסימן כ"ט ס"ו וכתב הר"ן והובאו דבריו בהרב"י משם הרשב"א והרמב"ן ז"ל דאף דאמר לה קני משכון בשעבוד מנה דהוי דקניא ליה משכון להוא שעבודא, עכ"ז אינה מקוד' וטעמא טעים דכל כסף קידושין דאגיד גבי בעל לאו קידושין הם ור"ל דהן אמת דקניא המשכון לשעבוד המנה אבל עכ"פ עדין חיובא רמיא על הבעל ליתן לה המנה ואגיד גביה בעל וכיון שכן מנה אין כאן משכון א"כ וכ"ש אם נתן לה שטר עליה דאינה מקודש' מע"ג לטעמא דמקדש במלוה אינה מקודשת היינו טעמא דמני מחיל ומשו"ה לא סמכא דעתה והאי טעמא לא שייך בנתן לה שטר חוב וא"כ הוה ס"ד דתהיה מקודשת עכ"ז מהאי טעמא דעדין כסף קדושיה אגיד ביה בבעל אינה מקודשת וכאמור ופסקו מורם שם אבל הראב"ד ס"ל בנתן לה משכון וא"ל קני במשכון זה שעבוד מנה ואתקדשי לי דמקודשת וא"כ ה"ה מקדש במנה ונתן לה שטר דמקודשת נמצא דמשכון ושטר במחלוקת שנוי דלדעת הראב"ד כשנתחייב תחילה במנה ואח"ך נתן לה משכון או שטר בשעבוד המנה אז היא מקודשת דמנה יש כאן דהרי כבר הוא מחוייב מנה וכשנתן לה משכון או שטר אז הוו קידושין בשעבוד המנה במשכון או בשטר . ומ"ש מנה אין כאן משכון א"כ היינו כשלא נתחייב מקודם אלא נותן לה המשכון ואומר התקדשי לי במנה אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל ס"ל דאף שמתחייב תחילה במנה ונתן לה משכון עליו ושעבדה במשכון המנה או נתן לה שטר אינה מקודשת דאגיד כסף קדושיה גביה בעל ואמרינן מנה אין כאן עדין בעין ומשכון אין כאן ר"ל הגם דחל השעבוד במשכון לגבי המנה עכ"ז אינה מקודשת דסוף כל סו' דשעבוד הוא דאיכא ואינו המנה

ואם הדרן לדינא כיון דבמחלוקת שנוי הוו ספק קדושין בכי האי גוונא בין במשכון ובין בשטר וכבר באו הדברים מפורש בהר' חלקת מחוקק ובהרב בית שמואל ע"ש

וצריכין אנו למודעי לדעת הרשב"א והרמב"ן ז"ל אם אמר לה התקדשי לי במנה ונתן לה משכון עליו ואמר לה אל תחזיר לי המש' עד שאתן לך המנה מהו מי אמרינן דבהא יודו להראב"ד דמקודש' או לא ואת"ל דבהא נמי פליגי דסו' כל סוף כסף קדושיה אגיד גבי בעל אמר לה התקדשי לי במנה ונתן לה משכו' ואמר לה תזכה בו המנה מהו מי אמרינן דבהא יודו להראב"ד או לא

ולכאורה ירא' כיון דסוף כל סוף האי משכון הוי ולחזרה קאי הו"ל כסף קדושיה אגיד גביה בעל ואינה מקודשת לדעת הראב"ד וראיתי שם במורם ז"ל להביא האי דינא דתזכה בו משם ר"ין נכ"ב דספק דמקודשת ונראה מפשט לשונו דמשמע דבהא יודו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל

ולענין דטעמא דידהו עדין במקומו מונח ומ"כ אף דקאמר לה תזכ' לחזרה קאי ועדין אגיד גביה לידיה דבעל ולא הוו קידושין וכבר הושג מהרב בית שמואל שם ע"ש ופליג עליו מהרב חלקת מחוקק דס"ל דאף כשלא תחזיר הוו קידושין וכ"ש בתזכה והולקים מן הקנה אל הקנה ע"ש

כתב הטור ח"מ סימן ט"ו צריך הדיין שיקדים לדון דין שבא לפניו תחילה דכתיב כקטון כגדול תשמעון . אבל צריך להקדים דין של ת"ח אפי' בא הת"ח באחרונה לכבוד תור' כו' וכתב עליו הרב"י ז"ל וז"ל אבל צריך להקדים דין של ת"ח בפ' שבועת העדות דף ל' ר' עילאי בריה דרב עולא הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן שלח ליה רב יוסף עולא חבירנו עמית בתורה ובמצות אמר אמאי שלח לי לחנופי ליה הדר אמר למשריה בתגריה ופרש"י למשרי בתגריה אם בא דין אחר לפני אפסוק את זה תחילה . וכתבו התוס' והרא"ש דהיינו כשנאים שניהם כ"א דאם בא אחר תחיל' צריך להודיעו ולהקדימו א"נ עשה דכבוד תורה עדי' ורבינו כתב כתירוצה בתרא ובפ' שני דייני גזירות ד' ק"ה גבי עובדא דרב ענן דשלח לרב נחמן נדייניה מר לההיא דינא דאנא שמלכא ליה לדינא אמר מדשלח לי הכי ש"מ קריביה הוא הוה קאי קמיה דינא דיתמיה אמר האי עשה והאי עשה עשה דכבו' תורה עדי' סלוקיה לדינא דיתמיה ואחתיה לדיניה כיון דהוא בעל דיניה יקרא דקא עביד ליה אסתתם טענתיה . וכת' הריטב"א ז"ל קשיא לי הא אמרינן בפ' שבועת העדות דשלח ליה רב יוסף עולא חבירנו עמי' בתורה כו' ולא חש לסתמת טענתיה דאידך ותירץ הוא ז"ל דהתם בפ' שבועת העדו' דהחב' עצמו בא לדין ליכא למיחש לסיתום טענתיה דאידך אבל בההיא דשני דייני גזרות דלא בא החבר עצמו כי אם קרובו איכא למיחש לסיתו' טענתיה דאידך ע"כ ע"ש

והנה לפום ריהטא דלישנא לכאור' מ"ש לקושיית הרב ז"ל ו הוא לר' נחמן מיניה וביה דבפ' שני דייני גזרות חייש לסיתו' טענתיה ובפ' שבועת העדות לא חייש הנה אם כינים אמתנו אפשר דלא קשיא מידי דהתם בפ' שבועת העדות לא עשה רב נחמן שום מעשה המוכיח לכשיבין בעל דינו כבודו כדי שיסתום טענתו אלא דרב נחמן מסדר תוכחת דאמאי דעתו למשלח שעולא חברינו עמי' בתור' ודק ואשכח למשריה בתגריה אבל רב נחמן לא עשה שום מעשה המוכיח לשכנגד כבודו של עולא ומשו"ה לא חש למסתם טענתיה . לא כן בההיא דשני דייני גזרות דעשה מעשה המוכיח דו"ק

אכן ראיתי להרכנה"ג בהגב"י אות א' דפירש בכונת הריטב"א ז"ל דקושי' לסתמא דתלמודא וז"ל איקשיא כונ' הריטב"א ז"ל היא דלמה לא חש רב נחמן לסיתום טענו' בעל הריב ואפי' נימ' דס' ר' נחמן שלא לחוש בין כזו ובין כזו אסתמא דתלמודא איכא לאקשויי כי היכי דבפ' שני דייני גזרות קאמר תלמודא כיון דחזא בע"ד אסתתם טענתיה ובודאי תלמודא קאמר לו דאין ראוי לעשו' כן מפני סתום טענות בעל הריב הכי נמי בפ' שבוע' העדות הול"ל על דברי רב נחמן ולא היה דליכא למיחש לסיתום טענתיה לבעל דיניה עכ"ב

ולע"ד כפי החי' שחילקנו לעיל אף גם זו יתורץ דו"ק ועוד נראה לע"ד לחלק דהתם בפ' שני דייני גזרות שאני דהיה דינא דיתמי קמיה דרב נחמן ואוציאם כדי לדון האי דינא משו"ה חש לסיתום טענתיה כיון דדינא דיתמיה הוא חמור אבל בפ' שבועת העדות דקאמר למשריה בתגריה אפש' לומר להקדים לדינא דע"ה דוקא לא לדינא דיתמי' ובזה ליכא למיחש לסיתו' טענתיה דכ"ע ידעי דת"ח קודם לע"ה . ואחרי חופשי ראיתי להר' לחם משנ' ז"ל בפ' א"ך מ"ה סנהדרין ה"ו שחילק כמ"ש ועוד נ"ל לחלק דשאני התם דככר היה רב נחמן עסוק בדינא דיתמי וסלקם מלפניו וכמו שנראה מפשט הסוגיא דוק ועיין מה שכיון הרב כנ"הג והחסק שלמה והמעט שמעון בזה

תכב מור"ם סי' ב"אי"א כשנותנין חרם בעדות אף הקרובים צריכי' להעיד מרדכי ריש פרק שבועת העדות . ואפי' בעל דבר בעצמו צריך להעיד טור סימן י"ו ע"כ ולפי קע"ד לא ידעתי שכול איך ציין להטו' ז"ל בס' הלזו אחר דהוא ז"ל פירש לדבריו שם בסי' י"ו סק' י"ב וז"ל והיותר כמ"ש הטור והמחבר אפי' הנכות ביד שכנגדו ר"ל שמונח בידו שטר שכתוב עליו זכותו או שבע"ל יודע מי הן העדי' משא"כ כשנותנין חרם על מי שיודע לו עדו' בע"ס שיבא ויעיד בזה דוקא כתב שאין הקרובים ומי שכנגדו בכלל החרם דאין החרם חל אלא למי שראוי להעיד וכשר בדבר כו' עכ"ב וכפי פירוש זה איך ציין מור"ם ז"ל וכתב בהאי דינא דאפילו בע"ה בעצמו צרי' להעיד להטור ז"ל וכצ"לע

כתוב בתשובות מור"ם סימן פ"ח בארוכ' תשו' . ז"ל ואפש' בכאן דהשר גיוס להם והוכרכו עפי' אונסם להגיל מה שראו דאפילו לכתחילה שרי דמה היה להם לעשות מ"מ לא יועיל לעדים טענה זו כי מ"מ הצילו עצמן בממון חבירם וחייבים לשלם כמבואר בפ' בן סורר ומורה דף ע"ד ובפ' הגוזל דף קי"ו ע"א עש"ב ולע"ד לא זכיתי להבין מוצא שפתיו דממקום שבא יראה בהדיא דכשאנסם פטור מלשלם והוא דשם איתה בהגוזל שם ע"א רב יהודה איקלע לבי אבוני אתא לקמי' דרב א"ל כלום בא מעשה לידך א"ל הן ישראל שאנסוהו גוים והראה ממון חבירו בא לידי וחייבתי א"ל לאדר עובדא למריה דתני' ישראל שאנסוהו גוים והראה ממון חבירו פטור ע"ש נמצא דכשהו' באונס פטור מלשלם, וא"כ קשה למה פסק רמ"א ז"ל דלא יועיל לעדים טענה זו וחייבים לשלם וכעת סא"ת

כתב מרן ז"ל בסי' כ"ח ס"ה וז"ל א"ך מוציאין את כל האדם לחוץ ומשיירים את הגדול שבעדים כו' ע"ש וכתב הסמ"ע

הסמ"ע הוא לשון הרמב"ם אבל הטור ז"ל לא כתבו ע"כ ע"ש ולע"ד נראה להטור סמך למ"ש בסי' ח"י ס"א וז"ל הביא א' מבעלי דינין עדים לדבריו מכניסים העדים ומקבלים עדות כראוי כאשר יתבאר בס' עדות ולאחר שמקבלים עדותן יוציאו כל אדם לחוץ וישאו ויתנו בדבר . הרי דבפר כתבו שם נפי' דאחר שקבלו עדותן מוציאין את כל אדם לחוץ לא דאחר הישוב-קנת יראה דכונתו להקשות כמ"ש ומשיירין את הגדול שבהם דזה לא כתב הטור לא בסי' זה ולא בסימן ח"י וזה פשוט הגם שלא כתוב בסמ"ע אח"ך מוציאין את כל האדם לחוץ כו'

העולה מן האמור דלדעת הטו' דמ"ש בסימן ה"י ההוצאת את כל האדם לחוץ היא אחר בדיקת העדים ולדעת מרן ז"ל היא קודם בדיקת העדים כמפורש פה בסי' זה ואם כנים אנחנו הי"ל להסמ"ע להקשות דהטור ומרן ז"ל פלגי בהדדי וכמש"ל

והוזה הוית להרב"ח בסי' ח"י מקשי ובא להטור וז"ל ולאחר שמקבלין עדותן יוציאו כל אדם לחוץ כו' תימא דבמשנה סוף פ' זה בורר לא תנן דמוציאין לחו' אלא בשעת שבודקין את העדים כו' וכמ"ש הרמב"ם להדיא בפ' י"ו מה' עדות וזה לא כתבו רבי' במקומו בסימן כ"ה וכאן כתב שמוציאין כל אדם לחוץ משמע דס"ל דקפדינן שלא יהא שום אדם אצל המשא ומתן וזה מנין לו וכ"כ יש להק' אדברי הרמב"ם סו' פ' כ"ב מה' סנהדרין ע"ש . ולזה תירץ הב"ח ז"ל ונראה דלא קאמר הרמב"ם והטור כאן דמוציאין כל אדם לחו' אלא לומר דגם את בע"ל מוציאין לחו' כמו שמוציאין את העדים לפי שמתמתניתין לא משמע דמוציאין אלא לעדים אבל לבע"ד אין מוציאין אותם אלא אף לאחר שמעו דבריהם התם קיימי לכך פירש דברין ואמר דיוציאו כל אדם לחוץ אף בע"ד כו' עש"ב

העולה מן האמור להטור ז"ל לא בא ללמ' כי אם בדוקיא דיוציאו לחו' גם לבע"ד אבל אם הוא קודם בדיקת העדים או אחר בשעת משא ומתן לזה לא נחית הטור ומפילא מתיישב שפיר להטור ומרן לא פלגן וכאמור דו"ק ובדרך פשוט נוכל לומר כונת דברי הסמ"ע למקשה ובא להגס שכתבו הטור בסי' ח"י היה לו לכותבו פה בסי' כ"ח דהלכ' בדוכתא עדיפא וכן כתב הרב"ח בסי' ח"י וז"ל וזה לא כתבו רבינו במקומו ע"כ ושם רמז להגס שכתבו פה הי"ל במקומו בסי' כ"ח וכמש"ל

עוד כתב הסמ"ע שם וז"ל ועכ"פ נ"ל דהאי כל אדם לאו דוקא הוא דהא

מפתמא הבע"ל כשארו שם בשעת שהעידו לפני הב"ל ולכאורה היה נראה דגם אבע"ד קאמר דמוציאין לחו' ומיירי דכבר העידו שניהם בפני הבע"ל ובפני כל העומדי' שם מיד שהכני' העדים או אמרו שיודעי' שפ' חייב לפ' ואחר שהעידו כןקאמר)דמוצי' את הכל לחו' ובודק' את כל אחד לבדו וכן משמע הלשון במשנה והפוס' דכתבו דשואלין את כל אחד היאך אתה יוד' שהוא חייב לו ולא קאמר דמעיד כל א' שחייב לו משמע מזה דכבר העידו שהוא חייב לו אבל ז"א מדפריך שם בגמ' וז"ל ואח"ך מכניסים אותם למאן אי לבע"ד התם קיימי ופרש"י דהא לא קתני שהוציאן כו' משמע דס"ל להגמרא פשוט דמאי דקתני המשנה ואחר כך מוציאין לא קאי אבע"ד ודוק עכ"ל

ואנא בריה קלה כמו שהיא לא זכיתי להבין אמרי נועם דהיך פסיק ותני מכח קו' המקשן דאינן מוציאין לבע"ל לחו' הפך אוקמתא ומסקנת הש"ס דמסקי דגם בע"ד יוציאו לחו'וז"ל הגמרא שם בד"ל גמרא את הדבר מכנסים אותם למאן אלימא לבע"ל התם קיימי אלא לעדים כמאן דלא כר' נתן דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כו' רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר כו' אלא לעולם לבע"ד ור' נחמיה היא דתניא ר' נחמיה אומר כך היה מנהגן של נקיי הדעת שבירושלים מכנסים לבע"ד ושומעין דבריהם ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם ומוציאין אותן לחוץ כו' ע"ש הרי בהדיא דאף לבע"ד היו מוציאין לחוץ . וכזאת וכזו יפול התימא על הרב כנ"הג בסי' זה הג"הט או' ל"ג שכתב וז"ל ומוציאין כל האדם לחו' כ"כ שאר כל אדם אבל הבע"ד התם קיימי כדמוכח בג' וכמ"ש הסמ"ע ע"ש ולפי האמור הוא הפך אוקמתא מהגמרא וכאמור

איתא בשבועות דל"א וז"ל ואינה נוהג' אלא בראויין להעיד כו' לאפוקי מאי אמר רב פפא לאפוקי מלך ורב אחא בר יעקב אמר לאפוקי משחק בקוביא מ"ד משחק בקוביא כ"ש מלך ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא ; מדאורייתא מיחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו ע"כ ע"ש

הנה מפשט סוגייא זו יראה דמלך פסול לעדות מדאורייתא וכמו שכן נראה מפירוש רש"י ז"ל דפי' כל שכן מלך דמדאורייתא לא דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אמתו עליך והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין כדאמרן לעיל ודרך בזיון הוא לו ע"כ ע"ש

וקעת כזאת אנכי הדל קשה לי לזווג סוגייא הלזו עם ההוא דסנהד' דקתני

א"י ע"א וז"ל מלך לא דן כו' אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותו דכתיב בית דוד כו' אא מלכי ישראל מ"ט לא משום מעשה שהיה כו' ע"ש הרי מפורש דמשום מעשה שהיה הוא דאינו מעיד ואינו מדאורייתא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מלכים ה"ז דמלכי בית דוד דן ומעיד ודנין אבל מלכי ישראל גזרו חכמים מפני שלבם גס בהם ויבא מן הדבר תקל' וכעת צ"ל ישוב

אם העד במקום אחר צריך לשלוח עדותו בכתב ידו ואם לאו עובר באם לא יגיד הרא"ש ח"ב סימן ל"ג הובאו דבריו בהרב בכ"הג הג"הט אות ט' בסימן כ"ח

איתא בשבועות דל"ג ע"ב היו שתי כתי עדים כפרה הראשונה ואח"ך כפרה השניה כו' בשלמא השניה מתחייב דכפר' לה ראשונה אלא ראשונה אמאי הא קיימא שניה אמר רבינ' הכא במאי עסיקנן כגון שהיתה שניה בשעת כפירת ראשונה קרובין בנשותיהן ונשותיהן גוססות מהו דתימא רוב גוססין למיתה קמ"ל השתא מיהא הא לא שכיב

והנה לכאורה איכא למידק דלמה ליה לתנא למימר נשותיהן גוססות דהוה דיי בא'תהן ונראה לע"ד דרבותא קמ"ל דאף דהוו שתיהן גוססות ואי אפשר שלא תמות א' מהן אפ"ה ראשונה חייבת דהשתא מיהא הא שכיב . וחזי הוית להרב בני יעקב בסי' ט' דהקשה בגמרא כמ"ש אנכבעניותין והוא ז"ל תירץ דאצטריך לנאת י"ח ר"מ דחייש למעוטא ולוה נקט דב' גוססות שהן תרי רובי ובתרי רובי לא חייש ר"מ למיעוטא ע"כ ע"ש

ואנא בריה קלה לא זכיתי להבין אמרות טהורות דכפי טעמא דגמ' דאמרו השתא מיהא הא לא שכיב ופירש רש"י והרי הוא כחי לכל דבריו לא צריכנא לתרי רובי דמה לי חד מה לי תרי השת' מיהא הא לא שכיב ואף ר"מ יודה דליכא למיחש למיעוטא כי האי כיון דהשתא מיהא הא לא שכיב דוק ונ"ע

כתב הרמב"ם בפ' כ"ד מה' סנהדרין ה"א והביאה הטור ח"מ בסי' ט"ו ז"ל אם יצא שטר חוב ואמר לו אדם נאמן שסומך עליו אפי' אשה או קרוב זה השטר פרוע יש לו לומר לזה שלא יפרע אלא בשבועה ע"ש וכתב הרב כסף משנה וז"ל ודע שעיקר החידו' לדעת רבינו הוא שאשה וקרוב הזה שדעתו סומכת עליו מחייב שבועה כאלו היה כשר ולפי זה הא דלא הימניה רבא לרב פפא צריך לומר דרב פפא היה קרוב לתובע או לנתבע כו' עכ"ל ולע"ד לא זכיתי להבין דבריו דכפי זה לא יתיישב ליפנא דתלמודא דקאמר אמר ליה רבא לרב פפא איכא אינש אחרינא בהדי דמר א"ל לא א"ל אע"ג דאיכא מר עד א' לאו כלום הוא דיראה בהדיא דרב פפא לא היה קרוב דאם איתא איך משלימו עם אחר וצ"ע אכן פשטא דסוגיא כלע"ד דרב פפא היה רוצה מיאמינהו ככי תרי במה שאמר דשטר פרוע הוא ולא יפרעבין אם ישבע בין אם לא ישבע מידי דהוה הכא רב חסדא דאיתני' במה שאמרה שחשודה ואפסלה לשבועה על פיה ולוה קאמר ליה רבא איכא אינים אחרינ' בהדי דמר כיון דהוי עדות למתון צריך שנים ואם לא נשבע ונוטל ושאני בת רב חסדא דקים ליה בגוויה ומר לא קים לי בגוויה דוק

איתא במציעא ד"ג ע"ב תנן אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין אמר ר' מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה המורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי יפטר ופרש"י ז"ל אמרו שנים אכלת חלב שוגג והוא אומר לא אכלתי פטור שהיה יכול לומר מזיד הייתי ויפטר מן הקרבן אף כשאמר לא אכלתי פטור
דמה לו לשקר ע"כ ע"ש והקשו בתוס' שם בד"ה מה אם ירצה כו' וא"ת והיאך נאמן לו' מזיד הייתי הא אין אדם משים עצמו רשע כדאמר בפ"ק דסנהדרין ד"ט גבי פ' רבעני לרצוני וי"ל דאין נאמן לפסו' עצמו אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה ע"כ ע"ש

במציגו למידין לטעמא דהכא דנאמן לומר מזיד הייתי ופטור הוא משום דטעמא דבה איכא לה אמינו שלא להבי' חולין לעזרה הא לאו הכי אמרינן אין אדם משים עצמו רשע ואינו נאמן לו' שמזיד היה הגם שהאיסו' הוא לפנינו בהודא' עדים שהעידו שאכל חלב אלא שהוא בשוגג על"ז כשאומר מזיד היה אינו נאמן הגם שהוא אינו מהוה האיסו' ומה שנאמן הוא מטעמ' דשלא להביא חולין לעזרה וכאמור

והנה כי כן מהכא איכא למפשט מה שעלה ונסת' הרב משנה למלך בפ"ד מה' מלוה ה"ו בפסקא המתחלת וכתב בעל כ"ה שם בשם שלטי הגבורים וז"ל אך מאי דאיכא לספוקי הוא אם העדים הם נאמנים לו' ידענו שיש איסו' ואעפ"יכ חתמנו מי נימ' דאינם נאמנים משום דאין אדם משים עצמו רשע או דילמא לא דמי דשאני היכא שהוא מהוה האיסור דאו אינו נאמן אבל היכא שהאיסור ראינו בעינינו לא מפיו אנו חיים לא שהיינו חולין שמא לא ידע שהמעשה הזה היה אסור או אפ' דנאמן הוא לומר שעש' האיסור בידיעה ע"כ ע"ש ולע"ד דבריו נראין הפך דברי התוס' הנז"ל דהרי משם למדנו דהגם דלא

חלב

מפני אנו איים אלא שהעדים מעידים שאכל חלב עכ"ז לא היה נאמן לומר מזיד הייתי לולא טעמא דשלא להביא חולין לעזרה נאמן אבל לפסול עצמו לעדות אינו נפסל וכאמור וצ"ע

כתב הרמב"ם בפ"ב מטוען ה"ג, והובאו דבריו בטור ח"מ סי' צ"ב ס"ח אין אדם נעשה חשוד עד שבאין עליו עדים שעבר עבירה שנפסל בה אבל המודה מפי עצמו שהוא חשוד ושעבר עבירה שנפסל בה אע"פי שחושדין אותו ואין ראוי לעשותו על לכתחי' משביעין אותו שהרי אומרים לו אם אתה אומר אמת השבע ולא מפני שעברת עבירה אסור לישבע לך באמת ואם שקר אתה אומר הודה לבעל דינך, וכתב הרמ"ה אבל אי ניחא ליה לתובע לישבע וליטול כי אמר נתבע חשוד אני נשבע ונוטל, עכ"ל ע"ש, והנה צריך אני למודעי במאי קא מיירי הרמ"ה אי בנתחייב הנתבע שבו' דאורייתא מאי קא אמר הרמ"ה אי ניחא ליה לתובע לישבע וליטול משמע דברצונו תלוי הדבר הלא מן הדין הוא תקנה לחשודין שישבע שכנגדו, ואי בשבועת היסת איך קאמר דאי ניחא ליה לתוב' נשבע ונוטל בע"כ של נתבע, דלא הסת תקנתא היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ויפטר החשוד בלא שבו'

ואחר ההתבוננות קצת יראה לע"ד דכונת הרמ"ה היא בין בין, והוא אם היא בשבו' דאורייתא וקי"ל דבדאורייתא לא מפכינן אלא דבחשוד ודאי תקנו שישבע התובע ויטול, אבל כאן דאינו חשוד ודאי יכול לומר לו התובע, מי יימר דחשוד אתה כדי לאפך השבו' עלי ומשו"ה קאמר אם ירצה התובע כו' ואם לא ירצ' יאמר או תשבע כדינך או תשלם וכשהיא שבו' הסת וכונתו שהנתבע לומר לו שהוא חשוד כדי לפטור עצמו משבו' הסת וקיכו תשלם. אז אומ' התובע איני מאמינך במה שאתה אומ' שחשוד אתה, וא"כ או תשבע או תפרע, והרמ"ה לו בא לחלוק על דברי הרמב"ם אלא בא לפר' דבריו והראיה להטור ז"ל כשהביא ס' הרמה כתב ז"ל וכתב הרמ"ה ולא קאמר והרמ"ה כתב כידוע, ונמצא דשניהם בחדא שיטה קיימי,

וחזי הוית להרב"י ז"ל שתמה על דברי הרמ"ה הללו וכתב וז"ל ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה אי ניחא ליה לתובע לישבע וליטו' כו' תמיהא לי דכי ניחא לי' לתוב' מאי הוי אי נתבע לא ניחא ליה היאך ישבע הלה ויטול על כרחו, וי"ל דכיון דנתבע אומר חשוד אני לפי דבריו הו"ל חשוד וכשכנגדו נשבע ונוטל אם ירצה ישבע ע"כ של נתבע ע"כ, ולע"ד הם דברים פשוטים ומה בא ללמדנו, דפשיט' דזהו כונת הרמ"ה בענין אם נתחייב הנתבע ש"ד, דאם ירצה יאמר לו התובע לאו כל כמינך לעשותך חשוד ותשבע ותפטור, ואם אינך רוצה לישבע תפרע, אלא דאם ירצה התובע לישבע ישבע ויטול ואם אינו רוצה נוטל בלא שבועה, כיון שלדעת התובע אינו חשו' הנתב' אלא דעדיין לע"ד קשה להבין דינא דהרמ"ה דאיך יצוייר שישבע התובע הלא מי פתי הוא דיוכל ליטול בלא שבועה וירצה ליטול בשבו' זה אין הדעת סובל, וראיתי להסמ"ע ז"ל שם בס"ק ה"י דכתב וז"ל אבל אם אין התובע רוצה לישבע וליטול יאמר לו לאו כל כמינך לומר שחשוד אתה כדי לפטר נפשך משבו' הסת או להפך שבו' עלי בשבו' דאורייתא, אלא אומר לו השבע והפטר ר"ל בין שבו' דאוריית' ובין שבו' הסת, או שלם לי ור"ל בין כשמחויי' ש"ד ובין כשמחויב שבו' הסת יע"ש

אבל הרש"ך שם בס"ק ו' כתב וז"ל ויש' מ' שאות' כו' אי רצה התוב' נשבע ונוטל היינו ש"ד, אבל בהסת אין שכנגדו יכול לומר כיון שהודית שחשוד אתה השבע בע"כ כדי ליטול דתקנתא לתקנתא לא עבדינן אלא הנתבע נשבע היסת ונפט' ע"כ ולא פירש אם אינו רוצה לישבע הנתבע בהסת מאי דעתו אם יפרע, או ילך לו בלא פרעון, ולכאורה יראה דילך הנתבע בלא פרעון דאל"כ א"כ הוי הסת כשבו' דאורייתא דאם אינו רוצ' לישבע פורע והוא ז"ל כתב דיש חילו' ביניה' כאמור בלשונו והן אמת שיש חילוק אח' ביניהם דבדאורייתא נשבע התובע וקאמר דבהס' אינו נשבע התוב' זה אינו, דהאם נראה מלה מילתא כאמור, וא"כ חזרנו לומר דהסת ילך בלא פרעון, וא"כ הוי הפך ס' הסמ"ע ז"ל כאמור לעיל דשוים הם

וראיתי לה"ה בפ"ב מטוען ה"ה שכתב בדעת הרמ"ה ז"ל לענין כל מי שדינו ליטול בלא שבועה והיה חשו' התובע שנוטל בלא שבועה, וכתב שהוא הפך ס' הרמב"ם ז"ל דס"ל כיון שאינו יכול לישב' אינו נוטל ע"כ ע"ש וא"כ מינה בהסת בכופר בכל דדינא הוי דהיה הולך ופטור אפי' בלא שבו' אלא דרב נחמן תיקן זו השבועה א"כ כשהוא חשוד יר' דבמחלוקת שנוי לדעת הרמב"ם פורע ולדעת הרמה אינו פורע וכמו שהוא מחלוקת לענין חשוד תובע אם נוטל או לא וכאמו' ונמ' נ' דהונסת' מחמתו מ"ש לעי' דהרמב"ם והרמה שוים לענין הסת כיון דאינו יכול לישבע פורע וכאמור, אלא דאכתי יש לחלק ולומר דשאני התם דאינו ודאי חשוד ומשו"ה יכו' אנו לו' דשוי' הסלו' לישב' הסת וא' אינו רוצה לישבע ישלם משא"כ הכא דודאי חשוד הוא בהא קא מפלגי דלדעת הרמ"ה אוקמיה אדיניה ולדעת הרמב"ם אף גם זאת ישלם וכאמור

הא דאמרינן דעד א' המסייעו דפוטרו מן השבו' הנה מצאנו דאינו ה' סברות בדבר דאשונה בעלי התוספות במציעא דף ב':

בל"ה ולחזי זווי תמאן כקט כתבו במטס לעד א' פוטרו מן השבועה וכ"כ הר"אש בשם מה"רס ומשמע בין שבועה דאורייתא בין דרבנן הס' הב' היא לפרו"ה והסכים עמו הרשב"א בתשו' סימן אלף קמ"א ותתקי"ו בשם הראב"ד והרז"ה וכ"כ הנמק"י בריש מציעא בשם הרמב"ן דכל בדרבנן כשיש ע"א מסייעו פוטרו אבל לא בשבועה דאורייתא הס'הג'הי'סבר' בעס"ת בס' כ"א ח"ה סי' ג' הובאה בטור סימן פ"ד דדוקא שבועה דאורייתא ודמשנה פוטרו אבל לא שבועת היסת וכ"כ הרמב"ם בפ' מה' הס' הרביעית היא ס' הטור בסימן פ"ד דאף כשנתחייב שבועת היסת פוטרו אבל חיי'חרם סתם, הס' החמשית היא ס' הרא"בד הביאה הרב הנמק"י בריש מציעא דדוקא בשבוע' דעל א' מתחייבו בא העד המסייעו להנתבע ופוטרו אבל לפטור למי שחייב שבועה מן התור' כגון מודה מקצת או שבועת השומרים לא ועיין להרב גדולי תרומה שם שעמד על כל הס' הנז"ל ויישבם ע"ש ועיין בכנ"הג אות י"ו וי"ז בסימן ע"ה דיישב דעת הרמב"ם ובעה"ת עם הרא"ש ומהר"ם ע"ש

ועוד נ"ל לצרף ס' ו'ואלה היא ס'מהר"י וייל בסי' נ"ב דפטר אף מחרם סתם וכמ"ש הרכנה"ג בסימן ע"ה הגהט"ו אות י"ט, אבל הרכנה"ג יצא לחלק בין כשהיה חייב מתחי' חרם או פוטרו העד זבן כשהיה חייב שבו' הסת ובא העד ופטרו אינו פוטרו ג"כ מחרם סתם ולבסוף דחה זה הפירוש וכתב דלא שנא ולדעת מהר"י וייל פטור אף מחרם סתם ולדעת הטור אינו פוטרו מחרם סתם ע"ש, ולע"ד לא זכיתי להבין למה דמה זה הפירוש דברור הוא וכי איבי דלא נמי מהרי וייל חלוק עם הטור ז"ל ודומ' זה למ"ש הרב תרומת הדשן בסימן של"ד דהיכא דמחוייב שבועה מתרי אנפי לא אתי עד ופוטרו אלא מחדא והביא דבריו הוא ז"ל באות הקודם אות י"ו ע"ש ונראה לו סברתו וא"כ מ"ש הכא כיון דאית ליה שבועה וחר'סת' הגם דמפטר ע"י משבוע'מ"מ מחרם סת' לא לפטר ע"ש

במקום דאין הקנין מועיל אם גם נשבע חייב לקיים הדבר הטו' מכח השבועה מהריב"ל ז"ל ח"א בכלל י"ב בסופו הביא שתי תשובות של הריב"ש ז"ל דמשם בארה דמכח השבועה מחוייב לקיים מאמרו ע"ש אבל קשה דהוא הריב"ש בסי' שכ"ח כתב הפך מזה דקנין אין כאן שבועה אין כאן וכ"ן קשה להרשד"ם ז"ל דבסימן רמ"ד הביא תשו' זו דבסימן שכ"ה דקנין א"כ שבועה א"כ ובסי' קכ"ד הביא תשו' זו של הריב"ש דסימן שמ"א דחייב מכח השבועה ע"ש ונמצא דתשו' הללו סתר"י נינהו ועיין להרב ט"ך בדף מ"ו ע"ב

דאם חילק דבמקום שהקנין מועיל אזי חייבים היורשים מכח השבועה, ובמקום שאין הקנין מועיל אלא מכח השבועה אזי היורשים אינם חייבי' לקיימו ע"ש עיין בכנה"ג הג"בי סי'קע"ג סי' כ"ד מ"ש ע"ז

אם הנתב' הביא עד המסייעו ופטרו בו"ל משבועה ואח"ך הביא התובע עד אחר להכחישו בהא כתב הש"ך בסי' פ"ו ס"ק ע"ו דחוזר הדין ואמרינן אוקי חד לגבהדי חד והלט"ו שם בס"ק ה' כתב דלא יצא מפטורו הראשון ע"ש

הא דאמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, כתב מהר"י אלרבי בסימן פ"ו משם הרשב"א ז"ל דהיינו דוקא כשנתחייב שבועה דאורייתא, אבל אם החיוב הוא שבועה דרבנן לא אמרינן מתוך ע"ש, וחזי הוית לפר' מ"ל בפ"ב מה' טוען ה"ד דיצא לחלק דע"כ לא קאמר הרשב"א דיש חילוק בין שבועה דאורי' לדרבנן אלא בנשב' ונפט' אבל בנשב' ונוט' הגם שיהיה שבועה דרבנן אמרינן מתוך שאינו י"ל אינו נוטל והביא ראיה מהפוג' את שטרו, דמחוייב שבועה, ואם הוא השוה אמרינן מתשי"ל יפסיד, וכ"כ בתשו' להרמב"ן סימן פ"ה הביא' מר"ן בסימן ע"ב וכן הסכי' מהר"י אלרבי שם באותה תשובה להלכה ע"ש

אבן דעת הראב"ד ז"ל יראה דפוגם שטרו יטול בלא שבועה כשהו' חמול וטעמא טעים דאין פוסלין שטר מקויי' בשביל שבועה דרבנן, וה"ת הא דרב ושמואל דס"ל דבמת לוה בחיי מלוה אמרינן כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין מורים שבוע' לבנים ונמצא דבשביל שבועה דרבנן מפסידין שטר מקויים תירץ הראב"ד ז"ל התם שאני דהבנ דלא לוסיף עליו ע"כ ע"ש

הפוגם את שטרו וטען הלו' שפרעו אע"ג דלא טעין שישבע אנן טענינן ליה, אבל מאן דאפיק שטרא על חבריה וטען לוה שפרעו, אי טעין לוה שישבע משבעינן ליה ואי לאו אמרינן ליה זיל שלים וכמ"ש בשבועות דף מ"א ע"א וז"ל אמר ר' פפא האי מאן דאפיק שטרא כו' ע"ש, ופסקו הרמב"ם ז"ל בפי"ד מה' מלוה ה"א דין הפוגם וז"ל הפוגם את שטרו כו', ואומרים לו כשיתבע השבע ואח"ך תטול ע"ש, ודין מאן דאפיק שטרא על חבריה וטען הלוה שפרעו פסקו שם בה"ב וז"ל התובע את חבירו לפרוע וטען הלוה שפרע שטר זה או מקנתו ובע' השט' אומר לא פרעת כלום אומרים זיל שלם, ואי טעין לוה שישבע שלא פרע כלום, או שלא פרע כך וכך משביעין אותו ואח"ך יטול, ע"ש וראיתי להר'ל"מ שם בה"ב דהקש' להרמב"ם וז"ל או שלא פרע אלא כו"ך, ופירש הוא ז"ל היינו פוג' את שטרו, וקשה הרי כתב דין זה

לעיל דאפילו לא טעין אנן טענינן ליה ולמה כתבו רבינו כאן ע"ש

ולע"ד אחרי נשיקת עפרת והב לו לא זכיתי להבין אמריו אמרו' טהורו' דנראה שהבין דזה שכתב רבינו בה"ב או שלא פרעו אלא כו"ך הוא דין פוגם את שטרו וע"ז הקש' דהרי כתבו רבינו לעיל בה"א ולע"ד קשה דאם אמת כך עלה על דעתו וסברתו הי"ל להקשות קושיא אחרת יותר חזקה דסתראי ניגהו דהוא ז"ל קא פסק בה"א דפוג' את שטרו אפילו לא טעין אנן טענינן ליה והכא היכי קאמר דאמרינן ליה זיל שלי' ואי טעין אשתבע לי משבעינן ליה והויא דלא כהלכתא וכאמור וכע"כ לע ומתילא נמי ה"ן נסתר מה שרצה לחלק בדעת הרמב"ם בדין פוגם דאם היה ת"ח אין נזקקין והטיל מחלוקת בינו ובין הטור ז"ל ולעד"ן דבניהם שוי' לטוב' דבפוגם הגם שהוא ת"ח נזקקין והרמב"ם ז"ל בדין ב' אינו מדבר מדין פוגם וכאמור ומשו"ה חילק בין ת"ח לע"ה שו' דבר דברי הרמ"ל נ"ע

איך שיהיה דעת הרמב"ם ז"ל דבפוגם את שטרו אנן טענינן שישבע אע"ג דלא טעין איהו ואל תשיבני מת"ש הרמב"ם ז"ל בה' טוען פ"ב ה"ה וז"ל וכן פוגם שטרו וכל כיוצא בזה שהיה חשוד וטען הלוה שפרעו ואמר ישבע לי הנתבע כשבע היסת ויפטר מן השטר ע"כ ע"ש דמכיוון לסוגי דקאמר ואמר ישבע לי ירתה בהליא דצריך לטעון שישבע ואי לא טעין אנן לא טענינן ליה דכבר הרכ"מ שם בה"ה ישב לשונו דקאי למה שאמר וכן כל כיוצא בזה כלומר לאומר שטר פרוע הוא שאין ב"ד אומרין למלוה לישבע לו אא"כ טען הלוה ישבע לי אבל אינו חוזר לפוגם שטרו דההי' אעפ"י שלא טען משבעינן ליה ע"כ ע"ש והן אמת שלבלי הרב מהריק"א ז"ע דאיך יעלה על הדעת שהרמב"ם יפרש הדין במה שהוא בהעלם ויניח מלפרש מה משפט דין הפוגם שהוא מפורש בדבריו) וכבר הרב תנא שם בה"ה כתב על דבריו שהוא דוחק וז"ל וזה דוחק שהרי רבי' לא הזכירו דין זה שם דרךכלל כת' וכיוצא בזה אלא דלא זכיתי להבין דבריו במ"ש הנא ז"ל ואפשר דכיוון רבינו לעד א' שמעי' שפרע ע"כ ע"ש

ולע"ד אם הדוחק שדחק עצמו בדברי הרכ"מ ז"ל הוא דוחק וכמו שהאמת כן הוא שהוא דוחק גדול לפרש כן וכאמור א"כ איך נחה דעתו במה שהוא ז"ל מפרש דקאי לעד אחד גם זה דחיק ואתייא מרחיק ואינו מפורש בדברי הר"מ ב"מ ז"ל וצ"י ולולי דמסתפינא הייתי אומר דכונת הרמש"ל ז"ל האי אפשר אינו ייסוב על דברי הרמב"ם אלא הוא דבריו למ"ש שהוא דוחק לפרש האי פירוש שפירש הרכ"מ דכונתו לומר דמי גילה לו דקאי למפיק שטרא ודילמא אפשר דקאי לעד א' וכיון שאין כאן בירור תנא היכא קאי לא אפשר לפרש זה וע"ז קאמר שהוא דוחק וסימנים מנאתי לפרש כן ממ"ש הוא ז"ל אח"ך וז"ל אבל נראה לומר כיון שמצינו להראב"ד והרמ"ה ז"ל דסברי שנוטל המלוה בלא שבועה ומצינו בגמרה דקאמר גבי מפיק שטר' אחבריה וא"ל אשתבע לי דלא פרעתיך משבעינן ליה ובעי תלמודה ומה דין זה לפוגם שטרו ומסיק התם גבי פוגם אי לא טעין אנן טענינן ליה הכא אי לא טעין אנן לא טענינן ליה ואמרינן ליה זיל שלים והנה רבינו גבי חשוד הטיל פשרה דאנן לא טענינן ליה אשתב' כיון דידעינן דלא מצי לאשתבועי וחזר דינו למפיק שטרא דאי לא טעין אמרינן ליה זיל שלים וכי טעין גבי חשוד ישבע לי יפסי' ע"כ ע"ש

הגה מת"ש בתחילה אבל נראה לומר ולא קאמר אבל יותר נראה לומר משמע דהאי אפשר אינו ישוב דאם היה יישוב אלא דלא נראה לו כך הי"לל אבל יות' נרא' כו' וצ"ל ישוב

אין אדם נעשה חשוד מפי עצמו על שינוהו עדים ופסקו הר"מ ב"ם ז"ל בפ"ב מטוען הג' ופי' ה"ה משם הרמ"ה ז"ל דהיינו דוקא נשבע ונפטר אבל נשב' ונוטל נעשה חשוד מפי עצמו וכתב הרמש"ל שם דהיינו דוקא שכיר ונגזל נאמנים לפסו' עצמ' כיוןדמן הדין לא היו ראוים ליטול אלא מש' תקנה לא כן פוגם את שטרו וכיוצא דמן הדין ראוים ליטול בלא שבועה דשטרא קא מסייעי ואי מפסלי עצמם אנו אומרי' שיטלו גם בלא שבועה וזה שבח הוא לו ואינו היזק וכמ"ש ה"ה משם הרמ"ה ע"ש

שבועת שוא הוא נשבע לשנות את הידוע לאדם על עץ שהוא אבן וכ"ן על דבר הידוע לכל על אבן שהו' אבן ושקר הוא שנשבעת שנשבע אינו ידוע משקר ואח"ך נתוודע שהיא שקר בפ"ג דשבועו' ורש"י ורא"ס בפ' יתרו

חשוד על שבועת ביטוי להבא כגון אוכל ולא אכל אי נעשה חשוד או לא הוא מחלוקת רש"י ור"ת ז"ל כמפורש יוצא בפ' כל הנשבעין דף מ"ו ע"ב דלדעת רש"י ז"ל אינו נעשה חשוד ולדעת ר"ת נעשה חשוד ע"ש והרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' טוען ה"ב פסק כר"ת דכתב וז"ל אחד הנשבע לשקר או שבועת קיימי בטוי כו' ע"ש והגאונים ז"ל הובאו דבריהם בהגהות מימוניות קיימי בשי' זו וגם ר"י קאי בשי' זו והביאו מת"ש בפ' הכותב דף פ"ה שהיא אתתא דמחייבה שבועה בב"ד דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידעני' בהפיא אתת' דחשודה דמפיק שם שמים לבטלה ע"ש ופי' בה"ג דנשבעת ואינה מקיימת ע"ש וראב"י"ה פסק כרש"י וכן פי' ריב"א וכן אביאסף וכמ"ש הגהות מימוניות שם וזה דעת הרמב"ן והרשב"א כמ"ש ה"ה שם ע"ש

האמנם יש לחקור אם הוא חשוד בשבועה בטוי דלהבא כיון דבמחלוקת שבוי אם נעשה חשוד או לא וכאמור וקי"ל דבחשוד נתבע נוטל התובע בשבועה ובשניהם חשודים מחלוקת בשבועות דף מ"ז דר' מאיר אומר חזרה השבועה למקומה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ור"י אומר יחלוקו והרמב"ם ז"ל בפ"ב מטוען ה"ד פסק כר"מ וכמעשה דר' אבא וכן הסכימו רמב"ן והרשב"א ז"ל ורבינו האיי וקצת מן האחרונים פסקו כר' יוסף דיחלוקו וכמ"ש ה"ה שם ע"ש ׃ והכא כי כן אם התובע לבד הוא חשוד בלהבא

אם יכול לומר הנתבע קי"ל כש'רש"י ודעימיה דאינו נעשה חשוד ואם ישבע יטול ואם לא יטול ׃ או"ד אינו יכול לומר קי"ל באופן זה והו"ל כמו שניהם חשודים ויטול בלא שבועה

ראובן חייב לשמעון מנה ׃ והמחאהו אצל הגוי שיפרעהו ונתן ראובן שטר ערבות לשמעון אם לא יפרע לו הגוי ומת שמעון ׃ ובאים יורשיו לתבוע מראובן והשיב להם ראובן שכבר המחאהו אצל הגוי ׃ בזה לא אמרינן ברי'א בחיובא וספק בפרעון יען במחלוקת שנוי אי מהני המחאה בגוי מהרא"כ"ח סי' א' מש"ל פ"א מטוען ופ"ד משאלה ופ' י"א מה'מכירה ׃ ועיין להר'לח"ר סימן קע"ו דחלק ע"ו ע"ש

שלשה מיני שבועו'שבוע' התורה שבו' המשנ'ושבוע' הסת שבו'התורה היינו מודה מקצת ושבועת שומרים וע"א מעיד שאוא חייב ׃ שבועת המשנה שותפים פוגם כו' כמפורש במשנה ׃ הסת כופר בכל מתקנת ר"נ הנה ג' שבועות אלו חלוקים הם ולא ראי זה כראי זה לשבועת התורה עם היסת מפורש בפ"ש שבועות ד'מ"א בדאורייתא לא מפכינן או נשבע או משלם בלא שבועת התובע בהיסת אם רצה מהפך אשכנגדו ואם אינו רוצה לישב' אינו משלם עוד חלוקה שנית למר בר רב אשי בדאוריתא נחתינן לנכסי ׃ בהיסת לא נחתינן לנכסי ׃ יצא השלשי לדעת ר' יוסי חשוד על השבועה דאורייתא מהפך ׃ בהיסת תקנת' היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ואינו נשב' ואינו משלם

ופואי דאיכא בין שבועה דאורי'לדרבנן דהיינו שבועת המשנה הלא היא שאלת הראשו' הובאה בהר'בצלאל בשי' מקובצת כתובות דף פ"ח ע"א על מ"ש בגמרה אי פקח שמעון מייתי לה לידי שבועה דאורייתא' בענין ע"א מעידה שהיא פרועה ׃ וכתב שלדע' רש"י היא כעין היסת בלא חפץ ובלא כנוי את קללה בעלמא ושבועה דאורייתא היא בחפץ ובשם ובכנוי ׃ והתוספות ז"ל שם הקשו לרש"י דת"ן נשת'ר מתמתו דבפ' השולח דף ל"ה גבי אדרא בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד פר"שי דלא להשבעה בב"ד דאמירא באנקוטי חפצא ׃ והגם דשבועת האלמנה היא דרבנן ועכ"ז קאמר דהיא בחפץ אשר מכח זה חלקו התוס' וז"ל ולרבינו נראה דנפקא מינה אליבא דר' אבא דהלכתא כוותיה דאמר בשבועות דף מז' חזרה השבוע' למחוייב לה והיכא דאינו יכול לישבע משלם והיינו דוקא בשבועה דאורייתא אבל בדרבנן דהיינו שבו' המשנה אפי' היא חשודה על השבו'נוטלת בלא שבועה והכי מוכח בשבועות דף מ"א בהדיא ׃ א"כ למאן דאית ליה בדאורייתא לא מפכינן ובדרבנן מפכינן נ"מ נמי היכא דאי שבו' דרבנן היא מצי למימר השבע וטול ואי דאורייתא לא מצי למימר לבעל השבע והפטר כמו שאינו יכול לומר השבע וטול ע"כ ע"ש ונמצא לדעת התוס'כפי תרוץ קמא אפי' בשבו' המשנה אם היא חשודה נוטלת בלא שבועה כמו בהיסת דנפטרת בלא שבועה

ולתירוץ שני א"נ בחשודה בשבועת המשנה ׃ נ"מ דאי דאוריתא אינו יכול להפכה דכתב דאינו יכול לומ'לבעל השבע והפטר ׃ כמו שאינו יכול לומר בעלמא ר"ל בשבועה דאורייתא להפטר אינו יכול לומר השבע וטול ׃ וכ"כ הריב"ש בסימן תל"ו ע"ש כמצא לדעת התוס'שבו'המשנה היא כעין דאורי' לענין היפוך וכיוצא

פסק מר"ן הקלום בסימן צ"א וז"ל בע"ה שאמר לחנוני לא אמרתי לך כלום ליתן לפועלים ׃ והחנוני אומר שאמר נשבע בע"ה היסת ונפטר ׃ וכתב הסמ"ע שם בס'ק כ"א וז"ל ודלא כהר"ן והרא"ה והביאו הד"מ בש"ח שכתב דאין צריך לישבע הבע"ה אפילו היסת ׃ הואיל ואף אם מודה הבע"ה שא"צ ליתן אין החנוני יכול להוציא מידו כי אם בשבועה ׃ אם כן כפירתו לא הוי כפירת ממון וכמו שנתבאר לעיל בסימן פ"ז ׃ אבל אינך רבוותא ׃ דהיינו מר"ן ודעימיה דפסקו דנשבע היסת ׃ ס"ל דשאני התם דאף במודה נשבע ונפטר ׃ ונמצא שאין עליו שום חיוב ממון ומשו"ה כפירתו לא הוי כפירת ממון

אבל הכא כיון דבהודאת הבע"ה החנוני נשבע ונוטל גם בכפירתו צריך לישבע היסת עכ"ל ע"ש פירוש לפירושו דרצוני לחלק דהתם שאינו נשבע היסת היינו טעמא משום דבכפירתו צריך לישבע הכופר היסת ליפטר ׃ והשבועה תלויה בו בכופר א"כ אמרינן בודאי הוא דנשב' ונפטר ׃ ונמצא שלא נכנס מתחילתו בסוג ממון ומשו"ה פטור אףמשבוע' הסת ׃ אבל הכא דהשבועה תלויה בחנוני כדי ליטול ובודאי הוא נשב' אם רוצה ליטול ונמצא דנכנס בסוג ממון משום דביד החנוני תלוי לישב' וליטול ׃ א"כ עכשיו שכפר הבע"ה מחוייב הוא הבע"ה לישב' הסת דגרם בכפירתו להיזק ממון ו"נלע כונת הרב

ולע"ד לא זכיתי להבין אמרי נועם פה קדש יאמר לו ולכאורה הוא הפך גמרא ערוכה בשבועות דל"ג דקאמר התם בפי' ו̇דאף בשבועת ליטול אמרינן מי יימר דמשתבע וחזר הדין דמ"כ לא הוי ממון ולא היזק ממון ולא חייב הכופר דהיינו הנע"ה אפי' שבועה כיון שאינו גורם בכפירתו היזק ממון כיון דבהודעתו מבע"ה מחייב שבו' לאכוני ומי יימר דמשתבע האנוני וכע'צל"ע

מיגו ממעיז לשאינו מעיז אי אמרינן או לאו הנה ראיתי מ"ש הרב ש"כ בכללי מיגו סימן כ"ב אות ו' שהביא מ"ש בד"מ וסמ"ע ז"ל ובר"ן פ' ה"ה דלא אמרינן מיגו מטענת שאינו מעיז לטענה שיש בו העזה ע"כ וכתב הרב ש"ך ז"ל ואמת שכן כתב הנ"י בפ' ח"ה גבי הנהו עזי דאכלי חושלי בנהרדעא אתא מריה חושלא ותפסינהו והוה קא טעין טובא אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן דאי בעי אמר לקוחות הן בידי ופירש רשב"ם יכול לטעון עד כדי דמיהן מיגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי דהא תפיס בהו ומהימן כי קאמר נמי דכ"ך אכלו מהימן וקי"ל האי מהימן בשבועה ע"כ ע"ש וכ"כ הנ"י ז"ל נאמן בשבועת בנקיטת חפץ ואע"ג דאיכא מיגו דאלי אמר לקוחין הם בידי מ"מ לאו מיגו גמור שהרי השתא כשאמר דאכלי חושלא אינו מעיז ואם אמר לקוחין הם בידי היה מעיז ומשאינו מעיז למעיז לא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה עכ"ל הנ"י ע"ש

ולע"ד כונתו פשוטה במ"ש ואע"ג דאיכא מיגו ר"ל דלמה ישבע דיהא נאמן במיגו בלא שבו' ומינה נשמע דהנ"י קאי בשי' כת הסוברים דמיגו לאפטורי משבו' אמרינן וע"ז תרי' יתיב מ"מ לאו מיגו גמור יען הוא מיגו דהעזה כמש"ל ור"ל דהן אמת דמיגו לאפטורי משבו' אמרינן כשהוא מיגו טוב אבל בכאן שהוא מגו דהעזה אינו מיגו טוב וע"ז צריך שבו' הגם דיש מיגו כדי לטעון עד כדי דמיהן כיון דהוי מיגו דהעזה

הנה מכאן נורה יוצאת בדעת הנ"י דקאי בשי' מיגו לאפטורי משבועה אמרינן וכאן בהכהו עזי שאני דהוי מיגו גרוע ומינה נשמע דמיגו דהעזה לא אמרינן ומינה קאמר הרב ש"ך דהנ"י קאי בשיטה דמגו דהעזה לא אמרי' וכמש"

ותמה עליו הרב ש"ך שם ז"ל אבל דבריו תמוהים דהא מוכח בכמה דוכתי דאמרינן מיגו ממעיז לשאינו מעיז וכמ"ש לקמן ע"כ ובודאי דכונתו להקשות דאמרי' מיגו ממעיז לאינו מעיז ומהימן לפי שלא בשבועה ואם איתא לדעת הנ"י דמיגו ממעיז לשאינו מעיז לא אמרינן ומ"ש בגמ' גבי הנהו עיז

דאכלי חושלי בנהרדעא דמהימן היינו בשבו' יען המיגו גרוע ובלא שבו' הו"ל כמאן דליתיה ולא היה זוכה בדין, וע"ז קאמר דזוכה על ידו השבו' ג"כ וע"ז קא מתמיה הרש"ך דהרי מצינו בכמה מקומות דזוכה בממון בטענת מיגו דהעזה בלבד בלשו"ש ועל זה נרגש הרב ש"ך ז"ל וגבי עזי כו' ר"ל דלא אימא כיון דמיגו דהעזה אמרי' למה הצריך תלמודא גבי עזי שבו' לסימני במיגו לבד ולזה קאמר דהיינו טעמא משום מיגו לאפטורי משבו' לא אמרי' וכונתו לו' דהשבו' אינה באה להשלי' טענ' המיגו ג רו' משום דהוי העזה אלא כונתו לומר דהמיגו טוב הוא אך דלא אמרי' מיגו לאפטורי משבו' ר"ל הגם דבעלמא דהייכו מאינו מעיז לאינו מעיז מיגו פוטרו גם הכא גבי עזי דאכלי חושלי דהוא טענה אינו מעיז למעיז הגם דהמיגו טוב לאוקומי ממונא מ"מ משבו' אינו פוטרו וזהו הדין כ"כ ממעיז למעיז דהיינו כשכל הטענות בין עיקר הטענה ובין המיגו הוו טענות עזות כן הוא הדין דחייב לישב' הגם דאיכא מיגו ואינו משום דהמיגו אינו טוב

אלא דע"ז נרגש הרב ש"ך דמאי תאמר דוהו ג"ך כונת הנ"י דהמיגו הוא טוב לאוקמי ממונא אבל לא לאפטורי משבו' וכדברי הרב ש"ך לז"ק גול הרב ש"ך דזה אינו יכול לומר בדברי הנ"י ז"ל ובאמת הו"ל להנ"י לתרץ בקיצור דמיגו לאפטורי משבו' לא אמרי' אפי' ממעיז למעיז ור"ל דממעיז למעיז דכל הטענו'שוות הוי המיגו טוב ועכ"ז אינו פוטרו משבו' יען טענות עזות ומינה היה נשמע נ"כ ממעיז לאינו מעיז דאיכו פוטר משבו' מטע' עזו' הגם דהמיגו הוא טוב אבל עתה דנקטיה בדוקא במעיז לאינו מעיז כונתו כשו' דהשבו' הלא משום דהמיגו גרוע דלא אמרי' מיגו כהאי משא"כ סברת הרב ש"ך דס"ל דמיגו כהאי טוב הוא ואמרי' אלא דאין בו כח לפטור ג"כ משבו' וכתו שהוא הדין במעיז למעיז דהמיגו טוב הוא אלא דאין בו כח לפטור אף משבו' ע"כ מנאתי בכ"י מ"ח ז"ל

ולע"ד נראה כונתו שהוכרח לפרש פי' הש"ך במסך לשונו דיצא לו קושי'בריהט'דליסני' או ראה מה שנתקש'בדברי הרב ש"ך ולא השיגו השעה לכתוב וחסר הדבר

ונר' דראה בדברי המטה שמעון בכללי המיגו אות ע'ט שפי' דברי הכמקי יוסף דלא אמרינן מיגו כזה דהוי ממעיז כו' לא הוי מיגו גמור לענין פיטור שבועה ואע"ג דהוי מיגו שפיר מיהו בשבועה כיון דהוי ממעיז ואין כונת הנ"י לומר דל"א מיגו כזה כיון דכש"ס אמרינן דנאמן במיגו אלא כונתו כמ"ש ולפ"ז אין מקום לקו' הש"ך בשקכ"ג עכ"ל וע"ז בא לפרש דברי הש"ך לומר דהש"ך כבר נרגש

נרגש באחד פי' לפרש לדברי הנ"י ודחייה דאם איתא להא הו"ל להנ"י לתרץ בקיצור דמיגו לאפטורי משבועה לא אמרינן אפי' ממעיז למעיז כו' כאמור ונדחה קרן לו דברי הרב מע"ם כפי פי' זה

ראיתי ונחון אל לבי לידע קושט דבר אמת ולבקש בינת לדעת מה יהיה משפט היות נודע בשערים מפה עירינו שאלוניקי יע"א כותבין סך קצוב למלך יר"ה מידי שנה בשנה בשביל כרג"א דמלכא נקרא בלשון לעז מוקאטאעה ממנו אינגלרו' וזה מנהג קדום מיום שיושבינו פה העירה יע"א, וע"ז חקרתי ודרשתי ובאתי לבית הספק אם היו יהיה שאחד או ב' מיהידי עירינו יע"א התנה ימנא בזמן גבית הכרא"ג ופרע שם מחו' לעיר כרא"ג דמלכא האם יחוייב לפרוע גם פה העיר' יע"א יען הוא דבר קצוב ואין גורעין מעמנו בשביל זה שלא פרע או נאמר כיון דכרא"ג' דמלכא הקרקפתא מנח וכבר פרע ואין לו לשלם עול הפעם. עוד נסתפקתי שאחדשים מקרוב באו שנעשו קנת ברטלי"ם מהמלך בעבור המכם בהוג'יט ופ'ירמאן כנהוג ושם כתוב שפטוריס מכל מפיאדרגוגיו' זול' הכרא"ג' שפורעים שם בקושטא יע"א האם פטורי' בעבור זו מלפרוע פה או נאמר דחייבין כיון שאינו גורע מסך הקצוב ע"כ באתי לאסופת' הפוסקי' ראשונים ואת האחרוני' לראות מה הדין נוטה להלכה ולא למעשה

הלא מרא"ש אציעא נא מ"ש בגמרא ריש בתרא דף ע"א וז"ל ההוא דמי כלילא דשדו אטבריא אתו לקמיה דר' ואמרו ליה ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא אמרו ליה ערוקינן ערוקו ערקו פלגיהון דליום פלגא אתו הנהו פלג'קמי' דר' אמרו לי' ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא אמרו לי' ערוקינן א"ל ערוקו ערקו כלהו פש ההוא כובס שדוייה אכוב'ערק כובס פקע כלילא וכת' ההגהות אשיר"י שם וז"ל מכאן פסק ר"ת אם השר הטיל מס על בני העיר וברחו מקצת שפטורים מן המס ואין אלו הנשארים יכולים לדוחקם לתת עמהם ע"כ

ונראה דכונתו דנוייא לומ' דהרי הכא דליוה כולה אפלגא ועכ"ז ר' לא עכבם לפרוע חלקם אחר שכבר הטילוה הכליל' אלמא דהדינהוא לגמרי דפטורים אע"ג דלא מחל להם המלך והיינו משום דברחו והוא הפך פי' רש"י לפירש דכשברחו מחל להם המלך המנהגית כאשר יראה הרואה דמשום הכי לא עכבם ר' א"כ לפי ס' ר"ת היה נר' לכאורה בנ"ד דפטורין והוא דנ"ד ג"כ או שהלכו למדינ' אחרת או מי שנעשה כרא"ט"לים הוי כבורח מן העיר ולס' ר"ת אינם יכולין לעכב כאמו' אע"פי שכבר הוטל המס עליהם ואף דאיכא פסידא להאי וריוחא להאי כ"ש בנ"ד דליכא ריוחא להאי דת"ק פורע הוא במקום אחר או הנירא"ט' פורע הוא בקושטא ולס' ר"ת נר' דפטורי' לגמרי כאמור

ברם כהלקו עליו רבותא אחרוני הנקדם ר"י שהבי' התוס' המרדכי שסו"ש מנא' תמו' ר"י שפירש דאם הכובס תבע אותם לדינא היו חייבין לסייען אלא השר לא רצה לכופן לפי שלפי דבריו היו פטורין לגמרי אפי' אי לא ערקו ע"כ ולע"ד לא זכיתי להבין דברי' דכולו מקשה כאשר יראה הרואה ואחר העיון נר' לע"ד לו' דכונת ר"י כפי' רש"י דכשברחו מקצתם מחל להם מקצת המס' לנשארים אבל כשברחו כולם שלינא כל ההעלה כולה על הכובס והיינו משום דכשברחו מקצתם הראשונים עדין היה לו להשר ליקח סך ממון מהנשארים ולפיכך מחל חלק הבורחים לא כן כשברחו כולם ולא נשאר כי אם הכובס ולפיכך אם היה מוחלת חלק הבורחי' מהפא ומוהו יתחשב חלק הכובס ולפיכ' תבע מהכובס כל דמי הכלילא אףחלק הראשוני' שברחו שכבר מחל להם ולהכי קשה ליה אמאי קודם הבריחה לא תבע אותי לדינא לכפות אותם שלא יברחו שמא אחר הבריחה יתב' ממנו כל דמי הכלילה לזה תריץ יתיב דאם הכובס היה תובע אותם לדינא היו חייבים את דרא' הכובס דכשברחו מקצתם מחל לנשארי' פלג' ולא רצה לכופם על חלק הבורחים ראשונים נמצא לפי דבר השר אף אם היו כאן הבורחים שנים היו פטורים מחלק הבורחים ראשונים לכך לא תבע אותם לדינא הכובס קודם הבריחה זה נר' לענ"ד פי' דברי ר"י

נחמד מזה דמהדין יכול לעכב הנשאר לבורח שיפרע כה עמנו במס אלא דשאני הכא דהכובס לא תבעם לדינא משום דהוא סבר נלמחל להם חלק הבורחים ראשוני' דהם פטורים הבורחים ב' ומשום הכי לא תבע לדינא כדבר האמור אבל אם היו יהיה כנדון דידן דאף אם יבריחו קנת יחידים עכ"ז המלך תובע מהנשארים דבר בלתי שום פחת ומגרעת בהא ודאי לדעת ר"י יכולים לעכב בידם שיפרעו עמהם ג"כ ואין הבריחה פוטרתן

גם הרב ר' אליעזר הובאו דבריו בהגהות מרדכי שם סימן תרמ"ד ס"ל כפי' ר"י שכתב וז"ל נשאלתי על מס המוטל על היהודים בני קאנדייא בכלל אם א' יוצא מן הארץ לעלות לא"י אם הוא פטור מן המס בשביל המצוה או לא כי מנהג בני קנדייא לא יפחתו המס בשביל היוצא וגם לא יוסיפנו בשביל הבא נ"ל לפי דעתינו בקלרה כי פסקו גאוני צרפת כשאחד יוצא מן העיר חייב לפרוע מס המוטל עליו ואי משום כלילא דטבריא כבר תי' אותה ועוד כמה תירוצין יש והביאו ראיה מההיא דהגוזל דאמר האי כרג'א אכולי מתא ושאלנו מה בא לאשמיענו ואמ' זאת בא להשמיענו שדינא מלכות הוא וא"כ היוצא חייב לפרוע המס המוטל על כאן לדברי רבי ואני אוסיף על

הגר

אשר שאלתי אם יפטר עולה. נראה מן הנזם כו' נראה דחייב כו' ול"ד לכלילא שלא הייתי כי אם במקרה והיה הדבר בטוח שאם לא כמלא שם פיה מתבטל וכ"ל נאם אליעזר .

הרי דבנ"ד ס"ל לר' אליעזר ורבו ורבני נרפת דחייב לשלם אף חבור'כדבר האמור ומדבריו כלמוד דאין לחלק ולומר דיש חילוק בין שנשתעבדו במס או בכרג"א או קודם לכן דזה אינו דכולא חדא מילתא היא כיון שהדבר קבוע לתת בכל שנה ושנה הוי כאלו נשתעבדו אף קודם וממנו אי ברח חייב לפרוע מדקאמר על מס המוטל ולא קאמר על מס שנשתעבדו דאם איתא דיש חי' הי"ל לחלק ולפרש דהכל תלוי בו ועוד מדקאמר כי מנהג בני קנדייא שלא יפחתו בשביל היוצא והרי אי כבר נשתעבדו אליו מה לו לתלות הדב' במנהג ועוד איך יוסיף עליהם אחר שכבר נשתעבדו אלא ודאי שאין כאן שעבוד כלל ועי' כשאל ובשיב דחייב כאמור וכאשר יראה הרוא'יע"ש

גם הרמב"ן בחידו' הובאו דבריו במהרימ"ט ח"ב סימן נ"ח ס"ל דחייב הבורח דכתב ז"ל הא לערקו פלגא במקום שאין ר' יכול לכופם ברחו שאם היה יכול לכופם דין הוא שיכופם מאחר דשדא מלכא דמי כלילא נתחייבו כולםלתא ואקרקפתא דידהו ואנכסייהו מנה אן שמא לא רצה ר' לכופם ע"כ יע"ש

ותו דאעיקרא דדינא דברי ר"ת קשים לשמוע לדעת מהרימ"ט כמבואר שם וז"ל ובאמת דברי ר"ת קשי'לשמו' דהא ודאי חל חיוביהו ושעבודא דמלכ' רביע עלייהו וכדאמרי' מקרקפייהו דהני בטסק'דמלכ' מנא והיאך יפטר בצאתו מן העיר ועוד קשה כי שם בהגהה הביא משם הר"י מפריש על מתנה שהטיל השר וברח הא' שהנשארי'תובעי' שיפרע חלקו דדל"ת דינא ואפי' שערי דכלא משתעבדי וכן היו דנין ר"ת ור"י כו' יע"ש ונמצא דברי ר"ת כסתראי כינהו וע"ז תריץ יתיב הרב מהרימ"ט ז"ל דלעולם יודה ר"ת דהדבר שהיא חק המלכות כגון כרא"גא וכסף גולגלתא דחייב הבורח אלא דהתם בגימ' בההיא היה המתנות ובהא קאמר ר"ת דפטור ואע"ג דהוני' מכאן ואמר אם הטיל מס כו' לאו מסי'קבועו' קאמר אלא שרצה להטיל לאכי ערוקייהו מסתייגהו ע"ש נמצא מזה דאפי'ר"ת יודה בזה דחייב'הבורח וכדבר האמור

והן אמת דלכאורה לא זכיתי להבין אמרו' טהורות דהא בההיא תשו' דר"י מפריש קאמר ר' וש' שהיו תחת שר אחד והטיל עליהם מתנה כו' ופסק דחייב הבורח ושכן דן ר"ת ולפי חילוקו כיון שאינו כרא"גא וכס' גולגלתא אמאי חייב לדעת ר"ת וצ"ע

והרב משה מלך דיי"ל רצה לחלק בין קודם שנשתעבדו לאח' שנשתעבדו ודבריו צל"ע דשתי הלשונות שוים לבהכי'דכליל' קאמר שדו ובההיא דר"י מפריש קאמ'הטילו ולע"ד נראה דשניהם שוים בלשונם ועל כן לא ידענא מאי קאמר

אך שיהיה העולה מן המקובץ דחייב הבורח לפרוע עמהם וכזה ראיתי להריטב"א הובאו דבריו בב"י בח"מ סימן קס"ג מחודש ד' וז"ל כתב הריטב"א בתשו' מנהדין חייב הוא לפרוע על כל נכסיו על כל המסים שכבר הוטלו וכל ההוצאות שעליהם ואי אפשר להפט'מהם בהפרדו וכמ"ש הרמב"ן בפ'השותפין בבי ההוא כלילא דשדו אטברייא וברא'ברור' וכן חייב אפי'להבא על מה שנשאר לו בעיר כו' יע"ש

הכלל העולה מכל האמור ר"ת הוא יחיד בדבר ואין לומר קי"ל כפ' הגאון אפי' שיהיה היחיד מוחזק והרבים אינם מוחזקים הם נקראים מוחזקים כנודע ואת ועוד אחרת דבנ"ד לדעת מהרימ"ט ז"ל יודה ר"ת ז"ל וכאמור וא"כ נראה לע"ד דחייבים היוצאים מן העיר קודם פתיחת הכארג' וכ"ב הבירא ועליים הנלע"ד כתבתי

הצעיר משה ששון

ה' מסים

מהריט"ץ סי' ע"ה הכריע לפיטור ת"ח הוא הלומד תורה שבכתב ומדרשי הגדה דבשמירה תליא מילתא ע"ש וכן היא ש' מהר"ש הלוי ז"ל ומהר"ש פלורינטין בס' מעיל שמואל סימן י"ו דכ"ע ע"ש והרב הקרי לב בח"מ ח"א סי' ק"ו הכריע הפך סברתם ע"ש וכתב דכל שאינו עוסק בש"ס מקרי ע"ה

גם הביא לנו ס' מהרימ"ט ח"מ סימן נ"ט דהצריך לפיטור מס קורא ושונה ושימוש ת"ח ותלמידים הקבועים בישיבה בכל יום ועיקר עסקם בתלמוד ובפוסקים אע"פ שלא הגיעו לגדר חכמים ומור' הוראות פטור

גם הפ"מ ח"א סימן ק' הצריך שיהא עוסק בגופי הלכות ויש לו לב חכם דמחדש משמעתיה ע"ש . ושמך ב' ידיו הרב בתי כהונה ח"ב ס"פ ח"י . וכן הסכים הר"מ בן חביב בס' מעיל שמואל סימן ט"ו . גם הריב"ל ח"ג סי' מ"ז לא פטר אלא ראש ישיבה או למדן עם חבירים בישיבה דמוכרח להעתיק העיון כי קנאת סופרים כו', גם מדברי הרב משה מלך דל"ו נראה דבעינן לפחות ת"ח לומד ש"ס וכן מדברי משאת בנימין סי' ג' משפטי שמואל סימן פ"ח דרכי נועם ח"מ סימן כ"ה דרע"ה דבעינן יודע ובקי לפלפל בתלמוד

בתלמוד ובדברי הגאונים ושם בסי' נ"ו לרע"ו וסי' נ"ז ות' כנה"ג ח"מ ח"ב סימן נ"ח

ולענין אי חשיב מוחזק ה"ה בזה או רבים מוחזקים עיין בהרב חקרי לב שם דהאריך בזה ואסיפא דביתא כתב שיעשו פשרה מאחר דהדבר יצא מפי שני המאורות כו' ע"ש

ה' שותפין

שאלה ר' וש' נשתתפו היינו שר' הוציא מכיסו וממונו ושם לקרן קיים סך מאה ג'ילדיטים שהם זהובי' חדשי' שעוברי' לערך י"ב גרוש' ושמעון הוציא מכיסו סך ר' ג'ילדיטים ושם לקרן קיים ולא התנו ביניהם בתחי' מה יהיה משפט הריוח והשבח וכ"ן לגבי הפכו אלא בסתם היה הדבר ונשאו ונתנו ב' גם יחד בשותפות הנז' על שלבסו' עשו והצליחו ונעשו הג' מאות ג'ילדיטים ששמו לקרן קיים בין שניהם היינו ק' ר' ור' שמעון כנז' עתה נעשו שלש מאות אלפיים שעוברים לערך כ"ד גרוש' ובאו לחלק השות' הנז', ואומר ש' לר' טול אתה מאה ואני מאתים כמו שהנחנו, השיב [illegible] לו' שכה יהיה משפט החלוקה היינו שתחילה ניקח הקרנות כפי מה שהנחנו היינו אני אלף ומאתים ואתה שני אלפים וארבע מאות ואח"ך נחלק הנשאר לחצ'ריוח אח"כ ש"בם למנאין כשירה, עתה באתי לידע היכן הדין נוטה ונטיתי ידי בקן קולמוסא כדי שיהיה בזכרון מה שיעלה מגולתי מפי סופרים ומפי ספרים אלקוטה נא באומרים אמרות ה' אמרות טהורות

תשובה מילתא כדנא מפורש יוצא בכל ספרי הפוס' וכמו שאבאר, ועני אנא באתי להסדיר הדברים והנה שורש ומקו' דין זה פתח פתוח מצאנו בכתובו' דנ"ב ע"א וז"ל בפ' מי שהיה נשוי ג' נשי' אמ"ש ב' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע ופי' רש"י חולקים בשוה אמר רבה מסתבר מילתיה דשמואל בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל בשו' לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ופרש"י שור לחרישה שלקחו כאן שור לחרוש וחורשין בו ואין חלקו של זה מועיל בלא חלקו של ב"ה כלום הילכך חולקין בשוה אבל שור לחרישה והשביח בבשר ושחטוהו נוטלין לפי מעותיו שהרי מתחלק לאבריו, והא דנקט רישא מקחן לחרישה רבותא אשמועינן דאע"ג דמעיקרא אדעתא דלמכלג בשוה נחות לשות' השתא דשבח בבשר ושחטוהו והוא מתחלק לאיבריו יטול איש לפי מעותיו ורב המנונא אמר אפי' שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע

והנה לעד"נ דמחלוקת רבה ורב המנונא בדברי שמואל תלוי בזה היינו דא יהיה האופן מתחי' וע"פ דבעל המאתים משתייע מבעל המנה כגון שלקחו שור לחריש' ועומד לחרישה בהא ודאי בין רבה ובין רב המנונא מודו דהשכר לאמצע דא"א לזה בלא זה וכ"ן שור לטביח' ועומד לטביח' דחולקין לפי המעות כי פליגי בשור לחרישה ועומד לטביחה ולפי פי' רש"י ז"ל וטבחוהו אי בתר מעיקרא אזלינן והשכר לאמצע, או בתר השת' אזלינן וחולקין לפי המעות דלדעת רבה בתר השתא אזלינן ולדעת רב המנונא בתר מעיקרא אזלינן, ופסקו הפוסקים הלכתא כשמואל ואליבא דרב המנונא וכמו שאבאר בס"ד, ונפקא מינ' לפי' רש"י ז"ל דנקט וטבחוהו ככרתא בהדייא דאף רבה דפליג עליה דרב המנונא וס"ל דבתר השתא אזלינן היינו כשעשה מעשה המוכי' הפך ממה שהיו דעתם מעיקרא כגון זאת אבל שור לחרישה ועומד לטביחה דהיינו שחשבו לשוחטו ולא שחטוהו ומכרו את השור חי בהא ודאי לפי' רש"י ז"ל יודה רבה דהשכר לאמצע וא"כ רב המנונא דפליג עליה דרבה הוא בדוקא כשלקחו מתחילה לחרישה אבל אם לקחו לטביח' דראוי ליחלק ועומד לטביחה ששחטוהו לאיברין יודה לרבה דחולקין לפי המעות ומכאן תורה יוצאת דאם ר' וש' נשתתפו זה במנה וזה במאתים בסתם ליקח סחורות ולכל דבר הראוי ליחלק זה ודאי לדעת רש"י ז"ל לכ"ע חולקין לפי המעות וכאמור

והנה אם כנים אנחנו בכונת רש"י ז"ל דמדנקט בלישניה שחטוהו ירא' לעין דוקא שחטוהו אבל חשבו לשחוט ומכרו כשהו' חי יודה רבה דהשכר לאמצע ואם אמת היה הדבר הזה הנה הגאון הרי"ף ז"ל בהלכות עומד מנגד דכתב וז"ל אמר שמואל כו' אמר רבה מסתברא מילתיה דשמואל כו' אבל שור לחרישה ועומד לטביחה פירוש שנמלכו עליו להעמידו לטביחה לחלוק באברין ואח"ך נמלכו להם ומכרוהו חיי זה נוטל לפי מעותיו כו' הואיל ואלו טבחוהו וחלקו באבריו היה זה נוטל שליש מגופו וזה ב' שלישים ע"ך ולפי פ' רש"י ז"ל בהא ודאי יודה רבה לרב המנונא וכאמור, לא זאת אף זאת דאף בפ' רב המנונא לפי שיטת רש"י הרי"ף ז"ל עומד לנגדו, דאלו לשיטת רש"י ז"ל בפ' רב המנונא כתבנו דשור לחרישה אף אם שחטוהו השכר לאמצע ואלו הרי"ף ז"ל כתב וז"ל ורב המנונא אמר אפי' שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע הואיל וכשהוא חי מכרוהו ועדיין לא חלקו שכיון שלא חלקו עדיין השותפו' קיימת ולפיכך השכר לאמצע ע"כ דיוקא יורה מדבריו אלא דוק' מכרוהו חי אבל אם שחטוהו ליחלוקו לפי המעות אף לפ' רב המנונא וזה הפך דעת רש"י ז"ל

ותזי הייתי להר"ן ז"ל שהביא פי' רש"י ודייק מלשו' דוקא שחטוהו אבל מכרוהו חי אע"פ שנמלכו בו קודם מכיר' לטביח'

השכר

השכר לאמצע אף לדעת רבה . ולרב המנונא אפי' טבחוהו משום השכר לאמצ' ע"כ דמוה ירא' להדיא ככל אשר כתבנו בדעת רש"י ז"ל , אלא דהוא ז"ל כתב דלשון ועומד לא אתי שפי' לדעת רש"י . ויותר נראין דברי הרי"ף דעומד היינו שנמלכו עליו בלבד אבל טבחוהו הכל מודי' שהשכר לפי מעות והנה כי כן לדעת הרי"ף והר"ן אף אם לקחו לחריש' ושחטוהו לכ"ע יחלוקו לפי המעות . ומכ"ש אם נשתתפו מתחי' בדבר הראוי לחלק דחולקין לפי המעו'

עלה בידינו לפי המסקנא דאנן קי"ל הלכתא כרב המנונא דאף שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע במחלוקת שנוי לדעת רש"י ז"ל היינו כששחטוהו וכ"ש אם מכרוהו חי דהשכר לאמצע לכ"ע . ולדעת הרי"ף והר"ן ז"ל אפי' מכרוהו חי השכ' לאמצע דוקא לדעת רב המנונא . ולדעת רבה חולקין לפי המעות ואנן דקי"ל כרב המנונא לא נ"מ לפוס דינא מידי בין רש"י והרי"ף והר"ן ז"ל דכין אם יהיה פירושא דשמעתא כפ' רש"י דוקא שחטוהו אבל מכרו' חי אפי' רבה מודה ולדעת הרי"ף והר"ן אף רב המנונא כי אמרה למילתיה לא אמר אלא במכרו' חי ולדעת רבה פליג בזה מ"מ להלכה שוים הם רש"י והרי"ף והר"ן ז"ל דשור לחרישה ועומד לטביח' דהשכר לאמצע אם מכרוהו חי , דון מינה דאם שנים נשתתפו בדבר שאין ראוי ליחלק או בדבר שחלק הגדול נשתנה מחלק הקטן ובלא חלק הקטן לא היה אפשר ליקח ולבסוף בשביל ליחלק היה דבר שנגנב ליחלק תוי לדעת רב המנונא דהלכתא כוותיה בין מכרו אותו הדבר ובין חלקו בין שניהם השכר לאמצע והיינו לפ' רש"י ז"ל , אבל לדעת הרי"ף והר"ן ז"ל דוקא במכרו אבל חלקו חולקין לפי המעו'

והנה לקר"אש ז"ל בפסקיו שם דפיר' דרב המנונא אתרה למילתיה אפילו בשור לטביחה ועומד לטביחה דהשכר לאמצע הפך דעת הרי"ף והר"ן ז"ל ונסתייע מהירושלמי ע"ש והביא בשם י"ת דרב המנונא לא אמר אלא בשור להרי' ועומד לטביחה אבל שור לטביחה ועומד לטביחה מודה לרבה דחולקין לפי המעות ע"ש ושו' לבר תסיק כפירושא קמא דרב המנונא בין בין אמרה וכתב ז"ל ומתילא רווחא שמעתא כפירוש' קמא ואף הירושלמי אמרה בהדיא כן וכן דעת רוב המפרשים שבכל מיני שיתוף סחורות אם נשתתפו בשתים השכר לאמצע והטעם כמפורש בירושלמי ע"כ ע"ש

עלה בידינו לדעת רש"י בס' רב המנונ' דהלכתא כוותיה שור לחרישה ועומד לטביחה וטבחוהו השכר לאמצע וכל שכן מכרוהו חי ולדעת הרי"ף והר"ן דוקא מכרוהו חי אבל שחטוהו חולקין לפי המעות וכ"ש אם לקחוהו לטביחה ושחטוהו דחולקין לפי המעו'

ולדעת הרא"ש אף בזה השכר לאמצע וכמ"ש משם הירושלמי ומשם רוב המפרשים כאמור

אלא דעדיפא מינה לברורי לדעת הרא"ש מאי דעתו לענין שור לטביחה ומכרוהו חי דיש הדוחה לדחות ולומר דאף הרא"ש לא אמר אלא בשור לטביחה וטבחוהו אבל מכרוהו חי הגם דהיה שור לטביחה השכר לאמצע א"ד דוקא שור לחרישה ועומד לחרישה השכר לאמצע אבל שור לחרישה ושחטוהו או שור לטביחה בין שחטוהו בין מכרוהו חולקין לפי המעות

אבל האמת אחר ההתבוננות קצת בדברי הרא"ש מראייתו שהבי' מהירושלמי יראה לענין דאף במכרוהו חיי השכר לאמצע דהכא הירוש' טעמא טעים דיכול בעל המנה לומר על דאת זבין חד זימנא אנא מזבינינא עשרה זימני ע"ש וכ"ן הסיומא דמילתא כתב הרא"ש וכן דעת המפרשים שבכל מיני שיתוף סחורות אם נשתתפו בשתים לוקח המועט כמרובה ע"כ ע"ש דנראה דהגם דמכרוהו חי הריוח לאמצע

ובזה דעת כולם דאף הרי"ף והר"ן בשיטה אחת הם עומדים דשור לטביחה ומכרו חי השכר לאמצע , כי פליגי בשחטוהו דלדעת הרי"ף והר"ן בין לקחוהו לחרישה ובין לטביחה אם שחטוהו חולקי' לפי המעות ולהרא"ש הוי לאמצע אבל אם מכרוהו חי לכ"ע השכר לאמצע

ובזה הוקה גבר אחיר הגדול הרמב"ם בפי' ד' משלוחין ה"ג וז"ל השותפי' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים כו' השכר לפי מכיסם ולא לפי המעות ואפי' לקחו שור לטביחה שאלו מכרוהו היה נוטל כ"א מכפרו כפי מעותיו אם מכרו' חי השכר לאמצע דור' להדיא דקאי בשיטת הרי"ף והר"ן ז"ל דדוקא אם מכרוהו חי אבל טבחוהו השכר לפי המעות הפך דעת הרא"ש ז"ל דפסק דגם בזה השכר לאמצע אלא דלע"ד צריך להתיישב בלשון הרמב"ם דירא' לע"ד דקשיא דיוקא ארישא לדין דסיפא דבתחי' כתב השותפים כו' ונתעסקו כו' פחתו או הותירו הוי לאמצע דנראה בכל עסקים אפי' שור לטביחה וטבחוהו עכ"ז השכר לאמצע ובסוף כתב ואפי' לקחו שור לטביחה שאלו טבחוהו היו חולקים לפי המעו' ע"כ ע"ש וקשיא רישא לסיפא אם לא שנאמר דהאמת יורה דרכו דשור לטביחה וטבח' חולקים לפי המעות ורישא תנא והכי מפרש הוא והוי הפך דעת הרא"ש וקאי בסי' הרי"ף והר"ן וכאמור

והנה הרא"בד יצא לידון בדבר חדש דכתב שם בהשגות א"א לא כתחוורו דברים הללו כשמכרו' חי אא בריוח שהרויחו בו כשהוא חי בתלאכתו מפני שהחלק הקטן צריך בגדול ע"כ ע"ש , יראה להדיא דדעתו ז"ל דמפרש

למפרש בדברי רב המנונא סור ועומד לטביח' השכר לאמצע היינו לענין שכירות השו' לחריש' ויוצא אבל לענין גוף הבשר בין שחטוהו ובין מכרוהו חי ואף אם לקחוהו לטביחה חולקין לפי המעות. ואתייא דלא כמאן דאילו לפי' רש"י ז"ל אפי' בטבחוהו הוי לאמצע ולפי' הריף והר"ן והרמב"ם במכרוהו דוקא הוי לאמצ' אבל בשט' הוי לפי המעות ולפי' הרא"ש גם בשחטוהו ואף אם לקח לטביחה הוי לאמצע. ומר נהו רבה הראב"ד עמד מנגד וס"ל דדוק' שכירו'. הוי לאמצע וכאמור גם הרכ"מ שם בה"ג מסכים בדעת הרמב"ם ז"ל דקאי בפי' הרי"ף והר"ן דאפי' שור לטביחה ומכרוהו חי דהשכר לאמצע וכ"ש שור לחרישה ומכרו' חי דהשכר לאמצע אבל שור לטביחה וטבחוהו דוקא חולקין לפי המעות

וראיתי הוית להר"י מטראני הובאו דבריו בשיטה מקובצת כתו' בדנ"ג דפי' בשור לחרישה ועומד לחרישה פי' כיון שהשכר הוא מובדל מן הקרן הוי הכל לאמצע וכ"ן אם שמו מעות בכים להשתכר בהם והותירו כיון שהשכר מובדל מן הקרן הוי לאמצע אבל שור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו שהשכר עומד על הקרן כל א' נוטל קרן משובח וכ"ש אם לקחוהו מתחילה לטביחה או אם קנו עגלים לגדלם שכ"א נוטל חלק כפי מעותיו הר"י מטראני וכתב הרא"ה ז"ל וז"ל בשור לחרישה ועומד לחרישה והוא הדין לקחוהו לטביחה ודעתם לטבחו אם נשתכרו בו לחרישה שהשכר לאמצע ואין חולקין לפי מעות אלא אחר טביחה שראוי ליחלק לגמרי ע"כ. ורב המנונא אפי' שור להרי' ועומד לטביח' השכר לאמצע פי' אעפ"י שהשכר הוא על הקרן אם היו עתידין לחלקו לחבריו ולהוליך הבשר כ"א בביתו היו נוטלין לפי מעות אבל כיון דלמכי ר' קאי וסוף שיותירו המעות נמצא שהריות הוא מובדל מן הקרן ולאו דוקא בשלקחוהו לחרישה אלא אפי' לקחוהו לטביחה כיון דלמכירה קאי ולא לחלקו לאבריו הוי השכר לאמצע עד כאן הריטב"א ז"ל עלה בידינו לשיט' הכי תלת' אשלי דרבי הר"י מטראני והרא"ה והריטב"א בפי' רב המנונא דהכל תלוי אם לקחו לחלו' השור לאבריו בינ(?)יהם חולקין לפי המעות ואם לקחו למוכרו לאחרים שהשכר לאמצ' וה"ה בשאר סחורו' דתורה יוצא מהם דכן יהיה משפ' החלוק' וכאמור וכל זה הוא לפי' הרי"ף דפי' מכרוהו חי אבל לפי' רש"י דפי' שחטוהו לדעת הני רבוות' אפי' שחטוהו וחלקו אותו לאיבריו אפ"ה השכ' לאמצ' וכן דעת הרמב"ן ז"ל ע"כ ע"ש והתוספו' ז"ל מפרשים דרב המנונא דוקא כקט שור לחריש' ועומד לטביחה אבל שור לטביחה ועומד לטביח' השכר לפי המעות. ותלמידי ר' יונה ז"ל הובאו דבריו שם פירשו בדברי רב המנונא דשור לחרי' לאו דוקא אלא ה"ה אם לקחו לטביחה השכר לאמצע ואיידי דנקט רבא שור לחרישה נקט האי לישנא וגם העומד לטביחה לא קימא איינו דוקא אם מכרוהו חי אבל טבחוהו לא אלא ה"ה אם טבחוהו השכר לאמצע ע"כ והיינו כפי' רש"י דלא כהרי"ף ולפי' זאת קאי ג"כ הרב נצלאל שם בפי' ההלכה ע"ש

וכל זה הוא דוקא אם שמו זה ק' וזה ר' והעריכו ולקחו סחורה או שורי' אבל אם לקח זה במנה וזה במאתים ונתערבו השוורים אגב דאם שור לחרישה ועומד לחריש' חולקים לפי המעות כיון שכ"א ואחד קרנו מובדל הר"י מטראני הובאו דבריו שם

איך שיהיה הנה מרן הקדוש בב"י סי' קע"ו ס"ח שקיל וטרי בענין ואסיפ' דביחא כתב וז"ל נמצא דג' סברות בדבר להרא"ש ז"ל אפילו לקחוהו לטביחה וטבחוהו וכן בכל מיני סחורות אם נשתתפו שתם לוקת המועט כמרובה בשכר ובהפסד

ולהרי"ף והרמב"ם ז"ל אם טבחוהו אפילו לקחוהו לחרישה חולקין לפי המעות. ואם מכרוהו חי אפילו לקחוהו לטביחה חולקין בשוה ונראה דה"ה לכל סחורה הראויה ליחלק חולקין לפי המעות ואם אינה ראויה ליחלק חולקין בשוה

ולהרי"פ בשערים כל שנתעסקו במה שהתנו להתעסק בו בתחילה חולקין בשוה כיון שכך פרשו בשע' השותפות אבל אם שינו לעסוק בדבר אחר שלא התנו בתחילה נוטל כל אחד לפי מעותיו

ולבעל העיטו' אם לקחוהו לחרישה אפילו טבחוהו ומכרוהו וכן אם לקחוהו לטביחה ומכרוהו חי חולקים בשוה אבל אם לקחוהו לטביחה וטבחוהו חולקים לפי המעו' ואפשר שסובר שהכל הולך אחר שעת לקיחה שאם לקחוהו לחרישה אפילו טבחוהו חולקים בשוה ואם לקחוהו לטביחה אפילו מכרוהו חי חולקים לפי מעות. וכל סחורה הראויה ליחל' חולקין לפי מעות אפילו מכרוהו יחד ואם אינ' ראויה ליחלק חולקין בשו' ואם בשע' הלקיח' היית' ראויה ליחלק ובשעת מכירה אינה ראויה היינו דין דשור לחרישה ועומד לטביחה או אפכא ולענין הלכה כיון דהרי"ף בהלכות והרמב"ם מסכימים לדעת א' הכי נקטינן ע"ש דהכ' הולך אחר החיתום אם טבחוהו דראוי לחלק חולקים לפי מעות ואם מכרוהו חי דאינו ראוי לחלק חולקים בשוה וכ"כ בשאר סחורות אם בשעת המכיר' אינו ראוי לחלק חולקי' בשוה ואם בשעת המכירה ראויה לחלק חולקים לפי המעות

כתב

כתב מרן בסימן ס"ו סל"ט שומר שכר משטרות ונגנבו או אבדו אפי' בפשיעה פטור מלשלם אבל מפסיד שכרו על שישבע ששמר כראוי כו' ואם קנו מידו שיתחייב כדין השומרים חייב ע"כ ע"ש

וכתב הרב"י וז"ל ונ"ל דלא קאי אלא הש"ש ומשתעב' ע"י קנין להתחייב בתשלומין אבל ש"ח איך ישתעבד לישבע ע"י קנין ובש"ס נמי הש"ש אתמר עכ"ל והנה הרב בד"ת השיג עליו וכתב דגם לש"ח קאי דמה הפר' יש בין ש"ש לש"ח דגש"ח יכול להקנו' ולהתנות שישבע או ישלם וכ"כ בסמ"ע שם בס"ק ל' דקאי גם לש"ח וכ"כ בד"ת והרש"ך שם בס"ק קכ"ח כת' וז"ל דאם קנו מיד הש"ח להתחייב לשלם כש"ש חל הקנין אבל לא לשבועה דהוי קנין דברים וכתב דזהו כוונת הרב"י ע"ש

עלה בידינו דלענין אם קנו ממנו לשבוע' במקום שאינו חייב מן הדין במחלו' שנוי לדעת הרב"י וכדפי' הש"ך דבריו וכאמור אינו מתחייב וכמ"ש הרש"ך בארוך ע"ש ולדעת הרב ד"ת והסמ"ע מתחייב וכאמור

ומעתה נ"ע לפי דעת הש"ך איך לא מפשט פשיטא ליה מאי דנסתפק הרב מהר"א ששון ז"ל בסי' ע"ג ומביאו הש"ך בסי' רנ"ו ס"ק מ"ע וז"ל אם התנה ש"ח להיות חייב כש"ש ונטען שנאנס ואומ' שלא נתחייב אלא לשלם כשיש עדי' שנגנב או נאבד אבל לא להתחייב על שבועת ש"ש שהיא על טענת ספק אלא רוצה לפטור עצמו בשבועת ש"ח שלא פשע ע"כ ולא כ' ע"ז הרב ש"ך כלום וכפי האמור לפי דעתו הדבר ברור דאינו מתחייב לישבע שבועה ש"ש אפאם קנו מידו וכאמור וכ"ש בתנאי דברים בעלמא דזה פשיטא דאינו מתחייב. ואין לחלק ולומר דשאני הכא דסוף סוף אית ליה שבועה שלא פשע וכיון שכן יכול להיות שישבע כדין ש"ש משא"כ התם דאינו חייב שבועה כלל משו"ה אינו מתחייב בקניין לישבע זה אינו דסוף כל סו' שבועה שלא נגנבה או נאבדה אינו בש"ח וע"י תנאי זה הוא מביאה והוי קניין דברים אם היה קניין וכ"ש בדלית קניין או י"ל דפסק זה של הרב ב"י והרב ש"ך דפסקו דהוי קנין דברי' הוי הפך מפסק מרן בסימן כ"ב ס"ג וז"ל וה"ה אם לא היה חייב שבועה ואמר אשבע לך שבוע' אם קנו מידו אינו יכול לחזור בו הרי מפורש דגם לעניין שבועה מהני הקניין להתחייב שבוע' ואין לחלק ולומר דשאני התם דהקניין היה בב"ד ושם כח הב"ד דאם כן מה כח הב"ד יפה ואף בלא קניין יהיה כן ולעת כוונת צל"ע

כתב הרב המגיד בפ' י"ג מה' מכירה ה' א' המחלי' כלים בכלים כו' אבל המחלי' פירות בפירות כו' א"א לא ידעתי מנין לו כו' והרמב"ן ז"ל כתב בפרק זה ז"ל חליפין ותקפיד עליהן מאי אף ע"ג דאסיקנן דחליפין נינהו נ"ל שיש לו אונאה וכי אמרינן דאין אונא' לחליפין בחליפין שאינן מקפי' עליהן אבל במקפיד יש לו אונאה וכן אני אומר במחלי' כלי בכלי ורואה שיש לו אונאה ולא אמרו שאין לו אונאה אלא במי שניכר שאינו מקפיד כגון מכור לי באלו אבל בכל חליפין דעלמא יש לו אונאה כו' ע"ש

נראה מדבריו אלה דס"ל להרמב"ן דיש חילוק בחליפין לענין אונאה דהיינו דאם מקפיד יש אונאה ואם אינו מקפיד אין בו אונאה. ולכאורה לע"ד לא זכיתי להבין דברין מה"ה ז"ל דכפי מה שהביא הרב הנמוקי יוסף בפרק הזהב על סוגייא דד' מ"ז ע"א על מ"ש רבא מכור לי באלו קנה ומחזיר אונא' הבי' הרב"י ז"ל משם הרמב"ן ז"ל וז"ל אבל הרמב"ן ז"ל כתב דאפילו חליפין יש להם אונאה כמכר ומאי דקאמר מכור לי באלו משום לשון מכיר' לוקח הלא ה"ה בחליפין אלא הכי קאמר אעפ"י שאמר באלו שנראה שאינו מקפיד אינו יוצא מדי אונאה לעולם במכירה או בחליפין וכן כתב הרב נסים בר ראובן ז"ל ע"כ ע"ש דמזה הלשון מורה באנגע דלדעת הרמב"ן בחליפין אף דאינו מקפיד יש לו אונאה ואין חילוק בין קפיד לאין קפיד ולפי מה שהביא הר' המגיד יראה דיש חילוק ולכאורה יראה לע"ד דסתרי' נינהו ונל"ע

כתב הר' שבתי כהן סי' רכ"ז ס"ק טו אין לו אונאה כו' וה"ה אם נתאנ' מוכר כגון ששוה יותר עיין בקיצו' פסקי הרא"ש דהזהב ועיין בספרי ונ"ל לדקדק מהש"ס דפ' הזהב דבנושא ונותן באמונה כשם שאין לו דין אונאה כך דין ביטול מקח אין להם מטעם זה והכריע הדבר הרש"ך שם וז"ל דהא בברייתא בש"ס בחדא מחדא מתניתין הא דנושא ונותן עם האומר ע"מ שאין לך עלי אונאה ועל שניהם תני' אין להם אונאה ובע"מ שאין כו' לאמי דמסיק רבא במפרש אפילו גבי מקח אין לו אונאה כמבואר בש"ס ובש"ע סכ"א א"כ גם בנוש' ונותן באמונה כן הוא דעל שניהם יחד אמרו בש"ס שאין לו דין אונאה כנ"ל ודוק ומ"מ נ"ע למעש' ע"ש העולה מהאמו' דמתרי טעמי כא' הר' ש"ך דלאף בטו' מקח ליכ' בנושא ונותן באמונה חד' מכח הטע' ועוד מכח דבחדא מחדא מתניתין בגמרא עם האומר ע"מ שאין לך עלי אונאה ועל שניהם

אכי אין להם אונאה כו' וכ"ל כונת הרב ס"ך

ואם כנים אנחנו לא זכיתי להבין אמרי נועם הרב משאת משה בח"ג ח"מ סימן ך' ד"פ ע"ב שכתב וז"ל ולרווחא דמילתא אמינא בשה מלא דמוכל הוא נ"ד מהדין ערעורו דודאי כי היכי דלית ביה דין אונאה ה"ן לית בה דין ביטול מקח דהרי מטעמא דיהבי בהא ר"א וה"ה והמפרשים בדין הנ"וב כלמד יפה דלא ודא חד שיעורא ניגהו שהרי כתבו לטעמא דאין בו הונאה משום דלא סמך מתחילה על שיווי המקח אלא על הדמים שנתן זה כו' וטעמא דנא משרשיידאי לעניןשאלת ואי לעפי מהא דדוכותיה מבטל מקח בעלמא ויש מתחילה מעיקרא על שאני אמה על הרש"ך דאתא לאוכוחיה מילתיה ממאי דאייתי להו הש"ם בהדא מחתא דאיכא למימר מידי אירייא הא כדאיתא והא כדאיתא כדפריך הש"ס בכמה דוכתיה אכן ממקום שבאתי מטעם כעיקר דיהבי רבוותא בהך דינא גמרי לה שפיר דכך לי שאות ביותר משאות דזה וזה מתקיימים בידם וצריך עכ"ל ולפי האמור לעיל לע"ד בכונת הרש"ך אין כאן מקום לתמיהתו דהרי הרש"ך הרתי הביא לנו האחד מטעם דשוין הם ושני לו למתתניהו בהדא מחתא ואם יפול האחד כפי סברת הרב משאת משה הרי השני להקימו דהיינו טעם אחר וכאמור ונל"ע

ויש לחקור בהא דקי"ל הנושא והנותן באמונה אין לו אונאה ואף נתאנה שלוקח ראשון צריך ללוקחו הלוקח הב' דבאמונ' הם עושים לומר דעל סדמים שלקח הוא סומך ולא על שיווין

א"כ יש לחקור אם הלך הלוקח הראשון לדין עם המוכר לתבוע אונאתו ופרע לו דמי אונאתו אם החיוב מוטל ליתנו ללוקח שני יען על הלקיחה סמך וא"כ למפרע יצא שלא נתן מה בתחילה או דילמא אין ללוקח ב' כלום יען כל סמיכתו היה על הדמים שנתן לכבר וזה שלקח עתה חזרה הלוקח ראשון איכו אלא כמניאה בעלמא דאמר כבר ידעת מה שנתתי וע"ו סברת וקיבלת ליקח וא"כ מחלת על דמי אונאתי ואם תמ"ל בהא כיון דידע סיכומו אסר לקח דע"נ נכנס א"ב מה שלוקח עתה הוא שלו של לוקח ראשון אם באולי לא ידע הלוקח שני סכום דמי המקח אלא התנה כמו שלקחו מי אמרינן בהא ודאי סמיכתו הוא על מה שיעלה המקח ולמפרע יצא שלא נתן מה שפסק א"כ האונאה שלו של לוקח שני או דילמא לא שנא זה' יאיר עיני בתורתו ויראני נפלאות אכי"ר

הגה בגמרא פ' הזהב דנ"א ע"ב הנושא והנותן באמונה אין לו עלין אונאה כו' דיראה לענ"ד דליכא דעלין הוא מיותר דמה הוה הסר אי הוה אמר אין לו אונאה .

אכן לע"ד יראה דכלוקח נקט אין לו עלין אונא' לומ' דאין לו דין ודברים עם המוכ' שמכר לו אבל עם המוכר הראשון יש לו אונאה ויכול לבא עמו לדין וכ"כ אם הלוקח הראשון עמד לדין עם המוכר שלו מה שיוציא הוא ללוקח שני ויראה לי דהחיוב מוטל עלין ללוקח הראשון לעמוד לדין עם המוכר יען דהלוקח שני אינו יכול להיות לדין עם המוכר הראשון באומרו לו לאו בעל דברים דילי את ומה שיוציא הוא ללוקח שני אלא דאם לא לקח כלום מהמוכר ראשון אין לו עלין עם הלוקח ראשון כלום וכ"ן נקטו כל הפוס' הטור וב"י ובם' הקנה בסי' הנו' אין לו עלין בודאי לדיוקא נקטו וכאמור

אבל עכ"ז לא כחה דעתי דיכולין אנו לומר דלא כלוקח נקטו בלשונייהו אין לו עלין כו' וא"כ יכולין לומר דאף עם המוכר הראשון אין לו כלום וכספקין

אף אמנם מכל הסברה יכולין אנו לומר דהאונאה ללוקח אחרון דאל"כ נמצא הלה עושה סחור' בפרתו של חבירו דהיינו הלוקח הראשון בפרתו של שני הא ודאי מילתא דתמיהא וכידוע

ואחר החיפוש מצאתי שסבר מבורר במהרימ"ט בח"ב סימן י"ט דפ"ג ע"ב וז"ל אבל זה שלקח ע"מ שהוא מאמינו במה שלקחו מוכר ונתן לו ריוח כך וכך משמתא אם טעה לשנח מפסיד מוכר דלא גרע משאר נושא ונותן באמונה דאין לו עלין אונאה לוקח נמי אע"פ שלא ידע בשעת הקנין דעתו כאלו שוייה שליח שיקנה בשבילו בין רב למעט כו' לאלו נכנס תחתיו הוי וכאלו הוא לקחו כו' ע"ש

הרי באדיא דהלוקח השני הוא במקום הראשון לגמרי וא"כ פשיטא דהאונא' ללוקח שני בין ידע סכום המקח בשעת הלקיחה ובין לא ידע סכום המקח בשעת הקניה הנלע"ד כתבתי להלכה ולא למעשה

הצעיר משה
ששון

כתב הרנ"י בסימן הנז' ס' ז' משם רבינו ירוחם וז"ל כתב רבינו ירוחם בנתיב ט' חלק ב' מקח טעות גובה הלוקח מהמוכר מעות אם יש לו כדין ב"ח לך כ' רבינו תם בספר הישר פירוש ואינו יכול לומר טול מה שמכרתי לך במעותיך או מטלטלים אחרי' וכן כראה מגרסת רב אלפסי בפרק קמא דבבא קמ' עיין שם

ולפקע"ד לא ידענו למה אתא מרחיק והלא גמרה ערוכ' שנינו בפר'

בפרק הזהב דף נ"ו ע"א בההיא דמכר שור לחברו וגמרא נגהו כו' ואוקימנא בדאייק' בשרא וקאי בלמי ררית אמרי ואי ליכא לאשתלומי מיניה לשקלית לתורא בזוזא דאמרי אינשי מתארי רשוחך פארי איפרע לא צריכה דאיכא לאשתלומי מיניה , הרי בהדייא דכשאיכא לאשתלומי מיניה גובה ממעות כדין ב"ח , וא"כ למה הלך לאר"ש מרחקים להוכיח האי דינא המפורש בהדייא בגמרא כאמור

אלא פראיתי להתוס' ז"ל שהביאו גירס' אחרת וז"ל ואית דגרסי אי דליתיה לזוזי משמע שאם אין אותן מעות בעין שנתן לוקח למוכר אפילו אית ליה זוזי אחריניה לא יהיב ליה זוזי

דכפי האי פירושא ניחא דלא מייתי ראיה מכאן הרב"י למכאן נראה בהדייא אף דאית ליה מעות אינו גובה אם לא שיהיו אותן מעות שנתן ומשו"ה הוצרך להביא מרב אלפסי ז"ל וכאמור

אכן ראיתי לר"ת ז"ל שם דדחה האי גירסא וכתב ואין נראה לר"ת מאחר שמקח טעות הוא סברא הוא שדינו כדין ב"ח וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כו' ע"ש וא"כ הדרא קושין לדוכתין

נסתפקתי על הא דתמןתנינןבפ' הזהב דשיעו' שהית המקח לענין אונאה הוא בכדי שיראה לתגר או לקרובו אם כשלקח המקח היה עמו קרובו מה דינו אמרינן עדיין על שיראה לתגר או לקרובו או לא יען כבר היה עמו בשעת הלקיחה קרובו

ועוד י"ל מה טעם אמרו כדי שיראה לקרובו בשלמא תגר שייכא ביה יען הוא בקיו ויודע בטיב סחורות שייך ביה כדי שיראה אלא קרובו מה טעם מצאו בו לראו לו

ולפענ"ד יראה דטעמא הוא משום ב' דעות אף שאינו בקי יוד' אם נתאנה או לא יותר מהלוקח וטעמא הוי יען אינו בעל דבר יהיב דעתיה טפי לידע אם נתאנה או לא לא כן הלוקח דחפץ במקח אינו נותן דעת ודעתו נהפכת כי חפץ במקח ונראה לו לפי דעתו דחפץ בה דלא נתאנה ואינו כן ואם כן כשהלך עמו קרובו או ודאי תו לא צריכ' לשיעורא דכדי שיראה לתגר או לקרובו

או נאמר דאף גם זאת צריכה להראות לקרוב אחר דקרוב הזה שהלך עמו נעשה כלוקח ונטו עיניו מראות כמו הלוק' עצמו וצ"ע

ראיתי ונתון אל לבי לאסוף הבייתה סברות פוסקי הלכות בענין אונא' קרקע ומק"ט והסרון מידה , הנה לענין אונאה בשתות מפורש יוצא בפ' הזהב ד' נ"ו ע"א וז"ל אלו דברים שאין להם אונאה עבדים ושטרות וקרקעות , וטעמא טעים בגמרא משום דכתיב וכי תמכרו ממכר כו' דבר הנקנה מיד ליד כו' ע"ש ופסקוה כל פוסקי הלכות הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ' י"ג מה' מכיר' ה"ח ובעל הטורי' בסימן רכ"ז ומרן הקדוש ע"ש וכן פסקו כל הפוסקים עיין בחבריהם ובטירותם

אכן ביותר על שתות בהא ודאי מחלוקת לשם שמים בין רש"י והתוס' ז"ל דס' רש"י דיותר משתו' דהוא ביטול מקח אף בקרקעו' דינא הכי דנתבטל המקח , ולדעת התוס' משם ר"ת על פלגא לית ביה אונאה וביותר מכן הוי מקח טעות , וכמפורש יוצא במחלוקת זה בסוגי' דפ' הזהב ' נ"ו ע"א וז"ל בעי רב אמי כו' ובתוס' בד"ה אמר רב נחמן ע"ש

והרב אלפסי ז"ל שם כתב דאין ביטול לקרקעות כלל אפילו ביותר על פלגא וז"ל הא מילתא חזינן בה פלוגתא בני רבוותא איכא מאן דס"ל כי הא מימרא דר' אמי ור' יוחנן דשונאה אין להם ביטול מקח יש להם ביתר על שתות ואיכ' מאן דס"ל דביטו' מקח הוא דוקא ביתר על פלגא ואיכא מאן דמספק' ליה ולא פס' לא כמר ולא כמ' ואנן חזינן דלית' להאי מימר' דר' אמי ורבי יוחנן אלא כרב נחמן ס"ל דאין אונא' כלל אפילו שוה מאה במאתים והכי הלכתא ע"ש וכ"כ הרב הנמק"י וכ"כ הרמב"ם בפ' י"ג מה' מכירה דאין בו דין אונאה וביטול מקח ע"ש

אבל הרא"ש ז"ל שם בהזהב פסק דיש בו מקח טעות בפלגא ודחה כל ראיות שהביא הרי"ף ויישבם לפי פירושו עש"ב , עלה בק"בןדבית' על שתות במחלוקת שנויה לדע' רש"י ז"ל הוי מק"ט וחוזר ולדעת ר"ת והרא"ש ביתר מפלגא דוקא הוי מק"ט וחוזר , ולדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל אפי' מאה במאתים ליכא אונא' ומק"ט וכאמור

האמנם אם נתאנה במדה או במשקל או במנין בהא מצינו מחלוקת בין הראשונים רשב"ם והר"ן ז"ל בפ' האחין מקדש ד' ע"ב דאמר רבא אמר רב נחמן האחים שחלקו הרי הן כלקוחות כו' אבל במקרקעי אין אונא' לקרקעות ובמקרקעי לא אמרן אלא דבליג בשלויה אבל במשחתא לא כדרבא דאמר רבא כל דבר שבמידה כו' אפילו פחות מכדי אונא' חוזר וע"ז נחלקו רשב"ם והר"ן ז"ל דלדעת הר"ן פי' חוזר היינו ביטול מקח לגמרי אפי' כשאינו בכל שהוא ולדעת רשב"ם פירוש חוזר היינו חוזר האונאה והמקח קיים ופירש הר"ן דהיינו דוק' באונאת קרקע במידה דאינו יכול להשלים אבל אם היו יהיה בהסרון פירות במידה וזה משלים אינו חוזר המקח ולדעת רשב"ם אין חילוק דבין כך ובין כך ישלים האונאה וע"ש

וחזי הוית להרב כנ"הג בספ' זכ"ר ס' פ"א ושם הביא לנו מחלוקת רשב"ם והר"ן

והר"ן דלדעת רשב"ם אפי' במשהוא ליא אונאה לקרקעות. ולדעת הר"ן יש אונאה ולא זכיתי להבין דבריו במ"ש דס' רשב"ם דאין אונאה לקרקעות דמשמעותו הוא דאינו משלים דמי אונאתו. דזה אינו דלדעת רשב"ם הוא דאין כאן ביטול מקח אלא חוזר הוא האונאה וכאמור.

הן קשה דלא זכיתי להבין אמרי נועם שפת אמת במ"ש הוא ז"ל ומדלא הזכיר רבינו בעלי הטורים לא בסימן זה ולא בסימן רל"ב דבקרקעות יש בו דין אונאה היכא דפליג בתשחתא. מוכח דס"ל כרשב"ם דאפילו פליג במשחתא אין אונאה לקרקעות ע"כ ע"ש. ואני בער ולא אדע. דהלא סב' רשב"ם פסק הטור בסימן זכ"ר סכ"כ וז"ל האחים שחלקו כו' ואם הטעו זה את זה במידה או במשקל אפי' בכל שהוא חוזרין ופירוש חוזרין מוכרחין אנו לומר לדעת הכנה"ג לחוזר דמי האונאה והמקח קיים והיינו סברת רשב"ם ז"ל דאם נאמר דכוונתו הוא שאבין בדעת הטור דפי' חוזרין ר"ל שיחזרו מהמקח דבט' הוא לגמרי וכס' הר"ן ז"ל. א"כ הוא הו"ל דפסק ס' הר"ן. ואיך כתב הוא ז"ל מוכח דס"ל כס' רשב"ם. וקרוב אני לומר על ראשוןראשון דט'ס נפל בדב' הכנה"ג וצ"ל דלדע' רשב"ם אין חזרה במקום אין אונאה והיינו דאין כאן ביטול מקח ולדעת הר"ן יש חזרה דהיינו ביטול מקח אפילו אם רוצה לשלם דמי אונאתו ובמש"ל בטעמו ומשום דבתידת קרקע לא שייך עאשלומינהו ומשו"ה בטל מקח. לא כן סברת רשב"ם דס' דמשלם דמי אונאתו וכאמור ולפי קוצר השגתי לא מלאני לבי להגיה

ובעת דבריו נ"ל תלמוד וה' יאר עיני בתורתו הקדושה כיר"א ועיין בש"ך בסי' זה ס"ק י"ז דכתב דהטור כהרי"ף ע"ש ועי' רשד"ם בסימן נ"ח ד' נ"ג ע"ד דכתב דהוי ספקא דדינא ע"ש. אחר זמן יצא לאויר העולם ספר מטה שמעון ושמחתי דכונתי לדע' עליון כל הנמצא כתוב בספר ע"ש

הרב מהריט"ץ בסימן ל"ח כשאלה השאלה בראובן שנתן מתנה לבנו ע"ת אם ישא אשה ואם לא יגיע לפ' הנוש' את האשה שיהיה המתנה לישיבה א' ומת ולא הגיע לפ' הנושא ודן את הדין דמתנה ליורש כירושה שויניהו רבנן וירושה אין לה הפסק ולא זכו בני הישיבה ע"כ ע"ש והנה הרב מש"ל פי"ב מה' זו"מ ה"ו סתר דיבו מתוהריט"ץ ודמהו דין זה להא דכ' הרא"ש בתשו' דלא אמרינן ירושה אין לה הפסק במתנה ע"מ שיעש' כן והארי"ך בזה הרא"ש הרבה כיון שלא נתקיי' התנאי אין כאן מתנה ויכול להפסיקה. גם בנדון זה לא זכה לבנו אלא אם יגיע לנשואין ואם לאו יהיו להברת הישיבה מעכשיו וכיון שלא נתקיי' התנאי אין כאן מתנה ויכול להפסיקה וכתב בסו' דבריו ודברי הרב אחר המחילה אין להם על מה שיסמוכו והאמת יורה דרכו ודוק עד כאן ע"ש

ואבא בריה קלה כמו שפות. מצאתי כן סמוכין בעמו' פעים וחז' עמו' פינני אשר בית ישראל נכון עליו ה"ח מהר"ם ז"ל הובאו דבריו בהגהות מימוניות שם וז"ל בלשון ג' הסיב מ"ור ז"ל דמכאן יש ללמוד על אדם שנתן מתנת בית לבנו ע"ת אם יהיה לו זרע ואם לאו שתשוב הירושה לבנותיו שאשת הבן גובה כתו' ממנו ולכל הבאים מכחו שיש להם דין כאלו ירשו לבית זה וכ"ש הוא שאפי' אם אמר אחריך לפ' בני או לאחר בני הוי הדין כך כ"ש כשאמ' אחריו לבנותי ע"כ ע"ש

הרי דאפי' בתנאי פסק מהר"ם ירושה אין לה הפסק וא"כ איקשי להמש"ל אלמותיב למהריט"ץ מהרא"ש תסייעי מהר"ם ודוק (ועי' בתע"ש סי' רמ"ח הגב"י ס"י מ"ש בזה והביא משם מהר"ם שלטון סימן ד' שהביא הא דמהר"ם דתנאי כה"ג אמרי' ירושה אין לה הפסק יע"ש)

הרב מהרשד"ם בסי' רע"ג בח"מ טרח לבטל המתנ' שהיה בזה הלשון פ' כ"וכ ופ' כ"וכ כו' ובטילה אותה המתנה מטעם שהיו עדים פסולים מחמת קורבה ע"ש ולא זכר שר דבלא האי טעמ' היה המתנה מבוטלת יען לא אמר יטול או יהזיק או יזכה או יקנה דכולם לשון מתנה וכמ"ש הרמב"ם בפ"ע מה' זכיה ה"ג ואפי' אם אמר יאמר יהנה יעמוד ישען לא אמר כלום כמ"ש כ"ם כשלא אמר אכלום ע"ש וכבר הושג מהרב מש"ל שם ושלקא בתיתא ע"ש

ואפשר לומר דהרב מהרשד"ם מעשה שהיה בנדון שלו כך היה בדאמר יטול פ' כ"וכ כו' ובא בדרך קצרה בלשון השאלה דאל"כ פשיטא ופשיטא דהרב ז"ל היה מוכיר גם כן טעם זה בביטולה ודוק

יש לדון ולהבין בבע"ה א' שיש לו משרת א' אם יכול אחר ליטלו ממנו ע"י פתוי ורצוי ועילוי. או נאמר כיון דכבר זכה זה לא יכול האחר ליטלו ממנו והוי כדין עני המהפך כו' ולכאורה יש להביא ראיה ממ"ש התוס' בפ' האומר דנ"ט וז"ל מכאן נראה למהר"י שאסור למלמד להשכיר עצמו לבע"ה שיש לו מלמד אחר כל זמן שמלמד בביתו שמאחר שהוא שכור שם ילך המלמד במקו' אחר להשתכר שם אם לא שיאמר בע"ה דאין רצו כי לעכב המלמד שלו אבל אם שכר בע"ה מלמד יכול בע"ה אחר לשכור אותו מלמד עצמו ואינו יכול לומר לו לך ושכור מלמד אחר דנימא ליה אין רצוני אלא לזה שהרי כמדומה לי שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר ע"כ והביאו הרב"י בסימן רל"ז ע"ש

הרי מיכה למשרת שכך הדין נוטה דיכול ליטלו ממנו כדין האמור במלמד אלא

אלא דאפשר להלך לביאה מלמד למצוה קא עביד ההוא כנא ליטלן לכלומה לו דילמוד בנו יפה ממנו וכמפורש בדברי התוס' וכאמור אבל במכרת דלית ביה שום מצוה אפשר שאין מכאן ראיה ׃

יש לדון ולהסתפק בבני סרסורים המשתדלי' לגמור מקח א' בין ר' וש' ובשניהם עסוקים באותו ענין עד שלא יאותו ביניהם שלא הושוו בדמי' קמו סרסורי' אחרי' בלא הודעה מסרסורי' הראשוני' ונשאו ונתנו בדבר ובאו למ"ק נגמר אדין אם שייך בזה דין המהפך כו' או לא

ולכאורה ירא' כיון דהסרסורים הראשו' לא גמרו עדין ערך המקח ועדיין המרחק ביניהם ואם היה אדם אחר רוצה לקחת אותו לא היה בו דין עני כו' וכמ"ש המרדכי פרק חזקת בשם הר"ש שאם ישראל מחזר לקנות וקדם אחר וקנה אינו נקרא רשע אא"כ גמר פיסוק הדמי' עם הגוי כו' אבל אם לא גמר וקדם אחר וקנה לא מקרי רשע ע"ש והרב"י שם הובאו דבריו ׃ וא"כ ה"ה לענין הסרסורי' דלא מקרו רשעי' כנלע"ד

עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה שורשו פתוח בקידושין פרק האומר דף נ"ט רב גידל הוה מהפך בההיא ארעא אזל רבי אבא זבנא כו' א"ל עני המהפך כו' נקרא רשע ע"ש והנה דעת רש"י שם דהאי דינא שם נאמר במתנה והפקר ולדעת ר"ת ז"ל כמ"ש התוס' שם הוא להפך דדוק' במכר ובשכירו' איח דינא דעני כו' משא"כ במתנה והפקר ע"ש והנה לע"ד לא זכיתי להבין לישנא דגמרא לפי פרש"י דפירש דבמתנה והפקר דוקא נאמר האי דינא דעני כו' דהלא עובדא דרב גידל יראה שהוא במכר דאם היה במתנה הלא רב גידל לא רצה לקבלו מרבי אבא משו' ששונא מתנות כמ"ש ואם נאמר דהיה ארעא דהפקר ג"ז לא אפש' דא"כ ממי זבנא רבי אבא דקאמר תלמודא אזל רבי אבא זבנא ועוד דלישנא דגמרא כולה בזבנא כמפורש אם לא שנאמר דכונת רש"י אינו לומר דדוקא במתנה והפקר נאמר האי דינא אלא כוונתו לומר דאף במתנה והפקר נאמר האי דינא ומכ"ש במכר דבהא הוה עובדא כאמור

והר"ן ז"ל הביא ב' הש' ולא הכריע אלא הביא ש' הרמב"ן דקאי בשי' רש"י שאפי' במציאה נאמר האי דינא ושאני הביא דפיאה דפירש טליתו עליה דמעבירין אותה הימנה שהרי כל העניים מחזירין אחריה כמוהו כמושם וכתב שם הר"ן דאם היה עשיר מהפך ובא אחר ונטלו ממנו אינו נקרא רשע לפי שהעשיר מצוי לו לאם בעתו או יכול ליקח משכנו ׃ ואע"ג דעובדא דרב גידל בעשיר מיירי שאני לקיחת קרקעות שאינו מצוי תמיד ע"ש והריטב"א ז"ל שם במעתין כתב כדברי ר"ת וביאר שם יותר ולבסוף כתב שיטת ר"ת היא נכונה ע"ש והטור בסימן רל"ז כ' כר"ת ע"ש וכתב שם הרב"י דהאי דינא הוא אפי' במטלטל וכתב דנלמד מלשון עני המהפך בחררה דחררה מידי דמטלטל הוא ע"ש וכ' המרדכי פ"ק דמציעא על דברי ר"ת בת'הגו' הובאו דבריו בהרב ב"י שם וז"ל וכ"פ ר"מ ר' שהיה מהפך בקרק' של גוי על המצר של ש' וקדם שמעון וקנה דלא מקרי רשע דהוי כמו מציאה דלא כל שעתא איתרמי ליה לקנות קרקע על המצר שלו ע"ש ׃

יש לחקור בהא דקי"ל ונתן לאשר אשם לו דמוציאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן אם פרע הלוה למלוה שלו והיה יודע שמלוה שלו היה חייב לאחר ואין לו ממה לפרוע אלא מזה ומלוה שלו אכלם אי חייב הלוה הזה מדין פושע או מזיק או לא

וראיתי להרב מהרשד"ם בסימן קמ"ג עמד על הנפקד שהחזיר הפקדון ליורשי המפקיד והיה עליו כתובת אשה וחייבו להנפקד מדין פשע ע"ש והנה כי כן היא היא החקירה ופשוטה לפניה אבל אחר ההתבוננות ירא' דאיכא' לדינא קשיא שהרי דינא דר"ן לא נאמר אלא כשחייבוהו ב"ד לפרוע לאשר אשם לו כמ"ש הטור וש"ע בסימן פ"ו ע"ש לא כשפרע מעצמו להמלוה שלו דאז ודאי ליכא שום פשיעה כיון שלא חייבוהו ב"ד ליפרע לאחר אשם מלוה שלו והנה כי כן ת"ו יונחה הפך דברי הרב הגדול מהרשד"ם נ"ע ׃ ואחרי חפשי בכתובי ספרי דפוס' ו"למצאתי להר' ח"ח בסי' קנ"א לעמד על כל דברי הרב מהרשד"ם הנז' ועלה בהסכמה הפך מהרשד"ם ז"ל ע"ש ׃

יש לחקור אם נתן לו לשמור דינר זהב הנקרא ג'ידיט ושוויו י"ב גרו"ש וחשב השומר שהיה טוב לשוויו כך ונאבד בפשיעת הש"ח דחייב לשלם והוברר שהיה ג'ידיט פסול דשוויו שבעה גרו"ש ומקפיד שואל ודורש ממנו ג'ידיט פסול כמו שנתן לו והנפקד רוצה ליתן לו דמי שוויו שהם ז' גרוש' הדין עם מי

ועוד יש לחקור אם הפסידו בידים הגם דחשב שהיה ג'דיט טוב ושוויו י"ב גרו"ש מה דינו אם משלם ג'ידיט טוב כמו שחשב או ישלם לו פסול אחר שהברר דפסול היה

ואל תשיבני על הספק השני ממ"ש הש"ע בסימן רצ"א ס"ד דכתב אם הפסידו בידים משלם של זהב הגם שנתנו לו בשל כסף ועי"ש זה הכנים לשמור אותו עכ"ז משלם של זהב כ"ש נ"ל דקבלו בחושבו שהוא דינר טוב ועכ"ז הפסידו בפשיעה דחייב לשלם דינר טוב ׃ דיד הדוח' לדחו' דהתם שאני דהאמת של זהב היה ומה שאמ' לו של כסף כדי שיקבל לשומרו ומה היה לו להפסידו ומשו"ה חייב ליתן של זהב ׃ אבל נ"ל דהאמת פסול היה אדרבא יראה משם דאינו חייב לו אלא דינר פסול דזהו מה שהפסידו הגם דהוא היה חושב שהיה דינר טוב

וגם על הספק הא׳ יראה לדקדק מלשון הש"ע שם ס"ל דאינו חייב לשלם אלא שיווי מאי דהפסידו ולא החפץ עצמו דכתב וז"ל אפי׳ כשקבל עליו אינו חייב אלא כפי שיווי החפץ שקבלו עליו לשמור כו׳ ומדכתב שיווי החפץ יראה בהדיא דשינויו משלם ולא שהפ׳ עצמו והן אחת

אמת ליל הלוה לדחות דלא נחית מ"ן לזה אלא למעוטי דאינו פורע של והב אלא של כסף כמ"ש אח"כ ע"ש ולא בא למעוטי שהפ׳ וכאמור עכ"ז תפשט לשונו כל ישר הולך יראה׳ דלזה ג"כ בא לומר דאינו חייב אלא למי שינויו ודוק

מפתחות הלקוטים בקיצור

עמד על ענין לברך שהחיינו על הריח המתחדש משנה לשנה דף א׳ ע"א

כשנין ברכה אחרונ׳ שלו אי הוי דאורי׳ או דרב׳ שם ב עמד על בגים הנמצאים בתוך העו׳ מה יהיה משפטם שם עב וג׳

עמד על מה שנסתפק הרב חק"ל על הא דקי"ל חד בתרי בטיל אם חתיכת האיסור הוא מש׳ וב׳ דהתר הם מר׳ אם מחוייב לפרוע לש׳ דמי התר או דמי איסור שם עג וד׳

על תלמי׳ שרוא׳ שרבו אוכל דבר איסו׳ דרבנן שם עד

על ענין אם הכם אחד אסר איזה דבר כפי דעתו והכם אחר מתיר אם יכול המתיר להאכיל לאוסר או אסור משום לפני עור שם עד ודף ב׳ עא

אם מחויב הבן לקיים חומר׳ שהיה עוש׳ אביו שם ושם

המקדש במנה ונתן לה משכון עליו דאינ׳ מקודש׳ אם כשנתן לה המשכון אמר לה קני משכון בשעבוד מנה בהא פליגי רבוותא דלדעת הרשב"א והרמב"ן אינה מקודשת ולדעת הראב"ד מקודשת והשתא נפל הספק לדעת הרשב"א והרמב"ן אם כשנתן לה המשכון אמר לה אל תחזיר לי המשכון על שאתן לך המנה מהו מי אמרינן דבהא יודו להראב"ד או לא ואת"ל דבהא נמי פליגי אם אמר לה תזכה בו המנ׳ מהו עיין בפנים ד׳ב׳ עב

עמד על לשון הטור ח"מ סימן ט"ו ז"ל צרי׳ הדיין שיקדים לדונין שבא לפניו תחילה כו׳ שם עב וד׳

עמד ע"ד מור"ס בסימן כ"ח שכתב כשנותני׳ חרם בעלות אף הקרובים צריכין להעיד כו׳ ואפילו בעל דבר בעצמו צריך להעיד עיין בפנים שם עד

עמד על תשו׳ מור"ס שבסימן פ"ח שם ושם

עמד ע"ד השו"ע סי׳ כ"ה ס"ק ל"ז ד׳ ג׳ עא וב׳

עמד על סוגית שבועות ד׳ ל"א וז"ל ואינה נוהג׳ אלא בראוין להעיד כו׳ לאפוקי מאי כו׳ שם עב וג׳

עמד על סוגית שבועות דל"ב ע"ב היו שתי כתי׳ עדים כפרה הראשונה ואחר כך כפר׳ השניה כו׳ שם ושם

עמד ע"ד הר׳ כ"מ בפ׳ כ"ל מה׳ שנה׳ הלכ׳ א׳ שם ושם

עמד ע"ד הרב מש"ל בפ"ד מה׳ מלוה ה"ו על מה שנסתפק בפסקא המחו׳ וכתב בעל כ"ה שם בשם שלטי הגבורים כו׳ שם ע"ל

עמד ע"ד הרמב"ם בפ"ב מטוען ה"ג והובאו דבריו בטור חשן משפט סימן צ"ב ס"ח ד׳ ד׳ ע"א וב׳

הא דאמרי׳ לינל אחד המסייעו דעוטרו משבו׳ ז׳ סברות בלבד שם ע"ב וג׳

במקום דאין הקנין מועיל אם גם נשבע חייב לקיים השבועה או לא להרב מהריב"ל הביא שני תשו׳ הריב"ש דסתרי אהדדי עיין בפני׳ שם עג וד׳

הא דאמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משל׳ הבית משם מהרי"א דהיינו בשבו׳ דאורייתא לא בדרבנן והרב מש"ל יצא לחלק דהיינו דוקא בנשבע ונפטר לא בנשבע ונוטל והראב"ד חלו׳ בזה שם שם

שקיל וטרי בדין הפוגם את שטרו בדברי הלח"מ פי"ד ממלוה הלכה ב׳ ד"ה עא

הא״ד על שבועת ביטוי להבא אם נעשה חשוד או לא הביא מחלוקת רש"י ור"ת דלדעת ר"ת נעשה חשוד ולדעת רש"י לא ושהרמב"ם פסק כר"ת בפרק ב׳ מטוען ה"ב וע"ז חקר חקירה חדש כיון דלדבר זה במחלוקת שנוי וקי"ל דבתשו׳ ונתבע נוטל התובע בשבועה ובב׳ חשודים מחליק והרמב"ם פסק דחוזר למקומה ומתוך שאינו יכול לישבע מש׳ הנה כי כן אם התובע לבר אינו חשוד בלהבא אם יכול לומר הנתבע קי"ל כרש"י ודינתי׳ דאינו נעשה חשוד כו׳ או"ד אינו יכול לומר קי"ל כו׳ שם עב וג

שלשה מיני שבועות שבועת התורה שבו' השמ' שבו' הסת כו' ומאי לאיכא בין שבועת התורה לשבו' המשנה הלא היא שאלת הראשוני' כו' עיין בפנים שם עג ול

עמל ע"ל הסמ"ע סי' צ"א ס"ק כ"א שם על

מיגו ממעיז לשאינו מעיז אי אמרי' או לא ד'ו עא וב

עלה ונסתפק ע"ל מנהג עירינו שאלוניקי יע"א שנותנין סך קצוב למלך בעל כראג'ה הנקרא מוקייאטה אם יהיה האופן שאיזה מהיחידי' בעת גביית הכראג' המנא ימנא מחוץ לעיר ופרע שם האם יחוייב לפרו'גס בעיר או לא וכ"כ הבראטלים שפורעי' בקוסטה האם פטורים בעבו"ר זו מלפרוע פה או לא שם עג ול ולג עא וב

אסף וקבץ סברות הפוס' בפיטור ת"ח במסים וארנוניות שם ושם

נשאל ע"ד ראובן ושמעון שנשתתפו ור' שם לק"ק מאה ג'ידיטים שעוברים לערך י"ב גרוש' ושמעון שם לקרן קיים סך ר' גידיט'ים ולא התנו בתחילה מה יהיה משפט החלוקה בריוח והפסד ועשו והצליחו ונעשו הג' מאות ג'ידיטים הנז' ג' מאות יאלדיזים שעוברים לער' כ"ד גרוש' עתה אומר ש'לראובן טול אתה מאה ואני מאתים ר' מגיע שמתחי' נקח הקרנות דהיינו אני אלף ומאתים ואתה שני אלפים וארבע מאות והיה הנשאר נחלק חלק כחלק לז עג

עמל ע"ל הרב ש"ך סי' ס"ו ס"ק קכ"א לט עא

עמל ע"ל הה"ב המגיד פרק י"ג מה'מכירה הלכה ז שם עב

עמל ע"ל הרב משאת משה ח"ג ח"מ סי' ך' שסעב זקר חקי[illegible]ס על הא דקי"ל הנושא ונותן [illegible] אין לו עליו אונאה דאפאם נאנ' הלוקח ראשון צריך ללוקחו הלוקח שני אם אין יהיה להלוקח הראשון תבעו לדין להמוכר שמכרו לו ופרע לו למי אונאתו אם החיוב מוטל עליו לתנו ללוקח שני לשליחותיה קעביד או לא והסכימה לעתו להלכה דהאונאה הוא ללוקח שני שם עג ול'

עמל ע"ל הרב כ"י סי' זכ"ר ס"ו משם רבינו ירוחם שם ושם

עלה ונסתפק על הא דתמן תנינן לשיעור שהיית המקח לענין אונאה הוא בכלי שיראה לתגר או לקרובו אם כשלקח סמקח היה עמו קרובו מהו דינו אמרי' עלין על שיראה לתגר או לקרובו או לא דף יוד עא

אסף וקבץ סברות הפוס' בענין אונאת קרקע ומק"ע וחסרון מידה שם עא וב וג

הביא לשון הרב מהריט"ץ סי' נ"ח בר' שנתןמתנה לבנו ע"מ אם יגיע לפ' הנושא ואם לא שיהיה המתנה לישיבה א' ומת ולא הגיע לפרק הנושא ופסק הרב הנז' דלא זכו בני הישיבה והרב מ"שלפי"ב מה' זכיה ומתנה ה"ו סתר דינו ויע"ש בא הוא ז"ל ומצא למהריט"ץ תנא דמסייע ליה שם עג

עמל ע"ל הרב מהרשל"ם ח"מ בסי' רע"ג שם על עמל על לבר בע"ה שיש לו משרת א' אם יכול חבירו ליטלו ממנו ע"י פתוי או לא והוי כדין המהפך אחר החררה שם ושם

עמל על הני סרסורים המשתדלים לגמור מקח א' בין ראובן ושמעון ובהיותם עסוקים באותו ענין על שלא יאות: ביניהם קמו סרסורים אחרי' ובאו לפרק נגמר הדין אי שייך דין שמהפך או לא דיא עא

עמל על מחלוקת רש"י ור"ת בעני המהפך י שם ושם

הקר חקירת חכם בשא דקי"ל למואחין מנה וכותנין לזה מלר"ן אם היו ימים דהלוה פרע למלוה שלו והיה יודע שהמלוה שלו חייב לאחר ואין לו ממה לפרוע ומלוה שלו כבר אכלם אי חייב הלוה בזה מלין פושע או מזיק או לא שם שם

חקר על ר'שנתן לשמעון לשמור ג'ידיט א' ששויו י"ב גרוש' וחשב השומר שהוא טוב ונאבד בפשיעת הש"ת דחייב לשלם והוברר שהיה פסול ואינו שוה אלא ז' גרו'ש והמפקיד אומר שג'ידיט פסו' והנפקד אינו רוצה ליתן כי אם ז' גרוש' כפי מה ששוה הדין עם מי שם עג